

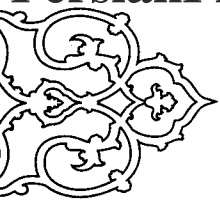
هاشمی رفسنجانی
کارنامه و خاطرات
سال ۱۳۶۹



اعتدال و پیروزی

به اهتمام :
عماد هاشمی بهرمانی





ماهنامه روزبه‌سینجانی
سال ۱۳۹۹

اعتدال و پیروزی

به اهتمام:
عماد هاشمی بهرمانی



دفتر
نشر معارف انقلاب

۱۳۹۲

سرشناسه	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳-
عنوان و نام پدیدآور	: هاشمی رفسنجانی؛ کارنامه و خاطرات ۱۳۶۹- اعتدال و پیروزی/ به اهتمام عماد هاشمی.
مشخصات نشر	: تهران: دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۸۰۰ص: مصور، جدول.
شابک	: ۷-۳۳-۷۱۹۳-۹۶۴-۹۷۸: ۲۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳ -- خاطرات
موضوع	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳ -- یادداشت‌ها، طرح‌ها و غیره
موضوع	: ایران -- تاریخ -- جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸-
شناسه افزوده	: هاشمی بهرمانی، عماد، ۱۳۶۳ -، گردآورنده
شناسه افزوده	: باستانی، قادر، ۱۳۵۰ -، ویراستار
شناسه افزوده	: دفتر نشر معارف انقلاب
رده بندی کنگره	: DSR۱۶۷۰ / ۵۲۱۳ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۲۹۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۰۲۹۶۳

شمی رفسنجانی

اعتدال و پیروزی

کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۹

اهتمام: عماد هاشمی

راستار: قادر باستانی

ح و پردازش: دفتر نشر معارف انقلاب

راحی جلد و صفحات: کارگاه گرافیک سپهر

اپ و صحافی: کوثر

راژ: ۳۳۰۰ نسخه

اپ اول: ۱۳۹۲

مت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

ق چاپ محفوظ است



معارف انقلاب

ران - صندوق پستی ۲۶۴۸ - ۱۹۳۹۵

ن: ۲۲۳۶۹۹۷۰ فاکس: ۲۲۱۳۳۳۷۸

سرشناسه	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳-
عنوان و نام پدیدآور	: هاشمی رفسنجانی؛ کارنامه و خاطرات ۱۳۶۹- اعتدال و پیروزی/ به اهتمام عماد هاشمی.
مشخصات نشر	: تهران: دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۸۰۰ص.: مصور، جنول.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۱۹۳-۳۳-۷: ۲۵۰۰۰۰ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: نمایه .
موضوع	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳ - -- خاطرات
موضوع	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳ - -- یادداشت‌ها، طرح‌ها و غیره
موضوع	: ایران -- تاریخ -- جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸-
شناسه افزوده	: هاشمی بهرمانی، عماد، ۱۳۶۳ -، گردآورنده
شناسه افزوده	: باستانی، قادر، ۱۳۵۰ -، ویراستار
شناسه افزوده	: دفتر نشر معارف انقلاب
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ۱۳۲۳ / ۷۲۱۳ / ۱۶۷۰ DSR
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۲۹۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۰۲۹۶۳

هاشمی رفسنجانی
اعتدال و پیروزی
کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۹
به اهتمام: عماد هاشمی
ویراستار: قادر باستانی

طرح و پردازش: دفتر نشر معارف انقلاب
طراحی جلد و صفحات: کارگاه گرافیک سپهر
چاپ و صحافی: کوثر

تیراژ: ۳۳۰۰ نسخه
چاپ اول: ۱۳۹۲
قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ است



دفتر
نشر معارف انقلاب

تهران - صندوق پستی ۴۶۴۸ - ۱۹۳۹۵

تلفن: ۲۲۳۶۹۹۷۰ فاکس: ۲۲۱۳۳۳۷۸



فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	حرف اول
۲۶.....	مقدمه ناشر
۳۱.....	فروردین
۷۷.....	اردیبهشت
۱۲۳.....	خرداد
۱۷۱.....	تیر
۲۱۳.....	مرداد
۲۵۱.....	شهریور
۳۰۳.....	مهر
۳۴۳.....	آبان
۳۹۱.....	آذر
۴۳۷.....	دی
۴۸۱.....	بهمن
۵۲۵.....	اسفند
۵۸۴.....	ضمائم
۷۸.....	نمایه

حرف اول

بسم الله الرحمن الرحيم

اعتدال

آن روزها، در آخرین زندان رفتن هایم در اوین که سه سالی طول کشید و سه ماه قبل از پیروزی انقلاب آزاد شدم، مشغول تهیه کتاب تفسیر راهنما و فرهنگ قرآن بودم. خوشبختانه این مجموعه، اینک در ۵۳ جلد در دسترس قرآن پژوهان است. در سایه راهنمایی قرآن، به این نتیجه رسیدم که بعد از عقاید صحیح، محور رفتار درست انسان‌ها، «اعتدال» است؛ همه ادیان آسمانی نیز جامعه را معتدل و دور از افراط و تفریط خواسته‌اند. ده‌ها آیه قرآن، شاهد این ادعاست!

۱- وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا (سوره اسراء، آیه ۲۹)
وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (سوره فرقان، آیه ۶۷)
وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا (سوره بقره، آیه ۱۴۳)



از همان سال‌های جوانی که با قرآن انس پیدا کردم، متوجه این مهم شده بودم؛ اما در دوران زندان، با دقت بیشتر و همه جانبه در قرآن، این برداشت در مغزم و وجودم ثبت شد. در صفحه ۴۶ جلد چهارم مجموعه فرهنگ قرآن در بحث اعتدال آمده است: «اعتدال، حالتی بین دو طرف از لحاظ کم و کیف است و به معنای تناسب، استقامت، قوام پیدا کردن و موزون بودن نیز آمده است. در این مدخل، از واژه‌های «بَین ذَکَک»، «حنیف»، «سوئی»، «عفو»، «قصده»، «وسط»، «وزن» و مشتقات آنها استفاده شده است.» عناوین و آیات مربوط به اعتدال، در شش صفحه ذکر شده است.

با مطالعه این صفحات، می‌بینید که قرآن خواستار اعتدال در همه شئون زندگی، آفرینش، انسان، عقاید، احکام، معاشرت، تبلیغ، مصرف، انفاق، سیاست و قضاوت است. اسلام همه ابعاد و ارکان جامعه را معتدل می‌خواهد. انبیاء را معلم اعتدال و آنها را انسان‌هایی معتدل معرفی می‌کند.

توفیقات نظام اجرایی کشور از جمله در سال ۱۳۶۹ که خاطرات و کارنامه آن سال اکنون پیش روی شماست، قطعاً ریشه در اعتدال دارد؛ اگر ضعف و یا شکستی هم دیده می‌شود، معلول خروج از اعتدال و بیرون رفتن از محور «خیر الامور اوسطها» است. پیروزی در جنگ تحمیلی و امکان سازندگی که سرفصل این خاطرات است و نصرت الهی برای امت و ملت عزیزمان و شکست و مذلت متجاوزان هشت سال دفاع مقدس را با این محور تعریف می‌کنم و امیدوارم الگوی قابل توجهی برای جامعه و مدیران کشور باشد. این مقدمه را برای شرح نام کتاب - اعتدال و پیروزی - آوردم.

سال ۱۳۶۹

سال ۱۳۶۹ با احساس جای خالی امام آغاز شد. پس از پیروزی انقلاب، اولین تحویل سال، بدون پیام نوروزی امام را تجربه کردیم؛ حزن انگیز بود. خودمان را با یاد و استماع پیام گذشته امام دلخوش می‌کردیم. هنگام تحویل سال، از خداوند تقاضا کردم که توفیق اجرای سیاست‌های امام را در این سال به ما عطا فرماید.

خوشبختانه در سال گذشته، براساس محتوای فرمان امام برای بازسازی و سازندگی، برنامه پنجساله اول را از تصویب مجلس گذرانده بودیم و در چارچوب برنامه پنجساله، بودجه سال ۱۳۶۹ را هم با همکاری بین دولت و مجلس، در دست داشتیم.

آرزوهای زیادی برای عمران و آبادی ایران در سر و دل داشتیم. امیدواری‌ام به امکان تحقق اهداف برنامه اول در انقلاب اسلامی، همراه با عدالت اجتماعی و به بار نشستن فرهنگ اسلامی و انقلابی، نشاطم را مضاعف می‌کرد. وعده نصرت الهی را برای ملت و کشوری که رنج‌های فراوانی در دوران مبارزه، شورش‌ها، ناامنی‌ها و سپس هشت سال جنگ، جهاد و شهادت در راه خدا تحمل کرده بود، در افق می‌دیدم.

می‌دانستم خرابی‌های جنگ بسیار زیاد است؛ عقب ماندگی‌ها، فاصله ایران با اهداف بلندمان را زیاد کرده است. آسیب دیدگان از جنگ، رنج زیادی دیده‌اند و انتظارات به‌حق‌شان، بار سنگینی بر دوش‌مان گذاشته و نیز فهرست بلند بالایی از مناطق محروم و روستاهایی در دست داشتیم که تاکنون رنگ رفاه و توسعه و امکان تامین نیازهای اولیه را تجربه نکرده‌اند، ولی وعده‌های زیادی شنیده‌اند. مردم این مناطق، حق داشتند از نعمت آب، برق، راه، شغل، مدرسه، گاز و بهداشت و درمان برخوردار باشند. نمونه‌هایی ملموس در سال‌های دهه اول انقلاب، در مناطقی داشتیم که علی‌رغم گرفتاری‌های جنگ، برخوردار شده بودند. خوشبختانه در برنامه اول، برای همه این موارد، در دوره پنجساله احکام و ارقامی ثبت شده است.

از سوی دیگر، هنوز برای صلح و آتش‌بس مستقر، باید از موانعی عبور می‌کردیم. صدامیان متجاوز، تلاش داشتند مانع رسیدن ایران به حقوق قانونی خود شوند.

سفر به مناطق محروم و جنگی

ضروری بود برای مشاهده اوضاع مناطق آسیب دیده از جنگ و مناطق محروم، سفرهایی داشته باشیم که هم با مردم آن مناطق مذاکره شود و هم با دیدن وضع میدانی، با اطلاعاتی بیشتر، برنامه‌ها را سریع‌تر پیگیری و عملیاتی کنیم. در سال گذشته هم سفرهایی به مناطق جنگی انجام داده بودم.



روزهای اول بهار سال ۱۳۶۹، سفری طولانی به مناطق محروم هرمزگان، بلوچستان و جنوب کرمان برنامه‌ریزی شد که خاطرات آن خواندنی است. در هفته‌ها و ماه‌های بعد نیز سفرهایی به استان‌های جنگزده با هدف بازدید از پروژه‌های اولویت دار برنامه برای بازسازی داشتم. صدها هزار خانوادهٔ آواره، چشم به راه بازگشت به موطن مألوف خود بودند. مشاهدات این سفرها که معمولاً در رسانه‌های آن زمان انعکاس داشت، در این کتاب، تصویر کوچکی از اوضاع آن مناطق و تلاش‌های نظام برای حل مشکلات را به نمایش می‌گذارد.

خاطرات سفر به استان‌های خوزستان، ایلام و کرمانشاه که در خط مقدم جبهه قرار داشتند و در مدت اشغال صدامیان، ضربه‌های کاری متحمل شده بودند، مطالب فراوانی را برای آشنایی نسل جدید مطرح می‌کند.

سفر مقامات خارجی به ایران

با پذیرش قطعنامه، روشن شدن مظلومیت ایران، متجاوز بودن بعث عراق در جنگ و حاکم شدن اعتدال بر سیاست‌ها و رفتار نظام، صفحه جدیدی در روابط خارجی باز شد و رفت و آمد مقامات کشورهای خارجی و تبادل تلفن‌ها و پیام‌ها سرعت گرفت.

شروع تجاوز جدید صدام، با اشغال کویت و آواره شدن مسئولان و بخشی از مردم کویت و نقش مهم ایران در پذیرش آوارگان و اتخاذ مواضع عادلانه و عقلایی و سپس اقدام غربی‌ها در جهت اخراج عراق از کویت و به دنبال آن حمله به عراق و حضور کم سابقه نیروهای نظامی خارجی در منطقه و با جلوه‌گر شدن ایران به عنوان سنگر امنیت و عامل اساسی ثبات منطقه‌ای، برای جلوگیری از بحران و التهاب بیشتر، نگاه جهانیان و مراکز تصمیم‌گیر جهانی را بیش از پیش، متوجه ایران کرد.

در این کتاب به ترتیب زمانی پیش‌آمدها و رویدادها، شاهد دیپلماسی فعال و منطقی و عدالت‌خواهانه ایران خواهید بود و درمی‌یابید که چگونه کشورهای منطقه، شرق و غرب برای کمک به حل مشکلات و نیز پوزش از بدرفتاری‌های گذشته، متوسل به ایران شده‌اند.

زلزله و سیل

در حالی که تلاش‌ها و امکانات متوجه بازسازی و سازندگی بود، ناگهان در شب



۳۱ خرداد سال ۱۳۶۹، زلزله هولناک و کم سابقه‌ای، سه منطقه مهم گیلان، قزوین و زنجان را به شدت تکان داد. مردم تهران هم از لرزش و صدای مهیب آن بی نصیب نبودند. گزارش‌های اولیه، خبر از انهدام وسیع شهرها و روستاها و زیر بناها و فراوانی کشته‌ها و مجروحان و مصدومان می‌داد.

با توجه به آیات قرآن و به خصوص آیه شریفه «وَلَنبَلُوَنَّكُمْ بِشَىْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَ نَقْصِ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ»، آن را امتحان دیگری به دنبال شورش‌ها و جنگ هشت ساله تشخیص دادم و وظیفه صبر و تلاش را راهکار نجات و نصرت الهی دیدیم.

جالب اینکه بسیاری از کشورها، در اقدامی قابل ستایش، کمک‌های قابل توجهی ارسال کردند که نشان از توجه جهان به انقلاب اسلامی ایران داشت. ده روز پس از حدوث زلزله، شهید [منصور] ستاری، فرمانده نهاجا [= نیروی هوایی ارتش]، گزارشی از کمک‌های رسیده - فقط توسط هواپیما - داد: ۲۲۳ هواپیمای حامل کمک‌های کشورهای دیگر رسیده و بار آنها تخلیه شده بود. عربستان سعودی با ۴۳ پرواز، بیشترین کمک را ارسال کرده بود.

سفرهای متعددی به مناطق زلزله‌زده داشتم و گزارش‌های پیشرفت کار را مرتب دریافت می‌کردم. علاوه بر کمک‌های فوری برای تأمین نیازهای ضروری مردم، بازسازی در دو فاز کوتاه مدت و دائمی طراحی شد که با زمان‌بندی مشخص شده، به مرحله اجرا رسید.

در حالی که گرفتار بازسازی و ساماندهی مناطق جنگ‌زده و ویرانی‌های زلزله بزرگ بودیم، در ۱۳ بهمن ماه، سیل کم سابقه‌ای منطقه سیستان را در نوردید و زابل را در معرض خطر قرار داد و بسیاری از روستاها را ویران و خالی از سکنه کرد و به کشاورزی ضربه بزرگی زد.

در سفری سریع به مناطق و مشاهده خرابی‌ها و خسارت‌ها از نزدیک و بررسی راهکارهای جبران، با جمعی از صاحب‌نظران محلی و ملی، مشاوره و راهکارهایی برای سیانت منطقه از خطر سیل، پیشنهاد و تصمیمات مناسبی اتخاذ شد؛ البته این تصمیمات،



به تدریج اجرایی شد، از جمله توسعهٔ چاه‌نیمه‌ها برای جذب سیلاب‌ها و ذخیره آب در آنها برای مصارف کشاورزی و صنایع در طول سال و سال‌های خشکسالی که آثار ماندگار آن، هنوز مورد بهره‌گیری است.

مذاکره ایران و عراق

عجله صدام در حمله به کویت، فرصتی دیگر برای ایران به وجود آورد. صدام که از حمله به ایران و جنگ هشت ساله چیزی جز تلفات و خرابی‌ها و بدهی‌های کلان مالی و تعهدهای سیاسی و نفرت جهانی به دست نیاورده بود و منابعی برای بازسازی و ادای دیون فراوان نداشت، چارهٔ خود را در اشغال کویت و تصاحب منابع عظیم نفتی و نقدی آن و عینیت بخشیدن به ادعای تاریخی مالکیت کویت می‌دید؛ اما نگران استفاده ایران از آن فرصت و اقدام ایران در جهت انتقام از ظلم‌های بعضی‌ها بود. به همین خاطر، به فکر افتاد که هر چه زودتر اختلافات خود با ایران را حل کند و در حمله به کویت، خیالش از پشت سر خود راحت باشد. بنابراین برای انجام مذاکرات با ایران نیز عجله داشت.

از طرفی، عراق می‌دانست که اجرای قطعنامه ۵۹۸ هم، مشکلات دیگری، از جمله پرداخت خسارات جنگ، بر او تحمیل خواهد کرد. مذاکره ایران و عراق پس از پذیرش آتش‌بس، از تابستان ۱۳۶۷ آغاز شده بود، ولی با سرسختی و یکدندگی صدام مواجه بود و پیشرفتی نداشت.

ناگهان تغییر غیر قابل پیش‌بینی در رفتار صدامیان ظهور کرد. اولین ظهور این رفتار، در بهار سال ۱۳۶۹ با نامه صدام خطاب به رهبری و من، برای حل مشکلات فیما بین بود. نام‌رسان او «آقای ابوخلد» از پیران فلسطین بود که نامه‌ای هم از عرفات، برای تأکید بر ضرورت انجام مذاکرات به همراه داشت. مأموران وزارت اطلاعات، او را در فرودگاه نگه‌داشته بودند تا کسب تکلیف کنند؛ دستور داده شد مانع ورود ایشان نشوند.

این نامه سرمنشأ مبادله دوازده نامهٔ مهم و تاریخی بین من و صدام شد که برخی نامه‌ها در همان زمان در رسانه‌ها انتشار یافت. مجموعه نامه‌ها توسط وزارت امور خارجه، به

صورت کتابی مستقل منتشر شد. اخیراً هم چاپ جدیدی از آن کتاب توسط دفتر نشر معارف انقلاب به چاپ رسیده است.^۱

نتایج تحول در رفتار صدامیان در ارتباط با ایران

حکام عراق که تاکنون با مذاکرات بی‌اثر در اجرای قطعنامه، سر مذاکره‌کنندگان ایرانی را گرم می‌کردند، اکنون احساس نیاز به جلب رضایت ایران، به شدت بر آنها عارض شده بود و دیگر از آن چانه‌زنی و بهانه‌تراشی‌ها خبری نبود؛ آنها با اصرار و التماس و خضوع و از موضع پایین برخورد داشتند. درخواست‌های مکرر برای اعزام مقامات برای مذاکره و تشریح نحوه آزاد کردن اسرا و جلب موافقت ایران برای فرستادن هواپیماهای خود به ایران برای جلوگیری از انهدام در حملات غربی‌ها و اجازه عبور از راه ایران برای دسترسی به کشورهای مورد نظر و درخواست دارو و غذا و اقلام دیگر، در این سال بسیار خواندنی است و این مطالب را شما در صفحات مربوط به آن قطعه تاریخ می‌خوانید.

اشغال کویت و پیامدهای آن

در نیمه شب ۱۱ مرداد ۱۳۶۹، صدام با اشتباهی دیگر به کویت لشکر کشید. ارتش عراق پس از چند ساعت درگیری محدود، به کاخ امیر کویت رسید. خوشبختی خاندان حاکم بر کویت این بود که لحظاتی قبل از رسیدن ارتش بعث، آنها به سوی عربستان رفتند و از خطر اسارت و آثار شوم آن نجات یافتند.

صدام فکر می‌کرد به منابع عظیم ثروت کویت دست یافته است که می‌توانست جواب بدهی‌های سنگین عراق را بدهد و آن را به عنوان سرمایه‌ای در جبران خرابی‌های جنگ به کار برد. او امید به پیشرفت به سوی شرق عربستان و قطر نیز داشت تا ذخایر عظیم نفت و گاز را تصاحب نماید و درآینده، بزرگترین منابع انرژی فسیلی جهان را در اختیار داشته باشد و با این اهرم از دیگران باج بگیرد. فکر سلطه بر سواحل جنوب خلیج فارس نیز، که اهمیت استراتژیک آن در جریان جنگ با ایران آفتابی شد، از خیالات خام دیگر او بود.

۱- کتاب «دوازده نامه»، شامل مجموعه نامه‌های متقابل رؤسای جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عراق، در سال ۱۳۸۶ توسط دفتر نشر معارف انقلاب به چاپ رسیده است.



این اقدام خام صدام، بهانه‌ای به کشورهای سلطه‌گر غرب داد که حضور وسیع خود در این منطقه حیاتی را توجیه کنند و برای همیشه، خیال خود را از جریان نفت، از آن ذخایر کم‌نظیر راحت نمایند و خلاء حضورشان را بعد از رفتن نیروهای بریتانیا از منطقه پر کنند و مانع ماجراجویی‌های بعث علفقی عراق شوند.

اخطارها و تهدیدها و هشدارهای غرب، نتوانست صدام را سر عقل بیاورد و حاضر به عقب‌نشینی از کویت کند و بلکه رسماً کویت را به عنوان استانی از عراق اعلان نمود و فردی را به عنوان حاکم آن منصوب کرد.

سرانجام شورای امنیت [سازمان ملل] در تاریخ ۸ آذر ۱۳۶۹، توسل به زور برای راندن ارتش عراق از کویت را تصویب کرد که در نقش دو چشم بینا برای کور و سرودی برای مست‌ها، در اختیار غرب و به خصوص آمریکا قرار گرفت.

[آقای سیدکمال خرازی]، سفیر ایران در سازمان ملل در ساعت ۶ صبح روز ۵ اسفند ۱۳۶۹، با تلفن به من اطلاع داد که هم‌اکنون رسانه‌های آمریکا اعلان کردند، ارتش کشورهای متفق، جنگ علیه ارتش عراق برای راندن ارتش بعثی از کویت را آغاز کردند. سیاست ایران در برابر این حوادث، در شورای عالی امنیت ملی بررسی و پیشنهاد شد و به تصویب رهبری رسید. براساس این سیاست، ایران در جنگ، موضع بی‌طرفی گرفت. با حضور نیروهای خارجی در منطقه، اعلان مخالفت کرد و خروج عراق از کویت را خواستار شد. بعضی از نیروهای افراطی، طرفدار دخالت در جنگ با حمایت از عراق بودند، ولی مورد قبول قرار نگرفت.

چند بار گروه‌هایی از شخصیت‌های سیاسی و انقلابی جهان اسلام به ایران آمدند. آنها از ایران می‌خواستند که از دولت عراق حمایت کند؛ از جمله آقای راشد الغنوشی [رهبر نهضت اسلامی تونس]، همراه جمعی از چهره‌های انقلابی عرب آمده بود.

در یکی از نامه‌های رد و بدل شده، صدام با ادعای داشتن ۸۰ کیلومتر مرز آبی با ایران، بدون توجه و شاید هم با توجه، پرده از روی طمع او به مراکز نفتی کشورهای جنوب خلیج فارس برداشته بود. من در نامه بعدی خود، این ادعای او را برجسته کرده بودم تا همسایه‌های جنوبی ما متوجه باشند که چه اشتباه بزرگی در کمک‌های بی‌دریغ به صدام در جریان جنگ هشت ساله مرتکب شده‌اند.

در این نامه، نکات قابل توجهی از ادعاها و خواسته‌های صدام و شیوه‌های قطره‌چکانی برای توجه به حقوق ایران وجود دارد. عجله او برای اقدام علیه کویت در آخرین نامه‌اش آشکارتر شد و او با تنزلی فاحش نوشت: «برادر علی اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس جمهور؛ با این تصمیم ما، دیگر همه چیز روشن شده و بدین ترتیب همه آنچه را که می‌خواستید و بر آن تکیه می‌کردید، تحقق می‌یابد و دیگر اقدامی جز مبادله اسناد باقی نمی‌ماند...»^۱

عراق، بخشی از نامه‌ها را در وسایل ارتباط جمعی خود منتشر می‌کرد. آزادگان ما که به ایران بازگشتند، گفتند نامه‌ها را که در فضای اردوگاه‌شان شنیده می‌شد، به دقت پیگیری می‌کرده‌اند و با شنیدن آن نامه آخری، مطمئن شدند که آزادی‌شان نزدیک است و همین‌طور هم شد. جالب اینکه رسانه‌های عراق، برای خواندن این نامه، از صبح زود تبلیغات برای اعلان نامه را تکرار می‌کردند و خبر از تصمیم مهمی می‌دادند.

در نهایت، اخراج سریع ارتش عراق از کویت، منجر به تهدید صدام به سرنگونی و مطالبات فراوان غربی‌ها از عراق شد؛ از جمله پس گرفتن بسیاری از ابزارهای پیشرفته‌ای که در زمان جنگ، برای نجات صدام در مقابل پیشرفت‌های نیروهای ایران، به او داده بودند. ارتش عراق پیش از عقب نشینی، در اقدامی وحشیانه، چاه‌های نفت کویت را به آتش کشید که در جای خود، حرکتی ضد بشری و خیانت به مردم منطقه و محیط زیست و آلوده ساختن آب‌های خلیج فارس و اراضی کشورهای مجاور بود؛ البته این اقدام شروانه، آلودگی‌های ماندگاری نیز ایجاد کرد، از جمله برای ایران که مجبور شدیم برای اصلاح سطح اراضی حاصلخیز خوزستان، هزینه‌های سنگینی را پردازیم.

در سایه سیاست درست و واقع بینانه در جریان تجاوز عراق به کویت و حمله نظامی آمریکا علیه عراق و استفاده از آن شرایط بحرانی، توانستیم ایران را به عنوان وزنه تعادل در منطقه معرفی نماییم که مورد تحسین بسیاری از کشورها بود؛ حتی آقای گورباچف با ارتباط تلفنی و اعزام پیام با پیک ویژه، مشکلات احتمالی و خطر ماندگار شدن آمریکا و ناتو در منطقه را با ایران در میان گذاشت و برای جلوگیری از آن خطر کمک خواست.



آزادی آزادگان

همواره یکی از غصه‌ها و اندوه درونی‌ام، وضع اسرای مان در عراق بود. خبرهای دلهره‌آوری از رفتار خشن جلادان بعثی با اسرا می‌رسید. بعد از پذیرش قطعنامه و ختم جنگ، این ناراحتی زیادتر هم شد. مطمئناً با ختم جنگ، رنج آزادگان در بند و خانواده‌های ایشان، به دلیل حالت انتظار برای آزادی و الحاق به خانواده‌ها و همسنگران، به شدت اضافه شده بود؛

وعده وصل چون شود نزدیک آتش عشق تیزتر گردد

در این میان، یکدندگی رژیم بعث عراق، برای شانه‌خالی کردن از تعهدات و احکام شورای امنیت هم نگرانی‌ها را بیشتر می‌کرد، ولی عجله صدام برای مسأله کویت، با هدف خاطر جمع شدن از انتقام ایران، امیدها را برای آزادی اسرای دو کشور بالا برده بود.

سرانجام زمان پایان رنج‌ها فرارسید و در تاریخ ۲۶ مرداد ۱۳۶۹، اولین گروه از آزادگان وارد کشور شدند. شادی و استقبال وسیع مردم از عزیزان و سرمایه‌های انسانی نظام، مثال‌زدنی بود؛ به خصوص منظره استقبال خیابانی در تهران، ازدحام مردم تهران بین فرودگاه مهرآباد و مرقد امام که اولین هدف آزادگان هجرت کشیده بود، کار انتقال آنها را مشکل کرد. آنها ناچار به تغییر مسیر شدند که این هم مایه رنجش دل‌های عاشقان و چشمان منتظر شد، ولی این تدبیر را عقلانی می‌دانستند.

شادی اینجانب به عنوان فرمانده جنگ، از شادی خانواده‌های فراق کشیده کمتر نبود. آن حالت در اظهاراتی که به مناسبت برگشت ظفرمندان آزادگان و مراسم مکرر ملاقات با آنها داشتم، در خاطراتم ملموس است.

سازندگی

در سال گذشته، سیاست‌های کلی بازسازی و سازندگی از سوی امام مشخص شده بود و لایحه برنامه پنجساله کشور هم در مجلس شورای اسلامی مصوب و بودجه سال ۱۳۶۹ نیز از تصویب مجلس گذشته بود. با اجرای بودجه سال ۱۳۶۸ گام‌های موثری در سازندگی و بازسازی برداشته بودیم و همه چیز برای اجرای بودجه در چارچوب برنامه پنجساله اول آماده بود.

در بودجه سال ۱۳۶۹، هزینه‌های عمرانی رشد چشمگیری داشت - حدود ۶۰ درصد - که بشارتی برای توسعه سازندگی بود و افق امیدوارکننده‌ای را نشان می‌داد. بودجه جاری فقط ۱۵/۶ درصد رشد را نشان می‌داد.

بخشی از طرح‌های مهم سازندگی و منابع ارزی و ریالی تجهیزات، به این ترتیب بود:

- ۱- بازسازی و توسعه صنایع نفت و گاز و پتروشیمی و پالایشگاه‌ها.
- ۲- تلاش برای محرومیت‌زدایی از روستاها و مناطق محروم کشور.
- ۳- افزایش و فعال کردن برنامه‌های تولید فولاد، مس، روی و آلومینیوم.
- ۴- افزایش تولید و توسعه واحدهای تولید سیمان.
- ۵- توجه ویژه به مهار آب‌ها با احداث سدها و آبخیزداری و آبخوان‌داری.
- ۶- تقویت معدن اورانیوم ساغند و صنایع پشتیبانی هسته‌ای اصفهان.
- ۷- توسعه راه‌ها و خطوط راه آهن و حمل و نقل هوایی، با آزاد کردن استفاده از هواپیمای حمل و نقل نهاجا [=نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی] و فرودگاه‌ها.
- ۸- توجه به مسکن و تولید انبوه و توسعه صنایع مربوط به ساخت و ساز.
- ۹- نوسازی شهرها و روستاها که در جریان دفاع مقدس فرسوده شده بودند.
- ۱۰- توسعه و تقویت صنایع نظامی و تعمیر و نگهداری سلاح‌های آسیب‌دیده در جنگ.
- ۱۱- توجه خاص به مخابرات و صنایع مربوطه.
- ۱۲- توسعه مراکز آموزشی مدارس و دانشگاه‌ها و کتابخانه‌ها.
- ۱۳- توسعه اختیارات بانک‌ها و برطرف کردن محدودیت‌ها.
- ۱۴- توسعه بنادر و کشتی‌سازی و صنایع دریایی.
- ۱۵- تقویت سوادآموزی به صورت جهشی.
- ۱۶- توسعه صنایع خودروسازی.
- ۱۷- توجه به کالاهای خانگی پرمصرف و همچنین تجهیزات پزشکی و داروسازی.
- ۱۸- بازسازی و توسعه صنایع نساجی.
- ۱۹- تقویت تولید شکر، چغندر قند، نیشکر و کاغذ.
- ۲۰- آغاز نهضت ایجاد و توسعه صنایع بسته بندی.



اصلاحات ساختاری، اداری، فرهنگی، آموزشی و پژوهشی

متناسب با نیازها و شرایط دوران سازندگی، در اجرای برنامه پنجساله و بودجه سال ۱۳۶۹ در زمینه‌های زیر اصلاحاتی محقق شد:

- ۱- تأسیس شورای عالی اداری با اختیارات و آیین نامه‌ها.
- ۲- اصلاح نظام آموزشی و تقویت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ۳- اقدامات اولیه برای تأسیس دفتر امور زنان در ریاست جمهوری، برای پیشبرد اصلاح امور زنان و کم کردن تبعیض‌ها.
- ۴- تصویب انتقال مرکز سیاسی کشور از تهران که البته تاکنون اجرا نشده است.
- ۵- تصویب خارج کردن نهادهای غیرلازم و انتقال صنایع مزاحم از تهران و ساماندهی آنها در مراکز صنعتی.
- ۶- تصویب نظام هماهنگ پرداخت در شورای عالی اداری.
- ۷- تکمیل قانون کار که پس از تصویب در مجلس شورای اسلامی و ایرادهای فراوان شورای نگهبان به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شده بود.
- ۸- تأسیس و تقویت دفتر مناطق محروم در نهاد ریاست جمهوری برای ایجاد توازن جغرافیایی و تحقق عدالت اجتماعی.
- ۹- پایه‌گذاری مجتمع‌های اداری با هدف قراردادن ادارات دولتی در کنار هم برای تسهیل ارتباطات نهادها و مردم، کاهش سفرهای شهری و در نتیجه آسان‌سازی ترافیک و حمل و نقل و صرفه‌جویی در وقت مردم.
- ۱۰- حمایت جدی از ساخت مترو در تهران و بررسی لزوم ساخت قطار شهری در کلان‌شهرهای کشور.
- ۱۱- اقدام برای کاستن از بوروکراسی اداری که هزینه بسیاری بر مردم و دولت تحمیل می‌کرد؛ نمونه‌های مشخص آن صدور گذرنامه در مدت کوتاه و صدور گواهینامه رانندگی در یک روز و انجام سریع خدمات بانکی و دیجیتالی کردن تلفن‌ها و ایجاد و توسعه تلفن همراه و سرعت در واگذاری انشعاب‌های آب و برق و تلفن و بسیاری موارد دیگر.

۱۱ - تهیه و تصویب منشور فرهنگی و تصویب در شورای عالی انقلاب فرهنگی و مبارزه با مظاهر انحرافات.

بازرسی ویژه رییس جمهور

از ابتدای دوره ریاست جمهوری در پاییز سال ۱۳۶۸، دفتر بازرسی ویژه رییس جمهور، به صورت آزمایشی ایجاد و فعال شد. با موفقیت‌های قابل توجه در شش ماه دوره آزمایشی، در اوایل سال ۱۳۶۹ این تشکیلات رسماً به منظور کمک به نظارت و پیگیری و اطمینان از حسن جریان امور اجرایی کشور، با نام «دفتر بازرسی ویژه رییس جمهور» زیر نظر مستقیم رییس جمهور آغاز به کار کرد.

فعالیت‌های عمده این دفتر، با توجه به خسارت‌های وارده در اثر جنگ تحمیلی و لزوم بازسازی و سالم‌سازی فضای اقتصادی کشور، در ارتباط با بالا بردن تولید محصولات کارخانجات داخلی، اجرای به موقع طرح‌ها و پروژه‌های اولویت‌دار عمرانی کشور و مبارزه با مفاسد دیوان‌سالاری بود.

توصیه کردم بازرسی ویژه رییس جمهور، تشکیلاتی عریض و طویل نشود؛ لذا از کارشناسان زبده موجود در دستگاه‌های دولتی، به صورت پروژه‌ای استفاده می‌شد. این دفتر مقرر بود دستورات کتبی و شفاهی رییس جمهور را به گونه‌ای پیگیری کند که رییس جمهور بتواند هر لحظه به واقعیت‌های اقتصادی، اجتماعی کشور، اشراف فوری، کامل و بدون واسطه داشته باشد، ضمن اینکه در روند روزمره کارهای اجرایی کشور، خللی وارد نکند و بوروکراسی و مانع‌جدیدی ایجاد نشود.

دفتر بازرسی ویژه مجموعاً در طول هشت سال ریاست جمهوری، نزدیک به ۵۰۰ بازرسی با دستور مستقیم رییس جمهور انجام داد و بیش از ۴۰۰ بازدید دقیق کارشناسی از دستگاه‌های اجرایی، کارخانجات تولیدی، طرح‌ها و پروژه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی سازماندهی کرد.

بازرسی‌ها عمدتاً در زمینه مشکلات حمل و نقل و ترابری، طرح‌ها و پروژه‌ها، تولیدات صنعتی، اختلافات دستگاه‌های اجرایی، تولیدات کشاورزی و دامی، حوادث طبیعی، مسایل آموزشی، فساد و سوء استفاده مالی و بالاخره کمک و حمایت از اقشار مختلف بود.



فرزندم محسن، در طول هشت سال، مسئولیت این دفتر را برعهده داشت. در جای جای خاطرات، گزارش های مستقیم او به رییس جمهور در مورد مسایل مختلف را می خوانید. همچنین در این سال، با آماده نمودن خاطرات مهم برای انتشار عام موافقت شد و فرزندانم برای این منظور، «دفتر نشر معارف انقلاب» را تأسیس کردند.

اصلاحات سیاسی

۱- تلاش برای اجرای قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت [سازمان ملل]، درباره جنگ تحمیلی و مسئول شناختن عراق به عنوان آغازگر جنگ، با تدبیرهایی که بخشی از آنها را در این کتاب و همچنین خاطرات سال ۱۳۶۸ می خوانید و بخشی هم، هنوز زمان گفتن آنها فرانسیده است. در این میان مهم تر از همه، نجات آزادگان از سیاه چاله ها و اردوگاه های عراق است.

۲- رفع موانع توسعه همکاری با کشورهای همسایه و سایر کشورها، با سیاست تنش زدایی و پرهیز از دشمن تراشی.

۳- تلاش برای جذب کشورهای تازه استقلال یافته آسیای میانه و قفقاز، پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی.

۴- رفع تخاصم با کشورهای غربی و باز شدن راه همکاری برای جذب منابع و ابزار و فنآوری، جهت عمران و اجرای طرح های مهم برنامه و بودجه و آثار مثبت دیگر.

۵- رفع کدورت با کشورهای همسایه و عربی و اسلامی که در جنگ دچار اختلاف و سردی روابط با آنها شده بودیم.

۶- تعمیق روابط با کشورهایی که در دوران دفاع مقدس، از همکاری با ما دریغ نداشتند و یا به نحوی کمک می نمودند.

۷- حضور نیرومند در کشورهای آفریقایی از طریق کمک های درمانی و امدادهای فنی، علمی و اقتصادی و همکاری های بین المللی توسط هلال احمر و جهاد سازندگی.

۸- تعادل در سیاست خارجی با رویکرد عدم دشمن تراشی و تعامل با دیگران و حضور موثر در قاره آفریقا و آسیای میانه و تأثیر گذاری در مجامع بین المللی و آغاز حرکت به سوی سازمان تجارت جهانی، با همکاری با دیگر کشورها. در سال ۱۳۶۹، برای اولین بار،

توانستیم قطعنامه‌ای علیه جنایات اسرائیل از شورای امنیت سازمان ملل بگیریم و مانع وتوی آمریکا شویم و جنایات اسرائیل در بیت المقدس و مسجدالاقصی را که ۲۱ کشته و ۱۵ زخمی داشت، متوقف نماییم و در نهایت زمزمه آمریکا و اسرائیل را که برای اولین بار با ادعای نظامی بودن برنامه هسته‌ای، ایران را تحت فشار قرار می‌دادند، در آن زمان، از سر خود رد کنیم.

اقتصاد، تولید و توسعه

با توجه به سال‌ها جنگ و تحریم، وضع اقتصادی کشور دچار مشکلات جدی بود. برای حل مشکلات مهم، راهکارهایی در برنامه پنجساله توسعه و اولین بودجه دولت سازندگی پیش‌بینی شده بود. دولت، موتور حرکت اقتصاد را در رشد تولید می‌دید و اقدامات فراوانی را در این بخش مهم متمرکز کرد. در جریان معرفی وزرا به مجلس در اواسط سال ۱۳۶۸، کابینه خود را «کابینه کار» معرفی کرده بودم و شعار محوری دولت را «توسعه و تولید» انتخاب کردم.

کمبود ارز در برنامه پنجساله را از طریق فاینانس‌ها، در جهت حمایت از طرح‌های بزرگ عمرانی و زیربنایی و کمبود ریالی را با استفاده از سیاست تعدیل اقتصادی، از جمله تعدیل نرخ ارز هفت تومانی دولتی به ارز رقابتی شصت تومانی جبران کردیم. البته ارز برای تهیه کالاهای حساس و ضروری را با همان قیمت هر دلار هفت تومان تأمین می‌کردیم. با آزاد کردن واردات کالاها، با ارز خودگردان واردکننده‌ها، میلیاردها دلار از خارج به صورت کالاهای مصرفی و واسطه و مواد خام جذب شد که هم بازار سیاه کالاها را از میان برداشت و هم باعث وفور کالا در بازار و ارزان شدن نسبی آنها شد، لذا عملاً تورم یک رقمی شد. جالب‌تر اینکه بخش زیادی از درآمد تفاوت بازار آزاد با قیمت‌های دولتی، در کشور ماند و صرف سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و ایجاد اشتغال و تقویت تولید و بالا رفتن شاخص‌های اقتصادی شد.

آقای دکتر [سیدمحمدحسین]عادللی، رییس بانک مرکزی، در اواسط پاییز، [۱۶ آبان سال ۱۳۶۹]، گزارشی از رشد شاخص‌های اقتصادی داد که مورد تحسین دولت واقع شد و با انتشار آن در رسانه‌ها، تشکرهای زیادی از سوی مردم دریافت کردیم.



مقایسه بخشی از شاخص‌های اقتصادی در سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۶۹

سال ۱۳۶۹	سال ۱۳۶۷	موضوع
+۱۲/۱	منفی	رشد تولید ناخالص به قیمت ثابت
۱۷۲	۱۵۳	درآمد سرانه
+۸/۱	منفی	رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی
+۱۳/۶	منفی	رشد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن
+۲۹/۹	+۹/۷	رشد ارزش افزوده صنعت نفت
۶/۸	۵۰/۲	کسر بودجه
%۷۰/۴	%۸۰/۶	هزینه جاری
%۲۹/۶	%۱۹/۴	هزینه عمرانی
%۹	%۲۸/۹	نورم

سیاست‌های فرهنگی، آموزشی و پژوهشی

در بخش سیاست‌های فرهنگی، آموزشی و پژوهشی، اقدامات قابل توجهی انجام شد

که اهم آن به این ترتیب است:

- ۱- اجرای برنامه‌های توسعه فرهنگی.
- ۲- توجه ویژه به موضوع تعلیم و تربیت.
- ۳- توجه به توسعه تحقیقات بنیادی.
- ۴- تاکید و اهتمام به ترویج احترام به قانون در جامعه.
- ۵- توجه خاص به جوانان و طراحان برنامه‌هایی برای رفع مشکلات آنان.
- ۶- تاکید بر حقوق زنان.
- ۷- اهتمام به رشد و تعالی در بخش هنر و توجه به هنرمندان.
- ۸- ترویج ورزش عمومی و حمایت از توسعه ورزش حرفه‌ای و قهرمانی.

۹- توجه به میراث فرهنگی.

سیاست تعدیل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

سیاست تعدیل ابتکاری دولت، به سرعت مورد استقبال صاحب نظران اقتصادی و اجتماعی قرار گرفت. البته منتقدانی هم در میان افراطیون وجود داشت. در اعمال این سیاست، چند هدف دنبال می‌شد:

۱- به تعادل رساندن نرخ ارز که تفاوت ۲۵ برابری نرخ آزاد و دولتی، فساد زیادی در خریدهای خارجی و بازار سیاه به وجود آورده بود و به حفظ حقوق بیت‌المال، مردم و تشویق صادرات و حل مشکل ناشی از تعزیرات حکومتی.

۲- نجات از تمرکزگرایی شدید که عملاً دولت را در بسیاری از زمینه‌های غیرضروری وارد تصدی‌گری کرده بود و فضای تلاش را برای بخش خصوصی به شدت تنگ نموده و نظام اقتصادی را تا حدود زیادی به اقتصاد مارکسیستی نزدیک کرده بود که آثار زیانبار آن، با عقب‌ماندگی کشورهای کمونیستی قابل لمس بود.

۳- واگذاری بخشی از تصدی‌گری‌های دولت به مردم، برای رونق دهی قابل توجه به اقتصاد از طریق اجازه دادن به مردم، در ورود به عرصه‌هایی که عملاً در انحصار دولت قرار داشت.

۴- تعدیل در نرخ فرآورده‌های نفت و گاز که در وضعیت اسراف در مصرف و هدر دادن مواد گران‌سنگ و حیاتی کشور قرار داشت

۵- حذف کوپن‌های رایج در زمان جنگ که بیشتر نیاز کالاهای اساسی، از طریق کوپن توزیع می‌شد، با زمان‌بندی مناسب، همزمان با آغاز برنامه اشباع بازار از کالا و رقابتی شدن قیمت‌ها.

۶- پرهیز از دامن زدن به اختلافات سیاسی و اهتمام به شرکت دادن سلیقه‌های مختلف در اداره کشور و همچنین جلوگیری از رنجاندن اقلیت‌های مذهبی و قومی در کشور.

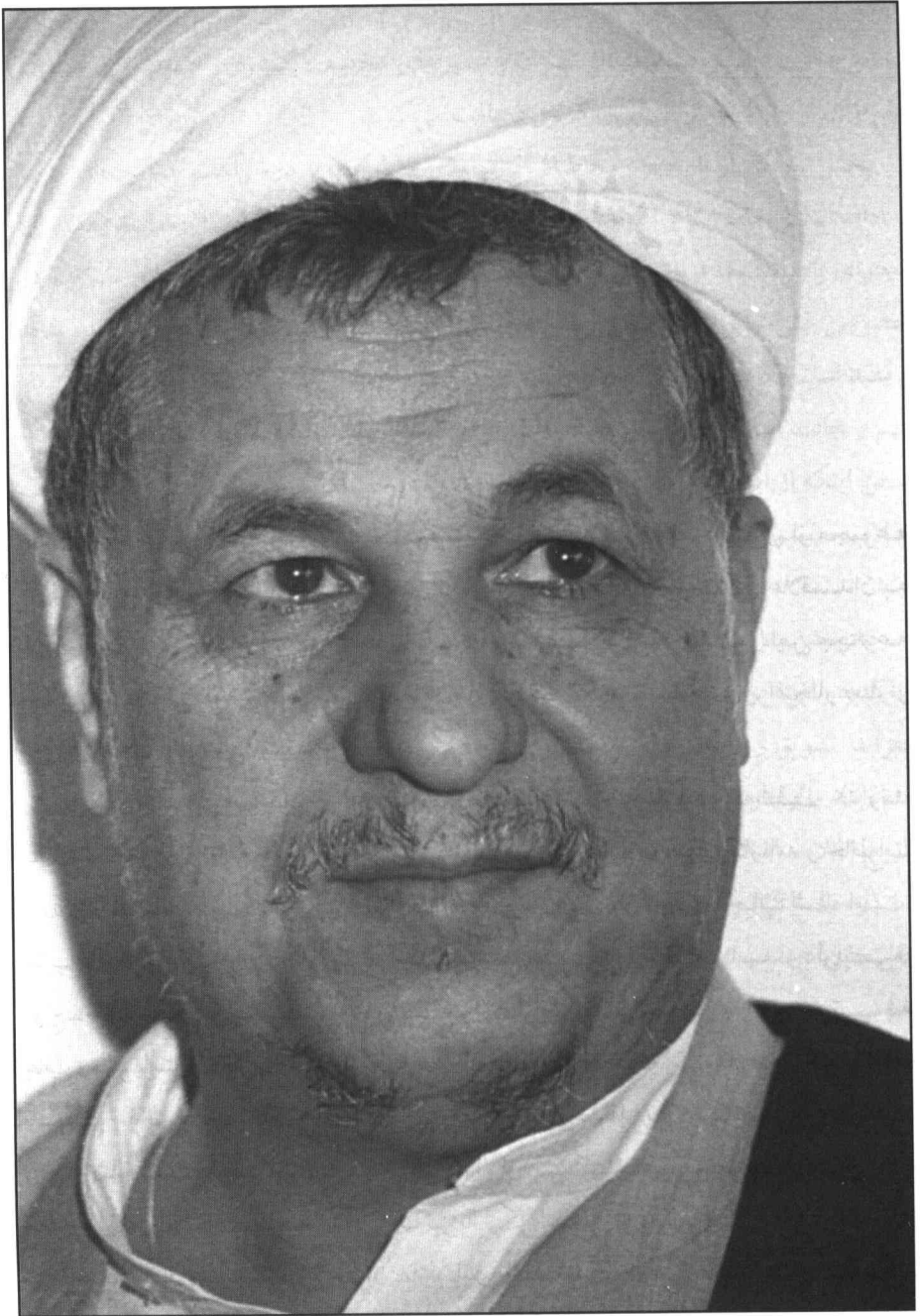
۷- تعادل در فضای خشک و افراطی کشور که به اسم دین و وظیفه انقلابی، رواج یافته بود و نشاط و بالندگی را ضعف می‌دانست.



در خاتمه از خوانندگان گرامی تقاضا می‌شود، با دقت در خاطرات فشرده سال ۱۳۶۹ و مراجعه به اسناد مفصل و مکتوب، تأثیر اعتدال، همدلی و وحدت، سیاست تعدیل، اصلاح وضع بحرانی آن زمان را که بی‌شبهت به وضع فعلی کشور نبود، ارزیابی و نقد فرمایند.

اکبر هاشمی رفسنجانی

۱۳۹۲/۱/۱۱



آیت الله هاشمی رفسنجانی - ۱۳۶۹



یادداشت ناشر

بسم الله الرحمن الرحيم

خداوند کریم را شاکریم که به ما توفیق عطا فرمود تا کتاب دیگری از مجموعه کارنامه و خاطرات آیت الله هاشمی رفسنجانی را به پژوهشگران، مورخان و علاقمندان به تاریخ انقلاب شکوهمند اسلامی تقدیم نماییم. آنها که با روال کار انتشار این مجموعه آشنایی دارند، می دانند که هر سال یادداشت های روزانه یکی از سال های پرافتخار بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، تنظیم و چاپ می شود.

این یادداشت های شخصی از اول فروردین سال ۱۳۶۰ آغاز شده و به لطف خداوند متعال، نگارش آن تا به امروز ادامه دارد. کتاب «عبور از بحران» حاوی کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۰، شانزده سال پیش منتشر شد و تاکنون بیش از ده بار تجدید چاپ شده است. کتاب های «پس از بحران»، «آرامش و چالش»، «به سوی سرنوشت»، «امید و دلواپسی»، «اوج دفاع»، «دفاع و سیاست» و «پایان دفاع و آغاز سازندگی»، بعد از آن به ترتیب به چاپ رسید. استقبال گرم و صمیمی فرهیختگان جامعه از این یادداشت ها، ما را به ادامه راه مصمم تر ساخته و بحمدالله از آن سال، بی وقفه هر سال حداقل یک کتاب به زیور طبع آراسته شده است؛ ضمن اینکه در کنار هر کدام از این کتاب ها، مجموعه سخنرانی ها، خطبه های نماز جمعه، مصاحبه ها و پیام ها نیز به شکل مستقل تدوین و انتشار یافته است.

آخرین کتاب منتشر شده با عنوان «بازسازی و سازندگی»، سال گذشته در نمایشگاه بین المللی کتاب تهران رونمایی شد و در این مدت کوتاه، به چاپ سوم رسید. علاوه بر نقدها، مقالات و مطالب مندرج در نشریات، رسانه های جمعی و تارنماهای اینترنتی،

تماس‌های دلگرم‌کننده‌ای از تهران و شهرهای مختلف کشور و همچنین از طرف هموطنان ارجمند مقیم خارج از کشور دریافت می‌کنیم.

بخش بزرگی از بازخورد مخاطبان کتاب‌های خاطرات، به درخواست هم‌میهنان عزیز به ادامه انتشار خاطرات و اظهار لطف اختصاص دارد. گاهی نظرات ارزشمندی درباره محتوای یادداشت‌ها و یا اسناد انتشار یافته در کتاب و همچنین پیشنهادهای سازنده در خصوص غنی‌تر کردن کتاب و رفع کمبودها و نقایص ارائه می‌شود که بسیار قابل استفاده و مفید است. گاهی عکس، نامه و یا سندی به دست‌مان می‌رسد که از نظر تاریخی بسیار مهم و جالب است. چنین مواردی در چاپ‌های بعدی مورد استفاده واقع می‌شود. کوتاه سخن اینکه از این همه لطف و مرحمت مخاطبان ارجمند کتاب‌های دفتر نشر معارف انقلاب، صمیمانه سپاسگزاریم و امیدواریم این ارتباط دو سویه، همچنان پابرجا و مستدام باشد.

دفتر نشر معارف انقلاب به خود می‌بالد که توفیق آن را یافته است، سهمی اگر چه اندک در این حرکت ماندگار داشته باشد و صفحاتی بر تاریخ زرین انقلاب اسلامی بیفزاید. تشویق و ترغیب فرهیختگان و ملت شریف و فهیم ایران اسلامی و دلباختگان راه امام (ره)، ما را در ادامه مسیر، مصمم‌تر ساخته است تا تلاش خود را برای انتشار کتاب‌های تاریخ انقلاب اسلامی افزون‌تر کنیم.

در سال ۱۳۶۹ که سال با اهمیتی در تاریخ انقلاب اسلامی می‌باشد، آیت‌الله هاشمی رفسنجانی در سمت ریاست جمهوری، برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را برای بازسازی و سازندگی کشور، با قوت تمام پیش می‌برند. در این سال، منطقه حوادث مختلفی از جمله اشغال کویت توسط عراق و جنگ خلیج فارس را شاهد بود. در این میان سیاست خردمندانه و مبتنی بر اعتدال دولت سازندگی، نظام جمهوری اسلامی را از یک خطر بالقوه با سلامت عبور داد و آن تهدید به یک فرصت مناسب برای تشنج‌زدایی و ایجاد روابط توأم با احترام متقابل با اکثریت قریب به اتفاق کشورهای جهان تبدیل شد. رفت‌وآمدهای متعدد هیأت‌های بلندپایه کشورهای مهم دنیا، تهران را به یک مرکز دیپلماتیک اثربخش و موثر در سال ۱۳۶۹ تبدیل کرده بود. اما در سیاست داخلی کشور، اختلافات جناحی که در سال‌های دفاع مقدس به جاهای باریک کشیده شده بود،



در فضای جدید سیاسی، به نوع دیگری ادامه یافت و در فرایند انتخابات مجلس خبرگان به اوج خود رسید. ساز مخالف مجلس برای دولت سازندگی، به استیضاح و برکناری یکی از اعضای کابینه منجر شد، ولی سیاست مداراجویانه دولت از تعمیق این اختلافات جلوگیری کرد. دقت در رویدادهای سال ۱۳۶۹، رمزگشای بسیاری از وقایع سال‌های بعد می‌باشد.

مطالبی که به قلم آیت‌الله هاشمی رفسنجانی در آن روزها به صورت روزنوشت به رشته تحریر درآمده است، علاوه بر اهمیت روایی و سندی، نشان دهنده تفکر، روحیه و عمل مسئولان کشور در آن سال‌ها می‌باشد و قطعاً این خاطرات در تدوین واقعیت‌های تاریخ انقلاب اسلامی، دستمایه مفید و ارزشمندی برای پژوهشگران و مورخان خواهد بود.

دفتر نشر معارف انقلاب امیدوار است با حمایت بیشتر نهادهای فرهنگی از جمله سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی - که اکنون همکاری و مساعدت‌های شایسته‌ای دارند - و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، توفیق عرضه سریع مجلدات را به شما خوانندگان محترم به دست آورد.

دفتر نشر معارف انقلاب نهایت تلاش خود را به کار می‌گیرد تا متونی صحیح، پاکیزه و روان با اسناد دست اول و عکس‌ها، نقشه‌ها و مستندات تاریخی انتشار دهد. در این مسیر نیازمند یاری هموطنان فرهیخته و بزرگوار هستیم که با ارسال عکس، سند و نامه‌های تاریخی در این کار بزرگ فرهنگی، ما را یاری کنند.

از درگاه خداوند سبحان مسئلت می‌نمائیم، توفیقات خود را بر ما ارزانی دارد تا بتوانیم در خدمت فرهنگ ایران اسلامی باشیم و سهم خود را در انجام وظایف تاریخی به خوبی ادا کنیم.

در پایان لازم می‌دانم از تلاش‌های همکارانم در دفتر نشر معارف انقلاب جناب آقایان سید علی نقی موسوی، داریوش باریکانی، جلال خیمه کبود، اشکان هاشمی و مجتبی غفوری پور و سرکار خانم کاشانی‌زاده و همچنین ویراستار مجموعه جناب آقای قادر باستانی، قدردانی و تشکر کنم.

دفتر نشر معارف انقلاب

محسن هاشمی - زمستان ۱۳۹۱



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۱ مارس ۱۹۹۰

چهارشنبه ۱ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۳ شعبان ۱۴۱۰

نیم ساعت از نیمه شب گذشته بود که برنامه مراسم تحویل سال نو^۱ را از تلویزیون دیدیم و خوابیدیم. بعد از نماز صبح، با هلی کوپتر به محل مرقد امام رفته و درون ضریح، مرقد امام را زیارت کردم. اجتماع خوبی از مردم بود؛ پرشور ابراز احساسات کردند. مقابر شهدای هفتم تیر را هم [در بهشت زهرا] زیارت کردم. اعضای هیأت دولت با تأخیر رسیدند. به هر یک از خلبانان هلی کوپترها یک نیم سکه عیدی دادم.

به دفتر رفتم. وزیران و مشاوران آمدند؛ صبحانه را با هم صرف کردیم. برای ملاقات

۱ - در پیام نوروزی آقای هاشمی که بعد از تحویل سال نو از تلویزیون پخش شد، ایشان، اوضاع اقتصادی کشور و اهداف و سیاست های دولت در چارچوب برنامه اول پنجساله توسعه را تشریح کرد و خواستار ادامه همکاری مردم با دولت، پایداری در ادامه راه حضرت امام(ره) و آرمان های انقلاب اسلامی و همچنین قناعت در مصرف شد. آقای هاشمی به کسانی که سر ناسازگاری با انقلاب اسلامی دارند، توصیه کرد که با ملت همصدا شوند و از کسانی که بی دلیل در خارج از کشور به سر می برند، دعوت کرد که به میان مردم و خانواده هایشان بازگردند. در این پیام امیدبخش و آشتی جویانه، عزم جدی دولت به تنش زدایی در سطح بین المللی و بازسازی همه جانبه اقتصاد کشور در داخل، به خوبی نمایان است. برای مطالعه متن کامل پیام رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه های ۱۳۶۹ به انضمام پیام ها و روزشمار»، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



آیت‌الله خامنه‌ای به حسینیه امام خمینی رفتیم. قبل از حضور در حسینیه، به سالن کنار حسینیه رفتیم. جمعی از شخصیت‌ها و علما حاضر بودند. همراه رهبری وارد حسینیه شدم. مسئولان ارگان‌ها و نهادها جمع بودند. من ضمن صحبت کوتاهی، تبریک گفتم^۱، سپس آیت‌الله خامنه‌ای صحبت کردند^۲.

به دفتر برگشتم. محافظان و اعضای دفتر، برای تبریک عید، جمع شده بودند؛ مهندس [میرحسین] موسوی، [مشاور سیاسی رییس‌جمهور] آمد. عیدی دادم. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد و گزارش نشست وزیران اوپک را داد؛ ایران در این نشست، اصرار بر بالا رفتن قیمت نفت به ۲۰ دلار [در هر بشکه] داشته که بحث به جلسه آینده اوپک موکول شده است^۳.

عیدی پاسداران و اعضای دفتر را دادم: هر یک هزار تومان. ناهار به خانه آمدم. سعید، فاطمی، محسن و مهدی هم بودند. همه عیدی‌شان را گرفتند. عصر به دیدن بیت امام رفتیم.

۱ - آقای هاشمی، در سخنان خود، برخورداری امت اسلام از رهبری دایمانه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، به عنوان یکی از مخلص‌ترین شاگردان حضرت امام را موجب اطمینان قلب، تسلی خاطر و امکان پذیر ساختن تحمل فقدان امام عظیم‌الشأن دانست و اظهار داشت: «امروز مسیر حرکت به گونه‌ای است که امام امت مایل بودند و راهنمایی کردند و بحمدالله مردم ما به صورت یکپارچه در سایه ولایت فقیه و تعلیمات قرآن کریم، وظایف خود را تحت حکومتی که امام زمان صاحب آن هستند، انجام می‌دهند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۹» زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب، در سخنان خود وظایف سنگین ملت انقلابی ایران و مسئولین کشور را یادآور شدند و با تأکید بر مراقبت و عدم غفلت در به انجام رسانیدن مسئولیت، گفتند: «حتی برای یک لحظه نباید سردی، یاس و افسردگی را در خودمان و در هیچ کس دیگری تحمل کنیم. همه چیز نشان دهنده امید است و باید با امید به پیش برویم. وضعیت امروز ما با امکاناتی که در اختیار داریم، بسیار خوب است.» ایشان از آقای هاشمی، به عنوان شخصیتی عالم، فقیه، مبارز، محبوب و مورد تأیید و محبت دایمی امام یاد کردند و با اشاره به برخورداری دولت ایشان از همکاران مجرب، کارآمد و آگاه، افزودند: «دولت با برنامه محکم و امید بخش خود، از حمایت عمومی مردم برخوردار است و مجلس نیز بیدار، آگاه، مسئولیت‌شناس، مستقل و مبرّی از تأثیر توطئه‌های جهانی است. ما با این وضعیت که در اختیار داریم، باید برای خدا عمل کنیم و تکلیف‌مان را انجام دهیم.» منبع: روزنامه جمهوری اسلامی، ۵ فروردین ۱۳۶۹، شماره ۳۱۳۵، صفحه ۳.

۳ - اجلاس کمیته نظارت بر بازار نفت، با هدف بررسی بازار در سه ماهه دوم سال ۱۹۹۰ در وین تشکیل شده بود. در این اجلاس، نظرات ایران در مورد تخلف برخی اعضا از جمله امارات و کویت از سهمیه‌های تعیین شده مطرح شد. سهمیه تولیدی ایران در سال ۱۳۶۹ به میزان ۳ میلیون و ۱۴ هزار بشکه در روز بود و برای بودجه سالیانه، بالغ بر ۱۵ میلیارد دلار فروش نفت پیش بینی شده بود.

همسر و دختر امام و احمد آقا بودند. دعوتشان کردم که [در تعطیلات نوروز] همراه ما به جزیره کیش بیایند؛ پذیرفتند. عفت^۱ و فاطمی هم پیش از ظهر به دیدنشان رفته و دعوتشان کرده بودند.

آقای سید هادی طباطبایی آمد و برای حل مشکلات طرح نیشکر خوزستان استمداد کرد؛ پیشنهادهایی هم برای اصلاح امور گمرک و سفرهای خارجی داشت. آقای مهندس عباس سالاری آمد. از وضع اکتشاف و تولید شرکت نفت و گاز انتقاد داشت.

پنج‌شنبه ۲ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۴ شعبان ۱۴۱۰ ۲۲ مارس ۱۹۹۰

بعد از نماز صبح، استماع اخبار، ورزش و صرف صبحانه، به سوی فرودگاه مهرآباد حرکت کردیم. ساعت هشت و ربع، همراه محافظان، دکتر [حسن] روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] و همسر و دختر و عروس امام و عفت و بچه‌ها به سوی کیش پرواز کردیم. ساعت نُه و نیم صبح وارد جزیره شدیم و در پایون اقامت کردیم.

تا ظهر کنار دریا قدم زدیم و توضیحات آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس‌جمهور] و مهندس [محمد رضا] یزدان‌پناه، [مدیرعامل سازمان عمران کیش] را شنیدیم. استقبال بخش خصوصی از ایجاد تأسیسات در کیش زیاد است. یکی از شرکت‌ها که مجموعه بزرگ تجاری در دست تأسیس دارد، از روی ماکت توضیحات داد. این شرکت حدود ۱۸ هزار مترمربع زمین گرفته است و برای هر متر، سالیانه مبلغ دوهزاروپانصد تومان اجاره می‌پردازد.

عصر هم دو سه ساعت کنار دریا قدم زدیم و با پاسداران و دکتر روحانی مذاکره داشتیم. شب تا ساعت ده شب، با دکتر روحانی درباره مسایل کشور بحث و مذاکره داشتیم. همراهان برای صرف شام به هتل رفتند. من و دکتر روحانی در محل اقامت شام خوردیم.

۱ - بانو عفت مرعشی، همسر آیت‌الله هاشمی‌رفسنجانی، فاطمه، محسن، فائزه، مهدی و یاسر، فرزندان ایشان و دکتر سعید لاهوتی و دکتر حمید لاهوتی دامادها و اعظم هاشمی پور، فرشته هاشمی و مریم سالاری عروس‌های آقای هاشمی هستند. عماد، علیرضا، احسان، فواد، یاسین و لیلی هاشمی و سارا، علی، مونا و حسن لاهوتی، نوه‌های ایشان می‌باشند.



جمعه ۳ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۵ شعبان ۱۴۱۰ ۲۳ مارس ۱۹۹۰

ساعت پنج و نیم صبح بیدار شدم. اخبار بخش فارسی رادیو صدای آمریکا (VOA) و انگلیس (BBC) را گرفتم. مسأله مهم دنیا، روس‌ها و مسایل لیتوانی است.^۱ کمی در ساحل دریا قدم زدم. صبحانه خوردم. [خانم خدیجه ثقفی]، همسرِ امام^۲ و همراهان زن آمدند؛ احوالپرسی کردم. برای پیاده‌روی به ساحل اطراف جزیره رفتم و چند کیلومتر راه پیمودم و از شرکت‌های ساختمانی که مشغول ساخت مراکز تجاری و مسکونی هستند، بازدید کردم؛ پیشروی خوب است، اما اغلب مشکل حمل و نقل دارند.

سپس با ماشین، اطراف جزیره و قسمت‌های داخلی را گشتیم. کشتی به گِل نشسته یونانی را دیدیم که از بیست و پنج سال پیش مانده و در حال پوسیدن است.^۳ گفتیم یا کشتی را اوراق کنند و یا به صورت یک محل توریستی و یا به عنوان رستوران استفاده شود. ناهار را با دکتر روحانی و محسن خوردیم. محسن [هاشمی]، رییس دفتر بازرسی ویژه

۱ - جمهوری لیتوانی در شمال شرقی اروپا، بزرگترین و جنوبی‌ترین کشور در میان سه جمهوری حوزه بالتیک در اروپاست. لیتوانی پس از جنگ جهانی اول مستقل شد، اما بعداً نخست توسط شوروی و سپس توسط آلمان نازی اشغال گردید. با نزدیک شدن جنگ جهانی دوم به پایان خود، آلمانی‌ها عقب‌نشینی کردند و اتحاد شوروی مجدداً لیتوانی را اشغال کرد. در ۱۱ مارس سال ۱۹۹۰، یک سال پیش از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، لیتوانی نخستین جمهوری شوروی بود که اعلام استقلال کرد.

۲- بانو خدیجه ثقفی (۱۲۹۲-۱۳۸۸)، همسر حضرت امام (ره)، فرزند آیت‌الله محمد ثقفی تهرانی از شاگردان آیت‌الله عبدالکریم حایری یزدی، مؤسس حوزه علمیه قم بود. ایشان در سال ۱۳۰۸ با امام خمینی ازدواج کرد. ثمره این ازدواج، آقاسیدمصطفی، سید احمد آقا، صدیقه خانم، فریده خانم و زهرا خانم هستند. همسر حضرت امام، در روز اول فروردین ۱۳۸۸ در سن ۹۶ سالگی درگذشت و در حرم مطهر امام خمینی آرام گرفت. آقای هاشمی از سن ۱۴ سالگی که برای تحصیل علوم دینی وارد شهر مقدس قم شد، در منزلی مستقر بود که روبروی خانه امام قرار داشت و از همان زمان، ارتباط میان ایشان و امام به وجود آمد. در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز، دو خانواده، در محله جماران تهران، همسایه دیوار به دیوار هم بودند.

۳ - کشتی یونانی در حال حاضر، یکی از جاذبه‌های گردشگری جزیره کیش است. این کشتی در سال ۱۳۲۲ توسط شرکت ویلیام همپلتون در گلاسکو ساخته شد و در چهارم مردادماه سال ۱۳۴۵ در این جزیره به گِل نشست. وزن آن ۷۰۶۱ تن و طول آن ۱۳۶ متر بوده است. علت به گِل نشستن کشتی، همچنان در پرده‌ای از ابهام است. دو سال پیش این کشتی از وسط شکسته شد.

رییس جمهوری^۱، ایراداتی به سبک مدیریت کیش و مبهم بودن معیارها و مقررات داشت.

عصر آقای [حمید] میرزاده آمد. همراه مسئولان جزیره به ساحل رفتیم و از خرابه‌های شهر در زمان اشغال پرتغالی‌ها^۲ دیدار کردیم. گفتم از زیر خرابه‌ها آثاری پیدا کنند و موزه‌ای برای گردشگران ایجاد نمایند. دربارهٔ سیاست تجاری و ساختمانی و موضوع قیمت‌ها و نحوه تأمین مصالح ساختمانی برای عمران جزیره بحث شد؛ حدود هشتاد میلیارد تومان طرح در دست ساخت دارند که باید تأمین مصالح شود. قرار شد حتی‌الامکان از خارج بیاورند که باری بر دوش کشور نباشد؛ چون مصالح برای اجرای برنامه اول توسعه، کم داریم. به امید روزی که تولیدات، بتواند مصرف داخلی را تأمین کند و صادر هم بشود. شاید این آرزو در پایان برنامه پنجساله اول تحقق یابد.

از طرح مروارید دیدن کردم. چاهی زده‌اند که در بیست متری به آب شیرین رسیده‌است. یکی از شرکای شرکت کیش مهر آمد و توضیحی دربارهٔ پروژه بزرگ تجاری - مسکونی خود داد؛ بناست مبلغ بیست میلیارد تومان، ظرف دو سال و نیم هزینه کنند. او می‌خواست مطمئن شود که سیاست تضعیف موقعیت جزیره کیش، با راه‌اندازی بنادر دیگر نداشته باشیم. شام را با پاسداران خوردیم.

فهیمه خانم، [دختر امام و رییس جمعیت زنان جمهوری اسلامی]، برای تشکل «جمعیت زنان» کمک دولتی می‌خواست؛ گفتم اگر بخواهد به صورت یک حزب عمل کند و طرفدار یک جناح سیاسی باشد، نمی‌توانیم کمک از دولت بکنیم.

۱ - دفتر بازرسی رییس‌جمهور، در سال ۱۳۶۸ با هدف بررسی کارشناسی و رسیدگی به موضوعات ارجاع شده از طرف رییس‌جمهور، با مدیریت محسن هاشمی آغاز به کار کرد. در دوره هشت سالهٔ عملکرد این دفتر که به طور مستقیم زیر نظر رییس‌جمهور فعالیت می‌کرد، موضوعات بسیاری مورد بازرسی قرار گرفت که اثرات ملموسی در سالم‌سازی مدیریت اجرایی کشور و اطمینان بخشی به رییس‌جمهور و ارائه اطلاعات دست اول و مؤثق، در خصوص موضوعات ارجاعی داشت.

۲ - جزایر خلیج فارس، در زمان حکومت تیموریان به تصرف پرتغالی‌ها درآمد. در این زمان که امیر هرمز و جزایر خلیج فارس، کودکی ۱۲ ساله به نام سیف الدین بود، پرتغال به هرمز و خلیج فارس بخصوص جزیره کیش یورش برد و به سبب داشتن توپ و سلاح آتشین، پیروز شد و امیر سیف الدین را تابع و خراج گذار پرتغال کرد. پرتغالی‌ها در جزایر کیش، بحرین، هرمز و قشم دفاتر تجاری برپا کردند و قلعه‌هایی نیز ساختند. چند سال بعد، شاه اسماعیل صفوی، پس از جنگ با عثمانی‌ها و شکست آنها، به سراغ جزایر جنوب رفت و الله‌وردی خان، حاکم فارس را مأمور سرکوب پرتغالی‌ها کرد. صفویان توانستند خلیج فارس را از سلطهٔ بیگانگان رها سازند.



۲۴ مارس ۱۹۹۰

شنبه ۴ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۶ شعبان ۱۴۱۰

بعد از نماز صبح و گرفتن اخبار روز که مهمترین آن، رشد تشنج در روابط شوروی و لیتوانی و نتیجتاً در روابط غرب با شرق است^۱، به فرودگاه جزیره رفتیم و با [هوایم] شاهین به سوی بندر چابهار [در استان سیستان و بلوچستان] حرکت کردیم. جمعی از خانم‌های همراه هم آمدند. در پایگاه هوایی نهاجا [= نیروی هوایی ارتش]، استقبال رسمی به عمل آمد. خانم‌ها در پایگاه ماندند و ما با چند فروند هلی کوپتر به سوی روستای «اُورکن» در منطقه دشت‌بری پرواز کردیم.

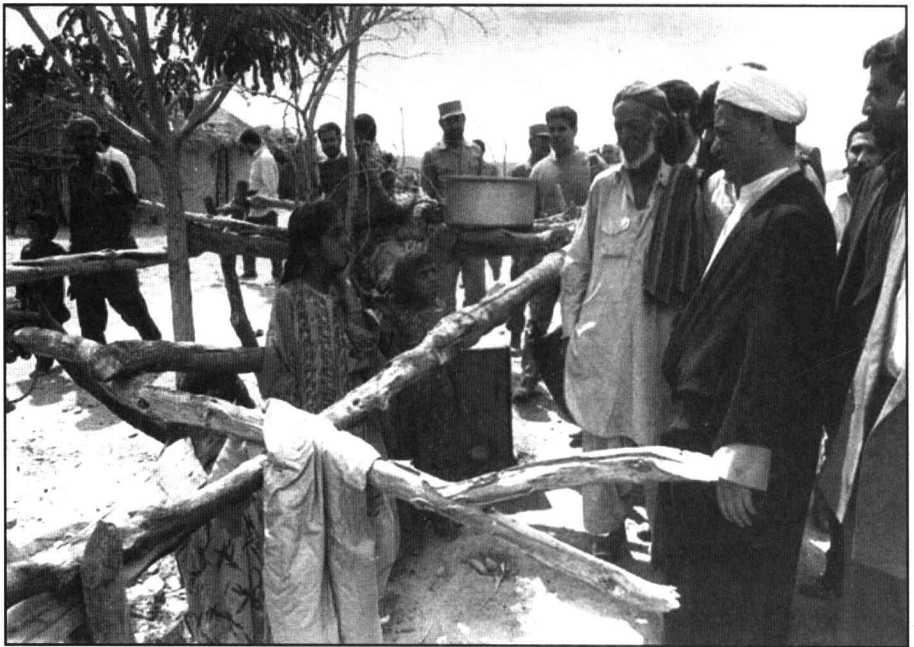
در این منطقه، سیل اخیر خرابی زیادی به بار آورده است. بیشتر تأسیسات زیربنایی و کشاورزی، سنتی و عقب‌افتاده است. مردم اغلب بی سواد هستند و برق و آب و مدرسه و بهداشت و راه درستی هم ندارند.

با اینکه وضع زمین و هوا خیلی خوب است و آب کافی هم دارند، ولی فقیرند. می‌گفتند محصول یونجه در آنجا، حدود ۲۰ چین در سال می‌دهد. از مزرعه موزداری بازدید کردم؛ بار خوبی داشت. مرکبات و نخل هم خوب می‌شود؛ عجیب است که مردم این همه فقیر هستند. به منزل یکی از روستایی‌ها رفتیم؛ فقط یک اتاق داشت و نه نفر اعضای خانواده در آن اتاق زندگی می‌کردند. پیش‌نماز محل، سخنگوی‌شان بود.

از آنجا به محل سد در حال احداث پیشین رفتیم.^۲ ساخت سد، پیش از انقلاب شروع شده، اما هنوز تمام نشده است. احداث این سد، می‌تواند در عمران منطقه خیلی مؤثر باشد. ظرفیت حدود ۲۰۰ میلیون متر مکعب آب دارد که آب فصلی است و حدود ۱۰ هزار هکتار زمین را مشروب خواهد کرد. اگر کامیون‌های مورد نیاز به زودی برسد، سال آینده

۱- همزمان با اجلاس پارلمان لیتوانی برای تعیین دولت جدید، اتحاد شوروی در یک نمایش قدرت، دستور داد بیش از یکصد تانک و خودروی نظامی، از برابر پارلمان لیتوانی رژه ببرند. همچنین شوروی از دو دیپلمات آمریکایی مستقر در لیتوانی، خواست که ظرف ۱۲ ساعت، خاک این جمهوری را ترک کنند.

۲- سد پیشین در استان سیستان و بلوچستان، در نزدیکی مرز پاکستان، از نوع خاکی با هسته رُسی است. این سد با ۶۳ متر ارتفاع، ۴۰۰ متر طول تاج و ۲۵۰ میلیون متر مکعب حجم مخزن و ۱۱ هزار و ۳۰۰ متر مکعب در ثانیه، ظرفیت تخلیه سرریز، در سال ۱۳۷۲ در دوران سازندگی به بهره برداری رسید و نقش مهمی در توسعه منطقه محروم سیستان و بلوچستان داشت. مساحت حوزه آبریز سد پیشین، ۶ هزار و ۹۳۰ کیلومتر مربع است.



بازدید از مناطق محروم جنوب شرقی کشور





تمام می‌شود؛ قول حمایت دادم.

سپس به روستای «گرم بید» رفتیم. مردم وضعی شبیه روستای قبلی داشتند؛ با این تفاوت که اینجا بهتر شعار دادند. در روستای اُورکن، شعاری ندادند.

ساعت دو و نیم بعد از ظهر، با یک ساعت تاخیر در برنامه، به پایگاه برگشتیم. بعد از نهار و نماز و استراحت کوتاه، به بازدید اسکله در حال احداث «ایران بندر» نیروی دریایی رفتیم. سپس به سوی شهر چابهار پرواز کردیم و به ایراد سخنرانی در اجتماع مردم شهر در هنرستان فاروق اعظم پرداختیم؛ اجتماع مردم خیلی پرشور نبود، بد هم نبود. [آقای عبدالرحمان ملازهی]، امام جمعه اهل سنت [چابهار]، می‌خواست خیرمقدم بگوید که [آقای محمود حجتی]، استاندار [سیستان و بلوچستان]، به خاطر رقابت بین شیعه و سنی، پیشدستی کرد!

از محل اسکله شهید کلانتری و از جریان نوبه‌کاری تخلیه کشتی‌ها با کارگران برابر افغانی بازدید کردیم؛ می‌گفتند روزانه پانصد تومان درآمد دارند که بیش از دوبرابر مزد کارگران کشاورزی منطقه است؛ بناست آنجا بندر آزاد شود.

سپس با ماشین، با تأخیر به پایگاه برگشتیم. در جمع پرسنل پایگاه [هوایی کُنارک] سخنرانی کردم.^۲ شام خوردیم و سپس به جلسه مسئولان استان [سیستان و بلوچستان] رفتیم.

۱ - آقای هاشمی با اشاره به علاقه‌مندی برادران اهل سنت این منطقه به اسلام، اظهار امیدواری کرد اتحاد شیعه و سنی در منطقه، الگویی برای جهان اسلام باشد و به عنوان نمونه‌ای برای همزیستی برادران شیعه و سنی جلوه‌گر شود. ایشان در بخشی از سخنان خود گفت: «من از شما اهل سنت که عمدتاً در مرزهای کشور ساکن هستید، صمیمانه متشکرم که نهایت صمیمیت و وفاداری را چه در زمان حضرت امام (ره) و چه در زمان رهبری آیت‌الله خامنه‌ای ادامه داده و می‌دهید و از مسئولان انتظار دارم که با صمیمیت به مشکلات مردم برسند و مطمئن باشند، دولت و مجلس و شخص رهبر انقلاب که مدتی در این منطقه در تبعید به سر برده‌اند، از اقدامات آنها حمایت خواهند کرد.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای هاشمی، پایگاه دهم شکاری نیروی هوایی ارتش را یکی از مراکز مهم و حساس توصیف کرد و لزوم توجه جدی دولت به اینگونه مراکز را مورد تأکید قرارداد. ایشان همچنین از پرسنل این پایگاه به خاطر کمک به مردم به هنگام سوانح طبیعی سپاسگزاری کرد. در بخشی از این سخنرانی آمده است: «از شما برادران نظامی و انتظامی، انتظار داریم که علاوه بر مسئولیت‌های خاص خودتان که حفظ سرزمین، حفظ مرزها و حفظ امنیت است، برای مردم پشتیبان و کمک خوبی باشید که مردم بتوانند با رضایت مسئولان کشور، این منطقه را آباد کنند و از امکانات آن به گونه‌ای استفاده بکنند که مردم احساس کنند شما در جنگ حافظ آنها هستید و در موقع شرارت‌های دشمنان،

[آقای محمود حجتی]، استاندار گزارشی داد و استعدادهای و نیازها را گفت و من صحبت کردم.^۱ روی استحصال آب و زهکشی اراضی زابل و بستن سریع تر چهار سد در جنوب و جبران عقب ماندگی در رفاهیات و تأمین آب تأکید کردم و قول حمایت دادم. اخبار شبکه دو تلویزیون را گرفتم و خسته خوابیدم.

یکشنبه ۵ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۷ شعبان ۱۴۱۰ ۲۵ مارس ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح در فرودگاه نظامی جاسک با استقبال رسمی فرود آمدیم. مذاکره با نمایندگان مردم انجام شد. درخواست مردم برای آب و برق و تعهد بودجه و دستور به استاندار برای انتقال آب و تأمین برق را پذیرفتم.

با هلی کوپتر به سوی بشاگرد پرواز کردیم. از کوه‌های بلند و خشک به مدت ۴۵ دقیقه گذشتیم. از چهار رودخانه کم آب و سپس نمیرده عبور کردیم. آقای [احمد] خرم، استاندار [هرمزگان]، در مورد طرح مهار آب و اتصال جاده‌ها به جاسک و استفاده از نیروهای متخصص و نیز مردم محروم شیعه بشاگرد، برای تغییر وضع جمعیتی شهر مرزی

«حافظ امنیت‌شان هستید و در موقع سازندگی هم پشتیبان‌شان هستید و در کنار آنها هستید.» رجوع کنید - «
هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱- ایشان در سخنان خود، ضمن اظهار نارضایتی از وضع زندگی روستاییان منطقه تأکید کرد: «باید با جذب نیروهای متخصص و آوردن امکانات آموزش و پرورش و جذب امکانات بخش خصوصی، در این منطقه تحول ایجاد شود. آنچه در بازدید من از مناطق محروم روشن شد، این است که بدون تأمین آب آشامیدنی و آب کشاورزی، تحول و تحرک و اصلاح در منطقه مقدور نیست و با توجه به اینکه این منطقه دارای ۴۰۰ میلیون متر مکعب آب قابل استحصال است، باید این آب‌ها را برای حاصلخیزی دشت‌ها به کار گرفت تا گام اساسی در جهت آبادانی منطقه برداشته شود. زابل برای انقلاب و کشور اهمیت زیادی دارد. این شهر را باید به هر قیمت از وضع موجود درآورد و مردم آنجا باید حفظ شوند و وضع زندگی آنها بهتر شود. سعی من این است که در این سفر، به مناطق محروم و مستضعف بروم و به مراکز استان‌ها بروم؛ به جای بندرباس به بشاگرد و به جای زاهدان به چابهار و به جای کرمان به مناطق مستعد و محروم این استان بروم.» رجوع کنید - «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



حساس جاسک، برای اطمینان بیشتر توضیح می داد؛ از اینکه این سیاست را در بسیاری از نقاط مرزی انجام دهیم، ابراز آرزو و امید کردم.

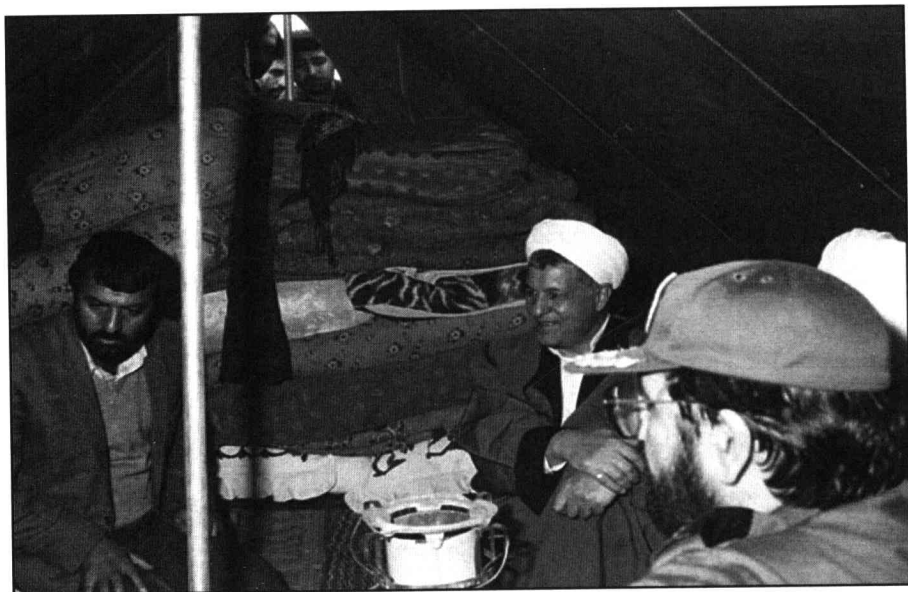
سپس با هلی کوپتر در منطقه خمینی شهر بشاگرد، جایی که با کمک کمیته امداد [امام خمینی] برای تمرکز امور [محرومیت زدایی] بشاگرد ایجاد شده است، فرود آمدیم. پس از استقبال پر شور مردم، به روستای [محروم] «بوسمن» رفتیم.

در راه، آقای والی مامور کمیته امداد و همچنین [آقای احمد خرم] استاندار [هرمزگان]، در خصوص اقدامات انجام شده برای عمران بشاگرد^۱ و محرومیت زدایی از مردم و منطقه در سال‌های بعد از انقلاب اسلامی توضیح دادند. استعداد محدود منطقه برای کاشت نخل و مهار آب و اقدام مطالعاتی دانشگاه اصفهان را شنیدم. استقبال پر شور مردم بوسمن در کنار کپرها، دیدنی بود.

به یک کپر در منزل آقای ابراهیم ملک پور رفتیم. پس از مذاکره و احوالپرسی و دادن عیدی، شاگردان دختر و پسر مدرسه آیت‌الله حایری شیرازی سرود خواندند. از آنها سؤالاتی پرسیدم و امتحان کردم. وعده دادم که از محل درآمد جزیره کیش، به جای کپرها، خانه بسازیم. همان‌جا به آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، دستور انجام دادم. به میدان خمینی شهر بشاگرد برگشتیم. برای مردم سخنرانی کردم.^۲ به

۱ - منطقه بشاگرد در استان هرمزگان، با ۶۰ هزار نفر جمعیت (در سال ۱۳۶۹)، در ۳۵۰ کیلومتری بندرعباس واقع شده است و ۴۰۰ پارچه آبادی دارد. این منطقه در دوران رژیم پهلوی، کاملاً فراموش شده بود. در دوران سازندگی، دفتر مناطق محروم نهاد ریاست جمهوری، با همکاری کمیته امداد امام خمینی (ره) و چند بنیاد خیریه دیگر، در زمینه احداث بیمارستان و مدارس مختلف، اقداماتی را برای محرومیت زدایی از این منطقه به انجام رساند. فقر در منطقه بشاگرد در آن سال‌ها به گونه ای بود که اهالی روستاها، حتی در تامین غذای روزانه خود دچار مشکل بودند. همچنین به علت توزیع نادرست جمعیت در قالب خانواده‌های چند نفره، و وجود راه‌های صعب‌العبور، ارائه خدمات با دشواری همراه بود.

۲ - در این سخنرانی آمده است: «از اول انقلاب با نام بشاگرد آشنا بوده‌ام و همواره روحیات وفاداری شما به انقلاب و محرومیت‌ها و کمبودهای منطقه شما، محسوس و زیانزد بوده است. علیرغم فقر طبیعت، این منطقه از نظر نیروی انسانی و استعدادهای بشری نیرومند است و روحیه والای حمایت و وفاداری از انقلاب، امام و رهبری در میان شما مشهود است. همین استعداد شما، سرمایه‌هایی است که می‌تواند از فرزندان شما، جامعه‌ای پیشرفته در دوران شکوفایی انقلاب بسازد. من به اهالی بشاگرد توصیه می‌کنم، سعی کنید فرزندان در دانشگاه‌ها به تحصیلات عالی بپردازند و پزشکان و مهندسان بشاگردی در کنار دبیران و معلمان و صاحبان حرف دیگر، منطقه خود را آباد کنند. این منطقه علیرغم فقر آب، می‌تواند منطقه ای آباد باشد و با مهار آب رودخانه‌های منطقه، می‌توان ده‌ها میلیون متر مکعب آب



دستشویی واقع در همان میدان رفتم؛ در حالی که مردم همچنان شعار می دادند! سپس به سوی شهر کهنوج [در استان کرمان] پرواز کردیم. از دشت‌های آباد رودان تا کهنوج گذشتیم. این منطقه از لحاظ آب و زمین بسیار غنی است؛ استحصال مرکبات و مزارع از بالا دیده می شد.

در کهنوج، استقبال پرشور مردم ستودنی بود. از ساعت یک و نیم تا ساعت سه و نیم بعد از ظهر، در محل هلال احمر، به ناهار و نماز، استراحت و مذاکره پرداختیم. بسیاری از مردم، بیرون محل اقامت، تا موقع سخنرانی مانده بودند. به محل سخنرانی رفتیم. اجتماع مردم خیلی وسیع بود. نشستیم، [آقای سید حسین مرعشی]، استاندار [کرمان] خوشامد گفت و من سخنرانی گرم و امیدبخشی داشتم.^۱

پل‌ها صرف آبیاری بشاگرد کرد و دولت تلاش خواهد نمود که شما در منطقه خود، کار و تلاش کنید و ان شاء الله شیوه زندگی خود را از کپرنشینی به زندگی در ساختمان‌ها تبدیل خواهید کرد.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - آقای هاشمی ضمن تاکید بر ضرورت محرومیت زدایی از مناطق محروم کشور گفت: « سرمایه گذاری در مناطق محروم و مستعد، از اولویت‌های برنامه توسعه اقتصادی کشور است. جهاد امروز ما در سازندگی است و تکلیف نیروهای متعهد و ایثارگر میدان‌های جنگ، این است که برای بازسازی و سازندگی کشور، کمرهمت ببندند. لله



از آنجا به منطقه عشایری پرواز کردیم. پس از استقبال عشایر [منطقه گنج آباد سرخ قلعه]، در چادر رییس عشایر [طایفه علیدادی، ایل سلیمانی، که پدر یک شهید روحانی بود، خیرمقدم توسط طلبه عشایری ایراد شد. درخواست آنها برای اسکان، به جای کوچ و ییلاق و قشلاق، برایم جالب بود؛ در مواردی عشایر از اسکان استقبال نمی کنند.

به سوی جیرفت پرواز کردیم. در هلی کوپتر، آقای [سید حسین] مرعشی، استاندار [کرمان]، درباره منطقه و توسعه خوب کشاورزی و برنامه های دیگر، توضیحات خوبی داد. در محل مزرعه نمونه مرکبات کشاورزی با ۶۰۰ هکتار از انواع مرکبات با آبیاری قطره ای، فرود آمدیم.

توضیح مهندسان درباره مزایای آبیاری قطره ای را شنیدیم. آنها گفتند این کار، حدود ۷۰ درصد صرفه جویی در آب، با محصولات و راندمان بهتر است. درباره بودجه مورد نیاز آن نوع آبیاری و برنامه قطره ای کردن ۲۵۰ هزار هکتار در سال و مقایسه سود محصولات متنوع منطقه مذاکره کردم؛ بیشترین سود از خرما و سپس پسته، سیب زمینی و گندم است.

با ماشین به سوی شهر جیرفت رفتیم. استقبال پر شور روستاییان در مسیر و قربانی های فراوان در مسیر و در شهر، باعث تعجب همراهان شده بود. به باغ باصفای «سازمان عمران جیرفت» رفتیم. جواب احساسات مردم بیرون باغ را دادم.

بعد از نماز، در جلسه مسئولان [کمیته برنامه ریزی] استان کرمان شرکت کردم. پس از توضیحات استاندار و مسئولان، برای پرداخت بودجه جهت احداث بعضی راه های

چندینا امروز بداند که اسلام، هم قدرت مبارزه با طاغوت و سرنوشتی آن، هم قدرت دفاع در برابر اهریمنان خطرناک استکبار جهانی و هم قدرت سازندگی و بنای تمدن اصیل اسلامی و بهره گیری از ذخایر و معادن خود را دارد. با توجه به استعداد های بالقوه کشاورزی صنعتی و معادن در منطقه کهنوج، این منطقه می تواند در آینده، بخش قابل توجهی از نیاز های اساسی کشور را با بهره گیری مناسب از امکانات مختلف خود تامین کند. رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱- آقای سید حسین مرعشی (۱۳۳۷-) فرزند حجت الاسلام والمسلمین حاج سید محمد تقی مرعشی، یکی از مدیران توانمند جمهوری اسلامی است که فعالیت موفق خود را از جهاد سازندگی استان کرمان آغاز کرد. وی هشت سال استاندار کرمان بود، سپس به عنوان رییس دفتر رییس جمهور منصوب شد. آقای مرعشی در مجلس پنجم و ششم، از طرف مردم کرمان به نمایندگی مجلس شورای اسلامی انتخاب گردید. در دوره ریاست جمهوری آقای سید محمد خاتمی، معاون رییس جمهور و رییس سازمان میراث فرهنگی بود. وی پسر عموی خانم عفت مرعشی، همسر آقای هاشمی می باشد.

مواصلاتی لازم، تعمیر باغ، تأمین آب روستاها، بازسازی و ساخت مدارس وعده دادم! نمایندگان مردم کوهبنان از جدا شدن بخشی از کوهبنان و الحاق آن به استان یزد، شکایت داشتند.

در حین قدم زدن در باغ، شکایت مخالفان نماینده جیرفت، با لحن دوستانه مطرح شد. با نمایندگان استان [کرمان] در مجلس جلسه داشتیم؛ درخواست توجه بیشتر به کرمان و دادن طرح‌های عمرانی و آب سیرجان و رفاه بیشتر برای کارکنان معدن زرنده کرمان داشتند. شب با خستگی مفرط خوابیدم.

دوشنبه ۶ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۸ شعبان ۱۴۱۰ ۲۶ مارس ۱۹۹۰

صبح بعد از نوشتن خاطرات، به اخبار رادیوها گوش کردم. اوج تشنج بین شوروی و جمهوری لیتوانی است. مراکز حزب کمونیست در لیتوانی، توسط شوروی اشغال شده است؛ مرکزیت آنها خواهان استقلال لیتوانی اند.

صبحانه را با همراهان، در حیاط پُرگل یکی از کارکنان سازمان [عمران جیرفت] صرف کردیم. در جلسه شورای اداری شهر جیرفت شرکت کردم و آنها را تشویق به وحدت و کار بیشتر نمودم. با هلی کوپتر به محل سد جیرفت^۲ رفتیم. مهندس [ابوالحسن] کاشانی،

۱ - آقای هاشمی در این جلسه بر لزوم پیشرفت و توسعه فعالیت های کشاورزی و تأمین اعتبارات لازم برای فعالیت های عمرانی تأکید کرد و گفت: «برای ایجاد فضاهای آموزشی در استان های محروم کشور، اعتباری تخصیص یافته است که به صورت عادلانه بین نقاط محروم تقسیم خواهد شد. فکر می کنم که باید سریع تر در این منطقه حرکت کرد، چون زمان بهره گیری نزدیک است و در کمترین زمان می توانیم به نتیجه مناسب برسیم. مسئولین استان باید تا زمان تعیین شده، طرح های برنامه پنجساله را اجرا کنند و مشکلات موجود را به دولت منعکس و با جدیت پیگیری نمایند تا بتوانیم به این وعده و امیدهایی که به مردم داده ایم، عمل کنیم.

۲ - سد جیرفت که روی رودخانه هلیل رود ساخته شده است، اولین سد بلند بتنی پس از پیروزی انقلاب اسلامی است که به وسیله شرکت ایرانی پیماب، به عنوان پیمانکار و با پرسنل ایرانی احداث شد. این سد ۱۳۴ متر ارتفاع دارد و ضخامت آن بین ۱۷ متر در کف تا ۵ متر در تاج، متغیر است. آبرگیری سد در بهمن ماه سال ۱۳۷۰ و در حضور آقای هاشمی، رییس جمهور وقت انجام شد.

مدیر ساخت سد، توضیحات خوبی داد. آقای احمد کاشانی^۱ نماینده سابق [مردم نطنز در مجلس] هم در آنجا مدیر کارگاه بود. سد در مرحله بتون ریزی نهایی است؛ بیشتر کار را خود ایرانی‌ها انجام داده‌اند.

استاندار در خصوص برنامه ایجاد نخلستان وسیع، با سیستم آبیاری قطره‌ای، در شمال جیرفت توضیحاتی داد. در مورد قیمت اراضی و باغات روستاهایی که در دریاچه سد واقع شده‌اند، مشکل دارند.

به شهر برگشتیم. در اجتماع مردم در استادیوم ورزشی [تختی] صحبت کردم.^۲ سپس به فرودگاه خاکی شهر رفتم و با [هواپیمای] فرانسیس به سوی فرودگاه کرمان پرواز کردیم؛ همراهان با [هواپیمای] سی - ۱۳۰ آمدند. در راه آقای مرعشی، توضیحات خوبی درباره ارتفاعات و دشت‌ها و استعدادهای منطقه کرمان داد.

۱ - سید احمد کاشانی، فرزند آیت الله کاشانی، در اولین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی از حوزه انتخابیه نطنز وارد مجلس شد. از مواضع مهم او می‌توان به مخالفت با رای اعتماد به مهندس میر حسین موسوی، هنگام رای گیری برای وزارت خارجه در روز ۱۴ تیر ماه سال ۱۳۶۰، و همچنین به مخالفت با نخست وزیری وی اشاره کرد. در انتخابات مجلس دوم نیز، مجدداً از همان حوزه انتخاب شد، اما پیش از پایان دوره، در ۱۴ آبان سال ۱۳۶۵ وی در حالی که نماینده مجلس بود، دستگیر و راهی زندان شد و ۲۸ ماه را در حبس گذراند. آقای کاشانی و نیز چند تن از سران ارتش که سابقه فعالیت در انجمن حجیه داشتند، از جمله سرهنگ کتبی، ریاست رکن ۲ ارتش و سرهنگ آگاه به همراه چند تن از افسران ارتش، به اتهام تحریک ارتشیان علیه سپاه پاسداران، به حکم دادستانی نیروهای مسلح بازداشت شدند. اتهام او، تنظیم، تهیه و تکثیر و توزیع شبنامه‌ها علیه جنگ، در حساس‌ترین مقطع دفاع مقدس بود. سید احمد کاشانی پس از آزادی از زندان در اواخر سال ۱۳۶۷، در خرداد ماه سال ۱۳۶۸ به عنوان سرپرست کارگاه سد جیرفت مشغول به کار شد و تا سال ۱۳۷۴ در این مسئولیت باقی ماند.

۲ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «خداوند نعمت های فراوان برای شما در این منطقه قرار داده و باید از قطره قطره آب و ذره ذره خاک، بهترین محصول را داشته باشید و خوب بهره برداری کنید. دولت و مجلس، برای غنای منطقه از اجرای برنامه های بزرگ کشاورزی و صنعتی حمایت خواهد کرد. باید در این منطقه سیستم آبیاری اصلاح شود. از بذر مناسب انتخاب گردد و صنایع تبدیلی تهیه شود تا ثروتی که در این منطقه قابل تحصیل است، برای کشور، چندین برابر وضع موجود شود. شکرگذاری ما از نعمات الهی، ارائه خدمات و شکرگذاری شما مردم، بهره برداری از این خدمات است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

در فرودگاه کرمان سوار هلی کوپترها شدیم و به سوی نوق^۱ حرکت کردیم. ساعت یک و نیم بعد از ظهر در سه قریه فرود آمدیم. احساسات شدید مردم که با بی نظمی و فشار همراه بود، مشکل درست کرد. ناچار به استفاده از ماشین شدیم. به منزل حاجیه والده رفتیم.

اجتماع مردم در اطراف و درون خانه پدری هم زیاد و مانع دیدار بود. والده^۲ سخت ذوق زده شده بود و بلند بلند گریه می کرد. کم کم آرام گرفت و از نیامدن عفت و محسن گله کرد؛ گفتیم به خاطر کمردرد همسر امام، زن ها نیامدند. غذا را در منزل حاج قاسم صفریان - دایی زاده - درست کرده بودند. همراهان در آنجا ناهار خوردند. اصرار داشتند



در کنار مادر

۱ - نوق، جلگه‌ای در کنار شهر رفسنجان است. در منطقه نوق، سه روستای بهرمان، نعمت آباد و قاسم آباد در کنار هم قرار گرفته‌اند که در اصطلاح محلی «سه قریه» می گویند. بهرمان به معنای یاقوت سرخ، زادگاه آقای هاشمی است؛ روستایی سبز در دل کویر را چنین نام نهاده‌اند.

۲ - بانو ماه بی بی صفریان، مادر آیت الله هاشمی، در سال ۱۳۷۴ از دنیا رفت. ایشان در کتاب «دوران مبارزه» از مادر خود چنین یاد می کند: «مادرم از اهالی روستای بهرمان بود. او علاوه بر خانه داری، در امور زندگانی با پدرم همکاری می کرد. او هر چند بی سواد بود، اما اطلاعات خوبی از خواص گیاهان دارویی داشت. اطلاعات و تجربه های او برای اعضای خانواده و حتی اهالی روستا سودمند بود، چنانکه هنوز هم گاهی از همان تجربه ها استفاده می کنیم.»

رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، دوران مبارزه»، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب، جلد اول، صفحه ۵۸.



من هم بروم، قبول نکردم. غذا را به منزل خودمان آوردند. نماز را تمام خواندم؛ بستگان تعجب کردند که دیدند هنوز آنجا را به عنوان وطن حفظ کرده‌ام.

جمعی از خانواده‌های شهدا آمدند. دل‌داری‌شان دادم. به سر مزار شهدا و به منزل همشیره طیبه - مادر شهید مهدی [شریفیان]^۱ - رفتم. سپس به مسجد رفتم. مردم جمع بودند. آقای محمدعلی انصاری خیرمقدم گفت و من صحبت کوتاه دوستانه‌ای کردم.^۲ با هلی‌کوپتر برگشتیم. در مراجعت، از فضای جلگه کشکوییه عبور کردیم. باغات پسته در اطراف رفسنجان، نوق و کشکوییه با سرعت توسعه یافته است.

در فرودگاه کرمان بدرقه رسمی بود. مصاحبه کوتاهی داشتم. در هوایما برای رفع خستگی کمی استراحت کردم. در فرودگاه مهرآباد، مصاحبه طولانی درباره نتایج سفر انجام شد.^۳ شب شام نخوردم و زود خوابیدم.

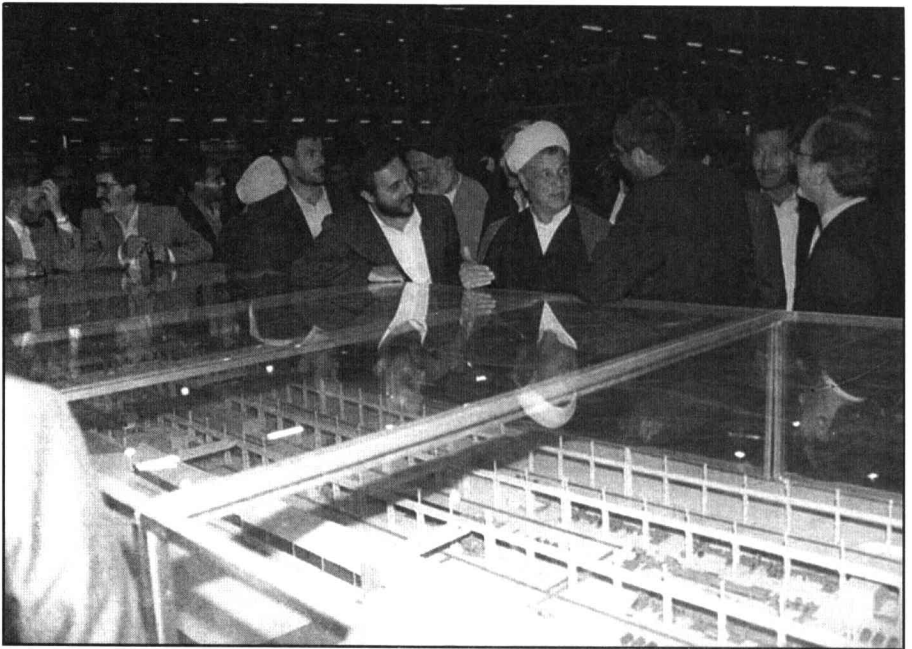
سه‌شنبه ۷ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۹ شعبان ۱۴۱۰ ۲۷ مارس ۱۹۹۰

در منزل بودم. بیشتر وقت به استراحت، مطالعه و انجام کارهایی که از دفتر آورده بودند،

۱ - شهید مهدی شریفیان در دی ماه ۱۳۶۵ در عملیات کربلای چهار شربت شهادت نوشید. نامه آقای هاشمی به خواهرشان بعد از شهادت مهدی، در کتاب «کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۵؛ اوج دفاع»، صفحه ۵۲۳ به چاپ رسیده‌است.

۲ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «حالا که بعد از چند سال به زادگاهم آمده‌ام، می‌بینم که خیلی از شماها را نمی‌شناسم. من با پدران شما همبازی بوده‌ام. الان هم عده‌ای از آنها را که موی سرشان سفید شده است و در اینجا هستند، می‌بینم که از دیدن‌شان خوشحالم. من به حال آنها غبطه می‌خورم که آنها چه شدند و چه موقعیتی به دست آوردند، اما من با اینکه رییس‌جمهور شده‌ام، از آنها عقب هستم. آنها پدر شهید هستند. من هم بچه‌هایم را به جبهه فرستادم اما شهادت نصیب‌شان نشد. دوستان عزیز من در اینجا، به این خاطر باعث افتخار من هستند که هرگز برای خودشان و روستا، چیزی از من نخواستند؛ هر چه هست بدون کمک من، به دست خودشان ساخته شده است. واقعاً این شرافتمندانه است که شما از آب شور و زمین شور، زندگی موفقی را می‌گذرانید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۳ - آقای هاشمی در این مصاحبه گفت: «این سفر، یک سفر کاری و خالی از تشریفات بود و به همین دلیل به مراکز استان‌ها نرفتم. علت دیدار این بود که قرار است به مناطق محروم و مستعد کشور در برنامه‌های آینده توجه بیشتری شود و ما در این سفر توانستیم نقاطی را ببینیم که با نقل قول دیگران، نمی‌توان آن را لمس کرد و این سفر برای من سفر خوبی بود و تصمیمات خوبی توانستیم بگیریم.» برای مطالعه متن کامل مصاحبه رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



بازدید از مراکز صنعتی رفسنجان



در کنار مسئولان استان کرمان و شهرستان رفسنجان

گذشت. آقای شیخ محمد هاشمیان^۱ آمد. دربارهٔ موقوفات مُسترد شده در رفسنجان و اوضاع منطقه و نیز دربارهٔ اعزام بازرسان های پی در پی، برای بررسی مسایل موقوفات شیخیه که اخیراً به ایشان واگذار شده، گفت و گو شد.

احمد آقا آمد. برای برگزاری مراسم سالگرد [ارتحال] امام و تکمیل ساختمان حرم امام استمداد کرد. فاطمی از کیش آمد؛ مقداری صحبت کردیم.

چهارشنبه ۸ فروردین ۱۳۶۹ | ۱ رمضان ۱۴۱۰ ۲۸ مارس ۱۹۹۰

امروز اول ماه رمضان است. ساعت سه و نیم بامداد، با زنگ ساعت، برای سحری بیدار شدم. من و یاسر روزه می گیریم. بعد از نماز تا ساعت هشت صبح خوابیدم.

به دفترم رفتم. آقایان [ابوالفضل] توکلی [بینا] و دکتر قاضی برای تبریک عید آمدند. آقای [رضا] امراللهی، [رییس سازمان انرژی اتمی]، برای امور انرژی اتمی و دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور]، برای امور جاری کشور و آقای [مرتضی] الویری، [رییس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس]، برای بحث دربارهٔ اجرای برنامه پنجساله اول آمدند.

آقایان [عیسی] کلانتری و [جلال] اساداتیان از سفر زلاندنو آمدند و پیام [جیمز بیکر]، وزیر امور خارجه آمریکا را که توسط وزیر امور خارجه زلاندنو، برای ایران به منظور تحسین روابط و حل مسألهٔ گروگان‌ها ارسال شده بود، آوردند. همچنین متن گزارش کمیته روابط خارجی کنگره آمریکا، مبنی بر تمایل بهبود روابط با ایران را که

۱ - آیت‌الله شیخ محمد هاشمیان (۱۳۰۷ - ۱۳۹۰)، فرزند آمرزا عباس، پسر عمو و همسرخواهر آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، از علمای مبارز حوزه علمیه قم بود؛ اقدام شاخص ایشان در دوران مبارزه، اعتراض به تبعید امام خمینی در ۱۳ آبان ۱۳۴۳ با تهیه طوماری که با خون مردم امضا شده بود و ارسال آن به سیزده کشور جهان محسوب می‌شود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، علاوه بر نمایندگی ولی فقیه و امامت جمعه شهر رفسنجان، تا سال ۱۳۶۵ حاکم شرع منطقه بود. آیت‌الله هاشمیان، علاوه بر مشاغل سیاسی، به تدریس در حوزه علمیه و دانشگاه‌های مختلف اشتغال داشت. ایشان پس از ۳۰ سال نمایندگی ولی فقیه و امامت جمعه، در ۱۹ آذر ۱۳۹۰ در سن ۸۴ سالگی در شهر رفسنجان درگذشت.

وزیر امور خارجه زلاندنو به آنها داده بود، آوردند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. تصمیماتی در خصوص دادن تسهیلات و تخصیص ارز به دستگاه‌ها و تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی گرفته شد. ساعت شش و نیم به خانه رسیدم. افطار، فاطمی و بچه‌ها بودند.

پنج‌شنبه ۹ فروردین ۱۳۶۹ | ۲ رمضان ۱۴۱۰ ۲۹ مارس ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح بیدار شدم. در گزارش‌های خارجی، کشف باند قاچاق فیوزهای بمب هسته‌ای به عراق در لندن، در صدر اخبار است^۱. به دفتر رسیدم. آقای [حسین] محلوچی، [وزیر معادن و فلزات] آمد؛ عازم ایتالیا است. برای مطالب مورد بحث مشورت کرد. گفتم تاکید کند که تحویل ناوها به عراق، قبل از تکمیل صلح، تحمل پذیر نیست.

آقای [اکبر] ترکان، [وزیر دفاع] آمد. در مورد چند دعوی با خارجیان که در [دیوان داوری بین المللی] لاهه مطرح است، منجمله شرکت بل در مورد ساخت هلی کوپتر و تشکیل شرکت با پاکستان برای ساخت هلی کوپتر، گزارش داد و مشورت کرد.

آقای [مهدی] کروی، [رییس مجلس شورای اسلامی] برای دیدار نوروزی آمد. درباره مسایل سیاسی و اقتصادی مذاکره کردیم. گفت حدس می‌زند مسأله تلفن [جرج] بوش، [رییس جمهور آمریکا]، با مقدمه چینی برخی رادیکال‌ها بود. عصر تلفنی گفت، مجله تایم

۱ - سه هفته پیش از این، یعنی اواخر اسفند سال ۱۳۶۸، آقای خاوری پرز دکوئیار دبیرکل سازمان ملل پیشنهاد کرده بود، ایران و عراق در سطح وزیران امور خارجه، به طور مستقیم در نیویورک با هم مذاکره کنند. رادیو بی‌بی‌سی در گزارشی که روز سه‌شنبه ۷ فرورین پخش شد، در این باره گفت: «آقای هاشمی رفسنجانی علناً اظهار نظرهای مثبتی در مورد پیشنهاد های دبیرکل سازمان ملل متحد کرده است و آقای دکوئیار در گزارش خود به شورای امنیت سازمان ملل، به این اظهارات رییس جمهور ایران اشاره نموده، اما در عین حال از گُند بودن فعالیت‌های صلح‌جویانه بین ایران و عراق، اظهار ناشکیبایی کرده است. به عقیده او وقت آن رسیده است که دو طرف، پذیرش پیشنهاد های تازه را به وی اطلاع دهند. به نظر می‌رسد هنوز نمایندگان ایران و عراق، در تبادل نظرهای غیررسمی خود با مقامات سازمان ملل، به کندی پیش می‌روند. مقامات ایران می‌گویند ابهاماتی وجود دارد که باید روشن شود و به نظر می‌رسد عراقی‌ها، فقط به مسایل نظام‌نامه‌ای تمرکز کرده‌اند. مقامات سازمان ملل هنوز هم خوشبین هستند که دو کشور، ظرف ده روز آینده به دبیرکل سازمان ملل پاسخ مثبت دهند.» منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی،



آمریکا همین را نوشته است!

عصر تیمسار [منصور] ستاری، [فرمانده نیروی هوایی ارتش] آمد. گزارش پروازهای نظامی در خدمت مسافران عادی را داد و برای خرید تجهیزات کارخانه هواپیماسازی استمداد کرد. آقای جلیل بشارتی، [رییس دفتر مناطق محروم نهاد ریاست جمهوری] آمد و برای امور مناطق محروم استمداد کرد. تیمسار [مصطفی] ترابی [پور]، [فرمانده حفاظت اطلاعات ارتش] آمد و گزارش سفر به پاکستان را داد. افطار به خانه آمدم.

جمعه ۱۰ فروردین ۱۳۶۹ | ۳ رمضان ۱۴۱۰ ۳۰ مارس ۱۹۹۰

در منزل بودم. علی و محمد - اخوی زاده‌ها - آمدند. مدتی بیرون خانه معطل شده بودند. محمد دانشجوی پزشکی است. او از کمبودهای دانشجویان از لحاظ رفاهی گفت و سوالی در مورد کیفیت جمع بین اراده خدا و اراده انسان داشت که توضیح دادم. عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه، [رییس بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی] آمد. مصاحبه‌ای درباره تاریخ و حوادث دوران انقلاب برای بنیاد تاریخ کردم.^۲ دکتر [علی اکبر] ولایتی، [وزیر امور خارجه] اطلاع داد که عربستان سعودی، شخصی را برای مذاکره در ژنو معین کرده است و ما هم دکتر [محمد علی] هادی [نجف آبادی]، سفیر ایران در امارات متحده

۱ - تماس اشتباهی «جرج بوش» پدر، رییس جمهور وقت آمریکا که در سال ۱۳۶۸ به منظور صحبت با آقای هاشمی، به عنوان رییس جمهور ایران گرفته بود، مدت‌ها مورد بحث رسانه های ارتباط جمعی قرار داشت. در خاطرات روز جمعه ۱۸ اسفند ۱۳۶۸ کتاب «بازسازی و سازندگی» آمده است: «رادیو آمریکا خبر عجیبی نقل کرد. کاخ سفید رسماً اعلان نمود که جرج بوش، یک ماه پیش تلاش کرده با من تلفنی صحبت کند که موفق نشده. معلوم شد با شخص دیگری صحبت کرده و او را دست انداخته‌اند. با اینکه من اصلاً خبر ندارم، در این مدت هم چیزی نگفته‌اند. با آیت‌الله خامنه‌ای مشورت کردم؛ قرار شد در نماز جمعه مطرح کنم.» ایشان در بخش دیگری از خاطرات، در روز دوشنبه ۲۱ اسفندماه آورده است: «عصر دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. دربارهٔ افتضاح سیاسی آمریکا و سوء تفاهم تلفنی بوش مذاکره کردیم. وزارت اطلاعات، نوار کوتاهی ضبط کرده که گویا گوشه‌ای از تلفن [جرج] بوش به شماره ۶۱۶۱ ریاست جمهوری است.»

۲ - مجموعه مصاحبه‌های آقای هاشمی با بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی، در کتاب «هاشمی رفسنجانی، دوران مبارزه، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب» به چاپ رسیده است.



عربی] را تعیین کرده‌ایم؛ قرار است فردا در ژنو مذاکره کنند!

شنبه ۱۱ فروردین ۱۳۶۹ | ۴ رمضان ۱۴۱۰ ۳۱ مارس ۱۹۹۰

در خانه بودم. بیشتر وقت به استراحت و انجام کارهای جاری و مطالعه گزارش‌ها گذشت. محسن از سفر رفسنجان آمد. مقداری درباره امور آنجا و صنایع مجتمع صنعتی رفسنجان و اوضاع جاری مذاکره شد.

یکشنبه ۱۲ فروردین ۱۳۶۹ | ۵ رمضان ۱۴۱۰ ۱ آوریل ۱۹۹۰

دیشب و امروز باران خوبی بارید. ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رفتم. امروز [به مناسبت روز جمهوری اسلامی] تعطیل رسمی است. آقای [علی محمد] بشارتی، قائم مقام وزیر امور خارجه] از وزارت خارجه آمد و پنجاه هزار دلار برای برنامه‌های بازسازی هدیه آورد؛ یکی از شیوخ جنوب خلیج فارس که به دعوت او به ایران آمده، یک ماشین بنز هدیه داده که فروخته و پولش را به بازسازی داده است. او از وزارت اطلاعات به خاطر زیاده‌طلبی در سفارتخانه‌ها و مأموریت‌ها گله داشت. درباره سیاست خارجی نظرخواهی کرد.

مأموری از اطلاعات آمد؛ از مأموران ویژه وزارت اطلاعات است. از وزارت اطلاعات به خاطر منزوی کردن طرفداران آقای منتظری در اطلاعات گله داشت. آقای [غلامعلی] حداد عادل آمد. از مدیریت فعلی وزارت آموزش و پرورش اظهار رضایت کرد و در امور فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و آموزشی پیشنهادهایی داشت و برای تهیه مرکزی برای دانش‌آموزان نخبه‌ای که در مسابقات المپیاد ریاضی و فیزیک می‌درخشند، به منظور تشویق دانش‌آموزان علوم پایه، استمداد کرد.

[آقای آلفرد انزو] دبیرکل کنگره ملی آفریقای جنوبی آمد! اوضاع آفریقای جنوبی و

۱ - روابط ایران و عربستان سعودی، در سال ۱۳۶۶ در پی کشتار حجاج ایرانی بیت الله الحرام در مکه مکرمه، قطع شده بود و ایرانیان تا سال ۱۳۷۰ که روابط دوباره برقرار شد، به مراسم حج مشرف نمی‌شدند.



برنامه مبارزات و اهداف و شرایط را گفت و برای نیازهای مالی استمداد کرد. توضیحاتی خواستم که جواب داد. آقای نلسون ماندلا^۲ را دعوت کردم.

عصر آقای هاشمی گلپایگانی، [دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی] برای دستور کار شورا آمد. فاطمی، افطار و بچه‌هایش، ناهار در دفترم بودند، عفت و فرخ [مرعشی، همسر برادرش]، برای زیارت به قم رفتند. مهدی و یاسر، افطار را با پاسداران منزل خوردند. افطار را مهمان آیت‌الله‌خامنه‌ای بودم. تا ساعت نه شب مذاکره داشتیم. از برنامه‌های مخالفت آمیز رادیو و تلویزیون انتقاد شد؛ قرار شد برای اصلاح پیگیری کنیم. درباره قوه قضائیه و اختلاف آقای [محمد محمدی] ری شهری، [دادستان کل کشور] با آقای

۱ - در این دیدار ابتدا دبیر کل کنگره ملی آفریقا، با ابلاغ سلام های گرم و صمیمانه نلسون ماندلا اظهار داشت: «ما از نطقی که شما به مناسبت آزادی آقای ماندلا از زندان ایراد کردید، آگاه هستیم. مردم ایران برای کسب آزادی ماندلا از زندان، تلاش فراوانی کردند و ایشان از سهم ملت ایران در حمایت از مبارزات مردم مظلوم آفریقای جنوبی سپاسگزار است.» آقای هاشمی نیز با ابراز خوشحالی از دیدار با دبیر کل کنگره ملی آفریقا گفت: «مسأله آفریقای جنوبی برای ما اهمیت زیادی دارد و این به خاطر ظلمی است که در آنجا وجود دارد. من نگران بودم که بعد از آزادی آقای ماندلا، یک نوع خوشبینی مفرط در بین شما رهبران مبارزه به وجود آید که در نتیجه، حق مردم در آنجا ضایع شود، ولی خوشبختانه با حرکت های مدبرانه آقای ماندلا و کنگره، نگرانی ما کم شده است. سلام مرا به آقای تامبو و آقای ماندلا برسانید. ما مایلیم آقای ماندلا را در اینجا ببینیم. مدتی من هم مثل ایشان زندانی بوده ام و آن احساسی را که یک زندانی نسبت به زندانی دیگر دارد، در من هنوز باقی است. ما از ایشان استقبال می کنیم.»

۲ - نلسون ماندلا، نخستین رئیس جمهور آفریقای جنوبی است که در انتخابات دموکراتیک عمومی برگزیده شد. وی پیش از ریاست جمهوری، از فعالان برجسته مخالف آپارتاید در آفریقای جنوبی و رهبر کنگره ملی آفریقا بود. او به خاطر دخالت در فعالیت های مقاومت مسلحانه مخفی، محاکمه و زندانی شد. مبارزه مسلحانه، برای ماندلا، آخرین راه چاره بود؛ او همواره پایبند به عدم توسل به خشونت بود. ماندلا در طول ۲۷ سال زندان، که بیشتر آن را در یک سلول سپری کرد، مشهورترین چهره مبارزه علیه آپارتاید در آفریقای جنوبی شد. پس از آزادی از زندان در سال ۱۹۹۰، سیاست صلح طلبی را در پیش گرفت، و این امر منجر به تسهیل انتقال آفریقای جنوبی به سمت دموکراسی ای شد که نماینده تمامی اقشار مردم باشد. ماندلا پس از دریافت جوایزی در طول چهار دهه، هم اکنون یک چهره سرشناس است که همچنان در مورد مسایل مهم عقاید خود را ابراز می دارد. نلسون ماندلا رئیس جمهور وقت آفریقای جنوبی در ۲۵ مهر ۱۳۷۸ به آقای هاشمی چنین گفت: «ما مثل شما نداریم و در تاریخ فراموش نخواهید شد. شما هم، مانند من، برای پیروزی ملت تان در زندان بودید و زیر شکنجه قرار داشتید. عالیجناب می دانند که من چه می گویم و یک روز در زندان برابر با ۳۰ سال است و خیلی خوشحالم که یک مبارز، موفق شده است تا جمهوری اسلامی ایران را از لحاظ پیشرفت، به جایی برساند که درهای آن بر روی جهان باز است.»

[محمد] یزدی، [رییس قوه قضایه] صحبت کردیم. از سفر مشهد گفتند. درباره اقدام ضربتی برای سوادآموزی هماهنگی شد. در مورد طرح وزارت دفاع برای ساخت هلی کوپتر با شرکت پاکستان صحبت کردیم. شب به خانه آمدم. باران شدیدی می بارید. امسال از این لحاظ تاکنون خوب بوده است.

دوشنبه ۱۳ فروردین ۱۳۶۹ | ۶ رمضان ۱۴۱۰ | ۲ آوریل ۱۹۹۰

در منزل بودم. بیشتر اوقات باران نرم و ریزی می بارید؛ لابد برای آنها که تصمیم رفتن به سیزده بدر دارند، مشکل درست می کند. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه]، تلفنی اجازه گرفت که برای لغو روادید با کشور آلمان شرقی اقدام کند.

آقای [محسن] قرائتی، تلفنی از مشکل اجرای تصمیم اجباری کردن سوادآموزی در تابستان آینده برای افراد در سنین ۱۰ تا ۳۵ ساله، اظهارنگرانی کرد؛ به این جهت که اکثر آنها کارگران فقیر و شاغل اند که مشکل است بتوانند نصف روز خود را صرف یادگیری سواد کنند؛ گفتم برای پیدا کردن راه های ممکن، بررسی بیشتری بکنند.

سه شنبه ۱۴ فروردین ۱۳۶۹ | ۶ رمضان ۱۴۱۰ | ۳ آوریل ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. تا ساعت نه و نیم، گزارش ها را خواندم. با [آقای محمدرضا نعمت زاده]، وزیر صنایع، درباره فعالیت صنایع و عرضه آنها صحبت کردم. [سرهنگ رضا نیک نژاد]، رییس شهربانی [کل کشور] آمد. گزارش کار شهربانی در سال ۱۳۶۸ را داد و نیازها را گفت. از وزارت کشور به خاطر توجه بیشتر به کمیته^۱ گلایه داشت.

۱ - کمیته های انقلاب اسلامی، در ۲۳ بهمن ۱۳۵۷ تاسیس شد. پایگاه های اولیه کمیته ها در مساجد محلات بود و روحانیون نقش عمده ای در هدایت آن برعهده داشتند. آیت الله محمدرضا مهدوی کنی، اولین سرپرست کمیته ها بود. این نهاد انتظامی در ابتدای پروزی انقلاب، به خلع سلاح و تامین امنیت مراکز حساس، مصادره اموال عناصر طاغوتی، و دستگیری برخی مقامات سابق می پرداخت. بعدها وظیفه مبارزه با مواد مخدر و همچنین مفاسد اجتماعی به کمیته ها سپرده شد. بعد از آیت الله مهدوی کنی، آقایان علی فلاحیان، احمد سالک، سیدسراج الدین موسوی و مختار کلاتری



آقای [عباسعلی] و کیلی آمد. گزارش عملکرد امداد و درمان جنگ را داد و برای کار آینده، اظهار تمایل کرد که امور اسرا را به عهده بگیرد. آقای [محمدحسن] [زورق]، معاون سیاسی صداوسیما آمد. درباره شیطنت‌های تبلیغاتی بعضی از عناصر در صداوسیما مذاکره کرد. قرار شد برای جلوگیری از اعمال غرض آنها، موضوع بررسی شود.

عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. آیین‌نامه دانشگاه آزاد اسلامی اصلاح شد و چند مصوبه دیگر داشتیم. اعضای شورا، افطار مهمان من بودند. محسن آمد و برای کارهای البرز قم، پول شخصی گرفت؛ قبل از انقلاب، ده هکتار زمین برای پسته‌کاری خریده بودیم. آقا جلال آمد و برای مخارج منزل پول گرفت.

شب تا ساعت هشت و نیم، کارها را انجام دادم و به منزل آمدم. در گزارش‌ها، مسأله تلاش عراق برای ساخت بمب اتمی و عقب‌نشینی رهبران جمهوری لیتوانی از مواضع استقلال طلبانه، در صدر است.

برف و باران و تگرگ در اکثر نقاط کشور می‌بارد. در شمال غرب، بخشی از محصولات سردرختی را سرما زده است.

چهارشنبه ۱۵ فروردین ۱۳۶۹ | ۸ رمضان ۱۴۱۰ | ۴ آوریل ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. ساعت نه و نیم، آقای [حسین] مظفر، مدیرکل آموزش و پرورش معزول تهران آمد؛ از خودش دفاع کرد و اتهامات گروه‌گرایی، باندبازی و مخالفت با رهبری را بی‌اساس خواند و از عزل و نصب‌های زیاد آموزش و پرورش شکایت کرد.

آقای [عباس] امام جمعه، قاری ایرانی که در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم کشور مالزی، مقام اول را به دست آورده است، همراه با [آقای علی اکبر حنیفی]، داور ایرانی آمدند و گزارش کار دادند. آنها از پیشرفت فنون قرائت قرآن در ایران، پس از انقلاب،

تأخرماندهی کمیته‌ها را عهده‌دار بودند. پس از تصویب قانون تشکیل نیروی انتظامی در فروردین سال ۱۳۷۰، کمیته‌ها، با شهربانی و ژاندارمری ادغام شد و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران به وجود آمد.

ستایش کردند؛ تشویق‌شان کردم^۱. به قاری ده سکه بهار آزادی و به داور یک سکه همراه با کتاب «امیر کبیر، یا قهرمان مبارزه با استعمار» هدیه دادم.

اعضای شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت آمدند. از خودشان در خصوص اتهامات مخالفت با رهبری و دولت و مواضع افراطی و تندروی، دفاع کردند و برای مشکل بروز جریان اسلامی مخالف‌شان، تحت عنوان «جامعه اسلامی دانشجویان» و زیاد شدن اختیارات نمایندگان رهبری در دانشگاه‌ها و طبعاً پیشامد محدودیت برای خودشان استمداد نمودند. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. درباره مسأله گروگان‌ها در لبنان^۲ و روابط با عربستان سعودی و پاسخ به اتهامات وارده توسط رسانه‌های غربی علیه ایران، مذاکره و تصمیم‌گیری شد.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. در خصوص نحوه تهیه و تصویب آیین‌نامه‌های برنامه و بودجه تصمیم‌گیری کردیم و درباره مناطق آزاد مذاکره شد. اعضای هیأت دولت، افطار میهمان من بودند. در راه خانه، به منزل بچه‌ها رفتم. در منزل فاطمی پذیرایی شد. منازل نوساز محسن و فائزه را هم دیدم؛ بد نیست. بهتر از این هم می‌شد ساخت؛ تاکنون منازلشان را ندیده بودم.

۱ - ایشان ضمن تشکر از تلاش قاری ایرانی، حرکت در وادی مقدس قرآن را کاری شایسته دانست و قرائت قرآن را بسیار مفید و ارزشمند توصیف کرد و گفت: «برای ما قابل توجه است که در جمع کشورهایی که عربی، زبان مادری آنهاست، شما برنده شده‌اید. این کار به عنوان یک ارزش، قابل تشویق است. پیشتازی ادبا و دانشمندان ایرانی در فهم و درک ادبیات عرب در مقایسه با دانشمندان عرب، پرافتخار بوده و ایران از اول اسلام، در این زمینه‌ها جایگاه شایسته‌ای داشته و افتخار اخیر شما هم نشان دهنده آن است که این جایگاه همچنان حفظ شده است.»

۲ - روزنامه‌الدیار، چاپ بیروت، در شماره روز پنج‌شنبه ۶۹/۱/۹ نوشت: «آقای محمود هاشمی، برادر رئیس‌جمهور ایران، چند روز پیش در تلاش برای انجام مذاکراتی جهت کمک به آزادی گروگان‌های غربی، محرمانه از لبنان دیدار به عمل آورده است. محمود هاشمی با رهبران حزب الله که گفته می‌شود گروگان‌های غربی از جمله هشت آمریکایی را در اختیار دارند، مذاکراتی را انجام داده است. وی همچنین در دره بقاع با سید حسین موسوی رهبر جنبش امل اسلامی نیز مذاکره نموده است. سفر محمود هاشمی به لبنان بخشی از تلاش رئیس‌جمهور ایران برای تامین آزادی گروگان‌های خارجی در لبنان می‌باشد.» منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۱/۱۰، صفحه ۷



پنج‌شنبه ۱۶ فروردین ۱۳۶۹ | ۹ رمضان ۱۴۱۰ ۵ آوریل ۱۹۹۰

تا ساعت نه و نیم صبح، گزارش‌ها را خواندم؛ مسأله مهمی نداشتم. آقای [هادی] نژادحسینیان، [وزیر صنایع سنگین] آمد. گزارش سفر به سوئد را داد و از تمایل سوئدی‌ها به همکاری با ایران و امضای تفاهم‌نامه در موارد همکاری‌های صنعتی و تجاری گفت. در مورد عملکرد صنایع سنگین و تولیدات، گزارش داد که تا نیمه سال، در حد یک شیفت فعال می‌شود.

ظهر محسن و یاسر آمدند. عصر آقای دکتر [محمدعلی] نجفی، [وزیر آموزش و پرورش] آمد. نیازها و کمبودهای آموزش و پرورش را گفت و استمداد کرد. آقای [ابوالفضل] توکلی‌بینا، [مشاور رییس‌جمهور در امور اصناف]، تلفنی از اقدام شهرداری تهران در جمع‌آوری دکه‌های یخ‌فروشی و روزنامه‌فروشی سطح شهر انتقاد داشت. برای افطار به خانه آمدم.

جمعه ۱۷ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۰ رمضان ۱۴۱۰ ۶ آوریل ۱۹۹۰

نزدیک صبح بیدار شدیم، زنگ ساعت را آماده نکرده بودم. همراه مهدی و یاسر، با عجله سحری مختصری خوردیم. تا ساعت ده و نیم صبح برای خطبه‌های جمعه مطالعه کردم. نماز جمعه را در دانشگاه تهران اقامه کردم و برنامه ضربتی سوادآموزی را توضیح دادم.

۱ - در خطبه اول، در مورد فضیلت ماه مبارک رمضان و اهمیت و ابعاد گوناگون عبادت و بندگی خداوند و تفکر به عنوان عالی‌ترین عبادت، بحث‌هایی مطرح شد. خطیب جمعه تهران، در خطبه دوم، موضوع سوادآموزی را مورد توجه قرار داد و در خصوص بی‌سوادی یکی از بلاهای جامعه بشری، تأکید اسلام به آموختن علم، لزوم سوادآموزی برای مردم، زمان شروع کلاس‌ها و عدم اجبار بی‌سوادان برای حضور در کلاس‌ها و اولویت‌ها در سوادآموزی، مطالبی را برای نمازگزاران بیان کرد. آقای هاشمی در ادامه به شرح مسافرت نوروزی خود به مناطق محروم جنوب کشور پرداخت و در مورد وضعیت مردم نقاط محروم کشور، لزوم وجود سد در منطقه جنوب بلوچستان و فقرزدایی در اثر اجرای پروژه‌های سازندگی، سخنانی ایراد کرد. در خطبه عربی نیز در خصوص مهاجرت یهودی‌ها از اتحاد جماهیر شوروی به فلسطین اشغالی، ایجاد و گسترش اندیشه اسرائیل بزرگ و سهل‌انگاری کشورهای عربی در برخورد با مسایل فلسطین، تحلیلی ارائه داد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه سال ۱۳۶۹»، زیرنظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

آقای [محمدباقر] حکیم، [رییس مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق]، برای انجام تبلیغات در شرایط جدید غرب با صدام استمداد کرد.
عصر بستگان آمدند. حال همشیره فاطمه که اخیراً جراحی قلب شده خوب است؛ راضی است.

شنبه ۱۸ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۰ رمضان ۱۴۱۰ ۷ آوریل ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. تا ساعت نُه ونیم، کارها را انجام دادم. آقای [رضا] امراللهی، [رییس سازمان انرژی اتمی] آمد. در مورد راه‌اندازی دو راکتور کوچک در اصفهان، از نوع آبی و گرافیت که از چین گرفته‌ایم، گزارش داد و برای سرعت کارها استمداد کرد.

دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] آمد؛ برای امور جاری نظرخواهی کرد و گزارش دیدار از مجتمع تحقیقات موشکی جهاد سازندگی را داد. آقای [محمدجواد] لاریجانی آمد. تحلیلی از اوضاع جهانی و برنامه‌های آمریکا برای اروپا، خاورمیانه، ژاپن و خلیج فارس داد؛ پیشنهاد تقویت ارتباط با اروپا را داشت.

عصر آقای عبدالله نوری، [وزیر کشور] آمد. گزارش سفر به شرق و جنوب کشور و اجرای طرح‌های عملیاتی برای کنترل مرزها و مبارزه با قاچاق را داد و خواست بخشنامه‌ای از سوی من، برای جلوگیری از حضور افراد بدحجاب در مراکز دولتی صادر شود.

آقای [علاءالدین] بروجردی، [معاون آسیا و اقیانوسیه وزارت امور خارجه] آمد. گزارش وضع افغانستان، کشمیر و بعضی دیگر از کشورهای شرق را داد و دربارهٔ مسایل مربوط به آنها مشورت کرد. او گفت چینی‌ها بعد از حوادث سال گذشته، آزادی‌ها را و منجمله آزادی‌های اسلامی را محدود کرده‌اند.

افطار، تمام کارکنان دفتر، محافظان و انتظامات، مهمان من بودند. بعد از افطار برای آنها صحبت کوتاهی کردم.^۱ تا ساعت هشت و نیم، در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۱ - آقای هاشمی در بخشی از سخنان خود گفت: «کارکنان دفتر اگر کاری با من داشتند، راه‌شان باز باشد که بیایند با من حرف‌شان را بزنند؛ من مطلع باشم از وضعی که اینجا می‌گذرد. اگر در دفتر خودم موفق نباشم، قاعدتاً...

عفت هم از مهمانی نوه امام آمد.

یکشنبه ۱۹ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۲ رمضان ۱۴۱۰ | ۸ آوریل ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [محسن] نوریبخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. درباره سیاست ارزی و مسایل اقتصادی، مطالبی داشت و از ضرورت اقدامات سیاسی، برای ایجاد تسهیلات در فروش نفت گفت؛ در حال حاضر نوعی بایکوت و محدودیت داریم که نمی‌توانیم به راحتی نفت بفروشیم؛ بیشتر کارشکنی‌ها از سوی آمریکا و انگلیس است.

آقای علی حجتی [کرمانی]^۱ آمد. گفت معتقد است که مواضع ما درست بوده و گرنه انقلاب به بیراهه می‌رفت. خواستار توجه بیشتر و دادن امکان برای کار بیشتر برای انقلاب شد. او پیغام آقای سید رضا صدر را آورد که خواسته بود آیت‌الله قمی^۲ را آزاد بگذارند؛ تعهد می‌نماید که مزاحم نشود.

چادر کشور هم نمی‌توانم موفق باشم. اینجا اگر مجموعه سالم، فعال و رو به راهی باشد، تأثیرش هم در جامعه زیاد است؛ البته در این مدت، نقطه ضعف روشنی برخوردار نکردم و شکایتی هم به من نشده است، حالا ممکن است بعضی از آقایان شکایتی داشته باشند و به من نگفته باشند. خواهش می‌کنم شکایت را بگویید؛ یعنی مخفی نکنید. مطالب برای من اهمیت دارد، ولو کوچک هم باشد، من مطلع باشم. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - حجت الاسلام والمسلمین شیخ علی حجتی کرمانی (۱۳۱۶-۱۳۷۹)، روحانی نویسنده و پژوهشگر، از دوستان دوران مبارزه آقای هاشمی بود. ایشان از طلاب برجسته دروس فقه و اصول نزد حضرت امام (ره)، آیات سید محمد محقق داماد و حاج شیخ مرتضی حایری و از دانش‌آموختگان فلسفه در محضر علامه طباطبایی محسوب می‌شد و سوابق طولانی در مبارزه با رژیم سلطنتی و حکومت پهلوی داشت. مرحوم حجتی کرمانی، عضو هیأت علمی دانشکده الهیات دانشگاه آزاد اسلامی و استاد مدعو در دانشکده الهیات دانشگاه تهران بود.

۲ - آیت‌الله سید حسن طباطبایی قمی (۱۲۹۰-۱۳۸۶)، یکی از مراجع مستقر در مشهد مقدس بود. با آغاز نهضت امام خمینی در سال ۱۳۴۲، ایشان نیز در این حرکت شرکت جست و سال بعد همراه با حضرت امام (ره) بازداشت شد و تا پیروزی انقلاب اسلامی در شهرهای مختلف، عمدتاً در کرج، در تبعید زندگی کرد. در زمان انقلاب نیز، آیت‌الله قمی به حمایت از امام پرداخت، اما زمانی که نظریه ولایت فقیه به عنوان رکن اصلی قانون اساسی مطرح شد، ایشان و برخی دیگر از روحانیون به مخالفت با این نظریه پرداختند و ادعا کردند که مخالف آموزه‌های دین اسلام و مذهب تشیع است. بدین ترتیب، آیت‌الله قمی، با وجود سوابقی که در همراهی با نهضت اسلامی داشت، تحت حبس خانگی قرار گرفت و در سال ۱۳۸۶ بدرود حیات گفت.

شماره
 تاریخ
 پیوست

مجموعی اسلامی ایران

مرکز تحقیقات و مشاوره دانشگاه تهران

بسمه تعالی

بسمه تعالی

حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
 ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

سلام علیکم،

احتراماً "باستحضار عالی می رساند با توجه به ضرورت بازسازی مناطق آسیب دیده جنگی در کوتاه ترین مدت ممکن و با نا بسته ترین وجهه که متناسب با شئون عالی جمهوری اسلامی ایران باشد و با در نظر گرفتن اینکه تشکیلات موجود ناظر بر بازسازی، و مقرراتی که برای این امر مهم بکار گرفته می شود، علی رغم تلاش مسئولین، پاسخگوی نیازهای کمی و کیفی بازسازی نبوده و معالاً باعث عدم موفقیت نا بسته در امر بازسازی گردیده و این نتیجه تبعات سیاسی اقتصادی اجتماعی منفی به بار خواهد آورد، لذا با توجه به مطالعات انجام یافته بوسیله مرکز تحقیقات و مشاوره دانشگاه تهران در باره مشکلات و نارسائیهای بازسازی و راه حل آنها، خواهشمند است موافقت فرمائید این مرکز طرح تشکیلات و مقررات حاکم بر بازسازی به همراه گزارش توجیهی مربوط به آن و اطراف مدت یکماه تهیه نموده و جهت اتخاذ تصمیم تقدیم حضرتعالی نماید.

ومن الله التوفیق

سلامرضا مهر عبد الله

مدیر مرکز تحقیقات و مشاوره دانشگاه تهران

۶۹،۱۱۹

۶۶،۱۱۹

۴۱۷۲



آقای [غلامرضا] آقازاده، [وزیر نفت] آمد. خبر پیشرفت کارخانه تولید کود فسفات را داد و تأکید بر تعجیل استحصال فسفات از معادن را داشت و خواست که برای افتتاح کارخانه متانول به شیراز بروم؛ گفتم برنامه سفر به فارس دارم. او قصد چند مسافرت برای فروش نفت دارد.

آقای [جواد] مقصودی از ستاد [برگزاری] نماز جمعه [تهران] آمد. مقداری از رادیکال‌ها و اظهارات آقای [مهدی] کروبی در مراسم ۱۲ فروردین، [روز جمهوری اسلامی] انتقاد داشت و در خصوص زدن سقف موقت روی زمین چمن دانشگاه تهران برای نماز جمعه توضیح داد؛ گفتم با خرج سنگین نباشد. او خواستار تعیین هیأت مدیره برای ساخت مصلا شد.

مسئولان مرکز تحقیقات [و مشاوره] دانشگاه تهران^۱ آمدند. گزارش دادند و من تشویق کردم که تحقیقات دانشگاهی با نیازهای اجرایی هماهنگ شود.^۲ عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. جزیره قشم به عنوان منطقه آزاد تصویب شد که با یک شورای سیاستگذاری عمل نماید. قرار شد خبر را بعد از پیش‌بینی‌های لازم، برای جلوگیری از سوءاستفاده‌هایی در تجاوز به اراضی، اعلام کنیم.

تب داشتم و بعد از جلسه لرز هم آمد؛ با تب و لرز به دفترم آمدم. دکتر [هادی] منافی، [رییس سازمان نظام پزشکی] آمد؛ آمپول تزریق کرد و دارو داد. شب در دفترم ماندم. جلسه با رهبری را لغو کردم.

۱ - مرکز تحقیقات و مشاوره تحقیقات و مشاوره دانشگاه تهران به مدیریت مهندس غلامرضا مهر عبداللهی و با عضویت رؤسای دانشکده‌های معماری و شهرسازی و فنی مهندسی تشکیل شده بود تا با استفاده از نیروی بالقوه ۲۷ هزار دانشجو، ۱۶۰۰ عضو هیات علمی شامل ۷۵۰ نفر دکتر و ۱۷۵ نفر فوق لیسانس، به تحقیقات علمی پردازد. یکی از پژوهش‌های این مرکز، تهیه طرح جامع تفصیلی برای مناطق جنگی و تهیه طرح نظام تحقیقاتی و تشکیلاتی کشور بوده است.

۲ - در این دیدار، آقای هاشمی توجه استادان دانشگاه‌ها را به این مساله جلب کرد که موضوع پایان نامه و رساله‌های دانشجویان، بر مبنای نیازهای جامعه به دانشجویان عرضه شود تا در جهت رفع مشکلات کشور و حل معضلات جاری جامعه کارساز باشد و بر لزوم بسیج دانشجویان و دانشگاهیان، برای تهیه و اجرای طرح‌های عمرانی کشور تأکید نمود. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



دوشنبه ۲۰ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۳ رمضان ۱۴۱۰ ۹ آوریل ۱۹۹۰

شب به خاطر تب و کسالت، با ناراحتی خوابیدم. روزه نشدم؛ باید دارو بخورم. صبحانه، شیر خوردم. ملاقات‌ها را لغو کردیم. تا ساعت یازده صبح استراحت کردم. کارها را انجام دادم.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره خرید کالاهای اساسی و قیمت وانت مزدا و چند موضوع دیگر تصمیم‌گیری شد. کمی هم تب داشتم. کارها را انجام دادم و به خانه آمدم. به آقای [حسین] محلوجی، [وزیر معادن و فلزات]، تلفنی گفتم که با آقای مهدی تاجر، برای سرمایه‌گذاری در جزیره قشم مذاکره کند.

سه‌شنبه ۲۱ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۴ رمضان ۱۴۱۰ ۱۰ آوریل ۱۹۹۰

به خاطر کسالت روزه نشدم. ساعت ۴ و نیم صبح، به دفترم رسیدم. کارهای عقب مانده انجام شد. آقای فخرالدین حجازی،^۱ [نماینده تهران در مجلس] آمد. گزارش سفر به شرق

۱ - آقای فخرالدین حجازی (۱۳۰۸ - ۱۳۸۶) از سخنرانان مذهبی فعال انقلاب اسلامی بود. او همچون مبارزان مشهدی دیگر، به آیت‌الله میلانی نزدیک بود و به توصیه ایشان به تهران رفت و با حمایت مالی ایشان، مؤسسه انتشاراتی بعثت را برای چاپ کتاب‌های مذهبی تأسیس کرد. فخرالدین حجازی به دلیل قدرت بیان فراوان و تسلطی که بر سخنوری داشت، به عنوان یکی از سخنرانان مشهور مذهبی مطرح شد. وی از نخستین سخنرانان حسینیہ ارشاد بود و به سخنرانی‌های تند و آتشین در انتقاد از وضعیت سیاسی و اجتماعی ایران که با لحنی گیرا و پرهیجان ایراد می‌شد، شهرت داشت. وی با صورت تراشیده و کت و شلوار، از مبلغان مذهبی با چهره متمایز محسوب می‌شد. حجازی پس از انقلاب، در نخستین انتخابات مجلس شورای اسلامی، با کسب بیش از یک و نیم میلیون رأی، بیشترین شمار آرا را از میان همه نامزدهای نمایندگی، به خود اختصاص داد و به عنوان نماینده اول تهران وارد مجلس شد. پس از سال‌های نخست انقلاب، حضورش در صحنه سیاسی کم‌رنگ شد و از دومین دهه، عملاً در سکوت فرو رفت. یک بار در حضور حضرت امام (ره) با لحنی مبالغه‌آمیز و با برشمردن صفات متعدد و پی در پی، از جمله تشابه رهبری به سلیمان نبی که حکمرانی بر جهان گوارایش باد، به تمجید از ایشان پرداخت. این سخنان با واکنش منفی امام همراه بود: «من خوف این را دارم که مطالبی که آقای حجازی فرمودند درباره من، باورم بیاید. من خوف این را دارم که با این فرمایشات ایشان و امثال ایشان، برای من یک غرور و انحطاطی پیش بیاید. من به خدای تبارک و تعالی پناه می‌برم از غرور. من اگر خودم برای خودم نسبت به سایر انسان‌ها یک مرتبته قائل باشم، این انحطاط فکری است و انحطاط روحی. من در عین حال که از آقای حجازی تقدیر می‌کنم که ناطق برومندی است و متعهد، لکن گله می‌کنم که لث



را داد و گفت که مسلمانان منطقه به شدت طرفدار انقلاب ایران هستند. او خواستار حمایت نهضت‌های اسلامی با امکانات مادی شد. از تضعیف رادیکال‌ها با سیاست رهبری و عمل کارکنان بیت رهبری، اظهار نگرانی کرد. گفتم آنها که قبل از رهبری ایشان، به نوعی ایشان را آزار می‌دادند، اکنون باید با جبران عمل گذشته خود، اعتماد ایشان را جلب کنند. از عدم استفاده از سخنرانی‌هایش در رادیو گله کرد و گفت همراه آقای سید هادی خامنه‌ای، قصد سفر به شوروی را دارند.

آقای [محمدحسن] رحیمیان، جانشین سرپرست بنیاد شهید آمد و گزارش جامعی از وضع بنیاد داد. خانواده حدود ۱۶۰ هزار شهید، ۴۰ هزار مفقودالاثرو ۲۰ هزار اسیر را تحت پوشش دارند؛ حدود ۲۰ هزار نفر از مفقودان، اسرای ثبت نام نشده هستند. تعداد اعضای خانواده آنها شامل همسر، پدر، مادر، اولاد و بعضی برادر و خواهرها، که به نحوی از امکانات بنیاد شهید استفاده می‌کنند، حدود یک و نیم میلیون نفر است.

او گفت اگر بنیاد بخواهد، برنامه دلخواه را برای آنها اجرا کند، سالیانه مبلغ حدود بیست و سه میلیارد تومان بودجه لازم است؛ فعلاً دوازده میلیارد تومان بودجه دارد. برای بهتر کردن وضع آنها استمداد کرد. گفتم سیاست اصلی بنیاد بر تهیه شغل مناسب باشد. از وضع روحی همسران شهدا مخصوصاً اظهار نگرانی کرد؛ از حدود ۶۰ هزار همسر شهید، فقط حدود ۱۰ هزار نفر ازدواج کرده‌اند و بقیه، اکثرشان نیاز جدی به ازدواج دارند؛ گفتم، خوب است تبلیغاتی بشود که همسران شهدا، حاضر بشوند ازدواج کنند و مستمری آنها در این صورت قطع نشود؛ قرار شد بررسی کنند.

عصر مسئولان طرح بزرگ نیشکر خوزستان آمدند و گزارش کار دادند. قرار است ۸۴ هزار هکتار زمین، در مدت پنج سال، به زیر کشت نیشکر برود و با ایجاد صنایع مربوطه و کاغذ، علوفه، غذای دام و نئوپان، مجموعاً ۶۰ میلیارد تومان سرمایه گذاری شود. مخارج ارزی این طرح از طریق فاینانس تأمین خواهد شد. برای رفع مشکلات طرح، استمداد کردند. من به خاطر اهمیت طرح، قول مساعدت جدی دادم. بنا به گفته آنها، ظرف دو سال

پدر حضور من، مسایلی که ممکن است من باورم بیاید، فرمودند. آقای حجازی در سال ۱۳۸۶ در سن ۷۷ سالگی درگذشت. او شعری هم در توصیف آقای هاشمی گفته بود که مطلع آن چنین است: الا ای هاشمی مرد خردمند. که بر لب های تو چون پسته لبخند.



جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

تاریخ: _____
شماره: _____

بسم تعالی

حجرت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

رئیس محترم

سلام علیکم

کتابخانه
موسسه تخصصی زبان
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
تهران

بمرو مسافرت جنابعالی به استانهای کرمان، هرمزگان، سیستان و بلوچستان و قلمرو ضمن تهیه و تجهیز ۴۵۰ حلقه جاد در مناطق عشایری در کرمان، به نوبت نامه جهاد سازندگی در مورد تجهیزات مورد نیاز ۴۰۰ حلقه جاه عمیق و نیمه عمیق در کرمان تقدیم می گردد.

(ارز مورد نیاز کل طرح ۵۵ میلیون دلار است)، حسب دستور جنابعالی موضوع از طریق وزارتین کشاورزی و جهاد سازندگی بیکبری شد تا در مورد استفاده از تراز فیزیکی مصالح و ماشین آلات سهمیه وزارتخانههای مذکور برای طرح استفاده شود که هردو وزارتخانه به نحوی امکان تامین تجهیزات مورد نیاز را نفعی گردمانند فلذا پیشنهاد میشود در صورت صلاح دید موافقت فرمائید تجهیزات لازم برای ۴۰۰ حلقه جاه عمیق و نیمه عمیق طرف ۲ سال از محل ایز در اختیار جنابعالی تامین گردد. برای سال جاری ده میلیون دلار پیشنهاد می شود.

۶۹/۷/۱۵
روزنامه اطلاعات
شماره ۱۰۰۰۰

حمید میرزاده
معاون در امور اجرایی

سید علی حسینی
رئیس هیئت مدیره
انجمن جهاد سازندگی
تهران



بعد از راه‌اندازی، محصول آن می‌تواند هزینه ارزی طرح را جبران کند. افطار، اعضای مجمع تشخیص مصلحت، مهمانم بودند. سپس جلسه داشتیم که تا ساعت یازده شب طول کشید؛ تا ماده ۲۰ قانون کار، اصلاح و تصویب شد. بعد از جلسه، آقای [احمد] جنتی، [رییس سازمان تبلیغات اسلامی]، اجازه گرفت که سازمان تبلیغات بتواند کالاهای وارداتی اضافی را بفروشد. همچنین برای پیگیری ادعای مدعیان یک گنج استمداد کرد؛ گفتم مرجع این امر، وزارت ارشاد، [سازمان میراث فرهنگی] است. آقای [حسن] صانعی، [رییس بنیاد ۱۵ خرداد]، برای تهیه کالای فروشگاه‌های بنیاد ۱۵ خرداد استمداد کرد. ساعت دوازده شب به خانه رسیدم؛ تا سحر خوابم نبرد.

چهارشنبه ۲۲ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۵ رمضان ۱۴۱۰ | ۱۱ آوریل ۱۹۹۰

سحری خوردم، به امید اینکه بتوانم روزه بگیرم؛ هنوز برای رفع کسالت دارو می‌خورم. ساعت نه و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، گزارش مالی [سازمان عمران] کیش و وضع جزیره قشم را داد؛ او قشم را مستعد برای صنایع مهم دیده است.

خانم [مرضیه] دباغ آمد. وضع جمعیت زنان را گفت و استمداد مالی نمود؛ بنا شد بررسی نمایم. قبلاً دختر امام همین تقاضا را داشت. [آقای محمدحسن تولایی]، استاندار خوزستان آمد. برای انجام بازسازی و مسایل خوزستان استمداد کرد و از گندی تصویب خواسته‌هایش در وزارت کشور گله داشت.

آقای محمد هاشم از هیأت سه نفره اسکله سازی آمد. با تصویب شورای انقلاب، امکانات بازمانده از شرکت‌های آمریکایی متصدی ساخت بندر چابهار، در اختیار این هیأت قرار گرفته که در اسکله‌سازی به کار رود؛ در این مدت، حدود چهار میلیارد کار انجام داده‌اند.

عصر در هیأت دولت، تراز فیزیکی مصالح ساختمانی در برنامه بررسی شد. حدود ۶ میلیون تن فلزات و حدود ۲۱ میلیون تن سیمان می‌خواهیم. افطار، نماینده‌های مجلس، وزیران، اعضای شورای نگهبان و معاونان و مشاوران [رییس جمهور] مهمانم بودند. بعد از



افطار، نماز جماعت به امامت من اقامه شد. آقای [شیخ حسین] هاشمیان، نایب رییس مجلس تشکر کرد و من برای آنها درباره گروگان‌ها، قطعنامه، حج، سیاست اقتصادی و خارجی صحبت کردم و جواب سئوالات را دادم. مراجعات زیادی داشتند. ساعت ده شب به خانه رسیدم.

بعد از خوردن سحری و نماز، خوابیدم. خواب دیدم بند تسییحی که در دستم بود، در نقطه اتصال به شیخ بالا قطع شد و چند دانه در رفت. بیدار شدم؛ در فکر تعبیر بودم که باز خوابم برد. خواب دیدم با هلی کوپتر از فضای منطقه‌ای که شبیه یک درّه بود، گذشتیم. در قسمت پایین، اشجار سرسبز و گل و گیاه بود. در قسمت بالا، صخره‌های خشک و سنگی و جاده‌های کوهستانی، باغستان را به صخره‌ها وصل کرده است. ماشین‌هایی هم در حرکت بودند که به بالا بیایند، یکی از کامیون‌های بزرگ به صخره خورد و منحرف شد و راننده‌اش که دارای قدی بلند، خوش تیپ و خوش اندام بود، افتاد و مُرد.

متأسفانه همه مسایل و مناظر جنبی و مربوطه را به خاطر ندارم؛ فقط یادم است که پس از این حادثه، در خواب حالتی مخلوط از خُزن و اندوه و نوعی رضایت داشتم؛ خداوند خیر پیش بیاورد.

پنج‌شنبه ۲۳ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۶ رمضان ۱۴۱۰ | ۱۲ آوریل ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. بعد از سحر خوابم نبرد؛ کسِل بودم. تا ساعت نُه و نیم، کارهای باقی‌مانده دیروز انجام شد. آقای [حسین] محلوچی آمد. گزارش سفر به ایتالیا را داد؛ مطلب تازه‌ای نداشت، جز نقل اصرار آقای [جولیو] آندره‌ئوتی، نخست‌وزیر ایتالیا، برای آزادی گروگان‌ها و تمایل ایتالیا به سفر من به آنجا.

آقای [سید محمدحسین] عصّار آمد. برای رفع فشارهای تبلیغاتی و کاری بر اعضای انجمن حجّیه استمداد کرد.^۱ استانداران باختران [= کرمانشاه]، کردستان و آذربایجان غربی

۱ - انجمن حجّیه، تشکیلاتی است که با هدف دفاع از اسلام در مقابل بهائیت و تلاش برای «فراهم کردن زمینه ظهور امام عصر»، در سال ۱۳۳۲ توسط شیخ محمود حلبی (تولایی) در مشهد تأسیس شد. انجمن حجّیه به شدت مخالف تشکیل حکومت اسلامی و دخالت عالمان دینی در سیاست بود. آنها با تمسک به روایت «هر پرچمی که لایق»



آمدند؛ گزارش اوضاع را دادند و برای تسهیل امور و ابلاغ مصوبه شورای عالی امنیت استمداد کردند.

آقای [سراج الدین] کازرونی، [وزیر مسکن و شهرسازی] آمد. در مورد طرح اصلاح ساختار شهرهای بزرگ، از تجمیع قطعات کوچک و ساخت آپارتمان‌های بلند، با تشویق بخش خصوصی، از طریق دادن تراکم بیشتر به اراضی بزرگتر و مسایل دیگر شهرسازی و همچنین موضوع انتقال پایتخت کشور از تهران، نظرخواهی کرد.

عصر آقای [مهدی] کروبی، [رییس مجلس شورای اسلامی] آمد. در مورد مسایل کشور مذاکره شد. به خاطر عدم شرکت در ضیافت دیشب عذرخواهی کرد. استاندار اصفهان آمد. گزارش استان را داد و برای امور مسکن استمداد کرد.

هیأت ریسه مجمع نمایندگان مناطق محروم آمدند. برای آیین‌نامه مصرف اعتبارات مناطق محروم، پیشنهادهایی داشتند. مشاوران [رییس‌جمهور] آمدند. راجع به کیفیت انجام

﴿تقبل از قیام قائم برپاداشته شود، صاحبش طاغوت است، غیر از خدای عز و جل پرستیده می‌شود، معتقد بودند، قبل از قیام امام مهدی (عج) هر قیامی اشتباه است و به شکست می‌انجامد. این سازمان در دوران غیبت امام عصر، قایل به تقیّه بوده، معتقد بودند که «مبارزه» نابخردانه و ماجراجویانه، هدر دادن نیروهاست. آنها معتقد بودند، رهبر و ولی و حاکم جامعه باید معصوم باشد، و عدالت، تنها برای مرجعیت دینی کافی است و برای تشکیل حکومت اسلامی به عصمت و علم الهی نیز احتیاج است. پیروزی انقلاب اسلامی، انجمن حجتیه را غافلگیر کرد. واکنش آغازین رهبری انجمن نسبت به انقلاب با بدگمانی و بدبینی همراه بود. این موضوع باعث ریزش بسیاری از نیروهای انجمن شد. با پیروزی انقلاب، حجتیه به رهبری آقای حلی درصدد آشتی‌جویی با رهبری انقلاب برآمد، اما مورد استقبال قرار نگرفت. امام خمینی که پیش از این انجمن را تأیید کرده بودند، اجازه انتقاد علنی از ماهیت غیر سیاسی انجمن در تفسیر اسلام را دادند. نهایتاً پنج سال پس از پیروزی انقلاب، حضرت امام (ره) به افشای ماهیت انجمن حجتیه پرداختند و گفتند: «یک دسته دیگر هم که ترشان این است که بگذارید که معصیت زیاد شود تا حضرت صاحب بیاید. حضرت صاحب مگر برای چی می‌آید؟ حضرت صاحب می‌آید معصیت را بردارد. ما معصیت می‌کنیم که او بیاید؟ این اعوجاجات را بردارید... در این موجی که الان این ملت را به پیش می‌برد، در این موج خودتان را وارد کنید و برخلاف این موج حرکت نکنید که دست و پایتان خواهد شکست.» امام راحل، همچنین در پیامی که به «منشور روحانیت» معروف شد، نوشتند: «... دیروز حجتیه‌ای‌ها مبارزه را حرام کرده بودند، امروز انقلابی تر از انقلابیون شده‌اند! ولایتی‌های دیروز که در سکوت و تحجّر خود، آبروی اسلام و مسلمین را ریخته‌اند، امروز خود را بانی و وارث ولایت نموده و حسرت ولایت دوران شاه را می‌خورند!» سرانجام بیانیه کوتاه آقای حلی که تعطیلی انجمن حجتیه را اعلام می‌کرد، در ۵ فروردین ۱۳۶۲ در روزنامه‌ها به چاپ رسید. بعد از رحلت امام، این انجمن فعالیت خود را به شکل مخفی ادامه داده است.

وظایف، تحصیل اطلاعات، نیازهای کاری، آیین نامه و شرح وظایف تصمیم گیری شد؛ آنها افطار مهمانم بودند. شب به خانه آمدم. در راه هندوانه نوبرانه دیدم؛ گفتم خریدند.

جمعه ۲۴ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۷ رمضان ۱۴۱۰ | ۱۳ آوریل ۱۹۹۰

امروز در خانه بودم. پیش از ظهر، وقت به استراحت و مطالعه گذشت. بعد از ظهر آقایان [محمدعلی] هادی و [مصطفی] فومنی [حایری] آمدند. گزارش مذاکرات با عربستان سعودی در ژنو را که به نتیجه نرسیده است، دادند. قرار شد در صورت استقبال طرف مقابل، ادامه یابد. آقای فومنی، چهل هزار دلار از قیمت ماشینی که توسط یکی از شیوخ جنوب خلیج به او هدیه شده بود، برای صرف در امور عامه داد. آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] آمد و نمونه‌هایی از مشکلات اجرایی را مطرح کرد. بستگان آمدند. طوفان شدیدی آمد که دیوار خانه ما را غلظاند.

شنبه ۲۵ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۸ رمضان ۱۴۱۰ | ۱۴ آوریل ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [عبدالحسین] وهاجی، [وزیربازرگانی]، برای گزارش امور بازرگانی آمد. آقای [سیدمنصور] رضوی، [دبیرکل سازمان امور اداری و استخدامی کشور]، برای گزارش نتیجه کمیسیون بررسی تفکیک وظایف وزارتخانه‌های جهادسازندگی، نیرو و کشاورزی آمد؛ هنوز به جایی نرسیده‌اند.

آقای [محمود] واعظی، [معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه] آمد. گزارش مذاکره با فرانسوی‌ها را داد؛ در یک پرونده به نتیجه رسیده‌اند و در سه پرونده، مذاکرات ناتمام مانده و به دور بعدی موکول شده است که یک‌جا تصمیم گیری شود.

دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور و مسایل نهاد [ریاست جمهوری] آمد. ظهر اخوی محمد، [رییس سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی]، برای امور صداوسیما آمد؛ قرار شد کنترل بیشتری روی برنامه‌ها بشود. به نظر من و آیت‌الله خامنه‌ای، انتقاد و بدگویی به نظام در برنامه‌ها زیاد است و افراد شیطان سوء استفاده می‌کنند. گفتم شخصی از سوی



اردن آمده است و جواب پیشنهاد صدام را می‌خواهد. او خواسته وزیران امور خارجه دو کشور در جلسه خصوصی به تفاهم برسد؛ گفتم بعد از مشورت جواب می‌دهیم. عصر دکتر [محمدرضا] هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور کار جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. جلسه شورای عالی امنیت ملی داشتیم. در مورد مجهز شدن برای جلوگیری از ورود ناوهای عراقی که از ایتالیا خریده، در صورت تحویل بحث شد؛ گرچه تحویل بعید است.

بعد از افطار، مقداری با احمد آقا و دکتر [حسن] روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] صحبت شد. احمد آقا از ضعف وزارت اطلاعات گفت. شب به خانه آمدم.

یکشنبه ۲۶ فروردین ۱۳۶۹ | ۱۹ رمضان ۱۴۱۰ | ۱۵ آوریل ۱۹۹۰

آقای [علی اکبر] ادب آمد و برای دبیرخانه ائمه جمعه [سراسر کشور]، از طریق دفتر رهبری، حواله پنجاه دستگاه اتومبیل گرفت. آقای [عزیزالله] علاءالدینی، [مدیر آسایشگاه کهریزک] آمد. شرحی از خدمات نیکوکاری و برنامه‌های آینده‌اش داد و خواست که از مرکز حمایت معلولان کهریزک بازدید کنم. آقای الهی مسئول فرهنگی بنیاد شهید آمد. مقداری از کارش تعریف کرد و خواستار سمت در وزارت خارجه شد.

آقای [مسعود روغنی] زنجان، [رییس سازمان برنامه و بودجه] آمد و درباره عملکرد برنامه و بودجه و کیفیت صدور موافقت نامه و نظارت بر طرح‌ها توضیح داد. بر سرعت عمل و حذف بوروکراسی تاکید کردم. آقای [غلامرضا] آقازاده، [وزیر نفت] و آقای [حسین] کاظم پور [اردبیلی] آمدند و درباره مقدمات مصالحه با شرکت‌های نفتی، درباره ادعاهای آنها که پس از انقلاب خلع ید شده‌اند و در [دیوان داوری بین المللی] لاهه، دعوی مطرح کرده‌اند، توضیح دادند. قرار شد برای بررسی، شورای عالی اقتصاد تشکیل شود؛ عجله دارند که زودتر تعیین تکلیف شود.

عصر در جلسه هیأت دولت، تراز فیزیکی ماشین آلات مورد نیاز برنامه [پنجساله اول]



بررسی شد. قاریان قرآن آمدند و برنامه اجرا کردند؛ برایشان صحبت کردم^۱. نماز به جماعت خوانده شد. آنها افطار مهمان من بودند. بعد از افطار با رهبری جلسه داشتیم؛ درباره نفت، سوریه، مصلی، جمعیت زنان [جمهوری اسلامی]، دفتر تحکیم وحدت، مجلس خبرگان، سیاست خارجی، نمایندگان رهبری در دانشگاه، مجلس و چند موضوع دیگر مذاکره و تصمیم گیری کردیم. ساعت ده و نیم شب به خانه رسیدم.

دوشنبه ۲۷ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۰ رمضان ۱۴۱۰ | ۱۶ آوریل ۱۹۹۰

نزدیک ساعت هشت، به دفترم رسیدم. تا ساعت نه صبح، کارها را انجام دادم و سپس تا ظهر ملاقات داشتم. [آقای جاسم جادری]، نماینده سوسنگرد آمد. او از طرح جهاد برای احیای شمال آبادان و خرمشهر، نگران است که نیروهای غیر عرب به منطقه بروند. آقای [رسول] صدیقی، نماینده [بناب و] ملکان آمد. او از اقدامات [آقای اکبر پرهیزکار]، استاندار آذربایجان شرقی در آنجا شکایت کرد و گزارشی از پیشرفت تحقیقات لیزر داد. آقای [محمد جعفر] سعیدیان فر، نماینده خمینی شهر [اصفهان] آمد. برای عمران منطقه استمداد کرد و درباره دادن میدان بیشتر به آیت الله منتظری صحبت نمود.

آقای سید احمد موسوی، [سفیر ایران در بیروت] آمد. سئوالاتی درباره امور لبنان داشت و سوءظنی در مورد عملکرد بعضی از افراد وزارت اطلاعات ارائه داد. آقای [احمد] وحیدی، [فرمانده سپاه قدس]، از سپاه آمد. سئوالاتی درباره سیاست در لبنان داشت. عصر شورای عالی اقتصاد جلسه داشت. در مورد قیمت آهن، فولاد، مرغ و ترویج پرواربندی در دامداری ها تصمیم گیری شد. اعضای شورا، افطار مهمان من بودند. بعد از

۱ - آقای هاشمی در جمع مدیران و کارکنان رادیو قرآن و قاریان و حافظان قرآن کریم و نفرات برتر دوره های گذشته مسابقات قرائت قرآن، اظهار داشت: «باید به درگاه خداوند بزرگ شاکر بود که چنین سند عظیمی را برای انسان ها نازل کرد. قرآن کریم، میدان بسیار خوبی برای ابراز هنرها و ذوق های انسان های برجسته است و خوشبختانه در کشورمان شاهد شروع این جلوه های هنری هستیم. قرآن، آن قدر زینت دارد که قابل توصیف نیست، ولی با این حال توصیف شده است که این نعمت سراپا زینت را با صدای خوش، زینت بیشتر دهند، زیرا کسانی که با تجوید درست، قرائت صحیح، آهنگ خوب و صوت مناسب قرآن را می شنوند، خیلی بهتر می توانند با آن انس بگیرند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

افطار و نماز، جلسه شورای حقوق بین‌المللی برگزار شد؛ در این جلسه، مصالحه پیشنهادی وزارت نفت با شرکت‌های آماکو و حسم کو را تصویب کردیم. کارهای جاری را انجام دادم و به خانه آمدم. بچه‌ها به مراسم احیاء رفته بودند.

سه‌شنبه ۲۸ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۱ رمضان ۱۴۱۰ ۱۷ آوریل ۱۹۹۰

در منزل بودم. بیشتر وقت به استراحت و کمی هم مطالعه گزارش‌ها گذشت. دیوار خانه خراب شده است، به همین خاطر، از حیاط منزل نمی‌شود استفاده کرد. نامه [محمد] نجیب [الله]، رئیس جمهور افغانستان را خواندم که طرح آشتی ملی را فرستاده و استمداد کرده است.

در گزارش‌ها شروع محاصره اقتصادی، علیه مردم جمهوری لیتوانی از سوی شوروی اهمیت دارد؛ عکس‌العمل آمریکا و اروپا هنوز معلوم نیست.

چهارشنبه ۲۹ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۲ رمضان ۱۴۱۰ ۱۸ آوریل ۱۹۹۰

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رئیس جمهور] آمد. گزارشی از پیگیری قرارهای سفر به استان‌های جنوبی را داد و مذاکراتی درباره امور جاری و برنامه‌ها داشتیم. آقای [جلیل] بشارتی، [رئیس دفتر مناطق محروم ریاست جمهوری] آمد و در مورد برنامه‌های مناطق محروم حرف زد.

آقای [محمد] اسحاق مدنی، [مشاور رئیس جمهور در امور اهل سنت] آمد. از کیفیت برخورد کمیته و نیروهای انتظامی با جریان‌های ضدانقلاب در سیستان و بلوچستان انتقاد داشت و مدعی بود که آنها خیلی ضعیف‌اند و با کمی فرصت و محبت و امان، جذب می‌شوند. مدیران بانک‌ها آمدند. آقایان [معسن] انوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و [محمد حسین] عادل، [رئیس بانک مرکزی] حرف زدند؛ من هم برای آنها صحبت



کردم!

عصر هیأت دولت جلسه داشت. بحث درباره انتقال مرکز سیاسی کشور از تهران بود. کلیات آن تصویب شد. بحث درباره نقطه مورد نظر جهت انتقال و زمان و کیفیت کار، به وقت دیگری موکول شد؛ تصمیم مهمی است. باید بیشتر بحث کرد.

افطار با هیأت دولت، مهمان آقای دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] بودیم. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] گفت که ژاپن اطلاع داده، پس از بررسی اوضاع ایران، به دنبال سفر هیأت اقتصادی، آماده شرکت در بازسازی است. گفتم وزیران مربوطه پیگیری کنند.

شب در دفترم ماندم. یاسر هم هنگام سحر از مراسم احیاء به دفتر آمد. مهدی و عفت هم قرار بود بیانند که نیامدند.

پنجشنبه ۳۰ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۳ رمضان ۱۴۱۰ | ۱۹ آوریل ۱۹۹۰

آقای [محمود] بروجردی، داماد امام آمد. گزارش سفر به پاریس و انعقاد قرارداد با یک مؤسسه فرانسوی برای تهیه اطلس ایران و همچنین گزارشی از اقدامات مرکز تحقیقاتی داد. اعضای شورای مرکزی انجمن خوشنویسان ایران آمدند. گزارش کار دادند و نیازها را گفتند و نمونه کار آوردند؛ بعد از انقلاب رشد خوبی کرده‌اند. این انجمن، اکنون ۲۱ هزار

۱ - آقای هاشمی در دیدار با مسئولان عالی بانک ها و سیاستگذاران پولی کشور در لزوم به کارگیری سرمایه ها در جهت سرعت بخشیدن به چرخش دستگاه های تولیدی تاکید کرد و نقش بانک ها در سالم سازی روند زندگی اقتصادی مردم را حائز اهمیت دانست و گفت: «راکد گذاشتن سرمایه ها، ظلم به مردم است. بانک ها باید امکانات پولی و سرمایه های موجود را به میدان بازی که رویاروی ماست، وارد کرده و آن را در جهت رفع نیاز های مردم به کار گیرند. بانک ها باید به هر شکل که می توانند از توسعه امور تولیدی در بخش کشاورزی، صنعتی و کارهای کوچک دستی حمایت کنند، تا در پایان برنامه اول، بتوانیم شاهد سلامت اقتصادی در روند زندگی مردم باشیم. امیدوارم حرکت اقتصادی دولت بتواند نقش مؤثر خود را در بهبود وضعیت اقتصادی مردم نشان دهد و مایه جلب اعتماد و حمایت بیش از پیش مردم از مسئولان و مجریان کشور شود.» رجوع کنید - کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



عضو دارد. برای آنها صحبت کردم^۱ و تشویقشان نمودم و وعده کمک دادم. [آقای حسین کمالی]، وزیر کار و امور اجتماعی آمد. او به جای مرکزی که در دویسی به بنیاد مستضعفان واگذار کرده‌اند، ملکی از بنیاد می‌خواهد. از مدیرکل کار و امور اجتماعی در استان خراسان که با مخالفت استاندار روبروست، دفاع کرد و برای جلوگیری از اخراج کارگران استمداد نمود.

عصر اعضای شورای مرکزی جامعه روحانیت مبارز در دفترم جلسه داشت؛ افطار مهمانم بودند. درباره انتخابات مجلس خبرگان مذاکره شد. به خانه آمدم؛ بچه‌ها نبودند. زود خوابیدم.

جمعه ۳۱ فروردین ۱۳۶۹ | ۲۴ رمضان ۱۴۱۰ ۲۰ آوریل ۱۹۹۰

امروز آخرین جمعه ماه رمضان و روز قدس است. بعد از سحر تا ساعت هشت صبح خوابیدم. تا ساعت ده ونیم برای خطبه‌ها مطالعه می‌کردم. برای اقامه نماز جمعه به دانشگاه تهران رفتم. شرکت مردم در مراسم روز جهانی قدس چشمگیر بود^۲.

عصر کمی در حیاط منزل قدم زدم. دیوار خانه در دست تجدید بنا است و دو سه روز

۱ - در این ملاقات، ابتدا مدیر اجرایی انجمن خوشنویسان، گزارشی از عملکرد و برنامه های آینده انجمن، در زمینه گسترش هرچه بیشتر فعالیت‌های آموزشی ارائه کرد. سپس آقای هاشمی، با قدردانی از تلاش های مثبت انجمن خوشنویسان، گفت: «خوشنویسی مربوط به قلم می‌شود که در پیام قرآن، بعد از خلقت به آن اشاره شده است و برای تبیین حقایق، انتقال علوم و ثبت ارزش‌ها، نقش قلم بسیار گویا و روشن است. زیباسازی، موهبتی الهی و در فطرت انسان است و بدون شک متنی که خوشنویسی شده باشد، خوانندگان بیشتری را جذب می‌نماید و همین عامل می‌تواند در نشر معارف اسلامی نیز مؤثر باشد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در خطبه اول، مطالبی در مورد ماه رمضان و شهادت حضرت علی(ع)، ماهیت ناکتین، قاسطین و مارقین و مقایسه این مثلث شوم با روحیات منافقین زمان مطرح شد. خطیب جمعه تهران در خطبه دوم به مناسبت روز قدس، بحثی تاریخی در مورد تقدس و موقعیت استراتژیک بیت المقدس، تولد نامشروع اسرائیل، توجه استکبار به تجهیز نظامی اسرائیل در مقابل کشورهای اسلامی، خطر وجود اسرائیل برای دنیای اسلام و علت مهمتر جلوه دادن خطر ایران از اسرائیل به عنوان ترفند استکبار، تحلیل‌هایی را به نمازگزاران ارائه کرد. آقای هاشمی در پایان، در خطبه عربی نیز خطاب به مسلمانان، موضوع طولانی کردن دوران احتضار عراق با کمک شرق و غرب را مورد توجه قرار داد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه سال ۱۳۶۹، جلد دهم»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.





دیگر کار دارد. بچه‌ها یکی از کتاب‌هایم را پاره کرده‌اند که باعث اوقات تلخی‌ام شد. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد و برای مسایل قطعنامه ۵۹۸ و روابط با عربستان سعودی مشورت کرد. او برای شرکت در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل و همچنین نشست فوق العاده وزیران امور خارجه کشورهای عضو جنبش عدم تعهد، عازم نیویورک است. افطار بستگان مهمان بودند. امروز تاریخ ازدواج مهدی با دختر عمویش فرشته را تعیین کردیم.



اردیبهشت ۱۳۶۹



پیش از ظهر از شرکت مهندسی مشاور مهتاب قدس^۱ بازدید کردم. مدیران توضیحاتی درباره کارها، طرح‌ها، امکانات و نیروی انسانی دادند. در جمع کارکنان صحبت کردم.^۲

عصر [آقایان حبیب‌الله عسکراولادی و سیدرضا نیری]، مدیران کمیته امداد [امام‌خیمینی] و مسئولان سازمان زندان‌ها [و اقدامات تأمینی و تربیتی] آمدند و برای اعتبار بیشتر برای رفاهیات زندانیان و دیه قتل غیر عمد زندانیانی که قدرت پرداخت دیه را ندارند و سال‌ها در زندان مانده‌اند و برای مخارج فقرای لبنان و ... استمداد کردند؛ قول کمک دادم.

سفیر جدیدمان در رومانی آمد. برای سطح روابط و همکاری‌ها مشورت کرد. افطار، اعضای مجمع روحانیون مبارز [تهران]، مهمانم بودند. درباره مسایل داخلی، خارجی، فرهنگی و اداری مذاکراتی انجام شد. دیر وقت به خانه رسیدم.

۱ - شرکت مهندسی مشاور مهتاب قدس، در سال ۱۳۶۲ به منظور طراحی و نظارت بر اجرای پروژه‌های ملی و عمرانی در صنعت آب و نیروگاه‌های برقایی تأسیس شد. این شرکت تاکنون در بیش از ۱۵۰۰ پروژه سدسازی، نیروگاه‌های برقایی، شبکه‌های آبیاری و زهکشی، خطوط انتقال سیالات (نفت، گاز و آب)، تاسیسات آب و فاضلاب، بندرسازی و سازه‌های دریایی، مطالعات منابع آب، محیط زیست اقتصادی و اجتماعی و ژئوماتیک مشارکت داشته است.

۲ - در این دیدار که آقای زنگنه وزیر نیرو و جمعی از معاونین وزارت نیرو حضور داشتند، آقای هاشمی از اسناد طرح آبرسانی شهر تبریز از زربنده رود بازدید کرد و قسمت‌های سدسازی، ژئوتکنیک، بخش سازه، بخش هیدروالکترونیک و هیدرولیک، بخش منابع آب، بخش طراحی عمومی، کامپیوتر، کتابخانه، میکروفیلم و مرکز اسناد و آرشیو را مورد بازدید قرار داد. ایشان سپس در جمع مهندسين، تکنسین‌ها و کارمندان این شرکت حضور یافت و در سخنانی، اهمیت شرکت مهتاب قدس را به عنوان یک شرکت مشاور مادر در تأمین انرژی کشور برشمرد. در بخشی از این سخنرانی آمده است: «در کشور ما آب در حد قابل قبولی وجود دارد، ولی از آن به طوری که باید استفاده نمی‌شود و متأسفانه در طول تاریخ ایران، امکانات محدود آب و انرژی هز رفته است. با هدر دادن این آب‌ها، ما منبع خیر و برکت را از دست می‌دهیم و از نظر انرژی، با وجود کمبود منابع، ما گران‌بهاترین ذخیره کشور یعنی نفت را می‌سوزانیم تا انرژی مردم را تأمین کنیم. ما می‌توانیم نه هزار مگاوات برق از رودخانه کارون تولید کنیم که اگر تولید انرژی از رودخانه‌های دز، کرخه و رودخانه‌های دیگر را اضافه کنیم، می‌توانیم برای ده‌ها سال دیگر از رودخانه‌های کشور انرژی تهیه کنیم، بدون آنکه مجبور باشیم نفت را که منبع گران‌بها و سرمایه‌ای برای کشور است، از دست بدهیم. مسئولیت شما این است که این منابع را برای نسل‌های آینده ما نقد کنید، چرا که ما در زمینه تأمین انرژی عقب هستیم.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



بازدید از شرکت مهاب قدس

وزارت امور خارجه اطلاع داد که در مذاکرات با عربستان سعودی، آنها فقط قبول کرده‌اند که به جای ۴۵ هزار حاجی، ۶۰ هزار نفر را بپذیرند؛ گفتم روی عدد و میتینگ [= راهپیمایی برائت از مشرکین] اصرار شود.

۲۲ آوریل ۱۹۹۰

یکشنبه ۲ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۶ رمضان ۱۴۱۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [محسن] رفیق دوست، [رییس بنیاد مستضعفان و جانبازان] آمد. گزارشی از عملکرد بنیاد داد و برای ورود ۲۰۰ هزار تن فولاد با ارز آزاد اجازه گرفت. آقای [گودرز] افتخار جهرمی، [سرپرست دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری] آمد. برای مسایل جاری در دادگاه لاهه و انتظارات ما در

تعقیب آزادی گروگان‌ها و مسایل شورای نگهبان مشورت کرد؛ توضیحات لازم داده شد.^۱ [آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران آمد. برنامه‌ها و نیازها را گفت؛ منابع ممکن تأمین هزینه‌های شهرداری، از قبیل جرایم و حق پیشه از مغازه‌داران و پذیره‌ها و نظایر آن، طرح خرید تاکسی نو با ارز آزاد و مسایل دیگر را مطرح کرد. تأکید کردم که اقدامات شهرداری تهران باید با سیاست‌های دولت هماهنگ باشد. خواست که در جلسات دولت شرکت کند و شهردار تهران با حکم رییس جمهور منصوب شود.

آقای [مجید]عباس پور، [مشاور فنی رییس جمهور] آمد. گزارش پدافند ش. م. م. ر [= شیمیایی، میکروبی و رادیواکتیو] را داد و درباره سازمان انرژی هسته‌ای صحبت شد. عصر به جلسه هیأت دولت نرفتم و کارها را تا مغرب انجام دادم. افطار با حاج احمد آقا مهمان رهبری بودیم. احمد آقا چند نامه منتشر نشده امام را آورده بود. خواستار بخشی از پادگان جوار مرقد امام برای توسعه مرقد بود. درباره مذاکرات با عربستان سعودی و گروگان‌ها و مسایل شهرداری تهران مذاکره شد.

شب به خانه آمدم. احمد آقا هم با ماشین من آمد؛ خواستار اطلاع بیشتر از امور جاری کشور و شرکت در جلسه دیگر من و رهبری شد و گفت، معتقد است بالاخره جامعه مدرسین [حوزه علمیه قم]، با آیت الله خامنه‌ای اختلاف پیدا می‌کنند.

۲۳ آوریل ۱۹۹۰

دوشنبه ۳ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۷ رمضان ۱۴۱۰

اعضای کمیسیون صنایع و معادن مجلس^۲ آمدند. درباره صادرات صنعتی، طرح‌های

۱ - روزنامه فاینشال تایمز نوشت: «ایران و آمریکا برای حل اختلافات مالی خود، به توافقات بیشتری رسیده اند که می‌تواند به نزدیکی دو کشور منجر شود. توافق اصولی در ارتباط با ۲۳۰۰ مورد از اختلافات مالی ایران و آمریکا، عمدتاً به خاطر همکاری «آبراهام سوفر»، کارشناس حقوقی آمریکا و همتای ایرانی وی، «گودرز افتخار جهرمی» است و انتظار می‌رود نمایندگان دو کشور، معامله انجام گرفته را برای تصویب نهایی، به تهران و واشنگتن ببرند. آقای رفسنجانی، واشنگتن را مورد انتقاد قرار داده، ولی گفته است اگر دارایی‌های ایران در آمریکا آزاد شود، ایران نیز تمایل دارد به آزادی گروگان‌های آمریکایی در لبنان کمک کند.» منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۲/۲۸، صفحه ۱۰.

۲ - اعضای کمیسیون صنایع و معادن مجلس سوم، عبارت بودند از: آقایان مصطفی موذن زاده (رییس)، اسدالله عابدی و علی مُحقر (نواب رییس)، سید ابوالحسن حایری زاده (مخبر)، سیدرضا اکرمی، حسن جعفری، سید ابوالقاسم



نیمه تمام در دست اجرا، مدیریت صنعتی در ایران و تقویت ساخت داخل مطالبی داشتند. آقای [مصطفی] مؤذن زاده، نماینده کرمان آمد؛ در جهت توجیه رادیکال‌ها و وفاداری آنها به دولت و نظام و لزوم پیش‌بینی آلترناتیو برای حکومت از میان وفاداران نظام، مطالبی داشت.

آقایان [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و [محمدحسین] عادل، [رییس بانک مرکزی] آمدند. درباره سیاست ارزی و همکاری با صندوق بین‌المللی پول پیشنهادهایی داشتند. محسن [هاشمی، رییس دفتر بازرسی رییس‌جمهور]، برای گزارش بازرسی تولیدات آمد^۱.

آقایان [علی محمد] بشارتی، [قائم‌مقام وزیر امور خارجه] و [مصطفی] فومنی [حایری] آمدند. اطلاع دادند که سعودی‌ها در ژنو گفته‌اند، حاضرند در عدد حجاج انعطاف به خرج بدهند، ولی تظاهرات سیاسی را نمی‌پذیرند؛ گفتم ما هم از حق تظاهرات در حد میتینگ [=تجمع]، تنزل نمی‌کنیم.

عصر شورای عالی اقتصاد جلسه داشت؛ درباره طرح نیشکر خوزستان و مالیات خودروهای سواری تصمیم‌گیری شد. اخوی محمود، [از وزارت امور خارجه] برای مسأله نفت سوریه آمد. آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] آمد؛ در مورد موضوع عوارض ساختمان و مسایل دیگر شهرداری تهران مذاکره شد. شب به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۴ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۸ رمضان ۱۴۱۰ ۲۴ آوریل ۱۹۹۰

[آقای حمید حاجی عبدالوهاب]، استاندار کردستان آمد. گزارش وضع استان را داد؛ از مواضع اختلاف انگیز بعضی از نمایندگان مجلس و نماینده ولی فقیه شکایت داشت. تعداد

پنج‌حسینی، سیدعلی‌اکبر طاهایی، مصطفی‌طاهری‌زاده، کریم ملک‌آسا، مسلم میرزاپور، حسن مختاری و وارطان وارطانیان.

۱- رشد تولید داخلی، بعد از پایان جنگ تحمیلی، از اولویت‌های جدی دولت‌سازندگی بود و آقای هاشمی، شخصاً و چه از طریق دفتر بازرسی ویژه رییس‌جمهور، به‌طور دائم، تولید کالاهای موردنیاز جامعه را در کارخانجات داخلی، مورد بررسی قرار می‌داد و وقت زیادی را صرف رفع موانع و مشکلات بخش تولید می‌کرد. این امر باعث رشد کمی و کیفی تولید در کشور در دهه هفتاد شد.

زیادی نامه تقاضا برای امکانات مختلف آورده بود. آقای [محسن] سازگارا آمد. پیشنهادهایی برای اصلاح وضع داشت؛ منجمله ایجاد امنیت و آزادی بیشتر و تقویت مدیریت کشور و رفرم پولی.

آقایان [حسین] [محلوجی]، [وزیر معادن و فلزات] و [علی] [شمس اردکانی]، [رییس منطقه آزاد قشم] آمدند و گزارش مذاکرات با آقای مهدی تاجر، برای عمران جزیره قشم و خرید نفت را دادند؛ به [آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت گفتم، برای فروش نفت مذاکره شود. آقایان [محمد] [سعیدی کیا]، [وزیر راه و ترابری] و [حسن] [شفتی]، [مدیرعامل شرکت هواپیمایی هما] آمدند؛ راجع به خرید هواپیما صحبت شد. هواپیماهای بوئینگ، ایرباس و فوکر مطرح است. خرید فوکر آسان تر است، ولی بوئینگ و ایرباس بهتر است؛ البته هنوز روشن نیست که اینها را می شود خرید یا نه؟ قرار شد کمی صبر کنند تا معلوم شود.

عصر آقای شیخ حسن ابراهیمی^۱ آمد و گزارش وضع طلاب خارجی در قم را داد؛ حدود سه هزار نفر هستند. برای توسعه و کار کمک خواست؛ قبول کردم. اعضای هیأت هفت نفره واگذاری زمین آمدند؛ گزارش کار دادند و از عدم همکاری وزارت کشاورزی گله کردند.

افطار، اعضای مجمع تشخیص مصلحت آمدند. شب جلسه داشتیم. آقایان [مرتضی] [مقتدایی]، [رییس دیوان عالی کشور] و [محمد محمدی] [ری شهری]، [دادستان کل کشور]، شبهه ای را که در مصوبه مجازات قاچاقچیان موادمخدر داشتند، مطرح کردند؛ بالاخره همان مصوبه قبلی تأیید شد. چند ماده از قانون کار هم به تصویب رسید. دیر وقت به منزل رسیدم.

۱ - حجت الاسلام شیخ حسن ابراهیمی نجف آبادی، از دوستان نزدیک و همراهان شهید محمد منتظری بود که سالهای متمادی در خارج از ایران با انقلابیون و مبارزان ارتباط داشت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ایران بازگشت. پس از مدتی که در تهران بود، به قم رفت و در امور مربوط به طلاب و حوزه های علمیه فعال شد. بیشترین وقت او در قم، صرف رسیدگی به امور طلاب و فضلاء خارجی مقیم قم می شد و در فعالیت های آموزشی آنان نقش اصلی را ایفا می کرد. ایشان مدیریت طلاب خارجی مقیم قم را که از ده ها ملیت بودند، برعهده داشت. آقای ابراهیمی در ۱۲ دی ۱۳۹۰ در اثر بیماری درگذشت.



چهارشنبه ۵ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۹ رمضان ۱۴۱۰ | ۲۵ آوریل ۱۹۹۰

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] آمد. گزارش بازسازی را داد و کارهای جاری مطرح شد. آقای [محسن] دعاگو، [نماینده رییس جمهور در شورای سیاستگذاری صدا و سیما] آمد. اقدامات شورای عالی سیاستگذاری صداوسیما و نحوه هماهنگی با مدیرعامل سازمان را گفت و مشورت کرد؛ درخصوص کم کردن برنامه‌های پخش مستقیم و متنوع کردن برنامه‌ها، نظر دادم. درباره قیمت گذاری و شهرداری هم بحث شد.

اعضای کمیسیون تولید [دولت] آمدند. درباره کمبود ارز برای برنامه تولید مذاکره شد. در خصوص راه‌های تأمین کسری ارز، بحث و تصمیم‌گیری کردیم. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. لایحه افزایش دستمزد کارکنان دولت در حدود بیست درصد تصویب شد. درباره موضوع بازسازی و نیازهای آن هم بحث کردیم.

آقای [علی محمد] بشارتی، [قائم مقام وزیر امور خارجه] اطلاع داد که وزارت اطلاعات، [آقای ابوخالده]، فرستاده ویژه [یاسر] عرفات، [رهبر سازمان آزادیبخش فلسطین - ساف -] و صدام [حسین، رییس جمهور عراق] را که نامه‌ای از طرف آنها آورده، دستگیر کرده است؛ به آقای [علی] افلاحيان، [وزیر اطلاعات] دستور دادم، سریعاً آزاد کنند؛ کار بدی کرده‌اند؛ به خاطر اختلاف با وزارت امور خارجه، [چنین کاری را کرده‌اند]. آقای ابوخالده]، وقت ملاقات می‌خواست. گفتم نامه را به وزارت امور خارجه تسلیم کنند.

اخوی محمود، از وزارت خارجه آمد. نامه صدام [حسین، رییس جمهور عراق] و یاسر عرفات [رهبر سازمان آزادیبخش فلسطین] را آورد که ابوخالده آورده است. صدام پیشنهاد ملاقات سران دو کشور در شهر مکه برای مصالحه داده و عرفات خواستار پذیرش این پیشنهاد شده است. در این باره، تلفنی با رهبری صحبت کردم. قرار شد فردا برای بررسی موضوع، شورای عالی امنیت ملی جلسه بگیرد.

۱ - متن کامل این نامه‌ها در بخش ضمایم همین کتاب به چاپ رسیده است. برای مطالعه نامه‌های متقابل رؤسای جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عراق، در سال ۱۳۶۹، رجوع کنید ← کتاب «دوازده نامه»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۶.

پنج‌شنبه ۶ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۳۰ رمضان ۱۴۱۰ ۲۶ آوریل ۱۹۹۰

تا ساعت نُه ونیم صبح، کارها انجام شد. آقای [سیدحسین] موسویان از وزارت امور خارجه آمد. گفت سفیر سوئیس - حافظ منافع آمریکا- آمده و پیامی از [جرج] بوش، رئیس‌جمهور آمریکا آورده است.^۱ او در این پیام، به طور خصوصی از کمک ما در آزادی [رابرت] پل هیل، گروگان آمریکایی تشکر کرده و گفته است که حافظ اسد [رئیس‌جمهور سوریه] به او اطلاع داده که ایران در این امر کمک مؤثر کرده است، و نیز گفته اطلاعات آمریکا می‌گوید گروگان‌های ایرانی در دست مارونی‌ها، در همان روزهای اول کشته شده‌اند، ولی باز هم آنها آمادگی دارند که پیگیری مسأله آن گروگان‌ها را ادامه دهند. گفتم به صورت شفاهی جواب بدهند که اگر زندانی‌های لبنانی از اسرائیل آزاد نشوند، مسأله گروگان‌ها احتمالاً پیچیده‌تر می‌شود.

آقای سید هادی خسروشاهی آمد. مطابق معمول مقداری از مسایل رسانه‌های خبری و مسایل گروه‌های اسلامی و همچنین ضعف تبلیغات ما در خارج از کشور گفت و خواستار دادن اختیارات و امکانات بیشتر به خودش و دادن خرج ساخت مرکز اسلامی در شهر لندن شد. دکتر [محمد] یاریگرو، رئیس سازمان بهزیستی آمد. گزارش کار داد و خواستار ادغام همه نهادهای کمک به محرومان در یک وزارتخانه شد. دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رئیس‌جمهور]، برای امور جاری کشور آمد.

عصر شورای عالی امنیت ملی با حضور مشاوران سیاسی من و رهبری جلسه داشت؛ درباره نامه صدام بحث کردیم. قرار شد جواب بدهیم و در ابتدا، مذاکره در سطح پایین را بپذیریم؛ بحث‌های خوبی شد. افطار به خانه آمدم.

۱ - جرج بوش، رئیس‌جمهور آمریکا، پس از ملاقات با «پل هیل»، اولین گروگان آزاد شده، در گفت و گو با خبرنگاران گفت: «ما از سوریه و ایران که در جهت آزادی گروگان‌ها کمک کردند، سپاسگزار می‌کنیم، اما تا زمانی که تمامی گروگان‌ها آزاد نشوند، خوشحال نخواهیم بود. دولت سوریه به آگاهی ما رساند که ایران در این زمینه کمک کرده است و به این دلیل بود که از ایران تشکر کردیم، اما تا زمانی که تمامی گروگان‌ها آزاد نشوند، در سیاست آمریکا تغییری حاصل نخواهد شد. وی در پاسخ به این سؤال که چه عاملی باعث آزادی گروگان‌ها شده است، گفت: «تا آنجا که می‌دانم معامله ای صورت نگرفته است.» منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری



۲۷ آوریل ۱۹۹۰

جمعه ۷ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱ شوال ۱۴۱۰

امروز اول ماه شوال، عید سعید فطر بود. برای شرکت در نماز عید، صبح زود به محل مصلاهی تهران رفتم؛ خیلی‌ها خوشحال شدند. به خاطر امامت رهبری، برای اولین بار رفتم، ولی آقای خامنه‌ای این اقدام را با توجه به ملاحظات امنیتی، قابل بررسی بیشتر دانستند. احتیاط بیشتر را لازم می‌دانند.^۱

به دفترم رفتم. سپس در مراسم دیدار رهبری [به مناسبت عید سعید فطر] شرکت کردم. همراه رهبری به بالکن اختصاصی رفتم؛ احتمالاً برای سایر رؤسای قوا سنوآل انگیز است؛ برنامه از خود رهبری است. صحبت کوتاهی کردم.^۲ به خانه آمدم. کارهای دفتر را که آورده بودم، انجام دادم. عفت، مهمان همسر امام بود. تنها ناهار خوردم؛ مهدی و یاسر هم نبودند.

عصر دکتر [سیف‌الله] وحید [دستجردی، رییس جمعیت هلال احمر] آمد. گزارش سفر به کشورهای آفریقایی را داد؛ برای کمک رفته بود. او از زمینه مساعد برای کارهای اسلامی گفت. شب، عفت و بچه‌ها به مراسم نامزدی مهدی با دختر عمویش فرشته رفتند.

۲۸ آوریل ۱۹۹۰

شنبه ۸ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲ شوال ۱۴۱۰

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم؛ مثل روزهای ماه رمضان، کم حال در اثر کم‌خوابی نبودم. تا ساعت نه صبح کارها انجام شد. اعضای شورای مرکزی نهضت سواد آموزی آمدند. گزارش تهیه مقدمات اجرای طرح ضربتی را دادند و خواستند که به نحوی اجبار

۱ - بعد از ترورهای وسیع سال‌های نخست پیروزی انقلاب اسلامی، برای تامین امنیت سران کشور، طوری برنامه‌ریزی شده بود که مسئولان اصلی، به خاطر ملاحظات امنیتی، همزمان در یک برنامه حضور نیابند.

۲ - آقای هاشمی با اشاره به فقدان حضرت امام خمینی (ره) که امت اسلام را برای همیشه داغدار کرده است، گفت: «حضرت امام، شخصیتی بودند که جهان اسلام مرهون مجاهدت‌ها و فداکاری‌ها و رهبری‌های ایشان است و خوشبختانه با حضور شاگرد صالح، فقیه، مجاهد و آشنا به افکار و ایده‌های امام، تا حدودی این نقیصه جبران می‌شود، ولی این مصیبت به این آسانی، برای ما قابل جبران نیست.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

در سواد آموزی را بپذیرم؛ پذیرفتم که اگر با اعلان اختیاری، استقبال خوبی نشد، از اهرم کوپن و دفترچه بسیج اقتصادی استفاده شود. مصاحبه‌ای در این خصوص انجام دادم.^۱ عقد ازدواج یک جانباز و خانواده شهید را به همراه آقای [محسن] قرائتی، [نماینده ولی فقیه در نهضت سوادآموزی] بستیم؛ هدیه‌ای دادم.

آقای [جواد] ازهای، مشاور فرهنگی رییس جمهور و نماینده ولی فقیه در امور دانشجویان ایرانی خارج از کشور] آمد. برای سفر به غرب جهت بررسی اوضاع دانشجویان اسلامی و همچنین برای خانواده مادر شهید بهشتی کمک خواست. آقای [قربانعلی] درّی [نجف آبادی، رییس هیأت مرکزی گزینش کشور و نماینده ایلام در مجلس خبرگان] آمد؛ برای ماندن گزینش متمرکز تأیید گرفت و گزارش سفر به ایلام را داد؛ از اختلاف بین امام جمعه ایلام و آقای مروراید، نماینده خبرگان آنجا، اظهار نگرانی می‌کرد.

عصر دکتر [محمدرضا] هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد؛ دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی است. دکتر [حسن] روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] آمد و پیش‌نویس جواب نامهٔ صدام را آورد. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. موضوع آمایش سرزمینی^۲ خوزستان، با توجه به جهات امنیتی و دفاعی بحث

۱ - آقای هاشمی در این مصاحبه گفت: «گرچه مشکل بی‌سوادی مثل یک مشکل بهداشتی، خود را در جامعه نشان نمی‌دهد، اما عمق خسارات بی‌سوادی مردم، به مراتب بیشتر است و ما مصمم هستیم که این ننگ را از کشور خودمان برطرف کنیم. ما حمایت مقام معظم رهبری را همراه داریم و البته من خود تا آخر کار نظارت خواهم کرد و با پشتیبانی‌هایی که از نهضت می‌شود، ان‌شاءالله مشکلاتش کم خواهد شد، ولی کار عمده را باید خود نهضت انجام بدهد. دستگاه‌های اجرایی، استانداران، فرمانداران و بخشدارها، همه باید با علاقه در این نهضت و این حرکت اسلامی، انسانی شرکت کنند تا با همکاری دولت و مردم، بتوانیم به نتایج خوبی دست یابیم. قسمت عمده کار، بر دوش خود مردم است و آنان که بی‌سوادند و یا افراد بی‌سواد در خانواده دارند، اگر خوب استقبال نکنند، ممکن است ما در این اقدام مقدس، به خوبی موفق نشویم. اگر ما در اوایل کار احساس کنیم که استقبال بی‌سوادان در حد مطلوب نیست، پیش‌بینی کرده‌ایم که از اهرم‌های اجبار استفاده کنیم و البته به نظر می‌رسد، با اهرم‌هایی که دولت دارد، بالاخره آنها مجبور می‌شوند در کلاس‌ها شرکت کنند، ولی ما ترجیح می‌دهیم که داوطلبانه باشد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- آمایش سرزمین، به تنظیم رابطه بین انسان، فضای زندگی و فعالیت‌های انسان در محیط به منظور بهره‌برداری منطقی از همه امکانات در جهت بهبود وضعیت مادی و معنوی اجتماع، بر اساس ارزش‌های اعتقادی و سوابق فرهنگی گفته می‌شود. آمایش سرزمین، شامل شهرسازی و توسعه، برنامه‌ریزی و سازمان دادن به نحوه اشغال فضا، تعیین محل سکونت انسان‌ها، محل فعالیت و تجهیزات و کنش‌های بین عوامل گوناگون نظام اجتماعی-اقتصادی است. آمایش



شد. ادامه بحث را به جلسه بعد احاله کردیم.

آقای [سیدحسن] فیروزآبادی، [رییس ستاد فرماندهی کل قوا] و [محمد] فروزنده، [جانشین ستاد فرماندهی کل قوا]، از سوی رهبری، چک یک میلیون تومانی را که همراه نشان درجه یک فتح است، برای من آوردند. شب با احمد آقا و آقای خامنه‌ای جلسه داشتیم. فیلم مراسم خاکسپاری امام را دیدیم؛ آنجا که کفن امام را مردم پاره کرده‌اند، بخشی از بدن امام عریان شده است؛ نظرم این شد که اشکالی در پخش آن از تلویزیون نیست. درباره جواب به نامه صدام و مسایل دیگر سیاست خارجی هم صحبت کردیم.

رهبری گفت، شب عید نوروز، بعد از شنیدن پیام‌های نوروزی از تلویزیون، خواب رفته و امام را خواب دیده‌اند که معترضان و دوستانه به ایشان گفته‌اند، چرا در پیام نوروزی اسم رییس جمهور را نبرده‌اند و ایشان جواب داده‌اند، فردا در صحبت عید جبران می‌کنند.^۱

یکشنبه ۹ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۳ شوال ۱۴۱۰ | ۲۹ آوریل ۱۹۹۰

آقای مسیح مهاجری، [مشاور اجتماعی رییس جمهور و مدیر روزنامه جمهوری اسلامی] آمد. گزارش سفر به سریلانکا را داد. پیشنهاد توسعه روابط اقتصادی با این کشور، از طریق فروش اتوبوس و خرید جای را داشت. درباره مقاله‌اش^۲ علیه آقای [عطاءالله] مهاجرانی [معاون حقوقی و پارلمانی رییس جمهور] صحبت شد.

آقای [اصغر] ابراهیمی، مدیرعامل شرکت مترو آمد. گزارش سفر به شوروی را داد و

^۱سرزمینی، برنامه‌ریزی کلان نیروهای اقتصادی، طبیعی و انسانی را مد نظر دارد. متمرکز کردن منابع، ایجاد فرصت‌های مناسب برای شهرهای متوسط، کمک به شهرهای کوچک و مناطق روستایی و تدوین سیاست‌های توسعه منطقه‌ای، از جمله موضوعات مورد بحث در آمایش سرزمین می‌باشد.

۱- آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب، در سخنرانی روز اول فروردین، از آقای هاشمی، به عنوان شخصیتی عالم، فقیه، مبارز، محبوب و مورد تأیید و محبت دایمی امام یاد کردند.

۲- آقای مسیح مهاجری در سرمقاله ۱۰ اردیبهشت روزنامه جمهوری اسلامی، با عنوان «مغالطه»، پیشنهاد آقای مهاجرانی در مورد مذاکره مستقیم با ایالات متحده و دلایل وی را زیر سوال برده بود و نگارش آن را مخالف با دیدگاه‌های آقای هاشمی تلقی کرده و نوشته بود: «در سه روز گذشته، سه نفر از همکاران نزدیک جناب آقای رییس جمهور، از ایشان درباره مقاله مذاکره مستقیم سوال کردند. پاسخ ایشان به هر سه نفر، ضمن ابراز ناراحتی از انتشار این مقاله، این بود که محتوای این مقاله هیچ ارتباطی به من ندارد.»

جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

بسمتالی

شماره: ۴۶۷۹
تاریخ: ۶۹/۲/۸

حضرت حجج‌الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با اهدای سلام و تحیت و با تقدیم تصویر تلفنگرام ۴۷-۶۹/۲/۸ اتحادیه بازرگانان و معادن تهران بااستحضار عالی میرساند نظرباینکه محموله‌های میوه‌تره‌سبزیجات وارد شده به تهران که در معادن شهر توزیع می‌شود غالباً " ساعات قبل از ظهر بایستی تخلیه‌شود در دسترس مردم قرار گیرد و تاخیر در تخلیه علاوه بر مضیقه‌ای که به مردم تحمیل می‌شود و نارسائیهای زیادی که به‌مراه دارد بعلت گرمای روزافزون در معرض فساد و آلودگی زیان‌کناوران را به‌دنبال دارد. لذا بنظر میرسد که بایستی برنامه ورود کامیونتهای میوه‌تره‌سبزیجات و سایر مایحتاج عمومی به‌مدخل شهر تهران و نیز خروج آنها مورد بررسی و مذاکره بیشتری قرار گیرد. بنابراین در صورتیکه بمصلحت باشد مقرر فرمایند مسئولین ذیربط به‌منظور جلوگیری از ضایعات و زیانهای اجرای این طرح تدابیر اساسی‌تری اتخاذ فرمایند.

ابوالفضل توکلی‌بنا

۱۳۶۹/۲/۹

۵۶/۲/۹

دست‌نویس هیئت وزیران
تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۹
رئیس هیئت وزیران
آقای دکتر محمد باقر قزوینی

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۹
شماره: ۴۶۷۹



خواستار تخصیص ارز بیشتر برای مترو شد. او صفحه‌ای از یک قرآن خطی قدیمی را آورد؛ مدعی بود که در این قرآن، کلمات آیات را با حروف ریزتر از تورات و انجیل، با خط عبری نوشته‌اند؛ قرار شد بررسی کنیم.

آقایان [حمید] میرزاده، [مجید] عباس پور، [عیسی] کلاتتری و اکبرزاده آمدند. درباره تدارک سریع تر طرح ساخت ماده اصلی برای انواع شوموم کشاورزی، مذاکره و تصمیم گیری شد. آقای [سیدحسین] موسویان از وزرات امور خارجه آمد. گزارش مذاکره با سفیر سوئیس، [حافظ منافع ایالات متحده]، درباره گروگان‌ها را داد و گفت سؤال کرده که انتظار داریم چه اقدامی در مقابل آزادی گروگان‌ها انجام شود؛ پیشنهادهایی ارائه دادم. آقای [عبدالحسین] وهاجی، [وزیر بازرگانی] آمد. درباره سیاست تقویت صادرات نظراتی ارائه کرد. مهندس [میرحسین] موسوی، [مشاور سیاسی رییس جمهور] آمد. پیشنهادهایی در مورد تقویت صنایع الکترونیک آورد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. درباره مقاله [مذاکره مستقیم] آقای [عطاءالله] مهاجرانی [در روزنامه اطلاعات] و عکس‌العمل مخالفان مذاکره شد؛ بی‌اجازه من نوشته است. پیشنهاد شد بحث آزاد بین مخالف و موافق موضوع مذاکره مستقیم با آمریکا [در سطح رسانه ها] انجام شود. درباره پاسخ به نامه صدام هم مذاکره شد. شب با رهبری جلسه داشتیم. درباره مسایل جاری کشور و بودجه بنیاد مستضعفان مذاکره کردیم. شب در دفترم ماندم؛ عفت و یاسر هم آنجا بودند.

۱ - این مقاله در ستون نقدحال صفحه ۲ روزنامه اطلاعات، روز پنج شنبه ۶ اردیبهشت ۱۳۶۹ به چاپ رسید. در این مقاله، آقای مهاجرانی که سمت معاونت حقوقی و پارلمانی رییس جمهور را داشت، پیشنهاد کرده بود گفت‌وگوهای میان ایران و ایالات متحده، بلاواسطه انجام شود. در بخشی از این مقاله آمده است: «جیمز بیکر، وزیر خارجه آمریکا در روز یکشنبه گذشته اعلام کرد که آمریکا آماده است با مقامات ایرانی مستقیماً مذاکره نماید. ممکن است بگوئید به همین دلیل فتنه‌ای در کار و توطئه‌ای برپاست و الا چگونه است که بیکر پیشنهاد مذاکره مستقیم داده است. در هر حال این شیوه‌ای است که صرف نظر از سنجش سخن و موضع، صرفاً به همین اعتبار که گوینده چه کسی است می‌توان بر سخن خط بطلان کشید و در پس هر حرفی، توطئه‌ای را کشف نمود. به گمانم می‌توان از زاویه ای دیگر نیز مذاکره مستقیم را سنجید و بین مذاکره مستقیم و مذاکره غیر مستقیم، طرف بهتر و یا لااقل آنکه شرش کمتر است را برگزینیم.» نویسنده مقاله ۵ دلیل برای درستی دیدگاه خود بیان کرده است. متن کامل مقاله را می‌توانید در بخش ضمایم همین کتاب، مطالعه کنید.



دوشنبه ۱۰ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۴ شوال ۱۴۱۰ ۳۰ آوریل ۱۹۹۰

جمعی از کارگران، به مناسبت [اول ماه می]، روز [جهانی] کارگر آمدند. برایشان صحبت کردم.^۱ دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر داد و درباره اختلافاتش با وزارت اطلاعات و مسایل مربوط به کمک به آزادی گروگان‌ها صحبت شد.

آقای [سید محمد] خاتمی، [وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی] و معاونش، آقای [مرتضی] حاجی آمدند و طرح اجرایی توسعه گردشگری را آوردند؛ امید دارند که موفق از آب درآید. برای تأمین مصالح ساخت هتل و چیزهای دیگر استمداد کردند. دکتر [ایرج] فاضل، [وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] آمد و برای تعویض دو معاون خود، مشورت کرد.

آقای [غلامرضا] افروزش، [وزیر جهادسازندگی] آمد و برای تقویت جهاد و طرح تفکیک وظایف [با وزارت کشاورزی و وزارت نیرو]، استمداد نمود. آقای [رضا] امراللهی، [رییس سازمان انرژی اتمی]، تلفنی گفت که یک پیمانکار خارجی پتروشیمی اراک، به دروغ ادعا کرده که درون منطقه رادیواکتیو وجود دارد؛ سازمان انرژی هسته‌ای بررسی کرده است؛ ادعا صحت ندارد.

عصر، شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره تشویق صادرات و یکی کردن نرخ ارز صادراتی و رقابتی، بحث طولانی شد. کلیات طرح به تصویب رسید و برای شور بیشتر به کمیسیون ارجاع شد. کلیات ارزیابی کالای همراه مسافر با نرخ روز یا رقابتی را هم تصویب کردیم.

شب به خانه آمدم. در حالی که مشغول نوشتن خاطرات بودم، به اخبار بخش فارسی صدای آمریکا [VOA] گوش می‌دادم، خیر داد که دومین گروگان آمریکایی در لبنان،

۱ - در این دیدار که نمایندگان کارگران سراسر کشور، اعضای شورای عالی اسلامی کار و انجمن‌های اسلامی کارگران حضور داشتند، ایشان گفت: «قشر کارگر از وفادارترین اقشار به اسلام و انقلاب است و ما برای نیروی کار واقعاً ارزش قایلیم و در مجمع تشخیص مصلحت نظام، تلاش همه بر این است که به‌زودی قانون کار که شایسته نظام اسلامی است، تصویب شود. ارزش و اهمیت این روز، از این جهت است که رسانه‌های جمعی دنیا و افکار عمومی، سرانجام به واقعیتی در زندگی انسان‌ها متوجه شده‌اند و آن حق نیروی کار و کارگر است.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



امشب آزاد شد. اظهاراتی شده که نشان می‌دهد، دولت آمریکا می‌خواهد تا پایان آزادی همه گروگان‌هایش، امتیازی ندهد. به نظر می‌رسد، اگر چنین باشد، لبنانی‌ها آزادی گروگان‌ها را متوقف می‌کنند و آمریکا پشیمان می‌شود!

سه‌شنبه ۱۱ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۵ شوال ۱۴۱۰ | ۱ می ۱۹۹۰

آقای [عطاءالله] مهاجرانی، [معاون حقوقی و پارلمانی رییس جمهور] آمد. از هتاک‌های مخالفان مقاله‌اش شکایت کرد و برای جواب گفتن اجازه خواست^۱. صفحه قرآن خطی جالب را دادم که تحقیق و بررسی کنند.

دکتر [عبدالله] جاسبی، [رییس دانشگاه آزاد اسلامی] آمد. برای زیاد کردن شهریه

۱ - خبرگزاری رويتر در گزارشی نوشت: «عدم تمایل جرج بوش به انجام معامله پس از آزادی دو گروگان آمریکایی، موجب خشم رهبران میانه رو در ایران شده و امیدها را برای کمک به آزادی ۱۵ گروگان دیگر غربی در لبنان، به یأس تبدیل کرده است.» «ابرت پل هیل» و «فرانک رید»، دو گروگان آمریکایی که طی دو هفته گذشته آزاد شده‌اند، نجات خود را عمدتاً مدیون کمک اکبر هاشمی رفسنجانی، رییس جمهور ایران می‌دانند که علیرغم خطرات سیاسی در کشورش، جهت پایان دادن به بحران طولانی گروگان‌ها مصمم بوده است. ایران و متحدش حزب الله لبنان می‌گویند آزادی شش گروگان دیگر آمریکایی، منوط به آن است که واشنگتن، اسراییل را جهت آزادی صدها عرب زندانی، تحت فشار بگذارد. جرج بوش اعلام کرده است با گروگانگیران وارد معامله نخواهد شد و تا آزادی شش گروگان دیگر آمریکایی، در جهت عادی ساختن روابط با تهران، گامی برنخواهد داشت. این موضع‌گیری جرج بوش، هاشمی رفسنجانی را که برای ساکت کردن رادیکال‌های مخالف، بر روی دریافت سریع امتیازاتی سریع از سوی آمریکا، شرط بندی کرده بود، خشمگین کرده است؛ رادیکال‌هایی که کنار نشسته‌اند، در انتظارند از هر گونه اشتباه هاشمی بهره برداری کنند. هاشمی رفسنجانی، با این سخنان که کاخ سفید همانند یک بچه لوجج و لوس و قلدردی که حُسن نیت خود را در قبال آزادی گروگان‌ها نشان نداده، رفتار کرده است، عصبانیت خود را نسبت به واشنگتن نشان داد. واشنگتن ظاهراً برای تضعیف رفسنجانی، بلافاصله پس از آزادی گروگان‌های آمریکایی، از ایران به عنوان یک حامی تروریسم یاد کرد و به ناخدای رزمناو «وینسنس» که هواپیمای مسافربری ایرانی را سرنگون کرده بود، مدال داد. به نظر می‌رسد این اقدامات آمریکا، بیش از آنکه به آمریکا ضربه بزند، قدرت بیشتری به اردوگاه رادیکال‌ها خواهد داد. منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۲/۱۷، صفحه ۲۸.

۲ - آقای مهاجرانی در روز ۱۱ اردیبهشت، به سرمقاله روزنامه جمهوری اسلامی جواب داده و نوشته بود: «اینجانب صبح امروز به حضور رییس عزیز خود رسیدم و مقاله «مغالطه» را به ایشان نشان دادم. ایشان ابراز ناراحتی از طرف خودشان را تکذیب فرمودند. علاوه بر آن در جلسه دولت در روز یکشنبه گذشته، همه اعضای دولت شاهد بودند که نظر ریاست جمهوری، این است که افراد اهل نظر بتوانند نظر خود را در جامعه مطرح کنند.»



دانشجویان، به خاطر بالا رفتن دستمزد کادر علمی و اداری اجازه خواست؛ اجازه ندادم. گفتم صورت خرج و دخل را بدهد. آقای [محسن] کنگرلو^۱ برای موضوع تسویه حساب هزینه های دوران فعالیت در مذاکرات پنهانی خارج از کشور آمد.

آقایان [علی اکبر] ولایتی، [وزیر امور خارجه]، [علی] فلاحیان، [وزیر اطلاعات] و [محسن] رضایی، [فرمانده کل سپاه پاسداران]، برای رفع اختلاف در خصوص مسایل مربوط به نهضت‌ها و برنامه های خارج از کشور آمدند که به توافق رسیدیم. سپس درباره اختلافات و درگیری های وزارت اطلاعات و وزارت امور خارجه مذاکره شد؛ به تفاهم رسیدند. قرار شد برای تدوین آیین نامه همکاری، مذاکره کنند و اگر به توافق نرسیدند، به من مراجعه نمایند.

مراجعات زیادی در خصوص تعویض فرماندار شهری داشتم؛ به آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] تذکر دادم، ولی حکم صادر شده است. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت برای مشورت در مورد مسایل اوپک آمد؛ گفتم در خصوص مراعات سهمیه ها و قیمت، موضع قاطع بگیرد.

عصر در دفتر آیت الله خامنه ای، شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. روی متن جواب به نامه صدام [حسین، رئیس جمهور عراق] تصمیم گیری کردیم؟ قرار شد نامه را وزیر نفت

۱ - آقای محسن کنگرلو، از مبارزان قبل از انقلاب، یکی از پایه گذاران سازمان فجر اسلام بود که در دوران مبارزه به چاپ و توزیع اعلامیه های حضرت امام (ره) مبادرت می ورزید. او بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به همراه آقایان خسرو تهرانی و بهزاد نبوی، فعالیت خود را در سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی متمرکز کرد. آقای کنگرلو مشاور امنیتی نخست وزیر در طول سال های دفاع مقدس بود و در زمینه ارتباطات بین المللی از جمله تامین سلاح مورد نیاز جبهه ها فعالیت می کرد. او در ابتدای ماجرای مک فارلین و تامین سلاح در قبال کمک به آزادی گروگان های غربی در لبنان نقش داشت. در کتاب های خاطرات سال های ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۸ آقای هاشمی، از اقدامات آقای کنگرلو به ویژه در مورد ارتباط با دولت فرانسه یاد شده است. کنگرلو در سال های بعد، از سیاست کناره گرفت.

۲- متن کامل نامه در بخش ضمائم همین کتاب چاپ شده است. در بخشی از این نامه آمده است: «به راستی اگر مطالبی که در این نامه آمده، هشت سال پیش مورد توجه واقع می شد و ارسال پیام، جای اعزاز سرباز را می گرفت، امروز دو کشور ایران و عراق و شاید همه امت اسلامی با این همه خسارات و ضایعات مواجه نبود.... ما بارها گفته ایم که اگر جنگ آغاز نمی شد و امکانات دو ملت ایران و عراق در راه وحدت و حفظ منافع مسلمانان به کار گرفته می شد، استکبار غرب و صهیونیسم جرأت این همه گستاخی نمی یافتند. به هر حال باید از آنچه گذشته است، عبرت گرفت و توجه داشت که ادامه وضع نه صلح و نه جنگ و با تجدید جنگ برای هر دو کشور و هر دو ملت عراق و ایران ویرانی بیشتر و برای امت اسلام ناتوانی و برای کفر جهانی، شادمانی و فرصت کسب امتیاز به بار خواهد شد»



در نشست اوپک، به وزیر نفت عراق بدهد. سپس از ساعت شش بعد از ظهر تا ساعت نه شب، شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. درباره کیفیت [آزمون سراسری] کنکور، طرح جدیدی تصویب شد که بیش از ۷ درصد دانشجویان در منطقه خودشان تحصیل خواهند کرد. شب آقای خامنه‌ای، دو بار، تلفنی درباره متن نامه جواب صدام تماس گرفتند.

چهارشنبه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۶ شوال ۱۴۱۰ | ۲ می ۱۹۹۰

صبح به دفترم رفتم. تا ساعت نه و نیم، متن جواب به نامه صدام را اصلاح می کردم؛ برای اظهار نظر نزد آیت الله خامنه‌ای فرستادم. [آقای علی فلاحیان]، وزیر اطلاعات آمد. معاونش، آقای [علیرضا] کبریان، اقدام به بازداشت ابو خالد [آورنده نامه صدام و یاسر عرفات] را توجیه کرد؛ قانع نشدم. با اطلاعات به دست آمده، آنها را به احتیاط بیشتر توصیه کردم. آقای [حمید] میرزاده، برای امور جاری آمد.

رهبری در سخنرانی خود، به سختی به آمریکا حمله کردند و فکر مذاکره با آمریکا را محکوم نمودند.^۱ عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. تفکیک وظایف

آورد. البته تجربه جنگ تحمیلی به دیرباوران هم فهماند که تهاجم نظامی قادر نخواهد بود که پایه‌های انقلاب اسلامی متکی بر اراده مردم مسلمان را متزلزل سازد. در اینجا لازم است تأکید نمایم، همان گونه که رهبر کبیر انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (قدس سیره الشریف)، بعد از پذیرش قطعنامه اعلام کردند که «ما با مردم خود با صداقت صحبت می کنیم، ما در چارچوب قطعنامه ۵۹۸ به صلحی پایدار فکر می کنیم و این به هیچ وجه تاکتیک نیست»، ما در کوشش برای رسیدن به صلح واقعی و جامع، هیچ گونه تردیدی به خود راه نداده‌ایم و حضرت آیت الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب، قاطعانه همان راه ترسیم شده توسط امام راحل مان را برای دستیابی به صلح جامع ادامه می دهند. براین اساس، ما از هرگونه ابتکار و پیشنهادی که دو کشور را به صلح جامع برساند، استقبال می کنیم.» منبع: کتاب «دوازده نامه»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۶.

۱ - آیت الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب در بخشی از سخنان خود گفتند: «بنده معتقدم، آن کسانی که فکر می کنند ما باید با رأس استکبار یعنی آمریکا مذاکره کنیم، یا دچار ساده لوحی هستند و یا مرعوب اند... ما معتقد به دیپلماسی فعال هستیم و معتقدیم که وزارت خارجه ما باید در سطح جهان، منهای چند مورد مشغول فعالیت باشد. بروند با همه دولت ها ارتباط داشته باشند. سیستم های مختلف و عقاید و روش های گوناگون مانعی ندارد و لیکن منطقه ممنوعه ای وجود دارد که از آن منطقه ممنوعه، نباید تجاوز کنند... ما هیچ احتیاجی نداریم به اینکه دشمنان سوگند خورده ما مثل آمریکا، برای ما دل بسوزانند و ما هیچ به دنبال مذاکره و رابطه با آمریکا نیستیم... من با مذاکره با آمریکا مخالفم و لایحه

جهادسازندگی، کشاورزی و نیرو تصویب شد؛ [آقای عیسی کلانتری] وزیر کشاورزی ناراضی است. تلفنی به آیت‌الله خامنه‌ای گفتم، در صحبت‌ها به آقای مهاجرانی اهانت شده است؛ قرار شد جبران شود.^۱

شب برای انجام کارها و تکمیل پاسخ به نامه صدام براساس نظرات آیت‌الله خامنه‌ای، در دفترم ماندم.

پنج‌شنبه ۱۳ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۷ شوال ۱۴۱۰ | ۳ می ۱۹۹۰

بعد از نماز، تا ساعت نه صبح کار دفتر انجام شد. عفت و فاطمی هم آمدند. معلمان نمونه و جمعی از محصلان مدارس شهید مطهری، [به مناسبت روز معلم] آمدند. برایشان مفصل صحبت کردم و آمریکا را به خاطر برخورد غیرمسئولانه با مسأله گروگان‌ها، مورد حمله قرار دادم.^۲

کادو دولت جمهوری اسلامی بدون اجازه من، امکان ندارد چنین کاری بکند. منبع: پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، آرشیو بیانات.

۱- آیت‌الله خامنه‌ای در نامه‌ای، چنین نوشتند: «برادر گرامی آقای عطاءالله مهاجرانی؛ شنیدم بعضی، از حرف‌های امروز من، قصد طعن و توهینی نسبت به جنابعالی استنباط کرده‌اند و شاید بعضی خواسته‌اند یا بخواهند آن را مستمسکی برای اهانت به شما بسازند. اعلام می‌کنم که این استنباط غلط است. من یک فکر را تخطئه کرده‌ام و نیت و توهین به کسی نداشته‌ام و اگر بدون اراده من به شما توهین شده است، از شما عذر می‌خواهم. من شما را ده سال است به صدق و صفا و طهارت می‌شناسم و مطمئنم جز دلسوزی و خیرخواهی نظری نداشته‌اید. شما همچنان برادر خوب من هستید و حداکثر آن است که به توصیه شما در مقاله «مذاکره مستقیم» عمل نخواهیم کرد.» در پی این نامه، آقای مهاجرانی تشکر کرد و نوشت: «اینجانب کلام و موضع مقام معظم ولایت را فصل الخطاب همه سخنان و مواضع دانسته و می‌دانم. اللَّهُمَّ وَفَقْنَا لِمَا تُحِبُّ وَ تَرْضَى.» منبع: پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، آرشیو پیام‌ها و نامه‌ها.

۲- آقای هاشمی، عکس‌العمل کاخ سفید و دولت آمریکا را در مورد مسأله گروگان‌ها، مثل کودکی لجباز، عقده‌ای و یک دنده توصیف کرد و با اشاره به مشکل چندساله گروگان‌گیری در دنیا گفت: «بی‌شک گروگان‌گیری پدیده‌ای زشت است، ولی گروگان‌گیری را فالانزها که عامل غربی‌ها هستند، شروع کرده‌اند. با این وجود در تبلیغات ناجوانمردانه نزد افکار عمومی جهان، مردم لبنان را گروگان‌گیر و آدم‌ربا معرفی کرده و علیه آنها تبلیغ می‌کنند و ایران و هر کشور انقلابی را به عنوان حامی آدم‌ربایی معرفی و بسیاری از کشورها را نیز اغفال کرده‌اند. عمل گروگان‌گیری از سوی عمال آمریکا آغاز شد و از سوی دیگر رژیم صهیونیستی، از مرزهای جنوبی بیش از ۴۰۰ نفر شیعه مبارز و هزار و اندی فلسطینی را از درون خانه‌های خود ربود و اکنون آنها در زندان به‌سر می‌برند، ولی نام‌شان



آقای صباح زنگنه، [رییس ستاد برگزاری نمایشگاه کتاب تهران] آمد و گزارش نمایشگاه بین‌المللی کتاب را داد؛ بناست افتتاح کنم. آقای [فتح‌الله] مُضطَرزاده، مسئول سازمان پژوهش‌ها [ی علمی و صنعتی] آمد. گزارش تحقیقات درباره معادن طلا را داد و خواستار حمایت برای بهره‌گیری شد. عصر احمد آقا آمد. درباره امور جاری صحبت شد. ستاد مبارزه با مواد مخدر جلسه داشت. [آقایان سید حسین مرعشی و علی جنتی]، استانداران کرمان و خراسان هم برای ارائه گزارش و گرفتن کمک آمدند.

هیأت مدیره شرکت تعاونی [تولیدکنندگان و صادرکنندگان] رفسنجان آمدند. برای حمایت کشاورزان و صادرات پسته، پیشنهادهای حمایتی داشتند. قرار شد برای سامان دادن تولید و فروش پسته، اتحادیه پسته تشکیل دهند. آشیخ محمد [هاشمیان]، در مورد آقای فلاح دادستان کرمان گفت؛ اطلاع دادم که به آقای [محمد] یزدی [رییس قوه قضاییه] تذکر داده‌ام که عوض نکنند.

آقایان [محمد علی] هادی، [علی محمد] بشارتی و [مصطفی] فومنی آمدند. از پذیرش

آن‌ها را به جای گروگان، زندانی گذاشته است. باید کسی برای حل مشکل گروگان‌گیری اقدام می‌کرد و توقع این بود که دولتی مانند دولت آمریکا که دولتی بزرگ است، پیشقدم می‌شد و مسأله را حل می‌کرد. اما اینجا مجاهدین لبنانی ابتکار عمل را در دست گرفته و افتخار پیشگامی را از آن خود کردند و بدون قید و شرط، گروگان‌ها را آزاد کردند. البته این عمل با توصیه ما بود و آنها می‌توانند نصیحت ما را بپذیرند و یا نپذیرند، ولی نصیحت ما را بپذیرند. آمریکا به جای اینکه پاداش مناسبی به این اقدام بدهد، عکس‌العملش این بود که گفت، با آدم رباها معامله نخواهد کرد؛ مانند آنکه اسرائیل و یا فالانژها آدم‌ربا نیستند و این نمونه روشن از عمل انسان باسواد، اما بی‌حکمت است. یک گروه انقلابی، عصبانی و خشمگین پس از اینکه یک گروگان را بدون قید و شرط آزاد کرد و مواجه با عمل غیرمسئولانه آمریکا شد، قاعدتاً باید انتقام می‌گرفت، اما آنها باز هم جوانمردی کردند و با آزاد ساختن دومین گروگان، نهایت حُسن نیت را نشان دادند. اما قلدَرهای آمریکایی به جای اینکه حرکت انسان در دل‌شان اثر کند، باز هم حرف قبلی خود را تکرار کردند. همزمان با این عکس‌العمل، آمریکا از یک طرف، از ایران و سوریه به خاطر تلاش برای رهایی گروگان‌ها تشکر کرد و از سوی دیگر، حرکت تبلیغات شومی را به راه انداختند که تا ایران همه گروگان‌ها را آزاد نکند، ما روابط خود را عادی نخواهیم ساخت. آدم فاقد حکمت این چنین است؛ مگر ایران از شما رابطه می‌خواهد که شما این حرف را می‌زنید. طی ده سال گذشته، مردم، امام، مسئولان و مجلس گفته‌اند و امروز هم رهبر معظم انقلاب اعلام می‌کنند که ما حاضر نیستیم با شما حرف بزنیم. این درست است که ما با کشورهای اروپایی همکاری نماییم و اصولاً با همه کشورهای جهان به جز دو سه کشور رابطه و همکاری داشته باشیم، چرا که وضع دنیا در حال حاضر به صورت همکاری‌های همه‌جانبه مشترک، مبادلات علمی، فنی، خبری، بازرگانی، هنری، ارتباطات و پزشکی استوار است و کشورها باید با یکدیگر همکاری کنند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

وزیر نفت



جناب آقای هاشمی رفسنجانسی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با سلام،

احتراما " با ستحفا و میرما ندکه مدتهاست شهرداری تهران خواستار افزایش عوارض متعلق به مصرف کنندگان گاز طبیعی به میزان ۵ برابری گذشته بوده و برای اخذ این عوارض پخشاری همیشه بد مزیداستحفا و حضرتعالی اینجانب بدلیل اشرتورمی که این عمل براقتما دجا معسه خواهدداشت ، با چنین افزایشی موافق نمیباشم که اگر افزایش موردنظر حضرتعالی باشسسد اولی ترا زهمه خود شرکت ملی گاز میباشد .

استناد مسئولان شهرداری به مجوز هرت اسام (ره) به رئیس دیوانعالی سابق کشور میباشد که براساس آن ما را موظف به اجرا میدانند .

علیهذا با عنایت به اختیار و مجوزی که مجمع تشخیص مصلحت در خصوص افزایش قیمت ها و عوارض به شورای عالی اقتصاد تفهید نموده اند ، از آن مقام محترم استدعا دارم تا نسبت به موضوع فوق الذکرا راه طریق فرمائید %

غلامرضا آقا زاده

وزیر نفت

بازار گاز تهران در اختیار مردم
درمان چهار بیگانه از آزادی و امنیت
۵۹



خواست ایران در خصوص سفر به مکه، اظهار یأس کردند؛ گفتم دیگر تعقیب نکنند. آقای آقازاده، [وزیر نفت]، از ژنو [محل برگزاری نشست وزیران نفت اوپک]، تلفن کرد؛ از پیشرفت مذاکرات اوپک راضی بود و گفت پاسخ نامه صدام را به وزیر نفت عراق داده است. از مذاکرات با [آقای هشام ناظر]، وزیر [نفت] عربستان، درباره حج اظهار خوشبینی کرد؛ با توجه به گزارش آقایان هادی، بشارتی و فومنی، گمان می‌کنیم اشتباه کرده است.

جمعه ۱۴ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۸ شوال ۱۴۱۰ | ۴ می ۱۹۹۰

ساعت شش و نیم صبح به همراه عفت و محافظان به سد لتیان رفتیم؛ برای استراحت جای خوبی است. از زمان رژیم شاه مانده است. فاطمی، فائزه، محسن و بچه‌ها هم بعداً آمدند. بیشتر وقت به استراحت و مطالعه گذشت. مقداری هم قایق سواری و تماشای بازی فوتبال محافظان داشتیم. شام خوردیم و به منزل برگشتیم. ساعت نه و نیم شب به خانه رسیدیم.

شنبه ۱۵ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۹ شوال ۱۴۱۰ | ۵ می ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. بعد از انجام کارها، [آقای اکبر ترکان]، وزیر دفاع آمد و گزارش صنایع موشکی، مهمات، هواپیماسازی و توپ‌سازی را داد. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش جلسه اوپک و دادن نامه من به وزیر نفت عراق را داد و از [آقای هشام ناظر]، وزیر [نفت] عربستان [سعودی] نقل کرد که شاه فهد مصمم بوده مسأله حج را [با ایران] حل کند، اما با شنیدن بیانیۀ نمایندگان مجلس، منصرف شده است.

[آقای محسن نوربخش]، وزیر امور اقتصاد و دارایی آمد و پیشنهادی درباره شیوه اداره مناطق آزاد آورد؛ گفتم در شورای اقتصاد مطرح شود. عصر شخصی به نام خواجه نصیرطوسی آمد. نوشته بود طرح‌های مهمی دارد؛ حرف جالبی نداشت. آقایان [مسعود روغنی] [زنجان]، [رییس سازمان برنامه و بودجه] و [غلامرضا] [شافعی]، آمدند و گزارش کمیسیون توزیع ماشین‌آلات و مصالح ساختمانی را دادند. آقای [مسعود روغنی] [زنجان]،

[رییس سازمان برنامه و بودجه]، اجازه کناره گیری خواست که موافقت نکردم؛ از دفتر مناطق محروم [ریاست جمهوری] گله مند است.

آقایان غلامی و عظیمی از کارکنان دفترم آمدند؛ از کمی حقوق و نداشتن مسکن شکایت کردند. آقای [جمال] ساداتیان، برای کارهای مشاوران [رییس جمهور] آمد. شب قرار بود مهمان آقای خامنه‌ای باشم که به خاطر انجام کارها نرفتم و تلفنی عذرخواهی کردم.

به خانه آمدم. مادر شهیدی آمد و از مشکلاتش گفت؛ یک حواله ماشین برای فرزند جانبازش گرفت. تلفن‌های زیادی در مورد تعویض فرماندار شهرری داشتیم، منجمله آقایان [محمدرضا] مهدوی کنی و [سیدعلی] غیوری، [نماینده ولی فقیه در شهرری]، که به وزارت کشور اعتراض داشتند.

یکشنبه ۱۶ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۰ شوال ۱۴۱۰ ۶ می ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. ساعت نه صبح، [آقای شمشاد احمدخان]، سفیر جدید پاکستان برای تقدیم استوارنامه آمد؛ گرم گرفتم. در مورد افغانستان، گفتم خوب است انتخابات به گونه‌ای باشد که همه مردم شرکت کنند و زنان هم رأی بدهند؛ گروه‌های سنی، موافق رأی دادن زنان نیستند. خانم [زهرا] عباسی، [معاون دبیر کل جامعه زینب] آمد. گزارشی از تشکیلات جامعه زینب داد و کمک خواست و از فاطمی تعریف کرد.

آقای رفیق دوست، [رییس بنیاد مستضعفان و جانبازان] آمد. گزارش بودجه بنیاد را داد و کمک ارزی خواست. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد. [آقای محمدرضا نعمت زاده] وزیر صنایع آمد؛ گزارش وضع تولید را داد. عازم اتریش است. در مورد

۱ - در این دیدار، سفیر جدید پاکستان، گزارشی از آخرین وضعیت جامو و کشمیر و مسایل افغانستان ارائه کرد، سپس آقای هاشمی، مراتب خرسندی خود را از همکاری‌های فنی و تجاری اعلام کرد و گفت: «باید همکاری بیشتری بین دو کشور انجام پذیرد و از لحاظ فرهنگی نیز قطعاً ایران و پاکستان می‌توانند همکاری نزدیک‌تری داشته باشند. همچنین در زمینه مبارزه با مواد مخدر، تأمین امنیت در مرزهای دو کشور و رفع شرارت‌های افراد شرور، امکان همکاری وجود دارد.»



انعقاد قراردادهای همکاری مشورت کرد؛ موارد زیادی را در دستور مذاکره دارند. ظهر، محسن [هاشمی، رییس دفتر بازرسی رییس جمهور] آمد. گزارش بازرسی تولید و وضع پُست را داد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. به آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] در مورد [تعویض فرماندار] شهرری تذکر دادم. شب با رهبری جلسه داشتیم. درباره اموال بنیادها و مسایل جاری کشور مذاکره کردیم.

درباره صحبت‌های روز چهارشنبه ایشان، به خاطر حمله تند علیه یک نویسنده معمولی صحبت شد^۱ و نیز موضع‌گیری صریحی که ممکن است در آینده، لازم شود از آن عدول کنند؛ چون نفس مذاکره اشکالی ندارد؛ گرچه در حال حاضر مناسب نیست. ساعت ده شب به خانه رسیدم.

دوشنبه ۱۷ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۱ شوال ۱۴۱۰ | ۷ می ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح، برای افتتاح سومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، به محل نمایشگاه‌های بین‌المللی رفتم. دو ساعت از غرفه‌های کتاب فارسی، لاتین و عربی بازدید کردم؛ مشارکت ناشران خوب است. بعضی از غرفه‌ها کتاب اهدا می‌کردند؛ مایل نبودم بدون پرداخت وجه بگیرم، ولی همراهان اصرار داشتند که قبول کنم. در جمع ناشران و

۱ - خدایابرمز «گل آقا» در ستون دو کلمه حرف حساب روزنامه اطلاعات، با عنوان «مذاکرات مستقیم!» چنین نوشت: «می‌گویم: ول کن شاغلام ... ول کن این یقه صاحب مرده بی صاحب مانده بنده را، ول نکنی، خودم آن را «جر» می‌دهم! بعد، می‌زنم به سیم آخر. بعدش، محکم می‌زنم توی گوش جنابعالی، طوری می‌زنم که توری قبض و بسط حضرتعالی قاطی و پا طی بشود، و صدای آن، زیر این گنبد دوار بماند! می‌گویند: به سر مبارک، ول نمی‌کنم. «مش‌رجب» ما را فرستاده که زیر همین گنبد دوار با زبان خوش، با حضرتعالی «مذاکرات مستقیم» بنمایم! می‌گویم: گاز بگیر زیانت را! دهننت را ببند! چشمت را باز کن. مقالات جراید را بخوان. مسئول آن روزنامه، وزیر است. آن یکی وکیل است. آن یکی مشاور است. آن یکی ... برو عموا! برو عوام! تمام عقل تو و مش رجب و غضنفر و مصادق را رویهم بگذار، توی همین جیب کوچکمان جا می‌گیرد! ما گل آقا می‌ایم. توی خشت خام هم که نگاه کنیم، پشت سرمان تا یک فرسخی آنور پشت بام را می‌بینیم! حالا برو ... برو تا روزنامه‌ها ملتفت نشده‌اند، یک دیشلمه به ما بده، بعد در آبدارخانه را پیش کن! هر کی پرسید چی شده بود، بگو هیچی ... جرت گل آقا مختصر پاره شده بود، رفو کردیم، خوب شده». «گل آقا»

حضار، سخنرانی کوتاهی کردم^۱.

ساعت ده ونیم به دفترم رسیدم. جلسه شورای عالی تعاون جهانی اسلام داشتیم؛ آیین نامه تصویب شد. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه]، درباره سفر خانم [بی نظیر بوتو] بوتو [نخست وزیر پاکستان] به ایران تذکراتی داد.

ظهر آقای [سید عبدالکریم] موسوی اردبیلی مهمانم بودند. به آشپزخانه گفته نشده بود؛ غذای خوبی نداشتیم. ایشان تذکر دادند که به گونه ای با علما رفتار شود که احساس امنیت نمایند. خواستار اطلاعات بیشتر از اوضاع بود. از اظهارات آقای [علی اکبر] ناطق نوری در روز قدس گله داشت.

عصر آقای [بیژن نامدار] زنگنه [وزیر نیرو] آمد؛ از کمبود آب در سد لار گفت و اینکه یا باید سهم تهران را و یا سهم مازندران را کم کنیم. شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره تشریح صادرات و ارز تولیدی تصمیم گیری شد. تا ساعت نه ونیم شب در دفترم کار کردم. به خانه آمدم.

سه شنبه ۱۸ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۲ شوال ۱۴۱۰ | ۸ می ۱۹۹۰

آقایان [علی اکبر] ناطق نوری، [علی] یوسف پور، [سید هاشم] بنی هاشمی و خانم [مریم] بهروزی [نمایندگان جناح راست مجلس] آمدند. وضع مجلس را توضیح دادند و گفتند می خواهند که در مورد اعمال بعضی از وزرا انتقاد کنند. درباره طرح حمایت از فلسطین و

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «برای آنهایی که ارزش علم و ادب را می دانند و شیفته دانستن هستند، این نمایشگاه، محلی جذاب و دلپذیر است و ما باید از کسانی که در خدمت نشر علم و فضیلت هستند، شاکر باشیم. من از آن قسمت های نمایشگاه که توانستم بازدید کنم، صحنه های بسیار جذاب و دلپذیری داشت و من از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که این نمایشگاه را در کشور برگزار کرده است، تشکر می کنم. کتاب به خاطر فراوانی و ارزانی اش، هدیه گران بهای آفرینش برای بشریت است و فن کتابت و نعمت ثبت دستاوردهای فکری انسان ها که تبلورش در کتاب است، مانند خورشید است که حرارت دارد و ما از حرارت آن استفاده می کنیم، بدون اینکه به خود زحمت دهیم. کتاب قابل مقایسه با خیلی از کالاهایی که در دنیا است و ما از آن استفاده می کنیم، نیست. کتاب مایه ثبات و بقای انسان ها است و ما هر مقدار در این زمینه تسهیلات فراهم کنیم تا مردم کتاب داشته باشند، پیشرفت خواهیم داشت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».



اختلافات خطی و مسایل اقتصادی مذاکره شد. آقای [محمدجواد] ایروانی، وزیر سابق اقتصاد آمد؛ عازم لیبی بود. گفتم برای خرید سیمان مذاکره کنند. نظراتی درباره تخفیف مالیات صنایع داشت.

آقای احمد جمی، معاون سیاسی استاندار کهگیلویه و بویراحمد آمد. گزارش وضع استان را داد و خواستار احداث صنایعی در آنجا شد. احتمال ضرر شوراها را که بنا است به زودی با انتخابات تأسیس شود، تذکر داد.

دکتر [هادی] منافی، [معاون رییس جمهور و رییس سازمان حفاظت از محیط زیست و رییس سازمان نظام پزشکی] آمد. گزارش محیط زیست و نظام پزشکی را داد. اجازه گرفت از دکتر [مجید] سمیعی، برای معاینه کمرم که ناراحتی دارد، دعوت کند.

آقای [علی] فلاحیان، [وزیر اطلاعات] آمد و از کُندی همکاری وزارت امور خارجه گلّه کرد. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. درباره اعزام نماینده‌ای به سوریه، برای توضیح مسایل نامه صدام و توضیح خواستن از مسایل کنفرانس سران عرب [در بغداد] و همچنین درباره مسایل گروهان‌ها صحبت کردیم؛ بر کمک به آزادی گروهان‌های سوئیسی تأکید شد.

عصر آقای [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. عازم پاکستان است. گفتم مسأله کارخانه پاک - ایران [= شرکت سرمایه‌گذاری مشترک پاکستان و ایران] را فیصله بدهد. درباره احداث خط لوله گاز و ساخت پالایشگاه و همکاری در سرکوبی اشراژ مذاکره نماید. آقای [حسین] محلوجی، [وزیر معادن و فلزات] آمد. درباره نتیجه مذاکرات با بخش خصوصی در خصوص تأسیسات جزیره قشم و فولادسازی‌های اصفهان، اهواز و مبارکه صحبت شد.

سر شب، آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] آمد. برای تعویض استاندار چهارمحال و بختیاری اجازه گرفت. از آقای [غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران دفاع کرد؛ بعضی‌ها از تندروی او انتقاد می‌کنند، ولی کارهای مثبت او را هم قبول دارند.

جلسه مجمع تشخیص مصلحت داشتیم. تعدادی از مواد قانون کار تصویب شد. اعضای مجمع، شام مهمانم بودند که تا ساعت یازده شب طول کشید. اعضای شورای نگهبان اتومبیل حفاظتی خواستند. آقای [محمد] امامی [کاشانی] از کارشکنی‌های رادیکال‌ها گفت.

آقای [احمد] جنتی، خواستار توصیه به [آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار [تهران]، برای صدور جواز ساختمان سازمان تبلیغات اسلامی شد.

آقای [شیخ حسن] [صانعی]، با یاد اینکه من و ایشان، امام را پس از فوت مرحوم آیت‌الله بروجردی، به حضور در جامعه و نشستن در مراسم عید و عزا و پذیرش ملاقات‌ها، ترغیب نمودیم، از شعارهای دیگران اظهار نگرانی کرد و از من خواست که نگذارم آنها [=رادیکال‌ها] در شعار جلو بیفتند؛ گفتم باید مصلحت اسلام و انقلاب را در نظر گرفت، نه جاه‌طلبی سیاسی را. شب در دفترم ماندم.

چهارشنبه ۱۹ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۳ شوال ۱۴۱۰ ۹ می ۱۹۹۰

بعد از نماز تا ساعت نه شب کار کردم. [آقای وان لی]، رییس کنگره خلق چین به



دیدار با رییس کنگره ملی خلق چین

ملاقات آمد. مذاکرات دوستانه بود؛ خیلی پیر و ضعیف است. کمی نگران حوادث آینده

۱ - آقای «وان لی» با اظهار این مطلب که سیاست خارجی چین از اصول استقلال متکی به خود پیروی می‌کند، گفت: «ما به شدت با هرگونه سیاست توسعه طلبانه مقابله کرده و سعی می‌کنیم روابط خود را با کشورهای جهان سوم



چین به دنبال تحولات مارکسیسم بود.

آقای [بیژن نامدار]زنکنه، [وزیر نیرو] آمد. درباره کمی آب سد لار در مقابل نیاز مازندران و تهران گفت و پیشنهادی برای تقسیم آب موجود داد؛ پذیرفتم. مازندرانی‌ها برای کشت برنج، آب بیشتری می‌خواهند و به خاطر فرار بخشی از آب سد، به اندازه کافی آب نداریم.

جلسه بررسی مسأله بهمنشیر را داشتیم؛ پس از مذاکرات طولانی، قرار شد لایروبی شود و بندری در منطقه چوئبده ایجاد کنند و طرح اصلاح آبیاری نخل‌ها هم اجرا گردد؛ وزارت نیرو، مخالف لایروبی تمام بهمنشیر بود که به توافق رسیدیم.

ظهر آقای [حسین] اشیشخ الاسلام، [معاون عربی و آفریقای وزارت امور خارجه] آمد. عازم سوریه بود. درباره مسایل قابل مذاکره با آقای حافظ اسد، [رییس جمهور سوریه] استفسار کرد. دکتر [هادی] منافی برای معاینه کمرم، به همراه دکتر [مجید] سمیعی،^۱ جراح مغز و اعصاب آمد که نتیجه خوب بود و گفت چیز مهمی نیست، احتیاج به مراقبت دارد. از

«تأقیوت نمانیم». آنگاه آقای هاشمی ضمن خوشامدگویی به آقای «وان لی» و هیأت همراه و تشکر از سلام‌های گرم و دوستانه رهبران چین و با اظهار خرسندی از تشکیل گروه دوستی پارلمانی ایران و چین، گفت: «من هنوز تحت تأثیر نقاط مثبت مسافرت خود به چین هستم. ما در تحلیل خود به این نتیجه رسیده‌ایم، چین یکی از معدود کشورهایی است که می‌تواند همراه خوبی برای کشورهای خواهان استقلال در جهان سوم باشد و با همین تحلیل، دوستی و همکاری با کشور شما را انتخاب کردیم. در سفر من به چین و همچنین رهبر ما حضرت آیت الله خامنه‌ای به این کشور، به این نتیجه رسیدیم که انتخاب ما درست بوده و به همین جهت بعد از آن سفر، روند روابط رو به رشد بوده است و امیدواریم با توجه به امکانات دو کشور روابط و همکاری‌ها گسترش بیشتری یابد. مسایل اخیر شما با آمریکایی‌ها نشان داد که آنها حتی طمع دارند به کشور بزرگی مثل چین که چهار برابر آمریکا جمعیت دارد، سلطه پیدا کنند و در یک مقطع ما نگران بودیم که در سیاست جهانی چین، انحرافی بوجود بیاید و آن موقعی بود که آمریکایی‌ها و غربی‌ها به داخل چین راه باز کرده بودند و سخت به تغییرات در چین، امید بسته بودند که البته به نظر می‌رسد، این خطر کم شده است.»

۱ - پروفیسور مجید سمیعی (۱۳۱۶ -) جراح مغز و اعصاب سرشناس ایرانی است که ریاست فدراسیون جهانی انجمن جراحان اعصاب و ریاست بیمارستان علوم عصبی هانوفر در آلمان را بر عهده دارد. وی در زمینه تورم مغز و ترمیم، بازسازی و جراحی دستگاه عصبی محیطی، مطالعات مهمی را انجام داده است. برای تجلیل از مقام علمی و تجربیات ارزنده وی و همچنین گام‌های بلندی که در پیشرفت جراحی مغز و اعصاب برداشته است، رییس جمهور آلمان غربی در سال ۱۳۶۷ نشان خدمت درجه یک دولت آلمان را به او اهدا کرد. در همین سال، جایزه علمی ایالت نیدرزاکسن آلمان نیز به نامبرده اهدا شد. این پزشک ایرانی، شاگردان زیادی تربیت کرده است که در کشورهای مختلف جهان، به فعالیت در زمینه جراحی مغز و اعصاب مشغول هستند.

خدماتش در آلمان به ایرانی‌ها و حضور مکرر در ایران برای تعلیم گفت؛ تشکر کردم. به آینده پزشکی ایران خوش‌بین است.
عصر برای انجام کارها، به جلسه دولت نرفتم. شب به خانه آمدم.

پنج‌شنبه ۲۰ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۴ شوال ۱۴۱۰ | ۱۰ می ۱۹۹۰

جمعی از نمایندگان مجلس که به عنوان خط مستقل‌ها هستند، آمدند. مطالبی درباره مشکلات و کمبودها گفتند و انتقاداتی نسبت به اختلافات و عدم هماهنگی‌ها و ضعف‌ها داشتند؛ من توضیحاتی دادم. مراجعات زیادی هم داشتند. بلافاصله در جلسه مسئولان دانشگاه آزاد اسلامی شرکت کردم. دکتر [عبدالله] جاسبی [رییس دانشگاه آزاد اسلامی] توضیحات داد و من صحبت تشویق‌آمیز نمودم^۱.

آقای [حمید] نقاشان آمد و گزارشی از اقدامات خود داد. عصر آقای [سید محمدعلی] کامروا آمد و گزارشی از عملکرد ستاد معین خرمشهر داد و برای حسن اجرای تعهدات پول بیشتر خواست. بیست میلیون تومان به حساب ۴۴۴۴ دادم و به آقای [حمید] میرزاده گفتم که بیشتر پردازند. آقایان [حسین] کمالی و احمدی آمدند. گزارش وضع بنیاد امور مهاجرین جنگ تحمیلی را دادند و برای حل مشکلات استمداد کردند.
محسن [هاشمی]، رییس دفتر بازرسی رییس جمهور آمد. گزارش کوتاهی داد و برای پیگیری پرونده‌ها در تعزیرات حکومتی مشورت کرد. تا ساعت نُه شب کار کردم و به خانه

۱ - آقای هاشمی با اشاره به تلاش زیاد دانشگاه‌های دولتی و پذیرش بیش از ظرفیت دانشجو از سوی آنان، اظهار داشت: «برای اجرای برنامه پنجساله، از نظر نیروی انسانی متخصص، دچار محدودیت هستیم که نیاز به تربیت نیرو داریم، اما با توجه به اینکه ظرفیت دانشگاه‌های دولتی محدود است، دانشگاه آزاد اسلامی با شیوه‌ای که دارد، می‌تواند با سرعت بسیار بیشتری حرکت کند. کسب مقام چهارم در رشته پزشکی از بین بیست دانشگاه، برای دانشگاه آزاد اسلامی موفقیت بزرگی است. امروز خانواده‌ها حاضر به تأمین هزینه تحصیل فرزندانشان هستند و باید از این نیاز، اشتیاق و یاری مردم استفاده کرد. البته دانشگاه آزاد اسلامی، باید منطبق با شرایط آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی باشد و هیچ‌گونه مشکلی جهت تطبیق با این شرایط برای این دانشگاه وجود ندارد. سیاست جمهوری اسلامی برای ارتقاء سطح علمی جامعه، سیاست‌های اعلام شده مقام معظم رهبری، دولت و مجلس در جهت تقویت دانشگاه‌ها است، زیرا هیچ مشکلی بزرگ‌تر از بی‌سوادی و کمی تخصص نیست.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



آمد. تلفنی با آیت الله خامنه‌ای درباره سفر خانم [بی نظیر] بوتو، [نخست وزیر پاکستان] به تهران مشورت کردم؛ موافق با شام دادن من بودند.

جمعه ۲۱ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۵ شوال ۱۴۱۰ | ۱۱ می ۱۹۹۰

در منزل بودم. وقت به استراحت و مطالعه فقه و تاریخ گذشت. ظهر بچه‌ها آمدند. مهدی برای بررسی و گزارش وضعیت، به کیش رفته است. فاطمی و محسن، در خصوص منزل مشورت داشتند. عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه برای امور بنیاد تاریخ آمد. حاجیه والده آمدند. حالشان بد نیست؛ ولی از ضعف پیری رنج می‌برند.

سرشب دکتر [علی اکبر] ولایتی آمد و گزارش مذاکره با [آقای یوسف بن] علوی، وزیر امور خارجه عمان را داد که عصر امروز به تهران آمده است. خبر آورده که سعودی‌ها با اعزام ۶۰ هزار حاجی و برگزاری میتینگ در مقابل بعثه موافقت کرده‌اند و صدام پیغام داده است که مذاکرات در عمان باشد.

با رهبری تلفنی مشورت کردم؛ ایشان با هر دو موضوع موافقت دارند. دکتر ولایتی، حاجیه والده را معاینه کرد. ضمناً پیغام آمریکایی‌ها را آورد که توسط سفیر سوئیس فرستاده‌اند؛ گفته‌اند مشغول اقدام برای گروگان‌های ایران در لبنان و اسرای لبنانی در اسرائیل و بررسی مسایل مالی بین دو طرف هستند.

شنبه ۲۲ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۶ شوال ۱۴۱۰ | ۱۲ می ۱۹۹۰

نیمه شب تب و لرز گرفتم. صبح همراه صبحانه، مُسکَن مصرف کردم. به دفترم رفتم. [آقای آقازاده] وزیر نفت آمد. گزارش وضع فروش نفت را داد که خوب است. خبر از پیشنهاد ژاپنی‌ها برای گاز پارس [جنوبی] و تفاهم نامه با [شرکت نفتی] توتال فرانسه، برای جمع‌آوری گازهای حوزه‌های نفتی شمال خلیج فارس و مذاکره با چند شرکت، برای جمع‌آوری گازهای همراه حوزه سلمان و [جزیره] سیری داد؛ قرار شد ۵۰۰ میلیون دلار نفت برای مخارج اضطراری پیش فروش شود.



تاریخ ۱۳۶۲ - ۱۲/۲۲

شماره ۱۲۸۲۶

پوست

تعالی
و
تعالی



رئیس جمهور محترم حضرت محمداسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
- دام تائیداته العالی -

باسلام و مراتب مودت در اجرای اصل یکصد و هفتاد و پنجم دستور فرمائید دوفرنمایندگان
مقام محترم برای نظارت بر صدا و سیما معرفی شوند تا به کمک مجلس شورای اسلامی در تنظیم و تصویب
قانون مربوط به خط مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن شورای مزبور این اصل قانون اساسی
که اجراء آن طبق اصل ۱۱۳ مبنده جنابعالی عمل شود اطمینان دارم دستور و اقدام شما این اصل را
بمرحله اجراء خواهد آورد. ب/ب

محمد بزدی

رئیس قوه قضائیه

[Handwritten signature]

[Handwritten notes and signatures in the bottom left corner, including the date 1362/12/22 and other illegible text.]



[آقای یوسف بن علوی]، وزیر امور خارجه عمان آمد و پیام سلطان قابوس را آورد. درباره موافقت عربستان سعودی با انجام مراسم براثت از مشرکین و پذیرش ۶۰ هزار حاجی گفت و پیغام صدام را اعلام کرد که عمان محل مذاکره با ما باشد. گفتم از طرف من به امیر کویت بگوید، در مورد محاکمه آقای [سید محمد باقر] مهری، [امام جماعت شیعیان کویت] سخت گیری نشود.^۱ در مورد گروگان‌ها پرسید؛ گفتم ما اقدامات ممکن را کرده‌ایم، نوبت آمریکا است.

برای استراحت به خاطر کسالت، دو ملاقات دیگر را لغو کردم. ظهر سوپ خوردم. عصر با آیت‌الله خامنه‌ای که در بوشهر بودند، تلفنی درباره مضامین مذاکرات با بن‌علوی صحبت کردم. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره مسایل حج و مذاکره با صدام بحث کردیم. قرار شد ۶۰ هزار حاجی با میتینگ را بپذیریم و هیأتی برای نهایی کردن موضوع و تدارکات به عربستان سعودی بروند.

در مورد مذاکره با عراق، با استماع گزارش آقای [سیروس] اناصری، [نماینده ایران در مقر اروپایی سازمان ملل]، در خصوص مذاکره با برزان [تکریتی]، برادر ناتنی] صدام، قرار شد مذاکرات در ژنو باشد و ناصری و برزان صحبت کنند و محور حرف ما، اجرای قطعنامه [۵۹۸] باشد و با [آقای خاویر پرز دکوئیار] دبیر کل [سازمان ملل] مذاکره شود که روند کار قطعنامه سست نشود.

شب به خانه آمدم. والده هم بودند. مهدی از کیش برگشته بود. گفت بانک مرکزی هنوز حضور پیدا نکرده و وضع برق خوب نیست.

۱- آقای سید محمد باقر مهری، فرزند آیت‌الله سیدعباس مهری، نماینده حضرت امام در کویت و رهبر شیعیان این کشور، به دلیل فعالیت‌های سیاسی توسط دولت کویت دستگیر و زندانی شده بود. ایشان پس از وساطت آقای هاشمی، از زندان آزاد شد و به ایران بازگشت.

۲- برزان ابراهیم حسن تکریتی، برادر ناتنی صدام حسین، رییس سرویس اطلاعات عراق بود. او در مذاکرات مستقیم با جمهوری اسلامی ایران در ژنو، به عنوان نماینده شخص صدام شرکت می‌کرد. این جنایتکار، عاقبت توسط دادگاه جنایی عراق به اتهام قتل عام مردم بیگناه دُجیل، محاکمه و به اعدام محکوم شد. هنگام حلق آویز شدن در ۵ نوامبر ۲۰۰۶، سر او از بدنش جدا شد.

۱۳ می ۱۹۹۰

یکشنبه ۲۳ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۷ شوال ۱۴۱۰

صبح ساعت چهار و نیم بیدار شدم. تا ساعت هفت به اخبار گوش دادم. به دفترم رفتم. دیشب و دیروز عصر، در تهران، طوفان با سرعت ۱۳۰ کیلومتر در ساعت و باران داشته‌ایم؛ درختان زیادی شکسته است.

ساعت ۹ صبح، هیأت کره شمالی آمدند^۱. خواستار تحویل نفت بودند؛ اخیراً در تأمین نفت از شوروی دچار مشکل شده‌اند. آقای [مرتضی] محمدخان، [رییس کل گمرک ایران] آمد. گزارش وضع گمرکات را داد و پیشنهادهای کلی اقتصادی داشت.

محسن، [رییس دفتر بازرسی ویژه رییس جمهور] به همراه آقایان بهشتی و عباسی آمدند و گزارش کار بازرسی ویژه را دادند. هیأت عمانی آمدند و نامه سلطان قابوس، [پادشاه عمان] را آوردند که خواسته بود، با عملیات مشترک دو کشور، در خصوص بهره‌برداری از حوزه نفتی مشترک در آب‌های تنگه هرمز موافقت کنیم^۲.

[آقایان مصطفی معین و ایرج فاضل]، وزیران فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان

۱ - در این دیدار آقای «زیمانگ هو»، وزیر بازرگانی کره شمالی، ضمن ابلاغ سلام و پیام آقای «کیم ایل سونگ» رهبر کره شمالی، بر گسترش هر چه بیشتر روابط دوجانبه تأکید کرد. سپس آقای هاشمی با اشاره به اینکه کره شمالی در دوران جنگ، همکاری بسیار خوبی با جمهوری اسلامی ایران داشته است، بر تمایل ایران برای ادامه و گسترش این همکاری‌ها در دوران صلح نیز تأکید کرد و افزود: «جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌هایی که امکان همکاری با کره شمالی وجود داشته باشد، اولویت را به این کشور خواهد داد. امیدوارم کمیسیون مشترک دو کشور زمینه‌های توسعه روابط را مورد بررسی قرار دهند.» ایشان در پایان این دیدار، لزوم وحدت دو کره را مورد تأکید قرار داد و گفت: «ایران تلاش خود را در این زمینه انجام خواهد داد.»

۲ - در این ملاقات، آقای «سعید بن احمد شن فری»، وزیر نفت عمان، ضمن تقدیم پیام کتبی سلطان قابوس، پادشاه آن کشور، از همکاری‌های ایران به عنوان یکی از اعضای فعال سازمان «اوپک» تشکر کرد و آمادگی کامل کشور متبوعش را برای بسط و گسترش روابط در همه زمینه‌ها اعلام کرد. سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام گرم و دوستانه سلطان قابوس، زمینه‌های همکاری دو کشور را مثبت ارزیابی کرد و بر بهره‌گیری از منابع مشترک تأکید نمود. ایشان با اشاره به خسارت ناشی از عدم هماهنگی کشورهای نفت خیز و پایین بودن قیمت نفت اظهار داشت: «به اعتقاد ما قیمت واقعی نفت بسیار بیشتر از قیمت کنونی است و این ظلمی است که به مردم کشورهای نفت خیز می‌شود. «اوپک» تنها مرکزی است که می‌تواند قیمت عادلانه نفت را تثبیت کند و باید همه کشورهای عضو در این جهت تلاش نمایند. زیرا از دست دادن این ذخایر خدادادی، به معنای نادیده گرفتن حقوق نسل‌های آینده و وارد آوردن زیان به بقیه مسلمانان و پرکردن کیسه غارتگران نفتی است.»



و آموزش پزشکی آمدند و خواستار توجه بیشتر به وضع مالی دانشگاه‌ها شدند. اخوی محمد، [رییس سازمان صدا و سیما] جمهوری اسلامی] آمد. درباره وزارت اطلاعات مطالبی داشت؛ کارهای خودسرانه آنها و تأسیس دفاتری با نام ریاست جمهوری به آبروی نظام ضربه می‌زند!

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم؛ مطلب مهمی در دستور نداشتیم. شب با آقای خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره سهمیه آب مازندران از سد لار، مسایل حج، مذاکره با برادر صدام در ژنو، مشاجرات بین روزنامه رسالت و بعضی نمایندگان رادیکال، مذاکرات لاهه و مسایل دیگر مذاکره کردیم.

دکتر [گودرز] افتخار جهرمی، [سرپرست دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری] آمد. گزارش مذاکرات [دیوان داوری] لاهه را داد و گفت آمریکا پیشنهاد کرده است، یک تا دو میلیارد دلار، بابت بدهی [قرارداد] F.M.S^۱ و پول چند قلم کالای نظامی بدهد.^۳

۱ - وزارت اطلاعات در آن سال‌ها، دفتری پوششی در فرودگاه مهرآباد ایجاد کرده بود و گهگاه افرادی را جلب و یا نسبت به ضبط گذرنامه برخی اقدام می‌نمود و این فعالیت‌ها، تحت عنوان دفتر ریاست جمهوری انجام می‌شد. با این قضیه در آن زمان برخوردهایی صورت گرفت.

۲ - پنتاگون، وزارت دفاع ایالات متحده، فروش تجهیزات نظامی به کشورهای دیگر را تحت برنامه ای با عنوان «فروش به ارتش‌های خارجی» FMS = Foreign Military Sale انجام می‌دهد. رژیم پهلوی در سال‌های پایانی عمر خود، مقادیر زیادی سلاح و تجهیزات پیشرفته نظامی، در قالب این برنامه از آمریکا خریداری کرده بود که بخشی از این قراردادها در واپسین لحظات سقوط شاه، توسط آخرین نخست‌وزیر پهلوی مٹفی شد. قراردادهای مزبور، یکی از موارد اختلاف ایران و آمریکا در دیوان داوری بین‌المللی لاهه بود.

۳ - روزنامه آلمانی «هندلز بلات» در این باره نوشت: «رییس‌جمهور ایران، آقای رفسنجانی، پس از مساعی طولانی و سخت، موفقیت مهمی به دست آورده است. ایرانی‌ها در دادگاه بین‌المللی لاهه، توانستند بعد از نه سال مذاکره، نتیجه مهمی که از نظر روانی بسیار اهمیت دارد، کسب کنند. ایران از پرداخت ۱۰۵ میلیون دلار غرامت به آمریکاییان، انتظار دارد بتواند ۱۱ میلیارد دلار پرداختی خود به آمریکا برای خرید سلاح را دریافت کند. با وجودی که هر دو طرف، ارتباط این نتیجه مثبت در دادگاه دیوان بین‌المللی لاهه با مسأله آزادی گروگان‌ها را تکذیب می‌کنند، بر همه روشن است که آمریکا می‌خواهد با این توافق در لاهه، حُسن نیت خود را به رفسنجانی که برای آزادی گروگان‌های غربی در لبنان تلاش کرده بود، نشان دهد.» منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۲/۲۶، صفحه ۲۴

۱۵۶۹ ۷، ۹
/ ۳۷۵۸۲

"بسمتعالی"

حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با عرض سلام و ارادت، احتراماً ما "عاطر عالی را مستحضر میداریم حسب دستور حضرتعالی قرار است پادگان قلعه مرغی جهت انجام عملیات ساماندهی شهر تهران در اختیار شهرداری قرار گیرد که در اجرای دستورات صادره در حال حاضر عملیات نقشه برداری در پادگان مذکور در دست اقدام میباشد.

علیهذا از آنجا نمیگذریم پادگان مورد بحث علاوه بر جایگاههای دیگری از ارتش جمهوری اسلامی از قبیل نیروی هوایی دانشکده پرواز، دانشگاه معلوم و مفهومی هوایی، سپاه پاسداران و هواپرواز نیز استقرارداد دارند و نگاهبانی فوق جزا جا که همگامی لازم راجعت نقشه برداری موجود در اختیار آنها معمول داشته اند تاکنون از ورود آنها که بهیچ وجه نقشه برداری همانعت بعمل آورد مانده است عا داردا و اسر عالی راجعت تسریع در اجرای عملیات امر به ابلاغ فرمایند. / ط

پانزده
اعلام حسین کرمانی
شهرستان تهران
۶۱۸

شماره ۵۶۴۴
تاریخ ۱۳۶۸/۰۷/۱۵

مقام معظمی
لطفاً دستور فرمایند
در خصوص
۱۳۶۸/۰۷/۱۵
۵۶۴۴



دوشنبه ۲۴ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۸ شوال ۱۴۱۰ | ۱۴ می ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به محل ریاست جمهوری رسیدم. تا ساعت نُه صبح کارهای باقی مانده از دیروز را انجام دادم. آقای [عطاءالله] فضائلی، نماینده سمیرم آمد؛ مطابق معمول نسبت به همه امور سمیرم انتقاد داشت و طرحی هم برای اصلاحات عمومی ارائه داد.

آقای [نورالله] عابدی، نماینده بهبهان آمد. برای خوزستان پیشنهادهایی داشت و خواستار دادن لوله به مردم برای لوله کشی گاز، با نرخ دولتی بود. از استاندار خوزستان نسبت به اعمال سلیقه خطی، تحت تأثیر امام جمعه اهواز انتقاد داشت.

آقای [احمد] موسوی، [سفر ایران در بیروت] آمد. از مسایل گروگان‌ها و لبنان گفت و پیشنهادهایی داشت. دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور]، برای امور جاری آمد و در مورد تعزیرات حکومتی و همچنین برنامه سفر خانم [بی‌نظیر] بوتو، [نخست وزیر پاکستان] به ایران، مذاکره شد.

عصر فائزه آمد. گزارش ملاقات با دکتر [مصطفی] معین، [وزیر فرهنگ و آموزش عالی] را داد؛ برای دفاع از محصلی بوده که مدعی است در نتیجه آزمون تقلب و او رد شده؛ گفتم نایستی او برای مذاکره می‌رفت. گفت او را برده و خواستار تعقیب موضوع شده.

شورای اقتصاد جلسه داشت؛ با گران شدن سیمان مخالفت کردیم؛ ولی پذیرفتیم که چهار میلیارد تومان، به کارخانه‌های سیمان کمک بشود. قرار شد در هر مورد تقاضای گران کردن، اگر استحقاق دارند، به همین گونه عمل شود تا دولت باعث تورم و گرانی نشود. درباره ماشین‌های سنگین مهندسی ساخت هپکو، برای تعیین قیمت مذاکره شد. سرشب دکتر [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد و گزارش سفر پاکستان و لیبی را داد.

سه‌شنبه ۲۵ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۱۹ شوال ۱۴۱۰ | ۱۵ می ۱۹۹۰

آقای [محمد حسین] مشایخی، [رییس سازمان تعزیرات حکومتی] آمد. گزارش تعزیرات حکومتی را داد و درباره آینده آن سؤال کرد. آقای [سید محمد حسن] تولایی، [استاندار



خوزستان] آمد. گزارش بازسازی خوزستان را داد و برای حُسن اجرای کارها استمداد کرد. جلسه ائمه جمعه و استانداران استان‌های مُعین^۱ را داشتیم. درباره مبلغ کمک و کیفیت کمک استان‌ها مذاکره و تصمیم‌گیری شد.

عصر ساعت چهار و نیم، خانم بی‌نظیر بوتو نخست‌وزیر پاکستان آمد. او صبح وارد مشهد شده بود و پس از زیارت [امام رضا(ع)] به تهران آمده است. حدود یک ساعت و نیم در دفترم مذاکره خصوصی داشتیم، سپس به جلسه رسمی رفتیم و مذاکرات رسمی انجام شد.^۲

برای استراحت به سعدآباد رفتند و ساعت هشت و نیم شب برای مهمانی شام من، به کاخ وزارت خارجه آمدند. قبل از شام، مذاکرات متفرقه‌ای درباره مسایل خصوصی، خانوادگی داشتیم و اوضاع کشورهایمان را سؤال و جواب کردیم. در جلسه خصوصی،

۱ - بعد از پایان جنگ در سال ۱۳۶۷، استان‌های برخوردار، هر کدام تامین هزینه‌های بازسازی شهری از شهرهای مناطق جنگی را تقبل کرده بودند. به این استان‌ها، استان‌های مُعین گفته می‌شد؛ به عنوان مثال، استان مُعین خرمشهر، استانداری تهران بود.

۲ - در این دیدار، مسایل مورد علاقه دو کشور، از جمله چگونگی گسترش همکاری‌های سیاسی اقتصادی و فرهنگی میان ایران و پاکستان مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت و طرفین درباره مسایل مهم جهانی به‌ویژه در مورد مساله اسلامی افغانستان به تبادل نظر پرداختند. در پایان این دیدار، آقای هاشمی و خانم بی‌نظیر بوتو، در جلسه‌ای که در آن آقای حبیبی، معاون اول رییس‌جمهور و وزرای امور خارجه، دفاع، راه و ترابری و امور اقتصادی و دارایی دو کشور حضور داشتند، شرکت کردند و طی آن، خانم بوتو به اولویت و اهمیتی که برای روابط پاکستان با جمهوری اسلامی ایران قائل است، اشاره کرد و اظهار داشت: «هیچ چیز بیشتر از این ما را خوشحال نمی‌کند که ایران به‌عنوان یک کشور موفق و قدرتمند، در منطقه مطرح باشد. ما آماده گسترش روابط با جمهوری اسلامی ایران در همه زمینه‌ها هستیم و هیچ کشوری نمی‌تواند مانع توسعه گسترش این روابط بشود. اعلام همبستگی دولت و ملت ایران با ملت جامو و کشمیر، موجب دلگرمی ملت پاکستان و نشانه شجاعت ایران در بیان مواضع اصولی خود است.» در این دیدار آقای هاشمی با اشاره به روابط نزدیک و صمیمانه ایران و پاکستان اظهار داشت: «سرنوشت ایران و پاکستان از جهات مختلف با یکدیگر پیوند خورده و ما را کاملاً به یکدیگر نزدیک کرده است که در این ارتباط پایبندی عمیق دو ملت به اسلام دارای اهمیت خاصی است.» آقای هاشمی، علاقمندی جمهوری اسلامی ایران را به گسترش روابط با پاکستان در تمامی زمینه‌ها یادآور شد و در همین راستا، ضرورت تقویت سازمان اکو را مورد تأکید قرار داد. آقای هاشمی سپس به بیان عدم تمایل دولت‌های استعماری به حل مساله افغانستان پرداخت و با تأکید بر لزوم همکاری نزدیک میان ایران و پاکستان، در پایان بخشیدن به مساله، افزود: «لاینحل ماندن مسایل افغانستان جامو و کشمیر و مساله جنگ عراق با ایران، به نفع دولت‌های استعماری و توسعه طلب است.»



سفر خانم بی نظیر بوتو نخست وزیر پاکستان به تهران



درباره سلاح اتمی صحبت شد. نطق سر میز شام را من و او ایراد کردیم.^۱
[هیأت پاکستانی]، مجموعاً از مذاکرات و پذیرایی راضی بودند و [خانم بی نظیر بوتو]، اصرار به سفر من به پاکستان داشت. آنها به طور جدی، نگران شروع جنگ با هندوستان هستند. معمولاً در سؤال از آمار و ارقام کشورشان، اطلاع نداشتند. ظاهراً وزیرانش در مقابل او خاضع بودند، با اینکه سن شان از او بیشتر است، ولی خودش از عدم انسجام و اعتماد می گفت. دیر وقت به خانه آمدم.

چهارشنبه ۲۶ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۰ شوال ۱۴۱۰ | ۱۶ می ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رفتم. مسئول کشیک نبود و کار ملاقات خانم ها با خانم

۱ - خانم بوتو در این نطق، ضمن تشکر از موضع جمهوری اسلامی در مورد تحولات کشمیر، از کشورهای جهان، بخصوص امت اسلام خواست که برای پایان دادن به سرکوب مسلمانان کشمیر، به هند فشار آورند و دهلی نو را متقاعد به دست برداشتن از اقدامات نظامی علیه پاکستان کنند. ایشان در مورد مسأله افغانستان، گفت: «تلیغات دخالت نظامی سربازان خارجی در افغانستان، با وجود عقب نشینی آنان، هنوز به شکل رژیم نامشروع و غیرقابل قبول، برای مردم افغانستان باقی است. ایران و پاکستان در این مورد که این مسأله باید از طریق سیاسی و مسالمت آمیز حل شود توافق دارند». آقای هاشمی نیز گفت: «دو ملت ایران و پاکستان با برخورداری از مشترکات عمیق و سازنده تاریخی، فرهنگی، دینی و علائق و همکاری های مؤثر، همواره با روحیه تفاهم در کنار یکدیگر بوده و روابط مودت آمیز و دوستانه ای داشته اند تا آنجا که مرزهای دو کشور به عنوان مرزهای صلح و دوستی شناخته شده است. عضویت در سازمان همکاری های اقتصادی «اگو» نیز موجب تشدید روابط و علائق دوستانه موجود می باشد. اگو در شکل و محتوای جدید خود که از روابط تحمیلی و استعماری پیشین برکنار است، می تواند راه را برای نزدیکی کشورهای اسلامی به یکدیگر هموار سازد. با توجه به تحولات جهانی و منطقه ای، ضرورت همکاری و همیاری کشورهای اسلامی، بیش از هر زمان دیگر احساس می گردد و اگو قادر خواهد بود، با ایجاد شرایط و زمینه های لازم در تشکیل بازار مشترک اسلامی، نقش سازنده ای را برعهده گیرد که در نتیجه، عامل اساسی و مهمی برای اعاده عزت و عظمت اسلام و مسلمین نیز خواهد بود. ما مشکلات امت اسلامی را مشکل خود می دانیم و براین باوریم که مسلمانان جهان، در صورتی که به حل اختلافات خود بپردازند و دست به دست هم دهند، نیروی کافی برای مقابله با قدرت های سلطه جو و رفع نابسامانی های موجود را خواهند داشت. جمهوری اسلامی ایران، براساس اصول سیاست خارجی خود، در ارتباط با سرکوب مسلمانان در کشمیر، مواضع صریح و روشنی اتخاذ نموده و معتقد است که دولت های اسلامی باید به طور فعال در رفع ظلم از مسلمانان کشمیر، اقدام لازم را به عمل آورند. ما همچنان به کوشش های خود در جهت رفع ظلم از مسلمین کشمیر ادامه خواهیم داد و اطمینان داریم که زمان سرکوب و اعمال فشار و بی توجهی به خواسته های مسلمانان در سرتاسر جهان، سپری شده است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



بوتو مختل شده بود. گفتم محل خدمت او را تغییر دهند و از آقای [سیدمحمد] میرمحمدی، [رییس دفتر رییس جمهور] در خصوص عدم ترتیب مناسب برنامه ملاقات خانم‌ها بازخواست کردم؛ بالاخره انجام شد. فاطمی، [خانم شیرین خوشنویسان]، همسر دکتر ولایتی، [خانم شفیقه رهیده]، همسر دکتر حبیبی و اعظم [هاشمی پور]، همسر محسن] رفتند. فاطمی از ملاقاتش راضی است. مجموعاً کار روابط عمومی، تشریفات و دفتر در این دیدار، اشکالاتی داشت که تذکر دادم. کارهای باقی مانده از دیروز را انجام دادم.

آقای [محمود] [اسلامیان]، استاندار جدید چهارمحال و بختیاری، برای خداحافظی و مشورت در امور آنجا آمد. آقای [مسیح] [مهاجری]، [مدیر روزنامه جمهوری اسلامی] آمد و درباره نحوه برخورد با اعلامیه تند لیبرال‌ها پرسید. هیأت امنای دانشگاه شاهد جلسه داشت؛ اساسنامه اصلاح شد. قرار بود با آقای [مهدی] [کروبی]، [رییس مجلس شورای اسلامی]، قبل از جلسه مذاکره داشته باشیم که نرسید و عذرش این بود که دو نایب رییس مجلس، غایب بودند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. چند لایحه به تصویب رسید. موضوع سفر خانم بوتو و درخواست پاکستان در خصوص حمایت ایران در صورت حمله نظامی هند به آنها را بررسی کردیم. مشکل تقسیم ماشین آلات مهندسی و قطعات یدکی، با توجه به کمبود و نیاز زیاد نیز بحث شد.

به آقای [علی] [فلاحیان]، [وزیر اطلاعات] گفتم مسایل نامه سرگشاده لیبرال‌ها را به صورت قانونی و بدون افراط بررسی کند. به دفترم برگشتم. تب و لرز به سراغم آمد؛ داروی مسکن خوردم. نماز مغرب و عشاء را خواندم و استراحت کردم. دکتر [هادی] [منافی] برای عیادت آمد. شب در دفترم ماندم. سوپ و دارو خوردم و خوابیدم؛ مثل اینکه بیشتر معلول خستگی است.

۱۷ می ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۲۷ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۱ شوال ۱۴۱۰

ساعت شش و نیم صبح برخاستم. تب قطع شده بود و حالم مساعد بود. دکتر منافی آمد؛ داروی تقویتی آورد و خون و ادرار برای آزمایش گرفت. چون دو سه هفته است که تب و

لرز عارض می‌شود، نیاز به آزمایش و بررسی بیشتر دارد.

مهندس [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد. مقداری درباره سیاست‌های اقتصادی صحبت شد. با مدیران مخابرات ملاقات کردم. گزارش دادند؛ برایشان صحبت مفصل نمودم^۱. معاونان سیاسی استانداری‌ها آمدند. درباره سیاست‌های کشور در دوران بازسازی، صحبت جامعی برایشان کردم و خط مشی را مشخص نمودم^۲. برادر پاسدارمان

۱- ایشان همزمان با روز جهانی ارتباطات، از خدمات شرکت مخابرات به عنوان سلسله اعصاب پیکر جامعه قدردانی کرد و گفت: «در رژیم گذشته، ۸۰۰ هزار خط تلفن مورد بهره برداری قرار گرفت. طی ده سال بعد از انقلاب، این رقم به ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار خط تلفن افزایش یافته و در برنامه پنجساله نیز همین تعداد تلفن واگذار خواهد شد. امروز سیاست این است که امکانات کشور به‌طور مساوی بین استان‌ها تقسیم شود. به همین دلیل حضور انقلاب اسلامی در نقاط دوردست، بیشتر محسوس است. هر خط تلفن، علاوه بر صرف نیروی انسانی و هزینه ریالی، ۲ هزار دلار هزینه ارزی برای دولت دربر دارد و تلاش شرکت مخابرات، نمونه خوبی در جهت در اختیار گرفتن تکنولوژی پیشرفته دنیا و به خدمت درآوردن آن برای مردم کشور است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- آقای هاشمی در این دیدار، نقش معاونین سیاسی استانداران را بسیار مهم توصیف کرد و اظهار داشت: «باید مسئولان سیاسی کشور، براساس شرایط زمان و طبق برنامه‌ریزی دقیق، یک تعادل سیاسی- اقتصادی در جامعه بوجود آورند. در ده سال گذشته، با توجه به وجود جنگ و شرایط انقلابی، جنبه‌های سیاسی قوی‌تر بود و سایر جنبه‌ها را تحت‌الشعاع خود قرار داده بود. در دوران سازندگی، باید توجه داشت که توجه به ابعاد اقتصادی و رشد مادی، به ابعاد سیاسی و فرهنگی انقلاب ضربه وارد نیاورد و تعادلی در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی بوجود آید. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جمع قابل توجهی از افراد صالح و جوان، در ارگان‌های اجرایی کشور در سطوح مدیران و کارکنان جذب شده و یک نیروی قابل اعتماد در پیکر مدیریت کشور بوجود آورده‌اند و این دستاورد بسیار باارزشی که در اختیار نظام است و در کمتر کشوری وجود دارد.» ایشان با اشاره به اجرای طرح مبارزه با مفاسد اجتماعی، خطرانی را که دوستان ناآگاه و یا دشمنان آگاه، ممکن است برای اجرای طرح بوجود آورند، خاطرنشان ساخت و افزود: «باید توجه شود در این حرکت خوبی که وزارت کشور، به نام مبارزه با مفاسد اجتماعی شروع کرده است، به حق کسی تعدی نشود. البته دشمنان سعی خواهند کرد با صحنه سازی، مانع این حرکت اصلاحی شوند و یا امکان دارد دوستان ناآگاه و افراطی احتمالاً با افراط کاری و اقدامات خلاف شرع، چهره مبارزه را خراب کنند. لذا نیروهای اجرایی باید بسیار هوشیارانه، معتدل، منظم، منطقی، قانونی و با برخوردی اسلامی و با بهره‌گیری از اقدامات فرهنگی، این طرح را به انجام برسانند. به اموال و حیثیت افراد احترام بگذارند و حقوق کسی ضایع نشود.» آقای هاشمی همچنین به حرکت‌های سیاسی مخالفین جمهوری اسلامی پرداخت و اظهار داشت: «این افراد باید بدانند، روح حرکت‌های سیاسی کشور، همان خط ترسیم شده از سوی امام خمینی (ره) و حضرت آیت الله خامنه‌ای و مردم مسلمان است و جایی برای عرض اندام جریان‌های منحرف و وابسته به استکبار و ورشکستگان سیاسی وجود ندارد. البته آنها می‌توانند با اصلاح خود و جلب اعتماد مردم، رهبری و مسئولان نظام، مانند دیگر افراد جامعه، در خدمت مردم باشند و لطمه



آقای [رضا] طلا و خانواده‌های داماد و عروس، برای اجرای عقد ازدواج‌شان آمدند؛ نیم سکه هدیه دادم.

آیت‌الله خامنه‌ای تلفنی احوالپرسی کردند. از دکتر [هادی] منافی خیر کسالتم را شنیده و نگران شده بودند؛ توصیه به استراحت نمودند. عصر به خانه آمدم. شب آقای [علی محمد] بشارتی، [قائم مقام وزیر امور خارجه]، از ریاض تلفنی تماس گرفت و گفت سعودی‌ها زیربار تجمع براثت از مشرکین نمی‌روند و از خبر عمانی‌ها اظهار بی‌اطلاعی می‌کنند، ولی سفیر عمان گفته که تماس گرفته و مسأله را حل کرده است؛ اجازه خواست یکی دو روز دیگر بماند؛ موافقت کردم.

جمعه ۲۸ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۲ شوال ۱۴۱۰ | ۱۸ می ۱۹۹۰

در منزل بودم. وقتم به استراحت و مطالعه و آبیاری باغچه حیاط منزل گذشت. بچه‌ها ناهار بیرون شهر مهمان بودند؛ تنهایی غذا خوردم. محسن، [رییس دفتر بازرسی رییس جمهور] آمد. گزارش پرونده مدیر کارخانه آلومینیوم پارس را داد؛ متهم به سوءاستفاده شده است؛ نظر محسن این است که تقصیر مهمی ندارد. گفتم گزارشی از وضع کارخانه، پس از بازداشت او تهیه کند. احمد آقا تلفنی خواست که در یکی از شب‌های مراسم سالگرد ارتحال امام سخنرانی کنم؛ پذیرفتم.

شنبه ۲۹ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۳ شوال ۱۴۱۰ | ۱۹ می ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [جواد] ازه‌ای، [مشاور فرهنگی رییس جمهور] آمد. عازم اروپا است. برای دانشجویان اسلامی خارج از کشور، [مبلغ ۵۰ هزار دلار] کمک گرفت. آقای [حمید] میرزاده، برای امور جاری و بازسازی آمد. از ضعف

موقعیت خودش در مقابل وزرا گله داشت؛ به وضع گذشته خو گرفته است.

آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در مقر سازمان ملل] آمد. گزارش مسایل سازمان ملل را داد. درباره مسأله کمک به آزادی گروگان‌ها، قطعنامه ۵۹۸ و مسایل دیگر صحبت شد. پیشنهادهایی در خصوص جذب نیروهای متخصص ایرانی خارج از کشور و تبلیغات داد.

آقای [علی محمد] بشارتی آمد و گزارش سفر به عربستان سعودی را داد؛ زیر بار تظاهرات سیاسی نرفته‌اند و منکر شده‌اند که به عمانی‌ها چنین چیزی را گفته باشند. گفت پنج بار و مجموعاً یازده ساعت، با [آقای سعود الفیصل]، وزیر امور خارجه عربستان مذاکره کرده و نتیجه نگرفته است؛ نظر خودش این بود که بپذیریم و به مکه برویم.

[آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران آمد. گزارش اقدامات را داد و برای طرح‌های اصلاحی، منجمله اتوبان کمربندی [آزادگان] و اتوبان نواب، استمداد و مشورت کرد. آقایان [سید هاشم] رسولی [محلّاتی] و [سید علی] قاضی عسکر، برای مسایل دبیرخانه ائمه‌جمعه و برنامه سمینارشان آمدند. درخواست می کردند، دبیرخانه [شورای سیاستگذاری] ائمه‌جمعه، به عنوان نهاد انقلابی باشد.

شب با رهبری و احمد آقا جلسه داشتیم. درباره حج مذاکره کردیم. قرار شد بدون موافقت با برنامه [راهپیمایی] برائت [از مشرکین]، نیرویم و اطلاعاتیه بدهیم. درباره نامه سرگشاده لیبرال‌ها صحبت شد. در مورد پاکستان و انتظار کمک ما در مقابل هند و مسایل دیگر هم مذاکره شد.

یکشنبه ۳۰ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۴ شوال ۱۴۱۰ ۲۰ می ۱۹۹۰

عفت همراه چند نفر از همسران شهدا، با اتومبیل عازم مشهد بود. دعای سفر خواندم؛ رفت. ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. مدیران صنایع بنیاد مستضعفان آمدند؛ برایشان در مورد فضیلت تولید بیشتر صحبت کردم^۱.

۱ - در این دیدار که بیش از ۱۵۰ تن از مدیران عامل شرکت‌های تولیدی حوزه معاونت صنایع و معادن بنیاد مستضعفان و جانبازان حضور داشتند، آقای هاشمی گفت: «سرمایه عظیم بنیاد مستضعفان و جانبازان، امروز در درجه لطف



آقای [محمدحسن] اختری، سفیرمان در سوریه آمد؛ راجع به خواسته حزب الله لبنان تذکراتی داد. با [آقای شیخ صبحی طفیلی دبیرکل حزب الله لبنان و اعضای] شورای مرکزی حزب الله لبنان ملاقات داشتم. توضیحاتی درباره خودشان دادند. آنها خواستار هماهنگ‌تر شدن با سیاست جمهوری اسلامی شدند. برای عملیات جدید اقلیم الفتح، با هدف رسیدن به جاده جنوب، به منظور ختم وضع موجود که می‌گویند به ضررشان است، خواستار اسلحه بیشتر و فروش نفت به یک تاجر شیعی شدند، به منظور اینکه نصف سود را به حزب الله بدهد. گفتم در مورد مسایل نظامی، تصمیم‌گیری با رهبری است.

آقای [علیرضا] محبوب، [دبیرکل خانه کارگر] آمد. درباره مسکن کارگران استمداد کرد. آقای [منوچهر] متکی، [معاون بین الملل وزارت امور خارجه] آمد. راجع به شرایط سیاسی بین‌المللی توضیحاتی داد و خواستار شرکت من در مجمع عمومی سال آتی سازمان ملل شد؛ نپذیرفتم. اصولاً ضرورتی برای سفر به غرب نمی‌بینم و گفته‌ام چون انقلاب جدید است، اول باید سران آنها به تهران بیایند. در مورد تأسیس مراکز غیردولتی، جهت فعالیت در سطح جهان برای تبلیغات، اجازه خواست.

آقای [حسین] کاظم پور [اردبیلی] آمد. گزارش توافق نهایی با آماکو در مورد پرداخت خسارت را داد و موافقت در مورد شرکت ژاپن در بازسازی را خواست که بانک مرکزی، قیمت مؤثر دلار را به گونه‌ای تعیین نماید که سطح درآمد سرانه را پایین بیاورد تا وام‌های ارزان بگیریم؛ گویا ژاپن برای کشورهایی که درآمد سرانه آنها زیر دو هزار دلار است، کارمزدی در حدود ۲/۵ درصد می‌گیرد؛ موضوع را به آقای [محسن] انوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] گفتم.

پانزدهم به جانبازان تعلق می‌گیرد که انسان‌های عزیزتر و شریف‌تر از آنها سراغ نداریم. اینها کسانی هستند که به خاطر دفاع از اسلام و انقلاب، سلامت خود را از دست داده‌اند و ما هر قدر بتوانیم، باید در فراهم آوردن زندگی و رفع مشکلات‌شان تلاش کنیم. ایشان تولید را به عنوان کلید حل مشکلات اقتصادی کشور توصیف کرد و گفت: «هیچ راهی جز توسعه تولید نداریم و اگر تولید نکنیم، مجبور به واردات هستیم که این امر در کشوری که قادر به تولید است، خبائث محسوب می‌شود و در آن صورت، ایجاد تعادل مفهومی ندارد. سیاست اقتصادی دولت، اشباع بازار از تولیدات داخلی و هدف آن تقویت صنایع است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

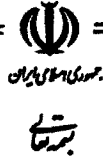


عصر به جلسه هیأت دولت نرفتم. کارها را انجام دادم و برای رفع خستگی، دوش گرفتم. شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. درباره سمینار اهل بیت و حزب الله لبنان و مسایل افغانستان و مسایل داخلی مذاکره کردیم و تصمیم‌گیری نمودیم. ساعت ده ونیم شب به خانه آمدم.

دوشنبه ۳۱ اردیبهشت ۱۳۶۹ | ۲۵ شوال ۱۴۱۰ | ۲۱ می ۱۹۹۰

بعد از نماز تا ساعت هشت صبح، برای سخنرانی کنفرانس جهانی اهل بیت مطالعه کردم. ساعت هشت ونیم به حسینیه ارشاد رفتم و سخنرانی افتتاحیه را انجام دادم؛ جلسه باشکوهی بود؛ شخصیت‌های علمی و روحانی داخلی و خارجی حضور داشتند. به منزل برگشتم. ظهر، فائزه از منزل فاطمی و خودش برای مان غذا آورد. حاجیه والده مهمان فاطمی بودند. یاسر با من بود. عصر والده و همشیره‌ها - فاطمه و صدیقه - آمدند. شام هم ماندند. غذا از بیرون آوردند.

۱- آقای هاشمی با بیان اینکه، ارتباط و همفکری میان پیروان اهل بیت ضروری است، گفت: «این امر در هماهنگی و وحدت عمل میان پیروان اهل بیت علیه السلام، کمک بزرگی به وحدت اسلامی و تلاش در جهت درمان دردهای دنیای اسلام خواهد بود و اگر به چنین نقطه‌ای برسیم، می‌توانیم به نفع مسلمین، یک حرکت جهانی را به‌وجود آوریم. مساله امروز جهان اسلام، حُجیت منابع اسلامی است که به چه چیزی استناد و اتکا کنیم و اگر این مشکل حل شد، هر کس می‌تواند به عقیده خود باقی بماند و ما در عمل به اتفاق برسیم. این کنفرانس می‌تواند پایگاه وحدت جهانی اسلام را تحکیم بخشد. اهل بیت پیامبر(ص)، در جایگاه رفیعی قرار دارند که می‌توانند محور اساسی تمامی فرق اسلامی باشند.» ایشان سپس با تأکید بر اینکه ایران اسلامی، پایگاه تمامی مسلمانان جهان محسوب می‌شود، اظهار داشت: «امام خمینی، رهبر عظیم‌الشأن و فقیه انقلاب اسلامی ایران، به همه جهان اسلام تعلق داشت و وجود عزیزش که در سلطه عرفان الهی قرار داشت و نیز تفکر الهی ایشان، محدوده جغرافیایی نمی‌پذیرفت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



تاریخ اعلامیه
هرست
لطفاً در پاسخ به شماره
بالا اشاره فرماید

رہاست محترم جمهوری اسلامی ایران
حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی دام عزه

باسلام و دعای خیر،

پروپازیدیسر نوشت ساز جنابعالی از نمایشگاه تولیدات شرکتهای تعاونی فرش دست بافت در سطح استان خراسان که در منطقه مرزی رازوجرگلان برپا شده بود و با امت امید قشورز حمتکش و محروم قالیباف میباشد و پروتوضیحات حضوری مسئول منابع دستی جهاد خراسان خدمت جنابعالی معروض میدارد، که در سال ۶۷ پستی از بازه یکمیسوم و ویژه ای از سوی نخست وزیر از منطقه رازوجرگلان و تهیه طرح جامعی برای منعت فرش بافی منطقه، هیئت محترم وزیران فرآن زمان تصویب نمودند که وام قرش الحسنه به مبلغ / ۳۰ میلیون تومان در - اختیار شرکت تعاونی فرش رازوجرگلان از طریق بانک ملی قرار گیرد. ولی متأسفانه پس از تغییرات قوه اجرائیه کشور و اینکه قطعیت پرداخت وام نیازمند مکاتباتی با مسئول آن هیئت ویژه (برادر میرزاده) بود. لذا از آن زمان تاکنون با پیگیریهای شما که انجام شده هنوز شرکت تعاونی فرش جرگلان موفق به دریافت وام نشده است. بدینوسیله از آن مقام محترم استدعا میشود مقرر فرمائید موضوع پیگیری و اقدام لازم مبذول گردد. %

رئیس سازمان جهاد سازندگی خراسان
محمدعلی شم آبادی

جناب آقای هاشمی رفسنجانی
سلام درام جناب در کمیته فنی رازوجرگلان
در خصوص طرح فرش دستباف
رازوجرگلان

۴۶۹۴

مشهد : چهارراه بسیج شیابان پیش آهنگ تلفن ۶ - ۴۹۹۹۱



خرداد ۱۳۶۹





۲۲ می ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۱ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۶ شوال ۱۴۱۰

صبحانه را با حاجیه والده و همشیره‌ها- فاطمه و صدیقه- صرف کردم. به یاسر و مهدی گفتم آنها را برسانند و به دفترم رفته. در گزارش‌ها، وحدت دو یمن شمالی و جنوبی^۱ و تلاش برای تشکیل [کنفرانس] سران عرب در بغداد که با مخالفت سوریه مواجه است، جلب توجه می‌کند.

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، برای امور بازسازی و جاری آمد و از عدم همکاری بانک‌ها و وزرا با ایشان گله‌داشت. هیأت‌های هفت نفره^۲ و واگذاری زمین آمدند و گزارش کار دادند. صحبت کردم^۳ و تشویق‌شان نمودم. اسناد زمین به جمعی

۱- یمن تا قبل از سال ۱۹۹۰ میلادی، دو کشور همسایه بوده به نام‌های جمهوری عربی یمن (یمن شمالی) و جمهوری دمکراتیک یمن (یمن جنوبی). در سال ۱۹۹۰ طی پیمانی این دو کشور با هم متحد شدند و جمهوری یمن بوجود آمد. در سال ۱۹۹۴ جنگ خونینی بین دو طرف رخ داد، که سرانجام شمالی‌ها بر جنوبی‌ها چیره شدند و اتحاد پابرجا ماند.

۲- بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و به دنبال بلاتکلیفی که در بخش زمین در سطح کشور بوجود آمد، بسیاری از مالکین با زارعین ساکن روستاها دچار اختلاف شدند و در بعضی از نقاط کشور نیز، گروه‌های سیاسی اقدام به تقسیم اراضی مالکین بین کشاورزان نمودند، بنابراین ضرورت تعیین مرجعی برای رسیدگی به اختلافات مالکیت اراضی احساس شد. چند نفر از مراجع تقلید، از طرف شورای انقلاب ماموریت یافتند که طرحی ارائه دهند؛ به این ترتیب قانون نحوهٔ احیا و واگذاری اراضی کشاورزی تهیه و در ۵۹/۱/۲۶ به تصویب شورای انقلاب رسید. در راستای همین قانون، هیات‌های هفت نفره، در اجرای بندهای الف، ب، ج، د، قانون، مجاز به واگذاری اراضی موات و منابع ملی، بایر و دایر شدند. پس از مدت کوتاهی، به دنبال مشکلاتی که در اجرای بندهای ج و د پیش آمد، به فرمان رهبر انقلاب، اجرای این دو بند متوقف گردید، اما از بدو تصویب این قانون، در اجرای بندهای الف و ب، (اراضی موات و منابع ملی) به کشاورزان کم زمین، بی‌زمین و علاقمندان به شغل کشاورزی در قالب تعاونی‌های مُشاع و شرکت‌های سهامی زراعی و تعاونی تولید واگذار شد.

۳- آقای هاشمی، ضمن قدردانی از عملکرد هیأت‌های واگذاری زمین، در تقسیم ۵۰۰ هزار هکتار از اراضی موات کشور به ۹۰ هزار خانوار روستایی گفت: «صرف نظر از آثار تولیدی و عمرانی، این امر از جنبه انسانی اهمیت بسیاری دارد و از دیدگاه اسلامی، آباد کردن زمین، آن هم زمین‌هایی که قرن‌ها به‌صورت موات باقی مانده بود، از عبادات بزرگ است. می‌دانیم یکی از زیباترین کارها از نظر اسلام و بزرگان دین ما، کشاورزی و آبادی زمین است و این امور با مشاغل دیگر قابل مقایسه نیست و ترویج این راه و احیای اراضی، مورد رضایت حضرت علی بن ابیطالب (ع) است و افرادی که از هیچ به زندگی شرافتمندانه‌ای رسیده‌اند و دارای ملک، سرپناه، مزرعه و وسایل امرار معاش برای خود و خانواده‌شان شده‌اند، از آثار زحمات شما بهره خواهند گرفت. مسأله کشت موقت یعنی حدود ۷۰۰ تا ۸۰۰ هزار هکتار از اراضی مشکلی را ایجاد کرده بود که می‌بایستی تکلیف این امر روشن می‌شد و مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت، با حمایت حضرت امام رضوان الله تعالی این راه را باز کردند و شما



از کشاورزان اهدا شد.

آقای [محمدعلی] صدوقی، [نماینده ولی فقیه و امام جمعه یزد] برای مسایل یزد آمد و از روند کار مجلس ابراز نگرانی کرد و از فعال کردن کارخانه‌ها و تصویب انتقال آب از اصفهان به یزد تشکر نمود. عصر شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. بیشتر وقت را اختلاف نمایندگان رهبری در دانشگاه‌ها با دفتر تحکیم وحدت و جهاد دانشگاهی گرفت. قرار شد با تنظیم اساسنامه‌های اینها، جلوی تداخل وظایف گرفته شود.

شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. تا ماده ۶۱ قانون کار اصلاح شد؛ خوب پیش می‌رود. خیلی خسته بودم. شب در دفترم ماندم. یاسر هم آمد. عفت از مشهد تلفن کرد؛ از وضع سفرش راضی است.

۲۳ می ۱۹۹۰

چهارشنبه ۲ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۷ شوال ۱۴۱۰

تا ساعت ۴ صبح کار کردم. آقای [مسعود] صادقی [آزاد]، نماینده کلیر و آقای [مرتضی] الویری، نماینده تهران و آقای [اسحاق] جهانگیری، نماینده جیرفت آمدند و راجع به مسایل حوزه‌های انتخابیه خود و مسایل سیاسی و اقتصادی مذاکره شد.

آقای [رضا] امراللهی، [رییس سازمان انرژی اتمی] آمد و برای امور انرژی هسته‌ای، بودجه اضافی خواست؛ مدعی است اسپانیا آماده همکاری در تکمیل نیروگاه بوشهر است. آقای [ابوالفضل] توکلی بینا، [مشاور رییس جمهور در امور اصناف] آمد. از کارهای [آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران انتقاد داشت؛ مطلب مهمی نبود. جناح راست با شهردار تهران موافق نیست.

ناهار آقای [عباس واعظ] طبسی، تولید آستان قدس [رضوی]، مهمانم بود. درباره امور کشور مذاکره داشتیم؛ از تندروی‌های رادیکال‌ها انتقاد داشت. عصر، محسن همراه آقای



محسن صانعی، [فرزند آقای حسن صانعی، رییس بنیاد ۱۵ خرداد] آمد و از فعال شدن کارخانه‌های بنیاد ۱۵ خرداد گفت.

دکتر [علی‌اکبر] ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد؛ نامه‌ی جواب صدام حسین را آورد. در جواب نامه‌ی جوابیه من نوشته، به مطالب تند نامه من انتقاد نموده^۱ و برادرش برزان [تکریتی] را به عنوان نماینده خود معرفی کرده که با نماینده ما آقای سیروس ناصری در ژنو، برای

۱ - صدام حسین، رییس جمهور وقت عراق، در نامه خود که عنوان آن برای آیت‌الله خامنه‌ای و آیت‌الله هاشمی بود، به انتقاد از مفاد پاسخ آقای هاشمی به نامه‌ی اول پرداخته و نوشته است: «نامه شما» بیش از یک بار توسط من و برادرانم در کادر رهبری عراق مطالعه شد؛ گرچه برداشت ما از نامه مزبور این بود که شما با پیشنهاد ما در زمینه برگزاری ملاقاتی در سطح سران برای حل و فصل قاطع و نهایی مشکلات موجود بین دو کشور که علت کشمکش و یا نتیجه آن بوده، موافقت دارید و ما از این امر خوشحال شدیم؛ ولی روح پیام شما آن چنان که ما امیدوار بودیم نبود، زیرا مقدمه پیام در هر جا که فرصتی دست داده، شامل عبارت‌های دو پهلو و پایان آن خشن بوده است. آقایان! آن‌گاه که ما به مکاتبه مستقیم با شما اندیشیدیم، وضعیت ویژه موجود در رابطه فیما بین را بررسی کرده و به این نتیجه رسیدیم که روش مکاتبه مستقیم و رابطه‌ای که براساس آن به وجود می‌آید، روش مفیدتر برای تحقق ملاقات و گفتگوی مستقیم است و هیچ روشی برای تحقق صلح مطلوب بین ایران و عراق، بلکه بین امت عرب و ایران سودمندتر و کارآتر از آن نیست. ما می‌دانیم و فرض بر این است که شما نیز می‌دانید صلح بین دو کشور، نمی‌تواند براین اساس که مقرون به باور طرف دیگر باشد، تحقق یابد و عنایت یک طرف به صلح، بدون آنکه به موازات آن اندیشه‌ها، مفاهیم و روش‌ها توسط طرف مقابل نیز مورد عنایت قرار گیرد، مفید فایده نخواهد بود. ما پیش از آنکه نخستین نامه را بنویسیم، این نکته را به یاد آوردیم که هر یک از طرفین در طول ده سال گذشته، شدیدترین و خشن‌ترین عبارت‌ها را علیه یکدیگر به کار گرفته و به سم رسانده بود. لکن صرف نظر از آثار آن روش، و چگونگی تأثیر آن که یکی از ابعاد کشمکش و جنگ بین ما بود، آن روش نتوانست صلح را محقق سازد. از جمله عباراتی که در نامه شما آمده «جنگ تحمیلی» و «کند - ذهنی» است و با جمله «والسلام علی من اتبع الهدی» به جای «والسلام علیکم» که قاعدتاً در چنین نامه‌هایی به کار گرفته می‌شود، ختم شده است. از آنجا که ما صلح را تنها به خاطر جایگاه عظیم آن در وجدان خود و به دلایل ایمانی می‌خواهیم، مفاهیم و اصطلاحاتی در نامه خود به کار بردیم که با معیارهای انسانی و اهداف والای ما سازگار باشد، لذا فقط از عباراتی خداپسند و مردم‌پسند استفاده کردیم. و این امر در وهله اول، بدان معنا نیست که تغییری در تمام مفاهیم و دیدگاه‌های ما حاصل شده است، بلکه به معنای این است که ما مایل به گشودن باب جدیدی هستیم که به دل طرف مقابل نزدیک‌تر باشد و قدرت‌آثرگذاری بیشتری بر آن داشته باشد تا به صلحی که ما آن را هدف شریفی می‌دانیم و به سود ملت‌مان و بشریت است، خدمت کنیم. از آنجا که این روش، شایسته و مناسب برای چنین مقصد و راهی است، بنابراین وظیفه اقتضا می‌کند که شیوه‌ی جدیدی را در نامه‌نگاری غیر از شیوه‌ی زمان جنگ یا پیش از آن بیازماییم. مضافاً اینکه به کارگیری الفاظ و عباراتِ زمان جنگ، این توهم را به وجود نمی‌آورد که به کاربرنده آن الفاظ، به قدرتی افزون بر قدرت شناخته شده آن در زمان جنگ، دست یافته است، کماینکه این شیوه، کمکی به اثبات حقانیت یک امر نمی‌کند. متن کامل این نامه در بخش ضمائم همین کتاب به چاپ رسیده است. رجوع کنید ← کتاب «دوازده نامه، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۶».



آماده کردن زمینه ملاقات سران مذاکره کنند. اصرار کرده است که ملاقات باید بین رهبری و رییس جمهور ایران از یکسو و او و جانشینش از سوی دیگر باشد. قرار شد در جلسه شورای امنیت روز شنبه به بحث گذاشته شود. در جلسه دولت شرکت کردم و شب در دفتر ماندم. برای رفع خستگی دوش گرفتم.

پنجشنبه ۳ خرداد ۱۳۶۹ | ۲ شوال ۱۴۱۰ ۲۴ می ۱۹۹۰

بعد از نماز صبح، تا ساعت هشت کار کردم. سپس به ورزشگاه شهید شیرودی رفتم و برای نظامی‌ها به مناسبت روز رزمندگان - فتح خرمشهر - سخنرانی کردم.^۱ به دفترم برگشتم. دانشجویان اعضای انجمن‌های اسلامی سراسر کشور آمدند. درباره سیاست سازندگی کشور، برای‌شان مفصل حرف زد و تندروی‌ها و افراط‌ها را محکوم کردم.^۲

۱ - مراسم سالروز فتح خرمشهر، با اجتماع یگان‌های نمونه نیروهای نظامی و انتظامی در ورزشگاه شهید شیرودی برگزار شد. آقای هاشمی در سخنانی، ضمن تجلیل از ایثارگری‌های رزمندگان اسلام در هشت سال دفاع مقدس گفت: «پیروزی رزمندگان اسلام در عملیات خرمشهر، چشم جهانیان را خیره کرد و این پیروزی، فصل جدیدی در تاریخ انقلاب اسلامی گشود. قبل از عملیات مهم فتح‌المبین و بیت‌المقدس، ناظران جهانی معتقد بودند که اسلام در ایران ماندنی نیست و انقلاب اسلامی رو به زوال است. تنها اختلاف آنها تاریخ سقوط انقلاب بود، اما ظرف چند ماه با پیروزی‌های رزمندگان اسلام، تحلیل‌های آنان عوض شد. پیروزی نیروهای مسلح ما در آزادسازی خرمشهر، اسلام و انقلاب را بیمه کرد و دشمنان را از رسیدن به اهداف نامشروع خود مأیوس ساخت. نیروهای مسلح ما افتخار نجات انقلاب اسلامی از خطر سقوط را در تاریخ پرافتخار خود ثبت کردند و راه روند تکاملی انقلاب را هموار ساختند که در این راه خشم استکبار را نیز برای خود خریدند. تا قبل از آزادسازی خرمشهر، نیروهای مسلح ما به عنوان یک نیروی سنتی و معمولی که در کشورهای جهان سوم باری بر دوش ملت‌های ضعیف است عنوان می‌شد، ولی پس از این پیروزی عظیم، به عنوان نیروهای مسلح و متکی بر مردم در دنیا عنوان شد. اکنون مسئولیت ما نسبت به گذشته بیشتر است و ساده اندیشی است اگر فکر کنیم با خاموش شدن آتش جنگ در جبهه‌ها، آتش کینه دشمن هم خاموش شده است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای هاشمی در تحلیلی، علل شکست انقلاب‌ها را شیوه‌های نادرست رسیدگی به امور مردم، جدا شدن از اراده آنان، غلطیدن به دیکتاتوری و عدم توجه به نیازهای مادی مردم و سازندگی و رشد استعدادها و بهره‌گیری از منابع دانست. در بخشی از این سخنرانی آمده است: «سیاست دولت، سیاسی ضد استکباری و توأم با سازندگی کشور است. دانشجویان مسلمان در دانشگاه‌ها باید با ایجاد محیط سالم و منطقی، رسالت انقلابی و علمی خود را ایفا کنند. خوب درس بخوانند و در رشته‌های مختلف مورد نیاز کشور، تخصص کسب کنند. در دوران سازندگی، یکی از مهمترین اقدامات انقلابی برای ما، تلاش در سازندگی و بالا بردن سطح تولید و حرکت به سوی خودکفایی و کم کردن

ملاقاتی با مدیران آستان قدس رضوی داشتیم. گزارش وضع دادند و استمداد کردند؛ وعده کمک ارزی دادم.^۱ با [آقای ابوحسن عمر]، وزیر خارجه مالزی^۲ و [آقای بی‌وت]، وزیر انرژی کِنیا جداگانه ملاقات داشتیم. کنیایی‌ها، پیام رییس جمهورشان را دربارهٔ گروگان‌ها آوردند و گفتند از [سمیر] جمع‌ج، [رهبر حزب نیروهای لبنانی؛ فالانژیست‌ها] شنیده‌اند که گروگان‌های ایرانی زنده‌اند و اجازه خواستند که گروگان‌ها [ی‌غربی] با اسرای شیعه [=زندانیان لبنانی] در اسرائیل، در کنیا مبادله شوند؛ پذیرفتم.^۳

طناب‌بازها و وابستگی به خارج است. کفر جهانی برای خشکاندن ریشه اسلام و گرفتن طراوت انقلاب، پس از یأس از شکست ما در تهاجم‌های گوناگون، توطئه اختلال در سیاست سازندگی را در پیش گرفته که به ملت ما و سایر دوستان انقلاب اسلامی بیاوراند که انقلاب اسلامی توان سازندگی ندارد و برای رسیدن به این هدف شوم، رذیلت‌ها عمل می‌کند و در راه سازندگی کشور مانع ایجاد می‌کند. کفر جهانی در همین ارتباط، از طریق عوامل مرموز خود، با طرح شعارهای مزاحم و تردیدآور، مایهٔ دل‌سردی مجریان دلسوز و نیروهای انقلابی می‌شود و اموال و دارایی‌ها و حقوق مسلم مردم ما را غاصبانه تصاحب یا مسدود می‌کند. انتظار ما این است که نیروهای انقلابی و مخصوصاً قشر دانشجو، بتوانند با تحلیل درست و اتخاذ موضع مناسب در این مقطع، توطئه استکبار و مخصوصاً آمریکا را خنثی نمایند و اجازه ندهند عوامل مرموز فتنه‌گر از احساسات مقدس آنها بهره‌برداری کنند. ادارهٔ انقلابی که دارای هدف و آرمان‌های جامع و همه‌جانبه است و برای خود رسالتی جهانی براساس اسلام قائل است، کاری بسیار دشوار و پیچیده است و یک‌نوعی‌نگری و عدم توجه به نیازها و امکانات و خطرها، ممکن است ضربه‌هایی به انقلاب بزند که جبران‌ناپذیر باشد و این مسئولیت، امروز بردوش نسل حاضر و نیروهای دانشگاهی، مسئولین و دستداران انقلاب است که در جهت تأمین مهمترین آرمان انقلاب که استقلال اقتصادی و خودکفایی و قطع رشته‌های وابستگی مادی است، کارساز باشند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - در این دیدار، آقای هاشمی با قدردانی از عملکرد مطلوب آستان قدس رضوی، اظهار داشت: «وقتی از بیرون به واحدهای بزرگ کشور نگاه می‌کنیم، می‌بینیم که آستان قدس، بحمدالله شکل منسجم و مناسبی دارد و گردش پول ۲۰۰ میلیارد ریالی در این آستان، نشان‌دهندهٔ مدیریتی نیرومند و قوی است. این مجموعه در خدمت زائرین حضرت ثامن الحجج (ع) و مایهٔ آبرو و اعتبار اسلام و روحانیت است و تکلیف ماست که سعی کنیم در آنجا مشکلاتی نداشته باشیم.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای «ابوحسن عمر» در این دیدار، هدف از سفر به ایران را یافتن زمینه‌های توسعه همکاری بین دو کشور ذکر کرد و از تشکیل کمیسیون مشترک دو کشور به عنوان عامل مهمی برای رفع مشکلات در ایجاد مناسبات و افزایش تجارت بین جمهوری اسلامی ایران و مالزی نام برد و گفت: «دو کشور در زمینه مسایل بین‌المللی، نظیر جنگ عراق علیه ایران، فلسطین، جامو و کشمیر، افغانستان و کامبوج نظرات مشترکی دارند. به اعتقاد ما ایجاد صلح پایدار در منطقه، مشروط بر اجرای کامل قطعنامه ۵۹۸ است.» در پایان این دیدار، وزیر امور خارجه مالزی، دعوت رسمی پادشاه مالزی از آقای هاشمی برای بازدید از این کشور را تقدیم کرد.

۳ - در این دیدار، وزیر انرژی کِنیا، با اشاره به اینکه کنیا تلاش‌های جمهوری اسلامی ایران را در برقراری صلح پایدار در منطقه با جدیت دنبال می‌کند، گفت: «قطعنامه ۵۹۸ چارچوب بسیار خوبی برای تحقق صلح در منطقه است و



آقای محسن رضایی آمد. برای رفع مشکلات سپاه و کمک به موافقت رهبری با کناره گیری اش استمداد کرد؛ تشویق کردم که بماند. آقای مسیح مهاجری، [مشاور اجتماعی رییس جمهور] آمد؛ عازم سفر به غرب است و تذکراتی داشت. عصر مدیران بانک مرکزی آمدند. گزارش وضع اقتصادی و صحت تصمیمات اقتصادی و سیاست های ارزی را گفتند. خبر دادم که با اجازه رهبری، پانصد میلیون دلار به قیمت آزاد باید فروش برود و ریال آن، به مصرف نهضت سواد آموزی و موارد ضروری دیگر برسد و در جهت پایین آوردن قیمت ارز آزاد صرف شود. شب به خانه آمدم. فائزه هم برای پذیرایی آمد. عفت تلفنی از مشهد صحبت کرد.

۲۵ می ۱۹۹۰

جمعه ۴ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۹ شوال ۱۴۱۰

تا ساعت ده ونیم صبح، در خانه در مورد مسایل فقهی مطالعه می کردم. محسن آمد و گزارش بازرسی از اختلاف شهرداری تهران و سازمان تبلیغات اسلامی بر سر صدور مجوز ساختمان و همچنین الزام کارخانه های چرم سازی به خروج از محدوده شهری را داد. برای اقامه [نماز] جمعه به دانشگاه تهران رفتم! عصر هم در خانه استراحت و مطالعه داشتم.

مقاومت جمهوری اسلامی ایران، در جنگی که بر این کشور تحمیل شد، همواره مورد ستایش مردم کنیا بوده است. من از طرف ملت، سالروز فتح خرمشهر را به جناب عالی و ملت ایران تبریک می گویم. آقای هاشمی نیز ضمن ابراز خشنودی از مواضع صلح دوستانه کنیا، به لزوم هوشیاری دولت ها و ملت های آفریقایی در قبال مسأله آفریقای جنوبی تاکید کرد و اظهار داشت: «دولت های آفریقایی و مردم این کشورها باید هوشیار باشند و به نحوی عمل کنند که حقوق از دست رفته مردم آفریقای جنوبی اعاده شود. ما نیز در این مسأله انسانی در کنار شما هستیم. امیدوارم روابط دو کشور در همه زمینه های مورد علاقه طرفین گسترش یابد.»

۱- در خطبه اول، بحث عدالت اجتماعی در اسلام پی گرفته شد و موضوع اقتصادی «مصرف» از جنبه های مختلف آن، دیدگاه اسلام پیرامون مصرف و حدود آن، برخورد اسلام با ریاضت در مصرف و همچنین لزوم توجه به موقعیت روایات و احادیث مربوط به مسأله مصرف، مورد بررسی قرار گرفت. در خطبه دوم، خطیب جمعه تهران مطالبی درباره اولین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، سالگرد فتح خرمشهر و مسایل مربوط به بازسازی مناطق جنگی، فاجعه فلسطین، ترور مولوی فاروق در کشمیر و اجلاس شورای امنیت در ژنو به نمازگزاران ارائه کرد. در بخشی از خطبه دوم آمده است: «وقتی ما درباره نورانیت خورشید بگوییم، خودمان را خسته کردیم، دلیل عمده اش همین روشنی است که اطراف مان هست. بیش از این چه چیزی می توانیم بگوییم؟ امام را همه خوب می شناسند و در ایام مراسم ایشان هم، باز گویندگان و نویسندگان، مسایل دانسته مردم را باز هم توضیح خواهند داد و خوب هم هست. اما الله

۲۶ می ۱۹۹۰

شنبه ۵ خرداد ۱۳۶۹ | ۱ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

آقای [منصور] رضوی، [معاون رییس جمهور و] دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی آمد. مطالبی درباره سازمان‌های دولتی کشورهای پیشرفته داد و پیشنهادهایی برای اصلاح امور اداری داشت. برای کمبودهای مادی زندگی کارکنان استمداد کرد و از کسالت خود گفت.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره نامهٔ دوم صدام [حسین، رییس جمهور عراق] بحث کردیم و مطالبی که باید در جواب آن بگنجانیم، مشخص شد. نظر اکثریت این بود که عراق دنبال صلح است. شب در دفترم ماندم.

۲۷ می ۱۹۹۰

یکشنبه ۶ خرداد ۱۳۶۹ | ۲ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

صبح، پیش‌نویس جواب نامه دوم صدام را تهیه کردم. خانواده‌های شهدا و اسرای لبنان آمدند؛ همسر شهید «راغب حرب» متنی خواند. برای آنها صحبت کردم. آقای [جلیل] بشارتی، مسئول دفتر مناطق محروم [ریاست جمهوری] آمد؛ مطابق معمول، برای نیازهای مناطق محروم استمداد کرد.

آقای [اکبر] ترکان، [وزیر دفاع] آمد. درباره صنایع نظامی، خرید تجهیزات و بودجه دفاعی مذاکره شد. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد. درباره سفر به کرمان، بافق و سیرجان برای افتتاح راه آهن سیرجان صحبت کرد؛ تحت تأثیر قرار گرفته است.

اهمیت قضیه اینجاست که امام سمبل انقلاب بودند و طراوت حضور امام در جامعه ما، به معنای طراوت و نشاط انقلاب است و ضعف حضور امام در میان ما، نشانه ضعف و عقب رفت انقلاب می‌باشد. این موضوعی است که دشمنان ما ارزیابی خواهند کرد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - شهید شیخ راغب حرب، شیخ‌الشهدای مقاومت اسلامی لبنان، امام جمعه شهرک جیشیت، از سران جنبش حزب الله بود. او در مدت اشغال جنوب لبنان توسط اسرائیل، به صورت پنهانی به خانواده شهدا، مجروحین و اسیران کمک می‌کرد که باعث ایجاد «بنیاد شهید لبنان» یکی از مؤسسات زیرمجموعه حزب الله شد. شیخ راغب حرب، در شب جمعه ۲۸ بهمن ۱۳۶۲ توسط صهیونیست‌ها به شهادت رسید. روحش شاد.



ملاقات با خانواده شهدای لبنان

عصر هیأت دولت جلسه داشت. [آقای عیسی کلانتری]، وزیر کشاورزی اطلاع داد که کشور قطر خواهان استفاده از آب ایران، از طریق احداث لوله از زیر دریا است؛ این درخواست مورد استقبال هیأت دولت قرار گرفت. مغرب، نمایندگان رهبری در سپاه آمدند. آقای [محمود] محمدی عراقی، [نماینده ولی فقیه در سپاه پاسداران] گزارش داد و من برایشان صحبت کردم. نماز مغرب و عشاء را با من خواندند.

شب آیت الله خامنه‌ای مهمان من بودند. متن جواب به صدام را خواندیم؛ تأیید شد!

۱ - متن کامل نامه در بخش ضمائم همین کتاب چاپ شده است. در بخشی از این نامه آمده است: «با اینکه به طور مکرر تأکید بر لزوم اجتناب از اتخاذ مواضع بحث‌انگیز و عکس‌العمل‌زا در نامه‌ها شده، در نامه دوم اشاراتی به بعضی ادعاها آمده که با این تأکیدات ناسازگار است و توجه دارید که حقوق، نه براساس دریافت‌ها و خواسته‌های شخصی، بلکه بر مبنای قوانین و مقررات شناخته شده تعریف می‌شود. به اعتقاد ما، یکی از مهمترین اصولی که متضمن برقراری صلحی بادوام و شرافتمندانه بین دو کشور می‌باشد، اصل وفای به عهد و احترام به تعهدات بین‌المللی است. ما تأکید شما را بر اعتبار قطعنامه ۵۹۸ مثبت تلقی می‌کنیم، ولی شایان ذکر است که این قطعنامه روشن و خالی از ابهام است و می‌تواند براساس روش‌های پیشنهادی دبیرکل [سازمان ملل] که مسئولیت اجرای آن را به عهده دارد، اجرا گردد. تکرار موضع غیر مفید که در چند دوره مذاکرات زیر نظر دبیرکل عدم کارایی آنها روشن شده، مشکل جلوه دادن تعیین طرف آغازگر جنگ که به موجب قطعنامه ۵۹۸ از وظایف کلیدی دبیرکل برای پایه‌گذاری صلحی جامع و پایدار است»

درباره مسایل مجلس و رادیکال‌ها و امور جاری کشور مذاکره کردیم. شب در دفترم ماندم.

دوشنبه ۷ خرداد ۱۳۶۹ | ۳ ذیقعدہ ۱۴۱۰ | ۲۸ می ۱۹۹۰

تا ساعت نُه صبح کارها را انجام دادم. آقای محمد علی انصاری، [رییس موسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام(ره)] آمد. گزارش پیشرفت ساختمان مرقد امام خمینی را داد و از تدارکات مراسم سالگرد گفت و استمداد کرد. آقای [علی اکبر] مسعودی خمینی آمد. از کشف گنجی خبر داد و خواستار بهره‌برداری از آن شد؛ گفتم این گونه ادعاها زیاد شنیده و گفته می‌شود که معمولاً تاکنون نادرست بوده است؛ تأکید بر صحّت مطلب داشت. قرار شد از طریق مرجع قانونی آن، سازمان میراث فرهنگی اقدام شود.

ساعت ده صبح، برای شرکت در مراسم سالگرد تأسیس مجلس، به مجلس شورای اسلامی رفتم. مراسم برگزار شد؛ من هم صحبت کوتاهی کردم؛ به نظرم شکوه سال‌های گذشته را نداشت. ناهار را به دفترم برگشتم.

عصر در جلسه شورای اقتصاد شرکت کردم. درباره موضوع صادرات و قیمت ماشین‌آلات مهندسی تصمیم‌گیری شد. شب در دفترم ماندم. فاطمی، یاسر و بچه‌ها هم آمدند. شام خوردند و شب هم ماندند.

سه‌شنبه ۸ خرداد ۱۳۶۹ | ۴ ذیقعدہ ۱۴۱۰ | ۲۹ می ۱۹۹۰

ساعت چهار و هجده دقیقه صبح، به حسینیه امام خمینی رفتم. در جمع ائمه جمعه سراسر کشور، صحبت مفصلی درباره سیاست‌های اقتصادی کردم^۱. به دفترم برگشتم و کارها را

چلین دو کشور است و بستن راه بر اقدامات تدریجی و گام‌های عملی، در جهت نیل به صلح جامع و نهایی و طرح ادعاهای فاقد دلیل و هر چیزی از این قبیل را که منافات با حسن نیت داشته باشد، با اهداف صلح‌طلبانه برای هیچ یک از دو طرف مناسب نمی‌دانیم.»

۱ - آقای هاشمی در این سخنرانی، ضرورت حضور مردم در صحنه سازندگی کشور و کمک به امر بازسازی مناطق آسیب دیده در جنگ تحمیلی را مورد تأکید قرار داد و از این مساله به عنوان یک امر اسلامی یاد کرد. ایشان لله



انجام دادم. آقای سید [محمدحسین] فضل‌الله، [از علمای سرشناس لبنان] آمد. راجع به مسایل لبنان و گروگان‌ها و مشکل نزاع بین حزب الله و امل بحث شد. عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. درباره اختلافات بین رادیکال‌ها و محافظه کاران و درگیری‌هایشان و همچنین مشکل نمایندگان رهبری [در دانشگاه‌ها] با جهاددانشگاهی و انجمن‌های اسلامی بحث شد. فائزه، از خانه فاطمی، برای من شام آورده بود.

چهارشنبه ۹ خرداد ۱۳۶۹ | ۵ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ | ۳۰ می ۱۹۹۰

ساعت هشت صبح به دفترم رفتم. آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] برای کارهای جاری آمد. خانواده آقای [مهرداد] کویکی که [به اتهام آتش‌زدن کتابفروشی پنگوئن، ناشر کتاب آیات شیطانی سلمان رشدی]، در انگلستان زندانی است، آمدند. به آنها گفتم اگر مسأله او را سیاسی کنند، ممکن است آزادی‌اش مشکل‌تر شود و انگلستان بهای بیشتری بخواهد.

[آقای عیسی کلانتری]، وزیر کشاورزی آمد. گزارش وضع محصولات کشاورزی و منابع طبیعی و مبارزه با آفات را داد؛ از وضع راضی است. [آقای هادی نژادحسینیان]، وزیر صنایع سنگین آمد و سیاست‌های جدید صنایع سنگین را گفت.

آقای [علی] فلاحیان، [وزیر اطلاعات] آمد. از تضعیف وزارت اطلاعات، در اثر برخوردهای انتقادی من در بعضی از جلسات دولت، اظهار نگرانی کرد؛ توضیحاتی برای او دادم و مطمئن‌اش کردم. حمایت و سیاست‌ها را توضیح دادم و از ایشان خواستم که در خط سیاست دولت عمل کنند و مأموران تندرو را مهار کنند که با سخت‌گیری‌ها، مردم را

همچنین بر اصل جدی گرفتن مشارکت مردم در این امر مهم تأکید کرد و نقش ائمه جمعه در تقویت روحیه ایثارگری و فداکاری مردم در صحنه بازسازی کشور را دارای اهمیت ویژه‌ای خواند و از حضور مردم در صحنه سازندگی و کمک به بازسازی مناطق ویران شده و آسیب دیده در طول جنگ تحمیلی، به عنوان یک حرکت فرهنگی معنوی و ارزشمند نام برد و از نمایندگان ولی قیامه و ائمه جمعه و نیز استاندانان استان‌های معین، خواست تا نقش عملی و فعال مناطق خود را برای به انجام رسانیدن بخشی از کار بازسازی شهرها و روستاهای جنگ زده مشخص نمایند. رجوع کنید— کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

آزار ندهند و آزادی‌ها را مخدوش نکنند؛ گفتم عمده انتقاد از دولت هم از همین بابت است و طبعاً من هم با آنها هم نظر می‌شوم. درباره دو نفر از افراد آنها که با شکایت منافقین، در آلمان بازداشت شده‌اند، اظهار نگرانی داشت؛ عصر خبر رسید که آن دو نفر آزاد شده‌اند.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشور] گفت درباره جلوگیری از برخورد و درگیری [جامعه] روحانیت [مبارز تهران] و [مجمع] روحانیون [مبارز تهران]، در انتخابات مجلس خبرگان [رهبری]، باید کار کرد و راه آن ائتلاف است. شب به خانه آمدم. عفت از مشهد برگشته و از سفرش راضی است.

۳۱ می ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۱۰ خرداد ۱۳۶۹ | ۶ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

آقای [محمدحسین] جهانگیری، نماینده قصر شیرین، آمد و برای امور مهاجران جنگ و بازسازی استمداد کرد. دکتر [عباسعلی] زالی، [وزیر سابق کشاورزی و نماینده کرج] آمد. تذکراتی در مورد کشاورزی و مشکلات کرج داشت. آقای [محمدسعید] تسلیمی آمد. درباره یکی شدن دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی گفت؛ هدفش این است که دانشگاه آزاد اسلامی دولتی شود، ولی باز هم دانشجویان آن شهریه بدهند. گفتم اگر یکی نشوند، باز هم باید از لحاظ علمی وضع همه مساوی باشد.

خانم [مریم] بهروزی، [دبیر کل جامعه زینب] آمد. درباره انتخابات هیأت ریسه مجلس گفت و برای جامعه زینب (س) کمک خواست؛ گفتم جمعیت زنان هم خواسته‌اند، اگر بنا باشد کمک شود، به همه خواهد شد. او خواستار تأسیس دفتر امور زنان و تهیه لوایح برای رفع مشکلات زنان شد. ظهر سلمانی برای اصلاح آمد.

آقای یزدانی، رییس فروشگاه‌های شهر و روستا آمد. گزارش وضع فروشگاه‌ها را در ۴۸۰ فروشگاه با ۹ میلیارد تومان گردش پول داد و خواستار اعتبار بیشتر برای توسعه و همچنین همکاری بهتر شهرداری تهران شد.

عصر آقای [جواد] ازه‌ای، [نماینده ولی فقیه در امور دانشجویان خارج از کشور] آمد و گزارش سفر به اروپا برای امور انجمن‌های اسلامی را داد. شب در مراسم سالگرد امام در



مرقد سخترانی کردم^۱. ساعت یازده و نیم شب به خانه رسیدم.

جمعه ۱۱ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۷ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ | ۱ ژوئن ۱۹۹۰

در خانه بودم. وقت به استراحت، مطالعه و آبیاری باغچه حیاط خانه گذشت. پیش از ظهر آقای [محمد رضا] توسلی آمد. به مناسبت سالگرد امام عازم سفر به پاکستان است. در مورد برخوردها و مذاکرات احتمالی مشورت کرد و برای کمک به طلاب پاکستان مقداری ارز خواست.

عصر والده و بستگان آمدند؛ دیداری انجام شد. محسن، [رییس دفتر بازرسی ویژه رییس جمهور] آمد. گزارش بازرسی در مورد مسأله [انتقال] چرم‌سازها را داد و پیشنهادی در مورد تولید سیمان مخصوص بنایی^۲ آورد که ارزان و ساده به دست می‌آید؛ موافقت کردم.

می‌خواهیم کارخانه‌های دباغی، چرم‌سازی، کوره پزخانه‌ها و صنایع سنگبری را که در داخل محدوده شهری، برای مردم و نظافت شهر و توسعه جنوب تهران مزاحمت دارند، به خارج از شهر منتقل کنیم؛ باید شهرک‌های مخصوص در مناطق مناسب برای هر کدام تهیه شود.

۱ - در بخشی از این سخترانی آمده است: «برخورد ما با اندیشه‌های امام، باید جامع باشد. امام در بیشتر مسایل اظهار نظر فرموده‌اند و هر کس ممکن است به لحاظ جریان فکری خودش، برخی از بیانات را مورد توجه و وسیله تقویت خود و باندش قرار دهد. ما باید به عنوان امت مخلص امام، به مجموعه بیانات امام احترام بگذاریم و از تقطیع فرمایشات ایشان جداً خودداری کرده و با افکار و اندیشه‌های امام برخورد صادقانه بکنیم. تعبد، صداقت، صراحت، صمیمیت و برخورد نزدیک با مردم، از ویژگی‌های بارز حضرت اما خمینی (ره) به عنوان یک رهبر اسلامی بود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخترانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - سیمان بنایی که جهت آجرچینی و بلوک‌چینی مورد استفاده قرار می‌گیرد، عبارت است از سیمان پرتلند به انضمام قدری مواد ژلانی PLASTICIZERS. در حال حاضر در دنیا بیش از ۶۰ نوع سیمان پرتلند تولید می‌شود و برای هر مصرفی، سیمان مخصوص آن طراحی و عرضه می‌گردد. ساختار مصرف سیمان در هر پروژه ساختمانی، به این ترتیب است که ۵۵ تا ۶۵ درصد سیمان به صورت بتن سازه‌ای، ۲۵ تا ۳۰ درصد به صورت ملات بنایی و ۵ تا ۱۰ درصد، به صورت قطعات بتنی مصرف می‌شود.

۲ ژوئن ۱۹۹۰

شنبه ۱۲ خرداد ۱۳۶۹ | ۸ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

در مراسم عزاداری پاسداران برای رحلت امام شرکت کردم. آقای [صادق] خلخالی [نماینده قم] آمد. از قطع مبلغ ۲۵۰ هزار تومان که در زمان تولیت آقای مولایی به مدرسه حکیمیه تحت اداره او داده می‌شده و اکنون آقای ری شهری، [تولیت آستان حضرت عبدالعظیم حسنی] قطع کرده است، ناراحت بود و از من استمداد کرد. همچنین از اینکه [آقای علی یونسی]، دادستان تهران، چند نفر از نمایندگان مجلس را که در اظهارات‌شان اهانت به افراد کرده‌اند و شکایت شده، احضار کرده است، هم نگران بود و هم شاکي و برای حل موضوع استمداد می‌کرد.

آقایان [شیخ حسین] هاشمیان و مجید انصاری، تلفنی از احتمال انتقال آقای فلاح از کرمان اظهار نگرانی و استمداد کردند. دکتر [گودرز] افتخار [جهرمی] آمد و گزارش مذاکرات [دیوان داوری] لاهه را داد؛ مطلب جدیدی نداشت.

عصر [آقای حسن خلیلیان]، فرماندار قم آمد. گزارش خدمات داد و از کم شدن اختیاراتش گلایه کرد. آقای [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد و در مورد آثار مثبت سیاست‌های اقتصادی دولت گزارش داد. آقای [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] و معاونانش آمدند. از وزارت اطلاعات در خصوص استفاده از تلفن و پست در انجام وظایف و سانسور^۱ شکایت داشتند. از عملکرد سازمان برنامه و بودجه هم انتقاد می‌کردند. به آقای فلاحیان، [وزیر اطلاعات] تذکر دادم که برخلاف قانون اساسی، اقدامی نشود.

۳ ژوئن ۱۹۹۰

یکشنبه ۱۳ خرداد ۱۳۶۹ | ۹ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

[آقای احمد حسن]، سفیر جدید سوریه، برای تقدیم استوارنامه آمد. درباره تصمیمات تفرقه‌انگیز کنفرانس سران عرب و اهمیت نقش سوریه در مبارزه با اسرائیل صحبت شد.

۱ - منظور از سانسور، کنترل محتویات مرسولات خارجی است. در آن سال‌ها، مرسوم بود پاکات نامه‌ها، نشریات و کتاب‌های ارسالی از خارج را باز و کنترل می‌کردند و حتی روی برخی تصاویر مجلات، مازیک سیاه می‌کشیدند.



آقای [سید اصغر] قریشی، سفیر جدیدمان در اندونزی، برای مشورت و خداحافظی آمد و اطلاعات خوبی از اندونزی ارائه داد؛ زمینه‌های همکاری وسیع است.

آقای [نصرالله] میرزایی [نصیر]، سفیر جدیدمان در قطر آمد؛ به نظر مسلط و مطلع آمد. قرار شد درباره پروژه انتقال آب شیرین از ایران به قطر و عبور گاز قطر از خاک ایران و تجدید اداره بازرگانی در قطر و چند موضوع دیگر، پیگیری کند.

آقای [غلامرضا] آقازاده، وزیر نفت آمد. گزارش وضع تولید و فروش و قراردادهای احداث و اجرای پروژه‌های جدید را داد؛ راضی است. رفته‌رفته صنایع نفت که در جنگ آسیب زیادی دیده است، احیا می‌شود. جمعی از مردم رفسنجان و روحانیونی که برای سالگرد امام به تهران آمده‌اند، به ملاقات آمدند؛ برایشان صحبت کوتاهی کردم!

عصر جلسه هیأت دولت داشتیم. شب مهمان آیت‌الله خامنه‌ای بودم. درباره وضع تولید و توزیع و نیازهای ارتش و سپاه و مسایل امنیتی و سیاسی، مذاکرات و تصمیم‌گیری داشتیم. به خانه آمدم؛ بستگان بودند. درباره مراسم ازدواج مهدی صحبت شد؛ گفتم ساده برگزار شود و مدعوین محدود به بستگان نزدیک باشد.

۴ ژوئن ۱۹۹۰

دوشنبه ۱۴ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۰ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

ساعت ۴ صبح، با هلی کوپتر از [اردوگاه] [منظریه] [در شمال تهران]، به مرقد امام رفتم. جمعیت زیادی برای شرکت در مراسم [اولین] [سالگرد] [ارتحال] امام آمده بودند. رهبری سخنرانی کردند. بی‌نظمی در انتظامات به چشم می‌خورد؛ ادعا می‌شد که به خاطر دخالت محافظان است.

۱ - در این سخنرانی آمده است: «امروز همه چشم‌ها متوجه تهران و حرم مطهر امام (رضوان‌الله‌تعالی‌علیه) است. دوستان منتظرند که ببینند وفاداری مردم بعد از رحلت رهبرشان چگونه است تا دلشاد شوند و دشمنان دلبسته‌اند تا شاهد باشند وقتی امام از چشم‌ها دور شد، از دل‌ها نیز دور شود؛ ولی وقتی این همه محبت و احساس پرشور را نسبت به امام عزیز می‌بینند، نمی‌توانند رمز این ارتباط عاشقانه را درک کنند. مردمی که به تهران آمده‌اند، نمونه بسیار کوچکی از خیل عظیم مشتاقان امام هستند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

در مراجعت، با هلی کوپتر به اردوگاه کُکک چال در شمال جماران رفتیم؛ مکان جالبی است. تاکنون ندیده بودم. متعلق به آموزش و پرورش است که بعد از پیروزی انقلاب به خاطر امنیت جماران، تعطیل شده است؛ گفتم برای استفاده مردم فعال شود. سپاه پاسداران، بنا دارد که آنجا را بگیرد؛ مخالفت کردم. سپس با هلی کوپتر بر فراز توچال و خط تله اسکی و پیست اسکی پرواز کردیم؛ مهدی توضیحات داد. مناظر خوبی است. به خانه آمدیم و تا شب در خانه بودم. عصر بستگان آمدند.

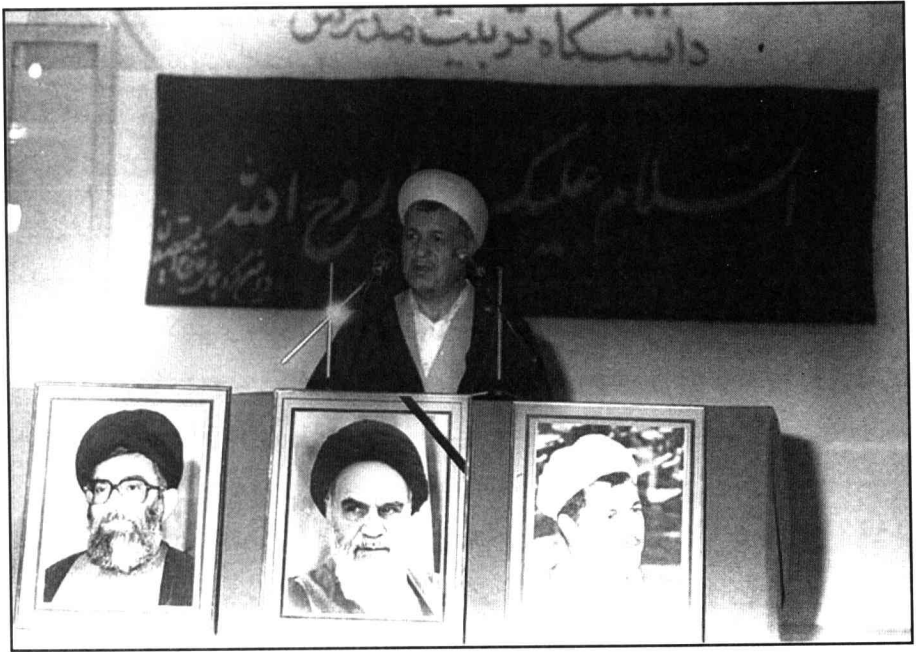
شب دکتر ولایتی و مدیران وزارت امور خارجه آمدند. متن پیش نویس جواب به صدام را آوردند. همچنین گزارش مذاکره در ژنو با برادر صدام را دادند که پیشرفتی نشان نمی‌دهد. تا سحرگاه صدای زوار امام از حسینه جماران به گوش می‌رسید.

سه‌شنبه ۱۵ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۱ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۵ ژوئن ۱۹۹۰

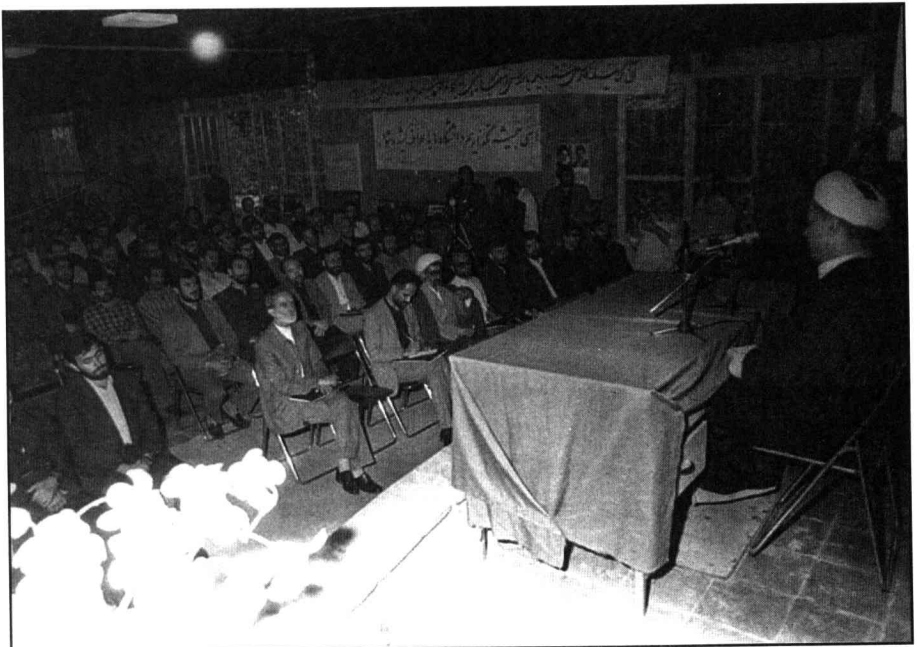
ساعت هشت و نیم صبح به [اردوگاه] منظره رفتم و در دومین سمینار فارغ‌التحصیلان دانشگاه تربیت مدرس شرکت کردم. گزارش دادند. برایشان صحبت کردم^۱ و تشویق نمودم؛ برای توسعه قول حمایت دادم. دانشگاه تربیت مدرس [در سال ۱۳۶۰]، با هدف تربیت استاد [و اعضای هیأت علمی و محققان مومن و متعهد] برای دانشگاه‌ها تأسیس شده است.

به خانه برگشتم. تا شب در خانه بودم. ظهر آقا شیخ محمد هاشمیان آمد. اظهار اطاعت و حمایت از رهبری کرد.

۱ - آقای هاشمی در مراسم افتتاحیه دومین گردهمایی فارغ‌التحصیلان دانشگاه تربیت مدرس، در جمع ۵۵۰ تن از اعضای هیات علمی و مدرسین دانشگاه‌های کشور گفت: «ما برای حرکت به سوی استقلال و تربیت متخصص، اقدام به تأسیس دانشگاه تربیت مدرس کردیم که نقطه‌امیدی برای طراحان آگاه به کمبودهای محیط‌های علمی کشور بود. اثر این اقدام در سال‌های آینده جلوه می‌کند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



گردهمایی فارغ التحصیلان دانشگاه تربیت مدرس



چهارشنبه ۱۶ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۲ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۶ ژوئن ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. با خبرنگاران داخلی و خارجی مصاحبه داشتم که حدود دو ساعت طول کشید؛ تقریباً درباره همهٔ مسایل مهم داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی سؤال کردند. به نظرم مصاحبه خوب انجام شد.^۱ اعضای هیأت ریسه مجلس خبرگان آمدند. جلسه‌مان، دو ساعت و نیم طول کشید. دربارهٔ زمان و برنامه و دستور کار اجلاس آینده، بحث و تصمیم‌گیری کردیم. قرار شد اجلاس در حسینه امام خمینی و در جوار رهبری باشد؛ پیشنهادهایی دربارهٔ اصلاح آیین‌نامه‌ها داشتند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. شب در دفترم ماندم و کارهای باقی‌مانده را انجام دادم.

پنج‌شنبه ۱۷ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۳ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۷ ژوئن ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [سید احمد] زرهانی، [معاون پرورشی وزارت آموزش و پرورش] آمد. گزارش کار امور تربیتی را داد و برای بودجه و اتومبیل و ابزار ورزشی استمداد کرد. آقای [شکرالله] ریاضی، [نماینده رییس جمهور در کمیسیون خرید سلاح وزارت دفاع] آمد. دربارهٔ سیاست خریدهای تسلیحاتی، مخصوصاً تانک و [موشک] اسام و هواپیما صحبت کرد.

آقای [عطاءالله] مهاجرانی، [معاون حقوقی و پارلمانی رییس جمهور]، برای امور جاری کشور آمد. بر ضرورت هماهنگی اظهارات من و رهبری تأکید داشت. آقای [محمد] سعیدی کیا، [وزیر راه و ترابری] آمد. گزارش پیشرفت طرح‌های اتوبان‌سازی توسط بانک‌ها را داد و وضع راه آهن و خرید هواپیما را گفت.

آقای [محمود] واعظی، از وزارت امور خارجه آمد و در مورد کمک به حل مسألهٔ گروگان‌های اروپایی، آمریکایی و لبنانی و سیاست برخورد آینده سئوالاتی داشت. آقای [مسیح] مهاجری، [مشاور اجتماعی رییس جمهور] آمد. گزارش سفر به اروپا را

۱ - متن کامل این مصاحبه، به جهت اهمیت در بخش ضمایم همین کتاب چاپ شده است.



داد و درباره مسایل داخلی و رادیکال‌ها پیشنهادهایی داشت. از مصاحبه دیروز تشکر کرد. عصر [آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران آمد و برای اجرای طرح خیابان نواب و احداث خط تراموا استمداد کرد. بر حمایت جدی از ساخت مترو تاکید کردم. برای سفر به سنگال، جهت شرکت در کنفرانس شهرداران پایتخت‌های جهان مشورت نمود. آقای عبدالله نوری [وزیر کشور] آمد و از برخورد بعضی از رادیکال‌ها شکایت داشت. برای هماهنگی با شورای نگهبان در انتخابات مجلس خبرگان استمداد کرد؛ پیشنهاد ائتلاف [مجمع اروحانیون و جامعه] روحانیت در انتخابات را داد.

جمعه ۱۸ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۴ ذی‌قعدة ۱۹۹۰

در منزل بودم. کارهای دفتر را که آورده بودم؛ انجام دادم. محسن صبح و عصر آمد. راجع به خرید و تولید سیمان بنایی، برای رفع کمبود سیمان مصرفی صحبت کردیم. قرار شد وضع ساحل سازی رود ارس بازرسی بشود. دکتر [محمدعلی] اوسعدی آمد. راجع به بیمارستان ایران مهر صحبت شد. شب عفت و بچه‌ها، مهمان محسن بودند.

شنبه ۱۹ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۵ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

آقای [اکبر] ترکان [وزیر دفاع] آمد. درباره کمبود اعتبارات نیروهای مسلح و خرید سلاح از شوروی و استفاده از عکس‌های ماهواره‌ای خرید شده از شوروی، برای نقشه‌های جامع با وضعیت روز و راه‌اندازی پلانتاریوم^۱ خرید شده، صحبت شد. [آقای محمد اسماعیل شوشتری]، وزیر دادگستری و معاونان آمدند. در مورد وضع قوه قضائیه، کمی اعتبار و خودرو و کمبود نیرو و کمی دستمزد قضات صحبت شد و استمداد کردند؛ واقعاً کمبود و مشکل دارند؛ وعده کمک دادم.

۱ - پلانتاریوم Planetarium یا همان آسمان‌نما، تالاری است که در آن نمایی از ستارگان، سیاره‌ها و دیگر پدیده‌های آسمانی نشان داده می‌شود. معمولاً آسمان‌نما دارای گنبدی است که بینندگان در زیر آن می‌نشینند و تصویری از آسمان را که با پروژکتور مخصوصی بر سقف گنبد می‌افتد، نظاره می‌کنند.

اعضای غیر ارتشی سازمان حفاظت اطلاعات ارتش [= ساحفاجا] آمدند. از تعصب ارتشی [آقای مصطفی ترابی پور]، رییس ساحفاجا و عدم توجه به توصیه‌ها و نظرات اینها گفتند و اعلام خطر کردند. دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] برای امور جاری کشور آمد. قرار شد وزارت اطلاعات از پوشش نهاد ریاست جمهوری استفاده نکند. دکتر [محمدحسین] عادل [رییس بانک مرکزی] آمد. سیاست‌های جدید ارزی را گفت و در خصوص تسهیلات صادرات و سخت‌گیری کالاهای همراه مسافر و وام ارزی برای صادرات مشورت کرد.

عفت، تلفنی از سخت‌گیرهای نامعقول در مورد مبارزه با زنان بدحجاب گفت و پیشنهاد داشت با منطق آنها را هدایت کنند؛ قرار شد پیگیری کنم. عصر دکتر هاشمی [گلپایگانی، دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی]، برای دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. آقای [مسعود روغنی] [زنجان]، [رییس سازمان برنامه و بودجه] هم برای مسایل شورای اقتصاد آمد.

شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. گزارش مذاکره آقای [سیروس] [ناصری]، [نماینده دایم ایران در مقر اروپایی سازمان ملل]، با برزان [تکریتی]، برادر صدام را شنیدیم. در مورد متن نامه‌ای که جواب نامه دوم صدام است و من پیش‌نویس آن را تهیه کرده‌ام و درباره محتوای مذاکرات ناصری و برزان، بحث و تصمیم‌گیری شد.

شب با احمد آقا، مهمان رهبری بودیم. تصمیمات شورای امنیت مطرح شد و به تصویب رهبری رسید. احمد آقا، تقاضای گرفتن بخشی از پادگان نیروی دریایی برای مقبره امام را داشت که رهبری به آینده موکول کردند. همچنین احمد آقا پیشنهاد کرد، نماز جمعه تهران در مرقد امام اقامه شود که جز در مناسبت‌های خاص، پذیرفته نشد. شب به خانه آمدم.

یکشنبه ۲۰ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۶ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ | ۱۰ ژوئن ۱۹۹۰

در راه دفترم، به محل کمیته‌های انقلاب رفتم و از انبوه محموله‌های تریاک و مرفین که اخیراً از قاچاقچیان در باختران [= کرمانشاه] و ارومیه گرفته‌اند، بازدید کردم. همچنین

کتاب‌ها و اسناد شخصی به نام تقی را آورده بودند، به اتهام اینکه این شخص، اسناد اصیل و کتاب‌های خطی نفیس را از کشور بیرون می‌برد. مسئولین کمیته، توضیحاتی درباره پاکسازی کوه‌های پیرسوران، واقع در مرزهای شرق کشور، از اشرار بلوچ و قاجاقچیان مواد مخدر دادند.

صبح [آقای کالگا کانگوا]، سفیر آکرودیته زامبیا، برای تقدیم استوارنامه آمد. علمای اصفهان از خط میانه‌رو و اعتدال آمدند، برایشان صحبت کردم؛ به تازگی فعال شده‌اند. آقای [حسین] [محلوجی] [وزیر معادن و فلزات] آمد. گزارش مس و فولاد مبارکه و مذاکره با بخش خصوصی درباره سرمایه‌گذاری در جزیره قشم را داد.

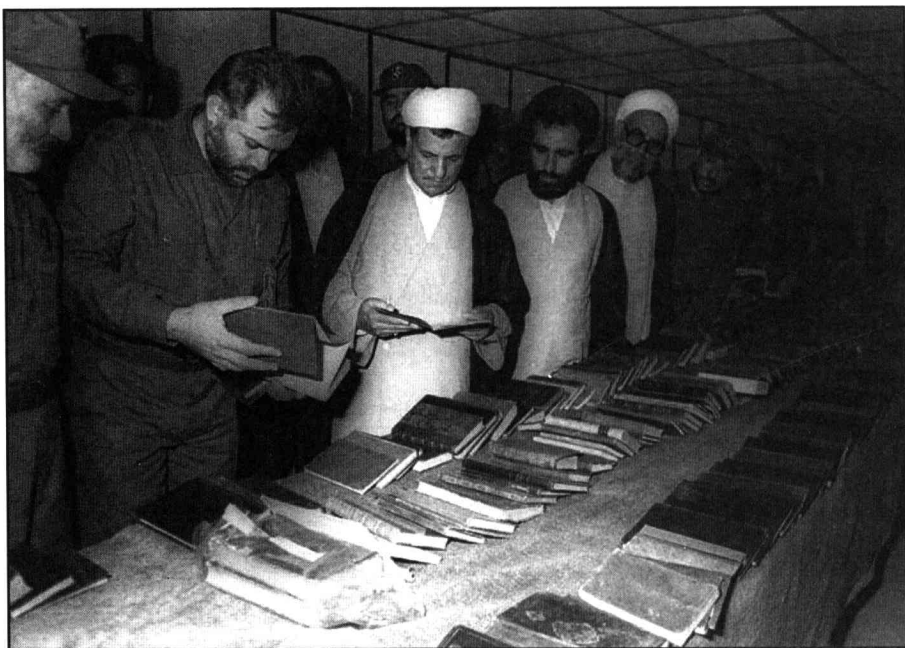
شورای پشتیبانی نهضت سواد آموزی جلسه داشت؛ تدارکات لازم تصویب شد. فرستادگان رییس‌جمهور کنیا آمدند. نامه او را در مورد مسأله گروگان‌ها آوردند. نوشته بود که گروگان‌های ایرانی زنده نیستند. او خواهان کمک به مبادله لبنانی‌های اسیر در اسرائیل، با اسرائیلی‌های اسیر و مفقود شده بود که به خاطر تناقض با خبر قبلی‌اش، در مورد حیات گروگان‌های ما، اعتراض کردم و گفتم دخالت نمی‌کنیم.

عصر به خاطر کسالت و صرف وقت برای اصلاح پاسخ به نامه دوم صدام، به جلسه هیأت دولت نرفتم. نامه را اصلاح کردم. شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. متن اصلاح شده نامه جوایبه به تصویب رسید. قرار شد با کمک به آزادی گروگان‌های سوئسی و ایرلندی موافقت کنیم. درباره مسایل سیاسی و اقتصادی و سیاست خارجی مذاکره شد.

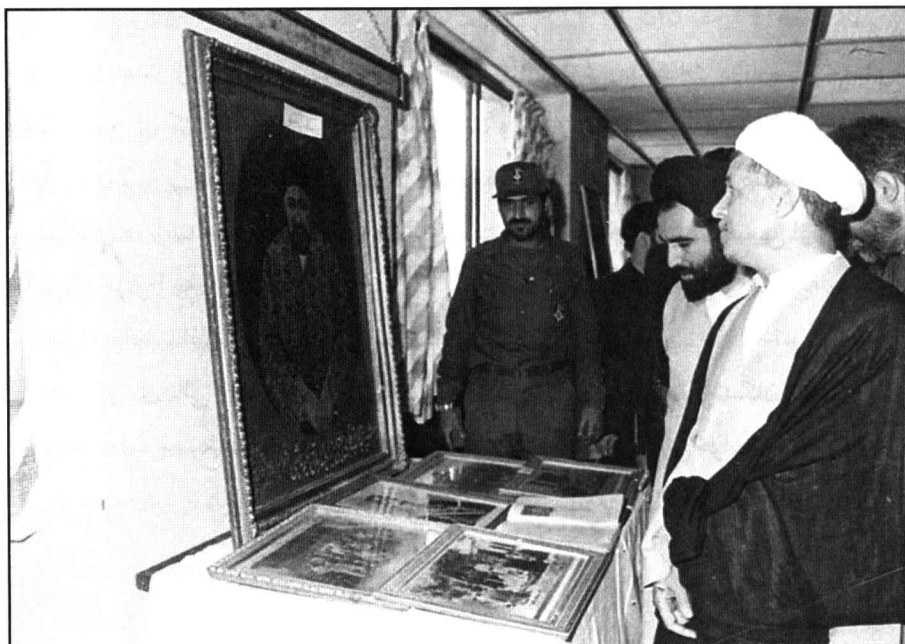
دوشنبه ۲۱ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۷ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۱۱ ژوئن ۱۹۹۰

آقای [محمدعلی] [شرعی‌نماینده قم]، درباره لزوم توجه به مسأله آقای منتظری و اصلاحات اداری مطالبی داشت. آقای [حمیدالدین] [ملازهی]، نماینده ایرانشهر آمد. در مورد ضرورت تأسیس دانشگاه و مهار آب‌های منطقه و اصلاح تقسیمات کشوری آنجا گفت و از کمک‌های من تشکر کرد.

آقای مجید انصاری، [نماینده تهران در مجلس خبرگان] آمد. از مواضع سیاسی در قوه قضاییه انتقاد داشت و راجع به مسایل سیاسی و اقتصادی کشور تذکراتی داد.



بازدید از کشفیات کمیته های انقلاب اسلامی





آقای [محمد] امامی کاشانی آمد. برای تأسیس کارخانه‌ای به منظور تأمین منبع مالی مدرسه شهید مطهری استمداد کرد و بر ضرورت تأمین امنیت سیستان و بلوچستان تأکید کرد. آقای مهندس [میرحسین] موسوی، [مشاور سیاسی رییس جمهور] آمد. گزارش سفر به کشورهای آرژانتین، برزیل و اروگوئه را داد و از تمایل آنها به توسعه روابط با ایران گفت و از مشکلات جدی اقتصادی آنها و راکد بودن ظرفیت‌های صنعتی‌شان مطالبی بیان کرد. عصر، آقای [محسن] نوریبخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. در مورد سفر به وین برای شرکت در جلسه وزیران دارایی کشورهای عضو اوپک مشورت کرد. شورای اقتصاد جلسه داشت. در مورد صادرات و خرید گندم و سویسید [= یاران] راه آهن و بالابردن دستمزد خشک کردن [برگ] چای تصمیم‌گیری شد. شب، دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. برای شرکت در جلسه وزیران امور خارجه اکو عازم سفر به پاکستان است. درباره افغانستان و ترکیه مشورت کرد. از دخالت‌های [وزارت] اطلاعات و [وزارت فرهنگ و] ارشاد [اسلامی] در امور سیاست خارجی گله داشت.

سه‌شنبه ۲۲ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۸ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۱۲ ژوئن ۱۹۹۰

[آقای بیژن نامدار زنگنه]، وزیر نیرو و معاونان آمدند؛ گزارش مذاکرات درباره طرح‌های ساخت سد روی کارون را دادند و برای تسهیلات و اعتبارات استمداد کردند. [آقای هادی نژادحسینیان]، وزیر صنایع سنگین آمد. گزارش وضع تولید و سیاست‌ها را گفت؛ در مورد سخت‌گیری در [صدور] موافقت‌های اصولی، گفتم شرایط تسهیل شود. جمعی از وزیران و مسئولان مربوط به نهضت‌های آزادیبخش آمدند. درباره کیفیت اجرای مصوبه مجمع تشخیص [مصلحت نظام] در این خصوص مذاکره شد.

عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. درباره اساسنامه نمایندگان رهبری در دانشگاه‌ها بحث شد. شب در دفترم ماندم. کمی کسالت داشتم. زودتر خوابیدم.

چهارشنبه ۲۳ خرداد ۱۳۶۹ | ۱۹ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۱۳ ژوئن ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها انجام شد. آقای [عبدالحسین] وهاجی، [وزیر بازرگانی] آمد. گزارش مذاکرات با وزیر بازرگانی اندونزی را داد؛ گفت تمایل به معامله هلی کوپترهای سوپربوما را دارند. با وزیر [بازرگانی] اندونزی ملاقات داشتیم. مذاکرات درباره توسعه روابط بود؛ توضیحاتی درباره نفت و گاز و صنایع و کشاورزی کشورش داد. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری و مسایل کیش آمد. مدیرعامل شرکت گاز آمد. گزارش وضع گاز را داد و از ضعف مدیریت‌ها در نفت و گاز و کمبود لوله و مزاحمت‌های شهرداری [تهران] گفت. آقای [غلامرضا] آقازاده، [وزیر نفت] آمد و گزارش سفر به سنگاپور را داد؛ از آینده صنعت نفت اظهار خوشبینی کرد. ظهر محسن [هاشمی]، رئیس دفتر بازرسی رییس جمهور، برای گزارش بازرسی‌ها آمد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. مسأله مهمی جز تقسیم ماشین‌آلات، در دستور نبود. شب تا ساعت نه و نیم، کارها را انجام دادم و به خانه آمدم.

پنج‌شنبه ۲۴ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۰ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۱۴ ژوئن ۱۹۹۰

صبح زود برای سفر به خراسان، به فرودگاه [مهرآباد] رفتیم و بلافاصله پرواز کردیم. جمعی از وزراء و مدیران، عفت، فاطمی، والده، همشیره، محسن و یاسر همراه بودند. در راه، تیمسار [سرتیپ منصور] ستاری، [فرمانده نیروی هوایی ارتش]، درباره شروع تحویل میگ‌های ۲۹ و مسأله موشک سام ۵ که در سفر من به شوروی توافق شده بود و در خصوص ساخت موتور جت، مطالب مهمی داشت. نمایندگان خراسان هم مطالبی گفتند. ساعت هشت و نیم صبح، وارد فرودگاه مشهد شدیم. بعد از استقبال رسمی به دارالضیافه آستان‌قدس [رضوی] رفتیم. پس از زیارت مرقد امام رضا (ع) در جلسه کمیسیون برنامه‌ریزی استان شرکت کردم. گزارش و آمار و ارقام جالب و گویا، از زبان مسئولان هر



استقبال رسمی در فرودگاه شهید هاشمی نژاد مشهد

بخش ارائه شد. سپس نماز جماعت خواندیم و در شورای اداری استان سخنرانی کردم.^۱ پس از ناهار و استراحت، ساعت چهار بعد از ظهر، برنامه ملاقات با انبوه خانواده‌های شهدا و سخنرانی برای آنها بود.^۲ سپس سخنرانی عمومی در صحن مطهر برای عموم مردم،

۱- ایشان در این جلسه گفت: «دولت تلاش خواهد کرد که وضعیت مصالح ساختمانی و ماشین آلات را تا پایان سال ۷۰ به وضع عادی بازگرداند. مسئولان برنامه‌ریز استان با هماهنگی، اولویت‌های تأمین مصالح ساختمانی و ماشین آلات را در نظر بگیرند تا از ابتدای سال ۷۱ مشکلی در کشور در این زمینه وجود نداشته باشد. میزان رشد تورم طی هشت ماه گذشته رو به کاهش بوده است. به طوری که میزان رشد تورم در دو ماه اول سال گذشته، ۵/۳ درصد بوده و در زمان مشابه امسال به ۴/۹ درصد کاهش یافته است. رو برو شدن کشور با بحران‌های ارزی و تنگنای مالی در سال‌های آتی، با ادامه سیاست‌های ایجاد تعادل اقتصادی بعید است. با بهبود ذخایر ارزی، تأمین ارز از خارج غیرضروری است. دولت از آغاز اجرای طرح فروش ارز رقابتی تاکنون، بالغ بر ۶۲۰ میلیون دلار ارز رقابتی در اختیار واحدهای صنعتی کشور گذاشته است.»

۲- در این دیدار ابتدا سرپرست بنیاد شهید استان خراسان، آمادگی همه جانبه خانواده‌های شهدا این استان را برای شرکت در بازسازی کشور و حمایت کامل از دولت جمهوری اسلامی ایران اعلام کرد. آقای هاشمی که تحت تأثیر معنویت حاکم بر محفل قرار گرفته بود، به ایراد سخن پرداخت و گفت: «به حق نمی‌توانم احساسات و مراتب احترام قلبی خود نسبت به خانواده‌های معظمی که خداوند با گرفتن شریف‌ترین و عزیزترین ذخایرشان به آنان تقدیم و لطف خود را اعطا کرده است، بیان کنم. خانواده‌های شهدا، ثمره شجره مقدسی است که شاخه‌هایش در همه کشور گسترده شده است. این شجره مقدس در حال حاضر یک اجتماع متشکل را به وجود آورده که اعضای آن صالح‌ترین، عزیزترین و بی‌آلایش‌ترین مردمانند. این شجره مقدس و آن قشر اجتماعی، صاحب و وارث انقلاب اسلامی و لئ»

پس از خیرمقدم آقای [واعظ] طبسی [تولیت آستان قدس رضوی] داشتم^۱. بعد از آن به جلسه با نمایندگان [مشهد در مجلس] و مسئولان استان رفتیم و اظهارات نمایندگان را گوش کردیم. ملاقات با ائمه جمعه و جماعات، خیرمقدم آنها و سخنرانی^۲ من، صرف شام و سپس استماع اخبار تا آخر شب، وقت را گرفت.

چلأ سرمایه گذاران واقعی و در حقیقت مدعیان اصلی انقلاب اند که سراسر کشور و هم اقشار را پوشش می دهند و مهمترین ضامن تداوم و حفظ آرمان های انقلاب و خط امام و جریان رو به رشد و پویا هستند. انقلاب هر امتیازی که به این خانواده های معظم بدهد، در حقیقت به خود داده است. برای انقلاب، سرباز و پاسداری بهتر از صاحب انقلاب نیست و این خانواده ها هستند که تا ابد یاد و خاطره شهیدانشان را فراموش نمی کنند و از یاد و آرمان های انقلاب اسلامی نیز دست بر نمی دارند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

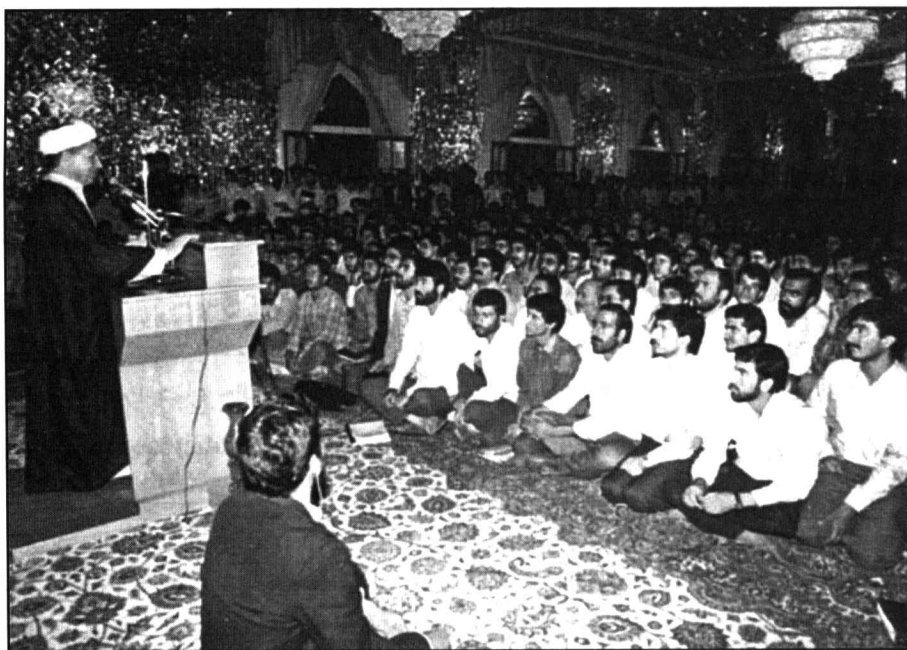
۱ - آقای هاشمی در اجتماع مردم مشهد، در سخن امام خمینی، از پیروزی جبهه نجات اسلامی در الجزایر به عنوان یک نمونه موفق از صدور انقلاب اسلامی نام برد و افزود: «موفقیت ایران در صدور افکار اسلامی مورد اعتراف ناظران بین المللی است و جهان در مناطق اسلامی شاهد توسعه روزافزون فکر حاکمیت اسلام است. در افغانستان، لبنان و جمهوری های مسلمان نشین شوروی این خیزش کاملاً ملموس است. پیروزی طرفداران اسلام در الجزایر، زنگ خطر را برای استکبار و اسراییل به صدا در آورده است. امروز در هر جای دنیا انتخابات آزاد برای مسلمین مهیا شود، احزاب اسلامی برنده نهایی آن خواهند بود.» ایشان با مثبت توصیف کردن سیاست های ضد تورمی دولت، ذخایر و درآمدهای ارزی کشور را رو به رشد خواند و اعلام کرد که نیازی به تأمین ارز از خارج نیست، و قول مساعد داد که مشکلات تهیه مصالح ساختمانی، فلزات و ماشین آلات بخش کشاورزی ظرف دو سال آینده برطرف شود. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

۲ - ایشان در این دیدار، با توصیف وضعیت کنونی به عنوان آزمایش بزرگ برای روحانیون، گفت: «انتظار میلیاردها انسان، متوجه ایران است تا ببینند حکومتی که رهبری، ریاست جمهوری و سیاست گزاران اصلی آن را روحانیون تشکیل می دهند، چه خواهد کرد؟ نمی توانیم به مردم بگوییم نان، آب، مسکن و ... مهم نیست و دنبال مسایل معنوی باشید، زیرا که این طرز تفکر، نه در دین است و نه به مصلحت. اعتمادی که رهبر انقلاب به دستگاه های اجرایی دارند، بسیار خوب است و لذا دولت هم سعی می کند که سیاست های رهبری را دنبال کند و به اجرا درآورد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».



سخنرانی در صحن جامع رضوی برای مردم مشهد





سخنرانی در جمع خانواده شهدای مشهد



سخنرانی در جمع روحانیون مشهد



۱۵ ژوئن ۱۹۹۰

جمعه ۲۵ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۱ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

ساعت شش و نیم صبح به فرودگاه رفتیم و با هلی‌کوپتر به سوی درگزر پرواز کردیم. اطلاع دادند یک هلی‌کوپتر که دیروز محافظان را به درگزر برده، در برگشتن مفقودالایر شده است. خیلی ناراحت شدم؛ گفتم تجسس شود. در شهر درگزر در استادیوم ورزشی برای مردم سخنرانی کردم^۱.

پس از سخنرانی به سوی منطقه عشایری اطراف شیروان پرواز کردیم. در کنار مرز شوروی، مردم اجتماع جالبی داشتند. باغ‌های فراوان و سرسبز منطقه را از آسمان دیدم. در اجتماع مردم حضور یافتیم^۲. ابتدا خیرمقدم گفتند و نیازها و امکانات و خواسته‌ها را مطرح

۱ - ایشان در جمع مردم درگزر، به مشکل عمده ارتباط زمینی این شهر اشاره کرد و اظهار داشت: «این امر نتیجه سیاست مخرب رژیم گذشته است که منظره‌ای بسیار زشت در عصر ارتباطات به نمایش گذاشته است و ما نیز وارث عقب‌ماندگی‌های زیادی از این قبیل هستیم.» ایشان وجود کمترین درصد افراد بی‌سواد در منطقه محروم درگزر را یکی از افتخارات آن دانست و افزود: «امید است این منطقه که به پرورش علمای بزرگ مشهور است، با تلاش شما و مسئولین مجدداً مورد توجه قرار گیرد و بتوانیم از آن به عنوان یک نقطه تحرک بهره‌گیری کنیم.» آقای هاشمی ضمن تأکید بر اینکه عشایر در دوران جنگ، وفاداری، صمیمیت و عشق خود به اسلام و انقلاب اسلامی را به اثبات رساندند، ابراز امیدواری کرد که خداوند به مسئولین، توفیق انجام وظیفه در قبال این مردم زحمتکش و سلحشور، متدین و پرتلاش میهن اسلامی را عطا فرماید. ایشان حضور در جمع عشایر را نشانگر احترام عظیمی دانست که مسئولان برای عشایر قائل هستند و به آنان توصیه کرد، به فرزندان خود اعم از دختر و پسر، امکان بهره‌برداری از آموزش و تخصص را بدهند، تا فرزندانشان با بهره‌علمی و فنی‌بالای خود، زندگی عشایری را متحول سازند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - ایشان در شیروان گفت: «در دنیای امروز که به طرف حاکمیت مردم می‌رود، بهترین احساسات را می‌توان در مسلمانان منجمله مسلمانان کشمیر پاکستان و مردم الجزایر دید.» آقای هاشمی از اجتماع گسترده و احساسات مردم شیروان قدردانی کرد و افزود: «مسابقه شهادت شما مردم در دوران جنگ تحمیلی و احساسات پاک شما، نه تنها غیرقابل توصیف است، بلکه نشانه این است که مردم آگاهانه راه اسلام واقعی را برگزیده‌اند و حاضرند تمام هستی خود را در این راه ایثار کنند. در برابر این آمادگی و وفای مردم، طبعاً مسئولیت ما بیشتر می‌شود. تلاش می‌کنیم با هماهنگی بین ملت، دولت، روحانیت و مجلس، با به‌کارگیری رهنمودهای سودمند و هدایتگر امام‌راحل‌مان و سایه بلند رهبری معظم انقلاب که بر سر همه ما است، در راه خدمت به مردم کوشا باشیم. امیدواریم بتوانیم انقلاب را به جایی هدایت کنیم که اگر دیگر کشورها خواستند راهی انتخاب کنند، بیشتر از حالا از ملت ما الگویی در اختیار داشته باشند.» در منطقه مرزی و عشایرنشین «کابل» شیروان، عشایر گرد با قربانی کردن گاو و گوسفند از رئیس‌جمهور استقبال کردند. آقای هاشمی در جمع عشایر این منطقه، آنها را افرادی وفادار و صمیمی خواند و عشق این قشر را به انقلاب و اسلام ستود. ایشان ضمن تأکید بر ضرورت فراگیری آموزش و تخصص توسط فرزندان عشایر، آنها را

کردند و گزارش وضع عمومی منطقه را دادند و با کسب اجازه به نمایش چوب بازی و رقص و سرودهای محلی پرداختند. در ضمن خواسته‌ها، استمهال وام‌ها و خرید وام‌ها را مطرح کردند؛ پذیرفتم.

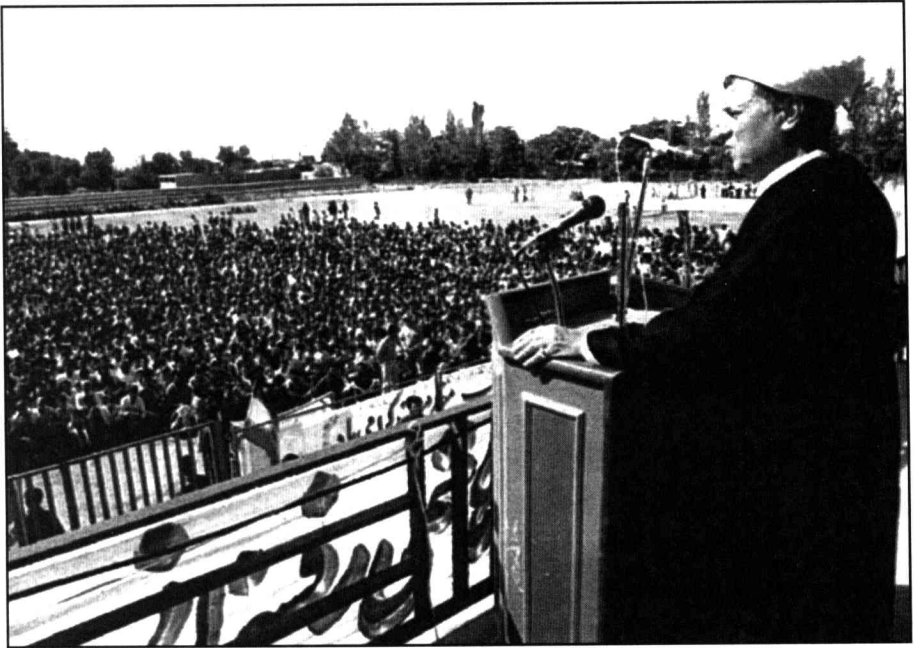
با خداحافظی و تشکر از محبت‌های‌شان، به سوی قوچان پرواز کردیم. ساعت یازده و ربع، با استقبال گرم مردم وارد قوچان شدیم. به مصلاهی نماز جمعه رفتیم. قبل از خطبه‌ها سخنرانی کردم^۱. خطبه‌های کوتاه آقای مروج، امام جمعه را گوش دادیم که بیشتر در ستایش فعالیت‌های دولت و نظام و انقلاب بود. با امامت ایشان نماز جمعه را خواندیم. برای نهار و استراحت به منزل فرماندار رفتیم.

خبر رسید که هلی کوپتر مفقود شده، سقوط کرده است. یک هلی کوپتر به محل سقوط اعزام شد. به مرکز تحقیقات کشاورزی و دامی جهاد رفتیم. گزارش دادند؛ از خدمات‌شان تشکر کردم^۲. از آنجا به سوی بجنورد پرواز نمودیم. اجتماعی عظیم و باشکوه تشکیل

۱- مورد احترام خاص مسئولان و پشتوانه کشور اعلام کرد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

۱ - آقای هاشمی در مراسم نماز جمعه شهر قوچان گفت: «شهر قوچان و منطقه خراسان به دلیل تحولاتی که در همسایه شمالی کشورمان به وجود آمده، از حساسیت بسیار زیادی برخوردار است و به عنوان یک محور انقلاب به منظور انتقال افکار اسلامی و کانون توجهات جهانیان، مطرح خواهد بود». ایشان با اشاره به منابع سرشاری که خداوند در سرزمین خراسان به ودیعه نهاده است، اظهار داشت: «عدم بهره برداری از این منابع و نعمات توسط رژیم گذشته، نتیجه سیاست غلط آنان و از خیانت‌های آن رژیم به کشور محسوب می‌شود». آقای هاشمی ابراز امیدواری کرد طی برنامه ده ساله، بازسازی استان خراسان که به برکت وجود امام علی ابن موسی الرضا (ع) مورد توجه جهان اسلام نیز می‌باشد، با توسعه فراوانی مواجه شود که انقلاب نیز زمینه این تحول را فراهم کرده است. ایشان با بیان اینکه در ده سال گذشته، انقلاب جوانان ما را همچون فولاد آبدیده کرده است، افزود: «این پتانسیل کارآزموده، با تجربه، متدین و وفادار به انقلاب و مردم، همراه با زمینه‌های مناسب سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشورمان، آینده روشنی را ترسیم می‌کند که از ثمرات تلاش‌های امام راحل‌مان و رهنمودهای معظم له می‌باشد. لذا این آینده درخشان، همان چیزی است که در سایه خط امام و به رهبری آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری و همکاری مردم و مسئولین تحقق خواهد یافت». رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

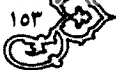
۲ - در این بازدید، یکی از اعضای شورای اسلامی روستایی، پس از خیر مقدم به آقای هاشمی و هیأت همراه، جهادسازندگی را به عنوان یادگار همیشه جاوید امام خمینی توصیف کرد و برای مشارکت فعال روستاییان در دهه سازندگی، اعلام آمادگی نمود. آقای هاشمی نیز با تأکید بر اینکه کارهای تحقیقاتی یک بخش بسیار جدی کشور است، به دست اندرکاران امر کشاورزی توصیه کرد: «اینک که در دهه سازندگی کشور به سر می‌بریم، باید در زمینه تحقیقات، خود را به سطح مطلوب برسانید».



سخنرانی در جمع مردم شیروان



سخنرانی در مراسم نماز جمعه شهر قوچان



شده بود. امام جمعه خوشامد گرم و دلپذیری ایراد کرد و من در یک سخنرانی مفصل با تشکر از مردم و تشریح وضع شهرستان، وعده تحقق خواسته‌هایشان را دادم.^۱ در منزل فرماندار، امام جمعه، نمایندگان شهر و ائمه جماعات، استعداد‌های منطقه را تشریح کردند. ابراز امیدواری کردم که این استعدادها به منصفه ظهور برسند. سپس در اجتماع مدیران منطقه، گزارش‌های آنها را گرفتم و سخنرانی کردم.^۲ خبر رحلت دو خلبان هلی‌کوپتر ساقط شده را دادند؛ شدیداً متأثر شدم و با اندوه فراوان خوابیدم.

شنبه ۲۶ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۲ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۱۶ ژوئن ۱۹۹۰

در اخبار رادیوهای خارجی، خبر تصفیه اختلافات ایران با برخی از شرکت‌های نفتی، به گونه‌ای نقل شده بود که انگار ایران امتیازی داده است. با آقای آقازاده [وزیر نفت]، تلفنی گفتم خبر را به صورت کامل بگویند که آمریکایی‌ها از ادعای خودشان تنزل کرده‌اند.

۱ - ایشان در اجتماع مردم بجنورد گفت: «بزرگترین نعمت برای زمامداران و مسئولان جامعه، وفاداری، فداکاری و صمیمیت مردم است. هماهنگی و یکدلی مردم و مسئولان، یک سعادت برای کشور است. پایمردی ملت ایران در طول انقلاب و سال‌های دفاع مقدس، نمونه و یک حماسه تاریخی بود. امیدوارم با توجه به لیاقت مردم، کشور رو به پیشرفت و رفاه حرکت کند. امروز ذخیره ارزی کشور رو به رشد است و طی هشت ماه گذشته، درآمد ارزی ناشی از فروش نفت افزایش یافته است. دولت برای مقابله با نوسانات بازار نفت آماده است و این امر خلی در روند برنامه پنج‌ساله ایجاد نخواهد کرد. جمهوری اسلامی تا پایان برنامه اول در بخش اقتصاد به تعادل نسبی خواهد رسید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

۲ - ایشان سیاست فروش ارز به صنایع را موفق خواند و گفت: «از آغاز فروش ارز رقابتی تاکنون، ۶۲۰ میلیون دلار توسط واحدهای صنعتی خریداری شده و فروش ارز رقابتی بدون محدودیت تا ۲ میلیارد دلار قابل عرضه است.» آقای هاشمی ضمن دعوت مدیران به صرفه‌جویی، با هدف حرکت به سمت تعادل افزود: «دولت برنامه تأمین مصالح ساختمانی و قطعات مورد نیاز پروژه‌های در دست اجرا را در دستور کار خود قرار داده است و طی دو سال آینده، در زمینه تأمین مصالح ساختمانی، بهبود نسبی حاصل خواهد شد. کمبود درآمد و محرومیت‌های موجود روستاییان استان، ناشی از ضعف مدیران این منطقه است. استعداد‌های معدنی و کشاورزی خراسان قابل توجه است. با اجرای طرح اصلاح نظام آبیاری و بهسازی و احداث و تکمیل راه آهن، این استان در جهت رفاه حرکت خواهد کرد. ایران برای رسیدن به رفاه و استقلال اقتصادی، نیازمند پنج شش سال برنامه ریزی مستمر و بدون دغدغه است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».



قبل از حرکت، جمعی از سپاهیان [اردوگاه مشترک سپاه و بسیج بخش آشنخانه] آمدند؛ از آنها دلجویی شد. به خلبان‌ها به خاطر فوت رفقایشان تسلیت گفتم و دلجویی نمودم. به سوی بخش آشنخانه در کنار اترک پرواز کردیم در مسیر، توضیحات از سوی معاون فرمانداری داده می‌شد. در کنار روستایی در ساحل رود اترک، روستاییان اجتماع کرده بودند، پیاده شدیم. استقبال و خیرمقدم و صحبت کوتاه من انجام شد^۱. بلندگوی شان درست نبود، کم صحبت کردم. دوباره به سوی مرز شمالی پرواز کردیم. از مراکز جمعیتی بخش راز و جرگلان از بالا بازدید شد. در دره مشترک بین ما و شوروی، رودخانه‌ای مرزی است؛ بیشتر اراضی اطراف رود، سهم روس‌ها و طبعاً آبادتر است.

در جلگه جرگلان پیاده شدیم. اهالی ترکمن و سنی‌اند؛ علمای آنها و مردم استقبال گرمی نمودند و [آقای مسعود آخوند یزدانی]، رئیس روحانیون آنها [=امام جمعه بخش جرگلان] خیرمقدم گفت^۲. مسئولان بخش هم از جاهای دیگر آمده بودند. جهاد [سازندگی] هم نمایشگاه فرش خراسان برقرار کرده بود. صنعت فرش با کمک جهاد، اصلاح و ترویج شده است. سنی‌ها، خانم‌هایشان را هم آورده بودند. گفته شد معمول‌شان نیست که زن‌ها را در اجتماعات شرکت دهند و این اولین بار است. خشکسالی دارند و دیم‌شان خوب نیست.

از آنجا به سوی اسفراین پرواز کردیم. تاکستان‌های انگور دیم منطقه، به نظرم جالب

۱- ایشان پس از قدردانی از احساسات پرشور مردم گفت: «سفر من به این منطقه، به این خاطر صورت گرفت که از طریق گزارش‌ها شنیده بودم که آب‌ها در اینجا به هدر می‌رود و کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. ما پس از بررسی موضوع، ضمن ارائه راه‌هایی برای مهار این آب‌ها، از خود شما هم می‌خواهیم که با مسئولان همکاری کنید تا کارها زودتر به سامان برسد.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- آقای هاشمی دو منطقه محروم مرزی «پیش‌قلعه» و «باغ‌لق» شهرستان بجنورد را مورد بازدید قرار داد و در جمع مرزنشینان این مناطق گفت: «وفاداری عمیق شما مرزنشینان، موجب مباحثات و سرافرازی مسئولین و ملت است.» ایشان ضمن قدردانی از عواطف صمیمانه برادران و خواهران ترکمن، آنان را «مرزداران کشور پیغمبر» خواند و گفت: «سرمنشاء همه این عواطف، احترامی است که برای اسلام قائل‌اند و می‌بینند که این کشور پس از سال‌ها که کفر بر آن حاکم بود، هم‌اکنون در اختیار اسلام قرار گرفته است. همدلی و همراهی اهل سنت و تشیع افتخارآمیز است. مرزداران غیور، همواره مورد توجه حضرت امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) و مقام معظم رهبری بوده و هستند. شما همواره مرزداران شایسته‌ای بوده و در آینده نیز خواهید بود که این وفاداری عمیق شما نیز موجبات مباحثات و سرافرازی مسئولین و ملت را فراهم کرده است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



بازدید از مجتمع کشت و صنعت جوین



دیدار با بسیجیان بخش آشنانه



آمد؛ قرار شد توسعه بدهند. ساعت یک و نیم ظهر در اسفراین فرود آمدیم. مردم استقبال گرمی داشتند. در شهر گشتی زدیم. امام جمعه و فرماندار توضیحات درباره شهر و نیازها و امکانات دادند. در محل اجتماع مردم امام جمعه خیرمقدم گفت و من صحبت دلگرم کننده‌ای نمودم^۱. ناهار در فرمانداری صرف شد و سپس پرواز به سوی دشت جویین ادامه یافت. عمده خواست اهالی اسفراین، سد بیدواز و اجرای طرح‌های بنیاد اسفراین و تسریع در جاده‌های ارتباط به خارج از شهر بود. منطقه خوب و مستعدی است.

در محل کشت و صنعت جویین پیاده شدیم. اجتماع و اظهار احساسات مردم اطراف، بی‌نظمی درست کرده بود. پاسخ احساسات را دادم. به گزارش مدیران گوش دادم. کشت و صنعت عظیمی است. قبل از انقلاب توسط مهدوی تأسیس شده، نیمه کاره بوده که پس از انقلاب در اختیار سازمان صنایع ملی است. تولید قند و گوشت و مرغ در برنامه بوده که بخشی اجرا نشده است. خواستار توسعه بودند. نمایشگاه کشاورزی استان را در آنجا درست کرده بودند؛ بازدید کردیم. جالب و خوب است. مزارع آبیاری با روش تحت فشار را از هوا بازدید کردیم و مهندس مایلی توضیح داد.

به سوی سبزوار پرواز کردیم در هلی کوپتر، امام جمعه شهر آقای [محمدتقی] عبدوس توضیح داد. استقبال مردم فوق‌العاده خوب بود. در مصلی، پس از خیرمقدم امام جمعه، با مردم صحبت کردم^۲. در مسیر، در خیابان‌ها تا منزل امام جمعه، همراه با اجتماع و

۱ - آقای هاشمی در اجتماع مردم اسفراین، نتایج سفر دو روزه خود به مناطق شمال خراسان را مثبت توصیف کرد و گفت: «کاملاً» برای من روشن است، این منطقه یکی از محورهای توسعه کشور است و مردم آن، شایستگی استفاده از تمام این امکانات را دارند. شرایط این منطقه از خراسان که از لحاظ آب محدودیتی ندارد و دارای زمین‌های مستعد کشاورزی است، برای بهره‌گیری در این زمینه کاملاً مناسب است. ایجاد سد در منطقه اسفراین به توسعه کشاورزی کمک خواهد کرد و احداث کارخانه ریخته‌گری که در حال حاضر یکی از نقاط ضعف صنعت ماست، برکل کشور تأثیر خواهد گذاشت که با راه اندازی آن، متعاقباً مسایل مربوط به نیرو، امکانات و حمل و نقل سریع نیز تأمین خواهد شد. رجوع کنید - کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲، ص ۱۳۹۲.

۲- در بخشی از این سخنرانی آمده است: «این ابزار احساسات برای شخص نیست، بلکه تصور می‌کنم، چون در خدمت انقلاب، راه امام و رهبری هستیم و به خاطر اسلام، به ما محبت می‌کنند. بعد از یازده سال مقاومت، نمی‌توانیم این احساسات را به عنوان احساسات انقلاب تعبیر کنیم، بلکه نتیجه اتفاق مهمی است که دنیا را به حرکت در آورده است. این حرکت یعنی انقلاب اسلامی، انرژی بی‌پایان فطرت‌های انسانی را به سوی حاکمیت اسلام، کانالیزه کرده و انرژی‌ای نیست که قدرت‌های استکباری، یاری مقابله با آن را داشته باشند. این قدرت عظیمی که آگاهی، عشق و علاقه نیروهای حزب‌اللهی به اسلام، قرآن و امام را هدایت می‌کند، یک پدیده جدید در صحنه است»



احساسات گرم مردم بود.

در منزل امام جمعه، نماز و استراحت و استماع خواسته‌های شهر داشتیم و سپس به مسجد رفتیم که مسئولان استان و شهر جمع بودند، به عنوان شورای اداری نیازها و برنامه‌ها گفته شد و من هم صحبت نمودم و توضیح دادم! شام با مدعوین، همان‌جا صرف شد و به احساسات مردم که در بیرون مسجد اجتماع کرده بودند، پاسخ دادم و به زیارت قبر حاج شیخ هادی سبزواری، صاحب [کتاب] منظومه رفتیم؛ جای باحال و خوبی است. برای استراحت به فرمانداری شهر رفتیم. از درخواست‌های مردم، چند مورد، منجمله تکمیل آبرسانی شهر و کارخانه ساخت شیرآلات را پذیرفتم.

۱۷ ژوئن ۱۹۹۰

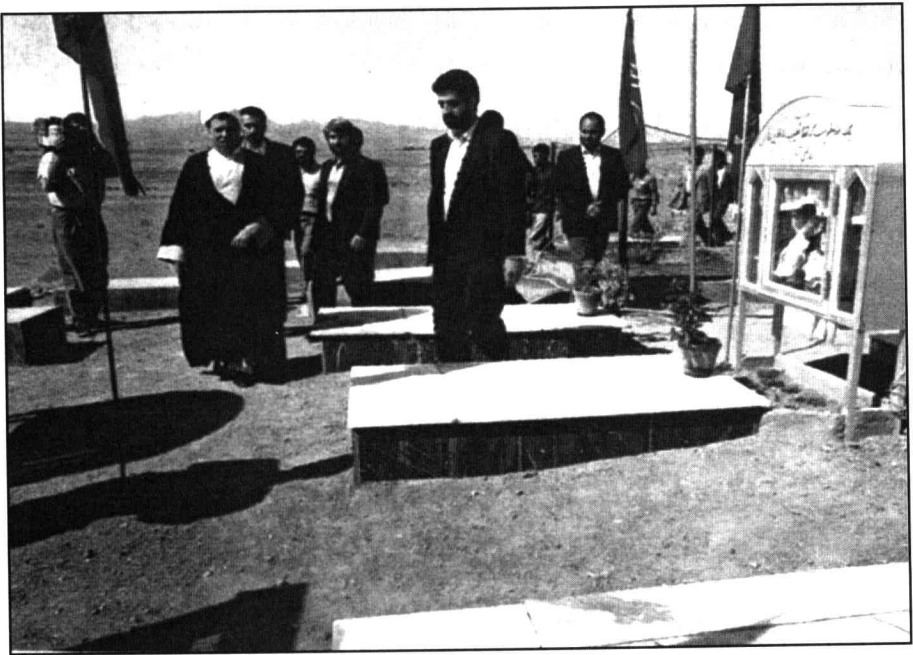
یکشنبه ۲۷ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۳ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

بعد از نماز صبح دوش آب سرد گرفتم و تا ساعت شش خوابیدم. دکتر [حسن] اروحانی [دبیر شورای عالی امنیت ملی]، موقع صبحانه آمد و خواستار اجازه انتقال کابل ماهواره به دفترش شد. برای زیارت قبور شهدا به گلزار شهدای سبزوار رفتیم.

با هلی کوپترها، در راه نیشابور به روستای «شم‌آباد» از توابع بخش سلطانیه سبزوار رفتیم. بلدچی نتوانست محل را نشان دهد. مدتی هلی کوپترها سرگردان بودند تا محل را

کلیسی است که با هیچ یک از انقلاب‌های دنیا قابل مقایسه نیست و وسیله‌ای نیز برای مقابله با آن ندارند. انقلاب اسلامی که توسط امام پایه‌گذاری شد، تحت رهنمودهای مقام رهبری ادامه خواهد یافت و این مشعل تابناک، باقی‌مانده و روز به روز افروخته‌تر خواهد شد. این انقلاب حرکتی است که خون و اثار صدها هزار شهید مجروح و معلول را پشتوانه دارد، لذا بالنده و رو به رشد بوده و دنیا را روشن خواهد کرد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

۱- ایشان در این سخنرانی گفت: «این قدرت عظیمی که آگاهی، عشق و علاقه نیروهای حزب‌اللهی به اسلام، قرآن و امام را هدایت می‌کند، یک پدیده جدید در صحنه سیاسی است که با هیچ یک از انقلاب‌های دنیا قابل مقایسه نیست و وسیله‌ای نیز برای مقابله با آن ندارند.» آقای هاشمی آنگاه ابراز اطمینان کرد: «انقلاب اسلامی که توسط حضرت امام (ره) پایه‌گذاری شد، تحت رهنمودهای مقام رهبری ادامه خواهد یافت. و این مشعل تابناک باقی خواهد ماند و روزبه‌روز فروزان‌تر خواهد شد و این انقلاب، حرکتی است که خون و اثار هزاران شهید مجروح و معلول را پشتوانه دارد، لذا بالنده و رو به رشد بوده، دنیا را روشن خواهد کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».



حضور در مزار شهدای بخش راز و جرگلان



بازدید از مقبره عطار نیشابوری

پیدا کردیم. این روستا با ۲۲۰ خانوار، حدود پنجاه شهید و مفقود و اسیر دارد. برایشان صحبت کردم^۱ و وعده کمک به عمران روستا و ساختن بارگاه برای شهدا و ساخت دبیرستان دادم.

به سوی نیشابور پرواز کردیم. دشت‌های وسیع و معمول اطراف نیشابور، باعث اعجاب شد. مردم استقبال گرمی در خیابان‌ها کردند. مقبره عطار و کمال الملک را هم دیدیم. در فرمانداری، نیازهای شهر مطرح شد. در استادیوم ورزشی برای انبوه مردم صحبت کردم^۲. امام جمعه خیرمقدم خوبی گفت.

ظهر به سوی مشهد پرواز کردیم. شمال نیشابور هم خوب و آباد است، ولی نیازها و عقب‌ماندگی‌های شهر زیاد است. در منطقه قاسم‌آباد، در غرب مشهد فرود آمدیم. عملیات اجرایی شهرسازی وزارت مسکن، برای آماده‌سازی زمین و زیربنای شهر و ساخت مسکن را دیدیم؛ برایم جالب افتاد.

ساعت دو بعد از ظهر به آستان‌قدس [رضوی] رسیدیم. ناهار و استراحت و استحمام و سپس سخنرانی برای طلاب که به ملاقات آمده بودند^۳ و سپس بازدید حجره تهیه سنگ

۱ - آقای هاشمی در میان استقبال پرشور مردم روستای «شم‌آباد»، در گلزار شهدای این روستا حضور یافت و در اجتماع آنها گفت: «حرف زدن با شما مردم هم راحت است هم دشوار؛ راحت به این خاطر که شما هم مانند خود ما هستید و درد را می‌فهمید و تا آنجا که توانسته‌اید، از جان و مال‌تان بخشیده‌اید. دشوار است به این خاطر که بذل و بخشش شما، حقی را برای‌تان به وجود آورده است که نمی‌توان آن را ادا کرد. چون ما هر چه برای شما بکنیم وظیفه‌مان است. منتی بر کسی نداریم. منطقه‌ای محروم، مردمی و ستمدیده هستید و عدالت اسلامی رسیدگی به شما را وظیفه ما دانسته است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

۲ - ایشان پس از سپاسگزاری و قدردانی از احساسات مردم، در مورد نیازها و ساخت استعدادهای نیشابور گفت که گزارش‌های کامل را از نمایندگان مردم در مجلس و مسئولان اجرایی شهر دریافت کرده است. آقای هاشمی درباره تلاش برای رفع نیازهای فرهنگی اظهار داشت: «خیلی از کارها با مشارکت خودتان باید انجام شود که یکی از این کارها، سینماسازی است که می‌تواند مورد نیاز قشر عظیم جوانان باشد. این کار، باعث آموزش جوانان می‌شود و ساعات فراغت آنها را هم پر می‌کند. در مورد کشاورزی هم با استفاده از طرح‌های علمی بخصوص شیوه‌های نوین آبیاری بارانی و قطره‌ای و اجرای طرح‌های آبخیز و آبخوان‌داری، می‌توانید سطح زیر کشت را گسترش دهید و با همین مقدار آب و آب‌هایی که استحصال می‌شود، نیاز کشاورزی منطقه را جبران کنید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

۳ - آقای هاشمی در ادامه سفر خود به استان خراسان با بیش از ۵ هزار نفر از اساتید و طلاب حوزه علمیه مشهد دیدار کرد. در این دیدار، ایشان با تأکید بر نقش روحانیت در پیروزی و رهبری انقلاب گفت: «در حال حاضر روحانیت لایق



قبر یکپارچه برای ضریح امام رضا و بازدید از طرح احداث زیر گذر برای فلکه آستان قدس که به نظر خیلی عظیم و وسیع، پرخرج و مهم آمد و توضیحات مهندس دهشیدی را شنیدم. از صحن‌های حرم مطهر، از میان مردم گذشتیم؛ مردم به ابراز احساسات پرداختند. شب، جمعی انبوه از دانشجویان به ملاقات آمدند. برای آنها سخنرانی مفصلی کردم^۱ و خواستم تلاش بیشتری برای کسب استقلال علمی و فنی بنماید و از افراط کاری سیاسی پرهیزند.

البته یکی از حساس‌ترین مقاطع تاریخی خود را از بدو شکل‌گیری تاکنون می‌گذرانند و به‌طور قابل توجهی مورد توجه عامه مردم جهان قرار گرفته است. امروز روحانیت، هم به عنوان مُفسّر و هم به عنوان یک مجری مطرح است. در دوران قبل از انقلاب، قدرت در دست غیراسلامی‌ها بود، ما مدعی آنها بودیم ولی در حال حاضر، گرچه پیکره جامعه به‌دست مستقیم روحانیون نیست، لیکن مقام رهبری یک روحانی هستند و در مراجع اجرایی دیگر، مسئولیت‌های مهمی برعهده روحانیون است. بنابراین اگر کوتاهی در انجام وظایف بشود، به پای روحانیت گذاشته می‌شود. در این برهه حساس، هم اسلام در معرض آزمایش است و هم روحانیت، البته اسلام به عنوان یک مرجع، چون معتقدین به خود را دارد، هیچ‌گاه زیر سؤال نمی‌رود، ولی روحانیت اشخاص هستند و مردم در مقابل اشخاص تعهدی ندارند و در مقابل عملکرد و فکر روحانیت تمهیدند. این فکر که روحانیت کاری به زندگی مادی ندارد و فقط در بُعد فرهنگی و معنوی عمل می‌کند، یک فکر غلط است و روحانیت نمی‌تواند خود را از مشکلات مردم کنار بکشد، ولی سیاست کنونی دنیا این است که بگویند، اسلام منهای روحانیت و روحانیت قادر به حل مشکلات مردم نیست. ما باید واقعاً در میدان باشیم و از انحرافات جلوگیری کنیم. به لحاظ مسایل سیاسی و فرهنگی، ما قوی هستیم، ولی در مقابل، از لحاظ علمی و تکنیکی و اقتصادی مشکلاتی داریم که با بهره‌برداری صحیح از منابع بسیار غنی موجود در کشور، در سال‌های آینده، خواهیم توانست به بسیاری از معضلات موجود پایان دهیم. امروز استثنای‌ترین و حساس‌ترین لحظات تاریخ روحانیت است. امروز برخلاف گذشته، روحانیت نه تنها مفسر اوضاع جامعه، بلکه مجری امور است و لذا از خارج، کفر جهانی نمی‌خواهد اسلام به عنوان یک تز پذیرفته شده و عامل سازنده مطرح شود، در حالی که از داخل، همان‌هایی که از اوایل انقلاب تاکنون، شعار اسلام منهای روحانیت را مطرح می‌کنند، مایل نیستند روحانیت در جامعه ریشه بدواند، تا اگر ما خطایی کردیم، با استفاده از آن، نوبت آنان بشود، در حالی که این امر محال است، زیرا مردم حامی و پشتیبان آنها نیستند». رجوع کنید— کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

۱ - ایشان در ملاقات با دانشجویان دانشگاه فوسی و علوم پزشکی مشهد، بر نقش مهم دانشجویان تاکید کرد و گفت: «بخش مهمی از استقلال کشور بر عهده دانشجویان است و تضمین استقلال کشور، در صورتی تحقق خواهد یافت که ما در ابعاد علمی، فنی و اقتصادی نیازمندان بیگانگان نباشیم. دانشگاه‌های ما برای رشد کافی، باید از آخرین علوم و فنون روز و تحقیقات بهره‌جویند و شما دانشجویان، باید خودتان را آماده کنید که برای مدیریت کشور و بهره‌برداری از امکانات طبیعی آن حداکثر استفاده را ببرید. طرح شعارهای بی‌ربط، سبب انحراف جوانان است. سعی کنید در محیط دانشگاه‌ها شعارهای انحرافی وجود نداشته باشد». رجوع کنید— کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲».

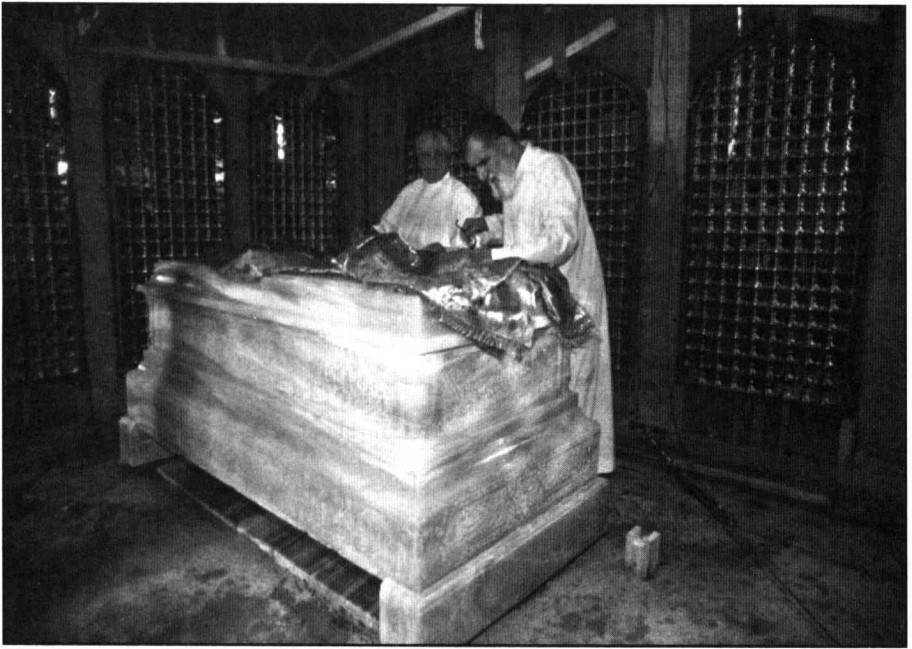
دوشنبه ۲۸ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۴ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ ۱۸ ژوئن ۱۹۹۰

بعد از نماز صبح کمی خوابیدم. برای مصاحبه یادداشت برداشتم. ساعت شش و نیم صبح برای شرکت در غبارروبی ضریح مقدس به حرم مطهر رفتیم؛ اواخر کار رسیدیم. آقایان [واعظ] [طبسی]، [محمدرضا] مهدوی کئی، دکتر روحانی، فردوسی پور و بیژنی بودند. بعد از زیارت به مقر برگشتم. مصاحبه رادیو و تلویزیونی و مطبوعاتی انجام دادم^۱ و به فرودگاه رفتم. به سوی تهران پرواز کردیم.

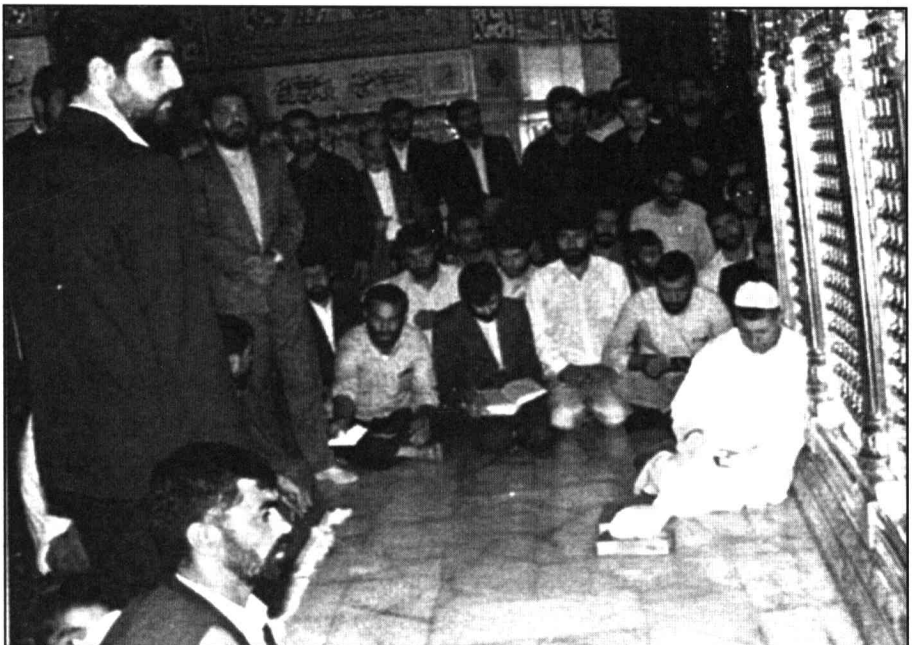
ساعت یازده و نیم به دفترم رسیدم. بخشی از کارها را انجام دادم. عفت و یاسر هم ناهار به دفتر آمدند. عصر در جلسه شورای اقتصاد شرکت کردم. درباره صادرات و واردات تصمیم‌گیری شد. سرشب مهندس [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد. زمینی برای احداث بیمارستان برای وزارتخانه خواست، همچنین مطالبه [تاسیس] دانشگاه برای [شرکت] مخابرات دارد.

بخشی دیگر از کارهای عقب مانده را انجام دادم. دکتر روحانی، [دبیر شورای عالی

۱ - آقای هاشمی در پاسخ به پرسشی درباره خریدهای نظامی کشور در برنامه پنجساله گفت: «کشور برای تجهیز سیستم دفاعی خود، از تمام امکانات بهره خواهد گرفت و در برنامه پنجساله کشور نیز ده میلیارد دلار برای خریدهای نظامی اختصاص یافته است. ایران، قوی‌ترین کشور جهان سوم از نظر صنایع نظامی است و متخصصین ایران در طول جنگ تحمیلی به دستاوردهای عظیمی دست یافته‌اند که بیان آن با مصالح کشور منافات دارد.» ایشان در خصوص وضعیت نقدینگی کشور گفت: «ایران در شرایط فعلی، در بهترین وضعیت خود طی ده سال گذشته به سر می‌برد و اعتماد مردم به بانک‌ها و سیاست‌های ارزی دولت، باعث تقویت فراوان خزانه کشور شده است.» رییس‌جمهور در مورد مساله ارتباط با مسلمانان شوروی اظهار داشت: «ایران و شوروی با امضای قراردادی در زمینه ارتباط مسلمانان، با یکدیگر به یک توافق کلی رسیده‌اند و از طرف ایران، علاقه و آمادگی لازم وجود دارد.» آقای هاشمی در مورد سفر دبیرکل سازمان ملل به منطقه گفت: «محور فعالیت‌های سیاسی ایران در مورد جنگ ایران و عراق، قطعنامه ۵۹۸ است. ما راه مذاکره مستقیم را که از سوی عراق پیشنهاد شده است، نیستیم. اما در پاسخ به نامه عراقی‌ها نوشته‌ایم، زمانی باید مذاکره سران انجام شود که در آن تصمیم نهایی اتخاذ شود، چرا که دیدار ناموفق رؤسای جمهوری دو کشور، خطر جنگ را تشدید خواهد کرد، ما چنین ریسکی نخواهیم کرد. در مقطع فعلی، نمایندگان ایران و عراق مشغول مهیا کردن زمینه ملاقات و بررسی جوانب امر هستند، مشروط بر اینکه این ملاقات باعث تقویت فعالیت دبیرکل در مورد ابتکار صلح شود.» ایشان در مورد تلاش‌های دولت برای کاهش قیمت‌ها گفت: «ما برای تأمین نیازهای ضروری خود سوسیدها^۲ [یارانه‌ها] را با قوت حفظ کرده‌ایم، ضمن اینکه افزایش تولید و جذب نقدینگی، باعث کاهش نرخ بسیاری از اقلام از جمله ملابین، فلزات، روغن نباتی و مواد شوینده شده است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.»

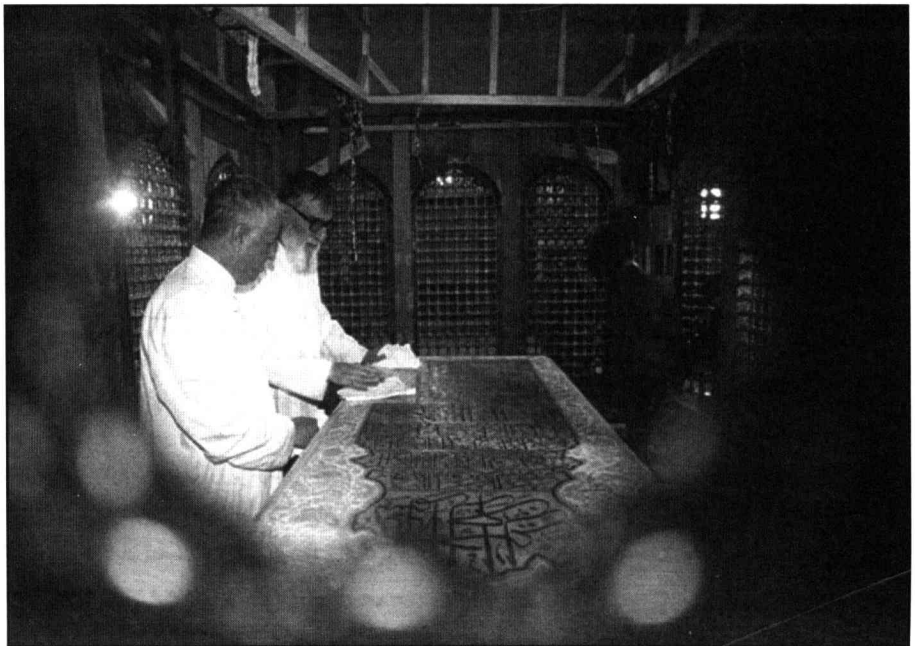


در کنار مضجع شریف ثامن الحجج حضرت علی ابن موسی الرضا (ع)





غبار رومی ضریح مطهر حضرت امام رضا (ع)
به همراه آیت الله واعظ طبسی ، تولیت آستان قدس رضوی





امنیت ملی] آمد و گزارش مذاکره [سیروس] ناصری با برزان تکریتی را داد؛ برزان گفته است به جای قرارداد الجزایر، معاهده جدید باید بست که قاطعانه از طرف ناصری رد شده است. همچنین بر صرف نظر از بند ۶ قطعنامه ۵۹۸ [در خصوص تعیین آغازگر جنگ]، اصرار داشته که نپذیرفته ایم.

اصلاحاتی در متن نامه جویبه دوم با پیشنهاد وزارت خارجه انجام شد. دیروقت به خانه آمدم.

سه شنبه ۲۹ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۵ ذیقعدة ۱۴۱۰ | ۱۹ ژوئن ۱۹۹۰

ساعت شش صبح به دفترم رفتم. تا ساعت ده کارهای عقب مانده را انجام دادم. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور آمد؛ چون ایشان معاون اول است، در ملاقات موارد زیادی از کارهای مدیران و وزرا مطرح می شود؛ مسئول هماهنگی هستند^۱.

آقای [سید حسن] طاهری خرم آبادی آمد. از اوضاع پاکستان گفت و برای امور شیعیان آنجا استمداد کرد و گفت کسی مدعی کشف گنج در مازندران است. گفتم از اول انقلاب این گونه ادعاها زیاد آمده که هیچ یک به نتیجه نرسیده و آخرین نمونه با معرفی آقای مسعودی خمینی بود. درباره انتخابات خبرگان مطالبی داشت.

نمایندگان استان کرمان برای شکایت از تعویض مدیرکل بهداشت کرمان آمدند و خواستار ابقای او شدند. عصر دکتر روحانی آمد. نامه به صدام را برای ارسال تکمیل

۱ - دکتر حسن ابراهیم حبیبی (۱۳۹۱-۱۳۱۵)، از رجال سیاسی فرهیخته نظام جمهوری اسلامی بود که در هشت سال دوران سازندگی، پست معاون اول رییس جمهور را همتر از پست نخست وزیر بر عهده داشت. دکتر حبیبی دارای دکترای جامعه شناسی و حقوق از دانشگاه سوربن فرانسه بود. ایشان پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، عضو نهضت آزادی ایران بود و در خارج از کشور، به همراه دکتر بنی صدر فعالیت های انقلابی داشت. دکتر حبیبی از جمله حقوقدانانی بود که پس از انقلاب، پیش نویس قانون اساسی جمهوری اسلامی را با استفاده از قوانین اساسی سایر کشورها تهیه کردند. ایشان وزیر ارشاد اسلامی دولت مهندس بازرگان، وزیر علوم و پس از آن، وزیر دادگستری دولت مهندس موسوی و معاون اول دولت اول آقای خاتمی بود و همچنین ریاست بنیاد ایران شناسی را بر عهده داشت. دکتر حبیبی تا پایان عمر، عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجمع تشخیص مصلحت نظام بود. ایشان عضو دیوان داوری لاهه و رییس فرهنگستان زبان و ادب فارسی نیز بود.

کردیم. آقای [عبدالحسین] و حاجی [وزیر بازرگانی] آمد و برای گشایش ارز برای تراز فیزیکی برنامه استمداد کرد.

آقای [احمد] جنتی [رییس سازمان تبلیغات اسلامی] آمد و برای سازمان تبلیغات ارز و ماشین خواست. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت؛ بخشی از قانون کار تصویب شد. شب در دفترم ماندم. عفت هم با یاسر آمده بود.

چهارشنبه ۳۰ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۶ ذیقعدة ۱۴۱۰ ۲۰ ژوئن ۱۹۹۰

آقای میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، برای امور جاری و پیگیری کارهای سفر، وعده‌ها و نامه‌ها آمد. آقای سید احمد موسوی [از لبنان] آمد و نامه اسقف [کلیسای] کاتربری را آورد. این نامه در مورد درخواست تجدید رابطه با انگلستان و موافقت با سفر هیأت پارلمانی انگلیس به ایران است؛ گفتم به مجلس مربوط است.

آقای سید محمود مرعشی آمد. نامه [پدرش]، آیت‌الله [سید شهاب‌الدین] نجفی مرعشی، [از مراجع تقلید] را آورد که خواسته بودند به ساختمان کتابخانه قم کمک کنم؛ پذیرفتم. آقای [سید محمدباقر] حکیم آمد. از وضع بد عراق، از نظر اقتصادی و امنیتی گزارش داد و خواست که در جریان مکاتبات صدام، [رییس جمهور عراق] و احتمال مذاکره مستقیم قرار گیرد؛ جریان را گفتم. از عدم توجه کامل به سپاه بدر و عدم فعال بودن کمیته پشتیبانی عراق گله کرد و برای اجرای مصوبات رهبری استمداد نمود.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. مسایل جزایر تنب و ابوموسی و مسایل بهداری و همچنین وضع فروش نفت مورد بحث بود. پدر شهید خمسه آمد و برای فروش خانه‌ای که برای رسیدن به مسایل دیگر زندگی‌اش گرفته است؛ اجازه خواست. تا ساعت نُه شب، در دفترم کار کردم و بعد به خانه آمدم.



پنج شنبه ۳۱ خرداد ۱۳۶۹ | ۲۷ ذی‌قعدة ۱۴۱۰ | ۲۱ ژوئن ۱۹۹۰

دیشب حدود ساعت دوازده ونیم، زلزله شدیدی آمد که در و پنجره خانه را تکان داد! یک ساعتی نگذشته بود که تلفنی اطلاع دادند، مرکز آن در منطقه دیلمان در شمال کشور است. صبح خبر دادند مرکز زلزله شهرهای رودبار و منجیل است. دستورات لازم را دادم و محسن را به منطقه فرستادم تا خبرهای دقیق تر بیاورد. گویا خسارات و تلفات بسیار زیاد است.

آقای [حسین] ابراهیمی، [نماینده ولی فقیه در امور افغانستان]، برای توضیح مسایل افغانستان آمد. اعضای [شورای مرکزی] حزب وحدت اسلامی افغانستان آمدند و گزارش مراحل وحدت را دادند؛ برایشان صحبت کردم.^۲ آقای [گودرز] افتخار جهرمی، [رییس

۱ - زمین‌لرزه منجیل - رودبار به بزرگی ۷/۴ درجه در مقیاس ریشتر، در ساعت ۳۰ دقیقه بامداد روز پنج شنبه ۳۱ خردادماه ۱۳۶۹ در نزدیکی شهر رودبار و روستاهای تابعه در استان گیلان و شمال غرب استان زنجان در ناحیه طارم‌علیا بروز نمود و تا شعاع ۱۰۰ کیلومتری از مرکز زمین‌لرزه، موجب خسارات جانی و مالی فراوان گردید، چنانچه آن را در لیست مرگبارترین ۱۰ زلزله جهان در صدسال گذشته قرار داد. این زمین‌لرزه در یک منطقه پُر تراکم از نظر جمعیت اتفاق افتاد، به طوری که علاوه بر روستاهای موجود در منطقه، چندین شهر مهم کشور نیز تحت تأثیر آن قرار گرفت. علاوه بر حدود ۳۵ هزار نفر که بر اثر این رویداد جان خود را از دست دادند، بیش از ۲۰۰ هزار واحد مسکونی تخریب شد و خسارات عمده‌ای به تأسیسات و اماکن عمومی در استان‌های گیلان و زنجان که متأثر از این زمین‌لرزه بودند، وارد آمد و حدود ۵۰۰ هزار تن بی‌خانمان شدند. خسارت حاصله از این زمین‌لرزه ۲۰۰ میلیارد دلار برآورد شد. ارتعاشات حاصل از امواج لرزه‌ای در استان‌های زنجان و گیلان و در بخش‌هایی از استان‌های آذربایجان شرقی، تهران، مرکزی، مازندران، سمنان، همدان و کردستان به مدت حدود ۶۰ ثانیه احساس گردید و موجب وحشت عمومی شد، لیکن خسارات جانی و مالی به همراه نداشت. وقوع این زمین‌لرزه در تهران نیز باعث وحشت زیاد مردم شد و بسیاری را از خواب بیدار نمود، لیکن آثاری از ریزش منازل یا تلفات انسانی مشاهده نگردید. برخی از مطبوعات گزارش دادند که تعدادی از منازل مسکونی قدیمی تهران واقع در محلات جنوبی شهر آسیب‌های جزئی دیده‌اند.

۲ - آقای هاشمی ضمن ابراز خشنودی از تشکیل حزب وحدت اسلامی افغانستان که نشانه وحدت بیشتر گروه‌های مسلمان و مجاهد است اظهار داشت: «تشکیل حزب واحد و تحکیم وحدت بیشتر در آستانه پیروزی، بین گروه‌های مجاهد افغانی مستقر در ایران، نشانه‌ی هوشیاری مجاهدین مسلمان است، البته اختلاف سلیقه همیشه وجود خواهد داشت ولی باید مصالح کلی در نظر گرفته شود. در مرحله کنونی مبارزه با اشغالگران خاتمه یافته است و در مرحله جدید، ارتجاع عرب و کشورهای غربی، دیگر نیازی برای کمک به گروه‌های مجاهد احساس نمی‌کنند و هرکس که بیشتر مطامع آنها را تأمین کند، از سوی آنها حمایت خواهد شد. متأسفانه در این مرحله، بعضی از افراد در حد انتظار از خود خلوص نشان ندادند و دچار انحصارطلبی شده‌اند و تاکنون از این عدم وحدت، رژیم حاکم بر افغانستان سود برده است. شما با این وحدت، دین خود را ادا کرده‌اید. جمهوری اسلامی ایران نیز در حد توان شما را یاری خواهند کرد»



دفتر خدمات حقوقی بین المللی ریاست جمهوری] آمد. گفت آمریکا در لاهه موافقت کرده است که بابت بخشی از سلاح‌ها که [از زمان رژیم گذشته]، برای تعمیر در آمریکا داشتیم و آنها را توقیف کرده‌اند، حدود ۲۷۰ میلیون دلار پردازد؛ قرار شد بعداً جواب بدهم.

از وزارت اطلاعات آمدند. درباره بعضی از کارکنان نهاد [ریاست جمهوری]، ملاحظاتی داشتند. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. پیشنهاد داشت که نماینده‌ای به ترکیه بفرستیم؛ گفتم سفیرمان برود، صحبت کند.

محسن [هاشمی، رییس دفتر بازرسی ویژه رییس جمهور]، برای گزارش مأموریت بازرسی از وضع زلزله زدگان [رودبار]، آمد؛ آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، مرتب از رشت، گزارش وضع زلزله زدگان و نیازها را می‌داد. دکتر [ایرج] فاضل [وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی]، [محمد] سعیدی کیا، [وزیر راه و ترابری] و استانداری گیلان هم گزارش دادند؛ وضع رودبار و منجیل خراب است. می‌گویند راه‌ها با ریزش کوه بسته شده است و هلی کوپترها به خاطر وضع هوا، نمی‌توانند به گیلان برسند. عصر برای بررسی مسایل زلزله و نحوه امدادها، جلسه فوق العاده دولت را تشکیل دادیم و تصمیماتی گرفتیم؛ شب، برای امور زلزله در دفترمان ماندیم.

«کرد و در پی هیچ‌گونه امتیازی نیست، جز اینکه شاهد پیروزی حق و اجرای احکام اسلام در افغانستان باشد. انقلاب اسلامی، حمایت از مردم مسلمان افغانستان را برای خود یک وظیفه می‌داند و در سایه وحدت بیشتر شما، امکانات موجود بهتر مورد استفاده قرار خواهد گرفت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - در پی وقوع زلزله در رودبار و منجیل، آقای هاشمی اطلاعاتی به این شرح صادر کرد: «ملت شریف و مقاوم و بزرگوار ایران؛ دولت جمهوری اسلامی ایران حادثه غم‌انگیز و دردناک زلزله را که به بخش قابل ملاحظه‌ای از کشور ما آسیب رسانده و موجب از دست رفتن جمع کثیری از هموطنان عزیز ما و مصدوم و مجروح شدن تعداد بیشتری از آنها شده و خسارات فراوانی را سبب گردیده است، به آستان حضرت بقیه‌الله‌الاعظم و مقام معظم رهبری و خانواده‌های داغ‌دیده و همه مردم صورمان که در این واقعه سوگواری، تسلیت می‌گویند و رحمت و غفران الهی را برای درگذشتگان و صبر جمیل و اجر جزیل را برای بازماندگان و شفای عاجل را برای آسیب دیدگان از درگاه حضرت حق مسئلت می‌نماید و به منظور همدردی با آسیب دیدگان و داغ‌دیدگان و ادای احترام به درگذشتگان از امروز (پنج شنبه) سه روز عزای عمومی اعلام می‌کند. از ملت شریف می‌خواهم همانند سال‌های گذشته که دوران امتحان‌های بزرگ بود، در این حادثه نیز جوانمردی، ایثارگری و پایمردی خود را به منصف ظهور برسانند و از امکانات خود برای رفع مشکلات مردم آسیب دیده مناطق زلزله زده بهره بگیرند. وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و...



پلّو و شرکت‌های دولتی و نیروهای نظامی و انتظامی، با کمک رسانی به مردم آسیب دیده، موظفند از امروز (پنج‌شنبه) تا اطلاع ثانوی به‌صورت شبانه‌روزی آماده انجام وظایف اسلامی باشند. امید است با دقت و نظم و انجام فعالیت‌هایی که شایستهٔ ملتی بزرگ و ایثارگر است، از این امتحان سربلند بیرون آییم. اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس‌جمهور.»

تیر ۱۳۶۹





۲۲ ژوئن ۱۹۹۰

جمعه ۱ تیر ۱۳۶۹ | ۲۸ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

ساعت هشت و نیم صبح با [آقای تورگوت اوزال] رئیس جمهور ترکیه، به تقاضای او، تلفنی صحبت کردم؛ وقوع زلزله [رودبار] را تسلیت گفت و اظهار آمادگی برای هر نوع کمک کرد و گفت وزیر خارجه‌اش به ایران می‌آید؛ گفتم قبل از سفر، درباره فیلم «اسلحه‌عریان»^۱ اقدامی بشود که هنگام سفر به ایران تلخ نباشد.

با چند هلی کوپتر، همراه چند وزیر به سوی رودبار و منجیل پرواز کردیم. در فرودگاهی در شرق قزوین که هلی کوپترها به انتظار فرمان حرکت تجمع کرده بودند، فرود آمدیم. سوخت‌گیری کردند. آنها را به خاطر معطلی ملامت کردم؛ گفتم به منطقه پرواز کنند.

بر فراز مناطق زلزله زده پرواز کردیم. حجم خرابی‌ها خیلی بالا است.^۲ بعضی روستاها به کلی منهدم شده است. روی شهرهای لوشان، منجیل و رودبار دور زدیم و در رودبار

۱- فیلم آمریکایی توهین آمیز «اسلحه عریان» در سال ۱۹۸۸، در هالیوود تولید شده بود. در این فیلم کمیدی، «چارلز گاردای» بازیگر آمریکایی در نقش حضرت امام (ره) ظاهر شده بود و در صحنه‌ای از فیلم «فرانک بین»، شخصیت اصلی فیلم، که یک کارآگاه است، به بازیگر نقش امام سیلی می‌زند. اکران فیلم اسلحه عریان با اعتراض شدید وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی مواجه شد. با توجه به اکران این فیلم در استانبول، آقای هاشمی از رئیس‌جمهور ترکیه خواسته است که اکران آن را متوقف کنند.

۲- در نخستین ساعات پس از زمین‌لرزه، تعداد تلفات در روستای حیر از بخش الموت، حدود ۵۰۰ کشته و مجروح و در کوهین و روستاهای حومه آن در بخش قفقازان ۱۶۰ کشته گزارش گردید. در استان زنجان دو روستای آب برو و دهسیر که زمین‌لرزه در آنها شدت بیشتری داشته، به کلی تخریب و تعداد زیادی کشته و مجروح شدند. اکثر روستاهای طالقان دچار خسارات مالی زیادی شده و احشام زیادی به هلاکت رسیدند و تعداد زیادی منازل مسکونی ویران گردیدند. در استان گیلان، شهرهای رشت، رودبار، آستانه اشرفیه، لاهیجان، منجیل، لوشان و صومعه‌سرا در جریان زمین‌لرزه، بیشترین خسارات را دیدند. در این حادثه به بسیاری از منازل مسکونی تجاری، دولتی و راه‌ها و پل‌ها آسیب شدید وارد گردید. منج بزرگ تأمین آب شرب رشت- انزلی و تعدادی ساختمان و آپارتمان مسکونی ۷ و ۸ طبقه با خاک یکسان شد و تعدادی کشته و مجروح گردیدند. در آستانه اشرفیه منج آب آشامیدنی شهر به کلی ویران و دوما خانه در اثر پدیده رانش خاک، تخریب گردیدند. وقوع زمین‌لرزه در مناطقی از شهرستان فومن، موجب خسارات و تلفات فراوان جانی و مالی شد و در روستاهای ماسوله و نصیرمحله، زمین‌لرزه ده‌ها خانه را ویران و ده‌ها تن را کشت. شهرهای منجیل و لوشان نیز از شهرهای دیگری بودند که به شدت تخریب شدند.



نشستیم. مقداری پیاده و با ماشین در خیابان‌های شهر گشتیم. بیش از هفتاد درصد شهر خراب شده است و بسیاری از مردم هنوز زیر آوار هستند. به خاطر بسته بودن راه، دیروز ماشین‌های سنگین مهندسی به محل نرسیده‌اند؛ امروز تعدادی رسیده و مشغول کار بودند؛ ولی خیلی کم است.

مردم عزادار به شدت ناراحتند. بعضی با کمک بستگان و نیروهای امدادی مشغول کاوش در محل خانه‌های خود، برای افراد و جنازه‌ها و اثاثیه هستند. جنازه و مجروح کم بود؛ اغلب منتقل کرده‌اند. در چادر ستاد امداد با مسئولان صحبت کردم؛ تقسیم کار و سازماندهی جدید درست شد. هنوز به روستاها نرسیده‌اند؛ قرار شده هلی کوپترها فعال شوند. برای جمعی از مردم صحبت کوتاهی نمودم و به شهر منجیل رفتیم.

در منجیل خرابی بیشتر است، ولی کارهای امدادی جلوتر است؛ چون دیروز جاده باز بوده. شهر منجیل را به شهرداری تهران واگذار نمودیم. وضع مردم شبیه رودبار است. با فرمانده پادگان محل صحبت کردم. جمعی از اسرای عراقی اینجا هستند که در محل باز نگهداری می‌شوند؛ به خاطر استحکام پادگان، تلفاتی جز تعدادی مجروح نداشته‌اند.

با هدف رفتن به روستاهای مخروبه قزوین پرواز کردیم، ولی خلبان‌ها در راه گفتند که نمی‌توانند بنشینند؛ احتمال دادم خلاف می‌گویند. به نظر می‌رسد به طور کلی هوانیروز خوب عمل نکرده است. در پادگان لاهوتی [= خُر] فرود آمدیم. مصاحبه‌ای نمودم. خیلی

۱- در شهر منجیل اکثر ساختمان‌ها ویران شدند و صدها کشته برجای ماند. سد منجیل در جریان زمین‌لرزه آسیب دید، به طوری که دریاچه پشت سد تا پایان مرحله بازسازی به طوز کامل تخلیه شد. در تونل‌های محور منجیل-رودبار شکستگی‌های بزرگ به وجود آمد و مبادی ورودی تونل‌های به علت ریزش کوه تخریب گردیدند. شهرک هرزه ویل در شمال غرب شهر منجیل به علت پایداری ساختمان‌های مسکونی از تلفات کمتری برخوردار بود، لیکن روستاهای هرزه ویل به علت رانش کوه به کلی ویران گردیدند. شهر رودبار در مقایسه با شهر منجیل از شدت تخریب کمتری برخوردار بود، لیکن به اکثر ساختمان‌ها آسیب شدید وارد آمد. همچنین کیلومتر ۲۵ جاده رشت-رودبار، در اثر ریزش سنگ‌های عظیم مسدود گردید.

۲- آقای هاشمی در پی بازدید از مناطق زلزله زده، در مصاحبه تلویزیونی گفت: «برای رسیدگی سریع به وضعیت مردم در شمال کشور، به کمک وسیع داخلی و جهانی نیاز داریم تا در هفته‌های اول، بخشی از مشکلات مردم مرتفع شود. با توجه به ریزش کوه‌ها و مسدود شدن راه‌ها در ابتدای بروز حادثه زلزله، ارتباط در سطح مطلوبی نبوده است، اما هلی کوپترها و وسایل نقلیه‌ای که می‌توانستند از راه‌های فرعی خود را به مناطق آسیب دیده برسانند، بلافاصله وارد عمل شدند. سه شهر منجیل، رودبار و لوشان تقریباً منهدم شده است. در این مناطق وسایل مورد نیاز زندگی مردم از قبیل آب، برق و سایر وسایل زندگی موجود نیست. در این حادثه دلخراش، مسئولان شهرها نیز از دست رفته‌اند و لایه



خسته و کوفته به خانه آمدم. از بیت آیت الله [محمدعلی] اراکی، [از مراجع تقلید]، برای اعلان جواز پرداخت سهم امام نظرخواهی کردند.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، درباره پذیرش کمک‌های خارجی، مخصوصاً کشورهای مثل مصر و آمریکا، تلفنی پرسید؛ گفتم مانعی ندارد. گزارش وسعت پیشنهاد کمک‌های خارجی را داد. به آقای [محمد] فروزنده، [جانشین ستاد فرماندهی کل قوا] گفتم موافقت کنند، ماشین‌های مهندسی از جبهه بیایند. یاسر هم رسید و گفت رسیدگی به منطقه دیلمان خوب نیست.

۲۳ ژوئن ۱۹۹۰

شنبه ۲ تیر ۱۳۶۹ | ۲۹ ذی‌قعدة ۱۴۱۰

ساعت هشت صبح به محل کاخ دادگستری رفتم و در سمینار مسئولان قوه قضائیه، سخنرانی افتتاحیه انجام دادم؛^۱ به خاطر خراب شدن سیستم صوتی، مدتی معطل شدیم. [آقای عبدالحمید]، سفیر سابق مالزی، برای خداحافظی و عرض تسلیت به خاطر مصائب زلزله آمد. [آقای حسین محمدنی]، سفیر جدیدمان در نیکاراگوئه آمد و نظر و سیاست ما در برخورد با حکومت سان‌دنیست‌ها که خواستار ادامه ارتباط هستند و کیفیت پس‌گرفتن طلب‌مان از آنها، استفسار کرد.

[آقای غلام اسحاق خان]، رییس‌جمهور پاکستان برای تسلیت و اظهار همدردی و

مسئولان فعلی، از استان‌های دیگر عازم شده‌اند و مردم نیز یا مجروح هستند و یا خانواده‌های خود را از دست داده و عزادارند. تعدادی از روستاهای اطراف به کلی منهدم شده‌اند و بقیه روستاها در نقاط کوهستانی می‌باشند که راه‌های مناسبی را برای امداد رسانی ندارند. برای کسانی که خانه‌هایشان در این حادثه ویران شده است، چادرهای موقت برای زندگی لازم است، اما با توجه به شرایط آب و هوایی این منطقه، نیاز به کانتینر در سطح وسیعی است تا منازل موقتی باشند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - همزمان با هفته عدالت، آقای هاشمی در نخستین گردهمایی مسئولان قضایی سراسر کشور، گفت: «مردم باید از دستگاه قضایی احساس آرامش کنند و مطمئن باشند به حق‌شان می‌رسند و چنانچه عکس این ثابت شود، مردم احساس ناامنی می‌کنند. باید تلاش شود، مظلومان احساس آرامش و راحتی کرده و به حق‌شان برسند. اهمیت استقلال دستگاه قضایی و قاضی و شخصیت نفوذناپذیر قاضی، در اینجا است که به این مسایل توجهی نداشته باشد و به طور مستقل به پرونده‌ها رسیدگی نماید و تحت تأثیر چنین شرایطی قرار نگیرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

آمدگی برای کمک تلفنی صحبت کرد؛ صحبتش دوستانه و صمیمانه بود. [آقای فاروق الشرع]، وزیر امور خارجه سوریه، از سوی آقای حافظ اسد به ملاقات آمد و پیام همدردی آورد؛ قرار شد به منطقه آسیب دیده برود.

از منطقه خواستند که [دکتر ایرج فاضل]، وزیر بهداشت، برای بررسی وضع بهداشت به رودبار برود؛ رفته رفته به خاطر انتشار عفونت جنازه‌های مانده در زیر آوار، منطقه به خطر افتاده است؛ دستور دادم، رفت. سیل پیام‌های همدردی و کمک‌های محدود دولت‌ها و سازمان‌های خارجی می‌رسد؛ همکاری و همدردی وسیعی اظهار می‌شود.

دکتر حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] برای امور جاری آمد و گزارش سفر به نقاط آسیب دیده زنجان را داد. عصر دکتر هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور کار جلسه آینده شورای انقلاب فرهنگی آمد. جلسه شورای عالی امنیت ملی داشتیم. بحث در مورد آمایش سرزمینی خوزستان بود. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] مذاکرات ژنو و نیویورک را درباره قطعنامه [۵۹۸] گفت؛ مثبت است.

شب با احمد آقا مهمان آقای خامنه‌ای بودیم. رهبری با دادن ارز دولتی به آیت‌الله [سید محمد رضا] گلپایگانی، به منظور دادن شهریه در پاکستان موافقت نکردند؛ آقای [سید حسن] طاهری خرم‌آبادی خواسته بود. درباره مسایل زلزله و اصلاح ساختار تهران و انتقال مرکز سیاسی مذاکره کردیم. آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] و

۱ - در این دیدار، آقای فاروق الشرع، با تقدیم صمیمانه‌ترین پیام‌های تسلیت آقای حافظ اسد رییس‌جمهور سوریه، اظهار داشت: «اینجانب حامل عمیق‌ترین تأثرات دستگاه رهبری و ملت سوریه، به مناسبت فاجعه دردناک زلزله در مناطقی از ایران اسلامی برای رهبر جمهوری اسلامی، جنابعالی و ملت مسلمان ایران هستیم. ما مطمئن هستیم که ملت مسلمان ایران که به مقابله با مشکلات عادت کرده و در شرایط مختلف، مشکلات بسیاری را پشت سر گذاشته است، این بار هم با ایستادگی و مقاومت، از پس این مشکل عظیم و فاجعه دردناک، سربلند و موفق بر خواهد آمد. آقای حافظ اسد، نخست‌وزیر و وزرای دولت سوریه را مکلف کرده است که خود را برای هرگونه کمک آماده کنند. آنچه ما از آن مطمئنیم، این است که رهبری قدرتمند جمهوری اسلامی و ملت مقاوم و فداکار ایران، بهترین قدرت را برای مقابله با این فاجعه طبیعی دارد. ملت سوریه در کنار شما ایستاده است و همه ملت‌های اسلامی و همه جهان در این شرایط سخت با ملت ایران همراه هستند.» سپس آقای هاشمی با تشکر از ابراز همدردی رییس‌جمهور، دولت و ملت مسلمان سوریه، اظهار داشت: «ما در گذشته نیز همواره همدردی و همراهی کشور سوریه را با خود داشته‌ایم و همین حضور جنابعالی و محبت آقای حافظ اسد، برای مردم ما مایه دلگرمی و امید است و کمک زیادی در تقویت روحیه و استقامت مردم ایران خواهد داشت.»



آقای [عبدالله]نوری، [وزیر کشور] از منطقه گزارش دادند؛ از پیشرفت کارها راضی‌اند.
آقای [محسن]رضایی، [فرمانده کل سپاه پاسداران] هم از خدمات سپاه و جهاد[سازندگی]
گفت.

۲۴ ژوئن ۱۹۹۰

یکشنبه ۳ تیر ۱۳۶۹ | ۱ ذیحجه ۱۴۱۰

صبح به دفترم رفتم. از منطقه زلزله زده رودبار و منجیل گزارش گرفتم؛ مشکلی ندارند.
آقای [هادی]نژادحسینیان، [وزیر صنایع سنگین] آمد. راجع به تولید خودروی سواری
گزارش آورد و سیاست‌ها را پیشنهاد داد؛ قرار شد در شورای اقتصاد مطرح شود.
آقای [سراج‌الدین]کازرونی، [وزیر مسکن و شهرسازی] آمد. طرح ساخت سرپناه برای
آسیب‌دیدگان حوادثی مثل زلزله را آورد و درباره بازسازی مناطق زلزله‌زده، پیشنهادهایی
داشت. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش وضع منابع گاز و تولید و فروش
آن را آورد. مذاکرات با وزیر نفت الجزایر را توضیح داد و خواست منطقه‌ای از زلزله برای
بازسازی به وزارت نفت واگذار شود.

عصر جلسه دولت، به خاطر شرکت وزرا در مجلس ترحیم رهبری [برای کشته‌شدگان
زلزله]، با یک ساعت تاخیر تشکیل شد. درباره زلزله، وسعت خرابی‌ها، تلفات^۱ و بازسازی
بحث شد. آقای [عبدالله]نوری، وزیر کشور، به عنوان مسئول و مدیر امور زلزله‌زدگان تعیین
شد.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره حفاظت اطلاعات ارتش، سد منجیل،
اسرای عراقی در منجیل، سفر وزیر امور خارجه ترکیه به ایران، کمیسیون برنامه و بودجه،
تبلیغات خارج از کشور، طلاب خارجی در ایران و مسایل زلزله، مذاکره و تصمیم‌گیری
کردیم. ساعت ده و نیم شب به منزل رسیدم. امروز در گیلان مجدداً زلزله نسبتاً شدیدی
روی داد.

۱ - در زمان رخداد زلزله، بسیاری از مردم، به‌خصوص جوانان، در دقایقی پس از ساعت ۲۴ روز پنج‌شنبه، سرگرم
تماشای مسابقات فوتبال جام جهانی ۱۹۹۰ ایتالیا بودند که زمین به یکباره لرزید و این چنین بود که به دلیل بیدار بودن،
بسیاری از جوانان توانستند هنگام وقوع فاجعه از منازل بگریزند و زیر آوار نمانند.

۲۵ ژوئن ۱۹۹۰

دوشنبه ۴ تیر ۱۳۶۹ | ۲ ذیحجه ۱۴۱۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. تا هشت و نیم کارها را انجام دادم. [آقای زنگنه]، وزیر نیرو، همراه مهندس خواجهی آمدند. راجع به سد منجیل صحبت شد. قرار شد همراه دکتر [حسن] غفوری فرد برای بررسی وضع سد منجیل، به منطقه بروند که آیا آسیبی دیده یا نه؟ آقای احمد جبرئیل، [رهبر جبهه خلق برای آزادی فلسطین] و همراهان به ملاقات آمدند. او ضمن تسلیت، از مواضع ثابت و قاطع ما تقدیر کرد؛ پاسخ مناسب دادم.

آقای [محسن] انوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] در مورد کمک بانک اسلامی و بانک جهانی اجازه خواست؛ موافقت کردم. آقای [سیدمحمد موسوی] خویشی‌ها آمد. گزارشی از کار مرکز تحقیقات استراتژیک [ریاست جمهوری] داد و نیازهای ارزی و [ساختمان] محل کار و تقویت مرکز از سوی من را گفت.

آقای [مجید] عباسپور، [مشاور فنی رییس جمهور] آمد. گزارش سفر به ایتالیا و پیشرفت کار صنایع پدافند ش. م. ر [شیمیایی، میکروبی و رادیواکتیو] را داد و برای تقویت مشاوران استمداد کرد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. تأمین اعتبار خرید محصولات کشاورزی و سیاست مسکن در دستور بود. قرار شد تکیه بر ساخت انبوه مسکن با متر از زیر ۱۰۰ متر، و فور مصالح ساختمانی و رواج فروش خانه قسطی و بررسی مسأله عوارض جدید باشد.

شب دکتر ولایتی، [محمدجواد] ظریف و [علی] خرم آمدند و گزارش مذاکره با برزان [تکریتی، برادر صدام حسین] را دادند؛ معتقدند پیشرفت داشته و مثبت است. متن جواب تلگراف تسلیت صدام [برای زلزله] را پذیرفتم. دیر وقت به خانه آمدم. با مهدی شام خوردیم: سوپ و تخم مرغ.

۲۶ ژوئن ۱۹۹۰

سه شنبه ۵ تیر ۱۳۶۹ | ۳ ذیحجه ۱۴۱۰

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. به امور زلزله زدگان رسیدگی کردم؛ کارها خوب پیش می‌رود. وضع کمک‌های داخلی و خارجی خیلی خوب است. آقای [حسین] محلوچی،



[وزیر معادن و فلزات] و معاونان آمدند. گزارش وضع فولاد مبارکه و علت بالا رفتن هزینه طرح را دادند. درباره مسایل [سرمایه گذاری در] قشم و بخش خصوصی صحبت شد. آقای [سیدمنصور] رضوی، برای مسایل اداری و استخدامی آمد و طرح های اصلاحی خود را مطرح کرد. آقای عبدالله نوری، [وزیر کشور] آمد و طرح ها و ایده های خود را برای امور زلزله زدگان گفت؛ خوب است و اجرایی. از مزاحمت های بعضی از نمایندگان گله داشت.

یاسر برای موضوع مجتمع آموزشی رزمندگان آمد. [آقای تومانو]، فرستاده ویژه خانم «کورازون آکینو» رییس جمهور فیلیپین آمد. پیام کتبی او را آورد و درباره مسایل مسلمانان جنوب فیلیپین و مسأله خودمختاری آنها توضیحاتی داد و خواستار حمایت در جهت طرح دولت در موضوع خودمختاری شد؛ چون مسأله برایم روشن نبود و اطلاع داشتم که بخشی از مسلمانان با این طرح مخالف اند، تأیید نکردم و کلی حرف زدم. عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. بحث درباره اساسنامه نمایندگان رهبری در دانشگاه ها بود. رؤسای دانشگاه های اهواز و الزهرا (س) هم تصویب شد. شب در دفترم ماندم.

۲۷ ژوئن ۱۹۹۰

چهارشنبه ۶ تیر ۱۳۶۹ | ۴ ذیحجه ۱۴۱۰

ساعت هشت صبح برای بازدید از محل کارکنان دفترم رفتم؛ جای شان تنگ است. از محل نمایشگاه هدایای آیت الله خامنه ای و خودم بازدید کردم؛ اشیاء زیادی جمع شده است.^۱ از آشپزخانه بازدید کردم.

آقای [حمید] میرزاده، برای گزارش مسایل زلزله و امور جاری کشور آمد. آقای [جلیل] بشارتی، برای گزارش مناطق محروم آمد. آقای [اسحاق] جهانگیری، [نماینده جیرفت] آمد و درخواست کرد از آقای [مهدی] کروبی که در جریان مسایل اخیر رنجیده است، دلجویی نمایم؛ قبول کردم. فرماندار قزوین آمد و گزارش مسایل زلزله و امدادها و

۱ - اشیای هدیه شده به آیت الله هاشمی در طول دوران ریاست جمهوری، اکنون در موزه و مرکز اسناد ریاست جمهوری در شهر رفسنجان نگهداری می شود.



نیازها را داد.

دکتر [محمدعلی] انجفی، [وزیر آموزش و پرورش] برای نیازهای آموزش و پرورش و درخواست مصالح ساختمانی برای مدارس ساخت داوطلبان، کمک به مدارس و اجازه استخدام بیشتر آمد و از تهیه طرح اصلاح آموزش متوسطه، در جهت تربیت نیروهای فنی خبر داد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. بررسی مسایل زلزله و حمل و نقل و کنفرانس‌های بین‌المللی در دستور بود. تا ساعت نُه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

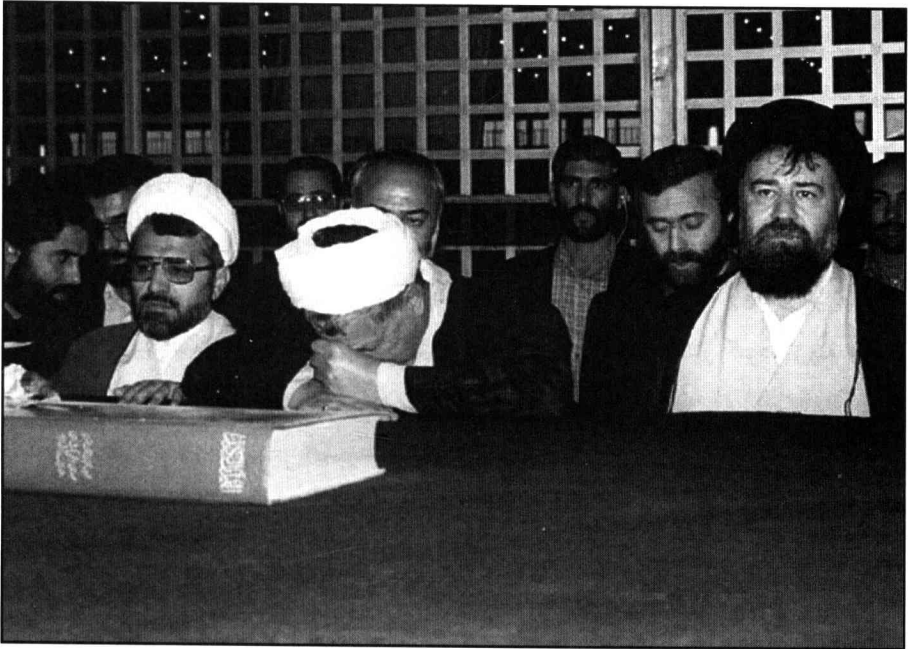
۲۸ ژوئن ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۷ تیر ۱۳۶۹ | ۵ ذیحجه ۱۴۱۰

اول وقت برای زیارت قبور شهدای هفتم تیر و جمعه خونین [مکه] و زیارت مرقد امام به بهشت زهرا رفتیم. آقایان [سید حسن] فیروزآبادی، [رییس ستاد فرماندهی کل قوا] و [اکبر] ترکان [وزیر دفاع] آمدند. یازده میلیارد تومان، اضافه بودجه برای مخارج ارتش و سپاه می‌خواستند؛ گفتم از محل معافی سربازان اضافی در مقابل پول، تشکیل شرکت‌های حمل و نقل هوایی، دریایی و زمینی با امکانات خودشان، فروش ارز خودشان و صرفه‌جویی‌های دیگر می‌توان تأمین کرد.

وزیر بهداری عمان، فرستاده ویژه سلطان قابوس برای ابلاغ مراتب تسلیت شاه عمان آمد. تیمسار [مصطفی] ترابی، [فرمانده حفاظت اطلاعات ارتش] آمد و گزارش وضع ساحل‌جا را داد و برای کمبودها استمداد کرد. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور آمد و برای اصلاح روابط خارجی با بهره‌گیری از جوّ به وجود آمده در کمک‌های بین‌المللی توصیه داشت.

آشیخ حسین هاشمیان آمد. برای گرفتن موافقت آقای [محمد] یزدی، [رییس قوه قضائیه]، برای صرف درآمد اموال مصادره‌ای در طرح‌های عمرانی رفسنجان و همچنین گرفتن ارز [دستگاه] سی تی اسکن استمداد کرد. عصر آقای [محمود] واعظی آمد. درباره بیانیه جامعه اقتصادی اروپا و ایران مشورت کرد.



در کنار آرامگاه مطهر بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی (ره)



فاتحه بر مزار شهید مظلوم آیت الله بهشتی



خانواده‌های شهدای هفتم تیر آمدند. برایشان صحبت کردم^۱. تا غروب در دفترم کار کردم. با آقای [عبدالله] انوری، دربارهٔ سازمان دادن توزیع کمک‌ها به زلزله زدگان صحبت کردم. مهدی اطلاع داد که افرادی از منطقه آمده‌اند و از نرسیدن به بعضی از روستاهای سیاهکل می‌گویند. شب به خانه آمدم.

۲۹ ژوئن ۱۹۹۰

جمعه ۸ تیر ۱۳۶۹ | ۶ ذیحجه ۱۴۱۰

تا ساعت ده و نیم صبح در خانه مطالعه می‌کردم. برای اقامه جمعه به دانشگاه تهران رفتم. خطبه اول را دربارهٔ زلزله ایراد کردم^۲. عصر از استخر خانه استفاده کردم. خانم دکتر

۱- در این دیدار، آقای هاشمی با بیان علل وقوع حادثه هفتم تیر اظهار داشت: «با ریخته شدن خون پاک شهدای هفتم تیر که همواره در راه خدا حرکت می‌کردند، وحدت و انسجام کامل بین مردم، مجلس و دولت به وجود آمد و موجب شد گروهک‌های ضدانقلاب که تا آن زمان به ظاهر شعارهای تند می‌دادند، به دامان غرب پناه برند. مظلومیت و خون ناحقی که به این وسعت بر زمین ریخت تا مدت‌ها اسلام را بیمه کرد. این عزیزان با وجودشان و در پایان هم با جان‌شان، از اسلام و انقلاب دفاع کردند و باید سعی شود راه آنان که راه امام (ره)، قرآن و اسلام است، تداوم یابد.»

۲- در خطبه اول، دیدگاه اسلام در مورد حوادث طبیعی از جمله زلزله، زلزله در کشورهای دیگر و ابعاد حوادث آن، ابعاد خرابی‌ها در زلزله گیلان و زنجان و سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران در هدایت کمک‌های خارجی مطرح شد. در خطبه دوم، آقای هاشمی درباره فاجعه هفتم تیر تحلیلی به نمازگران ارائه کرد و مطالبی در خصوص علل کارشکنی‌های عربستان سعودی در مورد فریضه حج بیان نمود. در بخشی از خطبه اول آمده است: «بعضی‌ها زلزله را یک بلا و یک عقوبت الهی می‌دانند و بعضی‌ها زلزله را کاملاً یک پدیده طبیعی، مُجرد از همه مسایل انسانی می‌دانند و بعضی‌ها نیز برای این مسایل، مبانی خرافی قرار می‌دهند، اما دیدگاه اسلام دربارهٔ کل حوادث طبیعی، یک دیدگاه کاملاً منطقی و اساسی است که اگر جامعه اسلامی با این دیدگاه‌ها تربیت شده بود و خودش را برای برخورد با پدیده‌هایی از این قبیل آماده کرده بود، وضعیتش بهتر از این بود. در نظر اسلام همه حوادث طبیعی از مقتضیات زندگی در دنیا در روی کره خاکی است که طبیعت زندگی، چنین چیزهایی را در این کره به همراه دارد و اینها به عنوان سرنوشت محتوم انسان تلقی نمی‌شود؛ پدیده‌هایی است که به طور طبیعی به وجود می‌آید و قابل برخورد است و به گونه‌ای می‌شود با آنها برخورد کرد، تا در مسیرهای صحیح‌تر و بهتر مهار شوند و از خطرات و ضررهای آنها کم کرد و هم می‌شود، انسان بد عمل کند و دچار این مسایل شود؛ در عین حال، در دیدگاه اسلامی مسأله این طور نیست که کل اینها از دست خداوند بیرون رفته باشد، به طوری که طبیعت به خودش واگذار شده باشد و دست غیبی و اراده الهی تأثیری نداشته باشد. ما نه طبیعی جامد صرف می‌توانیم باشیم که کل مسایل را مادی فرض کنیم و نه می‌توانیم، این نیروهایی که در طبیعت و در مسیر حرکت طبیعت گذاشته شده است را نادیده بگیریم و بگوییم، همه چیز با دعا و استمداد از خدا و بدون تصرف در طبیعت قابل حل است.» رجوع کنید— کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



منصوریان و شوهرش آمدند. اوضاع ایرانیان در کانادا را توضیح دادند.

۳۰ ژوئن ۱۹۹۰

شنبه ۹ تیر ۱۳۶۹ | ۷ ذیحجه ۱۴۱۰

[آقای ولایتی]، وزیر امور خارجه که برای مذاکره با دبیرکل [سازمان ملل] و احتمالاً طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق] و سخنرانی در مجمع بین‌المللی [اجلاس اقتصادی-اجتماعی سازمان ملل متحد؛ کوسوک]، عازم ژنو بود، برای مشورت آمد؛ بر سیاست مصوب شورای عالی امنیت ملی تأکید کردم. [آقای علی بن عبدالله بن زیدان محمودی]، سفیر جدید قطر برای تقدیم استوارنامه آمد.^۱ از روند رو به رشد روابط با جنوب خلیج فارس و موضع کویت و امارات در مسأله زلزله قدردانی کردم.

آقای [محمدعلی] نظران، [رییس کمیسیون اسرا] آمد و راجع به اسرا و سربازان مامور به دستگاه‌های اجرایی و نیازهایشان صحبت شد. آقای [عبدالواحد] موسوی لاری، [نماینده تهران]، تلفنی در مورد منظور من از تعبیر «اصحاب نق» سؤال کرد؛ نگران بود که نظرم به مجلسیان باشد.

عصر جلسه شورای عالی امنیت ملی به خاطر سفر دکتر روحانی به ژنو لغو شد. کار زیادی نداشتم. زودتر به خانه آمدم. عفت برای بستگانش آتش‌رشته تهیه کرده بود؛ دسته‌جمعی در حیاط منزل صرف کردیم. آقای حسین مرعشی، [استاندار کرمان] از رودبار، از کم‌حرکی وزارت کشاورزی و نرسیدن به کشت زیتون منطقه گله کرد. به [آقای عیسی کلانتری]، وزیر کشاورزی گفتم، تحرک را زیاد کنند. آقای [عبدالله] نوری،

۱- سفیر جدید قطر، در این دیدار ضمن تقدیم شایسته‌ترین درودها و بهترین آرزوهای «شیخ خلیفه بن حمد آل ثانی» امیر دولت قطر گفت: «روابط جمهوری اسلامی ایران و قطر براساس دین، حُسن همجواری و منافع مشترک استقرار یافته است». آقای هاشمی نیز ضمن قدردانی از همدردی صمیمانه کشورهای مختلف جهان با زلزله زدگان، به‌ویژه کشورهای منطقه گفت: «همبستگی با مردم مصیبت دیده ایران و همدردی با بازماندگان این فاجعه، تأثیری بسزا در روحیه مردم ایران داشت و ما معتقدیم هر قدمی که در نزدیک کردن عواطف و احساسات و احترام به حقوق و مصالح یکدیگر برداشته شود، می‌تواند در ایجاد وحدت و یکپارچگی در منطقه و به‌نفع اسلام و مسلمین باشد. امیدوارم در سایه روابط دوستانه و همکاری‌های متقابل کشورهای اسلامی، شاهد آرامش و امنیت در منطقه باشیم و شما به‌عنوان سفیر دولت قطر در جمهوری اسلامی ایران، مسئولیت مهمی در این زمینه به عهده دارید.»



ملاقات با سفیر قطر





تلفنی درخصوص تهیه ساختمان‌های فابرسی برای دوران اسکان موقت، مشورت کرد؛
 گفتم طرح کامل را بیاورند.

پیش از ظهر آقای [سید علی] مقدم آمد. درباره تأمین بودجه ساخت مصلاهی تهران
 پیشنهاد داشت که از محل فروش اراضی عباس آباد تأمین شود.

یکشنبه ۱۰ تیر ۱۳۶۹ | ۸ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱ جولای ۱۹۹۰

آقایان [سید علی] غیوری و دکتر [سیف الله] وحید [دستجردی] آمدند. گزارش اقدامات
 جمعیت هلال احمر و درآمدها و نیازها برای زلزله را دادند؛ از کمک‌ها راضی‌اند. آقای
 [سید محمد علی] کامروا آمد. گزارش عملکرد ستاد معین در خرمشهر را داد و از کمبود
 اعتبار و مصالح ساختمانی شکایت داشت که قدرت کار را محدود کرده است.

[آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش فروش فوب [FOB] و سیف [CIF] را
 داد و استدلال کرد که فروش سیف، گرچه در این ماه‌ها به نفع نیست، ولی روی هم‌رفته
 به نفع است. آقای محسن هاشمیان، گزارشی مبنی بر ضرر فروش سیف داده بود؛ به نظرم
 گزارش وزیر نفت قانع‌کننده است؛ برای بررسی به بازرسی ویژه دادم.
 عصر هیأت دولت جلسه داشت. شب در جلسه روضه رهبری [به مناسبت روز عرفه و
 ایام مسلمیه] شرکت کردم. در دفترم ماندم.

دوشنبه ۱۱ تیر ۱۳۶۹ | ۹ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۲ جولای ۱۹۹۰

آقای [حسن] [الحسینی]، نماینده اراک آمد. از مدیرکل آموزش و پرورش استان مرکزی
 شکایت داشت؛ اخیراً درگیری‌هایی در استان بوجود آمده است. گفتم برای رسیدگی به
 وزارت اطلاعات داده‌ام. آقای [علی اصغر] [جعفری] [اصفهانی] = مرتضوی فر]، نماینده لنجان

۱ - فوب یعنی بهای تمام شده روی کشتی در مبدأ، در این صورت کرایه حمل از بندر مبدأ تا بندر مقصد روی کالا
 اضافه نشده است. سیف به معنای بهای تمام شده کالا در کشور مقصد است که شامل بهای کالا در مبدأ به علاوه هزینه
 حمل و هزینه بیمه تا مقصد می‌باشد.

آمد. برای خودش و منطقه استمداد کرد و نسبت به دولت و رهبری اظهار وفاداری نمود. [سرتیپ منصور ستاری]، فرمانده نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] آمد. گزارش عملکرد تخلیه کمک‌های خارجی را داد و برای طرح‌های در دست اجرا استمداد کرد. گفت تا این تاریخ ۲۲۳ هواپیما، کمک از خارج آورده‌اند.^۱ عربستان سعودی بیشترین و بهترین کمک را داده است: ۴۲ هواپیما.



شهید سرتیپ منصور ستاری فرمانده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱ - آقای هاشمی با ارسال نامه های جداگانه از ۹۸ رهبر کشورهای جهان به خاطر کمک به زلزله زدگان تشکر کرد. علیرغم اینکه دولت آمریکا ۷۶۰ هزار دلار کمک به ایران ارسال نمود و کمک ها از طرف دولت ایران پذیرفته شد، اما جرج بوش، رییس جمهور ایالات متحده، در زمره رهبرانی که پیام تشکر آقای هاشمی رادریافت کردند، قرار نداشت. روزنامه واشنگتن پست، این موضوع را دستمایه گزارشی قرار داد و نوشت: «علیرغم سابقه عدم حسن نیت میان ایران و آمریکا، دولت بوش و گروه های خیریه ۷۶۰ هزار دلار کمک نقدی و جنسی به ایران ارسال کردند. اگرچه برخی از جناح های داخل ایران، بحث های داغی به راه انداخته اند که این پول باید برگردد، ولی رییس جمهور ایران، آمریکا را از لیست ۹۸ کشوری که از آنها به خاطر کمک ها تشکر شده، جا انداخته است». منبع: «نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۴/۱۴ صفحه ۲۴».



اعضای کمیسیون برنامه و بودجه مجلس آمدند. ضمن اظهار علاقه به همکاری با دولت، از موارد تخلف در برنامه انتقاد داشتند؛ توضیحات داده شد. حرف مهمی نداشتند. چند نفر از آنها مسایل منطقه و حوزه انتخابی داشتند.

[آقای بیژن نامدار زنگنه]، وزیر نیرو آمد. قرار شد دربارهٔ سد منجیل بیانیه‌ای مبنی بر آسیب جزئی و امکان ترمیم داده شود. آقای [حسین] صادقی، سفیر ایران در کویت آمد. گزارش کمک‌های دولت و مردم کویت را داد و از بهبود روابط گفت و برای ادامه سیاست مشورت کرد. فرستاده ویژه رییس جمهور نیجریه آمد و پیام تسلیت را آورد! عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. بحث در سیاست حذف تدریجی سوبسیدها بود. شب آقای [محمد هادی] انزاد حسینیان، [وزیر صنایع سنگین] آمد. اجازه گرفت که روزانه مقداری ارز به نرخ روز فروخته شود و مازاد قیمت برای زلزله‌زدگان اختصاص یابد. شب به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۱۲ تیر ۱۳۶۹ | ۱۰ ذیحجه ۱۴۱۰ ۳ جولای ۱۹۹۰

در اخبار صبح، خبر تلف شدن صدها زیر مکه در تونل جدید الاحداث بین مکه و عرفات آمده بود که تا شب معلوم شد به اعتراف رسمی عربستان سعودی، عدد تلفات به ۱۴۲۶ نفر رسیده است. خبر دیگر هم اینکه کنگره حزب کمونیست شوروی، با تنزل و تزلزل حزب، شروع به کار کرده است.

با هلی کوپتر از [اردوگاه] منظره به سوی مناطق زلزله زده پرواز کردیم. وزیر کشور و

۱- در این دیدار، «دریادار الگیر»، عضو شورای عالی فرماندهی نظامی نیجریه و فرستاده ویژه، ضمن تسلیم پیام کتبی آقای ابراهیم بابانگیدا، رییس جمهور نیجریه به مناسبت وقوع فاجعه زلزله، مراتب تسلیت و اظهار همدردی دولت و ملت نیجریه را به اطلاع ایشان رساند و گفت: «من و هیأت همراهم، حامل پیام خاصی در مورد این فاجعه بزرگ هستیم. ما امیدواریم که جنابعالی و ملت بزرگ ایران، تسلیت عمیق قلبی دولت و ملت نیجریه و نیز کمک‌های ما را بپذیرید.» سپس آقای هاشمی با ابلاغ سلام متقابل برای رییس جمهور نیجریه و تشکر از پیام تسلیت و اظهار همدردی دولت و ملت نیجریه در ارتباط با زلزله، اظهار داشت: «از رییس جمهور نیجریه، به خاطر اعزام هیأت و اظهار همدردی و کمک‌هایی که به زلزله‌زدگان ما کرده‌اند، خیلی متشکریم. ما مشکلات کشور شما را می‌دانیم و این کمک‌ها را در این مقطع، نشانه صمیمیت و دوستی دو کشور ایران و نیجریه می‌دانیم.»



معاونان و محسن همراه بودند. در حدود منطقه آبیک [در نزدیکی قزوین]، یک موتور هلی کوپتر در فضا خاموش شد؛ همان جا در مزرعه یونجه کنار کارخانه سیمان آبیک فرود آمدیم. چون هلی کوپتر دو موتور داشت، به خیر گذشت. هنگام فرود چند متری روی زمین کشیده شد و آرام گرفت. هلی کوپتر شنوک که همراهان را حمل می کرد، همان جا فرود آمد و سفر را با آن ادامه دادیم. همراهان دستپاچه شده بودند.

قرار بود اول در رازیان و سپس در گشت رود قزوین بنشینیم که به خاطر ابری بودن منطقه، هلی کوپترها نتوانستند برسند؛ ناچار از سومین بخش برنامه آغاز کردیم. در منطقه قاقازان تاکستان در روستای بیگ کندی فرود آمدیم. مردم اجتماع کرده بودند. این روستا ۲۱۵ خانوار داشت که تقریباً همه خانه‌ها خراب شده است و همه مردم در چادر زندگی می کنند. تلفات جانی کم بوده: ۱۲ نفر. مردم ابراز احساسات پرشوری نمودند. برایشان صحبت کردم^۱. خواست عمده آنها ساخت مسکن مناسب است و بعضی ها خواهان انتقال محل روستا به کنار جاده بودند؛ از کمک رسانی راضی بودند.

از آنجا به روستای سیاه پوش در طارم سفلی در جنوب دریاچه سد منجیل رفتیم. همان وضع قبلی تکرار شد. خرابی اینجا بیشتر است و تلفات آنها بیشتر از کسانی بوده که موقع زلزله در شهر منجیل بوده اند. ساختمان های روستایی به خاطر سقف های سبک، تلفات کم داشته است. چادرها را در باغ های زیتون زیر درخت ها نصب کرده بودند.

با اتومبیل به روستای میرخواند رفتیم. تعداد ۱۰۰ خانوار داشت. ۱۲ کشته و شش مجروح داشتند. خواست شان سرعت در ساخت مسکن و خرید محصولات کشاورزی با قیمت بهتر بود. به روستای اورکن گرد رفتیم؛ روستایی بزرگتر و با خرابی بیشتر و تلفات کم و خواست های مشابه روستاهای دیگر.

به منطقه طارم علیا پرواز کردیم. در گیلوان، در محل جهادسازندگی ناهار و نماز و

۱ - آقای هاشمی در بازدید از مناطق زلزله زده، در اجتماع مردم آسیب دیده از زلزله، بر رسیدگی سریع و همه جانبه نیازهای این مناطق تأکید کرد. ایشان را در این سفر نمایندگان مقام معظم رهبری، نماینده ویژه دولت در مناطق زلزله زده، رؤسای سازمان برنامه و بودجه و سازمان حفاظت از محیط زیست، معاون اجرایی رییس جمهور، رییس جمعیت هلال احمر و استاندار زنجان همراهی می کردند. آقای هاشمی، با طرح پیشنهادهایی برای حل مشکل مسکن، ارتباطات، کشاورزی و دامداری اهالی منطقه، بر ضرورت خرید محصولات کشاورزان و تهیه امکانات لازم برای مرمت و بازسازی تأکید کرد.



استماع گزارش کارها، کمبودها و نیازها انجام شد. امام جمعه زنجان و شال و نمایندگان هم بودند؛ نسبتاً خوب کار کرده‌اند. دستور داده شد که سیب زمینی و گوجه فرنگی را با قیمت بهتری بخرند.

با ماشین به روستای کوهکن علیا رفتیم. جاده‌های روستایی همه جا خوب است؛ خرابی خیلی زیاد است و تلفات اینها ۵۶ نفر از ۵۰۰ نفر مردم روستا است. همان برنامه جاهای دیگر تکرار شد: اجتماع و ابراز احساسات و طرح خواسته‌ها و تسلیت. در اینجا چند نفر، از سبک امدادها شاکی بودند. از مزرعه برنجی که به خاطر شکاف زمین، آب آن قطع شده و خسارت دیده بود، بازدید کردیم.

به بخش آب‌بر رفتیم. دو هزار خانوار و حدود ۲۰۰ نفر تلفات دارند. در ستاد امداد توضیحات گرفتیم. در جاده‌ها با مردم صحبت کردیم. و به نیازها رسیدگی کردیم. برای مردم صحبت نمودم. به سوی تهران پرواز کردیم. چند برنامه را نتوانستیم انجام دهیم؛ بیش از حد امکان، برنامه گذاشته بودند!

خبر دادند یکی از فیلم‌برداران همراه، از اتومبیل وانت به زمین افتاده و در حال گما به بیمارستان برده‌اند؛ تأکید بر رسیدگی کردم. ساعت هفت بعدازظهر به تهران رسیدیم. شب

۱ - آقای هاشمی در گفت‌وگو با واحد مرکزی خبر و خبرگزاری جمهوری اسلامی، به سوالات آنان در مورد اقدامات به عمل آمده در مناطق زلزله زده، برنامه‌های دولت برای اسکان موقت و دایم آسیب دیدگان از زلزله، نقش مردم در بازسازی و نوسازی در این مناطق، کمک‌های خارجی و وضعیت منجیل پاسخ گفت. در این مصاحبه ایشان در تشریح سفر خود به مناطق زلزله‌زده استان زنجان اظهار داشت: «روز سه شنبه را که مصادف با عید سعید قربان بود، در کنار مردم مصیبت‌زده گذراندم. بنا داشتم از مناطق بیشتری بازدید کنم، اما عملاً وقت کافی برای این منظور نبود. از روستاهای آسیب‌دیده دیدن کردیم. تلفات انسانی در این روستاها زیاد نبود، ولی خانه‌ها یا منهدم شده و یا آسیب وارده به گونه‌ای بوده که بازماندگان این روستاها، نمی‌توانستند در آنها زندگی کنند. تعدادی از اهالی این روستاها هنگام وقوع زمین لرزه در شهر منجیل سکونت داشتند که بیش از هفتاد نفر آنها کشته شده‌اند. مجموعه مشاهدات ما این بود که روستاها خسارات مالی زیادی دیده‌اند، اما تلفات جانی به نسبت شدت زلزله و تخریب ناشی از آن در این منطقه زیاد نبود. در مورد ایراد صدمات به استحکامات سد منجیل بر اثر زمین لرزه، وزارت نیرو اعلام کرد از آغاز این حادثه، احساس می‌شد که به سد آسیب وارد شده است. متخصصین خودمان شروع به تحقیق کردند و طراح این سد نیز به همراه اکیبی از خارج به ایران دعوت شده است و مجموعه تحقیقات نشان می‌دهد که آسیب‌های جزئی به سد وارد شده است. خوشبختانه سد پایداری خود را از دست نداده و نیاز به تقویت دارد تا بتواند استحکام خود را حفظ کند و الحمدلله ما از این بلای احتمالی نجات پیدا کردیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

تاریخ: ۱۳ / ۴ / ۶۴
شماره: ۵۱۴۵۲

جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

بسمه تعالی

به اسلام والحلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

پس جمهور محتسرم

با سلام،

در بازدید اخیر حضرتعالی از مناطق زلزله زده یکی از مشکلاتی که توسط مردم مطرح میشد
بده برداشت محصولات کشاورزی برای خانواده‌های بود که سرپرست خود را از دست داده‌اند
و بعضی از آنها فرزندان مشغول خدمت سربازی است. زلزله زدگان درخواست دارند جهت
بده برداشت محصول و امر بازسازی و سرپرستی خانواده‌ها باقیمانده خدمت سربازان مذکور
شده بود. پیشنهاد می‌شود در صورتیکه بخشودگی مقدور نیست ترتیبی اتخاذ شود باقیمانده
خدمت سربازی آنها در شهرها یا روستاهای آسیب دیده بصورت دراختیار ستادهای بازسازی
بری شود. مسلماً موافقت با این پیشنهاد گوشه‌ای از آلام مردم آسیب دیده را تسلی خواهد
داد. ضمن اینکه بنظر میرسد تعداد چندین سربازانی زیاده‌باشد و مشکلی برای نیروهای
بومی و انتظامی ایجاد نمی‌شود.

حمید میرزاده
معاون در امور اجرایی

فغان مسلط زلزله زده مردم
بظرفی از کسب و کار و سرمایه
لطفاً دستور فرمایید که در این امر
توجه ویژه داشته باشید و در صورت
امکان اقدامات لازم را در جهت
تسلی و بازسازی این عزیزان
انجام دهید. با تشکر و احترام
۱۳۶۹/۴/۱۴

تاریخ: ۱۳۶۹/۴/۱۴
شماره: ۵۱۴۵۲

۴۹۸۹
۳۳۹/۴/۱۴



در خانه استراحت کردم. رفع خستگی شد.

چهارشنبه ۱۳ تیر ۱۳۶۹ | ۱۳ ذیحجه ۱۴۱۰ ۴ جولای ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. متخصصان زلزله، همراه با رییس دانشگاه تهران و آقای میرزاده آمدند و برای گرفتن امکانات جهت تقویت رشته زلزله شناسی و انجام اقدامات ایمن سازی ساختمان‌ها توضیحاتی دادند؛ قول مساعدت دادم^۱. از فرصت برای رفع کمبود رشته‌های مربوط استفاده می‌کنند. مسئولان بنیاد انتشاراتی بعثت آمدند. توضیحاتی برای خدمات خود دادند و برای توسعه کار استمداد کردند.

آقای [حسین] کمالی، [وزیر کار و امور اجتماعی] آمد. گزارش کنگره جهانی کار در ژنو را داد و از بهتر شدن وضع ما در مجامع جهانی به خاطر مواضع دولت گفت و از انتخاب ایران به ریاست کمیسیون تهیه قطعنامه اظهار رضایت کرد و از عدم همکاری بنگلادش گله داشت.

وزیر امور خارجه اورو گوئه آمد و پیام رییس جمهورشان را آورد^۲؛ ملاقات تشریفاتی

۱ - دولت سازندگی، از تهدید زلزله رودبار، به مثابه فرصتی برای ایجاد و تکمیل زیرساخت های علمی و تحقیقاتی استفاده کرد. زلزله رودبار، بی تردید تاثیر گذارترین زلزله در زمینه ساخت و ساز اصولی و مقاوم سازی در برابر زلزله و حوادث طبیعی بود و نقطه عطفی در مطالعات زلزله شناسی و مهندسی زلزله در ایران شد، به طوری که مطالعه آن زمین لرزه، بخشی از سرفصل های دروس زلزله شناسی مهندسی و همچنین پهنه بندی خطر زلزله را به خود اختصاص داد. این زلزله چنان تاثیر گذار بود که بعد از آن، به دستور آقای هاشمی، ستاد مدیریت بحران وزارت کشور شکل گرفت، سازمان نظام مهندسی تأسیس شد، آیین نامه های ساخت و ساز مقاوم در کشور تدوین گردید و مراکز پژوهشی مرتبط با زلزله بسط و توسعه یافتند. از دیگر دستاوردهای مهم این واقعه برای جامعه علمی و فنی کشور، تشکیل نخستین مراکز تحقیقاتی و پژوهشی مرتبط با زلزله، تدوین آیین نامه ها و مقررات ملی ساختمان و استانداردها بود. رخداد زمین لرزه رودبار، همچنین سبب شد با کمک بانک جهانی، شبکه شتاب نگاری در مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن تجهیز و توسعه یابد.

۲ - آقای «کنور کراس اسپیل»، وزیر امور خارجه اورو گوئه در این دیدار، مراتب همدردی و تأثیر عمیق رییس جمهور و مردم اورو گوئه را به خاطر فاجعه زلزله ابراز داشت و گفت: «دولت اورو گوئه علاقمند است که روابط سیاسی، اقتصادی و سایر مناسبات خود را در همه زمینه های مورد علاقه دو کشور گسترش دهد.» سپس آقای هاشمی، با تشکر متقابل از پیام دوستانه رییس جمهور اورو گوئه اظهار داشت: «در بین کشورهای دوست که با آنان رابطه داریم، اورو گوئه به عنوان کشوری که همیشه سیاست همهانگی با ما داشته، مطرح است و موضع کشور شما در مورد مسایل جهانی مثبت^۳

بود. محسن [هاشمی، رییس دفتر بازرسی رییس جمهور] آمد و در مورد شیشه قزوین گزارش داد. برای بررسی وضع رود ارس، عازم آذربایجان است؛ گزارش شده است ساحل سازی ارس به گندی پیش می رود.

هیأت دولت جلسه داشت. بحث درباره سیاست بازسازی مناطق زلزله زده بود. برای اسکان موقت به هر خانواده، جهت ساخت یک اتاق، باید ۲۰ هزار تومان بدهیم؛ دو میلیارد تومان برای این امر اختصاص دادیم. برای ساخت مسکن دائمی، قرار شد ضد زلزله باشد و با اعطای وام قرض الحسنه، خود مردم بسازند.

تا ساعت نه و نیم شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم. از خانه اخوی مرحوم حاج قاسم، به مناسبت ازدواج مهدی، چمدان هدیه برای او آوردند.

پنج شنبه ۱۴ تیر ۱۳۶۹ | ۱۰ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۲ جولای ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. ساعت ۹ صبح، جمعی از زنان طلبه رفسنجان و شهرداری تهران و خانم‌های مسئول ورزش بانوان آمدند؛ برایشان صحبت مفصلی نمودم.^۱

گفته شده است. ما امیدواریم با تلاش نمایندگان دو کشور، بتوانیم روابط فیما بین را بیش از پیش گسترش دهیم. اگرچه خسارات و تلفات فاجعه زلزله برای ما سنگین است، ولی امیدواریم که بتوانیم با سرعت بر مشکلات فائق آییم.»

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «پس از پیروزی انقلاب اسلامی خوشبختانه زنان جامعه ما از دامی که فرهنگ منحط غرب بر سر راه زنان مسلمان گذاشته بود، نجات یافتند و مسیر زندگی آنان اصلاح شد، اما از نظر من به عنوان یک مسئول در نظام جمهوری اسلامی، این پیشرفت‌ها و دستاوردها در حد مطلوبی نیست. ما خطر فرهنگ غرب را رفع کرده‌ایم، ولی باید در جامعه جایگزینی برای پاسخگویی به نیاز جامعه و بانوان وجود داشته باشد. زنان نیمی از جامعه ما را تشکیل می‌دهند و شکی نیست که امروز از استعداد و نیروی زنان به اندازه مردها در جامعه استفاده نمی‌شود. برای فعال شدن جامعه و سرعت یافتن چرخ‌های اقتصادی کشور، ما به نیروی کار زنان نیاز داریم. یکی از ضربه‌هایی که متوجه خانم‌هاست، مستقیماً از طرف معدود زنان بی‌بندوباری است که شاید کمتر از ۲ تا ۳ درصد زنان جامعه را تشکیل می‌دهند و اکثریت جامعه این وضع را نمی‌پذیرند. خانم‌ها می‌توانند فیلسوف، خطیب، عالم و امام‌جماعت نیز باشند و می‌توانند به نویسندگی بپردازند و این نه تنها منافاتی با عفت ندارد، بلکه خود ترویج عفت است.» آقای هاشمی از افراد خُشکه مقدس که حتی صدای زن را نامحرم می‌پندارند، انتقاد کرد و گفت: «ما شاهد بودیم که حضرت امام رضوان الله تعالی علیه، سخنان خانم‌ها را از رادیو و تلویزیون می‌شنیدند و ترویج می‌کردند که خانم‌های طلبه می‌توانند دبیر، معلم، محقق، نویسنده و فقیه باشند و فقط باید اخلاق اسلامی رعایت شود. باید امکانات ورزشی برای خانم‌ها مهیا شود، زیرا تعداد ورزشگاه‌های اختصاصی خانم‌ها کافی نیست، ولی با این حال خانم‌ها



سخنرانی در جمع خواهران طلبه و ورزشکار

آقای جاوید [قربان اوغلی]، سفیر جدید ایران در الجزایر آمد. راجع به سیاست تعامل با دولت الجزایر و جناح مذهبی که اخیراً در انتخابات شهرداری‌ها پیروز شده‌اند، نظرخواهی کرد.

ساعت یازده ونیم، همراه با [آقای کازرونی]، وزیر مسکن و شهرسازی، با هلی کوپتر به منطقه شمال سد لتیان رفتیم؛ جایی که از سوی وزارت مسکن برای مرکز سیاسی کشور پیشنهاد شده است. در شمال لتیان فرود آمدیم. از روی نقشه و با رویت منظره، منطقه را بررسی کردیم. در مرحله اول، هزار هکتار مدنظر است؛ به نظرم جای مناسبی برای انتقال مرکز سیاسی کشور است.

سپس به محل سد رفتیم. خانواده و جمعی از بستگان هم آمده بودند که تا فردا آنجا باشیم. بعد از ناهار و استراحت، در ساحل دریاچه سد قدم زدیم و با قایق که مهدی آن را هدایت می‌کرد، در دریاچه گردش کردیم. هوا بسیار خوب است. والده و خانواده اخوی مرحوم [قاسم] و بستگان هم بودند؛ کمی هم باران بارید.

باید در عرصه ورزش در رشته‌هایی که معنی از نظر اسلام ندارد، در رقابت‌های جهانی حضور یابند. ایشان ضمن تأکید بر حضور فعال زنان در صحنه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، به مشارکت زنان صدر اسلام و به‌ویژه همسران پیامبر اشاره کرد و از زنان کشور خواست تا شیوه و الگوی جدیدی به دنیا ارائه دهند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۶ جولای ۱۹۹۰

جمعه ۱۵ تیر ۱۳۶۹ | ۱۳ ذیحجه ۱۴۱۰

امروز عمده وقت به استراحت گذشت. کمی هم گزارش‌هایی را که همراه آورده بودم، خواندم. ناهار و شام هم ماندیم. وقت با قدم زدن و مذاکره با بچه‌ها گذشت. شب ساعت نُه و نیم به خانه رسیدیم. نم‌باران هم می‌بارید و هوا مساعد بود.

۷ جولای ۱۹۹۰

شنبه ۱۶ تیر ۱۳۶۹ | ۱۴ ذیحجه ۱۴۱۰

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. تا ساعت نُه صبح کارهای مانده از پنج‌شنبه را انجام دادم. آقای [حسین] محلوجی، [وزیر معادن و فلزات] و مدیران شرکت مس آمدند. درخواست داشتند که قیمت مس را اضافه کنیم؛ فعلاً ۲۵ تومان در هر کیلو می‌فروشیم و به خاطر ارزانی، مقداری از آن قاچاق می‌شود و از کشور بیرون می‌رود.

[آقای حسین کمالی]، وزیر کار [و امور اجتماعی] آمد. برای فعالیت و اشتغال منافقان تائب، امکانات بیشتر خواست و همچنین خواستار شرکت در مدیریت بانک کار [رفاه کارگران] و برگشت سازمان تأمین اجتماعی به وزارت کار شد. آقای [محمدعلی] رحمانی از بسیج آمد. مبالغی برای زلزله‌زدگان آورد و از عدم اعتماد رهبری گلایه داشت. گزارش کار ستاد جذب کمک‌های مردمی برای جبهه را داد و گزارشی از وضع «سازمان دفاع غیر نظامی» ارائه کرد؛ معتقد است در بسیج نباشد.

دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد و گزارش سفر به ایلام را داد. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد و گزارش سفر به ژنو و مذاکره با [آقای خاویر پرز دکوئیار]، دبیر کل [سازمان ملل] و طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق] را داد؛ از نتیجه راضی است. جلسه شورای عالی امنیت ملی داشتیم. دکتر ولایتی توضیحی درباره پیشرفت در اجرای قطعنامه ۵۹۸ و نشانه‌هایی از آمادگی عراق برای پذیرش قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر، در مقابل بندها و نظر مساعد دبیر کل سازمان ملل داشت؛ قرار شد بعد از سفر دبیر کل تصمیم‌گیری



کنیم^۱.

طرح آمایش سرزمینی استان خوزستان را تمام کردیم. شب، رهبری و احمد آقا مهمان من بودند. درباره قطعنامه ۵۹۸، کسری بودجه نظامیان، وقت عقد مهدی، سازمان دفاع غیرنظامی و مسایل دیگر مذاکره کردیم دیروقت به خانه آمدم. آقای خامنه‌ای به لثیان رفتند، چون منزل مجاورشان را به خاطر آسیب دیدن از زلزله تخریب می‌کنند. قرار شد مسأله عیب هلی کوپتر حامل من پیگیری شود.

۸ جولای ۱۹۹۰

یکشنبه ۱۷ تیر ۱۳۶۹ | ۱۵ ذیحجه ۱۴۱۰

آقای [جلیل]بشارتی، مسئول دفتر مناطق محروم آمد؛ پیشنهادهای مهمی داشت. خانم دکتر مکنون آمد. از خانم‌های رادیکال در شورای اجتماعی زنان، به خاطر کم کاری و خطبازی شکایت داشت و پیشنهاد داشت فاطمی به آنجا برود؛ نپذیرفتم.

آقایان نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و عادل، [رییس بانک مرکزی] آمدند. گزارش مصارف ارز سال ۶۸ را دادند و برای مصارف مازاد از برنامه اجازه خواستند. ماکت ساختمان بانک مرکزی را که بناست در [زمین‌های] عباس آباد ساخته شود، آوردند و خواستار حل مشکل زمین شدند.

شورای [عالی] مرکز تحقیقات استراتژیک^۲ جلسه داشت. مسئولان بخش‌ها، طرح‌های

۱ - صدام حسین رییس جمهور عراق، در مصاحبه با روزنامه فیگارو چاپ پاریس، گفت: «به نظر می‌رسد ایرانی‌ها و مخصوصاً پرزیدنت هاشمی رفسنجانی، آمادگی دارند که به پیشنهاد ما مبنی بر ملاقات بین سران دو کشور پاسخ مثبت دهند. من معتقدم که ایرانی‌ها از این پس حاضرند برای دستیابی به یک راه‌حل سریع، کامل و قطعی در مورد مشکلاتی که بین دو کشور وجود دارد، به طور جدی مذاکره کنند. بدیهی است هدف از چنین مذاکراتی نیل به یک صلح پایدار بین دو کشور خواهد بود.» منبع: «نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۴/۲۱، صفحه ۲.

۲ - این شورا با توجه به بند دوم اساسنامه مرکز تحقیقات استراتژیک، به منظور تعیین سیاست‌های کلی ترسیم شده از سوی بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام (ره) و رهبر معظم انقلاب و همچنین تعیین اولویت‌های تحقیقاتی، به ریاست عالی‌ترین رییس جمهور و با شرکت رییس، قائم مقام و معاونین مرکز تحقیقات استراتژیک و هفت نفر از صاحب‌نظران به پیشنهاد رییس مرکز و تأیید رییس جمهور تشکیل شده بود. اولین جلسه شورای عالی مرکز تحقیقات استراتژیک با شرکت آقایان مهدی کروی، حسن حبیبی، سید محمدخاتمی، علی‌اکبر ولایتی، میرحسین موسوی، محسن رضایی و سیدمحمد موسوی خوئینی‌ها تشکیل شد.

تحقیقاتی خود را توضیح دادند و نقّادی شد. من هم نظراتی دادم^۱ که در اخبار پخش شد. عصر هیأت دولت جلسه داشت. دکتر ولایتی، پیام صدام [حسین رئیس جمهور عراق] را گفت که خواسته است، در بالا بردن قیمت نفت، ایران و عراق در اوپک همکاری کنند و به کارشکنی بعضی از کشورهای عضو اوپک اشاره کرد.

استانداران دست اندر کار بازسازی مناطق زلزله زده آمدند. گزارش کار و نیازها را دادند؛ تصمیم گیری شد. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

دوشنبه ۱۸ تیر ۱۳۶۹ | ۱۶ ذیحجه ۱۴۱۰ ۹ جولای ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی دانشگاه صنعتی شریف آمدند؛ گزارش کار دادند و تأیید و کمک خواستند. آقای [رضا] امراللهی، [رئیس سازمان انرژی اتمی]، برای امور انرژی هسته‌ای آمد. آقای [اکبر] ترکان، [وزیر دفاع] آمد. با ستاد کل [فرماندهی کل قوا] اختلاف دارند. با بانک مرکزی هم در مسایل ارزی مشکل دارند؛ برای رفع مشکل استمداد کرد و اجازه خواست که کارخانجات مونتاژ کاترپیلار تاسیس نمایند.

نمایندگان مرغداران آمدند. از سخت گیری وزارت بازرگانی و وزارت کشاورزی شکایت داشتند. آقای [ابوالفضل] توکلی‌بینا، [مشاور رئیس جمهور در امور اصناف] آمد. درباره صادرات و بازسازی خرابی‌های زلزله مطالبی داشت. عصر آقای [محمد] سعیدی کیا، [وزیر راه و ترابری] آمد. در مورد اختلاف نظر با وزارت مسکن و شهر سازی در مسیر

۱ - در این جلسه، ابتدا رئیس و معاونین مرکز رنوس فعالیت‌های انجام شده و اولویت‌های تحقیقاتی مرکز در آینده را به اطلاع رئیس جمهور و اعضای شورا رساندند، آن‌گاه نظرات اعضای شورا در مورد موضوعات مطروحه بیان شد. سپس آقای هاشمی در سخنانی ضمن تأکید بر اهمیت و نقش مرکز تحقیقات استراتژیک اظهار داشت: «این مرکز در امر تحقیق، باید کاملاً آزاداندیشی و بدون هیچ گونه قیدی، در جهت اهداف خود حرکت کند، به طوری که با جامعیت کامل از نیروهای موجود در کشور در جهت تحقیقات استفاده شود. مرکز تحقیقات استراتژیک به عنوان محقق می‌تواند رویه‌ها و استراتژی‌های موجود را تأیید، اصلاح و یا حتی رد نماید و یا ایده‌های جدیدی را طرح کند. همچنین به منظور رسیدن به نتیجه بهتر، در جریان انجام کارهای تحقیقاتی، باید تقسیم کار مناسب بین مرکز تحقیقات استراتژیک و سایر مراکز تحقیقاتی به عمل آید. موضوعاتی نظیر انرژی، الگوی تکنولوژی، وحدت جهان اسلام و تحولات بین‌المللی از جمله مباحث مهم و استراتژیک است که می‌تواند در دستور کار تحقیق این مرکز قرار گیرد.

اتوبان قزوین - رشت گفت.

شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره مشکلات حمل و نقل بحث و برای ورود کامیون بیشتر و لغو سهمیه بندی در بنادر تصمیم گیری کردیم. همچنین در خصوص واردات شیرخشک و چند قلم کالای دیگر تصمیم گرفتیم. تا ساعت نه و نیم شب، در دفترم کار کردم و به خانه آمدم. عفت مشغول تدارک مراسم ازدواج مهدی است.

سه شنبه ۱۹ تیر ۱۳۶۹ | ۱۷ ذیحجه ۱۴۱۰ ۱۰ جولای ۱۹۹۰

آقای [هادی] نژاد حسینیان، [وزیر صنایع سنگین] آمد. برای تعویض دو معاون اجازه گرفت و از وضع تولید و مزاحمت های شوراهای اسلامی کار گزارشی داد. نمایندگان استان گیلان آمدند. راجع به وضعیت زلزله زدگان و نحوه تأمین خسارات و حل مشکلات مذاکره شد. آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] برای امور جاری و کارهای کیش و بازسازی آمد. جمع مشاورانم آمدند و از کمبود امکانات و عدم توجه من به کارشان و از اینکه من مشاورت خودم را بیشتر با وزرا و مسئولان اجرایی دارم، گله مندند. آقای [مجید] عباسپور، [مشاور فنی رییس جمهور] از مزاحمت نیروی زمینی ارتش در محل کارش گله داشت. به آقای [مسیح] مهاجری، [مشاور اجتماعی رییس جمهور] گفتم، روزنامه جمهوری اسلامی، باید از سیاست های دولت، بیشتر دفاع کند.

عصر [آقای آقازاده]، وزیر نفت آمد و درباره سفر به ژنو و مذاکره با وزیر نفت عراق مشورت کرد؛ عراقی ها برای مذاکره عجله دارند. قرار شد قبلاً به امارات و الجزایر برود که ابتکار اقدام برای ترمیم قیمت نفت از ما باشد. شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت؛ اساسنامه [نهاد] نمایندگان رهبری در دانشگاه ها تکمیل شد. آقای دکتر [ایرج] فاضل [وزیر بهداشت]، درمان و آموزش پزشکی]، برای شکایت از مزاحمت [وزارت] اطلاعات آمد. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم. به خانه آمدم.

چهارشنبه ۲۰ تیر ۱۳۶۹ | ۱۷ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۰ جولای ۱۹۹۰

امروز عید سعید غدیر است. صبح به دفترم رفتم. جمعی از اعضای خانواده و بستگان برای شرکت در مراسم عقد ازدواج مهدی و فرشته، در دفترم جمع شدند. قرار بود تعداد کمتری بیایند، ولی عده زیادی، از خانواده خودمان و عروس و خانواده مرعی آمدند.

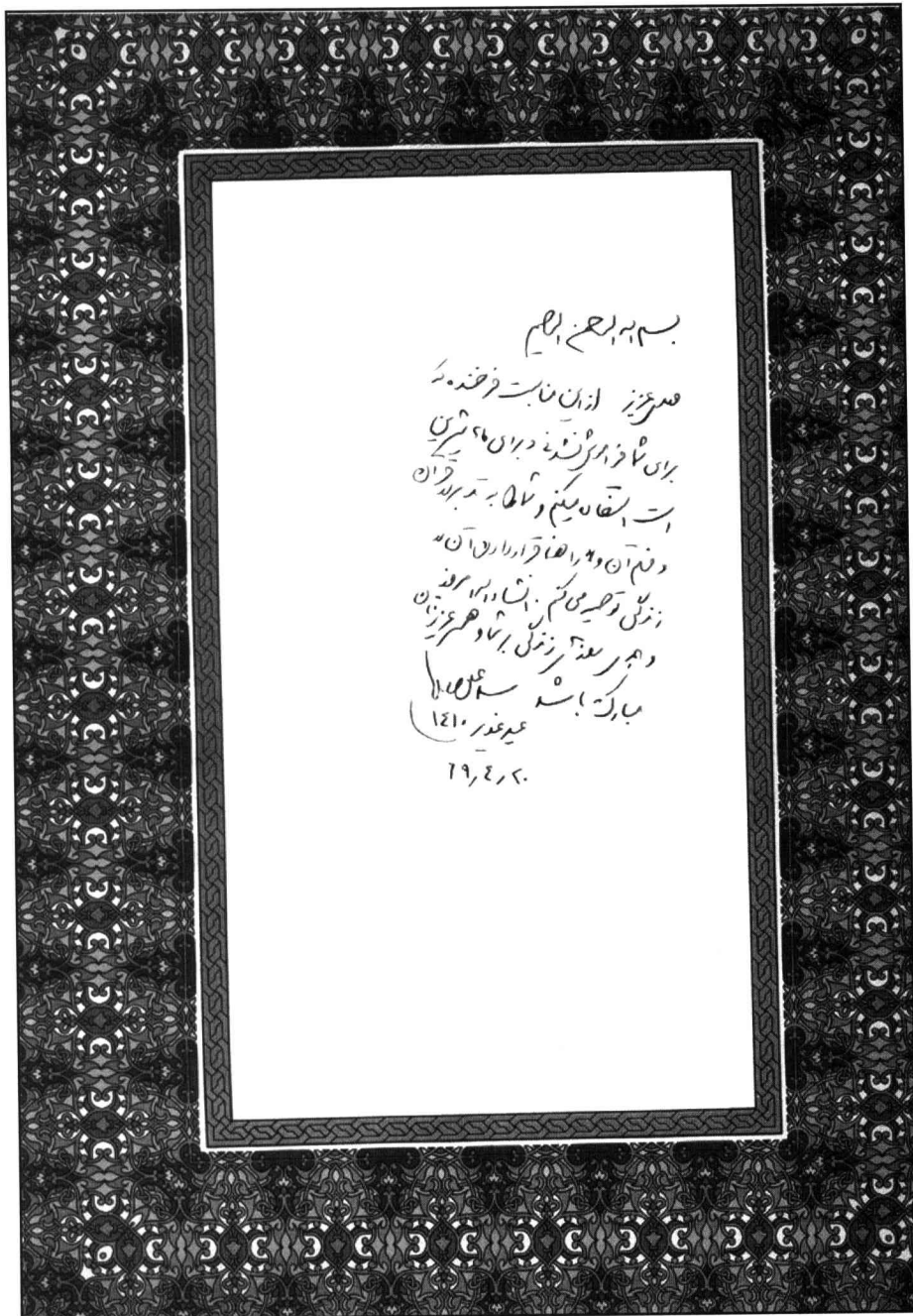
دسته جمعی به منزل آیت‌الله خامنه‌ای رفتیم؛ جلسه گرمی بود. یاسر فیلم برداری می‌کرد. حسین آقا مرعی، [دایی داماد]، شعری خواند. آیت‌الله خامنه‌ای، مقداری مهدی و فرشته را نصیحت کردند. با هم خطبه عقد را خواندیم. قرآنی به زوجین هدیه دادند و عبات خوبی نوشتند. عیدی هم به حضار دادند.

همراهان رفتند و من و آقای خامنه‌ای ماندیم و دربارهٔ امور جاری کشور و کارشکنی‌های مخالفان صحبت کردیم. با هم به حسینیه برای مراسم [عید غدیر] رفتیم؛ چون عبای خوبی نهوشیده بودم، رهبری یک عبای خوب خاشیه به من دادند. من هم امروز صبح، یک عبای خاشیه به آشیخ محمد [هاشمیان] داده بودم که عبای خوبی نداشت. در مراسم، از سوی حضار تبریک گفتم^۱ و آقای خامنه‌ای صحبت طولانی داشتند.

به دفترم برگشتم. آقای دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد و گزارش سفر کویت را داد؛ راضی است. کویتی‌ها استقبال گرمی کرده بودند و بعضی از مشکلات روابط را مورد بحث قرار داده بودند؛ خوشبین است. آنها گفته‌اند که عراقی‌ها به خاطر نگرانی از بند ۶ قطعنامه ۵۹۸، می‌خواهند صلح از طریق مذاکره مستقیم تحقق یابد و نه از طریق سازمان ملل^۲.

۱ - در این مراسم، آقای هاشمی گفت: «با اینکه رنج زلزله زدگان و مصیبت دیدگان ما را به شدت متأثر کرده است، ولی گرامیداشت این روز که مایه حرکت ماست، برای ما عظمت دارد، مخصوصاً که امروز از بیانات شخصیتی که چکیده و عصاره حرکت مردمی انقلاب است، می‌خواهیم بهره بگیریم. آنچه که در غیاب حضرت امام امت و در کنار این همه مصیبت‌ها و توطئه‌ها و رذالت‌های کفر جهانی که نسبت به انقلاب روا می‌دارند، ما را محکم نگه می‌دارد، همین عظمت و اعتبار سرمایه ولایت فقیه است که خوشبختانه مناسب‌ترین جای خود را پیدا کرده است.» رجوع کنید - کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در بند ۶ قطعنامه ۵۹۸، شورای امنیت سازمان ملل، از دبیرکل خواست در مشورت با ایران و عراق، موضوع احاله بررسی مسئولیت آغاز جنگ را با گروهی بی طرف پیگیری کرده و در اولین فرصت ممکن در جهت اجرای این درخواست به شورای امنیت گزارش دهد. گفتنی است با دیپلماسی مناسب دولت سازندگی، در نهایت دبیرکل



بسم الله الرحمن الرحيم
مهر عزیز از این ناست فرخنده را
برای نافرمانی زنده در بیان
است ایقان بینم و سلاطین برادران
و نام آن دو را نهادن در این
زینتی تو خیر می کنم این دو را
و هر سعادتی زینتی این دو هر عزیز
مبارک باشد
عید غدیر ۱۴۱۰
۲۹، ۴، ۲۰



آقای [مسلم] ملکوتی، امام جمعه تبریز برای احوالپرسی و تبریک عید آمد. به خانه آمدم. ظهر آشیخ محمد [هاشمیان] مهمانان بود؛ مقداری از موضع رادیکال‌ها و روحانیون انتقاد کرد. عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه آمد و گزارش سفر داد. شب بچه‌ها برای مهمانی عروسی به منزل عروس رفتند و من در خانه تنها بودم. آشیخ حسن صانعی آمد. از درج اخبار منفی از خودش در بولتن [وزارت] اطلاعات شکایت داشت؛ از من توقع دارد جلوگیری کنم. همراه پاسداران در جشن ازدواج مهدی و فرشته در خانه عروس شرکت کردم؛ این محله بافت قدیمی خود را حفظ کرده است. مراسم بی‌زرق و برق و با روح بود. مداحی خواند و شام خوردیم. عروس و داماد را در جمع زنان دیدیم؛ تبریک گفتم و به خانه برگشتم.

۱۲ جولای ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۲۱ تیر ۱۳۶۹ | ۱۹ ذیحجه ۱۴۱۰

در منزل بودم. بیشتر وقت به استراحت و مطالعه فقهی گذشت. آقای حسین مرعشی، استاندار کرمان از مناطق زلزله زده آمد. گزارش کارهای انجام شده را داد و درباره اسکان موقت و دایم پیشنهادهایی داشت. از عدم هماهنگی آقای [صادق] احسان‌بخش، امام‌جمعه [رشت] گیلان گفت.

ظهر محسن [هاشمی، رییس دفتر بازرسی رییس‌جمهور] آمد و گزارش سفر به استان

سازمان ملل در گزارشی، عراق را مسئول آغاز جنگ معرفی کرد و چنین نوشت: «مسلم است جنگ بین ایران و عراق که سالیان دراز به طول انجامید، شروع آن نقض حقوق بین‌الملل بود و موارد نقض حقوق بین‌الملل، موجب مسئولیت برای مخاصمه است. آن بخش از موارد نقض مقررات بین‌المللی که در چارچوب بند ۶ باید مورد توجه ویژه جامعه جهانی قرار گیرد، استفاده غیر قانونی از زور و عدم احترام به تمامیت ارضی یک کشور عضو است. مسلماً در طول جنگ مواردی عمده و گسترده از نقض اصول مختلف حقوق بین‌المللی انسانی وجود داشته است. پاسخ عراق به نامه ۱۴ اوت ۱۹۹۱ من، پاسخی محتوایی نیست. لذا من ناچارم بر توضیحاتی که قبلاً توسط عراق ارائه داده شده است، تکیه کنم. توضیحات عراق برای جامعه بین‌المللی قابل قبول و کافی نیست. بنابراین، رویداد برجسته‌ای که تحت عنوان موارد نقض اشاره کردم، همانا حمله ۲۲ سپتامبر ۱۹۸۰ علیه ایران است که بر اساس منشور سازمان ملل متحد، اصول و قوانین شناخته شده بین‌المللی یا اصول اخلاقی بین‌المللی، قابل توجیه نیست و موجب مسئولیت مخاصمه است.»



آذربایجان شرقی را داد. برای بازدید و بازرسی از جاده [در حال احداث] شهید کلانتری بر روی [دریاچه ارومیه و کارخانجات صنعتی تبریز و مجتمع کشت و صنعت مغان و همچنین رودخانه ارس، جهت بررسی موضوع تخریب سواحل ارس سفر کرده بود. شب مهدی و فرشته به منزل آمدند؛ وضع امروز جوانان با گذشته خیلی فرق کرده است. دو سکه به آنها هدیه دادم. برای شام، پیتزا در خیابان خورده بودند.

جمعه ۲۲ تیر ۱۳۶۹ | ۲۰ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۳ جولای ۱۹۹۰

در خانه بودم، کار داشتم. ظهر بستگان مهمانان بودند. ناهار از بیرون خبر کردیم. عصر مقداری شنای بچه‌ها را در استخر خانه تماشا کردم؛ در حقیقت حوض بزرگی است. بچه‌های شهرستانی، از بچه‌های ما شجاع‌تر و مسئولیت‌شناس‌تر به نظر آمدند. هر یک به فکر لباس و ابزار خود بودند، بر خلاف بچه‌های خودمان.

دکتر [سیف‌الله] وحید [دستجردی، رئیس جمعیت هلال احمر] آمد و گزارش کارهای هلال احمر برای زلزله زدگان و آمار کمک‌های خارجی را گفت و از وزیر بهداشت و درمان انتقاداتی داشت. شب آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور]، تلفنی از ضعف همکاری وزارت دفاع گله کرد؛ به آقای ترکان، [وزیر دفاع] تذکره دادم.

شنبه ۲۳ تیر ۱۳۶۹ | ۲۱ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۴ جولای ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رفتم. آقای [علی‌اکبر] ادب آمد و از سفری که با جمعی از اهل علم داشته، گزارش داد. آقای [سید رضا] زواره‌ای، [رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک] آمد. گزارش کار ثبت اسناد را داد و برای اعتبار بیشتر استمداد کرد و از رادیکال‌ها انتقاد نمود.

ملاقاتی با [آقای کیم یانگ نام]، وزیر امور خارجه کره شمالی داشتیم؛ مذاکرات در جهت توسعه روابط بود. ظهر با دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] ملاقات داشتم. درباره سفر آقای کورت والدهایم، رئیس جمهور اتریش به ایران و تاخیر سفر [ژنرال

حسین [ارشاد، رئیس جمهور بنگلادش و درباره کمک به نهضت‌ها صحبت کردیم. آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد و گزارش سفر به امارات [متحدہ عربی] را داد؛ راضی است. اماراتی‌ها، نسخه‌ای از توافق با سایر کشورهای نفت خیز خلیج فارس، مبنی بر بالا بردن قیمت به بالاتر از ۱۸ دلار و مراعات سهمیه‌ای را ارائه داده بودند و با قیمت ۲۰ دلار در هر بشکه موافقت نموده‌اند. گفته‌اند عراق، امارات را برای بالا بردن قیمت نفت، تهدید نظامی کرده است. برای سفر به الجزایر مشورت کرد.

محسن، [رئیس دفتر بازرسی رئیس جمهور] آمد. گزارش بازرسی [از کارخانه] شیشه قزوین را آورد؛ مسأله مهمی است. در عین کمبود شیشه و وجود بازار سیاه آن در کشور، مقادیر زیادی شیشه در کارخانه، گویا به خاطر عدم ابلاغ سهمیه‌ها، انبار شده است. عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. بخشی از پیشنهادهای آمایش سرزمینی کردستان تصویب شد. تا ساعت نُه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

یکشنبه ۲۴ تیر ۱۳۶۹ | ۲۲ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۵ جولای ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح، اعضای هیأت ریسه مجلس خبرگان به دفترم آمدند. درباره دستورهای اجلاس خبرگان بررسی و تصمیم‌گیری شد. ساعت هشت و نیم، در حسینیه امام خمینی (ره)، اجلاس خبرگان شروع به کار کرد؛ بعضی‌ها خیال می‌کردند، قانوناً نمی‌توانیم از مجلس به جای دیگر برویم که معلوم شد چنین نیست.

آقای حسینی کاشانی در نطق پیش از دستور، درباره عدم قانونی بودن تصمیمات در اجلاس خبرگان قبلی، بعد از فوت امام، مطالبی گفت که به شدت مورد انتقاد قرار گرفت؛ چند نفر از خبرگان، با استدلال به اظهارات او جواب گرم گفتند. عصر هم جلسه داشتیم. به جلسه هیأت دولت نرفتم. اعضای مجلس خبرگان، مهمان نهاد [ریاست جمهوری] هستند.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. مسایل زیادی مورد بحث و تصمیم‌گیری قرار گرفت: سفر [کورت] والد‌هایم، لغو سفر [ژنرال حسین] ارشاد، [رئیس جمهور بنگلادش]، مصرف ارز، [منطقه آزاد] قشم، کردستان، عباس‌آباد، مُصلی، انتقال مرکز سیاسی، رادیکال‌ها، روزنامه‌ها، مجلس خبرگان و ملاقات با آنها، مجلس و چند موضوع دیگر.



آخرین اجلاس هیه دومین دوره مجلس خبرگان در محضر رهبر معظم انقلاب اسلامی





شب در دفترم ماندم؛ هم به خاطر خستگی و هم به خاطر انجام کارهای باقی مانده.

دوشنبه ۲۵ تیر ۱۳۶۹ | ۲۳ ذیحجه ۱۴۱۰ ۱۶ جولای ۱۹۹۰

تا ساعت هشت و نیم صبح در دفترم کار کردم. با نیم ساعت تاخیر به جلسه خبرگان رفتم. تا ظهر چند مصوبه داشتیم. پیشرفت کار خوب بود. اجلاسیه را ختم کردیم. مجموعاً خوب برگزار شد؛ راضی بودیم. به دفترم رفتم. تا ساعت پنج بعد از ظهر، خبرگان با رهبری ملاقات داشت. آقای [علی] مشکینی، [رییس مجلس خبرگان] و رهبری صحبت کردند؛ جلسه خوبی بود.

در جلسه شورای اقتصاد شرکت کردم. بحث درباره خودروی سواری بود؛ تصویب شد که با شرکت یکی از کمپانی‌های دارای اتومبیل پیشرفته، کارخانه خودروسازی در قشم تأسیس بنماییم و در داخل، از خودروهای پیکان، رنو و پژو تا رسیدن به نتایج اقدام قشم استفاده کنیم.

شب اعضای مجلس خبرگان، رؤسای قوا، [جامعه] روحانیت و [مجمع] روحانیون مبارز مهمانم بودند؛ من و آقای مشکینی صحبت کردیم^۱. بعد از شام، به خانه آمدم. هوا گرم

۱ - آیت الله مشکینی رییس مجلس خبرگان رهبری، در سخنان خود از آیت الله خامنه‌ای و آیت الله هاشمی رفسنجانی تجلیل کرد و گفت که امروز حمایت از رهبر معظم انقلاب و سیاست های دولت، یک فریضه الهی است. آیت الله خامنه‌ای نیز در سخنان خود گفت: «مجلس خبرگان، تعیین کننده ترین و مهمترین رکن از ارکان اسلام است و هیچ یک از ارکان جمهوری اسلامی، دارای چنین اهمیتی نیستند و این مساله، مسئولیت مجلس خبرگان را سنگین تر می کند.» رهبر معظم انقلاب، همچنین در بخش دیگری از سخنان خود، به ابراز حمایت از دولت پرداخت و گفت: «دولت و رییس جمهور محترم و ارجمند و عزیز، در شرایط فعلی بهترین کسانی هستند که می توانند این کشور، این ملت و این نظام را در اهداف عالی خود راهنمایی کرده و به پیش ببرند و مایه آبروی اسلام در میان ملت ها باشند.»

۲ - در این نشست، روند مذاکرات ایران و عراق در چارچوب قطعنامه ۵۹۸، علل افزایش قیمت نفت و مسایل داخلی کشور تشریح شد. ابتدا آقای هاشمی در سخنان مبسوطی به مسایل داخل کشور و سیاست های در حال اجرای دولت اشاره کرد و اظهار داشت: «آنچه اکنون مشاهده می شود، یک جریان مثبت در جهت افزایش تولید در بخش صنعت و کشاورزی در کشور است و تاکنون طرح های دولت بسیار موفق به مرحله عمل درآمده است، به طوری که امروز کارخانجات تولیدی با ظرفیت بیش از ۹۰ درصد، در حال فعالیت هستند.» ایشان سپس به سیاست خارجی و مواضع جمهوری اسلامی ایران در جهان اشاره کرد و گفت: «سیاست جمهوری اسلامی ایران بر این است که دشمن تراشی نشود، اما با کسانی که دشمن آنها هستیم و یا آنها با جمهوری اسلامی دشمنی می ورزند، قاطعانه برخورد خواهد کرد»



بود، بد خوابیدم.

سه‌شنبه ۲۶ تیر ۱۳۶۹ | ۲۴ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۷ جولای ۱۹۹۰

پیش از ظهر امروز، بیشتر وقت به ملاقات با اعضای مجلس خبرگان گذشت. ساعت هشت و نیم صبح، آقای [عبدالله] شیرازی، امام جمعه مشهد آمد. گزارش سفر به منطقه زلزله‌زده را داد و مطابق معمول، پیشنهادهایی برای بازسازی و اصلاح امور داشتند؛ عالم خوب و ساده‌ای است. خبر داد که آیت‌الله [سید ابوالقاسم] خوبی، برای بعد از خود، آیت‌الله [سید علی] سیستانی را مشخص کرده‌اند. درباره آقای منتظری سؤال داشت. تا ظهر در نهاد [ریاست جمهوری] ماندند و ناهار را با هم خوردیم.

آقای [شیخ مرتضی] بینی فضل، [نماینده استان آذربایجان شرقی در مجلس خبرگان] آمد. پیشنهاد ائتلاف [جامعه] اروحانیت و [مجمع] اروحانیون [مبارز] در انتخابات خبرگان را داد و از مسئولان تبریز انتقاد کرد. راجع به اوضاع قم هم مطالبی گفت. آقای [واعظ] طبسی آمد. عازم سفر به لندن، برای جراحی پا است. برای تسریع در صدور ویزا استمداد کرد؛ به دکتر ولایتی تذکر دادم. نوشته‌های سنگ جدید قبر امام رضا (ع) را برای مشورت آورد؛ دوسه تذکر دادم!

باشد. در مورد روند مذاکرات صلح، مجموعاً مذاکرات اخیر مفید بوده است و انتظار می‌رود دو کشور ایران و عراق به طرف صلح حرکت کنند و قرائن نشان می‌دهد که عراقی‌ها فعلاً نسبت به صلح، مثبت‌تر از گذشته برخورد می‌کنند. هم اکنون سفیران دو کشور در ژنو در حال مذاکره هستند و نظرها در محدوده قرارداد الجزایر، به یکدیگر نزدیک شده است و سیاست جمهوری اسلامی ایران، تأمین صلح در چارچوب اجرای قطعنامه و با کمک دبیرکل است. حالت نه جنگ و نه صلح بین دو کشور، به نفع قدرت‌های استکباری است. حرکت به طرف صلح در منطقه، تأثیر خوبی گذاشته که تحول در قیمت نفت و ایجاد همکاری بیشتر بین کشورهای منطقه خلیج فارس، از نتایج این حرکت است. البته باید بنیه نظامی کشور همچنان تقویت شود و مذاکرات با هوشیاری کامل ادامه یابد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱- متن زیر بر سطح سنگ جدید مرقد امام رضا (علیه السلام) حک شده است: «هذا هو المرقد الشريف للامام التقي النقي الصديق الشهيد، وارث الانبياء والمرسلين، ثامن الائمة المعصومين من اهل بيت رسول رب العالمين، حجه الله على الخلق اجمعين، سيدنا و مولانا ابي الحسن الرضا علي بن موسى بن جعفر بن محمد بن علي بن الحسين بن علي بن ابي طالب صلوات الله و سلامه عليهم اجمعين. ولد بالمدينة في الحادي عشر من ذي القعدة عام ۱۴۸ و استشهد بطوس في آخر صفر سنة ۲۰۳ من الهجرة النبوية و قد جلد هذا المضحج المطهر عام ۱۴۱۸ هـ. ق.» ترجمه متن کتبه: «این مرقد شریف امام پرهیزگار، پاک، راستگو، شهید و وارث پیامبران و فرستادگان پروردگار، هشتمین فرد از امامان»

آقایان [محمد مهدی و علی محمد] دستغیب، نمایندگان استان فارس در مجلس خبرگان آمدند. راجع به شیراز مطالبی داشتند؛ از شدت اختلافات کاسته شده است. برای مراجعت برادرشان از آمریکا که در رژیم قبل رفته، استمداد کردند. نگران هستند در دادگاه نظامی پرونده داشته باشد؛ برادرشان دکتر ژاندارمیری بوده است. به آقای [علی] آرازینی گفتم کمک کند.

آقای [محمد حسین] مجتهدی، امام جمعه بهبهان آمد و برای عمران بهبهان استمداد کرد. آقای [محمی الدین] حائری شیرازی، [امام جمعه شیراز] آمد؛ پیشنهاد حذف بهره از بانکها را داشت و درباره امور کشور و شیراز مطالبی اظهار داشت.

عصر آقای [محمد] اصغری، مدیرمسئول [روزنامه] کیهان آمد. از تقویت آقای [مهدی] نصیری توسط آیت الله خامنه‌ای گفت و بیست میلیون تومان کمک کارکنان [موسسه] کیهان برای زلزله‌زدگان را آورد.

رییس جمهور سریلانکا، تلفنی صحبت کرد و اجازه خواست که وزیر دفاع آن کشور برای کمک گرفتن در مقابل نیروهای تاملیل، به ایران بیاید؛ موافقت کردم. آقای [حبیب الله] عسکراولادی آمد. از کار و برخورد آقای [مهدی] کروی گفت و درباره اموال [کمیته] امداد [امام خمینی] در رفسنجان مشورت کرد. از حسن عملکرد دولت در کمک به زلزله‌زدگان گفت؛ اخیراً در منطقه بوده.

دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور]، برای امور جاری آمد؛ با ایشان خیلی کار داریم. شب، مجمع تشخیص مصلحت، برای اصلاح قانون کار جلسه داشت. دیروقت به خانه آمدم.

پیش از ظهر، آقای [حیدر علی] جلالی خمینی آمد. از انتقاداتش در اجتماع [مجمع] روحانیون، در مقابل افراد افراطی تعریف کرد و از آقای [محمی الدین] انواری، مسئول دایره [رسیدگی به امور] مساجد، به خاطر کم توجهی به ایشان انتقاد داشت. مبلغی

﴿معمصوم اهل بیت پیامبر خدای جهانیان، حجت خدا بر تمام موجودات عالم، آقا و مولای ما ابوالحسن رضا، علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب (علیه السلام)، که سلام و درود خداوند بر تمام آنان باد. در روز ۱۱ ذی القعدة سال ۱۴۸ ه. ق در مدینه متولد و در آخر ماه صفر سال ۲۰۳ از هجرت پیامبر، در شهر توس شهید شد و این مضع مطهر در سال ۱۴۱۸ ه. ق بازسازی شد.﴾



کمک برای زلزله زدگان آورد؛ پیشنهاد ائتلاف در انتخابات مجلس خبرگان داشت. آقای [محسن مجتهد] شبستری، نماینده رهبری در [امور زلزله زدگان] استان زنجان، برای امور زلزله آمد. از امدادها اظهار رضایت کرد و پیشنهادهایی داشت. برای انجام مصاحبه در صداوسیما استمداد نمود.

چهارشنبه ۲۷ تیر ۱۳۶۹ | ۲۵ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۸ جولای ۱۹۹۰

ساعت نُه صبح آقای [حمید] میرزاده آمد. گزارش وضع کیش و بازسازی و برنامه عمران جزیره هندورابی را داد. [آقای احمد نیکفر]، نماینده اقلید [فارس]، همراه فرماندار آمد. برای عمران منطقه و اسکان عشایر و ساخت سیلو که بناست در آباده ساخته شود، استمداد کردند. آقای غلامی آمد. به عنوان تبلیغ در کشور اتریش ساکن است. گزارش وضع مسلمانان آنجا را داد و برای ساخت مسجدی در شهر وین استمداد کرد و از نحوه صحبت کردن آیت الله [سید عبدالکریم موسوی] اردبیلی در سفر به اتریش، در جلسه انجمن اسلامی گفت.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. گزارش وضع زلزله زدگان و موضوع صادرات را داشتیم. طرح موضوع تأسیس سازمان دفاع غیر نظامی به جلسه بعد موکول شد. شب در دفترم ماندم. آقای [جواد] ترک آبادی آمد و گزارش مذاکرات ژنو را داد؛ پیشرفتی نداشته‌اند. نامه جدیدی از صدام آورد که پیشنهاد کرده است، برای تسهیل امر صلح، فرستاده‌ای نزد من بفرستد.

عفت و یاسر به دفترم آمدند. برای سفر به رفسنجان به فرودگاه رفته بودند، ولی به خاطر تأخیر، جای آنها را به دیگری داده بودند و سفر به تأخیر افتاده بود.

پنج شنبه ۲۸ تیر ۱۳۶۹ | ۲۶ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۱۹ جولای ۱۹۹۰

در اخبار، تهدید عراق علیه کویت و تیره شدن روابط آنها و درگیری‌های اَمَل و حزب الله و احتمال دخالت فلسطینی‌ها مورد توجه است. جمعی از دختران شرکت کننده در مسابقه

«نامه‌ای به امام»، همراه پدران و [مسئولین مرکز آفرینش‌های ادبی] کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان آمدند. چند نامه خواندند و چند سؤال کردند. برایشان صحبت کردم!

چند نفر از پدران شهید از آموزش و پرورش آمدند و از بدحجابی و [عملکرد] شهرداری تهران شکایت داشتند. مبالغی برای کمک به زلزله‌زدگان هم آوردند. گروه تنظیم «کلید قرآن» از قم آمدند. گزارش کار و نحوه استفاده از کامپیوتر برای پیشبرد کار را دادند. ناهار هم ماندند. قرار شد مقدمه کتاب را بنویسم؛ کار بزرگ و

۱- در این دیدار که در فضایی از صفا و محبت برگزار شد، پس از معرفی کودکان برنده در این مسابقه و خواندن سه نامه خطاب به حضرت امام، کودکان و نوجوانان از آقای هاشمی خواستند تا به سئوالات آنها پاسخ دهد. اولین سؤال را کودکی آغاز کرد که پرسید: آیا می‌توانیم سئوالات سخت بکنیم؟ به هنگامی که ایشان پاسخ مثبت به این کودک ۹ ساله داد، او پرسید، آیا شما بچه‌ها را دوست دارید؟ رییس جمهور پاسخ داد: بله. برای بچه‌ها چه کار می‌خواهید بکنید؟ جواب داد: «می‌خواهیم کاری کنیم تا در آینده سعادتمند باشند.» دختر نوجوانی از ایشان پرسید که اگر شما شغل رییس جمهوری را نداشتید، چه حرفه‌ای را انتخاب می‌کردید؟ آقای هاشمی جواب داد: «اگر مسئولیتی برای کارهای مملکت نداشتم، بیشتر به مسایل علمی و فرهنگی می‌پرداختم. یعنی دوست داشتم هم تحقیق کنم و هم بیاموزم.» دختر نوجوان دیگری سؤال کرد: آیا وقتی شما اولین اثرتان را نوشتید، تشویق‌تان کردند؟ آقای هاشمی جواب داد: «اولین کتاب من، سرگذشت فلسطین یا کارنامه سیاه استعمار بود. وقتی این کتاب منتشر شد، مرا گرفتند و به زندان بردند؛ اما همین قدر که خشم حکومت ایران و آمریکا و اسرائیل را دیدم، خوشحال و تشویق شدم.» ایشان در پاسخ به سؤال دیگری در مورد اولین جایزه خود در دوران کودکی، گفت: «ما در کودکی، در روستا به مکتب می‌رفتم و در آن زمان تشویق‌ها بسیار محدود بود و شکل حساب شده و برنامه‌ریزی نداشت. پنج ساله بودم که با برادر بزرگترم به مکتب می‌رفتم و من حرکت‌های حروف را زود یاد گرفتم و استادم که پیرمرد بسیار خوبی بود، قلمی از نی تراشید و به من داد و راه درست کردن مرکب را به من یاد داد و این اولین تشویق من بود.» ایشان در پاسخ به سؤال یک دختر نوجوان درباره «شعر شاعران معاصر» گفت: «من به شعر علاقه‌مندم و شعر را زبان مؤثری در رساندن فکر می‌دانم، منتهای وقتم آنقدر نیست که به صورت مطالعه و تحقیق بر روی آثار شعرا کار کنم. بعد از انقلاب، شعر جهت خوبی پیدا کرده و شعرا به مضامین خوبی دست یافته‌اند.» سپس ضمن قدردانی از برگزیدگان مسابقه «نامه‌ای به امام»، گفت: «شما به‌عنوان طرز تفکر بخش عظیمی از جوانان و نوجوانان کشور که دارای قریحه، استعداد و روحیه‌های ارزشمندی هستند، به‌شمار می‌روید و من برای این نسل و این گروه سنی، ارزش زیادی قائلم و شما در آینده بینه فکری نظام را تحت تأثیر خود قرار خواهید داد.» سپس آقای هاشمی، در خصوص امام خمینی اظهار داشت: «دنیا خبیثانه تلاش می‌کند که نگذارد شخصیت امام، آن چنان که هست، برای مردم روشن شود و استکبار غرب در تلاش است، الگوی شخصیت امام را از میان بردارد، چرا که این الگو برای استکبار جهانی خطرناک است و به راستی امام امت، ما را در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی، نظامی و جسمانی و روحانی احیا کردند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



ملاقات با دختران دانش آموز شرکت کننده در مسابقه نامه ای به امام

ماندگاری است. در زندان نوشته‌ام، آنها تنظیم می‌کنند^۱.

آقای [سیدجلال الدین] طاهری اصفهانی، [امام جمعه اصفهان و نماینده استان اصفهان در مجلس خبرگان] آمد. درباره مصوبات مجلس خبرگان سؤال داشت. درباره پشت کنکوری‌ها و افغان‌های متخلف هم مذاکره شد.

عصر آقای آقازاده، وزیر نفت آمد. گزارش سفر به الجزایر، لیبی و مذاکره با وزیر نفت عراق را داد؛ راضی است. برای سیاست‌مان در اوپک مذاکره شد. آقای [بیژن نامدار] زنگنه، [وزیر نیرو] آمد. از علاقه مهندسان آب و وزارت جهاد سازندگی برای همکاری با وزارت نیرو گفت؛ گفتم تا تصویب و ابلاغ لایحه صبر کنید. آقای [غلامرضا] فروزش، [وزیر

۱ - مجموعه ماندگار «تفسیر راهنما» و مجموعه «فرهنگ قرآن»، با روش ابتکاری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، یادگار دوران زندان ایشان در سال‌های مبارزه با رژیم ستم شاهی است. این مجموعه اکنون چاپ شده و در اختیار تشنگان معارف قرآنی قرار گرفته است. انتشارات بوستان کتاب، وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی قم، به دلیل کثرت تقاضا، دوره تفسیر راهنما را چند بار تجدید چاپ کرده است. برای مطالعه تاریخچه تدوین و ایده نخستین کلید قرآن و شیوه جالب خارج کردن پنهانی فیش‌های تحقیقی از زندان، به مقدمه مفصل آقای هاشمی در جلد اول مجموعه ۲۰ جلدی تفسیر راهنما مراجعه کنید.

جهاد سازندگی [نگران رفتن نیروهایش است.

مغرب به خانه آمدم. عفت به رفسنجان رفته است. با سعید و فاطمی و بچه‌ها و مهدی شام خوردیم؛ از بیرون پیتزا گرفته بودند.

جمعه ۲۹ تیر ۱۳۶۹ | ۲۷ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۲۰ جولای ۱۹۹۰

در خانه بودم. بیشتر وقت به مطالعه و استفاده از حیات و استخر گذشت. فاطمی پذیرایی می‌کرد. عفت و مهدی و یاسر در سفر بودند. مقداری برای اصلاح پیش‌نویس مجموعه «کلید قرآن» و تحریر مقدمه، وقت صرف کردم. شب دکتر حمید لاهوتی، [همسر فائزه] آمد. از مَحسنات تراکتور سنگین اشنايدر برای ساخت در ایران می‌گفت.

شنبه ۳۰ تیر ۱۳۶۹ | ۲۸ ذیحجه ۱۴۱۰ | ۲۱ جولای ۱۹۹۰

مدیران سازمان بهزیستی و سازمان تأمین اجتماعی آمدند و گزارش دادند. برایشان صحبت کردم^۱. دکتر [حسن] روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] آمد. درباره قطعنامه و تلاش صلح با عراق و مسایل مجلس شورای اسلامی و انتخابات مجلس خبرگان صحبت شد.

۱- در بخشی از این سخنرانی آمده است: «باید ریشه‌های فقر، اعتیاد و سوداگران مرگ را در جامعه اسلامی خشک کرد و با تعمیم عدالت اجتماعی و بهداشت، از افراد مستضعف و ستم‌دیده حمایت می‌کنیم. امروز در سراسر جهان اینگونه سازمان‌ها در خدمت نیازمندترین و محتاج‌ترین اقشار جامعه هستند و الحمدلله در کشور ما، توجه خوبی به این بخش از کارهای خدماتی جامعه شده است و سازمان‌های بهزیستی و تأمین اجتماعی، در خدمت به محرومین موفق بوده‌اند. باید با کار اساسی و ریشه‌ای، جلوی رشد فقر، بیماری اعتیاد و فرهنگ نادرست گرفته شود و ما باید ریشه‌های این عوامل را بسوزانیم، تا به تدریج تعداد افراد نیازمند را کاهش دهیم. اینکه سازمان تأمین اجتماعی، حداقل مستمری را از شش هزار ریال به چهل هزار ریال افزایش داده است، کار بزرگی است و اداره این تعداد افراد سالمند و بی‌سرپرست توسط سازمان بهزیستی، اگر چه ارزشمند است، ولی تحقیقاً مردم مورد حمایت شما، به حد نصابی که مورد نظر اسلام است، نرسیده‌اند. ما در اسلام برای توجه به نیازمندان، تکالیف سنگین و بزرگی داریم. هیچ چیز زیباتر از آن نیست که انسان بخشی از دارایی‌های خود را برای نیازمندان مصرف کند و همه ما موظفیم با اختصاص دادن وقت، سرمایه و امکانات مختلف خود به یاری محرومین بشتابیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



آقای [سید مهدی] یثربی، امام جمعه کاشان آمد. مطابق معمول عطر کاشان آورد. خواست که به کاشان سفر کنم. از مصوبات مجلس خبرگان خیلی راضی است. راجع به مسایل کاشان صحبت کرد.

عصر آقای هاشمی گلپایگانی برای دستور شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. نامه سوم صدام مطرح شد که پیشنهاد کرده نماینده ویژه‌ای به تهران بفرستند؛ موافقت کردیم. قرار شد قبلاً سطح نماینده مشخص شود و تذکر بدهیم که قرارداد الجزایر خط قرمز است. شب با احمد آقا و آقای خامنه‌ای جلسه داشتیم. ایشان هم مصوبه شورا را تأیید کردند. برای خواب به دفترم برگشتم.

۲۲ جولای ۱۹۹۰

یکشنبه ۳۱ تیر ۱۳۶۹ | ۲۹ ذیحجه ۱۴۱۰

خانم [گوهر الشریعه] دستغیب، [نماینده تهران] آمد و گزارش جامعه زنان را داد. گفتم نگذارد درگیری‌ها خطی بشود و بی طرفانه اداره کند. آقای [مسلم] میرزاپور، نماینده رودبار آمد. برای تسریع در بازسازی استمداد کرد.

آقای [علی اکبر] ناطق نوری، [نماینده تهران] آمد و درباره انتخابات مجلس خبرگان مشورت کرد. مهندس [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] و معاونان آمدند. گزارش کار دادند و فیلم‌هایی از سفرهای فضایی پخش کردند. عصر به خاطر کار زیاد، در جلسه دولت شرکت نکردم و کارها را انجام دادم.

شب مهمان آیت الله خامنه‌ای بودم. درباره سیاست خارجی، زلزله و مسایل جاری و اختلافات خطی و کنترل بیشتر صداوسیما و رسانه‌ها صحبت کردیم. پیشنهاد داشتند که روزنامه جمهوری اسلامی به نام من بشود؛ فعلاً به نام ایشان است. قرار شد بعداً جواب بدهم^۱. برای خواب به دفترم برگشتم. عفت هنوز در سفر است.

۱ - آقای هاشمی این مسئولیت را نپذیرفت و آقای مسیح مهاجری، به عنوان مدیرمسئول روزنامه جمهوری اسلامی معرفی گردید.



مرداد ۱۳۶۹



امام خمینی

آفرین بر شمار زمنندگان که مهین خود را بر بال ملکوت الهی رسانند



۲۳ جولای ۱۹۹۰

دوشنبه ۱ مرداد ۱۳۶۹ | ۳۰ ذیحجه ۱۴۱۰

جمعی از علما و وعاظ تهران آمدند. برایشان در مورد سیاست‌های دولت، صحبت مفصلی کردم^۱. آقای [سید محمد] کوثری، ذکر مصیبت کرد. [آقای سراج‌الدین کازرونی]، وزیر مسکن و شهرسازی و مهندس [محمدعلی] کامروا، [مسئول ستاد معین بازسازی خرمشهر] آمدند؛ درباره منطقه لواسانات، [واقع در شمال شرق تهران] که برای انتقال پایتخت سیاسی در نظر گرفته شده است، و سیاست اجرایی آن مذاکره شد.

دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مسابقه المپیاد ریاضی و فیزیک آمدند؛ تشویق‌شان کردم^۲ و هدیه دادم. [آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران آمد. درباره طرح عباس‌آباد، مصلی و کارهای شهرداری مذاکره و تصمیم‌گیری شد.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره حمل و نقل، طرح [قیمت] فوب [FOB] و

۱ - آقای هاشمی با اشاره به فرارسیدن ماه محرم گفت: «وظیفه ماست که از امانت اهل‌بیت و اسلام پاسداری کنیم. در طول تاریخ، علما، وعاظ، مداحان و شاعران، هر یک به‌نحوی از این موفقیت برای تبلیغ و نشر و دعوت، استفاده کرده‌اند. موفقیت‌های اسلامی در کشور ما از نتایج و آثار ماه محرم است و این ماه برای ما سازنده و مؤثر بوده است. حضور روحانیون در میان مردم مسلمان کشور، می‌تواند فرصتی برای توضیح و تبیین معارف اسلامی و تحکیم روابط با مردم شود و ماه محرم در دوران مبارزه با رژیم ستمشاهی، عظیم‌ترین پایگاه ما بود و همین ماه بود که به پیروزی انقلاب اسلامی انجامید. اکنون خداوند فرصتی استثنایی را به عنوان اتمام حجت در اختیار ما گذاشته و ما به اندازه کافی نیروی مؤمن و فداکار داریم و صبر و متانت مردم آزمایش شده است و باید درک خود را از اسلام پیاده کنیم.» ایشان با اشاره به شخصیت ممتاز مقام معظم رهبری افزود: «ایشان برجسته‌ترین چهره اسلام‌شناس به معنای جامع آن هستند و تحقیقاً ایشان مجتهد هستند و بر درک مبانی اسلام و متون احاطه دارند و من به هر چهره‌ای از چهره‌های ارزشمند در میان روحانیت نگاه می‌کنم، می‌بینم کسی که واجد این همه صفات ممتاز به‌صورت یکجا باشد، وجود ندارد. مجلس خبرگان با انتخاب چنین شخصیتی در مقطعی حساس، تصمیم متین و جالبی گرفت و اکنون اسلام با همه آرمان‌ها و اهداف اصولی‌اش، با قدرت به پیش می‌رود» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - ایشان ضمن قدردانی از دانش‌آموزان شرکت‌کننده در این مسابقات بین‌المللی گفت: «طی چند سال گذشته علاقه جوانان به ریاضیات بیشتر شده و همین که دانش‌آموزان ایرانی بتوانند کشورهای پیشرفته اروپایی را پشت سر بگذارند و یا در میان کشورهای اسلامی رتبه اول را کسب کنند، اگرچه امری غیرمنتظره نیست، اما در شرایط فعلی افتخار آفرین است. از همه فرزندانمان این را انتظار داریم که در مسابقات گوناگون حضور یابند و ایده‌آل ما وقتی است که میدان رشد برای همه باز باشد و شاهد تلف شدن استعدادهای درخشان فرزندانمان نباشیم و این هدفی دور از دسترس نیست.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



موارد دیگر تصمیم‌گیری شد. شب، سفیران، کارداران و صاحب‌منصبان وزارت امور خارجه آمدند. نماز جماعت خواندیم و تعدادی از آنها صحبت کردند و من هم صحبت نمودم^۱. شام مهمان من بودند و مراجعات زیادی داشتند. عفت هم آمده بود.

۲۴ جولای ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۲ مرداد ۱۳۶۹ | ۱ محرم ۱۴۱۱

مقداری از کارها را انجام دادم. با عفت صبحانه خوردیم. دکتر [ایرج]فاضل، [وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] و معاونان آمدند. دربارهٔ قیمت دارو و تجهیزات پزشکی و استفاده از ارز صادراتی، اجازه خواستند. آقای [سید محمدحسین]الواسانی، برای رفتن به مأموریت سفارت در کانادا آمد؛ تأکید بر توسعه روابط شد.

کمیته توسعه صادرات جلسه داشت. راه‌های آسان کردن امور اداری صادرات بررسی شد. عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. اعضای فرهنگستان‌ها و دانشگاه دینی [طبق مذاهب مختلف] اهل سنت تصویب شد.

بعد از نماز مغرب، دکتر [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. گزارش دستاوردهای مثبت نسبی سیاست اقتصادی را داد و شاخص‌های روبه‌بهبود در تولید، جمع‌نقدینگی، موجودی خزانه و نقدینگی مردم را گفت و اجازه گرفت که از بانک جهانی، وام طویل‌المدت برای بازسازی زلزله‌بگیریم. تا ساعت نُه شب کار کردم و به خانه آمدم.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «پس از پذیرش قطعنامه، حضرت امام (رضوان‌الله‌تعالی‌علیه)، گروهی را مأمور نمودند تا سیاست‌های سازندگی کشور را ترسیم کنند. این سیاست‌ها تحت نظر ریاست جمهوری و سران دیگر قوا، نخست‌وزیر و با کمک گروهی از وزرا و نمایندگان مجلس شورای اسلامی و جمعی از کارشناسان طراحی شد و مبنای تنظیم برنامه پنجساله قرار گرفت. این سیاست‌ها پس از تنظیم توسط حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، به محضر حضرت امام برده شد و به تصویب ایشان رسید و به‌عنوان سیاست رسمی نظام جمهوری اسلامی ایران در رسانه‌ها منتشر شد که براساس همان سیاست‌ها، برنامه پنجساله تنظیم شد و اکنون همان موارد، محور سیاست رسمی سازندگی کشور است؛ البته طبیعت آزاد جامعه، می‌طلبد که افرادی با این سیاست‌ها مخالف باشند، ولی مسلماً سیاست قطعی جمهوری اسلامی، سیاست دشمن‌تراشی نخواهد بود. وزارت خارجه باید در مواضع خود شجاع، صریح و فعال باشد، به‌طوری که امور سیاسی کشور از طریق این وزارتخانه در جامعه طرح و بحث شود. عمده‌مسائل ما، مسایل اقتصادی است و اکنون سیاست و شعار اصلی در بخش اقتصاد کشور، تولید است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲۵ جولای ۱۹۹۰

چهارشنبه ۳ مرداد ۱۳۶۹ | ۲ محرم ۱۴۱۱

ساعت هشت صبح به دفترم رسیدم. آقای [حمید] میرزاده برای کارهای جاری و همچنین موضوع سوادآموزی و مسایل مربوط به منطقه آزاد کیش آمد. آقای مسیح مهاجری، مشاور اجتماعی رییس جمهور آمد. درباره سیاست تبلیغی در مقابل رادیکال‌ها صحبت شد^۱ و از مقابله تبلیغاتی اظهار نگرانی کرد.

سه نفر از رزمندگان مجتمع آموزشی رزمندگان آمدند. از مدیران آنجا و ضعف تدارکات شکایت داشتند. یاسر آنها را آورده بود؛ به نظرم رسید که بهانه‌جویی دارند. هیأت‌امنای شهرک مهدیه قم آمدند و برای مصالح ساختمانی و سایر نیازها کمک گرفتند. آقای [محمدعلی] شرعی، [نماینده قم]، درباره مسایل اخیر مجلس خبرگان مطالبی داشت. عصر هیأت دولت جلسه داشت. شب تا ساعت نه شب کار کردم و به خانه آمدم.

۲۶ جولای ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۴ مرداد ۱۳۶۹ | ۳ محرم ۱۴۱۱

مدیران مدارس استثنایی استعدادهای درخشان آمدند. آقای [جواد] اژه‌ای، [مشاور فرهنگی رییس جمهور و سرپرست سازمان استعدادهای درخشان]، گزارش کار داد و من صحبت کردم^۲؛ تشویق‌شان نمودم. آقای [قدرت‌الله] علیخانی آمد؛ خواست به نحوی از آقای [مهدی] کروی در مورد مسایل اخیر دلجویی کنم.

آقای [عباسعلی] و کیلی، [رییس ستاد رسیدگی به امور آزادگان] آمد. پیشرفت کار

۱ - در آن مقطع زمانی، تدریوها دولت را به اتهام واهی عدول از سیاست‌های انقلابی امام خمینی (ره)، مورد حملات تبلیغاتی قرار می‌دادند. مثلاً در حادثه زلزله، قبول کمک از کشورهای غربی، مخصوصاً آمریکا را دستمایه انتقادات دامنه‌دار و حملات رسانه‌ای خود قرار داده بودند. از طرف دیگر، در سیاست تنش‌زدایی در سطح بین‌الملل، تا جایی که می‌توانستند، اخلال ایجاد می‌کردند.

۲ - آقای هاشمی با اشاره به حرکت خوب و مثبت این سازمان و لزوم رسیدگی بیشتر به استعدادها و شکوفایی استعدادهای ناشکفته، اظهار داشت: «بدون شک یکی از مواهب الهی، استعداد و آمادگی‌های روحی است که خداوند در انسان‌ها به وجود آورده و نمی‌شود به سادگی از این نعمت گذشت، لذا مسئولین کشور وظیفه دارند از این استعدادها بهره‌گیری کنند و در شکوفایی آنها بکوشند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



تشکیل ستاد رسیدگی به امور آزادگان را داد و برای ادامه کار استمداد کرد. فرمانداران سراسر کشور آمدند برایشان صحبت کردم.^۱

عصر ستاد مبارزه با مواد مخدر^۲ جلسه داشت. مدیرکل اطلاعات خراسان، درباره مبارزه با سران قاچاقچی در خاک افغانستان و در مرز گزارش داد؛ تصمیماتی اتخاذ شد. به خانه آمدم.

۲۷ جولای ۱۹۹۰

جمعه ۵ مرداد ۱۳۶۹ | ۴ محرم ۱۴۱۱

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، تلفنی اطلاع داد که امروز آقای آنیس نقاش^۳ و همداستانش در فرانسه آزاد می‌شوند و به ایران می‌آیند. برای خطبه‌ها مطالعه کردم.

۱ - ایشان خطاب به فرمانداران سراسر کشور، اجرای برنامه پنجساله را یک تکلیف دینی و یک وظیفه قانونی دانست و گفت: «شما باید در حوزه کاری خود، این برنامه را به‌دقت مطالعه کنید، در جهت اجرای آن بکوشید و پیشنهادهای خود را نیز به مسئولین مافوق برسانید.» آقای هاشمی، همچنین اجرای دقیق و بی‌طرفانه انتخابات را یکی از وظایف مهم فرمانداران دانست و با اشاره به انتخابات مجلس خبرگان و شوراهای اسلامی، از فرمانداران سراسر کشور خواست با کمال بی‌طرفی و آزادمنشی، پاسدار حقوق مردم باشند و به آرای مردم احترام بگذارند. ایشان خاطرنشان ساخت: «انتظار ما از شما این است که واقعاً مردم، چهره نظام را در شما متبلور ببینند و باید وجود شما، آینه‌ای باشد تا انقلاب اسلامی را به مردم ارائه دهد، زیرا شما با مأموران کشورهای عادی و مرسوم دنیا فرق دارید. یک مدیریت خشک و وظیفه‌شناس بودن کافی نیست، زیرا مردم در نظام جمهوری اسلامی، به شما به‌عنوان یک انسان انقلابی نگاه می‌کنند و از شما به‌عنوان فرماندار، همان توقعی را دارند که از روحانیون انتظار دارند. باید در برخورد با طبقات مختلف مردم، به طبقات محروم که دست‌شان به‌جایی نمی‌رسد، توجه بیشتری کنید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - به منظور پیشگیری از اعتیاد و مبارزه با قاچاق مواد مخدر و به موجب ماده ۳۳ قانون مبارزه با مواد مخدر، مصوب ۶۷/۸/۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام، ستادی به ریاست آقای هاشمی رییس‌جمهور تشکیل شد و عملیات اجرایی، قضایی، برنامه‌های پیشگیری، آموزش عمومی و تبلیغ علیه سوء مصرف مواد مخدر، در این ستاد متمرکز گردید. هدف از تأسیس ستاد، تمرکز کلیه اقدامات علیه مواد مخدر بود. اعضای این ستاد عبارت بودند از: رییس‌جمهور، دادستان کل کشور، وزیر کشور، وزیر اطلاعات، وزیر آموزش و پرورش، رییس سازمان صدا و سیما، فرمانده نیروی انتظامی، رییس دادگاه انقلاب اسلامی تهران، رییس سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی، فرمانده نیروی مقاومت بسیج، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

۳ - در سال ۱۳۵۹، شاپور بختیار، آخرین نخست‌وزیر شاه، از یک ترور در شهر پاریس پایتخت فرانسه، جان سالم به‌در برد، اما یک پلیس و یک شهروند عادی کشته شدند. آقای «آنیس نقاش» اهل لبنان، به اتهام اقدام به این ترور، در دادگاه فرانسه به زندان ابد محکوم شد، ولی پس از شش سال مورد عفو قرار گرفت و آزاد گردید.

نماز جمعه را در دانشگاه تهران اقامه نمودم.^۱

عصر بچه‌ها می‌خواستند مرا در استخر بیندازند، زورشان نرسید؛ فهمیدند پدرشان قدرت جسمی بیش از آنها دارد. آقای [عبدالمجید] معادینخواه آمد؛ از مزاحمت بعضی از عناصر در دستگاه قضایی نگران بود. شب بچه‌ها به رستوران رفتند و بیرون شام خوردند؛ برای من هم آوردند.

۲۸ جولای ۱۹۹۰

شنبه ۶ مرداد ۱۳۶۹ | ۵ محرم ۱۴۱۱

اول وقت برای بازدید از کارخانجات سوپا [= ساخت وسایل پزشکی ایران]، در هلجرد کرج رفتیم؛ تجهیزات پزشکی می‌سازند؛ جمعی از پزشکان سرمایه‌گذاری کرده‌اند و هفت قلم تجهیزات یکبار مصرف و پرمصرف مثل دستکش و نخ جراحی تولید می‌کنند؛

۱ - در خطبه اول، موضوعات اسراف و ریاضت از دیدگاه اسلام، مسئولیت در قبال مسایل داخلی و خارجی و همکاری بین مردم و مسئولین در تمام زمینه‌ها، مورد بحث قرار گرفت. در خطبه دوم، خطیب جمعه دربارهٔ مسأله قیمت نفت و خیانت بعضی از کشورهای منطقه به دنیای اسلام، تحلیلی ارائه کرد و سپس به موضوع دستاوردهای ماه محرم پرداخت. در بخشی از خطبه دوم آمده است: «تقریباً الان از کشورهای اسلامی، اعم از اعضای اوپک و خارج از اوپک، حدود ۳۰ میلیون بشکه در روز، نفت به کشورهای عمدتاً صنعتی صادر می‌شود. ۳۰ میلیون بشکه، اگر ما فرض کنیم برای هر بشکه، ۱۰ دلار ارزان می‌فروشیم، معنایش این است که روزانه ۳۰۰ میلیون دلار به کشورهای صنعتی پیشرفته، مجانی می‌دهیم که البته بیش از این ارزان می‌فروشیم. واقعاً قیمت یک بشکه نفت، امروز ۲۰ تومان و ۳۰ تومان نیست، اگر بدانیم نفت چه مشتقاتی و چه آثاری در صنعت دارد و چه نقشی در دنیا ایفا می‌کند. اگر این نفت در اختیار کشورهای صنعتی، پیشرفته و استعمارگر بود، یقیناً الان بشکه‌ای ۱۰۰ و ۲۰۰ دلار به ما می‌فروختند، همین طور که محصولات صنعتی را به ما می‌فروشتند؛ یعنی گاهی اینها یک لیتر نفت را تبدیل به مواد صنعتی می‌کنند و برای ما می‌فرستند، ۱۰۰ دلار، ۲۰۰ دلار، ۵۰۰ دلار و ۱۰۰۰ دلار و یا بیشتر از ما پول می‌گیرند؛ در حالی که در ساخت اینها خرج کمی می‌کنند. متأسفانه دنیای اسلام و کشورهای صاحب نفت، نتوانسته‌اند حق خودشان را بگیرند. حالا فرض می‌کنیم که ما ۱۰ دلار ارزان می‌فروشیم، اول انقلاب یادتان هست که نفت به ۳۶ دلار، ۳۷ دلار و ۴۰ دلار رسید که بدون علت آن را پایین آوردند، اگر ما روی ۱۰ دلار حساب کنیم که ارزان می‌فروشیم؛ یعنی ۳۰۰ میلیون دلار در روز، بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار در سال، نفت مجانی به کشورهای صنعتی داده می‌شود. آن وقت اینها با همین اهرم، یعنی با همین ۱۰۰ میلیارد دلاری که از جیب ما برمی‌دارند چه بلایی بر سر ما می‌آورند؛ یعنی با این قدرت مالی که به طور مجانی در اختیار آنها قرار می‌گیرد، چه بر سر ما می‌آورند، با این اهرم، کل دنیا را قبضه می‌کنند و بر همه دنیا حکومت می‌کنند. این تکنیک و فن خودشان است، ولی با ثروت ما، ببینید اینها چه می‌کنند؟ رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



صرفه‌جویی ارزی بالایی دارد: با صرف ۱۰ میلیون دلار، ۷۰ میلیون دلار صرفه‌جویی دارد. بازدید تا ظهر طول کشید. برای کارکنان صحبت کردم^۱ و مصاحبه نمودم^۲. نیازهای فراوانی داشتند که قول کمک دادم. آقایان دکتر [ایرج] فاضل، [محمد رضا] نعمت‌زاده و [عیسی] کلاتری هم بودند.

به دفترم برگشتم. عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. آقای [علی] خرم، [مشاور وزیر امور خارجه و مسئول ستاد قطعنامه ۵۹۸] گزارش مذاکرات ژنو را داد؛ صدام پیشنهاد کرده است، طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق] و برزان [تکریتی، برادرش] را بفرستند؛ گفتیم به شرط قبول قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر^۳ می‌توانند بیایند.

۱ - آقای هاشمی در اجتماع کارکنان سوپا، ضمن قدردانی از طراحی و سرعت راه‌اندازی و حسن مدیریت و نظم کارخانه گفت: «اهمیت این نوع تولیدات برای همه ما روشن است. ما همه به نحوی با اطبا سروکار داریم و هیچ خانواده‌ای نیست که ارزش محصولات این کارخانه را نداند. امیدوارم همه بخش‌های صنعت به همین خوبی و انضباط اداره شوند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - ایشان در مصاحبه با خبرنگاران گفت: «راه رشد و کمال صنعت ما، ایجاد چنین کارخانه‌هایی در بخش‌های دیگر است. نظیر چنین سرعتی در تاریخ صنعت ما کم پیدا می‌شود که محصولات آن از کیفیت مطلوب بین‌المللی هم برخوردار باشد. دولت میزان قابل توجهی ارز برای اینگونه صنایع اختصاص داده است و چنین صنایعی، مدیریتی می‌خواهد که با روحیه تجارتي، با سرمایه‌گذاری خیلی کم، مثلاً روده یک دلاری را به نخ بخیه ۲۰۰ دلاری تبدیل کند. این کارخانه می‌تواند منبع تامین ارز باشد و محصولات آن قابل رقابت با انواع مشابه خارجی آن است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۳ - عهدنامه ۱۹۷۵ الجزایر، قراردادی میان ایران و عراق است که خط مرزی دو کشور در آب‌های اروندرود را تعیین کرده است. این قرارداد به دلیل انتشار اعلامیه مشترک دو کشور در ۱۵ اسفند ۱۳۵۳ (۶ مارس ۱۹۷۵) در الجزیره که پیش‌زمینه امضای پیمان‌نامه شد و میانجی‌گری مقامات الجزایر در تمام مراحل، به پیمان الجزایر معروف شده است، هرچند محل امضای تمام پیمان‌ها و پیوست‌ها و موافقتنامه‌های مرتبط در بغداد بوده است. این قرارداد در اوج اختلافات مرزی میان ایران و عراق بر سر مالکیت آب‌های اروندرود با میانجی‌گری «هواری بومدین» رئیس‌جمهور وقت الجزایر بین عباسعلی خلعتبری و سعدون حمادی، وزیران خارجه ایران و عراق و در حضور عبدالعزیز بوتفلیقه عضو شورای انقلاب و وزیر امور خارجه الجزایر امضا شد. در این معاهده مرز دو کشور در اروندرود، بر پایه خط تالوگ تعیین شد. همچنین دو کشور موافقت کردند که از «رخنه اخلاص‌گران» در مرزهای دو کشور جلوگیری کنند. پیمان الجزایر در زمان حکومت محمد رضا شاه پهلوی و صدام حسین بسته شد. نسخه اصلی این پیمان هم‌اکنون به عنوان یکی از اسناد سازمان ملل متحد در مقر آن نگهداری می‌شود. صدام حسین، رئیس‌جمهور عراق در ۲۶ شهریور ۱۳۵۹ معاهده الجزایر را به طور یک‌جانبه فسخ و سند معاهده را جلوی دوربین تلویزیون عراق پاره کرد و در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ دست به حمله گسترده علیه ایران زد. صدام حسین پس از اشغال کویت در سال ۱۹۹۰ میلادی که باعث شد

سعودی‌ها هم پیشنهاد کرده‌اند، برای حل مشکلات، در سطح وزرای خارجه مذاکره شود؛ پذیرفتیم. انگلیس حاضر شده قانون مجلس را برای ایجاد رابطه مراعات کند؛ تصویب کردیم که متن پیشنهادی آنها را بپذیریم. سرشب کارها را انجام دادم و مصوبات شورا را تلفنی به آیت‌الله خامنه‌ای اطلاع دادم. دکتر ولایتی، پیامی از آقای سلیم‌الحص، نخست وزیر لبنان آورد که خواسته بود، پاسداران را از لبنان فراخوانیم. به خانه آمدم. هوا گرم است.

۲۹ جولای ۱۹۹۰

یکشنبه ۷ مرداد ۱۳۶۹ | ۶ محرم ۱۴۱۱

[آقای دیمیتریو دریس و آقای بادو سیلوا]، سفیران یونان و سریلانکا برای تقدیم استوارنامه آمدند؛ مراسم تشریفاتی بود. آقای [سید کمال] خرازی، نماینده دایم ایران در سازمان ملل آمد و گزارش کار داد؛ از کمک‌های زیاد ایرانیان مقیم آمریکا برای زلزله‌زدگان گفت. آقای [عبدالحسین] وهاجی، [وزیر بازرگانی] آمد. گزارش وضع تولید و خرید گندم را داد و خواستار تقویت بیشتر شد. درباره لزوم توزیع سریع‌تر کالاهای ساخته شده از واحدهای صنعتی تأکید کردم. هیأت نظامی سریلانکا به ریاست وزیر دفاع آمدند و پیام رئیس‌جمهورشان را آوردند. [وزیر دفاع سریلانکا]، وضع خود و بیرهای تامیل را که علیه دولت مبارزه مسلحانه می‌کنند، کامل توضیح داد و خواستار کمک نظامی شد؛ جزییات را به‌عهده [آقای اکبر ترکان] وزیر دفاع گذاشتم. عصر هیأت دولت جلسه داشت.

شب آیت‌الله خامنه‌ای مهمان من بودند. درباره نحوه فروش سلاح به سریلانکا، مسایل لبنان، مذاکرات با عراق، عربستان و مسایل داخلی، مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. شب در دفترم ماندم.

پلاشکل‌گیری اجماع بین‌المللی علیه عراق شد، با ارسال نامه‌ای به آقای هاشمی، قرارداد الجزایر را به عنوان سندی رسمی برای تعیین مرز آبی ایران و عراق در اروندرود پذیرفت. متن این نامه در بخش ضمایم همین کتاب چاپ شده است.



۳۰ جولای ۱۹۹۰

دوشنبه ۸ مرداد ۱۳۶۹ | ۷ محرم ۱۴۱۱

ساعت نُه صبح، مدیران سازمان انتقال خون آمدند. دکتر [احمد] میلانی‌نیا، [رییس سازمان انتقال خون]، گزارش تأسیس کارخانه و نیازها را داد و من برای آنها صحبت تشویق‌آمیز نمودم.^۱ برای افرادی که بیش از بیست بار خون داده‌اند، تعدادی قرآن امضا کردم. دکتر [عبدالله] جاسبی برای نیازهای دانشگاه آزاد اسلامی و اجازهٔ بالا بردن شهریه‌ها، برای جُبران افزایش حقوق کادر هیأت علمی آمد.

آقایان [حسین] محلوچی، [وزیر معادن و فلزات] و [محمدحسین] عبادلی، [رییس بانک مرکزی]، برای گرفتن اجازهٔ صرف بیشتر ارز برای فولاد مبارکه آمدند. دکتر حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] برای گزارش سفر غرب و مسایل جاری و همچنین مشورت دربارهٔ برنامه مراسم فردا و شرکت در مجمع عمومی سازمان ملل در نیویورک آمد.

عصر مهندس کازرونی، [وزیر مسکن و شهرسازی]، برای گزارش طرح اتاق‌های اسکان موقت زلزله‌زدگان و مخارج انتقال مرکز [= پایتخت] آمد. شورای اقتصاد جلسه داشت. دربارهٔ پرداخت مطالبات بانک مرکزی از دولت که در ده سال گذشته گرفته‌ایم، مقرر شد از طریق واگذاری واحدهای صنعتی دولتی و فروش ارز تأمین شود. تا ساعت نُه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۳۱ جولای ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۹ مرداد ۱۳۶۹ | ۸ محرم ۱۴۱۱

جمعی از پاسداران آمدند و مراسم عزاداری برگزار کردند؛ در مراسم شرکت کردم.

۱ - ایشان با اشاره به فاجعه جانگداز زلزله، خطاب به کارکنان سازمان انتقال خون گفت: «در حادثه زلزله، همه فکر می‌کردند که ما با مشکل روبرو خواهیم شد، ولی در پی این حادثه، هم مردم و هم شما به گونه‌ای عمل کردید که ما را از کمک خارجی بی‌نیاز کرد.» آقای هاشمی از مشارکت ملت مقاوم ایران در برابر حوادث گوناگون، از قبیل جنگ تحمیلی و زلزله قدردانی کرد و گفت: «رمز مقاومت ما، علیرغم ده سال شرارت و توطئه‌های گوناگون استعمارگران، همین ایثارها و فداکاری‌هاست. دشمنان ما پس از پیروزی انقلاب اسلامی، از هیچ رذالتی دریغ نکرده‌اند، اما این ملت همه شرارت‌ها را دفع کرد و با موفقیت راه انقلاب را پیمود و این صلابت، بهترین راه تکامل دوره سازندگی است. ما در دوره سازندگی، کشور را به جایگاه واقعی خود خواهیم رساند؛ البته باز هم مزاحمت و درگیری خواهیم داشت، ولی آنها تا حدودی دلسرد شده‌اند و مشاهده کردند که در هر صورت ما راه خود را ادامه خواهیم داد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



گریستم و صحبتی نکردم. [آقای مسعود روغنی زنجانی]، رییس سازمان برنامه و بودجه و معاونانش آمدند. گزارش وضع گمرکات مرزی با ترکیه و لزوم توسعه و عمران آنها و فعال تر کردن گمرک رازی سرو را دادند.

[آقای سید مسیح مومنی]، استاندار مرکزی آمد. درباره برنامه سفر به آن استان مذاکره شد. آقای تورانی، مسئول فرودگاهها آمد. گزارش پیشرفت اصلاحات را داد و مشکلاتی که با گمرک و سپاه و نیروهای دیگر انتظامی دارند و همچنین نیازها را گفت. آقای سیدمحمد هاشمی، [مسئول نذورات مرقد امام خمینی(ره)] و عضو شورای مرکزی مجمع روحانیون مبارز[آمد] اظهار وفاداری و صحبت کرد و گزارش وضع مالی مرقد امام را گفت و از بی توجهی رهبری به جناح آنها و همین طور کمی حمایت من از آنها در مقابل خط مقابل گله کرد؛ گفتم آنها باید وضع و موضع خودشان را در مقابل دولت و سیاست های رسمی نظام، صریح و هوادارانه و یا منتقدانه معقول ارائه کنند، تا من بتوانم بیشتر از آنها حمایت کنم.

عصر آقای [جلیل]بشارتی، مسئول دفتر مناطق محروم آمد و گزارش کار داد. آقای [محمد]غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] و معاونانش آمدند. فیلم ها و عکس هایی از پیشرفت های فضایی و نحوه کار و نقش ماهواره ها ارائه دادند و اهمیت تسخیر فضا را گفتند؛ آقای [حسین] شیخ عطار، [مدیر طرح ماهواره]، گوینده و متخصص شان بود. برنامه ساخت و پرتاب ماهواره «زهرة» را گفتند و در نهایت خواستار حمایت از مرکز امور فضایی و جلوگیری از تجزیه آن شدند.

آقای [محمود] واعظی، [معاون وزیر امور خارجه] آمد. درباره کمک به آزادی گروگان ها و پذیرش بیانیه [دولت] انگلیس که بناست به عنوان پذیرش قانون مجلس صادر شود، مذاکره شد. آقای [علی] فلاحیان، [وزیر اطلاعات] آمد. گزارش از بانندی فاسد را آورد و از عدم همکاری وزارت امور خارجه شکایت کرد.

برای عزاداری در مراسم روضه رهبری در حسینیه امام خمینی(ره) شرکت کردم. دیر وقت به خانه آمدم. عفت برای شرکت در مراسم عزاداری به مسجد بلال رفته بود. با مهدی شام خوردیم و خوابیدم.



۱۰ آگوست ۱۹۹۰

چهارشنبه ۱۰ مرداد ۱۳۶۹ | ۹ محرم ۱۴۱۱

امروز تاسوعاست. صبح زود حمید لاهوتی، [همسر فائزه] آمد. پیغام مهندس [مهدی] بازرگان، [رهبر نهضت آزادی ایران] را آورد که برای علی اردلان که در زندان است، [و ناراحتی قلبی دارد]، اظهار نگرانی کرده و خواستار کمک برای معالجه اش شده است؛ گفتم کمک می شود.

برای عزاداری در حسینیه جماران، در جمع محافظان شرکت نمودم و برای آنها کمی صحبت کردم؛ خواستار امکانات بیشتر رفاهی شدند. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، تلفنی گفت، آقای [علی] خرّم، نامه ای از صدام [حسین، رئیس جمهور عراق] که در ژنو تحویل داده اند، آورده است و آورنده نامه گفته که پایه های مذاکرات بعدی صلح، در این نامه نوشته شده و آن را خیلی مهم دانسته است؛ گفتم به منزل بیاورند.

عصر آقایان [علی] خرّم و [جواد] ترک آبادی آمدند. پیش نویس نامه ای از صدام را آورده بودند. صدام آن را با عجله، با هواپیمای اختصاصی به ژنو فرستاده بود که زودتر به دست من برسد تا اگر ما مضمون نامه را بپذیریم، آن را امضا کند و رسماً با پیک ویژه بفرستد. نامه مفصلی است^۱ و در آن پیشنهاد جامعی برای اجرای قطعنامه ۵۹۸ آمده که نکته

۱ - متن کامل این نامه در بخش ضمائم همین کتاب چاپ شده است. در بخشی از نامه صدام حسین آمده است: «پس از تفحص دقیق در آنچه باید تفحص کرد، ما براساس مسئولیت ملی و انسانی که اصول اعتقادی عظیم مان آن را بر دوش مان نهاده، خود را در موقعیت ارائه پیشنهاد تازه ای یافتیم. از آنجا که این بار ابتکار عمل پیشنهادی، ناظر به تمام مسایل ماهوی که بندهای قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت یکجا و در یک چارچوب و به صورت تفصیلی به آن پرداخته است، ما امیدواریم که برخورد با آن در همین سطح صورت گیرد و جوشش با آن در حدی از جدیت انجام شود که از دو ملت مان، فرصت زندگی در شرایط صلحی که حتی بر جزئیات آن توافق شده باشد، گرفته نشود و این امر به منظور دور کردن طرح های دشمنان ملت هاست که در تلاش اند، شرایط را خدای ناکرده به جایی بکشاند که وضع دو کشور به آنچه قبل از اوت ۱۹۸۸ بود بازگردد و به این ترتیب هر که هر چه را از دست بدهد بخته است، بدون اینکه سودی به دست آمده باشد. نیروهای اهریمنی که در تاریکی در جستجوی اند و ابزارهای نیرنگ نیز در دست شان است می توانند با استناد به این واقعیت که جنگ بین دو کشور از نظر حقوقی پایان نیافته است، دو کشور را به سوی آنچه مجدداً جرقه جنگ را بزند سوق دهند. و همچنان که می دانید شروع جنگ، چه بسا از اموری که ساده به نظر می رسد به وجود می آید، به مانند آتش سوزی مهیبی که از یک جرقه برمی خیزد. اشاری که در کمین ما هستند، ممکن است به انگیزه ناتوانی در تحقق اهداف شان، بدون درگیر کردن دو کشور و یا یکی از آنها در جنگ و شاید هم به دلیل نگرانی از سلاح های انباشته شده نزد طرفین نزاع و چه بسا با انگیزه تمایل آنها برای شناخت کارآیی آن سلاح ها و ل...

اصلی آن، پذیرش نوعی مشارکت ایران و عراق در شط العرب [= اروندرود]، براساس خط تالوگ^۱ و یا منتظر خلع بعرض الطرفین، در مقابل صرف نظر از پذیرش قطعنامه است. مضمون نامه را تلفنی با رهبری در میان گذاشتم؛ قرار شد در شورای عالی امنیت ملی بررسی شود. به نظر می‌رسد در ارتباط با کشور کویت، برنامه‌ای در نظر دارد که می‌خواهد از جانب ما خیالش راحت باشد. شب بچه‌ها برای مراسم عزاداری رفتند. من تنهایی شام خوردم و خوابیدم.

۲ آگوست ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۱۱ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۰ محرم ۱۴۱۱

برنامه فارسی رادیو بی‌بی‌سی را گرفتم؛ اطلاعاتی از حمله عراق به کویت نداد. برنامه فارسی رادیو صدای آمریکا که در ساعت شش و نیم صبح شروع شد، پس از گذشت چند دقیقه از شروع پخش اخبار، از حمله عراق اطلاع پیدا کرد و گفت که مطلع شدیم نیروهای عراق از مرز کویت گذشته‌اند؛ حادثه مهمی است.^۲

چلایا بخشی از آنها با به کارگیری ابزارهای پلید خود برای زده شدن جرقه بکوشند و برای این کار شاید مشکل چندانی نداشته باشند، آن هم در جبهه‌ای که تنها در خشکی هزار و دویست کیلومتر و در دریا تقریباً هشتصد کیلومتر امتداد دارد. و این جبهه‌ها مملو از امکان و احتمال بروز جرقه‌های پراکنده شده از دهانه سلاح‌ها می‌باشد، بنابراین برای آغاز، نیازی به گشودن آتش سلاح‌ها توسط شمار کثیری از افراد نیست، زیرا کافی است یک نفر به هر علتی و تحت تأثیر هر عاملی به چنین کاری اقدام کند و باعث شود، جمع بزرگی آتش بگشایند و بدین ترتیب زیان فراوانی متوجه همگان خواهد شد که از این امر به جز دون صفتان، هیچ کس سود نخواهد برد و تمام این امور همچنان که قبلاً گفتیم به زیان ملت‌های ما تمام خواهد شد. از آنجا که این وضع، هدف هیچ کدام از عراق و ایران نیست، آن چنان که در اظهارات نمایندگان دو کشور آمده، بنابراین وظیفه حکم می‌کند که نه تنها به صلح برسیم، بلکه در اسرع وقت برسیم تا امکان تحقق روایهای بدخواهان و ستمگران از صحنه ما دور بماند. رجوع کنید ← کتاب «دوازده نامه»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۶.

۱- تالوگ، (به آلمانی: Talweg) یا خط‌الْقَعْر یا ژرفگاه در دانش جغرافیا، خطی است فرضی که از به هم پیوستن ژرف ترین نقاط بستر یک رودخانه یا دره به دست می‌آید. از اصل تالوگ در حقوق بین‌الملل برای تعیین مرز دقیق دو کشور در زمانی که رودخانه‌ای مرز دو کشور باشد، استفاده می‌شود. قرارداد الجزایر، مرز ایران و عراق را که تاپیش از آن در ساحل شرقی اروندرود قرار داشت، به خط تالوگ رودخانه تغییر داد.

۲- صدام در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۶۹ به کویت حمله کرد و خاک آن را به عراق ضمیمه ساخت و با این کار خود باعث بروز بحران‌های بین‌المللی گشت. اشغال کویت به معنای آن بود که صدام با احتساب ذخایر نفتی عراق، دارای ۲۰ درصد ذخایر نفت جهان شده بود. دلیل حمله عراق به کویت، مشکل بدهی ۳۰ میلیارد دلاری عراق به کویت و



اخبار را به دقت تعقیب کردم. رادیو کویت را نتوانستم بگیرم. کم کم خبرها روی تلکسها آمد و معلوم شد ساعت دو بامداد، تجاوز شروع شده است و نیروهای ارتش عراق، به سرعت خود را به پایتخت کویت رسانده‌اند. حمله هوایی هم داشته‌اند؛ مقاومت جدی از طرف کویتی‌ها، جز بر خوردهای پراکنده، مشهود نیست. امیر کویت گریخته است.

عراقی‌ها اخبار را به گونه‌ای پخش می‌کنند که کودتایی در کویت به وقوع پیوسته است و کودتاچیان از عراق حمایت خواسته‌اند و ارتش عراق به دعوت آنها وارد کویت شده است؛ ولی پیداست که مطلب درست نیست. با وزارت امور خارجه، فرماندهی سپاه در اهواز، فرماندهی نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] و [آقای محمد هاشمی]، رییس [سازمان] صداوسیما در تماس بودم.

با رهبری تلفنی مذاکره کردم؛ قرار شد در موضع‌گیری عجله نکنیم و جلسه شورای عالی امنیت را تشکیل دهیم. عصر شورای عالی امنیت ملی در دفتر مطالعات و تحقیقات وزارت امور خارجه، برای بررسی تجاوز عراق به کویت جلسه داشت. فرماندهان

کوشش آن کشور برای بازسازی اقتصاد بود. صدام اعتقاد داشت چون جنگ ایران و عراق به سود کشورهای عرب حوزه خلیج فارس بوده‌است، دولت‌های عربی باید بدهی ۳۰ میلیارد دلاری عراق را ببخشند. کویت زیر بار نرفت و تشنج با کویت بروز کرد. هنگامی که گفتگوها و تهدیدهای پس از جنگ، هنوز در جریان بود، صدام با رویکردی دوباره به قضیه فلسطین، اعلام کرد که اگر اسرائیل از نوار غربی رود اردن، بلندی‌های جولان و نوار غزه عقب‌نشینی کند، او نیز از کویت باز پس می‌نشیند. این پیشنهاد صدام باعث بروز شکاف بین کشورهای عرب شد و آمریکا و کشورهای غربی را در مقابل فلسطینی‌ها قرار داد. همکاری بین ایالات متحده و شوروی، باعث شد تا موضوع به شورای امنیت سازمان ملل فرستاده شود. این شورا تصمیم گرفت که اگر صدام نیروهای خود را طبق برنامه زمان‌بندی شده از کویت خارج نکند، اجازه استفاده از زور علیه این کشور را خواهد داد. صدام ضرب‌الاجل شورای امنیت را نپذیرفت. آمریکا و متحدانش با پشتیبانی شورای امنیت، در تاریخ ۲۶ دی ۱۳۶۹ حمله هوایی گسترده‌ای را علیه عراق آغاز کردند. اسرائیل نیز توسط موشک‌های عراقی مورد اصابت قرار گرفت، ولی از آنجا که نمی‌خواست کشورهای عرب از ائتلاف ضدعراق خارج شوند، در صدد انتقام‌جویی برنیامد. یک نیروی زمینی که اغلب افرادش از قوای مسلح آمریکایی و انگلیسی و تیپ‌های پیاده‌نظام بودند، ارتش صدام را در بهمن ماه سال ۱۳۶۹ از کویت بیرون راندند و بخش جنوبی عراق را تا ورود فرات اشغال کردند.

نظامی و مدیران وزارت امور خارجه هم بودند؛ مقرر شد اعلامیه بدهیم و محکوم کنیم و به نیروها آماده باش داده شود.

تفسیر این بود که عراق از این اقدام خسارت خواهد دید و به نفع ما تمام می شود. مقرر شد [آقای ولایتی]، وزیر امور خارجه به بعضی از کشورهای عربی مثل سوریه، عمان و امارات متحده عربی سفر کند. [آقای الصباح]، وزیر امور خارجه کویت، از نقطه نامعلومی تلفن کرد و استمداد نمود.

۳ آگوست ۱۹۹۰

جمعه ۱۲ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۱ محرم ۱۴۱۱

در منزل بودم. گزارش های مربوط به کویت را تا شب خواندم؛ تازه مهمی پیش نیامده است. آقای [سرتیپ منصور] ستاری، [فرمانده نیروی هوایی] اطلاع داد که هواپیماهای عراقی، مراکز نفتی کویت را بمباران می کنند؛ علت برایم نامعلوم است. در اخبار آمده است که ترمینال نفتی الاحمدی را هم گلوله باران کرده اند.

جمعی از محافظان جماران آمدند و برای امتیازات بیشتر استمداد کردند. به دکتر ولایتی گفتم بهتر است سفر را به تأخیر بیندازد. عصر احمد آقا آمد؛ در مورد مسایل کویت و پیام صدام صحبت کردیم. از ژنو گزارش رسید که صدام پیغام داده است که اقداماتش با ایران تاکتیک نیست و خواسته است که تداوم یابد.

فاطمی و سعید که به شمال رفته بودند، مراجعت کردند. می گفتند باید کمک [به زلزله زدگان]، سریع تر انجام شود.

۴ آگوست ۱۹۹۰

شنبه ۱۳ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۲ محرم ۱۴۱۰

ساعت هشت صبح به دفترم رسیدم. در اخبار آمده بود که عراق اعلام کرده از فردا عقب نشینی از کویت را آغاز می کند؛ به شرط اینکه حکومت جدید مستقر باشد و خاندان الصباح برنگردند؛ تقریباً تعلیق به محال کرده است.

آقایان [مسعود روغنی] [زنجانی]، [رییس سازمان برنامه و بودجه] و [سراج الدین]



کازرونی، [وزیر مسکن و شهرسازی] آمدند. برسر مسئولیت تهیه طرح جامعه سرزمینی اختلاف نظر دارند؛ قانوناً به وزارت مسکن و شهرسازی داده شده، اما از زمان رژیم قبل، عملاً در دست سازمان برنامه بوده است؛ گفتم به همین صورت بماند و مسأله در شورای اقتصاد مطرح شود. به وزیر مسکن و شهرسازی گفتم، برای عرضه مسکن کوچک و ارزان و شکستن قیمت مسکن، طرحی مثل خانه‌سازی انبوه در تهران و شهرهای بزرگ بیاورد.

آقای [خلیل] تورگوت اوزال، رئیس جمهور ترکیه تلفن کرد و درباره تجاوز عراق و کویت نظرخواهی کرد. او از اعلامیه دیشب عراق اظهار نارضایتی نمود و گفت با [ملک] [نهد] [پادشاه عربستان سعودی] و [جرج] [بوش] [رئیس جمهور ایالات متحده] و [حافظ] [اسد] [رئیس جمهور سوریه] در تماس است. مطرح شد که برای مشاوره به ایران بیاید و یا کسی را بفرستند.

آقای [اکبر] [ترکان]، [وزیر دفاع] آمد. راجع به ساخت و خرید سلاح و اظهار آمادگی ایتالیا و آلمان شرقی برای همکاری صحبت شد و نیازها را گفت. آقایان [فریدون] [مهدی نژاد] = [وردی نژاد] و مصلحی آمدند و راجع به کمک به آزادی گروگان‌ها حرف زدند. گفتم بهتر است کمک کنیم که [برایان کینان] گروگان‌ایرلندی آزاد شود. در اخبار آمده که ۱۷ نفر حزب الله بازداشتی در کویت آزاد شده‌اند.

دکتر حبیبی، [معاون اول رئیس جمهور] برای امور جاری کشور آمد. عصر آقای [غلامرضا] [آقازاده]، [وزیر نفت] آمد. در مورد سیاست حفظ قیمت‌های بالای نفت و جلوگیری از زیادی عرضه دیگران به بهانه قطع نفت کویت، مذاکره شد.

شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. راجع به مسایل کویت و عراق و جواب پیشنهاد صدام مذاکره کردیم. قرار شد بگوییم به شرط اعلان پذیرش قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر می‌توانند به ایران بیایند. تا ساعت نه و نیم شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۵ آگوست ۱۹۹۰

یکشنبه ۱۴ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۳ محرم ۱۴۱۱

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. گزارش‌ها را خواندم. وضع کویت و عراق بحرانی است. دکتر وحید [دستجردی]، رئیس جمعیت هلال احمر] و خانم دکتر [شفیقه] [حبیبی]

آمدند. گزارش کار در هلال احمر را دادند. خانم حبیبی از نرسیدن به کارخانه [سوپا؛ تولیدکننده وسایل پزشکی] گفت. [آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری آمد و گزارش کار داد؛ عازم ترکیه است و حمایت بیشتر می خواست.

آقای [محمدعلی] ارحمانی از ساحفاجا [= سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش] آمد. از بی توجهی تیمسار [مصطفی] ترابی، [فرمانده ساحفاجا] شکایت داشت. آقای [سید حسین] موسویان از وزارت خارجه آمد. گزارش ملاقات سفیر سوئیس - حافظ منافع آمریکا - را داد که پیام [جرج بوش]، رییس جمهور آمریکا را آورده بود که به نوعی اطلاع از دخالت نظامی در مسأله کویت داده و خواسته بود که ایران درگیر نشود؛ می خواستند نظر ما را بفهمند که گفتیم لازم است از طرح آمریکا مطلع باشیم تا نظر بدهیم.

آقای [علی] فلاحیان، [وزیر اطلاعات] و معاون اطلاعات خارجی آمدند. گزارش کار دادند و از عدم همکاری وزارت امور خارجه و تداخل کار با سپاه پاسداران شکایت داشتند. آقای [علی] خرّم، [مشاور وزیر امور خارجه و مسئول ستاد قطعنامه ۵۹۸] آمد. نامه صدام را آورد که اصرار بر پذیرش سفر طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق] را دارد و احتمال به هم خوردن مذاکرات را گوشزد می کند. عصر هیأت دولت جلسه داشت؛ مسأله کویت و صدام و زلزله رودبار در دستور بود.

شب مهمان آیت الله خامنه ای بودم. درباره مسأله کویت و عراق و نامه صدام و احتمال مداخله آمریکا مذاکره شد. نظر ایشان و من متفق بود: برای جلوگیری از دخالت آمریکا، نباید عملاً درگیر شویم و نباید اظهار رضایت کنیم.

ساحفاجا [= سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش]، اطلاع داد که شنود مکالمات عراقی ها، نشان می دهد که صدام دستور آماده باش کامل پدافند داده و گفته است، ساعت سه بامداد، آمریکا به عراق حمله خواهد کرد.

۶ آگوست ۱۹۹۰

دوشنبه ۱۵ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۴ محرم ۱۴۱۱

در خبرها، احساس تشدید فشار بر عراق مشهود است. بخشی از پیش نویس نامه جواب صدام را تهیه کردم. آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل] آمد.



دربارهٔ سیاست خارجی مطالبی گفت و برای مدارس و مساجد در آمریکا استمداد کرد. [آقای احمدعلی نظری پور]، نماینده داراب و آقای نجفی که برای ساخت مدارس کمک می‌کنند، آمدند؛ برای مصالح ساختمانی و رفع مشکلات داراب استمداد کردند. آقای [قاسم] شعله‌سعدی، نماینده شیراز آمد. مقداری از رادیکال‌ها بدگفت و تذکراتی دربارهٔ امور اجرایی داد.

آقای [سیدمنصور] رضوی، [دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی] آمد. برای امور اداری و استخدامی مطالبی داشت. آقای [سید حسین] موسویان آمد و پیام دوم آمریکا را که از طریق سفارت سوئیس رسیده بود، آورد؛ نوعی اعلان قصد دخالت نظامی در مسألهٔ کویت است؛ می‌خواهند مطمئن شوند که ایران با آنها درگیر نمی‌شود.

[آقای عیسی کلانتری]، وزیر کشاورزی آمد. گزارش تولیدات کشاورزی و دامداری را داد که همه رشد مطلوبی دارند. دکتر حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] برای امور جاری آمد. به آقای [علی محمد] بیشارتی، [قائم مقام وزیر امور خارجه]، دربارهٔ مقاله‌ای که در روزنامه جمهوری اسلامی [در خصوص اشغال کویت] نوشته است، تلفنی تذکر دادم.

دکتر ولایتی از فرودگاه تلفنی اطلاع داد که از سوریه برگشته و از سفر راضی است. از فرودگاه مهرآباد، عازم جنوب خلیج فارس است. پاسخ نامهٔ صدام را تمام کردم و خدمت رهبری فرستادم که تأیید کامل کردند. عصر آقای [تورگوت] اوزال، رییس جمهور ترکیه تلفن کرد و از عزم مبارزه با صدام گفت و خواست که به ترکیه بروم. با مشورت رهبری، آقای [علیرضا] معیری، [مشاور امور بین‌الملل رییس جمهور] را برای مذاکره و اطلاع از برنامه کار اعزام کردم.

شورای اقتصاد جلسه داشت. دربارهٔ تقویت پیمانکاران صنعتی داخلی و تقویت صنایع داخلی، تصمیمات خوبی گرفتیم. اطلاع رسید باز هم نفت گران شده است. یک خط لوله نفت عراق از طریق ترکیه تعطیل شده و آقای غلام اسحاق خان، رییس جمهور پاکستان، خانم [بی نظیر] بوتو را برکنار کرده و مجلس ملی را منحل نموده است.

آقایان [حسن] [روحانی]، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] و [محسن] [رضایی]، [فرمانده کل سپاه پاسداران] آمدند. دربارهٔ سیاست برخورد با عراق مذاکره کردیم. تصمیماتی اتخاذ شد. شب آقای [عباس واعظ] طبسی، [تولیت آستان قدس رضوی] برای خداحافظی آمد؛



برای معالجه عازم لندن است. تا ساعت نُه و نیم شب در دفترم کار کردم. در راه، مصاحبه فرهاد [بهبانی]، یکی از اعضای توبه کرده جمعیت لیبرال‌ها را گوش دادم.

۲۷ آگوست ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۱۶ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۵ محرم ۱۴۱۱

صبح رؤسای مناطق آموزش و پرورش [تهران] آمدند؛ برایشان صحبت کردم.^۱ آقای محسن رضایی آمد. دربارهٔ مسایل جبهه‌ها و تجاوز عراق به کویت مذاکره شد؛ خیال می‌کنند طرح شوروی است.

شورای پشتیبانی نهضت سوادآموزی جلسه داشت. گزارش عملکرد مرحله اول را دادند و برای مرحله دوم که برای فعالیت در روستاها است، قول پشتیبانی گرفتند. عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. اساسنامه جهاد دانشگاهی در دستور بود؛ اکثریت نظر مساعدی به اصل جهاد ندارند، بنابراین پیشرفت نداشت.

شب برای خواندن گزارش‌ها و اشراف بیشتر بر مسایل کویت، در دفترم ماندم؛ روزبه‌روز مسأله حادث‌تر می‌شود. آقای [علیرضا] معیری، [مشاور بین‌الملل رییس‌جمهور] آمد و گزارش سفر به ترکیه را داد. آقای [تورگوت] اوزال، [رییس‌جمهور ترکیه]، تا دیروقت منتظر او بوده و تا ساعت یک بامداد مذاکره داشته‌اند؛ نگران بوده و گفته است لوله‌های نفت عراق را خواهد بست. خواستار همکاری ایران در فشار بر عراق شده و پیام [آقای جرج بوش]، رییس‌جمهور آمریکا را در همین خصوص داده است. مدعی بوده که

۱ - ایشان ضمن تقدیر از تلاش معلمین آموزش و پرورش گفت: «آموزش و پرورش یکی از سرنوشت‌سازترین بخش‌های کشور است و اگر کارها به‌خوبی و طبق برنامه و اهداف انجام شود، مهمترین بنیان جامعه را تحکیم خواهد کرد و پایه‌های استقلال، عظمت، رفاه، خوشبختی و سعادت نسل‌های آینده را فراهم خواهد آورد.» آقای هاشمی با اشاره به کمبود نیروی انسانی و فضای آموزشی، تأکید کرد: «جامعه دانش‌آموزان و مدیریت ما سالم است و این سلامت بزرگترین سرمایه کار است و کمبودها می‌توانند سازنده هم باشند. کمبود نیروی انسانی، معلول شرایط انقلاب و جنگ است و کشور هنوز نتوانسته شرایط مطلوبی برای معلمان فراهم آورد. در مورد کمبود حقوق معلمین، افزایش ناگهانی حقوق معلمین در شرایط کشور به صلاح آنان نیست، چون این پول موجب افزایش قیمت کالا می‌شود و ما در صددیم به‌طور هماهنگ و متناسب با افزایش تولیدات و کالا، پول به جامعه تزریق کنیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



در این مرحله، درگیری نظامی در دستور نیست، مگر اینکه عراق درگیری پیش آورد؛ فعلاً برنامه این است که با فشار اقتصادی و سیاسی، مسأله را فیصله دهند.

دکتر روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی]، برای توضیح اصلاحات پیشنهادی در پیش‌نویس جواب نامهٔ صدام آمد و پیشنهاد داشت که برای کشف نظر روس‌ها، سفری به شوروی بشود.

چهارشنبه ۱۷ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۶ محرم ۱۴۱۱ | ۸ آگوست ۱۹۹۰

آقای [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی]، برای مسایل اقتصادی و سیاسی آمد. آقای [علی] خرّم آمد. شرح مذاکرات اخیر با برزان [تکریتی] در ژنو را داد. از پیشنهاد ما مبنی بر اعلان پذیرش معاهده ۱۹۷۵ الجزایر، قبل از سفر به تهران ناراحت شده‌اند و پیشنهاد ملاقات فوری وزیران نفت دو کشور، در تهران یا جای دیگر را داده‌اند.

آقای [عبدالله] نوری، وزیر کشور برای مسایل زلزله‌زدگان و امور کشوری آمد و از وزیر بهداشت و آموزش و پرورش و عدم هماهنگی در انتخاب مدیرکل‌ها، گله داشت. جمعی از مسئولان گسترش تعاونی‌ها آمدند. از پیشرفت کارها گزارش دادند و برای توسعهٔ کار استمداد کردند. خواستار وزارت شدن بخش تعاون بودند. ملاقات آقای [حمید] امیرزاده را برای رسیدگی به مسایل مربوط به بحران منطقه، لغو کردم.

نیروهای نظامی آمریکا وارد عربستان سعودی شده‌اند. نامهٔ جواب به صدام را تکمیل کردم.^۱ در جلسه هیأت دولت شرکت نمودم، ولی زودتر به دفترم آمدم. قرار بود امروز

۱ - متن کامل پاسخ آقای هاشمی به نامه صدام حسین رئیس‌جمهور وقت عراق، در بخش ضمیمه همین کتاب چاپ شده است. در بخشی از این نامه آمده است: «لحن نامه اخیرتان مناسب با حالت لازم در جریان مذاکره نیست. لحن و زبانی به کار گرفته که در گذشته عدم کارایی آن در رابطه با ملت مسلمان و انقلابی ما آزموده شده، و از تحلیلی درباره موضع‌گیری‌های جدید دوستان و حامیان گذشته خودتان برای قانع کردن ما استفاده شده که مناسب نیست، زیرا می‌دانید که ما در عمل همه این مراحل را آزموده‌ایم و از سر گذرانده‌ایم و ثابت کرده‌ایم که بیش از هر چیز روی ایمان و مقاومت و حمایت مردم حساب می‌کنیم و قهر و لطف دیگران را دارای آن چنان ارزشی نمی‌دانیم که برنامه زندگی و موضع‌گیری‌ها و تصمیمات مهم را براساس آن قرار دهیم. ما به دنبال استفاده از شرایط فعلی نیستیم و جز حقوق مشروع و قانونی خود چیز دیگری را نمی‌خواهیم. چیزی که در همه مراحل مذاکرات روی آن تأکید داشته‌ایم.» رجوع کنید ← کتاب «دوازده نامه»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۶.



عصر، [جرج ابوش و صدام] حسین، رؤسای جمهور آمریکا و عراق] سخنرانی مهم داشته باشند. بوش، اعلان رسمی اعزاز نیرو برای جلوگیری از شرارت صدام را گفت و تصریح کرد نیرو برای دفاع از عربستان به کار گرفته می شود و نه پس گرفتن کویت؛ عراق هم اعلان داشت که کویت را ضمیمه عراق کرده است.

شب، شورای مرکزی [جامعه] روحانیت مبارز [تهران]، جلسه داشت. لیست نامزدهای انتخابات مجلس خبرگان در دستور بود که تصویب شد. عفت و بچه ها برای شام و خواب به دفتر آمدند. دیروقت خوابیدند.

۹ آگوست ۱۹۹۰

پنجشنبه ۱۸ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۷ محرم ۱۴۱۱

آقای [احمد] احمدی، معاون خارجی وزارت اطلاعات آمد. از اهمیت اطلاعات برای نظام گفت و از کم توجهی به اطلاعات و مشکلات شان با وزارت امور خارجه گله داشت. آقای [ابوالفضل] اتوکلی بینا، [مشاور رییس جمهور در امور بازرگانی و اصناف]، برای امور اصناف و حمل و نقل آمد.

تیمسار [سرتیپ حسین] حسنی سعدی، [فرمانده نیروی زمینی ارتش] آمد. گزارش جبهه ها را داد و برای امور آسایش ارتش استمداد کرد. آقای مجید انصاری آمد. از عدم توجه رهبری به رادیکال ها، مجلس و مسایل مجلس خبرگان انتقاد داشت. من هم از موضع گیری های آنها انتقاد کردم.

[آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. راجع به فروش، تولید و ذخیره نفت تصمیم گیری شد. عربستان با اعلان تولید دو میلیون بشکه اضافی، قیمت نفت را که در اثر بحران عراق و کویت بالا رفته بود، پایین آورده؛ لابد به دستور آمریکا بوده است.

عصر آقای [علی] شمس اردکانی، [رییس منطقه آزاد قشم]، برای طرح عمران جزیره قشم آمد؛ بناست ایشان را مسئول نمایم. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر به سوریه، عمان، امارات، قطر و بحرین را داد و گفت، آنها خیلی از موضع ایران ممنون هستند و به حسن روابط، اظهار علاقه می کنند و از صدام، خشمگین و از کمک های گذشته به عراق، پشیمان اند.



عصر همراه بچه‌ها به خانه آمدم. [آقای سیدحسن فیروزآبادی]، رئیس ستادکل [نیروهای مسلح] اطلاع داد که سازمان ملل می‌گوید که یک کشتی از بصره به طرف ام‌الرصاص می‌آید؛ گفتم درگیر نشوند؛ بعداً معلوم شد کشتی با باد و جزر و مد جابجا می‌شده است.

جمعه ۱۹ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۸ محرم ۱۴۱۱ | ۱۰ آگوست ۱۹۹۰

در خانه بودم. وقت به مطالعه و استراحت گذشت. عصر احمدآقا آمد. دربارهٔ مسایل کویت و عراق مذاکره شد. گفت بعضی پیشنهاد دارند که با عراق بسازیم؛ قرار شد این موضوع در جلسه فردا مورد بحث قرار گیرد. مسایل کویت و عراق در گزارش‌ها و اخبار، در صدر است.

شنبه ۲۰ مرداد ۱۳۶۹ | ۱۹ محرم ۱۴۱۱ | ۱۱ آگوست ۱۹۹۰

بحران خلیج فارس رو به توسعه است. صبح، آقای میرزاده، [معاون اجرایی رئیس‌جمهور] برای امور جاری، بازسازی و مسایل مربوط به منطقه آزاد کیش آمد. آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] آمد. دربارهٔ مسایل زلزله‌زدگان، مبارزه با مفاسد اجتماعی، طرح ادغام نیروهای انتظامی، مسایل خلیج فارس، صدام، کویت و نیروهای خارجی در منطقه مذاکره شد.

آقای الهی، [معاون فرهنگی بنیاد شهید] آمد؛ عازم کنفرانس مذاهب و ادیان در آمریکا است که از سوی کلیسا برگزار می‌شود؛ مشورت کرد. آقای [سیدحسین] موسویان آمد. گزارش مذاکره با سفیر سوئیس و نیز ملاقات با سفیران غربی را داد؛ همهٔ آنها از ایران انتظار دارند، علیه صدام، بیش از وضع موجود فعال شود؛ نوعی پیشنهاد دادن تسلیحات و حمایت در سازمان ملل، در جهت اجرای قطعنامه می‌کنند. آقای موسویان، به‌خاطر اعلان مبادلهٔ پیام بین ایران و آمریکا، اعتراض کرده که سفیر سوئیس عذرخواهی کرده است. ظهر آقایان [سیروس] انصاری و [علی] خرم آمدند و گزارش مذاکرات ژنو را دادند؛

پیشرفتی نداشته و عکس العمل صدام در مقابل نامه ارسالی، هنوز نرسیده است. گفتند هندو جا مراجعه کرده که آمریکا و انگلیس، تصمیم بر حذف صدام گرفته و روی جانشین او توافق کرده‌اند. پیشنهاد داشته که روابط انگلیس و ایران به‌زودی برقرار شود و خواسته است که قبلاً [راجر] کوپر^۱ آزاد شود.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. در مورد سیاست‌های برخورد با مسأله کویت و عراق و نیروهای خارجی، مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. قرار شد از درگیری نظامی با عراق پرهیز شود. با حضور نیروهای خارجی در منطقه مخالفت شود. آمادگی کامل نظامی، برای استفاده از فرصت‌ها حفظ شود و مذاکرات ژنو ادامه یابد. همچنین پذیرش فرستاده صدام به ایران، مشروط به اعلان پذیرش معاهده ۱۹۷۵ الجزایر باشد. ضمناً تبلیغات کنترل شود و نیز مذاکره و مرادده با کشورهای جنوب و شوروی، فعال شود.

شب با احمد آقا و دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه]، مهمان آیت‌الله خامنه‌ای بودیم. همین مصوبات مطرح و مورد تأیید ایشان قرار گرفت. دیر وقت به خانه رسیدم. پیشنهاد صدام از ژنو رسید که خواسته است آقای [سیروس] انصری به بغداد برود و وزیر بازرگانی ایران و عراق ملاقات کنند.

۱۲ آگوست ۱۹۹۰

یکشنبه ۲۱ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۰ محرم ۱۴۱۱

مسئولین اداره عقیدتی سیاسی ارتش آمدند. برایشان صحبت کردم؛ آقای [غلامرضا]

۱ - «راجر کوپر» یکی از جاسوسان سازمان اطلاعات انگلستان بود که تحت پوشش بازرگان، فعالیت‌های جاسوسی قبل و بعد از انقلاب داشت.

۲ - ایشان گفت: «حضور نیروهای بیگانه، منطقه خلیج فارس را ملتهب کرده و منطقه به شکل انبار باروت درآمده است و نگرانی‌هایی برای آینده وجود دارد.» آقای هاشمی در عین حال تجاوز عراق به کویت را محکوم کرد و گفت: «آنچه که در منطقه اتفاق افتاده است، جنگ انقلاب با ضدانقلاب و یا دعوی میان مرتجعین و مترقی‌ها نیست، بلکه منازعه بر سر تصرف یک گنج است و این اقدام، یکی از کارهای بسیار بد عراق بود، چرا که اصل تجاوز زشت است و هر کس می‌توانست پیش‌بینی کند که این تجاوز، حضور نیروهای بیگانه را در پی خواهد داشت.» ایشان با اشاره به اهمیت استراتژیک منطقه خلیج فارس گفت: «این منطقه تأمین‌کننده اصلی انرژی جهان است و دنیا به این منطقه وابسته است و به سادگی نمی‌تواند از آن صرف‌نظر کند و تنها کشوری که می‌توان بر روی اقتدار آن حساب کرد ایران است و ما باید برای حفظ امنیت منطقه، منابع و انقلاب خود، همواره آمادگی نظامی و قدرت دفاعی خویش را



صفایی، [رییس عقیدتی سیاسی ارتش]، برای امکانات کار استمداد نمود. سردبیران جراید و [آقای محمد هاشمی]، مسئول سازمان صداوسیما آمدند. سیاست‌های نظام را در مورد برخورد با عراق و مخالفانشان در مسأله کویت توضیح دادم که در رسانه‌ها مراعات کنند؛ به سئوالات‌شان پاسخ دادم.

آقای [محمد] غرضی [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد. توضیحاتی در مورد برنامه‌های توسعه مخابرات داد و تلاش کرد که موافقت من را برای گران کردن نرخ مکالمه تلفن جلب کند. عصر محسن [هاشمی]، رییس دفتر بازرسی رییس‌جمهور [برای کارهای جاری کشور آمد. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم.

سر شب دکتر روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی]، آمد و برای مسایل جاری نظرخواهی کرد. شوروی‌ها خواسته‌اند موافقت کنیم که ۴۰ هزار تبعه آنها در عراق، از طریق ایران به شوروی منتقل شوند؛ چون احتمال سوءاستفاده از هواپیما، در برگشت، برای رساندن تدارکات به عراق در جهت شکستن تحریم می‌رود؛ تأکید کردیم که به صورت زمینی از عراق خارج شوند.

شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. درباره مسایل جاری کشور مذاکره کردیم. قرار شد برای تعیین حدود اسلامی در برخورد با مفاسد اجتماعی و همچنین دادن تسهیلات برای اجرای دین سهله و سمحه، گروهی تشکیل دهیم که جوان‌ها مجبور به فساد نشوند. دیر وقت به خانه رسیدم.

﴿اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ﴾
 ما را حفظ کنیم. دنیا به این حقیقت که ایران اهل تجاوز و زورگویی نیست، دست یافته است. ما برای مردم دنیا پیام داریم و به دنبال وظیفه الهی - انسانی خود هستیم که این به معنای تجاوز و تعدی به دیگران نیست. آقای هاشمی از نقش مسئولین تبلیغات و دوایر عقیدتی - سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران در دوران جنگ تحمیلی، در بالابردن سطح آگاهی‌های دینی، فرهنگی و سیاسی نیروهای مسلح تقدیر کرد و گفت: «این آموزش‌ها باید ادامه یابد و در اوضاع و احوال کنونی دنیا، حضور نیروهای ایثارگر در کنار نیروهای مسلح، تکلیفی قطعی است و مسئولیت شما عظیم است و شما نگاهبان نیروهای مسلح هستید.» رجوع کنید - کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱۳ آگوست ۱۹۹۰

دوشنبه ۲۲ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۱ محرم ۱۴۱۱

آقای [محمدعلی] شهیدی، نماینده محلات آمد. برای عقیدتی سیاسی نهجا [= نیروی هوایی ارتش] استمداد کرد و خواست در سفر به استان مرکزی، به شهرستان محلات هم بروم. آقای [قاسم مهرزاد] صدقیانی، نماینده سلماس آمد. از رواج قاچاق در مرز ترکیه که مرتباً گوسفندان به خارج قاچاق می‌شود، انتقاد داشت. همچنین از حمله من به نوزدها گلگه کرد.

آقای [رضا] امراللهی، [رییس سازمان انرژی اتمی] آمد. برای تخصیص اعتبار جهت خرید کارخانه ساخت آب سنگین از آرژانتین استمداد کرد و از پیشرفت کار غنی‌سازی [اورانیوم] گزارش داد. دکتر [هادی] منافی، [رییس سازمان نظام پزشکی]، آمد و درباره نظام پزشکی گزارش داد.

آقای [عباس] پورمحمدی آمد. اوضاع رفسنجان را گفت و از قرار عدم تعرض با آشیخ محمد [هاشمیان] گفت. از مدیرکل آموزش و پرورش کرمان شاکی بود. برای عمل جراحی مثانه عازم بیمارستان است. دکتر رجبی برای امور جاری آمد و درباره مذاکرات با صدام که قرار است از سوریه بیاید، نظرخواهی کرد.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. تصمیمات مهمی درباره حمل و نقل و امور دیگر گرفتیم. شب در دفترم ماندم. عفت هم آمد. [آقای سید حسین مرعشی]، استاندار کرمان هم آمد. شام با ما خورد و درباره مسایل کرمان مذاکره شد.

۱۴ آگوست ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۲۳ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۲ محرم ۱۴۱۱

دانشجویان ایرانی مقیم خارج از کشور که برای دیدار به ایران آمده‌اند، همراه با وزیران بهداشت و آموزش عالی آمدند. آقای واعظزاده گزارش برنامه اردوها را داد و من هم برایشان صحبت کردم^۱. حدود ۲۰ هزار نفر تحت پوشش هستند که حدود پانصد نفرشان

۱ - ایشان با اشاره به اینکه دوران سخت سپری شده است، خطاب به دانشجویان گفت: «یکی از مشکلات برنامه پنجساله، کمبود نیروی انسانی در همه رشته‌ها است؛ البته پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها افزایش یافته و تحصیل



سخنرانی در جمع دانشجویان خارج از کشور

آمده‌اند.

آقای [مرتضی] مقتدایی، رییس دیوان عالی کشور آمد. گزارش وضع کار را داد؛ مدعی است سرعت عمل [در قوه قضاییه] بیشتر شده است. دربارهٔ تعزیرات حکومتی و مبارزه با عوامل پخش مواد مخدر مذاکره شد.

[آقای رینالدو فیگوردو]، وزیر امور خارجه ونزوئلا آمد و در مورد [نحوهٔ اقدام در مقابل] افزایش تولید نفت بعضی از اعضای اوپک، برای جایگزینی نفت قطع شدهٔ عراق و کویت با هدف جلوگیری از بحران در بازار نفت، مشورت کرد. بر ضرورت حفظ وحدت

«دانشجویان در خارج از کشور امیدبخش است، همچنین در صورت نقد شدن منابع کشور، وابستگی به خارج بسیار کم خواهد شد. تنها با کمی صبر و تحمل مشکلات به‌خوبی می‌توانیم کمبود نیروی انسانی را برطرف کنیم و با ساخت زیربنای اقتصاد کشور در طول دو برنامه پنجساله در پایان دهه سازندگی، کشوری خودکفا و از هر جهت مستقل تحویل نسل آینده بدهیم.» آقای هاشمی با اشاره به مساعد بودن زمینه‌های فعالیت در کشور، از دانشجویان خارج از کشور خواست با جدیت دوره‌های تخصصی را تمام کنند و به کشور خود بازگردند و در فرصت به‌دست آمده، دین خود را به مردم میهن اسلامی‌شان در بازسازی کشور ادا نمایند. رجوع کنید— کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

اوپک و احترام به مصوبات آن تأکید کردم و گفتم ترجیح دارد دنیا از ذخایر نفت خود استفاده کنند تا تضعیف اوپک پیش نیاید.^۱

[آقای جولینو صیدو]، وزیر امور خارجه گینه بیسائو، همراه با وزیر دیگری آمد. درباره توسعه روابط صحبت شد. هر دو وزیر، پیام رییس جمهورشان را آورده بودند. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، قبل از ملاقات‌ها تذکراتی داد.

عصر [آقای سید احمد جعفری]، امام جمعه زرنند آمد. اوضاع منطقه را گفت و از تحركات محافظه کاران انتقاد داشت. دکتر روحانی [دبیر شورای عالی امنیت ملی] آمد. درباره مسایل کویت و عراق مذاکره شد. آقای [علی] خرم، [مسئول ستاد قطعنامه ۵۹۸ در وزارت امور خارجه]، تلفنی اطلاع داد که سفیران ژاپن و کانادا برای استمداد از ایران در مورد محاصره عراق آمده بودند؛ گفته شده اگر غرب برای اجرای قطعنامه ۵۹۸ کاری نکند، ممکن است ایران از ابتکارهای اخیر عراق استفاده کند.

دکتر ولایتی، تلفنی از مذاکرات خود با [آقای یوسف بن علوی]، وزیر امور خارجه عمان گفت که پیشنهادهایی در جهت همکاری ما علیه عراق داشتند. شب، مجمع تشخیص [مصلحت نظام]، برای اصلاح قانون کار جلسه داشت. از ژنو خبر دادند که صدام جواب نامه من را داده و شرایط ما را پذیرفته است؟ می‌خواستند یکسره به تهران بیایند.

۱ - در این ملاقات وزیر امور خارجه ونزوئلا گفت: «ما از آثار اقدام عراق که یکبار دیگر در منطقه رخ می‌دهد، به شدت نگران هستیم و برای حفظ اهداف استراتژیکی که در داخل سازمان اوپک داریم، تصمیم گرفتیم با چند کشور عضو که احساس مسئولیت می‌کنند، مشورت کنیم و وحدت موجود در اوپک را حفظ کنیم تا برای تولید نفت و مقابله با وضعیت جدیدی که در خلیج فارس به وجود آمده یک تصمیم واحد و هماهنگ بگیریم. سپس آقای هاشمی گفت: «ما فکر می‌کنیم ذخیره نفت دنیا برای چنین روزهایی است و دنیا نباید برای جبران کاهش تولید، به اوپک فشار بیاورد. ما معتقدیم اعضای اوپک حق ندارند به نفع نفتخواران جهانی، به مردم کشورشان خیانت کنند. اگر دنیا این ذخیره را نداشت، تکلیف دیگری داشت، ولی حال که دارای ذخیره است، باید از ذخیره خود مصرف کند. اوپک باید وحدت خود را حفظ کند و تکروری هم خیانت به اوپک است و در نهایت هم به ضرر تکرورها خواهد بود.»

۲ - صدام در این نامه که سند پیروزی ایران و شکست عراق است، نوشته بود: «با پیشنهاد شما، ناظر بر لزوم مبنا قراردادن عهدنامه ۱۹۷۵، موافقت می‌شود. ما آماده‌ایم هیأتی را به تهران اعزام کنیم و یا هیأتی از سوی شما به بغداد سفر کند تا ضمن تهیه موافقت‌نامه‌های مربوطه، موجبات امضای آن را در سطحی که مورد توافق قرار می‌گیرد، فراهم نمایند. به نشانه حسن نیت، ما عقب‌نشینی خود را آغاز کرده و به جز یک نیروی سمبلیک، نیروهای خود را از مناطق رویاروی شما در طول مرز فرا خواهیم خواند. مبادله فوری و همه جانبه اسرای جنگ، به هر تعدادی که در عراق و ایران در اسارت به سر می‌برند، صورت خواهد گرفت. ما آغازگر این اقدام خواهیم بود و از روز جمعه به آن خواهیم



۱۵ آگوست ۱۹۹۰

چهارشنبه ۲۴ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۳ محرم ۱۴۱۱

[آقای غم‌سی]، وزیر امور خارجه گامیبا آمد. ملاقات تشریفاتی و حرف‌ها معمولی بود. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. از قیمت و تولید نفت راضی است؛ برای عدم تولید اضافی اعضای اوپک تلاش می‌کند؛ خودمان مقداری اضافه تولید می‌کنیم که برای شرایط احتمالی بحرانی تر ذخیره می‌شود.

آقای [مهدی] [نصیری]، مدیر [روزنامه] کیهان آمد. مراحل اختلاف خودش را با آقای [محمد] [صغری]، [مدیر مسئول سابق کیهان] و آقای [سید محمد] [خاتمی]، [مدیر موسسه کیهان] و وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی] که منجر به ابقای او از سوی رهبری شده، تعریف کرد و از سیاست مطبوعاتی خودش دفاع نمود.

خبر رسید که رادیو بغداد، نامهٔ صدام حسین به من را خوانده و صدام در این نامه خواسته‌های ما را پذیرفته است؛ حدس دیشب درست درآمد. سیل تلفن‌های تبریک راه افتاد؛ پیروزی مهمی است و حاکی از تصمیم عراق به مقاومت در کویت در مقابل آمریکا است که به ما امتیاز داده است. از صبح زود، خبر اعلان اقدام سخاوتمندانه‌ای در ارتباط با ایران را داده بودند و ما منتظر بودیم.

[آقای یوسف بن علوی]، وزیر امور خارجه عمان به ملاقات آمد؛ از شنیدن خبر قبول خواسته‌های ما که برای آنها نشان از ادامه بحران در جنوب خلیج فارس است، خیلی دماغ شده بود. از همکاری ما با عراق نگران بود؛ گفتم در مورد موضوع تجاوز به کویت همکاری نخواهیم کرد و برای خروج از کویت پافشاری می‌کنیم. خبر داد که عربستان

مبادرت خواهیم کرد. برادر علی اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس جمهور؛ با این تصمیم ما، دیگر همه چیز روشن شده و بدین ترتیب همه آنچه را که می‌خواستید و بر آن تکیه می‌کردید، تحقق می‌یابد و دیگر اقدامی جز مبادلهٔ اسناد باقی نمی‌ماند، تا با هم از موضع مسئولیت، نظاره‌گر واقعی حیات جدیدی سرشار از تعاون در سایه اصول اسلام باشیم، حقوق یکدیگر را محترم شمرده و بدین وسیله کسانی را که سعی می‌کنند از آب گل آلود ماهی بگیرند، از سواحل خود دور کنیم و چه بسا در جهاتی همکاری کنیم که در نتیجه آن خلیج [فارس] به دریاچه صلح و امنیت و عاری از ناوگان‌ها و نیروهای بیگانه که در کمین ما نشسته‌اند، مبدل شود. مضافاً اینکه همکاری مزبور، می‌تواند شامل جنبه‌های دیگر زندگی شود. الله اکبر و لله الحمد»

سعودی و سایر کشورهای جنوب خلیج فارس، شایق به اصلاح روابط خود با ایران هستند و رییس‌جمهور آمریکا هم با سلطان عمان، در این خصوص و بررسی راه حل مشکل و روابط با ایران، ۴۵ دقیقه حرف زده و خواستار کمک به آزادی گروگان‌های آمریکایی از طرف ماست؛ گفتم نوبت اقدام آمریکا است.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. همه از پذیرش شرایط ما توسط عراق خوشحالند و آن را پیروزی مهمی می‌دانند. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. تصویب شد که اجازه بدهیم هیأت عراقی، بتوانند از یکشنبه آینده به ایران بیایند. شب برای تمشیت امور اسرا که بناست آزاد شوند، در دفترم ماندم.

۱۶ آگوست ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۲۵ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۴ محرم ۱۴۱۱

عفت برای صبحانه، پسته تازه نوبرانه آورده بود. ساعت نه صبح، [آقای مهدی معین‌فر]، سفیر جدیدمان در ایرلند، برای مشورت و خداحافظی آمد و خواست که مسأله خرید گوشت از ایرلند که در اثر شایعه مریضی گاوهای ایرلند قطع شده است، تجدید شود.

[آقای تورگوت اوزال]، رییس‌جمهور ترکیه تلفنی صحبت کرد. از خبر حل اختلافات ایران و عراق نگران است. گفتم صلح ما، سیاست ثابت ایران را در خصوص محکومیت اشغال کویت عوض نکرده است و آمادۀ همکاری برای اجبار عراق به عقب‌نشینی هستیم. گفت وزیر خارجه‌اش را به‌زودی به ایران می‌فرستد.

[آقای احمد کنعانی]، سفیر ایران در ماداگاسکار آمد. گزارش داد و برای ساخت مسجد برای تازه مسلمانان که گروه گروه به اسلام می‌پیوندند، استمداد کرد. آقای [قربانعلی] درّی [نجف‌آبادی]، نماینده مجلس خبرگان و رییس هیأت مرکزی گزینش آمد و از حمله‌هایی که اخیراً در جراید علیه آیت‌الله منتظری می‌شود، گله کرد؛ گفتم این کارها برخلاف سیاست ما است. آقای [علی] خرّم آمد. متن نامه اخیر صدام را که خواسته‌های ما را پذیرفته است، آورد و گفت در سازمان ملل به عنوان سند پخش شده و ضمناً غربی‌ها به شدت نگرانند که همکاری ایران و عراق، کار مبارزه با صدام را مشکل‌تر کند.



" بسمه تعالی "

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
رئیس جمهور محترم

نظر به اهمیت هماهنگی اقدامات مربوط به ایثارگران آزاده
که پس از سالها با بمرودی و استقامت اکنون به میهن عزیز اسلامی
خود بازمی گردند و ضرورت پشتیبانی همه جانبه دولت به بدینوسیله
از حضرتعالی درخواست میگردد دستورات اکید به کلیه دستگاههای
اجرائی برای انجام این وظیفهی خطیر و مهم را صادر فرمایید.

رئیس سازمان
سازمان اسکان و مسکن روستایی
مکتوب شماره ۱۰۰۰ مورخ ۱۳۶۹/۰۱/۰۱

فدایا و کلیه
کلیه دستگاهها را در دست زبانه و نهاد
حسب اظهار جناب فدایی خود پاینده و در راه اسلام
زنان ایثارگران را به بلوغ و فداییه بر سر آورده و دستورات مربوط
به عنوان آینده نامی الاقرب را بنام دولت وقت و با همکاری
رئیس سازمان اسکان و مسکن روستایی و سایر دستگاهها در راستای
این امر اقدامات لازم را در اسرع وقت انجام دهید.

تلفنی مصوبات دیروز شورای عالی امنیت را به اطلاع آقای خامنه‌ای رساندم و قرار شد به عراق اطلاع دهیم که بتواند از یکشنبه هفته آینده هیأت بفرستند. قرار شد تأکید کنیم که موضع ما در مورد کویت، تغییر ناپذیر است.

اعضای هیأت امنای دانشگاه شاهد جلسه داشت. آیین نامه‌ها و شرایط دانشجویان و درصد دانشجویان شاهد و میزان شهریه تصویب شد. سلمانی برای اصلاح آمد. عصر [آقای عبدالحلیم خدام، معاون اول رییس جمهور سوریه و] هیأت سوری به ملاقات آمد. با آقای فاروق الشرع، [وزیر امور خارجه سوریه] درباره شرایط جدید منطقه بحث طولانی شد. از توافق ما با عراق نگران هستند و معتقدند صدام حذف می‌شود. دستور دادم نامه‌ی اخیرم به صدام، به خاطر روشننگری‌های آن در رفع ابهام‌ها، در صداوسیما خوانده شود.

امروز در مورد برنامه آوردن آسرای که بناست آزاد شوند و برای تنظیم برنامه‌های لازم درباره استقبال از اسرا، وقت زیادی صرف کردم؛ قرار شد آقای میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، ستاد مسئول را پشتیبانی کنند. عصر به خانه آمدم.

۱۷ آگوست ۱۹۹۰

جمعه ۲۶ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۵ محرم ۱۴۱۱

در خانه بودم. مراجعات تلفنی بیشتر مربوط به اسرا بود که امروز آزادی آنها شروع شده است. متنی نوشتم که برای خیرمقدم آنها خوانده شود. احساسات مردم خیلی خوب است؛ حالت جشن پیروزی برکشور حاکم است.

۱ - در این پیام آمده است: «آزادگان پرافتخار، مقدم پُربرتان را گرامی می‌داریم. مراجعت پیروزمندانه و افتخارانگیزتان مایه سرور و شادمانی میلیون‌ها دل منتظر گردیده است. با ورود پیشقراولان عزیزترین کاروان اسلامی و انقلابی‌مان، امروز شاهد تحقق وعده‌های نصر الهی و به ثمر نشستن شجره طیبه جهاد در راه خدا و تبلور آرزوها و پیش‌بینی‌های بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و نشانه طراوت لاله زارهای همسنگرانتان هستیم... تاریخ اسلام به شما شیران دربند که با سلامت ایمان و آگاهی، با تحمل مشکلات دوران اسارت، دشمن را به عجز و اعتراف و استوارقدمی‌تان وادار کردید و سرانجام با افتخار و عظمت و سرافرازی به پایگاه انقلاب برمی‌گردید، می‌بالد و بی‌شک ارواح مقدس همسنگران شهیدتان، از این جهت که پاسداری از خون‌های مقدس‌تان را ادا کردید، از شما راضی‌اند و هماهنگ با امت اسلامی برای شما دعا می‌کنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



ملاقات با معاون رئیس جمهور و وزیر امور خارجه سوریه



در گزارش‌ها، شکست ملک‌حسین [پادشاه اردن] از سفر به آمریکا، برای تبدیل موضع آمریکا [در عدم درگیری با صدام] جلب توجه می‌کند؛ بعضی‌ها به این امید بسته بودند. عصر احمد آقا آمد. در مورد متن نامه صدام و دربارهٔ آینده عراق صحبت شد.

۱۸ آگوست ۱۹۹۰

شنبه ۲۷ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۶ محرم ۱۴۱۱

عراقی‌ها رسماً اعلان کرده‌اند که اهالی کشورهای خارجی را در مراکز حساس که احتمالاً هدف حمله آمریکایی‌ها است، برای جلوگیری از حمله، پخش کرده‌اند و این موضوع را به اتباع خارجی هم اعلان نموده‌اند که باعث عکس‌العمل‌های تند در دنیا شده است. این کار قدمی است به طرف بحرانی‌تر شدن اوضاع، ضمن اینکه مشکلی برای غربی‌ها است.

آقای دکتر [محمدعلی] نجفی، [وزیر آموزش و پرورش] آمد و برای نیازهای آموزش و پرورش استمداد کرد. دکتر [حسن] حبیبی آمد و گزارش برنامه ورود اسرا و نیازها را داد. آقای [علی اکبر] ناطق نوری آمد. در مورد انتخابات مجلس خبرگان صحبت شد.

آقای ولید جنبلاط، [رهبر دروژی‌های لبنان] آمد. از حضور گسترده آمریکا در منطقه و جنگ امل و حزب‌الله در لبنان اظهار نگرانی کرد و برای نیازهای حزبش استمداد نمود. به سازمان برنامه و بودجه گفتم اعتبار مخارج اسرای آزاد شده را تأمین نمایند.

شورای عالی امنیت ملی، در حضور آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشت. قرار شد هیأت عراقی را بپذیریم، ولی ترکیب هیأت سیاسی باشد، نه اقتصادی و کمک به رفع محاصره نکنیم. همچنین بند ۶ قطعنامه ۵۹۸ [در مورد معرفی آغازگر جنگ] را فعلاً لغو نکنیم. اگر بیانیه صلح خواستند، موافقت کنیم. همچنین ایرانی‌های مقیم کویت را بپذیریم.

فرانسه پیغام داده است، چه انتظاری از سازمان ملل برای قطعنامه ۵۹۸ داریم. تا ساعت هشت و نیم شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۱۹ آگوست ۱۹۹۰

یکشنبه ۲۸ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۷ محرم ۱۴۱۱

بحران عراق و کویت وارد مرحله تازه‌ای شده است. عراق اتباع کشورهای خارجی و



مخصوصاً غربی را گروگان گرفته و در مراکز حساس جای داده است. آمریکا به سوی دو کشتی نفتی عراق، شلیک هشداردهنده کرده است.

[آقای محمدنبی حسن پور]، سفیر جدیدمان در کشور گابن، برای خداحافظی و مشورت آمد. آقای [محسن] قرائتی آمد. نامه‌ای از رهبری، مبنی بر سفارش پذیرش پیشنهاد مدرسه عالی تربیت دبیر معارف دینی در قم، از سوی وزارت فرهنگ و آموزش عالی آورد؛ به دکتر [مصطفی] معین، [وزیر فرهنگ و آموزش عالی]، دستور دادم. [آقای قرائتی]، خبر داد که آیت الله خامنه‌ای برای استفاده از نیروهای مشمول و وسایل نقلیه نیروهای مسلح برای نهضت سوادآموزی، موافقت کرده‌اند.

آقای راشد الغنوشی، رهبر نهضت اسلامی تونس آمد. وضع نهضت‌های اسلامی شمال قاره آفریقا را گفت؛ راضی است. خواست که نگذاریم صدام ساقط شود. [آقای علی بوذر]، وزیر امور خارجه ترکیه برای ملاقات آمد. راجع به اعمال تحریم‌ها علیه عراق مذاکره شد؛ نگرانند که ایران تحریم‌ها را مراعات نکند؛ گفتیم مراعات می‌کنیم. نیاز ترکیه به نفت ایران زیادتر شده است.

دکتر [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. گفتیم برای وفور مصالح ساختمانی و کامیون برای حمل و نقل و مخصوصاً وسایل لوله‌کشی گاز اقدام کنند. عصر هیأت دولت جلسه داشت. پنج میلیارد تومان برای مخارج اسرای آزاد شده تصویب شد. برای استقبال اسرای آزاد شده، به فرودگاه [مهرآباد] رفتیم. سرودی خواندند؛ من هم خیرمقدم گفتیم و تمجیدشان نمودم!

۱ - آقای هاشمی، با قدردانی از صبر و استقامت آزادگان، خطاب به آنان گفت: «ما به شما به عنوان ذخیره‌های انسانی که حامی انقلاب هستیم، نگاه می‌کنیم و امروز که شما به کشور وارد می‌شوید، قلب مردم شاد و دل‌ها راضی است و می‌بینید که جهادتان بی‌نتیجه نمانده است. برای ما و جهان اسلام، لحظه باشکوهی است، لحظه‌ای که سال‌های طولانی در انتظار آن بودیم. خداوند را شکر می‌گوییم که این لحظه را با پیروزی، قبول خواسته‌هایی که شما به‌خاطر آنها جهاد کردید، اسیر شدید، زندان کشیدید و تحمل رنج و مشقت نمودید، هماهنگ کرد. با شروع آزادی شما عزیزان دریند، ملت ما یکپارچه شور و شمع شد و شما در زندان‌های عراق، نمی‌دانستید که قلب و دل ملت خودتان، برای شما چگونه می‌تپد. بعد از پذیرش قطعنامه، مهمترین چیزی که ما نگران بودیم، وضع شما در اسارت بود. کسانی بودند که فکر می‌کردند به‌خاطر نجات و آزادی شما، باید امتیاز داد که شما زود برگردید؛ اما آنانی که با اصول انقلاب و راه امام و خواسته‌های شما موافق بودند، این را نمی‌پسندیدند. خداوند این صبر را به نتیجه رساند و امروز که شما به کشور وارد می‌شوید، جهادتان بی‌نتیجه نمانده است، زیرا دنیا، ناگزیر حق را قبول کرد و به ما داد. متأسفیم،»

با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره آینده عراق، احتمال تجزیه، ماندن صدام و یا حاکم دیگر و عکس‌العمل ما در هر یک از سه احتمال مذکور بحث شد و با آمدن وزیر امور خارجه کویت به ایران موافقت شد. دیر وقت به خانه آمدم.

۱۹ آگوست ۱۹۹۰

دوشنبه ۲۹ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۸ محرم ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. حرکت آزادگان از فرودگاه مهرآباد به سوی مرقد امام تاخیر داشت و مردم در خیابان‌ها منتظر بودند؛ استقبال عظیمی است. بالاخره به خاطر ازدحام نتوانستند از خیابان‌های مسیر بروند و باعث ناراحتی مردم منتظر شد. [آقای صاحب‌زاده یعقوب‌خان]، وزیر امور خارجه پاکستان آمد.



ملاقات با وزیر امور خارجه پاکستان

موقعی که شما برمی‌گردید، امام بزرگوار در بین ما نیست. ما و خودتان می‌دانیم که امام سخت مشتاق دیدار شما بود ولی تحقیقاً روح بزرگوار امام، شاهد مراجعت پیروزمندانه شماست. هم‌اکنون یکی از شاگردان امام که خود امام به ایشان علاقه داشتند، جای امام هستند و راهشان را ادامه می‌دهند. مجلس قانون‌گذاری را تدوین کرده است که من امیدوارم بتواند گوشه چشمی از مشقت شما را تأمین کند. ما با پشتوانه مردم جنگیدیم و با حمایت شما توانستیم مقاومت کنیم و با حمایت مردم این کشور امام زمان «عج» را باید بسازیم. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

درباره بحران خلیج فارس مذاکره شد. اعزام نیرو به عربستان سعودی را توجیه کرد و خواستار کمک ما برای انتقال پاکستانی‌ها از عراق به پاکستان شد. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد و برای سفر به شوروی مشورت کرد؛ قرار شد سفر را چند روزی به تأخیر بیااندازد، چون معلوم شد امروز سعدون حمادی از عراق به مسکو رفته است؛ نخواستیم در یک زمان آنجا باشند.

آقایان [محمدتقی] مصباح یزدی، [عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم] و [محمود] محمدی عراقی، [نماینده ولی فقیه در سپاه پاسداران] آمدند. از مواضع دولت و من تقدیر داشتند و برای اعزام جمعی از فضلا به آمریکا برای شرکت در یک کنفرانس فلسفی، و همچنین برنامه تربیت طلاب به سبک روز، برای تدریس در دانشگاه‌ها، مشورت و استمداد کردند. [آقای محمد بلو]، رئیس قوه قضاییه نیجریه برای ملاقات آمد و نامه آقای ابراهیم بابانگیدا، رئیس جمهورشان را آورد و گفت برای مطالعه در سیستم قضایی اسلامی ایران آمده است؛ از جریان اسلامی تر کردن نیجریه راضی است.

آقای [محسن] رفیق دوست، [رئیس بنیاد مستضعفان و جانبازان] آمد و برای فروش عتیقه‌جات بنیاد و وارد کردن اجناس استمداد کرد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت؛ تصویب کردیم پنج هزار کامیون و قطعات یدکی با ارز ترجیحی وارد کشور شود. در جلسه دیدار آزادگان با رهبری شرکت کردم و صحبت کوتاهی نمودم.

سرشب آقای دکتر روحانی، [دبیر شورای امنیت ملی] آمد. گزارش نظرات گروه بررسی شورای عالی امنیت ملی درباره عفو را داد و گفت قرار شده هیأت عراقی روز یکشنبه آینده بیاید.

۱- در این دیدار، آقای محمدی عراقی خطاب به آقای هاشمی گفت: «فرزندان امام و پاسداران سپاه اسلام، پیروزی بزرگ الهی را در سایه تدابیر جنابعالی می‌دانند و از صلابت و برخورد قاطع و تدابیر حکیمانه شما در برابر توطئه‌های استکبار جهانی سپاسگزاری می‌کنند.» آقای محمدتقی مصباح یزدی نیز ابتدا گزارشی از دوره های آموزشی تخصصی در حوزه علمیه قم، به آگاهی ایشان رساند و ضرورت گسترش این آموزش‌ها، به ویژه با توجه به مسئولیت‌های سنگین روحانیت در حوزه های علمیه را تشریح کرد. ایشان همچنین گزارشی از سفر خود به کشورهای اروپایی و آمریکایی داد و نیاز شدید و اشتیاق مسلمانان مقیم این کشورها به شناخت معارف اسلامی و نیز ضرورت اعزام روحانیون آگاه برای نشر فرهنگ اسلامی را مورد تأکید قرار داد.

۲۱ آگوست ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۳۰ مرداد ۱۳۶۹ | ۲۹ محرم ۱۴۱۱

آقای [محمد محمدی] ری‌شهری، [دادستان کل کشور] آمد؛ برای شرکت در کنفرانس مبارزه با جرایم، عازم کوبا است. برای سخنرانی‌اش مشورت داشت؛ نظراتی دادم. آقای [سید منصور] رضوی، [دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی] آمد و برای تشکیل شورای عالی اداری، طرح و آیین‌نامه آورد.

دکتر [محمدحسین] عادل، [رییس بانک مرکزی] آمد. گزارش ارزی و حجم گشایش اعتبارات اسنادی ارزی در پنج ماه اول سال جاری را داد که حدود دوازده میلیارد دلار است. اقدامات اصلاحاتی بانک مرکزی را داد؛ بر سیاست وفور مصالح ساختمانی و وسایل حمل و نقل [عمومی بار و مسافر] تأکید کردم. عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. سرشب در دفتر تا ساعت هشت و نیم کار کردم و اخبار و گزارش‌ها را گرفتم؛ به نظر می‌رسد فشار بر عراق، اوج می‌گیرد.

۲۲ آگوست ۱۹۹۰

چهارشنبه ۳۱ مرداد ۱۳۶۹ | ۳۰ محرم ۱۴۱۱

آقای [علی] آقامحمدی آمد. گزارش کرد که معارضین کرد عراقی، بنا دارند در صورت امکان با دولت عراق آشتی کنند. خواست که سیاست‌های جاری را برای نمایندگان مجلس توضیح بدهم. جمعی از فرزندان شهدا آمدند. برایشان صحبت کردم و به خاطر احساس ناراحتی که در آنها، در اثر آمدن آسرا، ممکن است به‌یاد پدران‌شان بروز کند،

۱ - در این دیدار که صدها تن از فرزندان شاهد استان‌های کردستان، همدان، هرمزگان و کرمان حضور داشتند، آقای هاشمی با اشاره به ورود آزادگان به میهن اسلامی و جشن و شور و شرف در کشور گفت: «پروزی افتخارآفرین ایران، ثمره جان‌فشانی شهدا و مقاومت ملت است. هیچکس به اندازه شهدا در تحقق این روزها و پیروزی‌ها سهم ندارد و آزادگان عزیز، جامعه و امت حزب‌الله، باید محور جشن و سرور را گلزارهای شهدا بگذارند و آزادگان عزیز، باید ضمن تبریک این پیروزی‌ها به ارواح طیبه شهدای عزیز از آنان تشکر کنند. ما تعداد زیادی از مخلص‌ترین و پاکبازترین نیروهای خود را با انتخاب و تشخیص آگاهانه آن عزیزان، تقدیم اسلام و قرآن کردیم و آنها با ایثار و شهادت به مقامی رسیدند که ما هرگز به آن دست نخواهیم یافت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی»، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



دل‌داری زیاد دادم.

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] برای امور جاری و گزارش کار آزادگان آمد. آقای [محمد] اسحاق مدنی، [مشاور رییس جمهور در امور اهل سنت] آمد. وضع روحانیون سنّی کردستان را گفت و خواستار توجه بیشتری به آنها شد. از جمهوری‌های سنّی‌نشین شوروی دعوت شده؛ موافقت کردم که برود. آقای [حسین] ابراهیمی، [نماینده رهبری در امور افغانستان] آمد. گزارش وضع گروه‌های شیعه افغان را داد و برای امور آنها استمداد نمود و از آقای [عبدالعلی] مزاری، [رهبر حزب وحدت اسلامی افغانستان] انتقاد کرد.

عصر برای انجام کارها به جلسه هیأت دولت نرفتم؛ دستور مهمی هم نداشتند. آقای آقازاده، [وزیر نفت]، تلفنی اطلاع داد که چاه گاز دریای خزر، در عمق بیش از چهار هزار متر با فشار مناسب به گاز رسیده؛ خیلی راضی است.

شب به خانه آمدم. بچه‌ها جمع بودند. امروز مبادله اسرا با عراق از طریق هوایی هم آغاز شد. مراجعات فراوانی مبنی بر احساس خوشحالی و تبریک‌گویی به خاطر پیروزی سیاسی در مقابل عراق داریم.

شهریور ۱۳۶۹





۲۳ آگوست ۱۹۹۰

پنجشنبه ۱ شهریور ۱۳۶۹ | ۱ صفر ۱۴۱۱

بحران خلیج فارس روز افزون است. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گفت باز هم قیمت نفت در حال تصاعد است و رییس الجزایری اوپک خواسته است که جلسه مشورتی در وین تشکیل شود؛ پذیرفتم. در مورد آقای [محمدجواد] تندگویان^۱ که ممکن است این روزها آزاد شود، پرسید؛ گفتم اگر بخواهد سمت معاونت داده شود.

هیأت الجزایری آمدند. [آقای عبدالعزیز بل خادم، نایب رییس مجلس ملی الجزایر]، ضمن محکوم کردن تجاوز عراق [به کویت]، از فشار غرب به عراق اظهار نگرانی کرد و از ما درخواست نمود که با کمک به عراق، در کم کردن آثار محاصره، اعتماد آنها را جلب کنیم و از این طریق، عراق را وادار به خروج از کویت کنیم.

[شیخ صباح الاحمد الصباح]، وزیر خارجه کویت آمد.^۲ ماجرای اشغال کویت را گفت

۱- شهید محمدجواد تندگویان (۱۳۲۶ - ۱۳۶۸)، وزیر نفت در کابینه شهید رجایی، در دوران دانشجویی، عضو مؤثر انجمن اسلامی دانشکده نفت بود. به علت فعالیت های ضد رژیم استبدادی، توسط ساواک دستگیر و هفت ماه در انفرادی زندانی شد. پس از پیروزی انقلاب، به دلیل مشکلات فراوان در جنوب و به ویژه در آبادان، به عنوان نماینده وزیر نفت در مناطق جنوب، به آبادان رفت. چندی بعد به سمت مدیر شرکت ملی مناطق نفتخیز جنوب منصوب شد. فعالیت در این سمت، تا زمان نخست وزیری شهید رجایی ادامه داشت. اقدامات او در ارتباط با ایجاد آرامش در مراکز صنعتی جنوب، مدیریت فعالیت های صنعتی و راه اندازی پروژه های نفتی باعث شد، شهید رجایی در ۱۰ مهر ۱۳۵۹ او را به عنوان وزیر نفت به مجلس معرفی کند. مهندس تندگویان در نهم آبان ۱۳۵۹ - در حالی که حدود یک ماه از دوره وزارت گذشته بود - برای بازدید از پالایشگاه نفت آبادان عازم منطقه بود که در جاده ماهشهر - آبادان، به همراه معاون و دیگر همراهان اش به اسارت درآمد و به زندان اسیران ایرانی منتقل شد. به نقل از برخی آزادگان، وی تا مدت ها زنده بود و حتی از شکست حصر آبادان (مهر ۱۳۶۰) و آزادسازی خرمشهر (خرداد ۱۳۶۱) آگاهی یافته بود. اما از چگونگی وضعیت اسارت و نحوه و زمان شهادت او در اردوگاه های آسرا، اطلاعات دقیقی در دست نیست. سرانجام پس از پایان گرفتن جنگ و تبادل اسرا میان دو کشور، پیکر شهید محمدجواد تندگویان که در اثر شکنجه در عراق به شهادت رسیده بود، به کشور بازگردانده و در ۲۵ آذر ۱۳۷۰ در قطعه ۷۲ تن بهشت زهرا به خاک سپرده شد.

۲- شیخ صباح به هنگام تسلیم پیام امیر کویت گفت: «ما به ملت و دولت ایران، به جهت دست یافتن به حقوق حقه خود و بازپس گرفتن سرزمین هایش براساس عهدنامه ۱۹۷۵ الجزایر و همچنین آزادی اسرای ایرانی، صمیمانه تبریک می گویم. آنچه را که شما به دست آوردید پیروزی حتمی بود و اصول پایبندی به اخلاق و حقوق مشروع را به اثبات رسانده. وی همچنین از برخوردهای گذشته کویت و بیانیه پایانی اجلاس وزرای اطلاعات کشورهای شورای همکاری خلیج فارس اظهار تأسف کرد و اظهار داشت که آن بیانیه، متوجه عملکرد سوء عراق بوده است. آقای هاشمی نیز در این دیدار، ضمن تأکید بر پایبندی و پیروی جمهوری اسلامی ایران از اصول خود، اظهار داشت: «موضع ما در لثه



و مدعی شد، چند دقیقه قبل از تصرف مقر، [شیخ جابر الاحمد الصباح] امیر کویت با اتومبیل به سوی عربستان فرار کرده است. گفت اکثریت نیروی هوایی و نیمی از نیروی دریایی هم خود را به عربستان سعودی رسانده‌اند. مدعی است مقاومت شروع شده است و ارتش عراق در کویت روحیه ندارد. معتقد است به زودی درگیری آمریکا با عراق آغاز می‌شود. صدام سقوط می‌کند و احتمالاً عراق تجزیه می‌شود. به او گفتم موضع ما، همان موضع اعلام شده است. در جلسه خصوصی، خواست که مشکل مان را با عربستان سعودی حل کنیم.

آقای [محمد رضا] مهدوی کنی آمد. از اینکه شهرداری تهران اراضی زراعی [روستای] آکن، [واقع در شمال غرب تهران] را به عنوان معوض اراضی واقع در طرح‌های عمرانی تهران اعلان کرده است، شکایت داشت. همچنین خواست که به آقای آیت‌الله [سید محمد رضا] گلپایگانی، برای پرداخت شهریه به طلاب پاکستان ارز بدهیم و برای حفظ محافظان بعضی از شخصیت‌ها تأکید کرد.

عصر به مناسبت هفته دولت، همراه اعضای دولت، به ملاقات آیت‌الله خامنه‌ای رفتیم. من و رهبری صحبت کردیم^۱. همان‌جا نشان درجه یک فتح را به من دادند؛ پذیرفتم. مدتی پیش می‌خواستند بدهند، مناسب نمی‌دیدم، ولی با پیروزی‌های جاری، قابل قبول شده بود^۲.

✽ ارتباط با منطقه و آنچه که در کویت اتفاق افتاد، ثابت و تغییرناپذیر است و ایران خواهان عقب نشینی نیروهای عراقی از خاک کویت و بازگشت ثبات و آرامش به منطقه است.

۱- آقای هاشمی گفت: «محاسبات دشمنان ما که براساس معیارهای مادی صورت می‌گرفت، اشتباه بود و اکنون پیش‌بینی‌های رهبر بزرگوار فقید اسلام، حضرت امام خمینی (رضوان‌الله‌تعالی‌علیه) را تحقق یافته می‌بینیم و دلیل آن نیز شرایط امروز ماست. هماهنگی موجود میان دستگاه‌های مختلف کشور و مسئولان اجرایی، مطلوب و رضایت‌بخش است. ما از نتایج کارمان راضی هستیم، اما مایلیم که هر چه سریع‌تر در چارچوب برنامه به اهداف خود دست یابیم. در زمینه مسایل اقتصادی، موفق به کاهش کسری بودجه که مایه اصلی همه گرفتاری‌هاست، شده‌ایم و وضع خزانه دولت بهتر از گذشته است. در منطقه و جهان، ابتکار عمل را در اختیار داریم. ما در هیچ جا انفعالی عمل نمی‌کنیم و اکنون از انقلاب و جمهوری اسلامی، به عنوان یک محور سالم برای حفظ تعادل در منطقه نام برده می‌شود و دنیا اعتقاد پیدا کرده است که نمی‌توان انقلاب و جمهوری اسلامی ایران را نادیده گرفت». ایشان همچنین از وضعیت فرهنگی، فعالیت تولیدی و مبارزه با قاچاق مواد مخدر، گزارش کوتاهی را به استحضار رهبر معظم انقلاب رساند و برخورداری دولت از حمایت‌های معظم‌له را مایه دلگرمی اعضای کابینه خود و مسئولان کشور دانست. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- نشان درجه یک فتح، به جهت کسب پیروزی‌های متعدد در عرصه‌های سیاسی، نظامی، اجتماعی و اقتصادی، به آقای هاشمی رفسنجانی، فرمانده هشت سال دفاع مقدس اهدا شد. نشان‌ها، طبق مقررات آیین‌نامه اعطای

عصر به خانه آمدم.

۲۴ آگوست ۱۹۹۰

جمعه ۲ شهریور ۱۳۶۹ | ۲ صفر ۱۴۱۱

امروز در خانه بودم. برای اقامه جمعه^۱ به دانشگاه تهران رفتم. پیش از ظهر، وقتم صرف تهیه مطالب خطبه‌ها و عصر، صرف مطالعه گزارش‌ها شد. جمعی از بستگان آمدند. ظهر بچه‌ها جمع بودند.

کتاب‌نشان‌های دولتی، به افراد شایسته، اعطا می‌شود. نشان «انقلاب اسلامی» به عنوان عالی‌ترین نشان جمهوری اسلامی ایران، مخصوص رییس‌جمهور وقت است. سایر نشان‌ها را رییس‌جمهور، به پیشنهاد وزرای ذیربط و تصویب هیأت وزیران، اعطا می‌نماید.

۱- خطیب جمعه تهران، در خطبه اول به مناسبت هفته دولت، گزارشی از عملکرد یکساله دولت سازندگی به نمازگزاران ارائه داد و به تشریح فعالیت‌های اقتصادی دولت، مسأله تورم و لزوم مقابله با آن و همچنین آمار فعالیت واحدهای اقتصادی کشور، مسأله کسری بودجه و مقایسه آن با سال‌های قبل و همچنین کاهش نرخ تورم، تنگناهای حمل و نقل و مصالح ساختمانی پرداخت. در خطبه دوم نیز، در مورد تمام شدن حالت «نه جنگ نه صلح» و همچنین علل پیروزی در جنگ و ورود پرشور آزادگان به میهن اسلامی مطالبی بیان کرد و تحلیلی درباره تجاوز عراق به کویت و کشاندن پای قدرت‌های جهانی به منطقه خلیج فارس ارائه نمود. در بخشی از خطبه دوم آمده است: «تجاوز به کویت به هیچ نحوی برای ما قابل قبول نیست. ما با رؤسای آن کشور اختلاف داشتیم و آنها در جنگ، به دشمن ما کمک کرده و به ما ظلم نموده بودند؛ آن به جای خود، چرا که حساب دیگری دارد، اما مردم کویت و یک کشور مستقل را ما به هیچ وجه مصلحت و جایز نمی‌دانیم که مورد تعدی و تجاوز قرار بگیرد. اگر هم اختلاف داشتند، باید به مجامع بین‌المللی و یا منطقه‌ای مراجعه می‌کردند و لذا ما از همان لحظه اول پیشقدم شدیم، موقعی که سایر کشورهای شریک کویت در شورای همکاری خلیج فارس جرأت نکرده بودند، حتی خبر این حمله را هم در رادیوهای شان بگویند، ما قبل از همه محکوم کردیم که همه اینها را بهت زده کرده بود که چطور ما با کویتی که این قدر با ما بد رفتاری کرده بود از او حمایت می‌کنیم، ولی ما از حق حمایت می‌کنیم و کاری به افراد نداریم. قطعاً عراق باید از کویت بیرون بیاید و به هیچ نحو، قابل تحمل نیست. به هم خوردن شرایط منطقه‌ای در خلیج فارس، حتی اگر خود عرب‌ها هم راضی شوند، ما راضی نیستیم. ما شریک عمده خلیج فارس هستیم و این تغییر عمده را در سواحل خلیج فارس نمی‌پذیریم و عراقی‌ها قطعاً باید بیرون بیایند. حالا با ما صلح کردند که کردند، این یک مسأله جداگانه‌ای است. ما پرونده صلح‌مان جداسـت و با عراقی‌ها تا آخر می‌رویم و روابط حسن همجواری برقرار خواهیم کرد و دو ملت با هم همکاری خواهند کرد؛ اما این حساب با آن حساب جداسـت و عراق باید بیرون بیاید.» رجوع کنید ←

کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲



۲۵ آگوست ۱۹۹۰

شنبه ۳ شهریور ۱۳۶۹ | ۳ صفر ۱۴۱۱

ساعت نه صبح، آقای [مهدی] کرویسی، [رییس مجلس شورای اسلامی] آمد. تا ساعت ده و نیم، درباره گله‌هایی که از ما داشت و گله‌هایی که ما از او داشتیم، مذاکره شد؛ به خوبی قانع نشد. ماند و من تا ظهر کارهایم را انجام دادم. ناهار را با هم خوردیم و مذاکرات ادامه یافت؛ مقداری از ناراحتی‌ها کاسته شد.

خانم دکتر [شفیقه] حبیبی، [سرپرست مرکز فوریت‌های دارویی و تجهیزات پزشکی جمعیت هلال احمر] آمد. گزارش بازدید از کارخانه سوپا [= ساخت وسایل پزشکی ایران] را داد. گفت منزل ندارد و صاحبخانه جواب‌شان کرده است. آقای [جلیل] [بشارتی] برای مناطق محروم آمد و امکانات گرفت. عصر فاطمی آمد و برای خرید منزل یکی از دوستان نیازمندش، مبلغی کمک گرفت و نشان فتح من را برد. به [دخترش] [آسارا] هم هدیه‌ای دادم. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. تصمیم گرفتیم کسانی که از عراق فرار می‌کنند و به ایران می‌آیند، بپذیریم و نیروهای نظامی را برای شرایط حمله آمریکا به عراق آماده کنیم. همچنین در آزادی آسرا تسریع کنیم و وزیر امور خارجه اردن را بپذیریم. خبر رسید که شورای امنیت سازمان ملل، خواسته آمریکا مبنی بر استفاده از زور برای اجرای تحریم علیه عراق را تصویب کرده است؛ مجموعاً شرایط منطقه بحرانی‌تر شده است و احتمال جنگ بیشتر حس می‌شود.

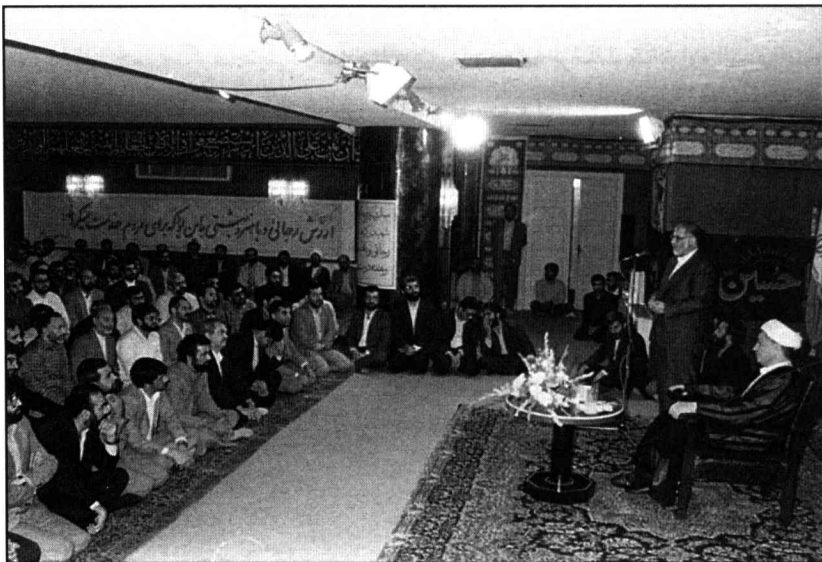
شب با احمد آقا و آقای [واعظ] طبسی، مهمان آیت‌الله خامنه‌ای بودیم. مصوبات شورای عالی امنیت ملی مطرح و تأیید شد. آقای طبسی را در لندن عمل جراحی نکرده‌اند.

۲۶ آگوست ۱۹۹۰

یکشنبه ۴ شهریور ۱۳۶۹ | ۴ صفر ۱۴۱۱

معاونان وزرا آمدند. برای آنها درباره مسایل سیاسی، اقتصادی و اداری صحبت کردم.^۱

۱ - ایشان با اشاره به اینکه امروز چهره‌های متعدد و کارآمد بسیار خوبی در سطح معاونین وزارتخانه‌ها در خدمت مردم هستند، اظهار داشت: «در ده سال گذشته که انقلاب اسلامی، مواجه با حوادث و برهه‌های حساس و تاریخی بود، لایحه



ملاقات با معاونین وزرا

[آقای اکبر ترکان]، وزیر دفاع، برای امور جاری و صنایع نظامی آمد. [آقای محمدحسن تولایی] استاندار خوزستان آمد و گزارش بازسازی مناطق جنگی و مراجعت ایرانی‌های مقیم کویت را داد؛ از جریان کار راضی است. حدود پنجاه هزار نفر کویتی آمده‌اند که اغلب دارای اتومبیل هستند و در ایران خانه یا فامیل دارند و مشکلی برای دولت نیستند. آقای مهندس [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد. گزارش سفر به

کلیت نیروی انسانی بسیار خوبی رشد کرده است که امروز سعی‌شان خدمت به مردم صبور و پراسقامت است. شهید رجایی سخت مقاوم بود و بر روی اهداف صلابت داشت و شهید باهنر متفکری عمیق و فردی پرکار و خستگی ناپذیر بود. یاد این عزیزان با آن خلوص صفا و پشتکارشان، می‌تواند برای مسئولان کشور الهام‌بخش باشد. این افراد در دوران انقلاب ساخته شده بودند و منافقین هم آنان را بسیار خوب می‌شناختند و درست افرادی که استخوان‌بندی دوران مبارزه را تشکیل می‌دادند، هدف قرار دادند و جمعی از بهترین نیروهای انقلاب از ما گرفته شد، ولی وجود نیروهای مخلص متعهد و پراترزی، این مشکل را جبران کرد.» آقای هاشمی با اشاره به اینکه وضع اداری دستگاه‌های اجرایی با مشکلات متعددی روبروست و نیاز به اصلاح جدی دارد، گفت: «بخشی از این مشکلات به علت عدم آشنایی مردم در برخورد با ادارات است، اما بخش عمده اشکالات به دلیل وجود قوانین دست و پاگیر و بخشی هم ضعف عملکرد و یا وجود افرادی است که به‌خواست مردم احترام نمی‌گذارند. با توجه به فعال شدن شورای اداری کشور، باید به این موارد رسیدگی شود. همچنین زندگی کارمندان باید به حد مطلوبی برسد، ساختار اداری کشور تغییر یابد و تداخل امور در وزارتخانه‌ها از بین برود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

کشورهای چین و کره جنوبی را داد؛ با چینی‌ها درباره پرتاب ماهواره ایران صحبت کرده است. [آقای راثول منگلاپوس]، وزیر امور خارجه فیلیپین آمد. درباره توسعه روابط، خرید نفت و انتقال فیلیپینی‌های مقیم کویت و عراق از طریق ایران صحبت شد! عصر هیأت دولت جلسه داشت. شب به علت تراکم کارها به مهمانی رهبری نرفتم. شب در دفترم مانندم کارها را انجام دادم. برنامه تبادل اسرا با عراق گُند شده، به خاطر اینکه بقیه اسرای ما در عراق نام‌نویسی نشده‌اند.



ملاقات با وزیر امور خارجه فیلیپین

۲۷ آگوست ۱۹۹۰

دوشنبه ۵ شهریور ۱۳۶۹ | ۵ صفر ۱۴۱۱

در گزارش‌ها، تمایل عراق به مذاکره و حل سیاسی به چشم می‌خورد. نمایندگان ایلام

۱ - در این دیدار ابتدا وزیر امور خارجه فیلیپین ضمن تشکر از کمک‌های جمهوری اسلامی به زلزله زدگان فیلیپین و تقدیم پیام رییس جمهوری کشور متبوع‌اش، ابراز تمایل کرد سطح روابط دو کشور گسترش یابد. او همچنین از ایران برای خروج اتباع فیلیپینی از عراق و کویت درخواست کمک و همکاری کرد. آقای هاشمی نیز کمک ایران به فیلیپین در مورد وقوع زلزله را یک اقدام انسانی دانست و افزود: «جمهوری اسلامی ایران برای توسعه روابط آمادگی دارد. اگر عراق بپذیرد، جمهوری اسلامی ایران آماده است تا نسبت به خروج اتباع فیلیپین که در کویت و عراق به سر می‌برند، از مرزهای ایران اقدام کند.»



آمدند. از استاندار شاکی اند و خواستار تسریع در بازسازی هستند. [آقای افلاطون ضیافت]، نماینده زرتشتیان در مجلس، تلفنی گفت اولین آسرای زرتشتی که به یزد برگشته‌اند، به خاطر مسلمان شدن، به جای رفتن به مرکز زرتشتیان، به مسجد آقای صدوقی رفته‌اند؛ از من کمک می‌خواست؛ گفتم اگر مسلمان شده‌اند، چاره‌ای نیست.

آقای [عبدالعزیز] دادگر، نماینده چابهار آمد و برای نصب آب شیرین کن و اعلان بندر آزاد چابهار و عمران منطقه استمداد کرد. آقای [غلامرضا] فدایی [عراقی]، نماینده اراک آمد. برای کتابخانه‌ها و ترویج زبان فارسی و سفر به اراک تأکید داشت. گزارش سفر به جمهوری‌های مسلمان شوروی را داد. دکتر [عباس] شیبانی آمد. از تحریم رهبری در خصوص رفتن دانشجویان پسر در برنامه جراحی زنان و زایمان گله داشت.

دکتر [عباسعلی] زالی، [وزیر سابق کشاورزی و نماینده کرج] آمد. نظرانی درباره لایحه تفکیک وظایف وزارت جهادسازندگی و وزارت کشاورزی، برخلاف لایحه دولت ارائه داد و برای مسایل کرج استمداد کرد. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. سیاست ساخت مسکن انبوه تصویب شد و ساخت نیروگاه در دستور بود. شب به خانه آمدم. بستگان، مهمان فائزه بودند.

۲۸ آگوست ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۶ شهریور ۱۳۶۹ | ۶ صفر ۱۴۱۱

دکتر [علی اکبر] ولایتی، [وزیر امور خارجه] و [علی] فلاحیان، [وزیر اطلاعات] آمدند. اختلافات دو وزارت را که در اثر تداخل وظایف پیش آمده است، مطرح کردند. سرانجام با داوری من به توافق رسیدند؛ قرار شد عدد مأموران اطلاعات در خارج محدود نشود، ولی به تصویب وزیر امور خارجه هم برسند و در محل، تابع سفیر باشند و اطلاعات و اسناد را به صورت موردی بگیرند.

قرار بود جلسه شورای عالی تعاون جهانی داشته باشیم که به خاطر دعوت نشدن اعضا تشکیل نشد؛ دفتر من و وزارت امور خارجه، هر یک فکر کرده دیگری دعوت می‌کنند. دکتر حبیبی، [معاون اول رییس جمهور]، برای امور جاری آمد. به خواندن گزارش‌ها و تماشای تلویزیون سی ان ان پرداختم؛ وقت زیادی صرف مسایل عراق و کویت می‌کنند و

نگران گروگان‌هایشان در عراق هستند.

عصر علمای [روستای] کن آمدند. از شهرداری تهران که اعلان کرده اراضی مزروعی کن را به عنوان عوض به مردم می‌دهد، شکایت داشتند؛ قرار شد رسیدگی کنیم. آقای [هادی] نژادحسینیان، [وزیر صنایع سنگین] آمد. گزارش تولیدات و سفر به ترکیه را داد و برای پرداخت بدهی‌های فراوان شرکت‌های تحت پوشش استمداد کرد.

شب مجمع تشخیص مصلحت برای قانون کار جلسه داشت؛ پیشرفت خوبی داشتیم. بعد از شام، آقای [احمد] جنتی [رییس سازمان تبلیغات اسلامی]، از سخت‌گیری [آقای غلامحسین کرباسچی] شهردار تهران در مورد صدور جواز ساختمان مرکزی سازمان تبلیغات اسلامی گلایه کرد. شب در دفترم ماندم.

۲۹ آگوست ۱۹۹۰

چهارشنبه ۷ شهریور ۱۳۶۹ | ۷ صفر ۱۴۱۱

برنامه سفر به استان مرکزی را تنظیم کردیم. گزارش‌ها خیر از تقویت راه حل سیاسی برای بحران منطقه می‌دهد؛ البته احتمال فریب عراق، به منظور گرفتن اتباع خارجی گروگان و آماجگی دیگران برای حمله هم هست. آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس‌جمهور] برای امور بازسازی و ارزش و آزادگان آمد.

[آقای عبدالعزیز الدالی]، وزیر مشاور در امور خارجه یمن به ملاقات آمد. از حمایت ایران از وحدت دو یمن و موضع اصولی ما تشکر می‌کرد، ولی مقصد عمده او جلب حمایت ما نسبت به عراق بود که برای رفع حصر کمک کنیم. سئوالاتی کردم که جواب نداشت؛ از موضع ضعف و التماس برخورد داشت. به نظر می‌رسد در مقابل محاصره عراق و احتمال حمله نظامی عاجز مانده‌اند و راه چاره‌ای هم ندارند؛ حتی خودشان مجبور شده‌اند که اعلان شرکت در محاصره و اجرای مصوبه شورای امنیت را بنمایند. از او خواستم که برنامه مقاومت و مقابله را توضیح بدهند تا بتوانیم تصمیم بگیریم، برای گرفتن نفت هم استمداد نمود.

دکتر [مصطفی] معین، [وزیر فرهنگ و آموزش عالی] آمد. گزارش وضع آموزش عالی را داد و از پیشرفت کمی و کیفی کارها راضی است، ولی معتقد است که من حمایت لازم



ادای احترام به شهدای هشتم شهریور در مزار بهشت زهرا



ملاقات با وزیر امور خارجه یمن



را از او نمی‌کنم؛ قول حمایت دادم. از عتابی که چند روز پیش در جلسه دولت نسبت به ایشان داشتم، دلگیر است.

عصر با هیأت دولت به مزار امام (ره) رفتیم.^۱ احمد آقا استقبال کرد و من و ایشان صحبت کوتاهی داشتیم.^۲ در حرم، زوآر احساسات گرمی ابراز داشتند. سپس به زیارت قبور شهدای ۸ شهریور [شهید محمدعلی رجایی و شهید محمدجواد باهنر] رفتیم. به دفترم برگشتم. به خاطر آماده شدن جهت سفر فردا شب، در جلسه هیأت دولت شرکت نکردم. با هیأت دولت، مهمان مجلس بودیم. جلسه خوبی بود. آقای [مهدی] کروبی، [رییس مجلس شورای اسلامی] خیرمقدم گفت^۳ و چند نماینده سئوالاتی نمودند. من جواب

۱ - آقای هاشمی گفت: «امروز در اثر ادامه راه حضرت امام (ره) و خطوط روشنی که ایشان ترسیم کرده بودند، دشمنان در مقابل امت ما خاضع‌اند و به حقانیت ما اعتراف کردند. ما اراضی‌مان را پس گرفتیم و قرارداد الجزایر را تحکیم بخشیدیم و به دنیا هم ثابت کردیم که می‌توانیم از حق‌مان دفاع کنیم و اکنون نیز آسرای‌مان برمی‌گردند. هیأت دولت امروز واقعاً سرافراز است که بعد از حدود یک سال کار می‌بیند، با همت مردم و حمایت‌های رهبری و دوستان با ادامه راه امام (ره) چیزهایی که ایشان به آن علاقمند بودند تحقق پیدا کرد. من شاهدیم که همه وزرا و دست‌اندرکاران، همه تلاش خودشان را برای خدمت به ملت و تحقق آرمان‌های امام انجام می‌دهند و تا حدودی هم موفق بوده‌اند، ولی این اول راه است. امام همواره انتظار چنین روزهایی را داشتند و نوید آن را می‌دادند، ولی کاش حضرت امام بودند که مثل ما شاهد اوج خوشحالی و نشاط مردم باشند؛ گرچه روح منور ایشان، قطعاً غایب نیست و برجامعه حضور دارد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در این مراسم، حاج سید احمد آقا خمینی نیز با قدردانی از زحمات آقای هاشمی و اعضای هیأت دولت گفت: «امروز در رأس دولت ما، شخصیتی از دوستان صمیمی، مقلد و شاگرد امام است. چهره انقلابی که لحظه‌ای امام و آرمان‌های امام را در زندگی‌اش از یاد نبرد و همیشه در این راه تلاش کرد و ما هیچ‌گاه زندان‌های آقای هاشمی را در زمان شاه فراموش نمی‌کنیم، کما اینکه بعد از انقلاب، زحماتی که ایشان برای آرمان‌های اسلامی کشیدند را نیز فراموش نخواهیم کرد. هر کس هر چه می‌خواهد بگوید، ما مصمم هستیم برادر بسیار عزیزمان را یاری کنیم. مردم ما ایشان را یار خودشان می‌دانند و همه از ایشان تشکر دارند؛ بخصوص در جریانات اخیر حاکم بر منطقه، با موضع‌گیری‌های خوب و نامه‌های ایشان، ما در مقابل عراق و آمریکا هیچ‌گونه نرمشی نشان ندادیم.»

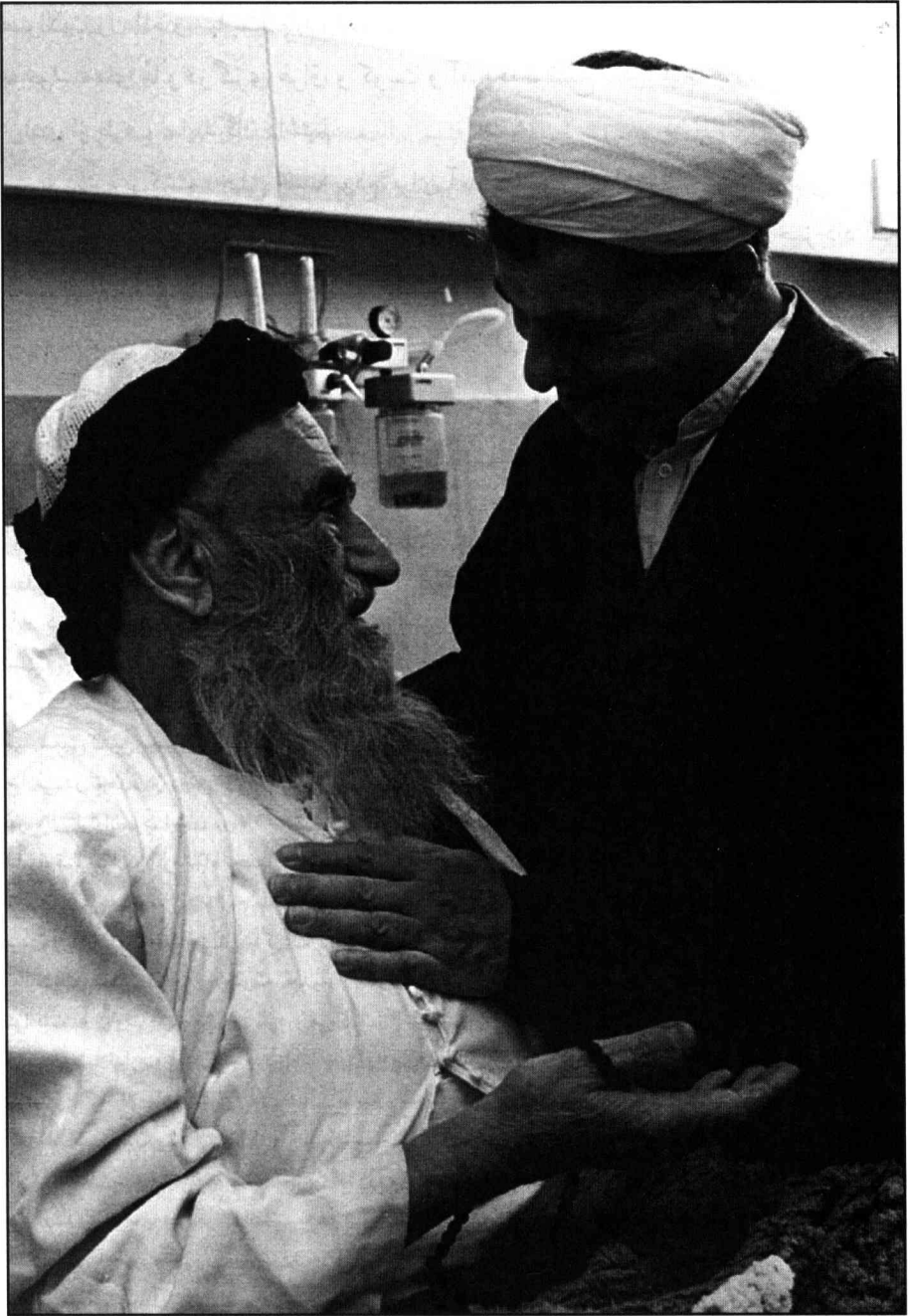
۳ - رییس مجلس شورای اسلامی در این نشست مشترک تصریح کرد: مجلس از بدو تشکیل، حامی و پشتیبان و یاور مسئولین اجرایی و دولت‌های در خط امام و مکتبی و خدمتگذار به انقلاب بوده است. حمایت مجلس از دولت آیت‌الله مهدوی‌کنی، دولت خدمتگزار مهندس موسوی و دولت آقای هاشمی رفسنجانی، شاهد این مدعا است. دولت آقای هاشمی با همه مشکلات ناشی از جنگ تحمیلی و با وقوع حوادث طبیعی مثل سیل و زلزله و غیره، گام‌های مثبتی در زمینه‌های گوناگون برداشته و حرکت‌های جدیدی را آغاز نموده که چشم انداز آینده را روشن می‌سازد. حرکت‌های دولت کنونی در زمینه‌های جذب نقدینگی، کاهش کسری بودجه، مهار تورم و افزایش تولیدات...

سئوالات را دادم و سیاست نظام را در ارتباط با مسایل جاری منطقه، تسلیم شدن عراق به خواسته‌های ما و درگیری عراق و کویت و آمریکا توضیح دادم. شام خوردیم. مراجعات زیادی از طرف نمایندگان داشتیم.

به دفترم برگشتم. خیلی خسته بودم. برای آمادگی سفر فردا، دوش گرفتم. وقتی که از حمام بیرون آمدم، آقای [سیدمحمد] میرمحمدی، [رییس دفتر رییس جمهور] خبر داد که آیت‌الله [سید شهاب‌الدین] نجفی مرعشی، [از مراجع تقلید]، شب بعد از نماز فوت کرده‌اند! به همین جهت تصمیم گرفتیم سفر فردا را لغو کنیم. بیانیه‌ای برای تسلیت و

چکاداخلی، امیدوارکننده است و حمایت مجلس از دولت فعلی در مورد تصویب برنامه پنج ساله و سایر مصوبات، در راستای ایفای رسالت خطیر و انقلابی مجلس می باشد. آقای کروی، انتقادهای نمایندگان از برنامه‌های دولت را به دلیل دلسوزی و انجام هرچه بهتر امور خواند و در خاتمه تأکید کرد: «قوانینی که در مجلس تصویب می‌شود، پس از تأیید شورای نگهبان، باید به‌طور دقیق و خوب اجرا شود و این امر، همواره خواست حضرت امام (قدس سره) بوده است.»

۱- آیت‌الله‌العظمی سیدشهاب‌الدین مرعشی نجفی (۱۲۷۶-۱۳۶۹) از مراجع عظام تقلید، در نجف به دنیا آمد. پدرش سید شمس‌الدین محمود مرعشی، از بزرگان فقه‌های دوران خود بود. سید شهاب‌الدین، پس از فراگیری مقدمات علوم اسلامی در نجف، در درس خارج فقه و اصول آقا ضیاء عراقی و شیخ احمد کاشف‌الغطا حاضر شد و از محضر آنان بهره‌های فراوان برد. ایشان در ۲۷ سالگی به درجه اجتهاد نایل آمد. آقای مرعشی نجفی در نجف، کاظمین، کربلا، سامرا، قم، تهران و کرمانشاه تحصیل کرد و از محضر استادانی چون حاج شیخ عبدالکریم حایری یزدی استفاده برد و از برخی مراجع عظام تقلید از جمله آیات عظام آقا ضیاء عراقی، آسید ابوالحسن اصفهانی، آشیخ عبدالکریم حایری یزدی و علامی کرمانشاهی (از شاگردان آخوند خراسانی) اجازه اجتهاد دریافت کرد. تأسیس مدارس علمیه یکی از فعالیت‌های ایشان بوده که مدرسه مهدیه و مدرسه شهابیه از جمله آنهاست. آیت‌الله‌العظمی مرعشی نجفی، هرگز نتوانست به زیارت کعبه مشرف شود و می‌گفت: «استطاعت و تمکن مالی که لازمه وجوب تشرّف به خانه خداوند کریم است، ندارم.» ایشان تمام درآمد خود را صرف خرید کتاب می‌کرد. کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی از بزرگترین کتابخانه‌های کشور و در ردیف کتابخانه مجلس شورای اسلامی و کتابخانه آستان قدس رضوی است. این کتابخانه هم اکنون بیش از ۲۵۰ هزار جلد کتاب چاپی و ۲۵ هزار جلد کتاب خطی دارد. او در طول عمرش بیش از ۱۴۸ کتاب، رساله و مقاله به رشته تحریر درآورد که بسیاری از آنها هنوز به چاپ نرسیده‌اند. کتاب «مشجرات آل رسول الله الاکرام» یا «مشجرات الهاشمیین» و «ملحقات الاحقاق» از مهمترین آثار چاپ شده آقای مرعشی نجفی است. ایشان برای نوشتن برخی کتب خود، به کشورهای مختلفی سفر کرد و با دانشمندان و علمای ادیان مختلف به گفت‌وگو نشست. آیت‌الله‌العظمی مرعشی نجفی، از ابتدای نهضت امام خمینی همراه بود و بعد از دستگیری امام در سال ۱۳۴۲ به همراه دیگر علما به تهران آمد و برای آزادی امام تلاش کرد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی نیز با جریان انقلاب همراهی‌های نشان می‌داد. آقای مرعشی نجفی، از اقوام خانم عفت مرعشی، همسر آقای هاشمی بود.



مرجع عالیقدر شیعه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

اعلان سه روز عزای عمومی تهیه کردم^۱.

۳۰ آگوست ۱۹۹۰

پنج شنبه ۸ شهریور ۱۳۶۹ | ۸ صفر ۱۴۱۱

چون سفر در برنامه امروز بود، کاری نگذاشته بودند. با لغو سفر، روز کم مشغله‌ای داشتم. هنگام صرف صبحانه، گوشه‌ی یکی از دندان‌هایم شکست؛ از قبل هم دو سه دندان خراب شده، فرصت مراجعه به دندانپزشک پیش نیامده بود، از فراغت امروز استفاده کردم و به دندانپزشکی مجلس مراجعه نمودم. نزدیک دو ساعت وقت برد؛ دو دندان پر شد.

کتاب‌های هدیه رسیده را که خیلی جمع شده بود، در کتابخانه مرتب کردم. آقای [علاءالدین] بروجردی آمد. عازم ترکیه بود؛ توصیه‌هایی درباره مسایل جاری منطقه کردم. مقداری [شبکه خبری] سی ان ان تماشا کردم.

عصر به خانه آمدم. یاسر در سفر مشهد و مهدی و فائزه در سفر اصفهان هستند. آقای [سیروس] اناصری، تلفنی اطلاع داد که عراقی‌ها حاضر شده‌اند دو هواپیمای مسافربری ما را که منافقین ربوده و به عراق برده‌اند، پس بدهند.

۳۱ آگوست ۱۹۹۰

جمعه ۹ شهریور ۱۳۶۹ | ۹ صفر ۱۴۱۱

در منزل بودم. وقت به مطالعه و استراحت گذشت. ناهار محسن و اعظم و عماد و علی آمدند. غذا تهیه کرده بودند. محسن وضع البرز قم را گفت. قرار شد چند هکتار پسته با

۱ - در این بیانیه آمده است: «أنا لله وأنا إليه راجعون؛ ضایعه مؤلمه فقدان عالم وارسته، عارف والامقام، مرجع عالیقدر جهان اسلام، مرحوم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی‌نجفی (رضوان الله تعالی علیه) را به پیشگاه بقیه الله الاعظم (ارواحنا له الفداء) و رهبر معظم انقلاب اسلامی، مراجع عظام، جامعه روحانیت و خانواده محترم و فرزندان گرامی ایشان و امت اسلامی تسلیت عرض می‌کنم. این مرد بزرگ که عمر خود را در راه ترویج دین مبین اسلام و فرهنگ غنی شیعه در جهان مصروف داشته و خود را وقف خدمت به اسلام و مسلمین کرد. به حق، پشتوانه استوار و محکم برای انقلاب اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی و از یاوران صدیق امام راحل و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی قدس سره الشریف بود. به مناسبت این ثلمه عظیم از سوی دولت جمهوری اسلامی، سه روز عزای عمومی اعلام می‌شود. اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس‌جمهور»



جلسه مشترک همدلی دولت و مجلس شورای اسلامی



سیستم آبیاری قطره‌ای آماده شود. شب هم مجدداً محسن آمد. در گزارش‌ها مذاکرات [خاویرپرز]د کونیار، [دبیر کل سازمان ملل] و طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق] در اردن مورد توجه است؛ سعی دارند آرامش آور مطرح کنند.

۱ سپتامبر ۱۹۹۰

شنبه ۱۰ شهریور ۱۳۶۹ | ۹ صفر ۱۴۱۱

دکتر مجید عباسپور، [مشاور فنی رییس جمهور]، آمد و برای گرفتن ارز مورد نیاز برای خرید مواد صنعت ش.م.ر. [پدافند شیمیایی، میکروبی و رادیواکتیو] استمداد کرد. آقای [احمد]سالک، [مسئول کمیته بررسی مسایل عراق] آمد. دربارهٔ کمیته بررسی مسایل عراق و نهضت‌ها مذاکره شد. از ابهام مسئولیت‌ها و عدم حمایت‌ها گفت. گفتم که آقای [سیدمحمدباقر]حکیم، [رییس مجلس اعلاى انقلاب اسلامی عراق]، از کم‌تحرکی کمیته شاکی است. لزوم جلب موافقت [آقای ولایتی]، وزیر امور خارجه، برای برنامه نهضت‌ها را تذکر دادم.

آقای [حسن]واعظی مدیر جدید رادیو آمد. از توجیه مدیران رادیو در جهت حمایت از برنامه‌ها و سیاست‌های دولت گفت و نظر من را دربارهٔ اهداف و سیاست‌های تبلیغی خواست. برای بودجه و رفاه پرسنل استمداد نمود.

در جلسه فاتحه آیت‌الله [سید شهاب‌الدین]نجفی [مرعشی] در مسجد شهید مطهری شرکت کردم. جلسه از طرف رهبری اقامه شده بود. آقای [محمدتقی]افلسفی و سایر کسانی که در اطرافم بودند، سیاست‌های دولت را تحسین می نمودند.

دکتر [حسن]اروحانی آمد. درخصوص دستورات شورای عالی امنیت ملی و سیاست‌های مربوط به بحران خلیج فارس گفتگو کردیم. عصر دکتر هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. قرار شد هیأت عراقی را با وزیر نفت بپذیریم. با تأسیس سفارت [عراق] و تجدید روابط و خط تلفن موافقت شد. سیاست و مطالب قابل مذاکره با هیأت عراقی مشخص گردید. تا ساعت هشت و نیم شب کار کردم و به خانه آمدم.

۲ سپتامبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۱۱ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۱ صفر ۱۴۱۱

آقای مسیح مهاجری آمد و برای روزنامه جمهوری اسلامی، استمداد ارزی و ریالی کرد. [آقای استول تنبرک]، رییس کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل آمد و درباره کمک بیشتر به آوارگان موجود در ایران مذاکره شد.^۱ اعضای شورای مرکزی جهاد دانشگاهی آمدند و گزارش دادند.^۲ قرار شد جهاد دانشگاهی بماند، ولی در وظایف مدیران دانشگاهها دخالت نکنند.

در گزارشها در مورد بحران خلیج فارس، تمایل به تخفیف تشنج دیده می‌شود، ولی مصنوعی است؛ عملاً به سوی جنگ پیش می‌روند و طرح‌های با راه‌حل سیاسی به بن بست می‌رسد. دبیرکل سازمان ملل، پس از ملاقات با طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق]، در مورد راه‌حلی مسالمت‌آمیز، اظهار ناامیدی کرده است.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره حمل و نقل تهران تصمیم‌گیری شد. شب استانداران و مدیران وزارت کشور مهمانم بودند. نیازهایشان را گفتند. من هم صحبت

۱ - آقای هاشمی در این ملاقات اعلام کرد، جمهوری اسلامی ایران آمادگی دارد در چارچوب موازین اسلامی و مسایل انسان‌دوستانه، نسبت به رفع نیازهای انسان‌هایی که به ایران پناه آورده‌اند، تلاش کند. همچنین آمادگی ایران را برای همکاری با سازمان‌های بین‌المللی، برای پذیرایی از پناهندگان دیگر کشورها، مورد تأکید قرار داد. ایشان با اشاره به تأمین نیازهای پناهندگان به ایران در شرایط سخت اقتصادی گذشته، گفت: «ما به‌عنوان یک وظیفه اسلامی و انسانی همواره سعی کرده‌ایم که در حد توان به آوارگان و پناهندگان کمک کنیم. ما معتقدیم سازمان‌های بین‌المللی، وظایف خود را در این زمینه به خوبی انجام ندهاند و نسبت به ایران در مقایسه با سایر کشورها تبعیض قائل شده‌اند و همواره در انجام وظایف انسانی خود روابط سیاسی را اولویت داده‌اند که این مساله، درجهٔ اعتماد به این مجامع را کاهش می‌دهد. امیدوارم این سازمان‌ها با تغییر روش خود در آینده، نسبت به جمهوری اسلامی ایران برخورد عادلانه داشته باشند.»

۲ - در این دیدار، ابتدا گزارشی از فعالیت‌ها، عملکرد ده‌ساله جهاد دانشگاهی، توانایی‌ها و ظرفیت‌های تحقیقاتی و فرهنگی این نهاد برای بازسازی کشور و برنامه پنجساله توسعه ارائه شد. سپس آقای هاشمی، ضمن قدردانی از خدمات جهاد دانشگاهی، آمادگی دولت را برای سرمایه‌گذاری و مساعدت به این نهاد انقلاب اسلامی اعلام و تأکید کرد: «ما قطعاً باید جهاد دانشگاهی را که از نهادهای معتبر انقلاب است، حفظ کنیم. در مورد آیندهٔ جهاد دانشگاهی، باید به نحوی عمل کنیم که محدودهٔ وظایف مشخصی داشته باشد و در انجام وظایف خود تداخلی با سایر نهادها نداشته باشد و بتواند هماهنگ با سیاست نظام و رهنمودهای مقام معظم رهبری عمل کند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

کردم و قول کمک دادم^۱. شام خوردند و رفتند. اختیارات بیشتر، مصالح ساختمانی و اصلاحات اداری می‌خواهند. شب در دفترم ماندم.

۳ سپتامبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۱۲ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۲ صفر ۱۴۱۱

اول وقت برای افتتاح موزه جواهرات ملی رفتم. مدتی پیش، به خاطر جنگ، جواهرات جمع شده بود و اکنون مجدداً در ویتترین‌ها چیده شده؛ دیدنی است. می‌گویند مجموعه بی‌نظیری در دنیا است. در مصاحبه تشکر کردم و برای کارکنان بانک مرکزی سخنرانی نمودم^۲.

۱ - در این دیدار، ایشان ضمن اظهار رضایت از عملکرد وزارت کشور و استانداران، پیشرفت‌های امور مربوط به مناطق زلزله زده را افتخارآمیز خواند و بر جدیت و تلاش هر چه بیشتر همه دستگاه‌های ذیربط در به انجام رساندن تعهدات خود، با توجه به تأمین اعتبارات لازم تأکید کرد. آقای هاشمی با اشاره به وجود مشکل کمبود مصالح ساختمانی و مسأله حمل و نقل گفت: «سیاست قطعی دولت، این است که مصالح ساختمانی را به حد وفور برساند و برای مشکل حمل و نقل هم تصمیمات خوبی گرفته شده که به تدریج این مشکل نیز تا حد زیادی حل خواهد شد.» ایشان با تأکید بر لزوم اصلاح ساختار اداری در جهت عدم تمرکز، تشکیل شورای عالی اداری را عامل مؤثری در این امر دانست و افزود: «یکی از کارهای اساسی ما اصلاح ساختار اداری است و در زمینه نظام پرداخت نیز معتقدیم که باید اصلاحاتی صورت گیرد.» ایشان، استانداران را به بررسی جدی مسایل اجتماعی و فرهنگی به‌ویژه مسایل جوانان و نوجوانان فراخواند و در زمینه رفع نیازهای آزادگان عزیز، به‌ویژه در مورد مسایل تحصیلی آنان مطالبی بیان کرد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در بخشی از سخنرانی آمده است: «بانک‌ها در دوران نیازهای دولت، نگذاشتند کشور در زمان جنگ دستش به‌سوی بیگانگان دراز شود و با تدابیر مناسب، این دوران سخت طی شد. در حال حاضر دولت بر مسایل خاصی تکیه دارد و شعار اصلی ما تولید است و بانک‌ها می‌توانند ضمن جلوگیری از کندی امور به تولید کنندگان کمک زیادی بکنند. اتکای اقتصاد کشور به نفت، یک مساله ناسالم و ناپایدار است. توسعه صادرات غیرنفتی باید مورد توجه قرار گیرد و من به‌طور جدی از سیستم بانکی می‌خواهم که به‌این مساله مهم اهمیت بدهد تا صادرات غیرنفتی کشور به خصوص صادرات صنعتی رشد کند. یکی از اقدامات مهم دولت که تأثیر بر سایر بخش‌های کشور می‌گذارد، بازسازی شهرهای جنگ زده است و طی چند روز گذشته که ۶ شهر جنگ زده کشور از اشغال عراق خارج شد، مردم این شهرها به‌سوی خانه‌های خود روانه شده‌اند و با توجه به روند مذاکرات صلح، مساله بازسازی شکل بسیار جدی‌تری گرفته است. برای بازسازی سریع‌تر شهرها، دولت در تلاش است؛ امکانات بانکی نیز باید در خدمت این مساله باشد و در این زمینه حل مشکلات مصالح ساختمانی باید حل بشود. در حال حاضر کشور از لحاظ ارزی مشکلات کمتری دارد و با دست باز می‌تواند عمل کند و اگر رونق اقتصادی ایجاد شود، همه مشکلات مردم حل خواهد شد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

آقای [سیدمحمدباقر]حکیم، [رییس مجلس اعلاى انقلاب اسلامى عراق] و برادرش [سیدعبدالعزيز حکیم] و آقای [سیدمحمد] حیدری آمدند. درباره مسایل عراق و آینده این کشور بحث و بررسی و توافق شد که با سایر معارضین، برای اداره عراق در فرض سقوط صدام، ائتلاف کنند. یکصد هزار دلار به آنها دادم؛ خیلی امید دارند و فکر می کنند فقط ائتلاف معارضین می تواند آلترناتیو [= جایگزین] صدام باشد.

دکتر حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] برای امور جاری و مسایل آزادگان آمد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. بخشنامه دستور تنظیم بودجه سال ۷۰ تصویب شد. شب مهمان رهبری بودیم. درباره آینده عراق، پادگان نیروی دریایی در کنار مرقد امام، تصرف اماکن تخلیه شده توسط عراقی ها و مسایل مهم دیگر کشور بررسی و تصمیم گیری شد. مصوبات شورای عالی امنیت ملی را تصویب نمودند.

۴ سپتامبر ۱۹۹۰

سه شنبه ۱۳ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۳ صفر ۱۴۱۱

[آقای سراج الدین کازرونی]، وزیر مسکن و شهر سازی و معاونان آمدند. درباره ساخت انبوه مسکن ارزان قیمت برای تهران مذاکره و قرار شد در جلسه آینده برنامه کامل بیاورند. شورای تعاون جهانی اسلام جلسه داشت. درباره اقدام امدادی و فرهنگی در آفریقا، توسط جهادسازندگی، هلال احمر و بهداشت و درمان و همچنین ازدیاد دانشجویان دانشگاه اسلامی بین المللی تصمیم گیری شد.

عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. کلیات طرح تغییر نظام آموزشی در دبیرستان ها و همچنین تغییر رییس دانشگاه [فردوسی] مشهد تصویب شد. تا ساعت هشت و نیم شب در دفترم کار کردم.

[آقای محمدسعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری اطلاع داد که امشب هواپیمای فالکن که توسط منافقین در زمان جنگ ربوده و به عراق برده شده بود، به کشور باز می گردد. شب به منزل آمدم.

۵ سپتامبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۱۴ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۴ صفر ۱۴۱۱

[آقای خوان‌اِردا]، وزیر نیشکر کوبا آمد. گزارش وضع تولید نیشکر و شرایط اقتصادی کوبا را گفت.^۱ نامه‌ای از آقای فیدل کاسترو، [رهبر کوبا] آورده بود. شوروی‌ها نفت تحویلی به کوبا را کم کرده‌اند، مشکل برایشان بوجود آمده است. پیشنهاد فروش شکر و خرید نفت دارند؛ مدعی است هشت میلیون تن شکر تولید می‌کنند. اگر درست باشد نباید مشکل داشته باشند.

[آقای راشد عبدالله النعیمی]، وزیر امور خارجه امارات آمد.^۲ از موضع ضعف، از ما برای فشار بر عراق استمداد کرد. از کمک گذشته خودشان به عراق در جنگ با ما، اظهار ندامت نمود و پیروزی ما را تبریک گفت. برای اخراج عراق از کویت قول مساعدت داد. آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] آمد. برای تدارک نیازهای بازسازی قول مساعدت گرفت. قرار بود شورای [کمیته بررسی مسایل] عراق جلسه داشته باشد که به خاطر سفر بعضی از وزیران تشکیل نشد.

۱ - وزیر نیشکر کوبا در این دیدار اظهار داشت: «هدف من از این سفر، تحریک بخشیدن هر چه بیشتر به توسعه روابط اقتصادی در کنار روابط خوب سیاسی میان دو کشور است. مواضع دو کشور ایران و کوبا در زمینه مسایل بین‌المللی تشابه بسیاری دارد.» ایشان اظهار علاقه آقای کاسترو را برای گسترش مناسبات مورد علاقه دو کشور غیرمتهد ایران و کوبا را در همه زمینه‌ها اعلام کرد. سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام محبت آمیز آقای فیدل کاسترو و تلاش‌های ایشان جهت توسعه همکاری‌ها گفت: «ما کوبا را از کشورهای دوست خوب خود می‌دانیم و در سال‌های بعد از انقلاب، شاهد همکاری‌های سیاسی دو کشور بوده‌ایم، گرچه همکاری‌های اقتصادی در حد مطلوب نبوده است که امیدواریم با توجه به پیشنهادهای شما در سطح همکاری‌های اقتصادی نیز گسترش یابد.»

۲ - آقای راشد عبدالله، با تقدیم صمیمانه‌ترین سلام‌ها و درودهای آقای شیخ زاید، رییس دولت امارات متحده عربی به مناسبت پیروزی‌های جمهوری اسلامی ایران گفت: «آقای شیخ زاید به بنده مأموریت دادند تا بهترین تبریکات و درودهای ایشان و دولت و ملت امارات را به‌خاطر پیروزی‌هایی که با تحمل رنج بسیار و با مقاومت و پایداری قابل ستایش به‌دست آورده‌اید، به جنابعالی و ملت بزرگ ایران تقدیم نمایم. در مورد اشغال کشور کویت توسط عراق، جمهوری اسلامی ایران اولین کشوری بود که این تجاوز را محکوم کرد و ما از این موضع‌گیری سپاسگزاریم.» سپس آقای هاشمی، با تشکر از پیام محبت آمیز رییس دولت امارات گفت: «همان‌طور که می‌دانید ما به‌طور اصولی، از ابتدای امر، مخالفت خود را با اشغال کویت توسط عراق اعلام کردیم و آن را محکوم نمودیم. ما هیچ‌گونه تغییری را در جغرافیای منطقه نمی‌پذیریم و معتقدیم که تجاوز عراق به کویت، باعث حضور گسترده نیروهای بیگانه در منطقه خلیج فارس شده است، مخصوصاً در کشوری که سرزمین مقدس مکه و حرم امن الهی و حرم پیامبر بزرگ اسلام در آن وجود دارد.»



در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. اختیارات دولت در امر بازسازی را به آقای میرزاده دادیم. برای انجام کارها، به منظور آماده شدن برای مسافرت فردا، به دفترم برگشتم. شب را در دفترم ماندم. کارها را تمام کردم. استحمام نمودم و زودتر خوابیدم.

پنجشنبه ۱۵ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۵ صفر ۱۴۱۱ ۶ سپتامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت صبح با هلی کوپتر به سوی اراک پرواز کردیم. ساعت هشت و ربع در کنار گلزار شهدای اراک فرود آمدیم. بعد از استقبال رسمی و مصاحبه و زیارت قبور شهدا، به سوی خانه امام جمعه حرکت کردیم؛ در بین راه، مردم اطراف خیابان‌ها اجتماع کرده و ابراز احساسات نمودند. با آقای خوانساری امام جمعه [اراک]، مقداری صحبت کردیم. در جمع روحانیون حاضر شدم و برایشان صحبت کردم!

به سوی کارخانه آلومینیوم سازی حرکت کردیم. مدیرعامل توضیحات کاملی داد. از خط تولید و انبار و سالن ریخته‌گری بازدید کردیم؛ جالب است. تولید در حد اعلای قرار دارد و کاملاً راضی‌اند. بعد از رکود سال‌های جنگ، با سیاست دولت، صنایع فعال شدند و این کارخانه پیشتاز است. مشتری به حد کافی ندارند.

به کارخانه واگن سازی [پارس] رفتیم. مدیرعامل و آقای [هادی] [نژادحسینیان]، [وزیر صنایع سنگین] توضیح دادند. از خط تولید واگن باری، مسافربری و تانکرهای نفتکش بازدید کردیم؛ اینها هم از رشد تولید خوشحال‌اند. ناهار در دفتر کارخانه مهمان بودیم. استراحت مختصری کردیم و با هلی کوپتر به سوی خمین حرکت کردیم. مردم خمین استقبال پرشوری نمودند. خانه زادگاه امام را زیارت کردیم و پذیرایی شدیم. در ورزشگاه

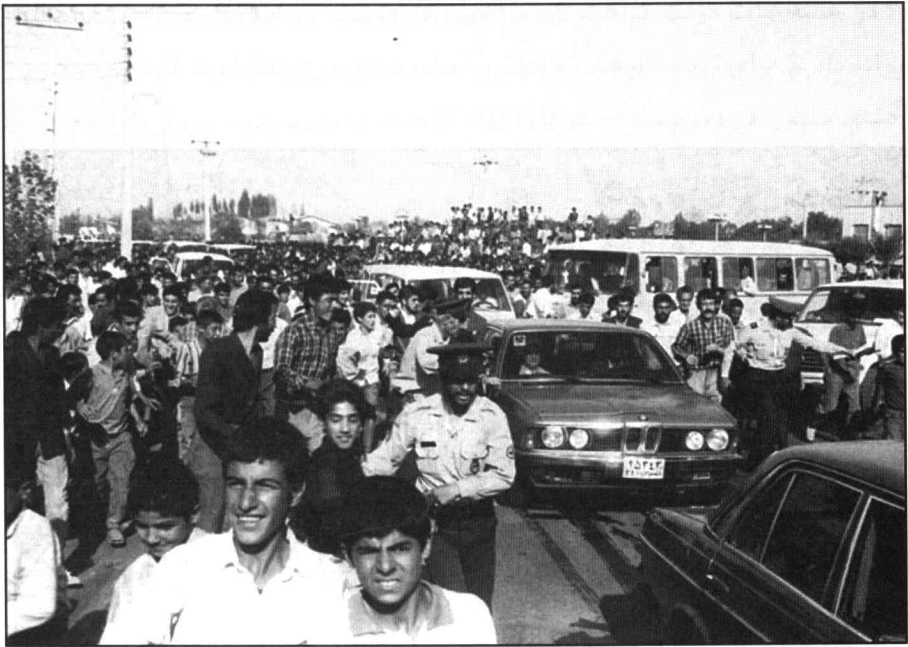
۱ - در این دیدار آقای هاشمی اظهار داشت: «روحانیت در هر مرحله از انقلاب، نقش اساسی خود را ایفا کرده است. در دوران مبارزه، دوران انقلاب و در دوران دفاع مقدس و امروز که دوران بازسازی و سازندگی است، مسئولیت ما اگر بیشتر نباشد، کمتر نیست. ما باید جوابگوی بسیاری از نیازهای روحی و مادی مردم باشیم که روحانیت صالح ما این آمادگی را دارد و امتیاز کشور ما این است که جمعی مثل شما در مملکت وجود دارد، و مردم به آنها اطمینان دارند. مردم امروز به امید و اعتماد ما وارد میدان می‌شوند و از هیچ چیز دریغ ندارند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

برای مردم صحبت کردم!

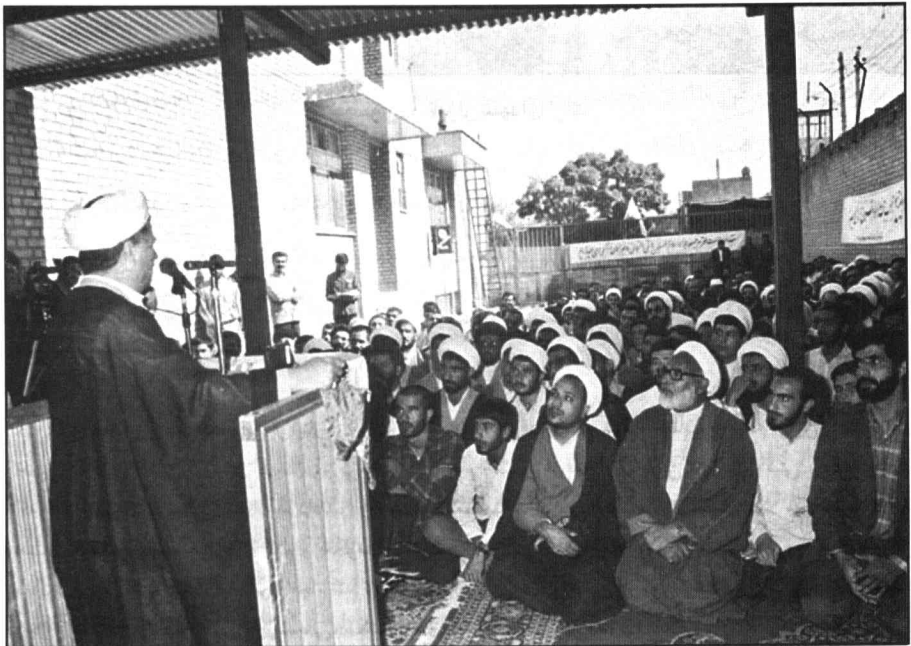


حضور در گلزار شهدای اراک

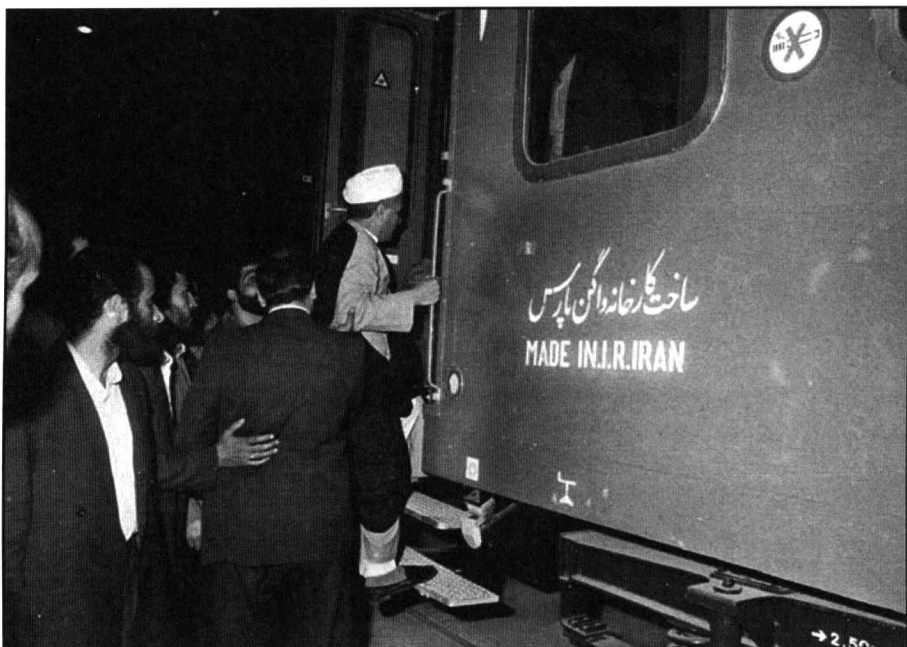
۱ - آقای هاشمی ضمن قدردانی از ایثارگری‌های آزادگان و خانواده معظم شهدا، خطاب به مردم خمین گفت: «شهر خمین، به دلیل داشتن فرزندی گرانقدر و بی‌مانند چون امام خمینی، از بلندآوازه‌ترین شهرهای گیتی می‌باشد. کاری که امام (رضوان الله تعالی علیه) انجام دادند، در چشم‌انداز محاسبات سیاسی سیاستمداران جهان اصلاً مطرح نبود و امام امت با شکستن طلسم هزارساله ظلم و حکومت شاهنشاهی در این کشور زمام امور را به دست مردم سپردند و این معجزه‌ای بود که به دست امام امت انجام شد تا جایی که امروز ایران، آزادترین و دموکرات‌ترین کشور دنیا می‌باشد.»
رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲



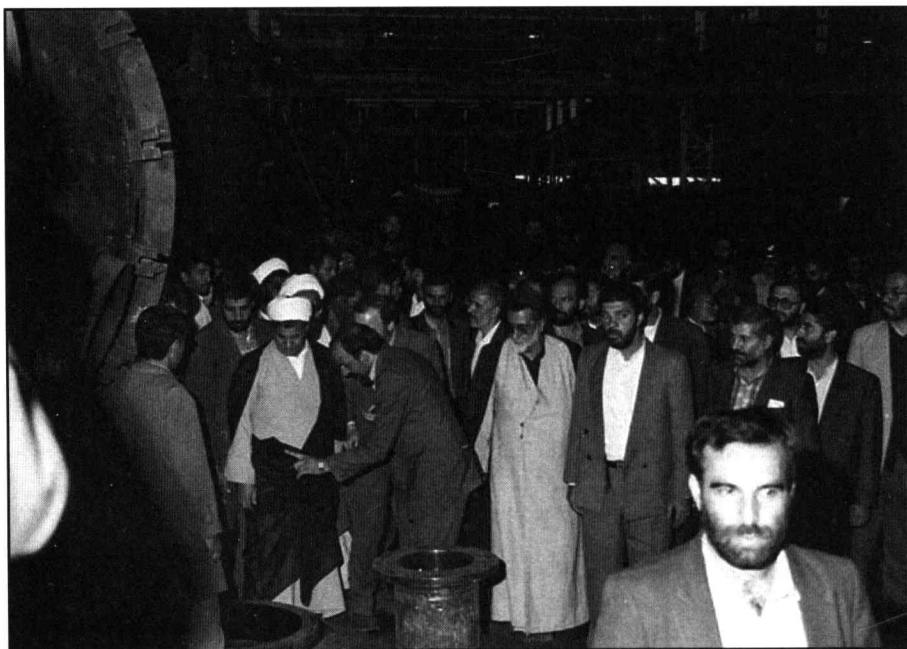
استقبال مردم اراک در سفر اراک



سخنرانی در جمع روحانیون اراک



بازدید از کارخانه واگن سازی پارس



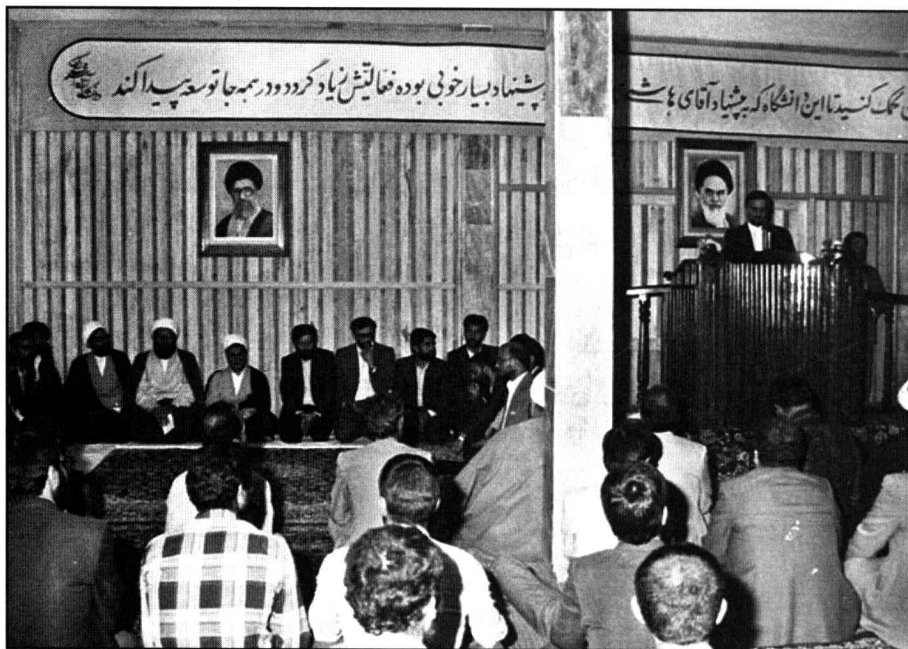
بازدید از مراکز صنعتی اراک



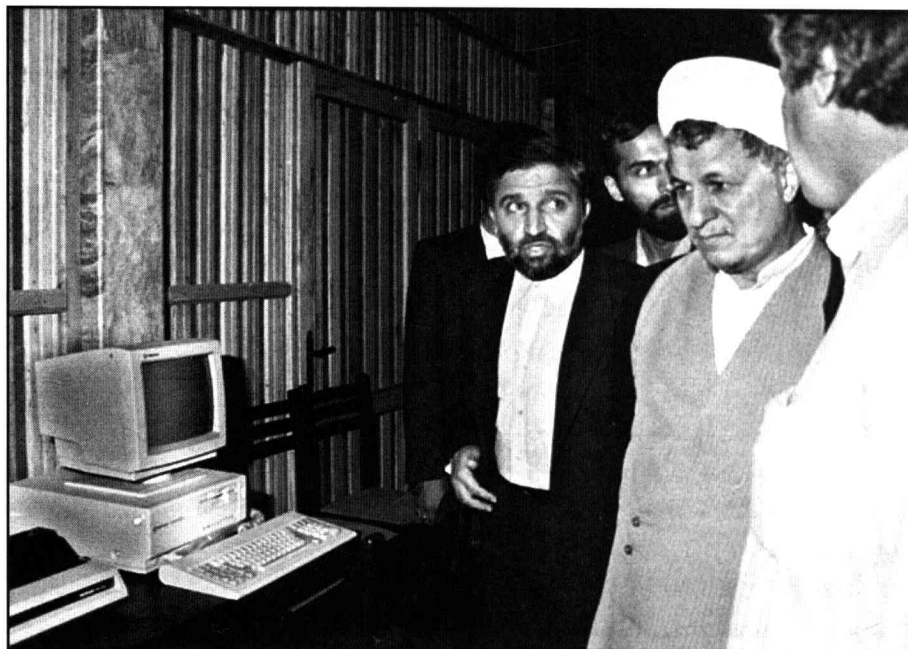
سخنرانی در جمع مردم خمین



بازدید از خانه پدری حضرت امام خمینی (ره)



حضور در جمع دانشگاهیان استان مرکزی



بازدید از دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک



بدرقه گرم مردم، به سوی اراک پرواز کردیم. از فضا، دشت وسیع و معمور جنوب خمین را دیدیم. در اراک به مسجد جامع رفتیم. برای مردم سخنرانی کردم.^۱ [آقایان جلالی خمینی و خوانساری]، ائمه جمعه خمین و اراک، قبل از صحبت من خیرمقدم گفتند. سرشب به محل دانشگاه آزاد اسلامی رفتیم؛ ساختمان جالبی است. دکتر [عبدالله] جاسبی [رییس دانشگاه آزاد اسلامی] توضیحات داد. حدود هفت هزار دانشجو دارند. برای جمع دانشگاهیان سخنرانی کردم.^۲

به استانداری استان مرکزی رفتیم. با مسئولان استان، جلسه طولانی و خسته کننده‌ای داشتیم. مسئول هر بخش گزارش وضع و نیازها را داد. ساعت ده ونیم شام خوردم و با خستگی خوابیدم.

۱ - در بخشی از سخنرانی آمده است: «استان مرکزی یک استان قابل توجه و عظیم کشور اسلامی ماست که هم از لحاظ مردم و هم از لحاظ شرایط طبیعی و استعدادهایی که در آن وجود دارد، با ارزش است. این استان از استان‌های شخصیت پرور کشور است. بنیانگذار جمهوری اسلامی و شخصیت‌های بزرگ همچون آقا ضیاء‌الدین عراقی که اکثر شخصیت‌های ما از شاگردان ایشان می‌باشند و همچنین ظهور مردانی چون امیرکبیر و تاریخ ایران، نشانه پرورش این قبیل چهره‌ها در این خطه است. امروز استان مرکزی یکی از مراکز مهم صنعتی است و به خاطر شرایط جغرافیایی که در اینجا وجود دارد، در آینده اتکای کشور تا حد زیادی به صنایع حساس این استان است و به خاطر حضور این همه صنایع مادر، طبعاً تقویت مراکز علمی در این استان از ضروریات است. طرح عظیم دانشگاه بزرگ نغرش و آشتیان که در آینده یکی از مراکز عمیق و عظیم علمی و صنعتی کشور خواهد بود، دلیل این است که در مرکز اداره کشور توجه خاصی به این استان می‌شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۲ - آقای هاشمی با اشاره به مشکل کمبود نیروی انسانی و اجرای دو برنامه مهم پنجساله اول و دوم جمهوری اسلامی گفت: «محاسبه خسارات ناشی از کمبود نیروی انسانی در واحدهای تولیدی و آموزشی امکان پذیر نیست. دانشگاه آزاد اسلامی تا دو سه سال دیگر ۵۰۰ هزار دانشجو می‌تواند داشته باشد و این امر با جذب امکانات مردمی میسر شده است.» ایشان عدم استفاده از کمک‌های مردمی در طی هفت تا هشت سال گذشته در مورد تأسیس مدارس غیرانتفاعی را یک اشتباه خواند و اضافه کرد: «اگر از امکانات مردم در مسیر درست و با انگیزه‌های دینی و ملی، میهنی استفاده شود، در بخش‌های صنعت و کشاورزی هم می‌توان از این موضوع بهره برد.» ایشان ضمن قدردانی از استادان دانشکده‌های دولتی در ارتقاء و توسعه کمی و کیفی سطح دانشگاه‌ها، گفت: «این دانشکده‌ها پاسخگوی ما نیست و ما هنوز با استاندارد دنیای پیشرفته فاصله داریم و لذا باید با استفاده از امکانات دولتی و غیردولتی، این عقب ماندگی را جبران کنیم. ما در بخش آموزش متوسطه وضع بدی داریم و این همه جوان، به سوی دانشگاه‌هایی که ظرفیت جذب آنان را ندارند، سوق داده می‌شوند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۷ سپتامبر ۱۹۹۰

جمعه ۱۶ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۶ صفر ۱۴۱۱

اول وقت مسئولین ادارات اطلاعات و دادگستری استان آمدند. مقداری از امام جمعه انتقاد داشتند. خانواده‌های شهدا آمدند. برایشان صحبت کردم^۱. به کارخانه ماشین سازی رفتیم. آقای [سیف الله] ابراهیمی، مدیرعامل توضیح داد. سپس از سالن‌های متعدد کارخانه شامل ساخت مخازن تحت فشار، دیگ‌های بخار، برج‌های تقطیر، قطعات دیگ‌های حساس و ریخته‌گری بازدید کردیم. وضع تولید خوب است و نیروها شاداب و راضی از سیاست‌های دولت هستند. در خاتمه بازدید، برای کارکنان صحبت کردم^۲.

۸ سپتامبر ۱۹۹۰

شنبه ۱۷ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۷ صفر ۱۴۱۱

جمعی از خانواده شهدای سه شهید داده آمدند؛ به مناسبت ۱۷ شهریور برای آنها صحبت کردم^۳. شورای [بررسی] مسایل عراق جلسه داشت. درباره کیفیت کار و مسایل معارضان

۱ - ایشان در جمع خانواده‌های شهدا در محل نمازخانه استانداری حضور یافت و با قدردانی از خانواده‌های شهدا و تشریح نقش آنان در جامعه اظهار داشت: «یکی از دستاوردهای سفرهای من به شهرها، زیارت خانواده شهداست، لحنی با خانواده شهدا ملاقات می‌کنم و از آنها روحیه می‌گیرم و برای خودم بسیار مفید می‌بینم که با آنها ملاقاتی داشته باشم. پشتوانه فرهنگی عظیم جامعه، شما خانواده شهدا و جانبازان و خانواده‌هایی هستید که به نحوی در دفاع مقدس سرمایه‌گذاری کرده‌اند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۲ - آقای هاشمی در اجتماع کارگران و مهندسان این کارخانه، با تشکر از زحماتی که این عزیزان در جهت رشد کارخانه متحمل شده‌اند، اظهار داشت: «صنعت کشور ما با امکانات صنعتی عظیم موجود در کارخانه ماشین سازی اراک تا حدود زیادی تغذیه می‌شود و این کارخانه مایه اعتبار کشور است. افزایش تولید و امکانات سنگین این کارخانه، پشتوانه قابل اطمینانی است، لذا در شرایط کنونی توجه به حقوق عموم افرادی که در این کارخانه کار می‌کنند، وظیفه مدیریت است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۳ - آقای هاشمی با ادای احترام نسبت به شهدای گرانقدر هفده شهریور گفت: «امروز هفدهم شهریور، روز تاریخی مهمی است، روزی که حکومت طاغوت از اوج‌گیری انقلاب اسلامی به شدت نگران شده بود، زیرا می‌دید که مردم شجاعانه در همه صحنه‌ها وارد میدان شده‌اند و بدون هیچ ترسی در جریان مبارزه قرار گرفته‌اند. در روز هفدهم شهریور آن سال، رژیم به گمان باطل خود، با تجربه‌ای که از کشتار پانزده خرداد به‌دست آورده بود، تصمیم گرفت با برپا کردن حکومت نظامی و کشتار مردم از اوج‌گیری مبارزات جلوگیری کند و مردم را بترساند، اما این بار عجیب ل



ملاقات با خانواده شهدای سه شهید داده

عراق تصمیم گیری شد. عصر دکتر [محسن] انوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و دکتر روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] برای امور جاری و مسایل عراق و مسایل صنعت آمدند.

شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره مسایل مربوط به سفر هیأت عراقی که فردا به ایران می آیند، تصمیم گیری شد. رئیس جمهور سوریه که بنا بود ۲۴ شهریور به تهران بیاید، اطلاع داده است، به خاطر سفر هیأت عراقی، سفر خود را یک هفته به تأخیر خواهد انداخت.

آنچه بود که مردم ترسیدند و با رهبری روحانیت و در رأس آنها حضرت امام خمینی (رضوان الله علیه)، راه خودشان را ادامه دادند. البته وسعت کار هم بیش از سابق بود. ما در اثر مبارزه طولانی، تجربه های فراوانی اندوخته بودیم و تشکیلاتی داشتیم. برنامه هایمان بهتر بود و مردم هم آگاه تر شده بودند. رمز آن موفقیت بزرگ، آگاهی مردم و حفظ ارتباط با امام و حضور روحانیت در همه صحنه های مبارزه بود. مردم از لحاظ روحی به سطح وسیعی از آگاهی رسیده بودند که در تشخیص خود و راه خودشان خدا و اسلام و قرآن را در رأس هدف شان قرار داده بودند، مردم به خوبی دریافته بودند اصل، رضایت خداوند است و برای به دست آوردن این رضایت، آماده دادن جان و مال و فرزند شدند و در نتیجه آن همه اینار، شاهد پیروزی را در آغوش گرفتند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های



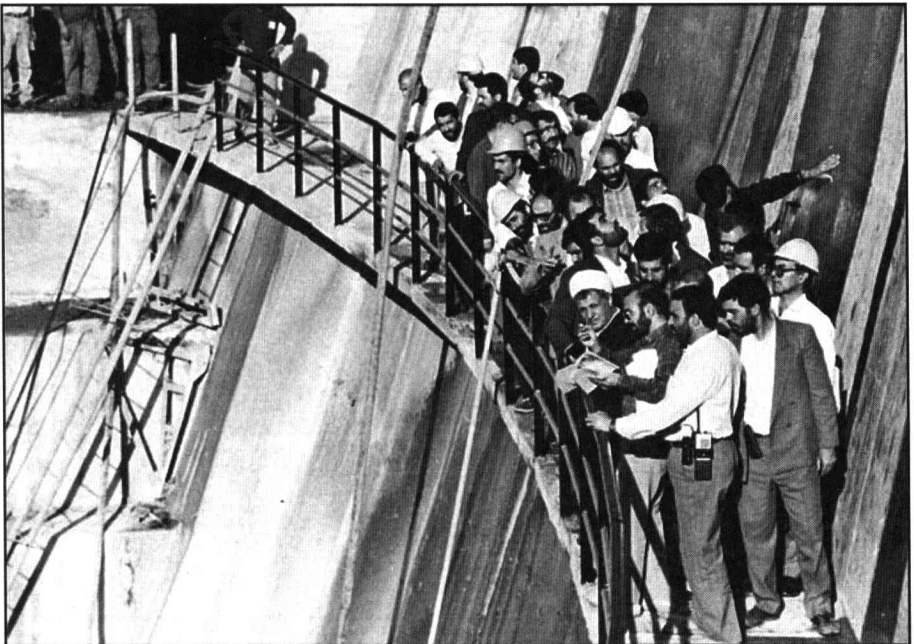
بازدید از کارخانه آذراب اراک



بازدید از کارخانه آلومینیوم سازی اراک



بازدید از سد بزرگ ساوه



به کارخانه آذرآب رفتیم. مدیرعامل، گزارش و توضیحات داد. مدت دو ساعت از سالن‌ها بازدید کردیم؛ ماشین‌های مهم و حساس و سالن عظیم آن قابل توجه است. قدرت ساخت بویلرهای سطح بالا و بزرگ را دارند، ولی در ارجاع کارها به آنها ناراضی‌اند. ساخت نیروگاه را معمولاً به خارجی‌ها واگذار می‌کنند و آنها بخشی از کار را به آذرآب سفارش می‌دهند؛ برای تقویت ساخت داخل تلاشی شروع شده است.

پس از ناهار و نماز، پسر امام جمعه آمد و از استاندار انتقاد داشت. با هلی کوپتر به محل سد ساوه رفتیم. در حال بتون‌ریزی سد هستند. توضیحات داده شد و از محل سد بازدید کردیم؛ جمعی از مردم ساوه هم آمده بودند. مصاحبه رادیوتلوویزیونی انجام دادم.^۱ گوشم از صدای هلی کوپتر ناراحت شده است. ساعت شش بعد از ظهر به سوی تهران پرواز کردیم. مغرب در فرودگاه مهرآباد فرود آمدیم. به دفترم رفتم و گزارش‌ها را خواندم.

۹ سپتامبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۱۸ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۸ صفر ۱۴۱۱

[آقایان کازرونی، کرباسچی و زواره‌ای]، وزیر مسکن و شهرسازی، شهردار تهران و رییس سازمان ثبت اسناد و املاک آمدند. پروژه‌های ساختمانی که وزارت مسکن و

۱ - آقای هاشمی در این مصاحبه با اشاره به بازدید خود از چهار واحد بزرگ آلومینیوم سازی، واگن سازی، ماشین‌سازی و کارخانه آذرآب اراک، گفت: «پس از طی یک دوره رکود و کم‌کاری، وضعیت تولیدی در این واحدها تا سه برابر این می‌شود. کیفیت کارها امیدوارکننده و خلاقیت‌ها رو به رشد است. یکی از مشکلات کارخانه‌ها، این است که مصرف‌کنندگان ما حتی در بخش دولتی ترجیح می‌دهند که نیازهای خود را از خارج بگیرند و اکنون زمان آن فرا رسیده است که ما محصولات ساخت کشور را جدی بگیریم. سد ساوه، کشاورزی منطقه را دگرگون می‌سازد و احداث این سد، یکی از آرزوهای دیرینه ایران است و از زمان قدیم در فکر احداث این سد بوده‌اند و اکنون یکی از آرزوهای تاریخی ما، به دست مهندسین ایرانی جامه عمل می‌پوشد و من از فرزندان انقلاب تشکر می‌کنم.» ایشان در پاسخ به سئوالی پیرامون اختصاص ارز به کارخانه‌ها گفت: «در مرحله اول در حد یک شیفته برای واحدها ارز قرار دادیم، ولی در حال حاضر هر کارخانه‌ای برای تولید ارز بخواهد به قیمت رقابتی ترجیحی و یا دولتی می‌تواند ارز بگیرد و مشکل کارخانه‌ها، نقدینگی است و ما به بانک‌ها گفته‌ایم که ۲۵ درصد مبلغ را برای ارز مورد نیاز آنها بگیرند و اگر بدانیم باز هم مشکلی دارند، کمک خواهیم کرد. با شرایط جدیدی که پیدا شده است مراکز تولیدی به سوی سقف کامل تولید جهش برداشته‌اند و راه تولید باز است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی



شهرسازی، با دستور من، برای شهر تهران، به منظور شکستن بحران مسکن تنظیم کرده است، بررسی شد. قرار شد سازمان ثبت اسناد و املاک و شهرداری تهران همکاری کنند تا سالانه حدود بیست هزار واحد مسکن ارزان قیمت، با انبوه‌سازی تهیه و عرضه شود و ارزش مصالح ساختمانی را دولت بپردازد.

[آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش فروش و طرح‌ها را داد و برای اخذ ارزش بیشتر و همکاری بانک مرکزی استمداد کرد. قرار است روزانه پانصد هزار بشکه نفت اضافه استخراج و ذخیره کنیم که هنگام بروز بحران احتمالی بفروشیم.

آقای [مسعود روغنی] زنجانی، [معاون رییس جمهور و رییس سازمان برنامه و بودجه] و مشاوران آمدند. درباره نظارت بر اجرای برنامه، طرحی آوردند و نیز نتیجه رسیدگی به مسأله واگذاری کارخانه‌های دولتی به بخش خصوصی را توضیح دادند؛ اصرار برای انجام دارند.

ظهر برای اصلاح دندان به دندانپزشکی رفتم. دکتر غیر ماهری است؛ خوب کار نمی‌کند. هیأت عراقی به ریاست آقای طارق عزیز، وزیر امور خارجه، نزدیک ظهر به تهران رسید. در فرودگاه مهرآباد ناهماهنگی بوده. آنها را برای مراعات امنیت، به باشگاه وزارت نفت برده‌اند؛ چون احتمال مزاحمت بعضی از نیروهای حزب‌اللهی شهید داده می‌رود.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. شب مهمان آیت‌الله خامنه‌ای بودم. آقایان ولایتی و آقازاده، [وزیران امور خارجه و نفت]، تلفنی گزارش مذاکره با عراقی‌ها را دادند. گفتند آنها مواظبند مطالبی را که احتمال می‌دهند با مخالفت ما روبرو شود، مطرح نکنند؛ دست به عصا راه می‌روند و بیشتر بر تحکیم روابط و صلح تکیه دارند و فقط پیشنهاد فروش فرآوردهای نفتی اضافی را به ما دارند.

با رهبری درباره مسایل منطقه، عراق، آمریکا و اعراب و نیز درباره اعزام خانم‌ها به مسابقات تیراندازی به چین و سفر آقای حافظ اسد، [رییس جمهور سوریه] به ایران، مذاکره شد. به دفترم برگشتم.

دوشنبه ۱۹ شهریور ۱۳۶۹ | ۱۹ صفر ۱۴۱۱

۱۰ سپتامبر ۱۹۹۰

تا ساعت هشت و نیم کار کردم. ساعت نُه صبح، مطابق معمول ملاقات‌ها شروع شد. شورای اسناد ملی آمدند. برای تنظیم اسناد گذشته موجود در بایگانی‌های راکد کشور که ده‌ها سال است تنظیم نشده، اعتبار و امکانات زیادتر خواستند؛ موافقت نمودم.

آقای [محمد] معزی، نماینده اصفهان آمد. از موفقیت‌های سیاسی و اقتصادی دولت تمجید کرد. پیشنهادهایی برای اصلاحات اداری داد و برای حفظ میراث‌های فرهنگی اصفهان استمداد کرد. آقای [علی محمد] بشارتی، [قائم‌مقام وزیر امور خارجه] تلفنی گفت، عراقی‌ها توسط صلیب سرخ اطلاع داده‌اند که آقای [محمد جواد] تندگویان در سال ۶۸ فوت کرده است.

آقای [علی محمد] باباخا، نماینده پایه آمد. مشکلات منطقه کردستان را گفت و ضمن تجلیل از سیاست‌های دولت، از مأموران محلی به خاطر برخورد تبعیض آمیز با کردها و اهل سنت انتقاد داشت و ضمن تشکر از اجازه تأسیس دانشگاه دینی برای سنی‌ها، برای ساخت مسجد اهل سنت در تهران اجازه خواست.

آقای [رسول] منتجب‌نیا، [نماینده شیراز] آمد. از استاندار فارس و وزیر آموزش و پرورش انتقاد داشت و برای انجمن اسلامی معلمان استمداد کرد. از همراهی خود و دوستانش با دولت گفت و گزارش‌های مخالفت آنان با دولت را منکر شد؛ گفتم وقت دیگری صحبت خواهیم کرد.

با هیأت عراقی، مرکب از طارق عزیز، وزیر نفت و برزان تکریتی، برادر صدام ملاقات داشتیم؛ از موضع ضعف مذاکره می‌کردند و سعی در توجیه اقدامات خود در تجاوز به کویت را داشتند؛ نپذیرفتم و تأکید کردم که اسرا زودتر آزاد شوند و اتباع دو کشور بتوانند برای زیارت مسافرت کنند و با برقراری روابط رسمی و افتتاح سفارتخانه‌ها موافقت نمودیم. برای آنها، وضع خطرناکی را که در مقابل آمریکا و غرب و رقبای عرب‌شان دارند، توضیح دادم. مدعی بودند، اگر عراق شروع نکرده بود، آنها با برنامه مشخص حکومت عراق را ساقط می‌کردند.

ظهر دندانم درد گرفت. عصر به دندان‌پزشک مجلس مراجعه کردم. آقایان



[سیروس] اناصری و [سیدحسین] موسویان آمدند؛ گفتند برزان تکریتی، از ضعف طارق عزیز در مذاکرات و عدم جواب منطقی به من انتقاد داشته است. دربارهٔ جواب پیام آمریکایی‌ها که دیروز توسط سفیر سوئیس در خصوص مسایل خلیج فارس و مسایل ایران و آمریکا و غرب داده بودند، صحبت شد؛ قرار شد محکم جواب بدهند.

شورای اقتصاد جلسه داشت. دربارهٔ نرخ تلفن و خرید تجهیزات پزشکی تصمیم‌گیری شد. شب به خانه آمدم؛ بچه‌ها جمع بودند.

۱۱ سپتامبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۲۰ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۰ صفر ۱۴۱۱

در منزل بودم. کار زیادی از دفتر آورده بودم که عمده و قتم را گرفت و نگذاشت استراحت داشته باشم. پیش از ظهر آقای عبدالله نوری، [وزیر کشور] آمد و گزارشی از بازسازی مناطق مخروبهٔ زلزله داد؛ از پیشرفت کار راضی است. برای تقویت استنادها استمداد کرد و گزارش پیشرفت طرح ادغام نیروهای انتظامی را داد؛ کمیته‌ای‌ها ناراضی‌اند. ظهر بچه‌ها جمع بودند. فائزه و فرشته ناهار درست کرده بودند. عصر احمد آقا آمد. از آیت‌الله خامنه‌ای به خاطر ندادن پادگان نیروی دریایی به مرقد امام گله داشت. دربارهٔ مسایل سفر هیأت عراقی صحبت شد. شب غذای نذری خوردیم که برایمان آورده بودند.

۱۲ سپتامبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۲۱ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۱ صفر ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای کاظمی از صنایع نظامی آمد. از عدم انسجام مدیریت ساصد [= سازمان صنایع دفاع] و مشکلات عدم هماهنگی با ستاد کل [نیروهای مسلح] گفت و چاره‌جویی نمود.

[آقای عبدالحسین و حاجی]، وزیر بازرگانی آمد؛ عازم آفریقا است. مشورت کرد. گفتم برای فعال شدن در تجارت با آفریقایی‌ها به منظور کمک به آنها و استفاده از منابع خوب آنجا، مرکز تجاری در آفریقا تأسیس کنند. گزارش وضع نمایشگاه بین‌المللی را داد و خواست که در افتتاح شرکت کنم. گزارش وضع توزیع داخلی را داد و اعتراف کرد که

نابسامان است. گفت طرح اصلاحی تهیه کرده‌اند که به‌زودی به شورای اقتصاد می‌آورند.

آقای [حمید] میرزاده، برای امور جاری و بازسازی و مسایل جزیره کیش آمد؛ اخیراً مدیرعامل [سازمان عمران کیش] را عوض کرده‌اند.^۱ آقای [سیدمحمدباقر] مَهری، [امام‌جماعت شیعیان کویت] و جمعی از کوبتی‌هایی که اخیراً به ایران مهاجرت کرده‌اند، برای ملاقات آمدند. گزارش وضع آنجا را دادند و برای رفع مشکلات مهاجران کوبتی به ایران استمداد کردند؛ قول کمک دادم. قرار شد مشکلات را بنویسند. آقای مَهری در کویت در زندان بوده که مدتی پیش با شفاعت من آزاد شده است؛ از این بابت تشکر کرد. دکتر [محمدحسین] عادل، [رییس بانک مرکزی] آمد. گزارش وضع ارزی و مالی داد و برنامه‌های آینده را گفت. مدیرعامل بانک مسکن همراه او بود. برنامه‌سازی و انبوه‌سازی را گفت که تأیید کردم و قول حمایت دادم.

عصر مهدی آمد و دربارهٔ تولید اتومبیل سواری نظراتی ارائه داد که نپذیرفتم. در جلسه دولت شرکت کردم. بحث طولانی برای تغییر ساعات کار ادارات در تهران، به‌منظور کم کردن فشار ترافیک در ساعات صبح و بالا بردن کارایی ادارات داشتیم؛ بالاخره تصویب شد. اجرای این طرح، مشکلاتی هم خواهد داشت.

شب در دفترم ماندم. آقای [علی] ایونسی، دادستان [عمومی] تهران آمد. برای آوردن یک متهم فراری از ترکیه مذاکره شد. [آقای عبدالله نوری]، وزیر کشور از اقدام ارتش برای تصرف اتوبوس‌ها در ترمینال جنوب، تلفنی شکایت کرد؛ معلوم شد برای مبادلهٔ اسرا که عددشان دو هزار نفر شده، اقدام کرده‌اند. گفتم ماشین از وزارت دفاع بگیرند. آیت‌الله خامنه‌ای امروز حملهٔ تندی علیه آمریکا داشتند.^۲

۱ - آقای محسن مهرعلیزاده، به جای آقای محمدرضا یزدان پناه، به عنوان مدیرعامل سازمان عمران کیش منصوب شده بود.

۲ - بیانات رهبر معظم انقلاب، مبنی بر محکومیت شدیداللعن حضور نظامی آمریکا در منطقه خلیج فارس و تأکید ایشان بر جهاد فی سبیل‌الله بودن مبارزه با توطئه‌های آمریکا و شهید محسوب‌شدن قربانیان این مبارزه، در سطح وسیعی در رسانه‌های ارتباط جمعی جهان انعکاس یافت. بسیاری از رسانه‌ها ادعا کردند: «رهبر عالی ایران، علیه حضور نیروهای آمریکایی در خلیج فارس اعلام جهاد کرده است.» این در حالی است که ایشان در بیانات‌شان از مبارزه و مقابله با تجاوز، طمع‌کاری‌ها، نقشه‌ها و سیاست‌های آمریکا برای دست‌اندازی به خلیج فارس، به عنوان جهاد فی سبیل‌الله یاد کرده بودند. «ریچارد بوچر» سخنگوی وزارت امورخارجه آمریکا، در برابر خبرنگاران، از اظهار نظر دربارهٔ بیانات رهبر معظم انقلاب طفره رفت و تبعیت جمهوری اسلامی ایران از قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل را



۱۳ سپتامبر ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۲۲ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۲ صفر ۱۴۱۱

استاندار ایلام آمد. گزارش مثبت و خوشحال کننده‌ای از وضع استان داد و خدمات و کارهای عمرانی زیادی که در آنجا شده است؛ در گذشته از مأموران منفی باف بود. احتمالاً به خاطر فشاری که نمایندگان و امام جمعه استان برای تعویض او، به ادعای عدم کارآیی دارند، چنین موضعی گرفته است. گفت در بسیاری از نقاط مرز، نیروهای مسلح پس از عقب‌نشینی عراقی‌ها، به نزدیک مرز رفته‌اند و در موضعی هم هنوز نرفته‌اند. مین‌ها هنوز جمع‌آوری نشده است.

آقای [سید منصور] رضوی، دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی آمد. پیشنهادهایی در جهت اصلاح اداری داشت. آقای [اصغر] ابراهیمی، مدیرعامل شرکت متری تهران

«در مورد تجاوز عراق به کویت، به عنوان یک عضو سازمان ملل را مورد تاکید قرار داد. خبرگزاری رویتر به نقل از یک مقام ارشد نزدیک به رییس‌جمهور فرانسه گفت: «فراخوان آیت‌الله خامنه‌ای رهبر عالی ایران، نشانگر کشمکش داخلی بین رادیکال‌ها و میانه‌روهای دولت ایران است. این کشمکش داخلی است و اینها افرادی هستند که می‌خواهند از این وضعیت برای رقابت با خط هاشمی رفسنجانی در خلیج [فارس] بهره برداری کنند. به نظر ما این نشانگر سیاست رسمی ایران نیست. سیاست در ایران، پیچیده‌تر از اظهاراتی است که توسط [آیت‌الله] خامنه‌ای ایراد شده است.» همچنین چهار شبکه مهم رادیو تلویزیونی آمریکا، این خبر را به عنوان مهمترین تحول جدید در بحران خلیج فارس، در راس اخبار بامداد پنج‌شنبه خود قرار دادند. این شبکه‌ها بیشتر بر روی عباراتی چون «لزوم جهاد علیه نیروهای آمریکا» و «منزلت شهادت برای کسانی که در راه مبارزه با نیروهای آمریکا کشته شوند» تاکید کردند. رادیو صدای آمریکا نیز در چندین بخش خبری خود، با آب و تاب به انعکاس سخنان رهبر معظم انقلاب پرداخت و اظهارات چند عنصر ضدانقلاب از جمله شاهپور بختیار، آخرین نخست‌وزیر شاه، رضا پهلوی، منوچهر گنجی و آیت‌الله روحانی را در این ارتباط پخش کرد. همچنین رادیو صدای آمریکا، در یک مغالطه آشکار گفت: «[آیت‌الله] خامنه‌ای به صدام حسین پیوسته و مبارزه با نیروهای آمریکا در خلیج فارس را جهاد خوانده است. دولت ایران، اظهار نظر مشابهی نکرده و با وجود اینکه با درخواست عراق برای برقراری روابط سیاسی توافق کرده است، همچنان تجاوز عراق به کویت را محکوم می‌کند.» رادیو مسکو نیز در گزارشی، صرفاً به نقل بیانات رهبر معظم انقلاب پرداخت و از عربستان سعودی و برخی کشورهای خلیج فارس، به عنوان کشورهای هدف انتقاد ایشان نام برد. کانال یک تلویزیون اسپانیا نیز با اشاره به سخنان آیت‌الله خامنه‌ای برای مقابله با حضور نظامی آمریکا در منطقه خلیج فارس، گفت: «چنانچه تهدید ایران عملی شود، تعادل منطقه به طور کامل به هم خواهد خورد.» تحلیلگر تلویزیون اسپانیا، این سخنان را مصداق دعوت به «جنگ مقدس» دانست و گفت: «ایران از اعلام این امر، مسایل مختلفی را جستجو می‌کند.» منبع:

نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۶/۲۳، صفحه ۱۴

آمد. گزارش کار داد؛ پیشرفت امسال خوب نیست. مدعی است به خاطر پول ندادن بانک‌ها و عدم پشتیبانی وزارت کشور بوده. برای ارز و مصالح استمداد کرد.

دکتر [حسن] حبیبی آمد. گزارش سفر به بوشهر را داد؛ راضی است. برای امور جاری مشورت کرد. عصر آقای علی هاشمی، عموزاده‌ام آمد؛ هفت سال و یک ماه در عراق اسیر بود. توضیحات جامعی از وضع اردوگاه‌ها و عملکرد اسرا و رفتار عراقی‌ها گرفتم. عراقی‌ها خیلی سببانه و شقاوت‌مندانه با اسرای ما رفتار کرده‌اند.

به خانه آمدم؛ کسی در خانه نبود. سرشب به رادیو بی بی سی گوش دادم. رسانه‌های غربی از اظهارات دیروز آیت‌الله خامنه‌ای که مبارزه با حضور آمریکا در منطقه را جهاد خوانده‌اند، اظهار نگرانی دارند؛ به آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل] گفتم مصاحبه کند و فضا را تعدیل نماید.

جمعه ۲۳ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۳ صفر ۱۴۱۱ ۱۴ سپتامبر ۱۹۹۰

در منزل بودم. بیشتر وقت به استراحت گذشت. فائزه پذیرایی می‌کرد. عفت، فاطمی، مهدی و یاسر در سفر هستند. در گزارش‌ها هنوز اظهارات آیت‌الله خامنه‌ای در مورد جهاد با آمریکا مورد توجه است. استخر را آب کردم و قدری شنا نمودم. به دستور دکترها، برای رفع کمردرد، شنا می‌کنم.

شنبه ۲۴ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۴ صفر ۱۴۱۱ ۱۵ سپتامبر ۱۹۹۰

در اظهارات [جرج بوش]، رئیس‌جمهور آمریکا، نوعی عقب‌گرد در مورد مسأله ماندن نیروهای آمریکایی در منطقه دیده می‌شود که می‌تواند عکس‌العمل در مقابل اظهارات آیت‌الله خامنه‌ای باشد.

به دفترم رفتم. کارها را انجام دادم. آقای [سید محمد] خاتمی، وزیر [فرهنگ و] ارشاد [اسلامی] آمد. برای سفر به کوبا مشورت کرد. آقای [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد. برای توسعه مخابرات و پیچ استمداد و مشورت کرد و پیشنهادهایی



در مورد دانشگاه‌ها داشت. همچنین در جهت کوچک کردن حجم دولت پیشنهادهایی داد.

آقای [محمد محمدی] ری شهری آمد. گزارش سفر به کوبا را داد؛ راضی است. برای شناخت بهتر غرب، پیشنهادی داشت؛ اولین سفرش به این منطقه است و تحت تأثیر قرار گرفته. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور آمد.

عصر دکتر هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور شورای انقلاب فرهنگی آمد. دکتر روحانی برای دستور شورای عالی امنیت ملی آمد. سپس شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. نتایج سفر هیأت عراقی بررسی شد. درباره دستور هیأت ایرانی که فردا عازم سفر به عراق است، بحث و تصمیم‌گیری شد. عراقی‌ها اعلان کرده‌اند که اسرای ما تمام شده‌اند؛ نظر این شد که نپذیریم و مدعی وجود هزاران اسیرمان در عراق باشیم، چون مفقودالاثر زیاد است.

شب با احمد آقا مهمان رهبری بودیم. گزارش تصمیمات شورا را دادیم و مقرر شد هفته دفاع مقدس، تبدیل به جشن پیروزی شود. شب در دفتر ماندیم. بچه‌ها همه در سفر هستند.

۱۶ سپتامبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۲۵ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۵ صفر ۱۴۱۱

[آقای ایرژی هگو]، سفیر جدید چکسلواکی آمد^۱. خواستار توسعه روابط اقتصادی شد. از خسارات حضور نیروهای روسی در کشورش گفت و از طلب‌های وصول نشده کشورش از شوروی و از کم شدن تحویل نفت و گاز شوروی به کشورش ناراحت بود و خیلی از خرابی اوضاع اقتصادی شوروی گفت.

[دکتر احمد محمدعلی]، سفیر جدید یمن آمد. از مشکلات فراوان اقتصادی یمن بعد

۱ - در این دیدار، سفیر چکسلواکی ضمن ابلاغ سلام‌های گرم «واسلاو هاول» رئیس‌جمهور این کشور، اظهار امیدواری کرد که دوره مسئولیت خود در جمهوری اسلامی ایران، توأم با بسط و توسعه روابط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی دو کشور باشد. آقای هاشمی نیز در این دیدار، برای سفیر جدید چکسلواکی در جمهوری اسلامی ایران جهت گسترش و تعمیق روابط دوجانبه آرزوی موفقیت کرد.



ملاقات با سفیر چکسلواکی

از هجوم عراق به کویت و قطع کمک‌های کویت و قطع نفت عراق و کویت گفت و استمداد کرد. [آقای جودت نورالدین]، سفیر جدید لبنان آمد. از وضع خراب لبنان و اضافه شدن مشکلات بعد از بحران کویت و سقوط بیشتر لیره لبنان گفت.

آقای [نعمت‌الله] ایزدی، سفیر جدیدمان در شوروی آمد و مشورت کرد. گفتم در توسعه روابط بکوشد. از اینکه روس‌ها بهای جدی به ما نمی‌دهند، گله داشت. گفتم آنها به ما اعتماد ندارند و از تحرک ما در جمهوری‌های مسلمان نشین کشورشان، نگران هستند و طبیعی است که ما را مثل دوستان مورد اعتمادشان ندانند؛ علاوه بر این تحت فشار آمریکایی‌ها نیز هستند و از سیاست ما در افغانستان هم راضی نیستند. در عین حال از اینکه اسلحه پیشرفته به ما می‌دهند، باید قانع بود و واقع‌بین.

آقای [سیدرضا] زواره‌ای، همراه اعضای شورای نقشه‌برداری آمدند و برای اجرای طرح کاداستر [طرح نقشه اراضی کشور] استمداد کردند و هواپیما و دوربین خواستند؛ قول حمایت دادم. عصر هیأت دولت جلسه داشت. طرح تغییر مرکز سیاسی کشور در دستور بود؛ ناتمام ماند. به کمیسیون ارجاع نمودیم.

شب مهمان رهبری بودم. درباره اظهارات تند ایشان علیه آمریکا و اعلان جهاد بحث شد. ایشان گفتند نظرشان به وضع فعلی نبوده و از حضور فعلی آنها ناراحت نیستند، بلکه



صحبت ایشان، مربوط به اظهارات بعضی از سران آمریکا است که گفته‌اند در آینده می‌خواهند در منطقه بمانند و سیستم امنیتی درست کنند. به دفترم برگشتم.

دوشنبه ۲۶ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۶ صفر ۱۴۱۱ ۱۷ سپتامبر ۱۹۹۰

آقای [علیرضا] افشار، [فرمانده نیروی مقاومت بسیج] و فرماندهان بسیج آمدند و برای فعال تر کردن بسیج استمداد کردند. آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل] آمد. در خصوص سیاست خارجی سؤالاتی داشت. شورای عالی افغانستان جلسه داشت. پیشنهادهای بلندپروازانه‌ای در کمک به افغان‌ها و جذب سایر گروه‌های غیرشیعی داشتند؛ تعدیل شان کردم.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. تصویب کردیم که گندم را از کشاورزان، ده ریال گران تر بخریم. همچنین اجازه دادیم که با ارز صادرات غیر نفتی، بتوانند قطعات یدکی اتومبیل وارد کنند؛ هدف تشویق صادرات و حل مشکل کمبود قطعه است. شب در دفترم ماندم.

سه‌شنبه ۲۷ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۷ صفر ۱۴۱۱ ۱۸ سپتامبر ۱۹۹۰

ساعت نُه صبح، دکتر [محسن] انوریخس، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. گزارش وضع اقتصادی را داد و از پیشرفت امور اظهار رضایت کرد.

آقای [سید علی اکبر] ابوترابی، اسیر آزاد شده، همراه پدر و فرزندش آمد؛ از استقامت، صبر و خدمات ایشان در دوران اسارت ستایش کردم. قبل از رسیدن پدرشان، [سید عباس ابوترابی]، خیال می‌کردم پدرش مرحوم شده، اظهار تأسف کردم؛ جواب داد که آمده است؛ خجالت کشیدم.

اعضای ستاد رسیدگی به امور اسرا آمدند. گزارش کار دادند و من هم صحبت کردم.

۱ - آقای هاشمی در دیدار روحانی سرافراز و آزاده، حجت‌الاسلام حاج سید علی اکبر ابوترابی و مسئولین ستاد رسیدگی به امور آزادگان گفت: «آزادگان عزیز، دلسوزترین و آزمایش‌داده‌ترین افراد جامعه و فرهنگ مجسم»



ملاقات با روحانیون آزاده

آقای ابوترابی هم صحبت کرد؛ او از کاردانی مسئولان که باعث آزادی افتخارآمیز و پیروزمندانه اسرا گردید، قدردانی کرد.^۱

«انقلاب اسلامی هستند» ایشان ضمن قدردانی از مسئولین ستاد رسیدگی به امور آزادگان و همه دستگاه‌هایی که در امور آزادگان فعالیت داشته‌اند، گفت: «در ابتدای فعالیت ستاد، این همه موفقیت و سرعت کار قابل پیش بینی نبود، اما خوشبختانه به لطف خداوند، کار در بُعد وسیعی و بسیار با سرعت و با همکاری دستگاه‌ها انجام پذیرفت. مسایل مربوط به آزادگان باید با دقت و حساسیت خاصی دنبال شود، چون آزادگان انسان‌هایی هستند که به خاطر صلاحیت‌ها و خوبی‌هایی که در وجودشان بوده به جنگ رفتند، در جهاد شرکت کردند و در دوران اسارت نیز سخت‌ترین زحمات را متحمل شدند. آزادگان استعداد‌های بسیار باارزشی هستند و هر کس به تناسب استعداد، باید در جامعه فعال گردد، مخصوصاً آن کسانی که خوب استقامت کرده‌اند و خداوند اجر و پاداش این همه استقامت را به آنان عطا خواهد کرد. باید از آزادگان، این دلسوزترین و شایسته‌ترین نیروهای جامعه استفاده شود. از آقای ابوترابی می‌خواهم همان‌طور که در دوران اسارت به آزادگان عزیز کمک می‌کرد، همچنان به کمک خود ادامه دهد.» رجوع

کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۱ - آقای سید علی‌اکبر ابوترابی، در این ملاقات گفت: «بحمدالله امروز ما در شرایطی به وطن عزیز برگشتیم که ملت عزیز و سربلند ایران، در خود احساس غرور و سربلندی دارد و دنیا و دشمنان نیز از مدت‌ها پیش، به گونه‌های مختلف این امر را اعتراف کرده است. به حمدالله برای ملتی که مشعل فروزان ولایت فقیه را در دست دارد و از نهایت محبوبیت برخوردار است، این امر که مسئولین‌شان شاگردان صالح، کاردان و متعهد امام عزیزشان هستند، که در لایه



آقایان هاشمی و جوادی از شورای برگزاری مراسم [دفتر رییس جمهور] آمدند. درباره اصل ماندن شورا و بر فرض ماندن، در مورد جایگاه آن نظرخواهی کردند؛ با ماندن آن موافقت کردم. خواستند که مستقل یا زیر نظر رییس جمهور باشد؛ قرار شد با رهبری مشورت شود و بودجه خواستند.

[آقای یوسف بن علوی]، وزیر امور خارجه عمان، همراه با دکتر ولایتی آمد. گزارش مذاکرات خود با سران آمریکا و انگلیس را داد و گفت آنها خواستار حل مشکل شان با ایران هستند و می خواهند قبل از آن، برخی گروگانها آزاد شوند. گفتم بدون اقدامی که نشان حُسن نیت آنها باشد، احتمالاً لبنانیها حاضر نیستند کسی را آزاد کنند. خواستار همکاری ایران، ترکیه، پاکستان، شورای همکاری خلیج فارس، سوریه و مصر در حفظ امنیت منطقه شد. راجع به آینده عراق گفت. تصمیم غربیها و عربها، عراق بدون صدام است. او احتمال انجام کودتایی در عراق، توسط عمال روسیه با توافق آمریکا را مطرح کرد.

عصر در جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی شرکت نکردم. شب آقای [منوچهر] متکی، [معاون بین الملل وزیر امور خارجه] آمد و گزارش سفر به عراق را داد. عراقیها خیلی گرم گرفته اند، ولی به طور قاطع گفته اند که دیگر اسیری از ما ندارند، جز حدود ۵۰۰ نفر که به منافقین [= سازمان مجاهدین خلق] پیوسته اند و یا محکوم به خاطر جرمی شده اند و یا پرونده ای دارند که در دادگاه مطرح است. هیأت، به زیارت عتبات نجف و کربلا و کاظمین رفته بودند و مردم برای آنها ابراز احساسات کرده بودند.

آقای [اسدالله] بیات، نایب رییس مجلس، تلفنی گفت که شورای نگهبان او را برای امتحان جهت نامزدی مجلس خبرگان، روز سه شنبه دعوت نکرده و احتمال می دهد که صلاحیت او را رد کرده باشند. برای حل مشکل استمداد کرد. با آقای [محمد] امامی [کاشانی] صحبت کردم، گفت چند نفری صلاحیت شان رد شده، منجمله ایشان و

پاراس آنها آقای هاشمی رفسنجانی، رییس جمهور محبوب و عزیز، مردی متعهد، صالح، کاردان و شایسته و با سابق علمی بسیار قرار دارد، بزرگترین نعمت است. همه اینها در نتیجه رهبری پیامبرگونه امام (اعلی الله مقامه) و حضرت آیت الله خامنه ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی و مدیریت و قاطعیت ریاست محترم جمهوری و کاردانی مسئولین نظام است. این صداقتها و مدیریتهای صحیح و قاطع و اطاعت و فرمانبری ملت متعهدمان که مایه افتخار جمهوری اسلامی عزیزمان گشت، در آینده نیز استمرار داشته باشد.»



مجمع فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

[سیدعلی اکبر] محتشمی و چند نفر دیگر.

به خانه آمدم. مهدی و فرشته، شام از بیرون تهیه کرده بودند؛ با هم خوردیم.

۱۹ سپتامبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۲۸ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۸ صفر ۱۴۱۱

محسن از رفسنجان تلفن کرد و گفت مهدی برای کمک به ادامه ضبط پسته برود. با مهدی و فرشته صبحانه خوردیم. برای افتتاح سمینار فرماندهان سپاه، به مرکز ستاد سپاه رفتیم. پس از استقبال رسمی نظامی و قرائت پیام رهبری و نوحه خوانی و خیرمقدم [آقای محسن رضایی] فرمانده سپاه، سخنرانی کردم و با تحلیل شرایط جاری و نقش سپاه، بر هوشیاری در شرایط جاری و شرکت در سازندگی کشور تاکید نمودم.

۱ - آقای هاشمی در مجمع بزرگ فرماندهان و مسئولین سپاه سراسر کشور، با توجه به اوضاع حساس منطقه خلیج فارس، پاسداران انقلاب را به هوشیاری و آمادگی جدی فراخواند و گفت: «شرایط منطقه برای ما خیلی روشن نیست و در صورت بروز هر وضعیتی، ما باید کاملا مهیا باشیم و این یک ضرورت جدی است. امیدوارم مجمع



به خانه برگشتم. دکتر [محمدعلی] هادی، [سفیر ایران در امارات متحده عربی] آمد. پیشنهاد داشت فکری برای مرجعیت بعد از آیت‌الله [سید محمدرضا] گلپایگانی بشود. همچنین می‌گفت از صدام بخواهیم که منافقین را تحویل بدهد.

احمد آقا تلفنی گفت که شورای نگهبان، آقای [مهدی] کروبی، [رییس مجلس شورای اسلامی] را برای امتحان، جهت احراز صلاحیت علمی برای نامزدی خبرنگان، دعوت کرده است؛ آقای کروبی حاضر نیست در امتحان شرکت کند و ممکن است طرفداران او، علناً به مبارزه با شورای نگهبان برخیزند؛ از من خواست که برای رفع این مشکل اقدام کنم.

مسئله را تلفنی با رهبری در میان گذاشتم. ایشان هم گفتند دخالتی نمی‌کنند و شفاعت نخواهند کرد، چون موارد متعدد است و نمی‌شود یکی را مستثنی کرد. جمع زیادی از نامزدها دعوت به امتحان شده‌اند؛ جمعی قبول و جمعی رد شده‌اند. آقای [اسدالله] بیات، نتیجه درخواست دیشب خود را تلفنی پیگیری کرد؛ گفتم شورای نگهبان بر سر موضع خود محکم است.

آقایان دکتر ولایتی و [سیروس] ناصری و [علی] خرم آمدند. آقای ناصری مذاکرات با برزان تکریتی در ژنو را گزارش داد. برزان از صحبت‌های طارق عزیز در مذاکره با من ناراضی بوده و به صدام گزارش داده است. از حرف‌های من خیال کرده، ما آمادگی کمک به عراق را با شرایط داریم. صدام پیغام داده بود که هر پیشنهادی در این جهت داریم، مطرح کنیم؛ تاکید کرده که سخاوتمندانه برخورد می‌کنند. گفتم بگوید اول باید

فرماندهان و مسئولین سپاه، گذشته، حال و آینده خود را واقع‌بینانه بررسی کنند. شما فرماندهان و اعضای سپاه و بسیج، یکی از عوامل مهم رسیدن ما به این مقطع پیروزی هستید و شما در پیش خدا و روح امام و رهبری سرفراز می‌باشید. حضور نیروهای مخلص بسیج در صحنه‌های دفاع که از اqtشار مختلف گرد می‌آیند به جنگ ما یک شیوه استثنایی بخشد، شیوه‌ای که ارزان‌ترین، مناسب‌ترین و مستقل‌ترین شیوه‌های جنگی بود. استفاده شما از داوطلبین جنگ، به‌جای افراد موظف، تجربه‌ای ابتکاری بود که برای دیگر کشورها به راحتی قابل استفاده نمی‌باشد، مگر اینکه این کشورها وفاداری و حمایت بی‌دریغ توده‌های مردم از نظام خودشان را داشته باشند. یکی از رموز موفقیت و محبوبیت مردمی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ناشی از ایجاد آرامش و امنیت برای مردم است. شما باید این نقش را حفظ کنید و پیشاپیش حرکت جهادی مردم باشید و در زمان آرامش هم با امکانات انسانی و فنی خود، در خدمت مردم و انقلاب اسلامی قرار بگیرید که این رمز عزت و رضایت خدا از شما می‌باشد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲



سخنرانی در جمع فرماندهان سپاه پاسداران





سناریو و برنامه را به طور کامل بدانیم، سپس مطالب دیگر مطرح بشود. بدون اطلاع کامل به هیچ وجه سرنوشت خودمان را با آن گره نمی‌زنیم.

پنج‌شنبه ۲۹ شهریور ۱۳۶۹ | ۲۹ صفر ۱۴۱۱ | ۲۰ سپتامبر ۱۹۹۰

پیش از ظهر احمد آقا آمد. از برخورد شورای نگهبان نسبت با بعضی از کاندیداهای [مجمع] روحانیون مبارز اظهار نگرانی نمود، به خصوص در مورد آقای [مهدی] کروبسی، [رییس مجلس شورای اسلامی] که دعوت به امتحان شده و او مصمم است نرود و احتمال درگیری و مبارزه بین دو جناح، بر سر این موضوع را جدی می‌داند؛ اصولاً از کم توجهی رهبری به این جناح گله داشت.

عصر دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، تلفنی خواست که موافقت کنم در مراسم استقبال حافظ اسد، رژه هم باشد و توپ هم شلیک شود؛ با رژه موافقت کردم. به دکتر ولایتی گفتم، از ترکیه و عراق بخواهند که سران منافقین را تحویل بدهند و مراسم نورباران و تکبیر را که در هفته جشن پیروزی باید انجام شود، از فردا شب به پس فردا شب منتقل کنند.

تیمسار [سرتیپ منصور] ستاری، [فرمانده نیروی هوایی ارتش] خبر داد، امروز تعداد ۹ فروند میگ ۲۹ از روسیه وارد شده و یکی از آنها اطراف اراک سقوط کرده است. قرار شد خبر سقوط را ندهیم و اگر بتوانند در مانور شب، آنها را شرکت دهند؛ در این شرایط برای دنیا قابل توجه خواهد بود.

جمعه ۳۰ شهریور ۱۳۶۹ | ۳۰ صفر ۱۴۱۱ | ۲۱ سپتامبر ۱۹۹۰

تا ساعت ده و نیم، برای خطبه‌های جمعه مطالعه کردم. به دانشگاه تهران رفتم. خطبه‌ها طولانی شد^۱ و خسته شدم. بعد از ظهر امروز، با اینکه آب سرد بود، از استخر استفاده

۱ - در خطبه اول درباره زندگی امام رضا(ع) و هدف مأمون عباسی از به ولایت‌عهدی رساندن ایشان مطالبی بیان شد. در خطبه دوم به مناسبت هفته دفاع مقدس، شروع و تداوم جنگ و پایان آن تشریح شد و تحلیلی در خصوص



کردم. شب، احمد آقا بدون اطلاع قبلی آمد و گفت مطلع شده تصمیم مجمع روحانیون مبارز بر مبارزه با خط مقابل، در صورت عدم قبول آقای [مهدی] اکروبی، جدی است و از من خواست که کمک کنم. متن نامه‌های من و صدام، امشب از تلویزیون پخش شد.

۲۲ سپتامبر ۱۹۹۰

شنبه ۳۱ شهریور ۱۳۶۹ | ۱ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

صبح به دفترم رفتم. کارها را انجام دادم. برای شرکت در مراسم رژه نیروهای مسلح به مناسبت هفته دفاع مقدس و مراسم جشن پیروزی به میدان آزادی رفتیم. سخنرانی کردم^۱ و

فراوان پیروزی ایران در جنگ تحمیلی ارائه گردید. در بخشی از خطبه دوم چنین آمده است: «ملت ما امروز با همه وجودش احساس پیروزی و ثبات و آرامش می‌کند. در شرایطی که دشمنان ما و شرورهای آتش‌افروز و دیوهای قدرتمند پشت صحنه‌ای که از پشت و رو به ما خنجر می‌زدند، همه احساس ناراحتی و ناامنی و مشکل می‌کنند. این شرورها به‌جان هم افتاده‌اند، البته ما از این وضع راضی نیستیم و دلمان می‌خواهد که هیچ کشوری مورد تجاوز قرار نگیرد و هیچ کس احساس ناامنی نکند و کشورها و منطقه امن باشد و شوک به جامعه جهانی وارد نشود و مردم کار خودشان را انجام دهند و زندگی خودشان را با آرامش ادامه دهند؛ این خواست ما است. اما اعمال سوء و گناهان انسان، یک جایی دامن انسان را می‌گیرد و حساب خدا در دنیا و آخرت هست و مقال و ذره‌ای از اعمال هیچ کس را ترازوی عدل الهی، غلط جواب نمی‌دهد. همه چیز اثر خود را دارد. آنهایی که به ما ظلم کردند، الان خودشان گرفتار ظلم خودشان هستند. همدیگر را تهدید و ناامن می‌کنند، همدیگر را گروگان می‌گیرند، نیش و دندان به یکدیگر نشان می‌دهند و زهر به همدیگر می‌ریزند و منطقه را هم دچار این التهاب کرده‌اند که می‌بینید. ما در این مقطع، باز نقش اسلامی خودمان را انجام می‌دهیم، بدون اینکه هیچ تحت تأثیر ظلم‌ها و کینه‌هایی که به ما کرده‌اند، باشیم. ما در این مقطع، دنبال انتقام جویی و دشمن کشی و حتی سرزنش کردن دشمن هم نیستیم. این مقدار را هم که می‌گوییم به این اندازه می‌گوییم که متوجه بشوند به ملت مظلوم دیگری در آینده ظلم نکنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۱ - آقای هاشمی، ضمن تجلیل از فداکاری‌های نیروهای مسلح در هشت سال دفاع مقدس اظهار داشت: «امروز هفته دفاع مقدس و جشن پیروزی را با اجرای رژه نیروهای مسلح که نوک پیکان این پیروزی هستند، آغاز می‌کنیم. همه آحاد ملت غیور ما در این پیروزی شریک و سهیم هستند، اما سهم نیروهای مسلح با دیگران قابل قیاس نیست. نیروهای مسلح در این راه سهم عمده‌ای از سرمایه‌گذاری انسانی را به خود اختصاص دادند که البته اقتضای کار هم همین است. تعداد شهدا، آزادگان و مجروحین نیروهای مسلح، نسبت به بخش‌های دیگر بیشتر بوده است. ده سال است که پرسنل نیروهای مسلح، به واسطه حضور در جبهه‌های جنگ کمتر به زندگی شخصی خود پرداختند. امروز دوران آسایش بعد از جنگ نیست، زیرا ما هنوز در کنار انبار باروت در منطقه قرار داریم و تجربه گذشته به ما می‌آموزد که هرگونه غفلت در این زمینه موجب پشیمانی خواهد شد. با توجه به شناختی که ما از نیروهای اهریمی در منطقه داریم، لازم است نیروهای مسلح تا برقراری امنیت کامل در منطقه آماده باشند و بتوانند از منافع اسلامی و ملی خود دفاع کنند»



رژه را تحویل گرفتیم. ساعت ده صبح به دفترم برگشتم.

نزدیک ظهر برای استقبال [آقای حافظ اسد]، رییس جمهور سوریه و هیأت همراه به فرودگاه رفتیم؛ با یک ساعت تأخیر وارد شدند. به خاطر مراعات امنیت، از فضای روسیه آمده بودند. بعد از سان و رژه و مصاحبه^۱ ما دو نفر، به سوی مقر مهمانان در کاخ سعدآباد حرکت کردیم. ساعت دو بعد از ظهر به مقر رسیدند و من به دفترم برگشتم.

ساعت پنج بعد ظهر، سوری‌ها پس از زیارت مرقد امام، به دفترم آمدند. ابتدا با حضور آقایان [حسن] حبیبی، [علی اکبر] ولایتی، [عبدالحمید] خدام [معاون اول رییس جمهور]، فاروق الشرح، [وزیر امور خارجه] و حافظ اسد جلسه خصوصی داشتیم و بیشتر دربارهٔ مسأله عراق، کویت و احتمالات آینده حوادث صحبت کردیم که ناتمام ماند و به جلسه خصوصی دیگری موکول شد.

سپس جلسه رسمی و علنی داشتیم. مذاکرات یک ساعت انجام شد و آنها به مقرشان رفتند و برای ضیافت شام به کاخ وزارت خارجه برگشتند که تا ساعت ده شب، مراسم

«بلاکنند» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۱ - آقای هاشمی گفت: «این سفر در موقع بسیار مناسبی انجام می‌شود، زیرا این دیدار با برگزاری هفته جشن‌های دفاع مقدس ایران مقارن است و ما از این بابت خوشحالیم. بسیار بجاست که در مراسم جشن‌های دفاع مقدس، رییس جمهور سوریه نیز شرکت داشته‌اند. این دیدار در حساس‌ترین مقطع تاریخ منطقه روی می‌دهد و تحقیقاً ایران و سوریه می‌توانند بیشترین نقش را در هدایت مسایل منطقه داشته باشند. امیدواریم که این سفر برکات زیادی برای مصالح منطقه و صلح جهانی در بر داشته باشد. ما به آینده خوشبین هستیم و فکر می‌کنیم که بحران کنونی با هوشیاری مردم کشورهای منطقه، پایان خواهد یافت.» سپس آقای حافظ اسد با تشکر از اظهارات برادرانه آقای هاشمی، و میهمان‌نوازی‌های گرم دولت و ملت ایران گفت: «همانگونه که فرمودید، تردیدی در این نیست که هم اکنون چشم جهانیان متوجه دیدار ماست و ما مطمئن هستیم که با بحث و تبادل نظر پیرامون مسایل منطقه، به‌ویژه حوادثی که اخیراً رخ داده است. می‌توان نتایج خوبی که به نفع دو ملت و سایر ملت‌های منطقه باشد، بدست آورد. ما با ارزیابی جناب‌عالی از اوضاع منطقه، کاملاً موافقیم و معتقدیم که ژاندارم مورد اعتماد آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها در منطقه، بدون شک رژیم صهیونیستی است و رژیم اشغالگر قدس غیر از آنچه تا به حال بدست آورده است، مطامع دیگری نیز در منطقه دارد. از نظر ما توسعه طلبی و حضور بیگانگان در منطقه مردود است و همان‌گونه که بارها گفته‌ایم امنیت منطقه باید توسط کشورهای آن تأمین شود و بیگانگان نباید کمر بند امنیتی منطقه باشند. ما فکر می‌کنیم، این خواست همه نیروهای مردمی منطقه است و بیگانگان نمی‌توانند در برابر این منطقه بایستند و به اعتقاد من، آنها می‌دانند که این یک دیدگاه مشترک بین ایران و سوریه است.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

طول کشید. بعد از سخنرانی من^۱ و حافظ اسد، هنگام شام خوردن، مذاکرات مهمی درباره مسایل عراق داشتیم؛ باز هم ناتمام ماند. حافظ اسد شام نخورد، با اینکه همراهان خودش شام مخصوص او را تهیه کرده بودند؛ گفت اصلاً گوشت نمی خورد. شب در دفترم ماندم.



استقبال از حافظ اسد رئیس جمهور سوریه

۱ - آقای هاشمی در مراسم میهمانی شام که به افتخار آقای حافظ اسد ترتیب یافت، ضمن خوشامدگویی به ایشان و هیأت همراه گفت که حضور ایشان و هیأت بلندپایه سوری در جشن دستاورد ده سال مقاومت و هشت سال دفاع خونین ملت ایران، این جشن و حضور را معنادارتر کرده است. ایشان با اشاره به روابط برادرانه دو کشور گفت: «جمهوری اسلامی ایران، با عنایت به معتقدات اسلامی و خصوصیات اخلاقی سرچشمه گرفته از دین حنیف، تحکیم پیوندهای مودت آمیز با برادران را یکی از اصول مورد تأکید خود می داند. ملت ما بخصوص از تقویت هر چه بیشتر مبانی دوستی و برادری با کشور مسلمان سوریه که در حساس ترین لحظات تاریخ جمهوری اسلامی ایران از مواضع عادلانه ما دفاع کرده است، استقبال می کند. در خصوص تجاوز غیرقابل توجیه دولت عراق به کویت، جمهوری اسلامی ایران، ضمن پیشقدمی در محکومیت اشغال کویت توسط عراق و تأکید بر لزوم خروج نیروهای عراقی از کویت، بنا به ملاحظات ژئوپولیتیکی و ارتباط مستقیم تحولات جاری در خلیج فارس با ایران که طولانی ترین ساحل را در این آبراه بین المللی دارد، اعلام داشته که تغییرات در وضعیت جغرافیایی منطقه را نمی پذیرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



جمهوری اسلامی ایران
سازمان برنامه و بودجه

بسمه تعالی

بخشنامه به کلیه وزارتخانه ها ، سازمانها ، موسسات دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی استاندارهای سراسر

کشور

کلیه وزارتخانه ها ، سازمانها ، موسسات و شرکتهای دولتی ، نهادهای انقلاب اسلامی ، بانکها ، شرکتهای بیمه ، وزارت نفت و شرکتهای تابعه ، موسسات و شرکتهای کارخانجات ملی شده و دارای مدیریت دولتی و تحت پوشش موسسات دولتی ، شهرداریها و موسسات تابعه یا وابسته به آنها و کلیه شرکتهای موسساتیکه به نحوی از بودجه عمومی دولت استفاده مینمایند و مداره آنها و موسسات و آگاداری دولت به موسسات فرهنگی و خیریه و عام المنفعه و همچنین موسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است ، مکلفند آزادگان معرفی شده از سوی ستاد رسیدگی به امور آزادگان در مرکز و واحدهای تابعه یا نمایندگیهای مربوطه در استانها را هرگاه در یک ماه پس از معرفی به استخدام در آورده و حکم استخدام مربوط را صادر نمایند . مقتضی است کلیه اقدامات لازم از قبیل تامین اعتبار ، ایجاد پست یا شغل سازمانی و غیره بهداز بکارگیری آزاده انجام گیرد . ستاد امور آزادگان مکلف است تا پایان سال جاری کلیه آزادگان متقاضی را به دستگاههای فوق الذکر معرفی و با پیگیری ، پیشرفت کار را ماهانه به اینجانب گزارش نماید . دستورالعمل اجرایی اداری و استخدامی قانون حمایت از آزادگان را سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به دستگاههای فوق الذکر ابلاغ خواهند نمود .

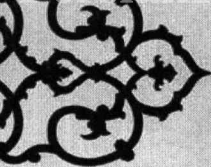
حکیم اکبرهاشمی رفسنجانی

رئیس جمهور

پیوست به :

- سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی کشور جهت اقدامات مساعدتیی لازم برای اجرای این بخشنامه با توجه به وظایف مربوطه .
- ستاد رسیدگی به امور آزادگان جهت توزیع آزادگان در دستگاهها به تناسب حجم کارکنان آنها و هماهنگیهای لازم با سازمان امور اداری و استخدامی کشور براساس قانون استخدام جانبازان و ... مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۷

دستور رئیس جمهور به کلیه سازمان ها و نهاد ها برای همکاری با آزادگان



مهر ۱۳۶۹



شانزدهمین نمایشگاه بین المللی بازرگانان

تهران

۱۰-۱۸ مهر ماه ۱۳۶۹

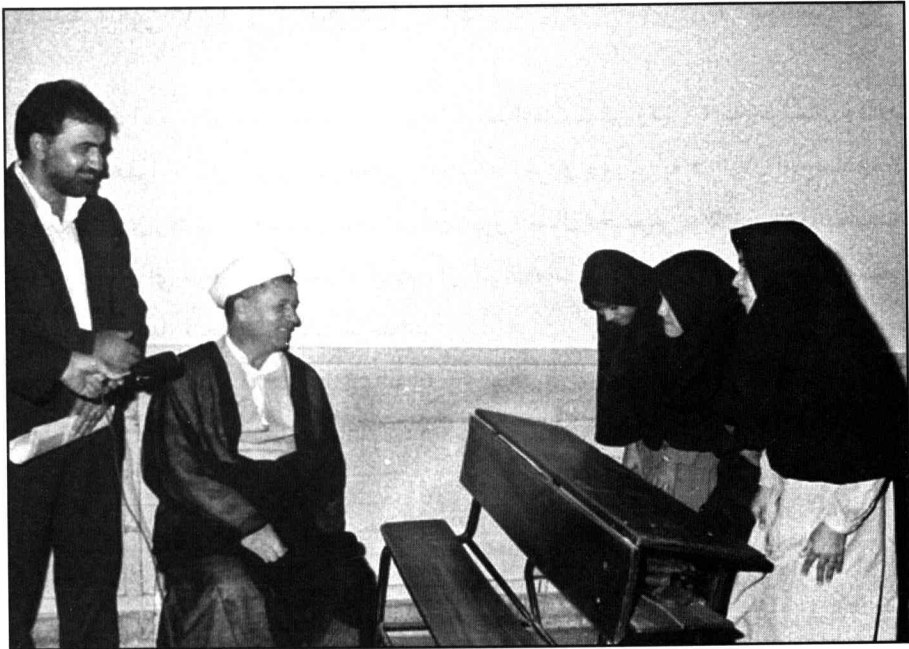
5th. TEHRAN INTERNATIONAL
TRADE FAIR

آقای حافظ اسد^۱، [رییس جمهور سوریه] و همراهان برای زیارت به خراسان رفتند. اول وقت، همراه [آقای محمدعلی نجفی]، وزیر آموزش و پرورش به هنرستان امام صادق (ع) در خیابان ری رفتیم. زنگ مدرسه را برای شروع سال تحصیلی ۱۳۷۰-۱۳۶۹ به صدا درآوردیم و برای محصلان صحبت کردم^۲. از کارگاه‌ها بازدید کردم؛ هنرستان وسیعی است. اتریشی‌ها، پنجاه سال پیش ساخته‌اند.

از آنجا به مدرسه راهنمایی دخترانه معراج واقع در خیابان سهروردی رفتیم. از سه کلاس بازدید کردم و با معلم‌ها صحبت کردم؛ بازدید سرزده بود. خوشحال شدند. مردم

۱ - حافظ الاسد (۱۳۰۷-۱۳۷۹)، رییس جمهور فقید سوریه، در سال ۱۹۳۰ در «قرداحه» واقع در استان لاذقیه به دنیا آمد. پس از طی تحصیلات مقدماتی وارد دانشکده افسری شد و در نیروی هوایی سوریه به درجه ژنرال رسید. پس از طی مقاماتی چون وزیر دفاع و فرمانده نیروی هوایی، نخست‌وزیری و دبیر کلی حزب بعث، از ماه مارس ۱۹۷۱ میلادی، پس از انجام کودتایی، رییس جمهور سوریه شد. آقای اسد، سیاست آشتی‌جویانه‌ای را با اعراب دنبال می‌کرد و به دنبال گسترش اتحاد دنیای اسلام و عرب در برابر دشمنان خارجی بود. او در جنگ تشرین بین اعراب و اسرائیل، توانست قسمت‌هایی از بلندی‌های جولان را آزاد کند. حافظ اسد، روابط خوبی با جمهوری اسلامی ایران داشت و در طول هشت سال دفاع مقدس، در کنار ایران ایستاد. حافظ اسد در روز ۱۰ ژوئن ۲۰۰۰، هنگام مکالمه تلفنی با امیل لحدود، رییس جمهور لبنان، بر اثر حمله قلبی، در سن ۶۹ سالگی درگذشت. پس از وی، پسرش آقای بشار الاسد، رهبری حزب بعث و ریاست جمهوری سوریه را بر عهده گرفت.

۲- ایشان ضمن گرامیداشت خاطره رشادت‌ها و ایثارگری‌های شهدای دانش‌آموز در طول جنگ تحمیلی، مهمترین وظیفه دانش‌آموزان را تحصیل دانست و از آنان، به‌عنوان سرمایه‌های ارزشمند، امید اسلام و آینده کشور، خواست همه چیز را تحت تأثیر و تحت الشعاع تحصیل خود قرار دهند. آقای هاشمی همچنین ضمن تشکر از خدمات و نقش بی‌نظیر معلمان در پرورش استعدادها و سرمایه‌های انقلاب گفت: «معلمان، تعلیم و تربیت و پرورش کسانی را بر عهده دارند که برای آینده بشریت و ملت مسلمان و بزرگ ایران، مرکز خیر و برکت خواهند بود». ایشان، مسئولیت مدیران ادارات آموزش و پرورش، مراکز آموزشی و مدارس را حائز اهمیت خاصی توصیف کرد و از دانش‌آموزان خواست که معلمان و مدیران خود را همچنان به‌عنوان دوست صمیمی و پدری مهربان در نظر بگیرند. رییس جمهور در بخش دیگری از سخنان خود، به بهای زیادی که در نظام جدید آموزشی برای تحصیلات فنی و حرفه‌ای در نظر گرفته شده است، اشاره کرد و گفت: «در بررسی‌هایی که به عمل آمده است، نیروهای علاقمند به کار و تلاش و دارای افکار و احساسات اجرایی و خدمت به مردم، به‌وفور در مراکز فنی و حرفه‌ای دیده می‌شوند و این سرمایه عظیم می‌تواند در عمل، بخش مهمی از گرفتاری‌های مردم را برطرف کند، لذا تشخیص داده شد که راه آنان برای رسیدن به مدارج اعلا تحصیلات فنی و حرفه‌ای باز شود، تا بتوانند قدرت و استعداد، تکامل و ترقی خود را به ظهور برسانند». رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



سخنرانی در مراسم آغاز سال تحصیلی ۷۰ - ۱۳۶۹





محل هم جمع شدند و اظهار احساسات گرم نمودند. به دفترم برگشتیم. تا ظهر کارها را انجام دادم.

با آقای [محمد] امامی [کاشانی، عضو شورای نگهبان] درباره انتخابات [مجلس] خبرگان صحبت کردم. بیست نفر از نامزدها که [به نحوه احراز صلاحیت] معترض بودند، در انتخابات شرکت نکرده‌اند و مشکل درست شده است.

عصر به دفتر آیت الله خامنه‌ای رفتم. درباره انتخابات مجلس خبرگان، مذاکرات با سوری‌ها و مسایل دیگر مذاکره کردیم. حافظ اسد از مشهد مراجعت کردند و به دیدن ایشان آمدند. من استقبال کردم. یک ساعت مذاکره داشتند. آنها به محل اقامت رفتند و من به دفترم برگشتم.

ساعت هفت بعد از ظهر، به سعدآباد رفتم و تا ساعت ده و نیم شب، مذاکرات خصوصی داشتیم درباره احتمال سقوط صدام، احتمال تجزیه عراق، احتمال روی کار آمدن دولت آمریکایی در عراق و راه‌های مقابله با هر یک از احتمالات، آترناتیو [= جایگزین] دولت عراق و کیفیت گرفتن خسارات جنگ برای ما و همچنین در خصوص مذاکرات [جیمز بیکر]، وزیر امور خارجه آمریکا با سوری‌ها، مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. قرار شد برای بحث‌های لازم، یک روز اقامت در ایران را اضافه کنند. شام خوردیم و به خانه آمدم. مهدی و فرشته در خانه بودند.

۲۴ سپتامبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۲ مهر ۱۳۶۹ | ۳ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

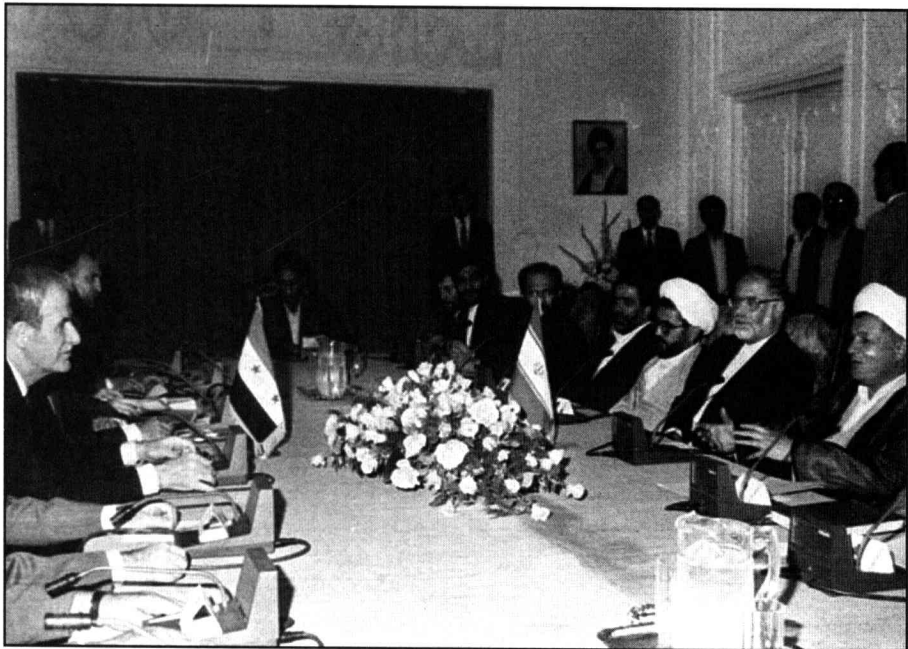
به دفترم رفتم. به خاطر حضور مهمان‌های سوری در ایران، برنامه ملاقات نداشتیم. کارهای جاری را انجام دادم و گزارش‌ها را دیدم. با تهدید دو پهلوی عراق، امروز قیمت نفت بالا رفته و از چهل دلار در هر بشکه گذشته؛ این قیمت، در ده سال اخیر بی سابقه است.

دکتر حبیبی، [معاون اول رییس‌جمهور] آمد. راجع به مذاکرات با سوری‌ها و کارهای جاری صحبت شد. ظهر محسن آمد. گزارش سفر به نوق [رفسنجان]، برای ضبط پسته‌ها را

۱ - جیمز بیکر، وزیر امور خارجه وقت آمریکا، پیش از سفر حافظ اسد، رییس‌جمهور سوریه به تهران، در دمشق با ایشان ملاقات و گفت و گو کرده بود.



ملاقات رئیس جمهور سوریه با رهبر معظم انقلاب اسلامی





امضای یادداشت تفاهم میان جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه





داد؛ یاسر در کشکوئیه پسته‌ها را جمع می‌کند. قرار شد مهدی برای تکمیل کار محسن برود؛ حدس می‌زند مجموعاً در نوق و کشکوئیه ۱۵ تن پسته داشته باشیم.

عصر هیأت سوری برای دور دوم ملاقات آمدند. ابتدا خصوصی صحبت کردیم؛ بیشتر درباره ملاقات حافظ اسد با آقای [سیدمحمدباقر] حکیم و مسایل معارضین عراقی که احتمالاً آلترناتیو صدام بشوند. در مذاکرات رسمی، صحبت‌ها تعارف گونه و تشریفاتی بود. سپس معاونان من، آقایان [مسعود روغنی] [زنجان]، [معاون رییس جمهور و رییس سازمان برنامه و بودجه] و [حمید امیرزاده]، [معاون اجرایی رییس جمهور]، تفاهم نامه‌ها را در حضور ما، با طرف‌های سوری امضا کردند.

سرشب آقای [عبدالله] [نوری]، [وزیر کشور] آمد. توصیه داشت کمک کنم که شورای نگهبان، برای احتراز از درگیری با رادیکال‌ها، سخت‌گیری نکند؛ آقای [احمد] آذری [قمی]، تلفنی برعکس این را خواست.

شب تا ساعت یازده، با سوری‌ها، مذاکره داشتیم و شام خوردیم. درباره لبنان، اردن، اسرائیل، وضع گاز و نفت سوریه، مسایل متفرقه، متن بیانیه مشترک و تشکیل هیأت عالی هماهنگی همکاری‌ها، مذاکره و تصمیم‌گیری شد. مجموعاً مذاکرات دوستانه و توأم با

۱ - آیت الله احمد آذری قمی (۱۳۰۳ - ۱۳۷۷)، از شاگردان امام خمینی و یکی از بنیانگذاران جامعه مدرسین حوزه علمیه قم بود. ایشان جزو طلاب مبارزی بود که در دوره استبداد پهلوی، به همراه چند تن دیگر، از جمله آقای هاشمی، گروهی را تحت عنوان «اصلاح حوزه» تشکیل داده بودند. کشف اساسنامه این گروه انقلابی در کتابخانه آقای آذری، باعث دستگیری و حبس آقای هاشمی شد. ایشان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی سمت‌های مختلفی از جمله عضو مجلس خبرگان قانون اساسی، عضو شورای بازنگری قانون اساسی، نماینده قم در دوره دوم مجلس شورای اسلامی، نماینده دوره‌های اول و دوم مجلس خبرگان رهبری داشت و از مؤسسين روزنامه رسالت بود. آقای آذری قمی در دهه اول پس از انقلاب، به عنوان یکی از سردمداران جناح راست و از منتقدان حضرت امام (ره) شناخته می‌شد. ایشان در جلسه رأی اعتماد به دوره دوم نخست‌وزیری مهندس موسوی، در نطق مخالف خود در انتقاد از اصرار امام برای معرفی آقای موسوی، دستورات ولی فقیه را به احکام ارشادی و مولوی تقسیم کرد و با توجه به اینکه ولی فقیه در برابر نمایندگان مجلس به جز توصیه و نصیحت، اختیار دیگری ندارد، این حکم را ارشادی دانست. آقای هاشمی در مورد نطق مخالف او، در کتاب «به سوی سرنوشت» نوشته است: «آقای آذری قمی در مورد تأیید امام از دولت، اظهارات بدی کرد که خالی از اهانت به امام نبود و در مجلس مورد اعتراض قرار گرفت». انتقادات آقای آذری از تصمیمات دولت و نظرات امام، در مقاله‌هایش در روزنامه رسالت نیز بازتاب داشت و به موضوع جنجال برانگیزی تبدیل شده بود، تا جایی که حضرت امام در سال ۱۳۶۳ دستور عدم ارسال روزنامه رسالت به جبهه را برای جلوگیری از تضعیف روحیه رزمندگان صادر کردند. بعد از رحلت امام (ره)، او اغلب در انزوا بود. وی در ۱۱ بهمن ۱۳۷۷ درگذشت.

تفاهم بود. دیر وقت به خانه آمدم و خوابیدم.

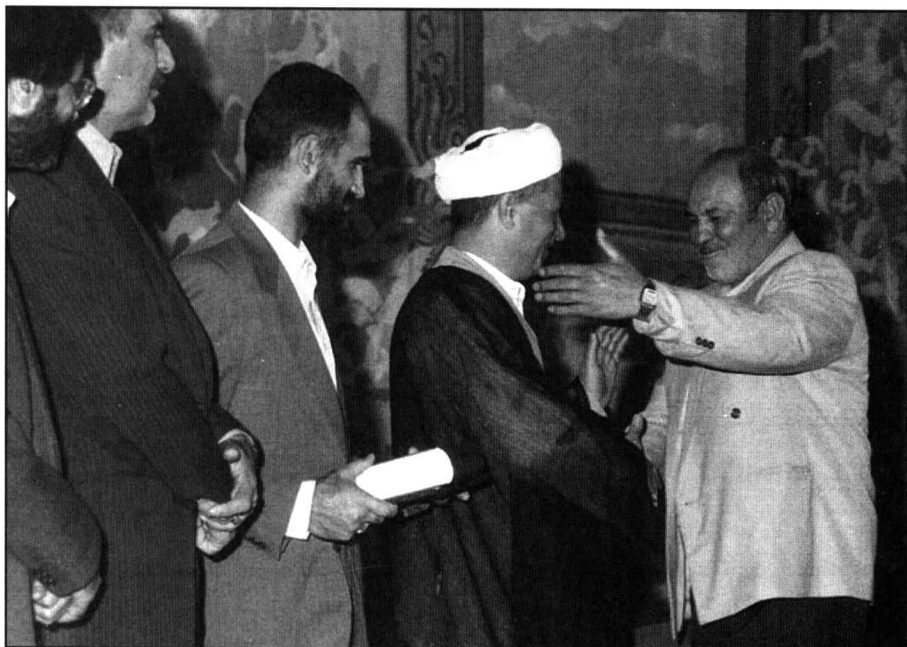
۲۵ سپتامبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۳ مهر ۱۳۶۹ | ۴ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

صبح، لوح تقدیر استادان و دانشجویان ممتاز را امضا کردم. ساعت هشت و نیم به دانشگاه تهران رفتیم. در مراسم آغاز سال تحصیلی دانشگاه‌ها. به دستور اکید من، برخلاف سال‌های گذشته، دو وزارت «فرهنگ و آموزش عالی» و «بهداشت و درمان» با هم جشن گرفته بودند.^۱ انجمن‌های اسلامی هم بیانیه خودشان را قبل از خواندن، به تصویب رساندند. با قرآن، سرود، گزارش، اعطای جوایز و صحبت من^۲، برنامه تمام شد. از آنجا برای

۱- مراسم آغاز سال تحصیلی برای دانشگاه‌های علوم پزشکی و سایر دانشگاه‌ها، جداگانه برگزار می‌شد که حضور رئیس‌جمهور در یکی و عدم حضور در مراسم دیگری، منشاء حرف و حدیث و اختلاف می‌شد.

۲- در بخشی از این سخنرانی آمده است: «تردید ندارم اساسی‌ترین بخش جامعه ما دانشگاه است که می‌تواند امروز و آینده جامعه را ترسیم کند. اگرچه طی سال‌های جنگ، به اندازه کافی نتوانستیم به آن توجه کنیم و اگرچه تحصیل هنوز در حد استاندارد فراهم نشده است و از نظر امکانات و در سطح مطلوب نیستیم، ولی نظام، سرمایه‌گذاری در این راه را با تلاش جدی دنبال می‌کند. دنیا نباید ما را از راه صدور نفت بشناسد. تحصیل در کشور ما باید به صورتی درآمدی که بتوانیم به‌عنوان یک کشور اسلامی، در ارائه شخصیت‌های علمی و برگزیده به‌جهان، برای همه الگو باشیم. بحمدالله در جهت تأمین نیازهای دانشگاه‌ها مشکلی نداریم، به‌ویژه اینکه رهبر معظم انقلاب اسلامی، به‌عنوان رئیس‌شورای انقلاب فرهنگی و بنده نیز سال‌ها در این شورا حضور داشته‌ایم و به نیازها و امکانات و استعداد‌های دانشگاه آگاهی کامل داریم.» آقای هاشمی، با اشاره به ظهور استعداد‌های فراوان در میان زنان دانشجو و کسب رتبه‌های ممتاز توسط این قشر اظهار داشت: «استعداد زنان کشور، در رژیم گذشته صرف تجمیل‌پرستی می‌شد، اما امروز صرف تحصیل می‌شود و بحمدالله نتایج ارزشمندی داشته است.» ایشان با اشاره به سهمیه رزمندگان و خانواده معظم شهدا در دانشگاه‌ها، اظهار داشت: «اختصاص سهمیه به‌این عزیزان، به این دلیل است که بیشترین خدمت را به کشور کرده‌اند. این امر نشانه عدالت‌خواهی و قدرشناسی دانشگاهیان از سرمایه‌گذاری انسان‌ها است.» آقای هاشمی، با تأکید بر حفظ سلامت اخلاقی و عقیدتی دانشگاه‌ها اظهار داشت: «صالح‌ترین اساتید و دانشجویان در دانشگاه‌های ما مشغول تدریس و تحصیل هستند و هرچه این قشر به اخلاق پسندیده مزین شود تأثیر آن بر جامعه گویاتر خواهد بود. تا زمانی که ابهت و عظمت استاد در دل شاگرد نباشد، علم پیشرفت نمی‌کند و ارزش علم در برخورد دانشجو و استاد متبلور می‌شود. همچنین دانشگاهیان، منتقل‌کننده نظم و انضباط و ضوابط به‌جامعه هستند و نباید ضوابط مدیریت در دانشگاه‌ها نقض شود. هر مقدار که محیط دانشگاه‌ها منظم‌تر باشد، به نفع اساتید، دانشجویان و کشور است. اساسی‌ترین کار دانشگاه‌ها تحقیق است و روز به روز باید سرمایه‌گذاری در این زمینه بیشتر شود تا ان‌شاءالله کار تحقیق در کشور سامان بگیرد، زیرا کشور بدون تحقیق همیشه وابسته خواهد بود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی و فسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



اهدای جوایز دانشگاهیان

بدرقه هیأت سوری به سعدآباد رفتیم^۱. با آقای حافظ اسد در یک ماشین به سوی فرودگاه [مهرآباد] حرکت کردیم. در راه، حافظ اسد ملاقات و مذاکره خود با صدام را مفصل نقل کرد که در سال ۱۹۸۶، یک جلسه سیزده ساعته در آمان [پایتخت اردن] داشته‌اند و بالاخره درخواست صدام را رد کرده و نپذیرفته که از حمایت ایران در جنگ با عراق دست بردارد.

در پاریس جمهوری، مصاحبه^۲ مشترک داشتیم. پس از بدرقه رسمی، با سان و رژه

۱ - آقایان عبدالحلیم خدام، معاون رئیس جمهور سوریه، فاروق الشَّرع، وزیر امور خارجه، محمد العمادی، وزیر اقتصاد و بازرگانی، محمد خربه، وزیر کشور و صباح بقچه‌چی، وزیر برنامه‌ریزی و چند تن دیگر از مقامات بلندپایه کشوری و لشکری سوریه از جمله همراهان آقای حافظ اسد بودند که توسط آقایان دکتر حبیبی، معاون اول رئیس جمهور، اکبر ترکان وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، عبدالله نوری وزیر کشور، حمید میرزاده و مسعود روغنی زنجانی، معاونین رئیس جمهور و گروهی از مقامات کشوری و لشکری کشورمان بدرقه شدند.

۲ - آقای حافظ اسد، رئیس جمهور سوریه پیش از ترک تهران در گفت‌وگویی با خبرنگاران نتایج سفرش به جمهوری اسلامی ایران را بسیار سودمند خواند و گفت: «من فکر نمی‌کنم در دیدارهای دوستانه‌ای که در جمهوری اسلامی ایران داشته‌ایم، مساله‌ای از مسایل منطقه بررسی نشده باشد و دیدار من با آقای هاشمی رفسنجانی، متعدد و مفید بود و در دیداری که با حضرت آیت الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی داشتیم، روحیه و علاقمندی حاکم بود».

ساعت ۱۳ رفتند و ما هم به دفتر برگشتیم.

عصر کارهای دفتر را انجام دادم. سرشب آقای [احمد] جنتی، [عضو شورای نگهبان و رییس سازمان تبلیغات اسلامی] آمد. درباره انتخابات مجلس خبرگان گفت و برای [سازمان تبلیغات اسلامی] استمداد کرد. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. کیفهای تخلف از قانون کار در دستور بود. دیروقت به دفترم رفتم و خوابیدم.

پلاو مسایل دوجانبه بررسی شد. ایشان با اشاره به اینکه در دیدارهایش با آقای هاشمی، اوضاع خلیج فارس، لبنان و حمله عراق به کویت بررسی شد و توافق کامل دوطرف درباره این مسایل به دست آمد، گفت: «حضور نیروهای بیگانه در منطقه باید پایان یابد و ما با تمام توان، برای خارج کردن لبنان از رنجها تلاش می‌کنیم.» آقای حافظ اسد، با اشاره به اینکه سفرش به ایران، اثر مثبت و مهمی در روابط ایران و سوریه خواهد داشت گفت: «من در انتظار دیدار آقای هاشمی رفسنجانی از سوریه هستم.» رییس‌جمهور سوریه، درباره علت تمدید سفرش به ایران گفت: «چون موضوع‌های مورد بحثی که با آقای هاشمی رفسنجانی داشتیم، بسیار گسترده بود و برای پرداختن به آنها به وقت بیشتری نیاز بود، از این رو مدت دیدار من از ایران تمدید شد.» یکی از خبرنگاران از آقای حافظ اسد پرسید، آیا موضع سوریه در مورد حضور نیروهای بیگانه در منطقه با ایران یکسان است که ایشان به این سؤال پاسخ مثبت داد. آقای حافظ اسد افزود: ما بر این باور هستیم که حمله به کویت موجب حضور نیروهای بیگانه در منطقه شد و بنابراین نمی‌توانیم کسی را که علت و باعث حضور نیروهای خارجی در منطقه بوده است، ببخشیم. ما نه خواهان تجاوز و نه خواهان حضور نیروهای بیگانه در منطقه هستیم و باید واقع بین باشیم. حافظ اسد با اشاره به اینکه عامل دست یافتن به نتایج مثبت اطمینان دو کشور بوده است، همچنین بر همکاری وسیع‌تر اعراب و ایران تأکید کرد و با اشاره به جنگ تحمیلی گفت: «ما، در طول سال‌های گذشته همواره می‌گفتیم که این جنگ باید متوقف و دوستی مستحکمی میان اعراب و ایران برقرار شود و این به صلاح ایران، اعراب و منافعی است که اعراب به آن ایمان دارند و روابط اعراب و ایرانیان، می‌تواند سمبلی برای مسلمانان جهان باشد.» ایشان همچنین از توقف جنگ ابراز خوشحالی کرد و گفت: «امیدواریم آینده را با ساختن یک جبهه عربی ایرانی و جبهه اسلامی فراهم آوریم و از منافع و خواسته‌های خود دفاع کنیم.» آقای هاشمی نیز در مورد طرح مساله جایگزینی یک نیروی منطقه‌ای به جای نیروهای بیگانه در منطقه خلیج فارس در مذاکرات دو کشور ایران و سوریه پاسخ داد: «ما در این مورد به تصمیم مشخص رسیده‌ایم.» یکی از خبرنگاران از آقای هاشمی پیرامون همراه داشتن پیامی از آمریکا برای تهران توسط رییس‌جمهور سوریه پرسید که ایشان با خنده گفت: «آمریکایی‌ها نمی‌توانند آنقدر پررو باشند که پیام خود را به آقای حافظ اسد بدهند که برای ما بیابورند. ما حرف برای گفتن بسیار داریم.» یکی از خبرنگاران از ملاقات حافظ اسد و جیمز بیکر و انعکاس این ملاقات در مذاکرات تهران از رییس‌جمهور پرسید که آقای هاشمی گفت: «ایشان شرح مذاکرات خود را با بیکر داده‌اند و این مسایل چیزی نبود که به بحث ما مربوط شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



۲۶ سپتامبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۴ مهر ۱۳۶۹ | ۵ ربیع الاول ۱۴۱۱

در اخبار آمد که شورای امنیت [سازمان ملل]، قطعنامه دیگری مبنی بر تحریم هوایی عراق تصویب کرده است که با این مصوبه، محاصره عراق کامل می‌شود. آقای [حسین] [محلوجی]، [وزیر معادن و فلزات] آمد. برای سفر به آفریقا و روسیه مشورت کرد و گزارش کار تولید فولاد را داد. همچنین درباره واگذاری اسکله در بندرعباس به کره جنوبی مشورت کرد؛ گفتم ابتدا با سازندگان داخلی موضوع را در میان گذارد. اجازه تعویض مدیرعامل ذوب آهن اصفهان را گرفت.

آقای [عبدالله] [نوری]، [وزیر کشور]، همراه با آقای [رسول] [زرگر]، معاون عمرانی اش آمدند. گزارش وضع شهرداری‌های کشور را دادند. از ۵۲۰ شهرداری در سطح کشور، حدود یک چهارم محروم هستند و کمک می‌خواهند؛ بقیه فعال شده‌اند و با نشاط دارند کار می‌کنند. با درآمد عوارض شهرداری، کار زیباسازی شهرها شروع شده است.

آقای [محمد] [سعیدی کیا]، [وزیر راه و ترابری] و معاونان، برای استجازه بالا بردن تعرفه بلیت راه آهن و اتوبوس‌ها و استمداد برای مدرن کردن راه آهن جنوب آمدند. عصر، محسن برای گزارش بازرسی در مورد کارهای تعزیرات حکومتی آمد.

در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. آثار تغییر ساعات کار ادارات را بررسی کردیم. جمعی ناراضی‌اند، ولی بنا شد ادامه دهیم. [به مناسبت هفته دفاع مقدس]، مقابل دفتر آتش‌بازی شد. شب به خانه آمدم. اعظم و محسن غذا آورده بودند. محسن، گزارش شفاهی از وضع تولید مرغ و شوینده‌ها داد؛ نظرش این است که این اقلام، رفته رفته آزاد شوند. آقای [محسن] [نوربخش]، [وزیر امور اقتصادی و دارایی]، از واشنگتن تلفنی گفت آقای تورگوت اوزال، رئیس جمهور ترکیه، از او خواسته که ملاقات داشته باشند؛ موافقت کردم.

۲۷ سپتامبر ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۵ مهر ۱۳۶۹ | ۶ ربیع الاول ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. در ترافیک مقداری معطل شدم. فرمانده سپاه در لبنان

آمد. گزارش کار و ساخت سلاح را داد و برای اعتبارات بیشتر استمداد کرد. مسئولین حزب الله لبنان آمدند^۱ و پیروزی های اخیر را تبریک گفتند. مدیران صنایع سنگین آمدند. [آقای هادی نژاد حسینیان]، وزیر [صنایع سنگین] گزارش داد. من صحبت کردم^۲.

آقای [سید محمود] دعایی، همراه جمعی از ادبا و شعرای تاجیکستان شوروی آمدند. ریاست هیأت با یک خانم مسلمان و شاعر تاجیکی است که نماینده مجلس هم هست. آنها فوق العاده علاقه مند به ایران و زبان فارسی هستند و گفتند اگر می دانستیم به حضور رییس جمهور ایران می رسیم، کوه بدخشان را برای هدیه می آوردیم.

آقایان [مسعود روغنی] [زنجان]، [رییس سازمان برنامه و بودجه] و [اکبر] [ترکان] [وزیر دفاع]، برای بررسی نیازهای بودجه ای نیروهای مسلح آمدند. بحث بر سر مقدار و مبلغ جیره غذایی است که مورد اختلافشان است؛ قرار شد بررسی کارشناسی شود.

دکتر [حسن] [روحانی] آمد. درباره برنامه شورای عالی امنیت ملی و نتایج سفر حافظ اسد صحبت شد. گفت جمعی از نمایندگان در مجلس، به شدت از عدم قبول آقای [مهدی] [کروبی] و همفکران شان در نامزدی برای مجلس خبرگان ناراحت اند و درگیری با

۱ - شیخ «صبحی طفیلی»، دبیرکل جنبش حزب الله لبنان، به همراه جمعی از اعضای این جنبش با آقای هاشمی دیدار و گفت و گو کردند. در این دیدار شیخ صبحی طفیلی، پیروزی های اخیر جمهوری اسلامی ایران را به رییس جمهور و مردم ایران تبریک گفت و این پیروزی ها را پیروزی مردم مسلمان لبنان خواند.

۲ - آقای هاشمی گفت: «عامل اصلی پیشرفت مملکت، تقویت بخش صنعت است که این مهم در برنامه های دولت از اولویت خاصی برخوردار می باشد. من به آینده صنعت کشور خوشبین هستم. واحدهای صنعتی، با نوسازی و به کارگیری تکنولوژی پیشرفته، باید ساختار تولید را اصلاح کنند تا بتوانند در توسعه کشور، نقش اصلی را ایفا نمایند. صنایع کشور ما، از مواد اولیه و انرژی کافی و ارزان برخوردارند و باید تلاش نمایند، علاوه بر بازار تضمین شده داخلی، وارد بازارهای بین المللی شوند و با تقویت صادرات صنعتی، به رقابت با سایر تولید کنندگان خارجی بپردازند. رفع برخی از مشکلات و موانع، زمینه کار و تلاش را برای واحدهای صنعتی کالاً فراهم آورده است. ما قصد نداریم، تکنولوژی صنعتی را همواره از خارج وارد کنیم. واحدهای صنعتی، با همکاری تنگاتنگ با مراکز دانشگاهی، می بایست در جهت تحقیقات صنعتی گام بردارند. همکاری دانشگاه ها و واحدهای صنعتی را، ما در دوران جنگ تحمیلی دیده ایم و واحدهای صنعتی باید کماکان امکانات اجرایی خودشان را در اختیار مراکز آموزش عالی قرار دهند و از امکانات تحقیقاتی آن مراکز نیز متقابلاً استفاده نمایند. سیاست گذاران صنعت کشور همچنین باید زمینه مشارکت مردمی را کاملاً مهیا نمایند و اداره آن بخش از کارها را که مردم، توان اجرای آن را دارند، به آنها واگذار نمایند. جلب مشارکت و همکاری مردمی که در دوران انقلاب، بهترین تجربه و آزمایش برای وفاداری را ارائه داده اند و پرافتخارترین برگ های زرین تاریخ این کشور را رقم زده اند، از مهمترین وظیفه مدیران واحدهای صنعتی است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



شورای نگهبان را شروع کرده‌اند.

بیست و پنج نفر از سران اخوان المسلمین، فعال در کشورهای عربی و اسلامی، [به سرپرستی آقای عبدالرحمن خلیفه، رهبر اخوان المسلمین اردن]، آمدند. به عربستان سعودی، اردن و عراق هم رفته‌اند. از ما می‌خواهند که برای رفع خطر از عراق در مقابل آمریکا، به صدام کمک کنیم. گفتم عراق و بعضی‌ها قابل اعتماد نیستند و ممکن است وسط راه با آمریکا بسازند و علیه ما وارد عمل بشوند. علاوه بر این، برنامه کار عراق روشن نیست. لازم است برنامه را بگویند؛ چون عراقی‌ها هم به آنها جواب درستی در این باره نداده بودند، حجتی برای ادامه بحث نداشتند و مجاب شدند^۱.

در ملاقات با رهبری، از این جهت که در طول جنگ [هشت ساله با ایران] که عراق با حمایت آمریکا علیه اسلام می‌جنگیده است، چرا چنین اقدامی نکرده‌اند؟ مورد ملامت قرار گرفته بودند. صحبت‌شان جنبه دفاعی داشت. به خانه آمدم. اعظم، [همسر محسن] غذا درست کرده بود.

۲۸ سپتامبر ۱۹۹۰

جمعه ۶ مهر ۱۳۶۹ | ۷ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

فائزه از سفر چین برگشته است. با یاسر صبحانه خوردیم. بیشتر وقت به استراحت و مطالعه گذشت. آخر شب، عفت و فاطمی و همراهان از سفر رسیدند.

۲۹ سپتامبر ۱۹۹۰

شنبه ۷ مهر ۱۳۶۹ | ۸ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای دکتر هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. [آقای بیژن نامدار زنگنه]، وزیر نیرو آمد. گزارشی

۱ - در این دیدار، ابتدا چند تن از اعضای هیات اخوان المسلمین، گزارشی از فعالیت‌های خود را در منطقه ارائه کردند و بر اهمیت نقش جمهوری اسلامی ایران در ارائه راه‌حلی برای مقابله با خطراتی که منطقه را تهدید می‌کند و حمایت از امت اسلامی تأکید کردند، «قاضی حسین امیر» از جماعت اسلامی پاکستان در این دیدار گفت: «ما انتظار داریم، جمهوری اسلامی، در دنیا رهبری حرکت‌های اسلامی و توده‌های مسلمان را به عهده گیرد.»



درباره طرح آبرسانی به قطر داد و اجازه گرفت که برای عقد قرارداد، وارد مذاکره شوند؛ قبول کردم. گزارشی از وضع تولید و مصرف برق در حال حاضر و در طول برنامه‌های اول و دوم داد. گفتم باید تولید برق را به سطحی برسانیم که خاموشی نداشته باشیم و در ساعات پیک از برق‌های اختصاصی و صرفه‌جویی‌ها بهره بگیریم.

دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد. مشاور وزیر امور خارجه کویت آمد و پیام امیر کویت را آورد و از مواضع ما اظهار امتنان کرد و گزارشی از وضع فعلی حکومت داد. آقای [زین العابدین] اقربانی، امام جمعه لاهیجان آمد. خواستار حمایت بیشتر از کشت و صنعت چای شد و از کمک‌های دولت به زلزله زدگان ابراز رضایت کرد.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره وضع اسرا و مسایل جاری منطقه بحث و تصمیم‌گیری شد. شب با احمد آقا مهمان رهبری بودیم. مصوبات شورا مطرح شد که به تأیید رهبری رسید.

دیر وقت به خانه رسیدم. آشیخ محمد هاشمیان در منزل بود. از امتحان شورای نگهبان از ایشان برای نامزدی مجلس خبرگان که در آن مردود شده، شاکه است و خواستار تجدید امتحان شفاهی بود.

۳۰ سپتامبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۸ مهر ۱۳۶۹ | ۹ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [جلیل] بشارتی، مسئول دفتر مناطق محروم آمد و اجازه اختصاص اعتبار ماشین آلات برای چند طرح گرفت. وزیر صنایع عمان آمد. درباره توسعه روابط صحبت شد. اخوی محمد، [رییس سازمان صدا و سیما] آمد و برای نیازهای صدا و سیما اعتبار اضافی خواست.

نمایندگان رهبری در دانشگاه‌ها آمدند؛ سمینار دارند. آقای [احمد] جنتی از سوی آنها حرف زد و من مفصلاً صحبت کردم^۱. [آقای نعمت زاده]، وزیر صنایع آمد. گزارش

۱ - ایشان در دیدار با اعضای شورای مرکزی نمایندگان رهبر معظم انقلاب در دانشگاه‌ها و مسئولان دفاتر نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌های سراسر کشور، با تأکید بر نقش حساس و محوری روحانیت در حل مسایل و مشکلات دینی و فرهنگی دانشجویان، نمایندگان رهبری را به‌عنوان پایگاه مطمئن روحی در دانشگاه توصیف کرد. آقای هاشمی بالله



پیشرفت تولید را داد و نیازهای ارزی بیشتر را مطرح کرد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت نکردم و کارهای دفتر را انجام دادم.

شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. درباره اقدامات اخیر شورای نگهبان که منجر به مردود شدن جمعی از رادیکال‌ها در نامزدی مجلس خبرگان شده است، مذاکره کردیم. امروز در مجلس اعتراض کرده‌اند و آقای [محسن] قرائتی خبر داد که آقای [هادی] غفاری در مسجدش گفته [مجمع] روحانیون مبارز، تصمیم گرفته‌اند انتخابات را تحریم کنند. نظر آیت‌الله خامنه‌ای این است که این اقدام به ضررشان تمام می‌شود؛ قرار شد که به دو طرف تذکر داده شود. شب به خانه آمدم.

۱۱ اکتبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۹ مهر ۱۳۶۹ | ۱۰ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

ساعت نه صبح به نمایشگاه بین‌المللی تهران رفتیم. با نیم ساعت تأخیر، شانزدهمین نمایشگاه [بازرگانی] را افتتاح کردم. از غرفه‌های صنایع سنگین، غرفه آلمان و غرفه‌های کشاورزی بازدید نمودم؛ از سال‌های گذشته بهتر است. مصاحبه کوتاهی انجام شد!

با اشاره به لزوم همکاری هر چه بیشتر دانشگاهیان و مدیریت دانشگاه‌ها با نمایندگان رهبری، نقش نظارتی نمایندگان ولی فقیه را در امور دینی و فرهنگی دانشگاه‌ها مورد تأکید قرار داد و خطاب به آنان افزود: «مسئولیت روحانیت امروز بیش از هر زمان دیگری است و بهترین دستاورد انتصاب شما به نمایندگی از سوی مقام رهبری در دانشگاه، جوابگویی به نیازهای فکری و روحی و معنوی دانشجویان است. شما باید با برخورد مدبرانه و پدراانه، مرجعی برای حل مسایل سیاسی، اجتماعی، دینی و فرهنگی دانشجویان باشید.» ایشان با مفید توصیف کردن نقش انجمن‌های اسلامی در دانشگاه‌ها، دانشجویان، استادان، مدیران و نمایندگان رهبری را مجموعه‌ای دانست که باید با هماهنگی و همدلی با یکدیگر، رسالت خود را در بازسازی و سازندگی کشور ایفا کنند. رجوع کنید - کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - ایشان در مراسم گشایش شانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی صنعتی تهران اظهار داشت: «یکی از راه‌های خوب آشنا کردن ملل با یکدیگر، ایجاد نمایشگاه‌هاست که کاری است ستودنی. زیرا به‌این ترتیب مشکلات را حل کرده و دل‌ها را به‌هم نزدیک می‌کند. محققان می‌توانند از چنین مجموعه‌ای استفاده کنند و مراکز صنعتی و بازرگانی نیز از آن بهره‌برداری نمایند که این خود یک ضرورت است. کسانی که در این نمایشگاه‌ها شرکت می‌کنند، باید بخل را کنار بگذارند و اجازه دهند از دستاوردهای علمی و فنی آنها، دیگران نیز استفاده نمایند، تا هر کس وارد نمایشگاه می‌شود، برای بالا بردن اطلاعاتش و نیز به منظور معرفی ابتکاراتش، بتواند از آن استفاده کند. کشور ما در شرایطی است

ساعت دو و نیم بعد از ظهر به دفترم رسیدم. عصر در شورای اقتصاد، قیمت تضمینی محصولات کشاورزی را معین کردیم. تا ساعت هشت و نیم شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۱۲ اکتبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۱۰ مهر ۱۳۶۹ | ۱۱ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

تا ساعت نه صبح کارهای دفترم را انجام دادم. آقایان سید محمود مرعشی و [عباسعلی] عمید زنجانی، [فرزند و داماد آیت الله نجفی مرعشی] آمدند. به خاطر مساعدت‌ها در بزرگداشت مراسم درگذشت مرحوم آیت‌الله نجفی مرعشی تشکر کردند و برای تکمیل و اداره کتابخانهٔ ایشان استمداد نمودند؛ قول مساعدت دادم.

[آقای غلامرضا فروزش]، وزیر جهاد سازندگی آمد. از وظایفی که در لایحه تفکیک وظایف به جهاد داده شد اظهار خوشحالی کرد و گفت نیروهای جهادی، بانشاط و امید شده‌اند. برای مصارف ارزی کارهای جهاد در خارج استمداد کرد.

آقای دکتر [سید عباس] پاک‌نژاد، اسیر آزاد شده آمد؛ اول جنگ اسیر شده است. گزارش دوران اسارت را داد و برای شغلی مشورت کرد. [در دوران اسارت]، با دکتر [حبیب] جریری بوده‌اند که او هنوز نیامده است.^۱

چنانچه گرفتار جنگ بود، در حد توان این نمایشگاه را برگزار کرد، منتها امروز برای اولین بار است که با خاطری آسوده‌تر و با توجهی بیشتر، به نمایشگاه نظر می‌افکنیم. خیرمقدم رییس‌جمهور کشور به شما میهمانان داخلی و خارجی، نشان اهمیتی است که برای کار قائلم. امیدوارم نمایشگاه امسال، موفق‌تر از گذشته باشد و شرکت‌کنندگان و بازدیدکنندگان راضی باشند تا ما برای آینده آماده‌تر باشیم. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - دکتر حبیب جریری در بهمن ماه ۱۳۱۱ در شیراز به دنیا آمد. تحصیلاتش را در رشته داروسازی و تخصص علوم آزمایشگاهی به پایان برد. او به چهار زبان خارجی؛ انگلیسی، فرانسه، عربی و روسی آشنا بود. در سال ۱۳۴۹ با دکتر شریعتی در حسینیه ارشاد آشنا شد و به شدت مجذوب شخصیت، افکار و اندیشه‌های او شد. او که از فعالان سیاسی دوران مبارزه برای پیروزی انقلاب اسلامی بود، به جرم همکاری برای انتشار کتاب «پدر، مادر، ما مُتهمیم» نوشته دکتر علی شریعتی و مبارزه علنی با رژیم پهلوی، به پنج سال زندان محکوم شده بود. وی بعد از انقلاب از بانیان نهضت‌سوادآموزی بود و مدتی به عنوان استانداری سیستان و بلوچستان خدمت کرد. دکتر حبیب جریری با شروع دفاع مقدس، با گروهی از پزشکان به جبهه رفت و در روز ۱۴ مهر سال ۱۳۵۹ توسط نیروهای عراقی به اسارت گرفته شد.



آقای [عطاءالله] مهاجرانی، [معاون حقوقی و پارلمانی رییس جمهور] آمد. درباره طرح نمایندگان مجلس در مورد انتخابات [مجلس خبرگان] که به منظور مقابله با شورای نگهبان مطرح شده، صحبت کرد. آقای [علی اکبر] ناطق نوری آمد و در مورد برخوردهای تند رادیکال‌ها در مجلس با شورای نگهبان، بر سر حذف بعضی از کاندیداها، گزارشی داد؛ گفتم مذاکرات باید مستدل و متین باشد.

عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. گزارش‌های بازرسی مطرح شد. قرار شد رییس دانشگاه علوم پزشکی تبریز را در مقابل افراطی‌ها تقویت کنیم. همچنین تصمیم بر این شد که جلسات شورا، به جای دو هفته، هفتگی شود. تب داشتم؛ دارو خوردم و شب در دفترم ماندم.

۱۳ اکتبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۱۱ مهر ۱۳۶۹ | ۱۲ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

با استراحت دیشب، امروز حالم مساعد بود. تا ساعت نُه صبح کارهای دفتر انجام شد. آقای [حمید] میرزاده آمد. گزارش سفر به نقاط جنگی را که اخیراً آزاد شده، داد و برنامه‌های بازسازی را گفت.

هیأت سودانی، [به سرپرستی سرهنگ سلیمان محمد سلیمان، عضو شورای رهبری] آمد. نامه رییس جمهور سودان را آورد و اعتراف به حقانیت مواضع ایران نمود و برای رفع مشکلاتشان استمداد کرد. برای نفت و تأسیس پخش صوت و تصویر و اسلحه برای جنگ با شورشیان جنوب سودان، قول حمایت دادم!

گفتند. در آنجا بارها مورد شکنجه قرار گرفت و حتی نام وی جزو لیست صلیب سرخ نیز نبود. تاکنون بیکر این جاویدالاثر به ایران بازنگشته است.

۱- در این دیدار عضو شورای رهبری سودان، نقش مهم جمهوری اسلامی ایران را در هدایت امت اسلامی متذکر شد و گفت: «ما آگاهیم که انقلاب اسلامی از آغاز با محاصرات بسیاری از جمله محاصره اقتصادی، سیاسی و تبلیغاتی روبرو بود و با تکیه بر اصول اسلامی و یاری خداوند بزرگ به پیروزی رسید. ما جمهوری اسلامی ایران را امید امت اسلام و پیشواز در به پیروزی رساندن نیروهای مستضعف می‌دانیم. ما در سودان در معرض همان محاصره‌هایی هستیم که انقلاب اسلامی با آن روبرو بود، ولی به خواست خداوند بزرگ با پیروی از اسلام، پیروزی از آن ما خواهد بود.» سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام رییس جمهور سودان و اظهار رضایت از روند رو به رشد همکاری‌های دو کشور مسلمان ایران و سودان اظهار داشت: «ما از پیش از انقلاب با کشور سودان آشنایی داشتیم و همواره علاقه‌مندیم که



بازدید از شانزدهمین نمایشگاه بین المللی بازرگانی تهران





آقای [محسن] انوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و آقای [محمدحسین] عادل، [رییس بانک مرکزی] آمدند. گزارش سفر به آمریکا برای صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی را دادند و از ملاقات با شخصیت‌های غربی در جهت رفع مشکلات و روابط، و نیز از ملاقات با ایرانیان مقیم آمریکا اظهار رضایت نمودند.

آقای [محمد] قمی، نماینده ورامین آمد. برای نجات رادیکال‌ها از حذف در انتخابات مجلس خبرگان و نیز برای آب و مترو برای ورامین استمداد کرد؛ به نوعی از مواضع افراطیون انتقاد نمود. [آقای عبدالعظیم خزایی]، نماینده ماهشهر آمد. برای عقب افتادگی ماهشهر اظهار نارضایتی و استمداد نمود؛ کمک کردم و قول کمک بیشتر دادم. آقای [سیدحسین] حسینی شاهرودی، نماینده شاهرود آمد. ضمن تمجید از سیاست‌های اقتصادی دولت، در مورد ضعف وزیر راه و ترابری و بعضی از مجریان دیگر گفت و برای توسعه شاهرود استمداد کرد.

عصر دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر به نیویورک و مذاکرات و ملاقات‌های زیاد خود را داد؛ خیلی راضی است. معتقد است مسابقه‌ای برای تحسین روابط با ایران به وجود آمده است. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم!

۱۴ اکتبر ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۱۲ مهر ۱۳۶۹ | ۱۳ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

آقای [سیدحسین] موسویان، سفیر جدیدمان در آلمان آمد. درباره روابط جاری با غرب و آینده روابط و اهمیت همکاری با آلمان مذاکره شد. بنا شد از آنها بخواهد که نیروگاه هسته‌ای بوشهر را تکمیل کنند.

آقای [محمدحسین] طارمی، سفیر ایران در چین آمد. درباره نظریه قبلی استراتژیک بودن روابط با چین استفسار کرد؛ تأیید کردم و خواستم برای توسعه همکاری‌ها تلاش

چنانچه آن کشور مسلمان همکاری داشته باشیم. جمهوری اسلامی ایران به خاطر رضای خداوند و تشخیص مصلحت اسلام، آماده کمک به مسلمانان سودان است.»

۱ - در این روز آلمان شرقی و آلمان غربی به هم پیوستند و به ۴۵ سال تقسیم خود پایان دادند. برداشتن دیوار برلین، به عنوان یک نقطه عطف تاریخی در قرن بیستم و پایان رسمی جنگ سرد میان شرق و غرب به ثبت رسید.

کنند. آقای گرگانی، رییس یکی از شعب دیوان عالی کشور آمد. اظهار خستگی از کار یکنواخت هشت ساله خود کرد و خواستار تنوع بود.

آقای [عبدالحسین] اوهاجی، [وزیر بازرگانی] آمد. گزارش سفر به چهار کشور آفریقایی داد و بر ایجاد خط هوایی با آفریقا و ایجاد مرکز تجاری و تقویت خط کشتیرانی و سرمایه گذاری و تجارت تأکید داشت. دستور دادم که ورود چای با ارز آزاد را بلامانع نمایند. چای قاچاق بازار را گرفته است. آقای [جواد] مقصودی آمد. گله‌هایی از تعزیرات و وزارت بازرگانی داشت و از سیاست اقتصادی دولت تمجید کرد.

عصر تا ساعت پنج، کار کردم. با آقای خامنه‌ای تلفنی صحبت کردم. قرار شد انتخابات استان‌های سیستان و بلوچستان و گیلان، به خاطر کم بودن تعداد نامزدهای تأیید شده در حلد نیاز، به تأخیر افتد. به خانه آمدم!

۱۵ اکتبر ۱۹۹۰

جمعه ۱۳ مهر ۱۳۶۹ | ۱۴ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

در منزل بودم. بیشتر وقت به استراحت و مطالعه عمدتاً درباره تاریخ معاصر گذشت. عفت به قم رفت. فاطمی و اعظم آمدند. ظهر و شب، بچه‌ها اینجا بودند. در گزارش‌ها مسأله مهمی نداشتم. عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه برای مسایل بنیاد تاریخ آمد.

۱۶ اکتبر ۱۹۹۰

شنبه ۱۴ مهر ۱۳۶۹ | ۱۵ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

مصاحبه‌ای برای تبلیغات انتخابات مجلس خبرگان کردم. از خودم چیزی نگفتم و بیشتر

۱ - در این روز، اداره کل روابط عمومی ریاست جمهوری، در مورد نحوه انتشار نقطه نظرات رییس جمهور، اطلاعیه‌ای صادر کرد. در این اطلاعیه آمده است: «اخیراً مشاهده می شود، رسانه های بیگانه سعی دارند برخی از روزنامه‌های داخلی ایران را به عنوان بیان کننده خاص نظرات مقام محترم ریاست جمهوری معرفی کنند و یا در نقل اخبار خود، به نقل از محافل نزدیک به رییس جمهور، مطالبی را بیان می کنند. ضمن تکذیب اینگونه انتساب ها و نقل قول‌ها، اعلام می دارد که کلیه رسانه های داخلی در زمینه بیان نظرات مقام محترم ریاست جمهوری، وضعیت یکسانی دارند.» این اطلاعیه، واکنشی بود به نقل قول رسانه‌های خارجی به «روزنامه تهران تایمز» به عنوان منعکس کننده نظرات آقای هاشمی، که در پوشش خبری اخبار رییس جمهور از آن استفاده می کردند.



روی شرکت در انتخابات حرف زد. مصاحبه طولانی با خبرنگار لوموند داشتم^۱؛ همراه با آقای احسان نراقی^۲ آمده بود.

[آقای محمدحسن تولایی]، استاندار خوزستان آمد. گزارش پیشرفت بازسازی را داد و از دخالت‌های آقای میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] گله داشت؛ گفتم تحمل کنند، چون در اینجا برای پشتیبانی خیلی تلاش می‌کند. تیمسار [سرتیپ منصور]ستاری، [فرمانده نیروی هوایی ارتش] آمد. گزارش خریدهای تسلیحاتی از چین و شوروی را داد و برای ساخت هواپیمای اف-۵ کمک مالی خواست.

عصر [آقای اکبر ترکان]، وزیر دفاع آمد. عازم سفر به چین است؛ برای مذاکرات و خریدها مشورت کرد. همچنین گزارش توافق‌های اخیر با انگلستان بر سر بسیاری از موارد اختلاف در مورد معاملات تسلیحاتی قبل از انقلاب را داد.

[آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش وضع نفت را داد و پیشرفت کار بازسازی پتروشیمی ایران و ژاپن و پالایشگاه آبادان و تهیه تانکر نفتکش از ترکیه برای حمل و نقل داخلی را گفت. خبر دادند که تیم ملی فوتبال، در بازی‌های المپیک آسیایی،

۱ - در این مصاحبه، مطالب مهمی درباره سیاست خارجی جمهوری اسلامی، بحران خلیج فارس، روابط با عراق، چشم‌انداز آینده اقتصادی ایران، ارتباط با آمریکا و سایر مسایل منطقه‌ای و بین‌المللی، مطرح شده است. متن کامل این مصاحبه، در بخش ضمایم همین کتاب چاپ شده است.

۲ - دکتر احسان نراقی (۱۳۰۵ - ۱۳۹۱)، از نوادگان ملامهدی نراقی صاحب کتاب «جامع السعادات»، جامعه‌شناس عمل‌گرا و پژوهشگر ایرانی مقیم فرانسه بود. او مدتی معاونت سازمان یونسکو را برعهده داشت. نراقی در دوران تحصیل در سوئیس، به مرام کمونیستی گرایش یافت، اما بعد از بازگشت به کشور، وارد سیستم دولتی شد و از افکار سابق خود فاصله گرفت. در دوره مصدق، فعالیت‌های سیاسی داشت. عمده‌ترین کار او تاسیس «موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی» در دانشگاه تهران بود که خود ۱۲ سال، ریاست آن را برعهده داشت. وی سال‌ها مشاور فرح پهلوی، همسر محمدرشاهشاه بود، اما وجه انتقادی خود را همواره حفظ کرد. دکتر حسن حبیبی، دکتر ابوالحسن بنی‌صدر و صادق قطب‌زاده از معروف‌ترین شاگردان او بودند. او بعد از انقلاب در سال ۱۳۵۸ دستگیر و زندانی شد، اما با وساطت استاد شهید مطهری و احراز بی‌گناهی آزاد گردید. دکتر نراقی در کتاب معروف خود «از کاخ شاه تا زندان اوین»، به شرح زندگی خود پرداخته است. او دو بار نشان لژیون دونور از رؤسای جمهور فرانسه دریافت کرده بود. احسان نراقی، سرانجام در ۱۲ آذر ۱۳۹۱ در تهران درگذشت.

پس از شانزده سال قهرمان شده است^۱؛ گفتم از آنها تشکر کنند و پاداش بدهند. شب به خانه آمدم.

یکشنبه ۱۵ مهر ۱۳۶۹ | ۱۶ ربیع الاول ۱۴۱۱ ۱۷ اکتبر ۱۹۹۰

دکتر [هادی] منافی، [معاون رییس جمهور و رییس سازمان حفاظت محیط زیست] و مسئولان اتکا [= اتحادیه تامین کالای ارتش] آمدند. بر سر ریختن فاضلاب کارخانه قند میاندوآب [متعلق به اتکا]، به رودخانه [زرینه رود] که باعث تلف شدن تعدادی ماهی شده و اتکا در دادگاه به پانصد میلیون تومان جریمه محکوم شده است، از من داوری خواستند. قرار شد با پرداخت مقداری لباس، دوربین، ماشین، موتورسیکلت و مواد غذایی به [سازمان حفاظت از] محیط زیست، مصالحه کنند.

آقای [قدرت الله] علیخانی آمد. برای کارهای عمرانی اطراف قزوین استمداد کرد و از جریان اخیر مجلس خبرگان که ضربه ای به مجمع روحانیون بود، اظهار ناراحتی نمود و از من خواست برای دلجویی از آنها فکری کنم.

جلسه مجلس شورای اسلامی، برای اولین بار در تاریخ انقلاب، به خاطر خودداری جمعی از نمایندگان به خاطر اعتراض به برنامه هیأت ریسه، به رسمیت نرسید. طبق گزارش‌ها، اظهارات تنیدی از طرف رادیکال‌ها علیه خط مقابل شده است. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری و بازسازی آمد.

دکتر [عبدالله] جاسبی برای امور دانشگاه آزاد اسلامی آمد. دکتر [مصطفی] معین و مهندس [میرحسین] موسوی و [حمید] میرزاده، از جلوگیری [غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران از ادامه کار ساخت شهرک تحقیقاتی در چیتگر شکایت آوردند؛ به شهردار گفتم همکاری کند. عصر در هیأت دولت شرکت کردم. تصویب شد که اتومبیل‌های وارده توسط ایرانی‌های مقیم کویت را ترخیص کنیم و اجازه فروش بدهیم.

۱ - تیم ملی فوتبال ایران، در این روز با پیروزی ۴ بر یک با ضربات پنالتی، برابر تیم کره شمالی، پس از شانزده سال از بازی‌های آسیایی ۱۳۵۳ تهران، بار دیگر از رفیع‌ترین قله افتخار فوتبال قاره آسیا بالا رفت و بر سکوی قهرمانی نشست و عنوان قهرمانی یازدهمین دوره بازی‌های آسیایی - ۱۹۹۰ پکن را کسب کرد.



شب مهمان آیت الله خامنه‌ای بودم. بیشتر مذاکرات دربارهٔ تبعات مسایل اخیر انتخابات مجلس خبرگان و شدت اختلاف بین دو جناح و نحوه چاره‌جویی آن بود. همچنین قرار شد در جلسات مان، بحثی از مسایل اجتماعی فقهی داشته باشیم؛ بحث «غنا» را برای اولین بحث انتخاب کردیم.

۱۸ اکتبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۱۶ مهر ۱۳۶۹ | ۱۷ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

ساعت ۴ صبح در حسینیه جماران، برای مجلس خبرگان و میان دوره‌ای مجلس رأی دادم و مصاحبه کردم.^۱ سپس به خانه رهبری رفتم و برای شرکت در مراسم عید[میلاد حضرت محمد(ص)] با هم به حسینیه رفتیم. من صحبت کوتاهی کردم^۲ و آیت‌الله خامنه‌ای هم صحبت نسبتاً کوتاهی نمودند. به خانه برگشتم. نهار تنها خوردم.

عفت و فائزه، مهمان همسر امام بودند. عصر و شب به مطالعه فقهی و استراحت گذشت.

۱ - آقای هاشمی پس از انداختن آرای خود به صندوق شماره ۱۱۱، درباره اهمیت آرای مردم اظهار داشت: «حضرت امام (ره) معتقد بودند، انقلاب متکی به مردم است و هدیه‌ای نیست که از بیرون یا از طرف شخصی به مردم داده شده باشد. حضرت امام، همواره به ما و سایر مسئولان نصیحت می‌کردند، تا زمانی که مردم را با خود دارید، می‌توانید خدمت کنید و سعی کنید مردم همواره انقلاب را از خود بدانند. همان‌طور که زندگی حضرت امام نشان داده، ایشان افکار عمومی را اساسی‌ترین پایه نظام می‌دانستند. این عقیده را دیگران کم و بیش اظهار می‌داشتند، اما حضرت امام تا آخر عمر به آن معتقد بودند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای هاشمی، میلاد پیامبر اکرم (ص) و حضرت امام صادق(ع) را تبریک گفت و یاد امام بزرگوار و شهیدای عالیقدر اسلام را گرامی داشت و افزود: «خوشبختانه ندای روح‌انگیز امام‌مان را امروز از زبان کسی که افکار بلند و آرمان‌های مقدس امام را داراست، می‌شنویم و طرح تشکیل «دارالتقریب بین‌المذاهب الاسلامی» یکی از نمونه‌های همین افکار اندیشمندانه و از آرزوهای دیرینه مسلمانان دلسوخته است. امروز خلوص انقلاب اسلامی و علاقه شدید و ایمان ما به وحدت اسلامی برای دنیای اسلام روشن‌تر شده و مسلمین جهان از ولی امر مسلمین، تقاضای هدایت جریان همکاری و هماهنگی امت اسلامی را دارد. انتظار می‌رود با تشکیل مجمع تقریب بین مذاهب اسلامی، حرکت تازه‌ای در راه وحدت اسلامی که خواسته به‌حق و ضروری امت اسلام است تحقق یابد. امیدوارم مسلمانان جهان، از طریق وحدت و همکاری بتوانند شیاطین و مستکبران را از مناطق اسلامی طرد و قدس شریف را آزاد کنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱۹ اکتبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۱۷ مهر ۱۳۶۹ | ۱۸ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

مدیران پست به مناسبت روز جهانی پست آمدند. گزارش دادند و من صحبت کردم.^۱ معاون وزارت اطلاعات آمد. راجع به تماس با منابع خارجی و مبادله اطلاعات با سرویس‌های اطلاعاتی کشورهای دیگر پرسید؛ به طور محدود موافقت کردم.

شورای انرژی اتمی جلسه داشت. قرار شد نیروگاه اتمی بوشهر، به شرط حصول اطمینان از سوی پیمانکار، مبنی بر تکمیل و بهره‌برداری فعال شود. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. راجع به مسایل سیاست خارجی مذاکره شد.

عصر هیأت ترکیه، به ملاقات آمدند. در قیمت نفت، تخفیف می‌خواستند که قبول نکردم. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. در مجازات‌های تخلف از تکالیف قانون کار به نتیجه رسیدیم.

آقای [محمد] امامی کاشانی، [عضو شورای نگهبان]، از اینکه آرای انتخابات مجلس خبرگان که فقط به نام «کاشانی» نوشته شده، به علت تردید بین ایشان و آقای [حسین] راستی کاشانی، باطل شده‌است، شکایت داشت. قرار شد بررسی شود؛ اگر چنین است باطل نشود، بلکه [برابر قانون] تسهیم به نسبت آرای دو نفر شود. بعضی‌ها هم از اینکه عنوان «خمینی» شهرت احمد آقا، در لیست حوزه‌ها، برخلاف دیگران، مقدم بر فامیل واقعی

۱ - در این دیدار، آقای هاشمی با اشاره به اینکه امروز شبکه پستی، نقش زیربنایی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور دارد و در بسیاری موارد، جلوتر از جریان توسعه گام برمی‌دارد، گفت: «پست به‌عنوان ابزاری اساسی در جهت ایجاد تحول در نظام اداری کشور مؤثر است. کار پست فقط منحصر به رساندن نامه نیست. در کشور ما روزانه ۵۰ میلیارد ریال هزینه سفرهایی می‌شود که با استفاده از پست، می‌توان آن را با صرف چند میلیارد ریال انجام داد و اگر مردم با ارائه آمار و ارقام از صرفه جویی‌هایی که توسط شبکه پستی در وقت آنها و همچنین سوخت و استهلاك ماشین آلات و نیز کاهش میزان تخریب و آلودگی محیط زیست آشنا شوند قطعاً به استفاده از شبکه پستی روی خواهند آورد. پست باید از بسیاری از مراجعات مردم به ادارات جلوگیری کند، حتی یک روستایی می‌تواند با استفاده از پست، مشکلات خود را در شهر حل کند و بسیاری از صف‌های فروشگاه‌ها و طی مسیر طولانی اداره‌ها، با بهره‌گیری مناسب از پست از بین خواهد رفت. توسعه پست نیاز به سرمایه‌گذاری زیادی ندارد و فقط باید با حمایت دولت و مشارکت مردم آن را تقویت کرد. پست می‌تواند منشاء خدمات شایسته بیشتری باشد و باید از آن به عنوان یک اهرم تحول در ارتباطات مردم استفاده کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

آمده و به این دلیل در ردیف بالاتر قرار گرفته است، شاکی بودند.

چهارشنبه ۱۸ مهر ۱۳۶۹ | ۱۹ ربیع‌الاول ۱۴۱۱ | ۱۰ اکتبر ۱۹۹۰

اول وقت از منزل به محل ستاد نیروی دریایی ارتش رفتم. مراسم نظامی، سخنرانی^۱ و استماع گزارش و اعطای جوایز به مناسبت پایان تحصیل دوره‌های پنجم دافوس نذاجا انجام شد. از دافوس^۲ بازدید کردم و قول کمک به تکمیل ساختمان ستاد دادم؛ خیلی بزرگ و وسیع است، اما ناتمام.

به دفترم رفتم. با [آقای شیخ محمد بن جابر آل ثانی]، وزیر کشاورزی قطر ملاقات داشتم^۳. نامه امیر قطر را آورده بود. ملاقات، بیشتر به خاطر اطلاع از موضع ما در مسأله

۱- ایشان در مراسم اختتامیه پنجمین دوره دانشکده فرماندهی و ستاد نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، خطاب به پرسنل این نیرو تأکید کرد: «خلیج فارس، گرانباترین جواهر دنیاست که در حفاظت شما قرار دارد. در این وظیفه خطیر در حفاظت از یک سنگ کوچک جزایر خلیج فارس هم نباید غفلت شود. با توجه به موقعیت استراتژیک خلیج فارس، نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، با کسب پیشرفته‌ترین فنون رزمی و تجارب ارزنده‌ای که در جنگ دریایی دارد، باید در آینده به‌عنوان محور ثبات و پایگاه امنیت منطقه مطرح شود. امروز نیروی دریایی در مقابل حضور آمریکا و یا هر نیروی دیگر در منطقه ایستادگی و مقاومت خواهد کرد، لذا سپاه و ارتش باید برای بالابردن کیفیت این نیرو حرکت لازم را داشته باشند. موقعیت زمانی و مکانی و شرایط خارجی حرکت سریع را برای تقویت نیروی دریایی ایجاد می‌کند و نیروی دریایی از قدرت خوبی برخوردار است، در طول دو سال گذشته قدم‌های محکمی برای تقویت نیروهای دریایی، هوایی و زمینی برداشته شده است.» آقای هاشمی، با اشاره به مسئولیت خطیر نیروی دریایی، به پرسنل این نیرو توصیه کرد در جهت تعمیق آموزش‌ها و بهتر کردن کیفیت آن، هیچ فرصتی را از دست ندهند و هیچ امکانی را نگذارند که از بین برود، زیرا یک نیروی دریایی فعال می‌تواند در منطقه بسیار سرنوشت‌ساز باشد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- دانشکده فرماندهی و ستاد که به اختصار دافوس خوانده می‌شود، به ارائه دوره‌های تخصصی آموزش علمی و نظامی می‌پردازد که برای اخذ درجه‌های بالاتر از سرهنگی و فوق‌لیسانس، باید توسط نیروهای نظامی گذارنده شود.

۳- در این ملاقات وزیر کشاورزی قطر، ضمن ارائه گزارشی از آخرین تحولات منطقه خلیج فارس، از مواضع جمهوری اسلامی در قبال حوادث اخیر تشکر کرد و اظهار داشت: «مردم مسلمان کشورهای منطقه خلیج فارس، امید فراوانی به جمهوری اسلامی دارند و ما به‌عنوان برادران کوچک شما، از جمهوری اسلامی انتظار داریم که با نقش هدایتگرانه خود ما را در این حوادث کمک کند. حضور نیروهای بیگانه در منطقه، ناشی از تجاوز عراق به کویت است. تمامی نیروهای خارجی، متعهد شده‌اند، پس از خروج عراق از کویت، از منطقه خارج شوند.» سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام امیر قطر، از گسترش روابط بین دو کشور اظهار رضایت کرد و در مورد تجاوز عراق به قطر



عراق و کویت است. نگرانی از موضع ما دارند؛ ابهام را رفع نکردم و ضمن تأکید بر موضع اعلام شده، به او گفتم که شورای همکاری [خلیج فارس]، لازم است بهای بیشتری به ایران در این مسأله بدهد. عصر به جلسه هیأت دولت نرفتم. کارهای دفترم را انجام دادم. شب را ماندم.

پنجشنبه ۱۹ مهر ۱۳۶۹ | ۲۰ ربیع الاول ۱۴۱۱ | ۱۱ اکتبر ۱۹۹۰

آقایان [بهروز] بوشهری و [محسن] یحوی که اخیراً از اسارت آزاد شده‌اند، آمدند. شرح دستگیری و دوران اسارت را دادند. با [محمد جواد] تندگویان همراه بوده‌اند. هنگام اسارت، تمام این مدت را در زندانی در بغداد به سر برده‌اند؛ حدود ده سال. به وزارت نفت گفتم آنها را به شبیه کار گذشته‌شان دعوت کند.

ملاقاتی با [آقای الحاج ایندای]، رییس انجمن مبارزه با مواد مخدر [در آفریقا و کشورهای اسلامی]، از کشور سنگال داشتم^۱. نامه رییس جمهور را آورده بود؛ قول حمایت دادم. دکتر نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. برای امور ارزی و مالیاتی پیشنهادهایی داشت. طرح یکسان کردن قیمت ارز در آینده و مالیات بر فروش را در دست تهیه دارند.

«کویت گفت: «موضع قطعی ما این است که عراق باید بدون هیچ امتیازی از کویت خارج شود و بیگانگان نیز منطقه را ترک کنند و امنیت منطقه به وسیله خود کشورهای حوزه خلیج فارس تأمین گردد.» آقای هاشمی در پایان بر هماهنگی جمهوری اسلامی ایران با کشورهای منطقه خلیج فارس برای حل مشکل منطقه تأکید کرد.

۱ - آقای «الحاج ایندای» در این دیدار گفت: «از تجارب بسیار ارزشمند ایران در اجلاس کشورهای آفریقا که در سنگال برگزار می‌شود، استفاده خواهد شد.» او با اظهار تأسف از اینکه استعمار، اطلاعات ناقص و غلط از مبارزه با مواد مخدر در ایران در اختیار مجامع بین‌المللی قرار داده است، گفت: «ما انتظار داریم جمهوری اسلامی ایران، روابط نزدیک‌تری با سنگال داشته باشد.» سپس آقای هاشمی با اشاره به اینکه مواد مخدر از بلاهای جدی برای مردم در قرن حاضر می‌باشد، اظهار داشت: «اسلام برای حفظ سلامت افراد و جامعه توصیه‌های زیادی ارائه کرده است. گسترش مواد مخدر ریشه استعماری دارد و همواره به عنوان عاملی در جهت تضعیف ملت‌ها و از بین بردن نیروهای سالم کشورهای عقب افتاده مورد استفاده قرار گرفته است. لذا باید به مبارزه جدی با آن پرداخت. علیرغم تبلیغات سوء استکبار، مبارزه ما علیه مواد مخدر جدی است و این حرکت انسانی را تا آخر ادامه خواهیم داد.»

عفت و فاطمی و بچه‌ها آمدند. عصر فیلم خواستگاری^۱ را تماشا کردم؛ جالب است. سعید [لاهوئی]^۲، آقای رسولی و دکتر شیرازیان آمدند و دندان‌هایم را معاینه کردند. گفتند به مرکز دندان پزشکی بنیاد شهید بروم؛ شب رفتم و دو ساعت در دندان پزشکی بودم. قرار شد چند جلسه دیگر هم بروم.

دیر وقت به خانه آمدم. سوپ خوردم و خوابیدم. دکتر ولایتی، تلفنی درباره مطالبی که با هیأت عراقی در مذاکره دارند، مشورت کرد.

جمعه ۲۰ مهر ۱۳۶۹ | ۲۱ ربیع‌الاول ۱۴۱۱ | ۱۲ اکتبر ۱۹۹۰

تا ساعت ده و نیم صبح برای خطبه‌ها مطالعه می‌کردم. آقای [حسین] شیخ‌الاسلام از وزارت امور خارجه اطلاع داد که رییس جمهور سودان می‌خواهد با یک هیأت مفصل نظامی-اقتصادی به ایران بیاید؛ موافقت کردم. نماز و خطبه‌های جمعه را در دانشگاه تهران اقامه کردم. به خاطر کشتار فلسطینی‌ها، امروز عزای عمومی اعلان کرده‌ایم^۳.

بعد از نماز جمعه، چشمانم شروع به سوختن کرد و صورتم داغ شد و خاریدن گرفت؛ کم‌کم معلوم شد در اثر نور نامناسب پروژکتورهای نماز جمعه بوده و محافظان همراه هم مبتلا شده بودند. شب چشم‌هایم درد گرفت. دکتر [سید حمید] سجادی آمد و گفت در اثر

۱ - فیلم «خواستگاری»، ساخته مهدی فخیم زاده و بازی هادی اسلامی و ثریا قاسمی است که در سال ۱۳۶۸ ساخته شده است. این فیلم داستان پیرمردی است که چندین فرزند و نوه دارد و همسرش سال‌ها پیش مرده است، اکنون تصمیم گرفته با پیرزنی ازدواج کند و این خواسته او، موافقین و مخالفینی دارد.

۲ - دکتر سعید لاهوئی، داماد آقای هاشمی و همسر خانم فاطمه هاشمی، دندانپزشک است. ایشان مسئولیت بخش دندانپزشکی بیمارستان اختر را عهده‌دار بود.

۳ - یک سازمان یهودی افراطی اعلام کرده بود که قصد دارد طبق معمول هر سال وارد صحن مساجد، از جمله مسجدالاقصی شود. در پی این اقدام، رهبران روحانی مسلمان فلسطینی، در خطبه‌های نماز جمعه از مسلمانان خواستند برای دفاع از مسجدالاقصی وارد صحن شوند. این فراخوان رهبران، با لیبیک مردم فلسطین مواجه شد و ماموران اسرائیلی در یک عملیات سبانه، به تجمع فلسطینیان حمله برد و آن را به خاک و خون کشید. در این واقعه بیش از ۲۱ فلسطینی شهید و ۱۵۰ نفر مجروح شدند. آقای هاشمی در خطبه‌های نماز جمعه، اسرائیل و آمریکا را به شدت مورد حمله قرار داد و رویدادهای خونین روز دوشنبه گذشته در شرق بیت المقدس را به عنوان یک جنایت صهیونیستی توصیف کرد که مایه شرمندگی جامعه بشریت است. ایشان دولت آمریکا را متهم کرد که قطعنامه ۶۷۲ ضد اسرائیلی را در شورای امنیت و تو کرده است. دولت، روز جمعه را برای ابراز همبستگی با مردم مظلوم، عزای عمومی اعلام کرد.



اشعه ماوراء بنفش لامپ‌ها، سوختگی شدید در صورت و چشم‌ها ایجاد شده است. قطره و پماد داد و چشم‌ها را بست. قرص مسکن و خواب‌آور خوردم. شب با ناراحتی گذشت. بهروز پاسدار هم، مثل من بود. قرار شد روی موضوع تحقیق امنیتی علمی شود. قبلاً هم یک‌بار دیگر در مراسم مرقد امام، همین وضع پیش آمده بود.

۱۳ اکتبر ۱۹۹۰

شنبه ۲۱ مهر ۱۳۶۹ | ۲۲ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

ناراحتی چشمان و صورتم ادامه داشت؛ برنامه‌های کاری را لغو کردم و در خانه ماندم. با چشمان بسته خوابیدم. فقط چند بار برای قطره ریختن و وضو و نماز و ناهار باز کردم. گزارش‌ها را آوردند؛ خلاصه آنها را عفت و مهدی برایم خواندند. به اخبار رادیوهای بیگانه و خودی گوش دادم. میشل عون، [رهبر جریان مسیحی آزاد] در لبنان شکست خورده و به سفارت فرانسه پناهنده شده است. نیروهایش تسلیم شده‌اند. حافظ اسد در سفر به ایران، خصوصی به من گفته بود که به‌زودی کار عون تمام می‌شود؛ قبلاً از طرف صدام حمایت می‌شده که فعلاً این حمایت نیست.

[رفعت محبوب]، رئیس مجلس مصر ترور و کشته شد. [وفگانگ شائوبل]، وزیر کشور آلمان هم ترور و مجروح شده است. در همان ساعات به جان میشل عون هم سوء قصد شد؛ عجیب است، سه سوء قصد شبیه به هم در یک زمان. ظاهراً ارتباطی هم با هم ندارند. آقای [محمود] واعظی، [معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه]، گفت نخست‌وزیر ایتالیا می‌خواهد به ایران بیاید و مایلند مهمان من باشند؛ قبول کردم و گفتم مراسم استقبال و بدرقه توسط دکتر حبیبی، [معاون اول رئیس‌جمهور] باشد. وقت آن را تعیین کردیم.

آقای [علی محمد] بشارتی، [قائم‌مقام وزیر امور خارجه]، برای اعزام هیأتی جهت شرکت در مراسم عزاداری عبدالله راشد اجازه گرفت. دکتر ولایتی درباره نتایج مذاکره با عراقی‌ها و تعیین کاردار و اعزام زوار، تلفنی صحبت کرد. در گزارش‌ها از زبان طارق عزیز صحبت از موضع جدید صدام است. بالاخره شورای امنیت سازمان ملل، قطعنامه علیه اسرائیل به خاطر کشتار بیت‌المقدس را صادر کرد و آمریکا هم پذیرفت؛ حادثه مهمی در شرایط جاری منطقه است.

برای فاطمی، تحلیلی از اوضاع جاری منطقه، مسایل عراق و کویت و نیروهای بیگانه و احتمالات نتایج حوادث، برای استفاده در سازمان تبلیغات اسلامی گفتیم. شب دکتر [سیدحمید] سجادی آمد و گفت وضعم رو به خوبی است؛ چشم‌هایم را باز کرد.

۱۴ اکتبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۲۲ مهر ۱۳۶۹ | ۲۳ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

دیشب راحت خوابیدم. امروز حالم بهتر است. برنامه امروز را که قرار بود برای بازدید از موسسه استاندارد به کرج بروم، لغو کردم. برنامه‌های دیگر امروز را هم برای ادامه معالجه لغو نمودم. به آیت‌الله خامنه‌ای هم گفتم جلسه امشب نباشد. عصر برای دیدن آقای [مهدی] کروبلی، [رییس مجلس شورای اسلامی]، به منزل احمد آقا رفتم؛ در آنجا، بستری است. گزارش‌ها را از دفترم آوردند؛ خواندم. مسأله مهمی نداشتیم.

۱۵ اکتبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۲۳ مهر ۱۳۶۹ | ۲۴ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. تا نُه صبح کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقای [احمد] زمانیان، نماینده نهاوند آمد. ماجرای درگیری‌های مجلس، پس از نطق پیش از دستورش را تعریف کرد و استمداد نمود.

آقای [سیدجلیل] سیدزاده، نماینده باختران [= کرمانشاه] آمد. وضع استان را گفت. از نتایج انتخابات مجلس خبرگان اظهار رضایت کرد و برای امور ورزش و فرهنگی استان کمک خواست. [آقای منوچهر کلیمی نیکروز]، نماینده کلیمیان، همراه با خاخام یهودیان آمدند. برای تسهیلات سفر خارجی یهودی‌ها و تعطیلی روز شنبه و مدرسه کلیمی‌ها استمداد کردند و کمکی برای زلزله آورده بودند.

آقای [بیژن نامدار] زنگنه، [وزیر نیرو]، برای مسایل آب آمد. دکتر هاشمی [گلپایگانی] برای برنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. آقای عباسی آمد و سوغات سفر، یک رادیوی دیجیتالی کوچک آورد. ظهر و عصر کارهای عقب افتاده دو روز گذشته را به‌روز

رساندم.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، تلفنی اجازه گرفت که آقای [محمد کاظم] خوانساری به عنوان سفیر ایران در عراق باشد و نه کاردار موقت. آقای [عطاءالله] مهاجرانی، [معاون حقوقی و پارلمانی رییس جمهور] آمد. پیشنهاد کرد که برای کم شدن اختلافات، از آقای کروبی در ارتباط با انتخابات مجلس خبرگان دلجویی شود.

عصر، شورای اقتصاد جلسه داشت. قیمت مس را بالا بردیم؛ فوق العاده ارزان است که باعث رواج قاچاق آن به خارج شده است. همچنین قیمت تضمینی خرید زیتون و قیمت کامیون‌های تولیدی تعیین شد. شب به خانه آمدم.

۱۶ اکتبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۲۴ مهر ۱۳۶۹ | ۲۵ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

هیأت غنایی [به سرپرستی آقای کوجو چیکا، عضو شورای رهبری غنا]، به ملاقات آمدند و نامه رییس جمهورشان را آوردند. خواستار کمک در تدارک اداره کنفرانس جنبش عدم تعهد هستند. این کنفرانس قرار است امسال در غنا برگزار شود. همچنین خواستار تخفیف در فروش نفت شدند. رییس جمهور غنا از من برای سفر به آن کشور دعوت کرده بود؛ گرانی نفت برای این‌گونه کشورها، مشکلات جدی درست کرده است.

[آقای عابدینی]، مدیرعامل شرکت [هواپیمایی] آسمان آمد. خواستار تقویت شرکت و دادن اجازه استفاده از هواپیماهای سنگین‌تر شد و برای خلبانان خود، درخواست امتیازاتی شبیه شرکت هما [= هواپیمایی ملی ایران] کرد.

آقای رییس‌زاده از مجلس آمد. از درگیری‌های جاری در مجلس اظهار نگرانی کرد و خواستار کمک من برای حل غائله شد. از اظهارات امروز آقای [ابراهیم] اصغرزاده به شیوه‌ای سیاسی، اظهار نگرانی نمود و خواستار کار در وزارت امور خارجه شد.

آقای [عبدالله] نوری، وزیر کشور آمد. از درگیری‌های جاری بین دو خط اظهار نگرانی کرد و پیشنهادهایی داد برای دلجویی از رادیکال‌ها و سپس دستور آتش‌بس؛ مدعی است باند روزنامه رسالت، گردانندهٔ معرکه است.

آقای [منوچهر] متکی، [معاون بین‌الملل وزارت امور خارجه] آمد. گزارش مذاکرات با

هیأت عراقی را داد و از نتایج سفر [رینالدو] گالیندوبل، [نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل] اظهار رضایت کرد و برای سفر به آفریقا مشورت نمود. عصر دکتر [محمدعلی] انجفی، [وزیر آموزش و پرورش] آمد. گفت رهبری پیغام داده‌اند که مدرسه علوی، مرکز فعالیت حجتیه‌ای‌ها شده است، کنترل شود.

در جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی شرکت کردم. طرح تغییر نظام آموزشی متوسطه در دستور بود. چند ماده تصویب شد و نماینده شورا در هیأت بررسی رشته‌های دانشگاه آزاد اسلامی تثبیت شد. تا ساعت هشت شب کار کردم و به خانه آمدم.

۱۷ اکتبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۲۵ مهر ۱۳۶۹ | ۲۶ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] آمد. گزارش خرابی‌های سیل گیلان و مازندران را داد؛ خرابی زیاد داشته است. گفتم استانداری‌ها کمک کنند و برای وعده‌های سفر استان مرکزی، اعتبار ارزی و ریالی گرفت. کمیسیون تعزیرات حکومتی آمدند. گزارش کار دادند و مشکلات را گفتند. از عدم اعتماد به ادامه کار و عدم همکاری استانداری‌ها گله داشتند؛ وعده تقویت دادم و تأکید بر مراعات قانون نمودم.

آقای [علیرضا] معیری، [مشاور بین‌الملل رییس جمهور] آمد؛ عازم تایلند و مالزی است درباره مسایل مربوط به این دو کشور و همچنین راجع به نظارت بر بودجه وزارت اطلاعات صحبت شد. عصر آقای [محمود] واعظی، [معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه] آمد. راجع به گروگان‌های لبنان و شروط ما برای وساطت پرسید. گفتم همان حرف‌های گذشته است.

در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم. در راه خانه، برای عیادت آیت‌الله [سید عبدالکریم] موسوی اردبیلی، به بیمارستان خاتم‌الانبیاء (ص) رفتم؛ عمل جراحی پروستات کرده‌اند.

۱ - بر اثر بارندگی‌های شدید و جاری شدن سیلاب، در شهر رشت به ۲ هزار و ۵۰۰ واحد مسکونی خسارت وارد شد. بارندگی سیل‌آسا در استان گیلان، بیش از ۲ میلیارد و ۲۵۰ میلیون ریال خسارت به تاسیسات زیربنایی شهرها و روستاهای این استان وارد کرد. منبع: روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۹/۷/۲۵



جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

تاریخ: ۲۵ شهریور ۱۳۶۹
شماره: ۵۱۸۵۵

مکاتب در صحن رکعت
با صدقه برادری در تهران
و در استان تهران
به جهت امر خیر و خیرین

بسمه تعالی

حجه الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
رئیس جمهور محترم

۵۱۱۷۱۴۵

پهرو نامه شماره ۲۱۶۲۲ مورخ ۱۳۶۹/۲/۹ درخصوص ارز موردنیاز جهت تجهیز بیمارستانهای شهرستان دزفول، بدینوسیله به استحضار می‌رساند، نظر به اینکه متاکنون در رابطه با تصمیم مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۸ هیات محترم وزیران مبنی بر پرداخت ۶ میلیون دلار از محل سهمیه ارزی نخست وزیری اقدامی صورت نگرفته است (تصویر پیوست) پیشنهاد می‌شود با توجه به توافقات بعمل آمده، در صورت موافقت جنابعالی، مبلغ شش میلیون دلار از محل سهمیه ارزی ریاست جمهوری به نرخ دولتی تخصیص ارز شود و در مقابل شش میلیون دلار از محل اعتبارات ارزی رقابتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به حساب ارزی نهاد واریز گردد./ب

حمید میرزاده
معاون در امور اجرائی

دکتر حسن
وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

مبلغ سه میلیون دلار در تهران
و سایر استانها
در جهت امر خیر و خیرین
۲۵ شهریور ۱۳۶۹

۱۸ اکتبر ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۲۶ مهر ۱۳۶۹ | ۲۷ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

آقای [جواد] اژه‌ای، [مشاور فرهنگی رییس‌جمهور]، برای امور جاری فرهنگی و مسایل دانشجویان خارج از کشور آمد. پیشنهاد داشت که برای رفع اختلافات داخلی اقدام نمایم. آقای [حسین] محلوچی، [وزیر معادن و فلزات] آمد. گزارش سفر به کشورهای گینه و زامبیا را داد و پیشنهاد داشت که در گینه، در زمینه استخراج بوکسیت و در زامبیا، در صنعت مس همکاری کنیم.

دکتر [حسن] حبیبی برای امور عمومی کشور آمد. پیشنهاد دخالت در حل اختلافات و نیز خرید چند ساختمان از بنیاد مستضعفان را داد. در مورد مسایل خارجی و برنامه کار دولت نیز مطالبی گفت. همچنین خواستار شرکت در جلسات شورای عالی امنیت ملی شد.

دکتر نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. گزارش سفر به جمهوری آذربایجان شوری را داد و مطالبی در خصوص توافق بر سر ترانزیت گاز از طریق شوری به اروپای شرقی و مبادله کالاهای غیرنفتی و همچنین همکاری در مهار آب دریای خزر که بالا آمده است، بیان کرد. آقای [مسعود روغنی] زنجانی، [رییس سازمان برنامه و بودجه] آمد. در خصوص متمم بودجه که در مجلس است، نظر خواهی کرد.

عصر تا مغرب کارهای جاری را انجام دادم. سرشب، فیلم «هامون»^۱ را با خانواده تماشا کردیم. سپس به دندان‌پزشکی رفتم. از ساعت هشت تا دوازده و نیم شب، یکسره روی صندلی، زیر دست دکترها بودم؛ خسته شدم. کار زیادی شد؛ باز هم کار دارد. ساعت یک بامداد به خانه رسیدم. شام مختصری خوردم و کپسول آنتی‌بیوتیک مصرف کردم و خوابیدم.

۱۹ اکتبر ۱۹۹۰

جمعه ۲۷ مهر ۱۳۶۹ | ۲۸ ربیع‌الاول ۱۴۱۱

در منزل بودم. به خاطر خستگی مفرط از معالجه دندان‌دیشب، نیاز به استراحت داشتم.

۱ - فیلم سینمایی «هامون»، ساخته داریوش مهرجویی، فیلمی اجتماعی و سورئالیستی است که به دغدغه جوانان روشنفکر بعد از انقلاب می‌پردازد که میان دنیا و آرمان‌هایشان، در تلاطم هستند. در این فیلم عزت‌الله انتظامی، خسرو شکیبایی و بیتا فرهی بازی کرده‌اند.



مقداری وقت هم به مطالعه بولتن‌ها گذشت. پیش از ظهر، اخوی احمد با خانواده آمدند. درباره تهیه منزل بحث داشتند؛ گفتم بهتر است در سرچشمه بمانند. شب بستگان دیگر آمدند.

شنبه ۲۸ مهر ۱۳۶۹ | ۲۹ ربیع‌الاول ۱۴۱۱ ۱۲۰ اکتبر ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. ساعت ۹ صبح، آقای [مصطفی] پورمحمدی از [وزارت] اطلاعات آمد. گزارش اطلاعاتی داد و خواستار استرداد ساختمان‌های اطلاعات شد که در اختیار سپاه و کمیته است. سپس همراهانش و دادستان انقلاب آمدند. گزارش پرونده سفر [رینالدو] گالیندوپل^۱ را دادند و تصمیم‌گیری شد.

دکتر [حسن] روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] آمد. گزارش مذاکره با آقای [مهدی] کروبی را داد که سخت ناراحت است. جمعی از زندانیان در کویت که در اثر اشغال کویت از زندان آزاد شده و ۱۶ نفرشان به ایران آمده‌اند، همراه با آقایان [احمد] وحیدی و مصلحی از سپاه آمدند. صحبت مختصری مبنی بر مقاومت و ادامه مبارزه کردند.

آقای اروج آمد و جریان مذاکراتش را با آشیخ یوسف صانعی گفت. آقای صانعی توسط او به من پیغام داده که برای حل مشکل کمک کنم. عصر جلسه شورای عالی امنیت ملی داشتیم. بحث بر سر همکاری با شورای همکاری خلیج فارس، برای امنیت منطقه بود؛ تصمیم گرفتیم که همکاری شود. قرار شد دکتر ولایتی تا یک هفته دیگر به عراق برود.

شب با احمد آقا، مهمان آیت‌الله خامنه‌ای بودیم. مذاکره درباره مصوبات شورای عالی امنیت ملی بود که مورد بررسی و تأیید قرار گرفت.

۱ - رینالدو گالیندوپل، از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۳ به عنوان نماینده ویژه حقوق بشر سازمان ملل فعالیت می‌کرد. وی چند بار به ایران سفر کرد و از زندان‌ها بازدید نمود، با زندانیان ملاقات کرد و گزارش‌هایی از وضعیت حقوق بشر در ایران تهیه کرد. برخی گزارش‌های گالیندوپل، با اعتراض ضدانقلاب خارج‌نشین مواجه شده بود.

۲۱ اکتبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۲۹ مهر ۱۳۶۹ | ۱ ربیع الثانی ۱۴۱۱

آقای [احمد] جنتی، [رییس سازمان تبلیغات اسلامی] آمد. پیشنهاد کرد در اعلان مراسم روز سیزده آبان پیشدستی شود.^۱ آقای مسیح مهاجری، [مشاور اجتماعی رییس جمهور] آمد. از آقای [عبدالله] نوری، وزیر کشور انتقاد داشت. از اختلافات جاری اظهارنگرانی کرد و از من خواست برای رفع اختلافات اقدام نمایم.

آقایان [عبدالواحد] موسوی لاری، مجید انصاری و [اسحاق] جهانگیری آمدند. از حذف رادیکال‌ها از مجلس خبرگان اظهار نگرانی نمودند و از رهبری، به خاطر عدم حمایت از آنها گله کردند؛ توضیحاتی برایشان دادم و گفتم لازم است اعتماد رهبری را جلب کنند. قرار شد جلسه دیگری داشته باشیم.

دکتر عادل [رییس بانک مرکزی] آمد. درباره ارزش گزارش داد که وضع بهتری پیدا کرده است. سیاست ارزی را مورد مشورت قرار دادیم. فرستاده مخصوص آقای [خلیل] تورگوت اوزال، [رییس جمهور ترکیه] آمد.^۲ گزارش سفر به پنج کشور عربی را داد و از من درباره مسایل جاری منطقه نظرخواهی کرد. گفتم محاصره اقتصادی می‌تواند عراق را وادار به تسلیم کند. در مورد شتاب سه کشور عربستان سعودی، قطر و امارات در خصوص شروع عملیات نظامی علیه عراق پرسیدم. گفت آنها نگرانند که کم‌کم، تصرف کویت به صورت یک واقعیت پذیرفته شود. خواست که آقای اوزال، نهم آبان، بر سر راه سفر به ژاپن، در ایران توقف نماید؛ قبول کردم. سلمانی برای اصلاح آمد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. آیین‌نامه نشان‌های دولتی تصویب شد. شب

۱ - مراسم ۱۳ آبان، به طور سنتی توسط دفتر تحکیم وحدت در مقابل سفارت آمریکا در تهران (لانه جاسوسی) واقع در خیابان آیت الله طالقانی برگزار می‌شد. از زمانی که این مراسم به شکل رسمی، توسط شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی برگزار گردید، مسئولین دفتر تحکیم وحدت، مراسم خود را یک روز جلوتر ترتیب می‌دادند.

۲ - در این دیدار «آقای چیچک» با تقدیم سلام‌های گرم و صمیمانه آقای تورگوت اوزال، رییس جمهور ترکیه، با اشاره با اجلاس کمیسیون مشترک اقتصادی دو کشور گزارشی از مذاکرات انجام شده با مقامات ایرانی را اعلام کرد. سپس آقای هاشمی اظهار داشت: «ظرفیت همکاری دو کشور ایران و ترکیه در همه زمینه‌های انرژی، نفت، صنعت و بازرگانی، بیشتر از آن مقداری است که فعلاً وجود دارد و به لحاظ سیاسی نیز هم اکنون شرایط به گونه‌ای است که هر دو کشور، باید هر چه بیشتر و به طور جدی در پیشرفت روابط تلاش کنند. من از شخص آقای تورگوت اوزال، انتظار دارم که مسایل را زیر نظر داشته باشند، تا بتوانیم دو کشور را به سوی روابط عمیق‌تری هدایت کنیم.»



با رهبری جلسه داشتیم. دربارهٔ رادیکال‌ها مذاکره کردیم. قرار شد دلجویی شود. در مورد مرجعیت آینده و همچنین دربارهٔ ارزاق عمومی و نیازهای مردم مذاکره شد. دیروقت به خانه آمدم.

۱۲ اکتبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۳۰ مهر ۱۳۶۹ | ۲ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

آقایان [غلامعلی] شهرکی و [امیر] میر، نمایندگان زابل و زاهدان آمدند. از وضع مجلس انتقاد کردند که بی محتوا و همراه با دعوا و نزاع و مشاجره و باندبازی شده است. برای عمران زابل و تقویت شیعه در استان سیستان و بلوچستان استمداد نمودند. آقای [مرتضی] الویری، [رییس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس] آمد. راجع به متمم بودجه و سیاست ارزی صحبت شد. از موفقیت سیاست ارزی دولت قدردانی کرد و از اختلافات جاری اظهار نگرانی نمود و گفت که در جهت تضعیف نیروهای رادیکال است و استمداد نمود.

[آقای غلامرضا معتمدی نیا]، نماینده کهنوج، همراه آقای [محمد] شهسواری، اسیر آزاد شده آمدند. او هنگام اسارت، در مقابل دوربین تلویزیون‌های غربی، علیه صدام شعار داد و فیلم آن در آن موقع پخش شد و تأثیر زیادی داشت. جریان اقدام خودش را تعریف کرد. گفت او را بین اجساد شهدا خوابانده بودند و خارجی‌ها فیلمبرداری می‌کردند و او در یک لحظه تصمیم گرفت که شعارهای انقلاب را بدهد و اطمینان به شهادت داشت و نمی‌دانست که دوربین‌ها مربوط به تلویزیون‌های خارجی است؛ خیال می‌کرد تلویزیون عراق است. وقتی شعار داد، او را خاموش کرده‌اند. تحسینش کردم و هدیه به او دادم.^۱

آقای احمد جلالی آمد. از اقدامات خودش در مراکز علمی غرب گفت و برای ادامهٔ کار مشورت کرد. آقای [محمد] غرضی آمد. تذکراتی دربارهٔ وزارت کشور و خط اصفهان

۱ - آزاده سرفراز، شهید محمد شهسواری، در سال ۱۳۶۹ به همراه سایر اسرا به کشور بازگشت و از دست آقای هاشمی، مدال شجاعت دریافت کرد. او باقی سال‌های عمر خود را به سرایداری یک مدرسه گذراند و سرانجام در ۲۰ مرداد ۱۳۷۵، در حالی که عازم ماموریت محوله از سوی لشکر ۴۱ ثارالله بود، در مسیر زاهدان، به فیض شهادت نایل آمد؛ روحش شاد.

و مسایل سیاسی داشت. عصر آقای محلوجی، [وزیر معادن و فلزات] آمد. از احتمال
استیضاح خود در مجلس، به خاطر مسایل خطی و همچنین ماجرای درگیری با معاون خود
در مجلس، اظهار نگرانی کرد.

شورای اقتصاد جلسه داشت. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.
بعد از شام، فیلم تماشا کردم و پس از نوشتن خاطرات، خوابیدم.



جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

بسمه تعالی

تاریخ: ۱۳۶۸ / ۲ / ۱۰
شماره: ۸۸۸۲۴

بخشنامه به وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی

در اجرای سفارشات و وصیت اکید حضرت امام امت و بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی رضوانا... تعالی علیه در خصوص مساعدت و کمک و رسیدگی به امور رزندگان، جانبازان آزادگان، خانواده محترم شهیدان، مفقودین و ناتوجه بند "ک" تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۶۸ کل کشور مصوب مجلس شورای اسلامی و ماده ۲ آئین‌نامه اجرائی بند "ک" تبصره مذکور مصوب مورخ ۶۸/۲/۱۰ هیات وزیران لازت لیست مشخصات کامل کلیه موارد مذکور در بند "ک" تبصره فوق‌الذکر، مرتبط به آن وزارت با واحدهای تابعه، از قبیل اراضی، کشت و صنعتها و واحدهای تولیدی و طرحهای عمرانی و تأسیسات، مستحقات، عرصه و اعیان، ماشین‌آلات، مستغلات و سایر دارائیهای مشمول بند مذکور راجعت و گذاری به تعاونیهائی که حداقل ۸۰٪ آنها از رزندگان، جانبازان، اسرای آزاد شده و خانواده محترم شهیدان و مفقودین تشکیل می‌دهند، بسمه دبیرخانه کمیته اجرائی بند "ک" تبصره فوق‌الاشاره مستقر در نهاد ریاست جمهوری منعکس نمایند.

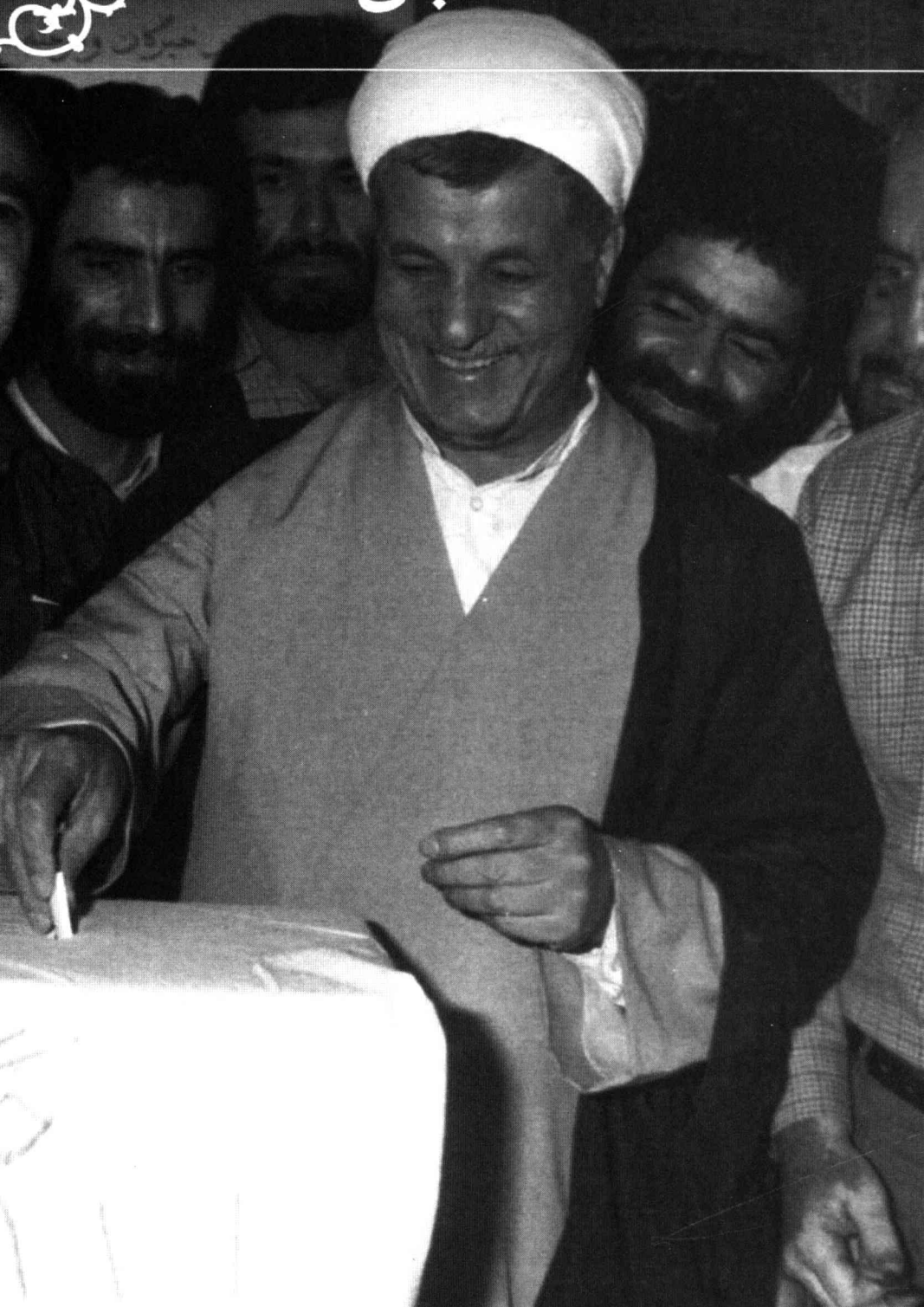
اکبر هاشمی

رئیس هیات مدیره
اکبر هاشمی

بهرنگ

برادر محترم
بهرنگ

آبان ۱۳۶۹



۱۲۳ اکتبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۱ آبان ۱۳۶۹ | ۳ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

آقای [رضا] امراللهی، [رییس سازمان انرژی اتمی] آمد. نمونه یک لیزر ساخت سازمان را آورد و توضیح داد. [آقای عیسی کلانتری]، وزیر کشاورزی آمد و گزارش وضع کشاورزی را داد؛ گفتم که در مورد ایجاد تأسیسات آبیاری قطره‌ای و بارانی در زابل اقدام کند؛ این کار برای صرفه‌جویی در مصرف آب است که احتمالاً در آینده محدودیت خواهیم داشت.

با مدیران وزارت نفت و وزیران اقتصاد و نفت و آقایان زنجانی و عادل، [رؤسای سازمان برنامه و بانک مرکزی]، جلسه داشتیم. برنامه جدید اکتشاف و تولید نفت و گاز بررسی شد؛ برای بالاتر بردن از سطح برنامه [پنج‌ساله اول]، تأمین بودجه کردیم. عصر اعضای کمیسیون امور [اداری و] استخدامی مجلس آمدند. دربارهٔ لایحه افزایش دستمزد کارمندان دولت که در مجلس است، مذاکره شد. کمیسیون اصرار دارد، خیلی بیشتر از پیشنهاد دولت تصویب کند؛ توصیه به اعتدال کردم.

مدیران روزنامه‌های یومیه آمدند. سیاست‌های جاری را توضیح دادم و با تأکید بر ضرورت انتقاد، حدود انتقادات مورد مشورت قرار گرفت؛ رهبری جواب این سؤال را به من محول کرده‌اند. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. بحث در قانون کار ادامه یافت. شب در دفترم ماندم و تا دیروقت کار کردم.

۱۲۴ اکتبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۲ آبان ۱۳۶۹ | ۴ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

[آقای ماتارا معیاش]، وزیر امور خارجه کومور آمد. در مورد نفت و تحصیل جوانان و

۱ - اعضای کمیسیون اموراداری و استخدامی مجلس، عبارت بودند از: آقایان سیدعلی عوض زاده (رییس)، احمد بلوکیان و غلامرضا فدایی (نواب رییس)، سید خلیل موشع، صمد ریسی، رحمت‌الله رحمتی، علی محمد غریبانی، اصغر نوروزی، سید عبدالله هجرتی، اسماعیل سهمی حصار، محمد کریم مروجی و جعفری اصفهانی.

۲ - وزیر امور خارجه کومور در این دیدار، خواستار خرید نفت و کمک‌های کارشناسی جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های مختلف شد. آقای معیاش ضمن بیان مشترکات اسلامی و تاریخی دو کشور، تمایل رییس‌جمهور کشورش را برای دیدار از ایران ابراز داشت و اظهار امیدواری کرد که در آینده نزدیک این سفر انجام شود. سپس آقای هاشمی، با تشکر از پیام رییس‌جمهور کومور، علاقه جمهوری اسلامی ایران را برای کمک به آن کشور در زمینه‌های



حمایت‌های عمرانی و فرهنگی استمداد کرد؛ قول مساعدت دادم. آقای [حمید] میرزاده، برای امور ارزی و بازسازی و کارهای جاری آمد. آقای [عباسعلی] اوکیلی، [رییس ستاد رسیدگی به امور آزادگان] آمد. گزارشی درباره اقدامات انجام شده برای آزادگان را داد.^۱ جمعی از سران اصناف آمدند. از وزارت بازرگانی و همچنین [آقای کرباسچی]، شهردار تهران گله داشتند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. لایحه اصلاح قانون مالیات مستقیم، در جهت حمایت از صنایع، در دستور بود. رهبری، امروز در صحبت‌هایشان به افرادی که در مشاجرات اخیر، در مجلس تند حرف زده‌اند، به شدت حمله کرده‌اند.^۲ شب به خانه آمدم. با عفت، مهدی، یاسر و فرشته شام خوردیم.

۱۲۵ اکتبر ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۳ آبان ۱۳۶۹ | ۵ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

آقای [احمد] آذری قمی آمد. چندین کسالت دارد. به دکتر [ایرج] فاضل، [وزیر بهداشت] سفارش کردم. درباره مسایل سیاسی، اقتصادی و اداری مذاکره شد. آقای سید محمود

کتاب‌مختلف مورد تأکید قرار داد و اظهار امیدواری کرد که با توجه به زمینه‌های مشترک اسلامی و تاریخی دو کشور جمهوری اسلامی در رفع نیازمندی‌های اقتصادی، فرهنگی و فنی، با کشور کومور همکاری گسترده‌تری داشته باشد.

۱ - آقای هاشمی، بخشنامه‌ای به منظور تسهیل در استخدام آزادگان به کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی استانداری‌های سراسر کشور صادر کرد. متن بخشنامه چنین است: «کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانک‌ها، شرکت‌های بیمه، مؤسسات و شرکت‌ها و کارخانجات ملی شده و دارای مدیریت دولتی و تحت پوشش مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها، مکلفند آزادگانی را که از سوی ستاد رسیدگی به امور آزادگان یا نمایندگان‌های آن در استان‌ها برای اشتغال معرفی می‌شوند، به استخدام درآورده و کلیه اقدامات لازم از قبیل تأمین اعتبار ایجاد پست یا شغل سازمانی و غیره را بعد از به کارگیری آزاده انجام دهند. ستاد امور آزادگان، مکلف است تا پایان سال جاری، کلیه آزادگان متقاضی را به دستگاه‌های فوق‌الذکر معرفی و با پیگیری، پیشرفت کار را ماهانه به اینجانب گزارش نمایند. اکبر هاشمی رفسنجانی. رییس جمهور»

۲ - آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب، در بخشی از سخنان خود گفتند: «بعضی از حرف‌هایی که در این چند روز گذشته از بعضی نمایندگان مجلس شنیده شد، حرف خودی‌ها نبود، حرف غریبه‌ها بود... نروند بگویند ما در مجلس آزاد نیستیم. چرا؟ نماینده در مجلس آزاد است. کسی نباید آزادی را به ما و مسئولین امروز کشور که عمرشان را به مجاهدت برای آزادی گذرانده‌اند، یاد بدهد. آزادی حق نماینده است، حق ملت است...» منبع: پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، آرشیو بیانات.



هاشمی [شاهرودی]، رییس مجلس اعلای [انقلاب اسلامی] عراق آمد. پیشنهادی مطرح کرد که مبارزان مسلمان عراقی با صدام، برای مبارزه با آمریکا همکاری کنند، تا از این راه برای آینده عراق، در صورت سقوط صدام، در کشور حضور داشته باشند؛ با توجه به عدم صداقت صدام، این راه خطرناک به نظر می‌رسد. قرار شد بررسی شود. تذکراتی درباره توجه بیشتر به عراقی‌ها داشت.

آقای [محسن] دعاگو آمد. ضمن اظهار ناراحتی از اختلافات اخیر داخلی، درباره تشکیل گروه مستقل روحانی در مقابل دو خط تند و محافظه‌کار استفسار کرد؛ گفت با رهبری هم مطرح کرده اما به نتیجه نرسیده است. قرار شد بیشتر بررسی کنیم.

اعضای هیأت ریسه مجلس خبرگان آمدند. درباره هیأت ریسه خبرگان آینده، ساختمان مرکز خبرگان در قم و مسایل جاری و به خصوص اختلافات اخیر و شروع بعضی از نمایندگان در انتقاد از رهبری و اظهارات رهبری مذاکره شد. ناهار مهمان من بودند.

عصر تا ساعت هفت، کارهای دفتر را انجام دادم و به مصاحبه بعضی از زندانیان گوش دادم. برای اصلاح دندان به مرکز دندان پزشکی بنیاد شهید رفتم؛ سه ساعت ونیم طول کشید. به خانه آمدم. شام خوردم و خوابیدم.

۱۲۶ اکتبر ۱۹۹۰

جمعه ۴ آبان ۱۳۶۹ | ۶ ربیع الثانی ۱۴۱۱

دیشب باران باریده بود. در خانه بودم. وقت به استراحت و به مطالعه مسایل فقهی و تفسیری گذشت. امروز در قم، طلاب و مردم، علیه بعضی از نمایندگان رادیکال مجلس راهپیمایی کردند. آقای [محمد] یزدی هم در نماز جمعه، به تلخی نمایندگان را که حرف ولایت فقیه را در مجلس مراعات نکرده‌اند، مورد حمله قرار داد.

عصر احمد آقا آمد. از موج جدید حمله اظهار نگرانی کرد و گفت [مجمع] ارواحانیون خود را برای ختم درگیری‌ها آماده کرده بودند. گفتم آنها حساب خودشان را از افراد تند جدا کنند؛ از من خواست که برای آرام کردن جریان و جلب اعتماد آنها کمک کنم.



شنبه ۵ آبان ۱۳۶۹ | ۷ ربیع الثانی ۱۴۱۱

۱۲۷ اکتبر ۱۹۹۰

تا ساعت نُه صبح، کارها را انجام دادم. آقای [محمدرضا] یزدان پناه، مدیرعامل سابق [سازمان عمران] کیش آمد. از برخورد آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] با خودش ناراحت است. گفتم درباره بندر آزاد چابهار بررسی کند و پیشنهاد بیاورد.

[آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران آمد و درباره طرح‌های اصلاح ساختار تهران و تقویت شرکت مترو مطالبی گفت. دکتر حبیبی آمد. در خصوص هماهنگ کردن شرکت مخابرات و سازمان صداوسیما و کمک به رفع اختلافات آنها درباره بدهی‌ها و نرخ خدمات و همچنین در مورد مسایل جاری، گزارش داد.

آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] تلفن کرد و از اعلان راهپیمایی فردا در مقابل مجلس اظهار نگرانی نمود و خواستار اعمال نفوذ برای لغو آن شد. گفتم به دفتر رهبری پیشنهاد بدهد. سپس از دفتر رهبری، در این خصوص تلفنی از من نظر خواستند؛ نظر دادم که دفتر رهبری اعلام کنند که با تشکر از مردم، مراسم لغو شود. با آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص تلفنی مذاکره شد؛ با لغو [برنامه راهپیمایی در مقابل مجلس] موافقت کردند.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. بحث در امنیت شرق کشور بود که ناتمام ماند. شب حدود دویست نفر از روحانیون آزاده آمدند. نماز جماعت خواندیم و آقایان [سیدعلی اکبر] ابوترابی و جمشیدی صحبت کردند. سپس صحبت مفصلی برایشان نمودم^۱

۱ - آقای هاشمی با اظهار خرسندی از ملاقات آزادگان روحانی گفت: «ما نمی‌دانستیم، به این زودی لطف خداوند شامل حال‌مان شود و به بخشی از آرزوهای‌مان که دیدار با شما عزیزان است، برسیم. حضور آقایان اهل علم در جریان جنگ تحمیلی، تأثیر زیادی در سرنوشت جامعه داشته است. حضور جمع بزرگوار روحانیون آزاده در دوران اسارت، مایه نشاط روحیه و رشد تعلیم و تربیت دیگر آزادگان بوده و این موجب افتخار ماست که درصد آمار شهدای روحانیت، نسبت به اقلات دیگر بالاتر است، البته این یک امر طبیعی است، زیرا روحانیت مردم را به انقلاب و جهاد در راه خدا دعوت کرد و باید خود در صف مقدم این جهاد حرکت کند. این افتخار بزرگی برای روحانیت، انقلاب و شیعه است که ما توانستیم در مراحل سخت انقلاب با به‌پای مردم عزیز کشورمان و بلکه جلوتر از آنها در میدان‌ها حضور داشته باشیم. هماهنگی مردم و روحانیت همواره از عوامل اصلی مقاومت‌ها و رسیدن به پیروزی‌ها بوده است. شما که سال‌های طولانی و رنج‌های فراوان را تحمل کرده‌اید، بدانید که در محاسبه نهایی پیروز هستید. شهدا فاتحان بزرگ این انقلاب هستند و در جوار رحمت خدا و در کنار انبیاء حضور دارند و نیروهایی که تا آخر در لگ

شام خوردیم؛ روحیه خوبی دارند.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، خبر ورود معاون وزارت امور خارجه عربستان سعودی و توافق بر سر حج را داد؛ هنوز در عدد به توافق نرسیده‌اند. باران خوبی بارید. در دفتر ماندم و به خانه نرفتم.

۱۲۸ اکتبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۶ آبان ۱۳۶۹ | ۸ ربیع الثانی ۱۴۱۱

[آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری آمد. گزارش سفر به شوروی و بازدیدها و توافقات را داد و اهمیت راه آهن بافق - بندرعباس را و لزوم توجه بیشتر به آن طرح را گفت. آقای [مرتضی] محمدخان، رییس کل گمرک آمد. گزارش موفقیت‌ها و اقدامات اصلاحی را داد و برای تأسیسات جدید کمک مالی خواست.

از وزارت اطلاعات آمدند و گزارش مسایل امنیتی را دادند. آقای [حسین] نصیری، مدیرعامل خبرگزاری جمهوری اسلامی، [ایرنا] آمد. گزارش کار و راه‌های توسعه و تکامل را داد. تأکید کردم که استقلال سازمان را حفظ کنند و خبرها را بدون توجه به خطوط موجود تهیه نمایند و جهت گیری شان، در چارچوب سیاست‌های نظام باشد؛ قول کمک دادم.

اعضای هیأت ریسه [فراکسیون] نمایندگان مناطق محروم مجلس آمدند. گزارش درگیری‌های امروز مجلس را دادند و از رادیکال‌ها انتقاد داشتند. از توجه دولت به مناطق محروم تشکر کردند و اعتبارات زیاد ریالی و ارزی برای سال آینده پیشنهاد دادند؛ گفتم با سازمان برنامه و بودجه هماهنگ کنند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. در مورد سرعت بیشتر در بازسازی مناطق جنگی

بامیدان بودند و یا جانباز شدند و مردمی که به صورت‌های دیگر کمک کردند، به اندازه سرمایه‌گذاری‌شان سود خواهند برد. این بهترین نوع برنده شدن در جنگ بود و ما به قسمت عمده‌ای از خواسته‌هایمان رسیده‌ایم، اکنون هم باید با ادامه عمل شایسته، رحمت الهی را برای خود حفظ کنیم، در این صورت این ملت می‌تواند تاریخ‌ساز و منشاء اثر در جهان باشد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب،



ملاقات با روحانیون آزاده



تصمیم‌گیری شد. اصلاح قانون مالیات‌ها در دستور بود. شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. دربارهٔ نهضت آزادی، حج، اضافه حقوق نظامیان، درگیری‌های جاری [انتخابات مجلس] خبرگان، معارضان عراقی، پیشنهادهاى آقای [محسن] دعاگو، [در خصوص ایجاد خط روحانیون مستقل از جناح‌های چپ و راست] و آقای سید محمود هاشمی [شاهرودی در خصوص همکاری نیروهای انقلابی عراق با صدام در مبارزه با آمریکا]، مذاکره و تصمیم‌گیری شد. به خانه آمدم؛ باران می‌بارید.

۱۲۹ اکتبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۷ آبان ۱۳۶۹ | ۹ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

[آقای سید حمید طهایی]، استاندار [سمنان]، نماینده، امام جمعه و شخصیت‌های دامغان آمدند و برای ساخت دانشگاه دامغان و همچنین انتقال آب به سمنان و دامغان استمداد کردند. آقای [هاشم هاشم‌زاده] هریسی، نماینده تبریز، همراه فرزندش که پس از ده‌سال از اسارت برگشته‌است، آمدند. هدیه‌ای دادم و تشویقش کردم. او در اسارت، مثل بسیاری دیگر از اسرا، در اثر سوء تغذیه و سختی معیشت، مریض شده است.

جمعی از نمایندگان استان گیلان آمدند. برای کمک بیشتر به زلزله‌زدگان و سیل‌زدگان استان استمداد کردند. از درگیری‌های مجلس ناراحت بودند و از من خواستند که برای رفع تشنج اقدامی بکنم. نمایندگان بجنورد، به همراه امام جمعه و فرماندار آمدند. آنها خواستار اجرای طرح پتروشیمی خراسان در بجنورد بودند.

ظهر، محسن، [رییس دفتر بازرسی رییس‌جمهور]، برای گزارش وضع نیروگاه شهیدرجایی و سد پیشین و فرودگاه هفتم تیر [= فرودگاه امام خمینی فعلی] آمد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. دربارهٔ قیمت کامیون، موتور سیکلت و دوچرخه تصمیم‌گیری شد. همچنین گزارش پیشرفت طرح [تکمیل زنجیره تولید الیاف مصنوعی پلی‌استر در کشور]، D.M.T (دی متیل ترفتالات) را شنیدیم. دی‌روقت به خانه آمدم.



۱۳۰ اکتبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۸ آبان ۱۳۶۹ | ۱۰ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

آقای مقدم، مسئول طرح بهداری تهران آمد. توضیحاتی درباره‌ی طرح داد و برای شروع کار استمداد نمود. برنامه سفر به مناطق زلزله زده را تنظیم کردیم. [آقای منصور غروی]، سفیر جدید ایران در دانمارک، برای خداحافظی و نظرخواهی آمد. [آقای سیدشمس‌الدین خارقانی] کاردار جدیدمان در انگلستان^۱ هم برای خداحافظی و نظرخواهی آمد. کمیته توسعه صادرات جلسه داشت. درباره سیاست‌های صادراتی، در جهت تسهیل صادرات و نیز درباره تأسیس مرکز تجارت بین‌المللی یا نمایشگاه دائمی تصمیم‌گیری شد. عصر شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. درباره انتقال رشته تحصیلی دامپزشکی به وزارت بهداشت و درمان و همچنین درخصوص طرح تغییر نظام آموزشی متوسطه، بحث شد. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۱۳۱ اکتبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۹ آبان ۱۳۶۹ | ۱۱ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

ساعت هفت صبح به مهمانسرای دولت در [کاخ] سعدآباد رفتیم. وزارت بهداشت برنامه‌ای برای چکاپ پزشکی اعضای هیأت دولت تنظیم کرده بود؛ ضمن اینکه همه را چکاپ کردند، هیأت دولت هم جلسه داشت که تا ساعت یازده و نیم طول کشید. ظهر در دفترم، عقد ازدواج یکی از محافظانم و همچنین یک جانباز را بستم و به آنها هدیه دادم. عصر چند ملاقات خارجی داشتم. [آقای ماتسو ناگا]، مشاور ویژه نخست وزیر ژاپن آمد؛ حامل پیام بود^۲. در مورد روابط ایران و ژاپن، بحران خلیج فارس و نیز موضوع روابط

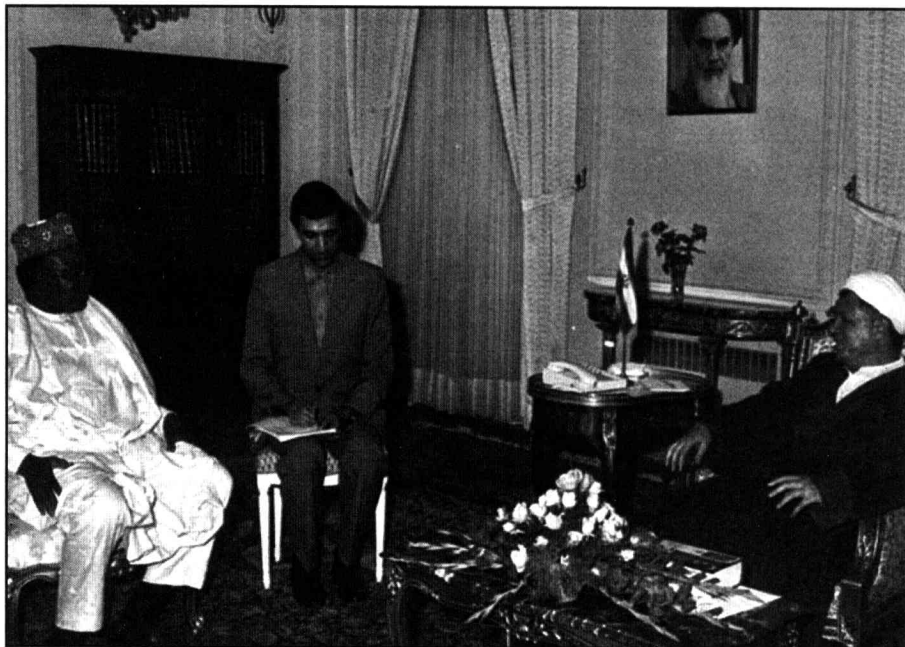
۱ - در این روز، آقای جان میجر ۴۷ ساله به عنوان نخست وزیر دولت انگلیس، به جای خانم مارگارت تاچر، انتخاب شد. وی در دولت تاچر، پست وزارت امور اقتصادی و دارایی را عهده‌دار بود.

۲ - در این ملاقات، آقای ماتسو ناگا، مشاور ویژه نخست وزیر و سفیر سابق ژاپن در آمریکا، با ارائه گزارشی از مذاکرات خود با مقامات ایرانی گفت: «ما جمهوری اسلامی ایران را دارای قدرت و نفوذ سیاسی در منطقه می‌دانیم و از اینکه ایران تجاوز عراق به کویت را محکوم نموده است، مطلعیم و برای این اقدام، ارج شایسته‌ای قائل هستیم.» سپس آقای هاشمی، با تشکر از پیام محبت‌آمیز نخست‌وزیر ژاپن اظهار داشت: «جمهوری اسلامی ایران معتقد است، تحریم‌های بین‌المللی علیه عراق، چنانچه به طور جدی اجرا شود، مؤثر خواهد بود و جمهوری اسلامی ایران نیز از آن



ایران و آمریکا صحبت شد؛ گفتم تا آمریکا اموال ما را آزاد نکند، صحبت از هر اقدام دیگری بی ثمر است.

[آقای ابراهیم زکریا]، وزیر امور خارجه نیجریه آمد و نامه رئیس جمهورشان را آورد. در خصوص توسعه روابط و تلاش برای حل بحران خلیج فارس صحبت شد.



ملاقات با وزیر امور خارجه نیجریه

وزیر امور خارجه بحرین با نامه امیر بحرین آمد. از موضع پایین، خواستار توسعه روابط و همکاری ایران با شورای همکاری خلیج فارس بود. ضمن تشکر از مواضع ایران، نظرات ما را استفسار کرد.

[آقای بماناجا راجین]، وزیر امور خارجه ماداگاسکار آمد. خواهان کمک بیشتر و توسعه

تلاش اقدامات بین‌المللی در بحران جاری در منطقه حمایت می‌کند. آقای هاشمی در پایان این دیدار، ضمن استقبال از اظهار تمایل آقای کایفو، نخست وزیر ژاپن برای سفر به ایران، گسترش همکاری‌ها و روابط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بین دو کشور ایران و ژاپن را مورد تأکید قرار داد.



ملاقات با وزیر امور خارجه بحرین



ملاقات با وزیر امور خارجه ماداکاسکار

روابط و نیز تلاش برای حل معضل خلیج فارس بود^۱. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

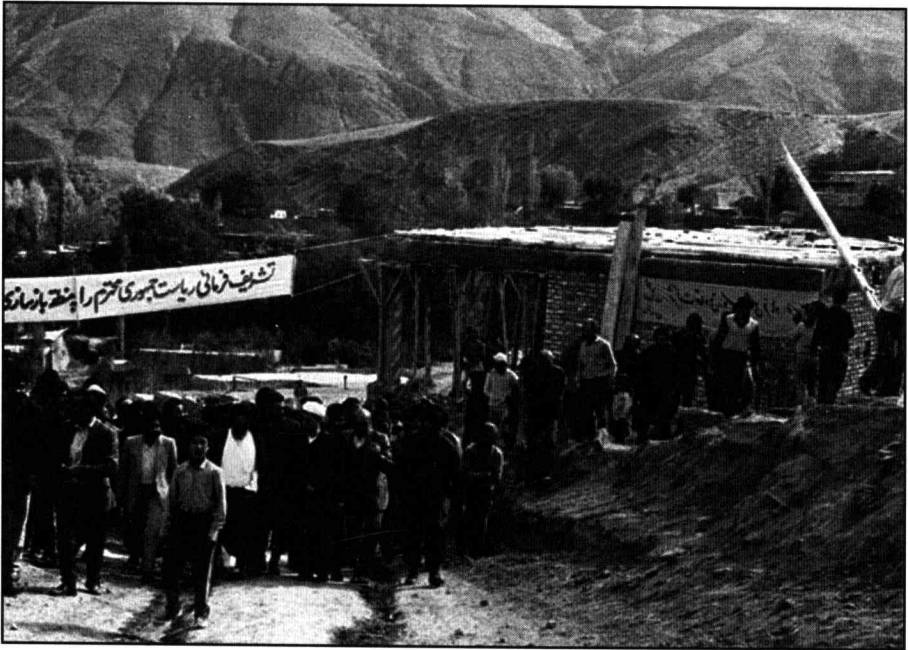
پنج‌شنبه ۱۰ آبان ۱۳۶۹ | ۱۲ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱ ۱ نوامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت صبح از [اردوگاه] منظره [واقع در شمال تهران]، با هلی‌کوپتر به سوی مناطق زلزله‌زده پرواز کردیم. در روستایی در شمال قزوین، در بخش رودبار شهرستان فرود آمدیم مسئولان استان [گیلان] هم بودند. آن روستا ویران شده بود و در نزدیکی آن، حدود ۸۰ خانه کوچک برای اسکان موقت مردم، توسط استان یزد و کمک دولت و مردم، ساخته بودند.

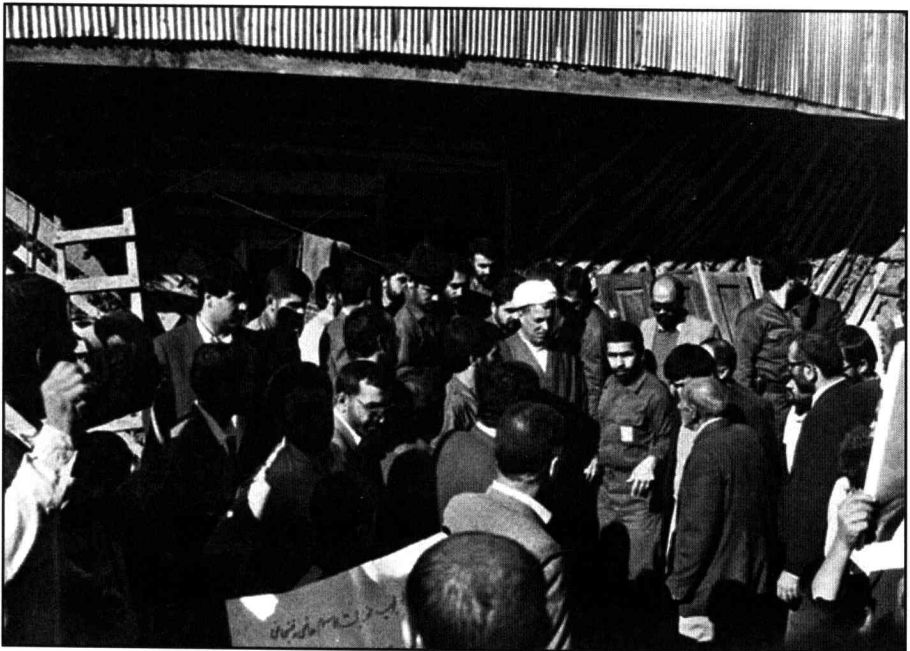
از آنجا به روستای میرخوند سُفلی رفتیم. مُعین شهرستان طارم سفلی، استان اصفهان است و خانه‌ها را خیلی خوب ساخته بودند. برای هر خانه با مصالح، حدود ۱۴۰ هزار تومان، به قیمت دولتی، خرج کرده‌اند؛ مردم راضی‌اند. در هر دو روستا از کلاس‌های دبستان هم بازدید شد، محقر است.

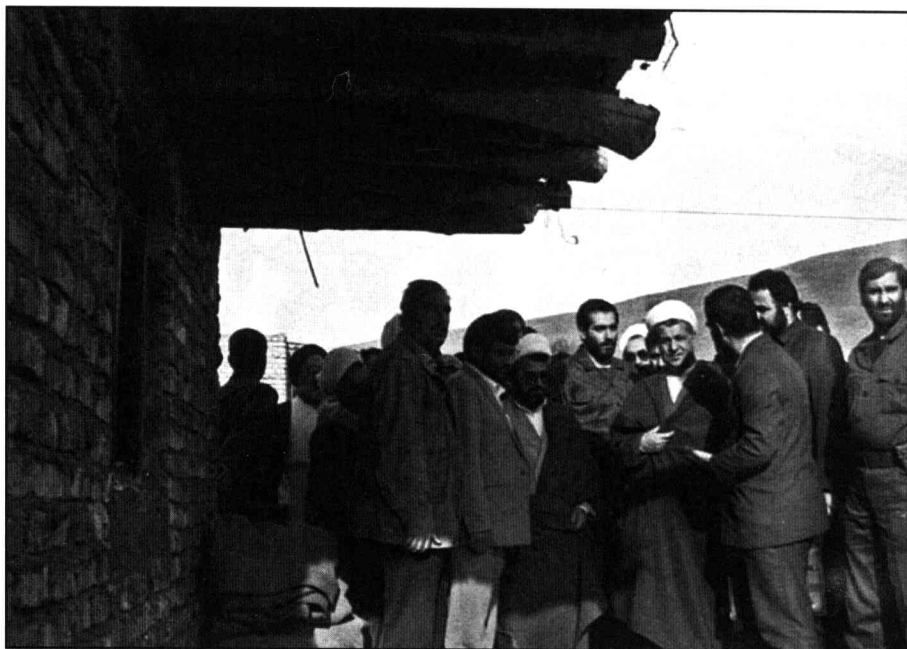
به روستای طونیان رفتیم؛ به کمک شهرستان کاشان، شبیه میرخواند ساخته شده و مردم راضی‌اند. خانه‌ها نزدیک تحویل است. به روستای ساروانک رفتیم که به کمک استان لرستان ساخته شده و از لحاظ کیفیت متوسط است. مراسم رسمی داشتند؛ برای مردم

۱ - آقای هاشمی در این دیدار، ضمن دریافت پیام کتبی رییس‌جمهور مادگاسکار، از توجه وی نسبت به مسایل منطقه خلیج فارس تشکر کرد و ابراز نگرانی از برخوردهای خشن و بروز جنگ در این منطقه را مورد تأیید قرار داد و تصریح کرد: «ما همچنان به تلاش خود برای حل مسالمت‌آمیز بحران و عدم بروز جنگ در خلیج فارس ادامه خواهیم داد. ما کشور ماداگاسکار را یکی از دوستان و همراهان خود می‌دانیم و مایلیم هر چه بیشتر روابط دو جانبه در همه زمینه‌های مورد علاقه گسترش یابد.» در این دیدار وزیر امور خارجه ماداگاسکار نیز ضمن تبریک پیروزی‌های اخیر جمهوری اسلامی ایران، ملت ایران را ملتی با شجاعت تمام و مقاوم و پایدار و پیروزی‌آفرین توصیف کرد و گفت: «ایران و ماداگاسکار در اکثر موارد به خصوص در مورد بحران خلیج فارس، دارای مواضع مشترک هستند. ما نیز ضمن محکومیت توسعه‌طلبی، خواستار خروج عراق از کویت هستیم. ماداگاسکار، خواهان خروج نیروها و ناوگان‌های خارجی از منطقه خلیج فارس است و نقش جمهوری اسلامی ایران را در حل این بحران، تعیین‌کننده می‌داند و آن را تحسین می‌کند.»

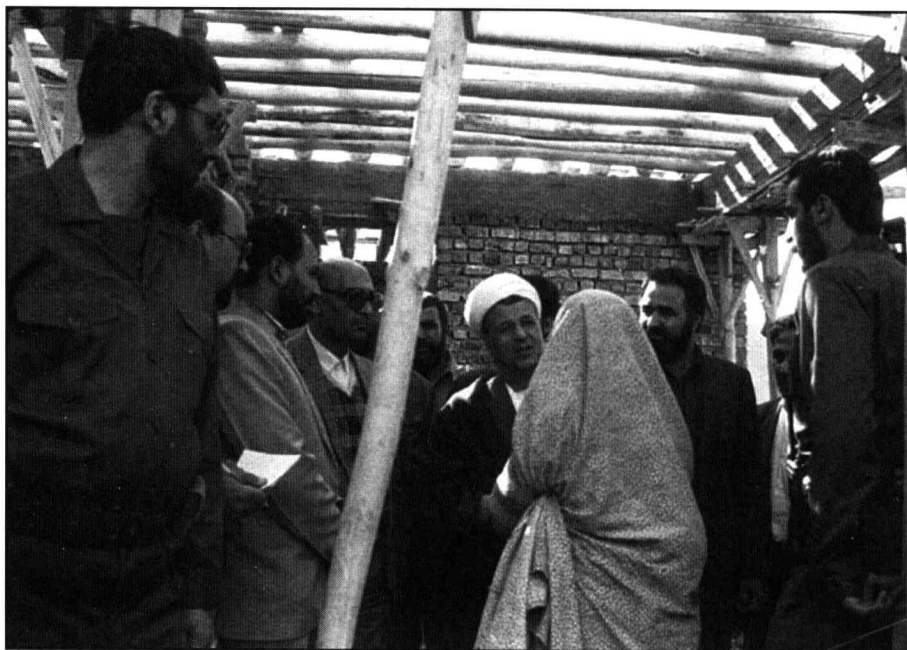


بازدید از بازسازی مناطق زلزله زده شمال کشور



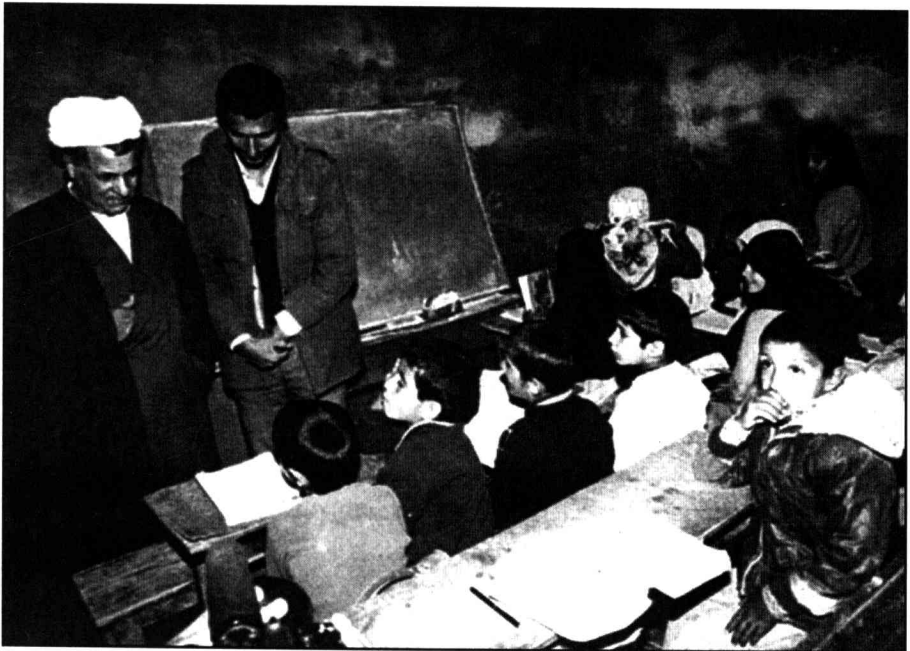


رسیدگی به مشکلات زلزله زدگان رودبار و منجیل





بازدید از پیشرفت های بازسازی مناطق زلزله زده



صحبت کردم^۱ و به احساسات آنها پاسخ دادم و به نمایندگان روستاها قرآن هدیه کردم. در همه روستاها، با چند خانواده در محل خانه آنها صحبت کردم.

به سوی رازمیان، مرکز بخش رودبار پرواز کردیم. در روستایی توقف کردیم و چند خانه اسکان موقت را دیدیم. با چوب و روکار آجری ساخته شده بود؛ بعضی‌ها راضی و بعضی ناراضی بودند. هزینه ساخت هر خانه، حدود پنجاه هزار تومان تمام شده است. دولت برای هر واحد، بیست و پنج هزار تومان داده و بقیه از محل کمک‌های مردمی و یا خود صاحبخانه تأمین شده است.

به شهر لوشان رفتیم. از خیابان‌ها عبور کردیم. این شهر خرابی زیادی ندارد. به سوی معدن سنگرود حرکت کردیم. در بین راه، در چند روستا مثل روستاهای لوشان ترک توقف کردیم. مردم از کمبودها و بعضی از ناتمام ماندن خانه‌شان شکایت داشتند.

غروب، ساعت هفت و نیم به محل معدن رسیدیم. پس از نماز مغرب و عشاء و مذاکره خصوصی با [آقای صادق احسان‌بخش]، امام جمعه رشت، در جلسه عمومی با حضور مدیران، وزراء، استانداران و ائمه جمعه شرکت کردم. آقای احسان‌بخش خیرمقدم گفت و آقای [علیرضا] تابش، استاندار گیلان، گزارش جامعی از وسعت خرابی‌ها و اقدامات انجام شده و مشکلات و نیازها داد. سپس من صحبت کردم و جمع‌بندی از نتیجه بازدیدها ارائه دادم.^۲

۱ - در این سخنرانی آمده است: «اینکه خداوند توفیق به من داد که توانستم از نزدیک در محل زندگی شما حاضر شوم و مشکلات شما را، تنگناها را، نیازها را، و مشقاتی که تحمل کرده‌اید و می‌کنید، از نزدیک مشاهده کنم، خدا را سپاسگزارم. البته در همین سفر کوتاه چیزهای زیادی فهمیدم. از گزارش‌ها نمی‌شد، این‌طور که حالا می‌فهمم، بفهمم. امیدوارم که این تماس و این برداشته‌ها، بتواند برای زندگی آینده مردم این منطقه، مؤثر و مفید باشد. ما واقف به‌امور غیبی و تدبیرهای الهی نیستیم و مطلع نیستیم که در غیب عالم چه می‌گذرد و از قلم تدبیر خداوند، در حوادث طبیعی روزگار چه چیزهایی نهفته است. البته با راهنمایی‌هایی که شده و با درس‌هایی که تاریخ به ما می‌دهد، می‌توانیم کم و بیش درک کنیم و تصمیم بگیریم و راه‌مان را انتخاب کنیم. جملاتی در قرآن هست که برای ما خیلی درس و راهنما است. قرآن می‌فرماید، چه بسا شما از یک چیزهایی ناراحت می‌شوید و خوش‌تان نمی‌آید، اما در واقع خیری و برکتی در آنها هست که شما نمی‌دانید. این حادثه زلزله، از حوادث عجیب و غریب روزگار ما است. واقعاً زلزله وسیعی بود، ما نمونه این زلزله را در تاریخ زلزله‌های بزرگ، کمتر مشاهده کردیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- در این نشست، ایشان ضمن تأکید بر ارائه گزارش‌های مربوط به خسارات ناشی از زلزله به مردم، اقدامات استان‌های معین در بازسازی استان گیلان را رضایت بخش ارزیابی کرد و گفت: «یکی از امور بسیار عمده که باید لایحه



در راه، از فضا چندین روستای در حال بازسازی را دیدیم؛ کارها وسیع و سریع است. نماز و نهار و استماع گزارش‌ها، یک ساعت و نیم طول کشید. از آنجا به سوی استان گیلان پرواز کردیم. در رستم آباد فرود آمدیم. در اینجا وسعت خرابی زیاد است. به مردم حداقل یک اتاق برای اسکان موقت داده شده است؛ گرچه خود مردم هم در ساخت کمک کرده‌اند، ولی عمده مخارج را دولت و استان‌های معین داده‌اند.

به شهر رودبار رسیدیم. در این شهر به اندازه خانواده‌ها، محل اسکان موقت تهیه نشده بود. خانه‌ها با پیش ساخته‌های فایبیس [=سقف‌های پیش ساخته فایبرگلاس] تهیه شده است و مردم از کمبودها ناراحت و معترض بودند. در چند نقطه توقف کردم و به خواسته‌ها و اعتراضات آنها گوش دادم.

از سد سفیدرود بازدید کردیم؛ سد آسیب دیده و در حال تعمیر است. آب سد خالی شده است. وعده داده‌اند که تا آخر سال، آبگیری مجدد آغاز می‌شود که اگر بشود، به کشاورزی آسیب نمی‌رسد.

به شهر منجیل رفتیم. در خیابان‌ها گشتی زدیم؛ وضع مثل رودبار است. فایبیسکم است و مردم معترض‌اند. در چند نقطه با مردم حرف زدیم. آنها از کمبودها شاکی‌اند. در محل اجرای پروژه ساخت وزارت صنایع، از طرح‌شان بازدید کردیم.

سر سفره شام، مدیر عامل معدن توضیحاتی داد. معدن زغال سنگ البرز غربی است. سالانه ۶۰ هزار تن زغال سنگ و ۱۲ هزار تن خاک نسوز تولید می‌کرد، اما به خاطر کارگر زیاد و تکنولوژی عقب مانده، اقتصادی نبوده و خسارات زیادی در زلزله دیده

﴿مورد توجه بیشتر قرار گیرد و به مرحله اجرا درآید، اسکان دائم زلزله زدگان است. در این خصوص از نظر تأمین اعتبارهای ریالی مشکلی نیست و می‌توان در این زمینه با سرعت عمل کرد. آقای هاشمی در ادامه، ضمن تأکید بر لزوم انعکاس عمیق فاجعه زلزله و اقدامات انجام شده از طریق رسانه‌های همگانی افزود: «رسانه‌های گروهی باید اقدامات انجام شده را به اطلاع مردم برسانند، چرا که این اقدامات جزو کارهای درخشان تاریخ انقلاب اسلامی است.» ایشان هدف از سفر خود را گفت و گو با مردم آسیب دیده و در جریان مستقیم قرار گرفتن اقدامات انجام شده، جهت رفع مشکلات مردم منطقه، اعلام کرد و ضمن تشکر از کمک‌های مردمی و فعالیت‌های ستادهای بازسازی استان‌های معین در مناطق زلزله زده یادآور شد: «آنچه که تاکنون در این مناطق انجام شد، با آنچه که مردم انتظار داشته‌اند، فاصله زیادی دارد و باید فعالیت‌ها برای اسکان دایم زلزله زدگان تشدید شود و اما امیدواریم مسئولین منطقه به هموطنان زلزله زده، مصالح و هزینه ساختمانی تحویل دهند تا آنان خود هر چه زودتر نسبت به اسکان دایم خویش اقدام کنند.»



است. به همین خاطر معدن را تعطیل کرده‌اند و مشغول بازخرید کارگران هستند. بنا دارند با نصف عدد فعلی، کار را مجدداً شروع کنند. آقای زین العابدین قربانی [امام جمعه لاهیجان]، بعد از شام آمد و مبلغ دو میلیون تومان کمک برای زلزله‌زدگان آورد و برای تقویت جای کاران استمداد کرد.

۲ نوامبر ۱۹۹۰

جمعه ۱۱ آبان ۱۳۶۹ | ۱۳ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

ساعت پنج صبح بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. بعد از نماز صبح، زلزله نسبتاً شدیدی رخ داد؛ صدای مهیبی داشت و درها لرزید. اخبار بخش فارسی رادیو بی‌بی‌سی و رادیو صدای آمریکا را گرفتم؛ مطلب مهمی نداشتند. آقای [علیرضا] تابش، [استاندار گیلان] آمد. گزارشی دربارهٔ روستای ماسوله داد که با تدابیری، جلوی خطر سقوط کوه روی خانه‌ها را می‌گیرند و به همین دلیل، رفته رفته مردم جرات رفتن به خانه‌ها را پیدا کرده‌اند.

پس از صرف صبحانه، به سوی مرکز بخش عمارلو حرکت کردیم. بعد از منطقه معدن، وارد جنگل‌ها و مراتع سرسبز با هوای شمالی شدیم. در شیب البرز به سوی خزر، به منطقه و گار رسیدیم؛ بخش وسیعی است. روستاهای بسیار دارد که تقریباً همه در اثر زمین لرزه خراب شده‌اند. اطراف رودخانه سیاهرود است که به سفید رود می‌ریزد. اغلب روستاها را برای بازسازی، تغییر محل داده‌اند و در ارتفاعات می‌سازند.

تا انتهای روستای استلخ کوه رفتیم. در هر روستا [= لیاول، سرمُل، سوسف، هاشمیان، بره‌سر، پشت کلا، نوده، سیان و ناش]، مقداری توقف می‌کردیم. مردم اجتماع می‌کردند و از برنامه بازسازی تحقیق می‌کردیم و نیازها و کمبودها و توقعات را می‌پرسیدیم. اهالی از ساخته‌ها و هدایا راضی هستند.

در همه جا با استقبال گرم مردم و اظهار تشکر و ذکر کمبودها مواجه می‌شدیم. آنها گل و سیب و قند روی ماشین می‌پاشیدند. تقریباً برای همه خانواده‌ها یک اتاق چوبی با سقف شیروانی فلزی تهیه شده که تهیه کاهگل دیوار برعهده خودشان گذاشته شده است. مصالح و مبلغی پول را دولت داده است.

مازندران استان معین این منطقه بوده و آنها در کار چوبی مهارت داشته‌اند. روستاها



نوعاً فاقد برق، آب لوله کشی، حمام و بهداشت هستند. به جهادسازندگی گفتم برای این امور اقدام کند و قول تأمین اعتبار دادم.

در نقطه‌ای که چند روستا را جمع کرده بودند و صدها اسکلت برای اسکان موقت برپا شده بود، جمعیت انبوهی از روستاها [بعدرود، حشمت آباد، دره‌دشت، چگاسر، چره و سنندز]، اجتماع کرده بودند. امام جمعه رودبار، بعد از خیرمقدم، توقعات مردم را گفت. سپس من صحبت کردم!

از آنجا به سوی بخش رحمت آباد حرکت کردیم. روستاها در کناره های رودخانه سیاهرود کشیده شده و با اینکه منطقه غنی است، مردم فقیرند و خانه‌ها محقر است. همه خانه‌ها در زلزله خراب شده. در هر روستا، همان استقبال و سؤال و جواب و وعده‌ها تکرار می‌شد. استان تهران معین بازسازی این منطقه است. [آقای حسین طاهری]، استاندار تهران درباره کارهای انجام شده توضیح داد.

سرانجام ساعت دو بعد از ظهر، خسته و کوفته به محل ستاد معین رسیدیم. بعد از نماز نهار خوردیم و پس از انجام مصاحبه رادیو تلویزیونی، به سوی رستم آباد حرکت کردیم. هلی کوپترها در آنجا آماده بودند. با بدرقه مردم رستم آباد، به سوی تهران پرواز کردیم. غروب در [اردوگاه] منظره، [واقع در شمال تهران] فرود آمدیم. به خانه آمدم. عفت برای زیارت به قم رفته بود. یاسر، مهدی و فرشته در منزل بودند.

۳ نوامبر ۱۹۹۰

شنبه ۱۲ آبان ۱۳۶۹ | ۱۴ ربیع الثانی ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. بخشی از کارهای عقب مانده را تا ساعت نه و نیم

۱ - ایشان با اظهار تأسف از وقوع زلزله و خسارات عمده‌ای که به مردم وارد شده، از این گونه حوادث و مصائب به عنوان آزمایش الهی یاد کرد و افزود: «وقوع چنین حوادثی، به منزله یک امتحان الهی برای مسئولین نظام و مردم است و شما برای سربلندی در این امتحان، باید تلاش بیشتری را به کار گیرید. برای جبران خسارت‌های ساختمانی ناشی از این زلزله باید ۷ میلیون متر مربع ساختمان سازی انجام شود.» آقای هاشمی، پاره‌ای از مشکلات موجود در منطقه را یادآور شد و خواسته‌های مردم در جهت رفع نیازها و رفع مشکلات را منطقی خواند و لزوم استمرار عملیات، تا رسیدن به وضعیت مناسب را مورد تأکید قرار داد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

انجام دادم. مهندس [میرحسین] موسوی، [مشاور سیاسی رییس جمهور] آمد و گزارش سفر به چین را داد. نخست وزیر چین توصیه کرده بود که وضع جاری منطقه به نفع ایران و چین است. او خواسته بود که برای طولانی شدن وضع موجود که برای آمریکا مشکلات زیادی بار آورده و می آورد، به نوعی عراق را تشویق به مقاومت کنیم. گزارش وضعیت مناطق آزاد چین را داد؛ تحت تأثیر برنامه آنها بود.

آقای [علی] شمس اردکانی، [رییس منطقه آزاد قشم] آمد. گزارش اقدامات درباره جزیره آزاد قشم را داد. درباره تهیه اساسنامه [منطقه آزاد] و سیاست استفاده از سرمایه های خارجی گفتگو شد.



ملاقات با دبیر کل سازمان کنفرانس اسلامی

[آقای حامد الغابد]، دبیر کل سازمان کنفرانس اسلامی آمد. قبلاً نخست وزیر نیجر بوده است. درباره محتوا و شرایط سازمان مذاکره کردیم^۱. قبل از او، آقای منوچهر متکی،

۱ - آقای هاشمی در ملاقات با دبیر کل سازمان کنفرانس اسلامی گفت: «اکنون که بحران کویت و عراق، واقعاً دنیای اسلام را مورد تهدید قرار داده و موجب تفرقه بین کشورهای اسلامی شده است، سازمان کنفرانس اسلامی وظیفه است»



[معاون بین الملل وزیر امور خارجه] آمد و مذاکرات شان را گزارش کرد. عصر دکتر [محسن] نوربخش و دکتر [سید محمد حسین] عادلی آمدند. طرح اقتصادی در رابطه با قیمت ارز و سوسیدها [= یارانه ها] و برنامه های آزادسازی اقتصادی را توضیح دادند و مذاکرات طولانی داشتیم؛ پیشرفت خوبی داشت.

آقای [مصطفی حایری] فومنی، در مورد مفاد مذاکرت با سران عربستان سعودی در سفر به آن کشور، تلفنی مشورت کرد. شب برای انجام کارهای عقب مانده در دفترم ماندم.

یکشنبه ۱۳ آبان ۱۳۶۹ | ۱۵ ربیع الثانی ۱۴۱۱ ۴ نوامبر ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارهای دفترم را انجام دادم. جمعی از دانش آموزان و دانشجویان دختر و پسر بسیجی به مناسبت ۱۳ آبان [روز دانش آموز] آمدند. سرود خواندند. آقایان [علیرضا] افشار، [فرمانده نیروی مقاومت بسیج] و دکتر [محمد علی] انجفی، [وزیر آموزش و پرورش] صحبت کردند. من هم صحبت مفصلی کردم^۱. آقای [سید ابوالفضل] موسوی

تلا دارد در این امر مهم دخالت نماید. سازمان کنفرانس اسلامی در مسایل حاد و اساسی کشورهای اسلامی، آن طور که باید نقش خود را در گذشته به خوبی ایفا نکرده است. باید این احساس در مسلمانان به وجود آید که این سازمان از آرمان های اسلامی و حق طلبانه آنان دفاع می کند، تا در قبال آن احساس مسئولیت نمایند. لذا تکلیف سازمان کنفرانس اسلامی ایجاب می کند، ضمن پرهیز از هرگونه آلودگی به اعمال نفوذهای دیگران، به گونه ای عمل نماید تا کشورهای اسلامی بپذیرند که از این سازمان به عنوان تریبون اختصاصی خویش استفاده نکنند و سازمان کنفرانس اسلامی، بتواند به طور مستقل عمل نماید و بی طرفانه قضاوت کند. ضمن اظهار تأسف از برخورد سازمان کنفرانس اسلامی با مسأله جنگ بین ایران و عراق در گذشته، ما انتظار داشتیم، این سازمان به منظور حل و فصل جنگ، برخورد عادلانه تری می نمود. کنفرانس اسلامی پیش از آنکه نقش ناسیونالیستی یا رنگ دیگری به خود بگیرد، باید نقش اسلامی داشته باشد تا همه کشورها و ملت ها از همه زبان ها و رنگ ها را شامل شود. اکنون مسلمانان در آسیا، آفریقا، اروپا، آمریکای لاتین و هندوستان نیاز به حمایت دارند، لذا یک چنین سازمانی باید در بین دولت ها و ملت ها حضور داشته باشد. برای تحقق این امر، جمهوری اسلامی ایران نیز حضور جدی تری در سازمان کنفرانس اسلامی خواهد داشت و حمایت بیشتری از آن به عمل خواهد آورد.

۱ - آقای هاشمی اظهار داشت: «شما وارثان انقلاب و صاحبان آینده تاریخ ایران هستید و حوادث امروز برای تاریخ انقلاب بسیار مهم و حساس است. کشتار دانش آموزان در ۱۳ آبان، یک امر تصادفی نبود. رژیم منحوس گذشته برای جلوگیری از حضور نسل نو و ایجاد ترس و وحشت در دیگر اقشار مردم، دست به کشتار فجیع دانش آموزان زد که

تبریزی، رییس دیوان عدالت اداری آمد. از [آیت‌الله مسلم ملکوتی]، امام جمعه تبریز انتقاد کرد و نیز برای تعمیر ساختمان دیوان عدالت اداری استمداد نمود. جمعی از فرماندهان سپاه آمدند و برای مسکن و نیازهای زندگی سپاهیان استمداد کردند؛ قول کمک دادم. آنها برای شرکت در سازندگی اظهار آمادگی نمودند و گزارش موارد همکاری‌های در حال انجام را دادند؛ قرار شد تسهیلات برایشان قایل شویم. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. بیشتر درباره تأمین نیازهای زلزله‌زدگان و ساخت خانه و اسکان دایم، مذاکره و تصمیم‌گیری شد. وزیر اطلاعات از برخورد میان دانشجویان تحکیم وحدت و مدیران مراسم امروز در شیراز خبر داد. ورود پارچه را با بالا بردن سود بازرگانی آزاد کردیم. شب، رهبری مهمان من بودند. گزارش وضع بازسازی مناطق زلزله زده را دادم و درباره مسایل اختلاف جاری و همچنین در خصوص اوضاع منطقه و بحران خلیج فارس مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. به خانه آمدم. از نقطه ورودم به حیاط خانه، تا دخول به ساختمان را برای مجموعه «یک روز زندگی رییس جمهور»، فیلمبرداری کردند.

۵ نوامبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۱۴ آبان ۱۳۶۹ | ۱۶ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

از نماز صبح و صبحانه و وضع زندگی‌ام در خانه فیلمبرداری شد. مصاحبه کوتاهی هم کردم. به دفترم رفتم. ساعت نه صبح، آقای [محمد] مجدآرا، نماینده [بابلسر و] بندپی آمد.

چنانچه اقدام رژیم، تحرک جدیدی در مردم ایجاد کرد و به عبارتی انقلاب اسلامی را به مرحله بالاتری هدایت کرد. هر سه حادثه‌ای که در ۱۳ آبان صورت گرفت، نشان دهنده ارتباط این حوادث با یکدیگر هستند و نشان‌دهنده هوشیاری مردم به‌ویژه نسل جوان در حفظ و حراست از ارزش‌های انقلاب اسلامی است. بنابراین برای ادامه انقلاب و تحقق خواسته‌های اصلی آن، باید همیشه با چشم باز و هوشیاری مواظب باشیم، تا هرگاه شاخه‌های استقلال، آزادی، خودکفایی و نجات از سلطه خارجی مورد خدشه قرار گرفت، بر ارزش‌های انقلاب تأکید کنیم. حفظ این ارزش‌ها در چارچوب جمهوری اسلامی، اسلام، امامت و تبلور آن یعنی ولایت‌فقیه امکان‌پذیر است. شما نسل جوان اساس و پایه‌های مملکت هستید. ما در آینده‌نگری کشور، لازم است تا برای تعالی نسل نو، توجه ویژه‌ای قائل بشویم و نسل نو باید بالنده‌تر، هوشیارتر و مسلح‌تر به علم و عمل، نسبت به نسل‌های گذشته باشد. آینده کشور در اختیار شماست و باید از فرصت‌های طلایی که انقلاب اسلامی در اختیار شما گذاشته است، به نحو شایسته‌ای استفاده کنید. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



دفتر فرماندهی کل



شماره
تاریخ
سپه

حضور محترم حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
دام عزه ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران
باسلام و تحیات،

شماره: ۶۹/۸/۱۴
تاریخ: ۳۴۲

احتراماً با استحضاری رساند در پی موافقت مقام معظم رهبری مبنی
بر مشارکت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در امر بازسازی و ایجاد تشکیلات
مجازی از مدیریت عمومی سپاه این نهاد است به ایجاد تشکیلاتی تحت عنوان
تورنگاه بازسازی خاتم الانبیاء (ص) اقدام نموده و در انجام پروژه های بازسازی
عمرانی تاکنون قولنامه هایی را با دستگاه های وابسته به دولت منعقد نموده است
از آنجا که استمرار فعالیت های این تورنگاه مستلزم همکاری و مساعدت بیشتر -
دستگاه های اجرایی کشوری باشد استدعا دارد دستور فرمایند موارد ذیل به
دستگاه های اجرایی کشور اطلاع گردد.

- ۱- تورنگاه بازسازی خاتم الانبیاء (ص) تنها تشکیلات رسمی سپاه پاسداران به منظور
مشارکت در انجام پروژه های قابل واگذاری از طرف دولت باشد.
- ۲- تعداد بالاترین رده مسئول تورنگاه به عنوان تضمین و تعهد حام کار قلندار گردد.

رئیس ستاد کل سپاه پاسداران
محمد باقر ذوقدر
۱۴/۸/۸۱

دوستان عزیز
در این نامه
تورنگاه بازسازی
خاتم الانبیاء (ص)
توسط سپاه پاسداران
ایجاد شده است
و در صورت
نیاز می تواند
در سایر
دستگاه های
کشوری
همچنین
توسعه
یابد

درخواست سپاه پاسداران برای تشکیل تورنگاه بازسازی خاتم الانبیاء (ص)



سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

تاریخ: ۱۵ شهریور ۱۳۹۰
شماره: ۹۷۷/۹۷۷/۹۷۷
پوست:

"بسمه تعالی"

حضرت حجت الاسلام و المسلمین آقای هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

سلام" علیکم :

احتراما" باستحضار میرساند تعدادی از جانبازان عزیز جهت تامین معاش
اندام به راه اندازی کارگاههای تولیدی کوچک نموده اند که متأسفانه بدون مجوز
برده و بهمن جهت با مشکلات جدی در ادامه کار مواجه شده اند .
لذا خواهشمند است دستور فرمائید وزارت صنایع مجوز لازم جهت ادامه کار
کارگاههای موجود را صادر نماید ./ف

ومن ... التوفیق

محسن رفیقت دوست

رئیس بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی

آدرس : بلوار کشاورز کوچه سعید نرسیده به بیمارستان پارس تلفن ۶۵۸۱۹۱



از وضع مجلس اظهار ناراحتی کرد و درباره نحوه برخورد با تندروری بعضی از نمایندگان در مقابل رهبری مشورت کرد؛ گفتم مدارا شود. برای عمران آب مازندران استمداد نمود. آقای [صادق] خلخالی، [نماینده قم] آمد و از من و آقای خامنه‌ای به خاطر عدم حمایت از او در جریان انتخابات مجلس خبرگان گلایه کرد و برای مدرسه علمیه‌اش، [واقع در آستانه حضرت عبدالعظیم]، از آقای [محمدی] ری شهری گله نمود و استمداد کرد؛ تذکراتی دادم.

آقای [محمدجواد] راستی، نماینده لار آمد. از اقدامات عمرانی و خدماتی‌اش در لارستان گفت؛ مدعی است حدود سه میلیارد تومان از کمک‌های مردمی را جمع و خرج کرده که بیشتر آن را از ایرانی‌های مهاجر به کشورهای جنوب خلیج فارس به دست آورده است. او ضمن تشکر از سیاست‌های اقتصادی و سیاست خارجی دولت، برای طرح‌های مهم آنجا استمداد کرد.

دکتر [حسن] روحانی آمد و در مورد اوضاع مجلس و اختلافات مشورت کرد. دکتر [محمدعلی] هادی، [سفیر ایران در امارات] آمد. راجع به جزایر سه گانه [تنب بزرگ و کوچک و ابو موسی] و وصول مطالبات ایران از شارجه، پیشنهادهایی داشت. آقایان روحانی و هادی، ناهار پیش من ماندند.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره قیمت کامیون‌ها و برق بحث و تصمیم‌گیری کردیم. قرار شد کامیون‌ها، فعلاً به نرخ ارز دولتی داده شود. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم؛ بچه‌ها جمع بودند.

۶ نوامبر ۱۹۹۰

سه‌شنبه ۱۵ آبان ۱۳۶۹ | ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

[آقای هانس بلیکس]، مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی آمد. درباره خلع سلاح اتمی و نیروگاه بوشهر مذاکره شد.^۱ [آقای حسین صادقی]، سفیرمان در کویت آمد. اجازه

۱ - آقای هاشمی در این ملاقات، بر جلوگیری از آثار مخرب انرژی اتمی، در بروز حوادث و استفاده از سلاح اتمی تأکید کرد و گفت: «اگر یک کشور هم در جهان، مسلح به سلاح اتمی باشد، کنترل آن امکان‌پذیر نخواهد بود. تنها امضای قرارداد عدم استفاده از سلاح اتمی کافی نیست و با توجه به وجود موشک‌های قاره پیما و تجربه استفاده از

خواست که همراه هیأت به عربستان برود و با امیر کویت ملاقات نماید. [آقای علی نعمت‌اللهی]، سفیر جدیدمان در برزیل، برای خدحافظی و نظر خواهی آمد. [آقایان محمدمهدی پورگل و کاظم بیگدلی]، سفیران جدیدمان در نروژ و نامیبیا نیز به همین منظور آمدند.

آقای [محسن] رفیق دوست [رییس بنیاد مستضعفان و جانبازان] و جمعی از مدیران بنیاد مستضعفان آمدند؛ گزارش کار دادند و برای امور بنیاد استمداد کردند. عصر آقای [سیدعلی اکبر] ابوترابی، [نماینده ولی فقیه در امور آزادگان] آمد و برای آزادگان کمک خواست.

جمعی از سران رادیکال‌ها آمدند. از عدم حمایت من از آنها گله کردند؛ گفتم با رهبری مخالفت نکنند و صادقانه حامی دولت باشند، تا توقع حمایت از طرف ما را داشته باشند. مجمع تشخیص مصلحت، جلسه داشت؛ مجازات‌های قانون کار مشخص شد. دیروقت به خانه آمدم.

۷ نوامبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۱۶ آبان ۱۳۶۹ | ۱۸ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

تا ساعت نه و نیم صبح کارها را انجام دادم. وقت ملاقات آقای [حمید] میرزاده را صرف کارها کردم. او برای رسیدگی به وضع زلزله زدگان جنوب، به منطقه سفر کرده است؛

عراق از سلاح‌های شیمیایی در جنگ علیه ایران، ثابت شده است هرگاه منافع بعضی کشورها به خطر افتد، قوانین بین‌المللی را رعایت نخواهند کرد. جمهوری اسلامی ایران که یک نظام مبتنی بر اصول اعتقادی و اخلاقی است به تعهدات خود پایبند خواهد ماند، اما این امر در مورد همه کشورها صادق نیست. اگر آمریکا درگیر جنگ در خلیج فارس شود، نحوه جنگ و پایان آن مشخص نخواهد بود. جمهوری اسلامی ایران، ضمن تأیید نظارت بی‌طرفانه بین‌المللی بر سلاح‌های اتمی، خواستار حذف این سلاح‌ها در همه کشورهای جهان است. در این دیدار که آقای امراللهی رییس سازمان انرژی اتمی ایران نیز حضور داشت، آقای هانس بلیکس دبیرکل سازمان بین‌المللی انرژی اتمی، همکاری جمهوری اسلامی ایران با آژانس انرژی اتمی را ستود و با اشاره به قدمت عضویت ایران در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و تشریح وضعیت کشورهای خاورمیانه و جهان در استفاده از انرژی اتمی، بر عزم این آژانس جهت منع گسترش سلاح‌های اتمی و شیمیایی توسط کشورها تأکید کرد و افزود: «با توجه به اینکه ۱۴۱ کشور جهان، قرارداد منع استفاده از سلاح اتمی را امضا کرده‌اند، انتظار می‌رود ایران در برقراری شرایط صلح آمیز، تلاش بیشتری در صحنه جهانی به عمل آورد.»



دیشب زلزله‌ای با قدرت ۶/۶ [درجه در مقیاس] ریشتر، بخشی از روستاهای داراب را [در استان فارس] خراب کرده و تلفات داشته است: ۲۲ کشته و چند مجروح.

[آقایان محمدحامد انصاری، جان فرانسیس کوگان و محمد ازهاری بن کریم]، سفیران جدید هند، ایرلند و مالزی برای تقدیم استوارنامه آمدند. با هر یک از آنها صحبت کوتاهی داشتم؛ بیشتر تشریفاتی بود.

شورای عالی صنایع با حضور من تشکیل شد. به نظرم رسید که قانون شورا، اختیاراتی به شورا نداده و ارزش صرف وقت ندارد و کارها را می‌توان در دولت یا شورای اقتصاد انجام داد؛ بنابراین تصمیم گرفتیم که دیگر این شورا، جلسه نداشته باشد. درباره استفاده صنایع مربوط به نفت و قیمت ارزهای سرمایه‌گذاری و تولیدی - صنعتی مذاکره شد.

به [آقای عبدالحسن و حاجی]، وزیر بازرگانی در مورد توزیع لاستیک‌های ساخته شده که به ادعای [آقای نعمت زاده]، وزیر صنایع در کارخانه‌ها مانده است، تذکر دادم. او تراکم [کالا] را قبول نداشت؛ بنا شد بررسی کنیم.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردیم.^۱ دکتر ولایتی و دکتر حبیبی گزارش سفر به سوریه و حل مشکل حزب الله و امل را دادند. لایحه مالیات در دستور بود. معافیت درآمد حقوق و دستمزد افراد را از ۶ هزار تومان به ۱۲ هزار و ۵۰۰ تومان بالا بردیم؛ برای حمایت از ضعیفاست. ساعت هشت و نیم، به دفترم برگشتم. تا نُه شب کار کردم و به خانه آمدم.

۱ - در این جلسه، آقای سید محمدحسین عادل، رئیس کل بانک مرکزی، گزارش وضعیت اقتصادی کشور در هفت ماه گذشته را تقدیم هیأت دولت کرد. در این گزارش، رشد تولیدات صنعتی به نسبت ۲۰ تا ۵۰ درصد در میان ۷۳ گروه از ۸۸ گروه کالای صنعتی و نیز رشد تولید در صنایع سنگین بین ۳۶ تا ۳۵۶ درصد، کاهش قابل توجه کسری بودجه به میزان ۲۳/۱ درصد، تقلیل نرخ رشد نقدینگی از ۱۱ درصد به ۸/۴ درصد و کاهش حجم مسکوک و اسکنانس به میزان ۳/۳ درصد و افت نرخ تورم از ۲۴ درصد به ۵/۱ درصد نسبت به دوره مشابه سال گذشته و همچنین افزایش درآمدهای عمومی دولت، به میزان ۸۱/۸ درصد و افزایش درآمدهای مالیاتی در خلال این دوره، به میزان ۳۴/۹ درصد، عنوان شده بود. طبق این گزارش، همچنین پرداخت‌های عمرانی ۸۶/۳ درصد افزایش یافته که نشان‌دهنده توجه دولت به سرمایه‌گذاری‌های عمرانی است. حجم سپرده‌ها نیز ۱۱/۳ درصد افزایش یافته و سپرده‌های بلند مدت دارای افزایش قابل توجهی است که نشانگر اعتماد عمومی است.

۸ نوامبر ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۱۷ آبان ۱۳۶۹ | ۱۹ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. دکتر [عباس] شیبانی آمد. برای تجهیزات بیمارستان‌ها و ساخت شهرک دانشگاهی استمداد کرد. دکتر [حسن] حبیبی آمد و گزارش سفر به سوریه را داد. [آقای عبدالله نوری]، وزیر کشور و استانداران گیلان و استان‌های معین آمدند. از آنها به خاطر تلاش‌هایشان در بازسازی تشکر کردم؛ گفتم خدمات انجام‌شده را به مردم بگویند!

آقای [غلامعلی] شهرکی، [نماینده زابل]، همراه مولوی حامد برای احاله کار به مولوی‌ها آمدند. آقایان [مسعود روغنی] [زنجانی]، [سیدحسن] [فیروزآبادی] و [اکبر] [ترکان]، برای اعتبارات نیروهای مسلح آمدند؛ برسر مبلغ اعتبارات جیره غذا، اختلاف داشتند. در مورد اعتبارات سال آینده و امتیازات توافق شد.

عصر ستاد مبارزه با مواد مخدر جلسه داشت. گزارش را شنیدم. برای تأمین اعتبار اردوگاه‌های معتادان تصمیم گرفتیم. تا ساعت هشت شب، در دفترم کار کردم و به خانه آمدم. فیلمبرداران برای تهیه فیلم «یک روز زندگی [رییس‌جمهور]» آمده بودند؛ در خانه از صرف شام و معاشرت‌ها فیلمبرداری کردند.

۱ - آقای هاشمی، در این دیدار بر ضرورت تشکیل «سازمان امداد ملی» به منظور کمک‌رسانی در حوادث غیر مترقبه تأکید کرد. ایشان ضمن سپاسگزاری از رهبر معظم انقلاب، به خاطر عنایت خاص ایشان در تعیین نمایندگان ویژه و پشتیبانی‌های لازم در این امر، به ویژه ساخت مدارس و مراکز آموزشی اظهار داشت: «زحمات و تدابیر وزارت کشور و نیز تلاش‌های مردم ایثارگر کشورمان و مدیران و مسئولان مناطق زلزله زده، به ویژه استان‌های معین، قابل تقدیر است. اقدامات انجام شده در مناطق زلزله زده، بیش از حد تصور بوده است و من که از ابتدا در جریان کارها بوده‌ام، تا زمانی که اقدامات انجام شده را از نزدیک ندیدم، تصویری غیر از این داشتم. فعالیت‌های عمرانی در حجمی بسیار زیاد، جدی و بسیار دلسوزانه بود. من موقعی که گزارش سفر خود را تقدیم مقام معظم رهبری کردم، علیرغم اینکه مقام رهبری، نمایندگانی در منطقه داشتند، کارهای انجام شده را با این وسعت و کیفیت مورد تقدیر قرار دادند. ایشان ضمن تأکید بر ضرورت انعکاس فعالیت‌های انجام شده از طریق رسانه‌ها، جهت آگاهی عموم مردم، یادآور شد: «کارهای انجام شده را به اطلاع مردم برسانید و این حق نظام است که باید بیان شود و حق نیست که از آن بگذرید؛ البته مشکلاتی هم وجود دارد که باید کمبودها را هم گفت». رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



جمعه ۱۸ آبان ۱۳۶۹ | ۲۰ ربیع الثانی ۱۴۱۱

۹ نوامبر ۱۹۹۰

تا ساعت ده ونیم در خانه مطالعه می کردم. در حیاط منزل فیلمبرداری و مصاحبه داشتیم. در دانشگاه تهران اقامه جمعه نمودم^۱. ظهر هم از سفره غذا با جمع بچه‌ها فیلمبرداری کردند. عصر آقای علیرضا سالاری [از وزارت امور خارجه] آمد و درباره [سازمان همکاری اقتصادی]^۲ آکو، به مناسبت آمدن آقای [تورگوت] اوزال، [رییس جمهور ترکیه] گزارش

۱- در خطبه اول ادامه بحث «اسلام برنامه زندگی» ادامه یافت و در مورد مخالفت اسلام با زهدنمایی و عدم استفاده از مواهب خدادادی، با ذکر روایات و احادیثی از معصومین و نقل سیره و شیوه امامان در زندگی اجتماعی مطالبی بیان شد. در خطبه دوم نیز تحلیلی در خصوص حرکت کشور به سوی تعادل اقتصادی، موضوع بازسازی مناطق زلزله زده و در خاتمه تحلیلی از آخرین وضعیت منطقه و بحران خلیج فارس به نمازگزاران ارائه گردید. در بخشی از خطبه اول که بازتاب زیادی در سطح جامعه داشت، آمده است: «افرادی برای ریاکاری و یا برای اینکه خودشان را در جامعه موجه جلوه دهند، در جامعه‌ای که دچار محرومیت و فقر باشد و تظاهر به فقر در آنجا با ارزش تلقی شود، انسان‌های متمکنی به صورت فقیرانه در جامعه ظهور می‌کنند و شعار می‌دهند و نفاق می‌کنند و ظاهر و باطن‌شان دو تا می‌شود. آنها دنبال این هستند که وجهه‌ای برای خودشان درست کنند. از دیدگاه اسلام، همان طور که افراط، اسراف و تجمل بی‌حساب و زیاده‌روی در مصرف، حرام و نامطلوب است، ریاضت‌کشی‌های ضد غریزه‌ای و ضد نیاز بشریت و برخلاف طبیعت هم حرام و نامطلوب است. اگر چنین روحیه و طرز تفکری، به عنوان یک برنامه و نظام زندگی اجتماعی، در سطح کل جامعه اشاعه و ترویج بیابد، چنین جامعه‌ای به دنبال توسعه، تولید، ابتکار و اختراع و از این دست مسایل نخواهد رفت. در چنین شرایطی منابع طبیعی به حالت راکد در خواهد آمد، جامعه به دامن فقر خواهد غلطید، میزان رفاه کاهش خواهد یافت و در زمینه علوم هم، شاهد هیچ گونه تعالی و تکاملی نخواهیم بود. اگر چنین روحیه‌ای به صورت یک فرهنگ عمومی جا بیفتد، خطر دارد و من فکر می‌کنم، یکی از علل عقب‌ماندگی مسلمانان در دنیای کنونی، حاکمیت چنین طرز تفکری بر روحیات آن دسته از کسانی است که می‌توانستند منشأ اثرات بسیار مهمی باشند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲

۲- سازمان همکاری اقتصادی (Economic Cooperation Organization)، به طور مخفف آکو، یک سازمان اقتصادی منطقه‌ای است که سه کشور ایران، پاکستان و ترکیه در سال ۱۳۴۱ (۱۹۶۲ میلادی)، آن را پایه‌ریزی کردند. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، کار سازمان با وقفه مواجه شد و در سال ۱۳۶۴، دوباره حیات خود را از سر گرفت. پس از فروپاشی شوروی، کشورهای افغانستان، آذربایجان، قزاقستان، ترکمنستان، قرقیزستان، ازبکستان، و تاجیکستان نیز در سال ۱۳۷۲ به آکو پیوستند. این سازمان هم‌اکنون با ده عضو، حدود ۳۳۰ میلیون نفر جمعیت و ۶۹۷،۰۶۲۰ کیلومتر مربع وسعت کشورها، امکانات نفت، گاز و صنعت در اختیار دارد. طبق اساسنامه این سازمان، آکو برای بهبود شرایط توسعه اقتصادی پایدار کشورهای عضو تلاش می‌کند؛ و برای حذف تدریجی موانع تجاری در این منطقه فعالیت دارد. از دیگر اهداف آکو، تهیه برنامه مشترک برای توسعه منابع انسانی در این ده کشور است. این سازمان، همچنین برای تسریع برنامه توسعه حمل و نقل و ارتباطات فعالیت می‌کند. زبان رسمی آکو انگلیسی است و مقر اصلی آن، شهر تهران است.



داد. بستگان آمدند. حاجیه والده از پخش شایعات تهدید خودشان توسط اشرار در نوح ناراحت است؛ خیال می‌کند که شیطنت مخالفان است. شام با هم خوردیم. حالشان بد نیست. اخیراً گزارش‌های غیرمستندی از برنامه‌ریزی اشرار، برای ربودن حاجیه والده جهت گرفتن باج می‌رسد و ایشان هم حاضر نیستند روستای زادگاه خودشان را ترک کنند.

۱۰ نوامبر ۱۹۹۰

شنبه ۱۹ آبان ۱۳۶۹ | ۲۱ ربیع الثانی ۱۴۱۱

با خانواده و حاجیه بی بی صبحانه خوردیم. به دفترم رفتیم. تا ساعت ۴ و ربع کارها را انجام دادیم. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره امنیت شرق کشور، بحث و تصمیم‌گیری کردیم. قرار شد آقای ولایتی، [وزیر امور خارجه] به عراق برود. گزارش شد که عراق، طرح سران اخوان المسلمین^۱، در خصوص جایگزینی نیروهای ایران در کویت و عقب‌نشینی عراق و برگزاری انتخابات در کویت را رد کرده است؛ معلوم بود که نمی‌پذیرد. ما برای اتمام حجت بر اخوانی‌ها، قبول کردیم که دنبال کنند.

ساعت سه بعد از ظهر، برای استقبال آقای تورگوت اوزال، رئیس‌جمهور ترکیه به فرودگاه مهرآباد رفتیم. مراسم رسمی انجام شد. من و او مصاحبه کردیم.^۲ به

۱ - اخوان المسلمین یک جنبش فراملی اسلام‌گراست که در بسیاری از کشورهای عربی، بزرگترین جریان اپوزیسیون به شمار می‌رود. اخوان المسلمین قدیمی‌ترین و بزرگترین گروه سیاسی اسلامی است که در سال ۱۹۲۸ میلادی (۱۳۰۷ شمسی، ۱۳۴۷ قمری) در شهر اسماعیلیه مصر، به رهبری حسن‌البنای بنیانه‌شده و سپس فعالیت خود را به دیگر کشورهای عربی و اسلامی گسترش داد. این نهضت متأثر از اندیشه‌های سیدجمال‌الدین اسدآبادی و در پاسخ به انحطاط داخلی مسلمانان و سلطه بیگانگان بر کشورهای اسلامی، به ویژه بر کشور مصر پدید آمد. اخوان المسلمین جهت رسیدن به اهداف خود، چون زنده کردن شاعران اسلامی و برافکندن سلطه اجانب و برقراری حکومت اسلامی، در جبهه‌های مختلف فرهنگی، نظامی و سیاسی به مبارزه پرداخته است.

۲ - رئیس‌جمهور ترکیه، هنگام ورود به تهران، در گفت‌وگو با خبرنگاران اظهار داشت: «ما از آغاز بحران خلیج فارس، با جناب آقای رفسنجانی، ارتباط نزدیکی برقرار کردیم و در جریان این بحران رؤسای جمهور دو کشور، هم از طریق تلفن و هم از طریق اعزام نمایندگان به تهران و آنکارا، از دیدگاه‌های یکدیگر آگاهی یافتند و این برای طرفین مفید فایده بوده است. در تماس‌های ما مشخص شد که هیچ‌گونه تفاوتی در دیدگاه‌های ایران و ترکیه وجود ندارد و دو کشور به طور موازی به این بحران می‌نگرند. این سفر قبلاً در تماس تلفنی با آقای رفسنجانی، هماهنگ شده بود و به ایشان گفته بودم که در توفقی چند ساعته در تهران، اطلاعات رسیده از منابع مختلف را با یکدیگر مبادله کنیم.» آقای هاشمی نیز به اهمیت ایران و ترکیه در حل بحران خلیج فارس اشاره کرد و گفت: «دو کشور در این لایه»



[کاخ] سعدآباد، مهمانسرای دولت رفتیم. تا ساعت ده ونیم شب، به جز یک تنفس کوتاه برای نماز، یکسره مذاکره داشتیم.

موضوعات مذاکره تقریباً درباره همه موارد لازم، منجمله مسایل منطقه، بحران خلیج فارس، مسایل دو کشور و اکو بود. آقای اوزال معتقد است، بقای صدام و حزب بعث تحمل نمی شود و او یا با جنگ، یا با کودتا و یا با ترور، حتی در صورت عقب نشینی از کویت نیز حذف می شود؛ برای جانشینان صدام هم فشار خواهد بود تا کوچک کردن ارتش عراق و انهدام سلاح های شیمیایی و بیولوژیکی و هسته ای شدن و مصوبه اخیر شورای امنیت در مورد تعویض خسارات برای همین بوده که در صورت عقب نشینی هم، دستاویز ادامه حصار باشد.

او تصریح نمود که ترکیه چشمداشتی به کرکوک ندارد، اما به ما توصیه کرد که در صورت آشوب شدن عراق، برای گرفتن خسارات جنگ، جزیره مجنون را تصرف کنیم. گفت غیر از فرانسه، تمام کشورهای مؤثر، در انجام عملیات نظامی آمریکا همراه هستند. در مورد آینده عراق و منطقه، روی عدم اجازه تشکیل حکومت مستقل گرد در شمال عراق، حفظ تمامیت ارضی عراق، دموکراسی کشورهای جنوب خلیج فارس در آینده، تقویت اکو و همچنین ایجاد خط لوله گاز از ایران به اروپا از طریق ترکیه هم مذاکره و توافق شد.

آقای اوزال ساعت ده ونیم شب، با بدرقه و مصاحبه^۱ به سوی ژاپن پرواز کرد. به خانه

کلام منافع حیاتی دارند و در قبال حوادث جاری منطقه، تبادل نظر یک ضرورت است. کار عمده را در سفری که من به ترکیه خواهم داشت، انجام خواهیم داد و مسایل فوری تر، در این فرصت کوتاه بررسی خواهد شد.

۱ - آقای تورگوت اوزال، قبل از ترک تهران در مصاحبه ای با خبرنگاران گفت: «در طول دیداری که با جناب آقای هاشمی رفسنجانی داشتم، درباره بحران خلیج فارس، راه حل های آن و اینکه بعد از آن چه خواهد شد، مذاکره کردیم و به این نتیجه رسیدیم که دو کشور، هیچ اختلافی در این زمینه ندارند. در زمینه نقش ایران و ترکیه در حل بحران خلیج فارس، اینکه ما چقدر مؤثریم، مهم نیست، این مساله به خود عراق بستگی دارد و ما آرزوی خونریزی در عراق را نمی کنیم و امیدواریم بحران خلیج فارس بدون جنگ و خونریزی و از طریق مصوبات سازمان ملل پایان یابد. ما در دیدار از تهران، درباره گسترش روابط دو کشور و در رأس آن «اکو» گفت و گوهایی به عمل آوردیم و قرار شد به منظور توسعه همکاری های اقتصادی، کمیسیونی متشکل از متخصصین تشکیل شود تا در مورد برخی از پروژه ها، مانند گاز، به فعالیت بپردازند.»

آمدم و خوابیدم.

۱۱ نوامبر ۱۹۹۰

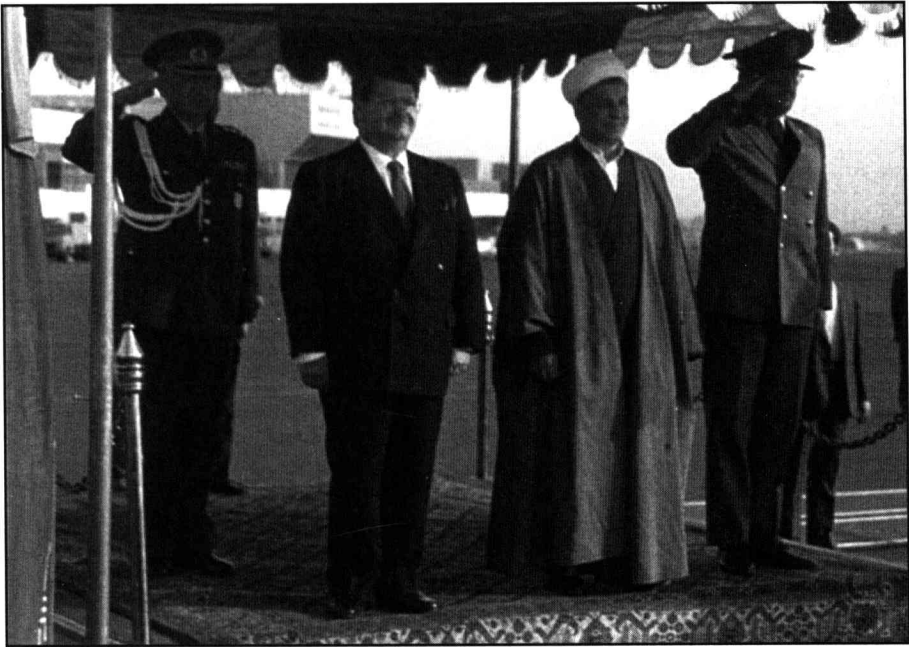
یکشنبه ۲۰ آبان ۱۳۶۹ | ۲۲ ربیع الثانی ۱۴۱۱

صبح زود بعد از نماز، با حاجیه والده صحبت کردم. به دفترم رفتم. به شهرداری تهران و وزارت کشور، به خاطر گران کردن کرایه تاکسی‌ها اعتراض کردم. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش کار داد و درباره فروش ۷۵ میلیون بشکه نفت که در اروپا ذخیره کرده‌ایم، نظر خواست. قرار شد در دولت بحث شود. از پیشرفت طرح‌های عمرانی راضی است. از کمبود لوله برای خانه‌های مردم جهت لوله‌کشی گاز گفت.

آقای [سیدحسین] ربانی، نماینده رهبری در اهل سنت سیستان و بلوچستان آمد. برای انجام وظایف استمداد کرد. دکتر هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. آقای [حمید] میرزاده آمد و گزارش زلزله داراب و کمک‌های اولیه و نیازهای بازسازی را داد.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] اطلاع داد که نخست‌وزیر جدید پاکستان، اجازه خواسته که به ایران بیاید؛ موافقت کردم. عصر به جلسه هیأت دولت رفتم. شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. درباره مذاکرات با اوزال، سفر دکتر ولایتی به عراق و آزادی بعضی از زندانی‌ها با عفو و گذشت و امور جاری مذاکره شد. به خانه آمدم.

آقای هاشمی نیز در مورد مذاکرات انجام شده گفت: «در خلال مذاکراتی که حدود هفت ساعت به طول انجامید، در همه زمینه‌هایی که می‌باید صحبت شود، گفت و گو کردیم و آقای اوزال مرا در جریان سفرهای شان به کشورهای جنوب خلیج فارس قرار داد. مساله عراق برای هر دو کشور قابل توجه است و منافع حیاتی ما مورد تعرض می‌باشد. ما در زمینه راه‌حل‌های بحران خلیج فارس، فرض‌های مختلفی را بررسی کردیم. هم فرض حل بحران به شیوه مسالمت‌آمیز و هم چنانچه برخورد نظامی اتفاق افتد. در مورد تکلیف دو کشور، در هر مورد تصمیماتی اتخاذ شد که مواضع مشترک بود و اختلاف‌نظر زیادی نداشتیم. ایران و ترکیه مایلند در منطقه خونریزی نباشد و دو کشور بر تمامیت ارضی عراق و استقلال کویت تأکید دارند. دو کشور، تغییر در مرزها را به مصلحت منطقه نمی‌بینند. ما باید همکاری کنیم تا تغییر در مرزهای منطقه بوجود نیاید و مصوبات سازمان ملل به منظور جلوگیری از درگیری اجرا شود. در مورد مسایل جاری بین دو کشور نیز ما معتقدیم احداث لوله گاز به غرب، تأثیر زیادی در بحران، صلح و امنیت منطقه



استقبال از رئیس جمهور ترکیه در فرودگاه مهر آباد



۱۲ نوامبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۲۱ آبان ۱۳۶۹ | ۲۳ ربیع الثانی ۱۴۱۱

مسئولان ایرانشهر آمدند. وضع آنجا را گفتند و پیشنهادهایی برای امنیت و عمران داشتند. امام جمعه و [آقای حمیدالدین ملازهی]، نماینده شهر صحبت کردند. آقایان [میرفخرالدین موسوی]، [سیدفرج الله] افزایده، نمایندگان مجلس آمدند؛ از رادیکال‌ها شکایت داشتند و برای امور اردبیل و نوشهر استمداد کردند.

دکتر [غلامحسین] آقایی، نماینده همدان آمد و کار خصوصی و حوزه انتخابیه داشت. نقشه‌هایی آورده بود، برای اثبات اینکه آب‌های شمال شرق کشور، از طریق گسل‌ها به دریای جنوب می‌روند؛ دلیل درستی نداشت. صرف فرضیه است. گفتم تحقیق را ادامه دهد.

دکتر [عباسعلی] زالی، [نماینده کرج] و فرماندار کرج آمدند. مشکلات فراوان و کمبودهای شهر کرج را گفتند که به خاطر توسعه سریع و بی‌رویه پیش آمده است. پیشنهادهایی ارائه دادند. آقای [ابوطالب] شالچیان، مشاور اقتصادی [رییس‌جمهور] آمد. از تعزیرات انتقاد داشت و تذکراتی داد.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. دربارهٔ اساسنامه منطقه آزاد قشم بحث بود که ناتمام ماند. شهردار تهران و وزیر کشور به خاطر گران کردن بی‌اجازه نرخ تاکسی احضار شدند و مورد اعتراض قرار گرفتند؛ دفاع قانع کننده‌ای نداشتند، ولی به خاطر ضررهای احتمالی لغو تصمیم، قرار شد به مردم توضیح بیشتر بدهند.^۱ به خانه آمدم.

۱ - آقای هاشمی، با صدور بخشنامه‌ای به کلیه دستگاه‌های اجرایی، نهادهای انقلاب اسلامی، موسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها، موسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی، دستور داد رأساً از اتخاذ هرگونه تصمیمی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم، منجر به افزایش قیمت محصولات و خدمات می‌گردد، اکیداً خودداری نمایند. این بخشنامه جهت اجرای اهداف برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و به منظور ایجاد رشد اقتصادی برای افزایش تولید سرانه، اشتغال مولد و کاهش وابستگی اقتصادی و با تأکید بر خودکفایی محصولات استراتژیک کشاورزی و مهار تورم صادر شده بود.



سه‌شنبه ۲۲ آبان ۱۳۶۹ | ۲۴ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱ ۱۳ نوامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به مجلس رسیدم. [آقای لونچار]، وزیر امور خارجه یوگسلاوی و رییس دوره ای جنبش عدم تعهد آمد. درباره راه‌های حفظ امنیت و رفع بحران خلیج فارس مذاکره شد؛ تحرکی دارند. از ضعف عملکرد غیرمتعهدها در این مورد و تجاوز عراق به ایران انتقاد کردم.^۱

آقای عباس صفریان آمد. خواستار احاله سمت سفارت بود. چهار ماهی است که از سفارت گابن آمده است. آقای [محسن] رفیق دوست، [رییس بنیاد مستضعفان و جانبازان] و معاونان آمدند. برای اجرای برنامه‌های عمرانی، تجاری و خدماتی بنیاد مستضعفان استمداد کردند.

عصر، هیأت کنگره پان آفریقا [= سازمان ضد آپارتاید] آمدند؛ آنها برای رفع آپارتاید در آفریقای جنوبی مبارزه می‌کنند. برای ادامه مبارزه، استمداد پولی و سلاحی کردند. توضیحات زیادی درباره آفریقای جنوبی و شیوه مبارزه و آپارتاید، از آقای مک و تو

۱ - وزیر امور خارجه یوگسلاوی، در این ملاقات، با اشاره به اینکه یوگسلاوی، انقلاب اسلامی ایران را یک حادثه بزرگ تلقی می‌کند و همواره سعی برگسترش روابط با ایران داشته است، آمادگی کشورش را برای همکاری بیشتر در همه زمینه‌ها ابراز داشت و ضمن قدردانی از مواضع صریح و روشن جمهوری اسلامی ایران در جنبش عدم تعهد، افزود: «با توجه به اینکه هم اکنون ریاست جنبش به عهده یوگسلاوی است و تلاش می‌کند با همکاری مشترک اعضا، در زمینه ایجاد یک حرکت منتهی به صلح در بحران خلیج فارس حرکت کند، خواستار نظرات سازنده و راهگشای جمهوری اسلامی در این راستا است.» وزیر امور خارجه یوگسلاوی ضمن قبول عدم برخورد جدی و اصولی جنبش عدم تعهد در قبال جنگ عراق علیه ایران، تلاش جدی جنبش عدم تعهد را در قبال بحران خلیج فارس ضروری دانست و اهداف کشورش در زمینه جلوگیری از بروز جنگ، بررسی راه حل‌های سیاسی و اتخاذ تصمیماتی که به حضور نیروهای بیگانه در این منطقه حساس پایان دهد، برشمرد و گفت: «یوگسلاوی مصمم است در جهتی تلاش کند که جنبش عدم تعهد، بتواند مسئولیت تاریخی خود را در قبال این بحران جهانی ایفا کند.» سپس آقای هاشمی با اشاره به اینکه جمهوری اسلامی ایران تمایل دارد در زمان صلح همکاری بیشتری با یوگسلاوی داشته باشد، اظهار داشت: «تا هر حدی که امکانات اجازه دهد، زمینه همکاری بین دو کشور وجود دارد. در مورد بحران خلیج فارس، انتظار می‌رفت جنبش عدم تعهد، خیلی فعال‌تر عمل کند و بهتر بود قبل از لشکرکشی آمریکا، این جنبش اختلافات دو عضو خود را حل می‌کرد. در اینگونه بحران‌ها، نمی‌شود محافظه کارانه عمل کرد و هر دو طرف را راضی نگه داشت. این موضوع روشن است که عراق تجاوز کرده است و اگر تمام کشورهای غیرمتعهد، یکپارچه و قاطع متجاوز را محکوم می‌کردند، میدان برای آمریکایی‌ها این طور باز نمی‌شد. در دوران جنگ تحمیلی هم جنبش عدم تعهد، اقدامی جدی برای جلوگیری از تجاوز انجام نداد.»

رییس سازمان کنگره پان آفریقا] گرفتیم^۱.

[آقای عبدالله نوری]، وزیر کشور آمد. از اعتراض من در دولت و شورای اقتصاد نسبت به اقدام شهرداری تهران در بالا بردن نرخ تاکسی‌ها گلّه داشت. می‌خواست بیشتر به مأموران و مدیران اعتماد شود و میدان ابتکار داده شود. برای حل اختلافات جاری جناح‌ها مذاکره شد. آقای [عبدالله]عقبایی فرمانده کمیته تهران را مسئول اقدام تحویل اجرای برنامه ۱۳ آبان به دفتر تحکیم وحدت دانست.

شب شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. بخشی از طرح فرهنگ عمومی تصویب شد. دربارهٔ جهاد دانشگاهی، قرار شد که در خارج دانشگاه‌ها باشد، با جواز استفاده از امکانات دانشگاه‌ها، با موافقت رؤسای دانشگاه‌ها.

شب دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. دربارهٔ برنامه سفر به عراق مشورت شد. فردا عازم عراق است. خبر داد سفیر سوئیس آمده و خبر داده که آمریکا تحریم علیه ایران را تمدید می‌کند. شب در دفترم ماندم.

چهارشنبه ۲۳ آبان ۱۳۶۹ | ۲۵ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱ ۱۴ نوامبر ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارهای عقب مانده انجام شد. دکتر [محمدعلی]انجنفی، [وزیر آموزش و

۱- آقای «مک و تو»، رییس سازمان کنگره پان آفریقا، در این دیدار ضمن اظهار خوشوقتی از سفر به ایران و تقدیم سلام ملت رنج‌دیدهٔ آفریقای جنوبی گفت: «کشور ما قربانی مطامع امپریالیست‌ها شده است و با وجود معادن بسیار غنی و ثروت‌های خدادادی در کشورمان، مردم در فقر و محرومیت به سر می‌برند. ما خواستار حمایت جمهوری اسلامی ایران از مبارزات حق‌طلبانهٔ مردم آفریقای جنوبی علیه آپارتاید هستیم.» سپس آقای هاشمی با خوشامدگویی به اعضای سازمان کنگره پان آفریقا، به تاریخ مبارزات مردم ستمدیده آفریقا اشاره کرد و گفت: «ما همواره از دیدن نیروهای فعال و مبارز راه عدالت که به منظور تحقق آرمان‌ها و اهداف‌شان تلاش می‌کنند، خوشحال می‌شویم. ما حمایت از مبارزه با مظاهر ظلم را در هر کجای دنیا بر خود واجب می‌دانیم. این وظیفه‌ای است که اسلام برعهده ما گذاشته است. از نظر ما واژه آپارتاید و تبعیض نژادی، جزو منفورترین واژه‌های تاریخ است؛ چون از دیدگاه قرآن، هیچ تفاوتی میان انسان‌ها از لحاظ رنگ و نژاد نیست.» ایشان اعضای سازمان ضدآپارتاید کنگره پان آفریقا را به حفظ وحدت و یکپارچگی توصیه کرد و گفت: «تنها با وحدت است که می‌توانید در مقابل شیطنت دشمنان موفق شوید. ما خود این عامل «وحدت» را در کشورمان تجربه کرده‌ایم و پیروزی انقلاب اسلامی ایران و پشت سر گذاشتن هشت سال جنگ تحمیلی، مویذ این مهم است.»



پرورش آمد. از ایداء رادیکال‌های مجلس گله داشت. برای تعجیل در تصویب طرح تغییر نظام آموزشی استمداد کرد و خواست آقای [سید محمد] خاتمی، [وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی] را حمایت کنیم که با رادیکال‌ها اختلاف دارد.

آقای مهدی تاجر آمد. نظراتی دربارهٔ اوضاع منطقه داشت. خواستار برنامه‌ریزی برای حفظ شیعه و دادن قدرت به آنها در منطقه بود. دکتر [هادی] منافی، [رییس سازمان نظام پزشکی] آمد. گزارش سفر و وضع نظام پزشکی را داد و خواستار تقویت سازمان حفاظت از محیط زیست شد.

آقای [اسدالله] بادامچیان، آمد. مقداری از رادیکال‌ها بدگفت و از قوه قضائیه تعریف کرد و از سیاست‌های اقتصادی دولت تمجید کرد. آقایان [محمدعلی] شرعی، [سیدعلی اکبر] پرورش، [سیدرضا] زواره‌ای و [حسن] غفوری فرد، به نمایندگی از جناح راست آمدند و در مورد مسایل جاری و اختلافات و انتخابات آینده مجلس، مشورت و نظرخواهی نمودند.

عصر، محسن [هاشمی]، رییس دفتر بازرسی رییس جمهور آمد. گزارش هایی داد و برای امور خانوادگی و شخصی مان پول خواست. به جلسه دولت نرفتم. کارها را تا ساعت هشت شب انجام دادم. آقای [سید منصور] رضوی، [دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور] آمد. از مدیریت امروز جلسه هیأت دولت گله داشت. به خانه آمدم. عفت برای مراسم فوت یکی از بستگان به قم رفته بود.

۱۵ نوامبر ۱۹۹۰

پنج‌شنبه ۲۴ آبان ۱۳۶۹ | ۲۶ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. رؤسای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی آمدند. دکتر جاسبی گزارش داد و من صحبت کردم^۱ و جوایز واحدهای ممتاز را دادم. بسیاری از

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «اگر امروز به امر تحقیقات در دانشگاه‌ها توجه نشود، در آینده با مشکل روبرو خواهیم شد. اگر روزی استکبار جهانی، مانع ایجاد مراکز مستقل علمی و تحقیقاتی در کشورهای جهان سوم می‌شد، امروز با ظهور انقلاب اسلامی و الگو شدن این انقلاب برای ملت‌های جهان سوم، دیگر قادر به ادامه این سیاست نیست و ملت ایران نشان داده است که هر تصمیمی را که به مصلحت کشور بدانند، به مرحله اجرا درآورده است. نقص اصلی در کشورهای جهان سوم، بی‌سوادی و پایین بودن سطح علم و دانش در نزد مردم این کشورهاست»



آنها تقاضای خودرو برای حمل و نقل دانشگاه داشتند.

آقای رحمانی که از ساحفاجا [= سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش] اخراج شده است، برای شکایت آمد؛ با آقای [اسدالله] لاجوردی، [رییس سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی]، همکاری می‌کند.

شورای عالی اداری^۱، اولین جلسه خود را به ریاست من تشکیل داد. تصمیماتی اتخاذ شد؛ اختیارات وسیعی برای اصلاح اداری دارد.^۲ عصر تا ساعت پنج، کارهای دفتر را انجام دادم و به خانه آمدم.

کتاب بوده و بسیاری از رنج‌های ناشی از خلاء معنویت، نزد کشورهای جهان سوم و عقب مانده، به‌خاطر بی‌سوادی و یا کم‌سوادی مردم این کشورهاست. ایشان ضمن قدردانی از تلاش مسئولان دانشگاه آزاد اسلامی، در مورد تحت‌پوشش قرارداد ۲۴۰ هزار دانشجوی تمام وقت و ده‌ها هزار دانشجوی پاره وقت، به کمبود امکانات دولت برای پوشش تحصیلی حدود یک میلیون جوان عاشق تحصیل در دانشگاه‌ها اشاره کرد و افزود: «با استفاده از امکانات مردمی، این دانشگاه، حرکت ارزشمندی را در این مدت کوتاه انجام داده است و انتظار می‌رود تا پایان برنامه پنج‌ساله، تعداد دانشجویان این دانشگاه به ۵۰۰ هزار نفر افزایش یابد. البته دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه‌های دولتی، با یکدیگر به عنوان دو بازوی علمی کشور، موظف به همکاری هستند. امروز مشکلات دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با مشکلات اولیه بسیار ناچیز است و این مرکز علمی، با تلاش پیگیر می‌تواند مشکلات خود را حل کند. ضمن اینکه فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های کشور، باید از نظر اخلاق و معنویت، در سطحی باشند که بتوانند عالمانی دلسوز، آگاه و پاک برای آینده کشور و جوامع اسلامی باشند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی‌رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - شورای عالی اداری کشور، به موجب قانون برنامه پنج‌ساله اول و به منظور اصلاح نظام اداری در ابعاد مدیریت نیروی انسانی، تشکیلات سازماندهی و روش‌ها، به ریاست رییس‌جمهور و شرکت وزیران آموزش و پرورش، فرهنگ و آموزش عالی، یک نفر از وزیران وزارتخانه‌های تولیدی به انتخاب هیأت دولت، رییس سازمان‌های امور اداری و استخدامی و سازمان برنامه و بودجه و سه نفر از صاحب‌نظران امور اداری به انتخاب رییس‌جمهور تشکیل شده بود. این شورا در زمینه‌های ادغام یا انحلال سازمان‌ها و تشکیلات دولتی، محدود کردن تشکیلات و یا تنظیم روابط سازماندهی ادارات تصمیم‌گیری می‌کند.

۲ - آقای هاشمی در اولین جلسه شورای عالی اداری کشور، بر لزوم انجام اصلاحات در کلیه ادارات و سازمان‌های دولتی تأکید کرد. ایشان همچنین تلاش در جهت تسهیل و تسریع در امور و مراجعات مردم را ضروری دانست. در این جلسه، آیین‌نامه داخلی شورا و کلیات طرح اصلاح اداری، پیشنهادی سازمان امور اداری و استخدامی کشور و سیاست‌ها و اولویت‌های اصلاح اداری در زمینه‌های مدیریت، تشکیلات، نیروی انسانی، سیستم‌ها و روش‌ها مورد بررسی قرار گرفت. همچنین کلیه وزارتخانه‌ها به عنوان مسئول نظارت بر حسن اجرا و پیگیری برنامه اصلاح اداری در قلمرو وزارتخانه خود و سازمان‌های تابعه و دبیرکل سازمان امور اداری و استخدامی کشور، به عنوان مجری طرح‌های مصوب شورا تعیین شدند.



۱۶ نوامبر ۱۹۹۰

جمعه ۲۵ آبان ۱۳۶۹ | ۲۷ ربیع الثانی ۱۴۱۱

اول وقت با هلی کوپتر، همراه [آقای عبدالله نوری]، وزیر کشور و [آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران، وضع شهر تهران را از بالا مشاهده کردیم. طرح‌ها و مناطق جدید شهر، در شمال، شرق، جنوب و غرب تهران را دیدیم.

سپس با اتومبیل، از شهرک‌ها و مناطقی که بدون مراعات ضوابط، در اطراف تهران، بعد از انقلاب ساخته شده و مشکلات زیادی برای امر تدارک و تسهیلات بوجود آورده، دیدن کردیم. سرانجام از کانال‌های زیرزمینی که برای انتقال آب‌های سطحی تهران در دست اجراست، بازدید شد.

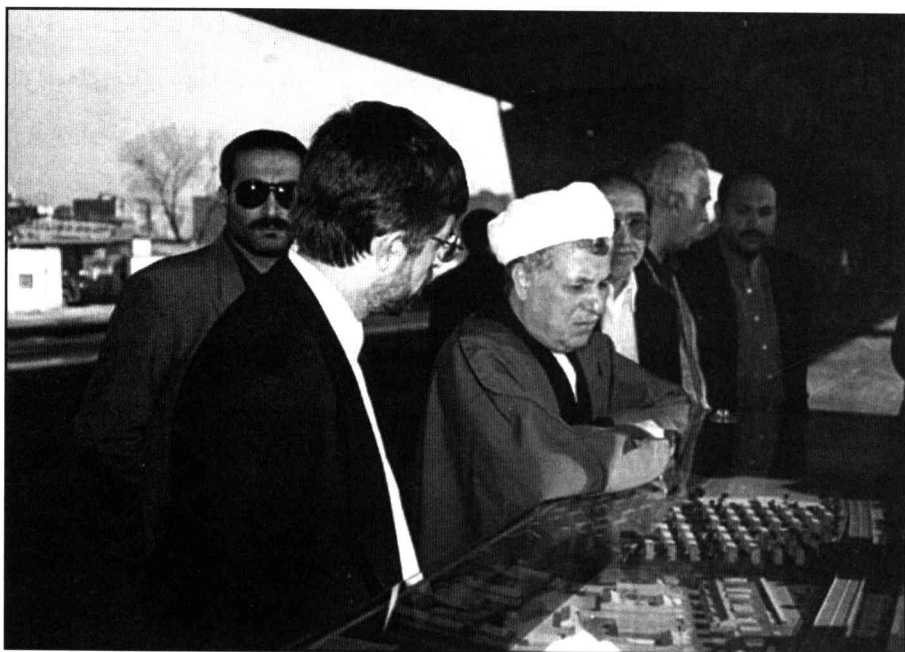
عصر دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد و گزارش سفر به عراق را داد. عراقی‌ها خیلی به سفر اهمیت داده‌اند. قرار شد آزادی اُسرا ادامه یابد و برای سفر زوآر برنامه ریزی شود. عراقی‌ها انتظار کمک ما در بحران خلیج فارس را دارند، ولی تقاضای صریح نکرده‌اند. حاجیه بی بی و بستگان آمدند.

۱۷ نوامبر ۱۹۹۰

شنبه ۲۶ آبان ۱۳۶۹ | ۲۸ ربیع الثانی ۱۴۱۱

بعد از صبحانه، ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. دکتر حبیبی، [معاون اول رییس جمهور]، برای امور جاری آمد. آقای محمدرضا بهشتی، [فرزند شهید بهشتی] آمد.

۱ - آقای هاشمی در این بازدید پنج ساعته، نقاط مختلف شهر تهران به ویژه مناطق جنوب و غرب را مورد بازدید قرار داد. در این بازدید، شهردار تهران گزارشی از ساخت و سازهای خلاف و وضعیت نامطلوب بهداشتی و خدماتی این مناطق و برنامه‌های در دست طرح و اجرای شهرداری، شامل بزرگراه‌ها، مسیل‌ها، فضاهای سبز ارائه کرد. در پایان این بازدید، آقای هاشمی با اشاره به ضرورت رفع آلودگی‌های جنوب تهران و تأسیسات مزاحم و آلوده‌کننده، جهت تأمین سلامت مردم، رعایت بهداشت محیط و استفاده بهتر زمین در تهران، با رعایت مسایل شهرسازی را مورد تأکید قرار داد و گفت: «شهر تهران به شدت به بازسازی و نوسازی احتیاج دارد.» ایشان همچنین با مشاهده بافت موجود نقاط مورد بازدید، اعم از خیابان‌ها، ورزشگاه‌ها، فضاهای آموزشی، فضای سبز و آلودگی‌های ناشی از فاضلاب‌ها، بر رفع مشکلات موجود و ارائه خدمات بیشتر به مردم تأکید کرد. در دوران سازندگی، شهرداری تهران با حمایت ویژه آقای هاشمی، اقدامات مهم و اساسی برای کلانشهر تهران انجام داد، به نحوی که بحث تمام شده انتقال پایتخت به مکان دیگر، با اقدامات قابل تحسین آقای غلامحسین کرباسچی، شهردار موفق تهران، به کلی منتفی شد.



بازدید از پروژه های در دست اجرای شهرداری تهران





دربارهٔ ساخت یادمان مدفن شهدای هفتم تیر، مذاکره و استمداد کرد؛ گفتم با توجه به توقع خانواده‌های سایر شهدا اقدام شود. در مورد تحصیل اش و تحصیل برادرش صحبت شد. از وزارت اطلاعات و دادستانی انقلاب آمدند. دربارهٔ آزادی و محاکمهٔ اعضای نهضت آزادی مذاکره شد. قرار شد به تدریج آزاد شوند؛ تأکید بر عدم فشار بر مردم و مدارا با متخلفان کردم. تاکنون سه نفر را آزاد کرده‌اند.

آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل] آمد و گزارش اقدامات در نیویورک را داد. عصر دکتر [حسن] روحانی آمد. دربارهٔ برنامه شورای عالی امنیت ملی صحبت شد.

شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. دکتر ولایتی گزارش سفر به عراق را داد. دربارهٔ کیفیت آزادی بقیه اسرا و برنامه سفر زوار مذاکره شد. تصمیم گرفتیم که تا سقف ۲۰ هزار زیر در هفته پیشنهاد کنیم. قرار شد هیأتی، در آخر هفته، وضعیت اسرایی که نیامده‌اند، بررسی کنند. وزارت اطلاعات می‌گوید حدود ۵ هزار اسم اسیر داریم که دلایلی بر اسارت آنها داریم و هنوز نیامده‌اند.

در مورد عرب‌های مرزی خوزستان که اوایل جنگ به عراق رفته بودند و با صدام همکاری داشته‌اند، مذاکره شد. وزارت اطلاعات تعداد آنها را ۷۵ هزار نفر می‌داند که حدود ۱۰ هزار نفرشان در «الشکر الاحواز» اسم نوشته و به نفع عراق عمل می‌کرده‌اند. قرار شد آنها را به سادگی نپذیریم و بر فرض آمدن، بازداشت و محاکمه شوند و حتی الامکان به نقطه‌ای دیگر، غیر از خوزستان اعزام شوند. آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور]، خواست که قطعات یدکی تاکسی‌ها را با نرخ دولتی تأمین کنیم.

شب با احمدآقا، مهمان رهبری بودیم. دربارهٔ مسایل عراق و منطقه و آزادی [اعضای دستگیرشده] نهضت آزادی، مذاکره شد.

۱۸ نوامبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۲۷ آبان ۱۳۶۹ | ۲۹ ربیع‌الثانی ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در اخبار و گزارش‌ها، مسایل مهم، مربوط به تغییرات در شوروی و همچنین تحرکات آمریکا برای فشار بیشتر بر عراق بود. آقایان

[مسعود روغنی] زنجانی، [رییس سازمان برنامه و بودجه] و [معاونش، مسعود] نیلی آمدند و کلیات بودجه سال ۷۰ را توضیح دادند.

آقای [محمد رضا] یزدان پناه آمد. توضیحاتی درباره منطقه آزاد چابهار داد، ولی نتوانست از نظراتش دفاع کند؛ گفتم برود بیشتر بررسی کند و نتیجه را بیاورد. آقای [حسین] محلوچی، [وزیر معادن و فلزات] آمد. از فشارهای وزارت اطلاعات بر بعضی مدیرانش شکایت کرد؛ به آقای [علی] فلاحیان، [وزیر اطلاعات]، گفتم رسیدگی کند.

سران مجاهدان افغانستان، [به سرپرستی آقای صبغت الله مجدّی، رییس جمهور دولت موقت افغانستان] آمدند. آنها خواستار حمایت بیشتر شدند و از بعضی برخوردها که در ایران، نسبت به بعضی افغانه متخلف می شود، گله داشتند؛ گفتم باید کاری کنیم که تخلف نکنند. در مورد افغانستان بر ضرورت اتحاد و گذشت در مقابل همزمانشان تأکید کردم. محسن آمد و در مورد کارهای خودمان صحبت شد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. [انتصاب آقایان محمود شریفیان و یحیی محمدزاده]، استانداران زنجان و ایلام تصویب شد. شهرداری تهران، قرار شد نرخ کرایه تاکسی را که اخیراً گران کرده، در مقابل دادن قطعات یدکی و لاستیک، با نرخ دولتی تعدیل کند.

شب مهمان رهبری بودم. درباره اختلاف وزارت اطلاعات و شرکت مخابرات، بر سر کنترل تلفن و مسایل جاری دیگر کشور مذاکره کردیم.

۱۹ نوامبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۲۸ آبان ۱۳۶۹ | ۳۰ ربیع الثانی ۱۴۱۱

[آقای فوزی الجاسم]، سفیر جدید کویت، برای تقدیم استوارنامه آمد. با او گرم گرفتیم و سئوال‌های زیادی نمودم و دلجویی کردم. آقای [علیرضا] معیری، [مشاور بین الملل

۱ - آقای صبغت الله مجدّی، با اظهار خوشوقتی از ملاقات با آقای هاشمی اظهار داشت: «سفر ما به جمهوری اسلامی ایران، دارای ثمرات پربراری بوده است و بحمدالله توانستیم با همکاری دیگر برادران، کمیته‌ای را به منظور پیشبرد مسایل سیاسی افغانستان پایه‌گذاری نماییم.» ایشان اظهار امیدواری کرد که با همکاری‌های بی‌شائبه و ابتکار عمل جمهوری اسلامی، مساله افغانستان در بعد سیاسی موفق و وارد مرحله ثبات، آرامش و بازسازی در آن کشور شود.



رییس جمهور] آمد و گزارش سفر به ژاپن و تایلند را دارد.

آقای سراج [الدین موسوی، فرمانده سابق کمیته های انقلاب اسلامی] آمد. او به عنوان رایزن فرهنگی، عازم پاکستان است. با لحن مودبانه، از وزیر کشور به خاطر ادغام نیروهای انتظامی انتقاد نمود. از تندروهای رادیکال‌ها هم انتقاد می‌کرد؛ متأثر شدم. از احمد آقا و آقای [مهدی] کروی و چند نفر دیگر، به خاطر برخوردشان با آقای [حسینعلی] منتظری انتقاد داشت.

آقای مسیح مهاجری، [مدیر روزنامه جمهوری اسلامی] آمد. برای چاپخانه روزنامه استمداد کرد و ارز خواست. با او درباره سیاست‌های جاری کشور، برای اطلاع جراید صحبت شد. آقای [سید محمود] داعی، [مدیر روزنامه اطلاعات] آمد. برای نوسازی چاپخانه موسسه اطلاعات، استمداد کرد و ارز خواست.

عصر به جای شورای اقتصاد، برای تصویب زودتر بودجه، جلسه هیأت دولت گذاشتیم؛ تبصره‌ها در دستور است. پیشرفت خوبی داشتیم. شب برای انجام کارها در دفترماندم.

سه‌شنبه ۲۹ آبان ۱۳۶۹ | ۱ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۲۰ نوامبر ۱۹۹۰

[آقای اوزبرس سیلوا]، وزیر زیربنایی برزیل آمد. توضیحاتی درباره وضع کشورش گرفتم؛ تشابهات زیادی داریم. امکان همکاری فراوان داریم^۱. مهندس [میرحسین] موسوی، [مشاور سیاسی رییس‌جمهور]، که با جمعی از همفکرانش برای بررسی وضع مناطق زلزله‌زده رفته بودند، آمدند و گزارش جامعی آوردند؛ نقاط قوت، ضعف، نیازها و اقدامات لازم آینده را

۱ - وزیر زیربنایی برزیل در این ملاقات درباره نفت، سد سازی، کشاورزی و نیشکر، تبادل تکنولوژی و آموزش به رایزنی پرداخت. آقای سیلوا، آمادگی کشورش را برای همکاری‌های فنی و مهندسی، انتقال تکنولوژی و مبادله کارشناس اعلام کرد و گفت: «کشورهای توسعه یافته، همواره بر همکاری بین یکدیگر در زمینه تولیدات صنعتی تأکید دارند. بنابراین کشورهای در حال توسعه نیز که در زمینه کشاورزی فعالیت خوبی دارند، باید برای مقابله با هجوم اقتصادی کشورهای پیشرفته، همکاری نزدیکی با یکدیگر داشته باشند.» سپس آقای هاشمی با اشاره به اینکه گسترش روابط اقتصادی به نفع دو کشور ایران و برزیل است، گفت: «سطح روابط دو کشور باید بیش از این گسترش یابد و برزیل می‌تواند در روابط خود با ایران در زمینه‌های سدسازی، توسعه راه آهن، صنایع فرعی پتروشیمی، صنعت نیشکر و کشاورزی فعالیت داشته باشد.»



جمع‌بندی کرده بودند؛ نتایج بررسی آنها، تقریباً همان است که خودم در سفر به آن رسیده بودم.

مجدداً با مهندس موسوی و جمعی دیگر از همفکرانش که اقدام به تأسیس یک مؤسسه تحقیقاتی غیرانتفاعی غیردولتی [توسعه دانش و پژوهش] کرده‌اند، ملاقات داشتیم. برای امکانات و ارجاع کارهای دولتی استمداد نمودند؛ تشویق‌شان کردم، به خاطر اینکه، جریان معروف به اعتقاد بر دولتی کردن کارها، به این اقدام دست زده‌اند. شبیه کار دانشگاه آزاد اسلامی است، منتهی به طور محدود و در بخش تحقیقات؛ قول کمک دادم. گفتند متعهد هستند که این مؤسسه را سیاسی نکنند.

ظهر، عفت با اضطراب آمد و از اینکه یاسر که به یزد رفته، در فرودگاه دیده نشده و پاسداران نتوانسته‌اند او را پیدا کنند، سخت ناراحت بود. محسن را هم احضار کرد؛ معلوم شد در تهران، سوار بر هواپیما شده است. قرار بوده برای بازدید از طرح پرورش شتر، به اداره کشاورزی یزد برود. مدتی با این وضع گذشت؛ نتوانستم عفت را قانع به آرامش و خونسردی کنم. بالاخره حدود ساعت یک بعد از ظهر، یاسر و ناصر - عموزاده‌اش - از اداره کشاورزی یزد تماس گرفتند؛ راحت شدیم و عفت از اضطراب بی‌جا پشیمان شد.

عصر برای بازدید از یک مدرسه نهضت سوادآموزی به خیابان نظام‌آباد، [واقع در شرق تهران] رفتیم.^۱ سرشب دکتر [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. برای سیاست ارزی مطالبی داشت. مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. بررسی قانون

۱ - در این بازدید دو ساعته که آقای محسن قرانتی، نماینده ولی فقیه در نهضت سوادآموزی نیز حضور داشت، آقای هاشمی، ضمن گفت و گو با آموزشیاران و سوادآموزان، بر ادامه جدی و فعالانه طرح بسیج سوادآموزی تأکید کرد. ایشان در پایان این بازدید اظهار داشت: «مرحله اول طرح بسیج سوادآموزی، نسبتاً رضایت بخش بود و براساس آمار موجود، در این مرحله حدود ۸۵۰ هزار نفر شرکت کردند. در مرحله دوم با توجه به اینکه در زمستان برگزار خواهد شد و مردم روستاها نیز نوعاً وقت بیشتری دارند، امید می‌رود که استقبال خوبی از آن به عمل آید. در این زمینه من اصرار دارم که مرحله دوم از همه جوانب بهتر از مرحله اول برگزار شود.» آقای هاشمی در پاسخ به این سؤال که سوادآموزی چه نقشی در دوران رشد و سازندگی کشور دارد؟ گفت: «در کلاس‌هایی که بازدید کردم، اکثراً خانم‌ها، خانه‌دار و گرفتار کار زندگی بودند. خودشان اذعان داشتند که شرکت در کلاس‌های سوادآموزی، تأثیر زیادی در روحیه و اداره زندگی‌شان داشته است. اما آنچه که ما به طور تحلیلی می‌توانیم نظر بدهیم، این است که یک خانم و آقای باسواد در برخورد با زندگی و نحوه تربیت کودکان خود، قطعاً با یک فرد بی‌سواد تفاوت دارد. بی‌شک از لحاظ رشد فکری و تربیت خانوادگی و تأثیر در محیط خانواده ارتقای کیفی قابل توجهی خواهند داشت.»

کار به اتمام رسید.

چهارشنبه ۳۰ آبان ۱۳۶۹ | ۲ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۲۱ نوامبر ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. جمعی از بسیجیان نمونه ادارات آمدند. برایشان به مناسبت هفته بسیج سخنرانی کردم؛ هنوز پرشورند. [آقای سراج‌الدین کازرونی]، وزیر مسکن و شهرسازی آمد. درباره برنامه اجرایی ساخت ۵۰۰ هزار مسکن در برنامه [پنجساله اول]، گفت که می‌تواند، متری حدود ۱۰ هزار تومان، با ارزش رقابتی و ترجیحی با اقساط بیست ساله بفروشند. همچنین گفت که تکنیک‌های جدید ساختمان را می‌خواهند از فرانسه بگیرند.

۱ - آقای هاشمی گفت: «بسیج باید به‌عنوان یکی از پایگاه‌های مهم اجرای احکام الهی، همچنان به فعالیت پویای خود ادامه دهد و شما بسیجیان، پاسداران ادارات در این نظام مقدس اسلامی هستید. نهاد مقدس بسیج که با خون خود شجره اسلام را آبیاری کرده است، باید ارزش‌های واقعی‌اش را همچون گذشته حفظ کند و این ارزش‌ها با تداوم عملکرد مطلوب بسیجیان حفظ خواهد شد. در تاریخ انقلاب ما، نقاط درخشان و قابل توجهی وجود دارد؛ یکی از نقاط برجسته، نهاد مقدس بسیج است و این تعبیر حضرت امام که «بسیج از الطاف خفیه الهی است» مانند این نهاد مقدس، ماندنی خواهد بود. ارزیابی تأثیر وجود این نهاد مقدس کار آسانی نیست و ما نمی‌توانیم منافعی که در کوتاه‌مدت و درازمدت برای بسیج مترتب بود، به‌درستی دریابیم. تفکر بسیجی روحیه‌ای است که باید همیشه تداوم یابد تا جامعه در حال تعادل و سعادت نگه داشته شود. در مراحل شکل‌گیری انقلاب، چیزی به‌نام «بسیج» طراحی نشده بود. همه شواهد نشان می‌دهد که خداوند، این تفکر و روحیه را در ذهن رهبر انقلاب نازل فرمودند و اگر این تفکر در جامعه گسترش نمی‌یافت، نیروهای مخلص ما شناخته نمی‌شدند. حضور بسیجیان در جبهه و ادارات در دوران دفاع مقدس و بعد از آن تأثیر مثبت داشته است. عزیمت داوطلبانه کارکنان مخلص، فداکار و باگذشت ادارات و کارخانجات به‌جبهه‌ها، جامعه و کارکنان ادارات و خانواده‌ها را با معنویت آشنا می‌کرد و این خیل عظیم را به‌عنوان پشتیبان جبهه‌ها به صحنه آورد. این بسیجیان در بازگشت از جبهه‌های نبرد نیز، روحیه و معنویت و عطر جبهه‌ها را با خود به خانه و اداره می‌آوردند و این حرکت در دوران دفاع مقدس برای کل جامعه سازنده بود. حضور بسیجیان ادارات در جبهه‌ها، باعث اصلاح روحیه کارمندان می‌شد و کارکنان ادارات را به‌خود و خدا نزدیکتر می‌کرد، لذا سازندگی بسیج فقط در جبهه‌ها نبود، بلکه آثار آنان در کل جامعه متبلور می‌شد. سیاست دولت این است که روحیه بسیجی در ادارات تداوم یابد و نهاد مقدس بسیج، حضورش را در همه صحنه‌ها حفظ کند و نیروهایی که این سرمایه عظیم را همراه خود دارند، احساس نکنند که تکلیف آنها با خاتمه جنگ پایان یافته، بلکه تکلیف بسیجیان این است که برای استمرار افکار بلند حضرت امام، این روحیه را گسترش دهند. بسیجیان ادارات، باید ضمن حفظ حالت و روحیه اسلامی در ادارات، مدیریت را تقویت کنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹» ، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



سخنرانی در جمع بسیجیان ادارات

[آقای برونو بوتای]، فرستاده ویژه نخست وزیر ایتالیا، با نامه او آمد. بیشتر در مورد توسعه روابط ما با ایتالیا و بازار مشترک گفت. مدعی است آمریکا درباره مسأله کویت تکروری می کرده و اخیراً با اروپا و شوروی، به تفاهم رسیده اند که تحت برنامه شورای امنیت [سازمان ملل] عمل کنند. همچنین گفت که آقای [جولیو] آندره نوتی، [نخست وزیر ایتالیا]، به زودی به تهران می آید. او از سیاست های جدید ایران تمجید کرد.

[آقای عبدالکریم الایرانی]، وزیر خارجه یمن آمد. شرح مفصلی از خسارات یمن در

۱ - در این ملاقات، ابتدا وزیر امور خارجه یمن، با اشاره به ملاقات ها و مذاکرات مفیدی که در تهران داشته است، نقش حساس و تعیین کننده جمهوری اسلامی در تحولات منطقه خلیج فارس را مورد تأکید قرار داد و گفت: «ما موضع اصولی جمهوری اسلامی را در بحران اخیر ستایش می کنیم و اعلام می داریم که یمن نیز همچون شما اشغال کویت را محکوم کرده و حضور نیروهای بیگانه را در منطقه خلیج فارس تحمل نخواهد کرد.» او سپس گزارشی از تحولات کشورش را پس از اعلام وحدت دو یمن ارائه کرد و خواستار گسترش و تعمیق هر چه بیشتر روابط دو کشور ایران و یمن در همه زمینه های مورد علاقه طرفین گردید و از فشارهایی که توسط عربستان سعودی نسبت به یمنی های مقیم عربستان وارد می شود انتقاد نمود. سپس آقای هاشمی از گسترش همکاری ها و مناسبات دو کشور مسلمان ایران و یمن استقبال کرد و اظهار داشت: «ما عمیقاً علاقه مندیم که با یمن همکاری و ارتباطات گسترده تری داشته باشیم، به ویژه آنکه می دانیم مردم مسلمان دو کشور علاقمندند بیش از گذشته با هم ارتباط داشته باشند. ما



اثر مسأله [اشغال] کویت، از لحاظ قطع کمک‌ها و اخراج یمنی‌های مهاجر به کویت داد. مدعی است عربستان سعودی با اینکه از جنگ می‌ترسد، با فشار آمریکا تسلیم می‌شود. از ما کمک خواست: نفت نسبه.

احمد آقا تلفنی گفت که رهبری، آقای [اسماعیل] فردوسی‌پور را برای مسأله زوآر کربلا، نماینده کرده‌اند و این امر باعث رنجش آقای [سید مهدی] امام جمارانی، [رییس سازمان اوقاف و امور خیریه] شده و ایشان از سمت نمایندگی در مسأله زوآر سوریه استعفا داده است.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. بحث درباره تبصره‌های بودجه در دستور بود؛ به تبصره ۱۰ رسیدیم. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم. یاسر به رفسنجان رفته است.

«باید اجازه دهیم که در تاریخ دنیا ثبت شود که آمریکا با لشکرکشی به این منطقه، فتنه‌ای را خواباند و خود کشورهای منطقه، نتوانستند راساً اقدام کنند. ما معتقدیم ضرر معنوی این عمل آمریکا بیش از ضرر مادی آن برای مردم منطقه است.»

آذر ۱۳۶۹



۲۲ نوامبر ۱۹۹۰

پنجشنبه ۱ آذر ۱۳۶۹ | ۳ جمادی الاول ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. تا ساعت نه صبح، کارهای مانده انجام شد. [آقای علی دانش منفرد]، استاندار فارس آمد. گزارش وضع استان را داد. از تنازع دو جریان در مجلس انتقاد کرد و پیشنهاد سفر من به فارس را داشت. بازرسی و نظارت بیشتر مرکز بر استان‌ها را خواست.

آقایان [علی] [ارازینی و [علی] نیازی از دادگاه نظامی آمدند؛ نیازها را گفتند و گزارش پرونده باند فاسد شهرداری تهران را دادند. ظهر مهدی آمد؛ درباره اسکله بندرعباس که به کره‌ای‌ها داده‌اند، مطالبی گفت؛ ادعا داشت داخلی‌ها می‌توانند انجام دهند. رؤسای دانشگاه‌ها، همراه وزیر علوم [= فرهنگ و آموزش عالی] و معاونان آمدند. دکتر [مصطفی] معین گزارش داد و خواسته‌ها را مطرح کرد؛ برایشان مفصلاً صحبت کردم^۱ و وعده کمک دادم. عصر آزادگان نیروی زمینی ارتش آمدند. برایشان صحبت کردم^۲. تا ساعت هفت بعد از ظهر، در دفترم بودم.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «استقلال کشور و اعتلای جامعه انقلابی، به هماهنگی و تلاش نیروهای مخلص دانشگاهی، اعم از مدیران، اساتید، محققان و دانشجویان بستگی دارد. راه استقلال کشور از میان مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی می‌گذرد. برای رسیدن به استقلال اقتصادی، باید استعدادها و منابع مادی کشور نقد شود؛ ابزار لازم برای کسب این امکانات، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی است. باید دانشمندان، با سعه صدر بیشتری از سوی مسئولان کشور مواجه شوند، به طوری که با مدیریت صحیح، میدان عمل برای عالمان و متخصصان آگاه و دانشمندان متعهد باز باشد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «آزادگان ارتش می‌توانند نیروهای مؤثری در فعال‌تر شدن ارتش جمهوری اسلامی ایران باشند. آزادگان ارتش با روحیه بالایی که از دوران اسارت دارند، در مسئولیت‌هایی که در آینده برعهده خواهند داشت، تأثیر جدی و مؤثری در کاراتر شدن نیروهای مسلح از خود به‌جا خواهند گذاشت. شما در دوران جنگ و اسارت در خدمت اسلام و انقلاب بودید و صلابت انقلاب را با تحمل سختی‌ها و دشواری‌های دوران اسارت حفظ کردید. آتش‌افروزان به‌خیال آنکه نیروهای مسلح ما آمادگی کافی برای دفاع از کشور را ندارند، برای شکست انقلاب به ایران حمله کردند، اما امروز پس از گذشت ده سال از آغاز جنگ، شیاطین دنیا اعتراف کرده‌اند که ما توانستیم در مقابل همه شرارت‌های دشمن مقاومت کنیم. ارتش ایران با محدودیت‌های تدارکاتی و تسلیحاتی زیادی که روبرو بود، هشت سال مقاومت کرد و امروز توان نظامی ایران از زمان آغاز جنگ به مراتب بالاتر است. ناوگان هوایی نیروی هوایی و هوانیروز اکنون بسیار فعال‌تر شده و صنایع نظامی رشد قابل توجهی کرده که با قبل از جنگ قابل مقایسه نیست. سپاه نیز در کنار ارتش رشد شایان توجهی کرده و همچون بسیاری از ارتش‌های مدرن دنیا، عملیات فوق‌العاده‌ای را به مرحله اجرا درآورد. امروز پس از تحمل یک دهه جنگ و مقاومت، آثار تلخ



سروش وزیر لیبایی به ملاقات آمد. برای توسعه روابط حرف زدیم. مذاکرات دوستانه و تشریفاتی بود.^۱ آقای [هادی] نژاد حسینیان، [وزیر صنایع سنگین] آمد. گزارش شروع تولید خودروهای پیکان و پژو و برنامه فروش آنها را داد. به خانه آمدم. فاطمی و سعید و بچه‌ها هم آمدند.

جمعه ۲ آذر ۱۳۶۹ | ۴ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۲۳ نوامبر ۱۹۹۰

در منزل بودم. وقت با استراحت و مطالعه تاریخ معاصر و همچنین ملاقات با بستگان گذشت. از دفترم خبر دادند، هواپیمای حامل ژنرال نجیب الله، رئیس جمهور افغانستان که از فضای ایران عبور می‌کند، دچار نقص فنی شده و اجازه می‌خواهد که در فرودگاه فرود آید؛ موافقت کردم.

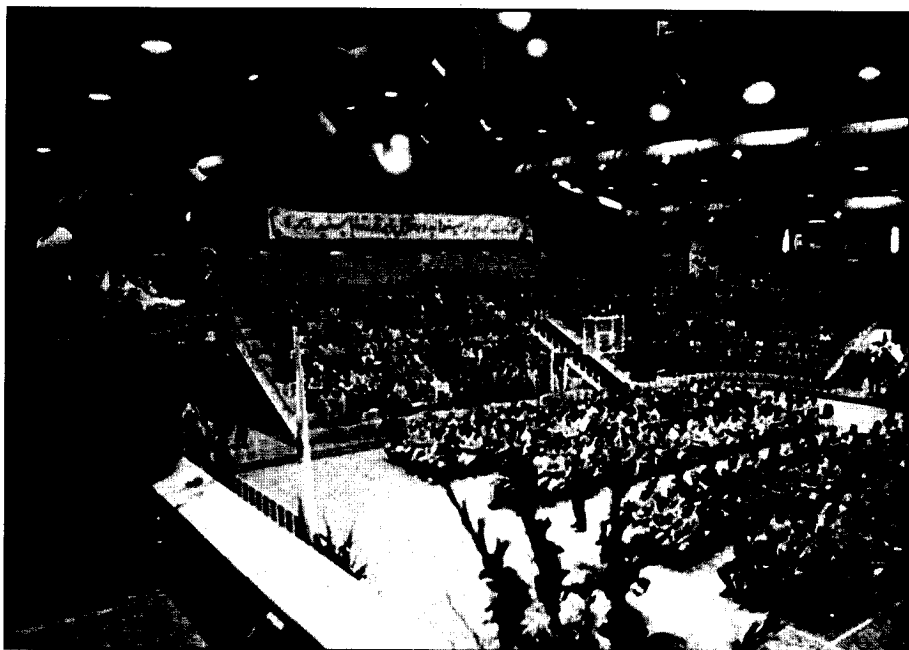
شنبه ۳ آذر ۱۳۶۹ | ۵ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۲۴ نوامبر ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح، برای شرکت در مراسم افتتاح هفته بسیج، به ورزشگاه شهیدشیرودی رفتم؛ اجتماع پرشوری بود. برایشان سخنرانی کردم.^۲ به دفترم رفتم.

چلگمی از جنگ در کشور دیده می‌شود، زیرا مردم یکپارچه در خدمت جنگ بوده و صبر و تحمل آنان پایان خوبی برای جنگ به همراه داشت. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - دکتر فتحی شتوان، وزیر صنایع لیبی، در دیدار با آقای هاشمی، گزارشی از مذاکرات خود با مسئولین جمهوری اسلامی ایران در زمینه گسترش روابط دوجانبه و همکاری های فیما بین ارائه کرد. آقای هاشمی نیز ضرورت توسعه روابط اقتصادی و صنعتی دو کشور را مورد تاکید قرار داد و گفت: «با توجه به دوستی ها و هم هدفی های فراوان دو کشور، همکاری ها کمتر از دوستی هاست.»

۲ - آقای هاشمی گفت: «اصل فلسفه تشکیل بسیج، به خاطر یک اصل اسلامی و قرآنی است که به ما دستور داده است، آمادگی دفاعی خود را در حد اعلاء حفظ کنیم و امکانات خود را به منظور جلوگیری از طمع و تهاجم دشمنان به عنوان بازدارنده از خطرها حفظ کنیم. این اصل را با آیه شریفه «وَاعِدُوا لَهُمْ مَا سَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» اعلام داشته است. بسیج بر حسب تصادف در زمان جنگ تشکیل یافت و لذا درخشندگی های فوق حد معمول بروز داد و به عنوان یک نهاد بسیار شریف و محبوب و فداکار، جای خود را در جامعه باز کرد و ما نباید از این سرمایه غفلت کنیم. نباید این فکر غلط جا بیفتد، حالا که جنگ نیست، دیگر وجود بسیج و ارتش بیست میلیون بی مورد است، بلکه برعکس، لئ



سخنرانی در جمع بسیجیان

آزادگان جدیدالورود - افرادی که در دادگاه‌های عراقی محکوم شده بودند و با توافق اخیر آزاد شده‌اند - آمدند. قرآن و سرود خواندند. صحبت کوتاهی نمودم.

چهارم نیاز زمان جنگ وجود دارد و حضور نیروهای مردمی در کنار نیروهای مسلح کارساز است. امروز ما باید از آن سرمایه استفاده کنیم و نیروهای مخلص را با نشان دادن افق‌های تازه‌تری تشویق و جذب کنیم و آنها را با دادن آموزش‌های لازم آماده نگه داریم. بسیج می‌تواند انواع کارهای خیرخواهانه و پیشاهنگی را که ممکن است انسان برای جامعه خودش به طور داوطلبانه انجام دهد، در زمان صلح به عهده بگیرد. فعالیت‌های خود را در زمینه‌های ورزشی، کارهای هنری و سرگرمی‌های مؤثر و مفید ادامه دهد و همه نیروهای مؤمن و علاقه‌مند به خدمت به اسلام را در همه جای جامعه جمع کرده و نقش بازاری پرتوان مردمی برای نظام و خصوصاً مقام معظم رهبری را ایفا کند.»

رجوع کنید - کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱- آقای هاشمی به مناسبت ولادت با سعادت حضرت زینب کبری (س) گفت: «آزادگان با ورودشان به میهن اسلامی، حالت کاملاً جدیدی در کشور به وجود آوردند و یک بار دیگر انقلاب اسلامی را شاداب و مردم را خرسند ساختند. ما از سرنوشت آزادگانی که به اسم محکومیت در عراق گرفتار بودند، نگران بودیم و می‌دانستیم که معمولاً محکومیت آنها در اثر مقاومت بیشتر و تسلیم نشدن در مقابل خواست بعضی‌ها بوده است که بحمدالله این نگرانی با آمدن شما برطرف شد و امیدواریم نگرانی نسبت به وضع دیگران هم رفع شود. هنوز مسأله بازگشت کامل آزادگان تمام نشده و بلا تکلیفی باقی مانده است. مسأله مفقودین در عراق، باعث نگرانی ماست. تا این مسأله حل نشود طبعاً مذاکرات ادامه خواهد داشت و عراقی‌ها نیز باید جواب قانع کننده‌ای به ما بدهند. لیستی از نام افرادی که به نحوی



[آقای کالینز]، وزیر امور خارجه ایرلند آمد^۱. مذاکرات معمولی بود؛ اولین وزیر خارجه از جامعه اقتصادی اروپا است که بعد از تحریم مربوط به سلمان رشدی به ایران آمده است. عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره تسلیح عشایر و مسلح بودن پایگاه‌های بسیج صحبت شد و تصمیماتی گرفتیم. تا ساعت هشت شب در دفترم ماندم.

آقای [سیروس] انصاری، [سفیر ایران در مقر اروپایی سازمان ملل] آمد. برای سفر به عراق درباره مذاکرات مشورت کرد. با آیت‌الله خامنه‌ای، درباره همراهی نماینده ایشان با هیأت عازم به عراق، مذاکره کردیم.

یکشنبه ۴ آذر ۱۳۶۹ | ۶ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۲۵ نوامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. کارها را انجام دادم. سپس با [آقای یوسف بن علوی]، وزیر امور خارجه عمان ملاقات کردم^۲؛ مثل سابق از حتمی بودن جنگ می‌گفت.

کلیه دلایلی بر اسارت‌شان در دست عراقی‌ها داریم، تهیه شده و کسانی که اسم یا عکس‌شان در جراید عراق منتشر شده یا صدا و تصویرشان از رادیو و تلویزیون عراق پخش شده، یا افراد دیگری آنها را در عراق دیده‌اند و یا سند دیگری وجود آنها را در عراق ثابت کرده است، جمع‌آوری شده و آنها باید جواب روشن بدهند و قاعدتاً صلیب سرخ و دیگران نیز در این زمینه مسئول پیگیری خواهند بود. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹» ، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱- وزیر امور خارجه ایرلند، در این دیدار اظهار داشت که دولت متبوع وی، برای گسترش روابط با جمهوری اسلامی ایران اهمیت زیادی قائل است. او ضمن اشاره به بحران خلیج فارس گفت: «اهمیت جمهوری اسلامی در منطقه حساس خلیج فارس، بر کسی پوشیده نیست و ما معتقدیم که کشور شما قادر است، نقش بسیار مهمی در جلوگیری از برخورد نظامی در منطقه خلیج فارس به عهده گیرد». وزیر امور خارجه ایرلند، در پایان موضع جامعه اروپا برای خروج بدون قید و شرط عراق از کویت را اعلام کرد. سپس آقای هاشمی نیز در ارتباط با بحران خلیج فارس، ضمن تأکید بر ضرورت حفظ امنیت منطقه به وسیله کشورهای منطقه گفت: «سیاست‌های غرب به ویژه آمریکا در ارتباط با منطقه دچار تناقض است. آنها از یک سو مرتباً اسرائیل را تقویت می‌کنند و از سوی دیگر به اسم امنیت منطقه، نمی‌گذارند در کشورهای اسلامی و عربی، نیرویی که بتواند در مقابل اسرائیل بایستد، وجود داشته باشد. این سیاست از نظر جهان اسلام نادرست است و حقوق ملت فلسطین باید تأمین شود». ایشان همچنین با تشکر از سلام‌های دوستانه مسئولین کشور ایرلند، از گسترش و تعمیق روابط ایران با ایرلند استقبال کرد و افزود: «ما امیدواریم، سطح همکاری‌ها و روابط فیما بین، بهتر از گذشته باشد و هر چه بیشتر در همه زمینه‌های مورد علاقه توسعه یابد».

۲- در این دیدار، آقای یوسف بن علوی، پیام سلطان قابوس، پادشاه عمان را در خصوص آخرین وضعیت منطقه خلیج فارس، تقدیم کرد و گزارشی از مذاکرات خود با مسئولان ایرانی ارائه داد. سپس آقای هاشمی، با تشکر از لطف



آقای [علی اکبر] ناطق نوری، [نماینده تهران] آمد. مقداری درباره سیاست‌های اقتصادی و اقدامات شهرداری و مسایل مجلس و تندرورها صحبت شد.

[آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. از بانک مرکزی به خاطر تأخیر در گشایش اعتبارات ارزی گله داشت. اعضای کمیسیون تولید آمدند. درباره حرکت به سوی نرخ واحد ارز و یکنواخت کردن ارز تولید ترجیحی و رقابتی صحبت شد؛ نظر من این است که بین قیمت رقابتی و ترجیحی - قیمت شصت تومان - را انتخاب کنیم و سپس موارد ارز دولتی را به تدریج اقدام نماییم. قرار شد باز هم بررسی بشود.

عصر آقای [بیژن نامدار] زنگنه، [وزیر نیرو] برای مسایل کاری آمد و برای اعتبار بیشتر برای تامین آب شهرها استمداد کرد. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. مسأله اصفهان و حرکت بعضی از معلمان برای اضافه حقوق مطرح شد و راه علاج را بررسی کردیم. شب با رهبری جلسه داشتیم. درباره مصوبات شورای عالی امنیت ملی، بودجه ارتش و سپاه، مسأله معلمان، سفر زوآر به عراق، محاکمه رشوه‌گیران شهرداری تهران، تعزیرات حکومتی، دولتی، وضع بهداشت و درمان خانواده‌ها، مذاکره شد. شب برای انجام کارهای عقب مانده، در دفترم ماندم.

۲۶ نوامبر ۱۹۹۰

دوشنبه ۵ آذر ۱۳۶۹ | ۷ جمادی‌الاول ۱۴۱۱

تا ساعت نه صبح کارها انجام شد. آقای میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، برای کارهای بازسازی و مصارف ارزی آمد. آقایان [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] و [مجید] ملکی تبار، [مدیرعامل شرکت پست] آمدند. گزارش عملکرد شرکت پست را دادند و برای جلوگیری از گران کردن خدمات، اعتبار بیشتر خواستند.

آقای [محمد] رجبی، رییس کتابخانه ملی آمد. گزارش وضع کتابخانه را داد. قرار شد هیأت امناء تشکیل دهند. برای شروع در کار ساختمان جدید استمداد کرد. به موجب مصوبه اخیر مجلس، مسئولیت اداره کتابخانه ملی، زیر نظر رییس جمهور قرار گرفته است.

چاپام سلطان قابوس، از همکاری های دوجانبه و گسترش هرچه بیشتر روابط با کشورهای منطقه خلیج فارس ابراز رضایت کرد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. تبصره‌های بودجه سال ۷۰ در دستور است؛ پیشرفت خوبی داشتیم. به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۶ آذر ۱۳۶۹ | ۸ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۲۷ نوامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. هیأت نظامی کره شمالی، [به سرپرستی آقای اجین او، وزیر نیروهای مسلح] آمد. برای دادن تکنیک ساخت سلاح‌های پیشرفته اظهار آمادگی کردند؛ در مقابل خواستار نفت نسبه شدند. گفت شوروی تاکنون سالانه حدود یک و نیم میلیون تن نفت، به قیمت ارزان، به کره می‌داده است و اخیراً اعلان کرده که از اول ژانویه ۱۹۹۱ آن را قطع می‌کنند!

آقای [ابوالفضل] اتو کلی‌بینا، [مشاور رییس‌جمهور در امور اصناف] آمد. از سخت‌گیری مالیاتی، وزارت بازرگانی و شهرداری تهران انتقاداتی داشت. آقای [محمدجواد] ایروانی آمد؛ از بعضی اقدامات اقتصادی، در جهت افزایش قیمت خدمات، مثل برق و نفت و نظایر آن انتقاد داشت و برای سمت سفارت، اظهار تمایل کرد. جلسه هیأت امنای دانشگاه تربیت‌مدرس داشتیم. گزارش دادند و نیازها را گفتند.

عصر آقای [علی] عبدالعلی زاده، نماینده ارومیه آمد. گزارشی از ابتکارهایی در ارومیه، برای تشکیلات بخش‌های مختلف معلمان و تشکیل شرکت‌های صنعتی متناسب با تحصیل

۱ - در این دیدار که آقایان محسن رضایی، فرمانده کل سپاه پاسداران و اکبر تُرکان، وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح نیز حضور داشتند، وزیر نیروهای مسلح خلق کره، پیام آقای کیم ایل سونگ، رهبر خلق کره را تقدیم آقای هاشمی کرد و گفت: «آقای کیم ایل سونگ از من خواستند، به استحضار جنابعالی برسانم که در سال‌های اخیر، رفت و آمد هیأت‌های بلندپایه دو کشور، حاکی از تحکیم بیشتر روابط و همکاری دوجانبه در همه زمینه‌های مورد علاقه طرفین است. ما در گذشته در کنار شما بوده‌ایم و موفقیت جمهوری اسلامی در منطقه خلیج فارس و استحکام میراث انقلاب اسلامی و دفاع از حاکمیت و استقلال را حمایت می‌کنیم.» سپس آقای هاشمی، با تشکر از پیام دوستانه رهبر کره شمالی، از دیدار با هیأت عالی‌رتبه کشور و دولت خلق کره اظهار خرسندی کرد و روابط بین دو کشور را خوب و صمیمی توصیف نمود. ایشان آقای کیم ایل سونگ را از دوستان خوب انقلاب اسلامی دانسته و با یادآوری همکاری‌های صمیمانه ایشان در دوران دفاع مقدس، آن همکاری‌ها را فراموش نشدنی خواند و افزود: «به‌خاطر مواضع انقلابی که کشور شما دارد، ما همواره مایل هستیم همکاری‌های گسترده و عمیق‌تری با هم داشته باشیم.» آقای هاشمی با تأکید بر وحدت دو کره، اظهار امیدواری کرد که به‌زودی موانع این وحدت برطرف شود.

آنان برای کارهای اقتصادی و صنعتی را داد. همچنین گزارشی از اقدامات شورای خریدهای خارجی داد.

آقای [سراج الدین] کازرونی، [وزیر مسکن و شهرسازی] آمد. در مورد قیمت فروش خانه‌هایی که بناست بسازند، تصمیم‌گیری شد؛ حدود ۱۲ هزار تومان برای هر متر، با اقساط طولانی و شرایط سهل. دربارهٔ بیرون بردن مراکز تحقیقاتی و آموزشی و فرهنگی غیرلازم‌الوجود در داخل شهر، از تهران پیشنهادهایی داشت.

شب شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. در مورد بسیج دانشجویی تصمیم‌گیری شد؛ تولید آن به سپاه داده شد. به خانه آمدم.

۲۸ نوامبر ۱۹۹۰

چهارشنبه ۷ آذر ۱۳۶۹ | ۹ جمادی‌الاول ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. کارها انجام شد. [آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری آمد. دربارهٔ طرح در دست اجرای راه آهن بافق - بندرعباس گفت؛ تأکید کردم که به صورت ضربتی انجام شود. خواستم که طرح جاده تهران - چالوس [= اتوبان شمال]، آماده شود که سپاه خواستار پیمانکاری آن است.

آقای [غلامرضا] فروزش، وزیر جهادسازندگی آمد. گزارش سفر به کشورهای آفریقایی و طرح‌هایی که جهاد در غنا، سیرالئون و سودان در دست اجرا دارد، ارائه داد. برای توسعهٔ اقدامات عمرانی امکانات خواست و برای تقویت روابط با سودان که مردم آن با انقلاب اسلامی ایران همراه هستند، توصیه کرد.

شورای عالی اداری جلسه داشت. لایحه پیشنهادی نظام هماهنگ پرداخت، در دستور بود؛ کلیات آن تصویب شد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. بودجه در دستور است.

شب نمایندگان مجلس و وزرا مهمانم بودند؛ جلسه خوبی بود. چند نفر از نمایندگان سؤال و انتقاد مطرح کردند و آقای [مهدی] کروی، [رییس مجلس شورای اسلامی] هم ضمن ستایش از من، از مسایل [مربوط به انتخابات مجلس] خبرگان انتقاد کرد و از حذف دوستانش و خودش و نیز عدم حمایت من گله کرد.



من صحبت مفصلی کردم^۱. وضع منطقه را گفتم و انتقادات را پاسخ دادم. رادیکال‌ها از مطالب خطبه جمعه اخیر من ناراحت‌اند؛ آن را به خودشان گرفته‌اند؛ قانع‌شان کردم که نباید به خود بگیرند. منظور مخالفت با تندروی است؛ از هر فرد و گروه. بعد از شام به خانه آمدم.

پنج‌شنبه ۸ آذر ۱۳۶۹ | ۱۰ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۲۹ نوامبر ۱۹۹۰

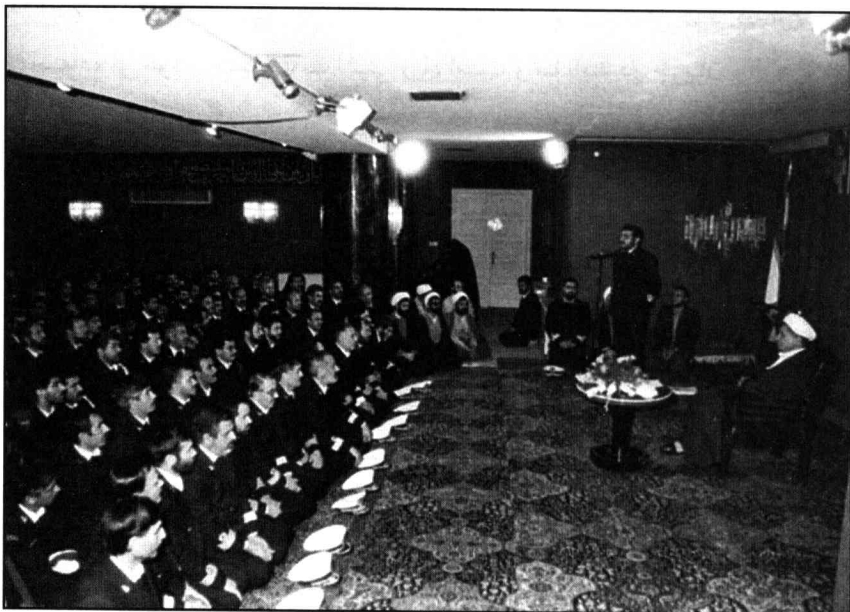
ساعت هفت و نیم صبح در دفترم بودم. ساعت هشت به جلسه هیأت دولت رفتم. بررسی تبصره‌های بودجه در دستور بود؛ جلسه فوق‌العاده گذاشته‌ایم. برای ملاقات فرماندهان نیروی دریایی ارتش، به دفترم برگشتم. آقای [علی]شمخانی، [فرمانده نیروی دریایی]، درباره برنامه‌های نیرو و مسایل منطقه مطالبی داشت. من هم صحبت کردم^۲.

۱ - در این جلسه که سه ساعت به طول انجامید، ابتدا چند تن از نمایندگان مجلس، مطالبی درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور مطرح کردند. سپس آقای کروی، رئیس مجلس، ضمن تشکر از رئیس جمهور، به خاطر دعوت از نمایندگان مجلس برای تشکیل این جلسه، به سوابق درخشان آقای هاشمی در مبارزه علیه رژیم ستم‌شاهی و نزدیک بودن ایشان به امام، در تمام مراحل انقلاب و خدمات شایسته ایشان در موقعیت‌های مختلف کشور، از ایشان خواست در مواقع حساس، با تدبیری که دارند، در جهت حفظ وحدت و ارزش‌های انقلابی و تداوم راه امام (ره) وارد عمل شوند. سپس آقای هاشمی، در سخنانی مسایل منطقه خلیج فارس و همچنین وضعیت عمومی کشور را برای نمایندگان تشریح کرد و گفت: «وظیفه همه ما این است که برای حفظ وحدت تلاش کنیم. اعتقاد من این است که همه نیروهای انقلابی، باید در مسئولیت‌ها حضور داشته باشند و با حذف یک جریان، امکان ندارد انقلاب اسلامی ادامه پیدا کند.» ایشان در مورد مسایل اقتصادی کشور گفت: «برخلاف شایعات موجود، سوبسید [=یارانه] کالاها اساسی حذف نخواهد شد و دولت با تمام وجود، برای حل مشکلات اقتصادی مردم تلاش خواهد کرد. همچنین من با صراحت اعلام می‌کنم که دولت جمهوری اسلامی ایران، برای رسیدن به وضعیت اقتصادی مطلوب، هرگز هیچ قوبلی به هیچ دولت خارجی نداده و نخواهد داد و با کمال عزت و استقلال، مسایل کشور را حفظ کرده و می‌کند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، در حساس‌ترین نقطه جهان عهده‌دار مسئولیت خطیر تأمین امنیت و دفاع از منافع مسلمانان شده است. لذا ضروری است نیروی دریایی ما آمادگی لازم برای ایفای مسئولیت حساس خود را کسب کند. بخشی از مسئولیت آمادگی نیروی دریایی یعنی تسلیح نیروها به سلاح‌های روز به عهده نظام است که نظام به مسئولیت خود عمل می‌کند. در این بخش ما باید به فکر این باشیم که سلاح مورد نیاز را از منابع خودمان تأمین کنیم، چون تجربه جنگ نشان داد که عامل موفقیت ما این بود که عمده کار جنگ را خودمان کردیم و محاصره‌ها و اذیت‌های دشمن، نتوانست ما را از پای دریاورد. در این مقطع، نیروی دریایی هم باید کاری کند که از یک قدرت دفاعی ملی متکی به منابع داخلی برخوردار باشد و این میسر نیست، جز با...

آقای [محمدرضا] موحدی قمی، مسئول عقیدتی سیاسی نیروی دریایی هم، جداگانه آمد و برای تقویت عقیدتی سیاسی استمداد کرد.

به جلسه هیأت دولت برگشتم؛ تا ظهر تبصره‌ها را تمام کردیم و پس از صرف ناهار به دفترم رفتم. عصر [آقای ولادیمیر پتروفسکی]، فرستاده ویژه آقای [میخائیل] گورباچف،



ملاقات با فرماندهان نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

[صدر هیأت ریسه اتحاد جماهیر شوروی] آمد^۱. گفت بناست یک ماه و نیم دیگر به عراق

تلاش و اخلاص فراوان خود شما و نیروهای وزارت دفاع. ما باید زیردریایی، موشک‌ها، ناوها و ناوچه‌های کوچک سریع‌السر را خودمان تولید کنیم و با ابزاری که در اختیار داریم، باید آرامش غارتگران را سلب کنیم و دائماً برای آنها مزاحمت ایجاد کنیم. کسانی که برای منطقه خلیج فارس و دریای عمان برنامه دارند، روی نیروهای ما حساب می‌کنند و می‌دانند یک طرف هر برنامه‌ای، ایران است و اگر ایران راضی نباشد، هیچ کاری در منطقه موفق نخواهد بود. ما ماجراجویی در منطقه و خلیج فارس را به نفع خودمان، دنیا و منطقه نمی‌دانیم و ترجیح می‌دهیم که همسایگانمان با آنکه سیاست‌های آنها را قبول نداریم، خیالشان از ما جمع باشد و به بیگانگان پناه نبرند و دست بیگانه را در منطقه باز نکنند. سیاست جمهوری اسلامی ایران در منطقه، آرامش کامل منطقه است، تا منطقه بتواند از منابع‌اش بهره‌برداری کند و عقب ماندگی‌های گذشته را جبران نماید. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - فرستاده رهبر شوروی، در این دیدار ضمن تقدیم سلام‌های دوستانه و پیام شفاهی آقای گورباچف در مورد



مهلت داده شود که اگر از کویت بیرون نرفت، از زور استفاده شود. گفت در سفر طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق] به مسکو، او هیچ مطلبی که نشانه آمادگی برای تخلیه کویت باشد، ارائه نداد و گفت در صورت عقب نشینی عراق هم، باید در جهت کم کردن نیروهای نظامی در منطقه گام برداریم و در صورت سقوط صدام، ایجاد سیستم امنیتی در منطقه را در نظر داشته باشیم. نظر ما را خواست؛ گفتم اگر عراق مطمئن شود که از نیروی نظامی استفاده می‌شود، احتمال عقب نشینی زیاد است و ما باید در جریان برنامه بعد از سقوط دولت عراق قرار بگیریم.

در راه خانه، برای اصلاح دندانم توسط دکتر سعید لاهوتی، [همسر فاطمی]، به بیمارستان اختر رفتم. شب [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت اطلاع داد که چاه سوم نفت دهلران که می‌سوخ، خاموش شده است. از سه چاه دچار حریق، آخرین چاه است.

۳۰ نوامبر ۱۹۹۰

جمعه ۹ آذر ۱۳۶۹ | ۱۱ جمادی الاول ۱۴۱۱

تا ساعت ده و نیم صبح برای خطبه‌ها مطالعه کردم. در گزارش‌ها، خبر تصویب قطعنامه شورای امنیت [سازمان ملل] آمد: دادن یک ماه و نیم دیگر مهلت به عراق و سپس اجازه توسل به زور برای بیرون راندن آن از کویت.

تحوالات منطقه، گزارشی از آخرین وضعیت بحران خلیج فارس و سفر وزیر امور خارجه عراق به شوروی و نقطه نظرات کشور متبوع‌اش در خصوص تشکیل اجلاس آتی شورای امنیت سازمان ملل ارائه کرد. او با اظهار نگرانی از وضعیت موجود در منطقه گفت: «ما معتقدیم خطر بروز جنگ در منطقه جدی است و حجم زیاد نیروهای خارجی در منطقه، موید این مهم است. امیدواریم با خروج عراق از کویت نیروهای غربی نیز منطقه را ترک کنند و آمریکا گفته است قصد حضور داریم در منطقه را ندارد و به نظر ما اهمیت اماکن مقدس اسلامی مسلمانان برای آمریکا قابل درک است.» پتروفسکی خطاب به آقای هاشمی گفت: «با توجه به تجارب ارزشمند جنابعالی در امور بین‌الملل و بخصوص حل و فصل مناقشه ایران و عراق، رهبری شوروی بسیار مایل است، نظرات جنابعالی را در مورد تحولات منطقه و جلوگیری از بروز جنگ در این منطقه جویا شود.» سپس آقای هاشمی، ضمن تشکر متقابل از رهبر اتحاد جماهیر شوروی، بر موضع قاطع جمهوری اسلامی ایران مبنی بر عقب‌نشینی بی‌قید و شرط عراق از کویت و خروج نیروهای خارجی از منطقه تأکید کرد و اظهار داشت: «جمهوری اسلامی ایران، امیدوار است بحران ایجاد شده در منطقه از طریق مسالمت آمیز حل و فصل شود. بروز جنگ در این منطقه، به نفع هیچ‌یک از کشورهای جهان و منطقه نخواهد بود و ما ضمن حمایت از قطعنامه‌های سازمان ملل متحد، معتقدیم که ثبات امنیت منطقه، باید توسط کشورهای منطقه تأمین شود.»

نماز جمعه را در دانشگاه [تهران] اقامه کردم^۱. ناهار بچه‌ها جمع بودند. عصر هم به استراحت و مطالعه گذشت. شب فیلم [مستند] «صعود به قله تفتان» را دیدم؛ جالب است. آقای [محمود] واعظی، [معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه]، اطلاع داد که غربی‌ها بعد از صحبت امروز من در نماز جمعه، از تصمیم خود مبنی بر محکومیت ایران در خصوص نقض حقوق بشر، منصرف شده‌اند^۲. آنها مشغول تهیه متنی هستند که رضایت ما را جلب کنند.

۱ - در خطبه اول، ادامه بحث «اسلام برنامه زندگی» دنبال شد و مباحثی درباره آداب نماز خواندن در مسجد و نماز جمعه و بحث ازدواج موقت مطرح گردید. در خطبه دوم، موضوع زیر پا گذاشتن حقوق بشر در قبال مردم فلسطین، هیاهوی غرب در مورد نقض حقوق بشر در ایران و طرح آن در سازمان ملل و همچنین بحران خلیج فارس، تحلیل شد و در خصوص بهبود معیشت زندگی کارمندان، به عنوان یکی از سیاست‌های دولت و تصویب معافیت مالیاتی توسط دولت، مطالبی به نمازگزاران ارائه گردید.

۲ - در بخشی از خطبه دوم که به تحلیل وضعیت منطقه پرداخته، چنین آمده است: «از اینکه می‌بایست جلوی تجاوز عراق را گرفت، جای هیچ شکمی نیست و عراق واقعاً عمل بدی را مرتکب شده که ما هم اعمالش را محکوم کردیم و عراق باید از خاک کویت بیرون رانده شود. چون آخر الامر عراق را از کویت بیرون خواهند راند و باید هم بیرون برود که چاره‌ای هم جز این برایش متصور نیست، این یک بحث جدایی است. منظور نظر مربوط به آن سوی قضیه است. آنهایی که از مدعیان حقوق بشر و عدالت جهانی هستند، به چه دلیلی در قبال مسأله فلسطین سکوت مرگبار اختیار کردند؟ چرا به وظایف‌شان عمل نمی‌کنند؟ حتی طی همین چند روز اخیر، مجدداً یک دفعه سر و صدای نقض حقوق بشر در ایران، در سازمان ملل به راه افتاده است، که این دست از مسایل، حقیقتاً به مثابه سند رسوایی آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها تلقی می‌شود. این جو و سروصدا دعوتاً رخ نمود و ما ملاحظه کردیم که مسأله امری غیرعادی جلوه می‌نماید. در صدد پرس و جو برآمدیم و راجع به اصل ماجرا پرسیدیم که متوجه شدیم که دو نفر از مقامات رسمی کشورهای اروپای شرقی و غربی به ما پاسخ دادند که قضیه به مواضع شما در زمینه عراق و کویت و لشکرکشی آمریکایی‌ها به منطقه ارتباط پیدا می‌کند. یعنی اینکه گفتند، چون شما به طور مستقل حرکت می‌کنید و حاضر نیستید که سیاست‌های دیکته شده ابر قدرت‌ها در زمینه لشکرکشی آنها به منطقه را تأیید نمایید، مستحق تنبیه و مجازات هستید و لذا باید غائله حقوق بشر را بر علیه‌تان به راه انداخت. شما با این فریبکاری‌های‌تان درصددید که اذهان چه کسانی را مشوب سازید و یا افکار چه کسانی را به فریب بکشانید؟ شما فکر می‌کنید که در این قضیه، طرف مقابل‌تان چه کسانی هستند؟ شما بارها این بازی‌ها را بر سر جمهوری اسلامی ایران آوردید و هر وقت هر چقدر که دل‌تان خواست، به هم زدید. با این جوسازی‌هایی که در دنیا نسبت به جمهوری اسلامی ایران به راه می‌اندازید، فکر می‌کنید که ما در تصمیمات مان، تجدید نظر می‌نماییم؟ آیا تصور می‌کنید که ما با سروصداها، مسیر استقلال‌طلبانه‌ای را که در پیش گرفته‌ایم، عوض می‌کنیم؟ از همان لحظه اول شروع صلح بین جمهوری اسلامی ایران و عراق، با تجاوز عراق به کویت مقارن گشت که هر یک از این دو، دو پرونده جداگانه به حساب می‌آید و پرونده صلح ما با عراق، یک مسأله جدایی است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی‌رفسنجانی، خطبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



شماره
تاریخ
پوست

بیان

حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

مقام محترم ریاست جمهور

باسلام

در بازدید اخیر از مناطق جنوب خراسان موضوع پروژه کارخانه تولید اکسیدمنیزیم سینتره در منطقه محروم سربیشه بهرچند مطرح گردیده و نیازمند به ماشین آلات متعدد برای راه اندازی بوده لذا خواهشمنداست در صورت صلاحدید مقرر فرمایند تعداد ۵ دستگاه کامیون کمپرسی ده تنی و دو دستگاه وانت نیسان از محل سهمیه ارز خاصی حضرتعالی نزد وزارت صنایع سنگین در اختیار شرکت دولتی ایران منیزیا قرار گیرد.

جلیل بشارتی
رئیس دفتر امور مناطق محروم کشور

فدای تویم
طهرانی
وزیر صنعت، معدن و تجارت
۱۳۶۹

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در گزارش‌ها، خبر دعوت [جرج] بوش، [رییس جمهور آمریکا] از [طارق عزیز]، وزیر امور خارجه عراق، برای سفر به آمریکا جهت مذاکره برای اجرای قطعنامه [شورای امنیت سازمان ملل]، از موضع قدرت و قبول عراق، در صدر است. این خبر باعث سقوط قیمت نفت در حدود چهار دلار در بشکه شده است.

تا ساعت ۹ صبح، کارهای مانده را انجام دادم. [آقای حسین کمالی]، وزیر کار و امور اجتماعی به همراه رییس بنیاد مهاجرین جنگ آمدند. برای اعتبار بیشتر استمداد کردند و سیاست بنیاد در مورد اموال و سرمایه‌های آن را، پس از مراجعت مهاجران، توضیح دادند. [اموال بنیاد]، در مناطق جنگی صرف اشتغال خودشان می‌شود.

دکتر [حسن] اروحانی برای دستور شورای عالی امنیت ملی و مذاکره در مورد مسایل اختلافی با رادیکال‌ها آمد و گزارش بررسی مسایل معلم‌ها را داد. آقای عصاران آمد و برای فرش‌های هدایی به مزدوجین محروم که عفت می‌خواهد بدهد، پول گرفت.

عصر از [آقای اصغر ابراهیمی]، مدیرعامل شرکت مترو توضیح گرفتم. از پیشرفت کار مترو در ماه اخیر، اظهار رضایت کرد؛ گرچه در ماه‌های گذشته به خاطر تاخیر در پرداخت اعتبار لنگ بودند. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، گزارش کار سفر هیأت به عراق را داد که عراقی‌ها برای سفر پنج هزار زائر [عتبات عالیات] در هفته، به طور اصولی موافقت کرده‌اند. درباره اسرای مفقود، مذاکرات ناتمام مانده و بناست در سفر هیأت عراقی در این هفته تکمیل شود. در خصوص مهاجران افغانی و همچنین درباره چاپ نشریه به زبان‌های ترکی و کردی توسط موسسه اطلاعات بحث شد و ناتمام ماند.

شب با احمد آقا مهمان آقای خامنه‌ای بودیم. درباره مسایل مطروحه در شورای عالی امنیت ملی و احتمالات حوادث بحران کویت مذاکره شد. ساعت ده شب به خانه آمدم. بچه‌ها مهمانی بودند. خوابیدم.



۲۵ س‌امبر ۱۹۹۰

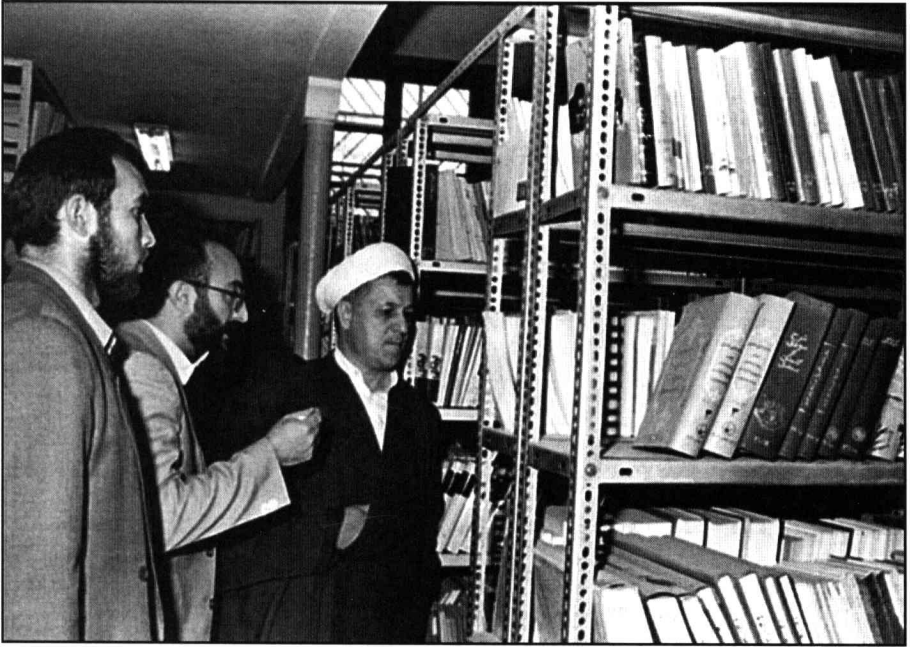
یکشنبه ۱۱ آذر ۱۳۶۹ | ۱۳ جمادی‌الاول ۱۴۱۱

ساعت نه صبح، از منزل به کتابخانه ملی، [واقع در خیابان سی تیر] رفتیم. [آقای محمد رجبی]، مدیر کتابخانه توضیحات داد. از مخازن کتب و نشریات بازدید کردیم. ساختمان قدیمی و نامناسب است و ظرفیت این همه کتاب را ندارد. حدود ۲۰۰ هزار جلد در اینجا و ۳۰۰ هزار جلد کتاب در دو مرکز دیگر دارند. قرار است بنای جدید متناسب با نیازها در منطقه عباس‌آباد ساخته شود.

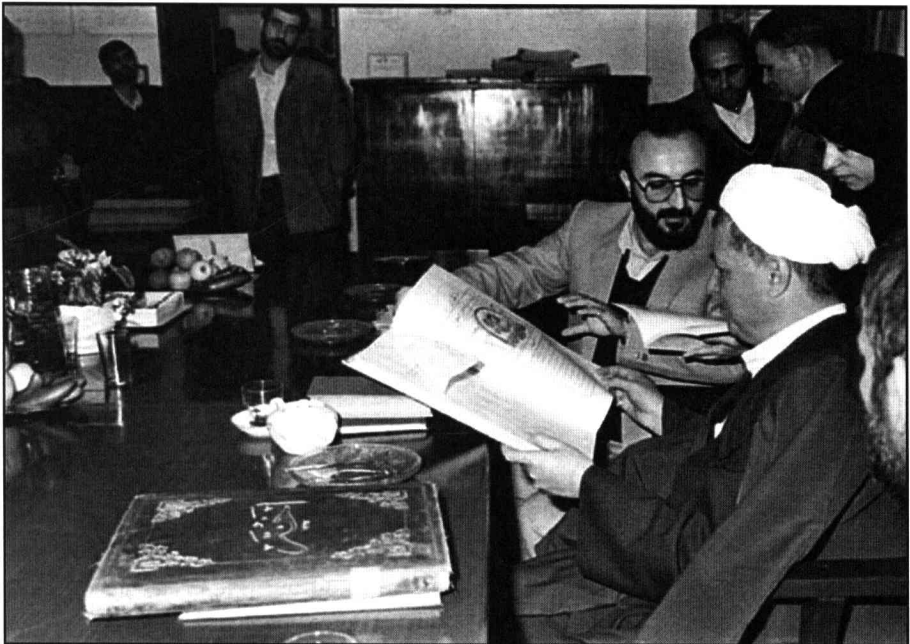
از آنجا به موزه ایران باستان رفتیم و تا ساعت دو بعد از ظهر، آنجا را بازدید کردیم. آثار باستانی قبل از اسلام و بعد از اسلام، در دو بخش جداگانه و موزه قرآن و سپس مرکز آثار عتیقه‌ای را که اخیراً وزارت اطلاعات از چند باند قاچاق آثار عتیقه کشف کرده است، دیدیم؛ حیرت‌آور است. به اندازه چند موزه، انواع آثار تاریخی از آنها گرفته‌اند و هنوز هم ادامه دارد.

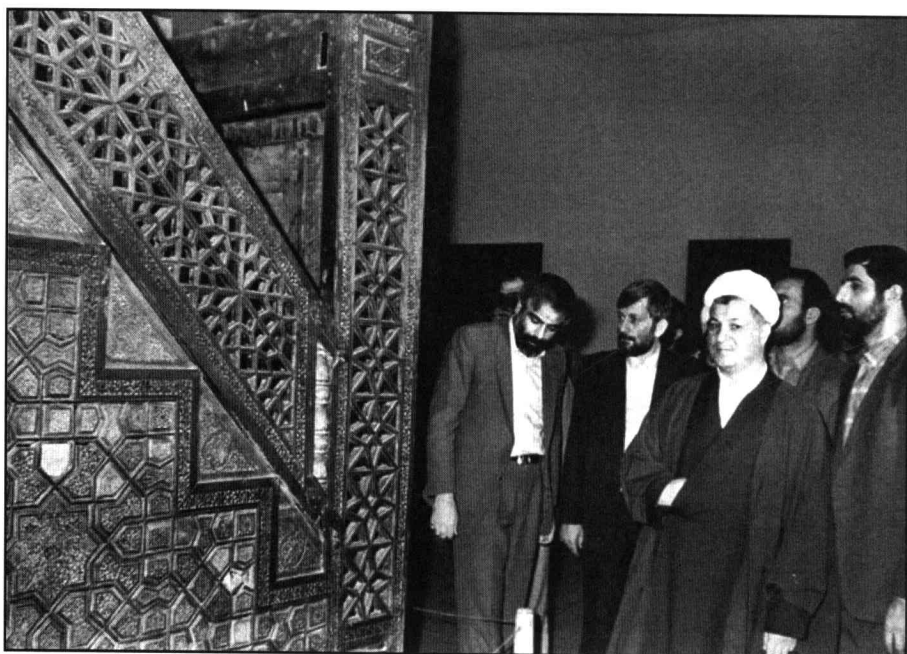
در سال‌های بعد از انقلاب و دوران جنگ که ما گرفتار امور دیگر بوده‌ایم، قاچاقچیان با نوعی خاطر جمعی، به این غارت و دزدی پرداخته و با حفاری‌های غیر مجاز و جمع‌آوری آثار از دست افراد و مراکز، اینها را جمع کرده‌اند و به کمک ماموران سفارتخانه‌های خارجی، بعضی از آنها را به خارج فرستاده‌اند. اکنون خوشبختانه گرفتار و شناسایی شده‌اند و گویا تاکنون حدود یکصد نفر بازداشت شده‌اند و تعقیب کار ادامه دارد؛ بعضی اشیا را هم از خارج بازگردانده‌ایم. مصاحبه‌ای نمودم^۱ و به دفترم رفتم. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. تبصره ۲۹ - مربوط به فاینانس - در دستور بود. شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره مسایل جدید بحران خلیج فارس و

۱ - آقای هاشمی در پایان بازدید پنج ساعته خود، در جمع خبرنگاران گفت: «کتابخانه ملی ایران، یکی از عظیم‌ترین ذخایر علمی فرهنگی و از افتخارات تاریخ ماست. خوشبختانه آثار ادبی به خوبی حفظ و تنظیم شده و در اختیار محققان و فرهنگ‌دوستان قرار گرفته است، اما تاکنون شرایط و امکانات لازم را برای این کتابخانه فراهم نکرده‌ایم و حدود ۵۰۰ هزار جلد کتاب، در چند نقطه شهر پراکنده است و مخزن‌های کتاب قرائت‌خانه‌ها و محیط کارکنان کافی نیست. طرحی برای احداث کتابخانه ملی ایران در دست اقدام است. امیدوارم جای مناسبی برای این کتابخانه پیدا کنیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

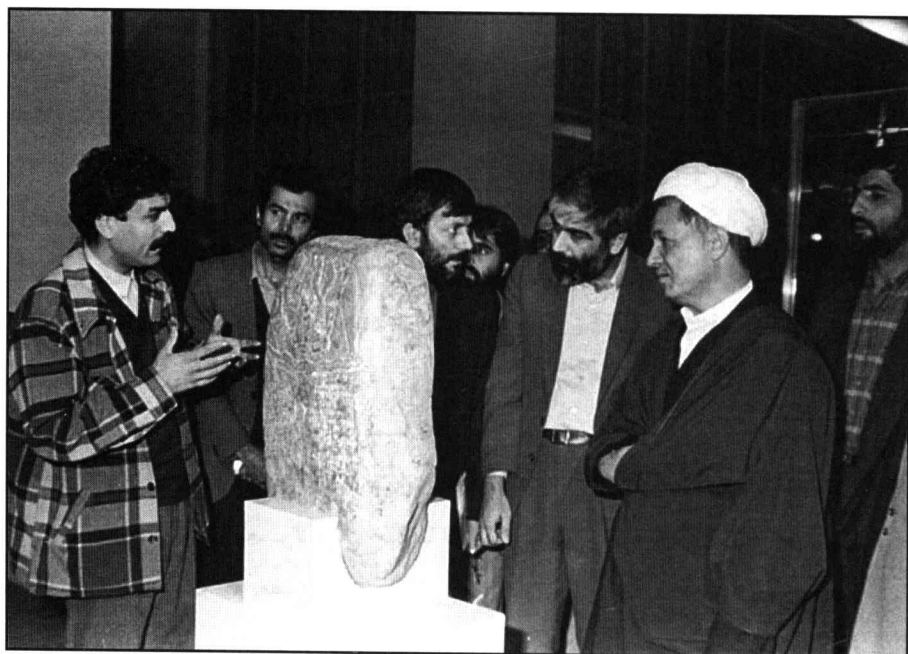


بازدید از کتابخانه ملی جمهوری اسلامی





بازدید از موزه ایران باستان





احتمالات و مسایل جاری داخلی و اختلافات و جلسه چهارشنبه ایشان، مذاکره کردیم. شب، به خاطر انجام کارهایی که امروز فرصت انجام آنها را نیافتیم، در دفترم ماندم و تا ساعت یازده شب، کارها را انجام دادم.

دوشنبه ۱۲ آذر ۱۳۶۹ | ۱۴ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۳۵ سامبر ۱۹۹۰

تا ساعت نُه صبح، بقیه کارهای دیروز انجام شد. [آقای سیدحسین مرعشی]، استاندار کرمان آمد. گزارش سفر به آلمان را داد؛ برای دیدن صنایع الکترونیک زیمنس رفته بودند که انتقال تکنولوژی برای ساخت کنند. می گوید مبلغ یک میلیارد دلار ارز صادراتی استان را برای این منظور مصرف می کنند؛ گفتم رقم بزرگ و غیر قابل تأمین است. طرح را کوچک بگیرند که قابل اجرا باشد.

آقای [مصطفی] ناصری، نماینده زنجان آمد و برای نیازهای عمرانی و سیاسی استان استمداد کرد و از تعویض استاندار شکایت نمود. آقای [جلیل] بشارتی، مسئول دفتر مناطق محروم آمد. برای چندین نقطه محروم، اعتبار و ماشین آلات گرفت. آقای [محسن] انزلیمان، نماینده بابل آمد و برای ساختمان مدارس و پل های نیمه تمام استان کمک گرفت. چند نفر از نمایندگان کردستان آمدند و تقاضای برگشتن «شیخ عثمان نقشبندی» متواری را دادند؛ مدعی اند مریدان زیادی در داخل دارد و مایل به همکاری است. گفتم برای بررسی تقاضای کتبی بیاورند. برای مسایل عمرانی و سیاسی استان و حمایت بیشتر از ائمه جمعه اهل سنت کردستان استمداد کردند؛ به خاطر تکمیل فیلم «یک روز زندگی رییس جمهور»، از ملاقات شان فیلم برداری شد.

[آقای مختار کلانتری]، فرمانده کمیته های انقلاب آمد. راجع به شیوع مفاسد اجتماعی و راه های جلوگیری مطالبی داشت. خبر از پیشنهادهایی از آمریکا، در خصوص پس دادن اموال مان داد که گفتم، معمولاً این خبرها درست نیست. از عکس العمل اظهاراتم در نماز جمعه اخیر گفت که بعضی از حزب الهی ها را ناراحت کرده است. رده های عملی اجرای پیشنهاد رسمی تر شدن ازدواج موقت را مطرح کرد؛ مخصوصاً بخشنامه لزوم ثبت

در دفتر [ثبت اسناد رسمی]. از آقای [عبدالله] نوری، [وزیر کشور] گله کرد و مدعی بود که برنامه ادغام او موجب نارضایتی پرسنل کمیته‌های انقلاب است. قرار شد طرح خودش را بفرستد که نوعی تقسیم وظایف است، نه ادغام.

آقایان [سیروس] انصاری، [سفیر ایران در مقرر اروپایی سازمان ملل] و [علی] خرم، [مسئول ستاد اجرای قطعنامه ۵۹۸] آمدند. گزارش سفر به عراق را دادند؛ چیزی زیاده‌تر از گزارش آقای ولایتی، [وزیر امور خارجه] نداشتند.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. بحث دربارهٔ قیمت ارز رقابتی و فرآورده‌های سوختی، نفت، گاز، برق و آب بود که ناتمام ماند. شب [آقای محمدعلی نجفی]، وزیر آموزش و پرورش آمد و از اذیت و کارشکنی‌های مخالفانش در مجلس شکایت کرد. به خانه آمدم.

۴ دسامبر ۱۹۹۰

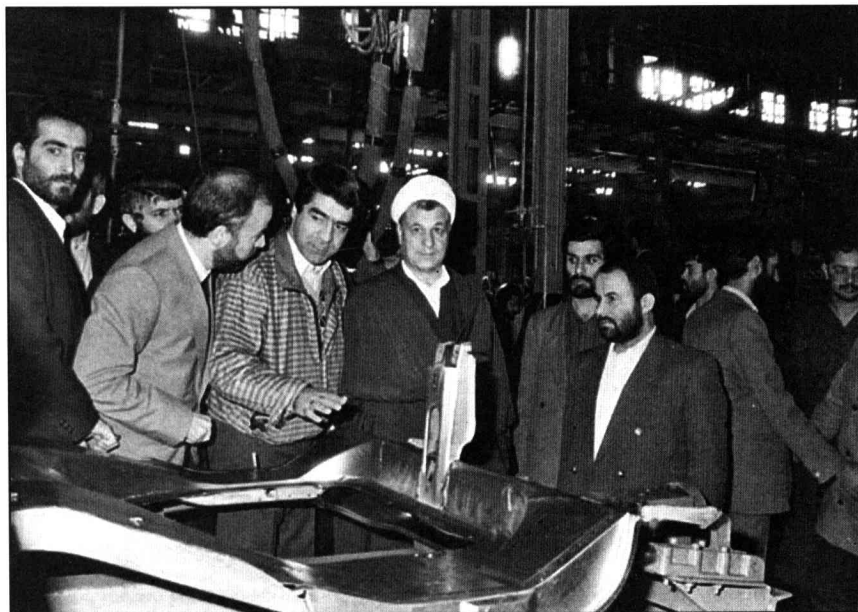
سه‌شنبه ۱۳ آذر ۱۳۶۹ | ۱۵ جمادی‌الاول ۱۴۱۱

اول وقت به کارخانه ایران خودرو رفتیم و تا ساعت دو بعد از ظهر آنجا بودیم.^۱

۱ - آقای هاشمی در پایان بازدید خود از کارخانه ایران خودرو گفت: «من در چند بازدید از این کارخانه، نه تنها احساس خستگی نکردم، بلکه هر لحظه با نشاط‌تر می‌شدم، زیرا می‌دیدم سیاست‌هایی که برای راه افتادن تولید و چرخ اقتصادی کشور ترسیم شده، به بار نشسته و ثمر می‌دهد. تولید خودرو یکی از مشکل‌ترین کارها است. صنعت خودروسازی به صدها کارخانه دیگر وابسته است و در این کارخانه، غیر از وارد کردن قطعات از خارج، ۱۷۰ کارخانه و کارگاه، باید به‌طور هماهنگ کار کنند تا یک اتومبیل ساخته شود. اکنون پس از مدت‌ها معطل ماندن کارخانه‌ها، ما توانستیم خطوط تولید را دوباره راه بیاندازیم و این علامت خوبی است که نیروهای مخلص و مؤمن، آمادگی حل مشکلات کشور را دارند.» ایشان ضمن قدردانی از کارکنان ایران خودرو، افزود: «شما کارگران قطعاً در مضیقه زندگی می‌کنید و حتماً مجلس و دولت در فکر هستند که به تناسب تورم، دستمزدها را افزایش دهند و از طریق افزایش تولید کالا، بالا بردن درآمدها و حفظ سوسیدها تا رسیدن به نقطه تعادل اقتصادی، این امر ادامه خواهد یافت. یکی از آرزوهای من این است که به‌عنوان مسئول کشور، بتوانم از عهده پاسخگویی به حق مردم، به‌ویژه کارگران زحمتکش که پایه‌های استقلال کشور را مستحکم می‌کنند و در جنگ و انقلاب و صحنه‌های مختلف ملی، بیشترین حق را داشته‌اند، برآیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی‌رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



توضیحات مدیرعامل را شنیدم و از خطوط تولید ماشین‌های پیکان، پژو ۴۰۵ و اتوبوس و مینی‌بوس بازدید کردم. به مناسبت راه اندازی خط تولید پژو، یک دستگاه پژو ۴۰۵ آوردند؛ خودم سوار شدم و مقداری راندم. نزدیک ده سال است که رانندگی نکرده‌ام. بعد از ناهار به «مرکز سنجش از راه دور» رفتیم. تصویری که ماهواره هوشناسی از منطقه دریای سرخ و کشورهای اطراف و نیز تصویری که از ایران مخابره می‌کرد، دیدم و



بازدید از کارخانه ایران خودرو

توضیحات را شنیدم. قبل از انقلاب، آمریکایی‌ها برای پشتیبانی کشورهای منطقه ساخته‌اند که بعد از انقلاب ناتمام گذاشته و رفته‌اند؛ قسمتی را فعال کرده‌ایم، ولی ارتباط با ماهواره لندست ندارند. مصاحبه‌ای انجام دادم!

۱ - آقای هاشمی با تأکید بر اینکه از اطلاعات ماهواره‌ای باید استفاده کنیم، گفت: «وقتی این همه ماهواره وجود دارد، ما نمی‌توانیم از این تکنولوژی عظیم فاصله بگیریم و با مدرن‌ترین ماهواره‌ها که اطلاعات مخابره می‌کنند، باید ارتباط برقرار کنیم.» ایشان در ادامه سخنان خود، به مباحثی که در هفته گذشته، موجب واکنش‌های متفاوت شد، اشاره کرد و گفت: «در خطبه نماز جمعه اخیر، مقداری به مسایل داغ و روز جامعه پرداختم. از مجموع گزارش‌هایی که از محافل مختلف دریافت شده است، بعضی از گزارش‌ها موید این است که مردم تعبیرهای مثبت کرده‌اند و در بعضی گزارش‌ها نیز ابهاماتی وجود دارد. در خطبه نماز جمعه در زمینه بهره‌مند شدن نیروهای متدین و اصیل جامعه»



سرشب به دفترم رفتیم. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. بحث تعزیرات حکومتی، بخش دولتی در دستور بود؛ دستگاه قضایی می خواهد که به خودش برگردد. به خاطر انجام کارهای مانده، شب در دفترم ماندم و تا دیر وقت کار کردم.

چهارشنبه ۱۴ آذر ۱۳۶۹ | ۱۶ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۵ دسامبر ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارهای دفترم را انجام دادم. آقایان [حمید] میرزاده، [عیسی] کلانتری و دکتر اکبرزاده آمدند. درباره کارهای تحقیقاتی شیمیایی و سم سازی، بودجه خواستند. به دفتر رهبری رفتم. همه نمایندگان مجلس و سران قوا با دولت و قوه قضائیه و شخصیت های کشور را دعوت کرده بودند؛ نوحه سرایی آقای [محمد] کوثری و صحبت من و رهبری و سپس نماز و نهار و ختم جلسه. در اظهارات آیت الله خامنه ای مواردی بود که بعضی از مجلسیان را ناراضی می کرد؛ از حمایت دولت و انتقاد از برخوردهای نامناسب در مجلس.

عصر در جلسه دولت شرکت کردم. بررسی بودجه سال ۷۰ را تمام کردیم. شب به خانه بچه ها رفتم. جشن سالگرد تولد عفت را گرفته بودند. شام خوردیم و به خانه آمدیم.

پنجشنبه ۱۵ آذر ۱۳۶۹ | ۱۷ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۶ دسامبر ۱۹۹۰

صبح زود به دفترم رفتم. فیلمبرداران مقداری از وقتم را برای مصاحبه، فیلمبرداری از اتاق خواب و کتابخانه ام گرفتند. مسئولان ستادهای آزادگان سراسر کشور آمدند؛

چونکه انقلاب اسلامی به آن متکی است، از نعمت های الهی اشاره کردم. ایشان محور دوم سخن خود را موضوع تأمین صحیح گزینه های جنسی ذکر کرد و یادآور شد: «ما در دین خود، دو جور ازدواج داریم و موقت داریم و در هر رساله ای در مبحث نکاح در این دو مورد بحث شده است و هر یک احکام خاص خود را دارد. ازدواج موقت برای سلامت ازدواج دائم و برای جلوگیری از فسق و فجور و فسادهای اجتماعی گذاشته شده است. جامعه ما ازدواج دائم را به عنوان حقیقتی مقدس پذیرفته، ولی از ازدواج موقت تصویر زشت و نامطلوبی دارد. من گفتم زن های بی شوهر هم می توانند استفاده کنند و زندگی یک ساله، دو ساله، پنج ساله و کمتر و یا بیشتر تشکیل دهند و این امر اگر رایج نشود، جامعه ما دچار شکست می شود. در مورد دختران جوان، این امر باید با موافقت پدرشان باشد و ازدواج موقت، همه شرایط ازدواج دائم را دارد و باید در دفاتر موجود ثبت شده و مشخص و روشن باشد.»



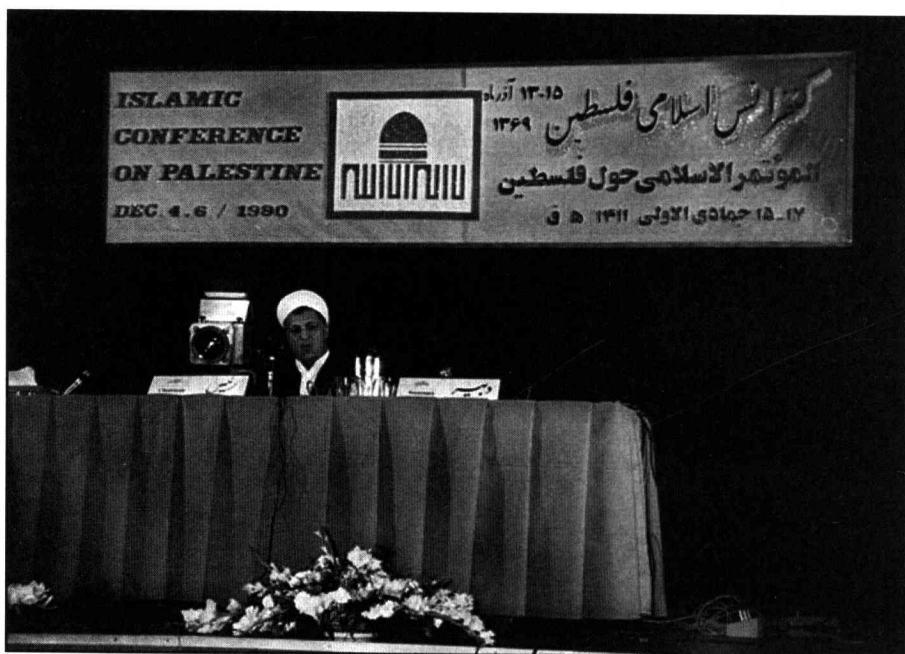
توصیه‌هایی برای امور آزادگان نمودم^۱. آقای [محمدعلی] انصاری، مسئول مرقد امام آمد. گزارش عملکرد کارهای عمرانی مرقد و امور دفتر تنظیم و نشر آثار امام را داد. برای ادامه کارهای عمرانی و کارهای دفتر و مراسم سالگرد آینده امام خمینی (ره) استمداد نمود.

جلسه شورای نظارت بر توسعه و گسترش تهران را داشتیم. درباره ساخت و ساز روستاهای حریم تهران و منطقه غرب مسیل کن و نیازهای توسعه‌ای صنایع غرب تهران، بحث و تصمیم‌گیری شد. آقای [عبدالله] انوری، [وزیر کشور] آمد. درباره فرمانده نیروی انتظامی مذاکره شد.

عصر به مجلس رفتیم و در کنگره فلسطین، سخنرانی اختتامیه را انجام دادیم^۲ و با امامت من، نماز مغرب و عشاء خوانده شد. گروه‌های مبارز، مستقل، اسلامی و فلسطینی در کنفرانس شرکت کرده‌اند.

۱ - آقای هاشمی با اشاره به اینکه رزمندگان، خانواده‌های شهدا و جانبازان که در طول دفاع مقدس جان‌فشانی کردند، از مقام شایسته‌ای در جامعه انقلابی برخوردارند، گفت: «آزادگان سرفراز نیز که در جنگ حضور فعال داشتند و در دوران اسارت رنج کشیدند، انسان‌های والای تاریخ این کشور هستند و باید از آنان قدردانی شایسته به عمل آید.» ایشان با تأکید بر اهمیت وظایف و مسئولیت‌های مسئولین ستادهای رسیدگی به امور آزادگان اظهار داشت: «آزادگان علیرغم ارتباط معنوی و علاقه‌ای که به کشور داشتند، مدتی از جامعه جدا بوده‌اند و می‌بایست عقب‌ماندگی‌های این عزیزان جبران شود. اجرای دقیق قانون و دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های پیش‌بینی‌شده از وظایف اصلی مسئولین ستادهای رسیدگی به امور آزادگان است. ارائه کمک به آزادگان باید به گونه‌ای باشد که عواطف و احساسات و شخصیت آنان جریحه‌دار نشود. مسئولین ستادهای رسیدگی به امور آزادگان، با دقت و حساسیت ادای حقوق قانونی آزادگان را پیگیری و نظارت نمایند. رسیدگی به مسایل فرهنگی آزادگان، از برنامه‌های مهم مسئولین ستادهای رسیدگی به امور آزادگان است. مسئولین این ستادها به منظور برنامه‌ریزی اصولی، اطلاعات مربوط به آزادگان را جمع‌بندی کنند و مشکلات و نیازهای آنان را به مسئولین ذیربط منعکس نمایند تا آیین‌نامه‌های مورد نیاز اصلاح یا تدوین شود.» آقای هاشمی، خطاب به مسئولین ستادهای مذکور گفت: «آزادگان همچون فرزندان شما هستند و زمانی طول خواهد کشید تا آنها به زندگی عادی برگردند، شما حرف‌های آنان را گوش کنید و تا حد امکان مشکلاتشان را مرتفع نمایید. همچنین وضعیت تعدادی از اسراء و مفقودین، تاکنون مشخص نشده و خانواده‌های آنان نگران هستند و تا تعیین قطعی وضعیت این عده، مذاکرات مسئولین ایرانی با طرف عراقی ادامه خواهد داشت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای هاشمی، با اشاره به اینکه اهداف فلسطین در کشور ایران، جزو اهداف عالی انقلاب اسلامی است، تأکید کرد: «اگر یک حرکت منطقی و اسلامی، در ابعاد خارج از جمهوری اسلامی ایران، برای نجات فلسطین به وجود آید، ایران آمادگی دارد، جزو ارکان اصلی آن باشد. راه نجات فلسطین، طرد اسرائیل از منطقه و آزادی فلسطین است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



سخنرانی افتتاحیه در کنفرانس اسلامی فلسطین



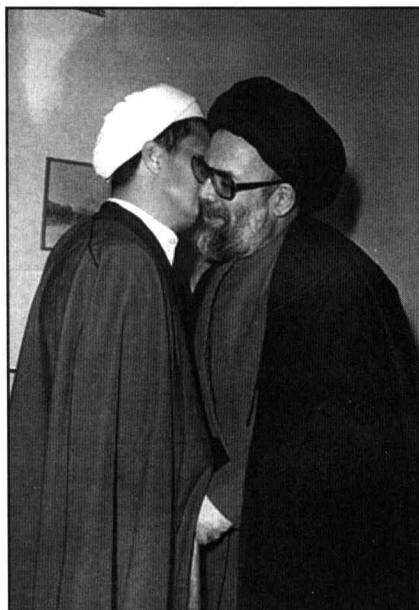


جمعه ۱۶ آذر ۱۳۶۹ | ۱۸ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۷۵ سامبر ۱۹۹۰

امروز در خانه بودم. گزارش‌ها را خواندم و استراحت کردم. از ظهر تا شب، جمعی از بستگان آمدند. معمولاً عصرهای جمعه می‌آیند. گاهی نامه‌هایی از افراد دیگر می‌آورند و تقاضای کمک یا شکایت یا پیشنهاد دارند. آقای [عبدالمجید] معادیخواه، برای مسایل بنیاد تاریخ آمد.

شنبه ۱۷ آذر ۱۳۶۹ | ۱۹ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۵۸ سامبر ۱۹۹۰

صبح زود به دفتر رفتم. قسمتی از نطق، برای هنگام تقدیم بودجه سال ۷۰ به مجلس، که از سوی سازمان برنامه و بودجه تهیه شده است، بررسی کردم. آقای دکتر هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. برای سالگرد شورای عالی انقلاب فرهنگی، مصاحبه‌ای انجام دادم.



ملاقات با سید محمد حسین فضل الله

آقای سید [محمد حسین] فضل الله، [از علمای سرشناس لبنان] آمد. وضع آنجا را گفت و سیاست ما را تحسین کرد. از اقدام‌مان برای حل اختلاف امل و حزب الله تشکر کرد و خواستار جدیت بیشتر برای حل کامل اختلاف، تعیین سفیر قوی در لبنان، حل مسأله گروهان‌های لبنان و تقویت روابط با دولت لبنان شد. همچنین در مورد کمک به خودش در انجام تعهداتی که دارد و قبلاً از طریق وجوهی که از کویت

می‌رسیده، می‌پرداخته و اکنون قطع شده است، گفت.

دکتر [حسن] اروحانی برای دستور جلسه شورای عالی امنیت ملی آمد. دکتر

[حسن] حبیبی برای امور جاری و برنامه همکاری مطبوعات آمد؛ گفت پنج نفر از اعضای شورای نگهبان، نظر دارند که بودجه ارزی، خلاف قانون اساسی است و باید ریالی باشد؛ دو نفر مردد هستند؛ فردا رأی نهایی معلوم می‌شود. همچنین شورای نگهبان، حذف بخشی از اعتبار صداوسیما را خلاف شرع و خلاف قانون اساسی دانسته‌اند.

آقای [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد و برای اعتبار بیشتر استمداد کرد. عصر دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر به فرانسه را داد؛ خیلی راضی است. گفت آقای [فرانسوا] میتران، [رئیس جمهور فرانسه]، به من پیغام داده که باید مسایل اختلافات مالی را حل کنیم و برای توسعه روابط، تلاش بیشتر نمایم.

شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] و [آقای محمدعلی نظران]، مسئول کمیسیون اسرا گزارش دادند. همچنین درباره ضعف عملکرد هیأت بین‌المجالس که به ریاست آقای [سیدعلی اکبر] محتمشی، امسال در اروگوئه شرکت داشتند، بحث شد. در اثر سوءتدبیر هیأت، مصوبه به اتفاق آرا ثبت و نام خلیج فارس، «خلیج عربی - فارسی» ذکر شده است و اینکه ایران در گروه کشورهای آسیایی به حساب بیاید.

بعضی‌ها خیلی دست و پا زدند که به نحوی این ضعف را توجیه کنند که نشد؛ در تمام دوران انزوای ایران، عرب‌ها نتوانستند چنین مصوبه‌ای بگیرند. در این کنفرانس که ایران در بهترین شرایط بین‌المللی بوده، چنین اتفاقی افتاد. این موضوع انتقاد شدید اکثریت جلسه را در پی داشت. قرار شد که آقای [مهدی] کروی، [رئیس مجلس]، در هیأت ریسه مطرح کند و پس از توضیح خواستن از اعضای هیأت، از طریق سازمان ملل و رئیس کنفرانس، راه علاج پیدا شود.

سرشب آقایان [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و [مسعود روغنی] زنجانی، [رئیس سازمان برنامه و بودجه] و [سید محمدحسین] عادل، [رئیس بانک مرکزی] آمدند. از بالا رفتن مبلغ بودجه سال ۷۰ اظهار نگرانی کردند؛ با اینکه خودشان تصویب نموده‌اند. به خانه آمدم.



۹ دسامبر ۱۹۹۰

یکشنبه ۱۸ آذر ۱۳۶۹ | ۲۰ جمادی الاول ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم به دفتر رسیدم. تا ساعت نه و نیم صبح، پیش‌نویس سخنرانی تهیه‌شده را اصلاح کردم. آقای [مسعود روغنی] [زنجانی]، [رییس سازمان برنامه و بودجه] آمد. با هم به مجلس رفتیم. سخنرانی حدود دو ساعت طول کشید^۱. نمایندگان را تحت تأثیر قرار داد. آقای کروبی، هنگام گفتن خیرمقدم، اشتباهی به جای رییس‌جمهور، رییس مجلس گفت. به دفتر برگشتم. نماز و ناهار و مقداری کار دفتری و سپس استراحت، وقت را گرفت. به خاطر انباشته‌شدن کارها به جلسه دولت نرفتم. تا شب کار کردم و مقداری هم به تنظیم کتابخانه پرداختم.

سربش آقایان ولایتی، [وزیر امور خارجه]، [محسن] [نوربخش]، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و [رضا] [امراللهی]، [رییس سازمان انرژی اتمی] آمدند. راجع به اختلافات مالی با فرانسه مذاکره شد. در محاسبات ابتدایی، به نظر رسید که حدود یک میلیارد و نیم، طلب ما خواهد بود که فرانسوی‌ها آن را خیلی کمتر می‌گویند. قرار شد تا فردا رقم روشن‌تری مشخص شود که به پاریس اعلان کنیم. [آقای فرانسوا میتران]، رییس‌جمهور فرانسه گفته، دو وزیر خارجه با هم توافق کنند.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره مسأله توافق با فرانسه و مبادلات پیشنهادی تسلیحاتی و نفتی با کره شمالی، وضع بودجه فرماندهی دو نیروی دریایی ارتش و سپاه توسط آقای [علی] [شمخانی] و همچنین درباره شرکت آقای خامنه‌ای در مانور نیروی دریایی و مسایل جاری کشور، مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] خبر داد که رییس‌جمهور الجزایر، می‌خواهد آخر هفته به ایران بیاید؛ موافقت کردم.

۱ - متن کامل این سخنرانی به جهت اهمیت، در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است. در این سخنرانی، آقای هاشمی، رویکردهای دولت سازندگی را در بخش‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و بین‌المللی تشریح کرده است.



تقدیم لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ به مجلس شورای اسلامی





دوشنبه ۱۹ آذر ۱۳۶۹ | ۲۱ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۱۰ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. اطلاع دادند که مجلس، به خاطر ناراحتی از نظریه شورای نگهبان در مورد مخالفت با بودجه ارزی و خلاف شرع و قانون اساسی دانستن کاهش اعتبار صداوسیما، جلسه خصوصی گذاشته است. معلوم شد تصمیم گرفته‌اند بودجه بدون بخش ارزی را بررسی نکنند و گفته‌اند، چون شورای نگهبان در مهلت قانونی نظر نداده، مصوبه متمم بودجه را به دولت ابلاغ کرده‌اند. گفتم به آنها بگویند، دولت هم بودجه با ارز و هم بدون ارز داده است؛ مسأله بین مجلس و شورای نگهبان است.

[آقای غلامرضا آفازاده]، وزیر نفت آمد. از روند رونق اقتصادی و به بار نشستن سیاست‌های اقتصادی اظهار شادمانی کرد و پیشنهاد نمود، برای انتخابات مجلس آینده برنامه‌ریزی شود. عازم اجلاس اوپک است. قرار شد آقایان [علی] شمس‌اردکانی و [حسین] کاظم‌پور [اردبیلی] را برای دبیر کلی اوپک معرفی نماید. لیستی از صنایع نفتی قابل واگذاری به بخش خصوصی را آورد.

همراه اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، به مناسبت سالگرد شورا، به ملاقات رهبری رفتیم. من و رهبری صحبت کردیم. رهبری، برای شرکت در مانور نداجا [= نیروی دریایی ارتش] با من مشورت کردند؛ نظر موافق دادم.

به دفترم برگشتم. آقای [مرتضی] الویری، [رییس کمیسیون برنامه و بودجه] آمد. از اختلاف جدید بین مجلس و شورای نگهبان اظهار نگرانی کرد و برای حل آن استمداد کرد؛ گفتم خیلی حساسیت ابراز نکنند، تا برای حل آن اقدام شود.

ساعت سه و نیم، برای استقبال از رییس‌جمهور سودان، به فرودگاه مهرآباد رفتیم. آقای [عمرحسن البشیر]، همراه چند وزیر و هیأت بزرگی به ایران آمدند. مراسم رسمی استقبال انجام شد و پس از مصاحبه کوتاه^۱ به سوی اقامتگاه سعدآباد حرکت کردیم. در

۱ - آقای هاشمی در این مصاحبه گفت: «در گذشته روابط ایران و سودان، مطلوب نبود و ما انتظار داریم با سفر آقای البشیر، این روابط در همه زمینه‌ها مطلوب شود.» در این سفر، حسن البشیر را آقایان احمد سلحول، وزیر امور خارجه، علی احمد قتیف وزیر کشاورزی، یعقوب ابوشوری، وزیر آبیاری، محمد احمد، وزیر آموزش و پرورش، حسین سلیمان ابوصالح، وزیر مسکن و کار، دکتر عوض احمد الجار، وزیر بازرگانی، دکتر تاج‌السر مصطفی، رییس همکاری‌های عمومی برای سرمایه‌گذاری و گروهی دیگر از شخصیت‌های اقتصادی، نظامی و فرهنگی سودان همراهی می‌کردند.



ملاقات با رئیس جمهور سودان





راه مقداری درباره شورش جنوب سودان توضیح داد؛ به نظر رسید مشکل بزرگی دارند. گفت شورشیان حدود پنجاه هزار نیروی مسلح، با پشتوانه‌های مالی و تسلیحاتی از سوی غربی‌ها و ارتجاع عرب دارند. آنها چند شهر و منطقه وسیعی را تصرف کرده‌اند و در ایوبی پایگاه دارند. مختصری در اقامتگاه ماندم و به دفترم آمدم. کارها را انجام دادم. شورای اقتصاد به خاطر غیبت من، بدون تصمیم‌گیری جلسه را ختم کرده بود.

ساعت هفت بعد از ظهر، برای ضیافت شام به کاخ وزارت امور خارجه رفتم. سودانی‌ها هم آمدند. درباره مسایل اخیر چاد پرسیدم. گفتند با حمایت لیبی و سودان، شورش‌ها پُررو شده‌اند. انتقال اسرای لیبی هم به این خاطر است که این اسرا، قبلاً به حسن هابره پیوسته و جزو معارضین لیبی بوده‌اند و لابد خودشان همراه فرانسوی‌ها و آمریکایی‌ها رفته‌اند. سر میز شام سخنرانی کردم^۱. سئوالات زیادی از وضع اقتصادی و نظامی و فرهنگی سودان کردم که معلوم شد از هر جهت، وضع بدی دارند و توقعات زیادی از ما دارند. ساعت نه شب به دفترم رفتم.

سه‌شنبه ۲۰ آذر ۱۳۶۹ | ۲۲ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۱۱ دسامبر ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. مهمانان سودانی آمدند؛ ابتدا جلسه خصوصی با حضور وزرای امور خارجه دو کشور و معاون اول داشتیم. بحث درباره عراق و کویت بود. مدعی بودند که عراقی‌ها آماده عقب نشینی هستند، به شرط اطمینان از عدم مزاحمت آمریکا و ختم محاصره و خواستار امتیاز مرزی منجمله در جزیره ورّبه و بویان هستند. گفتم با دادن جزایر مخالفیم. گفت سعدون حمادی، [نخست وزیر عراق]، اخیراً در ملاقات با او گفته که در تجدید رابطه با ایران، جدی و صمیمی‌اند؛ گفتیم هنوز اطمینان به صداقت عراق پیدا نکرده‌ایم.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «ما علاقمند هستیم امکانات و تجارب خود را در اختیار کشورهای اسلامی خصوصاً کشورهای مظلوم و محروم آفریقایی مثل سودان قرار دهیم. جمهوری اسلامی ایران در سایه مبارزه طولانی با استکبار جهانی و تلاش بی وقفه برای سازندگی، تجارب ارزنده‌ای کسب کرده و آماده است این تجارب ارزشمند را در اختیار کشورهای مسلمان قرار دهد، رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



جلسه رسمی مذاکره تشکیل شد. دربارهٔ مسایل منطقه و روابط دو طرف صحبت کردیم. قرار شد چهار کمیسیون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی، برای موارد همکاری کار کنند. مهمانان به اقامتگاه رفتند و من هم به کارهایم پرداختم.

عصر محسن آمد. گزارش کارها را داد و دربارهٔ تأسیس مرکز انتشار آثار من صحبت کرد.^۱ آقای [سید محمد] خاتمی، [وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی] و معاونت سینمایی اش آمدند. گزارش وضع سینما و فیلم سازی را دادند؛ خیلی راضی اند. سالانه حدود پنجاه فیلم خوب تولید می شود. از مشکلات ساخت سالن سینما و تولید فیلم گفتند و استمداد کردند. از اینکه صنف فیلم سازی ایران، در دنیا اعتبار بالایی کسب کرده و در مسابقات جهانی پیروزی های خوبی به دست می آورد، گفتند.

آقای [حسین] کاظم پوراردبیلی آمد. گزارش مسأله قرار و خرید آب شیرین کن از ژاپن را گفت که سال هاست بلا تکلیف است؛ قرار شد رسیدگی و تصمیم گیری کنیم. مربوط به انرژی اتمی است. شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. دربارهٔ تغییر نظام تحصیلی آموزش متوسطه بحث شد.

چهارشنبه ۲۱ آذر ۱۳۶۹ | ۲۳ جمادی الاول ۱۴۱۱ ۱۲ دسامبر ۱۹۹۰

جمعی از شخصیت های اسلامی از لیبی، ترکیه، الجزایر، سنگال، اردن و فلسطین، برای مسأله عراق و کویت و پیدا کردن راه حل صلح آمیز و در حقیقت برای نجات صدام آمدند.^۲ گفتم راه حل منطقی این است که صدام، بدون شرط از کویت بیرون برود. آقای

۱ - «دفتر نشر معارف انقلاب» در سال ۱۳۷۰ آغاز به کار کرد. این ناشر تاکنون نزدیک به ۶۰ عنوان کتاب چاپ کرده است.

۲ - در این دیدار، ابتدا یکی از آنان، گزارشی از فعالیت های انجام شده در جهت وحدت هرچه بیشتر مسلمانان ارائه کرد و گفت: «ما در این حرکت اسلامی و مردمی بر این اعتقادیم که مشکلات موجود بین مسلمین، باید به وسیله خود آن ها حل شود و نباید به بیگانگان اجازه داد تا در امور مسلمان ها و کشورهای اسلامی دخالت کنند.» سپس با تأکید بر جایگاه ویژه جمهوری اسلامی ایران، در تقویت حرکت های اسلامی، از موضع اصولی و افتخار آمیز جمهوری اسلامی در قبال بحران اخیر خلیج فارس قدردانی کرد و اظهار داشت: «ما تأکید می کنیم که یک کشور اسلامی نباید توسط کشورهای اسلامی دیگر اشغال شود و همچنین باید تمامی نیروهای بیگانه از منطقه خلیج فارس خارج شوند.» سپس آقای هاشمی با اظهار خرسندی از دیدار با رهبران حرکت های اسلامی برادران مسلمان، آنان را به تلاش و



میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] برای امور جاری آمد. [آقای جواد ترک آبادی]، سفیر ایران در بحرین، برای خداحافظی آمد؛ مترجم عربی مان است. جلسه شورای عالی اداری برای بررسی لایحه نظام هماهنگ پرداخت‌ها داشتیم.

عصر همراه مهمان سودانی به دیدار رهبری رفتیم. زودتر از موعد مقرر رسیده بود. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم؛ گزارش کمیسیون‌ها در دستور بود.

شب به اقامتگاه سعدآباد رفتیم. شام را با سودانی‌ها خوردیم و کمیسیون‌ها، گزارش کار دادند و مذاکره خصوصی داشتیم. تقاضای کمک کردند. اسناد مبادله شد. [آقای البشیر] گفت، سعدون حمادی قبل از سفر او به ایران، به سودان رفته و از او خواسته است که با ما، راجع به همکاری با عراق و مبادله تجاری در مرزها صحبت کنند. گفتیم ما اعتماد به عراقی‌ها نداریم و مخصوصاً از این جهت که سرنوشت مفقودان و هزارها اسیر که اسم‌شان را دادیم، مشخص نمی‌کنند.

۱۳ دسامبر ۱۹۹۰

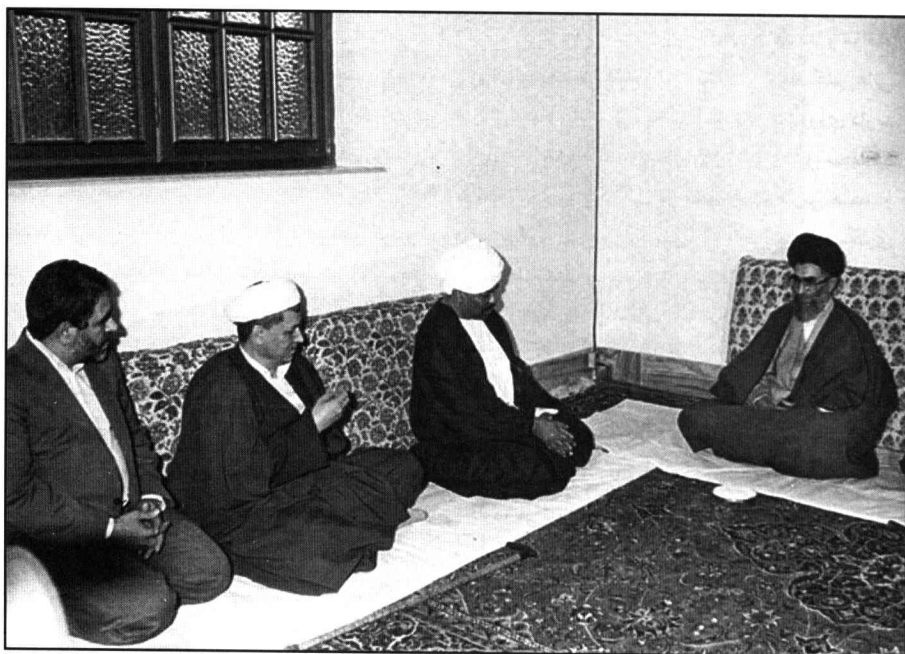
پنج‌شنبه ۲۲ آذر ۱۳۶۹ | ۲۴ جمادی‌الاول ۱۴۱۱

از منزل به اقامتگاه سعدآباد رفتیم و همراه [آقای عمرالبشیر]، رییس شورای انقلاب سودان به فرودگاه رفتیم. در راه مذاکرات خصوصی‌تر انجام شد. گفت می‌خواهد چند روز دیگر به عراق برود و خواست که اگر مطلبی برای صدام داریم، بگوییم. گفتیم به خاطر ناتمام ماندن مسأله اسرا، اعتماد لازم برای ما بوجود نیامده است. از حال صادق‌المهدی پرسیدم.

«فعالیت هرچه بیشتر در جهت همفکری و همدلی مسلمانان فراخواند و گفت: «شما به عنوان انجام یک تکلیف دینی و ملی، حرکت خوبی را آغاز کرده‌اید، ولی باید به کار خودتان سرعت بیشتری بدهید.» ایشان با تأکید بر تلاش همه جانبه جمهوری اسلامی از جمله دیدارهای رسمی سران برخی از کشورها و مسافرت‌های اخیر وزیر امور خارجه ایران برای جلوگیری از جنگ و خونریزی در منطقه خلیج فارس، پافشاری عراق برای ماندن در کویت را یک اشتباه خواند و افزود: «هر قدر بیشتر معلوم شود که عراقی‌ها تحت فشار آمریکا از کویت بیرون خواهند رفت، این به ضرر مسلمان‌ها و منطقه است و به نفع امپریالیسم و موجب غرور بیشتر استکبار خواهد بود.» آقای هاشمی همچنین با اشاره به تأثیرات منفی بحران خلیج فارس بر انتفاضه قیام اسلامی مردم فلسطین گفت: «متأسفانه در اثر این بحران، فلسطینی‌ها نیز خسارات فراوانی متحمل شده‌اند که باید در این مراحل حساس، همه مسلمان‌ها متحد و یکپارچه علیه رژیم اشغالگر قدس بپاییزند و در جهت جهاد مقدس مردم مظلوم فلسطین حرکت کنند.»



ملاقات با نمایندگان اخوان المسلمین



ملاقات رئیس جمهور سودان با مقام معظم رهبری



گفت در منزلی تحت نظر است و بعضی از اعضای حزب‌اش فراری و بعضی ساکت و بعضی هم همکاری می‌کنند.

پس از مصاحبه^۱ و بدرقه رسمی، ساعت ده و نیم به دفترم رفتم. کارها را انجام دادم. ساعت چهار و نیم بعد از ظهر، برای استقبال [آقای شاذلی بن جدید]، رئیس جمهور الجزایر به فرودگاه مهرآباد رفتیم که از عراق می‌آید. با یک ساعت تأخیر رسید. پس از مراسم استقبال رسمی و مصاحبه کوتاه دو نفر^۲، به سوی دفتر من حرکت کردیم.

۱- آقای البشیر در زمینه موضع سودان در قبال بحران خلیج فارس و یافتن راه حل مسالمت‌آمیزی برای این بحران گفت: «هر دو کشور اشغال کویت و حضور نیروهای بیگانه در خلیج فارس را قبول ندارند و عراق باید از کویت خارج شود.» ایشان همچنین دیدار خود از جمهوری اسلامی ایران را موفق ذکر کرد و گفت: «در این دیدار آمادگی جدی برای همکاری دو کشور مشاهده شد و در ملاقات‌هایی که با رهبران عالی‌رتبه جمهوری اسلامی ایران صورت گرفت، مذاکراتی در زمینه تقویت همکاری دو ملت انجام شد.» رئیس جمهور سودان با اشاره به امضای یک قرارداد فرهنگی و اقتصادی بین دو کشور گفت: «ما شاهد پیشرفت جمهوری اسلامی ایران در سایه انقلاب اسلامی بودیم و در این سفر با تجربیات و امکانات جمهوری اسلامی ایران که می‌تواند تکیه‌گاه ما باشد، آشنا شدیم و ملاقات من با حضرت آیت الله خامنه‌ای، رهبر انقلاب فرصت بسیار خوبی برای بررسی مسایل جهان اسلام بود.» آقای هاشمی رفسنجانی نیز در پاسخ به سئوالی در زمینه آینده روابط دو کشور گفت: «هر دو دولت علاقمند هستند که این روابط توسعه یابد و مردم سودان در میان کشورهای اسلامی، یکی از انقلابی‌ترین و مسلمان‌ترین کشورها هستند و مواضع سودان در قبال مسایل جهانی و منطقه‌ای به جمهوری اسلامی ایران نزدیک می‌باشد و این کشور از جمله کشورهای است که همکاری با آنها، برای ما مطرح است. ما تجربیاتی در زمینه جهاد سازندگی، بخش صنعت و کشاورزی داریم که بدون استفاده از بیگانگان صورت گرفته و می‌تواند برای سودان سودمند باشد. مواضع ما، در مورد مسایل منطقه نیز کاملاً با یکدیگر منطبق بود و هر دو دولت، مخالف اشغال کویت و حضور بیگانگان در منطقه خلیج فارس هستند و معتقدند راه حل مساله را باید در مذاکره جستجو کرد و نیروهای اسلامی باید هماهنگ شوند. با وجود میدان همکاری بیشتر برای دو کشور، در مسایل منطقه فعالیت ما و سودان بیشتر خواهد شد تا از خطر بروز جنگ جلوگیری شود.»

۲ - آقای شاذلی بن جدید، هدف از سفرش را گفت و گو با مقامات جمهوری اسلامی ایران در زمینه همکاری‌های دو جانبه، مسایل منطقه‌ای و بین‌المللی ذکر کرد. ایشان با اشاره به اینکه ملت الجزایر نسبت به ملت ایران احساس دوستی و محبت دارد، گفت: «ما با علاقمندی بسیار، گام‌های جمهوری اسلامی ایران را برای ایجاد جامعه‌ای متمدن و تمدن اسلامی برای امت اسلامی دنبال می‌کنیم. امیدوارم که در این سفر، صفحه جدیدی از همکاری‌ها بین دو کشور در تمام زمینه‌ها گشوده شود.» آقای هاشمی نیز به خبرنگاران گفت: «حضور ریاست جمهوری الجزایر در ایران، با توجه به موقعیتی که این کشور در میان کشورهای اسلامی دارد، می‌تواند به عنوان حرکت جدیدی مطرح شود. شرایط بحرانی منطقه، ضرورت آغاز یک تحرک جدی را به وجود آورده است و آقای بن جدید، تحقیقاً مسئولیت حل بحران منطقه از طرق مسالمت‌آمیز را احساس کرده است. در همین رابطه، از چند روز قبل تحرکات ما نیز بیشتر شده و با کشورهای مختلف ارتباط برقرار کرده‌ایم. ما نتیجه مذاکرات آقای بن جدید را بررسی خواهیم کرد، و ان‌شاءالله اقدامی برای جلوگیری از شروع خطر جنگ اتخاذ خواهد شد.»

در راه، صحبت‌های خصوصی و سرّی انجام شد. گفت در آخرین جلسه که لحظات قبل از حرکت از بغداد، با صدام به طور خصوصی داشتند، به این نتیجه رسیده که صدام آماده خروج از کویت است، به شرط اینکه طرف مقابل امتیازاتی بدهد؛ به تعبیر خودش «تنازل مشترک» و گفت پس از اردن، عراق، ایران، عمان و مصر، به سوریه می‌رود؛ به عربستان نمی‌رود. زیرا سعودی‌ها، با سفر او موافقت نکرده‌اند و معتقد بود که آمریکا مانع قبول سعودی‌ها شده است.

لدی‌الورود، در دفترم مذاکرات فشرده‌ای داشتیم. از حرکت به سوی دموکراسی در الجزایر و مسایل کشورهای مغرب عربی و مذاکراتش در بغداد و امان و همکاری‌های بین‌الامنیتی صحبت شد. من برای نماز مغرب رفتم و او هم به اتاقی برای استراحت رفت. ساعت هفت بعد از ظهر، به مقر رهبری، برای ملاقات با ایشان رفتیم.



ملاقات رئیس جمهور الجزایر با مقام معظم رهبری

مذاکرات تشریفاتی و کلیات بود. آنها به اقامتگاه سعدآباد رفتند و من بعداً ملحق شدم. جلسه مذاکره خصوصی با حضور مترجم داشتیم. پیام صدام را داد که گفته بود، در اراده دوستی و همکاری با ایران مصمم است و از من خواسته بود که اگر شبهه‌ای دارم، توضیح بخواهم. گفت عراقی‌ها آماده «تنازل مشترک» با آمریکا و کویتی‌ها هستند، و هم این را صریح نمی‌گویند؛ از حرف‌های آنها می‌شود فهمید. درباره احتمالات جنگ و صلح



مذاکره شد.

سر میز شام، با حضور اعضای هیأت، حرف‌های معمولی زدیم؛ درباره گاز و نفت و صنایع. دیر وقت به خانه آمدم.

جمعه ۲۳ آذر ۱۳۶۹ | ۲۵ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۱۴ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت ۹ و نیم صبح، برای ملاقات و دور دوم مذاکره با آقای [شاذلی] بن جدید، به دفترم رفتم. ایشان به زیارت مرقد امام رفته بود. ساعت ده و نیم آمد. تا ظهر مذاکره کردیم بیشتر مطالب تکراری بود. برای اقامه [نماز] جمعه در دانشگاه تهران رفتند و من در دفترم نماز خواندم.

به فرودگاه رفتم، آنها هم رسیدند. مصاحبه و بدرقه انجام شد^۱ و به سوی عمان پرواز کردند. به خاطر اینکه زودتر از موعد حرکت کردند، سفیران مقیم به بدرقه نرسیدند. به خانه آمدم.

۱ - آقای شاذلی بن جدید، پیش از ترک تهران در گفت و گویی با خبرنگاران، ضمن مثبت توصیف کردن مذاکراتش، از میهمان نوازی ملت ایران تشکر کرد و اظهار امیدواری نمود این دیدار، فرصتی را برای گسترش روابط دو جانبه دولت ایران و الجزایر فراهم کرده باشد. رییس جمهور الجزایر با اشاره به اوضاع بحرانی خلیج فارس گفت: «در دیدار از کشورهای منطقه تأکید بر حل مسالمت‌آمیز بحران خطرناک خلیج فارس بود، اما برای پیدا کردن راه حل نهایی مشکلاتی وجود دارد.» ایشان بی تفاوتی در مورد بحران کنونی خلیج فارس را نکوهش کرد و اظهار امیدواری نمود این دیدارها نتایج خوبی در جهت نزدیک کردن نقطه نظرات طرف‌های متخاصم داشته باشد. رییس جمهور الجزایر اظهار داشت: «بحران کنونی خلیج فارس، تنها مشکل جهان اسلام نیست، بلکه قیام مردم فلسطین نیز از جمله مشکلات مسلمین، است که باید مورد توجه جدی قرار گیرد.» آقای هاشمی نیز ضمن مثبت توصیف کردن مذاکراتش با «بن جدید» به اوضاع بحرانی خلیج فارس، ناشی از اشغال کویت اشاره کرد و افزود: «در مذاکرات با رییس جمهور الجزایر، بحران کنونی خلیج فارس و حضور نیروهای بیگانه مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت. نگرانی از اوضاع بحرانی خلیج فارس همچنان باقی است و در این مذاکرات، همچنین تهدید ملت فلسطین توسط رژیم اشغالگر قدس و نقش ملت‌های مسلمان در حمایت از قیام مردم فلسطین، بررسی شد.» ایشان از تحولات سیاسی، اجتماعی الجزایر در جهت گام برداشتن به طرف دموکراسی و سهم نمودن مردم در تصمیم‌گیری‌ها استقبال کرد و اظهار داشت: «شرکت دادن مردم در مسایل سیاسی و اجتماعی در الجزایر، تأثیر مثبتی بر اوضاع مناطق غرب و شرق عربی دارد.»



۱۵ دسامبر ۱۹۹۰

شنبه ۲۴ آذر ۱۳۶۹ | ۲۶ جمادی الاول ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. ساعت نه صبح، اعضای سازمان اعتباری دانشگاه (مات) آمدند؛ این سازمان قبل از انقلاب، به منظور کمک و دادن وام به دانشجویان، تحت ریاست رییس دولت تشکیل شده است که بعد از انقلاب فعال نبوده است. شرح امکانات، سرمایه، برنامه، اهداف و اعضا را دادند. جمعی از بازرگانان و دانشگاهیان هستند. اکثرآ از دوستان بازاری قبل از انقلاب اند. قرار شد کارشان را با منابع جدید مالی ادامه دهند.

آنیس نقاش و یکی دیگر از هم‌بندی‌هایش آمدند. تشکر کردند و توضیحات مختصری از دوران زندان در فرانسه دادند؛ روحیه خوبی دارند.

دکتر [محسن] نوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و معاون مالیاتی‌اش آمدند. درباره مالیات کسبه و مشاغل آزاد توضیح دادند. قرار بود با اتحادیه‌ها هماهنگ کنند که توسط آنها مالیات وصول شود. مرتباً شکایت از عدم همکاری وزارت اقتصاد با آنها می‌رسید. ادله‌ای اقامه کردند که آنها می‌خواهند از زیر بار مالیات بیرون بروند. قرار شد ابتدا تفاهم کنند و سپس موارد خلاف را پیگیری کنند؛ مدعی‌اند که خیلی کمتر از مالیات واقعی را می‌پردازند.

آقای [رضا] امراللهی، [رییس سازمان انرژی اتمی] از سفر فرانسه آمد و آمادگی فرانسوی‌ها، برای همکاری و فصل اختلافات مالی را گفت. عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره شرایط منطقه و پیشنهادها در جهت گیری‌ها بحث شد. به این نتیجه رسیدیم که سیاست و برخورد فعلی درست است و نباید به طرف عراق، یا طرف دیگر تمایل بیشتر نشان دهیم.

با احمد آقا، شب مهمان آقای خامنه‌ای بودیم. ایشان امروز بندرعباس و دیروز در کیش بوده‌اند؛ از وضع جزیره کیش اظهار خرسندی داشتند. درباره منطقه و مسایل مطروحه در شورای عالی امنیت ملی مذاکره کردیم و تصمیم شورا تأیید شد.

به خانه آمدم. شوقاژ خراب و هوای خانه کمی سرد بود؛ چند روزی است که گاه‌به‌گاه خاموش می‌شود و تحت تعمیر است.



یکشنبه ۲۵ آذر ۱۳۶۹ | ۲۷ جمادی الاول ۱۴۱۱ | ۱۶ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رفتم. آقای [عبدالله]نوری، وزیر کشور آمد. درباره انتخابات شوراها و انتخابات مجلس خبرگان، منطقه آزاد چابهار و فرماندهی نیروی انتظامی مذاکره شد. آقای [ابوالفضل]توکلی‌بنا، [مشاور رییس‌جمهور در امور اصناف] آمد. از کارهای تند [آقای غلامحسین کرباسچی]شهردار تهران و همچنین از عدم تحویل گرفتن اتحادیه‌های اصناف از سوی وزیر اقتصاد، برای تفاهم در مورد مالیات مشاغل انتقاد داشت. آقای [علی اصغر]باغانی، [نماینده ولی فقیه در دانشگاه شهید بهشتی] آمد و برنامه سخنرانی پس فردا در دانشگاه شهید بهشتی را گفت. آقای [محمد رضا]آیت‌اللهی آمد. درباره پذیرفتن سمت استاندار آذربایجان غربی نظر خواهی کرد؛ مخیرش کردم، میان پذیرفتن و ماندن در سمت معاونت انرژی اتمی. آقای [اکبر]ترکان، به همراه معاونان مهندسی و جغرافیایی آمدند و توضیح اقدامات خودشان را دادند. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره اختلاف مجلس و شورای نگهبان، مناطق آزاد و گروگان‌ها در لبنان مذاکره کردیم. به خانه آمدم. کسی در خانه نبود. سریال سیدجمال‌الدین [اسدآبادی] را تماشا کردم و خوابیدم.

دوشنبه ۲۶ آذر ۱۳۶۹ | ۲۸ جمادی الاول ۱۴۱۱ | ۱۷ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. ملاقات‌ها بیشتر با نمایندگان مجلس بود. آقای دکتر [محمد کریم]شهرزاد، نماینده اصفهان آمد. از تدروها و از وزارت آموزش و پرورش انتقاد داشت.

آقای [سیدرضا]اکرمی، نماینده سمنان آمد. برای آب و صنایع سمنان و همچنین برای احداث راه یزد - سمنان - بهشهر استمداد کرد و تقاضای سفر من به سمنان را نمود. پیشنهادهایی برای اصلاح امور داد. آقای [خداکرم]جلالی، نماینده فیروزآباد فارس آمد. برای راه و سیلو و کشاورزی منطقه استمداد نمود.

اعضای کمیسیون دیوان محاسبات آمدند. خواستار تقویت دیوان شدند و گزارش سفر به تایلند، هند و امارات را دادند و در جهت توسعه روابط با این کشورها توصیه کردند. دکتر [حسن] حبیبی، برای امور جاری آمد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره تعرفه حمل و بار و مسافر راه آهن و همچنین تعیین فهرست بهای جدید پیمانکاری طرح‌ها تصمیم‌گیری شد. شب برای انجام کارهای عقب مانده در دفتر ماندم.

سه‌شنبه ۲۷ آذر ۱۳۶۹ | ۲۹ جمادی‌الاول ۱۴۱۱ ۱۸ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت پنج و نیم صبح بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. تا نه صبح کار کردم. ساعت نه آقای [غلامحسین] جمی، [امام جمعه آبادان] آمد. اوضاع آبادان و نیازها را گفت و استمداد کرد. مبلغ یک میلیون تومان، برای کمک به نیازمندان جنگ‌زده دادم؛ علی‌رغم پذیرفته‌نشدن [توسط شورای نگهبان] در مجلس خبرگان، اظهار وفاداری کرد.

آقایان [سید محمدحسین] عادل، [رییس بانک مرکزی] و [مسعود روغنی] ازنجانی، [رییس سازمان برنامه و بودجه] آمدند. برای مسایل پولی و بودجه‌ای و تسهیلات بانکی صحبت شد. سفیران جدیدمان در یوگسلاوی و ویتنام برای خداحافظی و مشورت آمدند. برای مراسم روز [دانشجو]، ۲۷ آذر، به دانشگاه شهید بهشتی رفتیم. نماز جماعت خواندیم. آقای [علی‌اصغر] باغانی خیرمقدم گفت. من صحبت کردم و جواب سئوالات را دادم؛ جلسه پرشور و با حالی بود. اجتماع عظیمی بود. تا ساعت دو بعد از ظهر طول کشید. به دفتر برگشتم؛ بعد از استراحتی کوتاه، شروع به کار کردم.

آقای [محمد] واعظ زاده [خراسانی]، مسئول مجمع تقریب بین‌المذاهب آمد و گزارش کار داد؛ بودجه خواست و از سیاست‌های دولت تشکر کرد. آقای [حسن] صانعی، [رییس بنیاد پانزده خرداد] با فرزندش محسن آمد. گزارش وضع کارخانجات بنیاد را دادند و برای

۱ - اعضای کمیسیون دیوان محاسبات، بودجه و امور مالی مجلس سوم، عبارت بودند از: آقایان علی موحدی ساوجی (رییس)، سید محمدحسن نبوی و سیدمحمدحسن علوی (نواب‌رییس)، عبدالله تاتلی، جهان‌شاه دانش، قهرمان رحمانی و سیدحسن شجاعی کیاسری.

۲ - متن کامل سخنرانی آقای هاشمی در دانشگاه شهید بهشتی تهران و برنامه پرسش و پاسخ با دانشجویان، در بخش ضمایم همین کتاب آمده است.



فروشگاه استمداد کرد. آقای [محمد علی] نظران آمد و گزارش مذاکرات کمیسیون اسرا در عراق را داد.

شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. اختلاف بین مجلس و شورای نگهبان درباره متمم بودجه را حل کردیم و تعزیرات حکومتی بخش دولتی را لغو کردیم و به دستگاه قضایی محول نمودیم. بعد از شام به خانه آمدم.

چهارشنبه ۲۸ آذر ۱۳۶۹ | ۱ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۱۹ دسامبر ۱۹۹۰

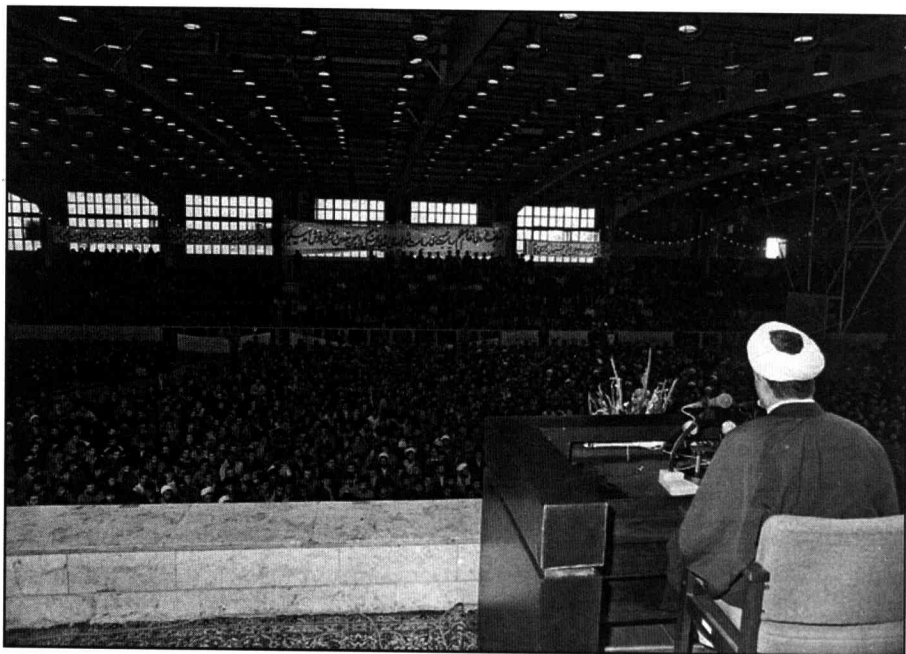
ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. گزارش ها را خواندم. التهاب بحران خلیج فارس برجا است. جامعه اقتصادی اروپا گفته است که پیش از مذاکره عراق با آمریکا، حاضر نیست با عراق مذاکره کند.

آقای [حسن] شفتی، مدیرعامل [شرکت] هما [= هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران] آمد. گزارش وضع هواپیماها را داد. گفتم خط پرواز به آفریقا را دایر کند. برای حقوق پرسنل استمداد کرد. آقای میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] برای کارهای ارزی و بازسازی آمد.

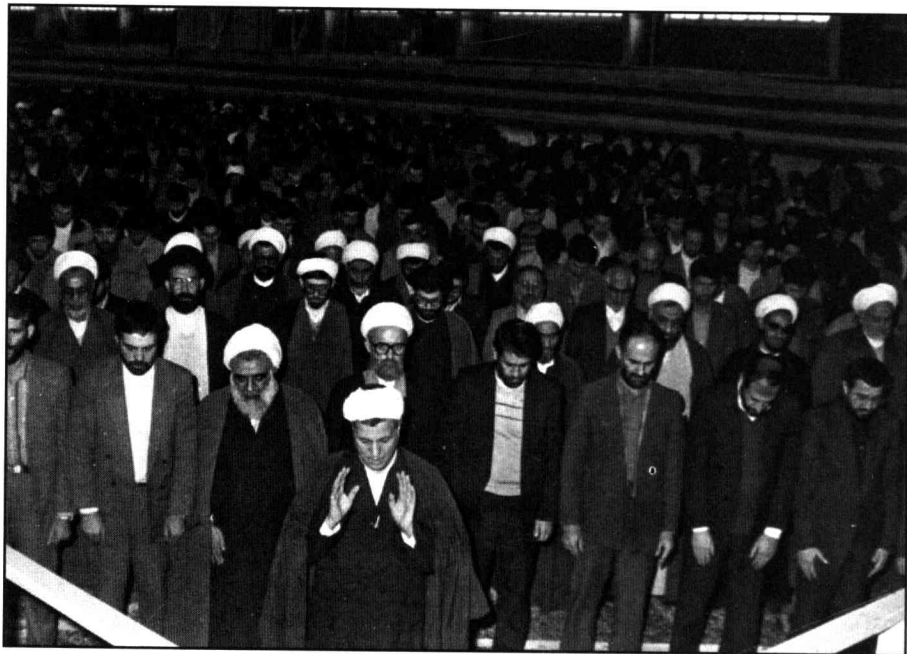
فرماندار و شخصیت های قم آمدند. گزارش وضع قم را دادند و حدود ۲۵ میلیون تومان کمک برای زلزله زدگان آوردند. برای امور عمرانی قم استمداد کردند و اختیارات بیشتر برای فرماندار خواستند.

شورای عالی اداری، برای بررسی لایحه نظام هماهنگ در پرداخت ها، جلسه داشت. عصر برای انجام کارها، به جلسه هیأت دولت نرفتم. به آنها گفتم، به پیشنهاد رهبری، فردا را به مناسبت وفات حضرت زهرا (س) تعطیل کنند. خبر دادند که رایزن فرهنگی ما را در لاهور [پاکستان] ترور کرده اند و شهید شده است؛ متاثر شدم.

۱ - شهید صادق گنجی، رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در پاکستان بود که در ۲۸ آذر ۱۳۶۹ در روزهای پایانی ماموریت خود در شهر لاهور پاکستان، توسط شاخه نظامی سپاه صحابه ترور شد. او مسئولیت کنسولگری و خانه فرهنگ جمهوری اسلامی در لاهور پاکستان را از سال ۱۳۶۵ تا سال ۱۳۶۹ برعهده داشت.



سخنرانی در جمع دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی تهران





شب با [جامعه] روحانیت مبارز جلسه داشتیم. دربارهٔ مسایل تهران، شهردار، مالیات، اختلافات و انتخابات صحبت شد. بعد از شام به خانه آمدم.

پنجشنبه ۲۹ آذر ۱۳۶۹ | ۲ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۲۰ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت ۴ صبح، تعداد زیادی از وعاظ و ائمه جماعات تهران آمدند. آقای [علی اکبر] ناطق نوری، [نماینده تهران] صحبت کوتاهی کرد. روضه خوبی خوانده شد. من مفضلاً برای آنها از وضع کشور، سیاست‌ها، برنامه و مسایل جاری داخلی و منطقه‌ای صحبت کردم^۱ و جواب سؤال‌های تعدادی را دادم؛ جلسه خوبی بود.

آقایان [محمد] عبايي [خراسانی]، صفری و [سید حسین] موسوی تبریزی آمدند و برای دفتر تبلیغات اسلامی قم استمداد کردند. آقای [حمیدرضا] آصفی، مدیر کل اروپا از وزارت امور خارجه آمد. دربارهٔ مسایل سیاسی نظر خواهی کرد^۲.

۱ - آقای هاشمی در جمع وعاظ و ائمه جماعات تهران گفت: «ایران اسلامی به‌عنوان الگو و نمونه‌ای برای کشورهای اسلامی و مستضعف جهان، بدل خواهد شد. امور اجرایی کشور در چارچوب برنامه پنجساله انجام می‌شود که براساس سیاست‌هایی است که در زمان امام امت (رضوان‌الله علیه) توسط شورای سیاست‌گذاری منصوب ایشان تهیه شده و به تصویب رسیده است. مسایل مهم کشور که سیاست‌گذاری آن به عهده ولایت فقیه است، در شورای عالی امنیت ملی بررسی می‌شود و مصوبات این شورا به تصویب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی می‌رسد. پس از قرن‌ها، آرزوی دیرینه مسلمانان برای داشتن حکومتی اسلامی محقق شده است و ما موظفیم که به کارهای زیربنایی بپردازیم و این کشور را به صورت الگو درآوریم. اگر جامعه ما، جامعه‌ای فقیر و جاهل و وابسته به‌خارج باشد و اگر نتواند با علم و تمدن و تکنیک جهان، خود را هماهنگ سازد، ایجاد یک جامعه نمونه ممکن نیست و اگر واقعاً بنا داریم که کشور را به‌عنوان جامعه نمونه اسلامی به دنیا عرضه کنیم، می‌بایستی اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی، معارف اسلام را به‌صورت جامع و کاری مدنظر قرار دهیم. جامعه‌ای فقیر و شکست خورده، نمی‌تواند الگو باشد و ما در عین حال که باید از اسراف بپرهیزیم، باید رفاه نسبی را برای تمامی آحاد ملت فراهم آوریم. دولت اساس کار خود را ایجاد طرح‌های زیربنایی قرار داده و قسمت عمده امکانات کشور، به‌خاطر آینده انقلاب به‌این طرح‌ها که دیربازده هستند، اختصاص یافته است.» ایشان با اشاره به اشکالات جدی در نحوهٔ مبارزه با فساد اجتماعی افزود: «این معضل به شکل ریشه‌ای باید حل شود و با ارائه احکام منطقی اسلامی، کلیه افراد قانع خواهند شد و گاه تحمیل احتیاط‌های نادرست بر مردم به صورت ضداحتیاط درمی‌آید و اگر می‌خواهیم با مفساد اجتماعی مبارزه کنیم، باید سعه‌صدر اسلام را نیز در نظر بگیریم و توجه داشته باشیم که اسلام، شریعت سهله و سمحه است، نه مقررات خشک غیرقابل تحمل.» رجوع کنید — کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای دیوید رداوی، کاردار انگلیس در تهران در روز ۲۳ آذر ۱۳۶۹ با معاون اروپا و آمریکای وزارت



ملاقات با ائمه جماعات و وعاظ تهران

[آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران آمد. گزارش کار را داد و درباره اقدام به خرید سیستم اتوبوس برقی برای تهران نظرخواهی کرد؛ مخالفت نکردم. برای یک خط ۲۵ میلیون دلار هزینه می برد. نصایحی هم نمودم.

عصر دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر داد و از اینکه به شوروی نرفته، اظهار خوشحالی کرد؛ چرا که آقای [ادوارد] شوارد ناذره، [وزیر امور خارجه اتحاد جماهیر شوروی]، استعفا داده و معلوم می شود مشکلی جدی دارند.

کارهای دفترم را انجام دادم. سرشب، به حسینیه امام خمینی رفتم و در مراسم روضه رهبری شرکت کردم. شب به خانه آمدم. برای صحبت پس فردا، مقداری درباره فردوسی مطالعه کردم.

پس از امور خارجه دیدار و پیام کتبی آقای جان میجر، نخست وزیر انگلیس خطاب به آقای هاشمی را تسلیم کرد. در این پیام، نخست وزیر جدید انگلیس، ضمن اظهار تمایل به توسعه روابط دو جانبه، نقطه نظرات انگلیس را در ارتباط با بحران خلیج فارس تشریح نموده بود.



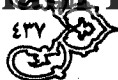
۲۱ دسامبر ۱۹۹۰

جمعه ۳۰ آذر ۱۳۶۹ | ۳ جمادی الثانی ۱۴۱۱

امروز در خانه بودم. برای سخنرانی فردا در کنگره فردوسی مطالعه کردم. کارهای دفتر را که به خانه آورده بودم، انجام دادم. شب احمد آقا آمد. از برخورد بعضی تندروها در مقابل تصمیمات آیت الله خامنه‌ای، در صورت ادامه روند قبلی، اظهار نگرانی کرد. [آقای سیدحسین مرعشی]، استاندار کرمان آمد و گزارش سفر به چین را داد.

دی ۱۳۶۹





۲۲ دسامبر ۱۹۹۰

شنبه ۱ دی ۱۳۶۹ | ۴ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱

دیشب و امروز مقداری برف و باران آمد؛ تاکنون دچار خشکسالی هستیم. برای افتتاح کنگره جهانی هزاره شاهنامه فردوسی، به دانشگاه تهران رفتیم؛ مراسم خوب و با شکوهی بود. من هم صحبت کردم^۱ و پای صحبت [آقای فدریکو مایور]، رییس سازمان یونسکو [= سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل] هم نشستیم. نزدیک ظهر به دفترم رفتم. رییس سازمان یونسکو به ملاقات آمد. او را تشویق کردم که یونسکو را مستقل و دور از سلطه قدرتمندان نگاه دارد^۲. او خواست که از امکانات خود برای برگرداندن آمریکا و

۱ - آقای هاشمی، ضمن تجلیل از شخصیت فردوسی، گفت: «تجلیل از چهره‌های برجسته تاریخی و بزرگداشت آنان، یکی از کارهای خوبی است که باید رایج شود. این درست است که نباید افراد مورد نظر خود را مطلق و بدون عیب به دنیا معرفی کنیم. ممکن است کسانی در اثر بزرگ شاهنامه و یا در تاریخ زندگی فردوسی و امثال وی، از شیوه زندگی آنان انتقاد کرده و کم و کاستی‌ها را مطرح کنند که این به هیچ‌وجه اشکال ندارد، چرا که هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند که بدون نقص است. شاید عده‌ای از این قضیه انتقاد کنند که چرا در آثار فردوسی، توجه به ویژگی‌های ملی خیلی بزرگ شده است. در پاسخ به این افراد، باید گفت، یک وقت است که انسان خود را در مسیر آرمان‌های خود قرار می‌دهد و در این چارچوب از میهن و وطن و آب و خاک خود دفاع می‌کند و آن را مغتنم می‌شمرد، این کار، بسیار خوب است و نمی‌توان آن را منفی تلقی کرد. من مطمئن هستم که روح اسلام، از ما نمی‌خواهد که زبان فارسی خود را فراموش کنیم. این از اشتباهات افراطی افرادی است که ممکن است عاشقانه جذب مکتب بشوند و همه چیز را فراموش کنند. شاهنامه یکی از کتاب‌های آرمانی روزگار ماست. پنج هزار بیت از آیات شاهنامه، درباره ارزش‌های دینی و اخلاقی است که یک شاهکار است. فردوسی در شاهنامه روی مسأله توحید و خداشناسی، نبوت و ولایت و همچنین مسأله آخرت و حساب و کتاب و روز جزا تکیه می‌کند که همه آنها از اصول مکتب ماست. فردوسی اهل مکتب و هدف بوده است و این را به‌خوبی از شاهنامه می‌توان فهمید. اگر چه ما وی را مطلق نمی‌کنیم، اما باید گفت که شاهنامه برای جامعه و تاریخ ما مفید و احیاکننده زبان و ادب فارسی و معارف اسلامی است.» رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای فدریکو مایور، مدیرکل سازمان بین‌المللی یونسکو، در این دیدار، برگزاری کنگره فردوسی را نقطه عطفی در روابط جمهوری اسلامی ایران و یونسکو دانست. ایشان با تجلیل از سخنان مهم آقای هاشمی در مراسم افتتاحیه این کنگره اظهار داشت: «سازمان علمی، فرهنگی یونسکو، علاقه فراوانی به میراث فرهنگی ایران دارد و معتقد است که امروز ایران، جلوه‌گاه صلح، تفاهم و آزادمنشی است.» سپس آقای هاشمی با اظهار رضایت از عملکرد مثبت یونسکو، به‌عنوان یک سازمان فرهنگی که باید همه مردم آن را متعلق به‌خود بدانند، اظهار داشت: «در دوران مسئولیت شما، خط نسبتاً مستقلی در یونسکو دیده می‌شود که مایه خوشحالی است. اگر یونسکو بخواهد در انجام رسالت خود لایق



انگلستان در یونسکو استفاده کنیم که به خاطر مواضع سیاسی [آقای مختار أمبو]، دبیرکل قبلی قهر کرده‌اند.^۱

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره شرایط منطقه در فرض شروع جنگ عراق و آمریکا بحث کردیم و تصمیمات لازم اتخاذ شد: عدم شرکت در جنگ و جلوگیری از عبور از خاک ما برای حمله به عراق، در صورت خواست آنها و انجام مانور. تا ساعت هشت و نیم شب کار کردم و به خانه آمدم. آقای رضا هاشمیان، [مدیرکل حفاظت از محیط زیست استان کرمان] آمد و برای راه اندازی دانشکده محیط زیست در کرمان استمداد کرد.

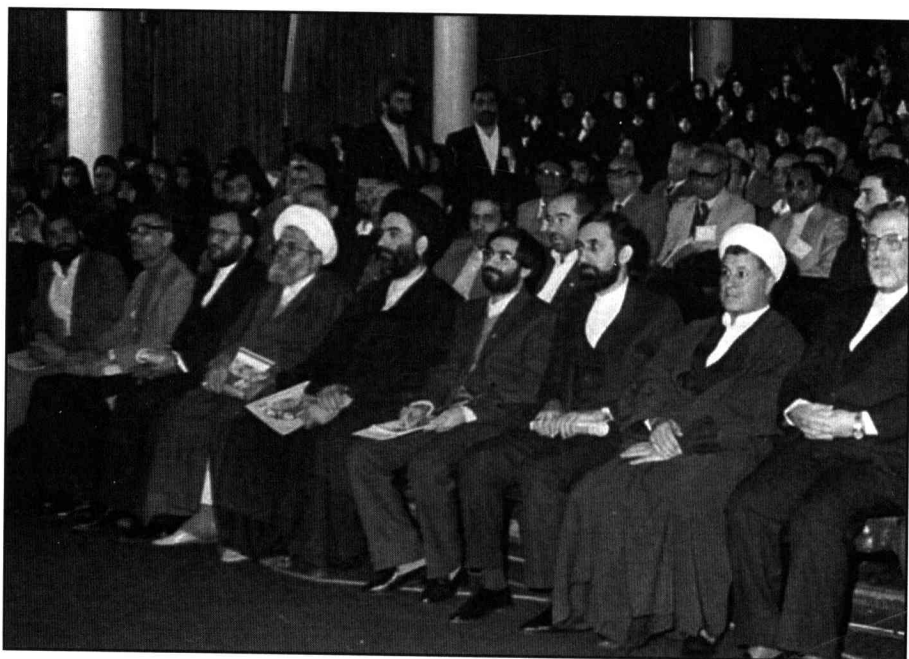
آقای نواز شریف، نخست‌وزیر پاکستان، تلفنی تماس گرفت و از حادثه شهادت آقای

کاملاً موفق باشد، باید مستقل عمل کند و تحت تأثیر قدرت‌هایی که می‌خواهند از این سازمان فرهنگی سوء استفاده کنند، قرار نگیرد. این مرکز فرهنگی، همچنان مورد اعتماد مردم جهان باقی بماند. این سازمان می‌تواند مرکز مفیدی برای تبادل فرهنگی و وسیله خوبی برای بهره‌مندی کشورهای نیازمند تکنولوژی و علوم باشد و حتی کشورهای پیشرفته هم می‌توانند با توجه به منابع با ارزش و غنای بسیار بالای جهان سوم از یونسکو استفاده کنند، مشروط بر آنکه ملت‌ها احساس کنند، یونسکو متعلق به همه آنهاست. ایشان با برشمردن خصوصیات بارز انقلاب اسلامی، ضرورت تقویت یونسکو را خاطر نشان ساخت و افزود: «انقلاب ما بیش از هر چیزی، یک انقلاب فرهنگی، اخلاقی، آرمانی و انقلاب ارزش‌ها است و تکیه اصلی آن بر مسایل فرهنگی است و امیدواریم یونسکو بتواند مستقل و فعال به حرکت خود ادامه دهد.»

۱ - سازمان یونسکو که یکی از سازمان‌های تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد می‌باشد، در سال ۱۹۳۵ با هدف کمک به صلح و امنیت جهان، از راه همکاری بین‌المللی در زمینه‌های آموزشی، علمی و فرهنگی، به منظور افزایش احترام به عدالت، قانون مداری و حقوق بشر، برپایه منشور سازمان ملل تشکیل شد. در فاصله ۱۹۷۳ تا ۱۹۸۷ میلادی که آقای «مختار أمبو» وزیر فرهنگ سنگال، ریاست یونسکو را بر عهده داشت، گرایش‌هایی در روند کاری یونسکو به وجود آمد که کشورهای غربی به ویژه آمریکا و انگلیس به مخالفت برخاستند و این اختلاف به جاهای باریک کشید، به نحوی که این کشورها، عضویت خود در یونسکو را تعلیق کردند و کمک‌های مالی خود را قطع نمودند و یونسکو را دچار بحران ساختند. اوج این اختلافات، زمانی بود که آقای «شان مک‌براید»، گزارشی درباره «نظم‌نویین اطلاعات در جهان» تهیه و منتشر کرد که غربی‌ها، آن را تلاشی برای مقابله با آزادی مطبوعات دانستند. در این گزارش، به مسئولیت اجتماعی روزنامه‌نگاران تأکید شده بود. بعد از آمدن آقای «فدریکو مایور» وزیر فرهنگ اسپانیا، وضعیت مقداری تغییر کرد و در نهایت، آمریکا در سال ۲۰۰۳ به یونسکو بازگشت.



سخنرانی در کنگره بزرگداشت فردوسی





صادق گنجی اظهار تأسف نمود و تسلیت گفت و اعلان کرد که ۱۹ دی به ایران می‌آید.

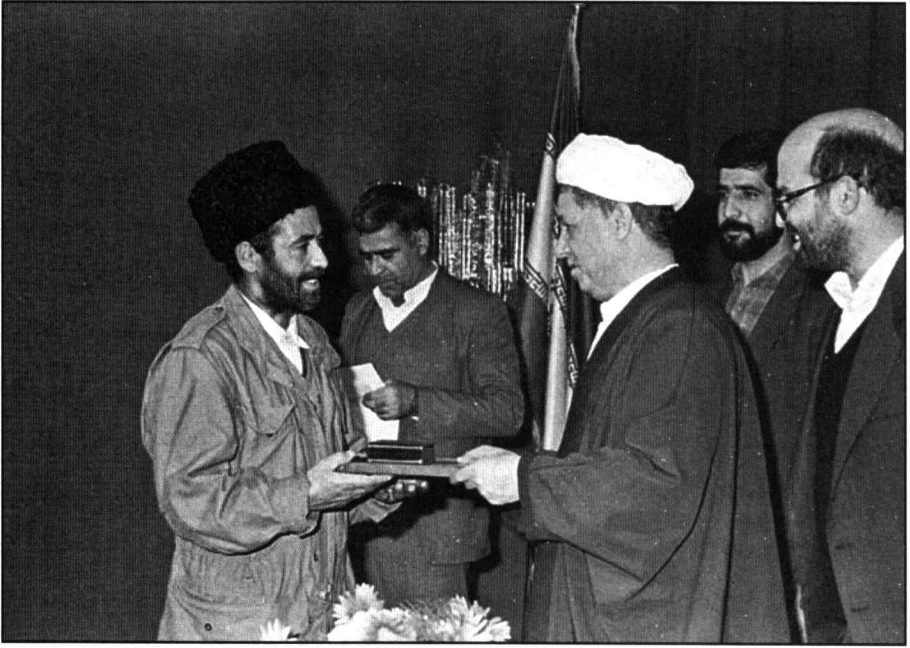
یکشنبه ۲ دی ۱۳۶۹ | ۵ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۲۳ دسامبر ۱۹۹۰

کشاورزان نمونه آمدند. برایشان صحبت کردم^۱ و جوایز را دادم. [آقای سیدامان‌الله مرتضوی]، رییس شهربانی کل آمد. گزارش وضع شهربانی و برنامه‌ها را داد؛ از برنامه ادغام نیروهای انتظامی اظهار رضایت کرد.

با [آقای مصطفی معین]، وزیر علوم و معاونان و بعضی از رؤسای دانشگاه‌ها، جلسه داشتیم^۲. درباره نیازهای دانشگاه‌ها مذاکره شد؛ پنج میلیون دلار و یکصد میلیون تومان

۱- آقای هاشمی در دیدار کشاورزان، مروجین و کارشناسان نمونه کشور، صنایع و کارهای آموزشی و فنی را مکمل یکدیگر خواند و بر اهمیت تولیدات کشاورزی و نقش آن در حیات جامعه تأکید کرد و ضمن ستایش معدل تولید کشاورزان نمونه گفت: «با توسعه علوم و فنون و توجه صحیح به امر کشاورزی قطعاً می‌توانیم در تمامی محصولات کشاورزی به خود کفایی برسیم و یا صادر کننده آن محصولات باشیم. یکی از اشکالات اساسی جامعه ما بیشتر کشورهای در حال رشد، بی‌توجهی به پیشرفت‌های کشاورزی جهان است. لذا مسئولین و دست‌اندرکاران امور کشاورزی، باید از دستاوردهای علمی دنیا در زمینه کشاورزی استفاده کنند. کارهای تولیدی از شرافت و اعتبار بالایی برخوردار است و کشاورزی که با طبیعت و نعمت‌های تجدید شونده الهی سروکار دارد، اعتبار بیشتری را دارا است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- در این جلسه مقرر شد، ستاد رسیدگی به مسایل دانشجویان، مستقر در نهاد ریاست جمهوری، با مسئولیت معاون اجرایی رییس جمهور، به‌طور فعال مسایل معیشتی و رفاهی دانشجویان را پیگیری کند و راه حل و طرح‌های لازم را تهیه و اجرا کند. در این جلسه اعلام شد: «در حال حاضر، علیرغم کمبود فضاهای آموزشی دو میلیون متر مربع، پروژه‌های عمرانی مربوط به آموزش عالی به علت کمبود مصالح ساختمانی از پیشرفت کار مناسب برخوردار نیست.» قرار شد ارزش مورد نیاز برای تأمین تجهیزات کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها، کتاب و مجلات مورد نیاز، کتابخانه‌های دانشگاه‌ها، اعضای هیئت علمی و دانشجویان در سال جاری، به دانشگاه‌ها تخصیص یابد. سقف اعتبار ارزی مذکور در سال آینده افزایش خواهد یافت. آقای هاشمی در این جلسه گفت: «سعادت کشور در گرو رشد آموزش عالی و تحقیقاتی کشور می‌باشد و در این رابطه تأمین نیازهای آموزش عالی برای ما از اولویت خاصی برخوردار است. متأسفانه تأمین این نیازها به دلیل مزیقه‌های مملکت با تأخیر همراه بوده است.» در این جلسه همچنین اعلام گردید: «در حال حاضر حدود ۵۳۰ هزار دانشجو در کشور مشغول تحصیل هستند. از این تعداد ۲۵۰ هزار نفر در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تحت پوشش وزارت فرهنگ و آموزش عالی تحصیل می‌کنند. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آموزش ۸۰ هزار تن از آنان را عهده دار است و بخش غیردولتی نیز پذیرای ۲۰۰ هزار دانشجو است.»



مراسم اهدای جوایز کشاورزان نمونه





کمک کردم. محسن برای بررسی گیاه هالوفیت^۱، به امارات رفت. عصر هیأت دولت جلسه داشت. قرار شد آیین نامه برای هدایایی که رد و بدل می‌شود، تهیه کنیم و نیز بخشنامه شود که مهمانی‌های دولتی مُسرفانه برگزار نشود. شب با آقای خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره مصوبات شورای عالی امنیت ملی، بودجه نیروهای مسلح، مسایل منطقه و نوشته‌های ضد نظام مذاکره کردیم. شب در دفترم ماندم و تا ساعت یازده شب، کارها را انجام دادم. دکتر ولایتی، تلفنی اطلاع داد که فرستاده انگلیس به منطقه و نیز آقای عزت ابراهیم، نفر دوم عراق، اجازه خواسته‌اند که به ایران بیایند.

دوشنبه ۳ دی ۱۳۶۹ | ۶ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۲۴ دسامبر ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [محمود] واعظی آمد. گزارش مذاکره با فرانسوی‌ها در خصوص اختلافات مالی را داد؛ قرار شد با هماهنگی دیگران، مبلغ مورد مصالحه را مشخص کنند. همچنین مقرر شد، برای کمک به مبادله گروگان‌های غربی با زندانیان لبنانی در اسرائیل مذاکره شود. آقایان [حسین] محلوجی، [وزیر معادن و فلزات] و [علی] شمس اردکانی، [رییس منطقه آزاد قشم] برای مذاکره درباره مقررات مناطق آزاد آمدند.

شورای عالی حفاظت از محیط زیست جلسه داشت؛ اولین جلسه در دوران مسئولیت من است. درباره رفع آلودگی تهران مصوباتی داشتیم. با کمیسیون برنامه و بودجه مجلس،

۱ - گیاهان مقاوم به نمک یا به اصطلاح نمک دوست را «هالوفیت» می‌گویند که برای کاشت در مناطق کویری شور و کم آب مانند ایران مناسب است. در دوران سازندگی مطالعات و تحقیقات بسیاری برای امکان سنجی کشت این گیاه مقاوم به نمک در کشور انجام شد و از تجارب کشورهای حاشیه خلیج فارس که در این زمینه کارهایی کرده بودند، نیز استفاده شد. نتیجه تحقیقات آن بود که گیاه هالوفیت برای کاشت در زمین‌های پهناور کم آب و خاک شور ایران مناسب است، اما مشکل آن است که برگ‌های این گیاه بعد از رشد، در اثر نمک موجود در جریان هوا، از بین می‌رود و نیاز است که کشت آن در محیط بسته گلخانه‌ای، محفوظ از جریان هوا انجام شود که چنین کاری از نظر اقتصادی مقرون به صرفه نبود. مطالعات درباره این گیاه در پژوهشگاه‌های کشاورزی ادامه دارد.



درباره بودجه سال ۷۰ جلسه داشتیم؛ قرار شد اهداف برنامه اصل باشد و ارقام بودجه با توجه به آنها مورد نظر باشد و استثنائاتی را بپذیریم. ظهر، فاطمی با پسرش علی در دفترم بودند.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت؛ مقررات کلی مناطق آزاد تصویب شد. شب به خانه آمدم. برف می‌بارد. مهدی و فرشته و یاسر هم بودند.

سه‌شنبه ۴ دی ۱۳۶۹ | ۷ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ ۲۵ دسامبر ۱۹۹۰

دیشب برف سنگینی در تهران به زمین نشسته است و هنوز هم که ساعت هفت و چهل دقیقه صبح است، می‌بارد؛ مدارس تهران به همین جهت تعطیل اعلان شده است. در راه دفتر، به خاطر برف و بند آمدن خیابان یاسر، به خاطر گیر کردن بولدوزر برف‌روب، مدتی معطل شدیم.

ساعت هشت به دفتر رسیدم. آقای عباس سحاب و پسرانش آمدند. گزارشی از کار موسسه نقشه‌برداری و جغرافیایی سحاب دادند؛ خیلی کار کرده‌اند. برای تهیه اطلس ملی استمداد نمودند و تعدادی از آثارشان را آوردند. به آقای [مسعود روغنی] [زنجان‌ی،] [رییس سازمان برنامه و بودجه] گفتم که از آنها استفاده شود.

استاندار چهارمحال بختیاری و دو نفر از نمایندگان آمدند. برای طرح‌های استان استمداد کردند و برای دانشگاه و راه‌ها اعتبار گرفتند. جلسه توسعه صادرات داشتیم. تصمیمات مهمی در جهت توسعه صادرات گرفتیم؛ منجمله آزاد کردن ارز حاصله از صادرات برای صادرکنندگان بخش خصوصی و حذف مقررات دست‌وپاگیر.

عصر اعضای شورای مرکزی نظارت بر انتخابات شورای نگهبان آمدند. مواردی از عدم همکاری و سوء عملکرد وزارت کشور را گفتند و برای امکانات نظارتی و سلامت انتخابات مجلس آینده استمداد کردند؛ قول مساعد دادم. آقای [رضا] [امراللهی،] [رییس سازمان انرژی اتمی]، برای گزارش کار آمد.

شب شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. در این جلسه، اعضای فرهنگستان علوم پزشکی و همچنین، رییس دانشگاه علوم پزشکی مشهد انتخاب شدند. شب در دفترم ماندم.

برف می‌بارید. تا ساعت یازده شب، کارها را انجام دادم و خوابیدم.

چهارشنبه ۵ دی ۱۳۶۹ | ۸ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۲۶ دسامبر ۱۹۹۰

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، برای امور جاری و بازسازی آمد و قول گرفت که در کنفرانس بین‌المللی بازسازی شرکت نمایم. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد و گزارش وضع تولید و فروش نفت را داد.

گروهی از اعضای انجمن‌های اسلامی دانشجویان آمدند^۱. در مقابل تندروها و دولتی‌ها، جریان معتدلی راه انداخته‌اند؛ در مورد برنامه‌ها و اهداف توضیح دادند و استمداد نمودند. قبول کردم که کمک‌شان کنم و گفتم که خبر ملاقات‌شان پخش شود.

شورای عالی اداری جلسه داشت. بررسی پیش نویس لایحه نظام هماهنگ پرداخت‌ها را تمام کردیم. ناهار را با یاسر صرف کردم. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت نمودم. خبر دادند که در مجلس، موضوع استیضاح دکتر [ایرج] فاضل، وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مطرح شده است. قبلاً به دکتر [علیرضا] فرزاد، [رییس کمیسیون بهداشتی و بهزیستی مجلس]، گفته بودم که اقدام نکنند. فکر می‌کنم تحت تأثیر تعویض رییس دانشگاه [علوم پزشکی] مشهد، اقدام کرده‌اند.

به خاطر انجام کارها و مراعات حال محافظان، که در این سرما و خیابان‌های پر از برف، در مراجعت دچار مشکل نشوند، شب در دفتر ماندم؛ خانواده هم در سفر است. ظهر جمعی از اعضای اطلاعات سپاه آمدند و گزارشی از وضعیت سلمان رشدی، [نویسنده کتاب آیات شیطانی] دادند.

۱ - آقای هاشمی، در دیدار با اعضای «شورای مرکزی اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی»، دانشجویان را به پرهیز از افراط و تفریط در فعالیت‌هایشان دعوت کرد و گفت: «لازم است دانشجویان در فعالیت‌های سیاسی و عقیدتی، حد اعتدال را خط مشی خود قرار دهند و محیط دانشگاه‌ها را برای ابراز عقیده و برخورد اندیشه‌ها، سالم و سازنده نگاه دارند. چشم امید جامعه به دانشجویان دانشگاه‌ها دوخته شده است و باید بدانند که مسئولیت بزرگی برعهده دارند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

بانک مرکزی اطلاع داد که [آقای شیخ جابر الصباح]، امیر کویت، مبلغ ده میلیون دلار برای کمک به بازسازی مناطق زلزله‌زده [رودبار و منجیل]، فرستاده است.

پنج‌شنبه ۶ دی ۱۳۶۹ | ۹ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ ۲۷ دسامبر ۱۹۹۰

با اذان صبح بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. تا ساعت نه صبح کار کردم. به دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] گفتم اظهارات سفیر سابق ژاپن را، مبنی بر اینکه ایران مایل به ایجاد رابطه عادی با آمریکا است، تکذیب نماید.

جمعی از روحانیون [اهل سنت] شافعی آمدند. آقای [محمد] اسحاق مدنی، [مشاور رییس‌جمهور در امور اهل سنت]، از سوی آنها صحبت کرد. من هم برای آنها مفصلاً سخنرانی کردم^۱ و قول تأسیس دانشگاه برای علمای اهل سنت دادم؛ تأسیس این دانشگاه، قبلاً [در شورای عالی انقلاب فرهنگی]، تصویب شده است.

دکتر [عباس] شیبانی، [نماینده تهران] آمد. توصیه نمود که از آقای [مهدی] کربوی

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «همیاری و همدلی میان برادران اهل سنت و شیعه همانند دوران انقلاب و دفاع مقدس در دوران سازندگی نیز باید ادامه یابد. علمای اهل سنت، در دوران دفاع مقدس، در تمامی مشکلات شریک بودند و تعداد زیادی از آنان به همراه خانواده‌های خود به فجع‌ترین وضع به شهادت رسیدند و شمار شهدای اهل سنت در جنگ تحمیلی و یا توسط اشراک، زیاد است که این نشان دهنده روحیه انقلابی و احساس وظیفه آنان است. ما امروز می‌توانیم خوشحال باشیم که رسالت خود را در دنیا انجام داده‌ایم و فکرمان در دنیا مطرح شده است و اکنون دوره اساسی دیگری را که دوران سازندگی کشور است، در پیش داریم و باید ثابت کنیم که اسلام می‌تواند جامعه مناسبی را بسازد و در صورت توفیق در این راه، تمامی کشورهای اسلامی تحقیقاً راه ایران اسلامی را دنبال خواهند کرد. دوران سازندگی، بدون همکاری و وحدت میان علمای اهل سنت و برادران شیعه خود، نمی‌تواند به کمال نایل شود و ما باید با هوشیاری کامل و پرهیز از تعصب، همانند دوران دفاع مقدس و انقلاب، این دوران را نیز طی کنیم.» آقای هاشمی با اشاره به اهمیت ایجاد دانشگاه ویژه علمای اهل سنت گفت: «تأسیس آن دانشگاه از افتخارات ما خواهد بود و ما به دنیا نشان خواهیم داد که علمای اهل سنت با تحصیل در این دانشگاه می‌توانند به مراحل عالی نایل و در دنیای اسلام مؤثر واقع شوند و علما و روحانیون دیگر کشورها نیز با حضور در این دانشگاه، می‌توانند از نزدیک با واقعیات جامعه انقلابی ایران آشنا شوند و در اولین مرحله، کرسی ویژه برادران اهل سنت در دانشگاه‌های موجود کشور تأسیس خواهد شد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



دلجویی شود تا تندروها، او را تحریک نکنند. شورای مرکزی نهضت سواد آموزی جلسه داشت. گزارش دادند که امسال حدود سه میلیون نفر را تحت پوشش گرفته‌اند؛ سه برابر سال‌های قبل است. برای حُسن اجرای کار تصمیماتی گرفتیم.

آقای [محمدحسن] تولایی، استاندار خوزستان آمد. گزارش کار بازسازی را داد. آقای [سید محمود رضا] آقامیری، [مسئول کمیسیون اُسرا] آمد. گزارش سفر به عراق برای مسأله اسرا را داد. او به این نتیجه رسیده است که عراقی‌ها، اسرایی از ما دارند که مخفی کرده‌اند و لیست اسامی ۱۱۸۵ اسیر را که با سند به آنها داده‌ایم، جواب سر بالا داده‌اند. عصر تا ساعت چهار ونیم، کارها را انجام دادم و به خانه آمدم.

جمعه ۷ دی ۱۳۶۹ | ۱۰ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۲۸ دسامبر ۱۹۹۰

عفت ساعت دوازده دیشب از سفر آمد. تا ساعت ده ونیم، برای خطبه‌ها مطالعه کردم. نماز جمعه را در دانشگاه تهران اقامه نمودم. هوا خیلی سرد بود. خطبه‌ها را کوتاه ایراد کردم.^۱ شب محسن، [رییس دفتر بازرسی رییس جمهور] آمد. گزارش سفر به امارات را داد. گیاه «هالوفیت» که به خاطر آن سفر کرده بود، آن گونه که گفته شده بود، در آنجا

۱ - در خطبه اول، مسأله جسم و روان از دیدگاه اسلام و موضوع نیت و انگیزه به مثابه عبادت، مورد بحث و بررسی قرار گرفت. در خطبه دوم، خطیب جمعه تهران، تحلیلی از آخرین وضعیت بحران در منطقه خلیج فارس و موضع ایران در قبال آن ارائه داد. در بخشی از خطبه دوم آمده است: «تجاوز عراق به کویت، یک اقدام توسعه‌طلبانه و باطل بود که به دنبال تصور باطل سران عراق، پیرامون تجاوز به ایران در ده سال گذشته به وجود آمد. پشتیبانی و تشویق و کمک و همکاری استکبار جهانی در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران با این کشور مشوق تجاوز اخیر بود. ولی باید گفت عراق در محاسبات خود اشتباه کرده و تنها نتیجه این تجاوز، ویرانی و ایجاد خسارت خواهد بود. از طرف دیگر، حضور نظامی استکبار جهانی و خصوصاً آمریکا، نه به نفع منطقه است و نه به نفع استکبار و اگر در بعضی موارد نتایج مفیدی داشته باشد، در موارد فراوان دیگری مضر بوده و باعث پشیمانی خواهد شد. اگر کشورهای منطقه از جمله خود عراق، براساس حق و عدالت رفتار کنند و زور، ثروت و دیگر امتیازات طبیعی و انسانی را وسیله نقض فوق و آزار و اذیت دیگران قرار ندهند، در این صورت می‌توانیم مشکلات جهان اسلام را بدون نیاز به دخالت بیگانگان حل کنیم و این تنها راه آزادی فلسطین و بیرون راندن صهیونیست‌ها از مناطق اشغالی می‌باشد.» رجوع کنید ←

هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



کشت‌های آزمایشگاهی و میدانی به نتیجه قابل توجهی نرسیده است؛ هر چند در جهت علوفه، تا حدی مثمر بوده، ولی دانه روغنی هنوز نداده و آنها از اجرای طرح منصرف شده‌اند.

شنبه ۸ دی ۱۳۶۹ | ۱۱ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ ۲۹ دسامبر ۱۹۹۰

آقایان [مسعود روغنی] زنجانی، [رییس سازمان برنامه و بودجه] و [معاون ایشان، مسعود نیلی] آمدند. راجع به واگذاری کارخانجات دولتی و حذف تدریجی سوبسید [= یارانه]، پیشنهادهایی ارائه دادند. آقای [علی اکبر] آشتیانی، نماینده رهبری در ژاندارمری آمد. برای معالجه خود در خارج استمداد کرد.

آقای [مصطفی] پورمحمدی از [وزارت] اطلاعات آمد. نظر من را در خصوص اطلاعات خارجی پرسید و برای رفع مشکلاتی که با وزارت امور خارجه دارند و همچنین برای حل مشکلات شان با بانک مرکزی، در خصوص خریدهای ابزار کار، استمداد کرد.

ظهر مقداری به تنظیم کتابخانه‌ام پرداختم. عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. موافقت کردیم که آقای عزت ابراهیم، معاون صدام به ایران بیاید؛ خودشان خواسته‌اند. قرار شد که از فردا، آزادی اسرای عراقی را دیگر ادامه ندهیم، چون عراقی‌ها جواب روشنی به ما در خصوص لیست اسرای موجود در عراق نداده‌اند. مقرر شد در صورت بروز جنگ، اگر آمریکایی‌ها خواستند از خاک ما برای حمله به عراق استفاده کنند، مخالفت کنیم.

سرشب با احمد آقا در دفترم مذاکره داشتیم. درباره برنامه کار خودش در آینده مشورت کرد که به قم برود، یا در تهران بماند. شب با احمد آقا، مهمان آیت‌الله خامنه‌ای بودیم. درباره مصوبات امروز شورای عالی امنیت ملی مذاکره کردیم. احمد آقا با ماشین من به جماران آمد.

یکشنبه ۹ دی ۱۳۶۹ | ۱۲ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ ۳۰ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم به دفتر رسیدم. کارهای مانده از دیروز را تا ساعت نه صبح انجام دادم.



در گزارش‌ها، مسأله بحران خلیج فارس، رو به تشدید دیده می‌شود. آقای مختار کلانتری فرمانده کمیته [های انقلاب اسلامی] آمد. از طرح آقای [عبدالله] نوری، وزیر کشور، برای ادغام نیروهای انتظامی انتقاد داشت. او گفت، واسطه‌ای از طرف آمریکایی‌ها، گفته است، به عنوان نشانه حُسن نیت، حاضرند یک میلیارد دلار از اموال ما را آزاد کنند و یکی از ایرانیان را که علیه ما به عنوان تبعه آمریکا [تابعیت مضاعف]، به عنوان جاعل سند، [در دادگاه لاهه]، اقامه دعوی نموده است، وادار به صرف نظر کنند.

با [آقای علی فلاحیان]، وزیر اطلاعات، درباره حفاظت صحبت کردم. آقای [سیدمحمدباقر] مُهری، [رهبر شیعیان کویت] آمد. وضع کویتی‌ها را گفت و درباره سیاست برخورد با حکومت آل صباح پرسید و کمک مالی گرفت. آقای [سیدغلامرضا] شیرازیان، [مجرى ساخت فرودگاه امام] و همکارانش آمدند. گزارش وضع طرح ساخت فرودگاه امام خمینی را دادند و از اینکه [آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری، او را برکنار کرده است، انتقاد داشت و حمل بر اختلاف نظر سیاسی می‌کرد.

[آقای ایرج فاضل]، وزیر بهداشت، همراه با معاونان آمدند و گزارش کار دادند؛ به خاطر استیضاح ناراحت به نظر می‌رسیدند؛ تقویت روحی‌شان کردم. عصر آقای [بیژن نامدار] زنگنه [وزیر نیرو] آمد و گزارش پیشرفت کار تعمیر سد سفید رود را داد؛ راضی است. او همچنین اطلس آب‌های ایران را آورد. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره سفر ایشان به استان ایلام، دادستانی تهران، استیضاح دکتر فاضل و مسئولیتی برای احمدآقا و مسایل اقتصادی، سیاسی و قضایی و همچنین تعیین سخنگو برای دولت، مذاکره و تصمیم‌گیری شد. به خانه آمدم.

دوشنبه ۱۰ دی ۱۳۶۹ | ۱۳ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۳۱ دسامبر ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. مطابق معمول عفت از اینکه خیلی زود از خانه بیرون می‌روم، اظهار نارضایتی می‌کند. کارها انجام شد. مدیران سازمان ثبت اسناد و

املاک آمدند. آقای [سیدرضا] زواره‌ای، گزارش کار داد و من صحبت کردم.^۱ آقای [محمی‌الدین] فاضل هرنندی آمد. گزارش کار هیأت‌های هفت نفره [واگذاری زمین] را داد. در مورد اختلاف نظر با شورای نگهبان در بعضی مواد آیین نامه، گفت که رهبری، موضوع را به مجمع تشخیص مصلحت ارجاع داده‌اند؛ خواست که زودتر در دستور قرار دهیم. به او گفتم که در مجلس تلاش کنند که آقای دکتر فاضل رأی اعتماد بیاورد.

آقای [غلامعباس] زائری، نماینده بندرعباس آمد. از تعویض امام جمعه بندرعباس اظهار خوشحالی کرد و خواستار تعویض استاندار [هرمزگان] شد؛ از خوشحالی و امید مردم بندرعباس از سیاست‌های اقتصادی و برنامه جزیره قشم گفت.

آقای [محمد] رشیدیان، نماینده آبادان آمد. مطابق معمول، مقداری از بنیاد امور مهاجرین و بازسازی انتقاد کرد و پیشنهادهایی ارائه داد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. تصمیم گرفتیم که کارخانه ریخته‌گری سنگین در اِسفراین ساخته شود. تا ساعت هشت شب کار کردم و به خانه آمدم.^۲

۱ - آقای هاشمی، با اشاره به اینکه خوشبختانه در کلیه ارگان‌ها و ادارات، یک تحرك عمومی به چشم می‌خورد که می‌تواند در کل جامعه اثرات مثبتی داشته باشد، بر رفع مشکلات مردم در ارتباط با ثبت اسناد و اصلاح آنها که معلول مشکلات گذشته می‌باشد، تأکید کرد و افزود: «یکی از وظایف مهم و لازم سازمان ثبت اسناد و املاک، این است که مشکلات معوقه مردم در رابطه با مسایل ثبتی را حل کنند. چون عدم رسیدگی به امور ثبتی مردم، باعث روی‌آوری گروهی به موارد خلاف و نوشتجات غیرقابل اعتبار می‌شود که می‌تواند عواقب منفی برای جامعه داشته باشد و در نهایت موجب ایجاد ناامنی در جامعه شود و هیچ چیز در جامعه، بدتر از ناامنی و اینکه مردم نسبت به آینده‌داری و املاک‌شان نگرانی داشته باشند، نیست.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در این روز، آقای هاشمی در پیامی آغاز سال نو مسیحی را به همه مسیحیان جهان، به‌ویژه هموطنان مسیحی تبریک و تهنیت گفت. در این پیام ضرورت گردآمدن تمامی خدایپرستان پاک اندیش، بر محور مشترکات خود برای بنا کردن جهانی آباد و باشکوه، در سایه اخلاق و معنویت، مورد تأکید قرار گرفته است. متن کامل این پیام، در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.



سه‌شنبه ۱۱ دی ۱۳۶۹ | ۱۴ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ | ۱ ژانویه ۱۹۹۱

آقای [محمد حسین] مشایخی، مسئول سازمان تعزیرات حکومتی آمد. دربارهٔ آینده بازرسی‌ها و افراد تحت مسئولیت خود نظر خواهی کرد. اخیراً تصویب شد که سازمان تعزیرات، به دستگاه قضایی برگردد؛ گفتم در بازرسی‌های دیگر خدمت کنند. خواست که دایره نظارت بر معاملات خارجی تأسیس کنیم.

[آقای سید منصور رضوی]، رییس سازمان امور اداری و استخدامی آمد. دربارهٔ نظام هماهنگ پرداخت‌ها، گزینش و مسایل اخلاقی در مجلس صحبت شد. آقای [عباسعلی] اوکیلی، مسئول ستاد [رسیدگی به امور] آزادگان آمد. گزارش کار داد و برای ادامه کار، تأیید بیشتر و دستور هماهنگی سایر ارگان‌ها را خواست.

آقای صادق خرازی آمد. گزارش اقدامات فرهنگی در آمریکا را داد. در مورد تأسیس کانال تلویزیونی برای بخش فیلم و مطالب دیگر برای ایرانیان خارج از کشور، جذب نیروهای متخصص ایرانی و پیشنهاد تأسیس دانشگاه برای مسلمانان سیاه پوست در آمریکا مطالبی گفت. دکتر [سید محمد حسین] عادل، [رییس بانک مرکزی] آمد. توضیحاتی دربارهٔ امور اقتصادی و نظام ارزشیابی و توزیع ارزی را داد و از فزونی مصرف ارز بر درآمدها، اظهار نگرانی نمود.

عصر آقای [ابوطالب] شالچیان، مشاور اقتصادی رییس‌جمهور آمد. دربارهٔ سیاست‌های اقتصادی و واگذاری سهام کارخانجات دولتی، نظرانی ارائه نمود. آقای [اکبر] ترکان، [وزیر دفاع] و معاون تحقیقاتی‌اش آمدند. توضیحاتی دربارهٔ تشکیلات تحقیقاتی و پیشرفت‌ها در ساخت موشک و سوخت جامد مرکب و سایر امور نظامی دادند.

آقای دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد و برای سفر به پاکستان مشورت کرد؛ به منظور تشکیل اجلاسیه اکو [= سازمان همکاری اقتصادی] می‌رود. شب، مجمع تشخیص مصلحت نظام جلسه داشت. مسأله «حق پیشه و کسب و سرفق‌لی» که اخیراً از سوی شورای نگهبان مورد ایراد قرار گرفته و باعث مشکلاتی در امر قضاوت شده‌است، مطرح بود؛ ناتمام ماند. شب در دفترم ماندم. دوش گرفتم و دیروقت خوابیدم.

چهارشنبه ۱۲ دی ۱۳۶۹ | ۱۵ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۲ ژانویه ۱۹۹۱

پس از نماز صبح، تا ساعت نُه، کارهای عقب مانده دیروز را انجام دادم. آقای [محسن] رفیق دوست، [رییس بنیاد مستضعفان و جانبازان] و معاونانش آمدند. گزارش کار بنیاد را دادند و برای نیازهای ارزی استمداد نمودند. آقای [احمد] سالک، [سرپرست کمیته بررسی مسایل عراق] آمد. درباره کمیته امور عراق مذاکره شد؛ با وزارت امور خارجه نمی سازند و می خواهد زیر نظر رییس جمهور باشد.

دکتر [گودرز] افتخار جهرمی آمد. گزارش کار دادگاه لاهه را داد و درباره پرونده ها نظر خواست؛ گفتم سریعاً نظر کارشناسی درباره مطالبات از فرانسه را بدهند که در آستانه توافق هستیم. آقای شیخ سعید شعبان، [رهبر حرکت توحید اسلامی لبنان] آمد. راجع به تقویت نهضت های اسلامی گفت و از موفقیت آمریکا در منطقه اظهار نگرانی کرد. درباره موضوع مُتعه [= ازدواج موقت] در شیعه و اسلام صحبت شد. علمای سنی مثل ایشان، از طرح این مسأله شیعی در خطبه های جمعه ناراحت اند. پرسیدم شما چه راهی برای حل مشکل جنسی جوانان در جهان اسلام دارید؟ جواب درستی نداشت.

آقای [علی] یوسف پور، [نماینده اردل و فارسان] آمد. او با اینکه مخالف رادیکال ها است، اما درخواست استیضاح دکتر [ایرج] فاضل را امضا کرده است؛ انتقاداتی به دکتر فاضل داشت که مهمترین آن، بی اعتنایی او به خواسته های نمایندگان مجلس است. عصر در دفترم ماندم و به جلسه هیأت دولت نرفتم و تا ساعت هفت و نیم کارها را تمام کردم و به خانه آمدم.

پنجشنبه ۱۳ دی ۱۳۶۹ | ۱۶ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۳ ژانویه ۱۹۹۱

نزدیک ساعت نُه صبح، به دفترم رسیدم. گزارش ها را دیدم؛ به نظر می رسد بحران خلیج فارس رو به وسعت است و طبل جنگ به گوش می رسد. [آقای عبدالحسین و حاجی]، وزیر بازرگانی با معاونانش آمدند. گزارش تنظیم برنامه چاپ و توزیع کوپن ها را دادند. با نظم جدید، جلوی بسیاری از تقلب ها را گرفته اند.



تاکنون که فقط کوپن شهرها داده شده است، حدود ۵۰۰ هزار نفر، کوپن کمتر داده‌اند و پیش‌بینی می‌شود، با اضافه شدن روستاها، به یک میلیون نفر برسد. با حذف شناسنامه‌های تکراری و مرده‌ها و جلوگیری از تقلب مأموران توزیع، این نتیجه به دست آمده است. او حدس می‌زند، حدود هفت درصد صرفه جویی شود.

چند خانواده شهید آمدند؛ درخواست‌هایی داشتند که دادم. حدود ۱۰۰ نفر از نمایندگان طلاب سراسر کشور آمدند. آقای [محمد رضا] فاکر از سوی آنها صحبت کرد و سیاست‌های دولت را تأیید نمود. من در صحبت مفصلی، آنها را به واقع بینی در فهم و تبلیغ اسلام ترغیب کردم.^۱

آقای [علی] افلاحيان، [وزیر اطلاعات] آمد. راجع به نصب معاونان و سیاست‌ها مذاکره شد. دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس‌جمهور] برای امور جاری و مسایل مهم ستادی آمد. بعد از نماز مغرب و عشاء به خانه آمدم. محسن آمد و راجع به حمل و نقل و تبلیغات، نکات مفیدی مطرح کرد.

جمعه ۱۴ دی ۱۳۶۹ | ۱۷ جمادی الثانی ۱۴۱۱
۴ ژانویه ۱۹۹۱
در خانه بودم. کار زیادی نداشتم. وقت به استراحت گذشت. ظهر، بچه‌ها غیر از فاطمی،

۱ - آقای هاشمی در دیدار مجمع نمایندگان طلاب و فضلاء حوزه‌های علمیه قم گفت: «در نهضت اخیر اسلامی که به پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل حکومت منجر شد، برای نخستین بار روحانیت شیعه، به شرایط جدیدی رسید که در گذشته در روحانیت و حوزه‌های علمیه بی‌سابقه بود و اسلام از حاشیه زندگی جامعه به متن جامعه آمد و مدیریت جامعه به اسلام سپرده شد و روحانیت با قبول مسئولیت، می‌بایستی پاسخ‌هایی قانع‌کننده برای مردم داشته باشد و نیازهای اساسی آنها را تأمین کند. رسول‌گرامی اسلام (ص) و حضرت علی (ع)، پس از احراز مسئولیت، اداره جامعه مسئولیت خود را بر عهده دیگران نگذاشتند و خود مسئولیت قبول کردند و قرآن و احکام اسلامی اجازه نمی‌دهند که مسئولیت اساسی را بر عهده دیگران بگذاریم و فقط امر به معروف و نهی از منکر کنیم و یا منتقد باشیم. روحانیت باید در چارچوب اسلام عمل کند و از تأثیر شعارهای غیر اسلامی و مسایلی که خط انحرافی به جامعه می‌دهند، مصون باشد و آزاداندیشی را در حوزه‌ها رعایت کند و به متفکرین این فرصت را بدهد که با اجتهاد، مسایل تازه‌ای را درک کنند. ما باید با طرح‌های خود، به دنیا ثابت کنیم که اسلام، مکتبی پویا و قابل استفاده برای همه مردم است و برای نیازهای واقعی مردم، پاسخ‌هایی قانع‌کننده داشته باشیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



جمع بودند. دست فائزه، هنگام ورزش آسیب دیده است. بحث بر سر این بود که استخوان شکسته و یا فقط مو برداشته؛ به هر حال آسیب دیده و گچ گرفته‌اند.

عصر آقای طباطبایی، مسئول صنایع طرح نیشکر خوزستان آمد و گزارش از برنامه خود داد. آقای صفریان از سرچشمه آمد و از وضع مس و فروش و خریده‌ها و همچنین مشکل آب صنعت که با حفر چاه‌های غیر مجاز، در خاتون آباد پیش آمده است، گزارشی داد؛ راه‌های احتمالی حل مشکل مطرح شد.

در حالی که مشغول نوشتن این صفحه بودم و به [بخش فارسی] رادیو صدای آمریکا گوش می‌دادم، گفت هم اکنون خبر رسید که عراق، مذاکره با آمریکا در ژنو را، برای روز چهارشنبه پذیرفته است.

۵ ژانویه ۱۹۹۱

شنبه ۱۵ دی ۱۳۶۹ | ۱۸ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱

ساعت ۹ صبح به دانشگاه تهران رفتیم. کنگره دوم بازسازی را با سخنرانی افتتاح کردم.^۱ به دفترم رفتم و تا ساعت یازده، کارها را انجام دادم. آقای [سید یحیی] جعفری، امام جمعه

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «تاکنون در امر بازسازی مناطق جنگ‌زده کشورمان، از سوی هیچ کشور، سازمان و نهاد بین‌المللی، کمکی به ما نشده است و مردم قهرمان و جان برکف ما، همچون دوران دفاع مقدس با استفاده از امکانات داخلی امر بازسازی و ترمیم خرابی‌ها را که از زمان جنگ آغاز شده، ادامه می‌دهند. این کنفرانس در ابعاد علمی، تحقیقاتی و همچنین اقتصادی، می‌تواند به تاریخ نیز غنایی ببخشد و تجربه موفق و صحیح بازسازی مناطق جنگی را در تاریخ برای استفاده آیندگان ثبت کند. چون جنگ ایران و عراق، اولین و آخرین جنگ بشریت نبوده است و ترمیم ویرانی‌های جنگ نیز به نظر می‌رسد تا آینده‌های خیلی دور، به عنوان یک ضرورت اساسی مطرح باشد. اینگونه که ما در حال ترمیم و بازسازی ویرانی‌های جنگ هستیم، هیچ‌یک از کشورهای جنگ‌زده دنیا درگیر نبوده‌اند، برای نمونه، در بازسازی ژاپن پس از جنگ جهانی دوم، کمک‌های بسیاری از کشورهای سراسر جهان انجام شد، همچنین شوراهایی چون آلمان، ایتالیا و انگلستان در اروپا و کشوری چون ویتنام در جهان سوم، با کمک‌های وسیع بین‌المللی و کمک دیگر کشورهای همفکر، بازسازی مناطق جنگی خود را انجام داده‌اند، در حالی که جمهوری اسلامی، نه تنها از این کمک‌ها محروم است، بلکه موانع بسیاری نیز در سر راه دارد. مجموع خرابی‌های مستقیم و غیرمستقیم دوران جنگ تحمیلی، رقمی در حدود هزار میلیارد دلار است که ترمیم و جبران این خرابی‌ها، همت جانانه ملت ما را همچون دوران جنگ می‌طلبد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



کرمان آمد. برای تأمین امنیت استان و اصلاح مقررات عوارض اخیر، استمداد کرد و از اختلاف روحانیون کرمان اظهار ناراحتی نمود.

آقایان [محمد] غرضی، [وزیر پست و تلگراف و تلفن] و [مسعود روغنی] [زنجان]، رئیس سازمان برنامه و بودجه [آمدند]. اختلاف خود را در مورد اعتبارات ارزی - ریالی پست و مخابرات مطرح کردند؛ رفع اختلاف نمودم. عصر دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر به پاکستان را داد؛ مطابق معمول راضی است و سفر را موفق می‌داند.

شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. بحث دربارهٔ اوضاع منطقه و سفر «عزت ابراهیم» به ایران بود. سرشب، آقای [عبدالله] نوری وزیر کشور آمد؛ پیشنهادی در مورد مطبوعات داشت. به خانه آمدم. بچه‌ها به مهمانی رفته بودند. تنهایی شام خوردم.

یکشنبه ۱۶ دی ۱۳۶۹ | ۱۹ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۶ ژانویه ۱۹۹۱

ساعت هفت و نیم به دفتر رسیدم. تا ساعت نُه صبح، کارهای مانده انجام شد. آقای [علی] [ارازینی، رئیس دادگاه ویژه روحانیت آمد. گفت، دیروز به آقای [سید علی اکبر] محتشمی، [مدیر مسئول ماهنامه بیان] در ارتباط با نوشته‌های اخیر مجله بیان تذکر داده است^۱. دربارهٔ محاکمهٔ تعدادی از نمایندگان مجلس که از یکدیگر شکایت کرده‌اند، مشورت کرد و برای تجهیزات دادگاه کمک گرفت.

آقای [محمد حسن] [اختری، سفیرمان در سوریه آمد و گزارش وضع لبنان را داد. آقای هاشمی نیک، سفیر جدید ایران در فیلیپین برای خداحافظی آمد. آقای دکتر [محمد علی] [نجفی، وزیر آموزش و پرورش برای امور جاری آمد و برای کمبودها و تسریع

۱ - ماهنامه «بیان» به مدیریت آقای محتشمی‌پور و روزنامه «سلام» به مدیریت آقای موسوی خوئینی‌ها، در دوره ریاست جمهوری آقای هاشمی، از جمله مطبوعات مخالف دولت بودند که با آزادی تمام، اقدامات دولت سازندگی را زیر تیغ انتقاد و تخطئه قرار می‌دادند. هیچگاه شکایت یا مانعی در مقابل فعالیت این رسانه‌ها از سوی دولت در آن دوره انجام نشد و حتی بسیاری از همین نویسندگان چپ، در مرکز تحقیقات استراتژیک ریاست جمهوری شاغل بودند و حقوق دریافت می‌کردند.

در تصویب تغییر نظام آموزشی استمداد کرد. جمعی از خانواده‌های شهدا و معلمان زن به مناسبت روز زن آمدند. برایشان مفصل صحبت کردم.^۱ آقای [بیژن نامدار] زنگنه، [وزیر نیرو] آمد و گزارش علت خاموشی‌ها را داد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم؛ مصوبات زیادی داشتیم. [آقای گزاینسکی]، وزیر امور خارجه مجارستان آمد.^۲ درباره توسعه روابط صحبت شد و نامه

۱ - آقای هاشمی گفت: «زنان مسلمان ایرانی با وجود مشعل و راهنمایی چون حضرت زهرا(س)، نقش خود را در دوران انقلاب اسلامی بازیافته‌اند و هم‌اکنون در کنار برادران خود، در کلیه صحنه‌های علمی، فرهنگی، تحقیقاتی، ادبی و هنری حضور فعال دارند. خداوند در طول تاریخ، همواره نمونه‌هایی برجسته از انسان‌های شریف و خودساخته را مانند حضرت مریم، حضرت فاطمه، حضرت آسیه، حضرت خدیجه و حضرت زینب، مقدس معرفی می‌کند تا رهروان راه الهی بتوانند راهنما و مشعلی داشته باشند. وجود حضرت زهرا (س)، در تاریخ بشریت یک هدیه آفرینش به‌شمار می‌رود و زنان مسلمان ایرانی، زندگی آن حضرت را نمونه و سرمشق خود قرار داده‌اند.» ایشان، ضمن قدردانی از حضور زنان در صحنه‌های گوناگون کشور، تأکید کرد: «در جریان پیروزی انقلاب و در صفوف راهپیمایی‌ها، هیچگاه شمار زنان کمتر از آقایان نبوده است و نقش زنان در پاسداری از ارزش‌های انقلاب و به‌ویژه در دفاع مقدس به‌همین شکل ادامه یافت. زنان انقلابی ما، در مواجهه با مصائب، با صبر و استقامت و پایداری خود در مقابل شهدا، اسرا، مفقودالانرها و جانبازهای انقلاب اسلامی، کانون انقلاب را با طراوت نگاه داشتند و صحنه‌هایی که به‌هنگام بدرقه افراد اعزامی به جبهه‌های جنگ تحمیلی و یا اظهارات زنان مسلمان در سوگ شهدای خود یا اهدای گوشواره و دستبند خود به دفاع مقدس و با حضور در خدمات پشتیبانی رزمندگان، از صحنه‌های جاودان تاریخی به‌شمار می‌رود و هر انسانی را متأثر می‌سازد. امروز راه برای شما هموار است و ما مشکلی برای حضور شما نمی‌بینیم، اگرچه عدم مراعات حجاب و شئون اسلامی از سوی معدودی از زنان، مانعی در ترقی خانم‌هاست و شما باید با برخورد دوستانه خود، آنها را قانع کنید که با این رویه ناپسند، مانع تکامل و ترقی خانم‌ها نشوند. وظیفه زنان تنها به خانه‌داری و فرزندداری و شوهرداری منحصر نمی‌شود و زن ایرانی با استعداد درخشان خود، باید علاوه بر حضور مؤثر و موفق در محیط خانه، به کارهای اجتماعی به‌ویژه بخش‌های تعلیم و تربیت، دانشگاه، بهداشت، بخش‌های اداری و امور ادبی و هنری نیز بپردازد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در این ملاقات، وزیر امور خارجه مجارستان، با ارائه گزارش مبسوطی از آخرین تحولات این کشور، گفت: «ملت مجارستان با علاقه بسیار، تحولات و پیشرفت‌های جمهوری اسلامی ایران را در همه زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ارج می‌گذارد. کشور مجارستان نیز تلاش بسیاری برای حفظ هویت، فرهنگ و استقلال ملی خود نموده است و همان‌گونه که ملت بزرگ ایران، با تلاش‌ها و قهرمانی‌های بسیار، توانست خود را از نفوذ بیگانگان رها سازد، ملت مجارستان هم ده سال پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با تکیه بر ارزش‌های انسانی و معنوی، حاکمیت خود را به دست آورده است و مردم بنا دارند که با استفاده از روحانیت و لطافت مذهب، حالت خشونت و



دعوت رییس جمهورشان را آورده بود. رییس جامعه اسلامی مجارستان هم همراهشان بود؛ دویت خانوار مسلمان دارند. او به خاطر نجات از مارکسیسم، اظهار خوشحالی می کرد.

دوشنبه ۱۷ دی ۱۳۶۹ | ۲۰ جمادی الثانی ۱۴۱۱ ۷ ژانویه ۱۹۹۱

[آقایان محمدحسین انزایی، هاشم هاشم زاده هریسی، سیدحسین موسوی تبریزی، حمید چیت چیان، محمدعلی سبحان‌اللهی و سید مهدی حسینی]، نمایندگان تبریز آمدند. برای نیازهای آب تبریز [= طرح انتقال آب از زرینه‌رود] و تربیت معلم استمداد کردند. [آقای احمدعلی نظری پور]، نماینده داراب آمد و برای نیازهای حوزه انتخابیه‌اش کمک گرفت. آقای [سیدحسین] موسویان، سفیرمان در آلمان آمد. گزارش کار داد و نتیجه مذاکره با آلمانی‌ها در خصوص نیروگاه بوشهر، زیردریایی‌ها، کارخانه‌های سم سازی و اعتبارات خارجی را گفت. دکتر [سیدمحمدرضا] هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور شورای عالی انقلاب فرهنگی و کارهای دانشگاه‌ها آمد.

عصر به نمایشگاه تشخیص [و منزلت] زن رفتیم. بازدید کوتاه و سریعی انجام شد و در جلسه افتتاحیه صحبت کردم^۱. به دفتر برگشتم. شورای اقتصاد جلسه داشت. در مورد پتروشیمی خراسان بحث کردیم؛ قرار شد در بجنورد انجام شود. نمایندگان نیشابور و

کلمادی‌گری ناشی از تعلیمات و روش‌های مارکسیستی را پاک کنند و جامعه را به تعادل برسانند. سپس آقای هاشمی، تحولات آن کشور را امیدوارکننده خواند و افزود: «ما واقعاً از تحولات کشور شما خوشحالم و از اینکه کشور شما و بسیاری از همسایگانتان، از مارکسیسم نجات پیدا کرده اند، خرسندیم. ما امیدواریم، کشور مجارستان بتواند مستقل، آزاد و به‌دور از سلطه کشورهای بزرگ دنیا، دوران سازندگی خود را آغاز کند.» در این دیدار، آقای شیخ عبدالرحمن، رییس انجمن مسلمانان مجارستان، یک جلد کتاب نهج البلاغه را که شخصاً ترجمه کرده بود، تقدیم آقای هاشمی نمود که ایشان نیز تشکر کرد.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «به اعتقاد من، زنان در طول تاریخ مظلوم واقع شده اند و امروز نیز تداوم مظلومیت زنان را در زندگی آنان می بینیم. اگرچه وجدان عمومی جامعه به این مظلومیت راضی نیست، ولی طبیعت مادی‌گرای حاکم بر جهان، این وضعیت را به وجود آورده است. امیدوارم زن ایرانی با حرکت سالم و به دور از غوغا و دور از ایده و عقاید باندی و سیاسی جامعه، به تدریج نقش خود را باز یابد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



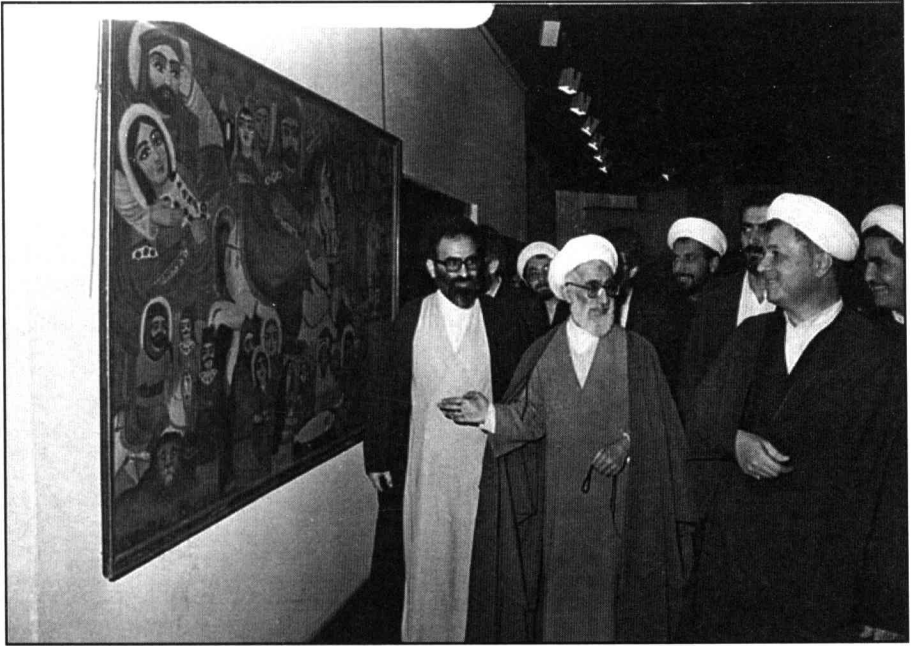
در کنار والده و همسر

سبزوار آمدند و هر یک خواستار بودند که پتروشیمی در حوزه آنها باشد. شب به خانه آمدم. حاجیه بی بی و طاهره خواهرم، از نوق آمده‌اند. آنها می خواهند برای زیارت به سوریه بروند. به خاطر «روز مادر»، عفت، یک چادر مشکی به والده هدیه کرد. تا ساعت یازده شب احوالپرسی کردیم. حالشان بد نیست، ولی خیلی پیر شده‌اند.

سه شنبه ۱۸ دی ۱۳۶۹ | ۲۱ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ ۸ ژانویه ۱۹۹۱

صبح زود به دفترم رفتم. قبل از ساعت نه صبح، دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور]، برای مشورت در مورد مذاکره با عزت ابراهیم، [معاون صدام حسین و] نایب رییس شورای انقلاب عراق آمد؛ قرار است امروز به تهران بیاید. معمولاً قبل از ساعت نه صبح، ملاقاتی نمی‌پذیرم.

مدیران هسته‌های گزینش ادارات آمدند. آقای [قربانعلی] درّی [نجف آبادی، رییس



بازدید از نمایشگاه تشخص و منزلت زن
آیت الله جنتی رئیس سازمان تبلیغات اسلامی توضیح می دهد





ملاقات با مسئولین هیات های مرکزی گزینش کشور

هیأت عالی گزینش] گزارش داد. برایشان صحبت کردم و تأییدشان نمودم^۱. قرار بود جلسه شورای عالی حفاظت از محیط زیست داشته باشیم که به نصاب نرسید. دکتر [هادی] منافی، [رییس سازمان حفاظت محیط زیست]، از وقت استفاده کرد و مطالبی را

۱ - آقای هاشمی در نهمین سالروز صدور فرمان حضرت امام(ره) در خصوص امر گزینش، در دیدار با اعضای هیأت عالی گزینش گفت: «رعایت قاطعیت از شروط اساسی کار هسته‌های گزینش است و اعمال دلسوزی و سلیقه در اینگونه موارد که مصالح عامه را در بر می‌گیرد، کار درستی نیست. مسئولیت گزینش افراد، شبیه کار قضاوت است. اعمال دلسوزی در این امور حساس، برای مردم و نظام مشکل آفرین است و ملاحظه کردن به نفع هیچ کس نیست، پس مسئولین گزینش، نباید این مسئولیت مهم را ضایع کنند. کارگزارانی که در یک نظام، ولایت را اعمال می‌کنند باید ویژگی‌هایی داشته باشند، چرا که اعمال نظر در کار مردم، به آنها محول شده است. پس انتخاب کارگزاران صالح، بدون تردید نیاز به گزینش دارد و این تشکیلات را ما به خاطر شرایط انقلاب ایجاد نکرده‌ایم، بلکه همچون سایر نظام‌های دنیا، برای انتخاب افراد بهتر به وجود آمده است. ارزیابی عملکرد افراد در طول فعالیت آنان در دستگاه‌های دولتی نیز باید به شکل نیمه متمرکز ادامه یابد و ما باید مراحل تکامل، رشد، کسب تجربه و صلاحیت کارگزاران را همواره مورد ارزیابی قرار دهیم که این موضوع نیز با استفاده از تجارب هسته‌ای گزینش انجام پذیر است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



مطرخ نمود.

وزیر انرژی اتمی چین آمد. از توافق‌های به عمل آمده با ایران، در مورد انتقال تکنولوژی ساخت سوخت موشک، ابراز خوشحالی کرد و خواست که ملاقات و سفرش محرمانه بماند.

[آقای دبی]، قائم مقام وزیر امور خارجه هند آمد و نامه نخست‌وزیر هند را آورد. از مشکلاتی که در اثر گران شدن نفت و بحران خلیج فارس دامگیرشان شده گفت و خواست که نفت نسیه به هند بدهیم؛ قول حفظ امنیت مسلمانان را داد^۱.

عصر آقای [علاءالدین] بروجردی، [معاون آسیا و اقیانوسیه وزارت امور خارجه] آمد. گزارش وضع روابط با کشورهای آسیایی را داد و برای مجاهدین افغان، کمک بیشتر خواست. همچنین اجازه خواست که با دولت افغان برای اصلاح قرارداد استفاده از آب هیرمند، در جهت منافع ایران، وارد مذاکره شوند؛ قبول کردم.

آقای [سیدمحمدباقر] حکیم، [رئیس مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق] و برادرش، [سید عبدالعزیز حکیم] و [شیخ علی] مولا، [دبیر اجرایی مجلس اعلای] آمدند. مقداری از مشکلات عراقی‌ها را مطابق معمول گفت. درباره شرکت در کنفرانس معارضین عراقی در لندن مشورت کرد و راجع به مسایل عراق و آینده منطقه صحبت شد.

شب شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. طرح تغییر نظام آموزشی متوسطه تصویب شد و درباره مسأله تغییر احتمالی حروف در آذربایجان شوروی مذاکره شد. شب به خانه آمدم. والده و خواهرم طاهره خوابیده بودند و بچه‌ها بیرون بودند.

۱- آقای هاشمی در ملاقات با قائم مقام وزیر امور خارجه هند، خشونت‌های این کشور را مغایر با منافع آن در ارتباط با کشورهای اسلامی خواند و ابراز امیدواری کرد: «فته‌هایی که اخیراً در هند بر پا شده، خاموش و به شکل عادلانه‌ای حل شود تا موانعی که ممکن است در راه همکاری کشورهای اسلامی با هند بوجود آید، برطرف شود. در صورتی که مسلمان‌ها در هند، احساس امنیت بیشتری داشته باشند، همکاری دنیای اسلام با هند، بیش از گذشته خواهد بود و این مسأله برای همه مفید است.» در این ملاقات، آقای دبی نیز در زمینه درگیری‌های قومی و مذهبی در هند که موجب کشتار عده‌ای از مسلمانان این کشور شده بود، گفت: «دولت هند، به خوبی نگرانی ملت و دولت جمهوری اسلامی ایران را در قبال این درگیری‌ها درک می‌کند و اعتقاد داریم، این نگرانی کاملاً بجاست و ما را مجبور می‌کند تا بر تلاش‌های خود برای حل این معضل ملی هند بیافزاییم. اگر هند نتواند این برخوردهای جوامع مختلف را متوقف کند، وحدت ملی خود را در خطر جدی می‌بیند.»

چهارشنبه ۱۹ دی ۱۳۶۹ | ۲۲ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۹ ژانویه ۱۹۹۱

صبحانه را با والده و همشیره طاهره و عفت خوردم و احوالپرسی نمودیم. به دفترم رفتم. در گزارش‌ها، التهابی در محافل ناظران جهانی دیده می‌شود؛ به خصوص نتایج ملاقات امروز وزیران امور خارجه آمریکا و عراق در ژنو؛ خود من هم با علاقه دنبال می‌کنم.

چهار ملاقات با [آقایان پال استوارت دینگلداین، جان گراهام ولدون، ایوشان واسیلیو و فوربر تو آگستواکه]، سفیران جدید کشورهای کانادا، استرالیا، رومانی و آرژانتین داشتم که برای تقدیم استوارنامه آمده بودند. مطابق معمول ملاقات‌ها کوتاه بود. برخورد گرم و صمیمانه کردم و به تناسب با هر یک، مقداری مذاکره انجام دادم. به نظر می‌رسد خیلی بیشتر از گذشته به انقلاب ما احترام می‌گذارند؛ مجموعاً ۸۰ دقیقه طول کشید.

شورای عالی اداری جلسه داشت. بحث بر سر تورم کارکنان دولت و وظایف دولت بود که براساس برنامه، تصمیم گرفتیم بار دولت را سبک کنیم. تصویب شد که از ارگان‌های دولتی بخواهیم، ظرف سه ماه، بخش‌های قابل واگذاری از مسئولیت‌های خود به مردم را معرفی کنند و ستادی در سازمان امور اداری و استخدامی، موضوع را دنبال و هدایت نماید.

عصر دکتر [ایرج] فاضل، [وزیر بهداشت] آمد و درباره‌ی مطالبی که می‌خواهد در جریان استیضاح در مجلس بگوید، توضیح داد و مشورت کرد؛ تذکراتی دادم. دکتر [حسن] حبیبی، ظهر آمد و نتیجه مذاکره با عزت ابراهیم، [معاون رئیس جمهور عراق] را گفت. صریحاً گفته است که از کویت بیرون نخواهند رفت و در ژنو امتیازی نمی‌دهند و آماده دفاع در مقابل حمله آمریکا هستند و از ما هم کمک غذایی و دارویی می‌خواهند.

در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. اظهارات هیأت عراقی و همچنین نحوه‌ی اجرای تراز فیزیکی در مصالح و ماشین‌آلات مورد مذاکره قرار گرفت. شب برای انجام کارهای عقب مانده، در دفترم ماندم.

از تلویزیون سی‌ان‌ان، فیلم مذاکرات وزیران امور خارجه آمریکا و عراق در ژنو را گرفتم؛ هر دو بعد از ختم مذاکرات، مضطرب و هیجانی به نظر می‌رسند که قابل حدس بود. اگر این حدس درست باشد، انتظار آنها این بوده که عراقی‌ها در مذاکرات،



جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

بسمتعالی

تاریخ: ۱۳۶۹، ۲۰، ۲۰

شماره: ۹۶۵

حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری

به پیوستنامه شماره ۶۲۲/۲۶۷۶ مورخ ۱۳۶۹/۹/۶ وزارت امور خارجه منضم به گزارش تهیه شده در خصوص سابقه اهداف و اصول موافقت نامه عمومی تعرفهها و تجارت "گات" و همچنین شرایط عضویت در آن و روابط ایران در قبل و پس از انقلاب اسلامی با آن سازمان و با لایحه مزایا و مشکلاتی که عضویت احتمالی ما در سازمان مذکور در بر خواهد داشت ارسال میگردد.

باتوجه به اینکه مذاکرات مربوط به موافقتنامههای بین المللی "گات" برای آینده روابط تجاری بین کشورهای جهان (از جمله کشور ما) از اهمیت فوق العاده برخوردار است و نماینده دولت ایران قبل از انقلاب بعنوان ناظر در جلسات شرکت می کرده است .
توصیه می شود: جمهوری اسلامی ایران فعالیت خود را به عنوان عضو ناظر در جلسات "گات" از سرگیرد. / ی

میرحسین موسوی

حسین موسوی
وزیر امور خارجه

عقب‌نشینی کنند که نکرده‌اند. ساعت دوازده شب خوابیدم.

پنج‌شنبه ۲۰ دی ۱۳۶۹ | ۲۳ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۱۰ ژانویه ۱۹۹۱

وقت اذان صبح بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. به اخبار رادیو بی‌بی‌سی و صدای آمریکا گوش دادم؛ شکست مذاکرات ژنو، خطر جنگ [در منطقه خلیج فارس] را بالا برده است. قیمت سهام در بورس‌ها پایین آمده و قیمت نفت و طلا بالا رفته است. تا ساعت ۴ صبح، کارهای عقب مانده انجام شد.

قبل از ملاقات با هیأت عراقی، [آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری، دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رئیس‌جمهور] و [علی محمد] بشارتی، [قائم مقام وزیر امور خارجه] آمدند و گزارش مذاکرات را دادند. عراقی‌ها خواسته‌اند هواپیماهای مسافربری‌شان را برای مصونیت از حمله آمریکا، در فرودگاه‌های ما بگذارند و از امکانات پشتیبانی ما استفاده کنند. از [آقای عبدالحسین و حاجی]، وزیر بازرگانی، خواسته‌اند که برایشان کالا بخرد و یا کالاهايشان را از طریق ایران بیاورد؛ به بررسی موکول کرده‌اند.

هیأت عراقی به ریاست آقای عزت ابراهیم آمدند. در جلسه رسمی، مذاکرات کوتاه و تشریفاتی بود^۱. تقاضای مذاکره خصوصی‌شان را با حضور دکتر [حسن] حبیبی، مترجم و رئیس دفترم پذیرفتم. او از موضع ضعف و خضوع برخورد می‌کرد و هیأت، تلاش داشت ثابت کند که در امر همکاری و صلح با ما، خلوص نیت دارند.

۱ - معاون رئیس‌جمهور عراق در این ملاقات، آمادگی و علاقه کشور خود را به اجرای مفاد قطعنامه ۵۹۸ و توسعه روابط با ایران ابراز داشت. در این دیدار که در جو تفاهم‌آمیز انجام شد، آقای هاشمی، نگرانی جمهوری اسلامی ایران را از اوضاع و شرایط جدیدی که پس از اشغال کویت در منطقه پدید آمده است، ابراز داشت و گفت: «برای آنکه دو کشور ایران و عراق، بتوانند در زمینه‌های مختلف همکاری کنند، باید در جهت برطرف کردن مرارت‌هایی که مردم ما در دوران ده ساله گذشته متحمل شده‌اند، تلاش‌های زیادی به عمل آید، تا به این ترتیب اثرات نامطلوب وقایع گذشته، به تدریج زودود شود و یک حالت طبیعی نیز بین دو کشور پدیدار گردد. عبور از این مرحله دشوار، برای همکاری‌های سالم میان دو کشور، ضرورت دارد.»



ملاقات با معاون صدام حسین رئیس جمهور عراق

عزت ابراهیم، جواب سئوالات من را صریح داد. گفت بنا ندارند از کویت بیرون بروند؛ کویت را جزو خاک خود می دانند. حتی پس از حل مسأله فلسطین - در فرض قبول آمریکا - فقط حاضرند که درباره کویت به مذاکره بنشینند و قبل از آن، حاضر به مذاکره نیستند. احتمال جنگ را جدی گرفته اند و آماده دفاع هستند و خیال می کنند شکست نمی خورند؛ قول داد مسأله اسرا را حل کنند. او تقاضای صریحی نکرد، جز اعتماد و حرکت سریع در جهت صلح و همکاری. او بیان خواسته ها را به عهده همراهانش گذاشته بود.

هیأت امنای دانشگاه شاهد جلسه داشت. بودجه سال ۷۰ را تصویب کردیم. گزارش

۱ - عزت ابراهیم الدوری، معاون صدام حسین، بعد از اشغال عراق توسط آمریکا متواری شد و پس از اعدام صدام، از سوی طرفداران حزب بعث، به رهبری این حزب و جانشینی صدام انتخاب شد. تاکنون نیروهای ائتلاف و حکومت جدید عراق، موفق به دستگیری عزت ابراهیم نشده اند. او در واکنش به اعدام صدام به جرم جنایت علیه بشریت، آمریکا، بریتانیا، اسرائیل و ایران را عامل اعدام صدام معرفی کرد و خواهان انتقام خون صدام حسین، رئیس جمهور معدوم عراق از این کشورها شد.

کار دادند. تصویب آیین نامه‌ها را به عهده کمیسیونی از هیأت امنای گذاشتیم و رشته‌های جدید را تصویب کردیم.

تا ساعت پنج بعد از ظهر کار کردم و به خانه آمدم. آقای [مصطفی حایری] فونمی آمد. اطلاع داد که سعودی‌ها برای حل مشکلات فیما بین و موافقت با دادن خواست‌های ما، اظهار آمادگی نموده‌اند و متن بیانیه مشترک تهیه کرده‌اند که منتشر شود و حاضرند، برای اتمام کار به ایران بیایند؛ به رهبری اطلاع دادم، ایشان موافق‌اند. قرار شد در شورای عالی امنیت ملی مطرح شود.

جمعه ۲۱ دی ۱۳۶۹ | ۲۱ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۱۱ ژانویه ۱۹۹۱

امروز در منزل بودم. بیشتر وقت، به مطالعه گزارش‌ها و استراحت گذشت. ناهار فاطمی و بچه‌ها و شام، محسن و خانواده‌اش آمدند. در گزارش‌ها، بحران خلیج فارس رو به اوج دیده می‌شود.

شنبه ۲۲ دی ۱۳۶۹ | ۲۵ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۱۲ ژانویه ۱۹۹۱

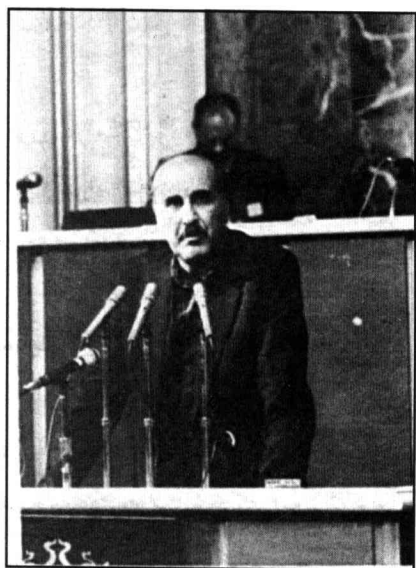
در گزارش‌ها، علایم تهیه مقدمات برای جنگ، فراوان به چشم می‌خورد. نزدیک ساعت نه صبح به دفترم رسیدم. دکتر [حسن] ارواحانی، برای دستور کار شورای عالی امنیت ملی آمد. از ساعت نه و نیم صبح تا دوازده و نیم ظهر، جلسه شورای اقتصاد داشتیم. بحث درباره قیمت جدید ارز رقابتی بود که به نتیجه رسیدیم و چند تصمیم مهم گرفتیم که بعداً اعلان شود. درباره شرایط منطقه هم بحث شد و به خاطر احتمال بروز جنگ، اعلان تصمیمات شورای اقتصاد را به عقب انداختیم.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره تقاضاهای عراقی‌ها بحث کردیم. قرار شد در حد پذیرش هواپیماهای مسافربری آنها و عدم سخت‌گیری در خصوص رفتن غذا و دارو به صورت غیر رسمی به عراق، در مقابل تحویل منافقین موافقت شود. همچنین قرار شد در مورد ایجاد روابط سیاسی با عربستان سعودی، با پذیرش شرایط ما در حج،



شامل عدد [=تعداد حجاج اعزامی]، [راهپیمایی]، [برائت] [از مشرکین] و [پرداخت] [دیه] [شهادی حج سال ۱۳۶۶]، اقدام شود. اردو گاه‌ها و مراکز درمانی و امداد نیز در مرزها، برای پذیرش مجروحان و آوارگان جنگ، با همکاری صلیب سرخ جهانی ایجاد گردد. شب با احمد آقا مهمان رهبری بودیم. همان بحث‌های جلسه شورا مورد مذاکره و تصویب رهبری قرار گرفت. به خانه آمدم. همشیره‌ها - فاطمه و طاهره - هم بودند.

یکشنبه ۲۳ دی ۱۳۶۹ | ۲۶ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۱۳ ژانویه ۱۹۹۱



جلسه استیضاح وزیر بهداشت

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. تا ساعت نه صبح، کارها را انجام دادم. در گزارش‌ها، همه امیدها به سفر [آقای خاویر پرز د کوئیار]، دبیر کل سازمان ملل به عراق، برای جلوگیری از جنگ است.

آقای [جواد] اژه‌ای، [مشاور فرهنگی رییس جمهور] آمد. گزارش سفر به اروپا برای مسایل دانشجویان را داد و کمک گرفت. اخوی محمود، [از وزارت امور خارجه] آمد و گزارش وضع لبنان را داد. فرمانده سپاه لبنان آمد. درباره اوضاع لبنان گفت و درباره استراتژی ما در لبنان، نظراتی ارائه داد.

آقای [هادی] نژاد حسینیان، [وزیر صنایع سنگین] آمد. درباره مسایل و سیاست‌های تولید خودرو و شرکت‌های تحت پوشش و سهام سهامداران جزء، که کارخانه‌هایشان به مالکیت دولت در آمده است، مطالبی داشت.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. امروز استیضاح دکتر [ایرج] افاضل، وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، صبح و عصر، در مجلس جریان داشت. آخر وقت جلسه، خبر آمد که او رأی اعتماد نیاورد. ۱۱۴ رأی موافق، ۱۱۵ رأی مخالف و ۱۷ رأی

ممتنع بوده است. از خدمات ایشان تشکر کردم و از رفتن ایشان از دولت اظهار تأسف نمودم. او هم صحبت کوتاه خوبی کرد؛ مجلسی‌ها از او ناراحت بودند. شب با رهبری جلسه داشتیم. درباره انجمن‌های اسلامی دانشجویان، وزیر بهداشت، مسایل سپاه، بحران منطقه و مسایل فراوان جزئی دیگر مذاکره کردیم. بعد از شام به خانه آمدم. عفت از پیشامد [استیضاح و برکناری] دکتر فاضل ناراحت بود و سخت انتقاد می‌کرد.

دوشنبه ۲۴ دی ۱۳۶۹ | ۲۷ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۱۴ ژانویه ۱۹۹۱

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در اخبار، شکست مذاکرات آقای دکوئیار، [دبیر کل سازمان ملل] با صدام [حسین، رئیس جمهور عراق] در بغداد، جلب توجه می‌کند و جنگ را در افق نشان می‌دهد.

آقای [سیدمحمد] صغری، نماینده تهران و مدیرمسئول روزنامه کیهان آمد. از کم‌توجهی رهبری به او، در خصوص گرفتن روزنامه کیهان و واگذاری آن به آقای [مهدی] نصیری گله کرد و گفت از من انتظار حمایت بیشتر دارد. ضمناً از کار مجلس در خصوص استیضاح دکتر فاضل انتقاد داشت.

آقای [یدالله] اسلامی، نماینده بافت آمد. نگران بود که به خاطر استیضاح دکتر فاضل، او را سرزنش کنم؛ چنین نکردم، ولی گفتم کار بدی کرده‌اید و خیر نخواهید دید. توصیه‌هایی در جهت ارتباط بیشتر با رادیکال‌ها، برای جلوگیری از انحراف و اشتباه آنها داشت و مدعی بود که همه معترف‌اند که نقش من، منحصر به خودم است و کس دیگری نیست که بتواند این نقش را ایفا کند.

آقای [عزت‌الله] دامادی، نماینده ساری آمد. تذاکراتی برای اصلاح امور داشت و از وزارت کشور و خط رادیکال انتقاد داشت و برای ساخت دانشگاه ساری کمک خواست. آقای [احمد] کبیری، نماینده مرودشت آمد و برای حوزه انتخابیه‌اش استمداد کرد.

دکتر [ایرج] فاضل و معاونانش آمدند. معاونان از مجلس عصبانی هستند و به عنوان اعتراض، با عبارات تند، استعفا داده‌اند؛ دل‌داری‌شان دادم و تقویت روحیه نمودم. گفتم



یکی از خودشان را سرپرست وزارت می‌کنم. با دکتر [ایرج]فاضل، دکتر [حسن] حبیبی و دکتر [علی اکبر] ولایتی، مشورت کردم و دکتر [رضا]ملک‌زاده، معاون آموزشی وزیر را به سرپرستی وزارت بهداشت برگزیدم؛ خبر را ظهر پخش کردیم.

دکتر حبیبی، [معاون اول رییس جمهور]آمد. در مورد سفر سرگرد [عبدالسلام]جلود، [نخست‌وزیر لیبی] مذاکره کردیم. درباره‌ی نظر شورای نگهبان در خصوص بودجه ارزی هم صحبت شد. عصر آقای [غلامرضا]آقازاده، [وزیر نفت]آمد و گزارش وضع بازار نفت را داد؛ امروز قیمت‌ها بالا رفته است و ما در حدود ۸۵ میلیون بشکه نفت، روی آب داریم که به قیمت خوبی فروخته خواهد شد.

شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره‌ی شوینده‌ها، تخم مرغ و سیگار، تصمیمات خوبی گرفتیم. شب به خانه آمدم. پسر آقای [عبدالمجید] معادیخواه اطلاع داد که پدرش را بازداشت کرده‌اند. معلوم شد دادگاه ویژه روحانیت حکم داده است؛ مایه‌ی ناراحتی شد.

سه‌شنبه ۲۵ دی ۱۳۶۹ | ۲۸ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ | ۱۵ ژانویه ۱۹۹۹

به دفترم رفتم. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]آمد. درباره‌ی کمیته [بررسی مسایل]عراق و مسایل منطقه صحبت شد. [آقای حُسنی اولدیدیچ]، وزیر امور خارجه موریتانی به ملاقات آمد؛ حرف مهمی نداشت. تشریفاتی بود. در گذشته موضع خوبی نسبت به ما نداشته‌اند. [عبدالله نوری]، وزیر کشور، برای امور جاری آمد.

تلفنی با رهبری صحبت کردم. قرار شد بپذیریم که هواپیماهای غیرنظامی عراقی به ایران بیایند. یاسر همراه با حسن معادیخواه آمدند؛ از وضع پدرش پرسیدم که دیروز بازداشت شده است. آقای [مسیح] مهاجری، [مشاور اجتماعی رییس جمهور]آمد. درباره‌ی مسایل اجتماعی و سیاسی داخلی و منطقه مذاکره شد. ظهر اخوی محمد، [رییس سازمان صدا و سیما]آمد. درباره‌ی سمینار شخصیت زن توضیحاتی داد و خواست شرکت کنم.

عصر دکتر [حسن] حبیبی آمد. گزارش مذاکره با سرگرد [عبدالسلام]جلود، [نخست‌وزیر لیبی] را داد و درباره‌ی پیشنهادها برای همکاری‌های دو جانبه و منطقه و عراق، مشورت کرد. تا ساعت هفت، کارهای دفترم را انجام دادم و گزارش‌ها را خواندم.

روز آخر مهلت عراق برای خروج از کویت است؛ التهاب بالاست و نفت گران تر شده است.

شب مجمع تشخیص مصلحت نظام جلسه داشت. مسأله «حق کسب و کار و پیشه» و لایحه ایثارگران در دستور بود. شب در دفترم ماندم. ساعت یازده ونیم خوابیدم.

چهارشنبه ۲۶ دی ۱۳۶۹ | ۲۹ جمادی الثانی ۱۴۱۱ | ۱۶ ژانویه ۱۹۹۱

نزدیک ساعت شش صبح بیدار شدم. به خاطر نزدیک شدن به زمان سر آمدن مهلت عراق، به گزارش ها و اخبار بخش فارسی رادیو [بی بی سی] انگلیس و صدای آمریکا گوش دادم. با اینکه التهاب بالاست، پس از رسیدن موعد، اعلان جنگ نشد و اظهاراتی هم که احتمال سازش بدهد، مطرح گردید.

ساعت نه صبح، [آقای جلیل بشارتی]، رییس دفتر مناطق محروم آمد. گزارش کار داد و حواله هایی گرفت. جمعی از مسئولین حزب الله لبنان آمدند. درباره اوضاع خلیج فارس و شرایط منطقه انتقاد کردند و گزارش وضع لبنان را دادند. درباره مذاکره با اسرائیلی ها، برای مبادله چند جنازه اسیرانشان پرسیدند.

با هیأت لیبی، به سرپرستی آقای [عبدالسلام] جلّود، [نخست وزیر لیبی]، ملاقات داشتم. مطابق معمول از مبارزه با امپریالیسم و همکاری دول و ملل اسلامی صحبت شد. خواست

۱ - در این ملاقات، آقای هاشمی گفت: «جمهوری اسلامی ایران، به منظور حفاظت از منافع اسلام و مسلمین در برابر فشارهای امپریالیسم، به عنوان یک تکلیف اسلامی و انسانی، خود را آماده کرده است. ما به طور جدی نگران این هستیم که در صورت وقوع جنگ در خلیج فارس، دنیای اسلام و جهان سوم، تحت فشار بیشتری از سوی امپریالیسم قرار گیرد. در حال حاضر کانون توجه امپریالیسم، به خاطر شرایط و امکانات، منطقه خلیج فارس است و ما با کمال هوشیاری، اوضاع را تحت نظر داریم. من امیدوارم اسلام ناب و انقلابی، بتواند منطقه را از شر سلطه استکبار جهانی محافظت کرده و آنها را در دستیابی به اهدافشان ناکام سازد.» آقای عبدالسلام جلّود عضو شورای انقلاب مردمی لیبی نیز در این دیدار، انقلاب اسلامی ایران را احیاگر اسلام انقلابی و بیدارگر مسلمانان جهان توصیف کرد و از اینکه انقلاب اسلامی ایران، همچنان هدایت یک میلیارد مسلمان جهان را برعهده دارد و زنده و با نشاط، راه خود را ادامه می دهد، اظهار خوشحالی کرد. آقای جلّود با تجلیل از مبارزات آقای هاشمی در جریان چندین سال مبارزه، گفت: «برادران انقلابی مسلمان ما در جمهوری اسلامی ایران، برای همه ما الگو هستند.»



که به عراق، در مبارزه با چندملیتی‌ها کمک کنیم. بعد از مذاکرات رسمی، وقت خصوصی خواست؛ مدتی هم خصوصی صحبت شد.

او از مذاکراتش با صدام گفت. معتقد است صدام کوتاه نمی‌آید و جنگ درمی‌گیرد و اسرائیل هم وارد کارزار می‌شود و حکومت‌های سوریه و مصر، به خاطر همکاری با آمریکا، با کودتا سقوط می‌کنند. گفت صدام از او خواسته، برای اصلاح روابط عراق و ایران اقدام کند و گفته است که حمله به ایران، از اشتباهات مهم زندگی‌اش است. گفتم اگر صادق است، بقیه‌اُسرای ما را آزاد کند و منافقین را تحویل بدهد.

عصر محسن، [رییس دفتر بازرسی رییس‌جمهور] آمد. گزارش‌هایی درباره‌ی دانشگاه تربیت مدرس و همچنین مشکل سوخت کارخانه‌ها داشت. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. در اخبار شب، با اینکه التهاب خطر جنگ بالا است، اما بروز جنگ را به صورت قطعی نمی‌گویند. آثار و شرایط درگیری از جمله بالا رفتن بیمه‌ها، قطع پروازها به منطقه و رفتن خارجی‌ها از منطقه، دارد بروز می‌کند. شب به خانه آمدم. از مصاحبه تورگوت اوزال، [رییس‌جمهور ترکیه]، احتمال حمله آمریکا به عراق، در آینده نزدیک برمی‌آید.

پنج‌شنبه ۲۷ دی ۱۳۶۹ | ۳۰ جمادی‌الثانی ۱۴۱۱ | ۱۷ ژانویه ۱۹۹۱

ساعت سه و نیم بامداد، با زنگ تلفن بیدارم کردند. آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل]، از نیویورک، خبر شروع حمله نیروهای متحدین به عراق، در ساعت دو و نیم بامداد به وقت بغداد را داد؛ دیگر نخواهیدم. عفت هم بیدار شد. مرتب از دفتر و دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، اطلاعات از اوضاع جنگ می‌رسید.^۱

۱- صدام حسین، رییس‌جمهور عراق، در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۶۹ به کویت حمله کرد و خاک آن را به عراق ضمیمه نمود. اشغال کویت به معنای آن بود که صدام با احتساب ذخایر نفتی عراق، دارای ۲۰ درصد ذخایر نفت جهان شده بود. پس از آنکه صدام حسین، ضرب‌الاجل شورای امنیت سازمان ملل، برای خروج از کویت اشغال‌شده را نپذیرفت، آمریکا و متحدانش، در تاریخ ۲۶ دی ۱۳۶۹ حمله هوایی گسترده‌ای را علیه عراق آغاز کردند. عراق هم، اسرائیل را با موشک مورد حمله قرار داد، اما اسرائیل از آنجا که نمی‌خواست کشورهای عرب از ائتلاف ضدعراق خارج شوند، درصدد انتقام‌جویی برنیامد. یک نیروی زمینی که اغلب افراد آن از قوای مسلح آمریکایی و انگلیسی و تیپ‌های

اخبار بخش فارسی رادیو [بی بی سی] انگلیس و صدای آمریکا را هم گرفتیم. خبر از موفقیت کامل و بیش از حد انتظار می‌دادند. ساعت هفت و نیم صبح، به دفترم رسیدم. برای پیگیری مسایل جنگ و کنترل اوضاع داخلی، بعضی از ملاقات‌ها را لغو کردم. در مجلس جلسه‌ای برای بررسی اوضاع بود؛ فشار زیادی برای شرکت من داشتند که قبول نکردم؛ هم به خاطر کار زیاد و هم برای ابراز ناخشنودی از اقدام اخیر مجلس. جمعی از اعضای سازمان فدائیان اسلام آمدند. برایشان صحبت کردم.^۱ [آقای مبارک

کلیاده نظام بودند، ارتش صدام را در بهمن ماه ۱۳۶۹ از کویت بیرون راندند و بخش جنوبی عراق را تا رود فرات اشغال کردند. جرج بوش، رئیس‌جمهور آمریکا در روزهای نخست با احتیاط رفتار کرد. پیش از شروع جنگ، سیاست‌گذاران خارجی، کارشناسان خاورمیانه و منتقدان نظامی واشنگتن و کارخانه‌هایی که سرمایه‌گذاری‌های سنگینی در منطقه کرده بودند، نگرانی‌های زیادی در مورد ثبات منطقه داشتند. این حمله باعث ترس از این شد که بهای نفت جهانی و در نتیجه اقتصاد جهانی در خطر قرار گیرد؛ کویت تقریباً ۱۰ درصد کل ذخایر نفت خام را در اختیار داشت. همکاری بین آمریکا و شوروی، باعث شد تا موضوع اشغال کویت به شورای امنیت فرستاده شود. این شورا تصمیم گرفت که اگر صدام نیروهای خود را از کویت خارج نکند، اجازه استفاده از زور علیه این کشور را خواهد داد. آمریکایی‌ها از این می‌ترسیدند که عراق قصد حمله تلافی‌جویانه به عربستان سعودی را داشته باشد. پس از آن بود که متحدین، نیروهای خود را به مرز عربستان و کویت و عراق فرستادند تا ارتش عراق را که در آن زمان بزرگترین ارتش خاورمیانه بود، دور بزنند. هنگامی که گفت‌وگوها و تهدیدهای پس از جنگ هنوز در جریان بود، صدام اعلام کرد که اگر اسرائیل از نوار غربی رود اردن، بلندی‌های جولان و نوار غزه عقب‌نشینی کند، او نیز از کویت باز پس می‌نشیند. این پیشنهاد صدام، باعث بروز شکاف بین کشورهای عرب شد و آمریکا و کشورهای عرب غربی را در مقابل فلسطینی‌ها قرار داد. ائتلاف ضد اشغال در پایان، هرگونه ارتباطی بین موضوع فلسطین و کویت را رد کرد. ارتش پرتعداد و کم‌سلاح عراق، در نهایت نشان داد که دیگر نمی‌تواند در برابر نیروهای زمینی سریع‌الانتقال ائتلاف و پشتیبانی هوایی قدرتمند آنها دوام بیاورد. در این جنگ، حدود ۱۷۵ هزار عراقی اسیر شد و بنابر آمارهای اعلام‌شده از سوی آمریکا، شمار تلفات عراقی‌ها به ۲۰ هزار نفر رسید. منابع دیگر، شمار کشته‌ها را تا ۱۰۰ هزار نفر هم برآورد کردند. در پایان، عراق بر اساس توافقنامه آتش‌بس، قبول کرد که همه جنگ‌افزارهای شیمیایی و بیولوژیک خود را از بین ببرد و به بازرسان سازمان ملل اجازه بازرسی از پایگاه‌های خود را بدهد. تحریم سازمان ملل تا زمانی که عراق تمامی شروط را اجرا نکرده بود، باقی ماند.

۱ - آقای هاشمی ضمن اظهار تأسف شدید از حمله نیروهای چند ملیتی به سرکردگی آمریکا به عراق، این تهاجم را یک فاجعه تاریخی قلمداد کرد و گفت: «متأسفانه در شرایط تلخی این لحظات را سپری می‌کنیم و از ساعات اولیه بامداد تاکنون، شاهد حرکت امواج وسیع هواپیماهای آمریکایی و چند ملیتی از پایگاه استکبار و سرکردگی سردمدار امپریالیسم هستیم که یک کشور مسلمان را منهدم کرده و منابع اسلامی و مردم مسلمان را بمباران می‌کنند. لله



علی‌الخطا، وزیر امور خارجه قطر آمد و نامه امیر قطر را آورد؛ بر توسعه روابط و همکاری با شورای همکاری خلیج فارس تأکید داشت. در هر دو ملاقات، با استفاده از فرصت، موضع‌مان را درباره جنگ جاری گفتم.^۱

تا ساعت دو بعد از ظهر، کارها را انجام دادم. تصاویر تلویزیون سی‌ان‌ان آمریکا از جنگ در عراق را مشاهده کردم. صداوسیما هم به فاصله نیم ساعت، آخرین اخبار را پخش می‌کند؛ خوب است. مجموعاً فعالیت چشمگیری از نیروهای عراقی نقل نمی‌شود؛ به نظر می‌رسد، تعادل را از دست داده‌اند.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. اوضاع بررسی شد. در مورد سیاست خبری، آوارگان عراقی، قاچاق اجناس به عراق و همه مسایل مربوطه بحث و تصمیم‌گیری شد.

جنگنده‌های مهاجم در سرزمین وحی و کنار مکه و این خانه مقدس خدا پرواز می‌کنند و انسان‌های مظلوم بی‌گناه را مورد حملات خود قرار می‌دهند و متأسفانه به علت سوءتدبیر و مدیریت بعث عراق وضع بین‌المللی، به گونه‌ای شده که عکس‌العمل منطقی و عادلانه‌ای نمی‌بینیم. یک بار دیگر نیروهای آمریکایی، توسط کویت و عراق به منطقه آمدند، ولی فتنه آنها با تدبیر حضرت امام راحل و مسئولان کشور تمام شد. این بار شاهد حضور نکتب‌بار آنان و شاهد انهدام امکانات و ضربه خوردن و کشته شدن جمعیت مسلمانان با توجه و جواز بین‌المللی هستیم و اکنون می‌بایستی عواقب وحشتناک مسیر آینده تهاجم این نیروهای مغرور را اصلاح و جلوگیری کرد.^۲ رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - وزیر امور خارجه قطر، علاقه دولت متبوع خود را به منظور گسترش هر چه بیشتر روابط ابراز داشت و گفت: «آرزو مندیم که روابط ایران با کشورهای منطقه، در همه زمینه‌ها گسترش یابد و امنیت این منطقه حساس با همکاری یکدیگر به طور کامل برقرار شود.» او ضمن توصیف ابعاد خطرناک حمله نیروهای چند ملیتی به عراق، اظهار امیدواری کرد هر چه زودتر این بحران خاتمه یابد. سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام امیر قطر و استقبال از همکاری هر چه بیشتر با کشورهای منطقه خلیج فارس، نگرانی عمیق خود را از وقوع فاجعه جنگ ابراز داشت و افزود: «ما این حسن روابط را نیاز حتمی کل منطقه می‌دانیم. اگر روابط سالم و طبیعی بود، ما امروز شاهد این فاجعه‌ای که در جریان است، نبودیم و قبل از این آن جنگ طولانی بر ما تحمیل نمی‌شد. این تجربه‌های تلخ، باید نشان دهد که کشورها به گونه‌ای با هم صمیمی باشند که نیازی به این درگیری‌ها و عداوت‌ها نباشد. امروز از روزهای بسیار تلخ در تاریخ زندگی همه مسلمان‌های منطقه و دنیا است و شاهد هستیم مسلمانان و منابع آنان، به دست مستکبران و در رأس آن آمریکای متجاوز و توسعه طلب منهدم می‌شود و از بین می‌رود و می‌بینیم که این از یک سوءتدبیر و محاسبه غلط سرچشمه گرفته که این فرصت بی سابقه و خطرناک را در اختیار نیروهای استکباری که حریصانه، همیشه منتظر چنین فرصتی بوده‌اند، قرار داده است. ما باید با همفکری و همکاری، آثار شوم حضور نیروهای بیگانه در منطقه و این کینه و عداوتی را که بین کشورهای منطقه اسلامی بوجود آمده است، هر چه زودتر پاک کنیم.»



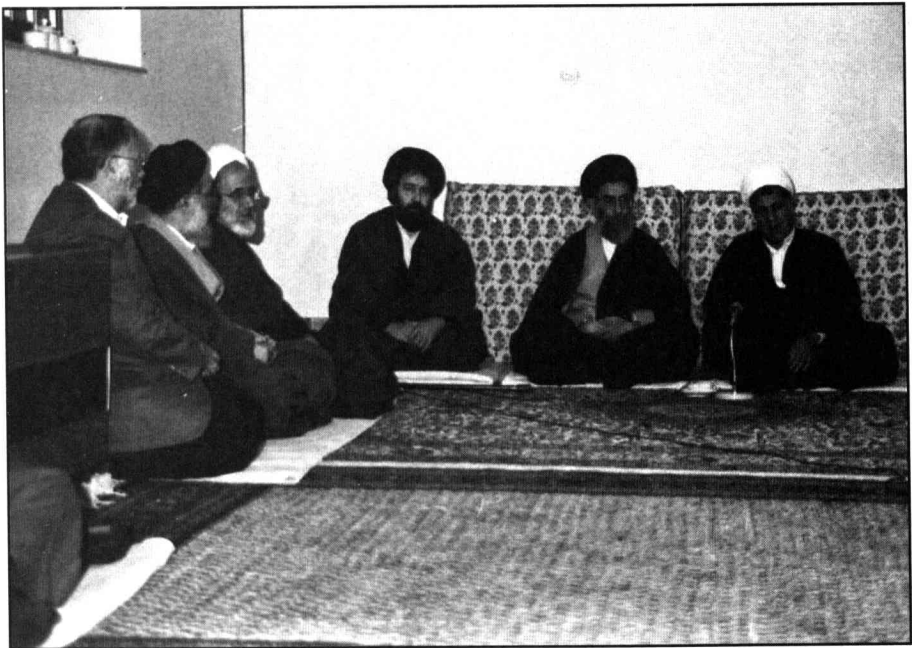
جلسه شورای عالی امنیت ملی



مصاحبه با واحد مرکزی خبر و ایرنا



اعضای شورای عالی امنیت ملی در محضر رهبر معظم انقلاب اسلامی



مصاحبه‌ای انجام دادم.^۱ به خانه آمدم.

از صدای آمریکا، اخبار را علاوه بر اخبار خودمان و گزارش‌ها، پیگیری می‌کردم. آقای [سید کمال] خرازی گفت با دبیر کل [سازمان ملل] ملاقات دارد؛ پیامی برای اقدام صلح دادم و اظهار نظر کوتاهی هم به رادیو ارسال کردم.

جمعه ۲۸ دی ۱۳۶۹ | ۱ رجب ۱۴۱۱ | ۱۸ ژانویه ۱۹۹۱

پیش از طلوع فجر، با زنگ تلفن بیدارم کردند. خیر دادند که عراق با موشک به اسرائیل حمله کرده است. بلافاصله آقای [سید کمال] خرازی از نیویورک زنگ زد و گفت از ترکیه هم به عراق حمله شده و در ملاقات با آقای خیاویر پروز دکوئیسار، [دبیر کل سازمان ملل] هم، او گفته طرحی که به جنگ خاتمه بدهد، در دست ندارد. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، اطلاع داد که سفیر ژاپن گفته است، آمریکایی‌ها می‌گویند خبری رسیده که تعدادی از هواپیماهای نظامی و غیر نظامی عراق، در ایران نگهداری می‌شوند و یک افسر نیروی دریایی آمریکا هم در مصاحبه‌ای، به این موضوع

۱ - آقای هاشمی در مصاحبه با خبرگزاری جمهوری اسلامی اعلام کرد: «در صورتی که گسترش جنگ در خلیج فارس، منافع ملی جمهوری اسلامی ایران را به خطر بیندازد، ایران دخالت خواهد کرد. تا این لحظه دلیلی برای به خطر افتادن منافع ملی ایران ظهور نکرده است، هر چند منافع منطقه و مردم مسلمان آن برای ما مهم است. ایران تلاش وسیعی را برای متوقف کردن جنگ خلیج فارس که می‌تواند خطرناک باشد، به عمل خواهد آورد. این تلاش‌ها، در تماس با دولت‌ها و مراکزی که می‌توانند مؤثر باشند و نیز ارسال پیام برای مسئولین عراقی بوده است.» ایشان در پاسخ به سوالی در مورد احتمال وقوع کودتا در عراق اظهار داشت: «این مساله نمی‌تواند منتفی باشد. آنهایی که این وضعیت را درست کرده اند، حتماً در برنامه‌هایشان چنین موردی را گنجانده اند، ولی اینکه موفق شوند، حرف دیگری است. ما تا این لحظه، نشانه‌ای نداریم که آنها این امکان را داشته باشند ولی به هر حال یکی از راه‌های کوتاه کردن جنگ است.» آقای هاشمی در زمینه احتمال تغییر جغرافیای سیاسی منطقه بر اثر جنگ خلیج فارس، اظهار داشت: «احتمال این مساله وجود دارد، ولی ما تلاش می‌کنیم که این اتفاق نیفتد، چون به نفع هیچ‌کس نیست.» ایشان در پاسخ به این سوال که آیا درگیری نیروهای غربی منجر به خروج عراق از کویت خواهد شد، گفت: «به نظر من، عراق نمی‌تواند در کویت بماند و دیر یا زود کویت را خواهند گرفت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



اشاره کرده است؛ گفتم تکذیب کنند.

[آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری، اطلاع داد که تعدادی هوایمای مسافربری عراق، امروز آمده‌اند. خبرها، از توسعه جنگ می‌گویند. کار زیادی از دفترم آورده بودم که تا آخر شب انجام شد.

۱۹ ژانویه ۱۹۹۱

شنبه ۲۹ دی ۱۳۶۹ | ۲ رجب ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم، به دفترم رسیدم. در اخبار و گزارش‌ها، تلاش آمریکا برای جانداختن اینکه جنگ به سرعت تمام نمی‌شود و جلوگیری از دخالت اسرائیل در جنگ که ممکن است در جواب موشک‌پرانی عراق وارد شود، متمرکز شده است. روز اول، اخبار به گونه‌ای پخش شد که به نظر می‌رسید، عراق تعادلش را از دست داده و در حال رفتن است.

آقای [جواد] منصور، سفیر ایران در پاکستان آمد و در مورد توسعه همکاری‌ها، ایجاد خط لوله گاز بین دو کشور، سرمایه‌گذاری در پالایشگاه در پاکستان و حضور جهادسازندگی برای امور عمرانی گفت.

آقای [محمد] اسحاق مدنی، مشاورم در امور اهل سنت آمد. از ضعف ارتباط با علمای اهل سنت پاکستان و همچنین از لزوم کمک به مسلمانان بنگلادش در انتخابات آینده گفت و برای حل مشکل مسجد اهل سنت در مشهد، استمداد کرد. آقایان [محسن] انوربخش و [سیدمحمد حسین] عادل آمدند. گزارش سفر به یوگسلاوی و زمینه‌های همکاری را دادند. درباره سیاست‌های ارزی و اقتصادی مذاکره شد. بر تسریع احداث خط لوله گاز به سوی غرب تأکید داشتند و توصیه زیادی بر لزوم حفظ بی‌طرفی در جنگ جاری کردند.

عصر شورای عالی امنیت ملی را در حضور آقای خامنه‌ای تشکیل دادیم. بررسی وضع جاری سیاست تبلیغاتی و خبررسانی، نحوه موضع‌گیری در خصوص فرض دخالت اسرائیل در جنگ، ادامه سیاست بی‌طرفی و پرهیز جدی از کشیده شدن به جنگ در هر حال و جواب نامه امروز گورباچف به من که خواسته از توسعه جنگ جلوگیری کنیم،



مورد بحث قرار گرفت و تصمیم گیری شد^۱.

به دفترم رفتم و کارها را انجام دادم. امروز عراق، باز به اسرائیل حمله موشکی کرده است؛ تاکنون اسرائیل از نشان دادن عکس العمل خودداری نموده است. به خانه آمدم. باران خفیفی از دیشب تاکنون می بارد.

۲۰ ژانویه ۱۹۹۱

یکشنبه ۳۰ دی ۱۳۶۹ | ۳ رجب ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در گزارش ها، مسأله مهمی غیر از تصاعد عملیات در جنگ نبود. رؤسای دانشگاه های علوم پزشکی و معاونان و مدیران وزارت بهداشت همراه با دکتر [رضا] ملک زاده، سرپرست جدید، آمدند. از رفتن دکتر [ایرج] فاضل، اظهار اندوه و از نصب ملک زاده و حمایت های من، اظهار امتنان کردند. برایشان در جهت تأیید و تقویت روحیه صحبت کردم^۲. دکتر ملک زاده، در ملاقات خصوصی، پیشنهاد کرد که دکتر فاضل، عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و مشاور من شود؛ وعده دادم. همچنین به نحوی رساند که حاضر است، به عنوان وزیر معرفی بشود؛ رد نکردم.

۱ - آقای گورباچف، در این نامه که توسط «گودوف» سفیر شوروی در تهران تسلیم وزارت امور خارجه شد، رهبر شوروی از وقوع جنگ در خلیج فارس ابراز تأسف و از امکان گسترش آن در منطقه ابراز نگرانی کرده بود.

۲ - آقای هاشمی در جمع سرپرست و معاونان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و رؤسا و سرپرستان دانشگاه های علوم پزشکی و مدیران عامل سازمان های منطقه ای بهداشت و درمان سراسر کشور، از تلاش های دکتر فاضل وزیر سابق این وزارتخانه، در ارائه خدمات پزشکی، بهداشتی، آموزشی و تحقیقاتی تجلیل کرد و گفت: «دکتر فاضل از دوستان خوب ما هستند و از آغاز کار تاکنون، در هر جا و تحت هر شرایطی، وظیفه خود را به ویژه در مسئولیت وزارت به خوبی انجام داده و گره گشای بسیاری از مشکلات بوده اند. ایشان ضمن ابراز تأسف از عدم حضور دکتر فاضل در دولت یاد آور شد: «اگر چه ایشان عنوان وزارت را نداشتند، ولی از افکار و اندیشه هایشان استفاده خواهد شد. این جمع هماهنگ، باید مثل گذشته کار خود را ادامه دهد و نیازی به تغییرات اساسی در این جمع خدمتگزار نیست و شما با دلگرمی تمام کار خود را ادامه دهید. برای مردم ما ضرر دارد که کارها نیمه تمام بماند و تجربه ها فراموش شود و مسایل از نو تکرار شود.» آقای هاشمی با اشاره به لزوم برنامه ریزی و پژوهش در این بخش افزود: «ما در تحقیقات پزشکی باید به جایی برسیم که خود صاحب نظر باشیم و باید با مراکز عمده تحقیقاتی دنیا نیز ارتباطات خود را توسعه بخشیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



[آقای غلامحسین کرباسچی]، شهردار تهران آمد. گزارش کار داد و برای خرید اتوبوس و جیزان کسری بودجه شرکت واحد اتوبوسرانی استمداد کرد. [آقای سودا رسونو]، سفیر جدید اندونزی برای تقدیم استوارنامه آمد. درباره جنگ جاری و لزوم اقدام برای ختم آن، مطالبی گفتم!

[آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری آمد. گزارش مذاکره با فرمانده سپاه در خصوص واگذاری طرح احداث راه آهن چادرملو میبد به کره شمالی، در مقابل دادن نفت را داد و درباره طرح آزادراه‌ها، فرودگاه امام خمینی، خط راه آهن بافق - بندرعباس و کارهای دیگر مطالبی گفتم.

ظهر محسن، [رییس دفتر بازرسی رییس جمهور] آمد و گزارشی در مورد پروژه متروی تهران داد و اجازه گرفت مسأله بالا آمدن آب دریای خزر را پیگیری کند. برای کارهای جاری شخصی مان پول گرفت. عصر به جلسه هیأت دولت نرفتم و کارهایم را در دفتر انجام دادم. وزارت امور خارجه گفت، تور گوت اوزال، [رییس جمهور ترکیه]، خواسته تلفنی صحبت کند. ترجیح دادم که پیک برود.

شب مهمان آیت الله خامنه‌ای بودم. درباره حرف‌های نامربوط بعضی از تندروها در خصوص لزوم کمک به صدام، مسایل جنگ، دادگاه ویژه روحانیت، نماینده ایشان در گزینش، تشکیلات کارگری، کسالت آقای منتظری، اعزام پیک به ترکیه، گزینش و مسایل حوزه علمیه و نصب دکتر فاضل در شورای انقلاب فرهنگی و نصب او به عنوان مشاور، صحبت و تصمیم‌گیری کردیم. به خانه آمدم. باران خفیفی آغاز شده است.

۱ - آقای هاشمی با اشاره به جنگ جاری در منطقه خلیج فارس، ضرورت گسترش همکاری‌های صمیمانه و روابط نزدیک‌تر میان کشورهای اسلامی برای پایان دادن به این بحران، آن را مورد تأکید قرار داد و گفت: «متأسفانه حوادث جاری در خلیج فارس به حضور بد و زشت نیروهای استکباری و این جنگ نابرابر مخرب و ظالمانه منجر شده است و امروز بر همه کشورهای اسلامی، تکلیف است که به سرعت با همکاری یکدیگر، در جهت پایان بخشیدن به بحران جاری از منطقه خلیج فارس و اصلاح امور تلاش کنند.»



بهمن ۱۳۶۹





۲۱ ژانویه ۱۹۹۱

دوشنبه ۱ بهمن ۱۳۶۹ | ۴ رجب ۱۴۱۱

در گزارش‌ها، تشدید جنگ و پرتاب موشک‌های عراق به ریاض و ظهران، [واقع در عربستان سعودی] آمده است. خانم دکتر [شفیقه] حبیبی^۱ آمد. گزارش سفر به آلمان، جهت تهیه تجهیزات پزشکی هلال احمر را داد و برای تأسیس کارخانه ساخت سرنگ استمداد کرد.

آقای [مجید] قاسمی، [رییس پیشین بانک مرکزی] آمد. نظراتی درباره سیاست‌های ارزی داد و از فشار بانک مرکزی برای تخلیه منزلی که در اختیار دارد، شکایت کرد. اعضای ستادهای برگزاری مراسم دهه فجر آمدند. برایشان صحبت کردم.^۲

آقایان [هادی] نژاد حسینیان، [وزیر صنایع سنگین]، [محسن] انوریخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و [سید محمد حسین] عادل، [رییس بانک مرکزی] برای بررسی اختلاف نظرشان درباره ارز و ریال صنایع سنگین آمدند. با آقای [علیرضا] معیری، [مشاور بین‌الملل رییس جمهور] که از سوی من عازم ترکیه بود، درباره مطالبی که باید به [آقای

۱ - خانم دکتر شفیه رهیده، همسر دکتر حسن حبیبی، سرپرست مرکز فوریت‌های دارویی و تجهیزات پزشکی جمعیت هلال احمر بود.

۲- ایشان، نقش ستادهای دهه فجر سراسر کشور را در برنامه‌ریزی و راهنمایی مردم، در برگزاری هرچه باشکوه‌تر این ایام فرخنده مورد تأکید قرار داد و گفت: «تجربه نشان می‌دهد که عملکرد و نقش ستادهای دهه فجر، تأثیر مثبتی در برگزاری هرچه بهتر جشن‌های پیروزی انقلاب داشته است که امیدواریم هر سال شاهد شکوه و عظمت بیشتر آن باشیم. انسان‌ها هر لحظه تحت بمباران ابهامات، از سوی دشمنان و شیاطین هستند، لذا باید با دقت و هوشیاری، جلوی این شیطنتها را گرفت و ایام دهه فجر از بهترین و مناسب‌ترین زمان‌ها، برای آگاه کردن مردم و مسلمانان است. خوشبختانه هرچه پیش می‌رویم و هرچه ابهامات برطرف می‌شود، دلایل اطمینان از راه درست، برای ما روشن‌تر می‌شود. بحران فعلی در خلیج فارس نشانه خوبی برآسمانی بودن انقلاب اسلامی و انحراف و باطل بودن دشمنان ما است. آمریکا و اقمارش، برای از بین بردن منابع و امکانات جهان اسلام، از مسأله اشغال کویت، فرصتی به دست آوردند و به یکی از خواسته‌های خود که جلوگیری از به قدرت رسیدن جهان اسلام در مقابل اسرائیل است، دست یافتند. ما به شدت از این حوادث تلخ متأثریم و موضع ما در این خصوص، از لحظه اول اعلام شده و ما همان‌گونه که بارها گفته‌ایم، با اشغال کویت توسط عراق و حضور بیگانگان در پی آن مخالفت می‌کنیم. یکی از دستاوردهای انقلاب اسلامی، مواضع اصولی ما است و در قضیه بحران خلیج فارس هم، موضع‌گیری ما روشن است و مبتنی بر احکام الهی است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



تورگوت اوزال، رئیس جمهور ترکیه، در مورد ختم جنگ و آینده عراق بگوید، تلفنی صحبت کردم.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. قرار شد قیمت ارز رقابتی را از [هر دلار] ۸۰ تومان، به ۶۰ تومان و ارز ترجیحی را از ۴۲ تومان به ۶۰ تومان تعدیل کنیم. قبل از شروع اخبار ساعت ده ونیم سیم، به خانه آمدم.

۲۲ ژانویه ۱۹۹۱

سه شنبه ۲ بهمن ۱۳۶۹ | ۵ رجب ۱۴۱۱

آقای [اکبر] ترکان، [وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح] و معاونان آمدند؛ توضیح وضع کار را دادند و برای رفع کمبود پول صندوق بازنشستگی ارتش استمداد کردند. آقای [بیژن نامدار] زنگنه، [وزیر نیرو] و معاونان آمدند. وضع آبرسانی کشور و نیازها و کمبودها و تنگناها را گفتند و برای تامین آب تهران و شهرستان‌ها، بودجه اضافی خواستند.

آقای [علیرضا] معیری، [مشاور بین الملل رئیس جمهور] آمد. گزارش سفر ترکیه را داد. آقای اوزال، [رئیس جمهور ترکیه] گفته که نمی‌خواهند وارد عراق شوند، ولی حکومت عراق باید ساقط شود. ظهر عفت، ناهار را با من بود.

عصر، [آقای نواز شریف]، نخست وزیر پاکستان و همراهان آمدند. اول جلسه خصوصی و سپس مذاکره رسمی علنی داشتیم؛ آدم متواضعی است و جداً خواستار همکاری با ما می‌باشد. طرحی برای حل جنگ دارد و خبر تازه‌ای ندارد. می‌خواست که طرح را ما هم امضا کنیم که به ترکیه، سوریه و مصر هم ببرد. گفتم ظاهراً پذیرفته نیست،

۱ - در این دیدار، آقای هاشمی ضمن خوشامدگویی اظهار داشت: «بدون شک این گونه دیدارها، تأثیر فراوانی در گسترش همکاری‌ها و روابط بین دو کشور مسلمان و همسایه ایران و پاکستان دارد و مردم مسلمان دو کشور نیز علاقمند به توسعه هر چه بیشتر مناسبات و همکاری‌های دو کشور هستند. در شرایط کنونی، مسلمانان انتظار همکاری بیشتری بین کشورهای اسلامی دارند. اقدام سریع شما در برخورد با تروریست‌هایی که می‌خواستند روابط دو کشور را به هم بزنند، خیلی مفید واقع شد و تأثیر مطلوبی در مردم ما داشت. البته حتماً کسانی وجود دارند که مایل نیستند، همکاری‌ها و ارتباطات میان دو کشور برادر گسترش پیدا کند، ولی منافع دو ملت ایجاب می‌کند که ما همچنان در جهت همکاری هر چه بیشتر تلاش نماییم. ما علاقمند به گسترش و تقویت همکاری‌های سه جانبه میان سه کشور ایران، پاکستان و ترکیه و فعال‌تر شدن آن‌ها هستیم.»



ملاقات با نخست وزیر جدید پاکستان

بہتر است اول در این سفر، نظرها را بفہمید و سپس طرح را بگویید. برای مسایل خودمان، همکاری در نفت و گاز و راہ و چند موضوع دیگر مطرح بود.

سرشب، شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسہ داشت^۱. بہ افتخار مهمانان پاکستانی، شام دادیم؛ سرشام صحبت تشریفاتی کردیم و مذاکرات خصوصی نمودیم. او از اسرار مهم تسلیحاتی پاکستان گفت و اظہار آمادگی همکاری با ما نمود. شب بہ خانہ نرفتم و تا

۱ - شورای عالی انقلاب فرهنگی در دویست و ہفتاد و یکمین جلسہ خود، نفی ریاکاری، نفاق و تملق را بہ عنوان یکی از «اصول سیاست فرهنگی کشور» تصویب کرد و نسبت بہ خطر گسترش آن بہ صورت اخلاق اجتماعی ہشدار داد. در این جلسہ کہ بہ ریاست آقای ہاشمی تشکیل شد، موارد دیگری از «اصول سیاست فرهنگی کشور» بررسی و بہ این شرح تصویب شد: «مدون نبودن فلسفہ سیاسی و نظریہ مدیریت در جامعہ با وجود مبادی و مواد اولیہ لازم از منابع فقہ اسلامی؛ نفی برداشت نادرست از بعضی مفاہیم دینی؛ نفی تحت الشعاع قرار گرفتن حق در مقابل شخصیت؛ نفی رواج بعضی خرافات در پوشش سنن قومی یا عقاید دینی؛ نفی پردہ دری، حرمت شکنی، قانون شکنی وجوسازی بہ عنوان یک وظیفہ دینی با حرکت انقلابی؛ نفی سوءظن بہ مردم و میل بہ تجسس در زندگی شخصی آنان و تفسیر نادرست اعمال آنها و متہم کردن آنان؛ نفی بی اعتنایی بہ امور و ارزش های ملی در جامعہ و نیز بی حرمتی بہ فرهنگ و سنن اقوام و ملل دیگر».



دیروقت در دفترم کار کردم.

چهارشنبه ۳ بهمن ۱۳۶۹ | ۶ رجب ۱۴۱۱ ۲۳ ژانویه ۱۹۹۱

دیشب عراق باز توانست به تل آویو و ریاض، موشک بزند و پدافندهای آمریکایی‌ها هم کاری از پیش نبرده‌اند؛ به نظر می‌رسد جنگ طولانی‌تر از آن چیزی است که آمریکایی‌ها خیال می‌کردند. به همین دلیل قیمت نفت رو به فزونی گذشته است. در چند روز گذشته، با تبلیغات، قیمت نفت را سقوط دادند و به زیر ۲۰ دلار آوردند، ولی فروشنده‌ای نبود. صحبت از شروع جنگ زمینی و همچنین انهدام منابع نفتی کویت هم هست.

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور] آمد؛ کار مهمی نداشت. [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش وضع بازار نفت را داد؛ رو به بهبود است. در مورد تعمیرات لوله‌های گاز که منجر به خاموشی بیشتر شده و همچنین مذاکره با رادیکال‌ها هم، مطالبی گفت.

شورای عالی اداری جلسه داشت. انحلال مراکز تهیه و توزیع [کالای وزارت بازرگانی] مطرح بود که به نتیجه نرسید و ادامه بحث به جلسه بعد موکول شد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم؛ کارهای جزئی زیادی انجام شد. شب به خانه آمدم.

پنج‌شنبه ۴ بهمن ۱۳۶۹ | ۷ رجب ۱۴۱۱ ۲۴ ژانویه ۱۹۹۱

آقایان دکتر [حسن] حبیبی، [معاون اول رییس جمهور] و دکتر [علی اکبر] ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمدند و نتیجه مذاکرات با هیأت سوری را توضیح دادند. سپس با هیأت سوری، [به سرپرستی آقای عبدالحلیم خدام، معاون رییس جمهور سوریه] ملاقات کردیم. آنها از انهدام عراق خوشحال‌اند و شکست صدام را قطعی می‌دانند. می‌گویند، حتی در صورت درگیری عراق با اسرائیل، به نفع عراق وارد جنگ نمی‌شوند و حرکت عراق در پرتاب موشک به اسرائیل را ماجراجویی برای کشاندن دیگران به دنبال خود می‌خوانند. گروه فرهنگ و معارف قرآن از قم آمدند و توضیحاتی درباره پیشرفت کار پروژه

«کلید قرآن» دادند و کمک گرفتند. تا شب، کارهای عقب مانده را در دفترم انجام دادم. شب، برای اصلاح دندان به دندانپزشکی رفتم؛ خیلی خسته شدم و ناتمام ماند. دیروقت به خانه آمدم. شیر خوردم و خوابیدم. امروز رهبری، سخنرانی صریحی در مورد جنگ کرده اند و تأکید بر بی طرفی و محکومیت آمریکا و عراق داشته‌اند.

۲۵ ژانویه ۱۹۹۱

جمعه ۵ بهمن ۱۳۶۹ | ۸ رجب ۱۴۱۱

تا ساعت ده ونیم صبح، برای خطبه‌های جمعه مطالعه کردم. خطبه‌ها طولانی شد و قسمت عمده آن درباره شرایط جنگ جاری در منطقه بود.^۱ عفت، فاطمی و محسن به آبدلی رفتند

۱ - در بخشی از خطبه دوم آمده است: «مظالمی را که عراقی‌ها در مراحل پس از تصرف کویت در حق مردم آن کشور روا داشتند، انصافاً غیرقابل قبول می‌باشد. عده زیادی از مردم، اقدام به مهاجرت و عده‌ای نیز در آوارگی به سر می‌برند، این همه تخریب و ویرانی که به وجود آمد و این تعداد از انسان‌ها که در یک جامعه اسلامی کشته شدند، چگونه قابل توجیه می‌باشد؟ بعضاً آقایان پیشنهاد جانبداری از عراق در جنگ از سوی کشور ما را می‌نمایند، باید قبل از هر چیز این سؤال در ذهن‌شان نقش بندد که اگر عراق در ساحل جنوبی خلیج فارس باشد، برای ما چه اتفاقی خواهد افتاد؟ هر چند که موقعیت سایر کشورها، نفت و امنیت و سایر چیزها را جداگانه بحث می‌کنیم. اگر به شرایط مربوط به زمان جنگ آن وقت برگردید، جواب این سؤال را دریافت خواهید کرد. ما اگر در زمان جنگ، یعنی وقتی که مشغول جنگ بودیم و عراقی‌ها در جنوب خلیج فارس بودند، به همین شکلی که اقدام به مقاومت کردیم، آنها از سواحل جنوب کل خلیج فارس را برای استفاده ما ناامن می‌ساختند، حتی یک کشتی ما قادر نبود از آتش عراقی‌ها سالم عبور کند. نیروی دریایی ما از بندرعباس نمی‌توانست به این طرف عبور کند، ما در زمان جنگ، یک بار که بحث راجع به در اختیار گذاردن جزیره بویان از سوی کویت به عراق بوده است، من به عنوان فرمانده جنگ، در همان موقع اعلام نمودم و بعد از اینکه خدمت امام (ره) مطرح کردم و نظر ایشان داده شد، اعلام کردم. خدمت امام صحبت کردم و موقعیت جغرافیایی را توضیح دادم و امام خطاب به من فرمودند؛ شما اعلام کنید و بگویید اگر کویت، جزیره بویان را در اختیار عراق بگذارد و چنانچه ما این جزیره را تصرف نماییم، دیگر به کویت پس نخواهیم داد. ایشان تأکید فرمودند که ما به هیچ وجه، آمدن عراق به جنوب خلیج فارس را تحمل نخواهیم کرد که آن هم در گوشه‌ای از کویت در کنار مرز عراق واقع است. برای ما اهمیت این مسأله بسیار روشن می‌باشد. جمهوری اسلامی ایران به عنوان مرکز انقلاب اسلامی جهانی، نمی‌تواند قبول کند که چنین تهدید جدی در سواحل ما، یعنی در آن جایی که حیات ما وابسته به آن مناطق است و شاه‌رگ حیاتی ما می‌باشد، عراقی‌ها بیایند و آن سواحل جنوب را در اختیار بگیرند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



و یاسر دنبال کارش بود. من و مهدی و فرشته، ناهار و شام در خانه با هم بودیم. در گزارش‌ها، ادامه جنگ و سانسور اخبار مورد توجه است.

۲۶ ژانویه ۱۹۹۱

شنبه ۶ بهمن ۱۳۶۹ | ۹ رجب ۱۴۱۱

آقای [اصغر] ابراهیمی، مدیرعامل مترو آمد. گزارش پیشرفت کار را داد و نیازها را گفت. آقای سیفیان آمد. از دانشگاه‌ها گفت و از عدم اعزام دانشجو به آمریکا شکایت داشت که به عقیده او، از تحریف غلط وصیت‌نامه امام ناشی شده و معتقد است وصیت امام مربوط به نیروهای مسلح است و از ضررهای علمی عدم اعزام دانشجو به آمریکا گفت. از سخنان دیروز نماز جمعه من اظهار تشکر کرد. امروز به طور کلی، همه کسانی که تماس داشتند، از خطبه‌ها اظهار رضایت و تشکر داشتند!

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. نتیجه مذاکره با وزیر امور خارجه هند را گفت. با [آقای وی‌سی شوکولا]، وزیر امور خارجه هند ملاقات داشتم. درباره فعال شدن عناصر مهم جنبش عدم تعهد برای صلح مطالبی داشت؛ از ایران هم می‌خواست همکاری کند. درباره توسعه روابط دو کشور تأکید داشت که آن را به خوش رفتاری با مسلمانان هند مربوط کردم.

خبر دادند که تعدادی هواپیمای جنگی عراق، بدون اجازه وارد فضای ایران شده‌اند و تقاضای فرود اضطراری کرده‌اند و علیرغم بدی هوا، در پایگاه نوزده و فرودگاه همدان بر

۱ - متن کامل خطبه دوم نماز جمعه موصوف، (مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۵)، به جهت اهمیت، در بخش ضمائم همین کتاب به چاپ رسیده است. این خطبه، بازتاب بسیاری در رسانه‌های بین‌المللی داشت. خبرگزاری فرانسه، در این باره گزارش داد: «آقای هاشمی رفسنجانی رئیس‌جمهور ایران، امروز جمعه، در بخشی از سخنان خود در خطبه‌های نماز جمعه تهران، قویاً درخواست جناح تندرو را که خواستار شرکت در جنگ در کنار عراق علیه نیروهای مهاجم غربی بود، رد کرد و تأکید نمود چنین کاری برای ایران در حکم انتحار است. وی سپس به تفصیل از سیاست محکم بی‌طرفی که توسط دولت او در این جنگ پیش گرفته شده دفاع کرد و افزود: «ما خون خود را در راه عراق به زمین نمی‌ریزیم تا این کشور به خلیج فارس دست یابد و [در آخر هم]، آمریکاییان در جنگ پیروز شوند.» در نظر آقای رفسنجانی، ایران به دلایل موقعیت جغرافیایی، نمی‌تواند بپذیرد که عراق به خلیج فارس دست یابد، زیرا این امر موجب خرابی وضع امنیتی ایران در منطقه خواهد شد.» منبع: «نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۹/۱۱/۶، صفحه ۱»

زمین نشسته‌اند. با مشورت تلفنی با رهبری، قرار شد خبر آمدن هواپیماها را بدهیم. یکی از هواپیماها، هنگام فرود، از باند بیرون رفته و آتش گرفته است. عصر، دکتر [حسن] روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی]، برای مشورت در همین مورد آمد.

شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. بیشتر وقت صرف بررسی مسأله ورود هواپیماهای عراقی و نحوه برخورد تبلیغاتی شد. آمریکایی‌ها پیام فرستاده‌اند و با توجه به خبر فرود چند هواپیمای غیر نظامی، خواسته‌اند براساس مفاد قطعنامه‌های شورای امنیت [سازمان ملل]، این هواپیماها، تا آخر جنگ به عراق برنگردند.

تصمیم گرفتیم به عراق از طریق جمعیت هلال احمر، کمک غذایی و دارویی کنیم. آقای [مهدی] کروبی، [رییس مجلس شورای اسلامی]، از اعلان طرح صلح منع شد؛ گفتیم کلی گویی کنند. شب با احمد آقا مهمان آقای خامنه‌ای بودیم. همان مسایل شورا مطرح بود.

۲۷ ژانویه ۱۹۹۱

یکشنبه ۷ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۰ رجب ۱۴۱۱

ساعت هفت از خانه بیرون رفتیم. تا ساعت نه صبح کارها انجام شد. آقای [علی اکبر] ناطق نوری، [نماینده تهران] آمد. درباره انتخابات مجلس آینده مطالبی داشت و برای سفر به خارج و مذاکره با دانشجویان مشورت کرد. قرار بود با روزنامه [انگلیسی زبان] کیهان بین‌المللی مصاحبه داشته باشم؛ به تأخیر انداختم.

مهندس [میرحسین] موسوی، [مشاور سیاسی رییس جمهور] آمد. درباره عراق و صنایع الکترونیک و تندرورها نظراتی ارائه داد. ظهر عفت، فاطمی، یاسر و علی، [فرزند فاطمی]، در دفترم بودند. عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره جزیره قشم، تصمیم گیری شد که کل جزیره، منطقه آزاد اعلان شود؛ اختیارات وزیران، به [آقای علی شمس اردکانی]، رییس منطقه آزاد جزیره واگذار شد.

امروز هم تعدادی هواپیمای جنگی عراق آمدند؛ یکی از آنها سقوط کرد و خلبان آن

۱ - آقای مهدی کروبی، رییس وقت مجلس شورای اسلامی، در طرح صلح پنج ماده ای خود، خواستار خروج

همزمان نیروهای متحدین و عراق از کویت، و استقرار سربازان کشورهای اسلامی به جای آنان بود.



کشته شد. شب با آیت الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره وصیت‌نامه امام در خصوص اعزام دانشجو به خارج و مفاد قانون اساسی درباره استیضاح وزیران و مسایل جنگ جاری در منطقه و همچنین امور جاری کشور مذاکره کردیم. شب به خانه آمدم. خاطراتم را نوشتم و اخبار ساعت ده ونیم [تلویزیون] را گرفتم و خوابیدم.

دوشنبه ۸ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۱ رجب ۱۴۱۱ ۲۸ ژانویه ۱۹۹۱

مسأله آلوده شدن محیط زیست خلیج فارس، به خاطر ورود مقدار زیادی نفت به دریا و همچنین موج هواپیماهای عراقی که به سوی ایران سرازیر است و نیز نگرانی غرب از عدم بی طرفی ایران، مورد توجه رسانه‌هاست. گفتم وزارت امور خارجه بر بی طرفی تأکید کند. [آقای طاهرالمصری]، وزیر امور خارجه اردن به ملاقات آمد. پیام ملک حسین، [پادشاه اردن] را در خصوص تشکر از مواضع اصولی ایران آورده بود. [محمدرضا بهمنی]، نماینده رامهرمز آمد و از محرومیت و نیاز منطقه گفت و برای تأسیس دانشگاه پیام نور استمداد کرد. آقای [سیدرسول] موسوی، نماینده اهواز آمد و ضمن توضیح مشکلات خوزستان، از بی اطلاعی نمایندگان نسبت به واقعیات، پس از رفتن من از مجلس، ابراز ناراحتی کرد. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری و مشورت درباره لایحه بودجه آمد. عصر قرار بود شورای اقتصاد جلسه داشته باشد که تشکیل نشد. آقای زنگنه، [وزیر نیرو] آمد. پیشنهاد داشت از وضع عراق استفاده شود و بعضی از افراد متخصص در صنایع نظامی آنها را جلب کنیم؛ قبلاً مهدی خودمان هم، همین پیشنهاد را داده بود. شب، برای گذاشتن دو روکش دندان، به دندان پزشکی رفتم؛ خسته به خانه آمدم. شیر خوردم. اخبار ساعت دوازده شب را گرفتم و خوابیدم.

سه‌شنبه ۹ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۲ رجب ۱۴۱۱ ۲۹ ژانویه ۱۹۹۱

در گزارش‌ها، مسأله آمدن هواپیماهای نظامی و غیرنظامی عراق به ایران مورد توجه و تفسیرهای گوناگون است؛ حدس‌ها خیلی دور از واقعیت نیست، گرچه ابهام زیادی برای

ناظران دارد. آنها نمی‌خواهند ایران را ناراحت کنند و در عین حال نگرانی هم دارند.

آقای محمدجواد حجتی [کرمانی] آمد. از سیاست رهبری و دولت قدردانی کرد. از محسن هم تعریف کرد؛ روزی با او همسفر بوده. برای مشغول کردن [برادرش]، علی آقا و همچنین برای استرداد ماشین خودش که پس از سرقت از او، پلیس پیدا کرده و به نهاد [ریاست جمهوری] داده است، استمداد نمود؛ گفتم بدهند. عبابی هم به ایشان هدیه کردم. کتابی هم آورده بود.

سفیر جدیدمان در یمن، برای خداحافظی آمد و بر دادن نفت به یمنی‌ها که دنبال آن هستند، با فرصت شش ماه در پرداخت بهای آن، تأکید کرد. آقای امان‌پور از جهاد [سازندگی] آمد. نتیجه مطالعات برای خودروی ملی و بهینه کردن پیکان را آورد. [سیدجلال] ساداتیان، برای مسأله شورای نهضت‌ها آمد و از عدم تفاهم سپاه و وزارت اطلاعات و وزارت امور خارجه گفت.

عصر دکتر [رضا] ملک زاده، [سرپرست وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] آمد. گزارش سفر به مناطق بازسازی را داد و جهت پیشبرد کارها، برای ارز و ریال بیشتر استمداد کرد. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. درباره مذاکره با عربستان سعودی در خصوص حج و روابط با آن کشور صحبت شد. با رهبری، تلفنی صحبت کردم؛ بر انجام حج تأکید داشتند.

نمایندگان رهبری در دانشگاه‌ها آمدند. از دفتر تحکیم وحدت و مدیران [وزارت فرهنگ و] آموزش عالی در عدم همکاری با آنان، شکایت داشتند و برای تقویت خودشان استمداد کردند. دکتر [حسن] ارواحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی] خبر داد که امروز هم تعدادی هوایمای عراقی آمده و بعضی‌ها هم آسیب دیده‌اند. یکی از آنها در جاده‌ای فرود آمده است؛ چون حالت فرار دارد و قبلاً کسب اجازه نکرده‌اند و شاید دستپاچه‌اند، دچار حادثه می‌شوند.

شب مجمع تشخیص مصلحت نظام جلسه داشت. درباره موضوع محاکمه نمایندگان [مجلس] تصمیم‌گیری شد؛ قرار شد مثل استاندارها باشند. تأسیس دفتر نمایندگان در شهرستان‌ها به مجلس برگشت. دکتر [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل]، از نیویورک آمد؛ نگران بود. درباره سؤال‌های زیاد خبرنگاران رسانه‌ها



از مسأله آمدن هواپیماهای عراقی پرسید؛ راهنمایی اش کردم.

چهارشنبه ۱۰ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۳ رجب ۱۴۱۱ ۳۰ ژانویه ۱۹۹۱

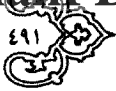
ساعت نه و نیم صبح، همراه عفت و محافظان، برای استراحت در سه روز تعطیلی، به محل سد لتیان رفتیم؛ هوای خوبی دارد. آب سد در اثر خشکسالی، خیلی پایین رفته است؛ اگر جبران نشود، تهران در تابستان مشکل آب خواهد داشت.

نزدیک ظهر، محسن، فائزه و بچه‌هایشان، حمید مرعشی و خانواده‌اش، حاجیه والده و همشیره فاطمه هم آمدند. وقت را به استراحت و مطالعه و قایق‌سواری و تیراندازی گذراندیم. در گزارش‌ها آمده است که بعضی از هواپیماهای نظامی عراق، از ایران دوباره به عراق برگشته‌اند که مایه نگرانی غربی‌ها شده است. به دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] گفتم تکذیب کنند. دکتر خرازی هم از نیویورک، تلفنی همین مطلب را گفت. همچنین درباره اظهار نظر در خصوص سفر سعدون حمادی، [معاون نخست‌وزیر عراق به تهران] مشورت کرد که توضیح دادم.

عراق اعلان کرده که نیروهای زمینی اش وارد شهر نفتی و بندری «خفجی» در بیست کیلومتری داخل خاک عربستان سعودی شده‌اند؛ این مسأله مورد توجه شدید محافل خبری است. اگر در این عملیات، عراق پیروز شود، نشان قدرت نیروی زمینی اش خواهد بود و برای غربی‌ها گران تمام می‌شود.

پنج‌شنبه ۱۱ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۴ رجب ۱۴۱۱ ۳۱ ژانویه ۱۹۹۱

صبح زود، در هوای دلپذیر سد لتیان، بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. گزارش‌ها را خواندم. جنگ خفجی [عربستان سعودی] و تصرف این منطقه توسط عراق، مسأله مهمی شده است. اگر بتواند آن را نگه‌دارد، علامت بدی برای نیروهای متحدین خواهد بود. عراق مدعی است، از آمریکایی‌ها اسیر گرفته، منجمه چند زن را که آمریکایی‌ها، اسارت فقط یک زن و یک مرد را تأیید کرده‌اند.



دکتر روحانی، [دبیر شورای عالی امنیت ملی]، خبر داد که یک قایق جنگی عراق، مورد تعقیب و حمله هواپیماهای متحدین قرار گرفته و به خورموسی آمده است؛ گفتم خبرش را به رسانه‌ها بدهند. مقداری در ساحل سد پیاده روی کردم.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، تلفنی خبر داد که سعدون حمادی، معاون نخست‌وزیر عراق که قرار بود تا اطلاع ثانوی نیاید، بدون اطلاع قبلی، از راه زمین وارد ایران شده است؛ گفتم تحویل‌اش بگیرند. همچنین خواستم، خبر اعتراض ما به آمدن هواپیماهای عراقی به ایران، بدون جلب موافقت ما را منتشر کنند.

۱ فوریه ۱۹۹۱

جمعه ۱۲ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۵ رجب ۱۴۱۱

ساعت پنج صبح بیدار شدم و دیگر نخواستیم. بعد از نماز صبح و استماع اخبار، گزارش‌ها را مطالعه کردم. از گزارش‌ها برمی‌آید که عراقی‌ها از خفجی بیرون رانده شده‌اند؛ اگر این خبر درست باشد، تفسیرش این است که در نیروی زمینی هم، عراق مشکل دارد.

بعد از صرف صبحانه، به سوی پیست آبعلی [واقع در شمال شرق تهران]، حرکت کردیم. در محل مخصوص وزارت نفت که دارای تله‌کابین و پیست اسکی و استخر و رستوران و چند ویلاست، وارد شدیم. میهمان وزارت نفت بودم. [آقایان دکتر نوری و دکتر عادل]، وزیر اقتصاد و رییس کل بانک مرکزی هم بودند.

با تله‌کابین به بالای کوه رفتیم. برف می‌بارید و مه بود. ناهار را در رستوران خوردیم. عصر فیلمی دیدم و به سوی تهران حرکت کردیم. غروب، ساعت شش و نیم به خانه رسیدیم. والده و همشیره فاطمه در ماشین من بودند. مهدی و فرشته هم از کیش برگشته بودند.

۲ فوریه ۱۹۹۱

شنبه ۱۳ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۶ رجب ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. نزدیک ساعت نه صبح، دکتر ولایتی آمد و گزارش مذاکرات با عراقی‌ها، یمنی‌ها و الجزایری‌ها را داد. [آقای احمد غزالی]، وزیر امور خارجه



الجزایر آمد! دربارهٔ ضرورت تحرک برای آتش‌بس گفت و از عدم انعطاف عراق، در مورد خروج از کویت شاکی بود. او راه‌حل را در خروج عراق از کویت می‌دانست. آقای سعدون حمادی، [معاون نخست وزیر عراق] آمد؛ ملاقات خصوصی بود. از اوضاع عراق پرسیدم. گفت خرابی‌ها خیلی زیاد است. نیروی هوایی عراق کارایی خود را از دست داده است. نیروی زمینی آسیبی ندیده و بین ۵ تا ۱۰ هزار نفر کشته شده‌اند. گفت تصمیم دارند تا آخر مقاومت کنند. معتقد بود که بالاخره آمریکا را شکست می‌دهند. برای دارو، غذا، امکانات تسلیحاتی و فنی و اجازهٔ عبور کمک‌های دیگران از ایران، کمک خواست. دربارهٔ کمک‌های غذایی و دارویی، گفتم براساس اعلان قبلی، ادامه می‌دهیم. جواب سایر کمک‌ها را موکول به بررسی نمودم و به صدام پیغام دادم که نظر ما این است که در جنگ، بالاخره به بن‌بست خواهند رسید و صلاح این است که اصل خروج از کویت را تحت شرایطی بپذیرد که امکان تحرک برای آتش‌بس باشد و اینکه

۱- در این دیدار، وزیر امور خارجه الجزایر، به تشریح دیدگاه‌های دولت این کشور و تلاش‌های انجام شده در زمینه حل بحران اخیر منطقه خلیج فارس پرداخت و اظهار داشت: «ما امروز جهان اسلام را با جدی‌ترین خطرات روبرو می‌بینیم و معتقدیم که باید با کمک شما و سایر کشورهای اسلامی از این جنگ ویرانگر جلوگیری کنیم، تا بیش از این ملت مسلمان عراق و امکانات این کشور در معرض نابودی قرار نگیرد.» سپس آقای هاشمی، حوادث اخیر منطقه خلیج فارس و کشتار مظلومانه مسلمانان را غم‌انگیزترین فاجعه بشریت امروز خواند و افزود: «ما می‌بینیم با توطئه استکبار و توجیه بین‌المللی، این چنین مسلمانان کشته می‌شوند و منابع اسلامی در حال انهدام است و متأسفانه می‌بینیم که این وضع با یک اقدام اشتباه و محاسبه نادرست به وجود آمد و فرصت در اختیار دشمنان اسلام قرار گرفت و می‌بینیم که دست خود مسلمان‌ها هم در کار است و فتنه از داخل کشورهای اسلامی شروع شده و این نشان عدم رشد کافی و عدم واقع‌بینی است. ما به عنوان یک تکلیف انسانی و اسلامی، موظفیم برای کم کردن رنج مسلمانان و برای رسیدن به آتش‌بس و پایان بخشیدن به رنج و مصیبت‌های ملت همسایه و مسلمانان عراق تلاش نماییم و همچنان همه امکانات خود را در این زمینه به کار خواهیم گرفت.»

۲- آقای سعدون حمادی، ضمن قدردانی از کمک‌های انسان دوستانه جمهوری اسلامی، مبنی بر ارسال کمک‌های دارویی و همچنین در زمینه فرود هواپیماهای جنگی به ایران گفت: «دولت عراق، هرگز قصد ایجاد اشکال برای جمهوری اسلامی ایران را ندارد و فرود هواپیماها در حالت اضطراری و بدون برنامه ریزی قبلی بوده است.» سپس آقای هاشمی نگرانی عمیق خود را از تداوم جنگ و بمباران مناطق مسکونی عراق ابراز داشت و افزود: «ما به شدت متأثریم که امکانات انسانی منابع اقتصادی کشورهای اسلامی در چنین جنگ ویرانگری تلف می‌شود و لازم است، هر چه سریع‌تر به این جنگ خاتمه داده شود و ما در این راه، از هیچ تلاشی فروگذار نخواهیم کرد.»



ملاقات با سعدون حمادی معاون نخست وزیر عراق



ملاقات با احمد غزالی وزیر امور خارجه الجزایر



درست نیست، با یکدندگی این همه خسارت به مردم و منابع عراق وارد شود. موافق تشکیل جلسه سازمان کنفرانس اسلامی هم نبود؛ فکر می کرد که رأی کنفرانس به نفع عراق نیست.

جمعی از آزادگان، به مناسبت ۱۳ بهمن، روز آزادگان و جانبازان، آمدند. برایشان صحبت کردم^۱. هیأت یمنی [به سرپرستی آقای عبدالعزیز الدالی، وزیر مشاور در امور خارجی]، برای چاره جویی جهت راه ختم جنگ آمدند و از احتمال عدم توجه به ایران و یمن، در برنامه امنیت منطقه ای، اظهار نگرانی کردند^۲.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «دهه فجر، این دهه سرنوشت ساز و تاریخ ساز، به کلی سیر حرکت تاریخ را عوض کرد و راه امت اسلامی را که به بیراهه می رفت، در مسیری که پیامبر اکرم (ص) ترسیم کرده بودند، تغییر جهت داد. قطعات شیرین و خوب در تاریخ اسلام کم نیست. اما هیچ مقطعی همانند دهه فجر، این چنین سازنده و مبارک نیست و ما این مقطع تاریخی را از رهبری امام خمینی (ره) که پس از ائمه معصومین، در تاریخ اسلام بی نظیر است و همچنین استواری و پایداری و هوشیاری امت مسلمان و در رأس همه آنها، رزمندگان داریم. آزادگانی که با قامتی برافراشته و سرافراز به میهن اسلامی بازگشته اند و شهدای عزیزی که با خون خود، درخت انقلاب را آبیاری کردند و مفقودان و جانبازان انقلاب اسلامی، از افتخارات ملت ایران به شمار می روند و شما سربازان خط مقدم انقلاب خواهید بود. امت اسلامی با راهپیمایی خود در ۲۲ بهمن نشان می دهد که قدردان انقلاب است و ما با همکاری یکدیگر و در خدمت رهبر بزرگوارمان حضرت آیت الله خامنه ای، مصمم هستیم که پایه های انقلاب را آن چنان محکم کنیم که این کشور امام زمان «عج» و قرآن و افکار امام، از هرگونه تعرضی آسیب ناپذیر بماند و اسلام ناب محمدی «ص» در پهنه تاریخ نورافشانی کند. آزادگان، مفقودالائرها، شهدا و جانبازان انقلاب اسلامی و سایر بخش هایی که در دوران جهاد درخشیدند، با تلاش خود موفق شدند انقلاب را از شر این همه شیطان و شیطنت حفظ کنند و به اینجا برسانند. این امت هر قدر به رزمندگان و خانواده های شهدا و آزادگان و جانبازان عزیز خدمت کند، نمی تواند هرگز این زحمات و تلاش ها را جبران نماید و جزای اعمال شما با خداوند است. بازگشت سرافرازانه آزادگان به میهن، نمونه ای از امداد غیبی بود. اگر امروز شما در عراق می بودید و شرایطی به وجود نمی آمد که به ایران می آمدید و در شرایطی که هزاران بمب به مراکز نظامی عراق که شما در آنجا به سر می بردید، فرود می آمد، چه بر ما و شما و یا خانواده شما می گذشت؟ امیدوارم که با تلاش های مسئولین، گروهی از آزادگان که هنوز در عراق به سر می برند، هر چه زودتر به ایران اسلامی بازگردند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای الدالی در این دیدار، ضمن تقدیم پیام کتبی آقای علی عبدالله صالح رئیس جمهور یمن، به تشریح تلاش های دولت یمن برای متوقف ساختن جنگ خلیج فارس پرداخت و افزود: «ما احساس می کنیم هدف غرب و به ویژه آمریکا از شروع این جنگ ویرانگر، بازگشت مجدد استعمار به منطقه است و معتقدیم با توجه به جایگاه ویژه جمهوری اسلامی ایران در جهان و در بین سازمان های بین المللی و نفوذ گسترده در میان بسیاری از کشورهای

برای سخنرانی افتتاحیه [هشتمین دوره] مسابقات [حفظ و قرائت] قرآن کریم، به حسینیه ارشاد رفتیم. عصر آقای محسن رضایی، [فرمانده کل سپاه پاسداران] آمد. نظراتی درباره آینده عراق ابراز کرد. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. وضع بحران منطقه بررسی شد. برای آینده عراق، مذاکرات مفصلی صورت گرفت، اما بحث ناتمام ماند. احتمال طولانی شدن جنگ زیاد است که در این صورت برای آمریکا، عراق و کشورهای جنوب خلیج فارس مشکل آفرین است.

در منطقه سیستان با طغیان رودخانه هیرمند، سیل آمده است. برای هلی کوپتر و امدادهای دیگر استمداد شد. به خانه آمدم. همسر آقای [عبدالمجید] معادیخواه آمد و نحوه برخورد مأموران دادگاه ویژه [روحانیت] در بازرسی منزل را گفت.

۳ فوریه ۱۹۹۱

یکشنبه ۱۴ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۷ رجب ۱۴۱۱

سفیر ایران در نیکاراگوئه آمد. گزارش وضع آنجا را داد؛ پس از شکست کمونیست‌ها رو به بهبود می‌رود، ولی مشکلات جدی دارند. خوشحال بود که از آنها راجع به بدهی ۵۰ میلیون دلاری به ایران سند گرفته است. در مورد درخواست دولت‌های دیگر کشورهای آمریکای مرکزی، برای ایجاد رابطه با ایران، مطالبی گفت.

آقایان [محمدتقی] امصباح یزدی و [محمود] محمدی عراقی آمدند. گزارش سفر به آمریکا و کانادا برای شرکت در سمینار فلسفه را دادند؛ اظهار رضایت و توفیق نمودند و کمک بیشتری خواستند. سلمانی برای اصلاح آمد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. اخبار سیل زابل تأسف بار است. هلی کوپترهای ارتش با تأخیر رفته‌اند و باعث

﴿عربی﴾ نقش ایران در حل این بحران تعیین کننده است. «او حمایت دولت یمن را از هرگونه اقدام جمهوری اسلامی در این زمینه مورد تأکید قرار داد و برحفظ امنیت منطقه توسط کشورهای منطقه خلیج فارس به ویژه ایران و یمن تأکید کرد. سپس آقای هاشمی، اظهار داشت: «ما می دانیم که شما هم جدی هستید و حُسن نیت دارید که این جنگ هرچه زودتر متوقف شود. ما معتقدیم همه کشورهای اسلامی باید تلاش کنند تا شاید به آتش بس برسیم. متأسفانه در این روزهای تلخ، ما شاهد ذوب شدن امکانات عراق و کویت و منطقه هستیم. در جنگی که خرج آن هم از جیب مردم مسلمان پرداخت می شود و در مقابل دشمنان اسلام و استکبار جهانی از آن سود می برند.»



بسم الله

تعامت مع ریاست جمهوری اسلامی ایران است

ما در سفرم همیشه که تماماً به مرض مبارک رسیدیم تتمه ارزی که برای سفر اینجانب در
مراغه اختصاص داده بودید در حساب بانک ملی جمهوری اسلامی ایران در نزد بانک ملی
مراغه

لطفاً نظر مبارک را در مورد برداشت آن موقوفه فرمایید
تاریخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۴

معاونت ریاست دفتر فرزندانی و امور ایرانیان
معاونت امور ایرانیان
معاونت امور ایرانیان

نگرانی است.

شب با رهبری جلسه داشتیم. درباره تأخیر هلی کوپترهای ارتش صحبت شد؛ قرار شد مؤاخذه شوند. نتایج مذاکره با هیأت‌های عراقی، یمنی و الجزایری، وضع جنگ، همکاری با پاکستان و همچنین پرونده آقای [عبدالمجید] معادیخواه، مورد بررسی قرار گرفت. شب در دفترم ماندم. امروز خوشبختانه باران و برف داشتیم.

۴ فوریه ۱۹۹

دوشنبه ۱۵ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۸ رجب ۱۴۱۱

اول وقت برای شرکت در سمینار حقوق زن به صداوسیما رفتیم. ضمناً از محل در حال ساخت سالن کنفرانس‌ها و محل جدید اداری صداوسیما بازدید کردم؛ جالب است. سخنرانی کوتاهی در افتتاح سمینار ایراد کردم.^۱

ساعت نه و نیم صبح به دفترم رسیدم. صبحانه خوردم. در جلسه مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی شرکت کردم^۲ که تا ظهر طول کشید؛ منظم برگزار شد.

۱ - ایشان با اشاره به وجود اختلاف در موضوعات نظری و وجود سلیقه‌ها و دیدگاه‌های مختلف در مسایل اجتماعی، از جمله در مورد مسأله زنان، گفت: «در تجزیه و تحلیل و بررسی وضعیت زنان در جامعه ما، باید فقه اسلام را محور قرار داد، چون محکم‌ترین و مطمئن‌ترین پایگاه برای بررسی و تبیین نقش زنان در حیات جامعه است. اگر متکی به فقه حرکت کنیم، نیرومندترین امکانات و محکم‌ترین زمینه تئوریک و علمی را برای حرکت خودمان فراهم کرده‌ایم. خصوصاً اینکه در زمینه فقه، شخصیتی چون امام را داریم که کسی نمی‌تواند منکر ارجعیت مقام علمی ایشان باشد. امام، واقع‌بین‌ترین و نافذترین نظرها را در عرصه مسایل اجتماعی داشتند و مقبولیت امام در جامعه ما، به‌حدی است که در تبیین نظریه‌های ایشان، کسی را یارای مخالفت با آن نیست. در کنار نظریات امام، آثار و دیدگاه‌های شهید مطهری، از غنی‌ترین منابع مورد دسترس همگان است که می‌تواند با تأییدی که امام از ایشان داشته‌اند، یکی از مباحث و محورهای بررسی مسایل مورد بحث این سمینار باشد. نوشته‌های استاد مطهری در مورد مسأله زنان، در نوع خود کامل‌ترین و غنی‌ترین آثار است، بنابراین شما از نظر تئوری و اصول، با کمبود و مشکلی مواجه نیستید و همت خود را باید در مسیر تدوین و پیگیری راه‌های اجرایی افکار و اندیشه‌های انسان‌هایی مانند امام (ره) و استاد شهید مطهری قرار دهید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - متن کامل این مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی که بازتاب بسیاری در رسانه‌های بین‌المللی داشت، در بخش ضمایم همین کتاب چاپ شده است.



کنفرانس مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی

خبرنگاران غربی، برخلاف مصاحبه‌های گذشته، مواظب بودند سئوالات ناراحت‌کننده‌ای مطرح نکنند. خیلی خسته بودم. سیل عظیمی منطقه زابل را فرا گرفته است و هر ساعت ابعاد بیشتر خسارات روشن می‌شود.

تا ساعت دو بعد از ظهر، کارهای دفتر را انجام دادم. عصر در جلسه شورای اقتصاد شرکت کردم. قیمت جدید برق و فرآورده‌های نفتی را تصویب کردیم. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۵ فوریه ۱۹۹۱

سه‌شنبه ۱۶ بهمن ۱۳۶۹ | ۱۹ رجب ۱۴۱۱

[آقای عیسی کلانتری]، وزیر کشاورزی و معاون تحقیقاتی‌اش آمدند. اجازه خواستند از متخصصان و محققان بین‌المللی برای اصلاح [بذر] گندم استفاده کنند. گزارش سفر به کوبا را دادند. در مورد پیشرفت به‌زراعی اراضی آبی و آبیاری تحت فشار هم گزارش دادند.

خانم دکتر [شفیقه] حبیبی، [سرپرست مرکز فوریت‌های دارویی و تجهیزات پزشکی

جمعیت هلال احمر [آمد و برای تأسیس سرنگ سازی هلال احمر استمداد نمود. کارکنان دفتر آمدند. به مناسبت دهه فجر برایشان صحبت کردم. مسئول دفتر «نشان‌ها» آمد. گزارش پیشرفت کار را داد. هنوز برنامه اعطای نشان که در قانون اساسی آمده و قانون و آیین‌نامه‌هایش تهیه شده، آماده و کامل نشده است؛ طرح نشان‌ها را ارائه دادند.

[آقای تورگوت اوزال]، رئیس جمهور ترکیه، تلفنی صحبت کرد. از طرح ما برای صلح که با آن صدام جان سالم بدر ببرد، نگران بود. عصر وزیر مشاور در امور خارجه کویت آمد. نامه امیر کویت را آورد. از مواضع ما تشکر کرد و خواستار عدم پیگیری آتش‌بس در جنگ عراق، قبل از خروج عراق از کویت، در اجلاس جنبش عدم تعهد شد.

دکتر [حسن] روحانی خبر داد که امروز هم تعدادی هواپیمای جنگی و یک ایرباس عراقی آمده‌اند. دکتر [حسن] حبیبی، برای امور جاری و مشورت برای سفر به ترکیه آمد. شب، شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. در این جلسه اعضای شورای فرهنگ عمومی^۲ و همچنین اعضای هیأت مؤسس دانشگاه پزشکی قم برای خانم‌ها، تصویب شد. در گزارش‌ها، بازتاب مصاحبه دیروز من در رسانه‌های جهانی، خیلی وسیع است. مسأله احتمال مذاکره با آمریکا را برخلاف اظهارات من، بزرگ می‌کنند.

۱ - آقای هاشمی، با اشاره به فرا رسیدن چهاردهمین سال پیروزی انقلاب اسلامی گفت: «این جشن بیشتر از همه متعلق به خانواده شهدا، جانبازان و مفقودین و ایثارگران است که بیش از همه سرمایه‌گذاری کردند و شایسته تیریک‌شنیدن هستند. دستاوردهای عظیم معنوی انقلاب اسلامی، تحمل مرارت‌ها و رنج‌های این راه را آسان می‌کند. سرافرازی مسلمانان و مطرح شدن اسلام به عنوان یک حرکت جهانی در این دهه، مرهون فداکاری‌ها و خون‌های پاک‌شده‌ای است که درخت بارور اسلام را آبیاری کردند. ارواح شهدا، اکنون در عالم قدس به عیان شاهد هستند، راهی را که انتخاب کردند، چگونه ثمر داده است و من تردید نداریم که راضی‌ترین افراد در کل جامعه، شهدا هستند که سعادت واقعی را کسب کرده‌اند. خانواده‌هایی که در فراق عزیزان خود رنج و مرارت کشیده‌اند، عمیقاً در ثواب‌ها و دستاوردهای معنوی فراوانی که از رهگذر این رشادت‌ها به جامعه رسیده است، شریک هستند. حمایت‌های دولت و جامعه از این عزیزان، هر قدر هم وسیع باشد، با کار بزرگ آنها، اصلاً قابل مقایسه نیست و آنچه باید موجب خوشحالی خانواده شهیدان باشد، این است که اهداف آن شهیدان، با قدرت و صلاحیت توسط مسئولان و مردم، با هدایت‌های رهبر معظم انقلاب دنبال می‌شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی، آقایان عباسعلی عمید زنجانی، اسدالله بیات، هادی ندیمی، مسیح مهاجری، محمد اصغری و خانم زهرا رهنورد، به عنوان اعضای جدید شورای فرهنگ عمومی کشور انتخاب شدند.

چهارشنبه ۱۷ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۰ رجب ۱۴۱۱ ۶ فوریه ۱۹۹۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در گزارش‌ها، توجه زیادی از رسانه‌ها و دولت‌ها نسبت به اظهارات من در خصوص میانجیگری برای صلح وجود دارد و نوعاً مثبت است. [جرج] بوش، [رییس‌جمهور آمریکا] هم برخورد بدی نکرده. تا نه صبح، کارها انجام شد. خبر رسید که باز دیروز تعدادی هواپیمای عراقی آمده است.

آقای [حمید] میرزاده، [معاون اجرایی رییس‌جمهور] آمد و گزارش سفر به زابل را داد؛ خرابی [حادثه سیل] زیاد است. قرار شد به منطقه مسافرت کنم. آقای [قدرت‌الله] علیخانی آمد. گزارش وضع قزوین را داد و برای برق‌کشی به روستاهای قزوین و هدیه به آزادگان قزوین و تبدیل قزوین به استان، استمداد کرد.

شورای عالی اداری جلسه داشت. سه ساعت طول کشید و بالاخره مراکز تهیه و توزیع وزارت بازرگانی منحل شد؛ تصمیم مهمی است. عصر آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دائم ایران در سازمان ملل] آمد. برای مسایل جاری مشورت کرد و برای اطلاع از مواضع واقعی، توضیحاتی خواست. در جلسه هیأت دولت به‌خاطر انجام کارها و نیز به علت کسالت و سرماخوردگی، شرکت نکردم.

سرشب، [آقای فرانسوا میتران]، رییس‌جمهور فرانسه، تلفنی صحبت کرد^۱ و از مواضع ایران تشکر نمود و برای همکاری بیشتر دو کشور و همکاری برای اصلاح منطقه و ختم

۱ - آقای فرانسوا میتران، در این مکالمه تلفنی، ضمن ابراز خرسندی از تبادل نظر با آقای هاشمی، اظهار داشت: «از دیدگاه دولت فرانسه در زمینه مسایل بین‌المللی، جمهوری اسلامی ایران دارای یک موقعیت بسیار مهم و تعیین‌کننده است و ما علاقه‌مندیم این صحبت تلفنی، شروع جدیدی بر همکاری هر چه بیشتر دو کشور در حل مسایل بین‌المللی باشد. در فاجعه اخیر، نقش ایران می‌تواند قاطع و سرنوشت‌ساز باشد و ما به این مساله خیلی اهمیت می‌دهیم.» رییس‌جمهور فرانسه، اظهار امیدواری کرد در آینده همکاری‌ها و تبادل نظرات مسئولان دو کشور افزایش یابد. سپس آقای هاشمی، با تشکر از تماس تلفنی آقای میتران، با تأکید بر مواضع اعلام شده ایران در بحران اخیر خلیج فارس، افزود: «موضع ما در مورد بحران خلیج فارس، کاملاً صریح و روشن است. ما مخالف اشغال کویت و حضور نیروهای چندملیتی در منطقه هستیم و معتقدیم نباید تمامیت ارضی عراق و کویت مخدوش شود و در مورد مانندن نیروهای بیگانه در منطقه نیز به‌طور جدی حساس هستیم و تحمل نمی‌کنیم و طولانی شدن جنگ را هم بیش از این به مصلحت نمی‌دانیم. ما برای رییس‌جمهور عراق، پیامی فرستاده ایم و منتظر جواب هستیم تا ابتکار خود را آغاز کنیم.»



فرانسوا میتران رییس جمهور فرانسه جولیو آندرتوتی نخست وزیر ایتالیا

جنگ، اظهار اشتیاق کرد. آقای [محمود] واعظی، [معاون اروپا و آمریکا]، توضیحاتی درباره نظرات فرانسه در خصوص مسایل منطقه و جنگ داد؛ فرانسه از سلطه آمریکا بر منطقه نگران است و تمایل دارد با همکاری با ایران، مانع از انحصار قدرت آمریکا شود. از نماینده شوروی نقل کرد که وضع روس‌ها هم نظیر فرانسه است.

۷ فوریه ۱۹۹۱

پنج‌شنبه ۱۸ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۱ رجب ۱۴۱۱

ساعت هشت و نیم صبح به هتل استقلال رفتیم و در جشنواره خوارزمی شرکت کردیم. گزارش شنیدیم، جوایز مخترعان و مبتکران را دادم و صحبت کوتاهی نمودم^۱ و سپس به

۱ - آقای هاشمی گفت: «هم‌اکنون یک سیکل منفی، در جهت جذب و به‌کارگیری مغزهای خلاق و مبتکر جهان سوم، از سوی کشورهای پیشرفته و عموماً غربی جریان دارد. نیروهای علمی بسیاری در کشورهای جهان سوم، از جمله کشور ما مشغول کار هستند و اکثر این نیروها، انسان‌های صادق و علاقمند به کشور خودشان می‌باشند. از وظایف عمده ما این است که زمینه‌های رشد و پرورش استعدادهای جامعه خود را فراهم کنیم و در این راستا نباید دچار بخل و تنگ‌نظری بشویم. چون تحقیق و پژوهش و فعالیت‌های علمی محققان و مبتکران، در مسیر پیشرفت جامعه است. شرکت من در این جشنواره، نشانگر توجه مسئولان کشور به امر گسترش علم و تحقیق است. مسلماً هیچ کشوری بدون تحقیق نمی‌تواند مستقل شود و ما نیز بدون بنیه علمی قوی، در عرصه جهان امروز عقب خواهیم ماند. ما امروز فاصله بسیاری با سطح علم و پیشرفت در جهان داریم که تنها وسیله پرکردن این خلاء، تحقق برنامه‌های



دفترم رفتیم. [آقای احمدآلپ تموچین]، وزیر امور خارجه ترکیه آمد.^۱ دربارهٔ اوضاع منطقه و جنگ و آینده عراق و مسایل بین الشطین مذاکره شد؛ مدعی است که همه متحدین بر حذف صدام توافق دارند.

عصر آقای عباس مدنی، رهبر نهضت اسلامی الجزایر آمد.^۲ سئوالات زیادی دربارهٔ مواضع و برنامه‌های نهضت و روابط آنها با کشورهای عربی، منجمله عربستان سعودی و مراکش و چند موضوع دیگر از او کردم؛ به موضع دفاعی افتاد و موقعیتی به دستش نیامد که توقع همکاری بیشتر ما با صدام را بنماید.

مواردی مثل مسلمانان زندانی در عراق و مسیحی بودن وزیر امور خارجه عراق و نظایر آن، زبان اینها را می‌بندد که اسلامی بودن رژیم بعث را ادعا نمایند. قرار شد برود و

پژوهشی و علمی می‌باشد. هر چند که این مسأله وقت زیادی لازم داشته باشد. یکی از کارهای خوب جمهوری اسلامی، شکستن طلسم انحصار محیط علم و دانشگاه‌ها بود که برای طبقه محروم مانعی بود. محیط تحصیلی ما به گونه‌ای است که استعدادهای محرومان جامعه ما، به طور کامل میدان رشد پیدا نکرده است و باید بیشتر به این امر توجه شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - در این ملاقات، وزیر امور خارجه ترکیه، با بیان اهمیت فراوانی که ترکیه برای همکاری با ایران قائل است، افزود: «جمهوری اسلامی ایران، مهم‌ترین کشور منطقه است و ما علاقه‌مندیم به عنوان یک کشور دوست و همسایه، چه در حال و چه در آینده، همکاری گسترده‌ای با ایران داشته باشیم.» او آمادگی دولت متبوعش را برای یافتن راه حل مسالمت آمیز و خاتمه هر چه زودتر جنگ، با حفظ تمامیت ارضی عراق، اعلام کرد. سپس آقای هاشمی با استقبال از ادامه رایزنی‌ها جهت دستیابی به راه حلی که هر چه سریع‌تر به توقف جنگ و جلوگیری از وارد آمدن خسارت به امت اسلامی بیانجامد، اظهار داشت: «ما همچنان به تلاش‌های خود برای رسیدن به آتش بس ادامه می‌دهیم و معتقدیم این تکلیف همه کشورهای اسلامی است که در این شرایط حساس بر تلاش‌هایشان بیافزایند و در این زمینه از همکاری با کشور مسلمان و همسایه خودمان ترکیه استقبال می‌کنیم.»

۲ - ایشان در دیدار با رهبر جبهه نجات اسلامی الجزایر، تأکید کرد که موضع جمهوری اسلامی ایران در قبال جنگ جاری در منطقه خلیج فارس، بی‌طرفی است، نه بی‌تفاوتی. آقای هاشمی گفت: «علیرغم بی‌طرف بودن در جنگ، ما در قبال کشتار مردم مسلمان و بی‌گناه عراق و انهدام وسیع امکانات و تأسیسات متعلق به آنها، بی‌تفاوت نیستیم. کمک‌رسانی هلال احمر جمهوری اسلامی ایران به مردم مسلمان و مظلوم عراق با هماهنگی صلیب سرخ جهانی در چارچوب همین موضع‌گیری صورت می‌پذیرد. امیدوارم با تلاش جمهوری اسلامی ایران، رنج‌ها و مصیبت مردم مسلمان کویت نیز هر چه سریع‌تر خاتمه یابد.» آقای عباس مدنی نیز با تقدیر از مواضع ایران در قبال بحران جاری در منطقه گفت: «امت اسلام به ایران امید بسته و امیدواریم که تلاش‌های حکیمانه و صادقانه ایران برای خاتمه جنگ به



اهدای جوایز چهارمین جشنواره خوارزمی





کمک‌های مردم الجزایر را برای مردم عراق بفرستد.

تا ساعت هشت و نیم شب، در دفترم کار کردم و به خانه آمدم. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، گفت که از عراق اطلاع داده‌اند، سعدون حمادی، [معاون نخست‌وزیر]، روز شنبه با پیام کتبی صدام به ایران می‌آید؛ موافقت کردم.

۸ فوریه ۱۹۹۱

جمعه ۱۹ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۲ رجب ۱۴۱۱

ساعت هفت به فرودگاه مهرآباد رسیدم و بلافاصله با جمعی از وزرا، معاونان و محافظان به سوی زاهدان حرکت کردیم. ساعت نه صبح به زاهدان رسیدیم. باران شدیدی می‌بارید. چهار هواپیمای ایلوشین عراقی، در گوشه‌ای از فرودگاه زاهدان به چشم می‌خورد. بلافاصله با هواپیمای سی - ۱۳۰ به سوی زابل پرواز کردیم. در راه، از بالا با توضیح [آقای محمود حجتی]، استاندار [سیستان و بلوچستان]، با وضع مناطق سیل‌زده آشنا شدیم. کارشناسان هم، در مورد طرح‌های عمران منطقه سیستان و وضع موجود، توضیحات دادند. در فرودگاه زابل، استقبال رسمی بود. بلافاصله با هلی‌کوپترها به مناطق سیل‌زده رفتیم. از فضا چندین روستای خراب‌شده را دیدیم. مردم در چادرها در نقاط مرتفع زندگی می‌کردند. کنار سد انحرافی آبگیر چاه نیمه‌ها، در کنار رودخانه هیرمند در مرز افغانستان، فرود آمدم. طرح جالبی است که ژاپنی‌ها اجرا کرده‌اند. این سد، حدود ۷۰۰ میلیون مترمکعب آب اضافی را به نقاط گودتر منتقل و برای مصرف در طول سال ذخیره می‌کند. قرار است ظرفیت آنها را به دو برابر برسانیم.

از فضا چاه نیمه‌ها را دیدیم. با مردم روستاهای مرزی کنار سد صحبت کردم؛ از لحاظ آب و برق و راه، خیلی محروم و مستضعف هستند. با هلی‌کوپتر در کنار هیرمند و پریان مشترک که مرز است، پرواز کردیم و در منطقه نادر پیاده شدیم. خرابی سیل زیاد است. با مردم صحبت کردم؛ از کمک‌های دولت راضی‌اند. به همه آنها، چادر و پتو و غذا و سوخت داده شده است. به چند چادر سرزدم. مردم صبور و قانعی هستند. به منطقه جری‌نک رفتیم. در اینجا هم، مثل نقطه قبل عمل شد. مردم، از جهت علوفه دام‌ها نگرانند. دام‌ها هم آسیب دیده‌اند.



رسیدگی به مشکلات سیل زدگان سیستان





به شهر زابل رفتیم. در مسجد جامع برای مردم صحبت کردم^۱. باران ضعیفی می‌بارید. در محل ژاندارمری، نماز خواندیم و بعد از نهار، استراحت کردم. سپس در جلسه در مورد بازسازی سریع، ذخیره بیشتر آب در چاه نیمه‌ها و دریاچه‌ها و اصلاح مسیل‌ها و زهکشی منطقه و انتقال نقاط مسکونی به جاهای مرتفع تصمیم‌گیری شد. مصاحبه‌ای انجام دادم^۲ و به زاهدان و از آنجا به تهران پرواز کردیم. ساعت هشت و نیم شب به تهران رسیدیم.

شنبه ۲۰ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۳ رجب ۱۴۱۱ ۹ فوریه ۱۹۹۱

ساعت هشت و نیم، به دفترم رسیدم. ساعت ۹ صبح، آقای نژادحسینیان [وزیر صنایع سنگین] آمد و گزارش سفر به آلمان داد. آلمان‌ها به‌طور اصولی با تکمیل نیروگاه بوشهر موافقت. درباره تولید خودروی بنز و خودروهای دیگر، توافقاتی داشته‌اند. اجازه گرفت که

۱ - آقای هاشمی گفت: «شما مردم صبور و قدرتمند سیستانی که علیرغم متحمل شدن خساراتی، همچون کوه استوار هستید و به جای شکوه و شکایت از مشکلات بوجود آمده، با ابراز احساسات، ما را بسیار تحت تأثیر قرار دادید، وظیفه دولت را نسبت به خود سنگین‌تر کردید. پس از دوران جنگ تحمیلی، هیچ‌گونه عذری در کوتاهی از عمران این منطقه قابل قبول نیست. این منطقه نیاز به کارهای زیربنایی زیادی دارد. منطقه زابل دارای آب فراوانی است و اگر با برنامه‌ریزی، اینها ذخیره شود، نیاز منطقه را در طول سال می‌تواند تأمین کند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای هاشمی در پایان بازدید خود از مناطق سیل زده سیستان، در گفت و گو با خبرنگاران، ضمن تأکید بر تسریع در بهبود فاضلاب شهر زابل از سوی دستگاه‌های اجرایی اعلام کرد: «باید هرچه سریع‌تر مردم آسیب دیده که خانه و کاشانه خود را در اثر فاجعه سیل ازدست داده‌اند، با احداث واحدهای مسکونی که از امروز آغاز خواهد شد، به مکان معینی انتقال یابند و در این رابطه لازم است هر چه سریع‌تر، مصالح ساختمانی مورد نیاز به منطقه حمل شود. با توجه به تصویب سازمان توسعه و عمران سیستان که اساسنامه آن تا پایان اسفند ماه سال جاری، از سوی دولت ابلاغ خواهد شد، امیدواریم دشت سیستان به جلگه‌ای آباد و حاصلخیز تبدیل شود. سیل اخیر، یکصد و هشتاد روستا را در منطقه سیستان، تخریب کرده، به اراضی کشاورزی منطقه نیز آسیب فراوانی رسانده و تعداد زیادی از احشام نیز تلف شده‌اند و اکثر واحدهای مسکونی غیرقابل سکونت گردیده است.» ایشان ضمن تجلیل از صبر و استقامت مردم مصیبت دیده سیستان، از تلاش مسئولین و دست‌اندرکاران ستاد سیل شهرستان زابل، در امداد رسانی به آسیب دیدگان قدردانی کرد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

پژوهای تولیدی را برای تاکسیرانی واگذار کنند.

آقایان نوربخش و عادل، [وزیر اقتصاد و رییس بانک مرکزی] آمدند. گزارش سفر به ژنو را دادند و تحلیل‌هایی که در آنجا، دربارهٔ عواقب بحران خلیج فارس مطرح بوده گفتند. دربارهٔ سیاست‌های ارزی مذاکره کردیم. قرار شد ارز آزاد را بیشتر عرضه کنند. دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. راجع به سفر به یوگسلاوی، ژنو و ایتالیا و همچنین مذاکره با [آقای سعود الفیصل]، وزیر امور خارجه عربستان سعودی مذاکره شد. اجازه خواستند که [آقای جولیو آندرئوتی]، نخست وزیر ایتالیا، تلفنی با من تماس بگیرد؛ پذیرفتم.

عقد ازدواج یکی از کارکنان دفتر را بستم. ساعت سه بعد از ظهر، به تالار وحدت رفتم. جوایز برندگان مسابقه «کتاب سال» را دادم و برایشان صحبت کردم.^۱ آقای سعدون حمادی، [معاون نخست وزیر عراق] آمد و نامه صدام را آورد که در جواب پیشنهاد من جواب نوشته بود؛ نپذیرفته است که از کویت بیرون برود و همان حرف‌های گذشته را تکرار کرده. سعدون حمادی، قاطعانه گفت که به جنگ با آمریکا ادامه می‌دهند. از ما برای آرد و غذا و چند مورد دیگر کمک خواست.

۱ - ایشان در سخنان خود در مراسم اهدای جوایز برگزیدگان هشتمین دوره انتخاب کتاب سال جمهوری اسلامی، گفت: «هیچ چیز به اندازه پایه‌های علم، ادب و هنر و آثار فکری سودمند انسانها، منشاء سعادت و تکامل برای جوامع بشری نیست. اگر اندوخته‌های دانشمندان را از تاریخ بشریت حذف کنیم، مطلب دلگرم‌کننده‌ای برای انسان‌های عصر حاضر نخواهد ماند. بنابراین وظیفه ماست که مراتب قدردانی خود را از کسانی که گام‌های اولیه رشد و تعالی را در کشور برمی‌دارند، ابراز کنیم.» آقای هاشمی با اشاره به این نکته که اگر قدرشناسی نباشد، فضیلت‌ها بسط پیدا نمی‌کند، متذکر شد: «تشویق و تنبیه برای کلیه افراد در جهان مفید است، لذا در امور معنوی و کارهای اساسی جامعه که بسیار با ارزش است، نباید مسامحه شود. نویسندگان، محققان و کسانی که افکار خود را به روی کاغذ منتقل می‌کنند و مردم را در جریان اندیشه‌های خود می‌گذارند، مایه خیر و برکت نسل‌های آینده هستند و در جهت رشد و تعالی دیگران گام می‌نهند. امروزه شاهد برداشته شدن گام‌های سریع بشریت به سوی اوج قله‌های علم هستیم. چنانچه پس از انقلاب اسلامی موفق شویم دانشمندان آزاد و آزاداندیش داشته باشیم، راه ترقی را برای اسلام هموار کرده ایم. امروز جنگ جاری در منطقه خلیج فارس، مثال خوبی برای برتری علم و تکنولوژی است. متحدین غربی در جنگ اسلحه، برتری خود را نشان داده و عراقی‌ها به دلیل فقدان علم کافی، در این راه نتوانستند از هواپیماها و سایر تجهیزات خود استفاده لازم را بکنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



جلسه شورای عالی امنیت ملی داشتیم. درباره آینده عراق و آلترناتیو احتمالی حکومت بعث در صورت سقوط صدام و سیاست ما در این باره و جواب نامه صدام، مذاکره کردیم. سرشب، [آقای جولیو آندرئوتی]، نخست‌وزیر ایتالیا تلفنی صحبت کرد که قطع شد و به فردا موکول گردید. شب با احمد آقا مهمان آقای خامنه‌ای بودیم. مذاکرات درباره مسایل دستور شورای عالی امنیت ملی بود. به خانه آمدم. در جماران، امروز برف باریده است.

یکشنبه ۲۱ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۴ رجب ۱۴۱۱ | ۱۰ فوریه ۱۹۹۱

ساعت هفت و نیم به دفتر رسیدم. کارهای مانده را تا نه صبح انجام دادم. سفیران و کارداران خارجی، به مناسبت دهه فجر آمدند. سفیر اسپانیا به عنوان مقدم‌السفرا، از سوی آنها تبریک گفت و من هم صحبت مفصلی، درباره سیاست خارجی مان و بحران خلیج فارس کردم. همه آمدند و مصافحه کردند. سپس در جمع آنها در اتاق انتظار نشستیم و

۱ - مقدم‌السفرا، یعنی سفیری که سابقه بیشتری از سایر سفیران مقیم آن کشور دارد.

۲ - ایشان طی سخنانی گفت: «سیاست و زندگی ما روشن و باز است و نقطه مبهمی در آن وجود ندارد. در سیاست داخلی، ما اولویت را به بازسازی کشور و ترمیم خرابی‌ها و جبران عقب‌ماندگی اقتصادی داده‌ایم. در سیاست خارجی نیز اصل بر همکاری با تمام کشورهایی است که مایلند با ما همکاری کنند، به‌جز چند مورد استثناء که فکر نمی‌کنیم به طور اصولی مشکل عمده‌ای در راه روابط با دیگر کشورها داشته باشیم. در روابط ما با دیگر کشورها، اصل منافع مشترک، برخورد مساوی و دوستانه حاکم است و در منطقه خودمان نیز صلح و آرامش و همکاری را بسیار جدی می‌بینیم. سیاست ما با همسایگان نیز بر همین اساس است. در مورد عراق نیز که قبلاً مشکل داشتیم، اکنون سیاست ما حل و فصل مسایل براساس قطعنامه ۵۹۸ است. ما نسبت به هیچ‌یک از همسایگان ادعایی نداریم که برای آنها تلخ باشد و راه را برای همکاری با همه باز گذاشتیم. در سیاست جهانی هم منطق بسیار روشنی داریم. ما نمی‌پذیریم که در دنیا، کشوری حق برتری و تعیین تکلیف برای دیگران داشته باشد. شاید تفاوت ما با دیگران، این باشد که نظر خود را صریح می‌گوییم و به برخی کشورهای بزرگ برمی‌خوریم. ما این روزها شاهد حوادث بسیار تلخی در همسایگی خود هستیم و من فکر نمی‌کنم که انسان‌های دلسوز و علاقمند به سعادت بشریت، از وضع کنونی راضی باشند. به نظر نمی‌رسد که در پایان این جنگ و خونریزی‌ها، هیچ طرفی از این درگیری‌ها نفعی ببرد و من فکر نمی‌کنم که این جنگ دارای فاتح و یا خیر و برکتی برای طرفین باشد. نه عراق که جرقه اول این آتش را روشن کرد، از اقدام خود خیری خواهد دید، و نه آمریکایی‌ها که سردمدار تخریب و کشتار وسیعی در منطقه شده‌اند، سودی را عاید کویت، عربستان سعودی و یا همسایگان دیگر خواهند کرد. همچنین فلسطینی‌های مظلومی که گاهی به نام آنان می‌خواهند

عکس یادگاری دسته جمعی در حیاط نهاد گرفتیم.



عکس یادگاری رییس جمهور با سفیران مقیم تهران

آقای [عبدالله] نوری، وزیر کشور آمد. درباره بودجه شهرداری‌ها و نیازهای مالی آنها، با گران شدن بنزین و مسایل سیل و بندر آزاد چابهار صحبت شد. آقای [جولیو] آندرئوتی، نخست‌وزیر ایتالیا، تلفنی تماس گرفت و از پیشرفت کار میانجیگری ما در جنگ پرسید. گفتم آقای ولایتی در سفر به ایتالیا توضیح می‌دهد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. قرار شد با سرمایه‌گذاری خارجی در تولید مسکن موافقت کنیم. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم. آقای خامنه‌ای به خارج

پل‌این ماجراجویی‌ها را توجیه کنند نیز به چیزی دست نخوانند یافت. ما بدون تعصبات منطقه‌ای، قومی و یا تعصبات دیگر، هر دو طرف را در این ماجراجویی‌ها مقصر می‌دانیم. عراقی‌ها به‌خاطر اینکه بدون دلیل موجه، تهاجم غیرقابل قبولی به کشور مستقلی داشته و این همه مشکلات را برای منطقه بوجود آورده، مقصردند و حتی اگر آنان ادعای حقی هم داشتند، می‌توانستند این مساله را به‌گونه دیگری حل کنند که البته ما ادعای حقی برای آنها نمی‌بینیم. آمریکایی‌ها هم اگر نظر دیگری غیر از حل مساله کویت نداشتند، تحقیقاً می‌شد از تحقق این فاجعه جلوگیری شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



تهران رفته‌اند و جلسه معمول هفتگی را نداشتیم. زودتر به خانه آمدم. آشیخ محمد هاشمیان در خانه بود. مطابق معمول، مقداری از اوضاع رفسنجان و همچنین اختلاف با آشیخ عباس [پورمحمدی] گفت و از سیاست‌های اقتصادی دولت ابراز رضایت کرد. از آقای فلاح، دادستان کرمان هم دفاع نمود.

[آقای علی اکبر ولایتی]، وزیر امور خارجه ما، امروز برای مذاکره با سران جنبش عدم تعهد، در جهت صلح، به یوگسلاوی رفته است. عراقی‌ها از ما خواسته‌اند که برای آتش بس بدون قید و شرط تلاش کنیم. کویته‌ها هم خواسته‌اند که بدون خروج عراق از کویت، درخواست آتش بس نکنیم.

دوشنبه ۲۲ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۵ رجب ۱۴۱۱ ۱۱ فوریه ۱۹۹۱

در گزارش‌ها مطلب مهمی نیست. تا ساعت ده صبح مطالعه می‌کردم. همراه اعضای خانواده به میدان آزادی رفتیم. خواستیم در بین راه در راهپیمایی شرکت کنیم که نشد. اجتماع عظیمی بود. شرکت مردم در راهپیمایی خوب است. سخنرانی کوتاهی نمودم. به خانه برگشتیم. فاطمی و فائزه و بچه‌هایشان، امروز به کیش رفتند و ما فردا به آنها ملحق می‌شویم.

رییس‌جمهور زامبیا اطلاع داده که پس فردا، ۱۳ فوریه - ۲۴ بهمن - با سران الجزایر، یمن، اردن، سودان و فلسطین، نشستی در اردن برای بررسی راه‌های ختم بحران خلیج فارس دارند. از من خواست که اخبار پیشرفت کارم را به آنها اطلاع بدهم و حتی الامکان در جمع آنها شرکت کنم و اگر حاضر به شرکت نیستم، آنها را به ایران دعوت کنم. تلفنی

۱ - آقای هاشمی، سالروز پیروزی انقلاب اسلامی را نقطه ختم حضور بیگانگان در کشور خواند و بر کارایی و تعهد جوانان مخلص و انقلابی در اداره و پیشبرد امور جامعه تاکید کرد. ایشان پشت سر گذاردن پیروزمندانه هشت سال دفاع مقدس را نبردی پیروز و بی نظیر در تاریخ مبارزه ملت‌ها با دشمنان شرور خواند. رییس‌جمهور، موضع‌گیری صریح و باصلابت جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران کویت را مدیون دلوری‌ها و جانبازی‌های ایثارگرانی دانست که در طول هشت سال جنگ، نقطه عطفی از تاریخ اسلام را به وجود آوردند. رجوع کنید ← هاشمی رفسنجانی،

سخنرانی‌های ۱۳۶۹، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲



با آقای خامنه‌ای در این خصوص مشورت کردم. قرار شد با آمدن آنها موافقت کنیم.

۱۲ فوریه ۱۹۹۱

سه‌شنبه ۲۳ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۶ رجب ۱۴۱۱

دیشب و امروز برف می‌بارید. هوا سردتر شده. ساعت هشت و نیم صبح، همراه عفت، مهدی، فرشته، یاسر و محسن به فرودگاه رفتیم. یاسر می‌خواست همراه دوستانش به اصفهان برود؛ گفتم با ما بیاید.

حدود ساعت ده به سوی جزیره کیش پرواز کردیم. ساعت یازده و نیم وارد کیش شدیم. به محل پلایون رفتیم. هوا مطبوع است. کمی در ساحل دریا قدم زدیم. آقایان [محسن] مهرعلیزاده، [رییس سازمان عمران کیش] و مسئولان کیش توضیحات دادند؛ از پیشرفت کارها راضی‌اند. بعد از نماز و ناهار و استراحت، گزارش‌ها را مطالعه کردم.

عصر از نیروگاه گازی در دست ساخت، به ظرفیت ۷۰ مگاوات و نیروگاه کوچک در حال کار به ظرفیت ۱۰ مگاوات بازدید کردیم. نیروگاه در حال احداث، نیازهای جمعیت زیادی را که در سال‌های آینده قابل پیش‌بینی است، تأمین می‌کند. فرانسوی‌ها یک ماه در تحویل آن تأخیر داشته‌اند.

از آب شیرین کن در دست ساخت نیز بازدید نمودیم. قبل از انقلاب، اسرائیل، پنج واحد آب شیرین کن، هر یک به ظرفیت اسمی دو هزار متر مکعب احداث کرده است. به خاطر قطع روابط ما با اسرائیل و کمی نیاز، رفته‌رفته از کار افتاده‌اند. کارشناس تعمیر و قطعه‌ی‌دکی هم نبوده است. اخیراً خود جزیره آنها را برای تعمیر باز کرده و مدعی هستند که سیستم ساده‌ای است که تعمیر آن مشکلی ندارد و حتی ساخت آنها هم، در کشور مقدور است.

خوشبختانه یک واحد را هم عملیاتی کرده‌اند که دلیل خوبی بر صحت ادعای‌شان است؛ گفته بودند که آب محصول آنها، با محاسبه سرمایه‌گذاری، هر مترمکعب ۳۵۰ تومان می‌شود. محاسبه کردم، معلوم شد خیلی کمتر از اینها است؛ بنا شد محاسبه دقیق‌تر کنند.

به نظر می‌رسد، آب و برق جزیره که مشکل عمده بود، به‌زودی تأمین می‌شود. از



استخر ذخیره آب که ۲۰ هزار مترمکعب گنجایش دارد، بازدید کردیم. به نظر می‌رسد، سقف گرانی برای آن زده‌اند؛ می‌شد ارزان‌تر تمام شود. از سینمای باز جزیره که ظرفیت نشسته ۳۵۰ نفر دارد، بازدید کردیم. با اتومبیل، گشتی در بخشی از جزیره زدیم. اخبار داخلی و خارجی را گرفتیم؛ خبر مهمی نیست.

شب در ساحل دریا قدم زدیم. هوا سرد است. آقای [محمدرضا] یزدان‌پناه، مسئول سابق [سازمان عمران] جزیره آمد. درباره منطقه آزاد چابهار صحبت شد. قبلاً صحبت شده که مسئولیت آنجا را بپذیرد؛ خیلی علاقه‌مند است، اما بودجه نداریم و او دویست میلیون تومان اعتبار پیشنهاد دارد. آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل]، از نیویورک تلفن کرد و گفت که با [آقای خاویر پرز دکوئیار]، دبیرکل [سازمان ملل]، ملاقات دارد؛ راهنمایی خواست.

چهارشنبه ۲۴ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۷ رجب ۱۴۱۱ ۱۳ فوریه ۱۹۹۱

بعد از صبحانه، دسته‌جمعی کمی در ساحل قدم زدیم. گزارش‌ها را خواندم. با هلی‌کوپتر به جزیره فارور رفتیم. از کیش، گروهی برای شروع عمران آن جزیره رفته‌اند. طرح انتقال و اسکان معتادان [مصوب ستاد مبارزه با مواد مخدر] که قرار بود در جزیره هندورابی باشند، به این جزیره منتقل شده است. می‌خواهند چند سیل‌بند، به منظور جمع‌آوری آب باران، جهت استفاده در جزیره و انتقال به کیش ایجاد کنند.

جزیره فارور، ارتفاعات قابل توجهی دارد و گویا بارش باران در آن، بیش از جزیره کیش است. یک پاسگاه ژاندارمری بدون امکانات و تجهیزات لازم، در آن است که هشت نفر پرسنل دارد. گفتم کیش به آنها کمک کند. راه‌سازی، اسکله‌سازی و تجهیز کارگاه را شروع کرده‌اند.

سپس از فضا جزیره کوچک مجاور آن، بنی‌فارور را هم دیدیم. تصمیم گرفتیم، هر دو جزیره را با کمک سازمان عمران کیش آباد کنیم. به جزیره کیش برگشتیم. نخلستان جدید الاحداث را دیدیم؛ رشد بدی ندارد. نماز و ناهار و استراحت انجام شد. عصر رفتیم و پروژه‌های در حال ساخت «مرجان کیش» و «پردیس» را دیدیم؛ پیشرفت



خوبی دارند. از محل ساخت اسکله دریای پای هم دیدن کردیم. با فرمانده پاسگاه ژندارمری کیش حرف زدیم. به آکواریوم رفتیم؛ اصلاحاتی در آن شده است. در اجتماع مدیران [سازمان عمران] کیش شرکت کردم. آقای [محسن] مهرعلیزاده، مسئول جزیره گزارش داد و بعد از معارفه، صحبت کوتاهی کردم. همراهان در بیرون شام خوردند و من در پایون. در اخبار، اصابت دو موشک به یک پناهگاه غیر نظامی در بغداد و کشته شدن تعداد زیادی از مردم مورد توجه قرار گرفته است. مقداری در ساحل دریا پیاده روی کردم. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه]، تلفنی گفت با [آقای سعود الفیصل]، وزیر امور خارجه عربستان سعودی مذاکره کرده است. روی ۱۰۰ هزار حاجی و [راهپیمایی] [برائت] [از مشرکین]، توافق شده است اما دیه نمی دهند و کمک به بازسازی می کنند؛ حاضرند به اسم دادن خسارت جنگ باشد؛ گفتم بپذیرد. اجازه گرفت که به شوروی برود.

پنجشنبه ۲۵ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۸ رجب ۱۴۱۱ | ۱۴ فوریه ۱۹۹۱

در اخبار و گزارش ها، انهدام یک پناهگاه در بغداد و آسیب دیدن جمع زیادی از مردم غیر نظامی، هنوز سایر مطالب را تحت الشعاع قرار داده است. مقداری در ساحل دریا قدم زدم. صبحانه ام را همان جا، تنهایی خوردم.

با هلی کوپتر به جزیره هندورابی رفتیم و از تأسیسات در حال احداث بازدید کردیم. قرار بود این جزیره را برای اعزام و اسکان معتادان به مواد مخدر آماده کنند، اما مدیران کیش به فکر افتاده اند آنجا را به بخش سیاحتی اختصاص دهند و معتادان را به جزیره فارور بفرستند. با بومیان جزیره که هشت خانوارند، صحبت کردم. از یکی از خانه های آنها بازدید کردیم. در مسجدشان پذیرایی کردند.

از آسمان در هلی کوپتر، جزیره لاوان را بازدید کردیم. نفتکش های زیادی در انتظار نوبت بودند. ناهار را در باغی در کیش که متعلق به یکی از بومیان است، خوردیم. این باغ با آب باران و آب چاه، سرسبز است. عصر در پایون ماندم و جواب نامه صدام [حسین]، رییس جمهور عراق] را تهیه کردم. گزارش ها را خواندم.

سرشب، چند نفر از معلمان و چند نفر از سران مردم بومی آمدند و خواسته هایی داشتند.



مقداری در ساحل پیاده‌روی کردم. آقای سلامتی از اردن تلفن کرد و برای ملاقات هیأت پارلمانی با ملک حسین [پادشاه اردن] مشورت نمود؛ موافقت کردم. قرار بود شب با کشتی به سیاحت دریا برویم، اما به خاطر خستگی نرفتم. بچه‌ها رفتند.

جمعه ۲۶ بهمن ۱۳۶۹ | ۲۹ رجب ۱۴۱۱ | ۱۵ فوریه ۱۹۹۱

در اخبار مسأله مهمی نبود. مقداری در ساحل دریا پیاده‌روی نمودم. صبحانه را همان‌جا خوردم و مجدداً پیاده‌روی کردم. فاطی از من و فرزندش علی فیلم گرفت. به مار کوچکی در ساحل برخوردیم.

مدیران [سازمان عمران] کیش آمدند. با آنها راجع به برنامه و سیاست‌های آینده جزیره کیش و جزایر هندورابی و فارور صحبت شد. از پروژه‌های عمرانی، کشتی‌سازی، بندر و کشتی مسافربری بازدید کردم.

ساعت سه و نیم بعد از ظهر، آقای [مصطفی حایری] فومنی، از ژنو، نتیجه مذاکره با سعودی‌ها برای مسایل حج را تلفنی گفت و برای ادامه آن نظرخواهی نمود. ساعت یک ربع به چهار، به سوی تهران پرواز کردیم.

امروز عصر اعلان شد که عراق با پذیرش اصل مذاکره بر سر خروج از کویت، گام مثبتی در جهت ختم جنگ برداشته است، ولی شرایطی آورده که حتماً مورد قبول متحدین نخواهد بود؛ به هر حال گام مثبتی است. غروب، ساعت هفت به منزل رسیدیم. آقای [سید کمال] خرازی، برای موضع‌گیری ایران دربارهٔ اعلان عراق، تلفنی مشورت کرد.

شنبه ۲۷ بهمن ۱۳۶۹ | ۱ شعبان ۱۴۱۱ | ۱۶ فوریه ۱۹۹۱

مسأله تغییر موضع عراق در ارتباط با خروج از کویت، همه مسایل دیگر را تحت‌الشعاع گرفته است. دیروز عصر، ساعت چهار بعد از ظهر، تلویزیون با قطع برنامهٔ نمایش فیلم، این خبر را به عنوان «خبر مهم» پخش کرد. ساعت سه و نیم، اعلامیه شورای فرماندهی عراق منتشر شده و گفته که عراق حاضر است به قطعنامه ۶۶۰ شورای امنیت عمل کند و شرایطی



قائل شده که از طرف متحدین رد شده است. جمعی از کشورها، حرکت عراق را مثبت و جمعی دیگر، آن را غیر مثبت گفته‌اند.

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. تیمسار [سرتیپ منصور] ستاری، [فرمانده نیروی هوایی ارتش] آمد. در مورد وضع هواپیماهای عراقی که به ایران آمده‌اند، گزارش داد و برای تداوم خریدها از چین استمداد کرد. دکتر هاشمی [گلپایگانی]، برای دستور شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد.

آقای [حسین] محلوجی، [وزیر معادن و فلزات] با معاونان آمدند. گزارش وضع کارخانه‌های ذوب آهن اهواز، اصفهان، مبارکه و معادن سنگ آهن گل‌گهر و چادرملو را دادند و نیازها را مطرح کردند؛ پیشرفت ذوب آهن اصفهان خوب است.

عصر دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر به یوگسلاوی، ژنو، ایتالیا و روسیه را داد. با [آقای سعود الفیصل]، وزیر امور خارجه عربستان سعودی، در ژنو به توافق کامل نرسیده‌اند و مذاکرات ادامه دارد. روس‌ها و ایتالیایی‌ها از انحصار قدرت آمریکا بعد از جنگ در منطقه خلیج فارس نگران‌اند و مایل هستند، برای جلوگیری از انحصار، با ایران همکاری کنند.

آقای [میخائیل] گورباچف، [صدر هیأت ریسه اتحاد جماهیر شوروی]، پیام خصوصی برای من فرستاده و از حل نظامی مسأله خلیج فارس، اظهار نگرانی کرده بود. او خواستار تحریک بیشتر برای حل سیاسی مسأله شده و گفته که در صورت اصرار آمریکا به آن راه‌حل، ممکن است در سیاست خلع سلاح شوروی تجدید نظر شود. رهبر شوروی خواهان روابط عالی و همکاری بیشتر با ایران است.

در جلسه شورای عالی امنیت ملی، وضع جدید بررسی و قرار شد موضع جدید عراق، مثبت اعلام شود. دربارهٔ جواب نامهٔ صدام، با توجه به شرایط جدید صحبت شد. آقای [مهدی] آکروبی، [رئیس مجلس شورای اسلامی]، برای سفر به کشورهای کره [شمالی] و پاکستان از من نظر خواهی کرد. شب احمدآقا آمد و راجع به پذیرش مسئولیتی صحبت کردیم.



۱۷ فوریه ۱۹۹۱

یکشنبه ۲۸ بهمن ۱۳۶۹ | ۲ شعبان ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در گزارش‌ها، تصریح نماینده عراق به اینکه منظور از بیانیه، خروج بدون شرط از کویت است، مورد توجه قرار گرفته و عقب‌نشینی از مواضع قبلی با ضعف تلقی شده است.

ساعت نُه صبح، هنرمندان تئاتر آمدند و گزارش کار دادند. برایشان صحبت تشویق‌آمیز نمودم^۱. دکتر ولایتی آمد. در مورد مذاکره با طارق عزیز که در راه شوروی، در تهران توقف دارد، راهنمایی نمودم. [آقای اینگلو تراوره]، وزیر امور خارجه مالی آمد^۲ و

۱ - آقای هاشمی در دیدار هنرمندان برگزیده نهمین جشنواره سراسری تئاتر فجر، حمایت مسئولان کشور از جامعه هنری را مورد تأکید قرار داد و افزود: «هنر و هنرمندان در آگاهی مردم و پیگیری اهداف انقلاب اسلامی، می‌توانند نقش بسیار مهمی ایفا کنند و دیدگاه مسئولان کشور این است که از هنر به عنوان یکی از بهترین وسیله‌های رشد و تربیت مردم می‌بایستی استفاده شود. ذوق هنری و دیبچه‌ای الهی است. شکر این نعمت این است که از ذوق هنری و نعمتی که خداوند به هنرمندان اعطا کرده، در جهت اصلاح جامعه و خدمت به هموطنان استفاده شود. به غیر از معدودی از مراکز قدرت جهانی که از هنر برای اغراض زیان‌بار استفاده می‌کنند، هنر و هنرمندان در دنیا مورد توجه هستند، زیرا کسی نمی‌تواند ارزش هنرمند را منکر شود و ما باید از این هنر در جهت تقویت و تحکیم انقلاب و خدمت به توده‌های مردم استفاده کنیم. تعهد برای هنرمندان یک ضرورت است و هنرمندان نباید ارزش وجودی خود را وسیله‌ای برای امرار معاش تلقی کنند، زیرا در این صورت با ذوق هنری آنها منافات خواهد داشت و ارواح ظریفه‌ای که در وجود آنان است، با این دریافت‌ها نزول می‌کند. این ارزش‌ها مطابق فطرت در سطحی بالاتر از سطح زندگی مادی قرار دارد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای اینگلو تراوره، ضمن ابلاغ صمیمانه‌ترین سلام‌های دولت و ملت مسلمان مالی، پیام آقای موسی تراوره، رئیس‌جمهور کشورش را تقدیم آقای هاشمی نمود و با بیان اهمیت و نقش ایران، به‌عنوان یک کشور باستانی و مهم که همواره در عرصه جهانی مطرح بوده است، اظهار داشت: «دولت و ملت مالی نقش تعیین‌کننده‌ای را برای جمهوری اسلامی قائل هستند. ما از ابتکارات جنابعالی در جهت استقرار صلح و امنیت در منطقه حمایت می‌کنیم و امیدواریم این تلاش‌ها هر چه زودتر به نتیجه برسد.» سپس آقای هاشمی، از کشور مسلمان مالی، به‌عنوان کشوری که سابقه ممتدی در توسعه و نشر اسلام در قاره آفریقا دارد نام برد و افزود: «همکاری و کمک به کشور شما در راستای فکر و آرمان‌های انقلابی ماست. ما همواره علاقه‌مندیم براساس سیاست‌های قطعی جمهوری اسلامی با کشورهای محروم، بخصوص قاره مظلوم آفریقا و مسلمانان مظلوم این قاره همکاری بیشتری داشته باشیم. در تحولات جاری منطقه خلیج فارس با اعلام آمادگی عراق برای خروج از کویت، علایمی به چشم می‌خورد که راه‌هایی برای حل مشکل منطقه لایق

نامه رییس‌جمهورشان را آورد و برای رفع مشکلات مالی استمداد کرد.

با مسئولان مربوطه، برای عمران زابل جلسه داشتیم. در مورد شیوه‌های اجرایی تصمیمات اتخاذی در سفر به زابل، بحث و تصمیم‌گیری شد. عصر هیأت دولت جلسه داشت. بحث لایحه نظام هماهنگ پرداخت مطرح بود. [آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری، اطلاع داد که دو هواپیمای بوئینگ ۷۴۷ عراقی که در هند بوده‌اند، از طرف هندی‌ها جواب شده و به ایران آمده‌اند.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، تلفنی، خلاصه مذاکرات با طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق] در فرودگاه را گفت. او گفته است در تصمیم خروج از کویت جدی‌اند و تاکتیک نیست. خواسته است که از یک هواپیمای خودشان، برای رفتن از شوروی به چین استفاده کنند؛ گفتم صلاح نیست. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۱۸ فوریه ۱۹۹۱

دوشنبه ۲۹ بهمن ۱۳۶۹ | ۳ شعبان ۱۴۱۱

نزدیک نُه صبح به دفترم رسیدم. [آقای مصطفی مرسلی]، نماینده ابهر آمد و تقاضایی برای عمران حوزه انتخابیه‌اش داد. آقای [علی] آقامحمدی، نماینده همدان [و عضو کمیته بررسی مسایل عراق] آمد. درباره سیاست برخورد با معارضین عراقی بحث شد. تصمیماتی در جهت حفظ و تقویت آنها گرفتیم. از اقدامات کارشکنانه تندروها و راه چاره آن گفت.

[آقای سید محمود کاظم دینان]، نماینده آمل آمد و برای حوزه انتخابیه‌اش امکاناتی خواست. با [آقای پروس پرو کوما]، وزیر امور خارجه بورکینافاسو ملاقات داشتیم^۱. برای

پایان شده است. ما همیشه فکر می‌کردیم که نقطه آغاز حل بحران، اعلام آمادگی عراق برای خروج از کویت است و روح و جوهر پیام من به رییس‌جمهور عراق هم همین بوده و این نیاز به همکاری همه کشورهای اسلامی دارد که دریجه‌ای که باز شده، بسته نشود. با آنچه که اتفاق افتاده، نیروهای مقابل عراق هم در بونه آزمایش روشنی قرار می‌گیرند. اگر حسن نیت داشته باشند، باید به اثبات برسانند که هدف، خاتمه اشغال کویت است.»

۱ - وزیر امور خارجه بورکینافاسو، در این دیدار، با اشاره به سابقه شروع روابط دو کشور در شرایط حساس جنگ تحمیلی، حمایت‌های این کشور از سیاست‌های جمهوری اسلامی را در شورای امنیت سازمان ملل، کنفرانس لژ



رفع مشکلات‌شان استمداد کرد. نامه رییس‌جمهورشان را آورده بود و از سیاست‌های ما حمایت نمود.

آقای [محسن] رفیق‌دوست، [رییس بنیاد مستضعفان و جانبازان] آمد و برای وارد کردن کامیون و همچنین ورود سیمان، ارز خواست. برنامه کار اولین اجلاس دور دوم مجلس خبرگان را برای روز چهارشنبه تنظیم کردیم. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. تصمیماتی درباره قیمت گاز مایع و همچنین تعرفه حمل مسافر و بار گرفته شد. شب به خانه آمدم.

۱۹ فوریه ۱۹۹۱

سه‌شنبه ۳۰ بهمن ۱۳۶۹ | ۴ شعبان ۱۴۱۱

صبح زود همراه محسن و یاسر، برای بازدید از صنایع نظامی رفتیم. [آقای اکبر ترکان]، وزیر دفاع آمد و از منزل، در ماشین من سوار شد که در راه توضیح بدهد. از جاده اتوبان اختصاصی که وزارت دفاع، بین صنایع نظامی پاسداران و پارچین در حال احداث دارد، عبور کردیم؛ جاده خوبی است.

از صنایع موشکی شهید همت بازدید کردیم. از کره شمالی، تکنولوژی ساخت موشک اسکاد-بی و سی را خریده‌ایم. مشغول مونتاژ به صورت اس. کی. دی^۱ هستند و سپس سی. کی. دی و بعد، ساخت مستقل می‌شود. قبلاً خودمان مشغول کپی‌سازی بودیم

«غیرمتعهدها و سایر مجامع بین‌المللی اعلام کرد و افزود: «دولت و ملت بوركینافاسو، همواره قاطعیت و مقاومت جمهوری اسلامی ایران را که شجاعانه در جنگ تحمیلی ایستاد، تحسین می‌کنند.» سپس آقای هاشمی از مواضع مثبت این کشور در مجامع بین‌المللی قدردانی کرد و توسعه روابط با کشور بوركینافاسو را مورد تأکید قرار داد. ایشان با اظهار خرسندی از چشم‌انداز روشنی که در راه حل مشکل منطقه خلیج فارس مشاهده می‌شود، گفت: «خوشبختانه اقدامات جمهوری اسلامی، نتایج مثبتی در برداشته و عراق اعلام آمادگی کرده است که از کویت خارج شود و باید تلاش‌ها با کمک سایر کشورهای اسلامی، همچنان ادامه یابد و متمرکز شود تا نیروهای مقابل عراق نیز حسن‌نیت نشان دهند.»

۱- اس. کی. دی SKD مخفف Semi knock Down، قطعات نیمه سوار شده وارداتی، یا قطعاتی است که مونتاژ اولیه شده‌اند و پس از ورود به کشور، مونتاژ نهایی روی آنها صورت می‌گیرد. سی. کی. دی CKD مخفف Complete Knock Down، بسته‌ای کامل، شامل تمام قطعاتی است که برای تولید یک وسیله، باید مونتاژ شود.

که از آن سابقه هم، به خوبی استفاده کرده‌ایم.

اولین موشک اسکاد- بی آماده شده بود. از لانچری که خودمان برای پرتاب آنها ساخته‌ایم، بازدید کردیم؛ جالب بود. به مجتمع نظامی صیاد، کنار جاده دماوند رفتیم؛ مجتمع عظیمی است. چندین محصول نظامی و غیر نظامی دارد. تازه افتتاح می‌شود. بازدید تا ظهر طول کشید. بقیه برنامه بازدید را به خاطر ملاقات با هیأت عراقی، حذف کردیم. با هلی کوپتر به دفتر برگشتیم. آقای طارق عزیز، وزیر امور خارجه عراق و هیأت همراه به ملاقات آمدند؛ از مسکو برگشته‌اند. علل بیانیه اخیر عراق، سفر به شوروی، مذاکرات با گورباچف، برنامه آینده عراق، مسایل جنگ و وضع عراق را توضیح داد. از اینکه جواب مساعد را به روس‌ها داده‌اند و نه به ما، به نوعی عذرخواهی کرد، ولی به نظر ما کار درستی کرده‌اند، چون برای ما امکان مذاکره با آمریکا، برای تأمین خواسته عراق نیست و اهرمی



ملاقات با طارق عزیز وزیر امور خارجه عراق

هم برای فشار نداریم.

جلسه خصوصی هم داشتیم. با صراحت گفتیم که به نظر ما عراق شکست می‌خورد.



اگر بنا دارید روزی تسلیم شوید، بهتر است زودتر اقدام کنید که این همه فساد و خرابی به بار نیاید. بالاخره جواب صریحی نداد که آیا نهایتاً می‌پذیرند یا نه؟ ولی فعلاً حاضر نیستند، بدون قید و شرط از کویت خارج شوند.

پیام گورباچف، به صدام این است که اعلان کنند بدون شرط از کویت خارج می‌شوند؛ ما هم همین پیام را دادیم. بنا شد جواب را به ما بدهند. مشکل سوخت در عراق خیلی جدی است و از ما کمک می‌خواهند.

عصر نمایندگان ولی فقیه در سپاه آمدند و برای آنها صحبت کردم.^۱ [آقای صاحب‌زاده یعقوب‌خان] وزیر امور خارجه پاکستان آمد.^۲ برای شرکت در جلسه چند کشور اسلامی، عازم قاهره است؛ مشورت کرد و نظر خواست. گفتم سعی کنند اقدامی برای تشویق خروج

۱ - آقای هاشمی، از وجود نیروهای روحانی، در کنار نیروهای سپاه پاسداران، به عنوان یک تجربه موفق، هم در داخل سپاه و هم در حفظ و دفاع از انقلاب یاد کرد و مسئولان دفاتر نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران و اعضای سپاه را به‌خاطر این نعمت، دعوت به شکرگزاری از خداوند نمود و با اشاره به حضور فعال این نهاد در صحنه‌های انقلاب اسلامی، نقش سپاه پاسداران را به‌ویژه در ایام دفاع مقدس بسیار مهم توصیف کرد و اظهار داشت: «در جنگ تحمیلی، نیرویی وارد عمل شد که برای دشمن ناشناخته بود و اطلاعاتی از آن نداشتند و نیروهای این نهاد در طول جنگ موفقیت‌های مهمی کسب کردند. با توجه به‌اوضاع جاری منطقه، آرامش و ثبات، آن هم در شرایط کنونی منطقه، مرهون عوامل مختلفی است. سطح بالای آگاهی مردم، رهنمودهای حضرت امام (ره)، وجود رهبر معظم انقلاب، صلاحیت‌هایی که تاکنون جمهوری اسلامی از خود نشان داده است، سابقه تاریخی کشورمان و وجود نهادهای انقلابی از جمله این عوامل است. در شرایط کنونی که اینگونه جمهوری اسلامی، در موضع انقلابی، حرف خودش را با اراده خودش می‌زند، این امر به‌صلاحت، حسن اداره، صحت راه، قضاوت‌ها و موضع‌گیری‌های کشورمان اعتراف می‌کند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای صاحب‌زاده یعقوب‌خان، در این دیدار از تلاش‌های ایران، برای حل و فصل بحران منطقه و استقرار صلح در منطقه که به صورت مرکز شایسته‌ای برای تبادل نظرهای دیپلماتیک درآمده است، تقدیر کرد. وزیر امور خارجه پاکستان با اشاره به سفر خود به قاهره، برای شرکت در اجلاسی که با حضور برخی از اعضای سازمان کنفرانس اسلامی تشکیل می‌شود، گفت: «بی‌شک تلاش‌های جنابعالی برای تشکیل چنین کنفرانسی، جهت دستیابی به راه حل مناسبی برای توقف جنگ، به ثمر نرسیده است که امیدوارم این کنفرانس نتایج خوبی در برداشته باشد.» آقای هاشمی نیز با ابراز خوشبینی نسبت به اقدام اولیه و مثبت عراق در پذیرش قطعنامه ۶۶۰ شورای امنیت گفت: «جمهوری اسلامی ایران، مصمم است همچنان به تلاش‌های خود برای یافتن راه حل مناسبی برای خاتمه این جنگ خانمان‌سوز ادامه دهد. این جنگ موجب انهدام منابع انسانی و اقتصادی فراوانی در کشورهای اسلامی شده است. امیدوارم اجلاس قاهره به نزدیک شدن مواضع دو طرف درگیر در منطقه خلیج فارس کمک نماید.»



عراق انجام شود. شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت.

امروز با [آقای تورگوت اوزال]، رئیس جمهور ترکیه، تلفنی مذاکره کردم و از او خواستم به چندملیتی‌ها بگویند، جواب مثبتی به این کار عراق بدهند؛ خیلی اصرار کرد که بفهمد موضع واقعی عراق و شوروی چیست؟ [آقای حافظ اسد]، رئیس جمهور سوریه هم تلفن کرد و دنبال کسب اطلاع از موضع واقعی عراق بود؛ اطلاعات خوبی به ایشان دادم. شب برای انجام کارهای عقب مانده، در دفترم ماندم.

۱۰۰۱۲۰۰۱
شماره
تاریخ
سرپرست

۱۲
انحصار نسیم نسطور در
ایران شرد نه مرد نه دره صفوری

حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

احتراما " به پیوست گزارش قیمت عمده فروشی و خرده فروشی
۲۱ قلم محصولات تولیدی شیمیائی و سلولزی منتهی به آذر ماه
سالجاری متضمن درصد تغییرات آن نسبت به آبانماه ۶۸ و نسبت
به دوهفته قبل جهت استحضار تقدیم میگردد /۰

باسلام

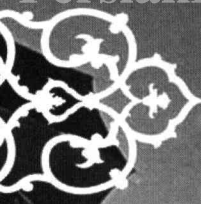
محمدرفسانعموزاده
وزیر صنایع



گزارش قیمت کالاهای منتخب مشمول ارزش رقابتهی

تغییر نسبت به ۲ هفته قبیل (درصد)	تغییر نسبت به آبان ۶۸ (درصد)	قیمت خرده فروشی در ۶۹/۱۰/۱	قیمت خرده فروشی در آبان ۶۸	واحد محصول	محول
- ۲/۶	- ۵۲/۱	۱,۰۵۰/۰	۲,۲۹۰	کیلو	سلوفان، نایلون، نایلکس
- ۱۰/۴	- ۶۰/۸	۱,۰۲۰/۰	۲,۶۰۰	"	ظروف پلاستیکی خانگی و صنعتی (بادی، تزئینی)
- ۳/۶	- ۳۲/۳	۲,۱۰۰/۰	۳,۱۵۰	"	پونرملامین
- ۲۲/۳	- ۷۹/۳	۳۰۰/۰	۱,۴۵۰	جمبه	دستمال کاغذی
- ۲۸/۹	- ۲۶/۷	۳۲۰/۰	۶۰۰	بسته	نوار بهداشتی
- ۱۶/۷	- ۵۰/۰	۷۵۰/۰	۱,۵۰۰	"	پوشک
+ ۰/۹	- ۶۲/۵	۷۵۰/۰	۲,۰۰۰	کیلو	لوله اتصالات P V C
- ۵/۰	- ۶۳/۶	۸۰۰/۰	۲,۲۰۰	"	شمع P V C
- ۹/۱	- ۰/۰	۲۹,۷۰۰/۰		ورق	ورق اکریلیک ولوازم بهداشتی
- ۰/۰	- ۰/۰	۵۱,۰۰۰/۰		رول	سنباده
- ۰/۰	- ۵۷/۷	۵,۵۰۰/۰	۱۳,۰۰۰	ورق	ورق چندلا
- ۰/۰	- ۲۶/۹	۱۷,۰۰۰/۰	۳۲,۰۰۰	"	نظوپان
- ۰/۰	- ۲۲/۰	۲۹۵/۰	۱,۵۰۰	جفت	دستکش خانگی
- ۳/۸	- ۶۳/۶	۸۰۰/۰	۲,۲۰۰	کیلو	انواع شیلنگ
- ۰/۲	- ۶۱/۸	۸۴۰/۰	۲,۲۰۰	"	کفپوش
- ۳/۷	- ۶۲/۵	۲۶,۰۰۰/۰	۸۰,۰۰۰	رول	کاغذ حساس
- ۰/۰	- ۵۵/۰	۹,۹۰۰/۰	۲۲,۰۰۰	کالن	رنگ روغنی
- ۰/۰	- ۲۲/۹	۷,۴۲۵/۰	۱۳,۰۰۰	"	رنگ پلاستیک
+ ۲۵/۰	+ ۷/۱	۳۰۰/۰	۲۸۰	مترمربع	کارتن (ورق)
- ۰/۰	- ۳۲/۳	۱۰۰/۰	۱۵۰	عدد	سرنگ
- ۰/۰	+ ۲۳/۱	۱,۶۰۰/۰	۱,۳۰۰	کیلو	سلوفان

ظروف دو هفته اخیر از سوی سازمان حمایت منبای قیمت از ارزش دولتی به ترجیحی تغییر یافته است.



اسفند ۱۳۶۹





۲۰ فوریه ۱۹۹۱

چهارشنبه ۱ اسفند ۱۳۶۹ | ۵ شعبان ۱۴۱۱

ساعت پنج و نیم صبح بیدار شدم. پیامی از طرف [آقای هلموت گهل]، رئیس جمهور آلمان رسید که به عراقی‌ها اطلاع دهیم اگر خروج از کویت را صریحاً و بی شرط نپذیرند، به زودی حمله زمینی آغاز می‌شود. به دنبال آن از طرف [آقای فرانسوا میتران]، رئیس جمهور فرانسه هم همین پیام آمد؛ به عراق منتقل کردیم.

تا ساعت هشت و نیم، کارها را انجام دادم. برای شرکت در اولین اجلاس دوره دوم [مجلس] خبرگان، به حسینیه امام خمینی رفتم. پیام رهبر، گزارش انتخابات، استقرار هیأت ریسه سنی و سپس انتخابات هیأت ریسه دایمی انجام شد که همان اعضای سابق، انتخاب شدند.^۱ اعضای کمیسیون‌ها هم انتخاب شدند.

عصر، پس از ملاقات، به زیارت مرقد امام رفتیم و بعد از نماز و صحبت کوتاه من، به دفتر رهبری مراجعت کردیم. شب اعضای مجلس خبرگان مهمان من بودند. برایشان دربارهٔ اوضاع منطقه و جنگ و مسایل اقتصادی و حج صحبت کردم.^۲ آقای مشکینی [رئیس مجلس خبرگان] هم، مقداری نصیحت و مؤعظه کردند. بعد از صرف شام و خداحافظی به خانه آمدم.

۱ - اعضای هیأت ریسه دوره دوم مجلس خبرگان رهبری عبارت بودند از: آیت‌الله علی مشکینی (رئیس)، آیت‌الله اکبر هاشمی رفسنجانی (نایب رئیس اول)، آیت‌الله ابراهیم امینی (نایب رئیس دوم)، آیت‌الله سیدحسن طاهری خرم‌آبادی و آیت‌الله محمد مؤمن (منشی).

۲ - آقای هاشمی با اشاره به جایگاه والای مجلس خبرگان در نظام جمهوری اسلامی گفت: «امروز که نزدیک به دو سال از غیبت حضرت امام می‌گذرد، با سرافرازی می‌گویم، پس از رحلت ایشان، با حمایت امت و ملت‌مان نگذاشتیم، اهداف ایشان فراموش شود. نگذاشتیم آنکه امام برای آن می‌سوخت و تلاش می‌کرد، از دست برود. خبرگان، امتحان خیلی خوبی داد و در میان همه نهادها یعنی مجلس، دولت و دستگاه قضایی و نهادهای انقلاب که همه وظایف‌شان را به خوبی انجام می‌دهند، خبرگان درخشید. مجلس خبرگان در لحظه‌ای که کسی نمی‌دانست، پس از فقدان امام، چه سرنوشتی برای انقلاب بوجود خواهد آمد، پس از چند ساعت، علمای امت تصمیم گرفتند و شایسته‌ترین فرد را در میان روحانیت برای این مقام انتخاب کردند و یکپارچه در کنار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای ایستادند و حمایت کردند و امروز می‌بینیم با گذشت بیش از یک‌سال بهترین انتخاب بود و از کارهایی که کرده ایم، کاملاً راضی هستیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



رئیس و نایب رئیس مجلس خبرگان رهبری

امروز عصر، چند نارنجک صوتی به سوی سفارتخانه‌های ترکیه، ایتالیا و آلمان [در تهران] پرتاب شده است. شب آقای [علی] فلاحیان، اطلاع داد که یک نفر را به اتهام پرتاب نارنجک بازداشت کرده‌اند. خبر داد که طارق عزیز، [وزیر امور خارجه عراق]، امشب با جواب مثبت عراق به پیشنهاد شوروی، برای سفر به شوروی وارد تهران می‌شود.

۲۱ فوریه ۱۹۹۱

پنج‌شنبه ۲ اسفند ۱۳۶۹ | ۶ شعبان ۱۴۱۱

از دیشب تا امروز عصر، باران خفیفی می‌بارید. ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. گزارش‌ها، خبر از نزدیک شدن جنگ زمینی می‌دهد. دکتر [عباس] شیبانی، [نماینده تهران] آمد؛ حرف مهمی نداشت.

آقای مرشد زاده، سفیر ایران در مالزی آمد. از پیشرفت روابط راضی است و از اینکه اخیراً دیپلمات‌های ما در خارج، مورد احترام و توجه هستند، تشکر کرد. آقای [عباس واعظ] [طیسی]، [تولیت آستان قدس رضوی] آمد. از هماهنگی در خراسان و برنامه‌های دولت



اظهار شادمانی کرد و از وضع مجلس، اظهار نگرانی نمود. پیشنهاد چاره‌جویی برای انتخابات آینده و انتخابات شوراها داشت. همچنین خواست که مطالبات آستان قدس رضوی از دولت پرداخت شود.

آقای [سیدجلال‌الدین] طاهری اصفهانی، [نماینده ولی فقیه و امام جمعه اصفهان] آمد. از استاندار اصفهان انتقاد خفیفی داشت. راجع به طلاهایی که از زمان جنگ، پیش ایشان مانده است، استفسار کرد؛ گفتم از رهبری پرسد. از سیاست‌های دولت و اینکه ایران در دنیا جای مناسب خود را یافته است، تشکر داشت.

عصر ستاد مبارزه با مواد مخدر جلسه داشت. قرار شد، در مبارزه با قاچاقچیان، از امکانات بین‌المللی استفاده کنیم و با افغانستان و پاکستان هماهنگی داشته باشیم. قبول کردیم به جای جزیره هندورابی، جزیره فارور را که [سازمان عمران] اکتیو پیشنهاد کرده است، [برای اعزام معتادان مواد مخدر] بپذیریم. آیین نامه عفو زندانیان مواد مخدر هم تصویب شد.

سرشب [آقای یوسف بن علوی]، وزیر امور خارجه عمان به ملاقات آمد. پیام سلطان قابوس را درباره همکاری امنیتی منطقه داد و فرضیات گوناگونی در مورد عراق مطرح کرد. من هم نظرات کلی دادم. قرار شد با دکتر ولایتی صحبت کنند. خبر داد که جنگ زمینی، اوایل هفته آینده با حمله متحدین به عراق شروع می‌شود. معتقد است حتی اگر صدام بپذیرد که بی قید و شرط از کویت خارج شود، باز نمی‌پذیرند، مگر اینکه حاضر شود اسلحه‌های سنگین را در کویت بگذارد و نیروهایش را ببرد. به خانه آمدم.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، تلفنی نتیجه مذاکرات با طارق عزیز را گفت. در فرودگاه مهرآباد مذاکره کرده‌اند؛ ولایتی از اروپا رسیده و او از بغداد. [طارق عزیز] گفته با چند سؤال برای کشف مقاصد آمریکایی‌ها، به شوروی می‌رود. براساس فرض خروج از کویت، به نظر می‌رسد روحیه خود را از دست داده‌اند، ولی اعلان صریح نمی‌کنند.

۲۲ فوریه ۱۹۹۱

جمعه ۳ اسفند ۱۳۶۹ | ۷ شعبان ۱۴۱۱

از دیشب تا امروز عصر، بارش برف داشتیم. در اخبار صبح، خبر پذیرش طرح شوروی از



جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای کروی
ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

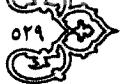
بنا به اصل یکصد و سی و سه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ، بدینوسیله
جناب آقای دکتر رضا ملک زاده باتوجه به صلاحیت و سوابق برای تمدی وزارتخانه
بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی جهت اخذ رای اعتماد از مجلس شورای اسلامی
معرفی می شوند .

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهور

رونوشت :

- جناب آقای دکتر حبیبی معاون اول محترم رئیس جمهور جهت اطلاع
- جناب آقای مهاجرانی معاون محترم رئیس جمهور در امور حقوقی و مجلس



سوی عراق در صدر اخبار است و خبر مهمی است. عراق بدون قید و شرط از کویت بیرون می‌رود. [میخائیل] گورباچف، [رهبر شوروی] با [جرج] بوش، [رییس جمهور آمریکا]، سی و پنج دقیقه در این باره صحبت کرده است، ولی آمریکا طرح را نپذیرفته و گفته است که با شرکای خود مشورت می‌کند.

دکتر ولایتی آمد. گزارش سفر به آلمان و فرانسه داد. هر دو کشور خواستار همکاری بیشتر با ایران هستند. [فرانسوا] میتران، [رییس جمهور فرانسه]، می‌خواهد به ایران بیاید تا اختلاف مالی حل شود. آلمان، آمادگی تکمیل نیروگاه بوشهر را اعلان کرده است. بوش رییس جمهور آمریکا، دیشب اعلان کرد که عراق، فقط تا ظهر شنبه به وقت واشنگتن، فرصت دارد از کویت بیرون برود.

دکتر [سیف‌الله] وحید [دستجردی] آمد. گزارش کمک به عراقی‌ها و پاکستانی‌ها و افغان‌ها را داد. برای وزیر جدید بهداشت، اسم چند نفر را پیشنهاد آورد. آمریکا اعلان کرده که عراق از امروز، شروع به تخریب وسیع مراکز و منابع نفتی کویت کرده است. اگر این خبر درست باشد، دلیل یأس عراق است. ادعا این است که تا این لحظه ۱۴۰ چاه نفت را عراقی‌ها به آتش کشیده‌اند و می‌سوزد. اگر درست باشد، آثار تخریبی بر محیط زیست خواهد داشت.

۲۳ فوریه ۱۹۹۱

شنبه ۴ اسفند ۱۳۶۹ | ۸ شعبان ۱۴۱۱

نزدیک ساعت نُه صبح به دفترم رسیدم. به خاطر برف در راه معطل شدم. مدیران صداوسیما آمدند. اخوی محمد، [رییس سازمان صداوسیما]، گزارش داد و من برایشان مفصل صحبت نمودم.^۱ [آقای یتنگ فوجگ]، معاون وزارت امور خارجه چین آمد. پیام

۱- در این دیدار، آقای هاشمی با اشاره به حساسیت و اهمیت صداوسیما، نسبت به سایر رسانه‌ها در کشور تأکید کرد: «صداوسیما، تابع رهبری است و باید سیاست‌های نظام را که از فرامین رهبری سرچشمه می‌گیرد، ترویج کند. آگاه کردن هر چه بیشتر مردم، در کنار تشخیص نیازهای جامعه، از مهمترین وظایف صداوسیما است و صداوسیما باید برنامه‌ریزی دقیق و به‌کارگیری روش‌های مختلف، باید مسایلی را که در کشور می‌گذرد، برای مردم تشریح و واقعیات را روشن کند. جریان‌های هفته‌های اخیر، نشان داد که یک حرکت سیاسی درست و منطقی، می‌تواند...



[آقای شان کان]، رییس جمهور چین را آورد. از تلاش های صلح جویانه ما تشکر کرد و برای همکاری اظهار آمادگی نمود^۱.

دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد. گفتم فردا شورای نگهبان در مقابل طرح مجلس، برای کاهش قیمت بنزین که برخلاف اصل ۷۵ قانون اساسی است، نظر بدهد. به آقای [احمد] جنتی، [عضو شورای نگهبان] هم تلفنی در این خصوص تذکر دادم.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره احتمال درگیری زمینی عراق و متحدین و سفر دکتر ولایتی به عمان برای بررسی راه های همکاری منطقه ای و کمک به مردم عراق مذاکره شد. شب با احمد آقا و دکتر ولایتی، مهمان آقای خامنه ای بودیم. مطالب مطروحه در جلسه شورای عالی امنیت ملی مطرح بود.

آقای [میخائیل] گورباچف، [رهبر شوروی] از مسکو تلفن کرد. مفصلاً مذاکره کردیم.^۲

کلیتاً حقانیت و راه درست ما را در دنیا بیشتر جلوه دهد. جمهوری اسلامی، پیام و حرف منطقی دارد و بایستی فعالانه سیاست حضور را در مجامع بین المللی دنبال کند و اگر به جریانات دنیا معترض است، با حرکت و حضور فعال مسایل را مطرح و حرف خود را بگوید. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - فرستاده ویژه رییس جمهور چین، به بحران جاری در خلیج فارس اشاره کرد و اظهار داشت: «جمهوری خلق چین، با توجه به مشترکات بسیار زیادی که در مواضع دو کشور ایران و چین، در قبال این بحران مبنی بر عقب نشینی عراق از کویت و خروج نیروهای خارجی از منطقه وجود دارد، از تلاش های کشور شما، به منظور حل و فصل مسالمت آمیز جنگ جاری، قاطعانه حمایت می کند و ما آماده ایم، به منظور جلوگیری از گسترش هر چه بیشتر این جنگ خامنه سوز، با کشور شما که موقعیت بسیار مهمی در منطقه دارد همکاری داشته باشیم و معتقدیم بعد از جنگ باید امنیت منطقه با شرکت کشورهای منطقه تأمین گردد.» آقای هاشمی ضمن تشکر از پیام محبت آمیز رییس جمهور خلق چین گفت: «اظهار تمایل چین برای خاتمه بحران جاری در منطقه به عنوان کشوری که در شورای امنیت سازمان ملل هم حضوری فعال دارد، قابل تقدیر و تشکر است. پاسخ مثبت عراق به درخواست خروج از کویت و رد آن از سوی آمریکا نشان می دهد، عراقی ها در مقابل تلاش های ایران و شوروی، عکس العمل خوبی از خود نشان داده اند، ولی به نظر می رسد آمریکا هدفی بیش از خروج از کویت را دنبال می کند. در غیر این صورت کشورهای متحد باید از خود حُسن نیت نشان دهند و از گسترش و تشدید جنگ در منطقه پرهیز کنند. امیدواریم با فرصت کمی که باقی است، دولت چین و سایر کشورهای علاقه مند تلاش بیشتری برای متوقف کردن جنگ انجام دهند.»

۲ - در این گفت و گوی تلفنی، آقای گورباچف با اشاره به اقدامات انجام شده و با بیان اهمیت و نقش جمهوری اسلامی ایران در کمک به این تلاش ها، برای پایان بخشیدن به جنگ خلیج فارس اظهار داشت: «در زمینه بحران

۲۷ دقیقه طول کشید. از اینکه در مذاکره با آمریکا به جایی نرسیده است، ناراحت بود و گفت با رؤسای کشورهای مؤثر و مهم دنیا، منجمله آلمان، انگلیس، ایتالیا و فرانسه صحبت کرده است که برای تشکیل جلسه اضطراری شورای امنیت [سازمان ملل] همکاری کنند. از من خواست که در این راه کمک کنم. گفتم اگر عراق عقب نشینی را شروع کند، ممکن است مشکل حل شود. بنا شد در این جهت هم تلاش کنیم.

به خانه آمدم. در اخبار شبکه دو تلویزیون آمد که آمریکا دستور حمله زمینی به نیروهای عراق را صادر کرده است.

۲۴ فوریه ۱۹۹۱

یکشنبه ۵ اسفند ۱۳۶۹ | ۹ شعبان ۱۴۱۱

ساعت شش صبح با زنگ آقای [سید کمال] خرازی، [نماینده دایم ایران در سازمان ملل]، از نیویورک بیدار شدم. خبر داد که حمله زمینی متحدین به عراق آغاز شده ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در گزارش‌ها نیروهای متحدین خبر شکستن خطوط دفاعی عراق را دادند.

پس‌الآن، ما همیشه با جمهوری اسلامی ایران، تماس‌های نزدیک و مفیدی داشته ایم و نقش مثبت و مفید شما را برای حل مسألت‌آمیز بحران ستایش می‌کنیم و امیدواریم جمهوری اسلامی ایران با همکاری کشورهای غیرمتهم، بتواند راه‌حل مسألت‌آمیزی برای خاتمه بحران پیدا کنند. با توجه به عدم پیشرفت در مذاکرات خود با رییس‌جمهور آمریکا، تماس‌هایی نیز با رؤسای کشورهای فرانسه، انگلیس، ایتالیا، آلمان که می‌توانند نقش مؤثری در خاتمه صلح‌آمیز این جنگ داشته باشند، برقرار کردیم و همچنان بر این تلاش‌ها ادامه خواهیم داد. رهبر شوروی با ارائه پیشنهاد تشکیل اجلاس اضطراری شورای امنیت سازمان ملل، برای بررسی وضع جدید و اتخاذ یک راه حل اصولی و مسألت‌آمیز به منظور پایان بخشیدن به جنگ خلیج فارس، بار دیگر خواستار تلاش هر چه بیشتر جمهوری اسلامی ایران در این زمینه گردید. سپس آقای هاشمی، با تشکر از تماس تلفنی آقای گورباچف و ضمن تقدیر از تلاش‌های ایشان در جهت صلح، اظهار داشت: «ما در روزهای اخیر، در جریان تلاش‌های جناب‌عالی هستیم. جمهوری اسلامی ایران برای پایان بخشیدن به این جنگ ویرانگر، همچنان به تلاش‌های خود ادامه خواهد داد و فردا از کمیته ویژه جنبش عدم تعهد که در تهران تشکیل جلسه می‌دهد، خواهیم خواست تا تمام تلاش‌های خود را در این زمینه متمرکز کنند. ما معتقدیم، عراق باید برای جلوگیری از خون‌ریزی و نشان دادن حسن نیت خود، با یک اقدام عملی، نسبت به عقب نشینی از کویت اقدام کند و به این وسیله بهانه را از دست آمریکا و نیروهای متحدین بگیرد و همچنین نیروهای متحد، لازم است با برخورد مثبت خود، زمینه‌های عقب نشینی را فراهم نمایند.»



دیدار با وزیران امور خارجه چهار کشور جنبش عدم تعهد

[آقای عبدالله نوری]، وزیر کشور و معاونان و استانداران آمدند. برایشان صحبت کردم و سیاست‌های داخلی و خارجی و شرایط بین‌المللی و منطقه‌ای را گفتم.^۱ [آقایان سیهافوم،

۱ - آقای هاشمی، ضمن تشریح وضعیت اقتصادی کشور گفت: «در مسایل اقتصادی، باید به طرف تعادل حرکت کنیم و این راهی است که انتخاب شده است. با اتخاذ این سیاست، تاکنون توانسته‌ایم بسیاری از مشکلات از جمله مشکل ریالی را حل کنیم و دولت اکنون مشکل ریالی ندارد و از رشد سرسام‌آور نقدینگی جلوگیری شده، مراکز تولیدی فعال گردیده و ورود تولیدات داخلی به بازار روزافزون است، به طوری که محتمل‌ترین دیگر از لحاظ اقتصادی صرفه‌ای نمی‌برند. در حال حاضر طرح‌های عقب‌مانده فعال شده، وضع مصالح ساختمانی خیلی بهتر از سال گذشته است و در حمل و نقل بهبود به چشم می‌خورد. گرچه هنوز از مشکلات جدی نظام است. اعتماد به سرمایه‌گذاری روبه بهبود است و وضع بانک‌ها خوب است. التهاب بازار کم شده، وضع ساختار مالی کارخانجات رو به بهبود است. صدور تولیدات صنعتی آغاز شده و در بسیاری موارد، دو نرخ و فسادهای ناشی از آن رخت بر بسته و حرکت به سوی یک نرخ ادامه دارد. بسیاری از گره‌های کور اداری، در راه تجارت و تولید باز شده و گردنه‌ها صاف شده و یا در حال صاف شدن است. با برداشتن بسیاری از موانع از سر راه صادرات، اکنون کالاهای قابل صدور، به سهولت می‌تواند به خارج از کشور صادر شود.» ایشان با اشاره به نقش وزارت کشور در برگزاری انتخابات، بر اهمیت انتخابات سالم و بی‌طرفی کامل مسئولین تأکید کرد و افزود: «در انتخابات، رأی مردم مورد نظر است و با متخلفین برخورد می‌



مُصیب جعفر و خاشبات]، سفیران آکرودیته لائوس، آلبانی و مغولستان به ملاقات آمدند؛ مختصر و تشریفاتی بود. با آنها گرم گرفتیم. [آقای مک]، وزیر امور خارجه اتریش آمد. راجع به روابط دو طرفه و مسایل جنگ صحبت شد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. سرشب، وزیران امور خارجه هند و یوگسلاوی و کوبا آمدند^۱. قرار است به عنوان اعضای کمیسیون ویژه جنبش عدم تعهد،

«خواهد شد». آقای هاشمی، در زمینه مسایل خارجی، بر سیاست اصولی جمهوری اسلامی، در زمینه‌های بین‌المللی تأکید کرد و تمایل کشورهای جهان را برای برقراری ارتباط با جمهوری اسلامی خاطر نشان ساخت و افزود: «بسیاری از کشورهای منطقه، به این نتیجه رسیده‌اند که بدون جمهوری اسلامی ایران، امنیت منطقه عملی نخواهد بود». رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - کمیته ویژه جنبش عدم تعهد، مرکب از وزیران امور خارجه یوگسلاوی، کوبا، قائم مقام وزیر خارجه هند و وزیر امور خارجه ایران که به منظور دستیابی به راه حل مسالمت‌آمیز جهت توقف جنگ جاری در خلیج فارس، در تهران تشکیل جلسه داده بودند، با آقای هاشمی ملاقات کردند. در این دیدار، ابتدا آقای «لونچار» وزیر امور خارجه یوگسلاوی به‌عنوان کشوری که ریاست جنبش عدم تعهد را برعهده دارد، گزارشی از برگزاری اجلاس ویژه چهارجانبه ارائه کرد و گفت: «با توجه به مأموریتی که ۱۵ کشور عضو جنبش در اجلاس بلگراد به ما محول کردند، در تهران مذاکراتی مفید و سازنده به‌عمل آوردیم. ما از تلاش‌های ویژه جنابعالی در جهت توقف جنگ قدردانی می‌کنیم و متأسفیم که علیرغم همه تلاش‌ها، وضعیت جدیدی در جنگ پیش آمده و حمله زمینی از سوی متحدین آغاز شده است. ما امیدواریم، تلاش‌های جنبش عدم تعهد در این مرحله به نتیجه برسد و موفق به توقف جنگ شویم و آماده‌ایم در این زمینه به بغداد سفر کنیم و معتقدیم جمهوری اسلامی و شخص جنابعالی، نقش منحصر به‌فردی در تأمین صلح و ثبات در این منطقه خواهید داشت». سپس آقایان «مالیرکا» وزیر امور خارجه کوبا و «سینگ» قائم مقام وزیر امور خارجه هند، نگرانی عمیق خود را از وضعیت جدید منطقه و گسترش جنگ اعلام کردند و خواستار عقب نشینی عراق از کویت و نیروهای خارجی از منطقه شدند و از تلاش‌های جمهوری اسلامی تشکر کردند. سپس آقای هاشمی، با تشکر از تحرک جدید جنبش عدم تعهد و اجلاس چهارجانبه در تهران، گفت: «اظهار آمادگی سفر به بغداد از سوی شما آقایان، نشانه جدی بودن این حرکت است و صمیمانه از این اقدام متشکریم. تلاش‌های فراوانی، قبل و بعد از شروع جنگ، توسط ایران برای جلوگیری و عدم گسترش جنگ به‌عمل آمده است. تلاش‌های فراوانی شد که کار به اینجا کشیده نشود، ولی متأسفانه در اثر محاسبات غلط عراقی‌ها که احتمال جنگ را ضعیف می‌دانستند، نصیحت‌ها و میانجی‌گری‌هایی که از طرف ما و برخی از کشورهای دیگر می‌شد، مؤثر واقع نگردید و زمانی به اشتباه و محاسبه خود پی بردند و انعطاف نشان دادند که دیر بود. در روزهای اخیر، برای چندین بار از طریق آقای طارق عزیز برای رئیس‌جمهور عراق پیام فرستادم و بر مضمون پیام‌های گذشته تأکید کردم و معتقدم که باید بهانه را از دست آمریکا و نیروهای متحدین گرفت، زیرا آنها با طراحی‌های حساب شده و قدم به قدم برای مقاصد دیگری، غیر از خروج از



همراه دکترو لایتنی به بغداد بروند؛ منتظرند ببینند صدام می‌تواند با آنها ملاقات کند، یا نه؟ اگر امکان ملاقات باشد، فردا می‌روند. مشورت کردند و از مواضع ما تشکر داشتند. شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. راجع به آینده عراق، جنگ جاری، انتخاب شوراها، برنامه‌های رادیو و تلویزیون، مسایل اقتصادی و مجلس مذاکره کردیم. به خانه آمدم. اخبار کانال دو را گرفتم و خوابیدم.

دوشنبه ۶ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۰ شعبان ۱۴۱۱ | ۲۵ فوریه ۱۹۹۱

اخبار ضدو نقیض از جنگ زمینی عراق و متحدین می‌رسد. عراق مدعی دفع حملات و آنها مدعی پیشروی‌اند. ساعت نه صبح، [آقای یحیی محمدزاده]، استاندار ایلام آمد. نیازهای استان را گفت و استمداد کرد. آقایان [علی اکبر] ناطق نوری و [محمد رضا] باهنر آمدند و راجع به انتخابات شوراها و مجلس تذکراتی دادند. آقای ناطق گزارش سفر به خارج را داد.

با ائمه جمعه و جماعات شیعه و سنی خراسان ملاقات داشتم. برای آنها صحبت کردم! هیأت امنای کتابخانه ملی جلسه داشت. آقای [محمد] رجیبی، به عنوان رییس کتابخانه تعیین شد. همچنین برای ساخت ساختمان جدید در [منطقه] عباس‌آباد [تهران] توصیه شد. چارت سازمانی [کتابخانه ملی] تصویب شد.

ظهر، عفت و فاطمی و فائزه و علی، [فرزند فاطمی] و حسن، [فرزند فائزه] و یاسر، مهمان

عراق از کویت تلاش می‌کنند. هدف اصلی کار شما، باید این باشد که جنگ متوقف شود و در تقسیم کاری که در تماس تلفنی آقای گورباچف با اینجانب عمل آمد، نیز بر این تلاش‌ها تأکید شد.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «مردم به اتکای روحانیت در صحنه‌ها حضور دارند و روحانیت، رهبری فکری مردم را برای تحقق همه جانبه حکومت اسلامی برعهده دارد. انقلاب در طول حیات خود، در مقابل بحران‌های سختی مقاومت کرده است و امروز دنیا قضاوت می‌کند که انقلاب اسلامی ایران، در مقایسه با سایر انقلاب‌ها، علیرغم فشارها و تهاجمات خارجی و مشکلات داخلی، مسیر خود را به‌خوبی ادامه داده و بدون ابتلا به دیکتاتوری و کج‌روی، مسیر اولیه خود را دنبال می‌کند. دشمنان انقلاب به‌خاطر تغییر شرایط جهان و منطقه، در ماه‌های اخیر اعترافاتی در مورد حقانیت انقلاب اسلامی کرده‌اند و پشتیبانی و حمایت گذشته غرب و شرق از صدام را زیر سؤال برده‌اند.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

شماره ۵۱۵۰۱
تاریخ ۲۹/۱۱/۶۹
مهرت دولتی



بسمه تعالی

ادراجمندجناب حجت الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی
است محترم جمهوری و شورای عالی دانشگاه آزاد اسلامی

بسم علیکم

پروگرام شماره ۲۹۸۹۲ مورخ ۶۹/۱۱/۱ تصویرنامه شماره نب ۲۹۱۷ مورخ ۶۹/۱۱/۱۶ مدیریت نظارت
موربانکی که در جوابیه نامه اشاره شده فوق که بمنجناب آقای دکتر عادلنی مرقوم فرموده بودید:
فردتان پیگیری کنید و کارشان انجام شود (جهت استحضار به پیوست ابلاغ میگردد .
همانطوریکه مسبقاً مستنداً اصولاً سیستم بانکی کشور با استفاده از مکانیسم نوسانات سپردههای
مختلف و برآستانای اجرای سیاست های پولی برنامههای اقتصادی نسبت به تخصیص اعتبارات اقدام مینماید
به غیر از سپردههای بلندمدت پرهزینه از منابع دیداری که در حسابهای بانکی متمرکز است . سیستم بانکی
میرانند تسهیلات ارزان قیمت آنهاست بمنظور اشاعه علم و فرهنگ و تربیت کادری متخصص مورد نیاز جامعه
راختیار دانشگاه قرار دهد .

لذا عنوان کردن تسهیلاتیکه بانرخ ۸٪ آنهاست فقط سمبل یاد ریال در سال ۱۳۶۶ به این دانشگاه
ظنماش داده شده و قبلاً جذب گردیده بهیچوجه نمیتواند مشکل تامین فضای آموزشی بیش از ۱۰۰ واحد
الکاهی در سراسر کشور را که اغلب در شرایط بسیار نامساعد به امر آموزش عالی اشتغال دارند مرتفع کند
از طرفی تبدیل پرداخت ۱۲ درصد سود بانکر نظر گرفتن خصوصیات سرمایه گذاری در امر آموزش که زیربنای
موجب شده و بازدهی آن بسیار کند است ، برای دانشگاه مقدور نمیباشد . از این رو خواهشمند است دستور
فرمائید موضوع را مجدداً " مورد بررسی قرار داده و حداقل این دانشگاه که از بودجه دولت هم استفاده نمیکند
میرانند بانرخ سود مشابهی که برای سایر دانشگاهها در نظر گرفته میشود از تسهیلات بانکی جهت ایجاد فضاهای
آموزشی و خوابگاه دانشجویان استفاده نمایند / غ / ۱۱/۳۰

عبدالمجیبی
رئیس دانشگاه آزاد اسلامی

فایده دکتر عادلنی
وزن حساب دارد
عادلانی

جای

تاریخ ۱۳۶۹
شماره ۲۷۸۳

شماره ۱۱۲۴۷
تاریخ ۱۳۶۹-۱۱-۳۰

۱۳۶۰۱۶

آدرس: تهران - پاسداران نیشن نهم - تلفن ۲۴۲۶۶۷ منطقه پستی ۱۹ - صندوق پستی ۱۹۵۸۵/۲۶۶



من بودند؛ غذای درستی نداشتیم. دکتر ولایتی اطلاع داد که هیأت غیرمتعهدها، به خاطر ندادن وقت ملاقات صدام، به عراق نمی‌روند. عصر، شورای اقتصاد جلسه داشت. دربارهٔ ارز هواپیمایی و نرخ بلیت‌ها تصمیم‌گیری شد.

۲۶ فوریه ۱۹۹۱

سه‌شنبه ۷ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۱ شعبان ۱۴۱۱

خبر اعلان عقب‌نشینی عراق از کویت، همه را بهت‌زده کرده است. تصور نمی‌شد به این آسانی و زودی از پای درآید. فکر می‌شد نقطه ضعف چند ملیتی‌ها در جنگ زمینی باشد که برعکس درآمد. بدتر اینکه متحدین، اعلان عراق را نپذیرفتند. اول گفتند که شخص صدام بگوید و پس از آنکه صدای صدام، از رادیو عراق پخش شد، گفتند باید تمام دوازده قطعه‌نامه شورای امنیت سازمان ملل را بپذیرد.

مدیران شهرداری تهران آمدند. برایشان صحبت کردم^۱ و برای عمران تهران و سرعت کار تشویق‌شان کردم. آقای راجیو گاندی، نخست‌وزیر اسبق هند آمد؛ مذاکرات طولانی راجع به جنگ و آینده عراق و منطقه و روابط دو جانبه و وضع هند داشتیم. در خصوص

۱- آقای هاشمی، ضمن تشکر از زحمات و تلاش‌های کارکنان شهرداری تهران در انجام کارهای عمرانی و زیربنایی، بر تسریع حل مشکلات مردم و برخورد قاطع با تخلفات و بی‌قانونی‌ها تأکید کرد. ایشان با اشاره به مشکلات اداره شهر بزرگی مثل تهران که بی‌حساب رشد کرده و سازگاری با شهرسازی مدرن امروز ندارد، اظهار داشت: «یکی از مشکلات اساسی شهر تهران، انجام کارهای خلاف قانون است که باید با آن با قاطعیت برخورد شود و این کار باید همراه با شنیدن ملامت‌ها، فداکاری و صبر، با جدیت به پیش برود. تجاوز به معابر عمومی، سد معبرها، وجود کارگاه‌ها، کارخانجات و منابع مزاحم و آلوده‌کننده محیط زیست، عدم وجود فضای سبز لازم، غیراستاندارد بودن خودروها و نیاز شهر به لوله‌کشی‌های آب و گاز از اهم مشکلات شهر تهران است. یکی از کارهای خوبی که در یک سال گذشته در تهران به چشم می‌خورد، کارهای عمرانی و توجه به نظافت و زیبایی شهر است که باید همچنان با همکاری مردم ادامه یابد. باید تدبیری به‌خرج داد که در برخورد با مردم به گونه‌ای عمل شود که آنها در قاطعیت شما و نیز در دلسوزی شما شک نکنند. ایشان لزوم برخورد قاطع با کارکنانی که به عادت قدیم، پرونده‌های مردم را معطل می‌کنند، مورد تأکید قرار داد و افزود: «با کارمندان متخلف برخورد کنید و مأموران شایسته را مورد تشویق قرار دهید. کارمند خوب کسی است که کار امروز را به فردا موکول نکند و باید همواره به گونه‌ای عمل کنید که وقتی کسی به شهرداری مراجعه می‌کند، احساس کند به کار او با سرعت رسیدگی می‌شود.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



مسایل مسلمین در هند و کشمیر توضیحاتی داد که اثبات کند، سیاست حزب کنگره همکاری با مسلمین است. دربارهٔ مسایل پاکستان، عراق، شوروی، چین و سریلانکا مفصلاً صحبت کرد.

شورای عالی محیط زیست جلسه داشت. دربارهٔ گازسوز کردن ماشین‌ها و اصلاح سیستم سوخت مصوباتی داشتیم. عصر در مراسم فارغ‌التحصیلی افسران ارتش در دانشکده نظامی شرکت کردم و صحبت کردم^۱. رژه و نمایش‌ها را دیدم و نشان‌ها و جوایز را دادم. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. اشکال اراضی کشت موقت را که با اظهار نظر شورای نگهبان به‌وجود آمده بود، رفع کردیم. شب در دفترم ماندم.

چهارشنبه ۸ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۲ شعبان ۱۴۱۱ ۲۷ فوریه ۱۹۹۱

در گزارش‌ها شکست و رسوایی عراق و بهانه‌جویی آمریکایی‌ها برای ادامه جنگ و تصرف جنوب عراق، با وجود اینکه ارتش عراق از کویت بیرون رفته است، جلب نظر

۱ - آقای هاشمی، تلاش‌های نیروهای مسلح در دوران جنگ را افتخارآمیز خواند و تأکید کرد: «نیروهای مسلح در طول جنگ، با کسب تجربه یک جهاد مستقل و خودکفا، توانایی‌های بسیار باارزشی به‌دست آوردند. با آموخته‌های باارزش به‌دست آمده در طول جنگ، می‌توان نیروهای بسیار توانمندی برای تقویت قوای مسلح تربیت کرد. تجارب گذشته به ما آموخته است که ارزش امکانات و توانایی‌های خود را بدانیم و آنها را آماده به‌کار نگه داریم و به‌موقع به‌کار گیریم. پشتیبانی ملت از نیروهای مسلح، از تجارب مثبت این نیروها بوده و ملت در تمام خطوط و صحنه‌های جنگ تحمیلی، نیروهای مسلح را یاری کردند و این مسأله، درسی خواهد بود که قوای نظامی در زمان صلح، ارتباطی صمیمی و نزدیک با ملت خود داشته و در بستر ملت رشد کنند. سرمایه با ارزش دیگر ارتش جمهوری اسلامی، قرارگرفتن تحت فرماندهی ولایت فقیه است و در سراسر جهان و تاریخ گذشته، هیچ ارتشی در دنیا از چنین ارزشی برخوردار نبوده است. این ارزش ضمن روشن کردن راه و ایجاد آرامش قلوب نیروهای مسلح به‌آنان اطمینان می‌دهد که حرکت‌شان در راه خدا می‌باشد و نتایج چنین تجربه‌ای در زمان کارزار و جنگ تحمیلی به‌وضوح قابل مشاهده بود.» ایشان با اشاره به تصدی فرماندهی کل قوا توسط حضرت آیت‌الله خامنه‌ای گفت: «ایشان در سخت‌ترین شرایط جنگ تحمیلی که دشمن تا اعماق استان‌های مرزی رسوخ کرده بود، اسلحه به‌دوش در صفوف رزمندگان و در میادین جنگ، مراتب ایثار و فداکاری خودشان را بروز دادند و امروز با توجه به اطلاعات و تسلطی که بر نیروهای مسلح دارند، با علاقه وافر، مسئولیت فرماندهی کل قوا را برعهده دارند.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



می کند.

آقای دکتر حبیبی [معاون اول رییس جمهور] برای امور جاری آمد. آقای میرزاده، [معاون اجرایی رییس جمهور]، برای مسایل عمران جزایر و بازسازی و همچنین مسایل سیل زدگان زایل آمد. آقای [غلامرضا] فروزش، [وزیر جهاد سازندگی] آمد و گزارش وضع را داد و وام خواست. از وضع مراتع و جنگل ها و همچنین از وضع بد سازمان در زمان سابق و برنامه های جهاد سازندگی گفت.

دکتر [سیدحسن] فیروزآبادی، [رییس ستادکل نیروهای مسلح] آمد. وضع ستادکل را گفت. به عدم زیاده خواهی در مصرف بودجه توصیه کردم. درباره مسایل تسلیحات با کُره صحبت شد. مدیران طرح نیشکر خوزستان آمدند. گزارش پیشرفت کار را دادند و نیازها را گفتند؛ راضی اند.

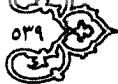
امروز عراق ضعف دیگری نشان داد و پذیرفت که کویت جزو عراق نیست و حاضر است خسارت های کویت را بپردازد ولی آمریکایی ها باز هم قانع نشدند و به جنگ ادامه می دهند. صحبت از رفتن به سوی بغداد یا تصرف بصره است. عصر برای انجام کارهای عقب مانده، به جلسه دولت نرفتم. تا ساعت هشت و نیم شب، کار کردم و به خانه آمدم.

۲۸ فوریه ۱۹۹۱

پنجشنبه ۹ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۳ شعبان ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفتر رسیدم. مسایل جهانی از جنگ، به سوی آینده منطقه می رود و ذلت و خفت عراق مشهود است. آقای [عباس] اشیبانی، [نماینده تهران] آمد. برای بیمارستان ها استمداد کرد و گفت وضع دکتر [رضا] ملک زاده در مجلس بد نیست. عقد ازدواج یکی از آزادگان را که در عملیات مرصاد اسیر شده بود، بستم و هدیه ای دادم.

[آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت آمد. گزارش قراردادهای جدید را در خصوص صنایع پتروشیمی و استحصال گاز مخازن مشترک با قطر را داد. مجموعاً از حدود پنج میلیارد دلار فاینانس [=اعتبار خارجی] استفاده کرده است. یک میلیارد دلار دیگر می تواند انجام دهد. قرار شد اعلان کند که آماده همکاری در خاموش کردن چاه های نفت مشتعل



کویت و عراق هستیم. می‌گویند بیش از پانصد چاه را عراقی‌ها و تعدادی را چند ملیتی‌ها آتش زده‌اند.

دکتر [گودرز] افتخار جهرمی، [سرپرست دفتر خدمات حقوقی ریاست جمهوری] آمد. گزارش کار دادگاه لاهه را داد. برای مطالبه طلب‌هایمان از اسرائیلی‌ها که از زمان پیش از انقلاب مانده، و کیلی گرفته است. پیشنهاد گرفتن ۲۸۰ میلیون دلار از آمریکایی‌ها داشت که دادگاه حکم کرده، در عوض بعضی از سلاح‌ها که در آنجا داریم، بپردازند.

جمعی از علمای جامعه مدرسین [حوزه علمیه قم] آمدند. از اجرای قانون شوراها و احتمال تأثیر آن بر انتخابات مجلس، اظهار نگرانی کردند و مجلس را به عنوان مزاحم سیاست‌های نظام، مورد انتقاد قرار دادند و اظهار عدم اطمینان از بدنه وزارت کشور نمودند. [آقای رایبسون چونگو]، وزیر صنایع و تجارت زامبیا به ملاقات آمد. دربارهٔ توسعه روابط صحبت شد.

عصر [آقای سیدحسین مرعشی]، استاندار کرمان آمد. از بهتر شدن وضع امنیت منطقه و همچنین از صنایع مورد توجه برای احداث در استان گفت. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. با توجه به شکست عراق، دربارهٔ آینده عراق، امنیت منطقه و خروج نیروهای بیگانه مذاکره و تصمیم‌گیری شد. قرار شد جواب پیام آمریکا را که از طریق سفارت سوئیس فرستاده است و نظر ما را دربارهٔ آینده منطقه خواسته، بدهیم و بگوییم خروج نیروهای بیگانه و همکاری کشورهای منطقه، براساس بند ۸ قطعنامه ۵۹۸ باشد و از دبیرکل سازمان ملل بخواهیم که برای اجرای بقیه بندهای قطعنامه عمل کنند.

شب آقای [علی] فلاحیان آمد و گزارش اطلاعاتی داد. به خانه آمدم. عفت و مهدی و محسن بودند. مهدی مهمان داشت. شام از بیرون آوردند. عفت از اینکه پیش‌بینی‌اش در مورد زمان جنگ، نزدیک به واقعیت بوده، گفت.

۱ مارس ۱۹۹۱

جمعه ۱۰ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۴ شعبان ۱۴۱۱

در منزل بودم. وقت به مطالعه و استراحت و پیاده‌روی در حیاط منزل گذشت. اول شب آقای تورگوت اوزال از ترکیه تلفن کرد و دربارهٔ آینده عراق و شخص صدام، نظر ما را



خواست؛ نظر صریحی ندادم و سؤال را به خودش برگرداندم. گفت، آمریکایی‌ها صدام را تحمل نمی‌کنند و مناسب هم نیست، چون این همه مشکل برای مردم منطقه به وجود آورده است و بنا ندارند به زور اسلحه او را سرنگون کنند، ولی فشار سیاسی و اقتصادی وارد می‌کنند.

از من خواست که برای انجام مذاکرات و در جواب سفر او، به ترکیه بروم. گفتم کسی را می‌فرستم. مسأله مهم، جانشین صدام است. در رسانه‌های غربی، مسأله پناهندگی صدام به الجزایر مطرح شده است. به نظر می‌رسد، بنا نیست صدام را تحمل کنند.

۲ مارس ۱۹۹۱

شنبه ۱۱ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۵ شعبان ۱۴۱۱

امروز، نیمه شعبان، تعطیل است. در خانه بودم. وقت به مطالعه و استراحت و قدم زدن در حیاط خانه گذشت. آیت‌الله خامنه‌ای، در سخنان امروز خودشان، به شدت به آمریکا و صدام حمله کرده‌اند. در تبلیغات غربی‌ها، خبرهای گوناگون از شورش در بصره خبر می‌دهند.

شب، آقای محسن رضایی، [فرمانده کل سپاه پاسداران]، خبر داد که چند نفر از مأموران ما از بصره خبر می‌دهند که مأموران دولت مرکزی، از بصره اخراج شده و مردم اداره شهر را به عهده گرفته‌اند. مردم در کنار مرز آمده و از ما کمک می‌خواهند. غذا و دارو به آنها داده شده است.

۳ مارس ۱۹۹۱

یکشنبه ۱۲ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۶ شعبان ۱۴۱۱

دیشب، قطعنامه جدیدی در شورای امنیت سازمان ملل تصویب شده که کار عراق را مشکل‌تر کرده است. ساعت هشت و نیم به دفترم رسیدم. در اثر تراکم خودروها در مسیر معطل شدیم؛ معمولاً نیم ساعت بین خانه و دفتر طی می‌شود و امروز سه ربع ساعت کشید. آقای [محسن] رضایی اطلاع داد که قیام مردم در بصره اوج گرفته و به شهرهای العِمارة، ناصریه و سَماوه هم کشیده و از ما کمک می‌خواهند؛ گفتم در حد غذا و دارو



بدهند.

دکتر [محسن] نوریخس آمد. گزارش مذاکرات آقای عسکری با مسئولان عربستان سعودی را داد و گفت از وعده‌های کمک مالی که قبلاً داده بودند، عقب زده‌اند و می‌گویند باید مسایل حج و رابطه سیاسی از مسایل مالی جدا شود و معتقدند با شکست سریع عراق، شرایط عوض می‌شود. گفتیم از اول هم برای من معلوم بود که ادعای عسکری پایه‌ای ندارد و برای آزمایش موافقت کردم که مذاکره کنند.

آقای [مسعود روغنی] زنجانی، [رییس سازمان برنامه و بودجه] آمد. گزارش سفر به رومانی و موضوعاتی را که برای همکاری توافق کرده‌اند، داد. آقای [علاءالدین] بروجردی آمد و گزارش سفر به ترکیه و مذاکره با آقای تورگوت اوزال را داد. او خیلی صریح صحبت کرده و گفته است که صدام و بعث عراق باید بروند. درباره‌ی جانشینی آنها طرح روشنی ارائه نکرده و خواستار حکومت فدرال عرب، کرد و تُرک بوده و خواستار مشاوره نزدیک‌تر با ایران شده است.

آقای [حسین] صادقی، سفیرمان در کویت آمد. عازم عربستان سعودی است که در طایف با امیر کویت ملاقات کند و از آنجا به کویت برود. پیام شفاهی دادم و برآمدگی همکاری برای ترمیم خرابی‌ها، مخصوصاً اطفای چاه‌های نفتی آتش گرفته تأکید کردم. سران شیعه مجاهدان افغانستان آمدند. برایشان صحبت کردم^۱ و دعوت به وحدت نمودم. تلفنی با آقای [جولیو] آندرئوتی، نخست‌وزیر ایتالیا صحبت کردم. ایشان تأکید

۱ - در این دیدار که شرکت کنندگان در سمینار مجمع شیعیان افغانستان، حضور داشتند، آقای هاشمی گفت: «دنیا به صلابت مردم مسلمان افغانستان اعتراف کرده است و مجاهدین مسلمان افغانستان توانسته‌اند با دست خالی یک ابرقدرت را به‌زانو درآورند. متأسفانه مسایل اخیر خلیج فارس، مساله افغانستان را تحت الشعاع قرار داد، ولی رهبران مردم مسلمان افغانستان، باید با وحدت و هماهنگی راه خود را ادامه دهند. مجاهدین مسلمان، باید با وحدت حول محور اسلام و اتکای به آن، اختلافات جزئی را کنار بگذارند و با روحیه سختکوش و فداکار مردم افغانستان، کشور خود را بسازند و برای به پایان رساندن راهی که آغاز کرده‌اند، بر تلاش و مجاهدت خود بیفزایند و به نیروهای خارجی و بیگانه نیز امید نداشتند زیرا آنها همواره مطامع و اهداف شوم خود را دنبال می‌کنند.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



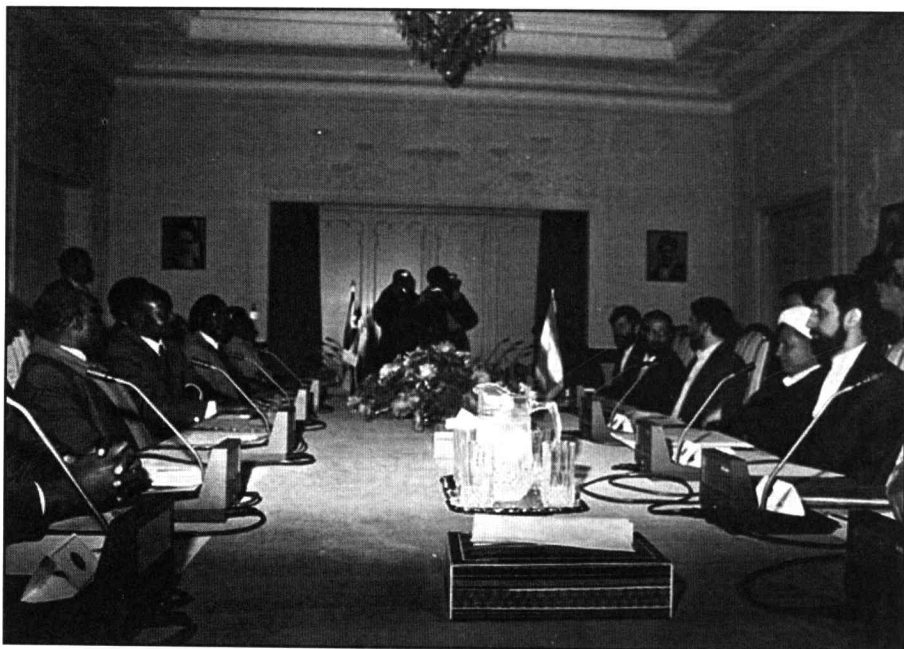
داشت که در سازمان ملل، مشغول تلاش جهت اجرای بند ۸ قطعنامه ۵۹۸^۱ است که خواسته ما است و من تأکید کردم کمک کنند تا طرح امنیتی بر منطقه تحمیل نشود. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. در ارتباط با سخنان ایشان در مراسم دیروز مذاکره شد. درباره آینده عراق و حرکت‌های مردمی در بصره هم مذاکره کردیم. به خانه آمدم. امروز نظامی‌های عراقی و آمریکایی در جنوب عراق مذاکره داشته‌اند؛ وضع عراقی‌ها تحقیر آمیز بوده است.

دوشنبه ۱۳ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۷ شعبان ۱۴۱۱ ۴ مارس ۱۹۹۱

دکتر [رضا] ملک‌زاده، [سرپرست وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] آمد. درباره مطالبی که فردا می‌خواهد در مجلس بگوید، مشورت کرد و برنامه خود را گفت. آقای [ابوالفضل] توکلی‌بینا، [مشاور رییس‌جمهور در امور اصناف] آمد. از کم توجهی به مشاوران گله داشت و خواستار ارجاع کار و اطلاعات بیشتر و شرکت در جلسات مربوطه شد. آقای [محمدباقر] مَهری، امام جماعت شیعیان کویت آمد. گزارشی از وضع شیعیان کویت و ایرانیان مقیم کویت داد و درباره کیفیت برخورد با دولت کویت مشورت کرد و برای مشکلات ایرانیان آواره از کویت استمداد کرد. قرار شد از محل کمک دولت کویت بپردازیم.

در جلسه شورای اقتصاد شرکت کردم. خرید کالاهای اساسی در دستور بود؛ حدود دو میلیارد و سیصد میلیون دلار تصویب شد. برای استقبال از [آقای یوری مُسُوینی]، رییس‌جمهور اوگاندا و هیأت همراه که چند وزیر هستند، به فرودگاه مهرآباد رفتیم. با تأخیر، نزدیک ساعت شش بعد از ظهر رسیدند؛ قرار بود ساعت چهار وارد شوند.

۱ - در بند ۸ قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل، چنین آمده است: «همچنین از دبیرکل درخواست می‌کند از طریق مشورت با ایران و عراق و سایر کشورهای منطقه، راه‌های افزایش امنیت و ثبات منطقه را بررسی کند.»



مذاکرات دو جانبه رییس جمهور اوگاندا

مصاحبه کوتاهی در پاریون انجام دادیم^۱ و در یک ماشین به دفترم آمدیم. مذاکرات دوستانه‌ای در راه داشتیم. یک ساعت وقت استراحت به آنها دادیم و من برای نماز رفتم. سپس با [آقای فرانسوا میتران]، رییس جمهور فرانسه، تلفنی صحبت کردم؛ گرم و دوستانه و با تفاهم بود.^۲

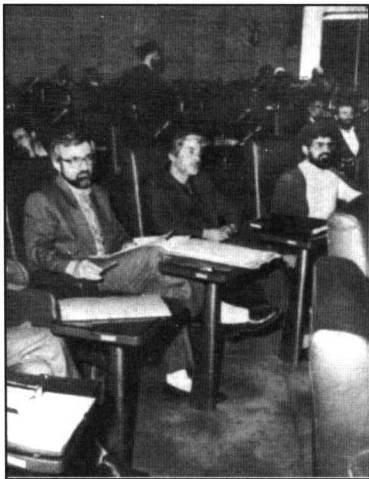
۱ - آقای یوری مُسَوینی، رییس جمهور اوگاندا، در گفتگو با خبرنگاران گفت که در تهران، مقامات ایرانی را در جریان فعالیت‌های سازمان وحدت آفریقا قرار خواهد داد و در ضمن مذاکراتی پیرامون برخی زمینه‌های همکاری مشترک به‌عمل خواهد آورد. آقای هاشمی نیز با بیان علاقه مندی جمهوری اسلامی ایران به گسترش روابط با کشورهای جهان سوم، به‌ویژه کشورهای آفریقایی و برشمردن سیاست‌های ایران در این ارتباط، از سفر رییس جمهور اوگاندا به تهران استقبال کرد و اظهار امیدواری نمود که این سفر به بسط مناسبات دو کشور بیانجامد.

۲ - رییس جمهور فرانسه گفت: «بند هشت قطعنامه ۵۹۸ سازمان ملل، مبنای خوبی برای حل مسایل مشکلات منطقه خلیج فارس و تنظیم ساختار امنیتی آن است و منطبق با سیاست خارجی فرانسه می باشد.» براساس این بند، دبیرکل سازمان ملل به مشورت با جمهوری اسلامی ایران و عراق و دیگر کشورهای منطقه تدابیر لازم را برای افزایش امنیت و ثبات در منطقه مورد بررسی قرار می دهد. آقای میتران در گفتگوی تلفنی رؤسای جمهور ایران و فرانسه، همچنین دیدگاه آقای هاشمی، مبنی بر حل مسایل منطقه خلیج فارس توسط کشورهای منطقه را مورد تأیید قرار داد. آقای لئو

اولین دور مذاکرات رسمی با رییس جمهور اوگاندا انجام شد. سپس با هم سر میز شام رفتیم. سخنرانی رسمی دو طرف انجام شد و همراه خبرنگاران، مذاکرات گوناگون راجع به اوضاع اوگاندا داشتیم. در یک ماشین با اسکورت رسمی تا کاخ سعدآباد، با هم رفتیم. درباره منابع اوگاندا و نیازها و مشکلات و مسایل آفریقا و کشورهای مجاور اوگاندا، مذاکرات سودمندی داشتیم.

۵ مارس ۱۹۹۱

سه شنبه ۱۴ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۸ شعبان ۱۴۱۱



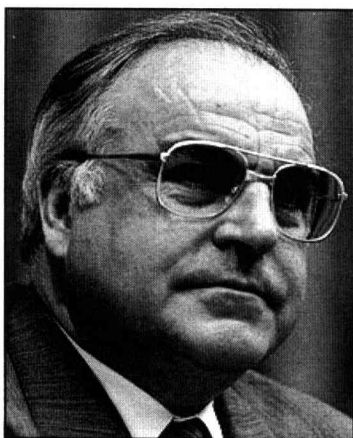
ساعت هشت و نیم صبح، برای معرفی آقای دکتر [رضا] ملک‌زاده، وزیر بهداشت، به مجلس رفتیم. صحبت کوتاهی کردم^۱ و بیرون آمدم. مراجعه نمایندگان برای کارها زیاد بود و جز یک مخالف، کسی در مخالفت صحبت نکرد و رأی اعتماد خوبی آورد. مجلسی‌ها، از استیضاح‌شان خیری ندیدند.

مدیران کمیته امداد امام آمدند. گزارش

جلسه تقاضای رای اعتماد برای وزیر بهداشت جدید

«هاشمی در این تماس تلفنی، با اشاره به مسایل حساس منطقه، گفت: «ما معتقدیم مسایل منطقه باید در داخل منطقه و توسط کشورهای عضو حل شود و هر طرحی که از خارج بر منطقه تحمیل شود، محکوم به شکست است. ما امیدواریم فرانسه و دیگر کشورهای اروپایی، در این زمینه تلاش نمایند تا هر چه سریع‌تر صلح و امنیت به منطقه بازگردد.»

۱ - ایشان با اشاره به اینکه دکتر ملک‌زاده، در سال‌های بعد از انقلاب، در پست‌های حساسی بوده است، گفت: «زبردستی و هوشیاری انقلابی وی مورد قبول همه است و ایشان توانایی انجام مسئولیت مذکور را داراست. آشنایی به امور آموزشی، درمانی و علاقه‌مندی برای رسیدگی به نقاط محروم، از مشخصه‌های بارز دکتر ملک‌زاده است. وی می‌تواند با همکاری و کمک مجلس، بعضی از گره‌های مسایل درمانی کشور را حل کند. امیدوارم در شرایط حساس کنونی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بدون وزیر نماند و نمایندگان در بحث‌های خود، مراعات مسایل اخلاقی و سیاسی را کرده و به دنبال وحدت نیروهای اسلامی باشند.»



هلموت کهل صدر اعظم آلمان غربی

گزارش‌ها را خواندم. سرش با آقای [هلموت] کهل، صدراعظم آلمان، تلفنی درباره

دادند و از سیاست‌های دولت به گرمی حمایت کردند. برایشان صحبت کردم^۱. فرماندهان سپاه حفاظت آمدند. برای آنها صحبت تشویق آمیز کردم^۲. وزیران امور خارجه، اطلاعات، کشور، فرمانده کل سپاه و دکتر [حسن] ارواحانی آمدند. سیاست کیفیت برخورد با قیام مردم [جنوب] عراق، مورد بررسی و تصمیم‌گیری قرار گرفت.

عصر کارهای دفتر را انجام دادم و

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «کمیته امداد امام خمینی، با این همه خدمات، نفوذ و حضور خود، هیچ‌گاه با شعارها و حرف‌های پرجاذبه، از موقعیت خود سوءاستفاده سیاسی نکرده است. مسئولین اصلی کمیته امداد، از مجاهدینی هستند که از روز اول نهضت اسلامی به‌دنبال جهاد و مبارزه و راه امام بوده و عمر خود را در زندان گذرانده‌اند. از نخستین روزهای انقلاب و دوران طولانی اعتصاب و کم‌کاری‌ها که بسیاری از مردم بر اثر انقلاب با مشکل روبرو شده بودند و تلاشی شدن نظام اقتصادی رژیم گذشته و بعد تحمل جنگ، افراد مخلصی با تلاش دلگرم کننده خود، به یاری محرومین و مستضعفین شتافتند. اگر کمیته امداد امام در سیاست خود کفایتی انسان‌های محروم موفق شود و بتواند ۳۰۰ هزار دانش‌آموز تحت پوشش خود را از طریق رشد استعدادهای شان و یافتن حرفه و فن مناسب یاری کند، به‌تحرک عظیمی دست خواهد یافت. هم‌اکنون، یک میلیون مددجوی تحت پوشش این کمیته، سلامت خود را باز یافته‌اند و رنج آنها با استفاده از امکانات کشور، پایان یافته است و در زمینه احداث مسکن که مشکل جدی مردم ماست، این کمیته فعالیت‌های بسیاری داشته است.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - آقای هاشمی گفت: «تمام کسانی که به نحوی نیاز به حفاظت داشته‌اند، به ارزش کار شما واقف‌اند و قدردان تلاش‌های شما هستند. این نهاد مقدس، بر اساس احساس وظیفه شکل گرفت و شما همواره با قناعت کار خود را انجام داده‌اید. ما از اول به فکر حفاظت نبودیم و دل‌مان می‌خواست که با همان وضعیت ساده و عادی دوران طلبگی رفت و آمد کنیم، تا اینکه دشمنان انقلاب، با برنامه حساب شده به ترور شهید بزرگوار مرحوم مطهری دست زدند و قصد از بین بردن عناصر مؤثر انقلاب را داشتند که شما به خوبی از عهده حفاظت برآمدید و توطئه دشمنان را در ضربه‌زدن به انقلاب، نقش بر آب کردید.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



مسایل عراق و منطقه مذاکره کردیم؛ گرم و دوستانه بود و قرار شد ادامه داشته باشد. شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. سعدون حمادی [معاون نخست وزیر عراق] و [محمدسعید] صحاف، [وزیر مشاور در امور خارجی] از بغداد به ایران آمدند. آقای [عبدالمحسین] اوهاجی، گزارش مذاکره با هیأت اوگاندایی را تلفنی داد. اجازه گرفت نفت نسیه با مهلت یک سال به آنها فروخته شود.

با آقای حافظ اسد، رئیس جمهور سوریه درباره مسایل منطقه و عراق صحبت تلفنی داشتیم؛ علاقه زیادی نشان داد که در مورد مسایل داخلی عراق از ما بشنود. شب در دفترم ماندم. دیر وقت خوابیدم.

چهارشنبه ۱۵ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۹ شعبان ۱۴۱۱ ۶ مارس ۱۹۹۱

در گزارش ها، مسأله قیام مردم عراق در رأس است. دولت های غربی بی تفاوت برخورد می کنند، ولی در رسانه ها، اظهار نگرانی از ایجاد حکومت اسلامی به سبک ایران در عراق دامن زده می شود و ایران را با حدس و گمان، پشت جریان معرفی می کنند.

ساعت هفت و نیم صبح، برای شرکت در مراسم درختکاری، به سوی مرقد امام رفتیم. قرار بود با هلی کوپتر برویم، اما به خاطر بارش باران شدید که از دیشب تاکنون ادامه دارد،

۱ - در این گفت و گوی تلفنی، تلاش مشترک ایران و آلمان و دیگر کشورهای اروپایی برای بازگرداندن امنیت و ثبات منطقه حساس خلیج فارس مورد تأکید قرار گرفت. آقای هاشمی با اشاره به اخبار و تحولات جدید از داخل عراق و هجوم شهروندان نقاط مرزی عراق به ایران، ابراز نگرانی کرد که باید برای آن اقدامی عاجل به عمل آید. رئیس جمهور ایران گفت: «مسایل منطقه باید در داخل منطقه و توسط کشورهای عضو در منطقه حل و فصل گردد و بهترین کاری که چند ملتی ها می توانند بکنند، این است که به سرعت نیروهای خود را از منطقه ببرند و حل مسایل منطقه را به خود منطقه واگذار کنند.» آقای هلموت گهل، صدراعظم آلمان نیز ضمن تأکید بر ضرورت حفظ امنیت توسط کشورهای منطقه، به ضرورت ایجاد شرایط مناسب برای رشد اقتصادی در منطقه تأکید کرد و اعلام داشت: «ایران می تواند نقش بسیار مؤثر در این حرکت داشته باشد. آلمان در چارچوب جامعه اقتصادی اروپا، آمادگی دارد. برای یک حرکت اقتصادی در منطقه فعالیت جدی داشته باشد.» صدراعظم آلمان، همچنین بر ضرورت تمایت ارضی عراق تأکید کرد و تماس های دو کشور را سازنده توصیف کرد و اعلام داشت که خواستار ادامه این گونه تماس ها در آینده نزدیک است.

با اتومبیل رفتیم؛ بارندگی مایه خوشحالی است.

بعد از زیارت قبر امام، توضیحات آقای [محمدعلی] انصاری دربارهٔ طرح جنگل کاری اطراف مرقده امام را شنیدیم و در مراسم، شرکت کردیم. پس از صحبت آقای [محمدعلی] انصاری، [غلامرضا] فروزش، [وزیر جهادسازندگی] و احمدآقا، یک درخت



غرس کردم.^۱ به سوی دفتر حرکت کردم.

وزیران مذاکره کننده با هیأت اوگاندایی آمدند و گزارش توافقها را دادند. [آقای

۱ - آقای هاشمی در مراسم درختکاری اظهار داشت: «این مراسم برای من الهام بخش است. من فرزند کویر هستم و در آنجا که من بزرگ شده ام، مردم کویر معنی و ارزش درخت را می فهمند. نتایج برخی برنامه ها را نسل های آینده خواهند دید. به طوری که آنچه صرف جنگل می شود، سود آن را مردم، ده سال دیگر می بینند. من حسرت می خورم وقتی می بینم، کشور کوچک سوئد، سالانه ۱۰ میلیارد دلار، صادرات چوب دارد، آن وقت ما سالانه مقدار زیادی واردات چوب داریم که اینها نشان دهنده خیانت رژیم گذشته است. من همواره دنبال چیزی هستم که بتوانم کویر را احیا کنم. به همین منظور از طرف ریاست جمهوری، بازرسی ویژه، مأمور احیای کویر شده است.»



یوری موسوینی]، رییس جمهور او گاندا آمد. دور دوم مذاکرات انجام شد. از توافق‌ها اظهار رضایت کرد و صحبت‌های دوستانه داشتیم و سپس در یک ماشین، به سوی فرودگاه رفتیم. در پاریس جمهوری، هر دو نفر در مصاحبه شرکت کردیم^۱. در بدرقه رسمی، به خاطر بارش باران، از اجرای سرود خودداری و به سان اکتفا شد.

به دفترم برگشتم. در راه دکتر ولایتی، جریان مذاکره با سعدون حمادی، [معاون نخست‌وزیر عراق] را گفت. او از حمایت ایران از قیام مردم عراق شکایت نموده‌است که دکتر ولایتی، منکر حمایت شده و کار رسانه‌ها و بیانات مسئولان مجلس اعلیٰ عراق را خارج از سیاست دولت گفته که شبیه به بیانیه‌های اخیر منافقین در عراق است.

او خواسته که هواپیماهای حمل و نقل‌شان را بدهیم که [دکتر ولایتی]، از جواب ظفره رفته و از عقب‌نشینی‌های سریع عراق، انتقاد کرده که جواب درستی نداشته است. خواستار ملاقات با من بوده که وقت فردا داده شده، ولی او عجله داشته است و عصر امروز به سوی عراق رفته، ولی در باختران خبر تسخیر شهر خانقین توسط مردم عراق را شنیده و به تهران برگشته و خواسته است که هواپیما در اختیارش بگذاریم تا به اردن برود؛ قبول کردم.

با آقایان [حسن] ارواحانی، [علی اکبر] ولایتی و [حسن] حبیبی در دفترم جلسه مشورتی داشتیم. دربارهٔ سیاست برخورد با مسایل عراق مشورت کردیم. قرار شد طلبکارانه برخورد کنیم که باعث مشکلات در مرزهای ما و هجوم آوارگان به ایران شده، و سعی شود سندی مبنی بر حمایت ما از قیام مردم، به‌دست آنها ندهیم.

آقای [محسن] رضایی، [فرمانده کل سپاه] خبر داد که خانقین و تعدادی از شهرهای

۱- آقای موسوینی با برشمردن مشکلات اقتصادی کشورش و قاره آفریقا با وجود منابع غنی، خواهان همکاری‌های بیشتر فرهنگی، سیاسی و صنعتی ایران با اوگاندا و سازمان وحدت آفریقا شد. آقای هاشمی نیز تأکید کرد: «کار عمده‌ای که انقلاب اسلامی ایران انجام داد، این بود که ثابت کرد کشورهای جهان سوم اگر تصمیم بگیرند، می‌توانند روی پای خود بایستند و در واقع انقلاب اسلامی، فرهنگ حریت در تصمیم‌گیری را به ثبوت رساند.» ایشان در زمینه همکاری‌های دو جانبه، به علاقمندی جمهوری اسلامی، برای گسترش مناسبات با کشورهای آفریقایی اشاره کرد و افزود: «امیدوارم سفر شما منشاء پیشرفت و بسط روابط باشد. روابط ما با آفریقا براساس اسلام است. ما تحت تأثیر جاذبه ایدئولوژی انقلابی اسلامی‌مان، آماده خدمت به مردم محروم آفریقا هستیم. اسلام به‌شدت با ظلم و استثمار مخالف است و پیروان خود را به حمایت از محرومین تشویق می‌کند. امیدواریم در آینده شاهد روابط ثمربخش‌تری با قاره آفریقا و کشور شما باشیم.»



شمال عراق آزاد شده و ارتش نتوانسته است در مقابل مردم، کار مهمی انجام دهد. سیاست را تلفنی به تصویب رهبری رساندم. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. در این جلسه، اوضاع منطقه بررسی شد و لایحه نظام هماهنگ پرداخت را تکمیل کردیم و همچنین در مورد تولید و تراز فیزیکی، بحث صورت گرفت.

تا ساعت هشت و نیم شب، در دفترم کار کردم. به خانه آمدم. آقای [محسن] رضایی، [فرمانده کل سپاه]، تلفنی اطلاع داد که ارتش عراق، قسمت اعظم شهر بصره را از مردم پس گرفته است.

۷ مارس ۱۹۹۱

پنجشنبه ۱۶ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۰ شعبان ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفتر رسیدم. کارهای عقب مانده زیاد بود که تا ساعت نه تمام شد. خطبه عربی نماز جمعه را نوشتم. دکتر [مجید] عباسپور، [مشاور فنی رییس جمهور] همراه با مدیران پدافند ش. م. ر. [= شیمیایی، میکروبی و رادیو اکتیو] آمدند و گزارش پیشرفت کار این صنعت را دادند؛ خیلی مطلوب نیست؛ هنوز گُند است.

جمعی از اساتید معارف اسلامی در دانشگاه‌ها آمدند. تقاضاهایی در خصوص شغل‌شان داشتند. مفصلاً برای آنها صحبت کردم.^۱ آقای [سید کاظم] اکرمی، وزیر سابق آموزش و پرورش آمد؛ مقداری تعریف و مقداری انتقاد داشت. عصر تا شب، کارهای دفتر را انجام دادم و گزارش‌ها را خواندم.

۱ - آقای هاشمی، در این دیدار نقش حساس و پُراهمیت استادان معارف دانشگاه‌ها را متذکر شد و گفت: «ما باید جامعه اسلامی را به عنوان یک جامعه نمونه به جهان ارائه دهیم. بدون شک، افراد دلسوز و مسلمانان دلسوخته، از نقش ارزنده شما خوشحال‌اند و زمینهٔ مساعد اسلامی در دانشگاه‌ها، با دانشجویانی مسلمان و مخلص، می‌بایست با حضور شما اشباع شود. شما با فکر و سواد و اطلاعات و همچنین رفتار مناسب در محیط دانشگاه‌ها، می‌توانید بسیار موثر واقع شوید و علاوه بر تدریس احکام و معارف، ملجا و ماوایی برای دانشجویان باشید و رشد واقعی دانشجویان را فراهم آورید. دانشگاه‌ها مرکز ساخت نیروهای محرکه جامعه برای نسل‌های آینده انقلاب به شمار می‌روند و هر چه در امر مهم سرمایه‌گذاری شود، ارزشمند است. شما اساتید معارف دانشگاه‌ها اسلام خالص و بی‌پیرایه را معرفی کنید و بدانید که محیط منطقی دانشگاه‌ها، بهترین مکان برای بحث درباره اسلام، به عنوان محور زندگی مردم است.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

درگیری مردم با حکومت، در عراق ادامه دارد. در بعضی جاها، مردم عقب رانده می شوند و بعضی جاها برعکس. به آقای [محسن] رضایی، [فرمانده کل سپاه]، تذکر دادم که دخالت علنی در امور داخلی عراق نشود؛ حداکثر، به نیروهای بدر عراقی کمک کنند.



ملاقات با اساتید معارف اسلامی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی

۸ مارس ۱۹۹۱

جمعه ۱۷ اسفند ۱۳۶۹ | ۱۷ شعبان ۱۴۱۱

ساعت ده و نیم صبح، برای اقامه جمعه، به دانشگاه تهران رفتم. خطبه دوم، درباره مسایل منطقه و عراق و کویت و اهمیت منطقه و قیام مردم عراق بود که یک جمله آن، مورد توجه محافل سیاسی جهان قرار گرفته است.^۱ اینکه از بعث عراق خواستم که مردم را با

۱ - در بخشی از خطبه دوم آمده است: «آخرین اشتباه صدام این است که مردمش را اینگونه سرکوب می کند، اگر به سرکوب کردن مردم ادامه دهد. این آخرین صفحه ای است که سیاه ترین صفحه نامه عمل اش می شود و ما نصیحت می کنیم که این کار را انجام ندهد، تسلیم اراده مردم شوند. کشور با سیاست های حزب بعث، منهدم گردیده و مردم با این همه مصیبتی که در طول دوران دو جنگ گذشته داشتند، بدبخت شده اند، حالا با مردم اش تفاهم کند و بالله



سرکوب جواب ندهد و به خواست مردم گردن نهد. رسانه‌های غربی، این سخن را به معنای پیشنهاد کناره‌گیری صدام حسین تفسیر کرده‌اند.

ظهر همه بچه‌ها و نوه‌ها جمع بودند. عصر آقای [محسن] رضایی، اطلاع داد که بار دیگر ارتش عراق، بصره را به کنترل خود در آورده است.

۹ مارس ۱۹۹۱

شنبه ۱۸ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۲ شعبان ۱۴۱۱

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رفتم. باران خفیفی در شهر و برف خفیفی در شمیران می‌بارید. [آقای حسین کمالی]، وزیر کار و امور اجتماعی، به اتفاق معاونان آمدند. گزارش وضع تعاونی‌های تولیدی، خدماتی، آموزش فنی و حرفه‌ای و همچنین بنیاد امور مهاجرین [جنگ تحمیلی] را دادند و نیازها را مطرح کردند؛ در مجموع، در همه زمینه‌ها، در سال جاری، بهتر از گذشته کار شده است.

آقای سید محمدباقر حکیم، [رییس مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق] آمد. گزارشی از وضع داخل عراق داد و دربارهٔ هماهنگی با سایر جریان‌های عراقی، برای مدیریت آینده کشور عراق و سهم هر یک، مشورت کرد؛ مطرح شد اگر ۸ به ۱۷ به شیعیان سهم بدهند، در این مرحله بپذیرند. کمک‌های مالی، تدارکاتی، تسلیحاتی و تبلیغاتی خواست. مقداری پول دادم و موافقت کردم که فردا با پرواز اختصاصی به سوریه برود. دربارهٔ کیفیت مطمئن کردن سایر جهات مذاکره شد.

دکتر حبیبی، [معاون اول رییس‌جمهور] آمد و گزارش سفر به سوریه و مذاکره با آقای

پلارای و انتخاب آنها، یک کسی بیاید و این مشکلات را حل کند، الان حکومت کردن در عراق کار آسانی نیست. کسی که نه دنیا و نه منطقه و نه مردم اش او را قبول دارند، با چه چیز می‌خواهد بسازد؟ این ارتش که یک وبالی به گردن تو هست، می‌خواهی اینها را زیر پرچم نگهداری؟ از کجا؟ با چه پولی و چه امکانی؟ لذا انتظار ما این است که این آخرین اشتباه را حزب بعث مرتکب نشود و با مردم اش درگیر نشود و بگذارد مردم ببینند، رأی خودشان را بدهند و مخصوصاً معارضین عراقی در این مقطع باید خیلی هوشیار باشند. همه شماها اگر دست به دست هم بدهید، حزب بعث هم با شما باشد، مجموع شما کار کنید، با همسایه‌های‌تان هم رابطه خوب برقرار کنید، سال‌ها وقت لازم دارید که به وضع چند ماه پیش خود برگردید و این کاری است که باید انجام بشود. رجوع کنید ←

«هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



حافظ اسد و [عبدالحلیم] خدام و فلسطینی‌ها را داد. آنها نگران حاکمیت شیعه در عراق هستند؛ قول همکاری داده شده و هماهنگی به عمل آمده است که آپوزیسیون را حمایت کنیم. در مورد مذاکره با ترکیه مشورت شده است.

عصر، جلسه شورای عالی امنیت ملی را در حضور رهبری داشتیم. درباره نحوه کمک به مسلمانان مجاهد عراق که در مقابل صدام قیام کرده‌اند و شیوه تبلیغات و سیاست‌های تبلیغاتی، مذاکره و تصمیم‌گیری شد. تصمیمات هیأت ما در سوریه با سوری‌ها هم تأیید شد. تا ساعت نُه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

آقای امامی [کاشانی]، تلفنی گفت علمای تهران می‌خواهند در مورد مسایل عراق و حمایت از شیعیان و تأیید مواضع نظام ایران، اعلامیه بدهند؛ موافقت کردم.

۱۰ مارس ۱۹۹۱

یکشنبه ۱۹ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۳ شعبان ۱۴۱۱

دیشب هم باران خوبی باریده است. ساعت هفت و نیم به دفتر رسیدم. ساعت نُه صبح [آقای عبدالله نوری]، وزیر کشور آمد. درباره ادغام نیروهای انتظامی، انتخابات و استانداران جدید و همچنین مسایل عراق صحبت شد. او در مورد صحت گزارش‌های سپاه از داخل عراق، اظهار تردید کرد. [آقای محمد سعیدی کیا]، وزیر راه و ترابری آمد و گزارش راه‌ها، بنادر، راه آهن و ساخت راه‌ها را داد. آقای [حسین] نصیری، مدیرعامل خبرگزاری جمهوری اسلامی، [ایرنا] آمد و درباره سیاست‌های خبری مشورت کرد.

[آقای دنیس بیر]، معاون نخست وزیر و وزیر امور خارجه چکسواکی به ملاقات آمد^۱

۱ - آقای «دنیس بیر»، ضمن ارائه گزارشی از نحوه فعالیت‌ها و همکاری‌های اقتصادی فی‌مابین گفت: «کشور چکسواکی، علاقمند است از طریق ایجاد یک خط لوله گاز کشورهای اروپایی، از جمهوری اسلامی ایران گاز خریداری کند. این پروژه با همکاری کشورهای دیگر اروپایی، در دست مطالعه می‌باشد.» آقای هاشمی نیز اعلام کرد: «جمهوری اسلامی علاقمند است گاز خود را به کشورهای اروپایی صادر کند و طرحی که کشور چکسواکی و شُرکایش در نظر دارند، می‌تواند پایه‌ای برای این همکاری باشد. در خصوص عراق، ما نگران اوضاع هستیم که وضعیت داخلی منجر به شورش و جنگ وسیع در داخل عراق شود. قبل از جنگ مکرراً به کشورهای درگیر، تذکر دادیم که قبل از همکاری که تعادل عراق را برهم بزند، لازم است فکر درستی برای آینده عراق بشود، به طوری که تمامیت ارضی عراق و مردم این کشور آسیب نبینند. اکنون نیز فکر می‌کنیم لازم است دولت و همه گروه‌های



و برای کشیدن لوله گاز از ایران به اروپا، با سرمایه پنج کشور اروپایی استمداد کرد؛ موافقت کردم. از وابسته بودن به لوله گاز شوروی، اظهار نگرانی داشتند. [آقای واسیلی پاولوف]، وزیر امور خارجه [و معاون نخست وزیر] بلغارستان آمد^۱ و راجع به توسعه روابط گفت؛ هر دو وزیر، نامه دعوت رییس جمهور خودشان را از من، برای سفر به بلغارستان و چکسلواکی آوردند.

شب مهمان رهبری بودم. آقای خامنه‌ای، در ارتباط با نامه آقای [مهدی] کروبی، [رییس مجلس شورای اسلامی] به جامعه مدرسین [حوزه علمیه قم]، پیغامی فرستاده بودند. راجع به وضع عراق، آیت‌الله [سید ابوالقاسم] خویی، [از مراجع تقلید مقیم نجف اشرف]، حوزه علمیه نجف، اعلامیه علمای تهران و مجلس خبرگان صحبت کردیم. موافقت شد که طلب‌مان از آمریکا را در مقابل چند محموله نظامی که آمریکا ضبط کرده و دادگاه لاهه حکم داده است، قبول کنیم که پول آن را بگیریم.

۱۱ مارس ۱۹۹۱

دوشنبه ۲۰ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۴ شعبان ۱۴۱۱

نظامی‌ها خبر دادند که از شنود، خبر گرفته‌اند، چند نفر از سران بعث عراق کشته شده‌اند. آقای دکتر [محمد کریم] شهرزاد، نماینده اصفهان آمد. گزارش سفر به اردن در جمع هیأت بین‌المجالس را داد و از وضع هیأت انتقاد داشت. دربارهٔ بالا بودن احساسات اسلامی و انقلابی در اردن توضیح داد.

آقای [سعید] رجایی خراسانی آمد. از بخشی از برنامه سفر آقای [مهدی] کروبی به

داخلی عراق با هم همکاری کنند تا وضعیت داخلی عراق باعث از هم پاشیدگی عراق نشود. ادامه سرکوب مردم، مشکل را پیچیده تر خواهد کرد و اگر مسأله عراق حل شود، دیگر مشکل مهمی در منطقه نخواهیم داشت. نیروهای خارجی اینک باید منطقه را ترک نمایند و این به صلح در منطقه کمک خواهد کرد.»

۱ - آقای هاشمی، ضمن قبول دعوت رییس‌جمهور بلغارستان گفت: «کشور بلغارستان یکی از کشورهای دوست ما در دوران جنگ بوده است. ما مایلیم با دوستان خود در این دوره روابط خود را تقویت کنیم.» ایشان تحولات در کشور بلغارستان را به نفع مردم بلغارستان دانسته و از آن استقبال نمود و اضافه کرد: «ما امیدواریم هر چه زودتر وضعیت اقتصادی کشور شما به حالت عادی برگشته و جمهوری اسلامی ایران، آماده هرگونه همکاری در این زمینه می‌باشد.»



پاکستان و کره شمالی انتقاد داشت؛ مدعی بود خطی عمل می کردند. ائمه جمعه استان های آذربایجان شرقی و غربی آمدند. آیت الله [مسلم] ملکوئی، [نماینده ولی فقیه در آذربایجان و امام جمعه تبریز]، از طرف آنها صحبت کرد و گفت برای اظهار تشکر از سیاست های دولت و تدبیر من در اداره امور در بحران خلیج فارس و اعلان حمایت آمده اند. برایشان مفصلاً صحبت کردم^۱.

عصر آقای [بیژن نامدار] زنگنه، [وزیر نیرو] آمد و گزارش آب بوشهر و استفاده از طرح محرم، برای آبیاری سواحل خلیج فارس را داد. شورای اقتصاد جلسه داشت. گران شدن بلیت پروازهای خارجی تصویب نشد و بحث ناتمام ماند. موضوع خرید کالاهای اساسی و بُن کارگری و چای هم در دستور بود.

سه شنبه ۲۱ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۵ شعبان ۱۴۱۱ | ۱۲ مارس ۱۹۹۱

[آقای غلامرضا فروزش]، وزیر جهاد سازندگی، با جمعی از مسئولان آموزش جهاد آمدند و گزارش کارهای تحقیقاتی و آموزشی را دادند. لوح تقدیر به آنها دادم و برایشان صحبت کردم.^۲ آقای مختار کلانتری، [فرمانده کمیته های انقلاب اسلامی] آمد. از حرف های آقای

۱- آقای هاشمی از نقش علمای آذربایجان و هوشیاری آنان قدردانی کرد و گفت: «روحانیت با تقدیم شهدای گرانقدری در کنار مردم جایگاه ویژه ای در انقلاب دارد و در جهاد و مبارزه و تقدیم شهید پیشناز بوده است.» ایشان از کشتار مردم عراق ابراز نگرانی کرد و یادآور شد: «تحولات داخلی عراق می تواند مصیبت بار باشد و من امیدوارم که سرانجام به سیادت مردم عراق و نفع اسلام و مسلمین تمام شود. چشمان حریص استکبار جهانی، هم اکنون متوجه عراق است و اهمیت نفت عراق، جغرافیای انسانی و سیاسی، موقعیت این کشور در رابطه با کشورهای عربی و خلیج فارس و اسرائیل، استکبار جهانی را متوجه ساخته است. اگر تقدیر خداوند براین باشد که دین خود را حاکم کند، هیچکس نمی تواند جلوی او بایستد و ما هم اکنون در یک مقطع استثنایی از تاریخ زندگی می کنیم.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲- در این دیدار که آقای فروزش، وزیر جهاد سازندگی، به اتفاق معاون آموزش و تحقیقات و مسئولین آموزش جهاد سازندگی و دانشجویان حائز رتبه های اول و ممتاز در مسابقه علمی کنگره ملی صنایع غذایی حضور داشتند، آقای هاشمی بر لزوم افزایش هر چه بیشتر توان علمی و تخصصی نیروهای انقلاب تاکید کرد و گفت: «در دوران سازندگی، ما به نیروهای علمی، متخصص و متعهد، نیاز فراوانی داریم. فاصله ما با جهان خارج، که در امر نیروی ملی



[عبدالله]نوری، وزیر کشور گله داشت و برای آینده مشورت کرد؛ گفتم نیروهای کیفی [کمیته] را تشویق کند که بمانند. مدعی بود جمعی از نیروهای کیفی کمیته، مایل نیستند که در شرایط ادغام [نیروهای انتظامی]، بمانند و درجه بگیرند.

مدیران بنیاد شهید آمدند. آقای [محمدحسن]رحیمیان، [قائم مقام رییس بنیاد شهید] گزارش کار داد و من هم برایشان صحبت کردم^۱. [آقای آنتونیوس سارامانس]، وزیر امور خارجه یونان به ملاقات آمد^۲. درباره روابط ایران و یونان و مسایل منطقه مذاکره شد. [آقای جو کلارک]، وزیر امور خارجه کانادا آمد. او به چند کشور منطقه هم رفته است. بیشتر درباره امنیت منطقه و مسایل عراق صحبت شد؛ توصیه به اصلاح روابط با آمریکا داشت^۳.

انسانی اندیشمند، سرمایه گذاری فراوانی کرده‌اند، زیاد است و لازم است، همراه با زحمت و کوشش‌هایی که مسئولین آموزشی کشور به عمل می آورند، دستگاه‌های اجرایی در تربیت نیروی انسانی مورد نیاز خود فعال باشند. طبیعی است که جهادسازندگی که یک نهاد انقلابی است و جمعی از بهترین فرزندان این انقلاب را در خود جمع کرده است، در این راه بیشتر تلاش کند.». رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۱ - آقای هاشمی، خانواده‌های شهدا را سرمایه تاریخ انقلاب و عزیزترین بخش جامعه توصیف کرد و به مسئولان بنیاد شهید گفت: «شهدا بهترین انسان‌های جامعه بوده‌اند و عزیزترین واژه قاموس لغت ما به شمار می روند. فرزندان شاهد که وارث خون شهدا هستند، وفادارترین انسان‌ها نسبت به جامعه، انقلاب و اهداف انقلاب اسلامی به شمار می‌روند و وظیفه دولت و مردم است که به آنان توجه خاصی کنند. از شما می‌خواهم با فداکاری، پشتکار و تلاش هرچه بیشتر، در خدمت خانواده‌های شاهد باشید. فرزندان شاهد، باید در آینده بتوانند پست‌های کلیدی را در اداره جامعه و در مسئولیت‌های سیاسی، فرهنگی، دانشگاهی و سایر بخش‌ها بر عهده گیرند. خدمت شما مسئولین بنیاد شهید به خانواده‌های شهدا، نمونه‌ای از جهاد است. کسانی که توفیق خدمت در این نهاد انقلابی را یافته‌اند، باید به این خدمت مقدس افتخار کنند.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در این دیدار آقای هاشمی، خطاب به وزیر امور خارجه یونان گفت: «شما و سایر کشورهای اروپایی، باید تلاش کنید تا این ملت رنج‌دیده عراق، بیش از این دستاویز سیاست‌های توسعه‌طلبانه‌ای که از ویژگی‌های سیاست‌های قدرت‌های استکباری جهان است، نشوند. آسیب‌هایی که مردم عراق دیده‌اند، آن قدر زیاد است که باید همه تلاش کنند از مشکلات آنان کاسته شود.» وزیر امور خارجه یونان، در این دیدار گفت: «کشور ما به عنوان عضوی از جامعه اروپا، برای نقش مهم ایران در مسایل اخیر منطقه، اهمیت فراوانی قائل است.»

۳ - آقای «جو کلارک» که در پی سفر یک هفته‌ای به کشورهای منطقه خلیج فارس، به تهران آمده بود، در زمینه اوضاع داخلی عراق، بر تمامیت ارضی این کشور و تعیین حکومت آینده آن توسط مردم عراق تأکید کرد. وزیر



عصر مدیران بنیاد جانبازان آمدند. برایشان صحبت کردم^۱ و گزارش کار دادند. [آقای عیسی کلانتری]، وزیر کشاورزی آمد. راجع به تبدیل اراضی کشاورزی که در دستور کار مجمع تشخیص مصلحت نظام است، گفت و گو شد. دکتر [حسن] حبیبی آمد و گزارش سفر به ترکیه را داد. تُرک‌ها، اصرار بر حذف صدام دارند و مخالفتی با جایگزینی معارضان عراق ندارند؛ با طرح امنیتی هشت گانه موافقت ندارند.

آقایان [محسن] انوربخش، [وزیر امور اقتصادی و دارایی]، [مسعود روغنی] [زنجان]، [رییس سازمان برنامه و بودجه] و [حسن] اشفتی، [مدیرعامل شرکت هواپیمایی هما] آمدند؛ روی قیمت بلیت سفرهای خارجی توافق شد.

در مجمع تشخیص مصلحت نظام جلسه داشتیم. مصوبات مجلس دربارهٔ منع تبدیل اراضی کشاورزی و همچنین طرح ایثارگران در دستور بود که با مخالفت شورای نگهبان مواجه است. موکول به بررسی کارشناسی و اصلاح کلی شد. دیر وقت به خانه آمدم.

۱) امور خارجه کانادا، همچنین اجرای قطعنامه ۵۹۸ را برای تأمین امنیت منطقه ضروری دانست. آقای هاشمی در این ملاقات گفت: «ما هم معتقدیم، تلاش برای اجرای قطعنامه ۵۹۸ و بند هشتم آن که از وظایف دبیرکل سازمان ملل است، بسیار راهگشا خواهد بود. ما از همه کشورهای منطقه، برای حفظ صلح و آرامش در منطقه خلیج فارس، جدی‌تر هستیم و فکر می‌کنیم بهترین شکل امنیت منطقه، دوستی و همکاری صمیمانه میان کشورهای منطقه است.» ایشان در پاسخ به اظهار علاقه وزیر امور خارجه کانادا، برای گسترش روابط دوجانبه، از روند رو به رشد روابط دو کشور اظهار خوشنودی کرد. وزیر امور خارجه کانادا، در این دیدار، گزارشی از سفر یک هفته‌ای خود به کشورهای منطقه ارائه داد و دیدگاه‌های دولت کانادا را در زمینه روابط دوجانبه، مسایل منطقه خلیج فارس، اوضاع داخلی عراق و تحولات جهانی تشریح کرد.

۱ - آقای هاشمی، از جانبازان به عنوان انسان‌های افتخارآفرین و الهام‌بخش یاد کرد و اظهار داشت: «مردم هنوز صحنه‌های حماسی جهاد و روزگار پرشکوه دفاع مقدس را به یاد دارند و نیروهای مخلص و فداکاری که سلامت خود را برای عظمت انقلاب و اسلام و دفاع از آرمان‌های اسلام تقدیم کرده‌اند، هرگز فراموش نخواهند کرد. اگر برادران جانباز در گذشته، با دست و پا کار می‌کردند، امروز با اراده و افتخار ویژهٔ یک جانباز، خدمت می‌کنند و امروز اسناد شجاعت، فداکاری، ایثارگری و شهادت‌طلبی جانبازان را که می‌بایست در کتاب‌ها می‌خواندیم، به طور مجسم همراه داریم. جامعه نیاز دارد که افتخارات خود را همیشه زنده نگه دارد و با قدرشناسی از جانبازان، روحیهٔ ایثار، فداکاری، جهاد و شهادت‌طلبی را پُرطراوت نگه دارد.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



۱۳ مارس ۱۹۹۱

چهارشنبه ۲۲ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۶ شعبان ۱۴۱۱

دیشب باران آمده و امروز نیز بارش ادامه دارد. ساعت هفت صبح به فرودگاه مهرآباد رسیدم. بلافاصله با جمعی از وزرا، معاونان، محافظان، خبرنگاران و نمایندگان مجلس، برای بازدید از جریان بازسازی شهرهای مخروبه به سوی باختران [= کرمانشاه]، پرواز کردیم.

در فرودگاه باختران، استقبال رسمی بود. بلافاصله با ماشین به سوی شهر سرپل ذهاب حرکت کردیم. به خاطر بارندگی از هلی کوپتر استفاده نکردیم؛ طبعاً برنامه‌ها به هم خورد. از شهرهای اسلام آباد و کِرِنْد گذشتیم. در بین راه، [آقای نکویی] استاندار و [آقای زرنندی]، امام جمعه باختران که در ماشین با من بودند، گزارش و توضیحات می‌دادند.

در شهر سرپل ذهاب، حدود ۲۵ هزار نفر از مردم بازگشته‌اند و بازسازی ادامه دارد، ولی شهر نیمه مخروبه است. قبلاً ۲۲ هزار نفر جمعیت داشته و پیش‌بینی می‌شود که جمعیت به ۵۰ هزار نفر برسد. مردم استقبال گرمی کردند. گشتی در شهر زدیم. در شهرداری با مسئولان شهر مذاکره کردم. برای مردم در مقابل ساختمان شهرداری، صحبت کوتاهی کردم.^۱ مردم خواستار تسریع در بازسازی هستند. درخصوص اعتبار و مصالح ساختمانی، کمبودی به نظر نرسید؛ گرچه مردم بیشتر می‌خواهند.

۱ - در این سخنرانی آمده است: «امیدواریم این دوره سختی که بر شما گذشت، به پاس صبر و تحمل شما، خداوند این صبر و تحمل را جبران بکند و ما مسئولان کشور، بتوانیم حقی که شما برگردن کل کشور دارید، ادا بکنیم. دلیل حضور بنده، نمایندگان شما، وزرا و معاونین در این منطقه، این است که از نزدیک شرایط اینجا را ببینیم و استعدادهای و نیازهای منطقه را بررسی کنیم و حرف‌های شما مردم عزیز، صبور و مقاوم را بشنویم و آنچه که وظیفه ماست، انجام بدهیم. عدل خداوند در کل جهان حاکم است و نمی‌گذارد مردمی که این دوران مظلومیت را تحمل کرده‌اند، در این حال بمانند. الحمدلله، منطقه شما منطقه مستعدی است، امکانات طبیعی شما خوب و قابل بهره‌برداری است، مسئولان کشور علاقمندند که وظایف خودشان را انجام بدهند. خود شما به خاطر دوران آوارگی و علاقه‌ای که به این منطقه پیدا کرده‌اید و عشقی که به منطقه دارید، باید تلاش‌تان را بیشتر کنید و با صبر و تحمل ان‌شاءالله اینجا را آباد کنید. اینجا دروازه کربلا و نجف است. همه مردم ما بالاخره روزی از اینجا عبور می‌کنند و با شما تماس خواهند گرفت. من امیدوارم در سفر بعدی که به خدمت شما می‌روم، همه چیز را به جای خود و منطقه را در حال رشد و شکوفایی ببینم.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



از آنجا به سوی قصر شیرین حرکت کردیم. در راه از روستاها و اردوگاه‌های نیمه‌مخروبه مهاجران گذشتیم. رودخانه الوند که آب زیادی دارد و به عراق می‌رود، نظرم را جلب کرد. در کنار جاده، لشکرهای ارتش از زمان جنگ مستقر هستند. در شهر قصر شیرین، هیچ ساختمانی از گذشته نمانده و کل شهر، به جز یک مسجد، با خاک یکسان شده است. هنوز کار بازسازی مردمی شروع نشده و ساخت زیربناها توسط دولت، در حال انجام است. انبار برای مصالح ساختمانی آماده شده است. جمعی از مردم آمده بودند. به جمع آنها رفتم^۱. انتقاداتی ساده داشتند؛ از کم بودن بهای خسارات که به مردم پرداخت می‌شود تا مشکل تردد، به خاطر سخت‌گیری ارتش.

از نهالستان مرکبات که برای ترویج کشاورزی منطقه، توسط وزارت کشاورزی تأسیس شده است، بازدید کردیم. بناست توسعه شهر در آن سوی رودخانه باشد. از آنجا به پادگان ابوذر رفتیم. بعد از نماز، ناهار مهمان ارتش بودیم. این پادگان در اواخر جنگ مورد نفوذ عراقی‌ها و منافقین قرار گرفت و صدمات زیادی دید. بخشی از پادگان در اختیار سپاه است. تیمسار جوادیان در گزارشی، از مراجعت نیروهای سپاه بدر به کشور خودشان، برای کمک به مردم عراق خبر داد.

از آنجا به سوی منطقه گیلان غرب حرکت کردیم. باران می‌بارید. مردم در روستاهای مسیر به گرمی ابراز احساسات می‌کردند. نزدیک ساعت پنج و نیم به گیلان غرب رسیدیم. امام جمعه و فرماندار، دربارهٔ بازسازی توضیحات دادند و خواسته‌ها را مطرح کردند. با

۱ - آقای هاشمی گفت: «این خرابی‌ها، ویرانی‌ها و آوارگی‌هایی که مردم اینجا داشتند، منظره تأسف انگیزی است. بازسازی قصر شیرین تازه می‌خواهد شروع بشود. آنچه که الان اتفاق افتاده، شروع کار است. ما با نیروهای مسلح مشکل داریم که هنوز امنیت را در اینجا کافی نمی‌دانند و اطراف را آلوده می‌دانند، باید منطقه به منطقه تحویل بدهند که بتوانیم حضور پیدا بکنیم. با کمک ارتش و سپاه، باید بازسازی این اطراف انجام بشود. منظورم از پاکسازی از لحاظ خطر رفت و آمد و از بین بردن مین و مواد منفجره است. هدف سفر من این بود که هم بیایم اینجا را ببینم و هم ببینم ما برای تسریع بازسازی چه چیزهایی کم داریم، ولی کار تازه شروع شده است. من به انبار که رفتم، هنوز دارند دیوار دور انبار را می‌کشند، کار آوردن مصالح تازه شروع شده و دارد وارد می‌شود. ما امسال، بازسازی قصر شیرین را با سرعت شروع خواهیم کرد.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

مردم در ورزشگاه ملاقات و برایشان صحبت کردم^۱. استقبال گرمی داشتند. آنها از صبح، زیر باران منتظر بودند.

به خاطر حذف هلی کوپتر، برنامه تغییر کرده بود. در شهر گشتی زدیم. بازسازی در حال انجام است. خانه‌های خوبی می‌سازند و خیابان‌ها را وسیع‌تر کرده‌اند. به سوی ایلام حرکت کردیم. در دره‌های اطراف شهر، آلونک‌های ساخته شده در زمان آوارگی مردم، برای فرار از بمباران عراق موجود است؛ هنوز تعدادی از مردم، در آنجا زندگی می‌کنند. ساعت هفت و نیم شب به شهر ایلام رسیدیم؛ بنا نبود به ایلام برویم. قرار بود شب را در دهلران باشیم. مردم مطلع نشدند. جلسه‌ای با مدیران دو استان باختران و ایلام داشتیم. گزارش‌ها، نیازها و اقدامات مطرح شد^۲. به نظر رسید اعتراضی به پیشرفت بازسازی نیست.

۱ - آقای هاشمی گفت: «همیشه آرزومند بودم که در میان شما مردم غیور و شرافتمند این منطقه که از شهامت، شجاعت و مردانگی شما زیاد شنیده بودم، حضور پیدا کنم و از نزدیک شما را زیارت کنم. خداوند به شما و همه نیروهای اسلامی توفیق عطا کند. همان طور که این چند سال ثابت کردید، تا آخر در راه امام امت و در راه اسلام و برای دفاع از میهن و انقلاب، ثابت و پایدار باشید. آنچه که امروز در این لحظه کوتاهی که خدمت شما هستیم، از عواطف و احساسات شما مشاهده می‌شود، سخت بنده را تحت تأثیر قرار داده است. ما در اوایل جنگ شنیده بودیم که شیرزان این خطه، با چوب به مصاف دشمن می‌رفتند و با تفنگ برمی‌گشتند و در طول دوران جنگ، با مقاومتی که از شما دیده شد، در منطقه ماندید، با اینکه معمولاً در خطر تهاجم دشمن، بمباران، توپخانه و هجوم مستقیم بودید، در تمام این دوران، اکثر مردم روستاهای شما مشغول تولید و کار بودند. مهاجر بر کشور تحمیل نکردید. خودتان کسانی که، خانه و کاشانه‌شان را از دست داده بودند، در میان خود حفظ کردید و با قناعت، تحمل و صبر این دوره سخت را گذراندید. این افتخاری است که در تاریخ انقلاب کشور ما به نام شما و این خطه و منطقه ثبت شد و حق شما بود که چنین باشد». رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - در این جلسه آقای محمد زاده، استاندار ایلام، گزارشی از میزان آسیب‌های وارده به شهرها و روستاهای استان در طول جنگ تحمیلی را ارائه کرد و نیاز استان به نیروی متخصص انسانی، ایجاد اشتغال در مناطق در دست بازسازی، تسریع در توسعه و احیای زمین‌های کشاورزی، نیاز به استفاده از دشت‌های حاصلخیز و آب‌های سطحی و بازسازی مناطق مهران و موسیان را یادآور شد. سپس آقای هاشمی گفت: «مدیران و مردم این استان آگاهند که نظام به استان ایلام توجه خاصی دارد و این به خاطر مردم دوست داشتنی استان و محرومیت‌هایی است که آنان تحمل کرده‌اند». ایشان بر لزوم احداث فرودگاه، دانشگاه، تأمین آب آشامیدنی و مهار آب‌های سطحی در استان تأکید کرد و جذب نیروی انسانی را جزو کارهای اساسی دانست و گفت: «استان ایلام، با استفاده از اعتبارات استانی و نقاط محروم و بازسازی، در سال آینده می‌تواند شاهد عمران بیشتری باشد».



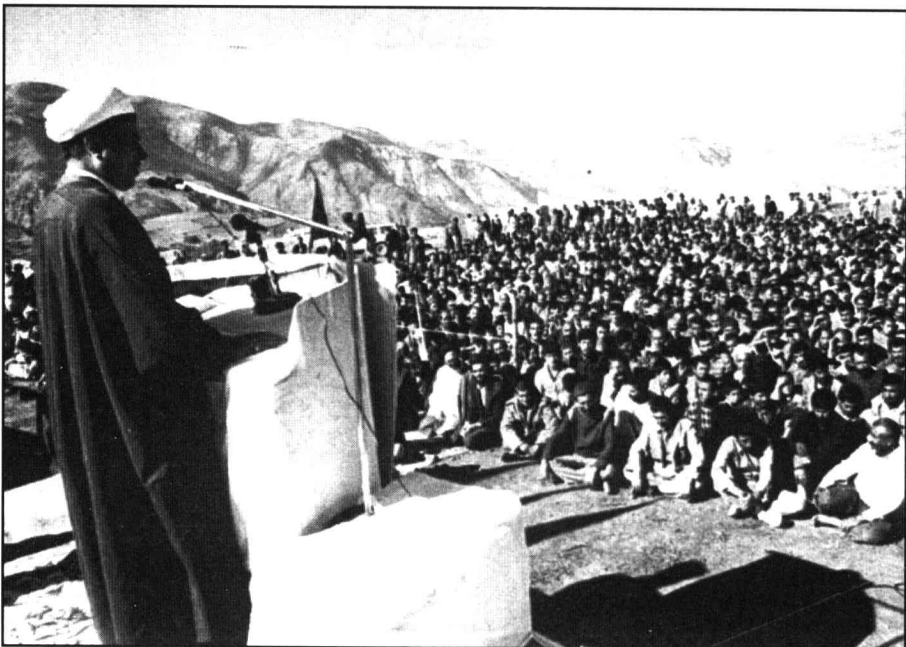
ورود به استان باختران



جلسه شورای اداری و برنامه ریزی استانهای ایلام و باختران

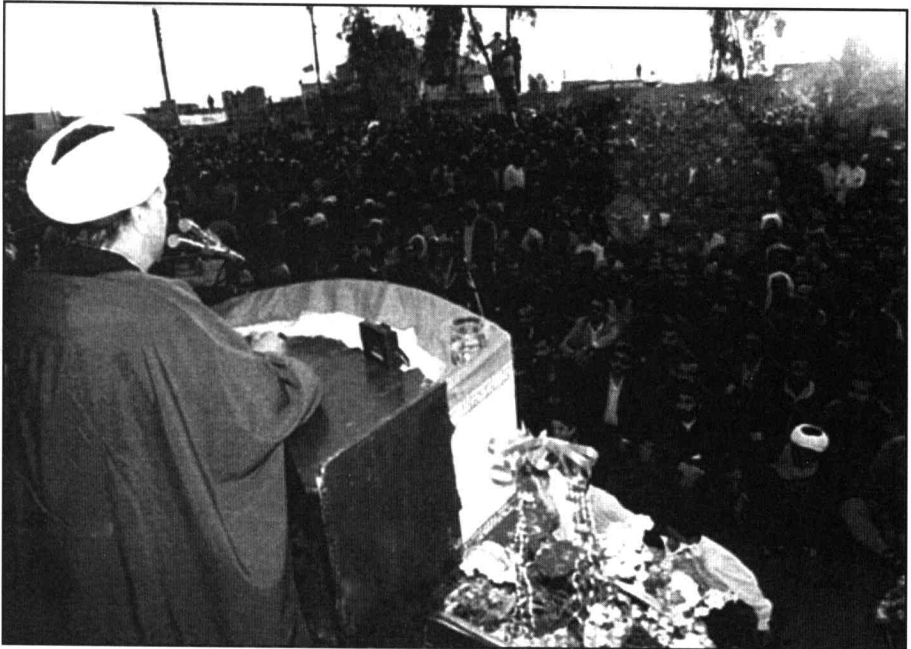


سخنرانی در جمع مردم قصر شیرین





استقبال مردم در گیلان غرب



سخنرانی در جمع مردم گیلان غرب



بازدید از تاسیسات نفتی عین خوش



بازدید از نهالستان مرکبات



اعتبار بیشتر و توجه بیشتر به روستاییان و کمک به مجروحان خواسته می‌شد. مشکلات، نسبت به سفر قبل، خیلی کم شده و کارها روبه‌راه است.

پنج‌شنبه ۲۳ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۷ شعبان ۱۴۱۱ | ۱۴ مارس ۱۹۹۱

ساعت شش و نیم، بعد از نماز صبح، به سوی مهران حرکت کردیم. از شهرک صالح آباد گذشتیم. مردم هنوز به خیابان نیامده بودند. در قبرستان شهدا، فاتحه خواندیم. با چند کودک که به مدرسه می‌رفتند، احوال‌پرسی کردم. اطراف دره‌ها، نیروهای لشکر ۱۶ قزوین مستقر است. استاندار می‌خواست که کم کم برگردند.

در ورودی مهران، از سد انحرافی «کنجان چم» بازدید کردیم. در شهر مهران، گشتی در خیابان‌های در حال ترمیم زدیم. هنوز نقشه شهر برای بازسازی آماده نشده است و مردم منتظر اجازه شروع کار هستند. صبحانه را در یک ساختمان نیمه مخروبه که تنها ساختمانی باقیمانده شهر است، خوردیم: تخم مرغ.

با شهردار و مسئول بازسازی و سایر مسئولان و نمایندگان مجلس، دربارهٔ مسایل بازسازی شهر صحبت شد. نظر این بود که توسعه شهر، به جای دیگری برود و شهر در حد سابق بازسازی شود؛ به خاطر اینکه خیلی نزدیک مرز است و اطراف شهر، زمین‌های کشاورزی مرغوب است.

به سوی دهلران حرکت کردیم. همه جا، از دشت‌های وسیع و مراتع سرسبز، ولی دست‌نخورده و غیرمعمور می‌گذشتیم. رودخانه‌های گاوی و چنگوله و میمک، پُر آب، همه به عراق می‌ریزند؛ بناست مهار شوند. هنوز مطالعه محل سدها تمام نشده است. در راه [آقای محمدزاده]، استاندار [ایلام] توضیحات می‌داد. در یک پاسگاه ژاندارمری، توقف کوتاهی نمودیم. گزارشی دادند و نیازهای بازسازی پاسگاه‌ها را مطرح کردند.

در دهلران، گشتی در خیابان‌ها زدیم. در اجتماع پرشور مردم برایشان صحبت کردم. در محل بهداری که تازه ساخته شده، ناهار و نماز و مذاکره با شهردار و مسئول بازسازی انجام شد. حدود دو سوم بازسازی انجام شده است. خانه‌ها، بهتر از قبل و خیابان‌ها وسیع‌تر ساخته شده و مثل بقیه نقاط، مشکل ثبتی و مالکیت‌ها وجود دارد که باید با مقررات خاص

حل شود. مشکل بازسازی، حمل و نقل است، نه اعتبار و مصالح.

هلی کوپترها رسیدند. با فرمانده لشکر ۲۱ حمزه، دربارهٔ وضع مرزها صحبت کردیم. گفت نیروهای عراقی سنگرها را رها کرده و به داخل عراق رفته‌اند و در مواردی، اسلحه خود را جا گذاشته‌اند. در مهران، با فرمانده لشکر ۱۶ و آقای [مرتضی] قربانی، فرمانده قرارگاه غرب سپاه، دربارهٔ وضع مرزها و پاکسازی منطقه مین و مواد منفجره مذاکره کردم. به سپاه تأکید کردم که از دخالت نیروهای ایران در مسایل داخلی عراق خودداری کنند. معلوم شد نیروهای عراقی، از خطوط مرزی رفته‌اند، یا خیلی ضعیف شده‌اند.

ساعت سه بعد از ظهر، با هلی کوپترها به مرکز نفتی عین خوش رفتیم. این مرکز، در جنگ نابود شده و اخیراً برای تفکیک نفت خام منطقه عین خوش و دهلران، بازسازی کرده‌اند. فیلم مهار کردن چاه‌های مُشتمل دهلران را دیدیم؛ توضیحاتی دادند؛ جالب است تشویق‌شان کردم.^۱

به سوی بُستان پرواز کردیم. هلی کوپترها، اشتباهاً در ورزشگاه سوسنگرد فرود آمدند. مردم به سرعت جمع شدند. زمانی که مردم، شعار «خوش آمدی به سوسنگرد» دادند، تازه متوجه اشتباه شدیم؛ صحبت کوتاهی، با بلندگوی دستی کردم^۲ و به روی خودمان نیاوردیم؛ گفتم در مسیر بُستان، خواستیم از مقاومت سوسنگردی‌ها تشکر کنیم.

به سوی بستان پرواز کردیم. برنامه‌ای برای شهر نبود. مردم با احساسات پرشور، دور هلی کوپترها را گرفتند و کنترل از دست پاسدارها خارج شد. در یک وانت شخصی سوار شدیم و با زحمت و به زور هل دادن جمعیت، به خیابان رسیدیم. سپس ماشین شهربانی

۱ - ایشان گفت: «کار شما در بازسازی این صنعت، مایه دلگرمی مردم و مسئولین است. سرعت عمل برادران متخصص و ایثارگر صنعت نفت در مهار و اطفای چاه‌های مشتعل نفت منطقه دهلران نمونه است. هرچند ما در طول جنگ از سوی دشمن خسارات زیادی را متحمل شدیم، ولی توانایی برادران متخصص و حزب‌اللهی کشور در اداره صنعت پیچیده نفت مایه افتخار کشور است. با مهار چاه‌های نفت مشتعل منطقه دهلران، از سوختن و هدر رفتن روزانه ۲۲۰ هزار فوت مکعب گاز هم جلوگیری به عمل آمد.»

۲ - آقای هاشمی گفت: «بازدید از این منطقه و دیدار با اهالی و عشایر غیور منطقه سوسنگرد و دشت آزادگان قبلاً برنامه‌ریزی نشده بود، امیدوارم در یک فرصت مناسب بتوانم بار دیگر با شما مردم قهرمان دیدار کنم. امیدوارم ملت‌های ایران و عراق، بتوانند مانند گذشته با هم زندگی کنند. دولت در سال آینده، تمامی نیروی انسانی، مصالح ساختمانی و حمل و نقل را برای مناطق جنگ زده فراهم خواهد کرد و حتماً به بازسازی خوزستان کمک خواهد شد.»



رسید، سوار آن شدیم. یک سکه به راننده وانت دادم. در خیابان‌های بُستان گشتیم و بازسازی‌ها را بازدید کردیم. در جایی ایستادم و برای مردم، با بلندگوی دستی، صحبت کوتاهی کردم^۱. بُستانی‌ها، خیلی پرشور استقبال کردند. مردم، عرب زبان هستند. شعارها به زبان عربی بود. زن‌ها هلهله عجیبی می‌کردند. هلی کوپترها پرواز کردند. چون سوخت کم داشتند، به جای آبادان، به اهواز رفتیم و در فرودگاه، سوار [هلی کوپتر] شنوک شدیم و به سوی آبادان پرواز کردیم. به خاطر صدای زیاد شنوک، گوش‌هایم سنگین شده بود.

غروب در فرودگاه آبادان نشستیم. استقبال رسمی بود. گفتند از ساعت یازده صبح تاکنون منتظر بوده‌اند. مردم در استادیوم ورزشی جمع شده بودند که عصر منصرف شده‌اند. از فرودگاه مستقیم به خرمشهر رفتیم و شهر را گشتیم. خیابان‌ها روشن بود و رونقی داشت. ساعتی هم در خیابان‌های آبادان گشتیم؛ بهتر از خرمشهر است.

بعد از شام با ائمه جمعه جلسه داشتیم. از مواضع دولت تشکر کردند و برای مخارج خود استمداد نمودند؛ کمک‌شان کردم. امام جمعه شادگان که عراقی است، اطلاعات خوبی از قیام مردم عراق داد. سپس با مسئولان شهر جلسه داشتیم. [آقای محمدحسن تولایی]، استاندار [خوزستان]، گزارش بازسازی را داد و برای سال ۷۰، مقدار ۲۰ میلیارد تومان اعتبار خواست؛ اعتبار فعلاً حدود ۱۰ میلیارد تومان است. نمایندگان مجلس، خواست‌های مردم را گفتند؛ بلند پروازانه است. من هم صحبت کوتاهی کردم. خسته بودم و گوشم ناراحت بود. ساعت یازده شب به اتاقم رفتم، دوش گرفتم و خوابیدم.

۱ - آقای هاشمی در این اجتماع تأکید کرد: «دولت برای بازسازی مناطق جنگزده برنامه‌های مُدونی دارد که این برنامه‌ها در سال آینده، با سرعت هرچه تمامتر دنبال خواهد شد. عمق فجاج در مورد انهدام مناطق شهری و روستایی مناطق جنگزده کشور، زیاد بوده و استان ایلام پس از بازسازی کامل به شکوفایی اقتصادی خواهد رسید. ما عمران و آبادانی و رشد کشاورزی و منابع اقتصادی و مهار رودخانه‌های بزرگ و پرآب این استان را شاهد خواهیم بود. دولت جهت مهار آب‌ها و احیای دشت‌های حاصلخیز مهران، امیرآباد، صالح آباد و دشت‌های بزرگ این استان برنامه‌های مدون دارد و آنها را به‌طور جدی دنبال خواهد کرد. دولت کارهای مطالعاتی بر روی جنگل‌ها، صنایع چینی دامی و کشاورزی در سطح کشور را شروع کرده و استان محروم ایلام، در آینده نزدیک از شکوفایی خاصی برخوردار خواهد شد.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



سخنرانی در اجتماع مردم دهلران

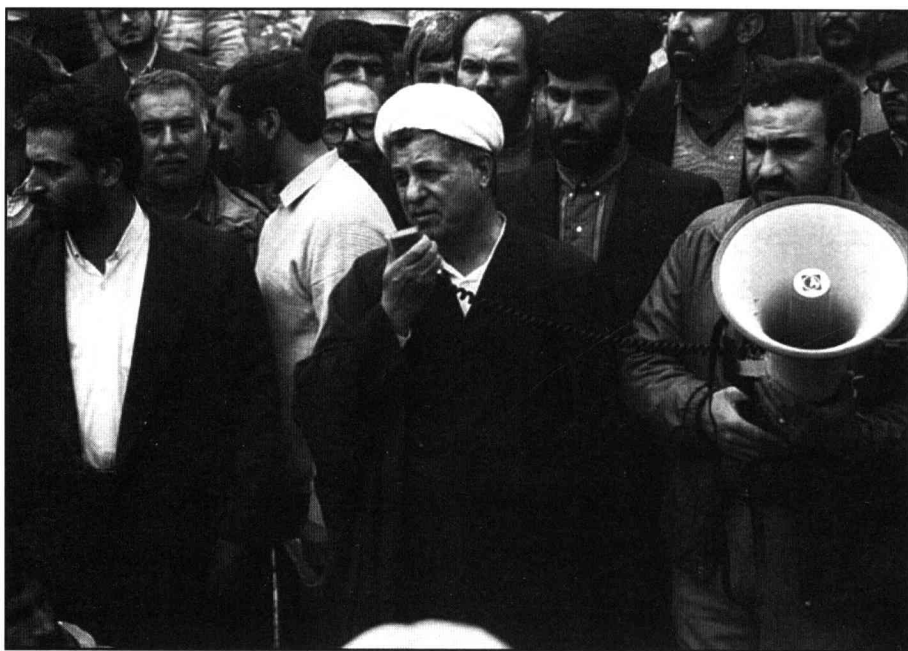


در اجتماع مردم بستان



سخنرانی در اجتماع مردم سوسنگرد





سخنرانی در جمع مردم روستاهای آبادان



استقبال پرشور مردم خوزستان از رییس جمهور



۱۵ مارس ۱۹۹۱

جمعه ۲۴ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۸ شعبان ۱۴۱۱

نزدیک ساعت شش صبح بیدار شدم. بعد از نماز و استماع اخبار و نوشتن خاطرات دو روز، صبحانه را در اتاقم خوردم. در هتل آبادان مستقر هستیم؛ بد نیست. برای بازدید از روستاهای در حال بازسازی آبادان، در شرق و غرب بهمین شیر و اروندکنار رفتیم. در شرق، بازسازی روستاها پیشرفت خوبی دارد و خانه‌ها شبیه خانه‌های شهری ساخته می‌شوند. در روستای ابوشانک، در اجتماع مردم صحبت کوتاهی کردم^۱؛ ابراز رضایت نمودند.

از پُلی که سپاه در جنوب بهمین شیر ایجاد کرده، به اروندکنار رفتیم. سد شهید سلیمی که به خاطر عبور نظامیان، در زمان جنگ ساخته شده، باعث اختلال در آبیاری طبیعی نخل‌ها است و نخل‌ها آسیب زیادی دیده‌اند. شبکه راه‌ها که از زمان جنگ در این منطقه مانده است، می‌تواند برای عمران و رفاه مردم مؤثر باشد.

در بخش اروندکنار، با مسئول بازسازی و بخشدار صحبت کردیم؛ هنوز بازسازی این بخش شروع نشده است. تا به حال سپاه، مانع حضور مردم در منطقه بوده و اخیراً آزاد شده و این باعث ناراحتی مردم است؛ به خصوص جلوگیری سپاه از برداشتن سد شهید سلیمی، باعث ناراحتی مردم و مسئولان بازسازی است. حدود ۹ هزار واحد مسکونی، در این منطقه باید بازسازی شود که رقم عظیمی است.

کنار اروندرود رفتیم. دژ شهید رجایی را که کنار اروند، برای ایجاد استحکامات دفاعی در سراسر اروند ایجاد می‌شود، مورد بازدید قرار دادیم. این دژ برای عمران منطقه و هم برای عبور و مرور و حمل و نقل دسترسی به اروند، می‌تواند مفید باشد؛ ولی در بعضی جاها، به خاطر بسته شدن کانال‌های ورود آب‌اروند به نخلستان‌ها، مشکل ایجاد

۱ - آقای هاشمی در روستای عرب زبان «ابوشانک»، از توابع آبادان، طی سخنانی گفت: «این لحظات خوب زندگی من است که زنده ماندم و منطقه‌ای را دیدم که مدت‌ها بود شما کشاورزان و روستاییان ساکن در آن، آواره بودید و اکنون دور هم جمع شدید و خانه‌های گلی سابق شما، اینک تبدیل به مناطق مسکونی قابل قبولی شده است. از اینکه شما دارای آب و برق شده‌اید و نخل‌هایتان احیا شده خوشحالم و در زندگی انسان، چیزی بهتر از این یافت نمی‌شود که جمعی از مردم که استحقاق زندگی بهتری را دارند، به حق خود برسند.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

کرده؛ قرار است با ایجاد پل، این کانال‌ها باز شود.

بعضی از روستاییان، می‌خواهند پایه پل‌ها خیلی بلند باشد که قایق بتواند عبور کند، یا پل نباشد. در گذشته، از این کانال‌ها برای صیادی و تجارت استفاده می‌شده و راه ورود اجناس قاچاق بوده است. به خاطر کثرت تعداد آنها، امکان کنترل سلب می‌شود. از جاده خسروآباد به آبادان برگشتیم. نمی‌دانستم این همه روستا در اینجا وجود دارد.

گشتی در شهر زدیم. برای دیدن بازسازی فاز دوم، به پالایشگاه [آبادان] رفتیم. مدیر مربوطه گزارش داد. من هم تشکر و تشویق نمودم^۱. از بخش‌های مختلف بازدید نمودیم. مدیران درخواست داشتند که کارهای طرح نفت و پتروشیمی را به خودشان واگذار کنیم و از واگذاری به خارجیان خودداری شود.

با [آقای غلامرضا آقازاده]، وزیر نفت صحبت کردم؛ مخالفتی با این پیشنهاد ندارد، ولی می‌گوید به خاطر بوروکراسی موجود در اجرای طرح‌هایی که به داخلی‌ها واگذار می‌شود، کار مشکل خواهد شد. به محل اقامه نماز جمعه و سخنرانی برای مردم رفتیم. از دیروز به مردم اعلام شده بود. به خطبه دوم آقای [غلامحسین] جمی، [امام جمعه آبادان] رسیدیم. از دولت و من تجلیل کرد و نیازهای شهر را گفت. بین دو نماز، صحبت کوتاهی نمودم^۲. با اینکه اعلان شده، جمعیت کمی آمده بودند؛ حدود ۱۳۰ هزار نفر در شهر ساکن

۱ - آقای هاشمی خطاب به کارکنان این پالایشگاه گفت: «من آمده‌ام که از نزدیک فعالیت‌های شما را در بازسازی پالایشگاه آبادان ببینم و از زحمات شما قدردانی کنم. کارهای با ارزش شما نیروهای متخصص و انقلابی در همه رده‌ها، به گونه‌ای است که ناظران خارجی، هرگز تصور آن را نمی‌کردند و اکنون که فاز دوم بازسازی پالایشگاه در آستانه بهره برداری کامل است، من از همه نیروهای متخصص و کاردان در تلاش برای بازسازی این پالایشگاه قدردانی می‌کنم.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - ایشان در مراسم نماز جمعه آبادان گفت: «برای بازسازی استان خوزستان، هزار میلیارد ریال اعتبار اختصاص یافته است و شهرهای خوزستان بهتر از گذشته ساخته خواهد شد. خانه‌های محقر گلی پیشین روستاییان، هم اکنون به خانه‌های مستحکم و دارای آب و برق و امکانات تبدیل شده است. عمق ویرانی شهرها و روستاهای خوزستان، توسط نیروهای یعنی، تنها در منطقه اروندکنار و بهمین شیر ۹ هزار روستا ویران شده است و این منطقه به سرعت بازسازی شده و پرنشاط‌تر و مؤثرتر از گذشته خواهد بود. خدا را شکر زنده ماندیم و شهرهای مقاوم خرمشهر و آبادان را دیدیم و امیدوارم شما مردم مقاوم که دوران سخت، ولی پرشور و الهام بخشی را پشت سر گذاشته‌اید، در بازسازی‌ها مشارکت داشته باشید. من اکنون با دید عمرانی و سازندگی به این منطقه نگاه می‌کنم و بسیار متأثر می‌شوم که در نتیجهٔ



هستند. گفتند دیروز در استادیوم جمعیت زیادی جمع شده بود؛ چون ما نرسیدیم، مردم ناراحت شدند.

برای ناهار و استراحت به هتل رفتیم. ساعت سه بعد از ظهر برای بازدید بازسازی‌ها، به خرمشهر رفتیم. از طرح در دست احداث ستاد مُعین دیدن نمودیم. عدم هماهنگی بین مدیریت ستاد مُعین و مسئول بازسازی شهر به چشم خورد؛ توییح‌شان کردم.

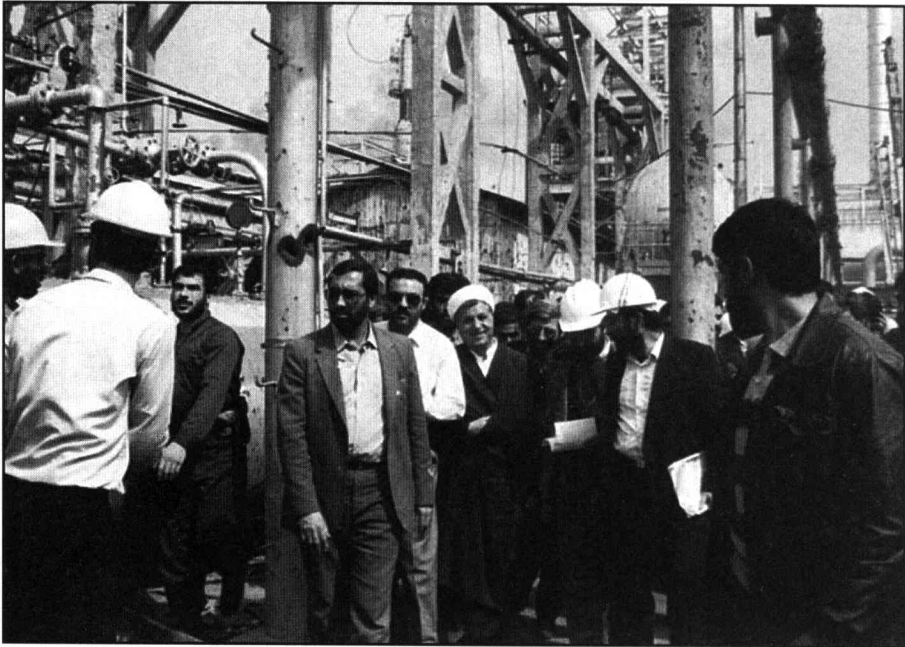
به فرودگاه رفتیم و با هلی‌کوپترها به سوی شادگان پرواز کردیم. دور جزیره آبادان را با هلی‌کوپتر گشتیم و از بالا، وضع جزیره را مشاهده کردیم. در پرواز برفراز اروندرود، منطقه فاو عراق را دیدیم؛ نیروهای عراقی از آنجا رفته‌اند. نخل‌های عراقی‌ها در طول جنگ، خیلی زیاد خراب شده است و اثری از عمران و بازسازی دیده نمی‌شود. منظره دژ شهید رجایی که کنار اروندرود ساخته‌ایم، توجهم را جلب کرد؛ کار بزرگی است.

در شادگان، مردم استقبال پرشوری نمودند. آنها عرب‌زبانند؛ بعد از سرود و خیرمقدم توسط نماینده شهر و سخنرانی کوتاه من^۱ و وعده عمران و آبادی، به سوی ماهشهر حرکت کردیم. غروب در فرودگاه کوچک ماهشهر فرود آمدیم. پس از استقبال رسمی، به مقر واقع در منطقه مسکونی خانه‌های سازمانی پتروشیمی رفتیم.

بعد از نماز مغرب و عشاء، در جلسه مدیران نفت و پتروشیمی شرکت کردم. گزارش

«جنگ تحمیلی، نخلستان‌ها و مزارع روستایان آسیب بسیار دید. آبادان بدون روستاهای اطراف و نخیلات و بهم‌شیر و اروندر، و بدون رونق و تجارت‌های گذشته، به عظمت قبلی خود نمی‌رسد.» در ابتدای مراسم نماز جمعه، حجت‌الاسلام والمسلمین جمی، امام جمعه آبادان، ضمن قدردانی از آقای هاشمی، گفت: «شما دارای محبوبیتی هستید که مستحق آنید، زیرا شما علاقمند به ملت ایران هستید و مردم خوزستان به شما علاقه‌ای بسیار دارند.»

۱ - آقای هاشمی، ضمن تجلیل از نقش مردم شادگان در دفاع از میهن اسلامی گفت: «هر کس که اهل تاریخ ایران باشد، با شخصیت‌های تاریخی شما آشناست و شما در دوران جنگ تحمیلی، یکی از صفحات درخشان تاریخ ایران را نوشتید. صفا و صمیمیت مردم انقلابی این منطقه مورد بحث و مذاکره مسئولین اجرایی کشور است و مسئولین کشور این منطقه را به طوری که شایسته است مورد توجه قرار خواهند داد و اکنون که در جبهه آرامش برقرار شده، مسئولین کشور سعی دارند که در آینده، شادگان را از هر نظر به وجه مطلوب خود برسانند. احداث سد مارون و همچنین واحد نیشکر شادگان، به زودی به بهره برداری خواهد رسید. امیدواریم که مساله صیادی این منطقه احیا شود و به روستاهایی که فاقد آب و برق و خدمات هستند، این نوع خدمات ارائه داده شود.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



بازدید از پالایشگاه آبادان



سخنرانی در جمع کارکنان پالایشگاه آبادان



شرکت در مراسم نماز جمعه شهر آبادان



سخنرانی در جمع مردم شادگان

کار دادند و نیازها و مشکلات صنعت نفت و پتروشیمی را طرح کردند؛ مشکلات به کمبود ارز برمی گردد. امام جمعه ماهشهر و بندر امام نیز خواسته‌هایی ارائه دادند. شام خوردیم و ساعت ده شب، برای بازدید و افتتاح کارخانه جدید تولید کود فسفات رفتیم. مدیر اجرایی در اتاق کنترل، توضیحات خود را داد. این کارخانه، روزانه ۶۰۰ تن کود فسفات تولید می‌کند و با صرف ۲۷ میلیون دلار ساخته شده است. بخش اعظم نیاز خود را از موسسه شیمیایی رازی می‌گیرد که هزینه جدیدی تحمیل نمی‌کند. در حال حاضر، کشور به یک میلیون و ۲۰۰ هزار تن کود شیمیایی نیاز دارد که فعلاً ۵۰۰ هزار تن تولید می‌کنیم.

با توجه به ارزش افزوده و نقش این محصول در خودکفایی غذایی کشور، دستور دادم که شروع به طراحی و اجرای سه واحد دیگر از این قبیل کنند؛ مخصوصاً که فعلاً قدرت اجرایی خودکفایی این گونه طرح‌ها را داریم. ساعت دوازده شب به اقامتگاه رسیدیم و خوابیدم.

۱۶ مارس ۱۹۹۱

شنبه ۲۵ اسفند ۱۳۶۹ | ۲۹ شعبان ۱۴۱۱

نزدیک ساعت شش صبح بیدار شدم. بعد از نماز، اخبار را گرفتم. قیام مردم در عراق رو به توسعه است و نیروهای آمریکایی، امروز در عراق تحرک داشته‌اند؛ ظاهراً برای ترساندن صدام از فشار بیشتر بر مردم است. صدام خیلی بی‌رحمانه با مردم برخورد می‌کند. حدود یک ساعت، صرف نوشتن خاطرات شد.

ساعت هفت و نیم به مجتمع پتروشیمی ایران و ژاپن رفتیم. حدود سه ساعت مدیران درمورد کل طرح، برنامه بازسازی، هزینه‌ها، درآمدها و محصولات، توضیحات دادند و به سوالاتم پاسخ گفتند؛ تشویق‌شان کردم^۱ و لوح تقدیر دادم و بر واگذاری طرح‌های دیگر

۱- آقای هاشمی در پایان بازدید خود از مجتمع پتروشیمی امام خمینی (ره)، دفتر یادبود این مجتمع را امضا کرد. ایشان در یادداشت خود، ضمن اظهار خوشوقتی از بهره‌برداری اولین فاز مجتمع عظیم پتروشیمی بندر امام خمینی، نوشت: «این امر، کاری افتخارآمیز و غرورانگیز است و کاری است که ناظران خارجی، آن را خارج از قدرت ما می‌دانند، ولی نیروهای انقلابی، برخلاف گمان آنها، توانستند قدرت طراحی و ساخت خود را برای چندمین بار در



به نیروهای داخلی تأکید نمودم. فاز اول را نیروهای داخلی بازسازی کرده‌اند که اعجاب‌انگیز است. با ماشین از بخش‌های مختلف بازدید کردم و به احساسات کارکنان جواب دادم. مصاحبه‌ای طولانی دربارهٔ نتایج سفر نمودم^۱.

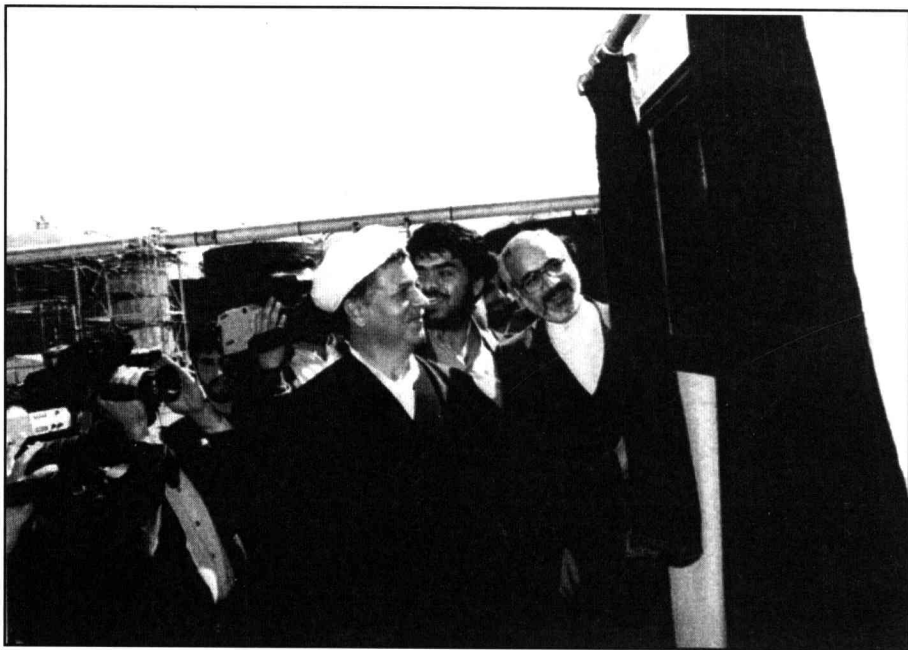
سپس از سیلوی بندرامام و اسکله‌ها بازدید کردم و با چند نفر از کارگران و رانندگان راجع به کارشان گپ زدم. ساعت یک با هلی‌کوپترها به پایگاه امیدیه رفتیم. فرمانده پایگاه خبر داد که هواپیماهای جنگی اف-۷ چینی که اخیراً گرفته‌ایم، در پایگاه، عملیاتی شده‌اند و برای عمران پایگاه استمداد کرد.

با همراهان به سوی تهران حرکت کردیم. ساعت سه بعد از ظهر وارد تهران شدیم. به دفترم رفتم. بعد از نماز، استراحت کوتاهی کردم. در جلسه شورای عالی امنیت ملی شرکت کردم. بررسی آخرین وضعیت بحران عراق در دستور بود. سیاست اتخاذی در جلسه قبل، تأیید شد. در خبر مطبوعاتی جلسه، به گونه‌ای جواب ادعای صدام در خصوص پشتیبانی ایران از قیام مردم عراق را دادم.

تا ساعت هشت شب، در دفترم کار کردم و به خانه آمدم. آقای [محسن] رضایی اطلاع داد که نیروهایی برای زدن پایگاه منافقین در عراق رفته‌اند.

بنا بر عرصه بازسازی به ثبوت برسانند. بی‌شک این حرکت، نقطه عطفی در خودکفایی و استقلال صنعت ما خواهد بود و من به ملت عزیز و این تلاشگران این موفقیت را تبریک می‌گویم.»

۱- آقای هاشمی در پایان بازدید چهار روزه خود از شهرها و روستاهای جنگ‌زده استان‌های باختران، ایلام و خوزستان، در جمع خبرنگاران اعلام کرد: «اعتبارات بازسازی سال ۷۰ که در بودجه پیش‌بینی شده، مبلغ ۲۷۰ میلیارد ریال است، ولی در بازدیدهایی که از مناطق جنگ‌زده داشتیم، مشخص شد که قدرت جذب این مراکز بیشتر است و اعتبار کم برای آنها در نظر گرفته شده است. سیاست دولت این است که به مناطق جنگ‌زده و آسیب دیده در جریان جنگ تحمیلی، هرچه قدر که قدرت جذب داشته باشند، اعتبار اختصاص دهد و فکر می‌کنم اعتبار برای بازسازی مناطق جنگ‌زده از ۲۷ میلیارد تومان بیشتر خواهد بود.» ایشان اهداف سفر خود را بازدید از چگونگی پیشرفت بازسازی در مناطق جنگ‌زده که مستقیماً توسط دشمن آسیب دیده است، ذکر کرد و گفت: «این سفر با وجود اینکه طولانی بود و کار زیادی صورت گرفت، در عین حال موجب نشاط روحیه من شد.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.



پرده برداری لوح یاد بود افتتاح فاز اول مجتمع پتروشیمی بندر امام خمینی (ره)



مصاحبه پایانی سفر به جنوب کشور



۱۷ مارس ۱۹۹۱

یکشنبه ۲۶ اسفند ۱۳۶۹ | ۳۰ شعبان ۱۴۱۱

آقای [محسن] رضایی، [فرمانده کل سپاه پاسداران]، اطلاع داد که نیروهای آمریکایی در عراق، زیر را گرفته‌اند و به بصره رسیده‌اند و نیروهای عراقی را خلع سلاح می‌کنند. صبح به دفترم رفتم. مقداری از کارهای عقب مانده را انجام دادم. ساعت نه ونیم، جمعی از روحانیون تهران آمدند. برای آنها مفصلاً صحبت کردم^۱ و وضع منطقه و عراق را تشریح نمودم.

[آقای ناکاجیمو]، مدیرکل سازمان بهداشت جهانی آمد. از خدمات انسانی ما به آوارگان تشکر کرد و وعدهٔ مساعدت بین‌المللی داد.^۲ اعضای هیأت ریسه مجلس خبرگان

۱ - در این دیدار که جمعی از روحانیون، ائمه جماعات و مبلغین تهران حضور داشتند، آقای هاشمی بر لزوم حفظ وحدت روحانیت و مردم، و سلامت و صلابت انقلاب اسلامی تاکید کرد و گفت: «روحانیون، باید با پرهیز از جناح‌بندی‌ها و اختلافات، یکپارچگی خود را حفظ کنند و همواره آن را به عنوان یک اصل در نظر بگیرند. روحانیت، مورد اعتماد، احترام و محور وحدت مردم است و تاکنون هیچ حادثه‌ای نتوانسته است، این اعتقاد عمومی را سست کند. اعتماد و احترام مردم به روحانیت، از خلوص ایمان و سلامت نفس اکثر قاطع روحانیت ناشی می‌شود که باید به این امر مهم توجه شود.» رجوع کنید ← «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های ۱۳۶۹»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۲.

۲ - مدیرکل سازمان بهداشت جهانی، ضمن تجلیل از مواضع جمهوری اسلامی ایران در قبال مسایل اخیر خلیج فارس، از اقدامات انسانی و بشردوستانه ایران، نسبت به پناهندگان تشکر کرد و افزود: «سازمان بهداشت جهانی، همکاری خوبی با وزارت بهداشت و درمان جمهوری اسلامی ایران دارد. ما تشریک مساعی و پیگیری‌های ایران را در زمینه رفاه پناهندگان ستایش می‌کنیم و معتقدیم سازمان‌های بین‌المللی در جهت کمک به مشکل پناهندگان و بازسازی خرابی‌های ناشی از جنگ هشت ساله در ایران، مسئولیت مهمی برعهده دارد که باید ایفا کند. همچنین از اوضاع داخلی عراق نگران هستیم. من کودکانی را که به وسیله بمب‌های ناپالم، صورت‌شان سوخته و مجروح شده بودند، از نزدیک مشاهده کردم و از دولت شما به خاطر مراقبت‌های ویژه‌ای که نسبت به این مجروحان شده است، سپاسگزارم. من گزارش کاملی در این سفر فراهم کرده‌ام که به دبیرکل سازمان ملل ارائه خواهم داد و امیدوارم با یک تحرک بین‌المللی گام‌های مؤثری در جهت رفع آلودگی‌های ناشی از نشت نفت در منطقه و ترمیم خرابی‌های کل منطقه برداشته شود.» سپس آقای هاشمی با تشکر از تلاش سازمان بهداشت جهانی در این امر انسان‌دوستانه و سفر رییس این سازمان به ایران اظهار داشت: «توجه جامع سازمان بهداشت جهانی به آثار منفی وضع موجود در منطقه خلیج فارس و رسیدگی به مشکلات مردمی که مصیبت دیده‌اند، موجب دلگرمی ماست و از آن حمایت می‌کنیم. در طول سال‌های گذشته، جمهوری اسلامی ایران همواره با این گونه مسایل روبرو بوده است که از طریق همسایگانمان، برایمان



آمدند و برای نقشه ساختمان مجلس خبرگان در قم مشورت کردند. ناهار را با من خوردند و رفتند.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. شب آیت الله خامنه‌ای، مهمان من بودند. درباره وضع عراق، کمک به مردم عراق، مسأله کویر، لزوم انضباط سپاه در کمک به عراق و مسایل دیگر مذاکره کردیم. ایشان امشب به مشهد می‌روند و پس از زیارت برمی‌گردند.

دوشنبه ۲۷ اسفند ۱۳۶۹ | ۱ رمضان ۱۴۱۱ ۱۸ مارس ۱۹۹۱

امروز اول ماه مبارک رمضان است. ساعت سه و نیم بامداد، برای سحری خوردن با زنگ ساعت برخاستیم. سکینه خانم، سحری آماده کرده بود. مهدی و یاسر و فرشته، همه بیدار شدند. سحری خوردیم. عفت هم با اینکه سحری نمی‌خورد، بیدار شد؛ کسالت دارد.

بعد از نماز صبح تا ساعت هفت خوابیدم. به دفترم رفتم. کارها را انجام دادم. [مسئولین] حزب الله لبنان آمدند. از وضع لبنان و سیاست ما و کمک‌های ما، اظهار تشکر کردند. درباره آینده لبنان و منطقه و عراق مذاکره شد. گفتم با مسلمانان عراق، همکاری کنند.

دکتر فتحی شقاقی و یک نفر دیگر از جبهه اسلامی نجات فلسطین آمدند. تحلیلی از مسأله فلسطین و اسرائیل ارائه دادند و کمک بیشتر خواستند؛ قول کمک دادم و کمک همه جانبه را مشروط به اسلامی بودن مبارزه کردم^۱. آقای احمد جبرئیل [رهبر جبهه خلق

پیش آمده است و همیشه هم سعی کرده‌ایم، بدون آنکه کمک مناسبی گرفته باشیم، به بهترین وجه وظایف انسانی اسلامی خود را انجام دهیم.»

۱ - آقای هاشمی در دیدار با دکتر «فتحی شقاقی» و «سعید برکه» از روحانیون مبارز و تبعیدی، از مسئولین سازمان جهاد اسلامی فلسطین، تأکید کرد: «جمهوری اسلامی ایران در همه شرایط و با تمام امکانات، در کنار مردم فلسطین خواهد بود. هدف اصلی و اولیه ما اعتلا و عزت اسلامی و آزادی سرزمین فلسطین است. جوانان مجاهد فلسطینی، بزرگترین حماسه‌سازان عصر حاضر، در برابر ماشین جنگی صهیونیست‌های غاصب هستند. آنچه که مردم فلسطین را در حال حاضر سربلند کرده است، حرکت اسلامی و قیام مردم در فلسطین اشغالی می‌باشد.» دکتر فتحی شقاقی نیز در این دیدار گفت: «اکنون هزاران مسلمان واقعی که خود را فرزندان حقیقی انقلاب اسلامی به رهبری آیت الله خامنه‌ای می‌دانند، آماده جهاد و شهادت براساس روح اسلام و تعالیم عالیه آن تا آزادی قدس شریف می‌باشند.»



ملاقات با مدیر کل سازمان بهداشت جهانی



سخنرانی در جمع ائمه جماعات و وعاظ تهران

برای آزادی فلسطین] و همراهان آمدند^۱. او از سیاست حکیمانه جمهوری اسلامی در بحران خلیج فارس تقدیر کرد و خواستار حذف صدام و همچنین کمک به فلسطینیان و حفظ سازمان آزادیبخش فلسطین بود.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه] آمد و گزارش سفر به عمان را داد. با [آقای سعود الفیصل] «وزیر امور خارجه عربستان، راجع به حج و برقراری روابط، به توافق رسیده‌اند. راجع به همکاری با شورای همکاری خلیج فارس هم، مذاکرات تفاهم‌آمیز داشته‌اند. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. در مورد قیمت ادوات کشاورزی و کتب درسی تصمیم‌گیری شد. اعضای شورا، افطار مهمان من بودند.

سه‌شنبه ۲۸ اسفند ۱۳۶۹ | ۲ رمضان ۱۴۱۱ ۱۹ مارس ۱۹۹۱

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. مطالب پیام نوروزی را تهیه کردم. ساعت نه و نیم صبح، پیام نوروزی [برای پخش از صدا و سیما هنگام حلول سال نو] ضبط شد. آقای [جلیل] [بشارتی، مسئول دفتر مناطق محروم آمد. گزارش عملکرد داد و برای امور سال ۷۰ مشورت کرد.

از مجله اشپنگل آلمان برای مصاحبه آمدند. خیلی سؤال داشتند؛ به همه جواب دادم؛ البته فشرده و کوتاه. عصر، شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. نحوه حمایت از مسلمانان عراق، روابط با عربستان، حج و نحوه همکاری با «شورای همکاری خلیج فارس» در دستور بود. قرار شد [در عراق]، کمک‌ها بدون دخالت نیروی انسانی ایرانی باشد. حج انجام شود و نحوه همکاری با شورا، در دبیرخانه [شورای عالی امنیت ملی] برای طرح در شورا بررسی

۱ - آقای هاشمی در دیدار با احمد جبرئیل، کشورهای عربی را از موضع‌گیری‌های خصمانه نسبت به فلسطینیان ساکن در این کشورها برحذر داشت و گفت: «کشورهای عربی و مخصوصاً کشورهای جنوب خلیج فارس، نباید به خاطر موضع‌گیری‌های اخیر بعضی از سران فلسطینی، نسبت به فلسطینیان مهاجر و مظلوم بی‌توجه شوند و مشکلی در زندگی و کار آنان بوجود آورند.» ایشان بر لزوم هماهنگی ارگان‌های فلسطینی در این برهه حساس از زمان و مساعدت کشورهای اسلامی تأکید کرد.



شود. اعضای شورای عالی امنیت ملی، افطار مهمان من بودند.

آقای [علی محمد]بشارتی از وزارت امور خارجه آمد و کمک‌هایی که افراد ایرانی، از لندن، برای زلزله‌زدگان فرستاده بودند، آورد و خبر داد که کویته‌ها خواسته‌اند در بازسازی کمک‌شان کنیم و مواد غذایی به آنها بفروشیم. وزیر نفت گفت، وزارت امور خارجه اطلاع داده است که هیأت نفتی از عراق، اجازه خواسته که به ایران بیاید؛ گفتم مانعی ندارد.

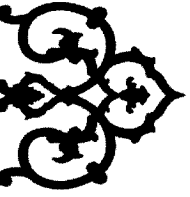
شب به خانه آمدم. در گزارش‌ها، تشدید درگیری‌ها در عراق، تصرف کرکوک توسط کُردها و اعمال خشونت بیشتر صدام در جنوب، جلب توجه می‌کند.

چهارشنبه ۲۹ اسفند ۱۳۶۹ | ۳ رمضان ۱۴۱۱ ۲۰ مارس ۱۹۹۱

امروز در منزل بودم. بعد از نماز صبح، تا ساعت ده خوابیدم. وقت به استراحت و پیاده‌روی در حیاط منزل و خواندن گزارش‌ها گذشت. آقای [محسن]رضایی، تلفنی گزارش وضع داخل عراق را داد؛ تحول مهمی ندارد و درگیری‌ها ادامه دارد. رییس پارلمان عراق، رسماً ایران را متهم به تریبیت و اعزام خرابکار به عراق کرده است.

دکتر ولایتی، [وزیر امور خارجه]، اجازه گرفت که شروع روابط با عربستان سعودی را اعلان نماید. افطار بچه‌ها جمع بودند.

پایان



ضمائم



فهرست مطالب ضمایم

صفحه	عنوان
۵۸۶	تحلیلی از جنگ خلیج فارس (خطبه نماز جمعه پنجم بهمن ۱۳۶۹).....
۶۰۲	پیام به مناسبت آغاز سال نو مسیحی ۱۹۹۱
۶۰۴	پیام به مناسبت میلاد حضرت زهرا(س) و روز زن
۶۰۷	دوازده نامه (متن کامل نامه‌های مبادله شده ایران و عراق در سال ۱۳۶۹).....
	نامه اول : پیشنهاد ملاقات
	نامه دوم : میانجیگر
	نامه سوم : استقبال از پیشنهاد
	نامه چهارم : صلح پایدار
	نامه پنجم: گشایش باب گفت و گو
	نامه ششم : پاسخ به ادعاها
	نامه هفتم : نماینده مذاکرات



نامه هشتم : پیشنهاد جدید

نامه نهم : در انتظار موافقت

نامه دهم : معاهده ۱۹۷۵، پایه مذاکره

نامه یازدهم : تحقق خواسته‌ها

نامه دوازدهم : مکتوب آخر

متن کامل مصاحبه با روزنامه لوموند، چاپ پاریس ۶۵۳

متن سخنرانی در دانشگاه شهید بهشتی و پرسش و پاسخ با دانشجویان - ۶۵۸..

- درباره مسایل اجتماعی و اقتصادی جامعه

مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی - ۶۶۹

- (درباره مسایل مهم داخلی و منطقه‌ای، خرداد ۱۳۶۹)

تحلیلی از دهه اول انقلاب اسلامی و چشم‌اندازی از آینده - ۶۹۵

- (متن سخنرانی در جمع وعاظ و ائمه جماعات تهران)

اسلام برنامه زندگی انسان است - ۶۹۵

- (متن کامل خطبه ۹ آذر ۱۳۶۹ درباره ازدواج موقت)

مقاله مذاکره مستقیم / سید عطاءالله مهاجرانی ۷۰۷

تصویری از برنامه بازسازی و سازندگی ۷۰۹

(سخنرانی رئیس جمهور در جلسه تقدیم بودجه به مجلس)

اسناد ۷۳۹



تحلیلی از جنگ خلیج فارس

خطبه نماز جمعه پنجم بهمن ۱۳۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم

همچنان که وعده داده بودم، تمام وقت مربوط به خطبه دوم را به بحث پیرامون مسایل منطقه اختصاص می‌دهم که پرداختن به این مهم ضرورت دارد. اطلاع کامل از اوضاع کنونی منطقه، از نیازهای مهم جامعه ما به شمار می‌رود و مسأله حاکم بر منطقه ما، یک مسأله بسیار حائز اهمیت است که شاید از مهم‌ترین و حیاتی‌ترین مسایل جهانی و منطقه‌ای در این قرن به حساب آید و آثاری که مترتب بر این وضع جاری در منطقه می‌باشد، به جهت تأثیرات مهم سیاسی، اقتصادی و اجتماعی غیرقابل پیش‌بینی‌ای است که در آینده در دنیا و منطقه خواهد داشت.

این مسأله چیزی نیست که ما بخواهیم به سادگی و از موضع عواطف و احساسات و بدون بررسی همه جانبه با آن برخورد نماییم و خوشبختانه در صحبت‌های دیروز (پنج‌شنبه) مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای تقریباً به صورت اساسی و مهم و به طور فشرده و با ایما و اشاره آمده است و من شدیداً تحت تأثیر صحبت‌های ایشان قرار گرفتم، چون دیدم که به طور آگاهانه و با بیانی رسا و شایسته است؛ به طوری که انتظارش هم از ایشان می‌رفت.

در این صحبت، ایشان از جهات مختلف به بررسی مسأله مربوط به خلیج فارس پرداختند و حق هم این است که تریبون‌های نماز جمعه، روزنامه‌ها، صدا و سیما، خطبا و اهل قلم مطالبی را که ایشان مطرح نمودند، با توضیحات بیشتر و روشن‌تری برای مردم ما بازگو نمایند.



از صحبت های تاریخی و بسیار با ارزش دوران ولایت ایشان هست که من دیروز از صحبت های ایشان متوجه شدم. البته آن قسمت هایی که به نظر من مهمتر محسوب می شود و لازم به نظر می رسد که بیشتر باز شود و من به توضیح پیرامون همان قسمت های مهم می پردازم که محور صحبت ها هم به شمار می آید.

اولاً افکار عمومی جامعه ما، این ضرورت را می طلبد، چون ایشان با توجه به نیاز افکار عمومی، مبادرت به بیان این مباحث و مطالب نمودند. مسأله، مسأله کوچکی نیست که هر کسی به آسانی قادر به گذشتن از کنار آن باشد، چون مسأله بسیار حائز اهمیت می باشد و مخصوصاً با صحبت هایی که اخیراً در بعضی از تریبون های کشور شنیده شد و حرف ها و پیشنهادهایی که ارائه گردید. یک عده حرف های دیگری هم به عنوان یک تکلیف ادعایی در سطح جامعه ما مطرح کردند که ممکن بود، تحت تأثیر این تحریکات واقع شوند و به طور ساده لوحانه فزیب بخورند، لذا شاید در زمینه روشنگری نسبت به این گونه مسایل، بیشتر احساس نیاز نمایند.

البته تاریخچه این قبیل مسایل و علل بروز و وقوع این گونه جریانات ابتدا به ساکن، بر همگان روشن می باشد، یعنی علل ظاهری شروع مسأله، ابتدائاً با حمله عراق به کشور کویت آغاز شد و نیروهای رژیم عراق در یک حمله ناگهانی وارد کشور کویت شدند.

پس از این غائله، آمریکایی ها متقابلاً به بهانه پیشگیری از تهاجمات بعدی عراقی ها نسبت به خاک عربستان وارد میدان شدند و در همان روزهای اول بحران، نیروهای آمریکایی به منطقه آمدند. آمریکایی ها وقتی عراقی ها را در مرزهای عربستان متوقف ساختند، متعاقب این قضیه، مسأله خروج عراق از کشور کویت از سوی آنان مطرح شد، چون بعد از این مسأله، حمله عراق به عربستان ظاهراً منتهی شده بود.

سازمان ملل و شورای امنیت وارد میدان شد، تا چنان که آمریکایی ها مایل بودند، پوستین وار و نه در قالب جار و جنجال و تبلیغات عوام فریبانه به خورد ملت ها داده شود.

در راستای همین سیاست های مزورانه استکبار، شورای امنیت به طور مداوم و مستمر، اقدام به صدور قطعنامه نمود و حضور نیروهای آمریکایی را از حیث مقررات بین المللی کاملاً موجه جلوه داد، تا اینکه این مرحله نیز از دیدگاه آنها به طور ایده آل سپری گردید. مقدمه چینی های مورد نیاز جهت حضور نیروهای غربی و کشورهای قدرتمند در



منطقه و توسل به زور جهت خروج عراق از کویت در همان شورای امنیت صورت گرفت. گاهی این طرز تفکر مترتب می‌گشت که همان تهدیدات و اعلام آمادگی‌ها جهت اخراج عراقی‌ها از کویت کافی است؛ چون وقتی حضور این همه نیروها را در مقابل خود برای خروج و نیز تأیید به کارگیری زور از سوی شورای امنیت دیدند، احساس می‌شد که عراقی‌ها جدی تصور کنند.

بنابراین در محاسبه هم کشور متوسطی مثل عراق، نمی‌تواند فکر کند که با این همه قدرت‌هایی که در منطقه حضور دارند، قادر به رویارویی با آنها نیست، طبعاً اقدام به عقب‌نشینی خواهد کرد. البته این عقب‌نشینی‌ها هم در جنگ تحقق نیافت و عراقی‌ها در کویت ماندگار شدند و اعلام نمودند که ما قصد خروج نداریم و در همین رابطه برای خروجشان یک سری شرایطی را به صورت پیش شرط مطرح ساختند.

چون عراق مکرراً اعلام کرد که قصد خروج از کویت را ندارد و به ما هم اعلام کردند که ما اینجا را متعلق به خود می‌دانیم و در صورتی که شرایط ما محقق شد، ما حاضریم بر سر اینکه کویت اساساً بخشی از عراق می‌باشد یا نه، بحث شود و بحث را با مراجعه به اسناد تاریخی آغاز می‌کنیم.

خود عراقی‌ها ادعا می‌کردند که در صورت ارائه این اسناد معتبر تاریخی، هر داور منصفی با تطبیق ادعاهایشان با اسناد تاریخی از اینکه کویت را بخشی از خاک عراق بداند، حتی یک درصد هم شک و تردید به خود راه نخواهد داد. یعنی اینکه آنها عزم خود را بر ماندن در کویت جزم نموده بودند و آمریکایی‌ها هم به طور ظاهری مصمم بر خروج عراق از خاک کویت بودند.

اینکه آیا اهداف دو طرف همین مواردی است که گفته شده است یا خیر؟ خود این یک مسأله است و لازم است که ما به توضیح آنها بپردازیم. واقعاً عراقی‌ها شرایطی دارند و به صورت ظاهر به تحقق آن شرایط مصمم هستند و خروج خود از کویت را منوط به اجرای آن شرایط دانستند و یا اینکه در شرایط جدی‌تر در محافل وابسته به خودشان، کویت را بخش لاینفکی از خاک عراق می‌دانند و به کمتر از تصرف و تصاحب کویت هم بسنده نمی‌کنند.

متقابلاً آن طرف قضیه، آیا آمریکایی‌ها هم در ادعاهایشان صادق‌اند؟ واقعاً برای



خروج عراق از خاک کویت به منطقه لشکرکشی نموده‌اند و مسئولیت آنها در همین چهارچوب می‌باشد و بعد اقدام به ترک منطقه می‌نمایند؟ البته از نظر ما، ماهیت هر دو طرف قضیه تقریباً روشن و گویا است، یعنی اصل ماجرا به این شکل نیست، نه از طرف آمریکایی‌ها و نه عراقی‌ها.

هدف آمریکایی‌ها قطعاً با خروج عراق از کویت پایان نمی‌یابد، البته این یکی از اهداف آنها را تشکیل می‌دهد و نسبت به این مسأله جدی هستند. ولیکن آنها در منطقه در پی مسأله دیگری می‌باشند.

آنها در صددند که از این پس، شرایطی در منطقه حادث نشود که کسی جرأت پیدا کند که در رابطه با سرنوشت نفت در منطقه اعمال قدرت نماید، این جنگ از یک بُعد بیش از هر چیزی بر سر مسأله نفت می‌باشد و جنگ در مقابل نیروهای انقلابی اسلامی است، نه عراق؛ چون حزب بعث عراق، نیرویی نیست که مانند انقلاب اسلامی باشد. اگر یک نیروی اسلامی بود، به مدت هشت سال انقلابی‌ترین کشور اسلامی را به بدترین وضع ممکن آماج حملات خود قرار نمی‌داد. نه عمل و نه ایدئولوژی رژیم عراق، هیچ کدام تبیین‌کننده ماهیت اسلامی رژیم عراق نیست.

مسأله‌ای که مدنظر ما می‌باشد، انقلابی‌های واقعی و مسلمان‌های مخلص منطقه که ممکن است بعد از ایران، رفته رفته در راه ایران قدم بگذارند و حاکمیت منطقه به دست اینها بیفتد و از این رهگذر اسرائیل، ارتجاع و صهیونیسم به طور کلی و عوامل استکبار در آستانه تهدید می‌باشند. اهداف آمریکا در بحران کنونی از بُعد اقتصادی نفت است و از بُعد سیاسی مقابله با نیروهای مخلص و انقلابی، البته حفظ موجودیت اسرائیل هم بخشی از اهداف آمریکا می‌باشد.

البته، حمایت از کسانی که به عنوان مهره‌های آمریکا در منطقه تلقی می‌شوند، نیز جزئی از همین سیاست‌های مداخله‌جویانه آمریکا است. یعنی امیر کویت که یکی از دوستان آمریکا به شمار می‌رود، وقتی به سادگی از حکومتش عزل شود، دیگر کمترین امیدی برای دوام و قوام حکومت سایر مهره‌های سرسپرده آمریکا در منطقه باقی نمی‌ماند. سرنوشت رژیم شاه در گذشته به اندازه کافی تاج و تخت حکومت‌های وابسته به آمریکا در منطقه را لرزانده بود و اگر امروز هم دوباره رژیم کویت و فردا نیز کشور



دیگری که با اتکاء به آمریکا به حکومتش تداوم می‌بخشید، لاجرم آمریکا می‌بایست جهت پایه‌های تاج و تخت مهره‌هایش فکری کند. لذا حفظ آن دسته از حکومت‌هایی که به نحوی از انحاء با سیاست‌های آمریکا حرکت می‌کنند، برای آمریکا حائز اهمیت می‌باشد، لذا با حضور جدی‌تر و با چهره‌ای خشن در مقابل نیروهایی که احتمالاً در آینده در صددند، تا در دنیایی که به سوی یک قطبی به پیش می‌رود، در مقابل آمریکا ابراز وجود و عرض اندام نمایند، چهره نشان دهد.

با توجه به مسایلی که برشمردیم، اهداف آمریکا با گسیل نیروهایش به منطقه بیشتر آشکار شد. چنان‌چه تا به حال به تجربه در نیامده است که اگر عراق، مبادرت به خروج از کویت می‌نمود، متقابلاً آمریکا هم اقدام به ترک منطقه می‌نمود. چون شیوه جنگیدن گویای این است که هدف اصلی آنها این نیست، اگر چنانچه خروج عراق از خاک کویت به عنوان یک مسأله اساسی قلمداد می‌شد، نیازی به تخریب منابع اقتصادی و نفتی عراق نبوده است.

بنابراین این طور نیست که ما فکر کنیم به محض خروج عراق از کویت، غائله خاتمه می‌یافت، البته آنها مدعی هستند که با این کار کل قضیه پایان می‌یابد. البته کم‌کم این اواخر مطرح نمودند که باید نیروی نظامی عراق هم مهار شود و اخیراً هم یک قطعنامه‌ای را هم در شورای امنیت از تصویب گذرانده‌اند که محتوای آن بیش از این حرف‌ها دارای معنی است. آن هم این که در خلال این قطعنامه، عنوان نمودند که باید خساراتی که از ناحیه اشغال کویت توسط عراق متوجه کشورهای منطقه و یا هر کس دیگری شده، عراق باید پرداخت این خسارت‌ها را تقبل نماید.

معنی این هم این است که تازه وقتی که عراق از کویت عقب‌نشینی کرده، فوراً درخواست پرداخت خسارت را می‌نمایند و از آن جایی که قطعنامه شورای امنیت هم لازم‌الاجرا می‌باشد و عراق هم با توجه به اینکه قادر به پرداخت خسارات نیست، فردا به بهانه عدم پرداخت هر آنچه را که باید بر سر عراق بیاورند، بر سرش خواهند آورد. بنابراین آنها به اندازه کافی بهانه جهت موجه جلوه دادن حضورشان در منطقه را در اختیار داشتند، لذا ما نمی‌توانیم به صرف اینکه آمریکایی‌ها به خاطر اهداف مذکور وارد منطقه شدند، آسوده خاطر باشیم.

آن قدر افکار ما برایمان محکم می‌باشد که قادریم، تحت هر شرایطی، مخصوصاً در شرایط آرام تر، افکارمان را با ملل منطقه در میان بگذاریم. از نظر ما این یک عمل بسیار غلطی است که اجازه داده شود که به صرف اختلاف ارضی با نیروی نظامی، مبادرت به اشغال کشوری نماییم و به طور کلی اقدام به انهدام منابع انسانی آن کنیم.

علاوه بر این مسایل، مظالمی را که عراقی‌ها در مراحل پس از تصرف کویت در حق مردم آن کشور روا داشتند، انصافاً غیرقابل قبول می‌باشد. در همین راستا از آن جایی که از قبل این ماجرا، عده زیادی از مردم اقدام به مهاجرت و عده‌ای نیز در آوارگی به سر می‌برند، این همه تخریب و ویرانی که به وجود آمد و این تعداد از انسان‌ها که در یک جامعه اسلامی کشته شدند، چگونه قابل توجیه می‌باشد؟

از لحاظ خود ما که بعضاً آقایان پیشنهاد جانبداری از عراق در جنگ از سوی کشور ما را می‌نمایند، باید قبل از هر چیز این سؤال در ذهن‌شان نقش بندد که اگر عراق در ساحل جنوبی خلیج فارس باشد، برای ما چه اتفاقی خواهد افتاد؟ هر چند که موقعیت سایر کشورها، نفت و امنیت و سایر چیزها را جداگانه بحث می‌کنیم.

اگر به شرایط مربوط به زمان جنگ آن وقت برگردید، جواب این سؤال را دریافت خواهید کرد. ما اگر در زمان جنگ، یعنی وقتی که مشغول جنگ بودیم و عراقی‌ها در جنوب خلیج فارس بودند، به همین شکلی که اقدام به مقاومت کردیم، آنها از سواحل جنوب کل خلیج فارس را برای استفاده ما ناامن می‌ساختند، حتی یک کشتی ما قادر نبود از آتش عراقی‌ها سالم عبور کند. نیروی دریایی ما از بندرعباس نمی‌توانست به این طرف عبور کند، ما در زمان جنگ، یک بار که بحث راجع به در اختیار گذاردن جزیره بویان از سوی کویت به عراق بوده است، من به عنوان فرمانده جنگ در همان موقع اعلام نمودم و بعد از اینکه خدمت امام (ره) مطرح کردم و نظر ایشان داده شد، اعلام کردم.

خدمت امام صحبت کردم و موقعیت جغرافیایی را توضیح دادم و امام خطاب به من فرمودند؛ شما اعلام کنید و بگویید اگر کویت جزیره بویان را در اختیار عراق بگذارد و چنان چه ما این جزیره را تصرف نماییم، دیگر به کویت پس نخواهیم داد. ایشان تأکید فرمودند که ما به هیچ وجه آمدن عراق به جنوب خلیج فارس را تحمل نخواهیم کرد که آن هم در گوشه‌ای از کویت در کنار مرز عراق واقع است.



برای ما اهمیت این مسأله بسیار روشن می باشد. جمهوری اسلامی ایران به عنوان مرکز انقلاب اسلامی جهانی، نمی تواند قبول کند که یک چنین تهدید جدی در سواحل ما، یعنی در آن جایی که حیات ما وابسته به آن مناطق است و در واقع شاهرگ حیاتی ما می باشد، عراقی ها بیایند و آن سواحل جنوب را در اختیار بگیرند.

در یکی از نامه هایی که رییس جمهور عراق به من نوشتند، این نامه ها هم که پخش شد و به زبان فارسی و عربی نیز به اطلاع عموم رسیده است، آمده بود که ما ۸۰۰ کیلومتر مرز آبی و هزار و اندی هم مرز خاکی با شما داریم. یکی از سران عراقی که به کشورمان آمده بود، من از او پرسیدم که این رقم ۸۰۰ کیلومتری که شما در آن نامه نوشته بودید چه چیزی بود؟ آیا این متعلق به خودتان است، یا آن را شورای فرماندهی تصویب کرده، یا شخص صدام آن را نوشته بود؟

گفت؛ نه، نامه ها در شورای فرماندهی تصویب می شد و همه شخصی نبود. گفتم، پس این ۸۰۰ کیلومتر چیست؟- حالا شما آقایان می توانید یک بار دیگر نامه را بخوانید.- گفتم؛ لابد همین کویت است گفتم؛ این که ۸۰۰ کیلومتر نمی شود. گفتم؛ من حالا یادم نیست. این ۸۰۰ کیلومتر از فاو تا آنجا می شود.

من این مسأله را به خود عراقی ها می گویم، ما در مذاکراتمان هم به آنها گفتیم، همین حالا هم می گویم، آنهایی که توقع دارند جمهوری اسلامی آنها را حمایت کند و وارد جنگ شود، معنایش این است ما وارد جنگ شویم که عراق در کویت بماند، چون او می خواهد مرز ما با عراق تا نزدیک تنگه هرمز هم امتداد پیدا کند، فردا خلیج فارس هم خلیج عربی شود و همین چیزهایی که شنیدید.

این از نظر شما انتحار نیست؟ حالا اگر فرض هم می کردیم، جنگ حق و باطل بود و در اصل، اختلاف، اختلاف دیگری بود، ما به عنوان جمهوری اسلامی چگونه می توانیم وارد چنین نبردی شویم؟ بچه هایمان، این حزب الهی ها را بگویم، بروند و شهید شوند به خاطر اینکه عراقی ها به جنوب خلیج فارس بیایند و در آنجا ساحل درست کنند و خلیج فارس را از ما بگیرند.

این چه حرفی است که ما دنبال این باشیم؟ حالا که این نیست، واقعاً یک سری اغراض باطل این طرف است و یک سری اغراض باطل تر آن طرف است. البته ما خودمان



گفتیم، این حرف ماست که ام‌الباطل، استکبار غرب و مخصوصاً آمریکاست. حرف چیزی نیست که دیگران این حرف را بزنند. این حرف خود ماست. ولی اینجا که این مسأله به این شکل رسیده، معنایش این نیست که جمهوری اسلامی بیاید انتحار کند.

ما واقعاً نصیحت‌هایمان را با همه زبان‌های ممکنه کرده ایم؛ آدم فرستادیم، مذاکره کردیم، حرف زدیم و گفتیم که ما قبول نداریم، شما در کویت بمانید. شما اعلام کنید از کویت باید بیرون بیایید، تا یک راه روشنی پیدا شود. این حرف در سخنان مقام معظم رهبری به طور خیلی جدی و قاطع آمده است.

یک نکته‌ای را من عرض کنم. الان سیاست‌های جمهوری اسلامی را چه کسی مورد تصمیم‌گیری قرار می‌دهد و چگونه است؟ این را خوب است مردم ما بدانند، چون من متأسفم که گاهی از بعضی دوستان مطالبی را می‌شنوم، آدم‌هایی که قطعاً سوءنیت ندارند، ولی حرفهایی مطرح می‌کنند که سیاست‌ها را زیر سؤال می‌برند و نمی‌دانند این زیر سؤال بردن سیاست،‌ها به نفع چه کسی در دنیا تمام می‌شود.

آدم‌های ساده لوح، کم‌سواد، جوان و نوجوان در کشور ما زیاد است که این تحلیل‌ها را نمی‌توانند هضم کنند. اگر اینها به سیاست‌های کشور بدبین شدند، چه کسی نفع می‌برد؟ آیا هیچ وقت فکر این را کرده ایم؟ هیچ‌باند و گروهی در کشور نفع نمی‌برد، همه ضرر می‌کنیم.

یکی از سیاست‌های بسیار شیطنت‌آمیزی که بعد از رحلت حضرت امام (ره)، استکبار تبلیغاتی غرب به شدت دنبال می‌کند، این است که در کشور ما، افکار امام و سیاست‌های کشور را زیر سؤال ببرد، برای آنها خیلی مهم است. او می‌فهمد که چه اتفاقی می‌افتد، اگر موفق شود سیاست‌های نظام و افکار امام (ره) را زیر سؤال ببرد، چون با یک تیر چند نشان می‌زند.

اگر این نظام موفق شود که مشکلات کشور را حل کند، آنها با این سیاستشان موفق شدند که امام را از دوران سازندگی جدا کنند، چون می‌گویند این سیاست‌های امام نبوده است. کسانی که اینجا پیوسته می‌گویند، خط امام (ره) کم‌رنگ شد، چه چیز را تعقیب می‌کنند؟ چه چیز کم‌رنگ شد؟ آنها هم این مسایل را بزرگ می‌کنند.

اگر ما موفق شدیم و کشورمان را بعد از این همه خرابی‌های جنگ آباد کردیم، با این



تبلیغاتی که شده، می‌گویند؛ این سیاست‌های امام (ره) نبوده است و ما اگر روزی کشورمان از اندیشه‌های امامان جدا شود، هر قدر هم ساخته شده و مرفه باشیم، آن چنان ضرر می‌کنیم که با هیچ چیز نمی‌توانیم جبران‌ش کنیم.

کسانی که مسأله کم‌رنگ شدن خط امام (ره) را مطرح می‌کنند، خیلی‌ها ایشان واقعاً ممکن است که حسن نیت دارند، واقعاً با دلسوزی می‌گویند، یک چیزهایی می‌بینند، ناراحت می‌شوند، فکر می‌کنند، این با آن پیامی که امام (ره) دادند و حرفی که امام (ره) زدند جور در نمی‌آید.

من واقعاً نمی‌خواهم کسی را متهم کنم که سوء نیت دارد. ولی، دشمنان اساسی انقلاب سودش را می‌برند. یک عده‌ای از مردم فکر می‌کنند - آن هم جوان‌ها و نیروهای بالنده کشور و آن حزب الهی‌های نابی که جانشان با افکار امام آن چنان آمیخته است که هیچ وقت جدا نمی‌شوند - حالا که سیاست‌های امام کم‌رنگ شده، چرا ما دیگر در صحنه باشیم.

این روزها، بحث‌هایی که در روزنامه‌ها بود، یکی دو نفر حرف زدند و گفتند که ما همراه صدام برویم. اکثریت گفتند که نرویم، ولی روزنامه‌های غربی همان حرف‌های آن چند نفر را هنوز هم می‌گویند. ولی حرف بقیه را اصلاً نمی‌گویند. حرف نماینده‌های مجلس را که می‌گویند، نرویم، نمی‌گویند. ولی آن چند نفر را گنده می‌کنند. آنها هدف دارند. شیطان هستند و ما باید عاقل و هوشیار باشیم و مواظب باشیم [که] اندیشه‌های امام (ره) را به این آسانی خدشه دار نکنیم.

اصلاً این موضوع در جامعه ما قابل طرح نیست. جامعه ما همیشه باید آن گونه باشد که کسی جرأت نکند، در مخیله خودش حاضر کند که یک روزی، این جامعه را از افکار امام (ره) جدا کند. پی در پی گفتن، مسأله را عادی می‌سازد.

بنابراین داستان سیاست‌گذاری کشور ما الان این گونه است. این را ملت ما بدانند، براساس قانون اساسی ما در این مقطع، اعلان جنگ و صلح و بسیج، اینها همه متعلق به ولایت فقیه است. نه متعلق به دولت، نه مجلس، نه شورای نگهبان و نه متعلق به مجمع تشخیص مصلحت است و نه متعلق به دستگاه قضایی است.

[این اختیارات] در قانون اساسی به رهبری و ولایت فقیه داده شده است. ولایت فقیه



هم یک بازوی توانایی برای مشورت در همان قانون اساسی دارد که آن شورای عالی امنیت ملی است.

در شورای عالی امنیت ملی، مؤثرترین نیروهای کشور حضور دارند. رئیس جمهور، رئیس مجلس، رئیس قوه قضائیه، وزیر کشور، وزیر اطلاعات، رئیس سازمان برنامه و بودجه، به خاطر اشرافی که بر امور اقتصادی دارد، عالی ترین مقامات نظامی سپاه و ارتش، وزیر دفاع و دو نماینده از طرف شخص رهبری که فعلاً آقای حاج سید احمد آقا و آقای دکتر روحانی هستند و مشاوران سیاسی رئیس جمهور و رهبری و وزیر امور خارجه هم آنجا هست، دائماً هم اشخاص مؤثر دعوت می شوند، یک چنین جمعی می نشینند، مسایل را بررسی می کنند، بعد هم به صورت پیشنهاد، نظرشان را به رهبری می دهند، اگر رهبری امضاء کرد، تصویب می شود و دستور اجراء می دهند.

یک چنین تشکیلاتی که حق قانونیش هم این است، حق شرعی هم همین است، ولی فقیه هم اینجا رهبر است، وقتی که تصمیم گرفت، ما دیگر نباید این را زیر سؤال ببریم و بگوییم چرا ما بی طرف، یا این طور هستیم. واقعاً گناه است. من مطمئن هستم که برادران ما مایل نیستند که چنین گناهی را مرتکب شوند و قصدشان هم قطعاً این نیست که با رهبری یا شورای امنیت ملی مخالفت کنند، من نگران هستم که یک عده از جوان های خوب ما و مردم مخلص ما شک کنند و بگویند، آیا این سیاست بی طرفی که نظام و رهبری اعلام کرده، این درست است یا نه؟ واقعاً درست است.

حالا آن توضیحات را دادم، باز هم توضیح می دهم. اصلاً گاهی روی کلمه بی طرفی می چسبند و مغالطه می کنند و می گویند، معنای بی طرفی این است که ما بی تفاوت هستیم. بی طرفی این است که ما در این جنگ، نه به نفع غربی ها و نه به نفع عراقی ها، از لحاظ جنگی وارد نخواهیم شد. برای اینکه برویم، خون دهیم، که آمریکا از آن طرف پیروز شود و به اهدافش برسد که محال است. از این طرف برویم، خون بدهیم، برای اینکه عراق در کویت بماند! این هم محال است. برای چه خون بدهیم؟

در تاریخ اسلام ما از این موارد زیاد داریم. در زمان امام صادق (ع) وقتی که بنی امیه و بنی عباس می جنگیدند، آنهایی که طرفدار بنی عباس بودند، ابو مسلم خراسانی و شخصیت های دیگر انقلابی که اسلحه به دست گرفته بودند و در مقابل جانیان بنی امیه می جنگیدند،



وقتی که به امام صادق (ع) نامه نوشتند و تأیید خواستند، امام نامه آنها را جلوی چراغ گرفت و در مقابل همان پیکی که این نامه را آورده بود، آتش زد و فرمود، این جواب شما است. ما در این جنگ دخالت نمی‌کنیم. با اینکه ظاهراً می‌گفتند، به عنوان حمایت از آل پیغمبر می‌جنگند.

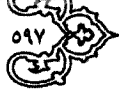
در جنگ‌هایی که بین سفیانی‌ها و مروانی‌ها و زبیری‌ها اتفاق افتاد، امام سجاد را می‌خواستند، به میدان بکشند. ایشان به هیچ نحوی زیر بار نمی‌رفتند. چون نه این و نه آن برای خدا می‌جنگیدند. خون دادن و جان دادن و مال دادن و آماده تخریب وسیع امکانات مردم شدن و مردم را به زحمت انداختن، این یک تصمیمی نیست که آدم بتواند مثل آب خوردن بگیرد و بگوید یک قانون است، حالا این گونه شد، فردا اصلاحش می‌کنیم.

این کار ممکن است، انسان را به جایی بکشد که صدها هزار نفوس شریفه را از دست بدهد و خرابی‌ها به بار آورد. اما در دفاعی که در مقابل عراقی‌ها داشتیم، آن قدر کار برای ما روشن بود که هر حادثه‌ای که اتفاق می‌افتاد، واقعاً با خیال راحت می‌پذیرفتیم. برای اینکه ما داشتیم از اسلام و کشورمان و انقلابمان دفاع می‌کردیم و الان مثل آن موقع نیست که ما به بچه‌های مردم بگوییم یا الله بروید. واقعاً نمی‌شود، این گونه برخورد کرد.

بی طرفی که می‌گوییم، یعنی اینکه در جنگ شرکت نمی‌کنیم، اما اینکه بی طرف باشیم که آمریکایی‌ها در عراق این همه جنایت مرتکب شوند، چه موقع بی طرف هستیم؟ این همه داریم محکوم می‌کنیم، این همه داریم ناله می‌کنیم. ممکن است بعضی‌ها فکرشان این باشد که نه، ما برویم آنجا خودمان بجنگیم که این اتفاق نیفتد. این همان حرف قلبی است. کاری که از ما ساخته است، این است که فشار بیاوریم و داریم می‌آوریم که این همه جنایت در عراق علیه مردم عراق نشود که این کار را ما در هر مرحله‌ای انجام می‌دهیم.

اول خیلی تلاش کردیم که جنگ شروع نشود و شد. الان داریم در سازمان ملل، در منطقه، در رفت و آمدها و پیام‌ها تلاش می‌کنیم که دامنه این قضیه را کوتاه کنیم. جنگ، مثل جنگ ما (جنگ تحمیلی) نیست. طرف جنگ الان آمریکایی‌ها و غربی‌ها هستند که می‌بینید چگونه عمل می‌کنند، مثل کارهایی که خود عراقی‌ها با ما انجام دادند.

شما به یاد دارید، در زمان جنگ وقتی که شهرهای ما را می‌زدند، ما مدتی جواب



نمی‌دادیم. در همین نماز جمعه، وقتی که یک موشک به دزفول می‌زدند، فریاد می‌کشیدید؛ فلانی، موشک جواب موشک، موشک جواب موشک. ما می‌گفتیم، شما صبر کنید، ما مردم عراق را نمی‌خواهیم مورد هدف قرار دهیم. مگر این گونه نبود؟ آنها هواپیمای مسافربری ما را می‌زدند،^{۱۲} ما نمی‌زدیم. آنها شهرهای ما را بمباران می‌کردند، ما نمی‌کردیم. فقط این اواخر، چون دیدیم آنها گستاخ تر شده‌اند، امام اجازه دادند [که] در حد بازدارندگی، ما مقابله به مثل کنیم. حالا جنگ این گونه هست؟ طرفین جنگ این گونه هستند؟ در یک چنین جنگی، جمهوری اسلامی و مسلمان‌های مخلص نمی‌توانند وارد شوند. دو طرف قضیه ناحق است. مقام معظم رهبری گفتند که نه این طرف حق است و نه آن طرف.

حالا اینکه آمریکا باطل تر است، در این شکی نیست. در اینکه آنها ظالم تر هستند، شکی نیست و اینکه آنها اهداف شومی دارند، شکی نیست، اما این را چگونه باید علاج کرد، همین راه‌هایی است که رهبری و جمهوری اسلامی و مجلس و سایر نیروهای مخلص اسلامی می‌روند. ما باید این طور وارد ماجرا شویم.

در مورد مسأله فلسطین، جنگ با اسرائیل جزء اولین اهداف جمهوری اسلامی بوده و هیچ کس نمی‌تواند بگوید که در این مسأله از جمهوری اسلامی جدی تر است. ما در دورانی که خودمان جنگ داشتیم، با اجازه امام (ره) به لبنان نیرو فرستادیم که آنجا بروند و با اسرائیل بجنگند. یعنی وقتی که این همه ما در کشور نیاز به نیرو داشتیم و هنوز هم آنها آنجا مانده‌اند و جوانان لبنانی را برای جهاد تربیت می‌کنند.

ما آن موقع جدی بودیم، حالا جنگ با اسرائیل واقعاً راهش این است که اتفاق می‌افتد؟ اگر ما بخواهیم، با اسرائیل بجنگیم، باید کشورهای اسلامی را متحد کنیم، همه ما کنار هم بایستیم، پول و اسلحه و انسان و ارتش و نیروهای خلقی را جمع کنیم و سیاست‌هایمان را متمرکز کنیم و به جنگ برویم. اگر بخواهیم با اسرائیل بجنگیم، همین‌هایی که الان آمده‌اند که علیه عراق بجنگند، خیلی‌هایشان می‌آیند و در مقابل ما قرار می‌گیرند، وقتش حالا نیست. وقتی که شما همه شیاطین را با یک سیاست غلطی در منطقه جمع کرده‌اید، آمریکا، انگلیس، فرانسه، کانادا، آلمان، ایتالیا و هر کس هر جا بوده، یک نمکی در این آتش ریخته و شریک شده است.



همه اینها حامی اسرائیل هستند. الان وقت جنگ با اسرائیل است که همه دست‌شان روی ماشه تفنگ، بمب و موشک، کنار ما ایستاده‌اند؟ آن وقت در شرایطی که شما صف مسلمین را متفرق کرده‌اید.

با اشغال کویت، بخشی از کشورهای اسلامی را آن طرف انداختید، خودتان در مقابل هم می‌جنگید. حالا چه نیرویی می‌تواند آنجا برود و با اسرائیل بجنگد؟ ما که نباید عوام فریبی کنیم. ما مردم خودمان را نباید گول بزنیم، بلکه آنها را باید روشن کنیم. بلی، جنگ و جهاد با اسرائیل تا نجات کلی فلسطین - نه اراضی اشغالی سال ۶۷ - تا طرد دولت صهیونیستی و حاکمیت مردم فلسطین باید ادامه پیدا کند.

با این شرایط باید آماده بود، باید پول‌های کشورهای نفت خیز پشتوانه این جنگ باشد، آراء ما در سازمان ملل پشتوانه سیاسی این جنگ باشد، نیروهای اسلامی متحد در جبهه وارد شوند، کشورهای هم‌مرز با اسرائیل همه وارد میدان شوند، کشورهای عقب‌تر باید عمق استراتژیک جبهه شوند و برنامه‌های خاص خودش را دارد.

یک روزی هم این واقعه خواهد رسید، نیروهای مخلص اسلامی وارد خواهند شد، اما خراب کردن کار که مهم نیست. مصوبات شورای امنیت در حد معارضه با حضور عراقی‌ها در کویت، کار می‌کند، اینها درست، اما از این جلوتر رفتن و منهدم کردن اقتصاد عراق و کشتن مردم عراق و رنج رساندن به مردمی که این همه مشکلات را در این سال‌ها به خاطر سوء محاسبه مدیرانشان تحمل کرده‌اند، اینها دیگر خواسته شورای امنیت هم نیست.

آمریکایی‌ها از حدی که حتی شورای امنیت به آنها داده، تجاوز می‌کنند. شورای امنیت که در اختیار خودشان هم بوده، با اینها باید معارضه کرد و جلوی آن را گرفت و باید افکار عمومی دنیا را همین‌طور که تجهیز شده، تجهیز کرد. رأی ما هنوز هم همین است. از آن لحظه اول در شورای امنیت ملی، وقتی که بحث کردیم به یک نقطه‌ای رسیدیم و رهبری تصویب کردند، باز هم فکر می‌کنیم، یک ذره هم فکرم‌ان عوض نشده که باید عراقی‌ها بدون هیچ امتیازی از کویت بیرون بروند و باید کل نیروهای بیگانه از منطقه بدون هیچ دست‌آوردی بیرون بروند و منطقه را به حال خودش بگذارند، البته این جنگ، مسایل دیگری را هم روشن کرد که قابل توجه است؛

اولاً معلوم شد که این ببر کاغذی که همیشه می‌گفتیم، واقعیت است، واقعاً ببر کاغذی



هستند. خیلی‌ها بودند که فکر می‌کردند آمریکا به محض اینکه تصمیم گرفت، دیگر عراق رفته است. به محض اینکه، نیروهایی که اینجا جمع کرده‌اند، وقتی که وارد صحنه کردند، دیگر کل عراقی‌ها افتاده‌اند. دیدیم این‌گونه نیست، معلوم شد که برای آمریکایی‌ها درسی خواهد شد که از این به بعد به فکر نیفتند که کشورهای مستقل قابل توجه را با اسلحه بخوانند از میدان بیرون کنند.

این لشکرکشی که اینجا شده، بی سابقه است. هیچ وقت، این مقدار لشکر و امکانات پیشرفته یک جا جمع نشده است و این حرکتی که در مقابل عراقی‌ها این‌گونه ضعیف انجام می‌شود، نشان می‌دهد که استکبار غرب، واقعاً آن‌طور که ابهت و هیمنه از خودش نشان داده و مردم را ترسانده، چنان چیزی نیست و طولانی‌تر از این باید در منطقه تلفات دهند، تا بتوانند به اهداف‌شان برسند که ما امیدواریم، هیچ وقت نتوانند به اهداف استکباری‌شان در منطقه برسند. حالا خودشان نشان دادند و با همه وجودشان فهمیدند که چه جنایتی اینها در هشت سال گذشته، نسبت به جمهوری اسلامی روا داشته‌اند.

اینها برای اینکه بغض شدیدی با انقلاب و امام (ره) ما داشتند، چشمهایشان را بستند و هر چه که ممکن بوده، بدون آینده‌نگری در اختیار عراقی‌ها گذاشتند. ما از همین تریبون نماز جمعه، وقتی که اسلحه شیمیایی به میدان آمد، اخطار کردیم و گفتیم این‌طور فکر نکنید که همیشه جمهوری اسلامی طرف جنگ شماس. وقتی که فرانسوی‌ها سوپراتاندارها را داده بودند، با خلبان‌های خودشان با ما می‌جنگیدند، وقتی که اگزوسه‌هایی که به هیچ‌کجا نداده بودند، به عراقی‌ها دادند، وقتی که روس‌ها اسکادهای دور پرواز را به عراقی‌ها دادند و باز هم برایشان بهسازی کردند که به تهران هم برسند، وقتی که برای تخفیف جمهوری اسلامی و بزرگ کردن آنها، اطلاعات را می‌دادند، وقتی که چشم‌هایشان را در مقابل زدن شهرهای ما و شیمیایی کردن مردم ما و عراق می‌بستند، همیشه ما اخطار کردیم و به اینها گفتیم که شما اشتباه می‌کنید. حالا خودشان می‌فهمند که چه کرده‌اند.

امروز، مساله دیگری که روشن شد، مقاومت نیروهای عظیم مردم ماست. اینکه حالا همه آنها با این مشکل برخورد کردند، این چیزی بود که بچه‌های ما، همین نیروهای حزب‌اللهی نوار به پیشانی که با تفنگ کلاشینکف به میدان می‌رفتند، اینها را فرسنگ‌ها



عقب می‌نشانند و ده هزار، ده هزار اسیر می‌کردند و بچه‌های روستایی ما می‌رفتند و تانک‌ها را می‌گرفتند و از مقابل اینها برمی‌داشتند، می‌آوردند.

اینها در فاو، سه هزار بمب شیمیایی بر سر بچه‌های ما در آن منطقه محدود ریختند و این بچه‌ها ماندند و فاو را تا آن موقع حفظ کردند. همه این نیروهای استکباری هم واقعاً پشت سر اینها بودند. آخر بار هم این‌گونه تمام کردند که اعلان کردند، ایران شکست خورد که این نبود.

وقتی آمریکایی‌ها دیدند، این طرف کاری پیش نمی‌برند، خودشان وارد جنگ ما شدند و همه شیطان‌هایی که امروز هستند، آن روز هم آمدند، این موقع بود که امام (ره) تشخیص دادند که باید ما اینجا متوقف شویم. متوقف کردند، برای این که آینده را می‌دیدند، با آن روشن‌ضمیری و تیزی که داشتند، طراحی کردند و جنگ را متوقف نمودند. حالا [آمریکایی‌ها] فهمیدند که قدرت ایران، عظمت و صلابتی بود که در مقابل این امواج سیاسی ماند. روزهای آخر که دیگر خیال می‌کردند، ایرانی‌ها شکست خوردند، یک دفعه بچه‌های ما از سراسر کشور به جبهه ریختند و پانصد، ششصد هزار نیرو به جبهه آمد که عراقی‌ها مجبور شدند و آتش‌بس را پذیرفتند.

صلابت جمهوری اسلامی معلوم شد و در همان لحظه‌هایی هم که آنها می‌خواستند، ما را ضعیف معرفی کنند، این صلابت باقی بود. منتها تصمیم گرفته بودیم که دیگر نجنگیم. این هم روشن شد.

تبلیغات، یکی از مسایل مهمی است که در اشارات رهبری بود و واقعاً مسأله مهمی است و نمی‌شود آسان از آن گذشت. الان غربی‌ها داد و بیداد راه می‌اندازند که عراقی‌ها خلبان‌های اسیر را به تلویزیون آورده و اینها را وادار می‌کنند که به نفع خودشان حرف بزنند و این برخلاف حقوق بشر و قوانین است. این از کارهای مسخره روزگار است.

خب، آن خلبانی که بمب انداخته و خانه‌های مردم را ویران کرده و حالا اسیر شده، او را داخل تلویزیون بیاوریم و بگوییم اظهار پشیمانی کند، این چه چیزی است که شما برای آن روضه خوانی می‌کنید؟ آیا خود شما این کارها را نمی‌کنید؟ شما اگر یک عراقی را الان پیدا کنید که بیاید و به نفع شما حرف بزند، آنجا نمی‌برید که حرف بزند؟ شما کویته‌ها را که آواره شده بودند، در سازمان ملل نبردید و در کنگره آمریکا، روضه‌های کویته



را برای شما خواندند!

شما تبلیغات می کنید، طرف مقابل هم تبلیغات می کند. شما ببینید ما با چه وحشی هایی طرف هستیم که اینها ما را متهم به ضد حقوق بشر می کنند.

ما در طول این ده، دوازده سال، گرفتار این پرمدهاها بودیم که این گونه برخورد می کنند. می آیند به قول خودشان با دوازده هزار سورتی پرواز یک کشوری را منهدم می کنند، خلبانانشان که حالا یا ترسیده یا پشیمان شده، - فهمیده کارهای بدی کرده - در تلویزیون اعتراف نموده، این را علیه عراقی ها علم کرده اند.

اینها گواه این است که طرف بی منطق است. گواه این است که اینها «الغریقُ یَتَشَبَّهُ بِكُلِّ حَشِيشٍ» و ضعف شان را نشان می دهد.

به هر حال مجموعه حوادثی که در منطقه اتفاق می افتد، از نظر ما محکوم است؛ هم حرکت عراق و هم حرکت آنها و محکوم تر، این جنایاتی است که الان در عراق علیه مردم عراق می شود. برای میدان جنگ، یک بساط دیگری است که در جبهه ها مسایل خودش مشخص می شود که البته ما آن را هم قبول نداشتیم که آمریکایی ها اینجا بیایند و بجنگند.

مردم منطقه باید این کار را می کردند و اگر به عهده مردم منطقه می گذاشتند و آنها دخالت نمی کردند، این اتفاقات نمی افتاد. اگر به جمهوری اسلامی، این همه فشار نمی آوردید و این همه اجازه نمی دادید که از اطراف به این مردم مظلوم ظلم شود، با حضور جمهوری اسلامی کسی جرأت نمی کرد، در کنار مرز او، این چنین کار گستاخانه ای را مرتکب شود.

حالا راه حل هم همین است که از هر جا جلوی ضرر را بگیریم، به نفع است. بیاید در شورای امنیت، در سازمان ملل، در منطقه و هر جا که می خواهید جمع شوید به خود بیایید. عراق بفهمد که در کویت نمی تواند بماند. شما هم بفهمید که آن اهداف استکباری را نمی توانید اینجا اجرا کنید. مردم منطقه را این قدر اذیت نکنید، دست از این مخاصمات بردارید و بگذارید مردم منطقه، مسایل خودشان را حل کنند.



پیام به مناسبت آغاز سال نو مسیحی ۱۹۹۱

آقای هاشمی در روز ۱۰ دیماه ۱۳۶۹ در پیامی، آغاز سال نو مسیحی را به همه مسیحیان جهان به ویژه هموطنان مسیحی تبریک و تهنیت گفت. در این پیام ضرورت گردآمدن تمامی خداپرستان پاک اندیش بر محور مشترکات خود برای بنا کردن جهانی آباد و باشکوه در سایه اخلاق و معنویت مورد تأکید قرار گرفته است. متن کامل این پیام، به این شرح است.

بسم الله الرحمن الرحيم

تولد پیامبر بزرگ خدا حضرت عیسی علیه السلام و آغاز سال ۱۹۹۱ میلادی را به همه مسیحیان جهان به ویژه هموطنان عزیز مسیحی تبریک و تهنیت می گویم. دعوت حضرت مسیح برای سعادت بشر و بر پایه عدالت، حریت، برادری، محبت و صفا استوار گردیده که این روش ستوده همه انبیای الهی است.

خداپرستان پاک اندیش جهان باید بر محور مشترکات خود گرد آیند و جهانی آباد و باشکوه را در سایه اخلاق و معنویت بنا کنند. بر اساس این مشترکات ایمان به پروردگار یگانه و گردن نهادن به فرامین سعادت بخش اوست که بالطبع آزادی از یوغ طاغوت های فتنه انگیز درونی و نیز سلطه گر بیرونی را به همراه خواهد داشت.

امروز بیش از هر زمان دیگر ضرورت دارد که این پیوند مقدس برقرار شود، زیرا از یک سو در بسیاری از جوامع بشری فقر، جهل و فساد، کودکان و نوباوگان مظلوم بی گناه را بیش از پیش به تباهی و سقوط می کشاند و از سوی دیگر خودکامگی های قدرت های سلطه جو، مستکبر و بی ایمان، امنیت و صلح و صفا را در جهان برهم می زند که نمونه بارز



آن وضع موجود خلیج فارس است.

اگر همه موحدان جهان به ندای فطرت الهی خویش پاسخ مثبت گویند و دست در دست یکدیگر، با همه مظاهر شرک و ظلم و فساد مبارزه کنند می توانند دنیایی پاکیزه، آزاد و مرفه را پیش رو داشته باشند. دنیایی که جهل، تبعیض، فقر و پلیدی از آن رخت بر بسته و ایمان و معنویت، دانش و خرد، عدالت و آزادگی، رفاه و سعادت و بالاخره عزت و کرامت انسانی بر آن حکومت کند.

با اغتنام از فرصت، بار دیگر این سال نو را به تمامی هموطنان عزیز مسیحی به ویژه آنان که در راه حراست از میهن خود و حفظ ارزش‌های والای انقلاب پایداری و فداکاری کرده و می کنند، تبریک می گویم و سالی خوب و پربرکت را برای یکایک آنان آرزو دارم.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهوری اسلامی ایران



پیام به مناسبت میلاد حضرت زهرا(س) و روز زن

بسم الله الرحمن الرحيم

تولد حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها و روز مبارک زن را به همه بانوان شریف کشور و شما خواهران زحمتکش کارگر تبریک و تهنیت می گویم. انتخاب روز ولادت زهرا(س) به عنوان روز زن به معنی انتخاب ایمان و تقوی، پاکدامنی و عفاف، علم و عرفان و بالاخره جهاد و تلاش برای برقراری ارزش های متعالی اسلام در جامعه است. ایران اسلامی با این انتخاب همه مردان و زنان جهان به ویژه کشورهای اسلامی را به احترام و فروتنی در برابر ارزش های فطری و معنوی اسلام ناب فرا می خواند و آنان را از ذلت، فساد و جهل و زبونی برحذر می دارد.

انتخاب زن نمونه کارگر نیز در چنین روزی به معنی توجه و عنایت مسئولین نظام جمهوری اسلامی به منزلت والای زنانی است که ضمن حفظ شئون معنوی و اسلامی خویش با پذیرش مسئولیت در خانه و کارخانه، در مزرعه و درمانگاه، در مراکز تعلیم و تعلم به سازندگی و رشد جامعه کمک می کنند. طبیعی است که مسئولان و برنامه ریزان کشور نیز سعی می کنند تا با ایجاد فرصت های جدید شغلی و برطرف کردن مشکلات



فرهنگی و رفاهی به نوعی تلاش و کوشش بانوان محترم کارگر را ارج نهند و موجبات آرامش خاطر آنان را در مسایل تربیتی و شغلی فراهم نمایند. بار دیگر این روز فرخنده را به همه زنان کارگر به ویژه خواهران، همسران و مادران بزرگوار شهدای گرانقدر تبریک می گویم و از برگزار کنندگان این مراسم تشکر می کنم.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهوری اسلامی ایران

دوازده نامه

متن نامه های مبادله شده بین رؤسای
جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عراق





دوازده نامه

متن نامه‌های مبادله شده ایران و عراق

اشاره: از هنگام پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون، کشور ما مسایلی را پشت سر گذاشته و با واقعیت‌هایی مواجه شده که به سرعت آنها را مرور می‌کنیم. پس از پیروزی انقلاب، دشمنان ما در جهان، که با اسلام و انقلاب مخالف بوده و هستند و آنها را به زیان خود می‌دانند، شروع به برنامه ریزی برای در هم شکستن انقلاب و یا تضعیف آن کردند. در یک مقطع زمانی، همه تلاش‌های آنها برای تغییر محتوای انقلاب، کودتا، برپایی شورش، تحریکات و فتنه‌های گوناگون شکست خورد. در همین مدت، آنها برای یک تهاجم نظامی رسمی نیز آماده می‌شدند. آنها احتمال می‌دادند که توطئه‌های گوناگون پیش گفته کارگر نیفتد و به همین سبب به تدارک تهاجم نظامی پرداختند. اسنادی در دست است که دشمنان ما در آن از کاری سخن گفته‌اند که به زعم ایشان، ایران قادر به مقاومت در برابر آن نیست؛ و این همان حمله نظامی عراق به ایران بود. و گویا سناریوی آن به عنوان پیشامدهای احتمالی قبل از انقلاب تنظیم شده بود.

ما می‌دانیم که حمله عراق به ایران چگونه آغاز شد. یعنی‌ها با طرح بهانه‌هایی، به تمهید مقدمات حمله پرداختند. دو سه ماه نیز درگیری‌های مرزی مختلفی را برپا کردند تا با مبهم ساختن قضیه، ایران را مقصر در شروع جنگ معرفی کنند. خوشبختانه در این مرحله نیز توفیقی به دست آنها نیامد و سرانجام، در زمانی خاص، تهاجم نظامی را آغاز کردند که تقریباً مورد حمایت همه شیاطین دنیا واقع شد.

در این تهاجم، دست استکبار غرب و شرق، ارتجاع منطقه و صهیونیسم در کار بود، ولی در نوک حمله، حکومت حزب بعث عراق قرار داشت. مجامع بین‌المللی نیز با سکوت خود با این تهاجم برخورد ناشایستی کردند؛ اقدامات این مجامع در مقابل تجاوز عراق به کویت، آن زمان نیز قابل اجرا بود؛ مانند تشکیل جلسه شورای امنیت، صدور قطعنامه‌ای در



محکومیت متجاوز و درخواست عقب‌نشینی بی‌قید و شرط او و محاصره و تحریم اقتصادی و... ولی هیچ یک از این اقدامات صورت نگرفت و حتی در مباحثات مختلف، پیوسته علیه جمهوری اسلامی ایران به بدگویی نیز پرداختند.

بعثی‌ها در اولین ضربه نظامی قدمهای مهمی برداشتند، ولی به اهداف خود نرسیدند. آنها نه موفق به اشغال آبادان و اهواز شدند و نه توانستند راه اهواز - دزفول را سد کنند و یا رابطه استان خوزستان را با مرکز قطع کنند. آنها حتی نتوانستند در ابتدای حمله، خرمشهر را اشغال کنند؛ چیزی که از اهداف اولیه‌شان بود. در منطقه غرب نیز وضع چنین بود.

عامل این وضعیت نیز روشن است: اول، مقاومت مردم. همگان به یاد دارند که مردم در خرمشهر ۲۴ روز ارتش عظیم عراق را در پشت دروازه‌های شهر نگه داشتند و این کاری بزرگ بود؛ در حالی که در تهاجم عراق به کویت، تانکهای عراقی طی حدود دو ساعت از رمیله تا کاخ امیر کویت رفتند.

پس از تصرف خرمشهر در دروازه آبادان، بعثی‌ها زمینگیر شدند و نتوانستند این گره را بگشایند. آن روزها ارتش جمهوری اسلامی ایران آمادگی رزمی نداشت. ارتش تصفیه شده بود و امرا و کارشناسان خارجی آن رفته بودند. در آن زمان انسجامی در ارتش وجود نداشت و انتظار نمی‌رفت که بتواند کار مهمی انجام دهد، و بعث عراق با توجه به همین نکته زمان تجاوز را انتخاب کرده بود. همان مقدار مقاومت در مرزها برای ایجاد تأخیر در حرکت دشمن مؤثر افتاد. سپس نیروی هوایی ارتش در آن مقطع زمانی بسیار خوب عمل کرد و به راستی ضربه نخست را این نیرو وارد ساخت و گاهی برای جلوگیری از پیشروی دشمن، نقش نیروی زمینی را به عهده می‌گرفت. نیروی هوایی با روزانه بیش از ۱۵۰ پرواز به داخل عراق، ضربه‌های کاری اقتصادی، فنی، تدارکاتی و روانی در پشت جبهه دشمن وارد ساخت و انهدامی وسیع را ایجاد کرد. صنعت نفت عراق از کار افتاد و در جبهه‌ها از پیشروی نیروهای عراقی جلوگیری شد.

نیروهای داوطلب مردمی کمک موثری نمودند و سپس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به میدان آمد. آن زمان سپاه پاسداران بیشتر به صورت نیروی انتظامی و امنیتی در داخل کشور عمل می‌کرد. با حضور نیروهای بسیج و مردم، در این مقطع زمانی و با متوقف ساختن حرکت دشمن و تثبیت جبهه‌ها و خطوط دفاعی، نیروهای ایران در پشت جبهه خود



را برای تهاجم بعدی آماده می‌ساختند.

پس از پشت سر گذاشتن این مرحله از جنگ، تهاجم نیروهای اسلام آغاز شد. حضرت امام (ره) با صدور فرمان شکستن حصر آبادان، کار را وسعت دادند و عملیات دارخوین، ثامن‌الائمه، فتح‌المبین، بستان و بیت‌المقدس به دنبال هم و بدون اینکه مهلتی برای تجدید قوا به دشمن داده شود، عراق را وادار به فرار از بخش‌های مهمی از نقاط اشغال شده ایران کرد و فتح خرمشهر، اوج پیروزی‌های جمهوری اسلامی ایران بود.

عراق به پشت خطوط و استحکامات خود پناه برد و با ایجاد دریاچه‌های وسیع و میدانهای مین و سیمهای خاردار چند درجه‌ای، در موضع تدافعی قرار گرفت و نیروهای ایران حالت تهاجمی خود را حفظ کردند، چرا که عراقی‌ها هنوز در بخش وسیعی از خاک ایران حضور داشتند. سپس سلسله عملیات والفجرها، کربلاها، فتح‌ها و نصرها صورت گرفت و معمولاً در طول این چند سال رزمندگان اسلام پیروز بودند.

در این دوره نفاق و خیانت دشمنان بیشتر ظاهر شد. صهیونیستها، آمریکایی‌ها، انگلیسی‌ها، فرانسوی‌ها، روسها و ارتجاع عرب دم از صلح می‌زدند و در همان حال به عراق کمک می‌کردند. در مراحلی که نیروهای ایران، عراقی‌ها را در پشت استحکاماتشان تحت فشار قرار داده بودند، آنها همه نوع مساعدت به عراق کردند و هر ذالتی که میسر بود علیه ایران به کار می‌بردند، که نیازی به تکرار و یادآوری آن نیست.

با چشم‌پوشی مراکز بین‌المللی، بسیاری از مقررات بین‌المللی نقض شد و جنایات جنگی هولناکی توسط دشمنان اسلام به وقوع پیوست که زدن هواپیماهای مسافربری و نقاط مسکونی و استفاده وسیع از اسلحه شیمیایی نمونه‌هایی از آنهاست.

پس از فتح عظیم نیروهای اسلام در حلبچه و حضور ما در اعماق خاک دشمن در شمال عراق، سه عامل جدید وارد صحنه می‌شود:

۱- اجازة قتل عام مردم عراق؛

۲- سیاست «سرزمین سوخته»؛

۳- حضور نیروهای بیگانه در خلیج فارس و دریای عمان.

معلوم شد که بعضی‌ها بنا دارند ولو با انهدام ملت خود و قتل عام مردم عراق، ایران را به رحم آورند تا کمتر وارد خاک عراق شود. جنایت بعضی‌ها در حلبچه نمونه روشن آن



است. چون می دانستند ایران اسلامی ادامه نبرد را به خاطر نجات مردم عراق می خواهد، با این ترفند راه ما را به سوی هدف می بستند. دیدید که عراقی ها با حلبچه چه کردند. آنها در کردستان با سلاحهای شیمیایی قتل عام ها کردند. نیروهای اسلام در آن هنگام در منطقه حضور داشتند و در عملیات نفوذی خود تا موصل پیش رفته بودند و شاهد این قساوتها بودند. سیاست «سرزمین سوخته» به صورت مانعی در برابر نیروهای ایران قرار گرفت. ادامه جنگ علاوه بر احقاق حقوق ایران و تنبیه متجاوز به خاطر نجات مردم عراق بود و ایران خواستار بروز چنین فجایی برای آنها نبود. این وضع آشکار ساخت که چنانچه نیروهای ایران تا بغداد نیز پیش بروند، همین وضع برپا خواهد شد و مردمی نمی مانند که بتوان نجاتشان داد.

به موازات سیاست مذکور، لشکر کشی نیروهای استکباری به خلیج فارس و دریای عمان صورت گرفت و این نیروها به طور رسمی با ایران وارد جنگ شدند و سکوهای نفتی ما را منفجر کردند. هدف اصلی ما همواره صلح پایدار بوده است و در این مرحله، برای تحقق صلح، راه قطعنامه ۵۹۸ انتخاب شد.

خوشبختانه در همان روزها روشن شد که این انتخاب، از سر ضعف نبود؛ زیرا به محض سرپیچی عراق از برقراری آتش بس و پیشروی در داخل خاک ایران، با صدور فرمان بسیج، گروههای عظیم مردم روانه جبهه ها شدند. هجوم نیروهای مردمی برای شرکت در جبهه ها چنان بود که ما در یک ماه آخر جنگ، شاهد بیشترین حضور نیرو و امکانات در طول سالهای دفاع خود بودیم. لیکن به دلیل تصمیم صحیح امام (ره) و برنامه ریزی به عمل آمده برای ادامه نیافتن جنگ، به نیروها بعد از رفع تجاوز جدید دشمن اجازه حمله به داخل خاک عراق داده نشد.

سپس مرحله مذاکرات برای اجرای قطعنامه ۵۹۸ آغاز شد. همگان می دانند ما در هنگامی که در اوج پیشروی در خاک عراق بودیم، این قطعنامه را رد نکردیم؛ زیرا در واقع آن را قبول داشتیم و پس از گنجاندن بخشی از خواسته های نظام در آن به موقع خود پذیرش آن را اعلام کردیم. پیش نویس قطعنامه در هنگام پیشروی ما و انهدام بعضی ها تنظیم شده بود.

وقت زیادی از دو کشور در این مرحله تلف شد و حقایقی روشن گردید. برای خیلی ها



واضح گردید که بعث عراق، صلح واقعی نمی‌خواهد و آماده اجرای قطعنامه ۵۹۸ نیست و شعارهای صلح‌خواهی سالهای جنگ، معلول وضع جبهه‌ها و از سر ضعف و ناچاری بوده است. همچنین روشن شد که مستکبران حامی عراق و ارتجاع عرب نیز وضعی مشابه عراق داشته و دارند و متأسفانه معلوم شد که سازمان ملل و شورای امنیت نیز تمایلی به اجرای قطعنامه در شرایط خاص آتش‌بس ندارند.

در این مرحله، ایران مظلوم، مانند دوران جنگ، تنها و غریب در صحنه مذاکرات برای احقاق حق به تلاش پرداخت و با هوشیاری و مقاومت، امید گرفتن امتیاز را از دشمن سلب کرد و به استعمارگران اجازه سوء استفاده از وضع نه جنگ و نه صلح را نداد. در کنار این وضع نامطلوب و افشاگر، تضادهای داخلی جبهه دشمنان انقلاب اسلامی و مشکلات اقتصادی عراق و توقعات غیر قابل تحمل عراق از پشتیبانان ثروتمند خود در دوران جنگ، وضع و شرایط جدیدی را پیش آورد که امروز شاهد آثار آن هستیم. بی‌شک وعده‌های نصرت‌الهی برای انسانهای صبور و مقاوم و جهادگر که برای انجام وظیفه الهی - انسانی خود از همه چیز گذشته و رضایت خدای را نصب‌العین قرار داده‌اند، از عوامل اصلی این وضع و شرایط جدید است که بهره‌گیری از آن نیز صحنه‌ای دیگر از امتحان الهی است.

علائمی از تغییر سیاست طرف ما دریافت می‌شد و اطلاعات و قراین و محاسبات، راه درست حرکت را به ما نشان می‌داد. در تاریخ ۵ اردیبهشت سال ۱۳۶۹ مطلع شدیم که نامه سربرشته‌ای از رییس جمهور عراق و آقای یاسر عرفات برای مقام معظم رهبری و رییس جمهور کشورمان رسیده است. حامل نامه فردی از سازمان آزادیبخش فلسطین بود و ابتدائاً با ناباوری با این ادعا برخورد شد، چون وضع ما و عراق در شرایطی نبود که با عرف دیپلماتیک، ارسال پیک و نامه قابل توجیه باشد.

بررسی‌های ابتدایی از لحاظ مضامین و امضای نامه و مهر و آرم و با توجه به شناخته شده بودن حامل نامه و همراهی با نامه عرفات، اطمینان نسبی ما را در خصوص صحت ادعا جلب کرد.



برای بررسی مضامین نامه و تهیه جواب و برخورد مناسب با موضوع، در تاریخ ۸ اردیبهشت سال ۱۳۶۹ جلسه‌ای در محضر مقام معظم رهبری با حضور اعضای شورای عالی امنیت ملی و مشاوران سیاسی رهبری و من تشکیل شد.

گرچه در گذشته آقای صدام حسین چند بار اقدام به ارسال پیام از طریق نمایندگی‌های عراق در آلمان و سوئیس و جاهای دیگر کرده بود و پیشنهاد مذاکره حضوری و رو در روی رؤسای دو کشور را داده بود و تا مرحله مذاکره مقدماتی در سطح رؤسای نمایندگی‌ها بدین منظور پیش رفته بودیم و ابتکار آن بی‌سابقه نبود، ولی ویژگی‌های مضامین نامه کافی بود که مطلب را جدی بگیریم که گرفتیم. با مشورت و دقت همه جانبه، جواب تهیه شد و از طریق نمایندگی‌مان در ژنو به نمایندگی عراق در آنجا تحویل گردید و سپس تبادل نامه‌ها به همین صورتی که در متن کتاب می‌بینید، ادامه یافت و چیزی که توجه ما را به خود معطوف داشت، عجله‌ای بود که در طرف عراقی به چشم می‌خورد که برای ما توجیه معقولی داشت.

گرچه در تحلیل‌ها و بررسی‌های مربوط به انگیزه طرف مقابل در ارائه این ابتکار و عجله غیر معمول در ادامه کار، ضمن احتمالات فراوان دیگر، احتمال مشکل داشتن با همسایه‌های عرب خود و به خصوص کشورهای نفت خیز خلیج فارس مطرح بود، ولی بعضی احتمالات دیگر از قبیل مشکل داشتن با کشورهای صنعتی طلبکار عراق و به خصوص آمریکا و فرانسه و یا مشکلات اقتصادی و اجتماعی داخلی ناشی از دوران طولانی جنگ بی‌ثمری که خود راه انداخته بود و طولانی شدن دوره اسارت ده‌ها هزار اسیر عراقی که عمدتاً در سال‌های اول جنگ اسیر شده بودند و مخارج گزاف نگهداری این همه نیرو به خاطر دوران نه جنگ و نه صلح و... به عنوان عوامل این حرکت توجه ما را جلب می‌کرد و کمترین اهمیت را به احتمال پیش آمدن جنگ با حامیان دیروز و آن روز عراق می‌دادیم.



مناسب است که در این مقدمه کوتاه نکات زیر مورد توجه قرار گیرد:

۱- اکنون اسناد غیر قابل انکاری در اختیار تاریخ است که نشان می‌دهد این جنگ با خواست استکبار و ارتجاع و صهیونیسم، برای شکست و یا حداقل تضعیف انقلاب اسلامی ایران آغاز شد و به بعث عراق حداقل امید اشغال خوزستان و تجزیه ایران و رسیدن به موقعیت سیادت و ژاندارمی در خلیج فارس داده شده بود.

۲- برای این هدف پلید از همه ابزارهای ممکن استفاده شد: کمک‌های مالی، تسلیحاتی، اطلاعاتی، تبلیغاتی و سیاسی بی‌دریغ و سخاوتمندانه و چشم‌پوشی از هرگونه جنایت جنگی و تخلف از موازین بین‌المللی و سرانجام دخالت علنی و رسمی ابرقدرت آمریکا در کنار عراق و علیه ایران در جنگ.

۳- ایران اسلامی به تنهایی در مقابل جبهه کفر جهانی و شیاطین کوچک و بزرگ زمان، دفاع می‌کرد و به جز از خداوند منان از جایی کمک دریافت نمی‌کرد و جالب توجه اینکه به جز چند هفته اوایل و اواخر جنگ در تمام دوران هشت ساله دفاع، نیروهای ایران و اسلام در وضع تهاجمی و ارتش بعث عراق تحت فشار و رو به انهزام بود. وضع هفته‌های استثنایی هم عوامل خاص خود را دارد که مورد اشاره قرار گرفت و این پیروزی عظیم و کم سابقه می‌تواند سرمشقی برای سایر ملتها و به خصوص ملت‌های اسلامی در ترسیم راه زندگی خود باشد؛ به شرط آنکه به تاریخ در ثبت حقیقت خیانت نشود و واقعیتها در اختیار جویندگان حق قرار گیرد.

۴- حقایقی که با تهاجم سنگین تبلیغاتی استکبار جهانی پوشیده مانده بود و بخشی از افکار عمومی را به انحراف کشانده و خطر تحریف تاریخ هم وجود داشت، بالاخره کشف شده و امروز مردم دنیا با بسیاری از واقعیتها که از آنها مخفی نگاه داشته شده بود، رفته رفته آشنا می‌شوند و حقانیت و مظلومیت اسلام و قران و انقلاب اسلامی ایران آشکار می‌گردد. در کنگره آمریکا رییس جمهور را به محاکمه کشیدند که چرا آن همه از صدام حسین در طول جنگ با ایران حمایت کرده است و همسایگان جنوبی ما از کمک‌های فراوان مالی و... خود به عراق پشیمان‌اند و مرتباً پرونده شرکتها و مراکز دیگر امپریالیستی برملا می‌شود که برخلاف مقررات بین‌المللی، با هدف تضعیف انقلاب اسلامی ایران به بعث عراق کمک‌های نامشروع کرده‌اند: از قبیل امکانات اسلحه شیمیایی و... این حقایقی که



امروز در جهان مطرح است، در تاریخ ثبت خواهد شد و دوستان حق، روزی آنها را گردآوری خواهند کرد و در کتابخانه‌ها و مراکز تحقیقاتی دنیا به عنوان مراجع اصیل مطالعه خواهد شد تا جهانیان بدانند که این ملت مظلوم از دست ستمگران تاریخ چه کشید و چه شهادتی از خود نشان داد.

۵- مردم ایران به صحیح بودن راهشان مطمئن تر شدند و این هم به لحاظ ملی بسیار مهم است. چنانچه مردم ما پس از ده سال مجاهده به این نتیجه می‌رسیدند که اشتباه کرده‌اند، ضربه مهلکی بر شخصیت تاریخی و پشتوانه فرهنگی ملت و انقلاب وارد می‌آمد. حال ملت ما با نگرستن به گذشته در می‌یابد که تمامی حرکت‌ها و سیاست‌ها هدفدار و با برنامه بوده است. دفاع، مقابله به مثل، پذیرش قطعنامه ۵۹۸، مقاومت در مذاکرات، مکاتبات و همه حرکاتی که انجام داده‌ایم از روی حساب و تدبیر بوده است.

این ملت به خود اعتماد دارد و تلاش دشمنان برای مشوب کردن اذهان ملت ما بی‌اثر است. ملت ما با نگرستن به مجموعه مسیر طی شده، در می‌یابد که حرکت صحیح بوده است و امام امت در مواقع مناسب تصمیمات بجا و راه‌های مناسب را پیش پای ملت گذاشت و حال مردم، نقطه ضعفی در حرکت گذشته خود نمی‌بینند.

۶- کیفیت جنگیدن ما نیز خود پیروزی بزرگ دیگری است. به هنگام ختم جنگ، امکانات نظامی ما و آن نیرویی که با آن می‌جنگیدیم برای ما باقی مانده، چرا که متعلق به دیگران و یا وابسته به دیگران نبوده است. ارتش جمهوری اسلامی ایران امکانات خود را به خوبی حفظ کرد، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با ابتکار جنگید و بسیج - آن نیروی عظیم بی‌انتهای آن دریای بیکران انسانها که در موقع لزوم به جبهه می‌رفت و آن هنگام که نیازی نبود، در کارخانه و دانشگاه و مدرسه و... کار می‌کرد - همچنان آماده باقی ماند. تجربه دفاع مقدس، برای ما تجربه‌ای عظیم است. تجربه‌ای موفق که در سراسر جهان بی‌نظیر است. با این تجربه عظیم و نیروهای مقاوم و مجاهد، دیگر تا مدتها کسی فکر تجاوز به این سرزمین را در سر نمی‌پروراند.

۷- بخشی از عوامل موفقیت‌ها را نام می‌بریم: نخست، مدیریت کم سابقه و معجزه‌گونه حضرت امام است که ما بسیاری چیزها را در این انقلاب از ایشان داریم. و امروز مدیریت



بسیار خردمندانه و کم نظیر رهبر معظم ماست که به بهترین نحو هدایت امور کشور را در دست دارند.

فداکاری‌ها و ایثارگری‌ها و شهادت‌طلبی‌های نیروهای رزمنده ایران که دوره بسیار سخت دفاع را تحمل کردند.

حمایت‌های بی‌دریغ ملت که در هیچ زمان رهبری کشور و رزمندگان احساس تنهایی نکردند و مسئولان نظام همواره خود را در کنف حمایت رهبر و ملت می‌دیدند.

صبر و تحمل خانواده‌های شهدا، اسرا و مفقودان و استقامت جانبازان که بخشی عظیم از فرهنگ جهاد ماست.

تحمل آزادگان ما که در اردوگاههای دشمن و در شرایط سخت و طاقت فرسا با استقامت و صبر خود دشمن را عاجز کردند و افتخار بزرگی را در صفحات تاریخ ایران ثبت نمودند.

۸- با تکیه بر تجارب هشت سال دفاع مقدس، امروز ایران اسلامی از توان دفاعی قابل توجه و خودکفایی برخوردار است که می‌تواند محوری قابل اعتماد برای صلح و ثبات منطقه باشد و شیاطین کوچک و بزرگ دیگر فکر تجاوز به ایران را در مخیله خود خطور نخواهد داد.

۹- امروز ملت ما با تمام وجود خود احساس پیروزی و ثبات و آرامش می‌کند، در حالی که دشمنان ما و شریران آتش افروز و دیوهای قدرتمند پشت صحنه، همگی احساس ناراحتی و ناامنی می‌کنند. البته ما از این وضع راضی نیستیم و نمی‌خواهیم هیچ کشوری مورد تجاوز قرار گیرد و کسی احساس ناامنی کند. خواست ما، امنیت و آرامش برای جامعه جهانی است. ولی اعمال سوء و گناهان، سرانجام دامان مجرمان را خواهد گرفت. حساب خداوند هم در دنیا و هم در آخرت دقیق است و مقال و ذره‌ای از اعمال هیچ کس در پیشگاه عدل الهی نادیده گرفته نخواهد شد. کسانی که به ما ظلم کردند، گرفتار نتایج ظلم خویش شدند. سرنوشت صدام حسین آینه عبرت ظالمان و متجاوزان خواهد بود.

۱۰- ما در این مقطع زمانی باز هم نقش اسلامی خود را ایفا می‌کنیم، بدون اینکه تحت تأثیر ظلم‌هایی که به ما کردند و کینه‌هایی که به ما ورزیدند قرار گرفته باشیم. ما به دنبال انتقام‌جویی و دشمن‌کشی و حتی سرزنش دشمن نیز نیستیم. ما پیش از همه تجاوز عراق به



کویت را محکوم کردیم؛ کویتی که در طول جنگ میلیاردها دلار کمک مالی به دشمن ما داد.

۱۱- جمهوری اسلامی هم اکنون چیزی جز بیرون رفتن نیروهای بیگانه از منطقه را نمی پذیرد. از حضور وسیع نیروهای نظامی قدرت های شروری که نمی توان به آنها اعتماد کرد، نگران است؛ این نیروهایی که با اهداف توسعه طلبانه وارد منطقه شده اند و در کنار خانه خدا لانه کرده اند و از سخنان آنها می توان چنین دریافت که اهدافی دراز مدت دارند. آمریکایی ها و همراهانشان باید به کشورهای خود بازگردند و منطقه را به اهالی آن واگذارند. جمهوری اسلامی نیز آماده است به کشورهای همسایه یاری رساند تا همه با هم در صلح و صفا زندگی کنیم.

اکبر هاشمی رفسنجانی

نامه اول: پیشنهاد ملاقات

نامه صدام حسین رییس جمهور عراق مورخ اول اردیبهشت ۱۳۶۹

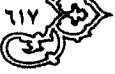
بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای علی خامنه ای

جناب آقای هاشمی رفسنجانی

سلام علیکم

پیش از این در مناسبت های مختلف در طول جنگ، به طور مستقیم از طریق رسانه های جمعی عراق که تنها وسیله ممکن بود برای اعلام آنچه می خواستیم به شما بگوییم، شما را مورد خطاب قرار دادیم. همچنان که متقابلاً سخنان شما را از طریق رسانه های جمعی



خودتان می‌شنیدم. آخرین ابتکاری که با نیت بی‌شائبه‌ای برای تحقق صلح کامل و فراگیر فراروی شما قرار دادیم، ابتکاری بود که در پنجم ژانویه ۱۹۹۰ عنوان کردیم. ولی تاکنون متفقاً به صلح مورد علاقه دو کشورمان راه نیافته‌ایم تا با هم از بلایای جنگ و امکان شعله ور شدن مجدد آن فاصله بگیریم.

بدیهی است که امر خیر و آنچه می‌تواند پایه و اساسی برای آمال و آرزوها باشد، ممکن است در هاله‌ای از حدس و گمانها و تفسیرهای شک برانگیز قرار گیرد، اینک بدون تکرار دیدگاه‌های قبلی خود که می‌تواند موجب طرح متقابل دیدگاه شما شده و بحث را از محدوده و اهداف سازنده خویش دور نموده و به سوی جدلی سوق دهد که در آن عوامل اختلاف نمایان می‌گردد و برای اینکه چنین وضعی بر توافق مورد علاقه ما در زمینه تحقق صلح قابل اجرا، فراگیر و فوری، به خواست خدا نه تنها بین عراق و ایران، بلکه میان امت عرب و ایران فائق نیاید، این بار مستقیماً شما را مخاطب قرار داده تا در این ماه مبارک که مسلمانان روزه دارند و به سوی نیل به رضای خدای سبحان و متعال روی می‌آورند، پیشنهاد کنم ملاقات مستقیمی بین ما صورت گیرد که در آن از سوی ما، بنده خدا، فرستنده این نامه و آقای عزت ابراهیم به همراه مجموعه‌ای از دستیاران خودمان و از سوی شما آقایان علی خامنه‌ای و هاشمی رفسنجانی به همراه گروهی از دستیاران شما شرکت کنند.

همچنین پیشنهاد می‌کنم که این ملاقات در مکه مکرمه، قبله گاه مسلمانان و بیت عتیق که مولایمان ابراهیم علیه‌السلام آن را بنا نهاد، یا در هر مکان دیگری که بر آن توافق می‌کنیم برپا شود تا به یاری خدا برای تحقق صلحی که ملت‌هایمان و تمامی امت اسلام در انتظار آن به سر می‌برد، بکوشیم و بدین ترتیب خون‌هایی را که چه بسا بار دیگر به هر علت بر زمین ریخته شود، محفوظ بداریم.

زیرا از جمله احتمالات مترتب بر وضع موجود، اینکه عوامل دست‌اندر کار وقوع فتنه میان ایران و عراق در گذشته، بار دیگر برای شروع مجدد جنگ به نحوی که صلح را از دو کشورمان دور سازد، تلاش کنند.

شما قطعاً اخبار تهدیدهایی را که از طرف صهیونیسم و برخی ابرقدرت‌ها و کشورهای بزرگ علیه عراق و امت عرب به عمل می‌آید دنبال می‌کنید، و بی‌شک می‌دانید که هدف



اصلی این تهدیدها بازگذااردن دست رژیم صهیونیستی برای به فساد کشاندن جهان است تا بتواند هر طرفی را که سد راه باطل می‌شود و رژیم صهیونیستی را از نیات و اطماع شرارت بارش در منطقه باز می‌دارد و هر تلاشگر در راه آزادی سرزمین عربی فلسطین و قدس شریف را که برای هر مسلمان، بلکه برای هر مؤمن به خدا و کتابها و پیامبران او و روز رستاخیز گرامی است، سرکوب کند.

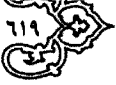
این نیروهای شرور که امیدواریم به یاری خدا آرزوهای شان نقش بر آب شود و تیره‌های شان به خطا رود، حتماً برای از سرگیری ستیز مسلحانه و خونین بین ایران از یک طرف و امت عربی از طرف دیگر خواهند کوشید و اینان امکانات متعددی را برای تحقق این امر در اختیار دارند؛ در آن صورت مسلمانان نه تنها فرصت بکارگیری امکانات و توانایی‌های خود را در جهت آزادسازی مقدسات شان در فلسطین از دست می‌دهند، بلکه زیانهای بی شماری را نیز متحمل خواهند شد.

به اعتقاد ما در ملاقات مستقیمی که با هم خواهیم داشت، دستیابی به آنچه عراق حق تلقی می‌کند و آنچه ایران حق تلقی می‌کند، قابل تحقق است؛ ملاقاتی که راه را بر فرصت طلبان و آنان که می‌کوشند محیط صلح و آرامش را آلوده سازند، خواهد بست، مشروط بر اینکه نیت‌ها، صادقانه متوجه صلح خداپسندانه و مورد رضایت ملت‌هایمان باشد.

تا آنجا که به ما مربوط می‌شود، این نیت توأم با ایمانی عمیق و پایدار فراهم است و در آن به جز میل به دستیابی به حق ثابت خودمان که هم طراز با حق ثابت شماسست، چیز دیگری نیست.

من به شما پیشنهاد می‌کنم ملاقات مزبور با توجه به اصل شتاب در کار نیک پسندیده است، در دومین روز عید مبارک فطر و یا در هر زمان دیگری که مورد توافق قرار می‌گیرد، انجام شود.

در مورد سفر شما به مکه و تشریفات مربوطه از سوی کشور میزبان، ما براساس رابطه برادری و احترام متقابلی که با برادرانمان در پادشاهی عربستان سعودی داریم، از برادرمان ملک فهد ابن عبدالعزیز خواهش خواهیم کرد آنچه را که برای چنین مسال ضروری و مناسب است، فراهم کند. توضیح اینکه ما تاکنون وی را از مضمون این نامه مطلع نکرده‌ایم.



برای تسهیل و تدارک ملاقات، شاید شما هم مانند ما بر این نظر باشید که فردی به نمایندگی از طرف ما در تهران و فردی به نمایندگی از شما در بغداد حضور داشته باشند و به منظور برقراری تماس‌های لازم بین دو پایتخت، خطوط تلفنی مستقیم دایر گردد. خدایا تو خود گواه باش که من ابلاغ کردم.

والسلام علیکم

صدام حسین

بغداد - ۲۶ رمضان ۱۴۱۰ هـ

برابر با ۲۱ آوریل ۱۹۹۰ م

[اول اردیبهشت ۱۳۶۹]

نامه دوم : میانجیگر

نامه یاسر عرفات رییس دولت فلسطین و
رییس کمیته اجرایی سازمان آزادیبخش فلسطین
مورخ ۲ اردیبهشت ۱۳۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم

فقیه عالی مقام حضرت آقای علی خامنه‌ای
برادر جناب آقای هاشمی رفسنجانی
رییس جمهوری اسلامی ایران

با درود جهاد و انقلاب

با اغتنام فرصت، حضور برادر ابوخالده فرستاده این جانب نزد شما و حامل نامه ویژه
پرزیدنت صدام حسین که به وسیله من به نامبرده تسلیم شده، به اطلاع می‌رساند نامه



غیرمترقبه و مهم رییس جمهور عراق در واقع ابتکار عمل حسن نیت عراق نسبت به ایران و به عبارت دیگر رهبری عراق به برادران‌شان، کادر رهبری ایران است که شرایط خطیر فعلی امت اسلام به طور اعم و امت عرب به طور اخص ارسال آن را موجب شده است.

شرایط مورد اشاره خود معلول تصمیم مشترک بین‌المللی است که پس از دیدار [سران شوروی و آمریکا] در مالت در مورد مهاجرت یهودیان شوروی و دیگر کشورهای اروپایی شرقی اتخاذ شده است. تعداد مهاجرین یهودی طی ده سال آینده به بیش از ۳ میلیون نفر و با توجه به افزایش موالید، این تعداد به چهار میلیون نفر خواهد رسید و بدین ترتیب اسرائیل جدیدی در سراسر منطقه خاورمیانه قد علم خواهد کرد که این امر به معنی تثبیت سلطه استعمارگران بر مقدسات اسلامی در فلسطین و قدس، نخستین قبله گاه و سومین حرم شریف می‌باشد. مضافاً اینکه مهاجرت مورد بحث به قصد خفه کردن قیام مبارک ملت مجاهد فلسطین صورت می‌گیرد.

در مقابل، تحولات تازه‌ای که در تهدیدات اسرائیل، آمریکا و برخی از کشورهای اروپایی علیه کشورهای عربی و امت اسلام و تمامی منطقه شکل گرفته و هدف آن تحمیل سلطه آنها به وسیله اسرائیل، این سرپل و سرنیزه نیروهای استکبار جهانی بر منطقه خاورمیانه که علاوه بر موقعیت استراتژیک، مهمترین ذخایر نفتی جهان را در خود جای داده است، دنیای عرب و اسلام و حتی ملتها و کشورهای جهان سوم به ویژه ملت فلسطین در برابر ابتکار عمل پرزیدنت صدام حسین ابتکار عمل مثبت و سازنده‌ای را از سوی شما انتظار دارند.

ابتکار عمل رییس جمهور عراق، برخاسته از مجموعه عوامل یاد شده و تلاش‌های پسندیده‌ای است که نقطه آغازین تحرک ما در جهت پایان بخشیدن به وضعیت موجود فی مابین دو کشور برادر و مسلمان ایران و عراق می‌باشد، پایانی که ضامن منافع دولت ایران و عراق و امت اسلامی سرزمین فلسطین و ملت مجاهد آن باشد، ملتی که از عرصه مسجدالاقصای مبارک به پیروزی ابتکار عمل مورد بحث چشم دوخته و در آرزوی تحقق وحدت کلمه، قدرت و اراده مسلمانان در جهت فلسطین، این سرزمین اسراء و معراج به سر می‌برد.

با توجه به مراتب، خالصانه و برادرانه و به نام تمام مقدسات استدعا دارد که در برداشتن

این گام فرخنده تسریع کنیم زیرا دل‌های مسلمانان به شما بسته شده و در اشتیاق موفقیت این اقدام است.

من و برادران‌تان، مردم مجاهد فلسطین، با تمام علاقه‌مندی و تأیید و پشتیبانی جهانی که از آن برخوردارند، برای تحقق و کامیابی این ابتکار عمل که صلاح امت اسلامی در آن است، صادقانه وفادار خواهیم بود.

بسم‌الله الرحمن الرحيم

«ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق و انت خیر الفاتحین»

صدق الله العظیم

خداوند از مقاصدمان آگاه است.

حلول عید فطر بر شما و ملت برادر ایران مبارک باد که به یاری خداوند در کنار هم در قدس آزاد شده نماز گزاریم.

برادران

یاسر عرفات الحسینی

رییس دولت فلسطین و

رییس کمیته اجرایی سازمان آزادیبخش فلسطین

۲۷ رمضان ۱۴۱۰

۲۲ آوریل ۱۹۹۰

[۲ اردیبهشت ۱۳۶۹]



نامه سوم : استقبال از پیشنهاد

پاسخ رییس جمهوری اسلامی ایران به نامه
مورخ ۱ اردیبهشت ۱۳۶۹ رییس جمهور عراق

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد عبده ورسوله و على اله الاطياب
الاطهار

جناب آقای صدام حسین

نامه مورخ ۲۶ رمضان المبارک ۱۴۱۰ هـ شما را دیدم؛ به راستی اگر مطالبی که در این نامه آمده هشت سال پیش مورد توجه واقع می شد و ارسال پیام جای اعزاز سرباز را می گرفت، امروز دو کشور ایران و عراق و شاید همه امت اسلامی با این همه خسارات و ضایعات مواجه نبود.

همه می دانند که انقلاب اسلامی از آغاز و همیشه نزدیکی کشورهای اسلامی و مجد و عظمت اسلام و مسلمین و مبارزه با دولت غاصب اسرائیل و آزادی فلسطین را وجهه همت ساخته است.

اگر همه دولت های منطقه عربی همان طور که بعضی از آنان عمل کردند، قدر این انقلاب ضد صهیونیستی و ضد استکباری را شناخته، با آن همکاری می کردند، اکنون معادله قدرت در خاورمیانه به سود اسلام و مسلمین می بود و اسرائیل و استکبار این گونه فرصت بسط وجود و توسعه شرارت را نمی یافتند.

البته ما با امت عرب مشکلی نداریم و از همکاری صادقانه بعضی از دولت های عربی بهره برده ایم. افسوس که فرصتی تاریخی در ده سال گذشته از کف رفته است. در همان



آغاز انقلاب اسلامی جنگی ناخواسته و ویرانگر بر ما تحمیل شد و بخش بزرگی از سرزمین ما در مرزهای غربی کشور اشغال گردید و بخش عظیمی از سرمایه‌های انسانی و اقتصادی و نظامی دو ملت بزرگ ایران و عراق که باید در راه مبارزه با کفر و الحاد به کار گرفته می‌شد، از میان رفت.

دشمنان اسلام و قدرت‌های بزرگ، به ویژه آمریکای جهان‌خوار، از این جنگ بهره گرفتند و به بهانه حمایت از برخی از کشورهای منطقه به مداخله در امور داخلی آنها پرداختند و یا بر مداخلات خود افزودند، اسرائیل نیز توانست از این موقعیت سود جوید و قسمتی از برنامه‌های توسعه طلبانه و تجاوزگرانه خود را به مرحله اجرا در آورد. عادی سازی ننگ کمپ دیوید و سازش برخی از دولتهای منطقه با اسرائیل غاصب نتیجه این وضعیت است.

ما بارها گفته‌ایم که اگر جنگ آغاز نمی‌شد و امکانات دو ملت ایران و عراق در راه وحدت و حفظ منافع مسلمانان به کار گرفته می‌شد، استکبار غرب و صهیونیسم جرأت این همه گستاخی نمی‌یافتند. به هر حال باید از آنچه گذشته است، عبرت گرفت و توجه داشت که ادامه وضع نه صلح و نه جنگ و یا تجدید جنگ برای هر دو کشور و هر دو ملت عراق و ایران ویرانی بیشتر و برای امت اسلام ناتوانی و برای کفر جهانی، شادمانی و فرصت کسب امتیاز به بار خواهد آورد.

البته تجربه جنگ تحمیلی به دیر باوران هم فهماند که تهاجم نظامی قادر نخواهد بود که پایه‌های انقلاب اسلامی متکی بر اراده مردم مسلمان را متزلزل سازد.

در اینجا لازم است تأکید نمایم همان گونه که رهبر کبیر انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف) بعد از پذیرش قطعنامه اعلام کردند که «ما با مردم خود با صداقت صحبت می‌کنیم، ما در چارچوب قطعنامه ۵۹۸ به صلحی پایدار فکر می‌کنیم و این به هیچ وجه تاکتیک نیست»، ما در کوشش برای رسیدن به صلح واقعی و جامع هیچ گونه تردیدی به خود راه نداده‌ایم و حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب، قاطعانه همان راه ترسیم شده توسط امام راحل‌مان را برای دستیابی به صلح جامع ادامه می‌دهند.

براین اساس ما از هرگونه ابتکار و پیشنهادی که دو کشور را به صلح جامع برساند



استقبال می‌کنیم. خصوصاً در موقعیت کنونی که حامیان اسرائیل غاصب در صدد بهره‌گیری از پراکندگی جهان اسلام در جهت کسب امتیاز بیشتر و تضعیف مسلمانان و تقویت صهیونیسم فتنه‌گرند، وضعیت نه جنگ و نه صلح را مطلوب نمی‌دانیم و قاطعانه راه صلح واقعی و جامع را که در بردارنده مصالح امت اسلامی است، انتخاب می‌کنیم.

توجه شما را به این حقیقت جلب می‌کنم که ادامه اشغال بخشی از سرزمینی اسلامی ما می‌تواند حرکت ما را در راه تحصیل صلح جامع کند و یا بی‌ثمر کند و خود می‌دانید که ما پس از تصمیم به قطع جنگ، بلادرنگ تمامی نیروهای خودمان را از داخل خاک عراق به مرزها فراخواندیم. مطمئن باشید که این وضع برای مردم مسلمان ایران که خود را وقف اسلام و انقلاب کرده‌اند، تردید جدی در حسن نیت طرف دیگر به وجود می‌آورد و ما مصممیم که در راه صلح همانند دوران دفاع، اعتماد مردم را همراه داشته باشیم.

نکته دیگر اینکه قبل از اقدام به تماس رؤسای جمهور دو کشور، لازم است نماینده‌ای از سوی من و نماینده‌ای از سوی شما در کشوری که روابط دوستانه‌ای با طرفین داشته باشد بنشینند و درباره آنچه باید انجام گیرد گفتگو کنند تا زمینه و مقدمات تصمیم نهایی را بدون فوت وقت فراهم سازند و از طرفی شیوه اقدام باید به گونه‌ای باشد که خللی به اعتبار قطعنامه ۵۹۸ که چارچوب مناسبی برای حل و فصل اختلافات است، وارد نشود.

ان ارید الاصلاح ما استطعت علیه توکلت و الیه انیب

والسلام علی من اتبع الهدی

اکبر هاشمی رفسنجانی

۶ شوال ۱۴۱۰ هجری قمری

مطابق با ۶۹/۲/۱۲ هجری شمسی



نامه چهارم : صلح پایدار

باسخ رییس جمهوری اسلامی ایران به نامه یاسر عرفات

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای یاسر عرفات
رییس سازمان آزادیبخش فلسطین

نامه جناب عالی که توسط فرستاده ویژه ارسال شده بود، دریافت گردید. آرزوی ما آن است که در این شرایط سخت و بحرانی همه کشورها و جنبش‌ها و نیروهای مسلمان، مبارز و ضدصهیونیست جهان اسلام، حول محور واحدی که همان جهاد تا آزادی و رهایی است، گرد آیند. رهبری و ملت انقلابی و مسلمان ایران بارها به صراحت مساله فلسطین را مساله خود دانسته و آمادگی خویش را برای بذل امکانات جهت احقاق حقوق این ملت مسلمان شجاع و مقاوم و مبارز اعلام داشته‌اند و جواب نامه مورد نظر شما به گونه‌ای که راه رسیدن به صلح پایدار و هماهنگی کشورهای اسلامی را در مقابل تهاجم صهیونیسم هموار سازد، داده شده و اگر طرف با حسن نیت اقدام نماید به نتیجه می‌رسیم.

توفیق انجام وظیفه برای جناب عالی و سربلندی و سعادت ملت برادر فلسطین را از خداوند متعال مسئلت دارم.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رییس جمهوری اسلامی ایران

۱۳۶۹ / ۳ / ۳



نامه پنجم: گشایش باب گفت و گو

نامه صدام حسین رییس جمهور عراق

مورخ ۲۹ اردیبهشت ۱۳۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم

آقای علی خامنه‌ای

آقای علی اکبر هاشمی رفسنجانی

نامه مورخ ۶ شوال ۱۴۱۰ [۱۲ اردیبهشت ۱۳۶۹] شما را که در پاسخ به نامه مورخ ۲۶ رمضان ۱۴۱۰ ه برابر با ۲۱ آوریل ۱۹۹۰ ما ارسال شده بود، دریافت کردم و بیش از یک بار توسط من و برادرانم در کادر رهبری عراق مطالعه شد. گرچه برداشت ما از نامه مزبور این بود که شما با پیشنهاد ما در زمینه برگزاری ملاقاتی در سطح سران برای حل و فصل قاطع و نهایی مشکلات موجود بین دو کشور که علت کشمکش و یا نتیجه آن بوده، موافقت دارید و ما از این امر خوشحال شدیم؛ ولی روح پیام شما آن چنان که ما امیدوار بودیم نبود، زیرا مقدمه پیام در هرجا که فرصتی دست داده، شامل عبارتهای دو پهلو و پایان آن خشن بوده است.

آقایان، آن گاه که ما به مکاتبه مستقیم با شما اندیشیدیم وضعیت ویژه موجود در رابطه فیما بین را بررسی کرده و به این نتیجه رسیدیم که روش مکاتبه مستقیم و رابطه‌ای که براساس آن به وجود می‌آید، روش مفیدتر برای تحقق ملاقات و گفتگوی مستقیم است و هیچ روشی برای تحقق صلح مطلوب بین ایران و عراق، بلکه بین امت عرب و ایران سودمندتر و کارآتر از آن نیست.

ما می‌دانیم و فرض بر این است که شما نیز می‌دانید که صلح بین دو کشور، نمی‌تواند براین اساس که مقرون به باور طرف دیگر باشد، تحقق یابد و عنایت یک طرف به صلح بدون آنکه به موازات آن اندیشه‌ها، مفاهیم و روشها توسط طرف مقابل نیز مورد عنایت

قرار گیرد، مفید فایده نخواهد بود.

ما پیش از آنکه نخستین نامه را بنویسیم، این نکته را به یاد آوردیم که هر یک از طرفین در طول ده سال گذشته، شدیدترین و خشن‌ترین عبارتها را علیه یکدیگر به کار گرفته و به سمع رسانده بود. لکن صرف نظر از آثار آن روش و چگونگی تأثیر آن که یکی از ابعاد کشمکش و جنگ بین ما بود، آن روش نتوانست صلح را محقق سازد. از جمله عباراتی که در نامه شما آمده «جنگ تحمیلی» و «کند - ذهنی» است و با جمله «والسلام علی من اتبع الهدی» به جای «والسلام علیکم» که قاعدتاً در چنین نامه‌هایی به کار گرفته می‌شود، ختم شده است.

از آنجا که ما صلح را تنها به خاطر جایگاه عظیم آن در وجدان خود و به دلایل ایمانی می‌خواهیم، مفاهیم و اصطلاحاتی در نامه خود به کار بردیم که با معیارهای انسانی و اهداف والای ما سازگار باشد. لذا فقط از عباراتی خداپسند و مردم‌پسند استفاده کردیم. و این امر در وهله اول بدان معنا نیست که تغییری در تمام مفاهیم و دیدگاه‌های ما حاصل شده است، بلکه به معنای این است که ما مایل به گشودن باب جدیدی هستیم که به دل طرف مقابل نزدیکتر باشد و قدرت اثرگذاری بیشتری بر آن داشته باشد تا به صلحی که ما آن را هدف شریفی می‌دانیم و به سود ملتمان و بشریت است، خدمت کنیم.

از آنجا که این روش، شایسته و مناسب برای چنین مقصد و راهی است، بنابراین وظیفه اقتضا می‌کند که شیوه جدیدی را در نامه‌نگاری غیر از شیوه زمان جنگ یا پیش از آن بیازماییم. مضافاً اینکه به کارگیری الفاظ و عبارات زمان جنگ این توهم را به وجود نمی‌آورد که به کاربرنده آن الفاظ به قدرتی افزون بر قدرت شناخته شده آن در زمان جنگ، دست یافته است، کمااینکه این شیوه کمکی به اثبات حقایق یک امر نمی‌کند.

استفاده از عبارت‌های مناسب در چنین مکاتباتی اگر توان توانا را افزایش ندهد و بعد از توکل بر خدا به یاری وی نشتابد، چیزی از قدرت او نخواهد کاست و حق ثابت شده‌ای را از او کم نخواهد کرد، بلکه روزنه‌ای خواهد بود برای ورود نور به دل‌هایی که از جنگ، درد و رنج‌های فراوانی متحمل شده و آن دلها را در صورتی که در جاده صواب قرار گیرند و به سوی خیر می‌روند، صلح را محقق می‌سازد، رهنمون خواهد شد.

بدین جهت چیزی را که برای مکاتبه بین خودمان مناسب یافتیم این بود که آنچه را



حق خودمان می‌دانیم درج نکنیم تا شما نیز به درج آنچه حق خود می‌دانید کشیده نشوید. چه در غیر این صورت ممکن است آمادگی روانی شایسته برای استقبال طرفین از گفتگوی مستقیم فراهم نشود. منظور ما بستن باب گفتگو در مورد موضوعات مفیدی که هر یک از طرفین طرح آن را مناسب می‌بیند، نیست، تا بدین وسیله هر طرفی رابطه بین اولین و آخرین گام در راه صلح را بشناسد و روند صلح را به صورت یک مجموعه از نخستین گام‌های مربوطه ببیند و رابطه بین آنچه را حق خود و آنچه طرف مقابل حق خویش می‌داند، به طور مشخص درک کند.

اکنون که با هم برای تحقق صلح تلاش می‌کنیم، شایسته است هیچ یک از طرفین به گذشته نپردازد تا بدین وسیله به آینده لطمه نزند. زیرا سیاست نشخوار حوادث گذشته، باعث می‌شود طرفی که این صفت بر او منطبق می‌شود از سوی ملت‌هایمان که در شناخت خصوصیات هر یک از ما تواناترند، به کندذهنی متهم گردد. با توجه به مراتب فوق، ما خواهان گریز از گذشته نیستیم، زیرا شما می‌دانید و یا این ارزیابی را دارید که ما قادر به ارائه اسناد کافی در جهت اثبات تفصیلی دیدگاه‌های خود در صحنه مناظره (و اینکه چه کسی جنگ و ستیز را آغاز کرد... و چگونه شروع شد؟) هستیم.

شما همچنین می‌دانید که اسناد و مدارک در متقاعد کردن بخش وسیع‌تری از ملت‌هایمان و جامعه بشری از گفته‌ها و پیشداوری‌های هر یک از رهبری‌های دو کشور مؤثرتر خواهد بود. کما اینکه می‌دانید به زیر سؤال بردن این موضوع و کنکاش در آن به عنوان پیش درآمد بحث، به نحوی که شما قبل از ژوئیه ۱۹۸۸ در زمینه تسلسل زمانی (تعیین آغازگر جنگ) عنوان می‌کردید، ادعایی است که اثبات آن به وقت و تلاشی برابر با مدت زمان جنگ به علاوه مدتی معادل دوران قبل از جنگ نیاز خواهد داشت.

همچنین اطلاع دارید هر یک از طرفین نزاع برای آغاز جنگ، تاریخ خاص خود را دارد و در این امر به دلایل و وقایع عملی و قانونی غیر از دلایل و وقایعی که طرف دیگر در دست دارد، استناد می‌کند و آنجاست که روشن خواهد شد، چه کسی در توصیف جنگ به «جنگ تحمیلی» و چه کسی در اشاره به فرستادن نامه به جای گسیل سربازان و... محق‌تر است.

اما در مورد قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت، از نظر ما آن قطعنامه از زمانی که آن را پس از



صدور یعنی ژوئیه ۱۹۸۷ پذیرفتیم، یک طرح صلح همه جانبه و دائمی بین دو کشور براساس آنچه هر دو بر آن توافق می کنند و از اصول و احکام وارده در آن یاری می جویند، بوده است. بدین جهت به قطعنامه مزبور پایبند بوده و همچنان به اجرای آن براساس این درک پایبند هستیم.

ما در حالی که برای صلح تلاش می کنیم فرض را بر این نهادیم که تمایل دو کشور به صلح و استفاده از آن از شور و قوت یکسان و هم سطحی برخوردار است. علیهذا برای هیچ یک از دو طرف کشمکش، شایسته نیست که پیش بهایی برای دیدار مستقیم غیر از تمایل جدی به تحقق صلح که با تعبیرهای عملی و مستدل از آن صحبت شود، پردازد.

بدیهی است که تحقق صلح، حضور ارتش هر کشوری را محدود به آن کشور خواهد نمود و حضور آن در هر تپه‌ای یا در یک وجب خاک و یا در آبهای کشور دیگر که شرایط و ملاحظات آتش بس و حالت نه جنگ و نه صلح آن را تحمیل نموده است، خاتمه خواهد یافت.

در نامه خود خاطر نشان کرده‌اید شما از سرزمین‌های عراق عقب‌نشینی نموده‌اید تا آخر جمله... و البته منظور شما عقب‌نشینی از حلبچه در شرایط خاص و شناخته شده بود. تحلیل ما براین امر این است که عقب‌نشینی نیروهای نظامی ما از سرزمین‌های شما که در شرایط شناخته شده در آغاز نزاع مسلحانه در سال ۱۹۸۰ وارد آن شده بودند، در تاریخ ۲۰ ژوئن ۱۹۸۲ صورت گرفت، به این شکل که تصمیم خود را در مورد عقب‌نشینی در رسانه‌های جمعی سمعی و بصری در ۱۰ ژوئن ۱۹۸۲ اعلان کرده و در آن گفته بودیم که حداکثر طی مدت ۱۰ روز عقب‌نشینی نیروهای شما از حلبچه در شرایط جنگی ویژه‌ای غیر از شرایطی که نیروهای ما در آن عقب‌نشینی کردند، صورت گرفت.

بنابراین اگر شما عقب‌نشینی خودتان را از حلبچه که در شرایط خاص صورت گرفت، دلیل حسن نیت خود می‌دانید و اینکه شما چشمداشت و یا تمایلی به اشغال سرزمین‌های دیگران ندارید، پس اولی اینکه عقب‌نشینی ما از سرزمین‌های شما بعد از عملیات «توکلنا علی الله چهارم» در منطقه جنوبی و میانه در ژوئیه ۱۹۸۸ دلیل اضافی دیگری در کنار دیگر دلایل نشان دهنده حسن نیت ما و عدم تمایل ما به اشغال یک وجب از خاک ایران به شمار آید.



به هر حال، از طرف ما یکی از معانی صلح این است که هیچ طرفی حق ثابت طرف دیگر را غصب نکند و همچنین هیچ طرفی یک وجب از خاک و یا آب طرف دیگر را غصب و یا اشغال نکند. و این رویه‌ای است که همواره بر آن تأکید کرده و در پیچیده‌ترین و خصمانه‌ترین شرایط بدان پایبند بوده‌ایم. بنابراین بدیهی است در حالی که شما را به پایبندی به آن در جو مذاکرات صلح و ان‌شاءالله به عنوان راهی برای دستیابی به آن دعوت می‌کنیم، خود به آن پایبند باشیم.

ما از پاسخهای شما به پرسشهای سفیرمان در ژنو از سفیرتان در خصوص مفاد نامه شما راجع به ملاقات مقدماتی بین نمایندگان دو طرف اطلاع حاصل کردیم که شما این روش را برای تدارک ملاقات سران ترجیح می‌دهید. ما با این روش موافق هستیم و به سفیرمان در ژنو، «آقای برزان ابراهیم التکریتی» بود. چه بسا نمایندگان بتوانند بر سر برخی از جوانب توافق کنند و این امر تصویر روشنی را در هنگام ملاقات در سطح سران فراروی خواهد نهاد و کار ما را آسان خواهد ساخت، و آنچه احتمالاً بر سر آن به توافق نرسند برای رسیدگی نهایی به ملاقات سران واگذار خواهد شد.

در مورد محل ملاقات سران، ما همچنان در انتظار پیشنهاد شما هستیم. زیرا در پاسخ شما نظر قاطعی در مورد محل پیشنهادی ما که مکه مکرمه است نیافتیم. این امر می‌تواند یکی از مسایل مورد بحث نمایندگان باشد. اما در مورد اینکه چه کسانی در جلسه سران حضور یابند، ما همچنان معتقدیم. که اگر شما عملاً ایده ملاقات در سطح سران را پذیرفته و برای تحقق آن با ما با توکل بر خدا مصمم شده‌اید، جلسه در سطح سران باید در برگیرنده مراجع اصلی تصمیم‌گیری در دو کشور باشد. زیرا حضور ما با همدیگر در سطح سران آزمایشی برای جدی بودن ما در جهت حل و فصل نهایی قضایا به گونه‌ای که برای طرفین قابل قبول باشد، به شمار می‌رود. و چنانچه به یاری خدا این امر تحقق یابد متعاقب آن صلح پایدار و همه جانبه محقق خواهد شد، زیرا عدم حضور بعضی از مراجع اصلی تصمیم‌گیری که قادرند (آری یا نه) بگویند در این اجلاس، می‌تواند اجرای آنچه مورد توافق قرار می‌گیرد و نیز بر میزان پایبندی به آن تأثیر بگذارد. چرا که بیرون ماندن آنها از محدوده ملاقات نه نظر آنها را تأمین می‌کند و نه امضا کنندگان توافق را به نحو مطلوب مطمئن می‌سازد. و چه بسا مصوبات اجلاس سران را بلااجرا و یا در معرض تعدیل قرار



دهد.

به علاوه صلح عملاً از نقطه‌ای شروع می‌شود که رویش آن در روان بافندگان تاروپود صلح آغاز گشته و به صورت ثابتی در سینه‌ها جای گیرد. بنابراین هر کس که از آغاز کار در به وجود آوردن صلح شرکت کند، خویشان را از جنبه‌های اخلاقی و روانی مسئول اجرا و پایبندی به آن خواهد دید. مضافاً اینکه حضور تمام مراکز تصمیم‌گیری راه را بر هر گونه بهانه‌جویی احتمالی که ممکن است روند صلح را پس از توافق بر آن پیچیده و یا کند سازد، مسدود خواهد کرد.

به همین جهت پایبندی خود را به پیشنهادمان مبنی بر اینکه در ملاقات سران از طرف ما رییس شورای فرماندهی انقلاب، رییس جمهور و نایب رییس شورای فرماندهی انقلاب و از طرف ایران آقایان علی خامنه‌ای و علی اکبر هاشمی رفسنجانی حضور داشته باشند، یک بار دیگر تکرار می‌کنیم. والله من وراء القصد

والسلام علیکم

صدام حسین

بغداد ۲۴ شوال ۱۴۱۰ هـ

برابر با ۱۹ مه ۱۹۹۰ م

[۲۹ اردیبهشت ۱۳۶۹]



نامه ششم : پاسخ به ادعاها

پاسخ رییس جمهوری اسلامی ایران به نامه
مورخ ۲۹ اردیبهشت ۱۳۶۹ رییس جمهور عراق

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله والسلام على رسول الله و آله و صحبه الكرام

جناب آقای صدام حسین

نامه دوم مورخ ۲۹ اردیبهشت ماه ۱۳۶۹ هجری شمسی (۲۴ شوال هجری قمری) شما را دریافت کردیم. چون احتمال جدی بودن دولت شما در راه صلح در حد قابل توجهی از نامه برمی آید، جواب نامه دوم را هم می دهیم، ولی انتظار داریم بعد از این وقت را با مبادله نامه ها تلف نکنیم، مگر در موارد ضروری، و دو ملت و مردم منطقه تحت تأثیر حالت نه جنگ و نه صلح بیش از این رنج و خسارت نبینند و دعا می کنیم که این آخرین نامه باشد و شاهد گامهای جدی عملی در راه صلح باشیم.

در نامه شما گله هایی از بخشی از عبارات و مضامین پاسخ ما مطرح شده بود. ما هم از اینکه در مکاتبات صلح، مطالب رنجش آور مطرح شود راضی نیستیم، ولی متأسفانه سنگ این بنا در اولین نامه شما که به اظهار خودتان با قصد زدودن رسوبات نزاع خیز و هموار کردن راه دوستی تنظیم شده، گذاشته شده بود، از جمله :

در نامه اول به گونه ای ادعا شده بود که گویا طرف ما «امت عرب» است، چیزی که در طول جنگ برای جا انداختن آن تلاشهای فراوان بی نتیجه ای به کار رفت.

خود شما و حزب شما آن روزها که از موضع جریان پیشرو و جبهه مقابله حرف



می‌زدید گفته‌اید که افرادی مثل بعضی از ملوک و شیوخ و امرایی که در طول جنگ پشت سر شما بودند، «امت عرب» نیستند و به اندازه کافی در افشای ماهیت آنها گفته و نوشته و اسناد گویا به جا گذاشته‌اید.

بعید است که از یادتان رفته باشد که بیشتر دولت‌های پیشرو و همسنگرانتان در موضع جبهه مقابله، در این نزاع با ما بودند و یا لاقابل بی طرف، و وضع مردم و مخصوصاً نیروهای مخلص اسلامی را هم به خوبی می‌شناسید.

و نیز در نامه اول از موضع متولی امور فلسطین و فلسطینیان و نیروهای مقاوم در مقابل تهاجم امپریالیسم مورد دعوت قرار گرفته بودیم، با اینکه تهیه کنندگان نامه بعید است که از دلسوزی و پیشتازی جمهوری اسلامی ایران نسبت به این مساله آگاه نبوده باشند و ندانند که هدف اول تهاجم استکبار، انقلاب اسلامی ایران است، و خوب بود که این واقعیت مورد غفلت قرار نمی‌گرفت، اگر برای جلب اعتماد نوشته می‌شد.

علاوه بر اینکه در نامه شما آداب معمول در مکاتبات رسمی و رایج رعایت نشده، عبارات و تعبیرات حاوی نکات منفی و رنجش آور دیگری نیز از قبیل آنچه در نامه ما خرده‌گیری شده در مکتوب اول و دوم شما موجود است، که بهتر است بگذاریم و بگذریم و اگر شما باب گله را ننگشود بودید، همین‌ها را هم نمی‌نوشتیم، زیرا اکنون به صلح می‌اندیشیم و نه مشاجره و جنگ نامه‌ها.

و در خصوص مقامات مذاکره کننده نهایی، خوب است از هم اکنون روشن باشد که حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، مقام ولایت امر انقلاب اسلامی، در مذاکرات شرکت نخواهند کرد، البته رییس جمهور و سایر مسئولان برخلاف نظر رهبری اقدامی نمی‌کنند و در مسایل مهم با کسب نظر رهبری اقدام می‌نمایند. و در این موضوع هم اگر رییس جمهور در مذاکرات شرکت کند، قطعاً با اختیارات کامل خواهد بود که تصمیمات مطمئناً اجرا خواهد شد و جای نگرانی از آن گونه که در نامه شما آمده، نیست.

برای اثبات حسن نیت و جدیت در راه صلح در نامه دوم مقایسه‌ای شده بود بین عقب نشینی نیروهای ما پس از پذیرش قطعنامه و وضعیت پس از عملیات «بیت المقدس» و بازپس‌گیری خرمشهر و عقب‌نشینی‌های تاکتیکی آخر جنگ.

کاش وارد این بحث نمی‌شدید که احتیاجی به توضیح بیشتر نباشد. خودتان می‌دانید



که حتی پس از فتح خرمشهر، نیروهای نظامی شما در جبهه‌های میانی در بسیاری مواضع از خاک ایران باقی ماندند، من جمله شهرهای نفت شهر و خسروی و مهران و ده‌ها روستا و ارتفاعات که شرایطی متفاوت با جبهه جنوب داشت که اکثر آن مناطق از اول جنگ تا امروز در اشغال نیروهای شماسست و بعید است که فرماندهان شما حقیقت را از شما مکتوم داشته باشند.

با اینکه به طور مکرر تأکید بر لزوم اجتناب از اتخاذ مواضع بحث‌انگیز و عکس‌العمل‌زا در نامه‌ها شده، در نامه دوم اشاراتی به بعضی ادعاها آمده که با این تأکیدات ناسازگار است و توجه دارید که حقوق نه براساس دریافته‌ها و خواسته‌های شخصی، بلکه بر مبنای قوانین و مقررات شناخته شده تعریف می‌شود، به اعتقاد ما یکی از مهمترین اصولی که متضمن برقراری صلحی بادوام و شرافتمندانه بین دو کشور می‌باشد، اصل وفای به عهد و احترام به تعهدات بین‌المللی است.

ما تأکید شما را بر اعتبار قطعنامه ۵۹۸ مثبت تلقی می‌کنیم، ولی شایان ذکر است که این قطعنامه روشن و خالی از ابهام است و می‌تواند براساس روش‌های پیشنهادی دبیر کل [سازمان ملل] که مسؤولیت اجرای آن را به عهده دارد، اجرا گردد.

تکرار موضع غیر مفید که در چند دوره مذاکرات زیر نظر دبیر کل عدم کارایی آنها روشن شده، مشکل جلوه دادن تعیین طرف آغازگر جنگ که به موجب قطعنامه ۵۹۸ از وظایف کلیدی دبیر کل برای پایه‌گذاری صلحی جامع و پایدار بین دو کشور است و بستن راه بر اقدامات تدریجی و گامهای عملی در جهت نیل به صلح جامع و نهایی و طرح ادعاهای فاقد دلیل و هر چیزی از این قبیل را که منافات با حسن نیت داشته باشد با اهداف صلح طلبانه برای هیچ یک از دو طرف مناسب نمی‌دانیم.

متأسفانه اظهارات نامناسبی که در قطعنامه اجتماع سران عرب در بغداد در رابطه با مسایل قطعنامه ۵۹۸ و حقوق عراق و ایران انعکاس یافت، می‌تواند مشکلی در راه حصول اعتماد و اطمینان به حسن نیت و صلح دوستی گردد که نیاز به جبران دارد.

آقای سیروس ناصری به عنوان نماینده این جانب در مذاکرات با نماینده شما شرکت می‌کنند؛ مأموریت ایشان مذاکره در مسایل محتوایی برای اجرای قطعنامه و مهیا کردن زمینه از سرگیری روابط صلح‌آمیز بین دو کشور مسلمان ایران و عراق است. و از ایشان



خواسته‌ایم که از شرکت در بحث‌های شکلی و حاشیه‌ای که باعث اتلاف وقت و طولانی‌تر شدن وضع موجود است، خودداری کند. و لازم است که تأکید نمایم ملاقات رؤسای جمهوری فقط در صورتی مناسب و به صلاح است که از نتایج مثبت آن دو طرف مطمئن باشند. چه، در غیر این صورت ممکن است آثار منفی آن از وضع موجود خسارت بارتر باشد.

به خاطر مواضع منفی زمامداران سعودی نسبت به انقلاب اسلامی ایران در گذشته و حال، قلمرو دولت عربستان در حال حاضر محل مناسبی برای مذاکرات صلح نیست و با توجه به وجود مکانهای متعدد، در راه انتخاب مکان مناسب برای دو طرف مشکلی نخواهیم داشت و بهتر است که نقطه مورد نظر در آستانه شروع مذاکرات مشخص شود، و با پیشنهاد شما که نمایندگان در مذاکرات مقدماتی محل را مشخص کنند موافقیم.

طبیعی است در طول مذاکرات مقدماتی، دبیرکل سازمان ملل متحد در جریان مذاکرات قرار خواهد گرفت و در مواقع و موارد لازم از نظرات و ابتکارهای ایشان در راه تحکیم صلح استفاده می‌شود و از انحصار راه صلح به مذاکره مستقیم (آن گونه که در نامه دوم اشاره رفته بود) پرهیز خواهد شد و راههای دیگر، من جمله راه اصلی را که قسمتی از آن پیموده شده، به روی خود نمی‌بندیم.

در خاتمه از پیشگاه خداوند متعال خواستارم که به ما توفیق کامل در جهت رفع خصومت و کندن ریشه‌های نزاع و هموار کردن راه دو ملت و سایر مردم و دولت‌های منطقه برای صلح و همکاری در جهت رفاه امت اسلامی و جهاد با دشمنان اسلام و مسلمانان و مخصوصاً آزادی کامل سرزمین اسلامی فلسطین عنایت فرماید.

وما توفیق الا بالله علیه توکلت والیه انیب

تهران - اکبر هاشمی رفسنجانی

۲۸ خرداد ماه ۱۳۶۹ هجری شمسی

مطابق با ۲۴ ذیقعدہ الحرام ۱۴۱۰ هجری قمری



نامه هفتم: نماینده مذاکرات

نامه رییس جمهور عراق مورخ ۲۵ تیر ۱۳۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم
وقل اعملوا فسیری الله عملکم و رسوله والمؤمنون صدق الله العظیم

آقای علی اکبر هاشمی رفسنجانی

رییس جمهوری

سلام علیکم،

جهت تسریع در راه صلح، تمایل خودم را در فرستادن نماینده‌ای از طرف ما به سوی شما جهت رویارویی و بحث در مورد استقرار صلح بین دو کشور و استفسار از نظریات شما نسبت به هر آنچه اجرای صلح را در عراق و ایران تسهیل نماید، اعلام می‌نمایم. طبق نظر شما این دیدار می‌تواند علنی یا محرمانه باشد.

والله الموفق

صدام حسین

بغداد در ۲۴ ذی‌الحجه ۱۴۱۰

مطابق با ۱۶ تموز ۱۹۹۰ میلادی [۲۵ تیر ۱۳۶۹]



نامه هشتم: پیشنهاد جدید

متن نامه رییس جمهور عراق مورخ ۸ مرداد ۱۳۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای علی اکبر هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

سلام علیکم

پس از تفحص دقیق در آنچه باید تفحص کرد و پس از بررسی دقیق تحول روابط و وضعیت فعلی میان عراق و ایران و خطراتی که منطقه را در بر گرفته و محیط بر آن شده است و به منظور ادامه نقش خود در ارائه ابتکار عمل‌هایی که فرصت‌های وسیع‌تری جهت تحقق صلح فراهم می‌سازد، ما بر اساس مسؤولیت ملی و انسانی که اصول اعتقادی عظیممان آن را بر دشمنان نهاده، خود را در موقعیت ارائه پیشنهاد تازه‌ای یافتیم.

از آنجا که این بار ابتکار عمل پیشنهادی ناظر به تمام مسایل ماهوی که بندهای قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت یک جا و در یک چارچوب و به صورت تفصیلی به آن پرداخته است، ما امیدواریم که برخورد با آن در همین سطح صورت گیرد و جوشش با آن در حدی از جدیت انجام شود که از دو ملتمان، فرصت زندگی در شرایط صلحی که حتی بر جزئیات آن توافق شده باشد، گرفته نشود و این امر به منظور دور کردن طرح‌های دشمنان ملت‌هاست که در تلاش‌اند، شرایط را خدای ناکرده به جایی بکشانند که وضع دو کشور به آنچه قبل از اوت ۱۹۸۸ بود بازگردد و به این ترتیب هر که هر چه را از دست بدهد باخته است، بدون اینکه سودی به دست آمده باشد.

نیروهای اهریمنی که در تاریکی در جستجویند و ابزارهای نیرنگ نیز در دست‌شان است می‌توانند با استناد به این واقعیت که جنگ بین دو کشور از نظر حقوقی پایان نیافته است، دو کشور را به سوی آنچه مجدداً جرقه جنگ را بزند سوق دهند. و همچنان که می‌دانید شروع جنگ چه بسا از اموری که ساده به نظر می‌رسد به وجود می‌آید، به مانند



آتش سوزی مهیبی که از یک جرعه برمی خیزد.

اشراری که در کمین ما هستند، ممکن است به انگیزه ناتوانی در تحقق اهدافشان بدون درگیر کردن دو کشور و یا یکی از آنها در جنگ و شاید هم به دلیل نگرانی از سلاح‌های انباشته شده نزد طرفین نزاع و چه بسا با انگیزه تمایل آنها برای شناخت کارآیی آن سلاح‌ها و یا بخشی از آنها با به بکارگیری ابزارهای پلید خود برای زده شدن جرعه بکوشند و برای این کار شاید مشکل چندانی نداشته باشند، آن هم در جبهه‌ای که تنها در خشکی هزار و دوست کیلومتر و در دریا تقریباً هشتصد کیلومتر امتداد دارد.

و این جبهه‌ها مملو از امکان و احتمال بروز جرعه‌های پراکنده شده از دهانه سلاح‌ها می‌باشد، بنابراین برای آغاز، نیازی به گشودن آتش سلاحها توسط شمار کثیری از افراد نیست، زیرا کافی است یک نفر به هر علتی و تحت تأثیر هر عاملی به چنین کاری اقدام کند و باعث شود جمع بزرگی آتش بگشایند و بدین ترتیب زیان فراوانی متوجه همگان خواهد شد که از این امر به جز دون صفتان هیچ کس سود نخواهد برد و تمام این امور همچنان که قبلاً گفتیم به زیان ملت‌های ما تمام خواهد شد.

از آنجا که این وضع، هدف هیچ کدام از عراق و ایران نیست، آن چنان که در اظهارات نمایندگان دو کشور آمده، بنابراین وظیفه حکم می‌کند که نه تنها به صلح برسیم، بلکه در اسرع وقت برسیم تا امکان تحقق رویاهای بدخواهان و ستمگران از صحنه ما دور بماند.

و بر پایه تمام این مطالب به نکات ذیل مبادرت می‌ورزم:

۱- مجدداً ایده انجام ملاقات فوری بین سران دو کشور را در محلی که مورد توافق قرار می‌گیرد مطرح می‌کنم تا موضوعاتی که با توافق بر سر آنها، صلح همه جانبه و دائمی محقق می‌شود را به بحث بگذارند.

۲- بحث و توافق، تمام موضوعات معلق را در برگیرد و طرح هر موضوع جدید پس از دستیابی به توافق همه جانبه، از سوی هر طرف بدون موافقت طرف دیگر امری مردود و به عنوان گریز از توافق تلقی می‌شود و عنوانهای فرعی مطالب مورد توافق باید از بندهای قطعنامه ۵۹۸ استخراج شود، و این توافق براساس این درک و با تأکید بر اینکه هدف اصلی قطعنامه ۵۹۸ تحقق صلح همه جانبه و دائمی از طریق گفتگوست و نه هر چیز دیگر و بر

مبنای اینکه پارامترهای توافق‌های کلی، تجزیه ناپذیرند و به صورت یک معامله کامل و به هم پیوست که اخلال در هر بند از بندهای آن به معنی اخلال در تمامی بندهای آن است، صورت می‌گیرد.

۳- مهم نیست که گفتگو و توافق بر سر موضوعات از کجا شروع می‌شود، ولی توافق بر سر هر یک از پارامترها و یا تعدادی از پارامترهای موضوعات مورد بحث طبق مفاد بند (۲) این نامه ما منوط به توافق بر بندهای دیگر می‌باشد. علیهذا هر یک از دو طرف گفتگو، حق پاسخگویی به هر گونه اظهارات یک جانبه طرف مقابل به نحوی که مناسب می‌داند، از جمله حق تکذیب توافق جزئی بر سر هر یک از مطالب مورد گفتگو را دارد.

۴- عقب‌نشینی طی مدت زمانی که از دو ماه از تاریخ تصویب نهایی توافق همه جانبه طرفین فراتر نرود، صورت می‌گیرد و هر چه زمان کوتاهتر شود بهتر است. همچنین بر سر رابطه ناگسستگی بین هر گامی که هر یک از طرفین نزاع در اجرای تعهدات قراردادی خود برمی‌دارد توافق شود، به نحوی که با گام متناسب و یا هم طرازی از سوی طرف مقابل پاسخ داده شود.

۵- ما همچنان مساله اسرا را مشمول موافقتنامه‌های ژنو دانسته و بر همین اساس، فرض می‌کنیم که آزادی آنها می‌بایست بر اساس بندهای موافقتنامه مزبور انجام می‌گرفت و اکنون دو سال از زمان آزادی اسرا بر مبنای موافقتنامه یاد شده گذشته است، به این تعبیر که بین برقراری آتش‌بس و زمان حال دو سال سپری شده است.

با این وصف و به منظور تسهیل در روند صلح ما با توجه به اصول و مفاهیم فوق‌الذکر مانعی نمی‌بینیم که برای آزادی اسرا در چارچوب مدت تعیین شده در بند (۴) (دو ماه) از تاریخ تصویب نهایی توافق و به عنوان حداکثر مدت لازم، برنامه‌ریزی شود و هر چه این کار سریعتر انجام گیرد بهتر است.

۶- بحث در مورد شط‌العرب بر مبنای سه عنوان زیر انجام گیرد :

الف - حاکمیت کامل بر رودخانه متعلق به عراق باشد، زیرا که حق تاریخی و مشروع آن است.

ب - اعمال حاکمیت در شط‌العرب از سوی عراق، توأم با اجرای شیوه خط تالوگ در زمینه کشتیرانی به نحوی که عراق و ایران از حق کشتیرانی، ماهیگیری و شرکت در تنظیم



امور کشتیرانی در شطالعرب برخوردار بوده و سود حاصله از آن را تقسیم نمایند.
ج - ارجاع مساله شطالعرب به حکمیت در چارچوب فرمولی که مورد توافق قرار می‌گیرد، همراه با تعهد قبلی مبتنی بر پذیرش نتایج حکمیت و تازمانی که مرجع حکمیت اعلان رأی کند لایروبی شطالعرب براساس فرمول مورد توافق طرفین به قصد مهیا کردن آن برای کشتیرانی و بهره‌برداری آغاز می‌شود.

توافق بر این فرض مبتنی است که طرفین متفقاً یکی از عنوانهای سه گانه فوق را انتخاب خواهند کرد، با این ملاحظه که عنوان نخست، بیانگر حق عراق است و فرض ما بر این است که دو عنوان دیگر نشانگر تمایل ایران است.

۷- توافق بر حذف بند (۶) قطعنامه ۵۹۸ از گفتگوها و نادیده گرفتن قطعی آن. چرا که نه تنها هیچ فایده‌ای برای صلح در بر ندارد، بلکه موانعی بر سر راه آن می‌گذارد و چه بسا عواقب آن کینه‌توزی، دشمنی و انتقامجویی در آینده را موجب خواهد شد، در شرایطی که صلح راه دیگری را فراروی دو ملت ایران و عراق قرار می‌دهد. در این خصوص لازم است توافق‌هایی که به آن دست خواهیم یافت رسماً و کتباً به دبیر کل سازمان ملل متحد ابلاغ شود.

۸- اجرای هیچ یک از گامهای مورد اشاره که در موافقتنامه آتی صلح میان عراق و ایران مندرج خواهد شد، قبل از اتخاذ کلیه اقدامات قانونی لازم برای تصویب آن به موجب قانون اساسی هر یک از دو کشور، به نحوی که از لحاظ حقوقی و قانونی قطعیت آن در سطوح جزئی و کلی محرز و غیر قابل نقض گردد، شروع نخواهد شد. مضافاً اینکه لازم است اسناد تأیید شده موافقتنامه در یک زمان واحد که مورد توافق طرفین قرار می‌گیرد به دبیر کل سازمان ملل متحد سپرده شود.

۹- موافقتنامه آتی صلح بین عراق و ایران در برگیرنده همه موارد توافق خواهد بود و به منظور تسهیل در سرعت بخشیدن به اتمام موافقتنامه صلح، موافقتنامه مورد بحث می‌تواند در کنار موضوعات جدید و مسایل مرزهای خشکی و دیگر حقوقی که مورد توافق قرار می‌گیرد، بعضی از موارد موافقتنامه‌های سابق را که در طول تاریخ روابط دو کشور به تصویب رسیده و هر آنچه در گذشته مورد توافق قرار گرفته، بدون اخلال در بندهای مندرج در این نامه نیز در بر گیرد.



۱۰- توافقات باید دربرگیرنده اصولی روشن در زمینه برقراری روابط حسن همجواری و عدم دخالت در امور داخلی و احترام هر کشور نسبت به حق کشور دیگر در انتخاب نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مورد نظر خود و همچنین شناسایی قطعی و بی تردید حق انواع کشتیرانی در آبراههای بین‌المللی خلیج و تنگه هرمز باشد.

۱۱- شاید مناسب باشد که یک مرجع بین‌المللی که مورد توافق قرار خواهد گرفت حسن اجرای موافقتنامه را تضمین کند. [مثلاً] (شورای امنیت).

۱۲- با علم به اینکه اوضاع بین‌المللی برای دل‌بستن به کمک‌های مربوط به بازسازی مساعد نیست، ما معتقدیم که کمک‌های بین‌المللی موضع بند (۷) [قطعنامه ۵۹۸] بالمناصفه بین عراق و ایران تقسیم شود.

۱۳- برای تسهیل تماس‌های فی‌مابین و در پرتو تحول مثبت در روابط دو کشور، ما معتقدیم سفارتخانه‌های ما در تهران و بغداد بازگشایی شود، خاصه اینکه در شرایط جنگ سفارتخانه‌ها دایر بوده و تنها از ماه سپتامبر ۱۹۸۷ تعطیل شده است.

آقای رییس جمهور آنچه به نظر ما صلح دائمی و همه‌جانبه را بین عراق و ایران محقق می‌سازد همین است که در این نامه آمده است. پیشنهاد فوق فراگیر بوده و اجزای آن به هم پیوسته و غیرقابل تفکیک است و رسیدن به آن با استمداد از تجربه و نیز گفتگوهای نمایندگان ما در ژنو، آقایان ناصری و برزان، ممکن گشته است.

بدین سان، همه چیز روشن شده به نحوی که جایی برای تفسیر دیگری باقی نمانده و صلح حقیقی، همه‌جانبه و سریع را که خواستار آن هستیم همین است.

والله اکبر

همراه با آرزوهای خوب برای شما و از خلال شما برای کادر رهبری ایران.

صدام حسین

رییس جمهوری عراق

بغداد در ۸ محرم ۱۴۱۱ هـ

برابر با ۳۰ ژوئیه ۱۹۹۰ م

[۸ مرداد ۱۳۶۹]



نامه نهم : در انتظار موافقت

متن نامه رییس جمهور عراق مورخ ۱۲ مرداد ۱۳۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای علی اکبر هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

سلام علیکم

صبح جمعه ۱۹۹۰/۸/۳ [۱۲ مرداد ۱۳۶۹] از خلاصه فعالیت سیاسی شما و شمه‌ای از آنچه از سوی دولت ایران صادر شد (بیانیه وزارت خارجه ایران و جلسه شما با فرماندهان نظامی و خبرهای منتشره آن) آگاهی یافتم. علیهذا به منظور تأکید بر احساس مسئولیت انسانی در برابر ملت ایران، مضافاً به مسئولیت ملی در قبال ملت‌مان، مصلحت دیدم دیگر بار برای شما نامه بنویسم.

در تاریخ ۱۹۹۰/۷/۱۶ [۲۵ تیر ۱۳۶۹] به شما پیشنهاد کردیم فرستاده‌ای را از جانب ما برای امری مربوط به پیشبرد هر چه سریع‌تر روند صلح به حضور پذیرید. هنگامی که پاسخ شما در مورد تعیین زمان برای به حضور پذیرفتن فرستاده ما به تعویق افتاد، مبادرت به ایفاد نامه نموده و فرستاده را مأمور تسلیم آن به شما کردیم، تا شما ضمن آمادگی برای مطالعه نامه، بحث و بررسی مقتضی را با برادران‌تان در کادر رهبری در مورد مفاهیم، نظریات و پیشنهادهای مندرج آن به عمل آورید. و بدین ترتیب از مواضع شما در قبال آن پس از اینکه شرایط شما اجازه دهد، فرستادگان ما را که تاکنون تاریخی به جای تاریخ پیشنهادی ما (دوشنبه ۱۹۹۰/۷/۳۰) برای به حضور پذیرفتن آنها تعیین نکرده‌اید، مطلع شویم، و پیش از این نامه، در تاریخ ۱۹۹۰/۸/۲ توضیحی به ابتکار خود از طریق نماینده شما در ژنو، آقای ناصری برایتان فرستاده بودیم.



ما تمامی این اقدامات را نه تنها به نشانه تأکید بر تمایل خود به صلح، بلکه تأکید بر علاقه ما به تحقق هر چه سریع‌تر صلح به عمل آوردیم تا دو کشور و دو ملت خود را از گردباد تغییر و تحولات منطقه و جهان و از رویدادهای خطرناک احتمالی دور نگاه داریم.

آقای رییس‌جمهور این اقدامات من کلاً به این جهت صورت می‌گیرد که یقین دارم جنگجویان قادرند همدیگر و مقاصد یکدیگر را سریعتر دریابند، اگر چه این صفت جنگجو بودن در جریان یک ستیز مسلحانه فی‌مابین آنها به دست آمده باشد.

اینک پس از قضیه کویت، علایم بحران در افق پدیدار گشته و ممکن است کسانی را که به اندازه کافی تأمل و بردباری از خود نشان ندهند به مسیر کشمکش بکشاند. از دشوارترین کارها و شاید هم خطرناکترین آنها این است که اندیشه و رفتار در برهه‌ای از زمان از هدف و یا اهدافی که به طریق مشروع برای دستیابی به آنها می‌کوشد به هدف و یا اهدافی پافراتر نهد که نه در تجزیه و تحلیل مردمش مشروعیت دارد و نه در طرز تفکر کسانی که طرف دیگر قضیه هستند.

از هدف اعلام شده‌تان چنین دریافته‌ایم که شما خواهان صلح و ما نیز از جانب خود آنچه تمایل ما را به صلح مورد تأکید قرار می‌دهد ارائه کردیم و نیز می‌دانیم که شما برای تحقق عقب‌نشینی تلاش می‌کنید و این امر در نامه مورخ ۱۹۹۰/۷/۳۰ ما، مورد تأکید قرار گرفته و یک سقف زمانی غیر قابل تمدید نیز برای عقب‌نشینی در آن ارائه شده است.

نامه مورخ ۱۹۹۰/۷/۳۰ ما، متضمن چاره‌جویی‌های مشخص و پیشنهادها قابل اجرا و نه یک کلی‌گویی در مورد هر یک از بندهای قطعنامه ۵۹۸ که عراق و ایران برپابندی به آن تأکید کرده‌اند، بوده است.

ما هنوز در انتظار موافقت شما با تعیین تاریخی برای به حضور پذیرفتن دو فرستاده ما که آنها را به شما معرفی کرده‌ایم (وزیر خارجه و نماینده دائمی ما در ژنو) هستیم. تا به خواست خدا همان‌طوری که امید می‌رود، پس از انجام گفتگو با شما و با کسانی که معرفی می‌نمایید در آستانه مرحله سرنوشت ساز صلح قرار بگیریم.

بنابراین اگر خواست شما همین است که اعلام شده و ما آن را می‌دانیم و پاسخ ما به آن کل مطالبی است که یادآور شدم، پس، لغزیدن در مسیر رویدادهای مقطعی که به روابط بین اعراب مربوط می‌شود و در چارچوب امور مربوط به گذشته و حال آنها دور می



زند تلاستان را از هدف دور ساخته و تصویر آن را مخدوش می‌سازد و چنانچه تصویر هدف مخدوش گردد، تهیه مقدمات کاری که امید است با تسریع در انجام آن صلح تحقق یابد، بر ما دشوار می‌شود، و چه بسا افراد کم تجربه را به سمتی سوق دهد که قضایا از محاسبات درست آن دور شود.

ولی به هر حال من پیش‌بینی نمی‌کنم و آرزو ندارم افرادی همچون شما و برادران شما در کادر رهبری ایران که یک جنگ هشت ساله را آزموده‌اند متزلزل شده، به امری که نه به مصلحت ایران و نه جزو هدفهای مردم ایران است روی آورند.

بی‌تردید و یا حداقل گمان من براین است که شما از انگیزه اظهاراتی که از صبح دیروز، پنجشنبه ۱۹۹۰/۸/۲ چه از درون و چه از برون منطقه ابراز می‌گردد، آگاهید و قبلاً حرفهای آن را ارزیابی کرده‌ایم و همه ما انگیزه آنها را می‌دانیم.

شما اما می‌دانید آنها همگی آن گاه که پی ببرند اظهاراتشان در برابر خواست ملت بزرگ عراق که مصمم بر احقاق حق خود و برخورد با اجحاف و ناجوانمردی و توطئه است، کاری از پیش نمی‌برد با در اختیار داشتن وسایل و امکانات شناخته شده‌شان قادرند مواضع خود را اصلاح کنند.

کسی که به ما سلاح صادر می‌کند و اظهار می‌دارد که صدور آن متوقف شده هنگامی که مجدداً صدور آن را از سر می‌گیرد کار را اصلاح خواهد کرد و کسی که روابط اقتصادی خود را با ما قطع می‌کند، هنگام برقراری دوباره آن در صدد چاره‌جویی بر خواهد آمد، ولی اگر عراق و ایران، هر یک از آنها از موضع صحیح خود منحرف شود، ملت خویش را از یک فرصت تاریخی برای نیل به صلح و نیز تثبیت حقوق مشروع خود، محروم خواهد ساخت.

و هر گاه مسیر آنچه تاکنون در گفتگوهایمان در این راه انجام گرفته و سرآغاز اطمینان بخشی در مورد گام‌های یکدیگر به وجود آورده به لرزه در آید، زیان وارده بس بزرگ خواهد بود و من چنین آرزویی را برای شما، همچنان که برای خود، خواهان نیستم.

به هر حال اگر آنچه ما می‌دانیم و هدف‌های اعلام شده شما در مذاکرات است، کل هدف‌های شما باشد، همان گونه که ما تأکید می‌کنیم آنچه از جانب ما اعلام شده تحقیقاً کل هدف‌های ما می‌باشد، پس باید در انعقاد اجلاس تسریع کنیم و شما در تعیین تاریخی



برای به حضور پذیرفتن نمایندگان ما تسریع کنید. از این طریق، و تنها از این طریق است که هدف‌های مشروع تحقق یافته و صلحی که هدف والای ملت‌های دو کشور است، تحقق می‌یابد.

والله الاکبر والسلام علیکم

صدام حسین

بغداد - تاریخ ۱۲ محرم ۱۴۱۱ هـ

برابر با ۳ اوت ۱۹۹۰ م

[۱۲ مرداد ۱۳۶۹]

نامه دهم: معاهده ۱۹۷۵، پایه مذاکره

پاسخ رییس جمهوری اسلامی ایران به نامه

۱۲ مرداد ۱۳۶۹ رییس جمهور عراق

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد نبيه وآله الاطهار

جناب آقای صدام حسین، رییس جمهور محترم

نامه مورخ ۶۹/۵/۱۲ شما دریافت شد؛ با اینکه اصل نامه علی‌الظاهر به منظور پیشبرد مذاکرات صلح تنظیم شده، لیکن بخشی از مضامین آن تأسف آور است.

قبل از هر چیز لازم می‌دانم بار دیگر بر اراده و خواست جمهوری اسلامی ایران نسبت به تحقق صلح عادلانه و پایدار تأکید نمایم. امیدوارم شما نیز به این نتیجه رسیده باشید. پس



از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ با آگاهی کامل از مسؤلیتهای خودمان در قبال صلح و تبعات ناشی از آن، حرکت صادقانه‌ای را آغاز کردیم و بنا را بر این گذاشتیم که به جز آنچه که مربوط به حقوق مشروع و تغییرناپذیر ملت ایران است، هیچ چیز پیشروی ما در مسیر صلح را محدود نکند و چنین نیز کردیم. نحوه برخوردمان هم در طول مذاکراتی که تحت نظر دبیرکل سازمان ملل انجام گرفت و هم پاسخگویی به نام شما و گفتگوهایی که توسط نمایندگان من و شما در ژنو در جریان است، می‌بایست این مساله را برای شما روشن کرده باشد.

تسریع در امر رسیدن به صلح و برداشتن گامهای عملی در اجرای قطعنامه ۵۹۸ به جای نامه‌نگاری‌ها و مذاکرات طولانی، از تأکیدات ما در ابتدای مذاکرات نمایندگان دو کشور در ژنو بوده و اکنون نیز بر این باوریم که پیشرفت در محتوای مذاکرات و نه در شکل آن و تلاش در روشن ساختن وضعیت خود در قبال آن مسایلی که کلید دروازه صلح است ما را به هدف خود نزدیک خواهد ساخت.

هدفی که زمینه‌های بالقوه برای تخریب وضعیت فعلی و یا زمینه‌های تصنعی ساخته و پرداخته دشمنان اسلام که در شرایط خاص فعلی جهان و منطقه می‌تواند به وجود آید را از بین خواهد برد. این چنین است که صلح در دسترس دو کشور همسایه قرار خواهد گرفت و نیروهای مشغول شده به یکدیگر می‌توانند در خدمت نیازهای حیاتی دو ملت و مسئولیت‌های اساسی آنها در جهت سازندگی، صلح و امنیت منطقه قرار گیرند.

با توجه به موارد فوق، تذکر نکات زیر را در مورد مضامین نامه ۱۳۶۹/۵/۱۲ (۳ اوت ۱۹۹۰) و نامه بدون امضای مورخه ۱۳۶۹/۵/۸ (۳۰ ژوئیه ۱۹۹۰) و نامه مورخه ۱۳۶۹/۴/۲۵ (۱۶ ژوئیه ۱۹۹۰) شما ضروری می‌دانم:

۱- ملاقات و مذاکرات در سطحی بالاتر از آنچه فعلاً در ژنو وجود دارد، موقعی قابل قبول است که از مذاکرات جاری ژنو نتایج مشخصی به دست آورده باشیم که پایه‌ای برای مراحل بعد باشد، ولی می‌دانید که در ژنو به جز آشنایی بیشتر با نظرات یکدیگر پیشرفت قابل ملاحظه‌ای نداشتیم؛ در حالی که مأموریت نمایندگان ما و شما مذاکرات در مسایل محتوایی بوده است. به همین دلیل نیز همانگونه که قبلاً تذکر داده‌ایم، ملاقات دو رییس‌جمهور فقط در شرایطی می‌تواند مفید باشد که مسایل مهم و کلیدی روشن و حل

شده باشد، در غیر این صورت شکست در مذاکرات دو رییس جمهور می تواند آثار زیان بارتتری بر صلح داشته باشد و آن را از دسترس دو کشور دورتر سازد.

۲- در نامه مورخه ۱۳۶۹/۵/۸ شما در مورد ارون درود پیشنهادهای مطرح شده که گرچه تنزلی از ادعاهای اعلامیه ای قبلی شماست، لکن برای شما مشخص است که نمی تواند از جانب ما مورد پذیرش قرار گیرد.

پیشنهاد مشخص ما مبنای قرار گرفتن معاهده ۱۹۷۵ برای مذاکرات صلح می باشد، زیرا بدون پایبندی به قراردادهای گذشته، علی الخصوص آن قراردادی که امضای خود شما را دارد، نمی توان انتظار داشت که اعتماد نسبت به آنچه که امروز گفته می شود به وجود آید.

۳- برای عقب نشینی از اراضی اشغالی ایران، سقف زمانی دو ماه در نظر گرفته شده که غیر قابل توجیه است. زیرا این کاری است که اگر با حسن نیت بخواهد انجام گیرد در ظرف یکی دو روز قابل انجام است، در حالی که دبیر کل سازمان ملل در طرح خودش زمان لازم را دو هفته در نظر گرفته بود، در مقابل سه ماه برای آزادی اسرا.

۴- شگفت آور است که با تمسک به عربیت از موضع حق ما در خصوص اشغال خاک کویت توسط ارتش عراق انتقاد شده، حال آنکه بدیهی ترین مسایل از جمله زمینه سازی برای حضور گسترده تر نیروهای خارجی در منطقه، سلب آسایش و آرامش و ایجاد مشکلات برای مردم مسلمان، تضامن اسلامی، همجواری، به هم خوردن ثبات و امنیت منطقه، تغییر شرایط جبهه ها و تعهدات بین المللی مورد غفلت قرار گرفته است.

چگونه می توان توجیه کرد که در نامه ای که با اسم خداوند تبارک و تعالی شروع و با شعار الهام بخش الله اکبر ختم می شود، برخلاف تعلیمات صریح و قیوم اسلام و قرآن، اصل نژادی و قومی بر اصل اسلامی و عقیدتی مقدم شمرده شود. آیات محکمات:

«انما المؤمنون اخوه» و «ان هذه امتکم امه واحده و...»، «وانا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندنا... اتقیکم» برای هر مسلمانی کافی است که در موضعگیری های خود علائق نژادی، جغرافیایی و زبانی را تحت الشعاع اصول اسلامی قرار دهد. شما بهتر از دیگران از سیاستهای دولت کویت در طول جنگ و مراتب ظلم آنها نسبت به انقلاب اسلامی ایران آگاهی دارید، اما موضع گیری ما نه در ارتباط با افراد، بلکه برخاسته از اصول ماست.



۵- بی تردید در موقعیت و شرایط مذاکرات صلح بین دو کشور، تهاجم غیر قابل تصور به یک کشور همسایه بدون کوچکترین اطلاع و هماهنگی آن هم با آثار و تبعات فوق العاده آن در رابطه با ما می تواند اعتماد ما را سُست سازد و تردید جدی در انگیزه های مذاکرات چند ماهه اخیر ایجاد نماید، به خصوص که در طول این مدت ما شاهد اقداماتی که نشانه حسن نیت باشد نبوده ایم و کماکان اصرار بر تداوم اشغال سرزمین مان و حتی مخالفت با مسأله کوچکی چون خاموش کردن حریق چاههای نفتی که جز اتلاف سرمایه میهن اسلامی نتیجه ای برای شما ندارد را شاهدیم.

۶- لحن نامه اخیرتان مناسب با حالت لازم در جریان مذاکره نیست. لحن و زبانی به کار گرفته که در گذشته عدم کارآیی آن در رابطه با ملت مسلمان و انقلابی ما آزموده شده، و از تحلیلی درباره موضعگیری های جدید دوستان و حامیان گذشته خودتان برای قانع کردن ما استفاده شده که مناسب نیست، زیرا می دانید که ما در عمل همه این مراحل را آزموده ایم و از سر گذرانده ایم و ثابت کرده ایم که بیش از هر چیز روی ایمان و مقاومت و حمایت مردم حساب می کنیم و قهر و لطف دیگران را دارای آن چنان ارزشی نمی دانیم که برنامه زندگی و موضع گیری ها و تصمیمات مهم را براساس آن قرار دهیم. ما به دنبال استفاده از شرایط فعلی نیستیم و جز حقوق مشروع و قانونی خود چیز دیگری را نمی خواهیم. چیزی که در همه مراحل مذاکرات روی آن تأکید داشته ایم.

۷- نکته مورد تأکید نامه شما در مورد سرعت حرکت در جهت صلح را کاملاً قبول داریم ولی آنچه که به صلح سرعت می بخشد، پیشقدمی در ارائه پیشنهاد های شکلی و بالا بردن سطح مذاکرات بدون آنکه در محتوا پیشرفتی حاصل شده باشد نیست، بلکه می بایست به قراردادهای بین دو کشور که از نظر بین المللی به رسمیت شناخته شده پایبند باشیم و بیش از حق مشروع خود طلب نکنیم، زیرا قابل تصور نیست آنچه که با جنگ هشت ساله حاصل نشد در مذاکرات قابل تحقق باشد.

اگر این مطلب را قبول داشته باشیم لازم نیست برای مشخص کردن مرزها در زمین و رودخانه به دنبال چیزی جز معاهده ۱۹۷۵ باشیم و اگر قبول نداشته باشیم بهتر است کار اجرای قطعنامه را به سازمان ملل و شورای امنیت واگذاریم، ضمن اینکه نقطه ارتباط ژنو را برای تبادل نظرات در مسایل مشترک حفظ کنیم.



والسلام علیکم

اکبر هاشمی رفسنجانی

۱۶ محرم ۱۴۱۱ هجری قمری

مطابق با ۶۹/۵/۱۷ هجری شمسی

نامه یازدهم : تحقق خواسته‌ها

نامه رییس جمهور عراق مورخ ۲۳ مرداد ۱۳۶۹

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای علی اکبر هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با توکل بر خدای قادر متعال و به منظور از میان برداشتن موانع از سر راه گشودن روابط برادرانه با همه مسلمانان و آن دسته از مسلمانان کشور همسایه ایران که برادری را برمی‌گزینند، و در جهت ایجاد فضا برای جوشش جدی با تمام مؤمنان در جهت مقابله با نیروهای شرور که بدخواه مسلمانان و امت عرب هستند و به انگیزه دور نگه داشتن عراق و ایران از شانتاژ و ترفندهای نیروهای شرارت طلب بین‌المللی و ایادی آنها در منطقه و هماهنگ با روح ابتکار عمل ما که با هدف تحقق صلح همه جانبه و همیشگی در منطقه در تاریخ ۱۹۹۰/۸/۱۲ اعلام شده و به منظور گرفتن بهانه‌های مانع جوشش از کف بهانه جویان متردد و ظنین و به خاطر اینکه هیچ یک از توانایی‌های عراق در خارج از میدان نبرد بزرگ بلا استفاده باقی نماند و به جهت بسیج این توانایی‌ها در جهت اهدافی که مسلمانان و



اعراب شرافتمند بر حقانیت آنها اتفاق نظر دارند و برای جلوگیری از تداخل سنگرها و دور ساختن گمانها و تردیدها تا اینکه خیراندیشان راه خود را برای برقراری روابط طبیعی میان عراق و ایران بیابند و به عنوان بازده گفتگوهای فی مابین که به طور مستقیم از نخستین نامه ما مورخ ۱۹۹۰/۴/۲۱ تا آخرین نامه شما مورخ ۱۹۹۰/۸/۸ به طول انجامید و همچنین راه حل نهایی و روشن که هیچ بهانه‌ای برای بهانه جویان باقی نمی‌گذارد، تصمیمات زیر را اتخاذ نمودیم:

۱- با پیشنهاد شما مندرج در نامه جوایبه هشتم اوت ۱۹۹۰ که توسط آقای برزان ابراهیم تکریتی نماینده ما در ژنو از نماینده شما آقای سیروس ناصری دریافت شد و ناظر به لزوم مبنی قرار دادن عهدنامه ۱۹۷۵ می‌باشد، ضمن مرتبط دانستن آن با اصول مندرج در نامه سی ژوئیه ۱۹۹۰ ما، به ویژه در مورد مبادله اسرا و بندهای ۶ و ۷ قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت، موافقت می‌شود.

۲- براساس بند یک این نامه و مندرجات نامه سی ژوئیه ۱۹۹۰، ما آماده‌ایم هیأتی را به تهران اعزام کنیم و یا هیأتی از سوی شما به بغداد سفر کند تا ضمن تهیه موافقتنامه‌های مربوطه، موجبات امضای آن را در سطحی که مورد توافق قرار می‌گیرد، فراهم نمایند.

۳- به نشانه حسن نیت، ما عقب‌نشینی خود را از روز جمعه هفدهم اوت ۱۹۹۰ آغاز کرده و به جز یک نیروی سمبلیک در کنار مأموران مرزبانی و پلیس که برای انجام مأموریت‌های روزمره در شرایط عادی، باقی می‌ماند، نیروهای خود را از مناطق رویاروی شما در طول مرز فرا خواهیم خواند.

۴- مبادله فوری و همه جانبه اسرای جنگ به هر تعدادی که در عراق و ایران در اسارت به سر می‌برند. و این از طریق مرزهای زمینی و از راه خانقین - قصر شیرین و راه‌های دیگری که مورد توافق قرار می‌گیرد صورت خواهد گرفت. ما آغازگر این اقدام خواهیم بود و از روز جمعه ۱۹۹۰/۸/۱۷ به آن مبادرت خواهیم کرد.

برادر علی اکبر هاشمی رفسنجانی رییس جمهوری...

با این تصمیم ما، دیگر همه چیز روشن شده و بدین ترتیب همه آنچه را که می‌خواستید و بر آن تکیه می‌کردید تحقق می‌یابد و دیگر اقدامی جز مبادله اسناد باقی نمی‌ماند تا با هم از موضع مسؤولیت، نظاره گر واقعی حیات جدیدی سرشار از تعاون در سایه اصول اسلام



باشیم، حقوق یکدیگر را محترم شمرده و بدین وسیله کسانی را که سعی می کنند از آب گل آلود ماهی بگیرند از سواحل خود دور کنیم و چه بسا در جهاتی همکاری کنیم که در نتیجه آن خلیج [فارس] به دریاچه صلح و امنیت و عاری از ناوگان‌ها و نیروهای بیگانه که در کمین ما نشست‌اند، مبدل شود. مضافاً اینکه همکاری مزبور می تواند شامل جنبه‌های دیگر زندگی شود. الله اکبر والله الحمد

صدام حسین

رئیس جمهور عراق

۲۳/محررم/۱۴۱۱ ه

۱۴/اوت/۱۹۹۰ م

[۲۳ مرداد ۱۳۶۹]

نامه دوازدهم : مکتوب آخر

پاسخ رئیس جمهوری اسلامی ایران به نامه مورخ

۲۳ مرداد ۱۳۶۹ رئیس جمهور عراق

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على ما نعم وله الشكر على ما اللهم

ریاست محترم جمهوری عراق، جناب آقای صدام حسین

نامه مورخه ۲۳/۵/۶۹ (۱۴ اوت ۱۹۹۰) جناب عالی دریافت شد. اعلام پذیرش مجدد



معاهده ۱۹۷۵ از سوی شما راه اجرای قطعنامه و حل اختلافات در چارچوب قطعنامه ۵۹۸ و تبدیل آتش بس موجود به صلح دائم و پایدار را هموار ساخت.

شروع عقب‌نشینی نیروهای شما از اراضی اشغالی ایران را دلیل صداقت و جدی بودن شما در راه صلح با جمهوری اسلامی ایران به حساب می‌آوریم و خوشبختانه در موعد مقرر آزادی اسرا هم آغاز گردید که امیدواریم عقب‌نشینی نظامیان شما طبق زمانبندی اعلام شده و آزادی اسرای دو طرف با آهنگ و سرعت هر چه بیشتر ادامه یافته و تکمیل گردد.

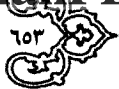
همان گونه که از طریق نماینده ما در ژنو به اطلاع رسانده‌ایم، اکنون ما برای پذیرش نمایندگان شما در تهران آمادگی داریم و امیدواریم با تداوم جو مثبت و حسن نیت موجود بتوانیم به صلح جامع و پایدار با حفظ همه حقوق و حدود مشروع دو ملت و دو کشور اسلامی دست یابیم.

والسلام علیکم

اکبر هاشمی رفسنجانی

رییس جمهوری اسلامی ایران

۶۹ / ۵ / ۲۷



متن کامل مصاحبه با روزنامه لوموند، چاپ پاریس

بهترین راه حل بحران در خلیج فارس چیست؟

ج-عراق باید سرعقل بیاید و نیروهای خارجی نیز منطقه را ترک کنند؛ آنگاه کشورهای منطقه مسایل خودشان را حل خواهند کرد و اگر مصوبات بین‌المللی به طور همه جانبه از سوی کشورهای جهان به اجرا گذاشته شود، نیازی به حضور نیروی نظامی نیست، زیرا شرایط کنونی جهان ایجاب می‌کند که مسایل همواره از طریق احساس مسئولیت‌ها و انجام وظایف حل شود، نه با استفاده از شیوه‌های زورمدارانه و غیرانسانی.

چرا ایران در خصوص اعزام نیرو با کشورهای دیگر مشارکت نمی‌کند و بر تخلیه کویت از نیروهای عراقی اصرار می‌ورزد؟

ج-ما هم قبول داریم که گاهی توسل به زور لازم است و هنگامی که متخلفی تسلیم حق نمی‌گردد، باید زور اعمال شود، اما بهتر بود با مسایل به صورت سالم برخورد می‌شد. در مورد اعزام نیرو به منطقه هم پیشنهادی به ما نشد و اگر هم می‌شد، ما نمی‌پذیرفتیم. در ضمن ما خودمان با کشور متجاوز، بیش از هزار کیلومتر مرز داریم و نیروهایمان هنوز در مرزها هستند. اگر روزی بنا باشد از نیروهایمان استفاده کنیم، نیازی نیست به عربستان برویم. به علاوه ما یک روز هم حاضر نیستیم با آمریکا در یک سنگر باشیم و به کشوری مثل عربستان که در جنگ و مسایل اقتصادی، همواره در مقابل ما بوده، نیرو و کمک بفرستیم.

ما با مسایل منطقه، مثل عربستان برخورد نمی‌کنیم. ما از یک موضع معتدل و منافع ملی برخوردار می‌کنیم و تصادفاً در بخشی از چیزها، مثلاً در مورد مخالفت با تجاوز عراق به



کویت با عربستان توافق داریم.

گرچه کویت در دوران جنگ تحمیلی علیه جمهوری اسلامی ایران خصمانه عمل کرده است، اما این صحیح نیست که به وسیله یک کشور متجاوز مجازات شود. گناه عراق در جنگ بیش از کویت بود و ضرر عراق برای منطقه هم بیش از کویت است.

در مورد اینکه اگر فرض کنیم عراق از کویت کنار بکشد و مساله کویت باعث شود که قوای عراق دست نخورده باقی بماند، آیا این خطری برای منطقه و خود ایران نخواهد داشت؟

ج- البته بی خطر نخواهد بود، ولی ما نمی گذاریم عراق موفق شود؛ لکن ما در صدد ضربه زدن به قوای عراق نیستیم، اما اگر عراق بخواهد از نیروهای خود برای تجاوز استفاده کند، قطعاً اجازه نخواهیم داد. حتی اگر بخواهند جزیره بویان را به او بدهند، ما اجازه نمی دهیم و دخالت خواهیم کرد و مانع تجاوز خواهیم شد.

آیا عراق این قدرت نظامی را از کجا بدست آورده است؟ غیر از این است که فرانسه و دیگران، سخاوتمندانه در اختیار او گذاشته اند. قرض دادن هواپیماهای جنگی که فرانسه اجازه فروش آنها را نداشته و در اختیار گذاشتن موشک های آگزوسه از سوی فرانسه به عراق برای زدن چاه های نفت، پل های حساس و کشتی ها در دوران جنگ، گواه بر این مدعاست.

ضمن تأکید بر تغییر ناپذیر بودن مرزها در منطقه، اعلام می کنیم که ما به هیچ عنوان اجازه نمی دهیم مرزها در منطقه به هم بخورد، زیرا اگر به هم بخورد، خیلی جاهای دیگر هم باید عوض شود.

آیا بحران خلیج فارس و موضع گیری فرانسه در مورد اشغال کویت، تأثیری در نزدیک شدن روابط ایران و فرانسه خواهد داشت؟

ج- ما مواضع غربی ها را ناشی از عدالت خواهی و طرفداری از مظلوم نمی دانیم، ولی در مورد ایجاد ارتباط با فرانسه، پرونده جداگانه ای بین دو کشور وجود دارد و علیرغم سوابق تلخی که از رفتار فرانسه وجود دارد، راه ها را برای تعادل همکاری های بین المللی



که به نفع طرفین است، باز گذاشته‌ایم.

در اوایل انقلاب اسلامی، فرانسویان به خاطر حضور امام خمینی (رضوان‌الله تعالی علیه) در نوفل لوشاتو، موقعیت خوبی را نزد مردم ایران داشتند و آن هنگامی که سفارتخانه‌ها مورد حمله مردم قرار گرفت، سفارت فرانسه گلباران می‌شد؛ اما فرانسه خصمانه‌ترین شیوه را در مقابل ما پیش گرفت و از منافقین تروریستی که در ایران با انفجار حزب جمهوری اسلامی ۷۲ نفر را یکجا شهید کردند، در فرودگاه نظامی فرانسه، همانند رییس یک حکومت به گرمی استقبال کرد، اموال ایران را مسدود نمود و سخاوتمندانه به عراق کمک کرد. فرانسه همچنین در تعصب علیه انقلاب اسلامی، تا جایی پیش رفت که رییس جمهور این کشور علیرغم مدارک تاریخی و برخلاف اسناد بین‌المللی، از خلیج فارس متاسفانه به عنوان خلیج عربی نام برد و این برای یک کشور پیشرفته و قدیمی که تحت تأثیر مسایل سیاسی با تاریخ، بازی می‌کند یک رسوایی فرهنگی بشمار می‌آید.

حضور قوای کفر (منظور سربازان آمریکایی) در حرمین شریفین و تأثیر آن بر افکار عمومی ایرانیان را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

ج- مردم ما از حضور قوای کفر در سرزمین اسلام شدیداً ناراحت هستند، منتها اگر یک وقت احساس کنیم که اینها ماندگار هستند، تکلیف پیدا می‌کنیم که برای بیرون راندن آنها اقدام نماییم.

لطفاً نظرتان را در خصوص وضعیت فعلی ایران و چشم‌انداز آینده اقتصادی کشور بفرمایید.

ج- اگر شما وضع کشور فرانسه بعد از جنگ جهانی دوم را با وضعیت جمهوری اسلامی ایران مقایسه کنید، در خواهید یافت که جمهوری اسلامی ایران قابل تحسین است؛ زیرا هشت سال به تنهایی با همه شیاطین دنیا جنگید و در شرایط فعلی، مردم از چنان آگاهی و رشدی برخوردارند که از مسئولین می‌خواهند تا در بازسازی مناطق جنگ‌زده و آسیب‌دیده از زلزله به گونه‌ای عجله نکنیم که موجب وابستگی کشور شود.

برنامه‌های دولت جهت حل مشکلات اقتصادی و حل مسایل حقوق و



دستمزد در کشور چیست؟

ج- اولاً در مقایسه با کشورهای همسایه، زندگی مردم در ایران از اکثر جاها مناسب‌تر است و ثانیاً مردمی که ده سال را با آگاهی کامل تحمل کردند و ما را مجبور نساختند که اهداف‌مان را فراموش کنیم، برای اجرای بهتر دو برنامه پنج ساله که از سوی دولت جهت بهبود وضع اقتصادی کشور و شرایط خوب و متعادل در نظر گرفته شد، ده سال آینده را نیز تحمل خواهند کرد تا مشکلات پشت سر گذاشته شود.

اخیراً چندتن از مخالفین سیاسی در ایران دستگیر شده‌اند. در خصوص ادعای عدم وجود آزادی قلم و انتشار در جمهوری اسلامی ایران، چه نظری دارید؟

ج- همواره سعی شده است این آزادی وجود داشته باشد. همان‌طور که آنها آزادند، مردم دیگر هم آزادند، شاید کسانی که نظرات خود را صریح بیان نمی‌کنند از افکار عمومی واهمه دارند تا از دولت. من قاطعانه می‌گویم، سیاست جمهوری اسلامی ایران، این نیست که کسی را به خاطر اظهارنظر و مخالفت سیاسی تحت تعقیب قرار دهد. بیان مسایل گوناگون از تریبون مجلس شورای اسلامی به‌طور آزاد، گواه بر این مدعاست. لکن در مورد لیبرال‌هایی که اخیراً دستگیر شده‌اند، کسانی بوده‌اند که ماهیت جاسوسی پیدا کرده‌اند و از آمریکا دستور می‌گرفته‌اند. والا ما دل‌مان نمی‌خواست که اینها بازداشت شوند.

آیا برای رابطه با آمریکا، طرحی در نظر گرفته شده است یا خیر؟

ج- ما هیچ طرحی نداریم. آمریکا در زمان رژیم گذشته جنایات فراوانی مرتکب شده و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی هم از هیچ فرصتی برای خصومت علیه ایران دریغ نکرده است و هم‌اکنون نیز میلیاردها دلار از پول‌های ایران را در شرایطی که به آن نیاز داریم، مسدود نموده و مقدار زیادی از کالاهای ما را در انبارهای خود نگه داشته و تحویل نمی‌دهد. تفسیر آمریکا و کلاً غربی‌ها این است که ما تحت تأثیر نیازهای‌مان، حاضریم مصالح ملی‌مان را نادیده بگیریم. لذا همین اشتباه است که آنها را وادار می‌کند تا خیال



کنند باید روابط از طرف ایران شروع شود.

آیا در نظر دارید روابط با فرانسه در مورد استخراج گاز و ساخت مترو و مسایل دیگر تعمیق بخشید؟

ج- علی‌رغم برخورد فرانسه با ما و سوابق تلخی که از رفتار فرانسه داریم، ما راه‌ها را باز گذاشته‌ایم. زیرا می‌دانیم که به نفع کشورمان هست که همکاری بین‌المللی متعادل باشد. اگر بخواهند منطقی برخورد کنند می‌توانند همکاری‌ها را توسعه بدهند.

سخنرانی در دانشگاه شهید بهشتی

و پرسش و پاسخ با دانشجویان

درباره مسایل اجتماعی و اقتصادی جامعه

ممکن است بعضی فکر کنند که سختی‌های دوران جنگ و انقلاب، اکنون که دیگر جنگ تمام شده است، به پایان رسیده است و برخوردهای تفرقه‌انگیز هم دیگر نمی‌تواند، این شجره تنومند را از پا در بیاورد. من فقط یک اشاراتی می‌کنم تا شما ببینید که ما هنوز در مرحله مشکلی در حرکت هستی. مرحله جنگ بسیار مشکل بود که گذرانیدیم، ولی ما آثار جنگ را الان بیشتر از زمان جنگ داریم. کاش شما که اهل اندیشه هستید، به همه می‌گفتید کشورهایی که در حال جنگ بودند، بعد از جنگ، چه دوره سختی را سپری کردند.

کشورهای ژاپن، آلمان، ایتالیا و نظایر آن هم حتی این‌طور بودند. تازه ما با آنها هم خیلی فرق دارد. اغلب آنها، بعد از جنگ و در حال جنگ، به کمک‌های از خارج از کشور متکی بودند. خود عراقی‌ها هم چنین بودند. ما با عراقی‌ها در جنگ‌مان یک تفاوت اصلی داشتیم؛ برای عراق از اطراف دنیا کمک می‌رسید، ما از درون خودمان، می‌خوردیم. مثل یک انسانی که روزه است و از ذخایر انرژی بدن خود ارتزاق می‌کند و انسان دیگری که مرتب به او آمپول و داروی تقویتی می‌دهند.

عراقی‌ها بیش از ۷۰، ۸۰ میلیارد دلار کمک از بیرون گرفتند و ظرف هشت سال جنگ سالیانه ۱۰، ۱۵ میلیارد دلار به عراق می‌آمد، و این که حالا بدهکار و الان مشکلات اساسی دارند، همان ضعف‌شان هم در اینجاست. ما این‌طور نبودیم؛ اولاً کسی به ما چیزی



نمی‌داد، چون کشورهای پولدار که با ما مخالف بودند، و اگر هم با کشوری دوستی داشتیم، دوستان مستضعف‌تر از خودمان را داشتیم که آنها هم، می‌خواستند چیزی از ما بگیرند. بنابراین خودمان جنگ را اداره می‌کردیم. لابد همه شما فکر می‌کردید پس از کجا می‌آوردیم. یک راه خیلی روشن بود. هر سال در بودجه کشور، یک کسری مهمی را می‌گذاشتیم، یعنی این کسری را از بانک می‌گرفتیم. دیگر، از بانک مرکزی پول می‌گرفتیم. بانک مرکزی که از بیرون برایش پول نمی‌آمد، از پول‌هایی که مردم در بانک می‌گذاشتند، از آنها برمی‌داشت، یا اسکناس چاپ می‌کردیم، برای اینکه این مقدار کسری حداقل زندگی را، یعنی برای اداره جنگ، حقوق و دستمزد روزمره و یک آب باریکه‌ای که در طرح‌های عمرانی مان داشتیم، با آن انجام می‌دادیم.

الان همه آنها جمع شده است؛ یعنی به اندازه کل آنچه که ما در این ۱۰، ۱۲ سال از حساب‌ها برداشتیم، عراق اینها را از خارج گرفته و به جنس، طرح، جاده، پل، اقلام زیربنایی یا اسلحه و یا مخارج تبدیل شده است. ما از مردم مان گرفتیم و حالا به مردم بدهکاریم و عامل تورم، همین بوده است، یعنی جنس از بیرون در جامعه نمی‌آوردیم و پول از بیرون تزریق نمی‌کردیم. ما نقدینگی از مردم بر می‌داشتیم، در مردم پخش می‌کردیم؛ نقدینگی‌ها را دوباره زیاد می‌کردیم.

این سبک جنگیدن، خاصیت اساسی داشت و آن خاصیت، این بود که به هیچ کس وابسته نشدیم؛ یعنی واقعاً در همان دوران جنگ هم کسی از ما طلبکار نبود، غیر از معاملات معمولی که حالا جنس نسیه‌ای را یک ساله، دو ساله می‌خریدیم و این در تجارت دنیا معمول است، اما این کار باعث شد مقدار زیادی کسر بودجه - که رقم آن خیلی بالاست - در این هفت، هشت سال، برای نظام، دولت و جامعه بماند و باید این جبران بشود که طول می‌کشد.

از طرف دیگر، [در طول دوران جنگ]، کارهای زیربنایی کشور را تعطیل کردیم. در این ده سال، اگر وضع مان عادی بود، سدهایمان را ساخته بودیم، همه آب‌هایی که از این طرف در دریای خزر، از آن طرف در دریای جنوب، دارد می‌رود، این آب‌ها در مزارع می‌رفت و در شهرها می‌آمد و اگر اینها را سد بسته بودیم، انرژی برق می‌شد و در اختیار شما بود.



در این سال‌ها، راه آهن توسعه پیدا نکرد و ما الان برای آوردن کالا از بندر عباس، حسابی در مضیقه هستیم. ماشین آلات مان اضافه نشد، کامیون‌ها هر چه فرسوده شد، کم شد، اکنون برای بار بردن محتاج به کامیون هستیم. پالایشگاه‌ها را نساختم، الان سوخت باید از خارج وارد کنیم. ما امروز روزانه ۲۰۰ هزار بشکه نفت تصفیه شده، از بیرون می‌خریم و با همین ماشین‌ها می‌آوریم که خیلی گران تمام می‌شود. ما در این سال‌ها، هواپیماها را توانستیم تجدید بکنیم و حمل و نقل هوایی ما نیاز به توسعه دارد. قطار نخریدیم. لوکوموتیو، به اندازه کافی نداریم. جاده‌ها را نساختم که باید بسازیم.

در شهرها، بخش حمل و نقل شهری به اندازه کافی اتوبوس ندارد. تاکسی‌ها فرسوده و قدیمی‌اند. بیرون شهر هم همین طور است. چاه‌ها، رودخانه‌ها، کانال‌هایی که زیر سدا باید می‌زدیم، انجام نداده‌ایم. حقوق‌ها را عقب انداختیم. ما در این ده سال، همراه تورم حقوق را اضافه نکردیم. حالا کارمندا می‌گویند حقوق ما را اضافه بکنید؛ حق هم دارند و باید به آنها اضافه بکنیم.

خیلی از کارهایی که شما دارید می‌بینید، اینها بعد از هر جنگی دیده می‌شود. عراقی‌ها این طوری نبودند. عراقی‌ها با پول‌های دیگران، همه این کارها را می‌کردند. ما مثلاً ده کارخانه الان در دست ساختمان داریم، به خاطر همین ادله نساختم، و لنگان، لنگان پیش رفتیم. امروز طرح‌هایی در دست دولت است، که باید ساخته شود. سیمان هم در کشور کم است. وضعیت بندرها این طوری است، بهره برداری از دریا این طوری است. این همه ماهی در دریا وجود دارد، ما که کشتی نخریدیم که حالا صیادی بکنیم. دلیل آن، این است که در زمان جنگ مجبور بودیم بودجه‌هایی که صرف اینها می‌شود، به جنگ اختصاص دهیم، از انقلاب مان دفاع کنیم، دست‌مان را پیش دشمنان دراز نکنیم.

الان دوره‌ای است که باید همه کارهایی را که در این ده ساله نکردیم، بکنیم که ما ده سال را، برای بازسازی گذاشتیم تا این عقب ماندگی‌ها را جبران کنیم. کشورهای دیگر شرایط ما را ندارند. مثلاً در فرانسه یا آلمان، الان نه خرجی برای بندر، نه راه، نه برای کشتی، نه خرجی برای هواپیما، نه خرجی برای نیروگاه می‌کند. آنها اگر درآمدی داشته باشند، صرف بهتر کردن زندگی مردم‌شان می‌کنند. مثلاً صرف دانشجویها و دانش‌آموزان می‌کنند.



ما اکنون بسیاری از روستاهای کشورمان، مدرسه ندارند. تعدادشان خیلی زیاد است. من ابتدای سال جاری در جنوب سیستان و بلوچستان، یک منطقه وسیعی را دیدم که اصلاً مدرسه در آنجا نبود، برق نبود. خیلی مردم مشکل دارند. نقاط محروم ما، روستاهای ما راه ندارند، به جامعه ظلم شده، ما باید اینها را برطرف بکنیم. باید به محرومین برسیم.

مخروبه‌های جنگ که به حساب دقیق ما ۳۰۰ میلیارد دلار، خسارت جنگی داریم؛ رقم را یک بار در ذهن تان مرور کنید: ۳۰۰ میلیارد دلار. ما سالیانه در این سال‌های جنگ، حدود ۱۰ میلیارد دلار درآمد نفتی داشتیم؛ گاهی ۷ میلیارد بوده، گاهی مثلاً ۱۲ میلیارد بوده، معدل آن حالا یک مقدار بیشتر. با ۳۰۰ میلیارد دلار، باید این شهرها، این روستاهای خراب شده، راه‌ها، پل‌ها، دریاها، بندرها، سگوهای نفتی، کارخانه‌ها، خانه‌های مردم و نظایر آن ساخته شود. این کاری است که در پیش روی ملت ماست و باید انجام بشود. درعین حال زندگی طبیعی مردم را هم باید درست بکنیم.

شما دانشجویها، خودتان می‌بینید. ما رنج می‌بریم، از اینکه می‌بینیم دانشجوی شهرستانی دختر، بخصوص در تهران آمده، خوابگاه ندارد. این قطعاً انسان را رنج می‌دهد. گاهی آدم خبرهایی می‌شنود که بسیار متأثر می‌شود. نباید ما این جور باشیم. فضای آموزشی، آزمایشگاه‌ها، کتابخانه‌ها، کتاب‌های درسی مناسب نیست. آنهایی که در خارج از کشور درس می‌خوانند، مثل شما، برادران شما، به اینها نمی‌توانیم شهریه بدهیم. متأثریم فرزندان ما که آنجا درس می‌خوانند، زندگی‌شان را نتوانند اداره بکنند و مجبور شوند برای انجام کار، این طرف و آن طرف بروند.

همه اینها، کمبودهای کشور در این مرحله است. جامعه ما اگر متحد نباشد، اگر هم‌رنگ و همراه نباشد، اگر صبور نباشد، چطور می‌خواهد از این مرحله سخت عبور بکند. البته ما کشور نیرومندی هستیم، این نقطه مثبت ماست. ما بحمدالله از لحاظ منابع، آن قدر غنی هستیم که جزو مطمئن‌ترین کشورهای دنیا از لحاظ آینده هستیم. مردم ما هم امکاناتی دارند؛ چون ما مثل کشورهای کمونیستی نیستیم. شوروی‌ها که حالا می‌خواهند بازسازی بکنند، یک مشت مردم فقیر دست به دهن دارند. اما اینجا نه، ثروت زیادی در دست مردم است که اگر خوب به کار گرفته بشود، نعمت بزرگی است که می‌تواند به کار گرفته بشود و می‌تواند هم بد باشد و اگر بد استفاده بشود، این ثروت به بلای جامعه، وسیله احتکار،



گرافروشی و بدبختی و اینها تبدیل می‌شود.

بنابراین من فکر می‌کنم، الان دوره‌ای نیست که با خیال راحت به تنوع در برخوردهای سیاسی، باندبازی، حزب‌بازی و اینها پردازیم؛ واقعاً نیست. گرچه محیط باز و آزاد هر کسی، مثل دوران گذشته وجود دارد. ما در زمان جنگ هم محیط را نبسته بودیم، این ارزش انقلاب ما، با آزادی و باز بودن محیط است؛ این را حفظ بکنیم، اما واقعاً باید متحد، همکار و دلسوز نسبت به همدیگر باشیم و یک دوره‌ای هم قبول کنیم که ما در این دوره، هنوز باید کمبودها را قبول بکنیم تا برویم، یک قدری کار و، یک مقداری صرفه‌جویی بیشتری بکنیم، یک مقدار علاقه‌مندی به زندگی نشان بدهیم، دنبال کار و زندگی برویم و فشار برای تولید بیشتر بیاوریم و کاری بکنیم تا این موتور نیرومند جامعه حرکت بکند و جامعه را از این مرحله‌ای که دشمنان ما بر ما تحمیل کردند، بیرون بیاورد.

من کاملاً امیدوارم که در آینده، پتانسیل جامعه ما، روحیه انقلابی ما، مکتب خوب ما و راه مشخص ما، می‌تواند ما را به یک الگویی برای کشورهای اسلامی تبدیل بکند. اینکه خوشبختانه همین حالا شدیم، من به عنوان کسی که قاعدتاً هم تحولات دنیا را می‌فهمم و هم روابط دارم، تشخیص می‌دهم، انقلاب اسلامی امروز در دنیا جا افتاده است. واقعاً کسانی که الان برخورد می‌کنند، قبول دارند که جامعه اسلامی ایران، جامعه‌ای است که راه مستقیم درستی در دنیا رفته است. کشورها دارند به استقلال شما غبطه می‌خورند؛ غبطه می‌خورند به اینکه توانستید بدون اینکه به هیچ کس، در مقابل هیچ قدرتی خم به ابرو بیاورید و به هیچ قدرتی باج بدهید، توانستید خودتان را حفظ بکنید. غبطه می‌خورند که امروز هم روی پای خودتان ایستاده‌اید و به عنوان تنها کشوری که اسلام واقعی اینجا در حال اجرا شدن است، نمی‌گویم الان اجرا می‌شود، ما با اسلام واقعی خیلی فاصله داریم اما در میان کشورهای اسلامی، شما مقام بالایی دارید. دست کشورهای آفریقایی و آسیایی زیادی پیش شما دراز است برای اینکه از شما نیرو و کمک فکری می‌خواهند. ان‌شاءالله ما کمی وضع مان بهتر شود، می‌توانیم به آنها پردازیم و آن حرکتی که جزو آرزوهای ما بود که انقلاب مان را جهانی بکنیم، راه آن بحمدالله هموار شده است.

من در اینجا می‌خواهم به سؤالات شما جواب بدهم. خیلی سؤال اینجا جمع شده، یک مقدارش را می‌گویم.

با توجه به میزان پذیرش دانشجو در دانشگاه‌های سراسری و آزاد، آیا در مورد اشتغال آنان نیز فکری کرده‌اید؟ بسیاری از دانشجویانی که نسبت به آینده خویش نگرانند و بسیاری فارغ‌التحصیلانی که در پی یافتن شغل سرگردانند، به خصوص در علوم انسانی، آیا بهتر نیست که آیا دانشگاه‌های آزاد، فقط به پذیرش افراد در زمینه‌های فنی مورد نیاز همت بگذارند؟

البته ما یکی از نگرانی‌هایمان معکوس این است. اگر فرض کنیم که این برنامه پنجساله این طور که تدوین شده، بخواهد اجرا بشود، ما در همه رشته‌ها کمبود نیرو داریم. افراد غیرمتخصص و غیرفنی کارهای فنی را دارند انجام می‌دهند. ما نزدیک ۴۰۰، ۵۰۰ هزار نفر نیرو برای این برنامه پنجساله کم داریم که دانشگاه‌های ما این را نمی‌تواند بدهد، البته ممکن است بعضی از رشته‌ها، زیادی داشته باشند، مخصوصاً رشته‌های فنی که این سؤال هم در آن آمده بود که ما در تغییر برنامه آموزش متوسطه، جهتی درست کردیم که نیروهای کیفی هم به طرف کارهای فنی حرفه‌ای بروند و راه ترقی‌شان را تا آخرین مرحله تکامل علمی باز گذاشتیم، که باید قطعاً یک تحرکی در جهت تربیت نیرو پیدا بکنیم و البته اگر رونق اقتصادی باشد که ما در آستانه رونق اقتصادی هستیم، الان گردش امور اقتصادی نسبت به یک سال گذشته، خیلی بیشتر است. آن ارقامی که من در بودجه در مجلس اعلام کردم، شما از این دید، ببینید که اینها پشت سرش شغل به وجود می‌آید. اگر برنامه اجرا بشود که ان شاء الله می‌شود، ما نگران بیکاری به آن شکل نیستیم. ممکن است بعضی از رشته‌ها، نیاز بیشتری داشته باشند، که باید برایشان کار پیدا کنیم.

بیکاری و ازدواج از مشکلات عمده دانشجویان و کلاً جوانان ما است. آیا امید به حل این دو مشکل بزرگ در آینده نزدیک می‌باشد و یا هنوز باید رنج تنهایی و مشکل بیکاری را تحمل کنیم؟

جواب سؤال اول را که من در آن دادم، یک بخش سؤال را جواب دادم. ان شاء الله در آینده، وضع بهتر از این خواهد بود، در مورد دوم هم، البته یک مقدار از مشکلات مربوط به همین کمبودهای زندگی است که تشکیل خانواده، برای دانشجو در دوران تحصیل اش



تحقیقاً کار مشکلی است و ما تا زمانی که بتوانیم، بگوییم که در این سنین پایین بشود برای همه امکانات، یک زندگی با خانواده را فراهم بکنیم فاصله داریم. راه‌های دیگری هم است که ما در گذشته اشاره‌ای کردیم، منتها حالا، دوباره می‌خواهید شما را به بحث‌های آن طوری برسانید.

نظر شما راجع به دو جناح سیاسی موجود چیست؟ و آیا راهی برای مسأله وحدت و به وجود آوردن یک جناح وجود دارد یا خیر؟

این توضیحاتی که من در سخنرانی خود گفتم، قطعاً جواب این سؤال در آن است. دو جناح، ده جناح، ما هیچ اشکالی نداریم، چون سلیقه‌ها مختلف است. اگر همه قبول کنیم که محور ولایت فقیه را داشته باشیم، هیچ اشکال ندارد، یعنی جایی که به مشکل رسیدیم، این محور را داشته باشیم.

در انتخابات یک عده طرفدار یکی هستند، یک عده طرفدار یکی دیگر هستند، فرقی هم نمی‌کند که حالا این آقا در مجلس برود یا آن برود، چون همه بالاخره مردم آدم‌های بدی که نمی‌آورند. به آدم‌های بد رأی نمی‌دهند. یکی خوب‌تر، یکی خوب، یا در انتخابات ریاست جمهوری یا در کارهای که خودتان در دانشگاه دارید، این رییس، آن رییس، به هر حال اگر آن اصل کار درست باشد، از این چیزها نگران نباشید، ولی من تأکید می‌کنم که اجازه ندهید در محیط دانشگاه، چیزی غیر از محور ولایت فقیه، بتواند مقدس شمرده بشود.

در مورد متمم بودجه سال ۶۹ که مجلس آن را بدون تأیید شورای نگهبان در اختیار شما قرار داد، مختصری توضیح بفرمایید؟

همان‌طور که در اخبار شنیدید، مجلس معتقد است که مهلت ده روزه شورای نگهبان تمام شده، چون در قانون اساسی ده روز است. شورای نگهبان می‌گوید که نه، آنها تفسیر قانون اساسی می‌کنند. می‌گویند نه این در قانون اساسی است، ما مفسریم، روز اول که می‌رسد و روز آخر که ما تحویل می‌دهیم، این جزو ده روز حساب نمی‌شود، بنابراین در مدت ده روز انتخاب شد. این اختلاف از همین مواردی است که در بحث من بود، مقام



معظم رهبری به ما ارجاع کردند، مجمع تشخیص مصلحت، امشب برای این موضوع جلسه دارد که این موضوع مطرح می‌شود و ما حرف آخر را در مجمع خواهیم زد. هر کسی از آنکه بیشتر رأی آورد، آن ملاک شما می‌شود. ببینید اگر ما روی اصول و موازین حرکت کنیم، گیر نمی‌کنیم. خیلی خوب! اختلاف شده، راه حل آن هم این است که در قانون اساسی هم پیش‌بینی شده این طور موارد اختلاف را مجمع تشخیص مصلحت باید جواب بدهد و ما جواب آن را امشب می‌دهیم.

بعضی از برنامه‌های رادیو، تلویزیون، تبعات نامشروعی در پی دارد. از جمله نشان دادن مراسم عروسی، نشان دادن خود عروس در لباس مخصوص عروسی (داماد را چرانمی‌گویند شما؟ بیچاره زن‌ها) پخش کردن این مراسم با ساز و نقارها که تبلیغاتی از جمله رقص زن‌ها از این قبیل، خصوصاً در روستاها.

حالا اینکه آدم بخواهد از کل برنامه‌های رادیو و تلویزیون دفاع بکند، بگوید صد درصد همه آنها درست است، معمولاً کسی نمی‌تواند این طوری بگوید، ولی شما نمونه‌هایش را ببینید. اگر کاسه داغ‌تر از آش نباشیم، زندگی‌مان خوب می‌شود. من فکر می‌کنم، آن برنامه خاصی که در تلویزیون یکبار پیدا شد که آن موقع خیلی هم سر و صدا کرد، سریال «پاییز صحرا» بود. یادتان هست؟ همان تیپ بازیگرانی که آنجا بودند، مشخص است. آن را به خصوص از امام پرسیدند، یعنی آقای [اسماعیل] فردوسی پور از امام پرسیدند، اسم آن فیلم را هم بردند، یا امام در اظهارات‌شان برد. امام گفت این فیلم اشکالی ندارد. امام هم این فیلم را می‌دیدند، یا آن سریال «سلطان و شبان» را که یادتان است، یک بار نشان می‌داد، آن وقت من در شورای سرپرستی صدا و سیما، مسئولیت داشتم. وقتی که این سریال را می‌خواستند پخش بکنند، من خودم خدمت امام رفتم، گفتم آقا ما امشب یک سریالی را شروع می‌کنیم، این شب دوم آن است. حلقه دوم بود، گفتم شما آن را ببینید، آن نمونه زنی که آنجا می‌بینید، آن صحنه‌هایی که می‌بینید، آن می‌تواند یک معیار باشد. اگر این را خلاف شرع تشخیص دادید، به ما بگویید که بگوییم این طور چیزها را از صدا و سیما حذف بکنند. اگر قبول دارید ما دیگر جواب از شما نمی‌خواهیم. اگر شما ما را نهی نکنید، همین راه خوب است. ایشان دیدند و پیغام دادند اشکالی ندارد، آن را



بگذارید بماند.

این دو نمونه از فیلم‌هایی است که شما حتماً، مقدسین ما و خیلی از نیروهای مخلص ما میل ندارند آن طور چیزها در صدا و سیما باشد. خب! ببینید امام شما، رهبر شما، مرجع تقلید شما، آنکه از شما دینش کمتر نبوده که قطعاً هم دلسوزتر بوده، با توجه به مجموعه شرایطی که هست، قبول دارد. ساز و آواز را ایشان به خصوص، موسیقی را حلال کردند. ما چرا خودمان را آن طوری خدای نخواسته به زحمت بیندازیم؟ چرا آنچه خدا حلال کرده، شما حرام می‌کنید؟ چرا آدم بیاید خودش را، البته من عرض کردم، صد در صد نمی‌توانم بگویم، همه آنچه که آنجا می‌گذرد، مشروع است، ولی در مجموع، رهبری شما یک مجتهد آگاه به زمان است و صدا و سیما تحت نظر خود ایشان است، رییس آن را ایشان باید تعیین بکنند. ایشان احساس تکلیف می‌کند، امام هم همین طور بود؛ یعنی شما فکر می‌کنید امام با آن قدرتی که داشتند، نهی از منکر نمی‌کردند، اگر اینها را منکر تشخیص می‌دادند؛ می‌گفتند این کار را نکنید. دیگر حالا بیشتر سخت‌گیری نکنیم.

**با توجه به گذشت بیش از دو سال از پیام حضرت امام در ارتباط با
ضرورت تشکیل تشکل حوزه و دانشگاه که بسیج دانشجویی است، محبت
بفرمایید که در این خصوص چه تصمیماتی را اتخاذ کرده اید؟**

ما مساله بسیج را تصویب کردیم، و به دست فرمانده بسیج دادیم. قرار بر این است که تمام اعضا و دانشجویها بتوانند عضو بسیج شوند. برنامه خارج از دانشگاه‌شان را در اردوگاه‌های بسیج بروند. برای آموزش‌های نظامی، ورزشی و اردوگاهی که بخواهند بکنند، آنجا انجام بدهند. در داخل دانشگاه‌ها هم اگر برنامه‌ای اضافه بر برنامه تحصیلی دانشگاه‌ها، نیاز داشتید، با بودجه خود بسیج دانشگاه‌ها برایتان با هماهنگی رؤسای دانشگاه‌ها تنظیم می‌کنند.

**لطفاً در مورد صحت و سقم شایعات موجود در رابطه با بخش برنامه‌های
تلویزیونی آمریکا از طریق ماهواره در ایران شرح بدهید؟**
چون شایعه وسیعی شده بود که آمریکایی‌ها دارند ماهواره مخصوص ایران یا این



منطقه درست می کنند که به آسانی بشود اینجا را بگیرند و حتی گویا خیال می کردند مثلاً ظرف چند روز تا آنجا که من اطلاع دارم، البته همین حالا هم یک برنامه‌ای از تلویزیون آمریکا، برای کل دنیا پخش می شود که با یک آنتن‌هایی می توانند بگیرند؛ منتها آنتن‌هایش خیلی گران است و به درد خانواده‌ها نمی خورد. مثلاً صدا و سیما برای استفاده بعضی از تصویرهایش، می تواند بگیرد، یا بعضی از مراکز سیاسی مهم ما که از مسایل آنجا باید مطلع باشند، می توانند بگیرند، ولی آنچه که شایعه بود، به این زودی نخواهد بود؛ یعنی آنها به فکر هستند ولی فاصله زیادی دارد.

نظر تان راجع به وضعیت دانشگاه‌ها از جهت مسایل سیاسی و، شکل‌های اسلامی موجود در آن مانند انجمن اسلامی، و جامعه اسلامی دانشجویان چیست؟ آیا جامعه اسلامی دانشجویان می تواند در دانشگاه در صحنه سیاست نقشی داشته باشد؟

بله اینها محدود که نیست؛ مخصوص یک نفر که نیست. آزاد است، با معیارها و مقرراتی که در دانشگاه گذاشته می شود و با برخورد سالم اندیشه‌ها؛ ما هیچ مناسب نمی دانیم که دانشجویها خدای نکرده یک روزی به جان هم بیفتند، به همدیگر یک وقت اهانت بکنند، تخطئه به خود بکنند. اما میدان حرکت سالم اندیشه سیاسی در دانشگاه‌ها مفید است. من هم استقبال می کنم و این را به خیر مملکت مان می دانم و منحصر به یک کس و به یک جریانی هم نیست.

ما را از سردرگمی خوابگاه نجات دهید. دانشگاه به ما خوابگاه نمی دهند اگر هم بدهند می گویند باید رزمنده باشی و حدود ۶ ماه در جبهه خدمت کرده باشی، پس ما بچه‌های شهرستانی چه بکنیم؟

عرض بکنم که اولاً دانشگاه شما به خصوص ان شاء الله در آینده، مشکل خوابگاه ندارید، چون آن طوری که ریاست محترم دانشگاه گفتند، حدود ۴۸۰۰ تخت خوابگاه دانشجویی نزدیک به اتمام است که اواخر امسال، حدود ۱۳۰۰ آن را می دهند و در سال آینده هم بقیه آن را خواهند داد که مشکل شما برطرف می شود. اما مشکل خوابگاه دانشجویی



کماکان در سطح کشور یک مشکل جدی است. با آن توضیحاتی که من خدمت شما دادم، بپذیرید که دانشجو دیگر از متفکرترین و آشناترین به اقتصاد در همه بخش‌های کشور است. وقتی که ما الان برای ساختن خانه‌های روستایی که ۱۲۰۰ روستا را در مرز عراق منهدم کرده بودند و مردم آنها الان در سراسر کشور آواره هستند، باید سیمان، میلگرد، مصالح و پول را آنجا خرج بکنیم. شهرهایی مثل آبادان، خرمشهر، بستان، دهلران، مهران، قصرشیرین و صالح آباد، همه اینها به کلی خراب است.



مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی درباره مسایل مهم داخلی و منطقه‌ای

خرداد ۱۳۶۹

خبرنگار نشریه « لوموند »، چاپ فرانسه در مورد برگزاری اجلاس سران عرب در بغداد و احتمال ملاقات رؤسای جمهور دو کشور ایران و عراق پرسید.

این ملاقات از طرف دولت عراق مطرح شده و ما نیز پاسخ منفی به آن نداده‌ایم، ولی گفته‌ایم قبلاً از طریق مذاکره کارشناسان دو کشور تحت نظر دبیرکل سازمان ملل، مطالب مورد بحث باید روشن شود که اگر ملاقاتی رخ داد، این ملاقات موفق باشد. البته موردی که در قطعنامه کنفرانس سران عرب در بغداد اعلام شد، تا حدودی برداشت ما را از نامه دولت عراق تضعیف کرد، چون ما از نامه دولت عراق بیشتر این طور برداشت می‌کردیم که آنها در دستیابی به صلح جدی هستند.

خبرنگار خبرگزاری آسوشیتدپرس، در مورد احتمال آزادی سایر گروگان‌ها در لبنان سؤال کرد.

سیاست ما الان این است که به آزادی تمامی گروگانها اعم از غربی‌ها، لبنانی‌ها و ایرانی‌ها کمک کنیم و این سیاست را همانطور که مقام رهبری فرمودند ادامه می‌دهیم. برخورد غیرمسئولانه آمریکایی‌ها در این مسأله، کار را دشوار کرده است.

خبرنگار مجله ژون آفریک در مورد شرکت حجاج ایرانی در مراسم حج و مذاکراتی که در این مورد بین ایران و عربستان سعودی انجام شده است



سؤال نمود.

ما تلاش‌های مستقیم و غیرمستقیم زیادی را انجام داده‌ایم تا حجاج ایرانی امسال به مکه مشرف شوند، اما به نظر می‌رسد که سعودی‌ها از طرف دیگران و احتمالاً آمریکا مشکل دارند و مایل نیستند حجاج ایرانی به مکه اعزام شوند، اما ما تلاشمان را ادامه می‌دهیم تا مسأله اعزام حجاج برای سالهای بعد حل شود.

خبرنگار مجله ژون آفریک در مورد موضع ایران در قبال سیاست گورباچف در اعطای آزادی به مردم مسلمان این کشور سؤال نمود.

ج - آزادی‌هایی که داده شده قابل ستایش است و مسلمانان بعد از انقلاب مارکسیستی روسیه، برای اولین بار احساس آزادی می‌کنند و ما از این سیاست استقبال می‌کنیم و امیدواریم این روند ادامه داشته باشد.

خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، در مورد تمایل انگلیس برای برقراری روابط مجدد با ایران سؤال کرد.

ما مشکلی نداریم که رابطه خود را با لندن عادی کنیم. هر دو کشور ایران و انگلیس خواهان برقراری روابط هستند، اما آنچه که واقعیت است، برخورد بد انگلیسی‌ها در قبال مسأله کتاب آیات شیطانی بود که مجلس شورای اسلامی نیز براساس این برخوردها، قانون را به تصویب رساند. سیاست ما نیز هم‌اکنون بر محور آن قانون است، هر وقت انگلیسی‌ها حاضر شوند آن قانون اجرا شود، مانعی در برقراری روابط نخواهد بود، و گرنه وضع به همین صورت باقی خواهد ماند.

خبرنگار تلویزیون «بی بی سی» در مورد احتمال برقراری روابط مجدد بین ایران و انگلیس و همچنین مصوبه مجلس شورای اسلامی در مورد این مسأله سؤال کرد.

اشتباه غربی‌ها این است که حس می‌کنند ایران به شدت نیازمند به آنها است و آماده است به‌خاطر این نیازها، از اصول و سیاست‌های اعلام شده توسط حضرت امام (س) دست بردارد. نیاز ایران برای بازسازی اقتصادی به هیچ کشور خارجی، نیاز غیرقابل اجتناب نیست. روابط



بین‌المللی براساس نیازهای ملتها بوجود می‌آید و این یک نیاز متقابل است. البته نیازهای ما به‌گونه‌ای است که همیشه قابل رفع است، همانطور که در دوران هشت ساله جنگ، بارها این نیازها رفع شد.

انقلاب برای ما اصل است. هیچ چیز در دنیا برای ما عزیزتر از انقلاب و آرمان‌های آن که حضرت امام ترسیم کرده‌اند، نیست و ما از این آرمان‌ها دست نخواهیم کشید.

خبرنگار تلویزیون « بی. بی. سی. » مجدداً در مورد احتمال برقراری روابط مجدد بین ایران و انگلیس و همچنین مصوبه مجلس شورای اسلامی در مورد این مسأله سؤال کرد؟

براساس مصوبه مجلس، دولت انگلیس باید اهانت‌هایی که در مورد مسأله کتاب آیات شیطانی به‌اسلام شده را محکوم کند و به حقوق مسلمانان احترام بگذارد. در همین حال اگر انگلیس لجاجت را کنار بگذارد، روابط بین دو کشور بزودی می‌تواند برقرار شود. برای غربی‌ها نیز منطقی و عاقلانه‌تر این است که راضی نباشند. اسلام که دین دوم اروپا است، مورد اهانت قرار بگیرد. این به نفع هیچ کس نیست و دنیای اسلام این اهانت‌ها را نمی‌بخشد.

برخورد دولت‌های غربی در مورد مسأله سلمان رشدی بیشتر از اصل کتاب آیات شیطانی، مسلمانان را جریحه‌دار کرد. آنها نشان دادند به‌عنوان یک سیاست می‌خواهند مسلمانان را تهدید کنند.

خبرنگار رادیو صدای مستضعفین لبنان در مورد توطئه صهیونیست‌ها در اسکان یهودیان در مناطق اشغالی پرسید..

اعاده حقوق مردم فلسطین جزو آرمان‌های اصلی انقلاب ما بوده و هنوز هم به قوت خود باقی است و به‌همین دلیل در این مدت، حامیان اسرائیل و عمالشان در منطقه جنگ را بر ما تحمیل کردند. ما برای مقابله با توطئه اسکان یهودیان در مناطق اشغالی، طرح داریم و در وقت مناسب اقدام خواهیم کرد.

افکار عمومی جهان اسلام باید برای چنین روزی آماده شود که در حال آماده شدن نیز هست. ما عقیده داریم اسرائیل به‌عنوان عضو زاید در منطقه قابل دوام نیست و فکر اسرائیل بزرگ برای



آنهايي که در فکر اجرای آن بودند، یک تفکر مرده است.

با درخشیدن حکومت اسلامی در ایران، دیگر برای این افکار جایی وجود ندارد، صهیونیست‌ها تمام سعی‌شان این است که وضع موجود را حفظ کنند و به‌وضوح پیش‌بینی می‌شود در آینده‌ای نه‌چندان دور، فلسطین به صاحبان اصلی‌اش برگردد.

خبرنگار تلویزیون سوریه مبنی بر موضع ایران در قبال این کشور، پس از ارسال نامه دولت عراق به ایران سؤال کرد.

ما سوریه را دژي محکم در برابر توسعه‌طلبی‌های اسرائیل می‌دانیم و از این کشور حمایت می‌کنیم. از سوی دیگر در دنیای عرب جدی‌ترین دولت برای مقابله با اسرائیل و نزدیک‌ترین هدف برای خطر اسرائیل، سوریه است. ما در کل با این کشور روابط خوبی داریم و از نقش سوریه در لبنان نیز حمایت می‌کنیم.

خبرنگار شبکه تلویزیونی «ان. بی. سی» آمریکا پیرامون سقوط هواپیمای پان‌آمریکن و مسأله دخالت ایران و نیروهای آزادیبخش فلسطین در این ماجرا سؤال کرد.

این قضیه شایعه‌ای بیش نیست و دنیا نیز چنین شایعه‌ای را نمی‌پذیرد، من فکر می‌کنم وجدان آمریکایی‌ها به‌خاطر ساقط کردن هواپیمای مسافربری ایران توسط این کشور ناراحت است و این شایعات را به‌خاطر آرامش وجدان ملت خود مطرح می‌کنند و در چهارچوب همان شیطنت‌های آمریکایی می‌گنجد و بس. بنظر من شما خبرنگاران مسئولیت دارید، زشتی کار آمریکایی‌ها در مورد سقوط هواپیمای مسافربری ایران را به‌دنیا نشان دهید، تا مردم دنیا را از جنایت وحشتناکی که آمریکایی‌ها مرتکب شده‌اند، آگاه سازید.

خبرنگار شبکه تلویزیونی «سی. ان. ان» آمریکا مبنی بر موضع خصمانه آمریکا در قبال مسلمانان سؤال کرد.

اخیراً سران آمریکا دست به کارهایی زده‌اند که باعث عصبانیت مسلمانان جهان شده است. یکی تصویب مصوبه‌ای توسط مجلس سنا برای به رسمیت شناختن بیت‌المقدس به‌عنوان پایتخت رژیم



صهیونیستی، دیگری حمایت از مهاجرت یهودیان به فلسطین اشغالی و مسأله سوم وتوی قطعنامه سازمان امنیت برای ششمین بار در مورد محکومیت رژیم صهیونیستی در کشتار فلسطینیان.

خبرنگار صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، پیرامون بهره‌گیری از امتیاز حق عضویت ایران در صندوق بین‌المللی پول سؤال کرد.

ما قبل از انقلاب در صندوق بین‌المللی پول سهم داشتیم و فعلاً نیز در این صندوق حضوری قوی داریم. لذا می‌توانیم از امتیازات خود در این صندوق بهره بگیریم. هر چند در حال حاضر نیازی به این مسأله نداریم. ولی هر وقت احساس نیاز کردیم از امتیاز خود در این صندوق بهره خواهیم گرفت و این حق طبیعی ما است.

در خصوص انتقال مرکز سیاسی کشور هم مقدمات این کار در شورای عالی شهرسازی تصویب شده و فعلاً در حال بررسی منطقه‌ای مناسب برای انتقال مرکزیت سیاسی کشور هستیم. هر چند تاکنون جایی مشخص را در نظر نگرفته‌ایم، ولی در حال برنامه‌ریزی هستیم و بالاخره این کار روزی اتفاق خواهد افتاد.

خبرنگار تاجیکستان شوروی پیرامون روابط ایران و شوروی پرسید.

سفر من به شوروی مبداء تحولی در روابط دو کشور شد و پایه آن را نامه حضرت امام به گورباچف ریخت. در حال حاضر توافق‌نامه‌های ما در اجرا به خوبی پیش می‌رود. خط لوله گاز ما افتتاح شده و ما روزانه ۶ میلیون متر مکعب گاز به این کشور صادر می‌کنیم. چند پروژه نیز در دست اجراست که از جمله می‌توان به احداث چندین سد بر روی رودخانه ارس را نام برد که مقدمات این کار نیز انجام شده است. پروژه بعد کار بر روی ذوب آهن اصفهان به منظور حصول به ظرفیت مطلوب این کارخانه است. در کل روابط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و مرزی دو کشور در حال توسعه است.

در مورد همکاری‌های جمهوری‌های شوروی با ایران هم روابط ما با جمهوری‌های شوروی بسیار خوب است. نمونه این امر را می‌توان حضور مردم شوروی در مراسم سالگرد ارتحال حضرت امام ذکر کرد.



خبرنگار روزنامه تهران تایمز، در خصوص سقوط بهای نفت و تأثیر آن در برنامه پنجساله توسعه کشور سؤال کرد.

ما در این زمینه مشکل خاصی نداریم و در برنامه پنجساله نوسان قیمت نفت پیش‌بینی شده است. ما در اجرای این برنامه کاملاً در روال صحیحی قرار داریم و ابعاد کار به‌خوبی پیش می‌رود. در پاسخ به سؤال دوم مبنی بر برقراری روابط ایران و عربستان هم سیاست ما برقراری روابط با کلیه کشورهای منطقه از جمله عربستان است. عمده مشکل ما در این زمینه همان مسأله حجاج می‌باشد.

خبرنگار تلویزیون هند در مورد موضع ایران در قبال مسأله کشمیر سؤال کرد.

در مورد مسأله کشمیر ما براساس سیاست اعلام شده‌مان عمل کردیم. یعنی از هند خواستیم که با مردم کشمیر بدرفتاری نکند و مصوبات سازمان ملل را در مورد مسأله کشمیر اجرا کند. ما خشونت در کشمیر را به‌نفع هند نمی‌دانیم. هند از کشورهایی بود که از اوایل پیروزی انقلاب روابط خوبی با آن داشته‌ایم و علاقه نداریم رابطه ما با آن کشور تیره شود. مسأله کشمیر یک مسأله جدی است. برخورد خشن با مردمی که آزادی می‌خواهند، درست نیست. آنها مسلمان هستند و از دین خود دفاع می‌کنند.

خبرنگار دیگری در مورد شرایط شرکت در مراسم حج که از سوی عربستان سعودی گذاشته شده است، سؤال کرد.

شرایطی که ایران برای شرکت در مراسم حج گذاشته است، فکر نمی‌کنیم شرایط غیرقابل قبولی باشد. انجام تظاهرات هیچگونه اخلالی در امنیت عربستان ایجاد نمی‌کند، همان‌طوری که سال‌ها وارد نکرده بود. آن اتفاقی که در مراسم حج افتاد، از قبل برنامه‌ریزی شده بود و فکر می‌کنیم به‌دستور آمریکایی‌ها بود. چون در همان زمان آمریکایی‌ها در خلیج فارس خود را برای جنگ با ما آماده می‌کردند.

فکر می‌کنم عربستان روزی به‌سر عقل خواهد آمد و مصالح اسلام را خواهد پذیرفت و قبول خواهد کرد که شعار دادن علیه آمریکا و اسرائیل به نفع دنیای اسلام و در مسیر اهداف دنیای



اسلام است و این طور نیست که عربستان مدت طولانی ما را از حج محروم کند.

خبرنگار تلویزیون « ای. بی. سی » آمریکا در مورد احتمال آزادی گروگان‌ها در لبنان سؤال کرد.

ج- ما در حرف‌های مان جدی هستیم. اگر آمریکا مایل است گروگان‌ها آزاد شوند، کاملاً راه باز شده است. من از شما به عنوان یک انسان آزاد سؤال می‌کنم، واقعاً اگر گروگان‌های لبنانی که در زندان‌های اسرائیل هستند، آزاد شوند چه اشکالی وجود دارد؟

خبرنگار آمریکایی جواب داد: من تنها می‌توانم بگویم نقش من به عنوان یک گزارشگر است و اینجا نیامده‌ام اطلاعاتی را برای تصمیم‌گیری‌های دولت آمریکا جمع کنم. تا زمانی که من برای سازمانم کار می‌کنم، هیچ‌گاه یک انسان آزاد نیستم.

آقای هاشمی ادامه داد: آمریکا واقعاً در ایران مشکل دارد، افکار عمومی مردم ما بحث از آمریکا متنفر هستند. اگر آمریکا مایل به برقراری روابط با ایران است باید در عمل نشان دهد و جریان اقدامات زشت خود را بکند و افکار عمومی ما را تحت تأثیر قرار دهد.

خبرنگار تلویزیون « آی تی ان » انگلیس در مورد مسأله سلمان رشدی سؤال کرد.

حکم حضرت امام در مورد سلمان رشدی را هیچ‌کس نمی‌تواند پس بگیرد. این اشتباه است که غربی‌ها اصرار می‌کنند تا این حکم و فتوا را پس بگیریم.

خبرنگار خبرگزاری « یونایتدپرس » در مورد سیاست «نه شرقی نه غربی» سؤال کرد.

در مورد سیاست نه شرقی نه غربی، اساس مطلب این است که کشور ما نباید تحت سلطه شرق یا غرب باشد و سیاست ما در روابط بین‌المللی مستقل بوده و رابطه با کشورهای غربی یا شرقی معنایش این نیست که با این اصل منافات دارد. آنچه که مطرح است سلطه و نفوذ آنها است که نفی ما شود.



در ارتباط با سؤال خبرنگار کیهان انگلیسی در مورد مسأله آزادی گروگان‌های ایرانی در لبنان هم ما از یک دولت، پیامی دریافت کرده‌ایم که گفته شده است گروگان‌های ایرانی زنده هستند و سندیت این مطلب، درست‌تر از ادعاهای آمریکاییان است.

در خصوص سفر هیأت پارلمانی انگلیس به ایران هم این سفر، بستگی به موضع مجلس ما دارد. اگر مجلس بپذیرد، ما میزبان این هیأت خواهیم بود.

خبرنگار هندی در مورد موضع جمهوری اسلامی ایران در مورد سایر کشورهای منطقه سؤال کرد.

ما اصولاً مخالف دخالت یک کشور در امور داخلی کشور دیگری هستیم و سیاست ما ایجاد حُسن همجواری بین کشورها و احساس مسئولیت متقابل است.

در خصوص بازسازی کشور هم حضور و مشارکت مردم در امر بازسازی کشور، امری اجتناب ناپذیر است و ما برای بازسازی مناطق جنگی و خرابی‌ها نیاز به پشتوانه مردمی و مشارکت آنها در این امر هستیم. حمایت رهبری نیز در این زمینه بسیار کارساز است.

خبرنگار روزنامه اطلاعات پیرامون مشکلات اقتصادی، تورم و گرانی در جامعه سؤال کرد.

عمده برنامه ما جمع‌آوری نقدینگی مردم است و ما در این زمینه، برنامه‌ها و طرح‌های مهمی در دست اقدام داریم و تاکنون توانسته‌ایم ۲۰۰ میلیارد تومان نقدینگی مردم را با توزیع ارزی که برای تولید و واردات که ما در نظر گرفته‌ایم جمع کنیم. در زمینه مهار تورم نیز موفقیت‌هایی بدست آمد، و آمار سال گذشته نیز نشان می‌دهد که ما در این زمینه موفق بوده‌ایم. در کل، با برنامه‌های مناسبی که در دست داریم، در صدد کاهش تورم هستیم.

خبرنگار لبنانی در خصوص مسایل لبنان و نامه یاسر عرفات به ایران سؤال کرد.

مشکل اصلی در لبنان، حضور نیروهایی است که در اقلیت هستند و می‌خواهند در این کشور حاکم باشند مثل فالانژها، مشکل دیگر، خطر اسرائیل است که باید با همکاری جهانی، این معضل



را از میان برداشت. در مورد نامه یاسرعرفات نیز، باید بگوییم این نامه همراه با نامه آقای صدام به دست ما رسید و در آن به گونه‌ای بر همان مسایلی که در نامه آقای صدام آمده است، تأکید شده است و جواب ما نیز این بود که باید بیشتر متوجه فلسطین و فلسطینی‌ها بود و در مبارزه با اسرائیل نیز باید جدی بود.

در مورد درگیری‌های امل و حزب‌الله در لبنان، قدرت‌های غربی به اختلافات داخلی در لبنان دامن می‌زنند. نظر ایران این است که هر قطره خونی که در نزاع بین مسلمانان به زمین ریخته شود، خیانت به اسلام است و هر کس در این خونریزی دست داشته باشد، در مقابل خدا روسفید نخواهد بود، البته ما با سوریه در این رابطه وارد مذاکره شده‌ایم تا این درگیری‌ها قطع شود.

آخرین سؤال خبرنگاران در مورد اجلاس سران عرب در بغداد بود.

این کنفرانس بیشتر به منظور اهداف تبلیغی و بازسازی چهره بعضی جناح‌های عربی تشکیل شد. اگر برای آنها، مسأله مبارزه با اسرائیل مهم است، پس غیبت سوریه و لبنان که بیشترین سهم را در مواجهه با اسرائیل دارند، چگونه توجیه می‌کنند. کسانی که در آنجا حضور داشتند، از جمله بعضی شیوخ خلیج فارس مانند عربستان و کویت چطور می‌توانند علیه آمریکا شعار بدهند و جدی باشند. این جمعی که در بغداد بودند نمی‌توانند علیه آمریکا و اسرائیل اقدام جدی بکنند؛ آنها هم که می‌توانستند در این اجلاس شرکت نداشتند.

در پایان از نمایندگان رسانه‌های جمعی داخلی و خارجی تشکر و قدردانی می‌کنم و امیدوارم در جهت حق و حقیقت و پخش واقعیات و کمک به آگاه کردن مردم، قدم مثبتی بردارید.



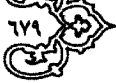
تحلیلی از دهه اول انقلاب اسلامی و چشم اندازی از آینده

متن سخنرانی آیت‌الله هاشمی رفسنجانی در جمع وعاظ و ائمه جماعات تهران

بسم الله الرحمن الرحيم،

الحمد لله و السلام على رسول الله و آله

برادران و دوستان‌مان خیلی خوش آمدند. با محبتی که شما کردید، فرصتی هم پیش آمد، حرف‌هایی که فکر می‌کنم در مورد امور کشور ضروری است، با علما و اهل علم در میان بگذارم. ماه محرم اولین نقطه‌ای است که من می‌خواهم روی آن تأکید کنم. ما در آستانه ماه محرم که دوره مهمی برای ما هست، هر سال این اجتماع را با شما داریم. محرم واقعاً یک فرصت استثنایی تاریخی است که با هدایت الهی و آسمانی و با اجرای بسیار خوب عزیزترین موجودات روی زمین، پیش خداوند-امام حسین(ع)، یاران و اهل بیت او- در تاریخ بشریت تعیبه شده است و واقعاً وظیفه ماست که از این امانت اهل بیت و اسلام پاسداری کنیم و حق شهدای کربلا و امام حسین(ع) را ادا کنیم. کم و بیش در تاریخ این



طوری بوده، یعنی واقعاً استفاده شده و علما، وعاظ، مداح‌ها، روضه خوان‌ها، شعرا، مردم و همه به نحوی از این موهبت الهی، برای تبلیغ و نشر دعوت اسلام استفاده کردند و ما امروز موفقیت‌های اسلامی را در کشورمان و در دنیا از همین جا داریم؛ حالا همه‌اش را نمی‌گوییم، ولی به عنوان یک عامل مهمی، ما از محرم داریم.

همه شما می‌دانید، [ماه] محرم، همیشه برای ما سازنده و مؤثر بوده است. ممکن است به ذهن بیاید، حالا که صدا و سیما، روزنامه‌ها و تبلیغات همه در اختیار جمهوری اسلامی است، ما هر حرفی بزنیم از طریق رسانه‌ها به گوش مردم می‌رسد، فیلم و تأثر هم هست؛ بله، آن طوری هست، اما حضور در میان مردم و در همین جلسات کوچک متفرقی که مردم به‌عنوان امام حسین جمع می‌شوند و آن حالت روحانی که مردم در جلسات امام حسین دارند، با اینکه در خانه‌هایشان نشسته باشند و از تلویزیون استفاده نکنند، فرق می‌کند. تماس با مردم، با گفتن، با قلم و یا با رادیو خیلی فرق می‌کند و حرف‌ها رودررو با حضور علما و وعاظ، در مردم قطعاً تأثیر دیگری دارد و این نقطه مثبت ما است.

بنابراین ما واقعاً باید نه به عنوان خودمان و نه به عنوان فرصتی برای روحانیت یا اهل علم، واقعاً به عنوان فرصتی برای توضیح و تبیین معارف اسلامی و تحکیم رابطه با مردم، باید استفاده بکنیم و ما خیلی استفاده کردیم. در دوران مبارزه، عظیم‌ترین پایگاه ما همین بود و چیزی که نتوانستند از ما بگیرند، همین‌ها بود. رژیم صرفش نمی‌کرد که حسینیه‌ها و مساجد را ببندد، چون این تجربه را قبلاً ارباب‌هایشان در زمان رضا شاه داشتند و موفق نبودند. چند سال مردم را محدود کردند، ولی وقتی که [در مساجد را] باز کردند، مثل بمب هیدروژنی منفجر شد؛ چون سال‌ها احساسات مردم انباشته شده بود، این اوضاع پیش آمد. حالا زمان فرق کرده بود، مثل زمان رضاخان که نبود، بستنش برای آنها صرف نمی‌کرد و باز گذاشتنش هم همین شد که دیدید. الان هم در طول انقلاب، برای خنثی کردن توطئه‌ها، شایعه‌ها و رذالت‌هایی که می‌شود، با پخش یکپارچه نیروهای مخلص اهل علم به سراسر کشور در ماه محرم، تقریباً همه خنثی می‌شود. من به همین مناسبت، یک قدری از مسایل عمومی کشور را خدمت‌تان عرض می‌کنم، شاید حرف‌های تازه‌ای نباشد، ولی ما در یک محفل خصوصی، بازتر با شما می‌توانیم حرف بزنیم.



مسأله‌ای که ما باید توجه بکنیم، یک فرصت استثنایی به عنوان اتمام حجت، خداوند در اختیار ما گذاشته است و این پیروزی اسلام در ایران و مذهبی شدن جامعه ماست و تحقیقاً این یک آزمایشی برای ما است و از نظر دنیا هم، آزمایشی برای اسلام است. خداوند حقانیت اسلام را می‌داند و نمی‌خواهد اسلام را آزمایش بکند، دنیا می‌خواهد آزمایش بکند، ولی صلاحیت ما باید مورد آزمایش قرار بگیرد. واقعاً این همه که حرف می‌زدیم و از خداوند می‌خواستیم که به ما مهلتی و فرصتی بدهد که برای اجرای اسلام کار بکنیم، حالا همه چیز در اختیار ماست و باید بگوییم که حاکمیت، یعنی تصمیم‌گیری الان مال روحانیت است. در امور اجرایی همه هستند، اما رهبری، ریاست جمهور، دستگاه قضاییه، ریاست مجلس و شورای نگهبان که اینها مراکز تصمیم‌گیری هستند، عمدتاً دست خود روحانیت است. مردم هم الحق گوش به فرمان هستند، یعنی ما به اندازه کافی نیروی گوش به فرمان داریم که اگر اسلام را بخواهیم اجرا بکنیم، آنها از ما پذیرند و عمل بکنند. صبر، متانت و تحمل مردم هم بارها آزمایش شده و قابل قبول است.

ما واقعاً باید الان تلاش بکنیم که چیزی که از اسلام می‌فهمیم و درک می‌کنیم و تشخیص می‌دهیم، آن را اجرا بکنیم و دنبال پیاده کردن آن باشیم. خوشبختانه، نقطه اصلی تصمیم‌گیری - مقام رهبری - در گذشته و امروز، بالاترین صلاحیت تشخیص اسلام را دارند. در زمان امام، بحث و شکی نیست، مرجع تقلید بودند و همه روشنی‌هایی که ما داریم، از انوار ایشان است. ما می‌دانیم، شما همه می‌دانید، - من شاید به خاطر نزدیکی که با مقام رهبری از دوران تحصیلی دارم، بیشتر بدانم - در اینکه برجسته‌ترین چهره اسلام شناسی به معنای جامع کلمه، امروز مسئولیت رهبری را دارد، ما هیچ تردیدی نباید بکنیم. تحقیقاً ایشان مجتهد هستند، تحقیقاً ایشان مبانی اجتهاد دست شان است، تحقیقاً به اندازه نیاز درک مسایل اجتماعی اسلام، بر مبانی و متون احاطه دارند و از لحاظ فکر و تجربه و گذشته و امروز، همه شرایطی که مجموعه اسلام را مخصوصاً معارف اجتماعی اسلام را بشناسند، ایشان دارند. ما آدم‌های خوب، عالم و دانشمند خیلی داریم و واقعاً شخصیت‌های با ارزشی در روحانیت است که آدم در مقابلشان خاضع است و فراوان هم هستند، ولی من هر چه الان فکر می‌کنم، کسی که مثل ایشان، این همه صفات و شرایط را در خودش داشته باشد، یا نداریم یا خیلی خیلی کم داریم. این امتیازی است که باز در اختیار ماست. مثلاً



اگر رهبری داشتیم که یک بعدی بود، فقیه متبحری بود، اما مسایل اجتماعی را خوب متوجه نمی‌شد، چه ابطلاعی برای اداره کشور بود؟ یا اگر بر عکس بود، یعنی مسایل اجتماعی را خیلی خوب می‌فهمید، اما مبانی اجتهاد را نمی‌توانست تطبیق بکند، چون ما می‌خواهیم برای اسلام کار بکنیم، ما که هوس حکومت نداریم، می‌خواهیم اسلام را پیاده بکنیم، در آن صورت هم مشکل داشتیم و آن آرامش و اطمینان را در اجرا پیدا نمی‌کردیم که حجت داشته باشد.

از کارهای خیلی خوب و با ارزش مجلس خبرگان، همین [انتخاب رهبر] بود. البته امام به ما در این کار کمک کردند و شاید کار اصلی را امام کردند، اما به هر حال مجلس خبرگان هم انصافاً در یک مقطع حساس پر عجله‌ای، تصمیم بسیار متین و جالبی را گرفت. حالا اسلام بنا است اجرا بشود، البته اسلام تا حدودی اجرا شده و تا حدودی شناخته شده، اما واقعاً ما هنوز حکومت اسلامی و جامعه اسلامی نداریم. ما فکر می‌کنیم مدینه‌ای که طبق آن پیش خودمان و در ذهن مان، تابلویی ترسیم کرده بودیم، از همه ابعاد، از آن مدینه فاضله، خیلی فاصله داریم.

الان مساله اصلی و مبارزه اصلی در دنیا، بین ما و کفر جهانی این است که - من روح حرف را به شما عرض می‌کنم - آنها نمی‌خواهند اسلام به صورت یک مکتب موقفی، جایی پیاده بشود. این روح مطلب است. ما هم باید دنبال این باشیم که اسلام را به صورت یک نمونه موفق پیاده بکنیم. اشکال مبارزه فرق می‌کند. آنها همه ابزار را به کار می‌برند که جلوی این مساله را بگیرند که این حالت پیش نیاید. آنها به اندازه ما که ایمان ندارند و شاید اصلاً عقیده ندارند که اسلام می‌تواند جامعه بشری را امروز اداره بکند. این طرز تفکر آنها مثل [طرز تفکر] ما نیست، ما این عقیده را داریم و فکر می‌کنیم که اسلام می‌تواند این کار را انجام بدهد. اگر آنها به اندازه ما می‌دانستند، دو حالت داشت؛ بعضی‌هایشان ممکن بود قبول کنند، آنهایی که خیرخواه هستند و آنهایی هم که شرور هستند، همه ابزار را به کار می‌بردند که ما به هیچ وجه نتوانیم این کار را بکنیم. آنها فکر می‌کنند که بالاخره اینها گیر می‌کنند. در ایده‌ها و افکار و اظهارات و شعارهای ما دقت می‌کنند و می‌گویند این شعارها و این گونه ایده‌ها به جایی نمی‌رسد، چون آنها راه‌های متعددی را در حکومت‌ها تجربه کردند و دیدند، می‌گویند ممکن است اینها به جایی نرسند. لذا دردوره اول، اینها بیشتر این



طوری می گفتند، با فسادى که در رژیم شاه بود، اینها سوار بر موج ناراحتی مردم شدند و حکومت را از بین بردند، حالا خودشان که نمی توانند مملکت را اداره بکنند، یک دوره‌ای می گذرد، مردم می فهمند این هم نشد، آن وقت یک چیز دیگری دوباره بر می گردد و واقعیت‌ها خودش را بر مردم تحمیل می کند. رفته رفته آن بنیان از ذهنشان می رود. یک موقعی قضاوت می کردند و می گفتند به شخص امام مربوط است. می گفتند به شخص مربوط است، یک آدم محبوب است، چهره متنفذى است، مردم گوش به حرفش می کنند، متعبد هستند و سختی‌ها را تحمل می کنند، چون او می گوید، و او که رفت، قضایا تمام می شود. دیدند این هم نشد. این قدم‌هایی که بر می دارند، اگر امروز را با دو سال پیش مقایسه کنند، می بینند که واقعاً با رفتن حضرت امام، یک ذره هم رابطه مردم با حکومت ضعیف تر نشد، بلکه یک قدری هم متعصب تر شدند، چون احساس کردند که تکلیفشان سنگین تر است و باید خودشان این نظام را حفظ بکنند. آنها هنوز هم انتظار این را دارند و دنبال این هستند و امید بیشترشان به این است که سلام از اداره جامعه اظهار عجز بکنند. ما هم به خاطر ایمانی که به قرآن و به معارف خودمان داریم، معتقدیم که می توانیم مسایلی را که آنها فکر می کنند مردم را از پا در می آورد، از بین ببریم و می توانیم جامعه مان را جامعه محکم، ثابت و جامعی بسازیم.

جنگ اصلی ما با دنیا سر این است که اسلام به عنوان یک الگو پیاده بشود یا نشود. تحقیقاً هیچ یک از دشمنان اسلام نمی خواهند این موفق بشود، منتها بستگی دارد به مقدار احساس خطری که می کنند. خیلی از آنها قبول ندارند که ما موفق می شویم، می گویند یک مدت این طوری بگذرد، ولی ما این طور فکر نمی کنیم. تکلیف ما چیست؟ اولاً عقیده داریم که می شود و ثانیاً ما مکلفیم اسلام خالص را اجرا بکنیم؛ چیزی که از اسلام می فهمیم، چیزی که با اجتهاد زنده اسلامی، برای ما از اسلام قابل فهم است، آن را پیاده بکنیم. ما باید این راه را برویم. اگر موفق بشویم این راه را برویم، هم پیش خداوند معذوریم، اگر هم اشکالی برایمان پیش بیاید، شرمسار نیستیم و هم امید داریم که این به نتیجه می رسد و چیز دیگری به نتیجه نمی رسد.

ما راه اسلام را در پیش بگیریم، هوا و هوس‌ها یا نظراتی که اطراف ما هست، اینها کار خودشان را می کنند. ما هم در داخل این مساله را داریم و هم در خارج این مساله را داریم.



آنهایی که در مبارزه بودند، خوب خبر دارند و آنهایی هم که نبودند، در عرض این چند سال فهمیدند که مساله چه طوری است. ما از اول که مبارزه را شروع کردیم، در کشور دچار دو جریان چپ و راست بودیم. چپ‌ها به هیچ نحوی با ما سازگار نبودند و از ما به عنوان یک پل می‌خواستند استفاده بکنند، راست‌ها هم با ما به هیچ نحوی سازگار نبودند، آنها هم از ما به عنوان یک پل می‌خواستند استفاده بکنند. چون می‌دیدند ما افکار عمومی و توده‌های ملت را داریم، با ما کنار می‌آمدند. خودشان چنین چیزی نداشتند، الان هم همین طور است. این دو جریان چپ و راست، هنوز هم بعد از انقلاب، همین طور راه ما را می‌آیند. ما به حمدالله تاکنون راه خودمان را گم نکردیم. در حرف‌های چپ‌ها، یک مقدار حرف درست هست، در حرف‌های راست‌ها هم، یک مقدار حرف درست هست و با ما تطبیق می‌کند، ولی یک مقدارش را قبول نداریم.

بنابراین با هر یک از آنها می‌شود کمی مماشات کرد، مقدار زیادی نمی‌شود مماشات کرد و این درگیری هم همیشه به وجود می‌آید. «وَلَنْ تَقْضِيَ أَنْ كَلَّ يَهُودُ وَا لَنْ نَصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ الْمَلْتَهُمْ» واقعاً برای من که در کانون مبارزه بودم و امروز هم در کانون مسئولیت هستم، کاملاً روشن است، نه هیچ وقت چپ‌های چپ از ما راضی بودند و نه هیچ وقت راست‌های راست از ما راضی بودند. راست‌ها موقعی راضی می‌شوند که ما کشور را به صورت دوران فتوئالی و خان خانی و حکومت‌های هزار فامیلی و همان اشکالی که بود، برگردانیم. چپ‌ها هم موقعی از ما راضی می‌شوند که ما مملکت را مثل افراطی‌ترین کشورهای کمونیستی اداره بکنیم. ممکن است نظریه‌ی از آنها از روی حسن نیت هم باشد، یعنی تشخیص‌شان این باشد و این کار را بکنند، ممکن هم هست که به صورت بانندی با عوامل خارجی سرو کار داشته باشند.

در دوران مبارزه، سر همین مساله، بین ما و منافقین به هم خورد. یعنی آنها نتوانستند جریان معتدل اسلامی را تحمل بکنند. سال‌ها از امکانات ما استفاده کردند، وقتی که فکر کردند جا افتادند، حسابی در مقابل ما موضع گرفتند، تا آنجا که در زندان، ماها را بایکوت می‌کردند، اصلاً سر سفره ما نمی‌آمدند، سر سفره علما، من که یک طلبه کوچکی بودم. راست‌ها هم که تکلیفشان روشن بود. آنها آن موقع‌ها، مبارزات جدی نداشتند و خیلی در ماجراها نبودند. بعد از انقلاب هم، جریاناتی مثل ملی‌گراها و نهضت آزادی و شاه پرست‌ها



این طرف بودند و در طرف دیگر فدایی‌ها و منافقین بودند و همه‌شان با ما سر این قضایا درگیر شدند.

متأسفانه در این بین، چیزی که بد اتفاق می‌افتد، این هست که همیشه جمعی از بچه‌های خوب مسلمان، بچه‌های مخلص، آنهایی که واقعاً با حسن نیت دنبال عدالت، دنبال حقیقت و دنبال تکامل جامعه هستند، در دام اینها گیر می‌افتند و منحرف می‌شوند، پل‌های پشت سرشان هم خراب می‌شود و دیگر نمی‌توانند برگردند. ما الان هزاران جوان داریم که این طوری هستند. همین‌ها منحرفشان کردند. در بین طلبه‌ها هم هستند. ما دیدیم که اعدام بعضی از طلبه‌ها بعد از انقلاب، به‌خاطر همین مسایل بود.

ما با موازینی که دستمان است و با هماهنگی کامل در زمان امام با حضرت امام و با هماهنگی کامل امروز با مقام رهبری، راهی که تشخیص می‌دهیم راه اسلام است، می‌رویم. من کمی این مساله را باز می‌کنم. ما واقعاً اسلام را به عنوان یک مجموعه، مجموعه کامل - که شما خودتان حتماً در این بابت، منبرهای زیادی رفتید - می‌پذیریم. در اسلام، نمی‌شود بعضی‌ها را بپذیریم و بعضی‌ها را نپذیریم، این کفر است. ما باید مجموعه را بپذیریم. «يَقُولُونَ نُؤْمِنُ وَبَعْضٌ نُّكْفِرُ بِهِ بَعْضَ اَوْلِيَاكُمْ الْكٰفِرُونَ حَقِّي» یعنی ما مجموعه را می‌پذیریم. این اسلام است. ما نباید خیال بکنیم اسلام را در مثلاً بعد فرهنگی و بعد اخلاقی اجرا بکنیم، ولی در بعد اقتصادی توجه نکنیم. چون حساسیت ما طلبه‌ها از اول، روی مسایل فرهنگی بوده، ما وقتی که در انقلاب پیروز شدیم، دنبال مسایل فرهنگی رفتیم و اقتصاد را به دست کسانی داده بودیم که نباید می‌دادیم. اگر مجموعه را در نظر بگیریم، اسلام تضمینی ندارد موفق بشود. مردم هرچقدر هم اخلاقشان خوب باشد، عفتشان خوب باشد، اگر با سواد نباشند و از لحاظ علمی، ما مردم را پیش نبریم، موفق نمی‌شویم. اگر مردم جاهل باشند، امروز که عصر علم است، به زمین می‌خوریم و بدترین چهره را از اسلام در تاریخ، ثبت خواهیم کرد و برای کارهای روزمره کوچکمان، دستمان پیش یهودی‌ها و نصرانی‌ها و مشرکین باید دراز باشد. امروز نمی‌شود مسایل و نیازهای جامعه را با عصر قاجاریه حل کرد. نمی‌توانیم این کار را بکنیم.

ما می‌دانیم که اسلام بیش از همه طرفدار علم است، هیچ علمی نیست که اسلام با تحصیل او مبارزه بکند، ما قطعاً باید تلاش بکنیم مراکز علمی‌مان را غنی بکنیم، تجربه‌های



دنيا را بگيريم، از دانشمندان دنيا استفاده بکنيم، دور خودمان حصار نکشيم که فردا دانشگاه‌های عراق، ترکيه، پاکستان و اطراف ما، اينها که اسلامي هم هستند، کفار که دورتر هستند، آنها متخصص‌های سطح بالا داشته باشند و ما اينجا به عنوان اسلام ناب، دستمان پيش آنها دراز باشد. اين کار يک مقدار سعه صدر نياز دارد. ممکن است بعضی از بچه‌های افراطي چپ و گول خورده، اين را حمل کند بر اينکه اين کار ليبراليست را دارد و آرمان‌ها زير پا می‌رود.

ما به عنوان روحانی و اسلام شناس، نبايد زير بار اين گونه طرز تفکرها برويم، مگر وقتی که بينيم اصول ضربه می‌خورد. ما اگر اصول‌مان را از دست بدهيم، نمی‌توانيم اين کارها را هم بکنيم. پایه‌ها را بايد محکم بکنيم. اسلام هيچ وقت نخواسته، زندگی مردم خوب نباشد و راست نمی‌گویند کسانی که می‌گویند مردم با فقر و جهل و مرض و همه چیز می‌سازند. اين طوری نیست، نمی‌سازند. شما هم می‌دانيد نمی‌سازند. همه در زندگی تان خیلی نمونه‌ها داريد که نمی‌سازند، تا يک حدی می‌سازند. ما قطعاً بايد به زندگی مادی مردم برسيم. ما طلبه‌ها می‌توانيم تحمل کنيم. البته حالا کسی از طلبه‌ها هم تحمل نمی‌کند، اما اگر بنا باشد، می‌توانيم تحمل بکنيم. اما از ديگران نمی‌توانيم چنين انتظاری داشته باشيم. شما بايد خیلی مواظب باشيد که در اين قضيه، حرف‌های بی‌خود نزنند.

شما وضع کشور خودتان را می‌دانيد. يکی از اشکالات جامعه روحانيت، اين است که با آمار و ارقام و با واقعيت‌های اقتصادی کشور خوب آشنا نیست. عمدتاً آشنا نيسيد، تعداد کمی از ما آشنا است. در مملکت ما در اين دوره ده، دوازده سال، به خاطر جنگ، انقلاب و مسايل ديگر، توليد ناخالص ملی به جای اينکه زياد شود، کم شده است. توليد ناخالص ملی يعنی مجموعه آن چیزی که توليد می‌شود. جمعيت هم نزديک به دو برابر شده، کسی هم مقصر نبوده، طبيعت جنگ همین است. اين يعنی معنای فقر، فقر واقعی. ما روزی که آمديم، پنج، شش ميليون بشکه نفت توليد می‌شد، حالا دو، سه ميليون توليد می‌شود. بقيه مسايل صنعتی هم همین طور است. قدری کشاورزی بيشر می‌شود، متنها اين نمی‌تواند آنها را جبران بکند. سال که می‌گذرد، يک ميليون و چهارصد، پانصد هزار آدم به ما اضافه می‌شود، هر هفت ماهی، تقريباً يک ميليون آدم اضافه می‌شود. اين خیلی رقم بالایی است. اينها غذا می‌خواهند، آب می‌خواهند، نان می‌خواهند، راه می‌خواهند، ماشين



می خواهند، پوشاک می خواهند، همه چیزهایی که شما دارید، اینها همه را می خواهند، نمی شود بگوییم نمی دهیم. هیچ وقت هم نبوده که زمانی مردم زیادی مصرف می کردند، حالا کمتر مصرف کنند و معتدل شوند. آن موقع عده ای مصرف می کردند، اکثریت [مصرف] نمی کردند، حالا اکثریت هم مصرف می کنند. در این مساله همه مثل هم هستند و شبیه به هم هستند. باید روی این کار بکنیم و مساله را جدی بگیریم. نمی شود نان مردم را ندیده گرفت. بعضی ها مثلاً در مغازه ها که می روند، می گویند همه چیز هست، ولی گران است و چون گران است، مردم نمی خرند و مصرف نمی کنند. اگر ارزان بود، یک روزه تمام می شد و اینها همه را می بردند. ما که ارقام دستان است، می دانیم. قدرت خریدمان هم کم شده است، مثلاً نفت را آن موقع اگر سیزده دلار می فروختیم، قدرت یک دلار برای خرید، امروز از نصف هم کمتر شده است. دردناک همه چیز گران شده است. درآمد کم، واردات گران تر، مخارج بیشتر، توسعه مصرف بیشتر، به همه جا باید آب بدهیم، برق بدهیم، مردم حق هم دارند، عدالت این را ایجاب می کند. اینها زیر بار شعارهای چپ گرایانه جاهلانه، می گویند ملت ما با فقر می سازند. این حرف را بزرگان هم می گویند، ما حرفی نداریم، اگر جنگ باشد، ملت می سازد، اگر انقلاب باشد می سازد، اگر واقعاً باید باشد می سازد، اما بنده تقصیر بکنم که این مزرعه کار نکنند، یا این چاه نفت استخراج نشود، چرا مردم بسازند؟ اگر می سازند، بدکاری می کنند که می سازند. نباید بسازند. باید جلوی من را بگیرند و بگویند وظیفه ات را انجام بده.

در دنیا در مورد سیاست های خارجی، اگر آدم بنا بر این بگذارد که با همه دنیا دعوا کند، نمی تواند زندگی کند. دنیا الان مثل عهد زندیه و قاجاریه نیست که آدم دور خودش را ببندد و با همین هایی که اینجا هست، زندگی بکند. همه چیز الان بین المللی است، مجامع بین المللی است، راه این طوری است، تلفن این طوری است، پست این طوری است، بهداری این طوری است، صلیب سرخ این طوری است، همه این مسایل بین المللی است. ما با دنیا سروکار داریم، اگر این ارتباطات مان را قطع بکنیم، اصلاً نمی توانیم زندگی بکنیم. بالاخره کشوری که از هر جهت مطلوب مان باشد و مورد قبول مان باشد، نیست. حالا مثلاً ما با کره شمالی که این همه صمیمی بودیم، این [کشور] از هر جهت مطلوب ما است؟ چون ضد آمریکایی بود و انقلابی بود و در جنگ با ما همکاری می کرد، ما صمیمی شدیم. خدا



آنجا بیشتر هست یا مثلاً در کویت بیشتر هست؟ ما که افکارمان یک بُعد ندارد. هر جایی یک عیبی و یک محاسنی دارند. ما باید زندگی مان را به گونه‌ای ترسیم کنیم که بیخودی دشمن تراشی نکنیم. یک وقت آنها دشمنی می‌کنند، مثل عراق که با ما جنگید، ما هم با او جنگیدیم. آمریکا علیه ما شرارت می‌کند، ما هم با او دعوا داریم و هر جا بتوانیم ضربه می‌زنیم. اسرائیل یک عنصر نا مشروعی است که اصلاً نمی‌توانیم او را قبول بکنیم.

بنابراین سیاست خارجی ما در این مجموعه، باید سیاست خارجی دشمن تراشی نباشد. البته، قطعاً ما باید نفوذ خارجی را از کشورمان نفی کنیم. این اصل است؛ چه شرقی باشد و چه غربی باشد. قطعاً ما باید وابستگی‌ها را کم کنیم و هر چیزی که ما را وابسته می‌کند، باید از بین ببریم. اما وابستگی مسایلی دارد، هر نوع ارتباطی وابستگی دارد، یعنی بدون وابستگی نمی‌شود. وابستگی دو نوع است؛ یک نوع وابستگی این است که آدم باج می‌دهد و نوع دیگر وابستگی این‌طور است که نیازها مردم را به هم وابسته می‌کند. این خیلی تفاوت دارد.

ما اگر ارتباط نداشته باشیم، نفت مان را نمی‌توانیم بفروشیم، همان‌طور که مدتی نفت ما را نمی‌خریدند. واقعاً ما برای فروش نفت، هنوز هم مشکل داریم. یعنی من به شما عرض بکنم، دیگران در خانه‌هایشان به التماس از ایشان نفت می‌فروشدند، ما نفت مان را از اینجا به اروپا می‌بریم، آنجا در روتردام انبارها را پر کردیم. کسانی که نیاز دارند، گاهی آنجا از ما نفت می‌خرند، چون کشورهای اصلی مصرف کننده نفت، خیلی حاضر نیستند از ما نفت بخرند؛ یا آمریکا یا آلمان است یا فرانسه است، انگلیس خودش نفت دارد و یا ژاپن است که حداقل از ما می‌خرند. مثلاً ژاپن از امارات چند برابر ما نفت می‌خرد. از اول تنظیم کرده در روز حدود دویست هزار بشکه از ما نفت می‌خرد، در صورتی که قبلاً هفتصد، هشتصد هزار بشکه نفت می‌خریده، حالا نمی‌خرند. با کشور کوچکی مثل امارات، آنها به آسانی قراردادهای دراز مدت می‌بندند، درحالی که ما نفتمان را اثبات می‌فروشیم، یعنی محموله، محموله می‌فروشیم. البته اخیراً کمی بهتر شده است. در حوزه کارائیب که بیشترین مصرف نفت دنیاست، چون ما از طرف آمریکا تحریم شدیم، تقریباً نفت ما آنجا می‌رود، مگر به صورت قاچاقی و دست دوم و سوم. نفت فروشی بازار می‌خواهد و این یک نوع وابستگی است. شما فروش‌تان را بخواهید بفروشید، بازار می‌خواهید، این هم



وابستگی است. آنها بیشتر به ما وابسته هستند. کشوری که از ما نفت می‌خرد، اگر نفت ما نرود، کارخانه‌اش تعطیل می‌شود. کشوری که آهن تولید کرده، اگر ما نخریم، باید در انبارش بماند، آن هم مثل ماست. این واقعیت دنیاست که به هم مربوط است. آن که روح قضیه است این است که ما به گونه‌ای عمل بکنیم که اسیر این ارتباطات خارجی نشویم. برنامه ریزی کنیم که قدرت مانور داشته باشیم و درست انجام بدهیم.

حالا ممکن است از این آدم‌های نادان، به شما حرف بزنند، شعار بدهند، این حرف‌ها قابل قبول نیست. شما ببینید همین اپک و چند مساله اخیر که اتفاق افتاد، الان چهار، پنج دلار نفت بالا رفت. عامل عمده‌اش این بود که ما با عراقی‌ها، یک مقدار همکاری کردیم. اساسش این بود که صدام در همین روزهایی که در ژنو مذاکره می‌کردیم، به من پیام کتبی داد که ما ضرر می‌کنیم، شما هم ضرر می‌کنید و دشمنان عرب و خارجی با هم دست دادند و ما و شما را از پا در می‌آورند. راست هم می‌گوید؛ برای اینکه یک دلار که از هر بشکه کم می‌شود، ما یک میلیارد دلار ضرر می‌کنیم. یعنی مثلاً اگر شانزده تومان، پانزده تومان بشود، ایران یک میلیارد و صد میلیون دلار ضرر می‌کند. یک میلیارد دلار، چقدر مشکلات این کشور را حل می‌کند. ما اگر با یک میلیارد دلار، دانشگاه بسازیم، همه این مملکت پراز دانشگاه می‌شود. اگر کارخانه بسازیم، همه بیکارهایمان کار پیدا می‌کنند. ما در ظرف چند ماه، هیجده دلارمان دوازده، سیزده دلار شد، یعنی پنج میلیارد در سال ضرر. عراقی‌ها هم مثل ما هستند، ولی این مشکل برای کویت، عربستان و امارات نیست. آنها ذخایرشان خیلی بیشتر از ما و جمعیتشان خیلی کمتر از ماست. برای دویست، سیصد سال نفت دارند. آنها می‌گویند بگذارید نفت را ارزان بفروشیم، دنیا را عادت به نفت کنیم، صنعت دنیا را به نفت خودمان معتاد کنیم، سال‌های بعد جبران می‌کنیم، آنها سیاستشان این است. ما همین امروز نمی‌توانیم [نفتمان را] ارزان بفروشیم، فرق ما با آنها در این است. ما هفت، هشت سال و یا ده، پانزده سال دیگر نمی‌توانیم نفت صادر بکنیم، باید خودمان در داخل کشور مصرف کنیم. بنابراین الان نباید نفت‌مان را ارزان بفروشیم. ما با عراق، وزیر نفتمان در ژنو ملاقات کردند، محرمانه قرار گذاشتیم که مبارزه کنیم، برای اینکه قیمت نفت را به بالا برگردانیم. ما گفتیم بیست دلار عملی است، عراقی‌ها مدعی بیست و پنج دلار، سی دلار هستند و ظاهراً ممکن است عملی نباشد. اگر آدم نخواهد با این کشورهای



همسایه همکاری بکند، این طوری می‌شود. این چه نفعی دارد؟ این چه اداره کشوری است و چه هنری برای اداره مردم است؟ اینها به پای ما نوشته می‌شود. مردم از کلاهی‌ها خیلی توقع ندارند، ولی شما روحانیون و همه عمامه به سرها را که در خیابان می‌بینند، می‌گویند اینها ما را بدبخت کردند. یعنی یک طلبه‌ای که هیچ تقصیری ندارد و هیچ کاری هم دستش نیست، اما در صف همین‌ها ما را بدبخت کردند، است. ولی اگر یک مدیر کلی آنجا باشد، یک وزیری باشد، به او چیزی نمی‌گویند. ما باید واقعاً دلمان برای اسلام بسوزد، برای خودمان بسوزد و گوش به حرف‌های این بچه‌های نادانی که با این حرف‌ها می‌خواهند زندگی‌مان را به هم بزنند، ندهیم. در مورد مسایل اقتصادی باید بگویم، ما اگر امروز مثلاً فولاد وارد نکنیم، همه کارخانه‌هایمان می‌خواهد. اگر مواد پتروشیمی وارد نشود، کارخانه‌هایمان می‌خواهد. چیزهای کوچک، کوچک وارد نشود، یک کارخانه عظیم می‌خواهد. من سرکار که آمدم، کارخانه سیمان آبیگ، یک کارخانه عظیمی در راه کرج است، خیلی تولید بالایی دارد، می‌تواند روزی چهارده، پانزده هزار تن سیمان تولید بکند، به خاطر آجر نسوز، کوره‌های کارخانه خوابید بود. آجر نسوز یک چیز معمولی است. یعنی ما این چنین در دنیا الان وابسته‌ایم. بالاخره ما باید در کشور تکنولوژی بیاوریم و این حلقه‌های مفقوده را پرکنیم. تکنولوژی را همین طوری که به ما نمی‌دهند، دشمن ما فلان فلز را به ما نمی‌دهد که ما از این فلز بتوانیم هواپیما بسازیم. شما دارید می‌بینید، آمریکایی‌ها گفتند فلان کوره را به عراقی‌ها ندهید، کوره یک چیز معمولی در کارخانه‌ها است، اما با این کوره می‌شود یک فلزی را درآورد که آن فلز، فلز با آلایژ خاص است که می‌تواند در صنایع حساس به کار برود. حالا تکنولوژی‌های سطح بالاتری از اینها هم هست که ما نیاز داریم. ماهواره، ما که ماهواره نداریم. ماهواره مال آنهاست. ما اگر از ماهواره استفاده نکنیم، بسیاری از ارتباطات ما فلج می‌شود. این تلفن‌ها، این سینماها، این فیلم‌ها و خیلی چیزها از دست ما می‌رود. این را وابستگی نمی‌گویند. یک ماهواره آنجا گذاشتند، کرایه می‌دهند، هر کسی می‌خواهد یک رشته از آن می‌گیرد، آنهایی که می‌توانند خودشان ماهواره درست می‌کنند، آنهایی هم که نمی‌توانند، از آنجا کرایه می‌کنند. این یک وابستگی جهانی است. اگر ما استفاده نکنیم، چون او هم وابسته به ماست، او ضرر می‌کند. باید مخارج خودش را در بیاورد.



به هر حال دنیا به صورت یک مجموعه‌ای است که ما باید دنبال این مساله باشیم که دشمن تراشی بیخود برای خودمان نکنیم. ولی جاهایی است مثل اسرائیل که نمی‌شود. آمریکا در حال حاضر این طوری است. تجربه ما الان این است، یعنی ما واقعاً می‌دانیم، اگر آمریکا از دستش بیاید، ما را سرکوب می‌کند. این مساله الان برای ما روشن است. تحلیل ما این است که هر مقدار در مقابل او کوتاه بیاوریم، او قدم بعدی را می‌خواهد بردارد که ما کوتاه بیاوریم. لذا وقتی این حالت را دارد، ما باید همین جا محکم بایستیم و بگوییم نه، ما اصلاً با تو حرف نمی‌زنیم. اگر آمریکا مثل فرانسه باشد، یا مثل آلمان باشد که با ما این همه خصومت نکند، شرایط فرق می‌کند. ولی الان در این شرایط این طوری نیست. ما الان این طوری احساس می‌کنیم. یعنی برداشت ما فعلاً این است.

در مورد جنگ، ما به جایی رسیدیم که دیگر امام مصلحت ندیدند که این جنگ ادامه پیدا کند. حق هم با امام بود. ما هم نظرمان همین بود. عراقی‌ها هم به همین نتیجه رسیدند، ما هم به همین نتیجه رسیدیم و جنگ را متوقف کردیم. الان هم به طرف صلح می‌رویم، اما ما خیلی مطمئن نیستیم که به صلح می‌رسیم. به هر حال برای عراق پذیرش قرارداد ۱۹۷۵ [الجزایر] بسیار دشوار است. یعنی او باید به مردم و به عرب‌ها جواب بدهد که چرا این جنگ را شروع کرد. گفت برای لغو این قرارداد شروع کردیم. این قرارداد در زمان ضعفمان بر ما تحمیل شد، الان ضعیف نیستیم و قرارداد دیگری هم نمی‌خواهیم. برای عراق بسیار دشوار است. ما هم خط قرمزمان این است، یعنی ما نمی‌توانیم از این قرارداد تنزل بکنیم. قطعاً سر قرارداد می‌ایستیم، به هر قیمتی، ولو تجدید جنگ هم بشود، این جنگ را تحمل می‌کنیم که البته بعید می‌دانیم عراق مصلحتش باشد جنگ را شروع بکند، به خاطر سیاست عاقلانه تری که ما الان گرفته ایم. یعنی عراق اگر می‌توانست ما را به همان سیاست‌های قبلی که با همه دشمنی می‌کردیم، برمی‌گرداند، شاید جنگ هم شروع می‌کرد.

ما مساله‌مان را با روسیه حل کردیم. در دوران جنگ، مهم‌ترین ضربه را ما از طریق اسلحه‌های روسیه خوردیم. هیچ دلیلی نداشت ما با اینها، وضع را این طوری بکنیم که این همه برای عراق سلاح بفرستند. عالی‌ترین هواپیماها را به عراق دادند. هواپیماهای میگ ۲۹ یادتان هست، بالای سر تهران که می‌آمد، هرچقدر توپخانه‌های ما کار می‌کرد، اصلاً



گلوله به او نمی‌رسید. بمبش را می‌انداخت می‌رفت. این قدر موشک به عراق داده بودند که می‌توانست روزی ده، پانزده تا موشک از بغداد به شهرهای ما شلیک کند. اینها همه روسی بود. اسلحه غربی کم داشت. اگرما سیاست عاقلانه‌ای دربرابر روسیه داشتیم، این اتفاق نمی‌افتاد. شاید هم آن موقع وقتش نبود، اما حالا که وقتش شد، ما باید این را حل می‌کردیم که کردیم.

کشورهای خلیج فارس را چنان ترسانده بودیم که اینها از ترس ما به عراق پناه برده بودند. عراق که کمی از ما خیالش راحت شد، مبارزه علیه کویت را شروع کرد. هنوز جنگ تمام نشده، ولی در مذاکرات ما مطمئن شد که ما نمی‌خواهیم بجنگیم، بلافاصله با کویتی‌ها درمساله مرزی و مساله نفتی دعوایش را شروع کرده است. ما اوایل انقلاب اینها را چنان ترساندیم که این بیچاره‌ها با اینکه با عراق همیشه بد بودند، همیشه دشمنی داشتند، دعوای مرزی داشتند، اینها این‌طوری شدند. حالا شرایط اول انقلاب و آن موقع‌ها شاید همان را اقتضاء می‌کرد، ما که نمی‌توانستیم با این شاه‌ها و امیرها این‌طوری بکنیم. کم‌کم مسایل شکل دیگری گرفت و الان می‌شود کاری نکنیم که در کنار خودمان دشمن داشته باشیم. همان مقداری که با ترکیه در جنگ مماشات می‌کردیم، مقدار زیادی مشکلاتمان حل می‌شد. اگر ترکیه راه را به روی ما در جنگ می‌بست، چه اتفاق بدی می‌افتاد؟ بنابراین سیاست خارجی به گونه‌ای باید اداره بشود که دشمن تراشی نکنیم، از همسایه‌هایمان بدی نینیم، باج هم به کسی ندهیم، از ما هم کسی باج نمی‌خواهد. من به شما با صراحت اعلام می‌کنم در این مدتی که من سرکار بودم، هیچ کشوری در دنیا پیدا نشد که از ما باج بخواهد. یعنی چیز زیادی از ما نمی‌خواهند. آنها تمایل دارند که ایران مزاحم آنها نباشد و آنها هم با زندگی عادی با ما برخورد کنند. در همین داستان زلزله، تهاجمی که از سراسر دنیا شد و برای کمک به ما مسابقه ای شد، حالا مجموعه کمک‌ها چیزی نبود، اما معلوم شد که دولت‌ها می‌خواهند با ما رابطه دوستانه داشته باشند. خیلی از آنها نمی‌خواهند عناد داشته باشند. به هر حال روح سیاست خارجی ما این است؛ در مقابل نفوذ خارجی به شدت می‌ایستیم، در مقابل عوامل وابستگی حساسیم، دشمن تراشی نمی‌کنیم و از این حرف‌های بچه‌گانه خیلی نباید زد. البته باید بحث و حرف باشد.



ما باید مواظب باشیم بچه‌هایمان گمراه نشوند و این از وظایف شماست. شعار دادن برای گمراه کردن بچه‌ها آسان است. من الان می‌دانم نیروهای چپ چپ از ما راضی نیستند، نیروهای راست راست هم از ما راضی نیستند و راضی نباشند. ما نمی‌توانیم آنها را راضی بکنیم. قطعاً نمی‌توانیم راضی بکنیم و مصالح مان را هم فدای رضایت آنها نمی‌خواهیم بکنیم. ولی باید تحملشان بکنیم و باید اجازه بدهیم حرف بزنند، چون حرف زدن و این بحث‌ها منفعی هم دارد، اندیشه‌ها برخورد می‌کند، تعادل ایجاد می‌کند و مسئولان را هوشیار می‌کند که مواظب باشند کار خلافی نکنند، کار مضری نکنند که مورد تعرض قرار بگیرند. حضور این‌گونه مسایل خوب است، اما نباید گولشان را خورد. باید مواظب باشیم و ذخیره‌هایمان را حفظ بکنیم. همین حمله‌ای که اخیراً به خیرگان شد، این از کارهای بسیار بد بود. نباید ما اجازه بدهیم چنین اتفاقی بیافتد. برای اینکه خبرگان کار اجرایی که ندارد و در مزاحمت‌های پست و مقام و از این حرف‌ها نیست، سال‌های سال بگذرد، یک کاری لازم باشد مثلاً اگر خدای نکرده برای رهبر مساله‌ای پیش بیاید، حل بکند. چرا ما باید این را بگویم؟ چرا باید چیزی که احترامش پشتوانه عالی‌ترین نقطه اتکاء ما، یعنی مذهب ما و رهبری ما است، ما بیاییم این را تضعیف بکنیم؟ این چه هنری است؟ نباید این کارها را بکنیم، البته غیراز اهل علم، کسی جرأت این کار را ندارد، اما اهل علم هم نباید جرأت بکنند، این گستاخی است. با مسایلی نظام را زیر سؤال ببریم، حرف‌های کلی بگوییم، مثلاً بگوییم ما وابسته می‌شویم، آرمان‌های امام کم رنگ شده، فراموش شده است. با گفتن اینها چه خدمتی به مردم می‌شود؟ چه خدمتی به این جوان‌هاست؟ چه اتفاقی افتاده که آدم این‌طوری حرف بزند؟ ما باید مواظب باشیم. ما باید کاملاً مواظب راست‌ها باشیم، آنها ممکن است به شرایط این‌گونه ما امید ببندند و خیال بکنند که دوباره خواب‌های آنجا را ببینند. من به شما مخصوصاً روحانیت عرض می‌کنم که حالا محرم هم است، در بحث‌های مان مواظب باشیم. ما واقعاً هر وقت از توده مردم، از مستضعفان و از محرومان فاصله بگیریم، بدترین ضربه را به اسلام زده‌ایم. طبقه مرفه و متمکن، آدم‌های خوب درون‌شان است، زیاد هم هست، اما آنها دل‌شان برای اسلام نمی‌سوزد، آنها لشکر اسلام نیستند، در حد خودشان باید مواظبشان بود که کار بکنند، تلاش بکنند و زندگیشان را بکنند. اما ما روحانیون، تیب معمم، ما منادیان اسلام باید خودمان را از طبقه متوسط و



پایین تر از متوسط بدانیم. زندگی مان را باید همین طور بکنیم، یعنی همین حالتی که شما دارید، بسیار خوب است. ما در این ده سال تجربه خوبی داریم، بسیاری از علمای ما و شخصیت های ما دستشان به خیلی چیزها باز بود، اما عمدتاً از این حالت از جا در نرفته اند و خودشان را حفظ کرده اند. ما باید این را حفظ بکنیم، مبادا روحیه حاکمیت به خودمان بگیریم و توده مردم را فراموش بکنیم. با توده مردم باید بجوشیم، همرنگ آنها باشیم، با آنها صمیمی باشیم، آنها با ما صمیمی باشند، آنها ما را از خودشان بدانند و ما هم آنها را از خودمان بدانیم. طبقات متمکن هم طبق موازین اسلام، آن قدری که اسلام قبول دارد، هستند، کارشان را می کنند، باید جلوی تعدی ها و تجاوزشان را بگیریم. با این هوای گرم، من هم خیلی حرف زدم، اما فکر می کنم این مقدار در آستانه محرم و این جلسه ای که شما زحمت کشیدید، لازم بود.

والسلام علیکم و رحمه الله و برکاته



اسلام

برنامه زندگی انسان است

متن کامل خطبه ۹ آذر ۱۳۶۹
درباره ازدواج موقت

در خطبه اول هر نماز جمعه، بحث بر سر این بود که «اسلام برنامه زندگی انسان است» و گفته شد این برنامه زندگی، برنامه مشخص و روشن است و تصویری که خیلی‌ها دارند که معارف اسلام، مسایل مبهم و پیچیده و سربسته‌ای است، این درست نیست. برنامه مشخص روشن و قابل عمل و اجرا است. هدف هم تأمین سعادت انسان است. سعادت مادی و معنوی دنیا و آخرت است و قدم به قدم جلو آمدیم، برای ابعاد مادی و زندگی دنیایی که عرض شد.

برای اداره معیشت برنامه‌های مشخص و کلی دارد که در هر زمان به تناسب زمان قابل اجرا است. تأکید بر کار و تولید و نقد منابع زمین مواردی بود که گفته شد که زندگی مادی و دنیوی انسان را تأمین می‌کند.

آخرین بحث ما، بحث مصرف بود که دو خطبه درباره آن گفته شده و گفتیم در مصرف مثل بقیه موارد، اسلام طریقه اعتدال را پیموده است. نه طرفدار اسراف و زیاده‌روی و نه طرفدار ریاضت و خمودی و بی‌حالی است. همان طور که در تملک هم، همچنین بود که نه سرمایه‌داری و وسعت منطقه تصرف را ترویج می‌کرد و نه از فقر و نداری طرفداری

می کرد. بلکه کفاف و عفاف آنجا بود که در بحث مصرف قناعت است که با طبع قانع و در حد نیاز به عنوان یک حکم اسلامی هر کسی می تواند از منابع زمین و امکانات با کار بهره گیری کند.

روی این مسأله از آن جهت تکیه می کنم که فکر می کنم، افرادی هستند که هنوز کمابیش در دنیا خیال می کنند اسلام و ادیان آسمانی کاری به زندگی مادی مردم ندارند. آمده اند که رابطه بین انسان و خدا را اصلاح کنند و آسمانی حرف می زنند و نه زمینی و برای آخرت انسان برنامه دارند، نه برای دنیا. چون دینی به عنوان برنامه زندگی مطرح هست و به عنوان مکتب که مدیریت جامعه را در اختیار دارد.

قطعاً باید این شبهه ها را از ذهن عامه مردم پاک کنیم. مخصوصاً طبقات جوان که گاهی کلماتی را در بحث های اخلاقی می شنوند، ممکن است برداشتشان این باشد که اگر بخواهند مسلمان باشند، این مساوی با تحمل مشکلات و درد و رنج ها است. قطعاً اگر این روحیه است، باید اصلاح شود. اکثریت مردم هم می دانند، اسلام چنین برنامه های ریاضت کشانه ندارد. اما واقعیت این است که کسانی هم هستند که هنوز این طور فکر می کنند.

جاهایی نیز هست که جامعه دچار زیان است، آنجا رهبران فکری جامعه مردم را دعوت می کنند که در این سختی، خودشان را با قشر فقیر برابر کنند. وقتی که جامعه در حال تعادل است و می تواند زندگی خودش را اداره کند، اینجا صحبت از این نباید باشد که از کسی بخواهیم که سختی را تحمل کند.

گاهی جامعه نیاز به تحرک بیشتر دارد. آنجا رهبران فکری گفته اند؛ مردم تلاش و کار کنند. این کلیاتی بود که گفتیم.

در خطبه قبل، من وعده دادم که این بحث را تا بخش دیگری تکمیل کنم که امروز عرض می کنم. آیه قرآن این نکته مهم را در بخش مصرف و استفاده از نعمت های الهی تکمیل می کند. آیه می گوید: جهت حرکت، خودتان را با دین و فطرت منطبق کنید. صورت خودتان را که منظور جهت حرکت است، در زندگی درست تنظیم کنید. با دین از انحراف به راه حق متمایل شوید که درست همان نقطه محوری برنامه های دینی است.

بعد این دستور را به شکل دیگری تدوین می کند. همان فطرتی که خداوند مردم را



خلق کرده است، این همان است، یا این راه ترسیمی همان است. با فطرتان سازگار است. نکته بسیار جالبی است.

بعد آخرش می‌فرماید: دین پابرجا و محکم و اساسی همین است که با فطرت سازگار باشد.

ما به بحث خیلی احتیاج نداریم. در میان جامعه اسلامی مان این جزء معتقدات ما است که خداوند هم خالق انسان و هم شارع دین است. کسی که انسان را با همه ریزه کاری‌های وجودش خلق کرده و آفریده و با علم حضوری همه چیز انسان را جامعه انسان می‌داند، این خدا است و کسی هم که دین را برای ما فرستاده، خدا است.

شارع و فاطر هر دو یکی است و دین را متناقض با فطرت نفرستاده [است]. این کاملاً عقلی است و استدلالش قابل روشن است.

کسی که آفریده و برای این آفریده خودش، قانون آورده و فرض هم این است که ما قبول داریم، او عالم و قادر است و ضعف و جهلی در او راه ندارد. قابل قبول این است که عقلاً بپذیریم دستوراتی برخلاف آن فطرت به ما داده باشد. اگر قرار بود، دستوراتی برخلاف فطرت به ما دهد، پس باید فطرت را به گونه دیگری می‌ساخت. چیزی ساخته و برای آن برنامه تنظیم کرده است.

نیازهایی که خداوند در وجود انسان خلق کرده، نخواست که این نیازها بی‌جواب بماند. این نیازهایی که ما داریم، با حساب تعبیه شده است و با حساب باید اداره شود.

تمایلات انسانی بی‌پایان است و باید آنها هدایت شوند و باید راهشان را به انسان ارائه دهیم. به همین خاطر است که انسان نیاز به معلم و مربی دارد و به دین و قانون نیاز دارد و هیچ جامعه‌ای در هیچ دورانی از تاریخ تاکنون پیدا نشده که بدون قانون و دین اداره شده باشد.

حالا آنهایی که به فکر می‌افتند که آن قدر انسان را آزاد بگذارند که بدون محال هر چه می‌خواهد، از این تمایلاتی که دارد استفاده کند و حد و قیدی نداشته باشد، اینها هم در اشتباه هستند. چنین چیزی در دنیا عملی نیست. یک چنین آزادی ممکن نیست و آن چنان ظلم و تباهی دنبال آن است که در هیچ جامعه حیوانی هم قابل تحمل نیست.

انسان تمایلات و خواسته‌های درونی‌اش حدی ندارد و مثل خود وجود انسان بی‌پایان و

مثل خود حرکت تکاملی انسان بی پایان است و نقطه پایانی برای آن متصور نیست. در یک مرحله‌ای ممکن است اشباع شود؛ ولی این باز حرکت خودش را به شکل دیگری و به گونه دیگری ادامه می‌دهد.

دین وسط و دین معتدل و این همه بحث که از اعتدال می‌کنیم، به خاطر این است که احساس می‌کنم، حفظ این تعادل یک ضرورت است و نقش دین و قانون هم همین است و نقش مدیریت جامعه این است که این تعادل را در حرکت نیازها و امکانات واقعی به وجود بیاورد که حرکت ظلم و جور در جامعه نباشد.

مخصوصاً ما که به عنوان مفسر دین و اسلام‌شناس برای مردم حرف می‌زنیم، قطعاً باید همیشه مراقب باشیم در تعلیماتمان، مردم را منحرف نکنیم. یا آن قدر با ولع آنها را بار بیاوریم که مهار نداشته باشند و هر تعدی را به نام اسلام انجام دهند و یا آن قدر آنها را خمود و راکد بار بیاوریم که در مسابقات جهانی عقب بیفتند و کفر از ما جلو بزنند. این تعادل بسیار ضروری است و این حفظ آن است که اسلام از ما خواسته [که] در جامعه انجام دهیم.

در خطبه قبلی گفتم، آنهایی که دعوت به ریاضت می‌کنند، اشتباه می‌کنند. دو سه مورد نیز عرض می‌کنم. در بسیاری از مسایل هست که افراط و تفریط را در زندگی خود داریم، حتی در جوامع اسلامی. یکی از آنها مسایل مصرفی جامعه است. این وضعی که وجود دارد، عده زیادی آن قدر سوء استفاده می‌کنند که دائماً دچار اسراف هستند و عده‌ای هم آن قدر محتاج هستند که بسیاری از نیازهای جسمی شان تأمین نمی‌شود. این خود نشان بی‌تعادلی جامعه است، والا کل امکانات جامعه را که ما نگاه می‌کنیم، برایمان روشن است که اگر عادلانه مصرف می‌شد، ما عقب مانده نداشتیم. اشکال کار اینجا است و ریشه بدبختی‌ها در همین تجاوزها است.

اگر ما خودمان فردی به این دستور عمل می‌کردیم، جامعه ما همیشه سالم بود؛ یعنی کسی بیش از حد لازم مصرف نمی‌کرد و آنهایی هم که ندارند، دستشان به این زیادی‌هایی که دیگران دارند، می‌رسید.

من روایتی از امام صادق (ع) برای تان می‌خوانم. خداوند اجازه داده که همه از مصارف خوردن و آشامیدن و مصارف پوشیدن و مسکن و مصارف حمل و نقل به طور متعادل



استفاده کنند. خب، بعضی ها اضافه دارند و این اضافه را به آنهایی که ندارند برگردانند. برای این برگرداندن هم، همان طور یک نصیحت است. تکیه من روی مواردی است که با اعتدال باید مصرف شود، حتی غرائز که خیلی ظریف تر از این موارد معمولی است که ما با حیوانات نیز شریک هستیم؛ مثلاً حس زینت طلبی و زیبایی دوستی، خداوند در وجود هر انسانی تعبیه کرده است که به چیزهای زیبا و خوش منظره عشق بورزد و علاقه مند باشد و از چیزهای بد منظره و بد شکل و بدقیافه متنفر باشد.

این چیزی نیست که به انسان ها تلقین کرده باشند، حالا ممکن است در تشخیص زیبایی ها، فطرت ها تفاوت داشته باشند.

یک سری چیزها برای همه زیباست و یک سری چیزها برای بعضی ها زیباست. این می تواند تفاوت پیدا کند. ولی اصل اینکه حس زیبایی خواهی و زینت طلبی یک حس جدی در انسان است و اگر نبود، انسان ها به تکامل کشیده نمی شدند، این یک واقعیت است. حالا ما بیاییم با مناظر زیبا و زینت ها مخالفت کنیم!

این کار، مبارزه با طبیعت و فطرت است و چیزی است که خدا هم نخواست است. در قرآن ببینید زینت را چقدر آورده است، حتی این کرات آسمانی که هر یک برای خودشان عالمی دارند و مسایل خاص خودشان را دارند، چون در منظره ما، حرکت یک منظره زیبایی را در شب برای ما مشخص می کنند، خداوند از همین منظره که به خاطر اهداف فراوان دیگری در دید ما ترسیم شده، به عنوان نعمت هایش اسم می برد.

قرآن صریح به ما می فرماید: ما مکلفیم که در مساجد وارد می شویم، آن جایی که مردم جمع می شوند، با لباس بهتر بیاییم و این یک دستور قطعی است. چرا این گونه است؟ این دستور در خانه آن قدر نیست، آدم وقتی که تنها هست، چنین دستوری ندارد؛ البته برای همسرش و اطرافیانش چرا، اما برای خودش این نیست، این یک حالت اجتماعی قضیه است که نخواست ما را به سیری بیاندازد که فقط دنبال منظره های تفرآمیز باشیم. اصلاً قیافه یک مسلمان، اگر ما واقعاً بخواهیم قرآنی فکر کنیم و مسلمان باشیم، قطعاً باید در جوامع بشری زیباترین قیافه انسان باشد. از لحاظ لباس، لازم نیست گران بها باشد، گران بها بودن با زیبا بودن خیلی تفاوت دارد.

از مناظر زیبا استفاده کنیم، یکی از چیزهایی که در جامعه ما انحراف بود و هنوز هم



هست و متأسفانه اصلاح نشده، در این مملکت هر جای خوش آب و هوا و منظره خوبی که وجود داشت، طاغوت ها و رفاه طلب ها و آنهایی که کاری به اسلام نداشتند، متعلق به آنها بود و غیر مناسب همیشه متعلق به مسلمان ها بود. شمال شهر و مناطق لب دریا از آن آنها بود، مناظر خوب، مراتع و جنگل ها و کوهستان ها را آنها تصرف می کردند.

آدمی که مسلمان است، یک چنین فرهنگی دارد و ما تلاش کردیم که این فرهنگ را به هم بزنیم، ولی هنوز نشده است. یک فرهنگی وجود دارد که آدم های متدین و مقدس و حزب اللهی زندگیشان با جاهای بدمنظره و بی زینت و نامناسب برابر است. یک وقت بحث این است که اینها نمی خواهند اسراف کنند، این درست است. یک وقت زینت همراه با اسراف است، جامعه ای که فقیر دارد، اسراف در آن واقعاً گناه بزرگی است که نباید مرتکب شد. یک وقت است که این یک فرهنگ در جامعه شود که من این خطر را برای جامعه اسلامی می بینم. اگر فرهنگ شود که اصلاً مقدس بودن و حزب اللهی بودن و متدین و متعهد بودن برابر است با این که آدم قیافه اش قابل رویت نباشد، این گناه است، اسلام با این مبارزه کرده است.

با یک نوع عصبانیت می فرماید؛ چه موقع به شما آمده و گفته شده که زینت ها حرام است، این یک نوع اعتراض و ملامت است که قرآن آن را متوجه مردم می کند، چون چنین طرز تفکری، آن موقع هم بوده است. خیال می کردند که بی دین ها باید در جامعه تر و تمیز و خوش منظره باشند، ولی مردم متدین باید جلنبر باشند.

این طرز تفکر بسیار ضرر دارد و جامعه را منحرف و اسلام را بدنام می کند. حرکت جامعه را می کوبد. روایتی است که متعلق به حضرت امام حسن (ع) می باشد. وقتی که امام حسن (ع) مشغول نماز می شدند، بهترین لباس هایشان را می پوشیدند. بعضی از همان تیپ های نادان آمدند و اعتراض کردند و گفتند؛ چرا شما در حال نماز که می خواهید با خدا رابطه داشته باشید، لباس های بهتر را می پوشید؟

فرمود: خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد و من هم برای خدای خودم که زیبایی را دوست می دارد و این زیبایی ها را هم به من داده، خودم را زیبا می کنم. این منطقی است و به اندازه کافی هم ما سند داریم که هیچ جا اصلاً اسلام در صدد نبوده است که حس زیبایی خواهی را در انسان ها بکوبد و واقعاً الان جامعه اسلامی ما این گونه



نیست.

نمازهای جمعه اگر بخواهد منظره اسلامی داشته باشد، باید مردم که می‌آیند، بهترین لباس‌هایشان را و عالی‌ترین حالت آرایشی در همان سطحی که در زندگی‌شان هست، داشته باشند. اصلاً باید مانور تجمل باشد، نه تجمل فوق حساب آن زیبایی‌هایی که هست. الان این گونه نیست و قبول کنید که در بعضی مساجد که آدم می‌رود، وقتی که اجتماع هست، بوی عرق پاها انسان را آزار می‌دهد. ما دستور شرعی داریم، شما باید عطر به خودتان بزنید، باید سرتان را شانه کنید، ریشتان را شانه کنید، لباس‌های‌تان تمیز باشد. خود پیغمبر (ص) شخصاً مقید بود، هر وقت که می‌خواست به جایی برود، به آب نگاه می‌کرد و مراقبت می‌کردند که یک منظره نامناسبی جلوی میهمانان نباشند. ما این طور نیستیم و جامعه ما اگر هم هست، به عنوان اسلام نیست.

خیلی‌ها مراعات می‌کنند و خودشان را تمیز می‌کنند و لباس خوب می‌پوشند، ولی نه به عنوان اسلام، بلکه خیال می‌کنند که این ضد اسلامی است و بعضی‌ها هم نگاه می‌کنند و می‌گویند، این قرتی است. این گونه نیست. ما فقط به خاطر اسلام می‌توانیم به عنوان عبادت با قصد قربت، سر و صورت خودمان را، لباس خودمان را تمیز نگه داریم. حالت زیبایی خواهی و استفاده از جمال از منظره خوب چیزهایی است که حکم اسلامی است و خواست اسلام است.

یا مثلاً همین غریزه جنسی که خداوند به انسان‌ها داده است، ما خیال می‌کنیم که هر قدر آدم صبر و تحمل کند و به خودش فشار بیاورد و از لحاظ جنسی محرومیت بکشد، خیلی خوب است. این درست نیست و غلط است و ضد اسلامی است. من خودم هم جزء مسئولین هستم و این اشکال به خود ما هم وارد است که اگر جامعه‌مان این طوری است و فرهنگ جامعه این طوری شده که خیال می‌کنند، کسانی که به هر دلیل از مسأله ارضای غرایز جنسی عقب می‌مانند، اینها آدم‌های متعهد و سالم اسلامی و صبور هستند.

بله، در مقابل حرام، صبر کردن تکلیف است. اگر کسی خودش را از حرام حفظ کند و هر قدر صبر کند، ولو محروم باشد، این تکلیف است و باید باشد، اما این را خدا و اسلام این گونه از ما نخواسته‌اند. الان فرهنگ جامعه ما این است که بچه‌های ما و جوانان ما اگر بخواهند تقوا را ملاحظه کنند و حیثیات ظاهری را در جامعه ملاحظه کنند، باید تا ۲۵ سال



۳۰ سال و تا آن موقعی که بتوانند خانه و زندگی و کاری درست کنند، محروم از اشباع غرایز جنسی شان باشند، خب ما می‌دانیم، بچه که به ۱۵ سال رسید و وقتی که مکلف شد، یک نیاز جنسی در وجود او پیدا می‌شود و خداوند هم به ما نگفته است که این نیاز ارضاع نشود، آثار جسمی و روانی بدی هم این ریاضت روی انسان می‌گذارد و علم هم این را تأیید می‌کند.

عقده‌هایی که از این محرومیت، نصیب انسان‌ها می‌شود، همه جا ظهور می‌کند. واقعاً هم دین ما این مسأله را راحت بیان کرده است و جزو آسان‌ترین کارها در زمان پیغمبر (ص) بود. الان هزاران، صدها هزار و شاید میلیون‌ها نفر زن بی‌سرپرست، بیوه، طلاق گرفته، شوهر مرده، ازدواج نکرده در جامعه وجود دارند که محروم هستند. چون یک بار ازدواج کردند و شوهرشان مرده یا طلاق گرفتند، تا آخر عمرشان همین طور بمانند! حالا در جامعه عیب است که خانم دو تا شوهر کنند یا ارتباط موقت با دیگری داشته باشد. این چه حکمی است.

ما نه در زندگی مان می‌توانیم مثل غربی‌ها بی‌بند و بار باشیم و نه نیاز داریم آن گونه باشیم، چون اسلام، راه درستی را به ما نشان داده [است]. اینکه ما دانشجویان مان تا نهایت تحصیلی مجبور باشند به خاطر شرایط زندگی، تحت فشار غریزه جنسی زندگی کنند و در محیط دانشگاه دختر و پسر با هم در کلاس درس بخوانند و یا در خانه‌های تنگ و کوچک، دختر جوان و پسر جوان زیر یک سقف زندگی کنند، در مراکز آپارتمانی و مسافرت‌ها و اتوبوس‌ها، تاکسی‌ها و پارک‌ها، با هم معاشرت داشته باشند و این حس دایماً تحریک شود و راهی برای نجات از این فشار نداشته باشند، چه کسی می‌گوید، درست است؟ خدا و پیغمبر (ص) که نگفته، قرآن که نگفته، اخلاق اسلامی که نگفته، دنیا هم که نمی‌گوید.

ما خودمان یک فرهنگ غلطی در ذهن مان به عنوان یک عرف درست می‌کنیم و این برای همه عیب می‌شود. به خاطر اینکه چند نفر عیاش که می‌خواهند تنوع طلبی کنند و از ازدواج موقت سوءاستفاده کنند، درست نیست. مبارزه با فطرت است. ریاضت بی‌جاست، ریاضت مضر است. حالا آدم گاهی یک خلاف نفسی مرتکب می‌شود و به خاطر صبر و تحملش نتیجه‌ای می‌گیرد، اینجا این هم نیست. آثار نامطلوبی می‌گذارد که بعداً در روابط



اجتماعی انسان ظهور می‌کند.

طلبه‌های ما، این همه جوان، معمولاً تا یک سن بالایی تحت همین فشار هستند، دانشجویان ما این گونه هستند، سربازها، زن‌های فراوان بیوه‌ای در جامعه هستند که این گونه‌اند. اگر راه نداشتیم، حرف نداشتیم، می‌گفتیم خداوند گفته و ما هم همین طور عمل می‌کنیم. گفتیم، این قانون نیست و دستور حکومتی هم نیست. هیچ دادگاهی الان اگر کسی برود و صیغه کند و ازدواج موقت کند، هر کس شکایت کند، حق ندارد آنها را تعقیب کند. این قانون نیست، این یک قانون ننوشته‌ای است که فرهنگ غلط در جامعه بر ما تحمیل کرده، مثل بقیه ریاضت‌هایی که بر ما تحمیل شده است.

ما اگر این قانون را نشکنیم، نمی‌توانیم با مفاسد اجتماعی مبارزه کنیم. آقایان شعار می‌دهند، ما بی‌حجاب نمی‌خواهیم، چرا با فساد و فحشاء مبارزه نمی‌شود. مبارزه اصلاً این نیست، مبارزه‌ای که قرار بوده بشود، این نبوده، مبارزه این بوده که راه را باز کنید تا به طور صحیح و قانونی و منظم، نیازهای فطری جوان‌هایتان اشباع شود، بعد اگر دیدید پا به جای خطایی می‌گذارد، آن موقع جلوی او را بگیرید. ولی کسی که الان تحت فشار غریز جنسی خودش دیوانه شده، اگر به یک زن نگاه کرد و یا به گونه دیگری برخورد کرد، قضاوت کردن درباره او بسیار دشوار است و هر کسی هم در زندگی خودش می‌تواند این مسایل را بفهمد. ما باید واقعاً این سنت‌های غلط، فرهنگ‌های تحمیلی و این ریاضت‌های بی‌جایی که بر قشر جوان مظلوم ما الان تحمیل شده، باید از بین ببریم.

راه‌هایی گذاشته‌اند که همه ما هم آنها را می‌دانیم. افراد خیال می‌کنند مثلاً برای ازدواج موقت لازم است که پیش یک آقای معممی بروند. ممکن است یک زن و مرد خجالت بکشند که بروند آنجا و صیغه عربی بخوانند، این حرف‌ها لازم نیست. [به زبان فارسی هم می‌توانند قرارداد بگذارند و این مساله‌ای است که شرعاً گفته‌اند. با هم قرار بگذارند، ما یک ماه، دو ماه با هم هستیم، اگر فرزندی داشت تکلیف فرزندش را روشن کنند، تکلیف دوران عده را مشخص کنند. بالاخره مسایل باید مشخص شود. ولی برای اینکه نظم داشته باشد، اگر در دفتر ثبت شود و منظم باشد بهتر است و این رسمی است.

به هر حال من به عنوان نمونه عرض می‌کنم و از این نمونه‌ها در زندگی افراد، در ابعاد مختلف خیلی زیاد است. همه اینها در آن بحث قبلی عرض کردم، یک نوع روحیه



زهدنمایی و زهد فروشی است که از یک جایی شروع می‌شود و کم کم رشد می‌کند و به عنوان تقدس و حرکت های با ارزش رشد می‌کند و تبدیل به یک فرهنگ می‌شود. مثلاً در جامعه، شهرت طلبی یک عیب می‌شود، جاه طلبی یک عیب می‌شود. چه کسی گفته جاه طلبی عیب است؟

خداوند در وجود ما گذاشته است که به گونه‌ای حرکت کنیم که در جامعه موجه باشیم. جامعه ما را قبول کند، همه موظف هستیم که این گونه باشیم. وجه‌المله بودن عیب نیست، کارهای خلاف و دروغ و ریا کردن برای اینکه مردم به دروغ ما را خوب بدانند، این عیب است. تعریف می‌شود که یکی آن قدر آقای خوبی بود که شب جمعه می‌رفت در بازار و شراب می‌خرید، به گونه‌ای که مردم خیال می‌کردند این آقا شراب می‌خورد و همه لعن و نفرینش می‌کردند که عجب آدم بدی است. بعد فهمیدند که نه، شراب ها را می‌خریده تا مردم نخورند. خب، از اول بگو که من می‌خرم تا مردم نخورند. چرا این گونه جودرست می‌کنی، این که هنر نیست. این گناه است.

لباسی که آدم بپوشد، برای اینکه این آقا مشهور شود که مثلاً حزب‌اللهی است و یا قناعت پیشه است و یا زاهد است، این گناه است. این لباس شهرت است که گناه است. آدمی نباید به شیوه‌ای زندگی کند که توجه همگان را به خودش جلب کند و افکار عمومی را متوجه خصوصیات و صفات مثبت و متعالی خودش کند و یا اینکه به شکلی به خودنمایی بپردازد که دیگران به او نسبت حزب‌اللهی و مذهبی بودن را بدهند.

لیکن نفس خود این اعمال و حرکات گناه به شمار می‌آید. این نوعی ریاکاری محسوب می‌شود که اگر چنان چه جا بیفتد و در جامعه متداول و معمول گردد، بسیار خطرناک می‌باشد و در مجموع جامعه را به سوی مسیر منحرفی سوق خواهد داد. حال آنکه نه پیغمبر(ص) و نه علی(ع)، زهرا(س)، ائمه اطهار(ع) و بزرگان و علمای ما هیچ کدام اهل چنین صفات و خصوصیات نبودند.

البته افراد منحرف هم پیدا می‌شوند که به خاطر توجهات خاصی که در فرهنگ غلط ما به آنها داده می‌شود، از این گونه حرکات و سکانات انحرافی به عنوان ابزاری در جهت کسب و جاهت خودشان از آن بهره می‌جویند. این دسته از افراد با ارتکاب این گونه اعمال، هم خودشان مرتکب گناه می‌شوند و هم جامعه را به سوی انحراف می‌کشاند. این



اسلامی که ما خود را منتصب به آن می‌دانیم، اسلام فطرت به شمار می‌رود و فطرت هم شامل عناصری است که خداوند در وجود ما به ودیعه نهاده است و باید به طور متعادل و هدایت شده اشباع گردد.

اگر چنان چه ما جامعه سالمی داشتیم، تمامی خانم‌های بیوه‌ای که در کشور زندگی می‌کنند، اگر زمانی احساس نیاز و تنگنا می‌کردند، می‌توانستند به عنوان یک نقطه مثبت و قوت از یکی از آشنایان و نزدیکان خود، جهت انجام امر ازدواج موقت به عمل آورند، بدون اینکه مورد تقیح و توییح کسی واقع شوند.

البته باید این نکته را هم متذکر شد که این مسأله نباید مستمسک و وسیله‌ای برای مردان زن‌داری شود که با رفتن به دنبال عیاشی، باعث از هم فروپاشیدن کانون‌های گرم خانوادگی گردند. بلکه این برنامه و راه را برای آن عده از کسانی که با تحمل وضعیت و شرایط متضرر می‌شوند، تجویز نمودند، ولی متأسفانه با سوءاستفاده‌هایی که از این گونه احکام و برنامه‌ها می‌شود، اصل مسأله عملاً لوٹ می‌شود.

در همین راستا، جوانان تا قبل از دستیابی به شرایط امکان ازدواج و تشکیل خانواده، بتوانند از مزایای ازدواج موقت استفاده کنند و در همین رابطه، هم مردها و هم زنها بتوانند از این روش استفاده نمایند. فرضاً یک زنی که یک یا چند بار ازدواج کرده و در حال حاضر شوهرش فوت کرده و یا طلاق گرفته است، حتی برای بار دوم یا بیشتر هم چنان چه نیازش اقتضا کند، می‌تواند به امر ازدواج موقت مبادرت ورزد.

مگر زنان بزرگ تاریخ ما به چنین شیوه‌هایی دست نمی‌یازیدند؟ خود حضرت سکینه دختر امام حسین (ع) که یک عالمه، شاعره و شخصیت بزرگ بود، برای چندین بار اقدام به ازدواج نمودند.

یا اینکه خود حضرت زهرا (س) به هنگام فوت‌شان به عنوان اولین وصایای‌شان به حضرت علی (ع) فرمودند که من می‌دانم مرد احتیاج به زن دارد و شما بعد از من، باید اقدام به ازدواج نمایید و فقط خواهش می‌کنم که با فلان زن ازدواج کنید، به صرف اینکه آن زن با بچه‌های من مهربان خواهد بود. بعد از چند روزی که از فوت آن حضرت می‌گذشت، همسرش حضرت علی (ع)، مبادرت به ازدواج نمودند. در حالی که برخلاف تصور، این طور نبود که پس از پشت سر نهادن چهلم فوت و لباس سیاه و عزا را از تن به



در آوردن، دست به این اقدام بزنند، بلکه چند روز بعد از فوت آن حضرت، ازدواج نمودند. کل جامعه ما در تمام ابعاد زندگی اعم از مادی، اعتدال اسلامی، کار کردن، تصرف و مالکیت، مصرف و استفاده از مواهب طبیعی، گرفتار افراط و تفریط و قید و بندهای عرفی از نوع ساختگی و تحمیلی شده است که به طور تدریجی در جامعه به عنوان ارزش جاافتاده است و شکل تقوا را به خود گرفته است و آن کسانی هم که خود را درگیر چنین مسایلی می‌کنند، در این تصور هستند که آدم‌های با تقوایی‌اند. حال آنکه به خدا چنین چیزی نیست. شاید در دل‌شان مقید به ایمان و تقوا - به تعبیری که از آن دارند - باشند، اما ایمان آنها ایمان واقعی نیست. تقوا در حقیقت عمل کردن به احکام الهی است. یعنی به واجبات عمل کنیم و حتماً از حرام پرهیزیم، به مستحبات علاقه‌مندی نشان دهیم و از مکروهات متنفر باشیم. اگر انسان واقعاً بدین منوال عمل نماید، چنین شخصی متقی به مفهوم اخص کلمه می‌باشد.

مقاله مذاکره مستقیم^۱

سید عطاءالله مهاجرانی

جیمز بیکر وزیر خارجه آمریکا در روز یکشنبه گذشته اعلام کرد که آمریکا آماده است با مقامات ایرانی مستقیماً مذاکره نماید. ممکن است بگویید به همین دلیل فتنه‌ای در کار و توطئه‌ای برپاست و الا چگونه است که بیکر پیشنهاد مذاکره مستقیم داده است. در هر حال این خود شیوه‌ای است که صرف نظر از سنجش سخن و موضع، صرفاً به همین اعتبار که گوینده چه کسی است می‌توان بر سخن خط بطلان کشید و در پس هر حرفی توطئه‌ای را کشف نمود.

به گمانم می‌توان از زاویه‌ای دیگر نیز مذاکره مستقیم را سنجید و بین مذاکره مستقیم و مذاکره غیر مستقیم، طرف بهتر و یا لااقل آنکه شرش کمتر است را برگزینیم. فرض‌های ما از این قرارند:

۱- ما قطعنامه ۵۹۸ را پذیرفته ایم. گردش کار و تداوم این قطعنامه با هدایت دبیرکل سازمان ملل و عملاً زیر نظر شورای امنیت انجام می‌شود. آمریکا عضو دائم شورا و نیز مؤثرترین عضو می‌باشد.

۲- از زمان پیروزی انقلاب تا به حال مابین آمریکا و ایران مسایل متعدد و متنوعی از قبیل بلوکه شدن دارایی‌های ایران و جلوگیری از ارسال قطعات یدکی خریداری شده که



مصرف نظامی داشته اند و ... وجود دارد.

۳- چهار نفر از اتباع ما و نیز تعداد قابل توجهی از مسلمانان مظلوم لبنان از جمله شیخ عبید در دست گروه های طرفدار آمریکا و اسرائیل به گروگان گرفته شده اند.

۴- عراق به عنوان دشمن بالفعل و بالقوه ما با بهره گیری از امکانات جهانی و سازماندهی محاسبه شده روابط بین المللی و دیپلماسی خود هر روز در جهت تقویت نظامی و سیاسی خود بیشتر کوشیده است.

۵- و بالاخره بازسازی صنعتی و اقتصادی کشور و گذر از تخریب های عظیم دوران جنگ، وظیفه محتوم ماست که کمترین درنگی در آن پذیرفته نیست.

اینها فرض های قضیه بود، مذاکره در تاریخ عالم و آدم همواره به عنوان امری بسیار بدیهی که نیاز به برهان و توجیه ندارد به کار گرفته شده است.

مذاکره مستقیم انبیاء الهی با دشمنان خدا، سنت و سیره پیامبر اکرم و امیرمؤمنان و سایر ائمه معصومین، عرف انقلابیون و سیاستمداران مستقل دنیا و بالاخره این برهان و بینه که مذاکره به معنی پذیرش سلطه و انقیاد نیست امری در خور توجه است که به ویژه آنکه در دنیای امروز ما نخواستیم ایم دیواری بلند به دور کشور و مردم بکشیم و در دنیای نفی رابطه زندگی کنیم. داستان گروگان ها، داستان عبرت آموزی است به همین اعتبار که دولت دوست و برادر سوریه، از مذاکره مستقیم با آمریکا پرهیز نکرده، تبدیل به ستاره تبلیغاتی سناریوی آزادی گروگان ها شده و مصالح و منافع ملی اش را پیش برده و کم و کیف به تعبیر رییس جمهور آمریکا بر آمریکا پوشیده مانده است!

به گمانم اگر در شرایط ویژه ای که هستیم، مصلحت های کشور و انقلاب را بر سایر امور ترجیح ندهیم، بهره اش از دست رفتن فرصت ها برای انقلاب و کشور و ملتی خواهد بود که دشمنانش می خواهند فرصت های او را بگیرند و سال ها پس از سال ها بگذرد و ما در وادی بازی با شعار مثل بازی با یخ متوقف بمانیم.



تصویری از برنامه بازسازی و سازندگی در سال ۱۳۷۰

سخنان آقای هاشمی، رئیس جمهور،

در جلسه تقدیم بودجه به مجلس شورای اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

خداوند را شکر می‌گذاریم که این توفیق را به مجموعه ما داد که بتوانیم دومین بودجه سالانه کشور را در دوران خدمت دولت، به گونه‌ای که تا حدود زیادی می‌تواند وظایف و اهداف و خواسته‌هایمان را در جهت تحقق اهداف برنامه پنج ساله تأمین کند، به خدمت نمایندگان محترم مردم در مجلس شورای اسلامی بیاوریم.

قبلاً از محبتی که ریاست محترم مجلس، برادر بزرگوارمان جناب آقای کروبی فرمودند و همچنین محبتی که در بدو ورود، از طرف برادران بزرگوار دیدیم، تشکر کنم و از همکاری صمیمانه‌ای که در دوران کار دولت از طرف مجلس ما داشته ایم که رکن بزرگی در تحقق اهداف بوده، صمیمانه سپاسگزاری کنم.

آنچه که ما از ابتدای انقلاب فکر می‌کردیم، بودجه‌ای در سطح این بودجه‌ای که امروز خدمت شما آورده ایم، نبود، اما شرایطی که استکبار جهانی بر ما تحمیل کرد و



شرارت هایی که نسبت به انقلاب کردند، خیلی از کارها را عقب انداخت؛ گرچه از بُعد معنوی همه این شرارت‌ها باعث تحکیم موقعیت انقلاب و پایداری مردم ما و صیقل خوردن آرمان‌های انقلاب گردید، ولی از بُعد مادی تأخیرهای جدی در رسیدن به اهداف انقلاب به وجود آورد.

در عین حال نسبت به آنچه که ما از بدو تأسیس دولت برای کارهای کشور فکر می‌کردیم، به نظر من رضایت‌بخش و امیدوار کننده است و می‌تواند دلیل و سندی باشد که کشور ما استعدادها و امکانات و مایه‌های کافی را برای حرکت به سوی استقلال اقتصادی دارد.

خواهشی که از شما برادران بزرگوار دارم، این است که روی این ارقام و اعداد و شاخص‌ها و مقایسه‌هایی که در این بودجه آورده‌ایم، دقت کافی بفرمایید و با دید نقّادی با آن برخورد کنید. کمیسیون‌های مجلس قطعاً می‌توانند بودجه را از لحاظ کیفیت غنی‌تر و سالم‌تر کنند و من یقین دارم همان‌طور که در مورد برنامه اتفاق افتاد، آنچه که از مجلس بیرون می‌آید، از آنچه که ما آورده‌ایم، سالم‌تر و عملی‌تر خواهد بود.

قطعاً فرصتی که مجلس با جمعیت فراوان و افراد وارد دارد، از فرصت دولت بیشتر است و دست شما هم باز است. وزرا و سازمان برنامه و بودجه هم قطعاً با شما همکاری خواهند کرد و هر عدد و رقم و هر آماری و هر چیزی که خواسته شود، باید سریعاً تحویل شما شود و در جهت اصلاح ساختار بودجه، یک حرکت تکاملی داشته باشیم.

هستند کسانی که بعضی از سیاست‌های دولت و یا برنامه را قبول ندارند، این یک حق طبیعی برای همه ما و مخصوصاً نمایندگان است که نظرات خودشان را داشته باشند. اما فکر می‌کنم نه تنها دولت، بلکه مجموعه نظام، در این یکی دو سال توانسته است مراحل سختی را پشت سر بگذارد و راه درستی را انتخاب کند که آمار و ارقام این بودجه پیشنهادی ما دلیل خوبی خواهد بود. مخصوصاً خواهش من این است کسانی که با بعضی از سیاست‌ها مخالف هستند، با دقت و انصاف برخورد کنند و ببینند این نکاتی که قابل توجه است و قطعاً ما هم به نظرات آنها توجه کنیم.

آن روزی که من می‌خواستم به عنوان مسئول دولت، پا در میدان بگذارم، در همین مجلس، برادرانی که الان خودشان قطعاً یادشان است، در جلسات متعدد به ادله خیرخواهانه



من را نهی می کردند و گاهی هم جلسات طولانی می شد.

حرف همه هم دلسوزانه بود که می گفتند، کشور، بعد از جنگ مشکلاتی دارد و با این خونریزی فراوانی که از پیکر اقتصاد کشور در هشت ساله جنگ شده، دوران بسیار مشکلی را بعد از جنگ خواهیم داشت و تاریخ کشورهای مثل ژاپن، آلمان، ایتالیا برای اثبات نظرشان را به رخ می کشیدند و می گفتند با این مشکلات جهانی، فشارهایی که روی ما هست و مساله جنگی که ناتمام مانده و دشمن در خاک ماست و بایکوتی که ما هستیم، برخلاف آن دولت‌ها که حمایت‌های جهانی را بعد از جنگ داشتند، نمی شود کار مهمی کرد و بهتر این است که افرادی مثل تو که به‌خاطر نزدیکی به امام (ره) و به‌خاطر روحانی‌بودن و به‌خاطر جنبه‌های فرهنگی داشتن مسئولیت مستقیم جوابگویی مشکلات، این مسئولیت را به‌عهده نگیرید و تو بهتر است که در مجلس بمانی و همان‌طور که در دوران قبل بود، مجلس به‌عنوان پشتوانه دولت، می تواند باشد و تو حمایت کن که از مراحل سخت بگذریم. این نصیحت قطعاً خیرخواهانه بود و من هم می فهمیدم که درست می گویند که مشکل هست.

من عرض کردم که این هم درست نیست که ما به عنوان اینکه روحانی هستیم و می‌خواهیم کمتر مورد انتقاد قرار بگیریم، بار را به دوش افرادی که به‌رحال آنها هم سیاست‌های ما را اجرا کرده‌اند، بگذاریم و یک کار خودسرانه‌ای که نبوده، سیاست‌های حضرت امام (ره) بوده، سیاست‌های ما بوده و همه ما شریک هستیم و اگر مشکلی هست ما باید به مردم جوابگو باشیم و چنین تقسیمی عادلانه نیست بگذاریم وارد میدان شویم بخصوص که شرایط هم بگونه‌ای بود که من می توانستم بعضی از گره‌های مسایل را باز کنم.

من پذیرفتم و می دانستم که کار بسیار بسیار دشوار است، در عین حال با روحیه امیدواری که دارم، فکر می کردم که کارها را می شود سامان داد. خوشبختانه این چیزی که امیدوار بودم تا این لحظه و بهتر از آن چیزی که فکر می کردم، رسیده‌ایم؛ یعنی یک ذره هم از حد امیدم کاسته نشده، بلکه نشاط بیشتری گرفتم و فکر می کنم که راه‌ها هموارتر است. اطلاعاتی که در مجموع دارم، این روحیه را به من می دهد.

خوب، بحمدالله خداوند هم کمک کرد و ما مشکل جنگ و قطعنامه را به خوبی



توانستیم از سربگذرانیم و دشمن از خاک ما بیرون رفت و شرایط ما پذیرفته شد و شرایط منطقه ای به نحو بهتری بوجود آمد.

در دنیا این شرورهایی که همه زهرهایشان را به طرف ما نشانه گرفته بودند، فهمیدند که این زهرها خیلی کارگر نیست و به فکر نجات سیاست های خودشان افتادند. این فشارهای جهانی به اندازه زیادی کم شده، البته هنوز آن عمق خصومت ها باقی است و هیچ کس از آن شرورها، خوشحال نیست که جمهوری اسلامی ایران مشکلاتش را حل کند، ولی در مقابل واقعیت ما، یک مقدار ممکن است تسلیم شوند.

امروز همان طور که می دانید، جمهوری اسلامی به عنوان یک کشور دارای حق و رسالت و دارای مشی مشخص و مستقل، تقریباً در همه جبهه های دنیا شناخته شده است و بدجنس ترین منتقدین ما، الان قبول دارند که سیاست های جمهوری اسلامی، سیاست هایی است که نشانه استقلال و اراده ملی و ادامه راه انقلاب است. حالا اسم پاشی هایی می شود که دیگر اینها طبیعت امپریالیسم خبری است که شماها نیاز به توضیح ندارید.

از حرف هایی که به ما زده می شد که ما را متوجه مشکلات بکنند، می گفتند که شما بین این کشور چه مقدار به منابع داخلی، بانک ها و نپرداختن به تعهدمان مقروض هستیم. بین وضع راه ها، وضع برق، کمبود بنادر، کمبود تجهیزات، کمبود قطعات، وضع حمل و نقل، وضع نیروگاه ها، وضع کشاورزی، کمبود ابزار، کمبود سوخت، وابستگی به سوبسید که تقریباً بخش عظیمی از مردم، الان عیال دولت محسوب می شوند و توقعات فراوان مردم بعد از جنگ و حق عظیم این رزمندگان مستضعفی که از طبقه محروم بودند و در دوران جنگ با این صلابت دفاع کردند و حالا حق دارند، نیازهای آموزش و پرورش، نیازهای دانشگاه ها، کمبودهای شدید در بخش بهداشت، کمبود استاد و معلم، همه اینها چیزهایی است که بعد از جنگ به آن جواب دهیم و همه اینها مطالبه جبران گذشته شان را می کنند و خوب، اینها برای همه شما روشن است.

آنچه برای ما مایه نشاط و امید بود، استواری مردم، هوش مردم، اطلاعات قشر عظیمی از مردم و روحیه انقلابی بسیاری از مسئولین کشور و علاقه ای که مردم به انقلاب و راه و دین شان داشتند، اینها همه به اضافه منابع بسیار غنی کشور، پشتوانه های عظیمی است. خوب، هر انسان مسئولی را وادار می کرد که با توجه و با اتکاء به این امکانات، وارد میدان



شود و بگوید که کسی که اینها را دارد، فقیر نیست. کسی که این همه مایه حرکت و نشاط در خودش دارد و پشتوانه ای به این عظمت را دارد، فقیر نیست.

این روحی که حضرت امام امت (ره) در این سالهای مبارزه و سالهای بعد از انقلاب در این مردم دیدند و مردمی را که امام ساختند، آدمهایی فولادین و زبرالحدیدی که در روایات ما به عنوان ابزار اصلی نهضت اسلامی مشخص شده و از انفاس قدسیه امام به وجود آمده، این سرمایه؟ یک سرمایه ای است که هرکس از این مسئولیت شانه خالی کند، پیش خداوند هیچ جوابی ندارد و نمی شود انسان بگوید که اینها را دارد و اینگونه ردیف کردن مشکلات، می تواند مایه این باشد که آدم حجت داشته باشد در مقابل خداوند که بگوید که دیگر نمی شود کاری کرد و باید تسلیم بود. البته هیچ کس مدعی نبود که باید تسلیم شود و حرف همه این بود که ما یک دوره ریاست جدی را در پیش داریم تا اینکه از این مرحله عبور کنیم و من هم قبول دارم که کار دشواری است و داریم عبور می کنیم.

برنامه‌ای که به مجلس آمد، البته برنامه را عمدتاً دولت قبل تهیه کرده بود. سیاست‌های برنامه در زمان دولت قبل تهیه شده بود و به تصویب حضرت امام (ره) رسیده بود و مواد برنامه را هم دولت قبل تهیه کرده بود و ما با یک دوران کوتاه چند هفته ای، تعداد کمی اصلاحات در برنامه کردیم و بقیه هم در مجلس اصلاح شد. بنابراین ما روی برنامه زیاد زحمت نکشیدیم و افتخار برنامه، خیلی از ما نیست و مال دولت قبل است و این امید روحیه در دولت قبل هم بود که این اهداف قابل تحقق است و به همین دلیل این برنامه را نوشتیم. حالا اگر می شد، یک بار شما جدا می کردید و یا سازمان برنامه این کار را بکند، آن نقاطی که اضافه شده با آن نقاطی که قبلاً بوده، تا آنجایی که من به نظر هست، یکبار یک مروری کردیم؛ مثلاً کمتر از ده درصد چیزی اضافه شده است و ۹۰ درصد برنامه همان چیزهایی است که قبلاً تصویب شده و نشان این است که حتی اهداف کمی چیزی که در دولت قبل همین روحیه بوده است.

بحث‌های برنامه که اینجا انجام می شد، بعضی از آقایان که مخالف بودند، می گفتند که اینها عددسازی است و غیرقابل تحقق است و محترمانه که برخورد می شد، می گفتند یک پروازی است، حالا ببینیم واقعاً این طوری بوده است یا نه؟

این ارقامی که ما خدمت‌تان می دهیم، نشان می دهد که واقعاً واقع بینانه بوده، یکی دو



مورد هست که آن هم دلیل خودش را دارد که قابل فهم است. بقیه همه جا همراه برنامه‌اند و یا از برنامه جدا هستند و همین حالا طرح‌های مهمی مثل فولاد مبارکه، مثل نیروگاه شهید رجایی و مثل گل گهر و مخابرات و خیلی از جاها، حسابی جلو افتاده‌اند و از ما می‌خواهند که امکانات‌شان را حتی به صورت تعهدی بدهیم تا زود به بهره برداری برسند. فولاد مبارکه یک سال و اندی زودتر می‌خواهد استارت بزند که همه فکر می‌کردیم آن تاریخی که هم می‌گوییم، تاریخ واقعی نیست و حالا بعضی هایش ذکر می‌شود و بعضی‌ها هم قبلاً گفته شده است.

اعداد و ارقامی که ما داریم، همه جهت مثبت را نشان می‌دهد و بسیاری از آنها بالای برنامه است در بعضی از قسمت‌ها هم ریالی و هم ارزی است و هم مساله کسر بودجه و هم جمع شدن نقدینگی و خیلی چیزهای دیگر، نشان می‌دهد که واقعاً اگر همت کنیم، ما حسابی می‌توانیم از این برنامه‌ای هم که نوشته ایم و بعضی‌ها خیال می‌کردند بلند پروازانه است، جلو بیاییم و اگر هم واقعاً تشخیص شما هم این شد، ان شاء الله همدلی بیشتر از گذشته بین مجلس و دولت وجود داشته باشد، البته من از گذشته کاملاً راضی هستم و نسبت به آینده می‌توانیم پیش از این همدلی داشته باشیم که گام‌های بلندتری را برداریم. اما تشریح و ویژگی‌های بودجه سال ۱۳۷۰:

بسم الله الرحمن الرحيم

لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ کل کشور در شرایطی تقدیم مجلس شورای اسلامی می‌گردد که اقتصاد کشور پس از چند سال رکود، دوران شکوفایی خود را آغاز نموده است. به لحاظ اقتصادی، ما در حال انتقال از یک اقتصاد جنگی به وضعیت اقتصادی پیش‌بینی شده در برنامه هستیم و این شاید دشوارترین کار ما، در مقطع حاضر باشد.

مدیریت اقتصادی در شرایط جنگی، تفاوت‌های بسیار اساسی با شرایط عادی دارد. در شرایط جنگی، به دلیل اینکه از یک طرف هزینه‌های دولت افزایش پیدا می‌کند و از سوی دیگر امکانات کسب درآمد محدود می‌گردد، کسری بودجه با شدت افزایش پیدا می‌کند ضمن آنکه اعمال سیاست‌های انقباضی، امکانات سرمایه‌گذاری را محدود کرده و ظرفیت سازی برای پاسخگویی به نیازهای آینده به تعویق می‌افتد. از طرف دیگر تورم ناشی از



بروز عدم تعادل‌های اقتصادی تحت شرایط جنگی، دولت را ناچار می‌سازد که برای حمایت از قشر آسیب‌پذیر، قیمت‌ها را تثبیت نماید که بدیهی است تثبیت قیمت‌ها توأم با افزایش تورم در کل اقتصاد، دولت را ناچار می‌سازد تا حضور مستقیم خود را در سطح یک‌یک واحدهای اقتصادی گسترش دهد و به اعمال کنترل پردازد. تثبیت قیمت‌ها توأم با شرایط تورمی، رفته رفته واحدهای تولیدی را دچار زیان‌دهی می‌سازد، ضمن آنکه بخش خصوصی نیز به دلیل همین شرایط و نیز به دلیل ریسک ناشی از شرایط جنگ، رغبتی به سرمایه‌گذاری از خود نشان نمی‌دهد و در نتیجه اقتصاد کشور با وضعیت تورم توأم با رکود مواجه می‌گردد که این نقطه آغاز حرکت ما، در سال گذشته بود و طبیعی است که بسیاری از آثار و مشکلات دوران جنگ تا سال‌ها پس از جنگ جامعه را تحت تأثیر خود داشته باشد، همان‌گونه که تاریخ تمام کشورهای درگیر جنگ نشان می‌دهد. البته لازم است در اینجا به این نکته اشاره کنم که وضعیت ذکر شده، عمدتاً ناشی از شرایط جنگ تحمیل‌شده به کشور بود و نباید از نقش قابل تقدیر دولت گذشته در طول دوران جنگ تحمیلی غفلت نمود.

جمع‌بندی عملکرد گذشته و وضع موجود بر اساس تحلیل‌های مقدماتی، برنامه پنج‌ساله، بر ما حکم می‌کرد که شاخص‌های اقتصادی کشور، نیاز به تغییرات اساسی دارند که این تغییرات عمدتاً می‌بایست توأم با تغییر سیاست‌ها اعمال می‌گردید؛ که تغییرات سیاست‌ها در واقع مواردی است که در برنامه پنج‌ساله در قالب عناوین اصلاح سیاست‌های قیمت‌گذاری و حصول به قیمت‌های تعادلی، اصلاح سیاست‌های تجارت خارجی و فعال‌تر شدن بخش غیردولتی، بیان شده است.

سیاست‌های ارزی با هدف تعدیل تدریجی نرخ ارز، عمده‌ترین اهرم سیاست‌گذاری دولت در جهت حصول به قیمت‌های تعادلی بود، که با عرضه ارز رقابتی آغاز گردید. این سیاست ضمن آنکه موجب راه‌اندازی واحدهای تولیدی گردید، به دلیل منطقی کردن قیمت‌های داخلی در مقایسه با قیمت‌های مشابه وارداتی، باعث شد که تولید بسیاری از اقلام در داخل، توجه اقتصادی پیدا کند و در نتیجه، مکانیزم‌های اقتصادی تحقق هدف خودکفایی فعال گردند. از سوی دیگر، منطقی‌تر شدن قیمت ارز، موجب شد که مراحل طولانی اداری که برای اعمال کنترل در امر تخصیص ارز وجود داشت، تقلیل پیدا کند و



واحدهای تولیدی مستقیماً ارزش مورد نیاز خود را در حداقل زمان دریافت نمایند.

در زمینه تشویق صادرات غیرنفتی، ظرف چند ماه گذشته، تحولاتی اساسی در سیاستگذاریها بوجود آمده است که امیدواریم ظرف سالهای آینده، شاهد افزایشهای قابل توجه در ارقام ارزی صادرات غیرنفتی باشیم.

براساس سیاستهای اتخاذ شده؛ کلیه صادرکنندگان، وارد کنندگان و تولید کنندگان مجازند ارزش حاصل از صادرات غیرنفتی را صرف واردات مواد اولیه و تجهیزات کلیه اقلام تولیدی نمایند که در واقع این بدان معنی است که ارزش صادراتی این امکان را پیدا کرده است که در بخشی از تولید، که عرضه محصولات آن معاف از قیمت گذاری است؛ بدون محدودیت قیمت به کار گرفته شود. در کنار این تسهیلات، دادن مجوز ورود مصالح ساختمانی فولادی اقدامی اساسی با هدف دوگانه تشویق صادرات و نیز تأمین مصالح مورد نیاز سرمایه گذاریهای کشور بوده است.

عملکرد شاخصهای عمده اقتصادی کشور در دوره جدید که همزمان با شروع برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران است، همگی حاکی از بروز تحولاتی اساسی در روندهای گذشته میباشند.

تولید ناخالص داخلی به قیمتهای ثابت که طی دوره ۶۷ - ۱۳۶۴ سالانه بهطور متوسط ۵/۶ درصد کاهش یافته بود، در سال ۱۳۶۸ با رشدی مثبت روبرو بوده و براساس آخرین برآوردها، حدود ۴ درصد نسبت به سال ماقبل افزایش یافته است. برآوردهای مقدماتی در سال ۱۳۶۹ نیز حاکی از افزایش رشد تولید در سال جاری می باشد.

ارزش تولیدات صنعتی که طی دوره ۶۷ - ۱۳۶۳ روندی نزولی داشت و طی این مدت بهطور متوسط سالانه ۱۰ درصد کاهش یافته بود، از سال ۱۳۶۸ تغییر جهت داده، بهطوری که براساس اطلاعات موجود، شاخص ارزش تولیدات صنایع سنگین در سال ۱۳۶۸ تغییر جهت داده، بهطوری که براساس اطلاعات موجود، شاخص ارزش تولیدات صنایع سنگین در سال ۱۳۶۸ نسبت به سال قبل افزایشی معادل ۹/۷ درصد داشته، که در قالب آن، افزایش مربوط به صنایع تحت پوشش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران بالغ بر ۱۴ درصد گزارش شده است. همچنین وضعیت ۸۸ کالای صنعتی مورد بررسی وزارت صنایع در سال ۱۳۶۸ نشان دهنده افزایش تولید در ۵۵ محصول نسبت به سال ۱۳۶۷ بوده و بررسی مشابهی



در شش ماهه اول سال ۱۳۶۹ حاکی از افزایش تولید در ۶۶ مورد نسبت به مدت مشابه سال قبل است. به موجب نتایج این بررسیها، طی ششماهه اول سال جاری، تولید روغن نباتی ۲۵ درصد، لاستیک و تیوپ اتومبیل ۵۴ درصد، فرش ماشینی ۲۹ درصد، شیشه جام ۴۲ درصد، لوله و ورق آذیست ۷۱ درصد، رادیاتور آلومینیومی ۳۷۲ درصد، کولر آبی ۱۰۵ درصد، تلویزیون سیاه و سفید ۸۷ درصد، یخچال ۹۳ درصد، انواع وانت ۱۲۲ درصد، کامیون سبک و نیمه سنگین ۶۹ درصد، واگن باری ۸۱ درصد، کمباین ۲۵ درصد، پمپ فشارقوی ۲۶۲ درصد، پمپ شناور ۱۳۷ درصد، انواع ماشین تراش ۱۴۳ درصد، دیگ بخار ۳۵۴ درصد، انواع لوله و پروفیل ۲۴۳ درصد، ورق آلومینیومی ۳۰۵ درصد و موتورهای کشاورزی ۶۶ درصد نسبت به ارقام مشابه سال قبل افزایش داشته است. یکی از عوامل مؤثر در افزایش تولیدات صنعتی این دوره امکانات ارزی اختصاص داده شده به بخش صنعت است. در شش ماهه اول سال ۱۳۶۹، اعتبارات ارزی اختصاص داده شده به بخش صنعت بالغ بر ۴ میلیارد و صد و هفتاد و پنج میلیون دلار بوده است که نسبت به کل ارز مصرف شده در این بخش در سالهای ۱۳۶۷ و ۱۳۶۸، به ترتیب ۲۲۵ درصد و ۹۴ درصد افزایش نشان می دهد.

در مورد تولیدات فلزات نیز پیشرفت‌های قابل ملاحظه ای حاصل شده، که در این مورد می توان به طرح توسعه آلومینیوم اشاره نمود که در فروردین سال ۱۳۶۹، یعنی یک سال زودتر از برنامه پیش بینی شده به بهره برداری رسید و در نتیجه تولیدات این محصول در شش ماهه اول سال جاری به ۳۰/۸ هزار تن بالغ گردیده است که نسبت به برنامه پیش بینی شده، ۸۵/۵ درصد افزایش نشان می دهد. همچنین تولید فولاد کشور در سال ۱۳۶۸ معادل ۱/۶ میلیون تن گزارش شده که نسبت به هدف مندرج در برنامه از افزایش معادل ۸/۶ درصد برخوردار بوده است و وضع برای سال ۶۹ از این بهتر است.

درآمدهای دولت که در سال ۱۳۶۸ بیش از ۵۱/۶ درصد افزایش داشته و با توجه به افزایش متعادل هزینه ها (در حدود ۵ درصد) کسری بودجه دولت از ۲۱۱۱/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ به ۱۲۵۱/۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۸ تقلیل یافته و نسبت کسری به کل بودجه از ۵۰/۱ درصد در سال ۱۳۶۷ به ۲۸/۲ درصد در سال ۱۳۶۸ رسیده است.

در ادامه همین روند در هشت ماهه اول سال ۱۳۶۹، درآمدهای دولت نسبت به مدت

مشابه سال قبل بالغ بر ۹۰ درصد افزایش داشته و میزان کسری بودجه دولت طی این مدت، نسبت به بودجه مصوب، بیش از ۴۴ درصد (۴۶۰/۷ میلیارد ریال) کمتر بوده است. نسبت کسری به کل بودجه نیز به ۱۵/۵ درصد رسیده که طی سنوات اخیر، کاملاً بی سابقه است. افزایش درآمدهای مالیاتی، یکی از عوامل عمده افزایش درآمدها طی این مدت بوده است. درآمدهای مالیاتی که طی دوره ۶۷-۱۳۶۴ در حدود ۱۰۰۰ میلیارد ریال ثابت مانده بود، در سال ۱۳۶۸ به ۱۱۸۷/۹ میلیارد ریال رسید که نسبت به سال ماقبل، بیش از ۲۰ درصد افزایش نشان می داد. در ۸ ماهه اول سال ۱۳۶۹ نیز درآمدهای مالیاتی نسبت به دوره مشابه سال ۱۳۶۸ حدود ۳۷/۶ درصد افزایش داشته است. افزایش مالیات بردرآمد به میزان ۴۰ درصد طی این دوره، یکی از عوامل مؤثر در افزایش درآمدهای مالیاتی بوده است. این افزایش در راستای سیاست دولت به منظور بیشتر عادلانه نمودن نظام مالیاتی کشور است، که نقش عمده ای در بهبود توزیع درآمدها در جامعه خواهد داشت. تصمیمات اخیر دولت در جهت کاهش مالیات بر حقوق، به این امر کمک به سزایی خواهد نمود.

با کاهش کسری بودجه دولت از رشد فزاینده نقدینگی بخش خصوصی جلوگیری شده، به نحوی که رشد نقدینگی از ۲۴/۲ درصد در سال ۱۳۶۷ به ۱۹/۵ درصد در سال ۱۳۶۸ تقلیل یافت. همچنین در شش ماهه اول سال ۱۳۶۹ رشد نقدینگی معادل ۸/۴ درصد بوده که نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۶۸، یعنی ۱۰/۶ درصد، کاهش قابل توجهی را نشان می دهد.

به موازات این روند، ترکیب نقدینگی بخش خصوصی بهبود یافته و با استقبال شدید مردم از سپرده گذاری در بانکها، سهم اسکناس و مسکوک در نقدینگی کاهش یافته و بر سهم سپرده های اشخاص، به ویژه سپرده های بلند مدت در نقدینگی به شدت افزوده شده و بدین ترتیب از قدرت تورم و رشد نقدینگی کاسته شده است. به طوری که طی نیمه اول سال ۱۳۶۹ معادل ۳/۳ درصد از حجم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص کاسته و معادل ۱۱/۲ درصد بر حجم سپرده های مردم نزد بانکها افزوده شده است.

افزایش قابل توجه تولید واقعی و مهار رشد فزاینده نقدینگی، موجب کاهش روند رشد قیمت ها شده، به نحوی که رشد شاخص هزینه زندگی در شش ماهه اول سال ۱۳۶۹، به ۵/۱ درصد رسیده است که نسبت به رقم شش ماهه اول سال ۱۳۶۸، یعنی ۲۴/۳ درصد، حاکی



از کاهش چشمگیری می باشد.

پس از ذکر این مقدمه در مورد کلیات وضع اقتصادی کشور، مجموعه مطالب مورد نظر خود را در مورد لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ در دو قسمت ارائه خواهم کرد. در قسمت اول به ویژگی های کلی لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ اشاره می نمایم و در قسمت دوم به نکاتی از برنامه اجرایی دولت در سال آینده می پردازم.

ویژگی های لایحه بودجه

مهمترین ویژگی لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ تنظیم آن در چارچوب هدف ها و سیاست های مندرج در قانون برنامه اول توسعه اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می باشد. در ادامه کوشش های به عمل آمده در سال های ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹، سعی کافی شده که ارقام لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ هماهنگی لازم را در قسمت تبصره ها، قسمت درآمدها و قسمت هزینه ها با هدف ها، سیاست ها و ارقام مندرج در برنامه اول داشته باشد. بخصوص با توجه به هدف دولت در جهت کاهش کسری بودجه و استقراض از سیستم بانکی که در چارچوب برنامه اول توسعه منعکس بوده و از طرف مجلس محترم نیز مورد تأکید فراوان قرار گرفته، هماهنگی فوق در مورد کسری بودجه دولت در سال ۱۳۷۰ دقیقاً مورد نظر بوده به طوری که کسری بودجه در لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ معادل ۱۱۰۳/۱ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به کسری مندرج در قانون برنامه اول توسعه، بالغ بر ۲۴۲ میلیارد ریال کاهش نشان می دهد. تحقق این امر می تواند موفقیت بزرگی برای دولت محسوب شده و نقش عمده ای در تعدیل گرایش های تورمی در کشور داشته باشد.

از دیگر ویژگی های مهم لایحه بودجه سال ۱۳۷۰، توجه به نقاط محروم و کمتر توسعه یافته کشور است که یکی از وجوه عمده و اساسی سیاست ها و خط مشی هایی است که در تهیه و تنظیم برنامه اول مورد نظر بوده است. در توزیع اعتبارات عمرانی استانی در سطح ۲۴ استان کشور، در لایحه بودجه سال آینده، گرایش عمده به استان هایی بوده است که از مناطق محروم کشور به شمار می روند. لذا، علاوه بر اعتبارت سرمایه گذاری متناسب با نیازهای بخش های محروم کشور که از منابع اعتباری مختلف تأمین می شود، در لایحه بودجه ۱۳۷۰، مبلغ ۶۰ میلیارد ریال اعتبار ویژه نیز به منظور رفع محرومیت و



جبران فاصله های موجود بین این گونه مناطق و نقاط برخوردار کشور در جهت تحقق اهداف موضوع تبصره ۵ قانون برنامه اول توسعه پیش بینی گردیده است.

توجه خاص به بازسازی مناطق آسیب دیده و تأمین اعتبار برای تسریع عملیات بازسازی یکی دیگر از ویژگی های اساسی لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ است. در این مورد، مبلغ ۲۷۰ میلیارد ریال اعتبار برآورد شده است که نسبت به اعتبار سال جاری بیش از ۳۰۰ درصد افزایش نشان می دهد. امیدواریم با اختصاص این مبلغ و با توجه به شرایط سیاسی منطقه، در سال ۱۳۷۰ شاهد بازگشت حدود ۵۰۰ هزار نفر از هموطنان مهاجر باشیم و این عزیزان بتوانند در موطن خود به کسب و کار مشغول گردند. همچنین برای جبران خسارت و بازسازی مناطق زلزله زده گیلان و زنجان و دیگر مناطق کشور که دچار حوادث غیرمترقبه می شوند، مبلغ ۱۲۰ میلیارد ریال اعتبار در نظر گرفته شده است و برنامه کار به گونه ای تنظیم شده است که قسمت عمده کارهای مربوط به بازسازی در سال ۱۳۷۰ به اتمام برسد. در اینجا لازم می دانم به اختصار به سایر ویژگیهای عمده لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ کل کشور اشاره بنمایم.

الف - تبصره ها

با عنایت به شرایط بعد از جنگ تحمیلی و لزوم بازسازی کشور، حتی المقدور سعی شده است که مفاد تبصره ها به نحوی تهیه و تنظیم شود که دستگاه های اجرایی با تسهیلات بیشتری به انجام وظایف خود بپردازند.

کوشش لازم به عمل آمده تا تبصره های لایحه بودجه سال ۱۳۷۰، با تبصره ها، سیاست ها و اهداف قانون برنامه اول توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران هماهنگی داشته باشد.

از آنجا که تبصره های بودجه فقط برای یکسال قابل اجرا و نافذ می باشد، لذا از منظور نمودن تبصره های با ماهیت دائمی که نیاز به تکرار در بودجه های سنواتی دارند خودداری شده و در این گونه موارد با لوائح جداگانه ای تقدیم مجلس شورای اسلامی خواهد گردید.



تبصره های مفصل و طولانی سال های گذشته به صورت جداول گویا و روشن تنظیم شده که ضمن لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ تقدیم مجلس می شود.

با توجه به تصویب قانون برنامه اول که در آن کلیه اعتبارات مورد نیاز بخش ها ضمن فصول و برنامه ها پیش بینی شده است، حتی الامکان سعی شده است از منظور نمودن تبصره هایی که اعتبارات را به طور متمرکز و خارج از فصول و برنامه تخصیص دهند احتراز شود.

ب - درآمدهای بودجه عمومی

درآمدهای لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ معادل ۷۰۸۸ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۹، ۵۴/۶ درصد افزایش نشان می دهد. همچنین درآمد برآورده شده در سال آینده ۳/۵ برابر متوسط درآمدهای دولت طی دوره ۶۲ - ۱۳۶۵ می باشد. از رقم فوق، ۳۱/۷ درصد را درآمدهای مالیاتی، ۵۵/۶ درصد را درآمد نفت و گاز، و ۱۲/۷ درصد را سایر درآمدها تشکیل می دهد. نکته ای که در مورد ترکیب درآمدها توضیح آن لازم است این است که طی چند سال گذشته، همه ساله رقمی تحت عنوان مابه التفاوت نرخ فروش ارز برای مصارف ضروری کالاها و خدمات در قسمت سایر درآمدها منظور می گردیده است. با توجه به ماهیت این درآمد که کدر واقع ناشی از ارز حاصل از صادرات نفت می باشد، در لایحه بودجه سال ۱۳۷۰، درآمد مزبور در قالب درآمد نفت و گاز منظور شده است.

درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۷۰، با توجه به تمهیدات پیش بینی شده در چارچوب برنامه اول توسعه، معادل ۲۲۴۸/۵ میلیارد ریال برآورد شده که نسبت به پیش بینی عملکرد سال جاری بالغ بر ۳۹/۲ درصد افزایش نشان می دهد. بدین ترتیب نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی که تا سال ۱۳۶۷ روندی نزولی داشته است، از ۴/۴ درصد در سال ۱۳۶۸ و ۵/۲ درصد در سال ۱۳۶۹، به ۶/۳ درصد در سال ۱۳۷۰ افزایش می یابد.

نسبت مزبور براساس پیش بینی های بعمل آمده در برنامه اول تا سال ۱۳۷۲ (سال پایانی برنامه) به تدریج به ۸/۴ درصد افزایش خواهد یافت. همچنین نسبت درآمدهای مالیاتی به هزینه های جاری که از شاخص های مهم ارزیابی وضعیت مالی دولت است، از ۳۵ درصد



در سال ۱۳۶۸ و ۳۸ درصد در سال ۱۳۶۹ به ۴۰/۵ درصد در سال ۱۳۷۰ خواهد رسید. درآمدهای مالیاتی، صرف نظر از حجم، از نظر ترکیب نیز بهبود یافته و در استمرار سیاست‌های دولت در جهت هر چه بیشتر عادلانه نمودن نظام مالیاتی، مالیات مشاغل در سال آینده نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۹، حدود ۷۰ درصد افزایش یافته و نسبت مالیات مداخل به مالیات حقوق، به ۲/۲ برابر خواهد رسید.

درآمد نفت و گاز در لایحه بودجه سال ۱۳۷۰، معادل ۳۹۳۸/۶ میلیارد ریال برآورد شده است. از این رقم ۲۶۱۰ میلیارد ریال (۶۶/۳ درصد) مربوط به مابه التفاوت قیمت فروش ارز حاصل از صادرات نفت می باشد که در سالهای گذشته در قسمت سایر درآمدها منظور می گردید، بدون در نظر گرفتن این ردیف جدید، برآورد درآمد نفت و گاز در سال آینده، نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۹، حدود ۲۳/۸ درصد افزایش نشان می دهد. همچنین از رقم فوق ۱۸/۷ میلیارد ریال مربوط به درآمد گاز و ۳۶/۸ میلیارد ریال مربوط به درآمد حاصل از صادرات فرآورده های نفتی می باشد.

سایر درآمدهای دولت نیز در سال ۱۳۷۰ معادل ۹۰۰/۸ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۹ بالغ بر ۷۰ درصد افزایش نشان می دهد. امیدواریم با مکانیزم‌هایی که در قالب برنامه اول و تبصره های بودجه سال آینده پیش بینی شده است، رقم مزبور تحقق یابد.

ج - هزینه های بودجه عمومی

۱ - هزینه های جاری

هزینه های جاری در لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ در جهت تحقق هدف های پیش بینی شده در برنامه اول، معادل ۵۵۴۶/۱ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۹، معادل ۳۱/۱ درصد افزایش نشان می دهد. بخشهای اجتماعی شامل آموزش (عمومی، فنی و حرفه ای و آموزش عالی). بهداشت و درمان و تأمین اجتماعی سهم عمده را در افزایش هزینه های جاری در سال آینده خواهد داشت.

هزینه های جاری بخش های مزبور در سال ۱۳۷۰، در مجموع معادل ۲۵۲۵ میلیارد ریال پیش بینی شده است که ۴۶ درصد کل هزینه های جاری را تشکیل داده و نسبت به سال



۱۳۶۹، بالغ بر ۳۵/۶ درصد افزایش نشان می دهد. هزینه های جاری حفظ نظم و امنیت داخلی کشور نیز ۶/۵ درصد از هزینه های جاری را تشکیل می دهد، که از افزایشی بالغ بر ۴۰ درصد برخوردار است. همچنین در تبصره ۲۲ قانون برنامه اول مبلغ ۳۰۰ میلیارد ریال در قالب هزینه های جاری به منظور افزایش حقوق کارمندان دولت منظور گردیده است. بدون در نظر گرفتن موارد عمده فوق، هزینه های جاری در سال آینده نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۹ حدود ۲۰ درصد افزایش خواهد داشت.

نسبت هزینه های جاری به کل هزینه های دولت که در سال های گذشته به دلیل رکود فعالیت های عمرانی و تولیدی در کشور مرتباً در حال افزایش بوده، در سال ۱۳۷۰ حدود ۶۷/۹ درصد خواهد بود که نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۶۸ (۷۶/۶ درصد و سال ۱۳۶۹ (۷۰/۹ درصد) نشان دهنده بهبودی نسبی در این زمینه می باشد.

۲ - هزینه های عمرانی

اعتبارات عمرانی در سال ۱۳۷۰ معادل ۲۶۴۴/۹ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۹، از افزایشی معادل ۵۲/۵ درصد برخوردار است. اعتبارات عمرانی به قیمت های ثابت سال ۱۳۵۳، که در سال های گذشته به دلیل جنگ تحمیلی و رکود فعالیت های تولیدی در کشور مرتباً در حال کاهش بوده و از ۳۵۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۲ به ۱۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ کاهش یافته بود از سال ۱۳۶۸ روندی صعودی یافته که نسبت به رقم مشابه سال ماقبل، افزایشی معادل ۴۶/۹ درصد را نشان می دهد.

در توزیع اعتبارات عمرانی دولت در سال ۱۳۷۰، گرایش اساسی در تأمین منابع سرمایه گذاری مورد نیاز جهت ایجاد ظرفیت های فیزیکی، آموزشی و بهداشتی، توسعه منابع آب و خاک و همچنین تجهیز زیربناها به ویژه نیازهای ارتباطی بوده است. با توجه به تنگناهای موجود در امر حمل و نقل کشور، تجهیز بنادر و افزایش ظرفیت حمل بار راه آهن، یکی از اساسی ترین اولویت های بودجه عمرانی در سال آینده است. با در نظر گرفتن همین اولویت ها، اعتبارات عمرانی فصل آموزش و پرورش عمومی ۲۹/۳ درصد، آموزش فنی و حرفه ای ۲۶/۵ درصد، بهداشت و درمان ۴۵/۱ درصد، کشاورزی



۲۳/۶ درصد منابع آب ۳۳ درصد و راه و ترابری ۲۳ درصد نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۶۹ افزایش یافته اند.

همچنین در قالب اعتبارات عمرانی، اعتبار متمرکزی معادل ۲۲۰ میلیارد ریال جهت تعدیل این اعتبارات نسبت به افزایش قیمت‌ها منظور شده است.

بودجه عمرانی استانی در سال ۱۳۷۰ از کم و کیف مطلوب‌تری برخوردار شده، ساختار نسبتاً مناسب تری یافته و ضمن دربرگیری بخش اعظم نیازهای منطقه ای، در قالب تبصره‌های مختلف، گرایش اصلی آن به سمت برقراری تعادل بیشتر در مناطق مختلف و بهره مندی بالاتر مناطق محروم و کمتر توسعه یافته کشور است. بودجه عمرانی استانی در سال آینده معادل ۴۵۰ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۶۹، از افزایشی بالغ بر ۴۷ درصد برخوردار است. علاوه بر این، در قالب ردیفهای تبصره های مختلف لایحه بودجه، اعتبارات ویژه ای برای اجرای طرح‌های عمرانی در استان‌ها در نظر گرفته شده که در مجموع حجم اعتبارات استانی را از رقم قابل ملاحظه ای برخوردار می‌سازد با استفاده از این اعتبارات، حدود ۲۷۰۶ طرح در سال ۱۳۷۰ در سطح استان‌های مختلف کشور به مرحله اجرا درخواهد آمد که در مقایسه با ۲۲۳۰ طرح سال ۱۳۶۹، ۵۴۶ طرح افزایش دارد که این طرح‌ها عمدتاً در زمینه تأمین خدمات و زیربنای اساسی اجرا خواهند گردید و همچنین در سال ۱۳۷۰، بیش از ۴۳ میلیارد ریال از اعتبارات عمرانی ملی، به صورت استانی اجرا خواهد شد که این امر اقدام مؤثری در جهت تمرکز زدایی در امور اجرایی طرح‌های عمرانی محسوب می‌شود. در این راستا جمعاً حدود ۱۵۰ طرح مربوط به فصول آموزش و پرورش عمومی، منابع آب، عمرانی و نوسازی روستاها و کشاورزی از ملی به استانی تبدیل گردیده که کوشش خواهد شد این امر طی سال‌های آینده تداوم یابد.

د- شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت

در خصوص شرکت‌های دولتی، با عنایت به اینکه شرکت‌های مزبور ابزار مناسبی جهت اعمال حاکمیت و تصدی دولت هستند، به‌ویژه آنکه نقش غیرقابل انکار و اساسی‌ای را نیز در فرایند توسعه اقتصادی کشور به عهده خواهند داشت، در سند برنامه اول توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشور به‌نحو قابل توجهی مورد تأکید قرار گرفته اند.



به طوری که از مجموع اعتبارات جاری و سرمایه گذاری ثابت پیش بینی شده در طول اجرای این برنامه، مبلغ ۵۶۶۷ میلیارد ریال از محل منابع داخلی این گونه شرکت‌ها سرمایه گذاری خواهد شد.

با توجه به مجموعه سیاست‌های برنامه اول توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور، دولت جمهوری اسلامی ایران در سال آینده، بهبود مدیریت و ارتقاء کارآیی شرکت‌های دولتی را با جدیت پیگیری خواهد نمود. در همین زمینه، سیاست واگذاری سهام شرکت‌های مزبور از اولویت ویژه ای برخوردار است. مطالعات مربوط به اجرای این سیاست مراحل نهایی خود را طی می کند و در آینده ای نزدیک با اتخاذ تدابیر لازم بخش عمده ای از سهام این شرکت‌ها به مردم واگذار خواهد شد.

با ملحوظ داشتن اینکه استفاده از شیوه های مناسب در واگذاری شرکت‌های دولتی از عوامل مؤثر موفقیت آمیز بودن اجرای آن و حصول اهداف پیش بینی شده است، به کارگیری و اجرای قانون گسترش مالکیت واحدهای صنعتی به عنوان یکی از کارآترین شیوه ها، جهت انتقال ۳۳٪ از سهام کل شرکت‌های قابل واگذاری به کارگران و کارکنان شاغل در شرکت‌های مزبور، از جمله تأکیدات تأیید شده در اجرای سیاست مزبور است.

با توجه به ساختار اقتصادی - اجتماعی کشور و قوانین و مقررات موجود، روش‌های دیگری از واگذاری شرکت‌های دولتی مورد توجه قرار گرفته اند و استفاده از مکانیزم بورس جهت انتقال بقیه سهام شرکت‌های دولتی مورد تأیید می باشد، که پس از تصویب فهرست شرکت‌های آماده برای واگذاری از سوی هیأت وزیران و طراحی تدابیر حمایتی لازم و تدوین مقررات مربوط، اقدامات مشخصاً اجرایی، اتخاذ شده و به اجرا در خواهد آمد.

از نکات با اهمیتی که در اجرای سیاست واگذاری همواره مورد توجه بوده است، استفاده بهینه از درآمدهای حاصله از واگذاری است. در این زمینه، در نظر گرفته شده است که درآمدهای مزبور با موارد زیر اختصاص یابد.

توسعه ضروری شرکت‌های موجود و ایجاد حلقه های مفقوده در زنجیره تولید.

بازپرداخت بدهی شرکت‌های دولتی به سیستم بانکی.

بازپرداخت بدهی‌های گذشته احتمالی شرکت در چارچوب طرح‌های عمرانی.

واریز به خزانه کشور به عنوان بخشی از منابع لازم برای اداره بهتر امور اقتصادی کشور.



برای آن بخش از شرکت‌های دولتی، که به دلایلی از جمله احکام قانون اساسی، با صلاحدید هیأت وزیران، امکان واگذاری تنها به بخش غیردولتی وجود ندارد. دولت جمهوری اسلامی ایران، بهبود کارآیی مدیریت و اصلاح ساختار مالی - عملیاتی شرکت‌های ذیربط را در اجرای مفاد تبصره ۳۲ قانون برنامه اول توسعه کشور دنبال خواهد کرد.

منابع و مصارف شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت برای سال ۱۳۷۰، معادل بیش از ۱۱۱۶۶ میلیارد ریال برآورد گردیده است که این رقم در مقایسه با رقم مشابه سال جاری رشدی معادل ۴۲/۴ درصد را نشان می‌دهد.

با توجه به نگرش خاص برنامه اول به شرکت‌های دولتی، و استفاده از تمامی امکانات و توانایی‌های آنان در جهت پیشبرد اهداف این برنامه و با تجهیز کلیه منابع و امکانات اینگونه بنگاه‌های اقتصادی، شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۷۰ در چارچوب اهداف بخشی برنامه اول مبلغ ۲۱۸۲ میلیارد ریال را از محل منابع داخلی خود با استفاده از سیستم بانکی و سایر منابع، سرمایه‌گذاری خواهند نمود که این رقم نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۶۹، از رشدی معادل ۳۵/۷ درصد برخوردار است.

مالیات پرداختی سال ۱۳۷۰ شرکت‌های دولتی معادل ۳۵۰/۳ میلیارد ریال و سود سهام آنها معادل ۴۳/۳ میلیارد ریال برآورد شده است که این ارقام در مقایسه با ارقام مشابه سال ۱۳۶۹ به ترتیب رشدی معادل ۲۹۰ و ۱۱۹ درصد را نشان می‌دهد.

پیش‌بینی می‌شود که عملکرد شرکت‌های دولتی و بانک‌های کشور در پی سیاست‌های اتخاذ شده دولت، در سال آینده روند بهبود خود را ادامه دهد. زیاندهی سال گذشته پاره‌ای از شرکت‌ها کنترل شده و این شرکت‌ها در سال آینده به سودآوری خواهند رسید. از جمله شرکت ملی فولاد ایران که با فرضیات سال ۱۳۶۸، ۲۰ میلیارد ریال زیان در سال ۱۳۶۹ برای آن پیش‌بینی شده است در سال ۱۳۷۰ معادل ۲۰ میلیارد ریال سود خواهد داشت.

برنامه اجرایی دولت

در قسمت دوم بی‌مناسبت نیست که به نکاتی از برنامه اجرایی دولت در سال ۱۳۷۰



پرداخته و به ویژگی‌ها و پیامدهای اجرایی لایحه بودجه در بخشهای مختلف اشاره کنم.

۱- فرهنگ، اطلاعات و ارتباطات جمعی

در شش ماهه اول سال ۱۳۶۹، ۲۲۵۱۵ ساخت برنامه رادیویی و ۲۴۸۸ ساعت برنامه تلویزیونی تولید گردیده و ۲۱۹۹۷ ساخت برنامه رادیویی و ۶۶۶۷ ساعت برنامه تلویزیونی پخش شده است. همچنین مراجعه حدود ۷ میلیون نفر به کتابخانه های عمومی بزرگسالان و کودکان و نوجوانان و انتشار حدود ۴۸۰۰ عنوان کتاب و انتشار ۲۶۹ عنوان مجله و روزنامه در ۶ ماهه اول سال جاری و حضور فعال و موفقیت آمیز موسیقی، تئاتر و سینمای ایران در جشنواره های بین المللی و در کشورهای خارجی، از شاخص های مهم فعالیت های این بخش است.

در سال ۱۳۷۰ عملیات اجرایی نصب یک فرستنده پر قدرت رادیویی، ۲ فرستنده موج کوتاه رادیویی یک فرستنده پر قدرت تلویزیونی، ۲ مرکز تولید و پخش ۱۲۵۰ ایستگاه زمینی ماهواره ای، ۵۰ رله کم قدرت تلویزیونی، خاتمه خواهد یافت. با بهره برداری از فرستنده ها و مراکز فوق الذکر، وضعیت پوشش جمعیتی شبکه های رادیو تلویزیون در پایان سال ۱۳۷۰ به این شرح خواهد بود.

پوشش شبکه سراسری اول صدا ۹۷/۸ درصد جمعیت کشور

پوشش شبکه سراسری دوم صدا ۸۰ درصد جمعیت کشور

پوشش موج اف - ام ۷۳ درصد جمعیت کشور

پوشش شبکه دوم سیما ۸۵ درصد جمعیت کشور

در سال ۱۳۷۰، نسبت به تولید ۷/۵ میلیون نسخه کتاب برای کودکان و نوجوانان و تولید ۲۰۰ هزار نوار کاست و ۵۰ هزار سرگرمی سازنده اقدام خواهد شد.

عملیات اجرایی احداث ۵ کتابخانه کودک خاتمه می یابد و عملیات اجرایی احداث ۲۱ کتابخانه عمومی و ۴۰ مرکز و مجتمع فرهنگی و هنری و سینمایی ادامه خواهد یافت و همچنین عملیات احداث ۹۶ باب کتابخانه عمومی و مرکز فرهنگی و کتابخانه ملی ایران و آرشیو اسناد ملی ایران آغاز خواهد شد.

عناوین کتاب هایی که در کل کشور منتشر خواهد شد از ۱۰ هزار عنوان با تیراژ ۸۰ میلیون نسخه خواهد گذشت.



۲- تربیت بدنی:

با امکانات و تسهیلاتی که در اختیار بخش تربیت بدنی در سال‌های اخیر قرار داده شده است، گام‌هایی برداشته شده است که امیدواریم مقدمه گام‌های اساسی بعدی باشد. ورزش قهرمانی تا حدودی توسعه یافته و ما شاهد موفقیت‌های نسبی در صحنه‌های بین‌المللی و به‌خصوص بازیهای آسیایی بودیم. ورزش بانوان در سال ۱۳۶۹ مورد توجه بوده و حدود ۳۰۰ هزار نفر را تا پایان سال زیر پوشش قرار خواهد داد، که این روند در سال ۱۳۷۰ افزایش خواهد یافت و به حدود ۳۲۵ هزار نفر خواهد رسید.

در سال ۱۳۷۰ جهت تسهیل اداره امور فدراسیون‌ها و هیات‌های ورزشی، مبلغ ۱/۲ میلیارد ریال به‌طور مستقل در اختیار فدراسیون‌های ورزشی قرار خواهد گرفت. همچنین از محل اعتبارات عمرانی بخش تربیت بدنی ۱۰۷ طرح با ۴۷۴ پروژه تا پایان سال خاتمه یافته و به بهره‌برداری برسد. با توجه به اهمیتی که دولت جمهوری اسلامی برای گذراندن اوقات فراغت جوانان قائل است، و نقشی که تربیت بدنی و ورزشی در این مورد دارد اعتبارات پیش‌بینی شده این فصل در سال ۱۳۷۰ معادل ۳۵/۶ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به سال ۱۳۶۹ بالغ بر ۴۰ درصد افزایش نشان می‌دهد.

۳- آموزش و پرورش:

مسئله اصلی در آموزش و پرورش تقویت روحیه معلمان و ایجاد رفاه نسبی و جانبی است که بتواند قدرت جذب این بخش را برای به‌کارگیری نیروهای مستعدتر جامعه که در سال‌های اخیر بر اثر سیاست‌های انقباضی دولت به‌شدت کاهش یافته، اعتلا بخشد. به‌همین جهت، علاوه بر اقداماتی که جهت افزایش دریافتی‌های عموم کارمندان دولت در سال آینده به‌عمل خواهد آمد، کلیه اقداماتی که در برنامه پنج‌ساله برای جلب مشارکت مردم در نظر گرفته شده با جدیت دنبال خواهد شد. از جمله، اجرای تجربی طرح کارانه در چند منطقه، اصلاح قانون شوراهای منطقه‌ای آموزش و پرورش و اجرای سریع آن، برطرف کردن موانع و زمینه‌های نامساعدی که در راه جلب مشارکت معنوی و مادی مردم در امر



آموزش و پرورش وجود دارد، فراهم آوردن تسهیلات لازم برای توسعه مدارس غیرانتفاعی توسط فرهنگیان علاقمند و متعهد و برقراری ضوابط قانونی برای جلوگیری اخذ خودیاری و نحوه خرج آن.

در ارتباط با سوادآموزی در سال ۱۳۶۹ دولت طرح بسیج را اجرا نموده که عملکرد نهضت سوادآموزی در نیمه اول ۸۵۰ هزار نفر باسواد بالغ بوده و در نیمه دوم سال پیش‌بینی می‌شود به ۱/۵ میلیون نفر باسواد برسیم که خیلی بالاتر از هدف برنامه است. پیش‌بینی می‌شود که در سال ۱۳۷۰ تعداد دانش‌آموزان به ۱۶ میلیون نفر یعنی ۲/۱ درصد بیش از هدف‌های مندرج در برنامه اول توسعه برسد. از محل اعتبارات عمرانی این بخش در سال آینده عملیات احداث ۲۶۰۰۰ کلاس در دست اجرا خواهد بود که ۹۰۰۰ کلاس آن تا پایان سال به بهره‌برداری خواهد رسید.

۴- آموزش عالی

تعداد دانشجویان دوره لیسانس و بالاتر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی در سال ۱۳۷۰ حدود ۲۴۷ هزار نفر برآورده می‌شود که رشدی معادل ۷/۸ درصد را نسبت به سال جاری (۲۲۹ هزار نفر) نشان می‌دهد. باید توجه داشت که دانشجویان برآورده شده در سال ۱۳۷۰ حدود ۶۷۰۰ نفر بیش از تعداد برآورد شده در برنامه اول است و خوشبختانه در بخش غیردولتی که باری بردوش بودجه دولت نیست حدود همین تعداد دانشجو در حال تحصیل هستند.

با اجرای طرح‌های موجود در سال ۱۳۷۰، برآورده می‌شود حدود ۸/۵۵۵ نفر ظرفیت آموزشی به بهره‌برداری برسد که در صورت تحقق این امر، کل ظرفیت‌های به بهره‌برداری رسیده طی سه سال برنامه اول به ۱۵۵۹۵ نفر خواهد رسید.

در سال ۱۳۷۰ علاوه بر افزایش حقوق اعضای هیأت علمی رسمی و غیررسمی و افزایش حق التدریس و همچنین طرح تمام وقت کادر غیرعلمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی که در سال ۱۳۶۹ تأمین اعتبار گردیده است، افزایش فوق‌العاده شغل اعضای هیأت علمی نیز پیش‌بینی و منظور شده است.

در سال ۱۳۷۰ در مورد شروع فعالیت‌های دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا که مجوز



آن از طرف شورای گسترش وزارت فرهنگ و آموزش عالی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صادر گردیده بود، اعتبار لازم پیش بینی و منظور گردیده است. در سال ۱۳۷۰ جهت شروع به کار فعالیت‌های سه دانشکده علوم پزشکی (ایلام، لرستان، یاسوج) اعتبار لازم پیش بینی شده است.

۵- بهداشت و درمان

با استفاده از منابع و اعتبارات پیش بینی شده در سال ۱۳۷۰ انتظار می رود در پایان سال آینده، تعداد خانه های بهداشت راه اندازی شده ۲/۷ درصد، تعداد مراکز بهداشتی، درمانی شهری و روستایی به بهره برداری رسیده، ۱۵/۲ درصد و تعداد تختهای بیمارستانی راه اندازی شده معادل ۲/۸ درصد نسبت به ارقام پیش بینی شده در برنامه اول افزایش داشته باشد. همچنین در سال ۱۳۷۰:

نسبت به تأمین و لوله کشی آب آشامیدنی ۱۸۵۰ روستا اقدام می شود. نسبت به ایجاد تجهیز و راه اندازی ۱۰۰۰ خانه بهداشت، ۴۱۵ مرکز بهداشتی و درمانی روستایی و شهری، ۱۶ مرکز بهداشت شهرستان، ۲۰۰ مرکز تسهیلات زایمان و ۲۲۰۰ تخت بیمارستانی که هماهنگ با هدفهای مندرج در برنامه اول است اقدام خواهد شد. عملیات اجرایی احداث ۲۵۰ خانه بهداشت، ۱۴۰ مرکز بهداشتی و درمانی روستایی و شهری، ۱۱ پایگاه و مرکز انتقال خون و حدود ۱۳۰۰۰ تخت بیمارستانی در قالب طرح‌های مربوط ادامه خواهد یافت.

۶- تأمین اجتماعی و بهزیستی

پیش بینی می شود که تعداد افراد تحت پوشش بیمه درمانی کارمندان در پایان سال ۱۳۷۰ به حدود ۵/۱ میلیون نفر و بیمه درمانی کارگران به ۱۳/۵ میلیون نفر افزایش یابد که نسبت به هدفهای مندرج در برنامه اول، به ترتیب حدود ۵ و ۵/۶ درصد افزایش نشان می دهد.

تعداد افراد تحت پوشش برنامه آسیب دیدگان، یعنی مهاجرین جنگ تحمیلی و آسیب دیدگان از حوادث و سوانح طبیعی در سال ۱۳۶۹ حدود ۱/۹ میلیون نفر برآورد می گردد.



که براساس برنامه قرار بود به $۱/۳$ میلیون نفر در سال ۱۳۷۰ کاهش یابد. لکن با توجه به عدم امکان کاهش مورد انتظار تعداد افراد تحت پوشش بنیاد مهاجرین جنگ تحمیلی در سال آینده، پیش بینی می شود تعداد افراد تحت پوشش در این برنامه حداقل ۱۰ درصد بیش از هدف برنامه باشد.

از محل اعتبارات جاری و تسهیلات بانکی، اقداماتی در جهت کمک به تهیه مسکن و کالاهای اساسی، کمک هزینه بلاعوض ازدواج و ایجاد فرصت های اشتغال برای آزادگان از طریق آموزش های فنی و حرفه ای و تهیه وسایل کار، به عمل خواهد آمد.

از محل اعتبارات عمرانی این بخش در سال ۱۳۷۰ نسبت به تکمیل، تجهیز و بهره برداری از ۱۹ مرکز خدمات حمایتی و یک مرکز رفاه خانواده و کودک و همچنین تکمیل، تجهیز و بهره برداری از ۱۰ مرکز توانبخشی و تجهیز و بهبود استاندارد و ۳۰ مرکز توانبخشی در سطح استان ها اقدام خواهد شد.

۷- کشاورزی

اعتبارات عمرانی پیش بینی شده این بخش در سال ۱۳۷۰ حدود ۲۲۵ میلیارد ریال است که نسبت به رقم مشابه سال جاری رشدی معادل $۱۳/۶$ درصد را نشان می دهد. فعالیت های عمده ای که در قالب اعتبارات مزبور صورت می گیرد به این شرح خواهد بود:

در مورد فعالیت های آب و خاک افزایش بازده آبیاری و تجهیز نوسازی اراضی سنتی و زیر شبکه ها و یکپارچه سازی و نیز آبیاری سیستم های تحت فشار در سطح ۵۱۰ هزار هکتار در نظر گرفته شده که موجب صرفه جویی مصرف بیش از $۱/۵$ میلیارد متر مکعب آب خواهد شد.

در زمینه فعالیت های مربوط به جنگل و مرتع، جنگل کاری، جنگل داری، احیای مراتع، آبخیزداری و تثبیت شن های روان در سطح $۱۲/۴$ میلیون هکتار و مطالعه و بهره برداری و استحصال حدود $۳/۱$ میلیون متر مکعب چوب انجام خواهد شد.

در خصوص دام و طیور، با شروع بهره برداری از تأسیسات مرغ لاین اجداد بابل کنار، از ورود ۸۰ هزار قطعه جوجه اجداد یک روزه گوشتی جلوگیری خواهد شد و همچنین با



فراهم نمودن امکانات و شرایط مساعد برای فعالیت بخش غیردولتی، امکان تولید گوشت مرغ به میزان ۶۰۰ هزار تن، تولید شیر به میزان ۳۱۵۰۰ تن و گوشت قرمز به میزان ۲۰ هزار تن علاوه بر ظرفیتهای موجود فراهم گردید.

در رابطه با فعالیتهای زراعی، میزان محصول در سال ۱۳۷۰ مجموعاً معادل ۲۰ میلیون تن برآورده می شود که در مورد غالب محصولات افزایش تولید وجود خواهد داشت. در این زیر بخش، اهداف برنامه در سال ۱۳۶۹ نیز در مورد پاره ای از محصولات نظیر پنبه، دانه های روغنی، علوفه محقق شده است.

۸- منابع آب

۱- در سال ۶۹ عملیات اجرایی سدهای خداآفرین و ۱۵ خرداد و تعداد دیگری طرح های کوچک از محل اعتبارات ملی آغاز شده است. در برنامه ایجاد شبکه های آبیاری و زهکشی، در سال جاری پیش بینی می شود که عملیات اجرایی در سطح حدود ۳۰۰۰ هکتار برای شبکه های اصلی و ۱۲۰۰۰ هکتار برای شبکه های فرعی خاتمه یابد. در برنامه تأمین آب پیش بینی می شود در سال ۱۳۷۰ ساختمان سد جیرفت با ۲۹۰ میلیون متر مکعب آب و بند تونل با ۱۵ میلیون متر مکعب آب به اتمام برسد. در برنامه شبکه های آبیاری و زهکشی، شبکه آبیاری، ساختمان شبکه کرون و شبکه آبیاری سیل گیر فتح المبین خاتمه خواهد یافت. در برنامه آبرسانی به شهرها، عملیات اجرایی آبرسانی به شهرهای ایلام، طبرس و فردوس و شیروان پایان خواهد رسید.

۹- صنایع و معادن

با توجه به اعتبارات ریالی و ارزی پیش بینی شده برای این بخش در سال ۱۳۷۰، بیش از یکصد واحد صنعتی در زمینه های مختلف صنعتی به بهره برداری خواهد رسید. این واحدها، عمدتاً در رشته های صنایع شیمیایی، صنایع محصولات کانی غیرفلزی، صنایع ماشین آلات و تجهیزات فعالیت خواهند نمود. یا به بهره برداری رسیدن این واحدها، حدود ۱۰۰ هزار تن محصولات شیمیایی، ۷۳۰ هزار تن سیمان، بیش از ۳۰ میلیون شعله لامپ روشنایی و مقادیر قابل توجهی ابزارآلات و لوازم مصرفی بر ظرفیتهای تولیدی



فعلی افزوده خواهد گردید.

با توجه به افزایش بازده و همچنین راه اندازی بعضی از خطوط طرح‌های ذوب فلز، ظرفیت تولید فلزات اساسی در سال ۱۳۷۰ افزایش چشمگیری نسبت به سال ۶۹ به این شرح خواهد داشت.

با راه اندازی و شروع بهره برداری از طرح‌های مجتمع فولاد اهواز و نورد سنگین، معادل ۱۵۵۰ هزار تن به ظرفیت تولید شمش فولاد و ۸۰۰ هزار تن به ظرفیت نورد فولاد کشور افزوده خواهد گردید.

تولید مس در سال ۶۸ به میزان ۷۶ هزار تن بوده که نسبت به برنامه پنج ساله ۱۲ درصد افزایش داشته است. در سال جاری نیز تحقق اهداف برنامه، یعنی تولید ۷۸ هزار تن، با تولید ۳۵ هزار تن در شش ماهه اول و راه اندازی کوره شماره ۲، قطعی بوده، و تولید در سال ۷۰ به متجاوز از یکصد هزار تن خواهد رسید و امید به راه اندازی کارخانجات عظیم فولاد مبارکه و سرب زنجان را داریم.

۱۰ - بازرگانی

در سال ۶۹ به منظور تأمین کمبود کالاهای اساسی مورد نیاز کشور، معادل ۹/۳ میلیون تن گندم، برنج، روغن، چای، گوشت، کود شیمیایی و خوراک دام و طیور به ارزش ۲/۶ میلیارد دلار خریداری و وارد کشور خواهد شد که با توزیع کالاهای مزبور نیازهای مردم به‌طور نسبی تأمین گردیده و خواهد شد. برآورد واردات کالاهای مزبور در سال ۷۰ معادل ۸/۸ میلیون تن با ارزش ۲/۷ میلیارد دلار می باشد.

میزان سوبسید [=یارانه] پیش بینی شده در سال ۷۰، معادل ۵۵۳/۷ میلیارد ریال می باشد که در اجرای برنامه های حمایت از مصرف کنندگان، خصوصاً اقشار کم درآمد، و در جهت کاهش هزینه های خانوار، به مصرف خواهد رسید. از منابع فوق، حدود ۵۵ میلیارد ریال از محل بودجه عمومی دولت و بقیه از محل مابه التفاوت های دریافتی سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولید کنندگان تأمین خواهد شد. همچنین سهم پرداختی بابت سوبسید گندم که در سال جاری بالغ بر ۱۲۷/۲ میلیارد ریال است در سال ۷۰ با توجه به افزایش تولید گندم داخلی و بالا رفتن قیمت خرید از کشاورزان به ۴۱۰/۹ میلیارد ریال افزایش



خواهد یافت.

به منظور گسترش و توسعه صادرات غیرنفتی و دستیابی به اهداف پیش بینی شده در برنامه اول، و کسب درآمد ارزی پیش بینی شده قوانین و مقررات تشویقی و ارشادی تدوین شده است و پرداخت تنخواه ارزی به صادرکنندگان، در بودجه سال آینده منظور گردیده است.

همچنین ترغیب تولید کنندگان به تولید کالاهای قابل رقابت و برقراری تسهیلات ورود و صدور کالا در این زمینه و اتخاذ سیاست‌هایی به منظور جلب همکاری صادرکنندگان از جمله برنامه های سال آینده این بخش می باشد.

اعتبارات سرمایه گذاری در بخش بازرگانی در سال ۷۰، بالغ بر ۷/۱ میلیارد ریال خواهد بود که مربوط به ایجاد تأسیسات سیلو و انبار برای ذخیره کالاهای اساسی است. از محل قسمتی از این اعتبارات سیلوهای شیراز و زاهدان به ظرفیت ۱۰۸ هزار تن به بهره برداری رسیده و نیز پیش بینی لازم برای توسعه امکانات ذخیره سازی کالاهای اساسی بعمل آمده است.

۱۱ - نفت و گاز

افزایش تولید نفت خام به میزان ۴۱۰ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۷۰ نسبت به برنامه قبلی سال ۱۳۷۰ مندرج در برنامه پنج ساله و زمینه سازی برای دستیابی به تولید ۴/۵ میلیون بشکه نفت خام در روز تا پایان برنامه (۴ میلیون بشکه در روز از مناطق نفت خیز و ۵۰۰ هزار بشکه در روز از فلات قاره).

افزایش نفت خام در دسترس برای صادرات از ۱۹۷۶ هزار بشکه در روز در سال ۶۹ به ۲۴۲۹ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۷۰، افزایش حجم گاز تزریقی به مخازن نفت به منظور صیانت از مخازن نفتی از ۸۰/۲ میلیون متر مکعب در روز در سال ۶۹ به ۹۰/۵ میلیون متر مکعب در سال ۷۰ که معادل ۱۲/۸ درصد رشد نشان می دهد.

حفر ۶ حلقه چاه جدید در طرح نار - کنگان برای ازدیاد ظرفیت تولیدی چاه‌ها.

حفر ۳ حلقه چاه جدید در طرح آغاز - دالان برای ازدیاد ظرفیت تولیدی چاه‌های آن

به میزان ۲۱۰ میلیون فوت مکعب در روز نسبت به برنامه قبلی در سال ۱۳۷۰



حفر ۱۳ حلقه چاه جدید در طرح خان‌یران. گنبدلی، برای ازدیاد ظرفیت تولیدی چاه‌ها.

افزایش ۳ دستگاه دکل حفاری به منظور ازدیاد فعالیت های اکتشافی در سال ۷۰ نسبت به برنامه قبلی.

۱۲ - مسکن و عمران شهری

در سال ۱۳۶۹، به منظور اجرای سیاست‌های مسکن در برنامه پنج‌ساله در شورای اقتصاد، بررسی‌های مفصلی انجام شد و به منظور تولید بیشتر واحدهای مسکونی و استفاده بهینه در مصالح ساختمانی، سطح زیربنایی که مشمول مصالح توزیع شده توسط دولت می باشد، یکصد متر مربع مشخص گردید. همچنین مقرر شد تا مرز ۱۵۰ متر مربع بتوانند یکصد متر مربع مصالح دریافت نمایند. این سیاست می تواند در تولید تعداد بیشتر واحدهای مسکونی مؤثر واقع شود. کسانی نیز که مبادرت به انبوه سازی نمایند، از تسهیلات اعتباری و دیگر امکانات برخوردار خواهند شد.

تعداد واحدهای مسکونی که در سال ۷۰ به بهره برداری خواهند رسید ۴۵۰ هزار واحد با زیربنای ۴۰ میلیون متر مربع است. سازمان زمین شهری طی سال ۱۳۷۰ زمین مورد نیاز جهت احداث ۹۵۰۰۰ واحد مسکونی معادل ۳۹/۹ میلیون متر مربع را واگذار خواهد نمود. ادامه عملیات ۲۵۴ پروژه نیمه تمام و شروع ۴۱ پروژه جدید ایجاد و توسعه تأسیسات آب آشامیدنی شهرها از دیگر برنامه های پیش بینی شده است.

ادامه عملیات ۱۵۳ پروژه نیمه تمام و آغاز ۱۱ پروژه جدید ایجاد تأسیسات حفاظتی شهرها، و ادامه عملیات ۲۹۶ پروژه موجود و شروع ۴۷ پروژه جدید بهبود عبور و مرور شهرها نیز پیش بینی گردیده است.

۱۳ - راه و ترابری

براساس تصمیمات متخذه، ناوگان حمل و نقل کشور گسترش یافته و تعداد ۵۰۰۰ کامیون در داخل تولید و ۵۰۰۰ کامیون از خارج وارد خواهد شد. همچنین مقرر گردیده است قطعه و لاستیک به مقدار مورد نیاز تأمین و در اختیار ناوگان حمل و نقل قرار داده



شود. ضمناً امکاناتی جهت تجهیزاتی و تدارکاتی بنادر در اختیار بنادر کشور گذاشته شده است که در تخلیه کالا از مبادی و کم کردن دموراز مؤثر خواهد بود. در سال ۱۳۷۰ حدود ۵۲۲۲ کیلومتر راه اصلی در دست ساختمان خواهد بود که تا پایان سال ۳۱۹ کیلومتر آن تحویل و به طول شبکه افزوده خواهد شد.

در سال ۷۰، حدود ۷۸۰ کیلومتر راه روستایی در دست ساختمان خواهد بود که مطابق پیش بینی، تا پایان سال، عملیات اجرایی حدود ۲۲۰ کیلومتر آن پایان خواهد یافت. ضمناً عملیات اجرایی ۱۷۷۳ کیلومتر از انواع راههای اصلی، فرعی، آزاد راه و بزرگراه آغاز خواهد گردید.

طی سال ۷۰ حجم بار و مسافر جابجا شده توسط راه آهن، به حدود ۱۴ میلیون تن بار و ۸ میلیون نفر مسافر بالغ خواهد گردید. که در زمینه حمل بار، ۷/۷ درصد و در مورد حمل مسافر ۱۴/۳ درصد نسبت به سال ۱۳۶۹ افزایش نشان می دهد. پیش بینی شده است که شرکت کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران در سال ۷۰ نسبت به حمل ۱۱ میلیون کالا با حدود ۵۰۵ سفر از نقاط متخلف جهان به ورودیهای آبی کشور اقدام نمایند.

در سال ۱۳۷۰، مجموعاً حدود ۸ میلیون نفر در سطح داخلی و بین المللی و همچنین حدود ۹۱ هزار تن بار و حدود ۱۰ هزار تن محموله پستی توسط شرکت های هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران و شرکت آسمان حمل خواهد شد.

۱۴ - برق:

در سال ۱۳۷۰ حدود ۷۹۰ مگاوات ظرفیت نیروگاه های جدید با ظرفیت های موجود، اضافه خواهد شد. که شامل واحد دوم نیروگاه (زرگان) به ظرفیت ۱۴۵ مگاوات، دو واحد نیروگاه سیکل ترکیبی گیلان به ظرفیت ۲۳۴ مگاوات، چهار واحد گازی نیروگاه منتظر قائم به ظرفیت ۴۰۲ مگاوات و نیروگاه های آبی کوچک جمعاً به ظرفیت ۷ مگاوات است. بدین ترتیب مجموع ظرفیت نیروگاه های کشور در سال آینده به حدود ۱۵۰۰۰ مگاوات خواهد رسید.

در سال ۷۰، عملیات بازسازی واحد دوم نیروگاه بخاری شهید سلیمی (نکا) به ظرفیت ۴۴۰ مگاوات و واحد دوم نیروگاه رامین اهواز به ظرفیت ۳۱۵ مگاوات به اتمام رسید و



آماده بهره برداری خواهد شد.

در سال آینده، عملیات اجرایی حدود ۷۶۰ کیلومتر مدار خطوط ۲۳۰ کیلو ولت و ۷۲۰ کیلومتر خطوط ۱۴۲ کیلو ولت به اتمام رسیده و آماده بهره برداری خواهد گردید. پیش بینی می شود در سال ۷۰ به بیش از ۴۵۰ هزار مشترک جدید، انشعاب برق واگذار گردد که بدین ترتیب، تعداد کل مشترکین به ۱۰ میلیون خواهد رسید. همچنین پیش بینی شده است که به حدود ۲۰۰۰ روستای دیگر کشور، برق رسانی شود و مجموع کل روستاهای برق دار کشور به بیش از ۲۷۰۰۰ روستا برسد.

۱۵ - پست و مخابرات

براساس تبصره ۴۰ قانون برنامه اول، شرکت پست جمهوری اسلامی ایران با عقد حدود ۱۰۰۰ قرارداد آبونمان پستی با ادارات و سازمانهای دولتی، عملاً موجب حذف ۲۰۰۰ نامه رسان، غیرضروری و ۴۰۰ میلیون ریال صرفه جویی در هزینه های جاری دستگاههای دولتی شده است. علاوه بر این، در حال حاضر، تلاش شبکه پستی، منجر به ابلاغ نزدیک به ۵۰ سرویس و طرح پستی از قبیل تعویض شناسنامه، صدور دفترچه بسیج، قبول وجه ثبت نام کنکور سراسری شده است.

برنامه های اساسی این بخش در سال ۱۳۷۰ به شرح زیر است:

بهره برداری از ۳۷۵ مرکز و نمایندگی پستی، ۲۰۰۰ صندوق پستی و ایجاد ۱۱۰ ایستگاه نامه رسانی و پست سیار، در سراسر کشور.

راه اندازی مرکز کنترل فرکانس علی آباد قزوین

نصب ۶۵۰ هزار شماره تلفن شهری و واگذاری ۵۵۰ هزار شماره تلفن شهری

نصب ۴۵۵۴ دستگاه تلفن همگانی شهری و ۸۷۳ دستگاه تلفن همگانی بین شهری

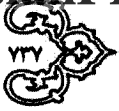
برقراری ارتباط مخابراتی در ۷۸۴۲ روستا در سطح کشور

افزایش ۲۲۰۰۰ کانال خودکار بین شهری و ۷۰۰ کانال بین الملل.

در خاتمه توضیحاتم، اطمینان دارم که بحثها و بررسیهایی که برادران و خواهران

نماینده به عمل می آورند، در جهت ارتقاء کیفی لایحه بودجه، که در واقع برنامه سال آتی

دولت جمهوری اسلامی ایران است، بیش از پیش مفید و مؤثر خواهد افتاد.



امید است کلیه کمیسیون‌های محترم مجلس شورای اسلامی، نه تنها در فصل بودجه، بلکه طی سال، با برخورد دلیل و با رسیدگی به مسائل و برنامه‌های بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی، با همکاری دستگاه‌های ذیربط، زمینه لازم را برای هرچه غنی‌تر کردن فرهنگ برنامه رزی در جامعه فراهم آورند.



انتصاب مسئولان رسیدگی به اموال مجهول‌المالك

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حضرات حجتي‌الاسلام والمسلمين آقاياں مهدي كروي و شيخ حسن صانعي (دامت
افاضاتهم)

برای سامان بخشیدن و رسیدگی بیش‌ازپیش به اموال مجهول‌المالك و کلیه اموال
موضوع حکم مورخ ۶۸/۰۲/۶ حضرت امام خمینی (رضوان‌الله‌تعالی‌علیه) لازم است
تشکیلاتی زیر نظر شما آقاياں متشکل از هفت نفر - به شرحی که خواهد آمد - با وظایف
مشخص به عنوان هیأت امنای تشکیل گردد و آنان با معرفی ستاد اجرایی و مسؤول آن و پس
از تأیید شما، بر برنامه‌ریزی و حسن اجرای استفاده از اموال مذکور اشراف یابند. هیأت
هفت‌نفره مذکور متشکل است از دو نفر با معرفی شما آقاياں و یک نفر به معرفی رئیس
قوه قضاییه و دادستان انقلاب اسلامی تهران و حاکم شرع مخصوص این امر (حجه‌الاسلام
نیری به عنوان حاکم شرع موضوع حکم مورخ ۶۸/۰۲/۶ حضرت امام «قدس سره») به
اضافه‌ی دونفر که از طرف این‌جانب تعیین خواهند شد. هیأت امنای جهت حسن جریان
امور، آیین‌نامه‌یی تهیه و پس از تأیید شما آقاياں، برای این‌جانب ارسال می‌دارند، تا
تصویب شود.

توفیقات و تأییدات شما را از خداوند متعال خواستارم.



انتصاب حجت الاسلام اژه‌ای به نمایندگی رهبری
در ارتباط با انجمن اسلامی دانشجویان اروپا

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب حجت الاسلام اژه‌ای دامت توفیقاته

دانشجویان عزیز ما در خارج از کشور در شمار امیدهای آینده و بخشی از خیل عظیم جوانانی هستند که خود را برای عهده‌دار شدن مسؤولیت بزرگ و سازندگی انقلابی و اسلامی کشور آماده می‌کنند.

بدیهی است که نیاز این فرزندان ملت به تأمین خلا معنوی و فکری، ایجاب می‌کند که رابطه با آنان به طور مستحکم و منظم برقرار باشد. لذا در پی درخواست انجمنهای اسلامی دانشجویان ایرانی در اروپا جناب عالی را به عنوان نماینده‌ی خود برای رابطه با آن انجمنها و کلیه‌ی دانشجویان ایرانی کشورهای اروپایی منصوب می‌کنم. انتظار آن است که با رابطه‌ی مستمر با آنان به گونه‌های مختلف و ارایه‌ی گزارش به این‌جانب به اوضاع معنوی و فکری آن برادران و خواهران سرو سامان دهید.

توفیقات شما را از خداوند متعال خواستارم.

سیدعلی خامنه‌ای



نامه به آقای عطاءالله مهاجرانی درباره مقاله «مذاکره مستقیم»

بسمه تعالی

برادر گرامی، آقای عطاءالله مهاجرانی

شنیدم بعضی‌ها از حرف‌های امروز من، قصد طعن و توهینی نسبت به جناب عالی استنباط کرده‌اند و شاید بعضی خواسته‌اند یا بخواهند آن را مستمسکی برای اهانت به شما بسازند.

اعلام می‌کنم که این استنباط غلط است. من یک فکر را تخطئه کرده‌ام و نیت توهین به کسی نداشته‌ام و اگر بدون اراده من به شما توهین شده است، از شما عذر می‌خواهم. من شما را ده سال است به صدق و صفا و طهارت می‌شناسم و مطمئنم جز دلسوزی و خیرخواهی، نظری نداشته‌اید.

شما همچنان برادر خوب من هستید و حداکثر آن است که به توصیه شما در مقاله «مذاکره مستقیم»^۱ عمل نخواهیم کرد.

والسّلام علیکم - سیدعلی خامنه‌ای - ۱۳۶۹/۰۲/۱۲

۱ - این مقاله، در شماره‌ی ۱۹۰۲۷ (۱۳۶۹/۰۲/۶) روزنامه‌ی اطلاعات درج گردیده است. آقای مهاجرانی در این یادداشت، خواستار مذاکره‌ی مستقیم بین ایران و امریکا شده بود.



حکم به آقای هاشمی شاهرودی در ارتباط با تشکیل موسسه دائره المعارف فقه اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب مستطاب حجت الاسلام والمسلمین، عالم محقق بزرگوار، آقای حاج سید محمود هاشمی (دامت تأییداته)

بر اهل تحقیق روشن است که ذخیره‌ی ارزشمند فقه اسلام بنا بر مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، یکی از پربارترین و گران‌مایه‌ترین موارث فرهنگ و تمدن اسلامی است و صدها اثر علمی و فنی که هریک در جایگاه برجسته‌یی قرار دارند، به جهان اسلام و بشریت تقدیم کرده و کتبخانه‌ی معارف اسلامی را غنا و ارج بخشیده است. سلف صالح ما، با مجاهدتهای کم‌نظیر و با عسرت و کمبود امکانات، هریک بر این میراث ارجمند چیزی افزوده و کتابی یا کتابهایی فراهم آورده‌اند. با این حال، امروز که دنیای اسلام، بلکه همه‌ی مراکز و حوزه‌های علمی جهان، مشتاق آشنایی با همه‌ی مسایل و معارف و زوایای فقه مکتب اهل بیت (علیهم السلام) اند، مجموعه‌یی که حاکی از همه‌ی ابواب و انظار و مؤلفات این عرصه‌ی وسیع باشد، در دست نیست. لذا این جانب که مدتهاست در آرزوی تهیه‌ی دائره‌المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت (علیهم السلام) می‌باشم، جناب عالی را که چهره‌ی درخشانی در علم و عمل بوده و بحمدالله از مقام والایی در فقه و علوم مرتبط به آن برخوردارید، برای انجام این اقدام بزرگ، شایسته دانسته، مسؤلیت ایجاد و اداره‌ی موسسه‌یی برای تهیه‌ی این دائره‌المعارف را به جناب عالی محول می‌کنم، تا با همکاری علمای بزرگوار و فضلالی ممتاز حوزه‌های علمیه، این خدمت ماندگار را در زمانی مناسب برای جهان اسلام به انجام رسانید. توفیق جناب عالی را از خداوند متعال مسئلت می‌کنم.

انتصاب دکتر ایرج فاضل به عضویت در شورای عالی انقلاب فرهنگی

بسمه تعالی

جناب آقای دکتر ایرج فاضل

با توجه به خدمات شایسته و مقام علمی و فرهنگی برجسته‌ی جنابعالی و بنا به پیشنهاد رییس‌جمهور محترم و رییس شورای عالی انقلاب فرهنگی شما را به عضویت آن شورا منصوب می‌کنم.

امید است همواره در خدمت به انقلاب اسلامی و تلاش در راه‌اعتلای دانش و معرفت و تحقیق، مشمول توفیقات الهی باشید.

سیدعلی خامنه‌ای

۱۳۶۹/۱۱/۱۰



تأکید بر اجرای حکم تاریخی امام خمینی (ره)
در باره نویسنده کتاب موهن «آیات شیطانی»

بسمه تعالی

با توجه به اخبار مربوط به تبری جستن سلمان رشدی مرتد از اهانت‌هایی که به پیامبر عظیم‌الشان اسلام صلی الله علیه و آله و دیگر مقدسات اسلامی، در کتاب موهن آیات شیطانی شده است، دفتر مقام معظم رهبری در پاسخ به سؤالاتی که از سوی مسلمانان در این زمینه بعمل آمده است، اعلام داشت که: حضرت آیه‌الله خامنه‌ای مدظله‌العالی رهبر معظم انقلاب اسلامی فرمودند: حکم تاریخی و تغییرناپذیر حضرت امام رضوان الله تعالی علیه در مورد نویسنده کتاب کفرآمیز آیات شیطانی و تعهد مسلمانان در سراسر جهان به اجرای این حکم اسلامی، نخستین ثمرات خود را در صحنه رویارویی اسلام با کفر جهانی نشان می‌دهد و استکبار غرب که حمله به مقدسات یک میلیارد مسلمان جهان را مقدمه‌ای برای تحقیر مسلمین و ازبین بردن انگیزه‌های خیزش اسلامی در جهان قرار داده بود، بصورت مفتضحانه و گام به گام مجبور به عقب نشینی شده و انشاءالله با ادامه‌ی مقاومت مسلمانان جهان از این پس کسی جرأت اهانت به پیامبر معظم (ص) و مقدسات اسلامی را نخواهد یافت.

حکم اسلام در مورد نویسنده کتاب آیات شیطانی همانگونه که حضرت امام رضوان الله تعالی فرمودند: «اگر توبه کند و زاهد زمان هم گردد» ثابت است و چنین تشبثاتی که با همیاری بعضی افراد به ظاهر مسلمان صورت می‌گیرد، تغییری در این حکم الهی نخواهد داد.



نامه تشکر از آقای دکتر ولایتی

حضرت آیت الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در آستانه سفر وزیر امور خارجه کشورمان به عراق، طی نامه ای خطاب به آقای دکتر ولایتی، از تلاش‌های ایشان و دیگر مسئولان وزارت امور خارجه در پیشرفت روند صلح با کشور عراق و همچنین نقش عالی و تعیین کننده آقای هاشمی رفسنجانی رییس‌جمهور صمیمانه تقدیر و تشکر کردند. متن نامه رهبر معظم انقلاب اسلامی به این شرح است:

بسم الله الرحمن الرحيم

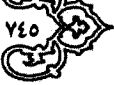
جناب آقای دکتر ولایتی وزیر محترم امور خارجه دامت تأییداته

اکنون که جنابعالی پس از توفیق در تلاش‌های فشرده و مجاهدت آمیز در مورد پیشرفت روند صلح با کشور عراق و حفظ حقوق حقه ی ملت ایران عازم آن کشور می‌باشید، لازم میدانم حق شناسی و قدردانی خود را نسبت به یکایک برادران ارجمندی که در وزارت خارجه با تلاش و ابتکار و اخلاص هوشمندانه خود، در یکی از مقاطع حساس و خطیر تاریخ ایران، به ملت و کشور خود، خدمتی ماندگان و بزرگ کردند و دین خود را به اسلام و انقلاب ادا نمودند، ابراز نمایم؛ و از همه آنان و از جنابعالی که با مدیریتی توان‌فرسا آن تلاش‌ها را هدایت نموده اید، تشکر کنم. امید است این ادای وظیفه مقبول درگاه حضرت احدیت و موجب پاداش الهی باشد.

در پایان از نقش عالی و تعیین کننده جناب رییس‌جمهور محترم و مدبر کشورمان که بی‌شک به تأییدات الهی مستظهر بوده‌اند، صمیمانه تشکر و تقدیر می‌نمایم و امیدوارم وجود بابرکت ایشان مشمول لطف حق و دعای حضرت ولی عصر عجل الله فرجه الشریف بوده باشد.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

سید علی خامنه‌ای



جمهوری اسلامی ایران

بانک مرکزی ایران

بسمه تعالی

رئیس کل

حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

احتراما " پیرو جلسه مورخ ۶۹/۴/۱۷ و نامه شماره ۱۳۶۸/هـ مورخ
۶۹/۴/۲۱ که در خصوص اقدامات انجام شده در مورد مجتمع اداری بانسک
مرکزی و خزانه جواهرات ملی گزارش لازم تقدیم گردید، نظر باینکه شروع
اقدام و عملیات ساختمانی در زمین مورد نظر در منطقه زمینهای عباس آباد
منوط به بررسی حضرتعالی و کسب نظر مقام معظم رهبری گردید خواهشمند
است چنانچه بررسی لازم انجام و نظر معظم له اخذ گردید، مراتب را امریه
ابلاغ فرمائید /۰ ز

چهارم خرداد ماه ۱۳۶۸
سید محمد حسین علی

بسمه تعالی
دستورالعمل
۵۹-۵۸
نظر آقای عباس



شماره

تاریخ ۳۱/۱/۱۳۶۹

پوست

قبل

حضور یاست محترم جمهوری جناب حجت الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی دامت توفیقاته

سلام علیکم

احتراما " از آنجا که حضرتعالی و دولت خدمتگزار شما سیاست خدمت به محرومین را در راس برنامه های خویش قرار داده اید طبق اطلاق واصل اخیرا" حضرتعالی عنایتی نمود و به یکی از شهرستانهای استان مبلنسی رابه عنوان محرومیت زدائی عنایت نموده اید و این مسئله باعث بروز مسائلی در استان شده است خواهشمند است دستور فرمائید از تبصره ۶ حداقل مبلغ دویست میلیون ریال برای حل پاره ای از مشکلات اضطراری در شهرستان اردل و لردگان اختصاص یابد قبل از الطاف شما نسبت به استان چهار محال و بختیار تشکر و قدردانی میشود /

داود توحیدی (بهژنی)
نماینده مجلس ولردگان
علی بیگ پور
تایید شده است اردل و فارسان و کما و

فایده زندگانه
مجلس نیست معیون و بیال !! مراد معوزن طر محمد ...
دبیر معیون اردل - ...
۱۳۶۹



جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

تاریخ _____
شماره _____

پهوست شماره ۱

بسمه تعالی

جناب آقای هاشمی رفسنجانی سرپرست محترم هیئت مدیره سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان تهران
 جناب آقایان مدیران محترم سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان تهران
 پیشنهاد میگردد که منظور سازمان دادن سریع و برخورد همه جانبه با امور بازسازی مناطق زلزله زده و بازسازی و بازسازی
 در هر استانی تشکلاتی با مشخصات لازم طراحی و بکار گرفته شود که بعضی از اهم
 های آن به قرار زیر می باشد:

از طرف
 رئیس هیئت مدیره
 سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان تهران
 (امضاء و مهر)

- ۱- انجام مطالعات و اجرای برنامه های عمران و توسعه اقتصادی - اجتماعی مناطق زلزله زده
- ۲- چهار حوادث غیرمترقبه شده و توسعه نیافته استان .
- ۳- حمایت و پشتیبانی و جذب و هدایت کمک های دولتی و مردمی در مناطق زلزله زده و چهار
- ۴- حوادث غیرمترقبه شده و با محروم استان ...
- ۵- سرمایه گذاری . مشارکت و با اجرای پروژه های اقتصادی - اجتماعی از محل اعتبارات
- ۶- دولتی در اختیار و یا منابع بانکی و یا مشارکت های مردمی در مناطق محروم و توسعه نیافته
- ۷- با مشارکت دیده ناشی از حوادث غیرمترقبه طبیعی .

تاریخ: ۱۳۶۸-۰۶-۰۶	شماره: ۷۸۴۴
-------------------	-------------



جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

تاریخ: _____
شماره: _____
ریاست ششماهه: ۵۱

بسمه تعالی

برادر گرامی حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی
ریاست محترم جمهور

باسلام

احتراما " به استحضار می‌رساند در مناطق زلزله زده شمال و شمال غرب، تعدادی
از اهالی تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (قدس سره) می‌باشند که قادر به ساخت
واحدهای مسکونی خود نمی‌باشند.

خواهشمند است دستور فرمائید تا سقف مبلغ مورد نیاز، ساخت محل اسکان آنها
که بوسیله استانیاران محترم تمهین خواهد شد از محل کمک‌های مردمی یا هر محلی که
نظر جناب‌عالی باشد، پرداخت شود. /ب

میر حسین موسوی

مشاور سیاسی

۵۹۱۸۱۲۹

جمهوری اسلامی ایران
رئیس جمهور

" بسم الله الرحمن الرحيم "

- حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای مهدی کروبی
- جناب آقای مهندس مبرحسین موسوی
- جناب آقای دکتر حسن خمینی
- حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای فاطمی
- جناب آقای محسن رفیعی
- جناب آقای دکتر علی اکبر ولایتی
- جناب آقای علیرضا میری

نظریه اهمیت امر تحقیقات در آیین نظام مقدس جمهوری اسلامی و نقش بسزایی که مراکز تحقیقاتی و خصوصاً " مرکز تحقیقات استراتژیک در این راستا می توانند داشته باشند و با عنایت به اسامی منسوب این مرکز به پیشنهاد ریاست محترم مرکز تحقیقات استراتژیک بدینوسیله جنابعالی به عضویت شورای تحقیقات مرکز تحقیقات استراتژیک منسوب می گردید .

امید است با اهتمام و تلاشی که شما و سایر همکاران در این مرکز نوبها بکار خواهید بست شاهدی بشیرد اهداف مقدس نظام جمهوری اسلامی باشیم .
از خداوند متمتع توفیق جنابعالی را خواستارم .

اکبر هاشمی رفسنجانی
رئیس جمهور



۴

۱۷۸۵ - ۲۲، ۸، ۶۹

فراگیری
۱۹/۱/۹۰

بسمتعالی

گرددش کار

موضوع : تخلیه واگنهای گندم ارسالی از مرز جلفا

الف : وزارت راه و ترابری طی فاکس ۹۷۲۳/۱۱ - ۶۹/۶/۱۴ به وزارت بازرگانی اعلام داشته حدود ۹۰۰ دستگاه واگن روسی حامل گندم از طریق مرز جلفا به کشور وارد شده که ۴۰۰ دستگاه در پشت جک متوقف می باشند و به علت عدم تخلیه به موقع واگنهای روسی حامل گندم در مرز جلفا تعداد آنها به ۲۵۰۰ دستگاه رسیده که شدیداً " " مورد اعتراض راه آهن شوروی قرار گرفته است .

ب : وزارت بازرگانی طی نامه ۲۵۹۰۸ - ۶۹/۷/۳۰ در پاسخ اعلام می دارد در مورخه ۶۹/۷/۲ واگن موجود در خاک شوروی ۴۰۰ دستگاه ، واگن موجود در پشت جک جلفا ۸۰۰ دستگاه ، واگن موجود در طول خطوط و سیلو ۲۱۱ دستگاه جمعاً " ۱۶۱۱ دستگاه می باشد که چنانچه توان کفش راه آهن تقویت شود ترافیک واگنها ظرف چند روز آتی بر طرف خواهد شد .

ج : اینکه مجدداً " وزارت بازرگانی به وزارت راه و ترابری چنین اعلام کرده است : چنانچه واگن وسیله راه آهن بموقع برای تخلیه به سیلوها واگذار شدو سازمان فلسه در مقاصد تبریز ، تاکستان ، اهواز ، ازن ، تهران ، کرج ، نکا ، آمل و گنبد گنبد روزانه ۱۱۰ واگن را دارد و همین ترتیب مشکل اصلی نیروی کفش راه آهن می باشد نه تخلیه واگنها ، و بعلاوه می توان مقاصد ، سمنان ، مشهد ، گرگان را نیز به تخلیه اضافه نمود .
ضمناً : خطوط راه آهن فرعی سیلوهای قم و اصفهان در این ماه کامل خواهد شد و ضرورت دارد راه آهن دولتی تسهیلات لازم را در مورد بالا بردن توان کفش خود به کار بکشد .

مستور
سیلوها
۱۷۸۵ - ۲۲، ۸، ۶۹
۲۵۰۰



شماره ۵۳۶۷
تاریخ ۶۹، ۴، ۱۴
پست ۱۳۶۹ . . . ۲۴



جمهوری اسلامی ایران



ریاست جمهوری

بسمه تعالی

رئیس جمهور محترم و معظم

برادر بزرگوار حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

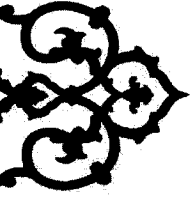
با اهدا، سلام

با توجه به مشکلات و معضلات آزادگان عزیز، قهرمانان مقاومت و ایثار و خواسته‌های بحق این قشر عزیز که مدت زیادی در محرومیت و مظلومیت بسر برده‌اند و اینکه با شروع فعالیت ستاد بر اساس قانون معوب مجلس شورای اسلامی و حجم امورات آن عزیزان و پیش‌بینی‌های مقدماتی بنظر میرسد که بودجه موجود تکاپوی رسیدگی به امورات آنها را تمهید و بنا بر این سعی می‌گردد از همکاری بعضی از نهادها و دستگاهها استفاده گردد بلکه بخشهایی از گرفتاریهای عزیزان آزاد و خانواده آنها برطرف شود. در این رابطه با توجه به هماهنگی عمل آمده، از آن مقام معظم خواهشمند است دستور فرمائید دادسرای انقلاب اسلامی واحد مواد مخدر و منکرات تهران از محل جرائم مبلغ یکصد میلیون تومان و تعداد ۳۰ دستگاه اتومبیل و بعضی موارد خاص مورد نیاز بتدریج جهت معارف امور آزادگان به ستاد رسیدگی به امور آزادگان پرداخت و تحویل نمایند.

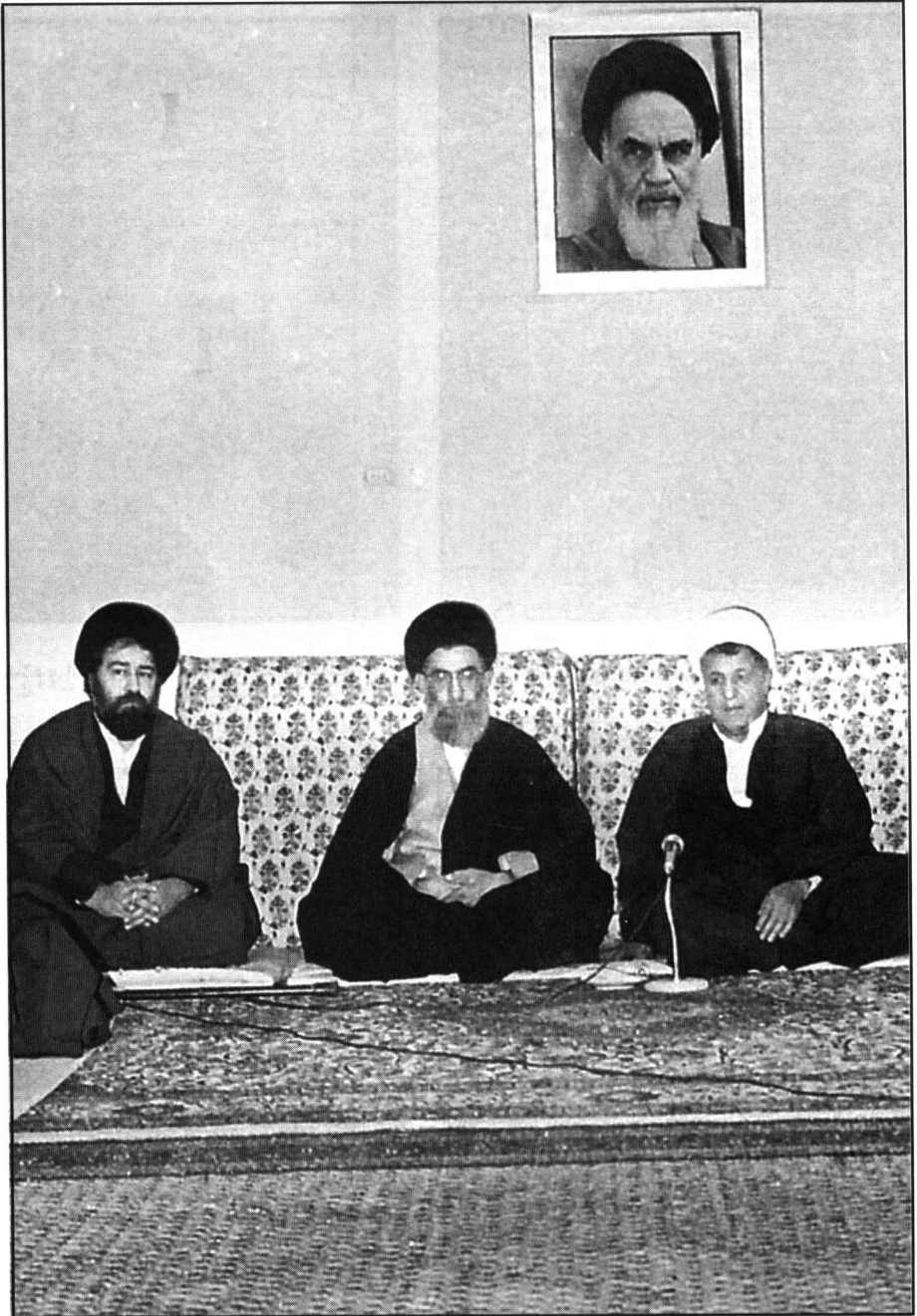
جناب دکتر کوهک شما
عاشق علی وکیلی

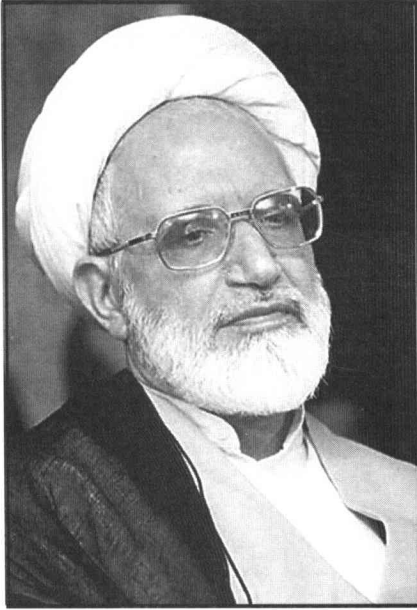
مسئول ستاد رسیدگی به امور آزادگان

Handwritten signatures and notes in the bottom right corner.

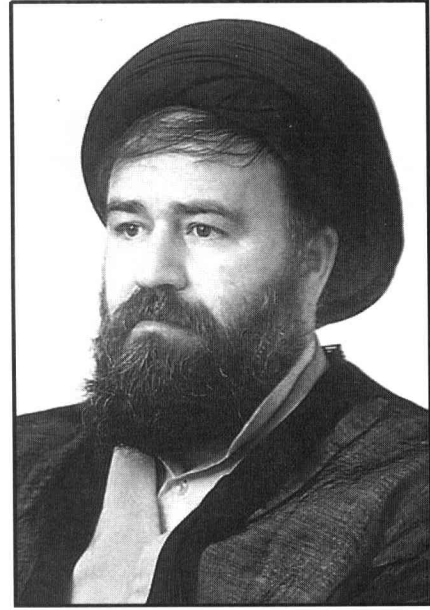


تصاویر

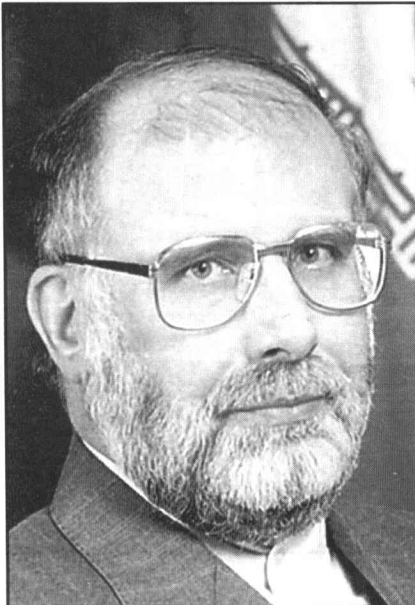




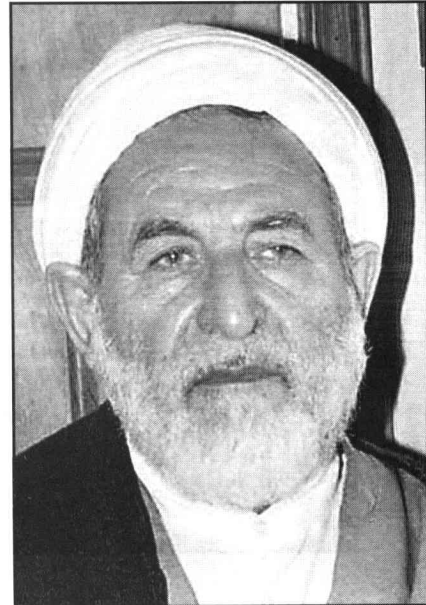
حجت الاسلام و المسلمین مهدی کروبى
رئيس مجلس شورای اسلامى



حجت الاسلام و المسلمین حاج سيد احمد خمينى
يادگار امام



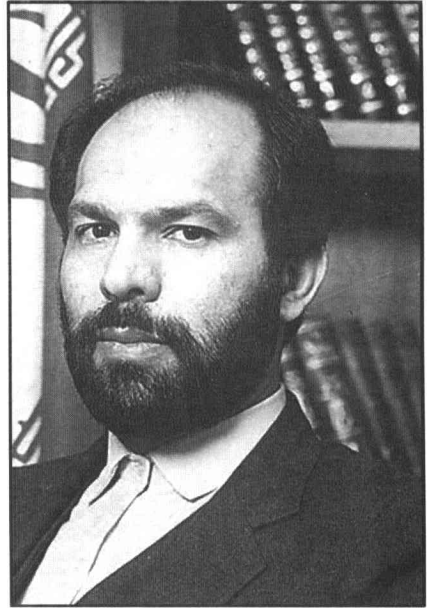
حسن حبيبي
معاون اول رئيس جمهور



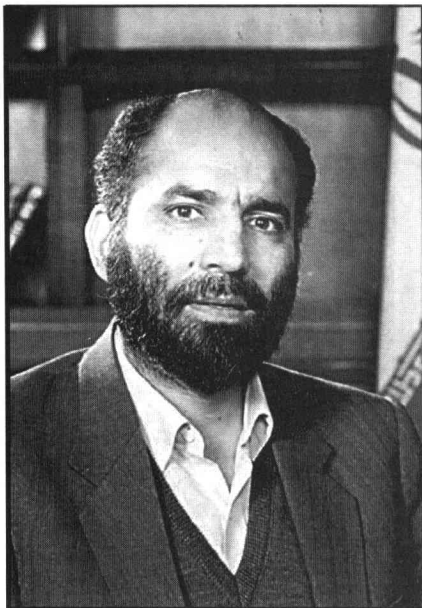
آيت الله محمد يزدي
رئيس قوه قضائيه



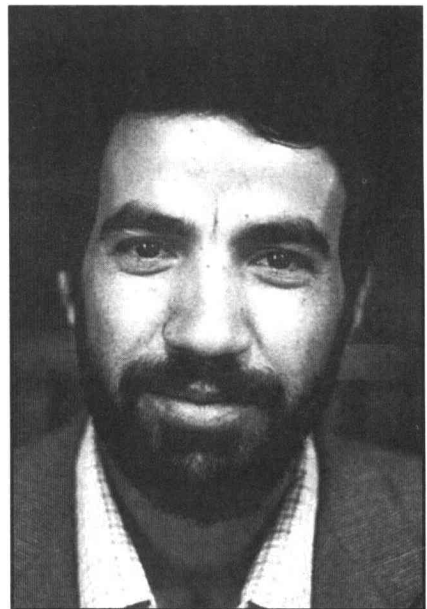
مسعود روغنی زنجانی
معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه



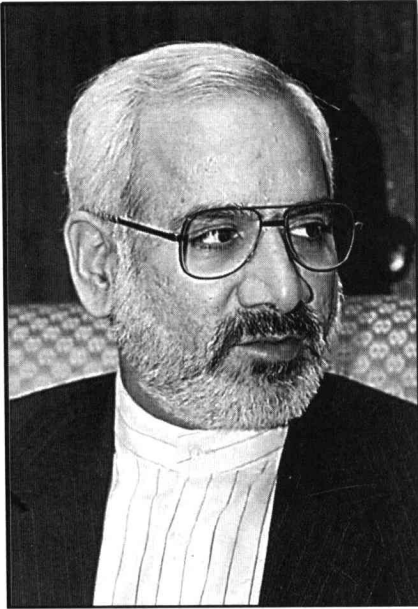
حمید میرزاده
معاون اجرایی رئیس جمهور



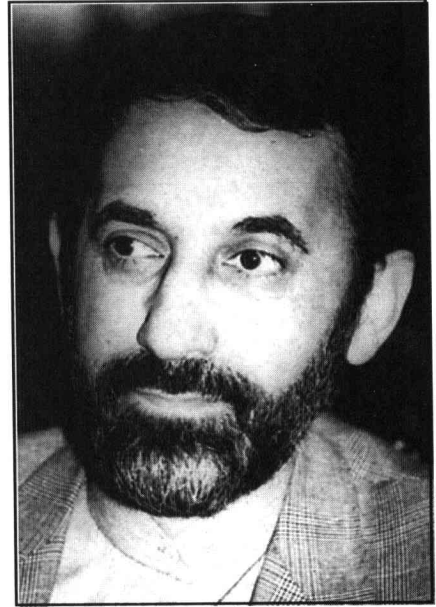
رضا امراللهی
معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان انرژی اتمی



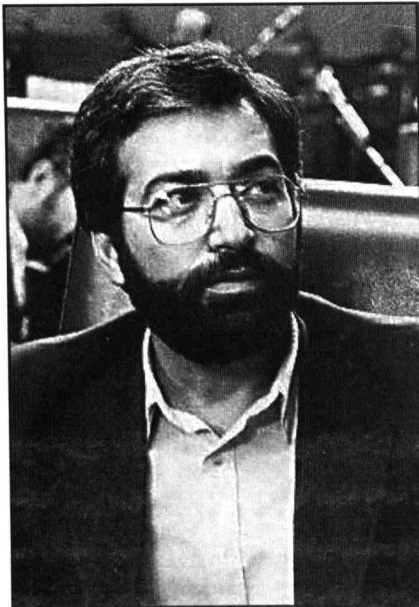
عزتالله مهاجرانی
معاون حقوقی و پارلمانی رئیس جمهور



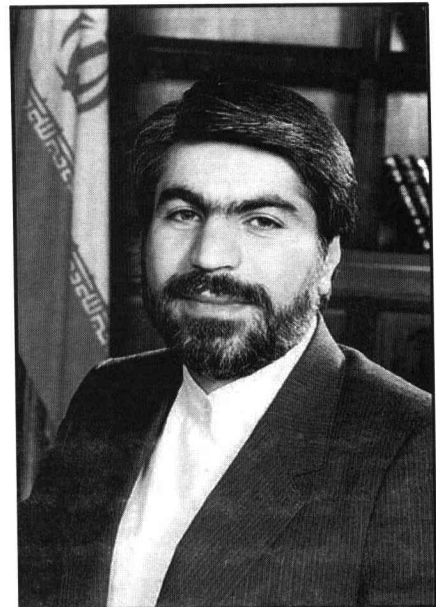
غلامرضا آقا زاده
وزیر نفت



علی اکبر ولایتی
وزیر امور خارجه



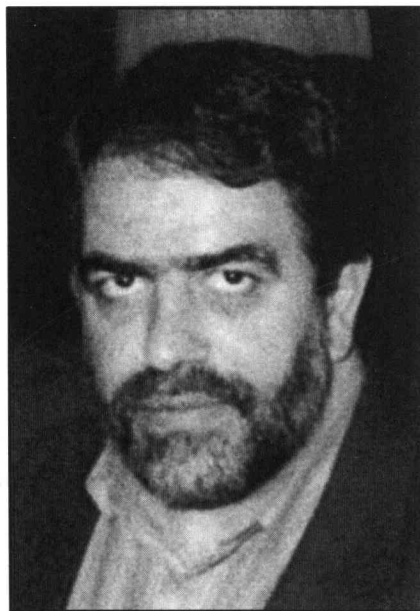
محسن نوربخش
وزیر امور اقتصادی و دارایی



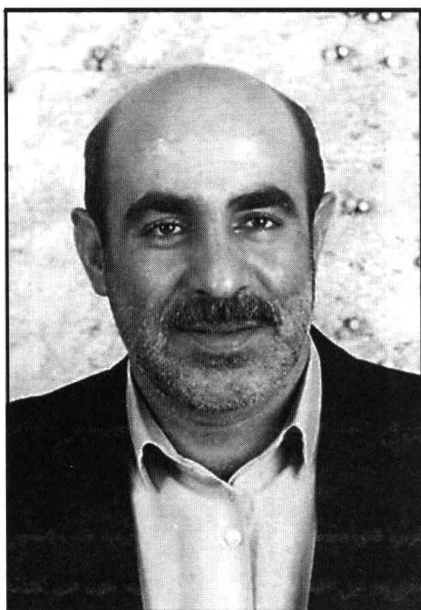
محمد حسین عادل
رییس بانک مرکزی



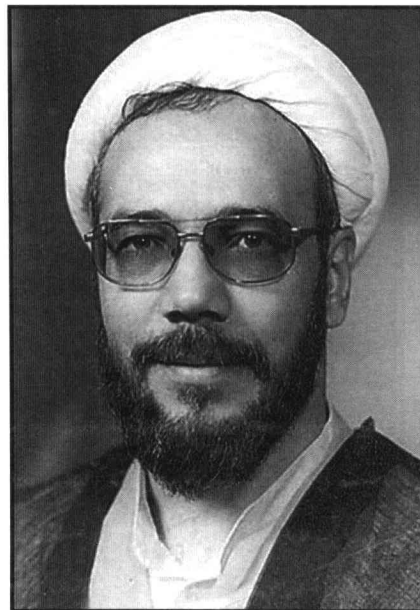
حسین محلوجی
وزیر معادن و فلزات



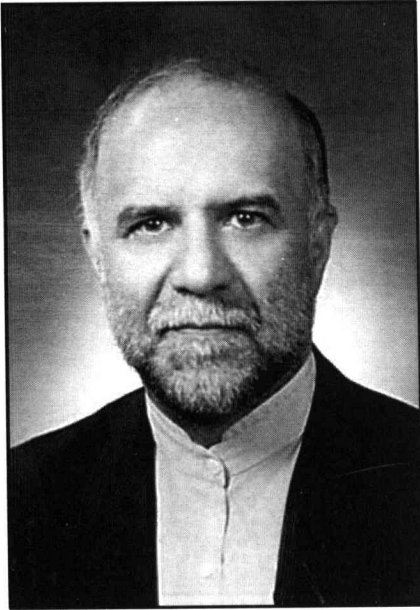
اکبر ترکان
وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح



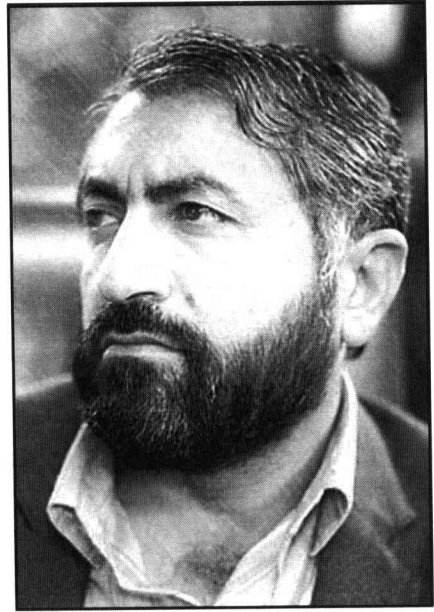
حسین کمالی
وزیر کار و امور اجتماعی



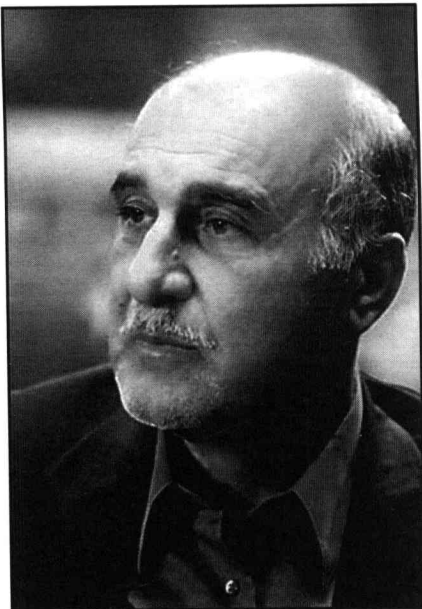
حجت الاسلام و المسلمین محمد اسماعیل شوشتری
وزیر دادگستری



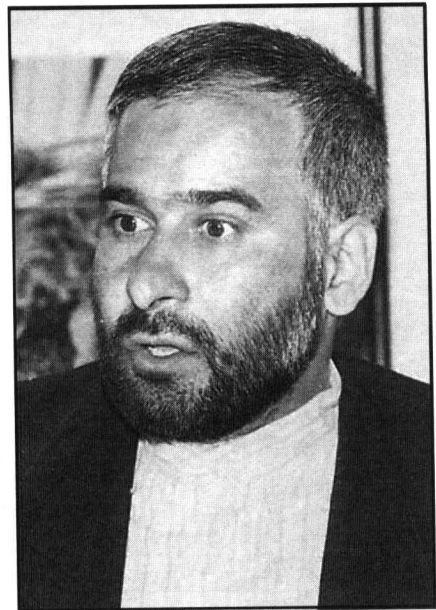
بیژن نامدار زنگنه
وزیر نیرو



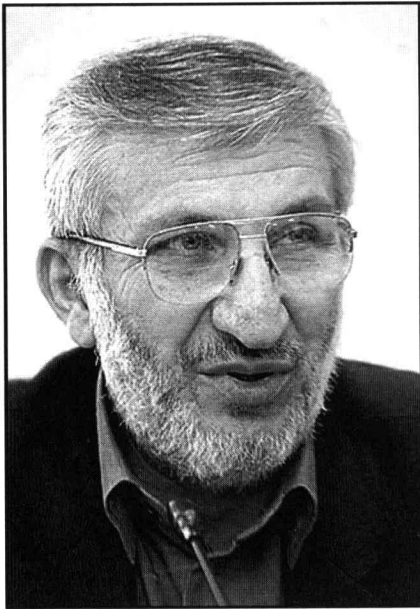
محمد غرضی
وزیر پست و تلگراف و تلفن



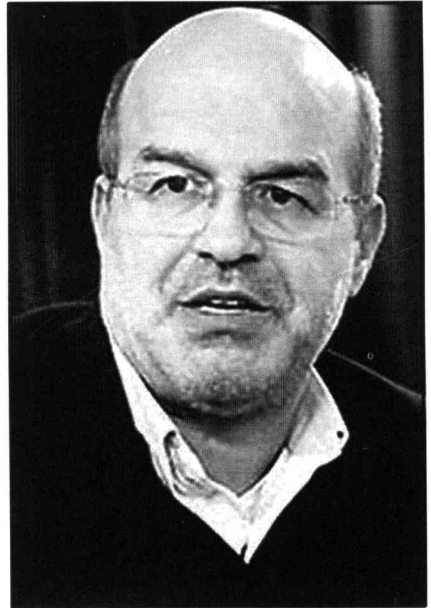
ایرج فاضل
وزیر بهداشت درمان و آموزش پزشکی



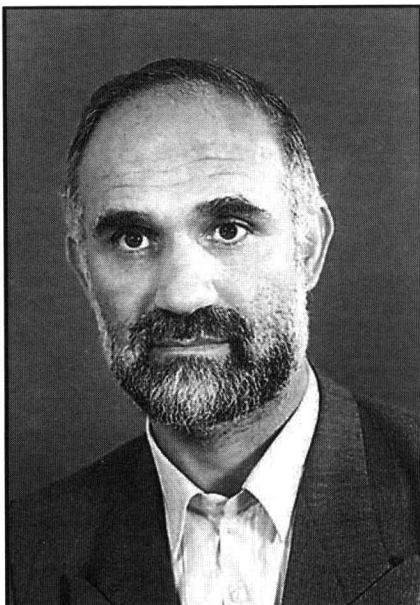
غلامرضا فروزش
وزیر جهاد سازندگی



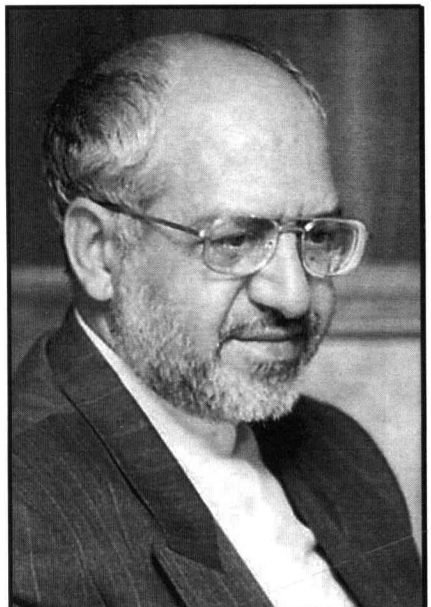
محمد سعیدی کیا
وزیر راه و ترابری



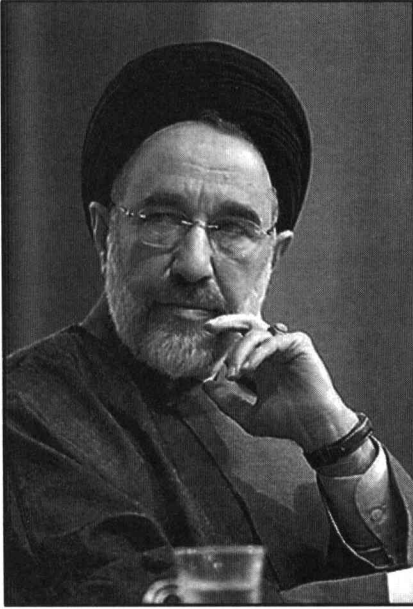
عیسی کلانتری
وزیر کشاورزی



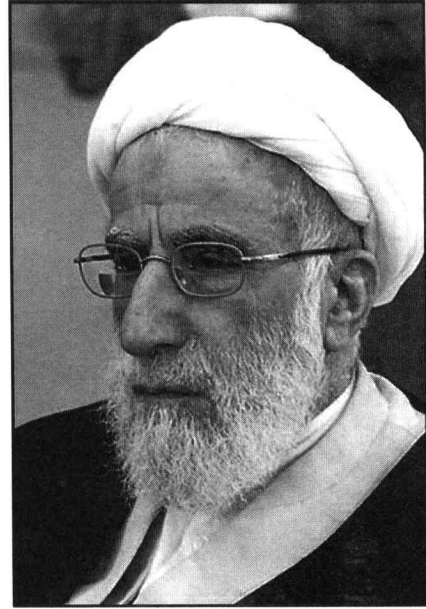
مصطفی معین
وزیر فرهنگ و آموزش عالی



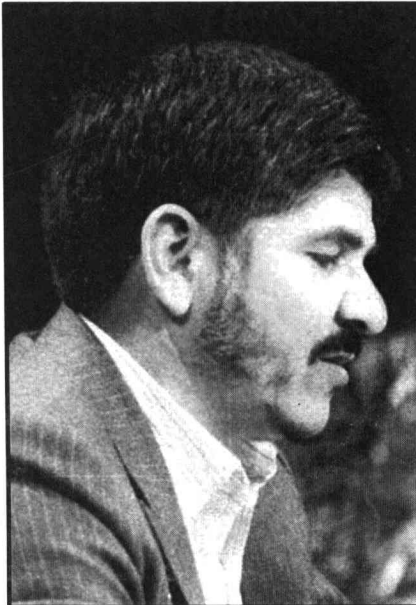
محمد رضا نعمت زاده
وزیر صنایع



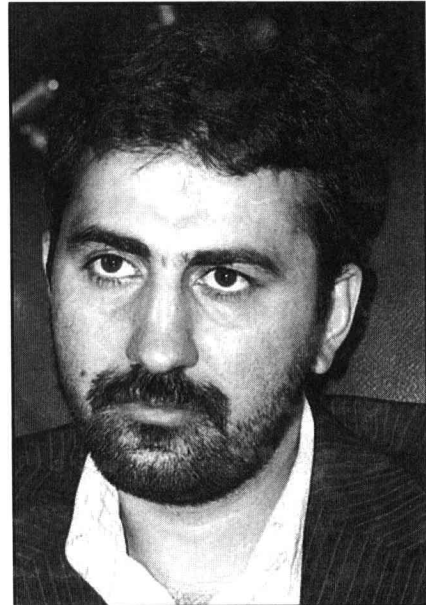
حجت الاسلام و المسلمین سید محمد خاتمی
وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی



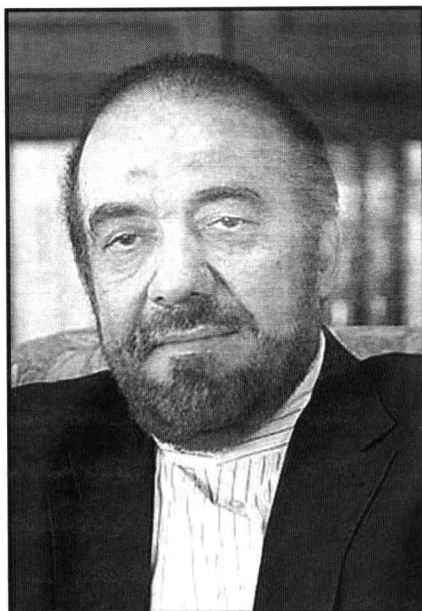
آیت الله احمد جنّتی
رئیس سازمان تبلیغات اسلامی



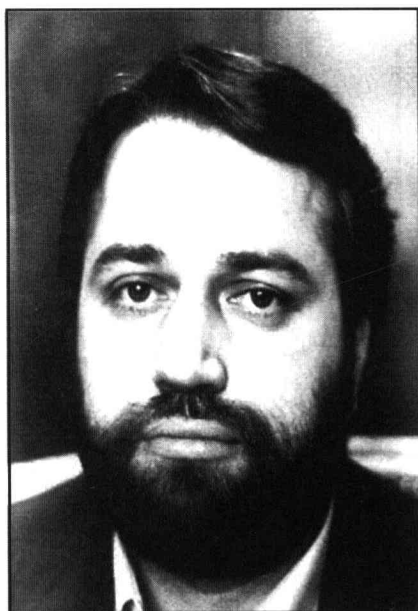
محمد هاشمی
رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی



محمد علی نجفی
وزیر آموزش و پرورش



علی محمد بشارتی
قائم مقام وزیر امور خارجه



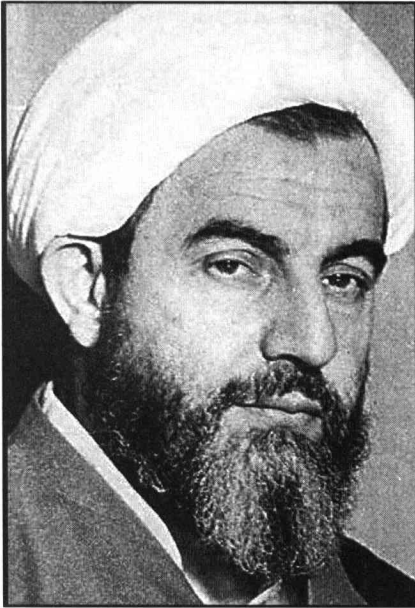
علیرضا معیری
مشاور امور بین الملل رییس جمهور



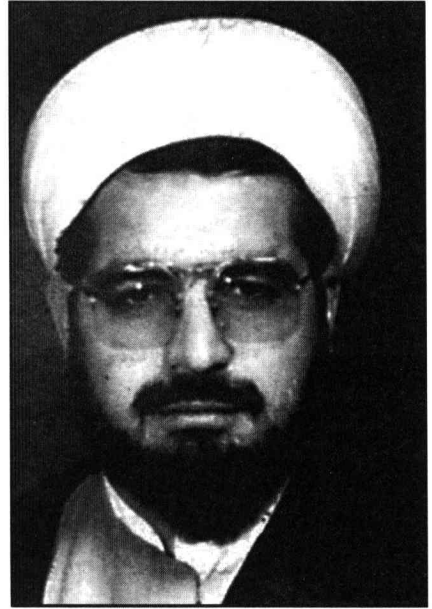
عبدالله جاسبی
رییس دانشگاه آزاد اسلامی



محسن هاشمی
رییس دفتر بازرسی ویژه رییس جمهور



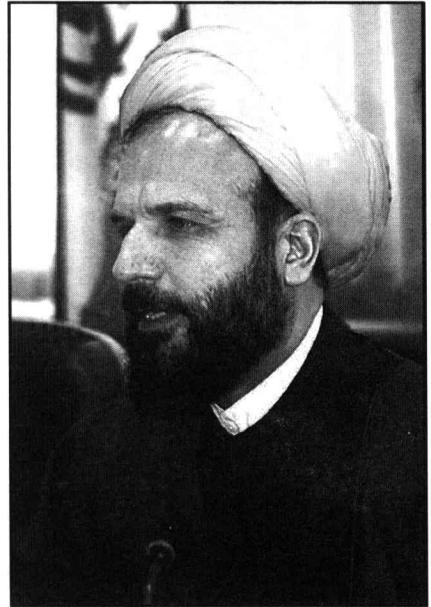
آیت الله محمدی کیلانی
دبیر شورای نگهبان



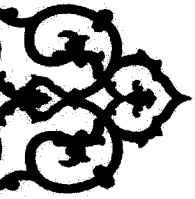
حجت الاسلام و المسلمین حسن روحانی
دبیر شورای عالی امنیت ملی



حجت الاسلام و المسلمین محمد محمدی ری شهری
دادستان کل کشور



حجت الاسلام و المسلمین محمود محمدی عراقی
نماینده ولی فقیه در سپاه پاسداران



نمايه



احمدالجار، عوض، ۴۱۸	آمل، ۵۱۷
الاحمدالصباح، شیخ صباح، ۲۵۱	آموزش و پرورش، ۱۷۸، ۱۸۴، ۲۰۷، ۲۲۹، ۲۳۰
احمدخان، شمشاد، ۹۷	۳۰۳، ۳۰۴، ۳۶۲، ۳۷۷، ۴۲۸، ۴۵۴، ۵۴، ۱۳۷
احمدی، احمد، ۲۳۱	۵۴۹، ۳۳۳
احمدی، ۱۰۳	آندره نوتی، جولینو، ۶۵، ۳۸۷، ۵۰۱، ۵۰۷، ۵۰۸
اختری، محمد حسن، ۱۱۸، ۴۵۴	۵۰۹، ۵۴۱
اخوان المسلمین، ۳۱۴، ۳۷۱، ۴۲۳	آنکارا، ۳۷۱
ادب، علی اکبر، ۶۸، ۲۰۰	آیات شیطانی، ۱۳۲، ۴۴۴
آذربایجان، ۲۷۸، ۲۸۱	آیت اللهی، محمدرضا، ۴۲۸
اراک، ۸۹، ۱۸۴، ۲۵۷، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۷۱، ۲۷۳	ابراهیم، عزت، ۴۴۷، ۴۵۴، ۴۵۷، ۴۶۱، ۴۶۳
۲۷۹، ۵۵۳، ۲۷۵، ۲۷۶	۴۴۴
اراک، محمد علی، ۱۷۴	ابراهیمی، اصغر، ۸۶، ۲۸۶، ۴۰۳، ۴۸۶
اردبیل، ۳۷۵	ابراهیمی، سیف اله، ۲۷۷
اردل، ۴۵۱	ابراهیمی، حسن، ۸۰
اردلان، علی، ۲۲۲	ابراهیمی، حسین، ۱۶۶
اردن، ۶۸، ۲۲۴، ۲۵۴، ۲۶۵، ۳۰۸، ۳۱۴، ۴۲۱	ابراهیمی، عزت، ۴۴۲
۴۸۸، ۵۱۰، ۵۱۴	ابوترابی، سید عباس، ۲۹۰
اردوگاه کلک چال، ۱۳۷	ابوترابی، سیدعلی اکبر، ۲۹۰، ۳۴۶، ۳۶۷
اردوگاه منظره، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۸۶، ۱۳۷، ۳۵۳، ۳۶۰	ابوحسن عمر، ۱۲۷
إررا، خوان، ۲۶۹	ابو خالد، ۸۲، ۹۲
ارز رقابتی، ۴۶۵، ۸۹، ۱۵۳	ابوسعیدی، محمد علی، ۱۴۰
ارز صادراتی، ۲۱۴	ابوشوری، یعقوب، ۴۱۸
آرژانتین، ۱۴۴	ابوموسی، ۳۶۶
ارشاد، حسین، ۲۰۱	ابهر، ۵۱۷
اروپا، ۶۷، ۷۰، ۱۳۳، ۱۱۶، ۱۳۹، ۱۵۷، ۴۵۳	آبیک، ۱۸۷
۵۵۲	اتحادیه بارفروشان، ۸۷
اروپای شرقی، ۳۳۵	اتریش، ۲۰۰، ۲۰۶، ۳۰۳، ۵۳۳
اروج، ۳۳۶	اتکا، ۳۳۳
اروگوئه، ۱۹۰، ۱۴۴، ۴۱۵	احسان بخش، صادق، ۱۹۹، ۳۵۷
ارومیه، ۱۴۱، ۲۰۰، ۳۹۶	احمد قنیف، علی، ۴۱۸
اروندرو، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۳، ۵۷۰	احمد، محمد، ۴۱۸



اصفهان، ۵۷، ۶۶، ۶۹، ۱۰۰، ۱۲۴، ۱۴۲، ۲۰۸،
 ۲۶۴، ۲۸۳، ۳۱۲، ۳۵۳
 ، ۳۹۵، ۴۲۸، ۵۱۵، ۵۲۷، ۵۵۳
 اصفهانی، آسید ابوالحسن. ۲۶۱
 اصلاحات اداری. ۱۴۲
 اطلاعات سپاه، ۴۴۴
 افتخار جهرمی، گودرز، ۷۸، ۷۹، ۱۰۸، ۱۳۵،
 ۱۶۶، ۴۵۱، ۵۳۹
 افرازیده، سید فرج الله، ۳۷۵
 افشار، علیرضا، ۲۹۰، ۳۶۲
 افغانستان، ۵۷، ۷۰، ۹۷، ۱۱۱، ۱۴۴، ۱۶۶، ۲۸۹،
 ۳۷۰، ۳۸۳، ۳۹۲، ۴۰۳، ۴۶۰، ۵۲۷، ۵۴۱
 اقلید فارس، ۲۰۶
 اقلیم التفاح، ۱۱۸
 اکبرزاده، ۸۷، ۴۱۱
 اکرمی، سید رضا، ۷۹، ۴۲۸
 اکرمی، سید کاظم، ۵۴۹
 اکبریان، علیرضا، ۹۲
 آکینو، کورازون، ۱۷۸
 اکو، ۳۷۰، ۴۵۰
 الجزایر، ۱۹۱، ۲۱۸، ۲۵۱، ۱۵۰، ۲۰۱، ۲۰۸،
 ۲۱۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۷، ۵۰۲، ۵۰۴
 ام الرصاص. ۲۳۲
 امارات متحده عربی، ۱۹۶، ۱۸۲، ۵۰، ۲۰۱، ۲۲۵،
 ۲۶۹، ۲۳۱، ۲۹۴، ۳۳۷، ۳۶۶، ۴۲۹، ۴۴۲، ۴۴۶
 امام جمارانی، سید مهدی، ۳۸۸
 امام جمعه، عباس، ۵۴
 امامی کاشانی، محمد، ۱۰۰، ۱۴۳، ۱۴۴، ۲۹۲،
 ۳۰۵، ۵۵۲، ۳۲۶
 امان پور، ۴۸۹
 امان، ۳۱۰

ازبکستان، ۳۷۰
 ازدواج موقت، ۴۰۸، ۴۱۱، ۴۵۱، ۶۹۵
 ازهارى بن کریم، محمد، ۳۶۸
 ازه ای، جواد، ۸۵، ۱۱۶، ۱۳۳، ۳۳۵، ۴۶۶، ۲۱۵
 اسپانیا، ۱۲۴، ۵۰۸
 استاد یوم تختی، ۴۳
 استانبول، ۱۷۱
 استرالیا، ۴۶۱
 دستغیب، گوهرالشریعه، ۲۱۰
 اسحاق خان. غلام. ۲۲۸
 اسحاق مدنی، محمد، ۷۰
 اسد، بشار، ۳۰۳
 اسد، حافظ، ۸۳، ۱۰۲، ۱۷۵، ۲۸۲
 ، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۳، ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۶
 ، ۳۰۷، ۳۱۰، ۳۱۰، ۳۱۳، ۳۳۰، ۵۲۱، ۵۴۶، ۵۵۲
 اسدآبادی، سید جمال، ۳۷۱
 اسرائیل، ۷۲، ۸۳، ۱۲۷، ۱۴۲، ۳۰۸، ۳۲۹،
 ۳۳۰، ۳۹۴، ۴۴۲، ۴۶۶، ۴۷۵، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۶
 ، ۴۷۷، ۴۸۴، ۵۱۱، ۵۳۹، ۵۷۹
 ، ۴۶۹
 اسعدآبادی، سید جلال، ۴۲۸
 اسفراين ۱۵۴، ۱۵۶، ۴۴۹
 اسکله سازی، ۶۴
 اسلامی، هادی، ۳۲۹
 اسلامی، یدالله، ۴۶۷
 اسلامیان، محمود، ۱۱۴
 اصحاب نق، ۱۸۲
 اصغرزاده، ۳۳۲
 اصغری، سید محمد، ۲۰۵
 ، ۴۶۷، ۴۹۹



- امبو، مختار، ۴۳۸
 امراللهی، رضا، ۴۸، ۵۷، ۸۹، ۱۲۴، ۱۹۵، ۳۴۳، ۴۴۳، ۴۷۷
 امل، (جنبش)، ۱۳۲، ۲۰۶، ۳۶۸، ۴۱۴
 امیر کویت، ۱۰۶، ۲۵۱، ۳۱۵، ۳۶۷، ۴۴۵، ۴۹۹
 امینی، ابراهیم، ۵۲۵
 انتخابات مجلس خبرگان، ۳۲۵
 انتخابات، ۷۲
 انتشارات بعثت، ۱۹۰، ۶۱
 انتشارات بوستان کتاب، ۲۰۷
 انتشارات پنگوئن، ۱۳۲
 انتظامی، عزت الله، ۳۳۵
 انتقال پایتخت، ۶۶، ۷۱، ۱۷۵، ۲۲۰
 انتقال صنایع مزاحم، ۱۳۴
 انجمن حجتیه، ۴۴، ۶۵، ۶۶، ۳۳۲
 انجمن خوشنویسان، ۷۱، ۷۲
 انجیل، ۸۷
 اندونزی، ۱۴۵، ۱۳۶، ۴۷۸
 انزلی، محمد حسین، ۴۵۶
 انزلی، ۱۷۱
 انزو، آلفرد، ۵۱
 انصاری، حمید، ۳۳۷
 انصاری، مجید، ۱۳۵، ۱۴۲، ۲۳۱
 انصاری، محمد حامد، ۳۶۸
 انصاری، محمد علی، ۴۶
 ، ۱۳۱، ۴۱۲، ۵۴۷
 انگلستان، ۱۳۲، ۱۶۵، ۲۱۹، ۲۲۴، ۳۲۲، ۳۵۰
 ، ۳۵۰، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۸، ۴۵۳، ۴۶۹، ۵۳۱، ۴۷۰
 انواری، محی الدین، ۲۰۵
 او، اجین، ۳۹۶
- اوپک، ۹۱، ۹۶، ۱۹۵، ۱۴۴، ۲۰۸، ۲۱۷، ۲۵۱، ۴۱۸
 اوگاندا، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸
 اولدیدیچ، حسنی، ۴۶۸
 اهواز، ۱۰۰، ۱۱۰، ۴۸۸، ۵۶۶
 ایتالیا، ۶۵، ۶۸، ۱۷۷، ۱۷۶، ۲۲۶، ۳۳۰، ۳۸۷
 ، ۴۵۳، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۲۶، ۵۳۱، ۵۴۱
 ایران خودرو، ۴۰۹، ۴۱۰
 ایران، ۴۹، ۶۹، ۷۹، ۸۳، ۹۶، ۱۰۶، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۴۴، ۱۵۳، ۱۶۱، ۱۶۵، ۱۹۱، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۶۶، ۲۱۶، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۳، ۲۳۱، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۹۰، ۲۹۲، ۳۱۰، ۳۱۰، ۳۱۹، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۰، ۳۳۲، ۳۳۶، ۳۵۰، ۳۶۱، ۳۶۶، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۷، ۳۹۲، ۴۱۶، ۴۱۸، ۴۲۶، ۴۳۷، ۴۴۰، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۵۰، ۴۵۳، ۴۶۰، ۴۶۴، ۴۸۸، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۵، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۱، ۵۱۴، ۵۲۶، ۵۳۰، ۵۴۱، ۵۵۲، ۵۸۲، ۵۸۲
 ایرانشهر، ۱۴۲، ۳۷۵
 ایرلند، ۱۴۲، ۲۲۶، ۳۶۸، ۳۹۴
 ایروانی، محمد جواد، ۱۰۰
 الایرانی، عبدالکریم، ۳۸۷
 ایزدی، نعمت اله، ۲۸۹
 ایل سلیمانی، ۴۲
 ایلام، ۸۵، ۱۹۳، ۳۸۳، ۴۴۸، ۵۳۴، ۵۵۸، ۵۶۰
 ، ۵۶۴، ۵۷۶
 ایندای، الحاج، ۳۲۸
 ایوری، مرتضی، ۴۸
 یابانگیدا، ابراهیم، ۱۸۶
 یابل، ۴۰۸
 یابلسر، ۳۶۳
 باخران، ۶۵، ۱۴۱، ۳۳۱، ۵۴۸، ۵۵۷، ۵۶۰، ۵۷۶

- برزیل. ۱۴۴، ۳۶۷، ۳۸۴
برکه، سعید، ۵۷۹
برنامه پنجمساله اول، ۴۸، ۱۶۱، ۲۷۶، ۴۸، ۲۱۴
۳۴۳، ۳۸۶، ۶۸، ۱۰۳، ۱۱۵
بروجردی، سید حسین، ۱۰۱
بروجردی، علاءالدین، ۵۷، ۲۶۴، ۴۶۰، ۵۴۱
بروجردی، محمود، ۷۱
بریتانیا، ۴۶۴
بسیج اقتصادی، ۸۵
بسیج دانشجویی، ۳۹۷، ۴۰۴
بسیج مستضعفین، ۱۹۳، ۲۹۴، ۳۶۲، ۳۸۶، ۳۸۷
۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴
بشارتی، علی محمد، ۵۱، ۸۰، ۸۲، ۹۴، ۹۶
۱۱۶، ۱۱۷، ۲۲۸، ۲۸۳، ۳۳۰، ۴۶۳، ۵۸۲
بشارتی، جلیل، ۵۰، ۷۰، ۱۷۸، ۱۹۴، ۲۵۴
۳۱۵، ۴۰۲، ۴۰۸، ۵۸۱، ۵۸۱، ۱۲۹، ۴۶۹
بشاگرد، ۴۱
البشیر، عمر، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴
بصره، ۲۳۲، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۵۰
بلغارستان، ۵۵۳
بفداد، ۱۲۳، ۵۱۳، ۵۲۷، ۴۷۰، ۵۴۶
بقچه چی، صباح، ۳۱۰
بل خادم. عبدالعزیز. ۲۵۱
بلوچستان، ۵۶
بلوکیان، احمد، ۳۴۳
بلیکس، هانس، ۳۶۶
بن جابر آل ثانی، شیخ حمد، ۳۲۷
بن جدید، شاذلی، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶
بن علوی، یوسف، ۱۰۴، ۱۰۶، ۲۹۲، ۳۹۴، ۵۲۷
بناب، ۶۹
بندر امام، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷
بادامچیان، اسدالله، ۳۷۸
پاریس، ۲۱۶
باریکانی، داریوش، ۲۸
بازرسی ویژه، ۹۸
بازرگان، مهدی، ۱۶۴، ۲۲۲
بازسازی و سازندگی، (کتاب) ۵۰
باغ لق، ۱۵۴
باغانی، علی اصغر، ۴۲۸، ۴۲۹
باقو، ۱۲۹، ۳۴۷، ۳۹۷
پاکستان، ۲۲۸، ۲۵۲، ۲۹۲
بانک مرکزی، ۷۰، ۸۰، ۱۰۶، ۱۱۸، ۱۲۸
۱۹۴، ۱۹۵، ۲۲۰، ۲۶۷، ۲۲۰، ۲۸۵، ۳۱۹،
۳۴۳، ۳۶۲، ۳۶۸، ۴۱۵، ۴۲۹، ۴۴۵، ۴۴۷،
۴۵۰، ۴۷۶، ۴۸۱، ۴۹۱، ۵۰۷، ۵۳۵، ۵۵۶
بانک مسکن. ۲۸۵
بانک اسلامی، ۱۷۷
بانک جهانی، ۱۷۷، ۲۱۴
باهنر. محمدجواد. ۲۶۰، ۲۵۹
باهنر، محمد رضا، ۵۳۴
ببرهای تاملیل. ۲۱۹
بجنورد، ۱۵۱، ۱۵۳، ۳۴۹، ۴۵۶
بحرین، ۲۳۱، ۳۵۱، ۳۵۲، ۴۲۲
بختیار، شاپور، ۲۱۶
بخش آب بر، ۱۸۸
بدخشان، ۳۱۳
البرز غربی، ۳۵۸
البرز قم، ۵۴، ۲۶۴
برزان ابراهیمی تکریتی، ۱۰۸، ۱۴۱، ۱۷۷، ۲۱۸،
۲۳۰، ۲۸۴، ۲۸۴، ۲۹۴
برزد کویتار، خاویر، ۴۹، ۱۸۲، ۱۰۶، ۱۳۰، ۱۹۳،
۱۹۷، ۴۶۷، ۴۷۵، ۵۱۲، ۴۶۶



بهبان، ۱۱۰، ۲۰۵	بندر خضجی، ۴۹۰، ۴۹۱
بهبان. فرهاد. ۲۲۹	بندربعباس، ۳۱۲، ۳۴۷، ۳۹۱، ۳۹۷، ۴۲۷، ۴۴۹،
بهرمان. ۴۵	۴۸۵
بهروزی، مریم، ۹۹، ۱۳۳	بندی، ۳۶۳
بهشت زهرا، ۱۷۹، ۲۵۹	بنز، ۵۰۶
بهشتی، سید محمد، ۸۵، ۱۰۷، ۱۸۰، ۳۸۰	بنگلادش، ۲۰۱، ۴۷۶
بهشتی، سید محمد رضا، ۳۸۰	بنی فضل، مرتضی، ۲۰۴
بهبهر، ۴۲۸	بنی هاشمی، سید هاشم، ۹۹
پهلوی، ۲۱۸، ۲۷۷، ۲۸۶	بنیاد ۱۵ خرداد، ۶۴، ۱۰۳، ۱۵۶، ۴۲۹
بهمشیر، ۱۰۲، ۵۷۰	بنیاد امور مهاجرین و بازسازی، ۴۰۳، ۱۳۳، ۴۴۹،
بهمثی، محمد رضا، ۴۸۸	۵۵۱
بیات، اسداله، ۲۹۲، ۴۹۹	بنیاد ایرانشناسی، ۱۶۴
بیت المقدس، ۷۲، ۳۳۰	بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی، ۵۰
بیر، دنیس، ۵۵۲	بنیاد شهید، ۶۲، ۶۴، ۱۴۶، ۶۸، ۱۲۹
بیروت، ۵۵، ۶۹، ۱۱۰، ۱۲۷	، ۳۲۹، ۵۵۵
بیژنی، ۱۶۱	بنیاد مستضعفان، ۷۲، ۷۸، ۷۸، ۹۷، ۱۱۷، ۳۳۵،
پیش قلعه، ۱۵۴	۳۶۵، ۳۶۷، ۳۷۶، ۴۵۱، ۵۱۸، ۵۵۶
بیکر، جیمز، ۸۸، ۳۰۵	بنیاد اسفراین، ۱۵۶
بیگدلی، کاظم، ۳۶۷	بنیاد شهید، ۱۴۶، ۳۲۲
بیمارستان اختر، ۳۲۹، ۴۰۰	بنی صدر، ابوالحسن، ۱۶۴، ۳۲۲
بیمارستان ایران مهر، ۱۴۰	بویان، ۴۲۰
بیمارستان خاتم الانبیاء (ص)، ۳۳۳	بوتای، برونو، ۳۸۷
پادگان حر، ۱۷۳	بوتو، بی نظیر، ۹۹، ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳،
پادگان قلعه مرغی، ۱۰۹	۱۱۴، ۲۲۸
پارچین، ۵۱۸	بورکینا فاسو، ۵۱۷
پاریس، ۱۹۴، ۷۱	بوش، جرج، ۴۹، ۵۰، ۸۳، ۹۰، ۱۸۵، ۲۳۱،
پارس جنوبی، ۱۰۴	۲۸۷، ۲۲۹، ۴۰۳، ۵۰۰، ۵۲۹
پاکستان، ۴۹، ۵۰، ۵۳، ۹۷، ۹۹، ۱۰۰، ۱۱۰،	بوشهر، ۱۰۶، ۱۲۴، ۲۸۶، ۳۱۹، ۴۵۶
۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۷، ۱۷۴، ۱۷۵، ۳۷۰، ۳۷۳،	بوشهری، بهروز، ۳۲۸
۳۸۴، ۱۵۰، ۴۳۰، ۴۷۶، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۹۷، ۵۱۵،	بوکسیت، ۳۳۵
۵۲۰، ۵۲۷، ۵۲۹، ۵۳۷، ۵۵۴، ۴۳۸، ۴۵۰، ۱۳۴،	بهایت، ۶۵

- تابلند، ۳۳۳، ۳۸۴، ۴۲۹
 تبریز، ۷۷، ۱۹۹، ۳۱۸، ۳۴۹، ۳۶۳، ۴۵۶، ۵۵۴
 تحقیقات لیزر، ۶۹
 ترابی پور، مصطفی، ۵۰، ۱۷۹، ۱۴۱، ۲۲۷
 تراز فیزیکی مصالح، ۶۴، ۶۸، ۱۶۵
 تراکتور شنایدر، ۲۰۹
 تراوره، اینگلو، ۵۱۶
 تراوره، موسی، ۵۱۶
 تربیت معلم، ۴۵۶
 ترک آبادی، جواد، ۲۰۶، ۲۲۲، ۴۲۲
 ترکان، اکبر، ۴۹، ۹۶، ۱۲۹، ۱۴۰، ۱۵۴،
 ۲۰۰، ۱۷۹، ۲۱۹، ۲۵۴، ۲۲۶، ۳۲۲، ۳۱۰، ۳۱۳
 ۳۶۹، ۴۲۸، ۴۵۰، ۴۸۲، ۳۹۶، ۵۱۸
 ترکمن، ۱۵۴، ۳۷۰
 ترکیه، ۱۴۴، ۱۷۱، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۲۸، ۲۶۴،
 ۲۸۵، ۲۹۲، ۲۹۶، ۳۱۲، ۳۷۰، ۳۳۷، ۳۷۱، ۳۷۲،
 ۳۷۳، ۴۷۰، ۴۲۰، ۳۷۴، ۴۷۸، ۴۸۲، ۴۸۱، ۴۹۹،
 ۵۰۲، ۵۲۱، ۵۲۶، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۵۶
 ترینال نفتی الاحمدی، ۲۲۵
 تسلیمی، محمد سعید، ۱۳۳
 تعبیر خواب، ۶۵
 تعزیرات حکومتی، ۴۱۱
 تفتان، ۴۰۱
 تفسیر راهنما، ۲۰۸
 تقوی، سید رضا، ۴۵۸
 تکریتی، برزان، ۱۰۶
 تل آویو، ۴۸۴
 تلویزیون سی ان ان، ۲۶۴، ۲۵۷، ۴۶۱، ۴۷۲
 تلویزیون عراق، ۳۳۷
 تنب بزرگ، ۳۶۶
 تنب کوچک، ۳۶۶
- پاک - ایران، ۱۰۰
 پاک نژاد، سید عباس، ۳۱۷
 پالایشگاه آبادان، ۳۲۲
 پاولوف، واسیلی، ۵۵۳
 پتروسکی، ولادیمیر، ۳۹۹
 پتروشمی اراک، ۸۹
 پدافند ش.م.ر، ۷۹، ۱۷۷، ۲۶۵، ۵۴۹
 پردیس کیش، ۵۱۲
 پرورش، سید علی اکبر، ۳۷۸
 پروکوما، پروس، ۵۱۷
 پورگل، محمد مهدی، ۳۶۷
 پرهیزکار، اکبر، ۶۹
 پکن، ۳۲۳
 پل هیل، رابرت، ۸۳، ۹۰
 پلانتاریوم، ۱۴۰
 پنتاگون، ۱۰۸
 پور محمدی، عباس، ۵۱۰
 پورمحمدی، مصطفی، ۳۳۶، ۴۴۷
 بهلوی، ۵۸، ۹۶، ۱۰۸، ۱۵۰، ۱۶۷، ۲۱۳، ۳۱۷
 بهلوی، فرح، ۳۲۲
 پیسوران، ۱۴۱
 پیش قلعه، ۱۵۴
 تئاتر، ۵۱۶
 تابش، علیرضا، ۳۵۷، ۳۵۹
 تازان، ۱۷۱
 تاتلی، عبدالله، ۴۲۹
 تاجیکستان، ۳۱۳، ۳۷۰
 تاجر، مارگارت، ۳۵۰
 تاح السر، مصطفی، ۴۱۸
 تالار وحدت، ۵۰۷
 تامیل، ۲۰۵



جامعه اسلامی دانشجویان، ۵۵	تنبرک، استول، ۲۶۶
جامعه اقتصادی اروپا، ۱۷۹، ۳۹۴، ۴۳۰	تندگویان، مجید، ۲۵۱، ۲۸۳، ۳۲۸
جامعه روحانیت مبارز تهران، ۷۲، ۱۳۳، ۱۴۰، ۲۰۴، ۴۳۲	تنگه هرمز، ۱۰۷
جامعه زنان، ۲۱۰	توتال، ۱۰۴
جامعه زینب، ۹۷، ۱۳۳	توچال، ۱۳۷
جامعه مدرسیه حوزه علمیه قم، ۷۹، ۳۰۸، ۵۳۹، ۵۵۳	تورات، ۸۷
جامو و کشمیر، ۹۷، ۱۱۱، ۱۱۳	تورانی، ۲۲۱
جبرئیل، احمد، ۱۷۷، ۵۷۹، ۵۸۱	تورگوت اوزال، خلیل، ۱۷۱، ۲۲۶، ۲۲۹، ۳۱۲، ۳۳۷، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۸۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۴۷۸، ۴۸۲
جبهه اسلامی نجات فلسطین، ۵۷۹	توسلی، محمدرضا، ۱۳۴
جرگلان، ۱۵۴، ۱۵۸	توکللی بینا، ابولفضل، ۴۸، ۸۷، ۵۶
جریان مسیحی آزاد، ۳۳۰	تولایی، سید محمد حسن، ۱۱۰، ۶۴، ۳۲۲، ۴۴۶، ۵۶۶
جربیری، حبیب، ۳۱۷	تونس، ۲۰۵
جزیره ابوموسی، ۱۶۵	تهران ۲۷، ۵۶، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۷۲، ۷۹، ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۲، ۱۱۸، ۱۲۴، ۱۴۱، ۱۳۶، ۱۴۲، ۱۸۲، ۱۸۸، ۱۶۱، ۱۶۶، ۲۱۰، ۲۲۶، ۲۱۳، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۵۲، ۲۶۶، ۲۸۲، ۲۸۳، ۳۴۰، ۳۳۷، ۳۲۲، ۳۵۰، ۳۵۳، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۷، ۳۹۵، ۳۹۷، ۴۱۲، ۴۳۲، ۴۴۳، ۴۴۵، ۴۴۸، ۴۵۷، ۴۵۶، ۴۶۷، ۵۱۴، ۵۱۶، ۵۲۶، ۵۳۸، ۵۴
جزیره بویان، ۴۸۵	تهران، ۲۰۵، ۵۴۸، ۵۵۳، ۵۷۶
جزیره تنب، ۱۶۵	تهرانی، خسرو، ۹۱
جزیره سیری، ۱۰۴	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، ۴۴۸
جزیره قشم، ۶۰، ۶۱، ۶۴، ۸۱، ۱۰۰، ۱۴۲، ۱۷۸، ۲۳۱، ۱۴۲، ۲۰۱، ۲۰۳، ۳۶۱، ۳۷۵، ۴۴۲، ۴۴۹، ۴۸۷	تقفی، خدیجه، ۳۲۴
جزیره فارور، ۵۱۲، ۵۲۷	تجادی، جاسم، ۶۹
جزیره کیش، ۴۸، ۶۴، ۵۱۱، ۵۱۲	تجاسبی، عبدالله، ۹۰، ۱۰۲، ۳۲۳، ۳۷۸، ۵۳۵
جزیره لاوان، ۵۱۳	تجاسم، فوزی، ۳۸۳
جزیره مجنون، ۳۷۲	جام جهانی فوتبال، ۱۷۶
جزیره هندورابی، ۲۰۶، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۲۷	
جشنواره خوارزمی، ۵۰۱، ۵۰۳	
جمعج، سمیر، ۱۲۷	
جعفر، مصیب، ۵۳۳	
جعفری اصفهانی، علی اصغر، ۱۸۴، ۳۴۳	
جعفری، حسن، ۷۹	



- جغفری، سید یحیی، ۴۵۳
- جلالی خمینی، حیدر علی، ۲۰۵، ۲۷۶
- جلالی، خدا کرم، ۴۲۸
- جلود، عبدالسلام، ۴۶۸، ۴۶۹
- جماران، ۱۳۷، ۲۲۲، ۳۲۴، ۴۴۷، ۵۰۸
- جمشیدی، ۳۴۶
- جمعیت زنان، ۶۴، ۶۹
- جمی، احمد، ۱۰۰
- جمی، غلامحسین، ۴۲۹
- جناح راست، ۹۹، ۱۲۴، ۳۷۸
- جنبش اهل اسلامی، ۵۵
- جنبش عدم تعهد، ۷۴، ۳۳۲، ۳۷۶، ۴۹۹، ۴۸۶
- ۵۱۰، ۵۳۲، ۵۳۶، ۵۱۸
- جنتی، احمد ۶۴، ۱۰۱، ۲۵۸، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۳۷
- ۴۵۸، ۵۳۰
- جنتی، علی، ۹۴
- جشنواره تئاتر فجر، ۵۱۶
- جوادی، ۲۹۲
- جوادیان، ۵۵۸
- جولان، ۲۲۴، ۴۷۱
- جهاد دانشگاهی، ۱۲۴، ۱۳۲، ۱۹۵، ۲۶۶، ۳۷۷
- جهاد سازندگی، ۴۲، ۶۷، ۶۹، ۹۳، ۶۳
- ۱۷۶، ۱۸۷، ۱۵۱، ۲۰۸، ۲۶۸، ۳۱۷، ۳۶۰، ۳۹۷
- ۴۷۶، ۴۸۹، ۵۳۸، ۵۴۷، ۵۵۴، ۲۲۹
- جهانگیری، اسحاق، ۱۷۸، ۱۲۴، ۳۳۷
- جهانگیری، محمد حسین، ۱۳۳
- جیرفت، ۴۲، ۴۳، ۱۷۸، ۱۲۴
- جیمز بیکر، ۴۸
- چابهار، ۶۴، ۲۵۷، ۳۴۶، ۳۸۳، ۴۲۸، ۵۱۲
- چاد، ۴۲۰
- چادرمولو، ۴۷۸، ۵۱۵
- چالوس، ۳۹۷
- چرم سازی، ۱۲۸
- چکسلوکی، ۲۸۹، ۲۸۸، ۵۵۲، ۵۵۳
- چوئیده، ۱۰۲
- چونگو، رایبسون، ۵۳۹
- چهارمحال و بختیاری، ۱۰۰، ۴۴۳، ۱۱۴
- چیت چیان، حمید، ۴۵۶
- چینگر، ۳۲۳
- چیچک، ۳۳۷
- چیکاتا، کوجو، ۳۳۲
- چین، ۵۷، ۱۰۱، ۱۰۲، ۲۵۶، ۲۸۲، ۳۱۴، ۳۱۹
- ۳۲۲، ۳۲۲، ۴۶۰، ۳۶۱، ۵۱۷، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۷
- حایری شیرازی، محی الدین، ۲۰۵
- حاج عبدالوهاب، حمید، ۸۰
- حاجی، مرتضی، ۸۹
- حاجیه والده ← صفریان، ماه بی بی
- حافظ منافع امریکا، ۲۲۷
- مساله گروگان ها، ۶۵، ۱۴۲، ۲۲۱، ۲۹۲
- حایری فومنی، ۳۶۲، ۴۶۵، ۵۱۴
- حایری یزدی. شیخ عبدالکریم. ۲۶۱
- حایری، حاج شیخ مرتضی، ۵۸
- حایری زاده، ابوالحسن، ۷۹
- حیبی، حسن، ۴۸، ۵۷، ۶۷، ۷۱، ۸۳، ۹۷، ۱۱۰
- ، ۱۱۱، ۱۲۹، ۱۷۵، ۱۷۹، ۱۴۱، ۲۰۵، ۲۲۶
- ۲۵۷، ۱۹۴، ۱۹۳، ۲۲۸، ۲۶۸، ۲۸۶، ۲۸۸، ۳۶۸
- ۲۲۰، ۵۴۸، ۲۹۸، ۳۰۵، ۳۱۰، ۳۱۵، ۳۳۰، ۳۳۵
- ۳۶۴، ۳۶۹، ۳۸۰، ۴۱۵، ۴۲۵، ۴۲۹، ۴۵۷، ۴۵۲
- ۴۶۱، ۴۶۳، ۴۶۸، ۴۸۴، ۴۸۸، ۴۹۹، ۵۲۸، ۵۳۰
- ۵۳۸، ۵۵۱
- حیبی، شفیقه، (رهیده)،
- ۴۸۱، ۲۵۵، ۲۲۷، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۷، ۴۹۸، ۵۵۶



- حجازی، اسماعیل، ۳۴۳
حجازی، فخرالدین، ۶۱، ۶۲
حجت، مهدی، ۴۰۷
حجتی کرمانی، محمد جواد، ۴۸۹
حجتی کرمانی، علی، ۵۸
حجتی، محمود، ۵۰۴
حداد عادل، غلامعلی، ۵۱
حربه، محمد، ۳۱۰
حرکت توحید اسلامی، ۴۵۱
حزب الله لبنان، ۵۵، ۱۱۸، ۱۲۹، ۱۳۲، ۲۰۶
۲۲۶، ۳۱۳، ۳۶۸، ۴۱۴، ۴۶۹، ۵۷۹
حزب بعث، ۱۶
حزب کنگره هند، ۵۳۷
حزب کمونیست، ۴۳، ۱۸۶
حزب وحدت اسلامی، ۱۶۶
حسم کو، ۷۰
حسن البنا، ۳۷۱
الحسینی، حسن، ۱۸۴
حسینی، حسن، ۴۶۸
حسینی شاهرودی، سید حسین، ۳۱۹
حسینی کاشانی، ۲۰۱
حسینی، سید ابوالقاسم، ۸۰
حسینی ارشاد، ۶۱، ۱۱۹، ۳۱۷، ۴۹۵
حسینی امام خمینی (ره)، ۱۳۱، ۱۳۹، ۲۰۱، ۲۲۱، ۴۳۳، ۵۲۵
حسینی جماران، ۱۳۷، ۲۲۲
حضرت عبدالعظیم، ۳۶۶
حفاظت اطلاعات ارتش، ۵۰، ۱۷۹
حقوق بشر، ۴۰۱
حکیم، عبدالعزیز، ۲۶۸
حکیم، سید محمد باقر، ۵۷، ۱۶۵، ۲۶۸، ۲۶۵،
۳۰۸، ۴۶۰، ۵۵۱
حلبی، محمود، ۶۵
حمادی، سعدون، ۲۱۸
۴۲۰، ۴۹۰، ۴۹۲، ۴۹۳، ۵۰۴، ۵۰۷، ۵۴۶، ۵۴۸
حمله عراق به کویت، ۲۲۳
حوزه نفتی سلمان، ۱۰۴
حوزه علمیه قم، ۴۵۲، ۵۳۹، ۵۵۳
حوزه علمیه مشهد، ۱۵۹
حوزه علمیه نجف، ۵۵۳
حیدری، سید محمد، ۲۶۸
خاتمی، سید محمد، ۴۲، ۸۹، ۱۹۴، ۲۸۷، ۳۷۸،
۴۲۱
خاتون آباد، ۴۵۳
خارقاتی، شمس الدین، ۳۵۰
خاشبات، ۵۳۳
خامنه ای، سیدهادی، ۶۲
خامنه ای، آیت الله سید علی، ۱۴، ۶۰، ۵۰،
۵۴، ۵۲، ۵۵، ۶۷، ۶۹، ۷۹، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۶،
۸۸، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۸، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۸،
۱۰۹، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۵، ۱۲۶،
۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۷۵، ۱۴۲، ۱۵۰، ۱۵۴،
۱۸۴، ۱۷۶، ۱۹۴، ۱۸۹، ۱۸۷، ۱۷۸، ۱۶۵، ۱۵۷، ۲۰۱،
۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۱۴، ۲۲۴، ۲۳۳، ۲۲۷،
۲۵۲، ۲۵۴، ۲۶۵، ۲۸۲، ۲۸۵، ۲۸۸، ۲۸۷، ۲۸۹،
۲۹۲، ۲۹۷، ۱۹۸، ۲۱۰، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۵۶، ۲۵۷،
۲۶۶، ۲۶۸، ۲۸۴، ۲۹۴، ۲۹۲، ۲۹۳، ۳۰۵، ۳۰۶،
۳۱۵، ۳۱۶، ۳۳۷، ۳۶۷، ۴۱۶، ۴۱۴، ۴۲۱، ۳۳۶،
۳۳۱، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۹، ۳۶۳، ۳۶۶،
۳۷۳، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۴۰۳، ۴۰۵، ۴۱۱،
۴۱۸، ۴۲۲، ۴۲۵، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۳۳، ۴۴۲



خلعتبری. عباسعلی. ۲۱۸	۴۸۵، ۴۷۶، ۴۷۴، ۴۶۸، ۴۶۵، ۴۴۹، ۴۴۷، ۴۴۸
۲۸۴، ۲۶۹، ۲۵۳، ۲۵۱،	۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۷، ۴۹۹، ۴۰۸، ۵۰۹، ۵۱۱
، ۲۸۶، ۲۰۱، ۲۰۴، ۳۱۱، ۳۲۲، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۵۰	۵۲۵، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۴، ۵۳۷، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۵۰
، ۳۹۴، ۳۸۰، ۳۷۲، ۳۷۱، ۳۶۶، ۳۶۳، ۳۵۳، ۳۵۱	۵۵۲، ۵۵۳، ۵۷۹
، ۳۹۶، ۴۰۰، ۴۰۵، ۴۱۵، ۴۲۶، ۴۳۰، ۴۴۸، ۴۵۱	خانقین، ۵۴۸
، ۴۶۰، ۴۶۳، ۴۶۹، ۴۷۸، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۸، ۴۹۴	خانه کارگر، ۱۱۸
، ۵۰۸، ۵۰۷، ۵۰۵، ۵۱۵، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۷، ۵۸۱، ۵۸۱	خاور میانه، ۵۷
، ۵۸۶، ۵۸۱	خبرگزاری ایرنا، ۵۵۲
خلیج فارس، ۱۴، ۶۷، ۵۱، ۲۶۵، ۱۸۲، ۲۶۶، ۲۲۴،	خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۸۵، ۴۹، ۵۵،
۲۳۲، ۲۳۳	۸۳، ۷۹، ۹۰، ۱۹۴، ۱۰۸، ۶۷۳، ۲۸۶
خلیفه، عبدالرحمن، ۳۱۴	خبرگزاری رویترا، ۹۰، ۲۸۶
خلیلیان، حسن، ۱۳۵	خدام، عبدالحلیم، ۲۹۸، ۳۱۰، ۴۸۴، ۵۵۲
خمسه، ۱۶۵	خدیدجه (س)، ۴۵۵
خمین، ۲۷۶، ۲۷۴، ۲۷۰،	خرازی، سید کمال، ۱۱۷، ۲۱۹، ۲۲۷، ۲۸۷،
خمینی، سید احمد، ۴۸، ۶۸، ۷۹،	۲۹۰، ۳۸۲، ۴۷۰، ۴۷۵، ۴۸۹، ۴۹۰، ۵۰۰، ۵۱۲،
، ۱۸۰، ۱۶۵، ۱۱۶، ۱۴۱، ۹۴، ۱۹۴، ۲۹۵، ۲۹۷، ۲۲۵،	۵۳۱، ۵۱۴
، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۵۴، ۲۶۰، ۲۹۴، ۲۸۸، ۲۶۴، ۳۱۵،	خرازی، صادق، ۴۵۰
، ۳۸۴، ۳۸۲، ۳۴۵، ۳۳۱، ۳۲۶، ۳۸۸، ۴۲۷، ۴۰۳، ۴۴۷،	خراسان، ۷۲، ۹۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۳،
، ۴۴۸، ۴۶۶، ۴۸۷، ۵۰۸، ۵۱۵، ۵۴۷،	۱۵۶، ۱۵۹
خمینی، امام سید روح الله، ۵۸، ۴۸، ۶۱، ۶۴، ۶۶،	، ۲۱۶، ۳۰۳، ۳۴۹، ۴۰۲، ۴۵۶، ۵۲۶
، ۷۱، ۷۹، ۸۴، ۸۶، ۹۱، ۹۲، ۱۰۶، ۱۱۵، ۱۱۹،	خرم علی، ۱۷۷، ۲۲۲، ۲۱۸، ۲۲۷، ۲۳۰، ۲۳۲،
، ۱۲۳، ۱۲۸، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۴۷، ۱۷۴، ۱۳۶،	۴۰۹
، ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۷، ۱۷۹، ۱۸۱، ۱۷۱،	خرم شهر، ۱۸۴، ۲۵۱، ۲۱۳، ۵۶۶، ۵۷۲، ۶۹،
، ۲۶۰، ۲۷۴، ۲۷۱، ۲۷۰، ۲۲۱، ۲۱۴، ۲۰۷،	۱۰۳، ۱۲۶، ۱۲۸
، ۴۲۷، ۳۳۰، ۳۲۴، ۳۰۸، ۲۹۸، ۲۷۸،	خرزایی، عبدالعظیم، ۳۱۹
خمینی شهر، ۶۹	خسروآباد، ۵۷۱
حسینی، سید مهدی، ۴۵۶	خسروشاهی، سید هادی، ۸۳
خواجوی، ۱۷۷	حسینی سعدی، حسین. ۲۳۱
خواجه نصیر طوسی، ۹۶	خط تالوگ. ۲۱۸، ۲۲۳
خوانساری. ۲۷۰، ۲۷۶،	خط تراموا، ۱۴۰
خوانساری، محمد کاظم، ۳۳۲	خلخال، صادق، ۱۳۵، ۳۶۶



- خورموسی، ۴۹۱
- خوزستان، ۸۵، ۸۰، ۶۴، ۶۲، ۱۵، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۹۴
- ۴۵۳، ۴۴۶، ۳۸۲، ۳۲۲، ۲۵۵، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۹۴
- ۵۳۸، ۵۶۹، ۵۶۹، ۵۷۱
- خوشنویسان، شیرین، ۱۱۴
- خویی، سید ابوالقاسم، ۲۰۴، ۵۵۳
- خیمه کبود، جلال، ۲۸
- دادستان کل کشور، ۵۲، ۸۱
- دادستانی انقلاب، ۳۸۲
- دادستانی تهران، ۴۴۸
- دیوان لاهه، ۷۸
- دادگاه ویژه روحانیت، ۴۵۴، ۴۶۸، ۴۷۸، ۴۹۵
- دادگر، عبدالعزیز، ۲۵۷
- داراب، ۲۲۸، ۳۶۸، ۳۶۳، ۴۵۶
- دارالتقریب بین مذاهب اسلامی، ۳۲۴
- دافوس، ۳۲۷
- الدالی، عبدالعزیز، ۲۵۸، ۴۹۴
- دامادی، عزت اله، ۴۶۷
- دامغان، ۳۴۹
- دانش، جهانشاه، ۴۲۹
- دانش منفرد، علی، ۳۹۱
- دانشجویان خارج از کشور، ۸۵، ۱۳۳، ۱۱۶، ۳۳۵
- دانشکده نفت، ۲۵۱
- دانشکده افسری، ۳۰۳
- دانشکده الهیات، ۵۸
- مجلس اعلاى انقلاب اسلامی، ۲۶۸
- دانشگاه آزاد اسلامی، ۹، ۵۴، ۵۸، ۱۰۳، ۱۳۳، ۲۲۰، ۲۷۶، ۲۷۵، ۳۲۳، ۳۲۲، ۳۷۸، ۳۸۵
- دانشگاه اهواز، ۱۷۸
- دانشگاه پیام نور، ۴۸۸
- دانشگاه تهران، ۵۶، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۷۲، ۱۹۰، ۱۸۱، ۱۲۸، ۲۱۷، ۲۵۳، ۲۹۶، ۳۰۹، ۳۲۹، ۳۷۰، ۴۰۱، ۴۲۶، ۴۳۷، ۴۴۶، ۴۵۳، ۵۵۰
- دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸، ۱۳۷، ۳۹۶
- دانشگاه شاهد، ۱۱۴، ۴۶۴
- دانشگاه شهید بهشتی، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۱، ۴۳۵، ۶۵۸
- دانشگاه صنعتی شریف، ۱۹۵
- دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ۱۶۰، ۴۴۴
- دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ۳۱۸
- دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۶۰، ۲۶۸
- دانشگاه الزهرا (س)، ۱۷۸
- دانمارک، ۳۵۰
- دایره رسیدگی به امور مساجد، ۲۰۵
- دایره نظارت بر معاملات خارجی، ۴۵۰
- دباغ، مرضیه، ۶۴
- دبی، ۴۶۰
- دبیرخانه ائمه جمعه، ۶۸
- دُجیل، ۱۰۶
- درگز، ۱۵۰
- دره بقاع، ۵۵
- دری نجف آبادی، قربانعلی، ۸۵، ۴۵۷
- دریادار الگیر، ۱۸۶
- دریای خزر، ۴۷۸
- دریای سرخ، ۴۱۰
- دریس، دیمیتریو، ۲۱۹
- دزفول، ۳۳۳
- دژ شهید رجایی، ۵۷۰
- دستغیب، علی محمد، ۲۰۵
- دستغیب، محمد مهدی، ۲۰۵
- دشت آزادگان، ۵۶۵



ذوب آهن اصفهان، ۳۱۲، ۵۱۵

رییس زاده، ۳۳۲

ریسی، صمد، ۳۴۳

راجین، بماناجا، ۳۵۱

رادیکال‌ها، ۶۲، ۸۰، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۲۴،

۱۳۱، ۱۳۲، ۱۴۰، ۱۹۹، ۱۹۴، ۲۲۸، ۲۳۱، ۲۱۵،

۳۱۶، ۳۱۹، ۳۲۳، ۳۳۷، ۳۳۲، ۳۴۵، ۳۳۷، ۳۶۷،

۳۷۵، ۳۷۸، ۴۰۳، ۳۹۷، ۴۳۴، ۴۴۴، ۴۴۶،

۴۶۷، ۴۵۱، ۴۲۸، ۴۷۸،

رادیبو بی بی سی، ۲۲۳، ۲۸۷، ۳۵۹، ۴۶۳،

۴۶۹، ۴۷۱

رادیبو صدای آمریکا، ۵۰، ۲۸۶، ۳۵۹

رادیبو عراق، ۵۳۶

رادیبو کویت، ۲۲۴

راز و جرگلان، ۱۵۴، ۱۵۸

رازبیا، ۱۸۷

رازبیا، ۳۵۷

رازبیا، علی، ۲۰۵، ۳۹۱، ۴۵۴

راستی کاشانی، حسین، ۳۲۶

راستی، محمد جواد، ۳۶۶

راشدالغنوشی، ۱۴

راغب حرب، ۱۲۹

رامهرمز، ۴۸۸

ربانی، سید حسن، ۳۷۳

رجایی خراسانی، سعید، ۵۵۳

رجایی، محمدعلی، ۲۵۹، ۲۶۰

رجبی، محمد، ۳۹۵، ۴۰۵، ۴۰۶، ۵۳۴

رحمانی، قهرمان، ۴۲۹

رحمانی، محمدعلی، ۱۹۳، ۳۷۸

رحمت آباد، ۳۶۰

رحمتی، رحمت الله، ۳۴۳

دشت جوی، ۱۵۶

دعاگو، محسن، ۸۲، ۳۴۵، ۳۴۹

دعایی، سید محمود، ۳۱۳، ۳۸۴

دفتر امور زنان، ۱۳۳

دفتر بازرسی ویژه رییس جمهور، ۸۰، ۱۰۳،

۱۰۷، ۱۱۶، ۱۲۸، ۱۳۴، ۱۴۵، ۱۸۴، ۱۹۱، ۲۰۱،

۳۱۲، ۳۴۹، ۳۷۸

دفتر تبلیغات اسلامی قم، ۲۰۷، ۴۳۲

دفتر تحکیم وحدت، ۵۴، ۶۹، ۱۲۴، ۴۸۹، ۳۳۷،

۳۶۳، ۳۷۷

دفتر خدمات حقوقی بین المللی، ۷۸، ۱۰۸،

۱۶۷، ۵۳۹

دفتر رییس جمهور، ۵۷، ۹۷

دفتر رهبری، ۶۸

دفتر مناطق محروم ریاست جمهوری، ۵۰

دفتر نشر معارف انقلاب، ۴۲۱

دفتر مطالعات و تحقیقات وزارت خارجه، ۲۲۴

دماوند، ۵۱۹

دمشق، ۳۰۵

دهشیدی، ۱۶۰

دهران، ۴۰۰، ۵۶۴، ۵۶۷

دیلمان، ۱۶۶، ۱۷۴

دینگلداین، پال استوارت، ۴۶۱

دیوار برلین، ۳۱۹

دیوان عالی کشور، ۸۱، ۳۲۱

دیوان عدالت اداری، ۳۶۳

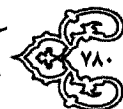
دیوان لاهه، ۴۹، ۶۸، ۱۰۸، ۱۳۵، ۱۶۴، ۱۶۷،

۴۴۸، ۴۵۱، ۵۵۳

دیوان محاسبات، ۴۲۹

ناگا، ماتسو، ۳۵۰

ذوالقدر، محمد باقر، ۳۴۴



- رحیمیان. محمدحسن. ۶۲، ۵۵۵
 ردای، دیوید، ۴۳۲
 رستم آباد، ۳۶۰
 رسوئو، سودا، ۴۷۸
 رسولی محلاتی، سید هاشم، ۱۱۷
 رسولی، ۳۲۹
 رشت، ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۹۶، ۱۷۳، ۱۹۹، ۳۳۳، ۳۵۷
 رشدی، سلمان، ۳۹۴، ۴۴۴
 رشیدیان، محمد، ۴۴۹
 رضا، امام(ع) ۱۶۶، ۱۴۵، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۲، ۱۶۱،
 ۲۰۴، ۲۹۶
 رضایی، محسن، ۹۱، ۱۷۶، ۱۹۴، ۱۲۸، ۲۲۸،
 ۲۲۹، ۲۹۳، ۳۹۶، ۴۹۵، ۵۴۰، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰،
 ۵۵۱، ۵۷۶، ۵۷۸، ۵۸۲
 رضوی، سید منصور، ۶۷، ۱۷۸، ۱۲۹، ۲۲۸،
 ۲۸۶، ۳۷۸، ۴۵۰
 رفسنجان. ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۱۹۱، ۱۷۹، ۱۷۸، ۵۱،
 ۱۳۶، ۲۹۳، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۹، ۳۰۵، ۵۱۰
 رفیق دوست، محسن، ۷۸، ۹۷، ۲۹۳، ۳۶۵،
 ۳۶۷، ۳۷۶، ۴۵۱، ۵۱۸
 رکن ۲ ارتش، ۴۴
 روحانی، حسن، ۶۸، ۸۵، ۱۵۷، ۱۶۴، ۲۰۹،
 ۱۶۱، ۱۸۲، ۲۲۸، ۲۳۰، ۲۸۶
 ۲۶۵، ۲۸۸، ۳۱۳، ۳۳۶، ۴۰۳، ۴۱۴، ۴۶۵،
 ۴۸۷، ۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۹، ۵۴۵، ۵۴۸
 رود اترک، ۱۵۴
 رود ارس، ۱۴۰، ۲۰۰، ۱۹۱
 رود سیاهرود، ۳۵۹
 رود قزوین، ۱۸۷
 رود هیرمند، ۴۶۰، ۴۹۵
 رودبار، ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۹۰، ۱۸۲، ۱۷۶،
 ۲۱۰، ۳۵۵، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۶۰، ۴۴۵
 روز جهانی کارگر، ۸۹
 روز قدس، ۷۲
 روز معلم، ۹۳
 روزنامه اطلاعات، ۹۸، ۱۷۲، ۳۳۳، ۳۸۴
 روزنامه الدیار، ۵۵
 روزنامه تهران تایمز، ۳۲۱
 روزنامه جمهوری اسلامی، ۸۶، ۹۰، ۱۹۶، ۱۱۴،
 ۲۱۰، ۲۶۶، ۲۲۸، ۳۸۴
 روزنامه رسالت، ۳۰۸، ۳۳۲
 روزنامه سلام، ۴۵۴
 روزنامه فاینشال تایمز، ۷۹
 روزنامه کیهان بین المللی، ۴۸۷
 روزنامه کیهان، ۲۰۵، ۴۶۷
 روزنامه لوموند، ۳۲۲، ۶۵۳
 روزنامه فیگارو، ۱۹۴
 روزنامه واشنگتن پست، ۱۸۵
 روزنامه هندلزبلا، ۱۰۸
 روستای ابوشانک، ۵۷۰
 روستای اورکن، ۱۸۷
 روستای بره سر، ۳۵۹
 روستای بعدرود، ۳۶۰
 روستای بیگ کندی، ۱۸۷
 روستای پشت کلا، ۳۵۹
 روستای حشمت آباد، ۳۶۰
 روستای دره دشت، ۳۶۰
 روستای سرسل، ۳۵۹
 روستای سنذر، ۳۶۰
 روستای سوسف، ۳۵۹
 روستای سیاه پوش، ۱۸۷



- روستای سیان، ۳۵۹
 روستای شم آبادی . ۱۵۹، ۱۵۷
 روستای کن، ۲۵۸، ۲۵۲
 روستای کوهکن علیا، ۱۸۷
 روستای لیاول، ۳۵۹
 روستای ناش، ۳۵۹
 روستای هاشمیان، ۳۵۹
 روستای استلخ کوه، ۳۵۹
 روستای چره، ۳۶۰
 روستای چگاسر، ۳۶۰
 روستای طونیان، ۳۵۳
 روسیه، ۱۵۴، ۲۹۲، ۲۹۶
 روغسی زنجانی، مسعود، ۶۸، ۹۶، ۹۷، ۲۸۲،
 ۲۲۱، ۲۲۵، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۳، ۳۳۵، ۳۴۳،
 ۳۶۹، ۳۸۳، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۲۹، ۴۴۳، ۴۴۷، ۴۵۴،
 ۵۴۱
 رومانی، ۷۷، ۴۶۱
 رهنورد، زهرا، ۴۹۹
 رهیده، شفیقه ← حبیبی، شفیقه
 ری، ۳۰۳
 ریاض، ۱۱۶، ۱۱۷، ۴۸۱، ۴۸۴
 ریاضی، شکرالله، ۱۳۹
 رید، فرانک، ۹۰
 زائری، غلامعباس، ۴۴۹
 زابل، ۳۳۷، ۳۴۳، ۳۶۹، ۴۹۵، ۴۹۸، ۵۰۴، ۵۰۴،
 ۵۰۶، ۵۱۷، ۵۳۸
 زالی، عباسعلی، ۱۳۳، ۲۵۷، ۳۷۵
 زامبیا، ۱۴۲، ۵۱۰، ۵۳۹
 زاهدان، ۳۳۷، ۵۰۴، ۵۰۶
 زرتشتیان، ۲۵۷
 زرگر، رسول، ۳۱۲
 زرنده کرمان،
 زرندهی، ۵۵۷
 زرهانی، سید احمد، ۱۳۹
 زربینه رود، ۷۷، ۳۲۳، ۴۵۶
 زکریا، ابراهیم، ۳۵۱
 زلاندنو، ۴۸، ۴۹
 زلزله رودبار، ۱۹۶، ۱۸۲، ۱۶۶، ۱۹۵، ۲۶۷، ۱۹۷،
 ۱۹۹، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۲۰،
 ۲۱۹، ۲۲۵، ۲۲۷، ۳۴۹، ۲۳۰، ۳۵۰، ۳۵۳، ۳۵۴،
 ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۳، ۳۶۷، ۳۶۸،
 ۳۸۴، ۴۳۰، ۴۴۵
 زمانیان، ۳۳۱
 زنجان، ۱۶۶، ۱۷۱، ۱۸۸، ۱۸۷، ۱۷۵،
 ۲۰۶، ۳۸۳
 زنگنه، صباح، ۹۴
 زواره‌ای، سید رضا، ۲۸۹، ۲۰۰، ۲۸۱، ۳۷۸، ۴۴۹
 زورق، محمد حسن، ۵۴
 زینب(س)، ۳۹۳، ۴۵۵
 زاپن، ۷۱، ۱۰۴، ۱۱۸، ۳۲۲، ۳۳۷، ۳۵۰، ۳۵۰،
 ۳۵۱، ۳۸۴، ۴۲۰، ۴۴۵، ۴۵۳، ۴۷۵، ۵۷۵
 ژاندارمری، ۵۴، ۴۴۷، ۲۹۴، ۴۵۳، ۴۶۱، ۴۶۳،
 ۵۰، ۵۱، ۵۰۷
 ژنـــــــــــــــو، ۶۷، ۱۰۶، ۱۲۵، ۱۲۸، ۱۳۷،
 ۲۰۶، ۱۹۶، ۱۹۳، ۱۹۰، ۱۸۲، ۱۷۵، ۲۲۲، ۲۲۵،
 ۲۳۳، ۲۳۲، ۲۳۰
 سازمان حفاظت اطلاعات ارتش، ۳۷۹
 سازمان تبلیغات اسلامی، ۶۴، ۱۰۱، ۱۲۸، ۱۶۵،
 ۲۵۸، ۳۱۱، ۳۳۱، ۳۳۷، ۴۵۸
 ساداتیان، سید جلال، ۴۸، ۴۸۹
 ساداتیان، سید جمال، ۹۷
 سارامانس، آنتونیوس، ۵۵۵



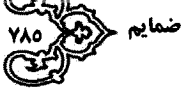
سازمان صداوسیما، ۵۲، ۵۴، ۶۲، ۶۷، ۸۲، ۱۰۸،	ساری، ۴۶۷
۲۰۶، ۲۱۰، ۲۱۶، ۲۲۴، ۲۳۴، ۳۱۵، ۳۴۶، ۴۱۵،	سازگارا، محسن، ۸۰
۴۶۸، ۴۹۷، ۵۲۹، ۵۳۱، ۵۸۱	سازمان آزادیبخش فلسطین، ۸۲، ۵۸۱
سازمان صنایع دفاع، ۲۸۴	سازمان استعدادهای درخشان، ۲۱۵
سازمان عمران جیرفت، ۴۲، ۴۳، ۲۸۵، ۳۴۶،	سازمان کتابخانه ملی، ۲۸
۵۱۱، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۲۷	سازمان اعتباری دانشگاه (مات)، ۴۲۷
سازمان فجر اسلام، ۹۱	سازمان امداد ملی، ۳۶۹
سازمان کنفرانس اسلامی، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۹۴	سازمان امور اداری و استخدامی کشور، ۶۷،
سازمان مجاهدین خلق (منافقین)، ۲۶۸، ۱۳۳،	۱۲۹، ۲۲۸، ۲۸۶، ۳۷۸
۲۹۲، ۴۶۵،	سازمان انتقال خون، ۲۲۰
سازمان ملل متحد، ۴۹، ۱۰۶، ۱۱۷،	سازمان انرژی اتمی، ۴۸، ۵۷، ۷۹، ۸۹
۱۹۷، ۱۴۱، ۱۳۰، ۱۱۸، ۱۶۱، ۲۲۰، ۱۹۹، ۱۹۳، ۱۸۲،	۱۹۵، ۱۲۴، ۳۴۳، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۴۳
۲۶۶، ۲۱۹، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۳۲، ۲۶۵، ۲۸۶،	سازمان اوقاف و امور خیریه، ۳۸۸
۲۸۷، ۲۹۰، ۳۲۹، ۳۳۳، ۳۳۶، ۳۸۲، ۳۸۷، ۳۹۴،	سازمان برنامه و بودجه، ۶۸، ۹۶، ۹۷، ۲۲۱،
۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۹، ۴۳۸، ۴۶۷، ۴۷۰، ۴۷۱،	۲۲۵، ۲۸۲، ۳۱۳، ۳۳۵، ۳۴۳، ۴۲۹، ۴۱۵، ۴۱۶،
۴۷۵، ۴۸۹، ۴۹۰، ۵۰۰، ۵۱۲، ۵۱۴، ۵۳۱، ۵۳۶،	۴۴۳، ۴۴۷، ۴۵۴، ۵۴۱
۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۵۶	سازمان بهداشت جهانی، ۵۷۸، ۵۸۰
سازمان میراث فرهنگی، ۴۲، ۶۴، ۱۳۱	سازمان بهزیستی، ۸۳، ۲۰۹
سازمان نظام پزشکی، ۶۰، ۱۰۰، ۳۷۸	سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی، ۹۴
سازمان همکاری اقتصادی، ۳۷۰، ۴۵۰	سازمان تامین اجتماعی، ۱۹۳
سالاری، علیرضا، ۳۷۰	سازمان تامین اجتماعی، ۲۰۹
سالاری، مریم، ۳۳	سازمان تعزیرات حکومتی، ۴۵۰
سالک، احمد، ۵۳، ۲۶۵، ۴۵۱	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، ۲۰۰، ۲۸۱،
سامرا، ۲۶۱	۲۸۲
سبزوار، ۱۵۷	سازمان جهاد اسلامی فلسطین، ۵۷۹
سبزواری، شیخ هادی، ۱۵۷	سازمان حفاظت از محیط زیست، ۱۰۰، ۱۸۷،
سپاه، ۳۱۲	۴۳۸
سپاه بدر، ۱۶۵، ۵۵۸	سازمان حفاظت اطلاعات ارتش، ۱۴۱، ۲۲۷،
سپاه پاسداران، ۶۹، ۹۱، ۱۲۸، ۱۳۷، ۱۷۶،	۳۷۹، ۳۲۳
۱۷۹، ۲۲۷، ۳۳۶، ۲۹۵، ۲۹۳، ۳۱۲، ۳۶۳، ۳۶۴،	سازمان دفاع غیرنظامی، ۱۹۳، ۲۰۶
۳۹۶، ۳۹۷، ۴۰۴، ۴۶۶، ۴۷۸، ۴۸۹، ۴۹۵، ۵۲۰،	سازمان زندان‌ها، ۷۷، ۲۱۶، ۳۷۹



- سریلانکا، ۸۶، ۲۰۵، ۲۱۹،
 سازمان فداییان اسلام، ۴۷۱
 سعیدیان فرد، محمد جعفر، ۶۹
 سعدآباد، ۱۱۱، ۲۹۸، ۳۰۵، ۳۱۰، ۳۵۰، ۳۷۲،
 ۴۱۸، ۴۲۲، ۴۲۵
 سعید بن احمد شن فری، ۱۰۷
 سعیدی کیا، محمد، ۸۱، ۱۳۹، ۱۹۵، ۱۶۷، ۲۶۸،
 ۲۲۷، ۳۱۲، ۳۴۷، ۳۹۷، ۴۴۸، ۴۶۳، ۴۷۶، ۴۷۸،
 ۵۱۷، ۵۵۲
 سفیر سوئیس، ۲۲۷
 سقوط هلی کوپتر، ۱۵۱، ۱۵۳
 سکنیه خانم، ۵۷۹
 سلاح اتمی، ۱۱۳، ۳۶۶
 سلامتی، ۵۱۴
 سلطان قابوس، ۱۰۵، ۱۷۹، ۱۰۷، ۱۰۴، ۳۹۴، ۳۹۵، ۵۲۷
 سلطانیه (سبزوار)، ۱۵۷
 سلیم الحص، ۲۱۹
 سلیمان ابوصالح، حسین، ۴۱۸
 سلیمان نبی، ۶۱
 سماوه، ۵۴۰
 سمنان، ۱۶۶، ۳۴۹، ۴۲۸
 سمیرم، ۱۱۰
 سمیعی، مجید، ۱۰۰، ۱۰۲
 سنگاپور، ۱۴۵
 سنگال، ۱۴۰، ۳۲۸، ۴۲۱
 سوئیس، ۸۳، ۱۰۴، ۱۴۲، ۲۲۸، ۲۳۲، ۲۸۴، ۳۷۷
 سوپر پوما، ۱۴۵
 سودان، ۳۱۸، ۳۹۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۲،
 ۴۲۴، ۵۱۰، ۲۲۵
 سوریه، ۶۹، ۸۳، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۱۸
 ۱۳۵، ۱۷۵، ۱۲۳، ۲۳۱، ۲۷۸، ۲۸۲، ۲۹۲، ۲۹۶
- ۵۴۰، ۵۴۵، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۸، ۵۶۵، ۵۷۰،
 ۵۷۸، ۵۷۹
 سپاه صحابه، ۴۳۰
 سپاه قدس، ۶۹
 ستاد برگزاری نماز جمعه تهران، ۶۰
 ستاد رسیدگی به امور آزادگان، ۲۱۶، ۲۱۶،
 ۳۴۴، ۴۱۱، ۴۵۰
 ستاد فرماندهی کل قوا، ۸۶، ۱۹۵، ۱۷۹، ۱۷۴
 ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۹۴، ۲۱۶، ۳۲۸،
 ۲۹۰، ۳۶۹، ۵۱۲، ۵۲۷
 ستاد مدیریت بحران، ۱۹۰
 ستاد معین بازسازی خرمشهر، ۱۰۳، ۱۸۴
 ۲۱۳،
 ستاد کل نیروهای مسلح، ۲۸۴، ۲۳۲
 ستاری، منصور، ۵۰، ۱۴۵، ۱۸۴، ۲۲۵، ۲۹۶،
 ۳۲۲، ۵۱۵
 سجادی، سید حمید، ۳۲۹، ۳۳۱
 سحاب، عباس، ۴۴۳
 سحلول، ۴۱۸
 سد بیدواز، ۱۵۶
 سد جیرفت، ۴۳، ۴۴
 سد سفید رود، ۳۵۸، ۴۴۸
 سد شهید سلیمی، ۵۷۰
 سد کنجان چم، ۵۶۴
 سد کارون، ۱۴۴
 سد لار، ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۸
 سد لتیان، ۱۹۴، ۱۹۱، ۹۶، ۴۹۰
 سد منجیل، ۱۸۷، ۱۸۶، ۱۷۶
 سد ساوه، ۲۸۱، ۲۸۰
 سرچشمه، ۴۵۳
 سرو (مرز)، ۲۲۱



- شرکت مترو، ۸۶، ۳۴۶، ۲۸۶، ۴۰۳، ۴۸۶
شرکت ملی گاز، ۱۴۵
شرکت هواپیمایی هما، ۸۱، ۴۳۰، ۵۵۶
شرکت بل، ۴۹
شرکت پست، ۳۹۵
شرکت پیماب، ۴۳
شرکت تعاونی پسته کاران، ۹۴
شرکت مس، ۱۹۳
شرکت مخابرات، ۳۴۶، ۳۸۳
شرکت ملی گاز، ۱۴۵
شرکت مهندسی مشاور مهتاب قدس، ۷۷، ۷۸
شریعتی، علی، ۳۱۷
شریف، نواز، ۴۳۸، ۴۸۲، ۴۸۳
شریفیان، مهدی، ۴۶
شریفیان، محمود، ۳۸۳
شط العرب، ۲۲۳
شعبان، شیخ سعید، ۴۵۱
شعله سعدی، قاسم، ۲۲۸
شفتی، حسن، ۸۱، ۴۳۰، ۵۵۶
شکیبایی، خسرو، ۳۳۵
شمخانی، علی، ۳۹۸، ۴۱۶
شمس اردکانی، علی، ۸۱، ۲۳۱، ۳۶۱، ۴۱۸، ۴۸۷
شمیران، ۵۵۱
شوارد نادزه، ادوارد، ۴۳۳
شورای امنیت سازمان ملل ۱۴، ۱۶، ۴۹
، ۴۰۰، ۴۷۰، ۳۸۷، ۳۳۰، ۳۲۹، ۳۱۲، ۱۲۸، ۲۲۴
۴۷۲، ۴۷۳، ۵۵۲، ۵۱۴، ۵۳۶، ۵۴۰
شورای اجتماعی زنان، ۱۹۴
شورای اداری جیرفت، ۴۳
- ۲۹۸، ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۱۱، ۳۶۸، ۳۶۹
۳۸۸، ۴۵۴، ۴۸۴، ۴۷۰، ۵۲۱، ۵۴۶، ۵۵۱
سوسنگرد، ۶۹، ۵۶۵، ۵۶۸
سوفرا، آبراهام، ۷۹
سهروردی، ۳۰۳
سیاست ارزی، ۵۸، ۸۰، ۹۹، ۱۶۱، ۱۴۶، ۱۵۳، ۲۲۰، ۴۱۱، ۱۴۶، ۱۵۳، ۳۳۷، ۳۶۲، ۳۸۵، ۳۹۵، ۴۰۹، ۴۴۳، ۴۶۵، ۴۷۶، ۴۸۱، ۵۰۷
سیدزاده، سید جلیل، ۳۳۱
سیرالتون، ۳۹۷
سیرجان، ۴۳، ۱۲۹
سریلانکا، ۵۳۷
سیزده بدر، ۵۳
سیستان و بلوچستان، ۶۳، ۷۰، ۱۴۴، ۳۱۷، ۳۲۱
۳۳۷، ۳۷۳، ۴۹۵، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶
سیستانی، سید علی، ۲۰۴
سیلوا، بادو، ۲۱۹
سیلوا، اوزیرس، ۳۸۴
سیمان بنایی، ۱۴۰
سیهافوم، ۵۳۲
شائوبل، ولفگانگ، ۳۳۰
شادگان، ۵۶۶، ۵۷۲، ۵۷۴
شارجه، ۳۶۶
شافعی، ۴۴۵
شال، ۱۸۸
شالچیان، ابوطالب، ۳۷۵، ۴۵۰
شاهرود، ۳۱۹
شتوان، فتحی، ۳۹۲
شجاعی کیاسری، سید حسن، ۴۲۹
الشرع، فاروق، ۲۹۸، ۳۱۰
شرعی، محمد علی، ۱۴۲، ۲۱۵، ۳۷۸

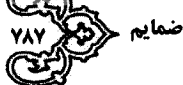


شورای نظارت بر انتخابات، ۴۴۳
 شورای نظارت بر توسعه و گسترش شهر تهران،
 ۴۱۲
 شورای نظارت بر صداوسیما، ۱۰۵
 شورای نگهبان، ۶۴، ۷۹، ۱۰۰، ۱۲۳، ۱۴۰،
 ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۵، ۳۰۵، ۳۰۸، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۱۶،
 ۳۱۸، ۳۲۶، ۴۱۸، ۴۱۵، ۴۲۹، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۶۸،
 ۵۳۰، ۵۳۷
 شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ۳۳۷
 شورای همکاری خلیج فارس، ۲۵۳
 شوروی، (اتحاد جماهیر) ۶۲، ۸۶، ۹۱، ۹۷، ۹۸،
 ۱۰۷، ۱۴۰، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۵۰، ۱۵۴، ۲۲۹، ۲۳۳،
 ۲۵۷، ۲۸۸، ۳۲۲، ۳۱۳، ۳۳۵، ۳۸۲، ۳۹۶، ۳۹۹،
 ۴۰۰، ۴۳۳، ۴۶۰، ۴۷۷، ۵۱۵، ۵۱۷، ۵۲۱، ۵۲۶،
 ۵۲۷، ۵۳۷، ۵۳۰، ۵۲۹، ۵۵۲
 شوشتری، محمد اسماعیل، ۱۴۰
 شهرداری تهران، ۵۶، ۸۰، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۹،
 ۱۱۷، ۱۲۴، ۱۴۰، ۱۴۵، ۱۹۱، ۲۰۷، ۲۱۳، ۲۵۲،
 ۲۵۸، ۳۲۳، ۲۸۲، ۲۸۱، ۳۴۴، ۳۴۶، ۳۷۳، ۳۷۵،
 ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۳، ۳۹۱، ۳۹۵، ۳۹۶، ۴۲۸، ۴۳۲،
 ۴۳۳، ۴۷۸، ۵۳۶
 شهربانی کل کشور، ۵۳، ۵۴، ۴۰
 شهرزاد، محمد کریم، ۵۵۳
 شهرک جیشیت، ۱۲۹
 شهرکی، غلامعلی، ۳۳۷، ۳۶۹
 شهبازاری، محمد، ۳۳۷
 شیانی، عباس، ۲۵۷، ۳۶۹، ۴۴۵
 ۵۳۸، ۵۲۶،
 شیخ الاسلام، حسین، ۱۰۲، ۳۲۹
 شیخ عطار، ۲۲۱

شورای عالی اقتصاد، ۶۱، ۶۸، ۶۹، ۸۹، ۹۶،
 ۹۹، ۱۱۰، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۶۱، ۱۹۶، ۱۸۶، ۱۷۷، ۱۷۶،
 ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۶۸، ۲۵۷، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۹۰، ۲۰۳،
 ۲۱۳، ۳۱۷، ۳۳۲، ۳۳۷، ۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۵، ۳۸۴،
 ۴۰۹، ۴۲۹، ۴۴۳، ۴۴۹، ۴۵۶، ۴۶۵، ۴۶۸، ۴۸۲،
 ۴۸۸، ۴۹۸، ۵۱۸، ۵۳۶، ۵۴۲، ۵۸۱
 شورای عالی تعاون جهانی اسلام، ۹۹، ۲۵۷،
 ۲۶۸
 شورای خریدهای خارجی، ۳۹۷
 شورای سیاستگزاری ائمه جمعه، ۱۱۷
 شورای سیاستگزاری صداوسیما، ۸۲
 شورای عالی اداری، ۳۷۹، ۴۲۲، ۴۳۰، ۴۴۴،
 ۴۶۱، ۴۸۴، ۵۰۰
 شورای عالی امنیت ملی، ۱۴، ۶۸، ۸۲، ۸۳، ۸۵،
 ۹۱، ۱۲۹، ۱۰۶، ۱۵۷، ۱۹۳، ۱۴۱، ۲۰۱، ۲۰۹،
 ۲۱۰، ۲۱۸، ۲۶۵، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۳۰،
 ۲۳۳، ۲۶۸، ۲۵۴، ۲۸۸، ۲۷۸، ۳۱۳، ۳۳۵، ۳۳۶،
 ۳۴۶، ۳۷۱، ۳۸۲، ۳۹۴، ۳۹۵، ۴۰۳، ۴۱۴، ۴۱۵،
 ۴۲۷، ۴۳۸، ۴۴۷، ۴۵۴، ۴۶۵، ۴۷۴، ۴۷۶، ۴۸۷،
 ۴۹۱، ۴۹۵، ۴۹۹، ۵۰۸، ۵۱۵، ۵۳۰، ۵۷۶، ۵۸۱،
 ۵۸۲
 شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۵۲، ۵۴، ۸۵،
 ۹۲، ۱۳۲، ۱۴۴، ۱۷۸، ۱۶۴، ۱۲۴، ۱۹۶،
 ۲۹۲، ۲۸۸، ۲۲۹، ۲۶۵، ۲۶۸، ۲۱۴، ۳۱۴، ۳۱۸،
 ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۵۰، ۳۷۳، ۳۷۷، ۳۹۷، ۴۰۴، ۴۱۴،
 ۴۱۸، ۴۲۰، ۴۴۳، ۴۴۵، ۴۵۶، ۴۶۰، ۴۷۷، ۵۱۵،
 ۴۷۸، ۴۹۹، ۵۲۱، ۵۴۶
 شورای عالی حفاظت از محیط زیست، ۴۴۲،
 ۵۳۷
 شورای عالی صنایع، ۳۶۸
 شورای فرهنگ عمومی، ۴۹۹



- صدیقی، رسول، ۶۹
صفایی، غلامرضا. ۲۳۴
صفریان، حاج قاسم. ۴۵
صفریان، عباس، ۳۷۶
صفریان، ماه بی بی، ۴۵، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۹۱،
۱۳۴، ۱۲۳، ۳۷۱، ۳۷۳، ۴۵۳، ۳۸۰، ۴۵۷، ۴۶۰،
۴۶۱، ۴۹۰، ۴۹۱
صلیب سرخ. ۲۸۳، ۴۶۶
صنایع الکترونیک زمینس، ۴۰۸
صنایع موشکی، ۹۶، ۵۱۸
صندوق بین المللی پول، ۸۰
ضیافت، افلاطون. ۲۵۷
طارق عزیز ← عزیز، طارق
طارم سفلی، ۱۸۷
طارم علیا، ۱۶۶
طارم، ۳۵۳
طالقانی، سید محمود، ۳۳۷
طارمی، محمد حسین، ۳۱۹
طاهاپی، سید علی اکبر، ۸۰
طاهری خرم آبادی، سید حسن، ۵۲۵
طاهری زاده، مصطفی، ۸۰
طاهری، سید جلال الدین، ۲۰۸، ۵۲۷
طایفه علیادادی، ۴۲
طباطبایی قمی، سید حسن، ۵۸
طباطبایی، ۴۵۳
طباطبایی، سید محمد حسین، ۵۸
طرح آشتی ملی، ۷۰
طرح کاداستر. ۲۸۹
طرح ماهواره. ۲۲۱
طرح نواب، ۱۱۷، ۱۴۰
طرح نیشکر خوزستان، ۶۲، ۸۰
- شیخ خلیفه بن حمد آل ثانی، ۱۸۲
شیراز، ۶۰، ۲۰۵، ۲۸۳، ۳۶۳
شیرازی، ۲۲۸
شیرازی، عبدالله، ۲۰۴
شیرازیان، ۳۲۹
شیرازیان، سید غلامرضا، ۴۴۸
شیروان، ۱۵۰، ۱۵۲
شیشه قزوین، ۱۹۱، ۲۰۱
صادق(ع)، امام، ۳۰۳، ۳۲۴
صادقی، حسین، ۱۸۶، ۳۶۶، ۵۴۱
صادقی آزاد، مسعود، ۱۲۴
صالح آباد، ۵۶۴
صانعی، حسن. ۶۴، ۱۰۱، ۱۲۵، ۱۹۹، ۴۲۹
صانعی، یوسف، ۳۳۶
الصباح، شیخ جابر، ۲۲۵، ۴۴۵
صحاف، محمد سعید، ۵۴۶
صدام حسین، ۸۲، ۸۳، ۸۵، ۸۸، ۹۱، ۹۲، ۹۳،
۹۴، ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۰،
۲۲۳، ۲۲۲، ۲۱۸، ۱۹۵، ۱۳۷، ۲۲۵، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۲۶،
۲۳۱، ۲۳۰، ۲۸۳، ۲۳۳، ۲۳۱، ۲۹۲، ۱۴۱، ۱۴۲،
۱۶۴، ۲۰۶، ۲۱۰، ۲۹۷، ۳۰۵، ۳۱۰، ۳۱۴، ۳۳۰،
۳۳۰، ۳۴۵، ۳۴۹، ۳۷۲، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۵، ۴۴۷،
۴۵۷، ۴۶۴، ۴۶۷، ۴۷۸، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۹۹، ۵۰۲،
۵۰۴، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۱۳، ۵۱۵، ۵۲۰، ۵۲۷، ۵۳۴،
۵۳۴، ۵۵۸، ۵۷۶، ۵۷۶، ۵۸۱، ۵۸۱، ۵۸۲
صدای آمریکا، ۸۹، ۴۵۳، ۴۶۹، ۴۶۳، ۴۷۱،
۴۷۵
صدای جمهوری اسلامی، ۶۲، ۶۹، ۲۶۵
صدر، سید رضا، ۵۸
صدوقی، ۲۵۷
صدوقی، محمد علی، ۱۲۴



۳۷۷، ۳۸۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۳،

۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۵، ۴۳۰، ۴۳۸، ۴۴۶، ۴۴۷،

۴۵۳، ۴۵۳، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۱، ۴۶۵، ۴۶۷، ۴۶۸،

۴۶۹، ۴۶۹، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۸۱، ۴۸۲،

۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۸، ۴۹، ۴۹،

۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۷، ۴۹۹، ۵۰۲،

۵۰۴، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۱۰، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۵،

۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۲۱، ۵۲۵، ۵۲۷، ۵۲۹، ۵۲۹،

۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۴، ۵۴۰،

۵۴۲، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۶، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۰،

۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۸، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۸،

۵۷۹، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۲

عراقی، آقا ضیاء ۲۶۱

عربستان سعودی، ۵۰، ۵۱، ۵۵، ۶۷، ۷۴، ۷۸،

۷۹، ۸۰، ۹۶، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۶،

۱۸۵، ۱۸۶، ۱۱۷، ۲۱۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۱، ۳۱۴،

۳۳۷، ۳۴۷، ۳۶۲، ۳۶۷، ۳۸۸، ۴۶۵، ۴۸۱، ۴۹۰،

۵۰۲، ۵۰۷، ۵۱۳، ۵۱۵، ۵۴۱، ۵۸۱، ۵۸۲

عرفات، یاسر، ۸۲، ۹۲

غریبانی، علی محمد، ۳۴۳

عزیز، طارق، ۱۸۲، ۲۱۸، ۲۱۸، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴،

۳۳۰، ۴۰۰، ۴۰۳، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۹، ۵۲۶، ۵۲۷،

عسکری، ۵۴۱

عسکروالادی، حبیب الله، ۷۷، ۲۰۵

عشایر، ۴۲، ۱۵۰، ۲۰۶، ۳۹۴

عصار، سید محمد حسین، ۶۵

عصاران، ۴۰۳

عطار نیشابوری، ۱۵۸، ۱۵۹

عظیمی، ۹۷

عقبایی، عبدالله، ۳۷۷

عقیدتی سیاسی ارتش، ۲۳۴، ۲۳۳، ۳۹۹

طفیلی، صبحی، ۳۱۳

طلا، رضا، ۱۱۶

طلاب خارجی، ۸۱

طهایی، سید محمد، ۳۴۹

ظریف، محمد جواد، ۱۷۷

ظهران، ۴۸۱

عابدی، اسدالله، ۷۹

عابدی، نورالله، ۱۱۰

عابدینی، ۳۳۲

عادلی، محمد حسین، ۷۰، ۱۴۱، ۱۹۴، ۱۹۴، ۲۲۰،

۲۸۵، ۳۱۹، ۳۳۷، ۳۴۳، ۳۶۲، ۳۶۸، ۴۱۵، ۴۲۹،

۴۵۰، ۴۷۶، ۴۸۱، ۴۹۱، ۵۰۷، ۵۳۵، ۵۵۶

عباس آباد، ۱۹۴، ۱۸۴، ۲۰۱، ۲۱۳، ۵۳۴

عباس پور، مجید، ۱۹۶، ۱۷۷، ۱۷۷، ۱۸۷، ۲۶۵، ۵۴۹،

عبای خاشیه، ۱۹۷

عباسی، ۱۰۷، ۳۳۱

عباسی، زهرا، ۹۷

عبایی خراسانی، محمد، ۴۳۲

عبدالعلی زاده، علی، ۳۹۶

عبدالله صالح، علی، ۴۹۴

عبدالمجید، ۱۷۴

عبدوس، محمد، ۱۵۶

عراق، ۱۶، ۱۴، ۱۵، ۶۸، ۸۲، ۹۱، ۹۶، ۱۱۱،

۱۲۹، ۱۹۶، ۱۹۴، ۱۸۲، ۱۷۳، ۲۸۶، ۲۱۹، ۲۱۸،

۲۲۴، ۲۲۳، ۲۲۲، ۲۲۵، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۲۶، ۲۲۸،

۲۳۱، ۲۲۹، ۲۳۳، ۲۳۱، ۲۳۴، ۲۵۸، ۲۵۷، ۲۵۶،

۲۶۰، ۲۶۴، ۲۶۱، ۲۶۸، ۲۷۸، ۲۷۷، ۲۶۹، ۲۸۲،

۲۸۴، ۲۸۸، ۲۵۴، ۲۵۳، ۲۵۲، ۲۵۱، ۲۸۹، ۱۶۵،

۱۹۷، ۲۰۴، ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۰۵،

۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۲۲، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۱، ۳۳۲،

۳۳۶، ۳۳۷، ۳۴۵، ۳۵۰، ۳۶۱، ۳۶۷، ۳۷۱، ۳۷۲



- علاء الدینی، عزیرالله، ۶۸
علوی، سید محمد حسن، ۴۲۹
علی الخاطری، مبارک، ۴۷۲
علی بن عبدالله بن زیدان محمود، ۱۸۲
علی(ع)، امام، ۷۲
علیخانی، قدرت الله، ۲۱۵، ۳۲۳، ۵۰۰
العمادی، محمد، ۳۱۰
عمارلو، ۳۵۹
العماره، ۵۴۰
عمان، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۷۹، ۱۱۶، ۲۲۵، ۲۳۱
۲۹۲، ۳۱۵، ۳۹۴، ۵۲۷، ۵۸۱، ۵۸۱
عمید زنجانی، عباسعلی، ۳۱۷، ۴۹۹
عوض زاده، سید علی، ۳۴۳
عون، میشل، ۳۳۰
عین خوش، ۵۶۳، ۵۶۵
الغابدی، حامد، ۳۶۱
غرضی، محمد، ۱۱۵، ۱۶۱، ۱۳۵، ۲۲۱، ۲۳۴، ۲۵۵، ۲۸۷، ۲۱۰، ۳۳۷، ۳۹۵، ۴۱۵، ۴۵۴
غروی، منصور، ۳۵۰
غزالی، احمد، ۴۹۱، ۴۹۳
غفاری، هادی، ۳۱۶
غفوری فرد، حسن، ۱۷۷، ۳۷۸
غلام اسحاق خان، ۱۷۴
غلامی، ۹۷، ۲۰۶
غنا، ۳۳۲، ۳۹۷
گیوری، سید علی، ۱۸۴، ۹۷
فایس، ۱۸۴، ۳۵۸
فارس، ۶۰، ۲۸۳، ۲۰۵، ۲۰۶، ۳۶۸، ۳۹۱، ۴۲۸
فارسان، ۴۵۱
فاروق الشرع، ۱۷۵
فاضل هرنندی، محمدرضا، ۴۴۹
فاضل، ایرج، ۸۹، ۱۰۷، ۱۷۵، ۲۱۸، ۱۹۶، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۱۴، ۳۳۳، ۳۴۴، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۱، ۴۱
۴۶۶، ۴۷۷، ۴۷۸
فاطمه زهرا(س)، ۴۳۰، ۴۵۵، ۶۰۲
فاکر، محمد رضا، ۴۵۲
فالانزهای لبنان، ۱۲۷
فتحی شقاقی، ۵۷۹
فخیم زاده، مهدی، ۳۲۹
فدایی عراقی. غلامرضا. ۲۵۷
فرانسسه، ۶۷، ۷۱، ۹۱، ۱۰۴، ۲۱۶، ۲۸۶، ۳۲۲، ۳۳۰، ۳۴۱، ۴۵۱، ۴۴۲، ۴۲۷، ۴۲۰، ۴۱۶، ۴۱۵، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۲۹، ۵۳۱، ۵۴۳، ۵۴۴
فردوسی پور، اسماعیل، ۱۶۱، ۳۸۸
فردوسی، ۴۳۷، ۴۳۹
فروزاد، علیرضا، ۴۴۴
فروزش، غلامرضا، ۸۹، ۲۰۸، ۳۱۷، ۵۳۸، ۳۹۷، ۵۵۴، ۵۴۷
فروزنده، محمد، ۸۶، ۱۷۴
فروش فوب، ۱۸۴
فروش سلاح. ۲۱۹
فروش سیف، ۱۸۴
فروشگاه های شهروستا، ۱۳۳
فرهنگ قرآن، ۲۰۷، ۲۰۸
فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۶۴
فرهنگستان علوم پزشکی، ۴۴۳
فرهی، بیتا، ۳۳۵
فضائلی، عطاءالله، ۱۱۰
فضل اله، سید محمد حسین، ۱۳۲، ۴۱۴
فقر زدایی، ۵۶
فلاح، ۹۴، ۱۳۵
فلاحان، علی، ۵۳، ۸۲، ۹۱، ۹۲، ۱۰۰، ۱۱۴

- قاهره، ۵۲۰
قدس، ۵۷۹
قرآن، ۴۹۵، ۲۲۰، ۷۲، ۶۹، ۵۴
قرائتی، محسن، ۳۸۵، ۳۱۶، ۸۵، ۵۳
قرارداد الجزایر، ۱۰۸، ۲۳۰، ۲۱۰، ۲۱۸
۱۹۳، ۲۳۳، ۲۰۴، ۲۵۱، ۲۱۹، ۲۲۳، ۲۲۶، ۲۶۰
قرارگاه سازندگی خاتم الانبیاء، ۳۶۴
قرارگاه غرب سپاه، ۵۶۵
قربان اوغلی، جاوید، ۱۹۱
قربانی، زین العابدین، ۳۱۵، ۳۵۹
قربانی، مرتضی، ۵۶۵
قرداحه، ۳۰۳
قرقیزستان، ۳۷۰
قریشی، سید اصغر، ۱۳۶
قزاقستان، ۳۷۰
قزوزین، ۱۷۸، ۱۹۶، ۱۹۱، ۱۸۷، ۱۷۳، ۳۲۳، ۳۵۳، ۵۰۰، ۵۶۴
قشم، ۲۳۱، ۴۴۲
قصر شیرین، ۱۳۳، ۵۵۸، ۵۶۱
قطب‌زاده، صادق، ۳۲۲
قطر، ۱۸۳، ۱۸۲، ۲۳۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۳۱۵، ۳۲۷، ۴۷۲، ۳۳۷
قطعه‌نامه ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل، ۶۵، ۷۴، ۹۲، ۱۰۶، ۱۱۷، ۱۲۷، ۱۳۰، ۱۷۵، ۱۹۴، ۲۰۹، ۲۱۸، ۲۲۷، ۱۹۷، ۲۰۳، ۲۱۴، ۴۰۰، ۴۰۳، ۴۰۹
۴۰۹، ۴۶۳، ۵۱۴، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۵۶
قم، ۵۲، ۵۴، ۸۱، ۱۴۲، ۱۳۵، ۱۳۵، ۱۴۲، ۱۶۵
۲۱۵، ۲۶۴، ۳۲۱، ۳۴۵، ۳۶۶، ۳۷۸، ۴۳۰، ۴۴۷، ۴۸۴، ۵۳۹، ۵۵۳، ۵۷۹
قمی، محمد، ۳۱۹
قوچان، ۱۵۱، ۱۵۲
- ۱۳۲، ۲۲۱، ۲۲۷، ۲۵۷، ۱۳۵، ۳۸۳، ۴۵۲، ۴۴۸
۵۲۹، ۵۳۹
فلسطین، ۵۶، ۹۹، ۱۲۸، ۲۲۴، ۲۰۶، ۳۲۹، ۴۰۱
۴۱۲، ۴۱۳، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۴۶، ۴۶۴، ۵۰۸، ۵۱۰، ۵۵۲، ۵۵۷، ۵۷۹، ۵۸۱، ۵۸۱
فلسفی. محمدتقی. ۲۶۵
فیلیپین، ۱۷۸، ۲۵۶، ۴۵۴
فوجگ، یتنگ، ۵۲۹
فولاد مبارکه، ۱۷۸، ۲۲۰
فومن، ۱۷۱
فومنی حایری، مصطفی، ۶۷، ۸۰، ۹۴، ۹۶
فیروز آبادی، سید حسن، ۱۷۹، ۸۶، ۲۳۳، ۲۳۱
۳۶۹، ۵۳۸
فیروزآباد فارس، ۴۲۸
الفیصل، سعود، ۵۰۷، ۵۱۳، ۵۱۵، ۵۸۱
فیلم صعود به قله تفتان، ۴۰۱
فیلم اسلحه عریان، ۱۷۱
فیلم خواستگاری، ۳۲۹
فیلم هامون، ۳۳۵
فیلم یک روز زندگی رییس جمهور، ۴۰۸
قاچاق مواد مخدر، ۵۷
قاری قرآن، ۵۴، ۶۹
قاسم آباد، ۴۵، ۱۵۹
قاسمی، ثریا، ۳۲۹
قاسمی، مجید، ۴۸۱
قاضی عسکر، سید علی، ۱۱۷
قازقال تاکستان، ۱۸۷
تاکستان، ۱۸۷
قانون اساسی، ۱۰۵، ۱۶۴، ۴۹۹
قانون کار، ۶۴، ۸۱، ۱۰۰، ۱۶۵، ۲۰۵، ۲۵۸
۳۱۱

کرمان، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۱۸۲، ۶۴،
۱۳۵، ۱۶۴، ۱۹۹، ۴۳۴، ۴۳۸، ۴۵۴، ۶۳، ۹۴،
۱۲۹، ۴۰۸، ۵۳۹

کرمانشاه، ۶۵، ۱۴۱، ۳۳۱، ۵۵۷

کروبی، مهدی، ۴۹، ۶۰، ۶۶، ۱۹۴، ۱۷۸، ۱۱۴،
۲۰۵، ۲۱۵، ۲۹۵، ۲۹۷، ۳۱۳، ۳۳۱، ۳۳۶، ۳۸۴،
۴۴۵

، ۲۵۴، ۲۶۳، ۲۶۰، ۲۹۴، ۳۳۲، ۳۹۷، ۳۹۸، ۴۱۵،
۴۱۶، ۴۱۷، ۴۸۷، ۵۱۵، ۵۲۸، ۵۵۳

کره جنوبی، ۲۵۶، ۳۱۲، ۳۹۱، ۵۳۸، ۱۰۷، ۴۱۶،
۵۱۵، ۵۱۸، ۵۵۴

کشکویه، ۴۶

کشمیر، ۵۷، ۱۲۸، ۱۵۰، ۵۳۷

کلاتری، مختار، ۵۳، ۴۴۸، ۴۰۸، ۵۵۴

کلاتری، موسی، ۲۰۰

کلاتری، عیسی، ۴۸، ۸۷، ۹۳، ۱۳۰، ۱۸۲، ۱۳۲،
، ۲۱۸، ۳۴۳، ۲۲۸، ۴۱۱، ۴۹۸، ۵۵۶

کلیر، ۱۲۴

کلید قرآن، ۲۰۷، ۲۰۸، ۴۸۵

کمال الملک، ۱۵۹

کمالی، حسین، ۱۰۳، ۴۰۳، ۵۵۱

کمته امداد، ۵۴۴

کمته بررسی مسایل عراق، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷،
۴۶۸

کمته های انقلاب اسلامی، ۵۳، ۷۰، ۵۴، ۱۴۱،

۱۴۲، ۱۴۳، ۳۳۶، ۴۰۸، ۴۰۹، ۵۵۴

کمیساریای عالی پناهندگان، ۲۶۶

کمیسون اسراء، ۴۱۵، ۴۳۰

کمیسون برنامه و بودجه، ۴۸، ۴۱۸

کمیسون خرید سلاح، ۱۳۹

ک، ۴۱۲

قوه قضایه، ۵۲، ۵۳، ۹۴، ۹۶، ۱۰۵، ۱۷۹، ۱۷۴،
۲۱۷، ۳۷۸، ۴۳۰، ۴۵۰

قیمت فوب، ۲۱۳

کلارک، جو، ۵۵۵

کارخانه ساخت وسایل پزشکی
ایران (سوپا)، ۲۱۷، ۲۲۷

کازرونی، سراج الدین، ۱۷۶، ۱۹۱، ۶۶، ۳۸۶،
۳۹۷، ۲۱۳، ۲۲۰، ۲۲۶، ۲۸۱، ۲۶۸

کاسترو، فیدل، ۲۶۹

کاشف العظا، احمد، ۲۶۱

کاظم پور اردبیلی، حسین، ۶۸، ۱۱۸، ۴۱۸، ۴۲۰

کاظم دینان، سید محمود، ۵۱۷

کاظمی، ۲۸۴

کاظمین، ۲۶۱، ۲۹۲

کامروا، سید محمد علی، ۱۸۴، ۱۰۳، ۲۱۳

کان، شان، ۵۳۰

کانادا، ۴۹۶، ۵۵۵، ۵۵۶

کتاب دوران مبارزه، ۴۵، ۶۰۷

کتاب سال، ۵۰۷

کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ۲۶۱

کتابخانه ملی، ۴۰۵، ۴۰۶، ۵۳۴

کریاسچی، غلامحسین، ۷۹، ۸۷، ۱۰۰، ۱۰۱،

۱۰۹، ۱۱۷، ۱۲۴، ۱۴۰، ۲۱۳، ۲۵۸، ۳۲۳، ۲۸۱،

۳۴۴، ۳۷۵، ۳۷۰، ۳۸۰، ۳۸۱، ۴۳۳، ۴۲۸،

۴۷۸

کریلا، ۲۶۱، ۲۹۲، ۳۸۸

کرج، ۵۸، ۱۳۳، ۲۱۷، ۲۵۷، ۳۳۱، ۳۷۵

کردستان، ۶۵، ۸۰، ۱۶۶، ۲۰۱

، ۲۸۳، ۴۰۸

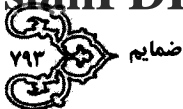
کرکوک، ۳۷۲، ۵۸۲



- کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۲۰۷
کایفو، ۳۵۱
- کتاب امیر کبیر یا قهرمان مبارزه با استعمار، ۵۴
کتاب به سوی سرنوشت، ۳۰۸
کتاب دوران مبارزه، ۸۲، ۴۵
کتاب فلسطین یا کارنامه سیاه استعمار، ۲۰۷
کتیبه، (سرهنگ)، ۴۴
کراس اسپیل، هکتور، ۱۹۰
کره شمالی، ۲۰۰، ۳۲۳، ۳۹۶
کشت زیتون، ۱۸۲
کلیسای کانتربری، ۱۶۵
کلیمی نیکروز، منوچهر، ۳۳۱
کمالی، حسین، ۱۹۳، ۱۹۰، ۷۲
کمیتہ امداد، ۷۷، ۲۰۵
کمیتہ امور اسراء، ۱۸۲، ۵۴، ۴۶۶
کمیتہ بررسی مسایل عراق، ۴۵۱
کمیتہ برنامه ریزی استان کرمان، ۴۲
کمیتہ توسعه صادرات، ۲۱۴
کمیتہ ها، ۳۷۷، ۳۸۴، ۴۴۸، ۱۴۲
کنفرانس بین المللی بازسازی، ۴۴۴
کنفرانس سران عرب، ۱۳۵
کنفرانس شهرداران، ۱۴۰
کنفرانس معارضین عراق، ۴۶۰
کنگرلو، محسن، ۹۱
کنگره بان آفریقا، ۳۷۶، ۳۷۷
کنگره فردوسی، ۴۳۳، ۴۳۷
کنگره ملی آفریقای جنوبی، ۵۱، ۵۲
کنیا، ۱۴۲
کود فسفات، ۶۰
کوگان، جان فرانسیس، ۳۶۸
کومور، ۳۴۳، ۳۴۴
- کنفرانس اسلامی فلسطین، ۴۱۲، ۴۱۳
کنفرانس سران عرب، ۱۲۳
کنیا، ۱۲۷، ۱۴۲
کویا، ۲۶۹، ۲۸۷، ۴۹۸، ۵۳۳
کوپر، راجر. ۲۳۳
کوثری، سید محمد، ۲۱۳، ۳۴۷، ۴۱۱
کوکبی، مهرداد، ۱۳۲
کویت، ۱۸۶، ۱۸۲، ۱۵، ۱۹۷، ۲۹۸، ۳۱۵، ۳۲۸، ۳۳۱، ۳۳۶، ۳۶۱، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۷۱، ۳۸۳، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۴۴۸، ۴۶۱، ۴۶۴، ۴۱۸، ۲۲۳، ۲۲۳، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۲۴، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۵، ۲۲۵، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۵، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۸، ۲۸۹، ۲۳۱، ۲۶۱، ۲۶۹، ۲۸۳، ۲۸۶، ۲۸۵، ۲۲۹، ۴۰۱، ۴۰۳، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۵، ۴۶۹، ۴۷۱، ۴۸۱، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۸، ۴۹۲، ۴۹۹، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۱۰، ۵۱۴، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۲۰، ۵۲۵، ۵۲۷، ۵۳۰، ۵۳۶، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۸۲
کهل، هلموت، ۵۲۵، ۵۴۵
کیش، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۴۵، ۱۹۶، ۱۴۵، ۲۰۶، ۲۱۵، ۲۳۲، ۳۴۶، ۲۸۵، ۴۲۷، ۵۱۰، ۵۱۴
کیم ایل سونگ، ۱۰۷
کینان. برایان. ۲۲۶
کابل، ۱۵۰
کاشان، ۲۱۰، ۳۵۳
کاشانی زاده، ۲۸
کاشانی، سید ابوالقاسم، ۴۴
کاشانی، سید احمد، ۴۳
کاشانی، سید ابوالحسن، ۴۳
کالینز، ۳۹۴
کانادا، ۱۸۲، ۲۱۴، ۴۶۱
کانگوا، کانگا، ۱۴۲



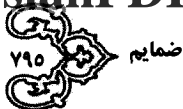
- کوهبنان، ۴۳
کهریزک، ۶۸
کهکیلویه و بویر احمد، ۱۰۰
کهنوج، ۳۳۷
کیم یانگ نام، ۲۰۰
گابن، ۳۷۶
گات، ۴۶۲
گالیندوپل، رینالدو، ۳۳۳، ۳۳۶
گاندی، راجیو، ۵۳۶
گراهام ولدون، جان، ۴۶۱
گرکانی، ۳۲۱
گروگان ایرلندی، ۲۲۶
گروه فرهنگ و معارف قرآن، ۴۸۴
گرایسنکی، ۴۵۵
گل آقا، ۹۸
گل گهر، ۵۱۵
گلپایگانی. سیدمحمدرضا. ۲۵۲، ۲۹۴
گلپایگان، ۱۷۵
گمرک ایران، ۱۰۷، ۲۲۱، ۳۴۷
گنج آباد سرخ قلعه، ۴۲
گنجی. منوچهر. ۲۸۶
گنجی، صادق، ۴۳۰، ۴۴۰
گورباچف، میخائیل، ۱۵، ۳۹۹، ۴۷۶، ۴۷۷
۵۱۵، ۵۲۰، ۵۲۹
گودوف، ۴۷۷
گیلان غرب، ۵۵۸، ۵۶۲
گیلان، ۱۹۶، ۱۷۶، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۹۹، ۳۲۱
۳۳۲، ۳۳۳، ۳۴۹، ۳۵۳، ۳۵۹، ۳۶۹
گینه، ۳۳۵
لانس، ۵۳۳
لاجوردی، اسدالله، ۳۷۹
لار، ۹۹، ۳۶۶
لاریجانی، محمد جواد، ۵۷
لاذقیه، ۳۰۳
لاهوئی، حمید، ۲۰۹، ۲۲۲
لاهوئی، مونا، ۳۳
لاهوئی، سارا، ۳۳، ۲۵۴
لاهوئی، سعید، ۲۰۹، ۲۲۵، ۳۲۹، ۳۹۲، ۴۰۰
لاهوئی، حسن، ۱۷۳، ۵۳۴
لاهوئی، علی، ۴۴۳، ۴۸۷، ۵۳۴
لاهم، ۶۸، ۱۰۸
لاهیجان، ۱۷۱، ۳۵۹
لبنان، ۵۵، ۷۷، ۷۹، ۸۳، ۸۹، ۹۱، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۹، ۱۳۲، ۱۳۹، ۱۴۲، ۲۰۶، ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۲۶، ۲۸۹، ۲۹۲، ۱۴۲، ۱۶۵، ۲۰۶، ۳۰۸، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۳۰، ۳۳۳، ۳۶۸، ۴۱۴، ۴۲۸، ۴۴۲، ۴۵۱، ۴۵۴، ۴۶۹، ۴۶۶
لرستان، ۳۵۳
لشکر ۲۱ حمزه، ۵۶۵
لندن، ۴۹، ۸۳، ۲۲۹، ۲۵۴، ۲۰۴، ۴۶۰
کنگره خلق چین، ۱۰۱
لواسانات، ۲۱۳
لواسانی، سید محمد حسین، ۲۱۴
لوشان، ۱۷۱، ۳۵۷
لونچار، ۳۷۶، ۵۳۳
لی، وان، ۱۰۱، ۱۰۲
لیبرال ها، ۱۱۴، ۱۱۷
لیسی، ۱۰۰، ۱۱۰، ۲۰۸، ۳۹۲، ۴۲۰، ۴۲۰، ۴۶۸
۴۶۸، ۴۶۹
لیتوانی، ۴۳، ۵۴، ۷۰
مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام، ۱۳۱
ماتارا معیاش، ۳۴۳



- مجتهدی، محمد حسین، ۲۰۵
مجد آراء، محمد، ۳۶۳
مجددی، صبغت‌الله، ۳۸۳
محمدنئی، حسین، ۱۷۴
مجلس اعلاى انقلاب اسلامى عراق، ۵۷
، ۵۵۱ ، ۴۶۰ ، ۳۴۵ ، ۲۶۵ ، ۲۶۸ ،
مجلس خبرگان، ۶۹ ، ۷۲ ، ۸۵ ، ۱۳۳ ، ۱۳۹ ،
۱۴۲ ، ۲۳۱ ، ۲۹۲ ، ۱۴۰ ، ۱۴۲ ، ۱۶۴ ، ۲۰۱ ، ۲۰۲ ،
۲۰۳ ، ۲۰۴ ، ۲۰۵ ، ۲۰۶ ، ۲۰۸ ، ۲۰۹ ، ۲۱۰ ، ۲۱۳ ،
۲۱۵ ، ۳۰۵ ، ۳۰۸ ، ۳۱۸ ، ۳۱۹ ، ۳۲۱ ، ۳۲۲ ، ۳۲۴ ،
۳۲۴ ، ۳۳۱ ، ۳۳۲ ، ۳۳۷ ، ۳۴۵ ، ۳۴۹ ، ۳۶۶ ، ۳۹۷ ،
۴۲۸ ، ۴۲۹ ، ۴۴۳ ، ۵۱۸ ، ۵۲۵ ، ۵۵۳ ، ۵۷۸ ، ۵۷۹
مجلس شورای اسلامى، ۴۴ ، ۴۸ ، ۶۰ ، ۶۱ ، ۶۵ ،
۶۶ ، ۶۹ ، ۷۹ ، ۱۲۳ ، ۱۳۱ ، ۱۸۵ ، ۲۰۹ ، ۲۲۱ ،
۲۵۳ ، ۲۶۳ ، ۲۶۰ ، ۲۹۲ ، ۲۹۶ ، ۳۲۳ ، ۳۲۴ ، ۳۳۱ ،
۳۳۲ ، ۳۴۳ ، ۳۴۴ ، ۳۴۶ ، ۳۶۶ ، ۳۷۸ ، ۳۹۷ ، ۳۹۸ ،
۴۱۵ ، ۴۱۶ ، ۴۱۷ ، ۴۱۸ ، ۴۲۸ ، ۴۵۱ ، ۴۸۷ ، ۴۸۷ ،
۴۸۸ ، ۴۹ ، ۵۱۵ ، ۵۲۷ ، ۵۳۹ ، ۵۴۴ ، ۵۵۳
مجله اشپيگل، ۵۸۱
مجله تايم، ۴۹
مجمع تشخيص مصلحت نظام، ۶۴ ، ۸۱ ، ۱۰۰ ،
۱۲۳ ، ۱۲۴ ، ۲۱۶ ، ۲۵۸ ، ۱۴۴ ، ۱۴۴ ، ۱۶۴ ، ۱۶۵ ،
۲۰۵ ، ۳۱۱ ، ۳۲۶ ، ۳۴۳ ، ۳۶۷ ، ۴۱۱ ، ۴۳۰ ، ۴۴۹ ،
۴۵۰ ، ۴۶۹ ، ۴۸۹ ، ۵۲۷ ، ۵۵۶
مجمع تقريبات بين مذاهب اسلامى، ۴۲۹
مجمع روحانيون مبارز تهران، ۷۷ ، ۱۳۳ ،
۱۴۰ ، ۲۲۱ ، ۲۰۵ ، ۲۳۱ ، ۲۹۵ ، ۲۹۷ ، ۳۱۶ ، ۳۱۶
۳۴۵
محاصره اقتصادى، ۷۰
محبوب، رفعت، ۳۳۰
محتشمى. سيدعلی اکبر. ۲۹۳ ، ۴۱۵ ، ۴۵۴
ماداگاسکار، ۳۵۱ ، ۳۵۲ ، ۳۵۳
مارکسيسم، ۱۰۲ ، ۴۵۶ ،
مازندران، ۹۹ ، ۱۰۲ ، ۱۰۸ ، ۱۶۶ ، ۳۳۲ ، ۳۵۹ ،
۳۶۶
ماسوله، ۱۷۱ ، ۳۵۹
ماشين سازى اراک. ۲۷۷ ، ۲۸۱
مازى، ۵۴ ، ۱۲۷ ، ۱۷۴ ، ۳۳۳ ، ۳۶۸ ، ۵۲۶
مالک حسين، ۵۱۴
الميرکا، ۵۳۳
مالى، ۵۱۶
مامون عباسى، ۲۹۶
ماندلا، نلسون، ۵۲
ماهشهر، ۳۱۹ ، ۵۷۲ ، ۵۷۵
ماهنامه بيان، ۴۵۴
ماهواره زهره. ۲۲۱
مايلى. ۱۵۶
مايور، فدريكو، ۴۳۷ ، ۴۳۸
مبارزه با بد حجابى، ۵۷ ، ۱۴۱
مبارزه با مواد مخدر، ۱۴۱ ، ۱۴۲
مبارکه، ۱۰۰
متانول، ۶۰
متروى تهران، ۱۴۰ ، ۲۸۶ ، ۳۱۹ ، ۴۷۸
متكى، منوچهر، ۱۱۸ ، ۲۹۲ ، ۳۳۲ ، ۳۶۱
ميران، فرانسوا، ۲۸۶
مجارستان، ۴۵۵ ، ۴۵۶
مجمع آموزشى رزمندگان، ۱۷۸ ، ۲۱۵
مجمع تحقيقات موشكى جهاد سازندگى، ۵۷
مجمع صنعتى رفسنجان، ۵۱
مجمع كشت و صنعت جوين ۱۵۵
مجمع كشت و صنعت مغان، ۲۰۰
مجتهد شسترى، محسن، ۲۰۶



- ۳۶۰، ۳۴۴، ۳۳۰، ۳۲۹، ۳۲۴، ۳۲۱، ۳۱۴، ۲۱۴
 ۴۵۷، ۴۴۸، ۴۴۶، ۴۲، ۴۱۱، ۴۰۳، ۳۸۵، ۳۷۸
 ۵۳۹، ۵۳۴، ۵۲، ۵۱۱، ۴۹۰، ۴۸۷، ۴۶۷، ۴۷۰
 ۵۷۹
 مرعشی، سید حسین، ۴۱، ۴۲، ۱۸۲، ۹۴، ۱۹۹،
 ۵۳۹، ۴۳۴، ۴۰۸
 مرعشی نجفی. سیدشهاب الدین، ۱۶۵،
 ۳۱۷، ۲۶۵، ۲۶۱، ۲۵۲، ۲۶۴
 مرعشی. سیدشمس الدین محمود. ۲۶۱
 مرعشی، حسین آقا، ۱۹۷
 مرعشی، حمید، ۴۹۰
 مرعشی، سید محمد تقی، ۴۲
 مرعشی، سید محمود، ۱۶۵، ۳۱۷
 مرعشی، فرخ، ۵۲
 مرکز تحقیقات استراتژیک، ۱۹۵، ۱۹۴، ۱۷۷،
 ۴۵۴
 مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ۱۹۰
 مرکز تحقیقات کشاورزی، ۱۵۱
 مرکز تحقیقات و مشاوره دانشگاه تهران، ۵۹،
 ۶۰
 مروج، ۱۵۱
 مروجی، محمد کریم، ۳۴۳
 مرودشت، ۴۶۷
 مسأله گروگان‌ها، ۵۵، ۷۹، ۸۳، ۸۹، ۸۷، ۹۰،
 ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۱۷، ۱۲۷، ۱۳۲، ۱۳۹، ۱۴۲،
 ۴۲۸، ۴۱۴، ۴۴۲
 مسجدالاقصی، ۳۲۹
 مسجدبلال، ۲۲۱
 الفیصل، سعود، ۱۱۷
 مسعودی خمینی، علی اکبر، ۱۳۱، ۱۶۴
 مسکو، ۴۰۰، ۵۱۹
 محبوب، علیرضا، ۱۱۸
 محقر، علی، ۷۹
 محقق داماد، سید محمد، ۵۸
 محلوجی، حسین، ۶۱، ۴۹، ۶۵، ۸۱، ۱۰۰
 ۵۱۵، ۱۴۲، ۱۹۳، ۳۱۲، ۳۳۵، ۳۳۷، ۳۸۳، ۴۰۲، ۵۱۵
 محمد زاده، ۵۶۴
 محمد زاده، یحیی، ۵۳۴
 محمد هاشم، ۶۴
 محمد(ص)، حضرت ۳۲۴
 محمدخان، مرتضی، ۱۰۷، ۳۴۷
 محمدزاده، یحیی، ۳۸۳
 محمدعلی، احمد، ۲۸۸
 محمدی ری شهری، محمد، ۵۲، ۸۱، ۱۳۵،
 ۳۶۶
 محمدی عراقی، محمود، ۲۹۵، ۴۹۵
 مختاری، حسن، ۸۰
 مدرسه حکیمیه، ۱۳۵
 مدرسه راهنمایی معراج، ۳۰۳
 مدرسه عالی شهید مطهری، ۱۴۴، ۲۶۵
 مدرسه علوی، ۳۳۲
 مدنی، عباس، ۵۰۲
 مدنی، محمد اسحاق، ۴۴۵، ۴۷۶
 مدینه، ۲۰۵
 مراکش، ۵۰۲
 مرتضوی، امان الله، ۴۴۰
 مرجان کیش، ۵۱۲، ۵۱۳
 مرسلی، مصطفی، ۵۱۷
 مرشد زاده، ۵۲۶
 مرعشی، عفت، ۵۸، ۷۱، ۸۸، ۹۳، ۱۱۷، ۱۲۴،
 ۱۲۸، ۱۳۳، ۱۴۵، ۱۴۱، ۱۶۱، ۱۸۲، ۱۴۵، ۱۹۶،
 ۱۹۷، ۲۲۱، ۲۶۱، ۲۸۷، ۲۰۶، ۲۰۹، ۲۱۰،



- مشایخی، محمد حسین، ۱۱۰، ۴۵۰
 مشکینی، علی، ۲۰۳، ۵۲۵، ۵۲۶
 مشهد، ۵۸، ۶۱، ۶۵، ۱۲۴، ۱۲۸
 ۱۳۳، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۲۰۴، ۲۶۴، ۳۰۵
 ۲۶۸، ۴۷۶، ۵۷۹
 مصباح یزدی، محمد تقی، ۴۹۵، ۴۹۶
 مصدق، محمد، ۳۲۲
 مصر، ۲۹۲، ۳۳۰، ۴۷۰، ۳۷۱
 المصری، طاهر، ۴۸۸
 مصطفوی، فهیمه، ۶۴
 مصلاهی امام خمینی(ره)، ۶۰، ۱۸۴، ۶۹، ۳۳۶
 مطهری، مرتضی، ۹۳، ۱۴۴، ۲۶۵، ۳۲۲
 نظنز، ۴۳
 مظفر، حسین، ۵۴
 مضطرزاده، فتح الله، ۹۴
 معادیخواه، حسن، ۴۶۸
 معادیخواه، عبدالمجید، ۵۰، ۱۹۹، ۲۱۷، ۳۲۱، ۴۱۴، ۴۹۵، ۴۹۷
 معتمدی نیا، غلامرضا، ۳۳۷
 معدن گل گهر، ۵۱۵
 معزّی، محمد، ۲۸۳
 معیری، علیرضا، ۲۲۸، ۲۲۹، ۳۸۳، ۳۳۳، ۴۸۱
 معین، مصطفی، ۱۰۷، ۱۱۰، ۲۵۸، ۳۲۳، ۳۹۱، ۴۴۰
 مغان، ۲۰۰
 مغولستان، ۵۳۳
 مقتدایی، مرتضی، ۸۱
 مقدم، سید علی، ۱۸۴
 مقدم، ۳۵۰
 مقصدی، جواد، ۶۰، ۳۲۱
 مک، ۵۳۳
 مک براید، شان، ۴۳۸
 مکنون، ۱۹۴
 مکه مکرمه، ۵۱، ۸۲، ۹۶، ۱۸۶
 ملازهی .حمیدالدین، ۱۴۲، ۳۷۵
 ملک حسین، ۴۸۸
 ملک زاده، رضا، ۴۶۸، ۴۷۷، ۴۸۹، ۵۲۸، ۵۳۸
 ۵۴۲، ۵۴۴
 ملکوتی، مسلم، ۱۹۸، ۳۶۳، ۵۵۴
 ملک آساء، کریم، ۸۰
 مک فارلین، رابرت، ۹۱
 ملکان، ۶۹
 ملکی تبار، مجید، ۳۹۵
 مناطق آزاد، ۵۵، ۸۱، ۲۰۱، ۲۵۷، ۲۳۱، ۲۱۵، ۳۴۶، ۳۶۱، ۳۷۵، ۴۲۸، ۴۴۲، ۴۴۹، ۴۸۷
 مناطق محروم، ۵۰، ۵۶، ۶۳، ۶۶، ۷۰، ۹۷، ۱۲۹، ۱۷۸، ۲۲۱، ۲۵۴، ۶۳، ۳۱۵، ۴۰، ۴۱، ۴۰۲
 ۴۰۸، ۴۶۹، ۵۸۱
 منافی، هادی، ۶۰، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۱۴، ۱۱۶، ۳۲۳
 ۳۷۸، ۴۵۹
 منتجب نیا، رسول، ۲۸۳
 منتظری، حسینعلی، ۵۱، ۶۹، ۱۴۲، ۲۰۴، ۳۸۴، ۴۷۸
 منتظری، محمد، ۸۱
 منجیل، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۷۶، ۱۷۳، ۳۵۵، ۳۵۸، ۴۴۵
 منصور، جواد، ۴۷۶
 منصوریان، ۱۸۲
 منگلابوس، رانول، ۲۵۶
 موحدی ساوجی، علی، ۴۲۹
 موحدی قمی، محمد رضا، ۳۹۹
 موذن زاده، مصطفی، ۷۹، ۸۰



موریتانی، ۴۶۸

موزه ایران باستان، ۴۰۵، ۴۰۷

موزه جواهرات ملی، ۲۶۷

موسسه استاندارد، ۳۳۱

موسسه اطلاعات، ۳۸۴، ۴۰۳

موسسه توسعه دانش و پژوهش، ۳۸۵

موسسه کیهان، ۲۰۵

موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۳۲۲

موسسه نقشه برداری و جغرافیایی سبح، ۴۴۳

موسوی، میرحسین، ۴۴، ۸۷، ۱۴۴، ۱۹۴،

۱۶۴، ۲۶۰، ۳۰۸، ۳۲۳، ۳۶۱، ۳۸۴، ۳۸۵، ۴۶۲،

۴۸۷

موسوی اردبیلی، سید عبدالکریم، ۹۹، ۲۰۶،

۳۳۳

موسوی تبریزی، سید ابوالفضل، ۳۶۳

موسوی تبریزی، سید حسین، ۴۳۲، ۴۵۶

موسوی خوئینی ها، سید محمد، ۱۷۷، ۱۹۴، ۴۵۴،

موسوی لاری، عبدالواحد، ۱۸۲، ۳۳۷

موسوی ننه کران، میرفخرالدین، ۳۷۵

موسوی، سراج‌الدین، ۵۳، ۳۸۴

موسوی، سید احمد، ۶۹، ۱۱۰، ۱۶۵

موسوی، سید حسین، ۵۵

موسوی، سید رسول، ۴۸۸

موسوی، سیدعلی نقی، ۲۸

موسویان، سید حسین، ۸۳، ۸۷، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۳۲،

۲۸۴، ۳۱۹، ۴۵۶

موسوینی، یوری، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۸

موشح، سید خلیل، ۳۴۳

موقوفات شیخیه، ۴۸

مولا، شیخ علی، ۴۶۰

مولایی، محمدحسن، ۲۵۵

مولایی، ۱۳۵

مولوی حامد، ۳۶۹

مولوی فاروق، ۱۲۸

مومن، محمد، ۵۲۵

مومنی، سید مسیح، ۲۲۱

مهاجرانی، عطاءالله، ۸۶، ۸۸، ۹۰، ۹۳، ۱۳۹،

۱۰۵، ۳۱۸، ۳۳۲، ۵۲۸، ۷۰۷

مهاجری، مسیح، ۸۶، ۱۱۴، ۱۲۸، ۱۹۶، ۱۳۹،

۲۱۰، ۲۱۵، ۲۶۶، ۳۳۷، ۳۸۴، ۴۶۸، ۴۹۹

مهدوی کنی، محمد رضا، ۵۳، ۹۷، ۱۶۱، ۲۵۲،

۲۶۰

مهدوی، اسفراین، ۱۵۶

مهدی تاجر، ۶۱، ۳۷۸

محمدی عراقی، محمود، ۱۳۰

مهدی نژاد، فریدون، ۲۲۶

مهری، سید محمد باقر، ۱۰۶، ۲۸۵، ۵۴۲، ۴۴۸،

مهدی (عج)، امام، ۶۵، ۶۶

مهری، سید عباس، ۱۰۶

المهدی، صادق، ۴۲۲

مهر عبداللهی، غلامرضا، ۵۹، ۶۰

مهران، ۵۶۴

مهرجویی، داریوش، ۳۳۵

مهرعلیزاده، محسن، ۲۸۵، ۵۱۱

میان‌دوآب، ۳۲۳

میبد، ۴۷۸

میتران، فرانسوا، ۵۲۹، ۵۴۳، ۴۱۵، ۴۱۶،

۵۰۰، ۵۰۱

میجر، جان، ۳۵۰، ۴۳۳

میدان آزادی، ۵۱۰

میر، امیر، ۳۳۷

میرخوند سفلی، ۳۵۳



۳۲۲	میرزاپور، مسلم، ۸۰، ۲۱۰
نراقی، ملا مهدی،	میرزاده، حمید، ۶۳، ۶۴، ۷۰، ۸۲، ۸۷، ۹۲،
نروژ، ۳۶۷	۱۰۳، ۱۱۶، ۱۴۵، ۱۷۵، ۱۲۳، ۱۶۵، ۱۶۷،
نریمان، محسن، ۴۰۸	۱۸۹، ۱۹۶، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۹۵، ۲۷۰، ۲۶۹، ۲۰۶،
نژاد حسینیان، هادی، ۵۶	۲۱۵، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۲،
نژاد حسینیان، هادی، ۱۳۲	۳۳۳، ۳۴۴، ۳۶۷، ۳۷۳، ۳۹۵، ۴۱۱، ۴۳۰،
، ۱۹۶، ۱۸۶، ۱۷۶، ۱۴۴، ۲۵۸، ۲۷۰، ۳۱۳، ۳۹۲،	۴۴۴، ۴۸۴، ۵۳۸
۴۶۶، ۴۸۱، ۵۰۶	میرمحمدی، سید محمد، ۱۱۴، ۲۶۱
نشان فتح، ۲۵۲	میلادی. سید هادی، ۶۱
نصیر محله، ۱۷۱	میلانی نیا. احد، ۲۲۰
نصیری، حسین، ۳۴۷، ۵۵۲	میرزایی نصیر، نصراله، ۱۳۶
نصیری، مهدی، ۲۰۵، ۴۶۷	ناتو، ۱۵
نظام هماهنگ پرداخت، ۳۹۷، ۴۵۰، ۴۲۲،	ناصری، سیروس، ۲۹۴، ۲۳۲، ۲۶۴، ۲۸۴، ۱۰۶،
۵۱۷، ۴۳۰	۱۲۵، ۱۴۱، ۳۹۴، ۴۰۹
نظران، محمد علی، ۱۸۲، ۴۱۵، ۴۳۰	ناصری، مصطفی، ۴۰۸
نظری پور. احمد علی، ۲۲۸، ۴۵۶	ناصریه، ۵۴۰
نعمت آباد، ۴۵	ناطق نوری، علی اکبر، ۹۹، ۲۱۰، ۳۱۸، ۴۸۷،
نعمت اللهی، علی، ۳۶۷	۳۹۵، ۵۳۴، ۴۲۲
نعمت زاده، محمد رضا، ۵۳، ۲۱۸، ۵۲۱، ۳۶۵،	ناظر، هشام، ۹۶
۳۶۸	ناکاجیمو، ۵۷۸، ۵۸۰
نقاش. انیس، ۲۱۶، ۴۲۷	نامدار زنگنه، بیژن، ۷۷، ۹۹، ۱۰۲، ۱۴۴، ۱۷۷،
نقاشان، حمید، ۱۰۳	۱۸۵، ۲۰۸، ۳۳۱، ۳۹۵، ۴۴۸، ۴۵۵، ۴۸۲، ۴۸۸،
نقشبندی، عثمان، ۴۰۸	نامیبیا، ۳۶۷
نکویی، ۵۵۷	نبوی، بهزاد، ۹۱
نوار غزه، ۴۷۱	نبوی، سید محمد حسن، ۴۲۹
نورالدین جودت، ۲۸۹	نجف، ۲۶۱، ۲۹۲، ۵۵۳
نوربخش، محسن، ۵۸، ۷۰، ۸۰، ۱۱۰، ۱۰۰،	نجفی، محمد علی، ۱۷۸، ۵۶، ۲۲۸، ۳۰۳، ۳۰۴،
۱۱۸، ۱۴۴، ۱۷۷، ۲۷۸، ۲۹۰، ۲۳۰، ۱۳۵، ۱۴۴،	۳۳۳، ۳۶۲، ۳۷۷، ۴۰۹، ۴۵۴
۲۱۴، ۳۱۲، ۳۱۹، ۳۲۸، ۳۳۵، ۳۶۲، ۳۸۵، ۴۱۵،	نجیب الله، محمد، ۷۰، ۳۹۲
۴۲۷، ۴۸۱، ۴۹۱، ۵۰۷، ۵۴۱، ۵۵۶	نذیمی، هادی، ۴۹۹
نوروزی، اصغر، ۳۴۳	نراقی، احسان، ۳۲۲



- نوری، عبدالله، ۵۷، ۶۷، ۸۰، ۹۸، ۱۰۰، ۹۱،
۱۸۲، ۱۸۰، ۱۷۶، ۱۷۸، ۲۸۵، ۱۳۳، ۲۳۰، ۲۸۴،
۵۰۹، ۱۴۰، ۲۰۰، ۳۰۸، ۳۱۲، ۳۳۲، ۳۳۷، ۳۴۶،
۳۶۹، ۳۷۵، ۳۷۷، ۳۸۰، ۳۸۲، ۳۸۴، ۴۰۹، ۴۱۲،
۴۲۸، ۴۴۸، ۴۶۸، ۴۵۴، ۵۳۲، ۵۵۲، ۵۵۵
- نوشهر، ۳۷۵
نوق، ۴۴، ۳۰۵، ۳۷۱
نهبوند، ۳۳۱
نهبضت آزادی، ۱۶۴، ۲۲۲، ۲۲۹، ۳۴۹، ۳۸۲
نهبضت اسلامی الجزایر، ۵۰۲
نهبضت اسلامی تونس، ۱۴
نهبضت سواد آموزی، ۵۳، ۵۶، ۸۴، ۸۵، ۱۲۸،
۱۴۲، ۲۱۵، ۳۱۷، ۳۸۵، ۴۴۶
نهبضت‌های آزادیبخش، ۱۴۴
نیازی، علی، ۳۹۱
نجریه، ۱۸۶، ۳۵۱، ۳۶۱
نیدرزاکسن، ۱۰۲
نیروگاه اتمی بوشهر، ۳۱۹، ۱۲۴، ۳۲۶، ۴۵۶،
۳۶۶، ۵۲۹
نیروگاه شهید رجایی، ۳۴۹
نیری، سید رضا، ۷۷
نیشابور، ۱۵۸، ۱۵۹، ۴۵۶
نیکاراگوئه، ۱۷۴، ۴۹۵
نیکفر، احمد، ۲۰۶
نیک‌نژاد، سید رضا، ۵۳
نیلی، مسعود، ۳۸۳، ۴۴۷
نیویورک، ۷۴، ۱۷۵، ۲۲۰، ۴۷۰، ۴۸۹، ۴۹۵،
۴۹۶، ۳۱۹، ۵۱۲، ۵۳۱
واحد مرکزی خبر، ۴۷۳
وارطانیان، وارطان، ۸۰
واسیلیو، ایوشان، ۴۶۱
- واشنگتن، ۷۹، ۵۲۹
واعظ زاده خراسانی، محمد، ۴۲۹
واعظ طبسی، عباس، ۱۴۷، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۲۴،
۲۰۴، ۲۲۸، ۲۵۴، ۵۲۶
واعظی، حسن، ۲۶۵
واعظی، محمود، ۶۷، ۱۳۹، ۱۷۹، ۲۲۱، ۳۳۰،
۳۳۳، ۴۰۱، ۴۴۲، ۵۰۱
واگن سازی پارس، ۲۸۱، ۲۷۳، ۲۷۰
والدهایم، کورت، ۲۰۰، ۲۰۱
وتو، مک، ۳۷۷
وحد دستجردی، سیف اله، ۱۸۴، ۲۰۰، ۲۲۶،
۵۲۹
وحدی، احمد، ۶۹، ۳۳۶
ورامین، ۳۱۹
وربه، ۴۲۰
فدایی، غلامرضا، ۳۴۳
وکیلی، عباسعلی، ۵۳، ۲۱۵، ۳۴۴، ۴۵۰
وگار، ۳۵۹
ولایتی، علی اکبر، ۵۰، ۵۳، ۷۱، ۷۴، ۸۹، ۹۱،
۱۰۴، ۱۰۰، ۹۹، ۱۲۵، ۱۹۳، ۱۷۷، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۳۷،
۱۴۴، ۲۱۹، ۲۲۲، ۲۲۵، ۲۳۳، ۲۵۷، ۲۶۵، ۲۸۲،
۲۹۲، ۱۴۴، ۱۹۷، ۲۰۰، ۲۱۶، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۱۹،
۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۲، ۳۳۶، ۳۴۷، ۳۶۸، ۳۷۱، ۳۷۳،
۳۷۷، ۳۸۰، ۴۰۳، ۴۰۹، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۳۳، ۴۴۲،
۴۴۵، ۴۵۰، ۴۵۴، ۴۷۵، ۴۸۴، ۴۸۶، ۴۸۹، ۴۹۱،
۵۰۰، ۵۰۷، ۵۱۰، ۵۱۳، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۲۷،
۵۳۴، ۵۴۸، ۵۸۱
آلومینیوم سازی، ۲۸۱، ۲۷۹، ۲۷۰
وهاجی، عبدالحسین، ۶۷، ۸۷، ۲۱۹، ۱۴۵، ۲۸۴،
۱۴۵، ۱۶۵، ۳۲۱، ۳۶۸، ۴۵۱، ۴۶۳، ۴۶۶،
۴۲۹، ۴۲۳



۳۲۹، ۳۲۹، ۳۳۱، ۳۹۲، ۴۰۰، ۴۴۳، ۴۵۲، ۴۶۵،

۴۶۶، ۴۸، ۴۸۷، ۴۹، ۵۱۰

هاشمی بهرمانی، محسن، ۵۱، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۸۰،

۹۸، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۶، ۱۲۴، ۱۲۸، ۱۳۴،

۱۴۰، ۱۴۵، ۱۶۶، ۱۹۱، ۱۸۷، ۱۶۷، ۱۹۹، ۲۰۱،

۲۶۵، ۲۶۴، ۳۰۵، ۲۹۳، ۳۰۸، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۴۹،

۳۷۸، ۳۸۳، ۳۸۵، ۴۲۰، ۴۲۹، ۴۴۲، ۴۴۶، ۴۶۵،

۴۷۰، ۴۷۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۵۱۱، ۵۱۸، ۵۳۹

هاشمی بهرمانی، محمد، ۵۰، ۶۷، ۸۲، ۱۰۸،

۲۲۴، ۲۳۴، ۳۱۵، ۵۲۹

هاشمی بهرمانی، محمود، ۵۵، ۸۲، ۴۶۶

هاشمی بهرمانی، مهدی، ۵۲، ۵۶، ۷۱، ۷۴،

۱۹۷، ۱۳۷، ۱۳۶، ۱۰۴، ۱۰۴، ۱۹۸، ۱۸۱، ۱۷۷، ۱۹۹،

۱۹۱، ۲۰۰، ۲۰۹، ۳۰۵، ۳۳۰، ۳۴۴، ۳۹۱، ۴۴۳،

۴۸۶، ۴۸۸، ۵۱۱، ۵۳۹، ۵۷۹

هاشمی بهرمانی، ناصر، ۳۸۵

هاشمی بهرمانی، یاسر، ۴۸، ۵۲، ۵۶، ۷۱، ۸۴،

۸۸، ۱۱۹، ۱۲۳، ۱۴۵، ۱۷۴، ۱۶۵، ۱۷۸، ۱۹۷،

۲۰۶، ۲۰۹، ۲۱۵، ۳۰۸، ۳۴۴، ۳۶۰، ۳۸۵، ۳۸۸،

۴۴۳، ۴۶۸، ۴۸۶، ۴۸۷، ۵۱۱، ۵۳۴، ۵۷۹

هاشمی بهرمانی، فواد، ۳۳

هاشمی بهرمانی، لیلی، ۳۳

هاشمی، مسعود، ۲۸

هاشمیان، محسن، ۱۸۴

هاشمیان، رضا، ۴۳۸

هاشمیان، حسین، ۶۵، ۱۳۵

هاشمیان، محمد، ۴۸، ۹۴، ۱۳۷، ۱۹۹، ۳۱۵،

۵۱۰

هاشمی پور، اعظم، ۱۱۴، ۳۱۶، ۳۲۱

هالوفیت، ۴۴۲، ۴۴۶

هالوود، ۱۷۱

الویری، مرتضی، ۴۸، ۱۲۴، ۳۳۷، ۴۱۸

وین، ۱۴۴، ۲۰۶، ۲۵۱

هابره، حسن، ۴۲۰

هادی نجف آبادی، محمد علی، ۵۰، ۶۷، ۹۴،

۲۹۴، ۲۹۶، ۳۶۶

هاشم زاده هریسی، هاشم، ۴۵۶

هاشمی، سید محمد، ۲۲۱

هاشمی، حاج قاسم، ۱۹۱

هاشمی شاهرودی، محمود، ۳۴۵، ۳۴۹

هاشمی گلپایگانی، سید محمد رضا، ۵۲، ۶۸،

۸۵، ۱۷۵، ۱۴۱

۲۶۵، ۲۱۰، ۳۱۴، ۳۳۱، ۳۷۳، ۴۱۴، ۴۵۶، ۵۱۵،

هاشمی نیک، ۴۵۴

هاشمی بهرمانی، احسان، ۳۳

هاشمی بهرمانی، احمد، ۳۳۶

هاشمی بهرمانی، صدیقه، ۱۱۹، ۱۲۳

هاشمی بهرمانی، طاهره، ۴۵۷، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۶

هاشمی، علی، ۲۸۶، ۵۰

هاشمی بهرمانی، فاطمه (همشیره)، ۱۱۹، ۱۲۳،

۴۹۰، ۴۹۱

هاشمی بهرمانی، فرشته، ۷۴، ۸۴، ۱۹۷، ۱۹۸،

۱۹۹، ۲۸۴، ۲۰۰، ۲۹۳، ۳۰۵، ۳۴۴، ۳۶۰، ۴۴۳،

۴۸۶، ۵۱۱، ۵۷۹

هاشمی بهرمانی، عماد، ۳۳، ۲۶۵

هاشمی بهرمانی، علیرضا، ۳۳، ۲۶۵

هاشمی بهرمانی، فائزه، ۵۵، ۹۶، ۱۱۰، ۱۱۹،

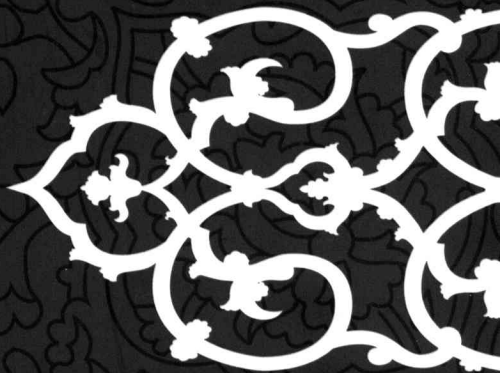
۱۲۸، ۱۳۲، ۲۰۹، ۲۵۷، ۲۶۴، ۳۱۴، ۳۲۴، ۵۳۴،

هاشمی بهرمانی، فاطمه (فاطمی)، ۴۸، ۵۲، ۵۵،

۱۱۹، ۱۱۴، ۱۰۴، ۹۷، ۹۶، ۹۳، ۵۷، ۱۴۵، ۱۳۲، ۱۳۱،

۲۲۲، ۱۹۴، ۲۲۵، ۲۵۴، ۲۸۴، ۲۰۹، ۳۱۴، ۳۲۱،

۲۱۰، سید مهدى، يشرى،	هانوفر، ۱۰۲
۳۲۸، يحيوى، محسن،	هيكو، ۱۱۰
۲۲۸، ۳۸۵، ۳۵۳، ۱۲۴، ۲۵۷، ۴۳، يزد،	هجرتى، سيد عبدالله، ۳۴۳
۵۱۲، ۳۸۳، ۳۴۶، ۲۸۵، محمد رضا. يزدان پناه.	هرمزگان. ۴۴۹، ۶۳،
۱۳۳، يزدانى،	هگوى. ايرزى. ۲۸۸
۳۴۵، ۱۰۵، ۱۷۹، ۹۴، ۵۳، محمد، يزدى،	هلجرد كرج. ۲۱۷،
۵۲۰، يعقوب خان، صاحب زاده،	هليل رود، ۴۳
۲۶۹، التيمى، راشد عبدالله.	همدان، ۵۱۷، ۳۷۵، ۱۶۶،
۱۲۳، يمن جنوبى،	هند، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۷، ۳۶۸، ۴۲۹، ۴۶۰، ۴۸۶،
۱۲۳، يمن شمالى،	۵۳۳، ۵۳۶، ۵۳۷
۴۹۵، ۴۹۱، ۴۸۹، ۳۸۷، ۲۸۸، ۲۵۸، ۲۵۹، يمن،	هندو جا، ۲۳۳
۴۹۷، ۵۱۰،	هنرستان امام صادق (ع)، ۳۰۳
۴۵۱، ۹۹، يوسف پور، على،	هو، زيمانگ، ۱۰۷
۵۳۳، ۵۰۷، ۴۷۶، ۴۲۹، ۳۷۶، يوسلاوى،	الهى، ۲۳۲، ۶۸
۵۵۵، ۲۱۹، يونان،	يارىگر روش، محمد، ۸۳
۴۳۸، ۴۳۷، ۳۲۲، يونسكو،	باباخاخص. على محمد. ۲۸۳
۲۸۵، ۱۳۵، على، يونسى،	



در سایه راهنمایی قرآن، به این نتیجه رسیدم که بعد از عقاید صحیح، محور رفتار درست انسان‌ها، «اعتدال» است؛ همه ادیان آسمانی نیز جامعه را معتدل و دور از افراط و تفریط خواسته‌اند. ده‌ها آیه قرآن، شاهد این ادعاست. از همان سال‌های جوانی که با قرآن انس پیدا کردم، متوجه این مهم شده بودم؛ اما در دوران زندان، با دقت بیشتر و همه جانبه در قرآن، این برداشت در مغزم و وجودم ثبت شد. قرآن خواستار اعتدال در همه شئون زندگی، آفرینش، انسان، عقاید، احکام، معاشرت، تبلیغ، مصرف، انفاق، سیاست و قضاوت است. اسلام همه ابعاد و ارکان جامعه را معتدل می‌خواهد. انبیاء را معلم اعتدال و آنها را انسان‌هایی معتدل معرفی می‌کند. توفیقات نظام اجرایی کشور از جمله در سال ۱۳۶۹ که خاطرات و کارنامه آن سال اکنون پیش روی شماست، قطعاً ریشه در اعتدال دارد؛ اگر ضعف و یا شکستی هم دیده می‌شود، معلول خروج از اعتدال و بیرون رفتن از محور «خیرالامور اوسطها» است. پیروزی در جنگ تحمیلی و امکان سازندگی که سرفصل این خاطرات است و نصرت الهی برای امت و ملت عزیزمان و شکست و مذلت متجاوزان هشت سال دفاع مقدس را با این محور تعریف می‌کنم و امیدوارم الگوی قابل توجهی برای جامعه و مدیران کشور باشد.

